

PHD ÉRTEKEZÉS

CZETZ BALÁZS

FEJÉR MEGYE TÖRTÉNETE A MAGYAR
DOLGOZÓK PÁRTJA DOKUMENTUMAINAK
TÜKRÉBEN
1948–1953

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Irodalomtudományi Doktori Iskola

A doktori iskola vezetője: Dr. habil. Kecskeméti Gábor egyetemi tanár

Témavezetők: Dr. Horváth Zita egyetemi docens
Dr. Bona Gábor egyetemi tanár

MISKOLC
2010

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
A kötet forrásbázisa, felépítése	7
A háború végétől a pártegyesítésig	12
A közigazgatás helyreállítása és a pártok megalakulása	16
A kommunista párt pozíciójának megerősödése.....	23
A pártegyesítéstől a júniusi határozatig	32
A közigazgatás és átalakítása	43
A közellátás és a kölcsönjegyzések.....	48
Rákosi Mátyás 60. születésnapja és az 1953-as választások.....	52
Ipar és mezőgazdaság	55
A munkafegyelem és a sztahanovisták.....	57
A mezőgazdaság, a kulákkérdés és a „micsurini elvek”	62
A kommunista párt és a katolikus egyház viszonya Fejér megyében.....	73
A Szittyay-ügy	75
Az iskolák államosítása	78
Mindszenty Bodajkon.....	80
Békepapi mozgalom a megyében.....	89
Az Állami Egyházügyi Hivatal.....	94
Az MDP szervezettörténete Fejér megyében és az ifjúsági mozgalmak	99
Az országos vezető testületek	100
A megyei pártszervezet kialakulása és működése	101
A megyei párttitkár leváltása.....	105
Ifjúsági mozgalmak	110
A júniusi KV határozat és visszhangja Fejér megyében	113
Az MDP Fejér megyei iratanyaga és a forrásközlés szempontjai	118
A forrásközlés szempontjai	120

1948. évi dokumentumok	124
1949. évi dokumentumok	211
1950. évi dokumentumok	268
1951. évi dokumentumok	324
1952. évi dokumentumok	386
1953. évi dokumentumok	449
Dokumentumok jegyzéke	466
Felhasznált források	470
Felhasznált szakirodalom	473
Életrajzi adattár	481
Rövidítések jegyzéke	517
Fejér megye térképei	521
Összegzés	523
Summary	527
Melléklet.....	529

Bevezetés

Fejér megye újkori történelmének feldolgozása még közel sem mondható teljesnek. A sok meglévő és igen szerteágazó résztanulmány mellett rendkívüli módon hiányzik a megye tudományos igényességű monografikus feldolgozása, amely más megyék esetében már megtörtént vagy legalábbis folyamatban van. Különösen fájó és szembeötlő ez a hiány, ha a megye második világháborút követő történetét vesszük górcső alá. Az 1945 és 1948 közötti időszakot, a „felszabadulás” eseményeit az 1990 előtt megjelent történelmi munkák és visszaemlékezések¹ részletesen tárgyalják ugyan, ám közel sem objektíven² és nem minden forrás felhasználásával. Az utóbbi években megjelent és a korszakot tárgyaló munkák³ már inkább törekedtek a valós események, összefüggések bemutatására, illetve a forrásbázis lehetőség szerinti teljes használatára. Ugyanakkor érdekes és elgondolkodtató, hogy míg az 1945 és 1948 közötti eseményekről viszonylag sok mű áll mind a kutatók, mind az érdeklődők rendelkezésére, Fejér megye történelmét 1948 és 1956 között, illetve 1956 után átfogóan bemutató történeti munka, forrásközlés még a mai napig sem született.⁴ Az 1956-os forradalom és szabadságharc történéseinek feldolgozása is inkább csak városi (Székesfehérvár) szinten indult meg,⁵ a kérdéskör összmegei tárgyalására ez idáig még szintén nem került sor.

Természetszerűleg a megye településeinek történetét feldolgozó monográfiák⁶ – különösen azok, amelyek nem a népszerűsítő irodalom kategóriájába tartoznak, illetve már 1990 után születtek – foglalkoznak a korszakkal, ám értelemszerűen csak lokális szinten és akkor is rendkívül eltérő színvonalon, terjedelemben. Itt kell ugyanakkor kiemelni Germuska Pál és Horváth Sándor munkásságát is, akik közül az előbbi a „szocialista”⁷ városfejlődést mutatja be, többek között Dunapentele (Sztálinváros) példáján keresztül,⁸ míg utóbbi az első szocialista város, Sztálinváros történetének, társadalomtörténetének mikrotörténeti feldolgozására tett kísérletet.⁹

Végigtekintve a történeti irodalom utóbbi időben keletkezett termésén, látható, hogy a szakemberek egyre nagyobb figyelemmel fordulnak a 20. század második felének eseményei, minden napjai felé. Országosan megindultak azok a kutatások, forrásközlések, amelyek az időszak objektív bemutatására törekednek, hiszen a korszak számos megközelítéssel és a források rendkívüli bőségével vizsgálható. Azt feltételezhetnénk, hogy a rendszerváltást követően, a levéltári kutatás szabadabbá válásával – ahogy az országban majdnem mindenütt – Fejér megyében is tömegesen fordul az érdeklődők, kutatók figyelme az ún. szocialista kor történelme iránt. Ezzel ellentétben a Fejér megye történetét kutató szakemberek a korszakra vonatkozó alapkutatásokkal is mind a mai napig

¹ A teljesség igénye nélkül lásd: Dani 1973., Dani 1974., Dani 1975., Élő–Farkas (szerk.) 1976., Farkas 1970a., Farkas 1970b., Farkas 1970c., Kadácsi–Vass 1969., Kopasz 1975., Strasszer 1970.

² Értsd: tisztázatlan nézőpont-kijelölés és módszertani megfontolások nélkül.

³ Bödő–Czetz 2009., Czetz 2007., Czetz 2008a., Czetz 2008b., Csurgai–Tihanyi–Veress 2002., Erdős–Csatári–Sárkány 1998., Farkas 1992., Mózes (szerk.) 2002.

⁴ Ugyanakkor visszaemlékezések – főleg Dunaújváros tekintetében – már születtek, lásd pl. Földes 1984., Tapolcai 1977.

⁵ Csurgai–Tihanyi–Veress 2002.

⁶ A teljesség igénye nélkül: Demeter–Lukács 2001., Erdős–Pongrácz (szerk.) 2000., Erdős 2002. Kupi 2000.

⁷ A kérdéskörrel lásd: Ö. Kovács 2009b.

⁸ Germuska 2004.

⁹ Horváth 2004., Horváth 2006.

adósak. Pedig a forrásbázis széleskörű és tulajdonképpen ma már szabadon kutatható, illetve kutatható lenne. Mindezek ismeretében különösen elgondolkodtató, hogy a megye életében rendkívül fontos, a korszakban alapvetően meghatározó szerepet játszó kommunista párt valós megyei története feldolgozatlan, iratanyagát alig kutatják. Nem csoda tehát, hogy ismeretlen a párt helyi szervezettörténete, működése, hatásköre, nem vagyunk tisztában a fontos megyei pozíciókat betöltött személyek kilétével, nem ismerjük előéletüket, tevékenységük időhatárait sem. Pedig a pártiratok segítségével végigkísérhető lenne például a megye iparpolitikája, az iparfejlesztés, a mezőgazdaság erőszakos szocialista átszervezése, a beruházások, a kereskedelem alakulása éppúgy, mint a tömegszervezetek pártirányításának elvi, gyakorlati és módszertani kérdései, a politika és a gazdaság, a párt és a közigazgatás kapcsolata, a felsőbb szervek gazdasági kérdésekben hozott határozatainak helyi végrehajtása vagy éppen a katolikus egyház és a kommunista párt kapcsolata is.

Mindezeket felismerve a disszertáció elkészítésekor azt a célt tűztem ki magam elé, hogy a pártdokumentumok segítségével felvázoljam a ma még fehér foltként tátongó korszak megyei történetét és lehetőség szerint minél szélesebb közönség számára tegyem elérhetővé azokat a ma még hiányzó adatokat, ismereteket, melyek nélkül sem a Rákosi-korszak, sem az azt követő 1956-os forradalom, sem a Kádár-korszak nem érhető, értelmezhető. A cél eléréséhez első lépésként egy dokumentumgyűjtemény összeállítását tartottam helytállónak, amely elsősorban az MDP Fejér Megyei Pártbizottságának iratain alapul. A disszertáció időtartalmát 1948 és 1953 között határoztam meg. A munka támaszkodik a Fejér Megyei Levéltár gondozásában 2009-ben megjelent dokumentumkötetre, amely 1945 és az 1948-as pártegyesítés között tárgyalja és mutatja be források segítségével a megye történetét. Jelen disszertáció ennél a fordulópontonál (az SZDP és az MKP 1948-as egyesülése) veszi fel az események fonalát és a pártdokumentumok segítségével az 1953. június 27–28-i központi vezetőségi határozat illetve a július 4-i Nagy Imre beszédig tárgyalja a Rákosi-korszak Fejér megyei történéseit.

Tekintve, hogy a levéltárak feladata az őrizetükben lévő iratanyag tartalmát, használatának módját széles körben ismertté tenni,¹⁰ arra jutottam, hogy levéltárosként úgy tudom a legjobban támogatni a kutatók, érdeklődők munkáját, ha egyfelől kollégáimmal rendezett állapotba hozzuk, és segédletekkel látjuk el ezt az irategyüttest (azaz a pártiratokat), másfelől, ha dokumentumválogatást állítok össze, azt jegyzetekkel látom el, és bevezető tanulmánnyal teszem könnyebbé az eligazodást ebben a csöppet sem egyértelmű korszakban. A kívánt cél elérése nem könnyű, hiszen egy ilyen dokumentumkötet – még ha tudományos igényességgel készült is – célközönsége rendkívül széles spektrumú. Egyfelől meg kell felelni a kellő háttérismerettel rendelkező, tudományos kutatók igényeinek éppúgy, mint ahogy eleget kell tenni a községtörténeten dolgozó helytörténészek, szakdolgozatosok, dolgozatot készítő főiskolások, egyetemisták, illetve adott esetben középiskolások igényeinek, elvárásainak is. Különösen így van ez, ha nincs más történeti munka, amelyhez nyúlhatna a kutató, így majd minden kérdésére innen várna választ. Természetesen ez utóbbi feladat megoldhatatlan, erre ez a munka nem is vállalkozik, vállalkozhat, azt azonban bizton remélhetjük, hogy az itt közöltek – a forrásokat is beleértve – megbízható alapot jelenthetnek Fejér megye történeti monográfiájának összeállításához.

A dokumentumválogatás elkészítése mellett szólt az a tény is, hogy a korszak forrásbázisa nem csak rendkívül széles spektrumú, hanem igen nagy terjedelmű is. A szocialista kor megyetörténetével foglalkozó történészeknek – a témától függően eltérő mélységben persze – kutatniuk kell a közigazgatási iratokat (alispán, főispán, majd a tanácsi korszakban a megyei tanács iratanyaga), a párt és „szatellit” szerveinek (tömeg-, ifjúsági szervezetek, szakszervezetek stb.) iratanyagát, a gazdasági szervek (vállalatok, szövetkezetek, a szocialista ipar) iratait, az államigazgatás és a jogszolgáltatás

¹⁰ A levéltárakról és változó feladataikról lásd: Tyekvicska 2007.

területi szerveinek iratait, illetve az intézmények iratanyagát is. A nehézséget érzékeltetendő álljon itt néhány adat az iratanyag mennyiségéről: az MDP dokumentumainak a Fejér Megyei Levéltárban őrzött terjedelme 23,76 iratfolyóméter (ifm.), az MSZMP iratanyagának terjedelme 506 ifm., míg a megyei tanács iratanyaga 1950 és 1990 között meghaladja az 1383 iratfolyómétert. Látható, hogy bár a fenti adatok a teljes iratmennyiségre vonatkoznak (így a vezetőtestületek iratait éppúgy tartalmazzák, mint a választott szervek, illetve az apparátus dokumentumait), mégis elmondható, hogy hatalmas terjedelmű iratanyagról van szó, melyet áttanulmányozni (még csak a vezetőtestületek szintjén is) óriási munka.¹¹ Ezt a feladatot veszi, veheti le a kutató válláról egy jól összeállított dokumentumgyűjtemény, amely tulajdonképpen a válogatás, feldolgozás munkafázisát részben vagy akár egészében is elvégzi, így a használók részére már csak az értékelés és hasznosítás „öröme” marad. Természetesen nem lehet minden esetben mindenki elvárásainak megfelelni, ám a dokumentumkötet jó kiinduló alapot jelenthet azok számára is, akik csak egy-egy részterület alaposabb kutatását tűzték ki célul.

A forrásmunkák, dokumentumkötetek azonban – a technikai fejlődésnek hála – ma már nem kizárólagos eszközei az eredeti dokumentumok nyilvánosságra hozatalának. Akárcsak Nyugat-Európában vagy a tengerentúlon hazánkban is figyelemreméltóan örvendetes folyamatok indultak meg az utóbbi években a levéltárügy berkein belül. A Magyar Országos Levéltár például intenzív digitalizációs munkákba kezdett, melynek eredményeként az MDP és az MSZMP vezetőtestületeinek jegyzőkönyvei digitalizált formában a levéltár honlapjáról¹² szabadon (illetve a személyiségi jogok betartása miatt bizonyos oldalak korlátozva) elérhetővé váltak. Ezzel a lépéssel, az Internet-kapcsolattal rendelkező kutatók a levéltártól függetlenül, akár az otthonukból tanulmányozhatják a fent említett szervek jegyzőkönyveit.

A Magyar Levéltári Portálon¹³ is létezik egy adatbázis, mely főként a Magyar Szocialista Munkáspárt fővárosi és megyei vezetőtestületi iratanyagot tartalmazza. Itt jelenleg (2010. szeptember 3.) az MDP Békés megyei iratai, az MSZMP Eger Városi Bizottságának iratai, Jász-Nagykun-Szolnok megye MDP iratai, az MSZMP Pest Megyei Bizottságának iratai, az MDP Pest Megyei Bizottsága üléseinek iratai, valamint Budapest, Nógrád, Somogy megyék pártanyagai érhetők el. Az adatbázisban összesen 407 000 oldalnyi, 1946 és 1989 között keletkezett MKP, MDP és MSZMP dokumentum található és kutatható.

Kétségtelen, hogy ezek a lépések nagyban megkönnyítik a korszakkal foglalkozó történészek dolgát, ám a korlátlan 24 órás hozzáférés sem oldja meg azt a problémát, amit a hatalmas iratmennyiség okoz. A digitalizált iratanyagot ezzel a lépéssel csak hozzáférhetővé teszik (ami a félreértések elkerülése végett hatalmas teljesítmény), ám további magyarázatot, jegyzetet, segítséget nem nyújtanak (nem is nyújthatnak, hisz nem ez a cél) hozzá. Ezt figyelembe véve nehéz azokkal egyetérteni, akik a digitalizálás tömeges megjelenésével a (nyomtatott) dokumentumkötetek létjogosultságát megkérdőjelezzik. Véigtekintve az utóbbi években megjelent nagyszámú forráskiadványon, látható, hogy ezzel mások sem tudnak teljes mértékben egyetérteni. Főleg a levéltárak munkatársainak köszönhetően számtalan dokumentumgyűjtemény látott napvilágot, amelyekben a korábbi gyakorlatól eltérően, a válogatás során nem politikai szempontokat vettek figyelembe, hanem a rendelkezésre álló iratanyag alapján – amennyire lehetséges – teljes és hiteles képet igyekeztek festeni az elmúlt ötven év történelméről. Valóban továbbgondolásra érdemes azonban – hosszabb távon bizonyosan – a papír alapon történő megjelentetés létjogosultsága. A számítástechnika és a digitális technika

¹¹ Itt kell megjegyeznünk azt is, hogy ebben a mennyiségben még nem szerepelnek a központi szervek, jellemzően a Magyar Országos Levéltárban található iratai, amelyek tanulmányozása adott esetben szintén kikerülhetetlen.

¹² <http://www.mol.gov.hu/> illetve <http://www.digitarchiv.hu/>

¹³ <http://www.archivportal.hu/>

látványos fejlődését nézve bizonyosra vehető az új technológiák, módszerek záros határidőn belüli megjelenése a forráskiadás terén is, amelyek aztán módszertani problémák egész sorát vonják majd maguk után.¹⁴

A kötet forrásbázisa, felépítése

A disszertációban közölt dokumentumok döntő többsége a Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Bizottságának iratanyagából származik, amely a Fejér Megyei Levéltár XXXV. fondőrcsoportjának 1. fondja. Ezen túlmenően egy-egy dokumentum került be a kötetbe az MDP Móri Járási Bizottságának és alapszervezeteinek irataiból (XXXV. 5) illetve a MDP Sztálinvárosi Városi Bizottságának és alapszervezeteinek irataiból (XXXV. 9) is. Mindez azonban nem jelenti, hogy csak az MDP által keletkeztetett iratok találhatók a kötetben. Jól mutatja az MDP mindenhatóságát a korszakban, hogy a megyei pártbizottság iratanyagában sok, a közigazgatásban (főispán, alispán, illetve később a tanács), a jogszolgáltatás területi szervei, valamint a rendőrség által keletkeztetett dokumentum is megtalálható másolatban, illetve eredetiben is (olyanok, melyeknek nem a pártbizottság volt a címzettje).

Az anyag összegyűjtése és a válogatás kizárólagosan a Fejér Megyei Levéltár őrizetében lévő MDP dokumentumokon alapult, itt is prioritást élveztek a megyei bizottság dokumentumai, és csak másodlagos szerepet játszottak a járások és a városok iratai. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy a megye történetére vonatkozóan elsősorban ebben az irategyűttesben találhatóak fontos, még nem ismert dokumentumok, adatok, az alsóbb pártszervek iratanyaga inkább a helyi (járás-, városi) ügyekre vonatkozik,¹⁵ illetve a megye leiratait tartalmazza. A megyei bizottságon belül is hangsúlyos szerepet kaptak a pártbizottsági jegyzőkönyvek tekintve, hogy a pártbizottság gyakorlatilag a megyei pártélet – és tulajdonképpen a teljes megye – operatív irányító szerve volt.

A válogatási munka megkezdése után nem sokkal szembesülni kellett a már ismert ténynel, hogy a pártiratok információértéke fordított arányban áll mennyiségükkel. Ez a jelenség persze nem egyedi és nem is csak Fejér megyére jellemző. 1989 után a történészek mind Magyarországon, mind a szocialista blokk más országaiban csalódottan tapasztalhatták, hogy a pártarchívumban az addig elzárt, és csak a kiváltságosok számára korlátozással kutatható dokumentumok alig alkalmasak a korabeli társadalmi, gazdasági, politikai valóság hiteles ábrázolására. Ezek ugyanis a már jól ismert propaganda-ábrázolásokon és állatistikákon kívül többnyire egy torz, minden valóság-alapot nélkülöző társadalomábrázolást adnak.¹⁶ A dokumentumoknak a nagy része – csakúgy mint a korabeli sajtó – vagy a termelési és közellátási hírekről, eredményekről számol be, vagy szervezeti, szervezési kérdésekkel foglalkozik, illetve az éppen aktuális ellenségképnek megfelelő összeesküvés elméleteket gyárt például a kulákok vagy a klerikális reakció támadásáról, kártevéséről.¹⁷ Ezekben a jelentésekben, beszámolókbán rendkívül sok az ismétlés, adataik általában megbízhatatlanok (illetve ellenőrizhetetlenek), állításaik némely esetben nyilvánvalóan túlzóak, sőt a teljes képtelenség határát súrolják. Mindezek következtében a válogatás feladata nem volt könnyű, hisz lehetőség szerint kerülni kellett a céltalan ismétléseket, a semmitmondó, általános dokumentumokat, melyek sokszor sablonosan, központi mintára készültek.¹⁸ Nem kerülhettek a kötetbe nagyszámban azok az

¹⁴ Az új technológiákkal összefüggő módszertani kérdésekről lásd: Ripp 2001: 245–247.

¹⁵ Amelyek például Székesfehérvár vagy Sztálinváros esetében természetesen szintén alapvető fontossággal bírnak, ám ennek a két településnek a vizsgálata már egy-egy önálló kutatás tárgya lehetne.

¹⁶ Lásd: Farkas 2006: 146–170.

¹⁷ Apor 2008: 14–16.

¹⁸ Ennek a folyamatnak ékes példája a 79-es számú dokumentum.

iratok sem, amelyek az ipari-, mezőgazdasági termelés, kölcsönjegyzés, választási kampány stb. rész-eredményeiről, adatairól tudósítanak, hiszen ezek az önmagukban nehezen értelmezhető, más forrás híján a forráskritika módszereivel nem ellenőrizhető adathalmazok nem szolgáltak volna semmilyen célt. Ugyanakkor törekedni kellett arra, hogy olyan dokumentumokat találjak és közöljek, amelyek a rendszer működésének logikáját (vagy logikátlanságát) a párt belső íratlan szabályait, hierarchiáját, struktúráját, a közigazgatásra, az iparra, a mezőgazdaságra, az oktatásra, a napi életre stb. gyakorolt hatását mutatják be. A beválogatott dokumentumok között természetesen megtalálhatók a Központi Vezetőség különböző osztályainak az alsóbb szervek felé adott instrukciói, a megyei bizottság jelentései, beszámolóí, hangulatjelentései, a választásokkal, a kölcsönjegyzésekkel kapcsolatos munkaterv, beszámolók stb. Éppúgy nem zárkoztam el a megyei vezetők (közigazgatási és pártvonalon egyaránt) jellemét, személyiségét vagy éppen lakás- és életkörülményeit bemutató dokumentumok közlésétől, mint az MDP-funkcionáriusok által párttársaikról vagy másokról írt sokatmondó jellemzéseinek bemutatásától sem. Ugyanakkor nagyon nehéz – vagy lehetetlen – olyan pártiratokat találni, amelyek a korszakban jelenlévő, a társadalom (vagy akár az egyén) valós problémáit tárgyalnák, mutatnák be. Ezek a dokumentumok mindig is egy speciális nézőpontból, a hatalom szemszögéből tárlják a valóságot egy olyan hivatalos nyelven, amely formalizált, kötött szerkezetű, ma már idegenül hangzó kifejezésekkel és mozaikszavakkal, rövidítésekkel megtűzdelt, ismétlésekben és tartalmi hiányokban bővelkedő.

A forrásgyűjteményeknek a dokumentumokon túl másik fontos tartozéka a bevezető tanulmány (ahogy Sipos Péter fogalmazott a forráskiadási szabályzat ajánlásában: „*az érdemi bevezető tanulmány*”).¹⁹ Az alábbiakban közölt tanulmány a megyei közigazgatás területén keletkezett, jelenleg a Fejér Megyei Levéltár őrzetében lévő iratokat és a már publikált tanulmányokat felhasználva készült. Céлом egy olyan köztörténeti, illetve párttörténeti összefoglaló elkészítése volt, amelyben a hangsúlyt az eddig még fel nem dolgozott, illetve a korábban politikai áthallásoktól sem mentesen ismertett történésekre helyeztem. Az írás ugyan mind terjedelmében, mind tartalmában messze túlmutat a bevezető tanulmányok megszokott formáján, ezt azonban indokolja az, hogy a történetírás máig adós a korszakról szóló Fejér megye történetét – ha nem is összefoglalóan, de legalább részterületeiben – bemutató, a szakmaiság szigorú mércéjét is kiálló munka megjelentetésével. Mint már jeleztem, semmiképpen sem törekedtem a megye történetének monografikus feldolgozására, ám mindenképpen szükségesnek éreztem a korszak alaposabb tárgyalását, a megye ’50-es évekbeli viszonyainak bemutatását.

Az jól ismert tény, hogy az MDP működése országosan éppúgy, mint helyi szinten az élet minden területére rányomta bélyegét. A párt a hatalomkoncentráció szerveként összekapcsolta, „egymásba csúsztatta” a párt, a tömegszervezetek, a szakszervezet és az államigazgatás stb. pozícióit.²⁰ Azon túlmenően, hogy a pártszervezet a közigazgatási rendszer mellett párhuzamosan – ám hatáskörében sokszor afölött – működött, nem volt az életnek olyan területe, amelyre a párthatározatok, direktívák ne lettek volna érvényesek. A gazdasági, társadalmi, kulturális szférára alapvetően kiható döntések elsősorban pártvonalon történtek vagy legalábbis mindig pártmegerősítést igényeltek, s ilyenformán a párt az alkotmányos jogrendszer keretein felül működő szervezetként funkcionált. A jogalkotás (illetve a helyi szintű rendeletalkotás) meghatározó szereplői a párt különböző szintű vezető szervei és az apparátus voltak. Ilyenformán a korszakban a politikai rendszer nem államközpontú, hanem pártközpontú hatalmi rendszerré vált, ahol a hatalom monopolisztikusan egyetlen párt, az MDP kezében összpontosult.

¹⁹ Sipos 2000: 176.

²⁰ Bihari–Pokol 2004: 343.

A tanulmányban a kronológiai és a tematikai szempontot együttesen alkalmazva, több fejezetre és alfejezetre tagolva tárom az olvasó elé a megye fontosabb eseményeit, a közigazgatás változásait, a képviselő- és tanácsválasztásokat, az ipar, mezőgazdaság és közellátás helyzetét, az egyházak – kiemelten a katolikus egyház – és a kommunista párt viszonyát és nem utolsósorban az MDP megyei pártbizottságának történetét.

A bevezető tanulmány az események fonalát a front Fejér megyébe való betörésekor veszi fel és röviden ugyan, de ismerteti a második világháború pusztításait a megyében, az egyes intézmények veszteségeit, a világégést követő felelősségre vonások helyi vonatkozásait, a ki- és betelepítéseket, a földreform következményeit, a személyi és közigazgatási változásokat is. Jóllehet az 1945 és 1948 közötti korszak kívül esik a dokumentumkötet által tárgyalt korszakon, ugyanakkor indokoltnak éreztem, hogy a jobb érthetőség kedvéért, az események hátterének alaposabb megismeréséért, összefoglaló jelleggel bemutassam Fejér megyének a világháborút követő korszakát is, hiszen az ekkor zajló események, az itt felbukkanó személyek majd minden esetben kontinuitást mutatnak a későbbi, már a fordulat utáni eseménysorozatokkal, személyekkel.

A következő nagyobb tematikus egység (*A pártegyesítéstől a júniusi határozatig* címmel) több alfejezetre bomlik és az MKP, illetve az SZDP megyei egyesülésétől a Központi Vezetőség júniusi határozatáig tárgyalja a megye történetét elsősorban közigazgatási, közellátási, politikatörténeti szempontból. Ebben a részben kerül bemutatásra a korszakban lezajlott két parlamenti választás mellett a Rajk-per és annak helyi visszhangja, a közigazgatás, a megyerendszer átalakításának folyamata és a tanácsválasztások is. Külön alfejezet foglalkozik a közellátással, a terv- és békekölcsönjegyzésekkel, illetve ezek megyei hatásaival. Zárásként Rákosi Mátyás 60. születésnapja és annak helyi megünneplése, valamint az 1953-as választások körülményeinek, eredményeinek tárgyalására kerül sor.

Az ezt követő *az ipar és mezőgazdaság* címet viselő fejezet hangsúlyozottan nem törekszik a téma teljes körű bemutatására, erre sem a terjedelmi korlátok, sem a disszertáció eredeti célja nem ad lehetőséget. Fejér megye ipara, mezőgazdasága olyan alapvető átalakulásokon ment keresztül a korszakban (itt elég csak a sztálinvárosi beruházásra utalnunk, ahol a vaskohászat megteremtése mellett új várost is alapítottak), amely külön disszertáció témakörét adhatná. Mindazonáltal nem szabad szó nélkül elmenni a kérdéskör mellett, hiszen ezek az események nem csak gazdasági vonalon hoztak radikális változásokat, hanem társadalmi, politikai szempontból is átalakították Fejér megyét, sőt hatásuk (az akkor generált problémákkal együtt) máig érezhető. Így ez a fejezet csak vázlatosan ismerteti a nagyobb ipari beruházásokat, inkább a párt és a gazdaságpolitika kapcsolatára fókuszál, illetve az MDP elhibázott iparpolitikájának társadalmi hatásait ismerteti (nők munkába állása, munkafegyelem kérdése, sztahanovista mozgalom stb.).

A mezőgazdaság kérdéskörében elsősorban a tsz-szervezés (tagosítás), a begyűjtés és beszolgáltatás, illetve a kulákkérdés (itt közölve a megyei, illetve települési adatokat is) témakörét jártam körül, hiszen ezek azok az események, melyek a mezőgazdaságból élő népesség számára a legnagyobb változást (és szenvedést) okozták a korszakban. A fejezet végén az éghajlatidegen ipari növények (gyapot, rizs stb.) termesztésének csúfos kudarcot vallott (megyei) kísérletéről is szó esik.

A következő nagyobb tematikus egység a katolikus egyház és a kommunista párt feszültségekkel terhes kapcsolatát mutatja be. A fejezetben ismertetem Mindszenty Józsefnek a Fejér megyei Bodajkon 1948-ban tett látogatását, az iskolaállamosítást és körülményeit, az Állami Egyházügyi Hivatal megyei működését, az egyház és az állam közötti „megegyezés” hatásait, problematikáját. A téma megközelítése, feldolgozása javarészből a párt és a közigazgatás által keletkeztetett iratokon alapul, így a kérdéskört elsősorban a pártnak, mint a hatalom birtokosának szemszögéből mutatja be. Tény, hogy a témát ez idáig nem kutatta senki, az MDP, illetve a közigazgatás iratanyagát ilyen

céllal helyi szinten még nem dolgozták fel, így az itt közöltek alapvető fontossággal bírnak és bizonyosan nagy segítséget jelentenek a téma iránt érdeklődők számára. A kérdéskör vizsgálatakor támaszkodhattam Shvoy Lajos megyés püspök már nyomtatásban megjelent visszaemlékezéseire is.²¹

A bevezető tanulmány utolsó előtti fejezete (*Az MDP szervezettörténete Fejér megyében és az ifjúsági mozgalmak* címmel) ismerteti a fondképző szerv történetét, szervezeti felépítését és annak változásait, a káderhelyzetet, a fontosabb tisztségviselők (megyei tikár) személyét, illetve az abban bekövetkezett változásokat. Végigköveti az MDP megyei pártbizottságának az egyesülés utáni szervezeti kialakulását, tudósít a párt taglétszám-változásairól és az ifjúsági szervezetek (DISZ, illetve úttörő mozgalom) megyei működéséről.

Végül a KV június 27–28-i határozatának és Nagy Imre július 4-én elmondott beszédének megyei következményeit vizsgálom az utolsó fejezetben, ahol a gazdasági és társadalmi hatásokon túl kiemelt figyelmet kap a megyei pártbizottság életére, munkájára gyakorolt hatása is. A bevezető tanulmányt egy összegzés zárja.

A tanulmányt követi *Az MDP Fejér megyei iratanyaga és a forrásközlés szempontjai* címet viselő rész, amelyben az MDP megyei iratanyagának 1956 utáni, kétségtelenül kalandos és egyáltalán nem érdektelen „történetét” ismertetem, itt tárgyalva az elmúlt évtizedekben lezajlott rendezés folyamatát és módszereit is. Ugyancsak ebben a fejezetben adok képet a forrásközlés során alkalmazott szempontokról is.

A bevezető tanulmányon és a dokumentumokon túl a disszertáció részét képezi egy életrajzi adattár is, amely a maga nemében szintén kiemelt fontossággal bír. Ebben az adattárban, a kötetben előforduló fontosabb személyeknek az életrajzi adatai találhatóak meg. A főispánon, alispánon túl, a megyei tanács és a pártbizottság funkcionáriusainak máig még sehol nem közölt, a kutatók számára is csak nagy nehézséggel elérhető életrajzi adatait gyűjtöttem egybe, elsősorban levéltári forrásokra támaszkodva. Az adattár nem teljes, bár 237 személy adatait tartalmazza, mégis vannak, akikről a legjobb szándékom ellenére sem sikerült még az alapvető biográfiai adatokat sem kideríteni. Ebben az adattárban az ismertebb politikusok, közszereplők (pl. Rákosi, Sztálin) adatait nem közöltem (kivéve, ha megyei érintettség állt fenn, pl. képviselő volt), hiszen ezek bárki számára könnyedén hozzáférhetőek.

Az életrajzi adattárat követi egy függelék, melyben többek között a kötetben található rövidítéseket oldottam fel.

A disszertáció bevezető tanulmánya elsősorban primer forrásokon alapul, főképpen a pártarchívumban fellelhető dokumentumok segítségével íródott. Munkám során az MDP megyei, járási és városi szervezetei, vezetőtöbbségei, és az apparátus által keletkeztetett iratokat használtam fel. Ezek mellett ugyanilyen fontos bázist jelentettek a közigazgatási iratok, elsősorban a főispán, az alispán iratanyaga, illetve Fejér Vármegye Törvényhatósági Bizottságának jegyzőkönyvei. Amennyiben szükséges volt, felhasználtam a Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltárában őrzött Székesfehérvár Törvényhatósági Jogú Város Törvényhatósági Bizottságának Közgyűlési Jegyzőkönyveit is. A tanácskorszakból fontos forrásbázist jelentettek a tanácsi és végrehajtó bizottsági jegyzőkönyvek és az elnöki iratok. Ezeken túlmenően használtam a titkársági iratokat, a munkaerőgazdálkodási osztály, ipari osztály, mezőgazdasági osztály vonatkozó dokumentumait is. Kutattam és felhasználtam a Fejér Megyei Közellátási Felügyelőség iratait, az Országos Közellátási Jegyzőkönyv Fejér Megyei Kirendeltségének iratait, a begyűjtési miniszter Fejér megyei meghatalmazottjának iratait, a Fejér Megyei Begyűjtési Hivatal iratait, a Fejér Vármegyei Földbirtokrendező Tanács (majd földhivatal) iratait, az Állami Gazdaságok Fejér Megyei Igazgatóságának iratait, a hároméves terv Fejér megyei megbízottjának iratait és az Állami Mezőgazdasági Gépállomások Fejér Megyei

²¹ Mózessy (szerk.) 2002.

Központjának iratait is. Folytattam kutatásokat a Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltárban, a Veszprém Megyei Levéltárban, a Politikatörténet és Szakszervezeti Levéltárban és természetesen a Magyar Országos Levéltárban is (ez utóbbinak a honlapján elérhető digitalizált dokumentumok felhasználása nagyban segítette munkámat).

Külön szót érdemel az életrajzi adattár, amelyhez a könyvészeti adatokon túl elsősorban a Fejér Megyei Levéltár őrizetében lévő egykori pártarchívum személyi gyűjteményét, a megyei tanács személyügyi iratait, a megyében működő igazolóbizottságok iratait és az egyházi, illetve állami anyakönyvek másodpéldányait használtam fel. Az adatgyűjtés során adategyeztetés céljából megkerestem a társintézményekben (megyei, városi levéltárak) dolgozó kollégákat, akiktől rendkívül sok információt kaptam, melyet ezúton is szeretnék nekik megköszönni.

A levéltári források mellett természetesen – kellő kritikával ugyan – a korabeli sajtóban megjelent információkat is felhasználtam. Itt elsősorban a megyei sajtóra gondolok, amely 1948. februárig *Fehérvári Népszava*, majd *Fehérvári Napló*, 1950 októberétől *Fejérmegyei Néplap* címen jelent meg.²² Ezen kívül forgattam a Dunai Vasmű pártbizottságának hetente megjelenő lapját is, amely kezdetben *Dunai Vasmű Építője*, majd *Sztálin Vasmű Építője* címmel jelent meg. Ezeken túlmenően természetesen a párt központi lapját a *Szabad Népet* is használtam. Természetesen a munka során a vonatkozó szakirodalom ismerete és felhasználása szintén elengedhetetlen volt.

²² Fülöp 1965: 39–41.

A háború végétől a pártegyesítésig¹

Fejér megye 20. századi történetének egyik legtragikusabb időszaka az 1944. december 2. és 1945. március 23. közötti négy hónap, amikor területe szinte végig a frontvonalban feküdt.² Székesfehérvárt első alkalommal 1944. december 23-án foglalták el a szovjet csapatok, de 1945. január 22-én a német és magyar egységek visszafoglalták a várost. Végleg csak 1945. március 22-én került a Vörös Hadsereg kezébe a megyeszékhely, míg a megye területét egy nappal később hagyta el a front. A harcok során a megye települései több alkalommal is gazdát cseréltek.

Az első szovjet megszállás alatt mindennapossá váltak a rablások, az elhurcolások és a nők elleni erőszakos cselekedetek, a lakosság közmunka keretében romeltakarítást, valamint sánc- és erődítési munkákat végzett.³ Ebben az időszakban – máig tisztázatlan körülmények között – feltehetően a szovjet katonák önkényének esett áldozatul – többek között – a Szent György Kórház igazgató-főorvosa, dr. Berzsenyi Zoltán is.⁴ A székesfehérvárihoz hasonló állapotok uralkodtak a megye többi településén is.

A közigazgatást a városban maradt polgármester, dr. Kerekes Lajos és a helyben maradt tisztviselők szervezték meg. Vidéken általában ez a feladat a jegyzők elmenekülése után a községi bírókra hárult. 1944. december 25-én alakult meg a Magyar Kommunista Párt székesfehérvári szervezete. Elnökévé Benke Ferencet, titkárává Szirbik Ferencet választották.⁵ Január 6-án megjelent a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front lapja a *Fehérvári Hírek*.⁶ Az újság mögött gyakorlatilag csak az MKP állt, tekintve, hogy a városban a többi párt ebben az időszakban még nem alakult meg.

Miután a németek január 22-én visszafoglalták a várost, az MKP vezetői közül a nyilas terror áldozatává vált Benke Ferenc és dr. Koch László tiszti főorvos.⁷ A polgármestert és Shvoy Lajos megyés püspököt több más személlyel együtt internálták, amiért a szovjet megszállás alatt nem voltak hajlandóak elhagyni a várost.⁸ Január 23-án visszatértek Székesfehérvárra a nyilas vezetők – köztük Pintér József főispán – és visszarendelték a nyugat-magyarországi területekre menekült megyei alkalmazottakat is. A front közelsége miatt azonban február 3-án a közigazgatás irányítói újból visszatelepültek Veszprémbe, majd végül nyugatra távoztak.

A második világháború végére Fejér megye súlyos veszteségeket szenvedett emberi életben és anyagi javakban egyaránt. Székesfehérváron a sebesültek és a halottak számát csak tovább növelte,

¹ *A háború végétől a pártegyesítésig* című fejezet a Fejér Megyei Levéltár gondozásában, 2009-ben megjelent dokumentumkötet bevezető tanulmányának átdolgozott, bővített változata. A kötetet kollégámmal, Bödő István levéltárossal közösen készítettük, az ő munkáját, segítségét ezúton is szeretném megköszönni. A megjelent munka: Bödő–Czetz 2009.

² Fejér megye területét 1944. december 2-án Vajtánál érte el a front, s 1945. március 23-án Jenőnél hagyta el.

³ A magyar-szovjet kapcsolatok a megyében – csakúgy, mint az ország más területein is – a háborút követően is konfliktusokkal terhelték voltak, erre vonatkozóan lásd: Bödő–Czetz 2009: 68. sz. dokumentum. A szovjetek viselkedésének okait egyes szerzők az életszínvonalbeli különbségben és a szovjet közkatonák alacsony értelmi és kulturális színvonalában látják. Lásd: Ungváry 2004: 337–343. Egy ilyen tragikus kimenetelű, a megyében elhíresült esetről ír: Mong 2009.

⁴ Bödő–Czetz 2009: 58. sz. dokumentum.

⁵ Farkas 1970a: 213.

⁶ Az újságnak 1945 januárjában hat száma jelent meg. Fülöp 1965: 35–37.

⁷ Szilvágyi 1965: 195–196.

⁸ Farkas 1970b: 11.

hogyan a háború vége felé nagyszámú menekült is tartózkodott a városban.⁹ Az 1941. évi népszámlálás adatai szerint 296 013 fő élt a megyében.¹⁰ 1945 végére, amikor az elmenekültek jó része már visszatért, mégis mintegy 10 százalékkal kevesebb volt a népesség száma, mint korábban.¹¹ Ez a különbség azonban nem tükrözi ténylegesen az elhaltak számát, hiszen a menekültek, bevonultak közül sem tért még vissza mindenki a lakhelyére. A megyéből közel 30 ezer ember menekült el más törvényhatóságba vagy Németországba.¹² Jelentős volt a megyén belüli migráció is. Az Adonyi járás népessége a háború végén magasabb volt, mint előtte, a megye járásai közül ez volt a legkevésbé kitéve a háborús pusztításnak.¹³

A heves harcoknak köszönhetően nem csak a lakosság szenvedett súlyos veszteséget, hanem az anyagi javakban keletkezett kár is tetemes volt. A Magyar Városok Országos Szövetsége 1946-ban megállapította, hogy a törvényhatósági jogú és megyei jogú városok háborús károsodása alapján felállított rangsorban 29,75 százalékos károsodással Székesfehérvár a harmadik helyen szerepel. Gáspár János, a város akkori polgármestere azonban az 1946 decemberében kelt jelentésében tévesnek és túlságosan alacsonynak tartotta a fenti arányszámot és állításait alátámasztandó közölte a valós veszteségeket. Így megállapítható, hogy a város lakó- és egyéb épületeinek 41,89 százaléka háborús károkat szenvedett, a városban – a 7198-ból¹⁴ – gyakorlatilag nem maradt egyetlen épület sem, 833 teljesen elpusztult, 1244 helyrehozhatatlan károkat szenvedett, a többi – 45 százalékat – kisebb-nagyobb ráfordítással helyre lehetett hozni. A lakóházak közül a háború következtében 5712 sérült meg.¹⁵ Hasonló mértékű volt a pusztulás a város útjai, az azon lévő műtárgyak és a parkok, ligetek tekintetében is. A város 142 középületéből és nagyobb üzeméből 21 teljesen elpusztult. Különösen súlyosan érintette a pusztítás az iskolákat, melyekben a korábbi 54 tanteremből csupán 12 maradt ép, vagy javítható állapotban.¹⁶ A korábban 2200 főt foglalkoztató Vadásztöltény-, Gyutacs- és Fémárugár épületei, berendezései jelentős károsodást szenvedtek az ostromok során, a bajt azonban csak tovább tetézte, hogy a termelő eszközök jelentős részét el is hurcolták. Hasonló sorsra jutott a Könnyűfémüzem, a Felmayer István és Fiai Kékfestő és Kartonnyomó Rt., a Danuvia Motorkerékpárgyár és az Első Budapesti Gőzmalom Rt. is. A korábban üzemelő hét téglagyárból egy teljesen megsemmisült (a jelentés szerint: „csak nyomokban maradt meg”), a többi pedig üzemben kívül állt. Szerencsésnek mondhatta magát a Weisz és Tull Bőrgyár, amely már ekkor 80 százalékos kapacitással tudott működni.¹⁷ Nem alaptalanul nevezték a kortársak Székesfehérvárt a „magyar Sztálingrádnak”. A megye más településein sem volt jobb a helyzet. A községek közül 59 állott több mint három hónapig a frontvonalban, 74 települést ért légitámadás (ebből 13-at 20 alkalomnál is többször).¹⁸ A megyében összesen 33 249 lakóház¹⁹ sérült meg a háború folyamán, melyből 1949-ig 31 200-at állítottak helyre. Összehasonlításképpen 1949-ben, a népszámlálás évében 57 851 lakóház (77 663 lakás) volt Fejérben és 1945 illetve 1949 között mindössze 2750 lakóingatlan épült.²⁰

⁹ Az 1941-es népszámlálás adatai alapján Székesfehérvár lakosainak száma 47 968 fő volt. A háborús menekültekkel együtt (figyelembe véve a bevonultak, elhurcoltak stb. létszámát) 1944 őszén a városban kb. 50 ezer fő tartózkodott.

¹⁰ Székesfehérváron 47 968 fő élt, míg a megye más településein összesen 248 045 fő. Népszámlálás 1941: 20.

¹¹ Alispán 1945: 1.

¹² Farkas 1970a: 215.

¹³ Farkas 1970a: 214.

¹⁴ Az 1954. évi lakásösszeírás adatai szerint Székesfehérváron 6835 épület állt, melyből 6600 volt lakóház. KSH 1956: 201.

¹⁵ KSH 1956: 199.

¹⁶ Élő–Farkas 1976: 210–213.

¹⁷ Élő–Farkas 1976: 193–195.

¹⁸ Farkas 1970a: 216.

¹⁹ Székesfehérvári adatokkal együtt.

²⁰ KSH 1956: 197–199.

A front elvonulása után a civil lakosság közmunka keretében takarította el a romokat, a háborúból visszamaradt védműveket, javították az utakat, középületeket, a vasutakat és a hidakat. A közmunkából mindenkinek ki kellett vennie a részét. Az Ideiglenes Nemzeti Bizottság²¹ április 14-i ülésén felvetődött ugyan, hogy a deportálásból visszatért zsidóság mentesüljön a közmunka alól, ám a bizottság végül nem fogadta el a javaslatot.²²

A háborús viszonyok következményeként járványszerű hastífusz²³ lépett fel, melynek terjedését segítették a korlátozott tisztálkodási lehetőségek, illetve a fertőző ivóvíz fogyasztása. Jelentősen megnövekedett a nemi betegségek száma is, ami összefüggésben állt a szovjet katonák erőszakoskodásaival.²⁴ Pontos megyei adatokkal ugyan nem rendelkezünk, de például Székesfehérváron az első szovjet megszállás alatt kb. 1600 nő fertőződött meg.²⁵ A megyében még 1946 szeptemberében is hivatalosan több mint 1000 nemi beteget tartottak nyilván.²⁶

A háború alatt az egészségvédelmi intézmények jórészt elpusztultak. Súlyos károkat szenvedett a székesfehérvári Szent György Kórház is. Az intézményt a háború alatt ideiglenes helyre kellett költöztetni. Amíg az épületeit rendbe nem hozták, a kórház a város több pontján szétszórva működött.²⁷ A háborús események miatt nemcsak eszköz-, hanem orvoshiány is jelentkezett. A vármegye 60 községi és körorvosi helyéből 1945 tavaszán mindössze 30 volt betöltve.²⁸ A 14 egészségházból összesen hat maradt használható állapotban, felszerelésük mindössze 30 százaléka maradt meg. 1944-ben a megyében 39 gyógyszertár volt, ebből 1945 júniusában még csak 21 működött. Felszerelésük, készleteik gyakorlatilag megsemmisültek.²⁹

Súlyos helyzet alakult ki a mezőgazdaságban is. A termőföldek egy részét lövészárkok, bombatölcsérek, tankcsapdák és fel nem robbant aknák borították. A hosszan elnyúló aknamentesítés is jelentős számú áldozatot követelt.³⁰ A robbanóeszközök mellett a mezőgazdasági munkák elvégzését tovább nehezítette az igaerő hiánya. Mindezek következményeként 1945-ben a megye termőterületének 35 százaléka bevetetlenül maradt.³¹

A vármegye állatállománya is drasztikusan csökkent: az 1943. évi állapotokhoz képest 1945 tavaszára a szarvasmarha-állomány több mint 82, a sertés 85, a ló 70, a juh 97 százalékkal csökkent.³² A gazdasági felügyelőség vásárlással próbálta enyhíteni a hiányt, ami az igaerőben éreztette leginkább hatását.

²¹ Az 1945. április 3-án megalakult Ideiglenes Nemzeti Bizottság a közigazgatást ideiglenes jelleggel irányító 21-es bizottság feladatait vette át és irányította elsősorban a város, de bizonyos esetekben a megye közigazgatását is.

²² Bödő–Czetz 2009: 6. sz. dokumentum.

²³ A hastífusz (Typhus abdominalis) fertőző betegség, kórokozója a *Salmonella typhi* baktérium. A tífuszhoz hasonlóan szennyezett élelmiszerek és a széklet útján terjed. A kór 7–21 napi lappangási idő után lázzal, fejfájással, influenzaszerű tünetekkel indul. A kórokozó a belek nyirokmirigyjeiben megtapadva elszaporodik, bekerülve a véráramba kialakulnak a tünetek. Kezelés nélkül bélperforációt, valamint szív- és idegrendszeri károsodást okoz.

²⁴ Témával kapcsolatban lásd: Pető 1999.

²⁵ *Nemzetvédelmi Tudósító*. Szombathely, 1945. január 30. Idézi: Csurgai–Tihanyi–Veress 2002: 212–214.

²⁶ Bödő–Czetz 2009: 96. sz. dokumentum.

²⁷ Bödő–Czetz 2009: 33. sz. dokumentum.

²⁸ Alispán 1945: 31.

²⁹ Farkas 1970a: 248.

³⁰ A Honvédelmi Minisztérium 1946. szeptemberi rendeletét követően alakult meg az 1-es számú (Budapest) és a 2-es számú (Székesfehérvár) önálló aknakutató-század. A 2-es számú században dolgozó 180 tüzserész 1945. augusztus 1-jétől 1946. február 28-ig összesen 284 262 db aknát semmisített meg, melynek során életét vesztette hét tüzserész. Részletesebben lásd: Csapody 2000. A civil áldozatok száma ennél nagyságrendekkel nagyobb volt, ám a pontos, összesített adatok nem ismertek. Jellemző példa, hogy a megyében 1949. április-májusában 15-en estek áldozatul háborúból visszamaradt robbanószerkezetnek. Május 19-én Csóron egyszerre hét kisgyermek halálát okozta egy felrobbanó gépágyúlövedék. *Borzalmas gyermektragédia Csóron*. FN 1949. május 20. 3.

³¹ Bödő–Czetz 2009: 33. sz. dokumentum.

³² Alispán 1945: 4.

1945. március 23-án a szovjet városparancsnok, Piszarenkó gárdaezredes javaslatára megalakult a 21-es bizottság, melynek elnökévé Gáspár János ügyvédet nevezték ki. A bizottság nevét tagjainak számáról kapta, s ideiglenes jelleggel, rövid ideig a közigazgatást irányította. Április 3-án alakult meg az Ideiglenes Nemzeti Bizottság, amely átvette a 21-es bizottság szerepét.³³ A Fejér Vármegyei Nemzeti Bizottság megalakulására április 24-én került sor, elnökévé Wágner József szakszervezeti vezetőt választották.³⁴ Ekkor vált külön a városi és a vármegyei nemzeti bizottság.

A nemzeti bizottság tagjait a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontot³⁵ létrehozó pártok (MKP, SZDP, FKgP, NPP, PDP)³⁶ és a Szabad Szakszervezet adták egyenlő arányban. A nemzeti bizottság feladata volt – a közigazgatás teljes helyreállításáig – a közigazgatási feladatok ellátása, a törvényhatósági bizottság, a kisgyűlés, a közigazgatási és más vármegyei bizottságok jogkörének gyakorlása.³⁷ Ezen túl a bizottság ellenőrző és igazoló feladatot is ellátott. Április–május folyamán a járásokban és a községekben is sorra megalakulnak a nemzeti bizottságok. Elsődleges feladatuk mindenhol a közigazgatás megszervezése, irányítása és az élet megindítása volt, ugyanis a legtöbb településen az előljárásság késve – vagy egyáltalán nem – alakult újra.

Megalakulása után a vármegyei nemzeti bizottság megválasztotta a vármegye új alispánját, Szirbik Ferencet. Az alispán Bratán Istvánt megyei főjegyzőnek, Barabás Ferencet megyei tisztii főügyésznek javasolta, jelöléseit a bizottság április 27-én elfogadta. A járási főszolgabírókat³⁸ az új főispán, a szociáldemokrata Szabó István nevezte ki.³⁹

Az Ideiglenes Nemzeti Bizottság már az első ülésén döntött az igazolóbizottságok felállításáról, melyek azt vizsgálták, hogy a közalkalmazott 1939. szeptember 1. napját követő magatartása sértette-e a magyar nép érdekeit.⁴⁰ A későbbiek során azonban – a közalkalmazottakon túl – a magyar lakosság egyre szélesebb körét (értelmiségiek, magánalkalmazottak) vonták igazolás alá. A főispán április 28-án a nyilas uralom alatt a vármegyénél szolgálatot teljesítő tisztikart állásából felfüggesztette.⁴¹ A Fejér Vármegyei Központi Igazolóbizottság 1945-ben 958 személyt vett igazoló eljárás alá, ebből 830 főt igazoltak, s mindössze 8 főt ítélték állásvesztésre.⁴²

Április végén megalakult a Székesfehérvári Népbíróság. Az első fokon eljáró bíróság működése során főleg a volt Volksbund-tagok⁴³ esetében hozott jogerős ítéleteket. A megye háborús bűnöseinek – például a volt nyilas főispánnak – perében a végső verdiktet a Népbíróságok Országos Tanácsa mondta ki.

³³ Bödő–Czetz 2009: 3. sz. dokumentum.

³⁴ Bödő–Czetz 2009: 9. sz. dokumentum.

³⁵ A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front Szegeden 1944. december 2-án alakult meg.

³⁶ A Polgári Demokrata Párt Fejér megyében csak később bontott zászlót, addig képviselőinek helyét függetlenekkel töltötték be.

³⁷ Bödő–Czetz 2009: 9. sz. dokumentum.

³⁸ Wágner János a Váli, Kun Gábor az Adonyi, Móder József a Székesfehérvári, Mayer Lajos a Móri és Holló Elek a Sárbo-gárdi járás főszolgabírója lett.

³⁹ A főispáni hivatal április 21-én kezdte meg működését.

⁴⁰ Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. évi 15. ME számú rendeletének bevezetője rendelkezett az igazolóbizottságok felállításáról. Az igazolóbizottságok megszervezésének részletes szabályait az 1080/1945. ME számú rendelet tartalmazta.

⁴¹ Kadácsi–Vass 1969: 21.

⁴² Továbbá 15 fő súlyos büntetést kapott, 7 főt nyugdíjaztak, 80 főt megfeddtek, 28-at előléptetésből kizártak. Alispán 1945: 56. Az igazolóbizottságok más megyékben is hasonló hatékonysággal működtek, például Zala megyében a 4700 letárgyalt ügyből 37 főt ítélték csupán állásvesztésre és 10 főt adtak át a népbíróságnak. Mikó 1995: 10.

⁴³ A Magyarországi Németek Szövetsége (Volksbund der Deutschen in Ungarn) a magyarországi német kisebbség szervezete volt, amely 1938. november 26-án alakult a korábbi Magyarországi Német Népművelődési Egyesület utódaként. A Volksbund a harmincas évek végétől a magyarországi németek domináns társadalmi szervezetévé vált, ugyanakkor a náci Németország érdekeinek képviselője is volt Magyarországon, és jelentős szerepet játszott a Waffen-SS magyarországi tobor-zásaiban is. Spannenberg 2005.

A szociális és ellátási nehézségek enyhítésére április elején a megyében is létrehozzák a Nemzeti Segély intézményét.⁴⁴

A közigazgatás újjászervezését nehezítette az iratok pusztulása. A háborús események következtében a járások és a községek iratanyaga 60 százalékban megsemmisült (több helyen gyakorlatilag a teljes irattár odalett), és nagyrészt elpusztult a megye irat- és könyvtárlománya is.⁴⁵ Az iratanyag pótlása nem minden esetben volt lehetséges, melyet még a jelentkező papírhány is tovább nehezített.⁴⁶ Problémát jelentett a létszámhiány is. A tisztviselők egy része elmenekült, és még nem tért vissza, vagy politikailag megbízhatatlannak nyilvánították, ezért állásában nem maradhatott.

A nehézségek ellenére a hivatalok április folyamán sorra újjáalakultak. Elsőként a vármegyei gazdasági felügyelőség kezdte meg működését még március végén. Fő feladata a mezőgazdasági termelés újrászervezése volt. A vármegyei számvevőszék tevékenységi köre kezdetben az illetmények és a nyugdíjak kifizetésében merült ki. A közellátási felügyelőség feladatai közül kiemelkedik a meglévő terménykészletek felmérése, valamint a lakosság részére felhasználható kenyérgabona és olajos magkészleteket tartalékolása. A megyében ekkor mintegy 150 000 ember szorult közellátásra, akik részére kenyérgabonából kezdetben havi 6 kg fejadagot juttattak. Ezen kívül a fővárosnak és a fontosabb bánya- és ipartelepeknek is juttattak a zárt gabonakészletekből.⁴⁷

Az államépítészeti hivatal irányította az állami utak és a középületek helyreállítását. A munkát nehezítette, hogy a harci események következtében tönkrement az utak nagy része, és megsemmisült 94 híd is, további 27 pedig megsérült.⁴⁸

A közigazgatás helyreállítása és a pártok megalakulása

A Székesfehérvári Törvényhatósági Bizottság megalakulására május 30-án került sor. Ekkor iktatták be a főispánt, erősítették meg a polgármester és az alpolgármester⁴⁹ korábbi megválasztását

⁴⁴ A Nemzeti Segély az MKP 1945. január 9-ei felhívása nyomán jött létre, kezdetben négy párti irányítás és ellenőrzés alatt működött (FKgP, MKP, NPP, SZDP). Rövid idő alatt vált az egész országot behálózó népmozgalommá, 1945-ben már 300 ezer pártoló tagja volt. Elsősorban gyermekvédelmi tevékenységet folytatott. A háborút követő rendkívül szűkös viszonyok közepette megszervezte a külföldi segélyszervezetek küldeményeinek szétosztását, a csecsemők tejjelátvitelét, a betegek gyógyszerhez juttatását, bölcsődéket, napközi otthonokat, népkonyhákat, gyermekotthonokat, szülőotthonokat, gyermekambulanciákat, gyermekkórházakat, TBC-szanatóriumot állított föl. Gondoskodott a rászoruló gyermekek vidéki és külföldi feltáplálásáról. A támogató tagság havi jövedelmének bizonyos százalékát ajánlotta az akció fenntartására. *Magyar Jövő* néven lapot adott ki. 1948-ban a Nemzeti Segélyt összevonták a Magyar Vöröskereszttel.

⁴⁵ Bödő–Czetz 2009: 33. sz. dokumentum.

⁴⁶ Jellemző példa a Fejér Vármegyei Közléti Szövetkezet iratanyagának sorsa. A vármegyházát, ahol a közléti szövetkezet irattára és irodája is volt, a háború folyamán a német, majd az orosz katonaság tartotta megszállva. A harcok elcsendesedését követően az épületet orosz katonai kórháznak használták. A szövetkezet irodája és az ott tartott iratanyag jelentős károkat szenvedett. A dokumentáció (pénztárkönyvek, naplók, könyvelési mellékletek, főkönyvi lapok, kötelezvények) 60 százaléka megsemmisült. Így a háborút követően a szövetkezet első és legfontosabb feladata a megsemmisült iratok emlékeztetből történő újra lefektetése volt. Emlékeztetből kellett megállapítani, hogy a szövetkezet milyen juttatásokat végzett, hogy a még fennálló törlesztő részeket beszédését folytathassák. Külön-külön megkeresték a községi előjárókat, igazolják milyen juttatásról kaptak hivatalos értesítést. Mivel nem egy helyen a községi irattárak is komoly károkat szenvedtek, ezért szükség volt a járási szociális szakelőadók segítségére is, akik részben szintén emlékeztetből, részben a községi előjáróság és munkaközösség vezetőinek megkérdezése útján igyekeztek felderíteni, kik és milyen juttatásban részesültek, azt mikor kapták, mi volt a juttatás értéke, megvan-e a részükre kiadott gazdasági érték, és mennyit törlesztett addig az adós. Ahol a pontos adatok megállapítására nem volt lehetőség, ott a hozzávetőleges adatok alapján kalkulálták ki az adósság mértékét. Czetz 2002., Bödő–Czetz 2009: 33. sz. dokumentum, 52. sz. dokumentum.

⁴⁷ Bödő–Czetz 2009: 33. sz. dokumentum.

⁴⁸ Alispán 1945: 27., Juhászné 1997., Tóth 2006. □

⁴⁹ Gáspár János és Mikó István.

is. A városi törvényhatósági bizottság 60 főt számlált, amely a következő arányban oszlott meg: FKGP, MKP, SZDP 12-12, NPP 8, PDP 6 tagja mellé a szakszervezetek is delegáltak 10 tagot.⁵⁰

A vármegyei törvényhatósági bizottság megalakulására csak augusztus 16-án került sor. Megalakulását késleltette a pártok közötti vita a tagság számarányáról. Különösen a kisgazdák kevesellették a nekik szánt képviselői helyeket. Végül a vármegyei nemzeti bizottság a pártok között a következő arányt állapította meg: az FKGP 25, az MKP, SZDP, NPP 14-14, a PDP 2, valamint a Szabad Szakszervezetek 11 tagot küldhettek a bizottságba. A rendes tagok mellett a bizottságnak hivatalból tagjai voltak még a főbb tisztségviselők, hivatalvezetők.⁵¹

Az augusztus 16-i közgyűlésen döntöttek a vármegyei tisztségviselők megválasztásáról. Alispánná 44:25 szavazatarányban Szirbik Ferencet választották Thaisz Andor ellenében.⁵² Ekkor választották meg az új járási főjegyzőket is. A törvényhatósági bizottság egy kivételével jóváhagyta a főispán áprilisi kinevezéseit.⁵³ Az alispánnak és négy járási főjegyzőnek a hivatalához előírt képesítése nem volt meg, ezért a közgyűlés kérte a belügyminisztertől a feltételek elengedését. A közgyűlésen sor került a közigazgatási bizottság és a kisgyűlés megalakítására, valamint a főjegyző, tiszti főügyész és az árvaszéki ülnökök megválasztására is.

A kisgazdapárt elégedetlen volt a választások eredményével és fellebbezéssel élt. Különösen a járási főjegyzőválasztással nem értettek egyet. Az öt járásból mindössze egy helyen lett kisgazda járási főjegyző, a többi járásban két kommunista és egy-egy szociáldemokrata, illetve parasztpárti főjegyzőt választottak.⁵⁴

A pártok közül elsőként az MKP szerveződött meg március végén.⁵⁵ Gyors fejlődésében szerepet játszott a szovjet hadsereg támogatása is. A párt megalakításában részt vettek a fővárosból kiküldött szervezők, a Tanácsköztársaság egykori résztvevői, illegális kommunisták és baloldali szociáldemokraták egyaránt. Az MKP bázisát az ipari munkásság adta, de népszerűtlennek bizonyult a parasztság, az értelmiség és a kispolgárság körében. A pártnak gyorsan szaporodtak az alapszervezetei, júniusra minden jelentősebb településen működött egy szervezetük. Ezt követően már az üzemekre és a puszták lakosságának megnyerésére helyezték a hangsúlyt. Az alapszervezetek kezdetben a megyei szervezet hiánya miatt, közvetlenül Budapesttel tartották a kapcsolatot, onnan kapták az utasításokat. A megyei titkárság június 1-jén kezdett munkához.⁵⁶ A pártnak külön megyei sajtója nem volt, de a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front nevében megjelenő *Fehérvári Hírek* szerkesztőbizottságában csak a munkáspártok képviselői voltak jelen. A lap kezdetben ugyan a szociáldemokraták, a kommunisták és a parasztpárt közös szerkesztésében jelent meg, ám a szociáldemokraták önálló lapindítása után csak az MKP és az NPP megyei titkára maradt tagja a szerkesztőbizottságnak.⁵⁷ Az újság hangvétele már kezdetben az MKP ideológiáját tükrözte.

⁵⁰ SZVL IV. B. 1437. 1945. május 30. Lásd még: Farkas 1970a: 262.

⁵¹ Bödő-Czetz 2009: 38. sz. dokumentum.

⁵² Bödő-Czetz 2009: 41. sz. dokumentum.

⁵³ A Váli járás élére Wágner János helyett Vassányi Géza került. Bödő-Czetz 2009: 44. sz. dokumentum.

⁵⁴ MKP: Székesfehérvári és Váli, SZDP: Móri, NPP: Adonyi, FKGP: Sárbogárdi járás.

⁵⁵ Az MKP 1944. december 27-e és január 22-e között regnáló vezetősége: Benke Ferenc (elnök), dr. Szirbik Ferenc (titkár), Promber Ferenc, dr. Koch László, Móder József, Peltz Jenő, Virágh János (vezetőségi tagok). Az MKP 1945. március 23-a és április 1-je között működő vezetősége: dr. Szirbik Ferenc (titkár), Promber Ferenc, Móder József, Peltz Jenő, Virágh János (vezetőségi tagok). Az MKP 1945. április 1. és május 25. között működő vezetősége: Prober Ferenc (elnök), Hrivnyák Lajos (titkár), dr. Szirbik Ferenc, Móder József, Peltz Jenő, Virágh János (vezetőségi tagok). Ez utóbbi pártvezetőséget erősítette meg az április 1-jén tartott első taggyűlés is. Hrivnyák Lajost a pártközpont küldte a megyébe, ám őt május 25-én visszahívták. A vezetőségbe ekkor beválasztották Ács Bélát. A városi bizottság élére júliusban a központ Rudas Istvánt állította. A megyei titkári teendőket Ónody Miklós látta el, a megyei káderfelelős Jánky Kálmán volt. FML XXXV. 132.

⁵⁶ Strasszer 1970: 388.

⁵⁷ Az NPP képviselője ekkor már a lap szerkesztésében nem sok szerepet játszott, sőt később a párt ki is szorult a szerkesztőbizottságból.

Az MKP pártok feletti ifjúsági szervezetnek szánta a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetséget (MADISZ), amely Fejér megyében 1945 áprilisában alakult meg.⁵⁸ A szervezetben gyakorlatilag a kommunista irányítás érvényesült, ennek következtében lassan a többi párt is megalakította a maga ifjúsági tagozatát. Így végül a MADISZ az MKP ifjúsági szervezete maradt. Hasonló kudarc érte a pártot az egységes női szervezet (Magyar Nők Demokratikus Szövetsége)⁵⁹ megalakítása terén is.⁶⁰ A többi párt arra törekedett, hogy saját pártjukon belül alakítsák ki nőtagozataikat.

A háború után jelentősen megerősödött a Szociáldemokrata Párt. Az SZDP hagyományosan a munkásság pártja volt, ezen túl csatlakozott hozzá az értelmiség egy része, valamint az iparosok körében is népszerűsége tett szert. A pártnak gyorsan kiépültek a megyei és városi szervei, valamint az alapszervezetei. Az SZDP inkább Székesfehérváron volt erős, míg vidéki szervezeteinek száma mesze elmaradt a kommunistákétól. Befolyása révén a párt több fontos városi és megyei tisztséget megszerzett magának (pl. főispán, polgármester). A párt székesfehérvári és Fejér megyei szervezete *Fehérvári Népszava* címmel tartott fenn újságot,⁶¹ amely 1946 szeptemberétől heti hat nap jelent meg.⁶² Ifjúsági szervezetük a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom (SZIM) 1945. június 28-án bontott zászlót Székesfehérváron.⁶³

A legnépszerűbb párt a megye lakossága körében kétségtelenül az FKgP volt. Támogatói közé tartozott a parasztság és az értelmiség nagy része, valamint a papság is. A párt a szovjet mintára létrehozott Magyar Nemzeti Függetlenségi Front tagjaként szövetségben állt ugyan az MKP-val, de politikája, világnézete lényegesen eltért attól. A kommunisták hatalomra való törekvése már a kezdetekben sűrűlődasokat okozott a két párt között. A kisgazdák egy demokratikusan felépített országban hittek, amely ugyan baráti viszonyban áll a Szovjetunióval, mégis inkább a nyugati államokra támaszkodik. Valamennyi településen létrehoztak pártszervezetet. Tagjainak, szimpatizánsainak száma messze felülmúlta a munkáspártok létszámát.⁶⁴

A kisgazdák megyei lapja a *Fehérvári Kis Újság* volt, amelyet – miután megelégtették, hogy a *Fehérvári Hírek* szerkesztőbizottságában nem volt a pártnak képviselője – 1946 májusában indítottak újjá, a lap augusztustól már napilapként hetente hat alkalommal került az olvasókhoz.⁶⁵ Ifjúsági szervezete a Független Ifjúsági Szövetség (FISZ) 1945 nyarán alakult meg.

A Nemzeti Parasztpárt támogatóinak köre főként a földhöz juttatottak, a kis- és törpebirtokosok közül került ki. Szervezésében az MKP jelentős szerepet játszott, a két párt szorosan együttműködött. Az NPP szerepe, hogy az FKgP-vel szemben ellenpólust képezzen, nem ért el jelentős eredményt. A pártnak sem saját megyei lapja, sem ifjúsági szervezete nem volt.

⁵⁸ Az alakuló ülés április 22-én vasárnap volt, elnöknek választották Hajdufy Tamást, titkárnak Kovács Sándort. FML XXXV. 132.

⁵⁹ 1945. február 18-án alakult meg az MKP kezdeményezésére a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége (MNDSZ). Szervezeti szabályzatát 1946 elején hagyták jóvá, melyben valamennyi asszonyréteg politikai és gazdasági problémáinak képviselőt, az intézményes anya- és gyermekvédelem előmozdítását, kulturális és oktatási feladatok ellátását jelölte meg fő feladatnak. Ezt követően azonban az MNDSZ tevékenysége mind jobban átpolitizálódott, fő feladatának már a reakció elleni küzdelmet, a közigazgatás megtisztítását, a szövetkezetek kiépítését, a széncsata támogatását tekintette. 1948-tól munkájában előtérbe kerültek a békeharc, a termelésben való helytállás, a népi hadsereg erősítése stb. jelszavai. Az MNDSZ 1956-ban megszűnt, majd 1957-ben Magyar Nők Országos Tanácsa néven alakult újjá, s működött 1989 júniusáig. Az MNDSZ-ről lásd: Pető 2000: 329–332.

⁶⁰ A MADISZ alakuló ülését május 13-án vasárnap tartották, elnöknek választották Guba Lászlónét, titkárnak Bertha Ágneszt, szociális titkárnak Szabó Margitot. FML XXXV. 132.

⁶¹ A *Fehérvári Népszava* 1946 februárjától jelent meg. Fülöp 1965: 39–41.

⁶² Korábban csak heti három lapszám jelent meg. Fülöp 1965: 39–41.

⁶³ Kopasz 1975: 60.

⁶⁴ FKgP: 44 194, MKP: 12 166, SZDP: 10 818, NPP: 7099, PDP: 1225 tag.

⁶⁵ Fülöp 1965: 37–39.

Legkésőbb és a legkisebb eredménnyel sikerült megszervezni a Polgári Demokrata Pártot. Székesfehérvári szervezete is csak május folyamán alakult meg.⁶⁶ A PDP nem tett szert jelentős társadalmi bázisra. Programjuk központjában a magántulajdon védelme és a polgári értékek álltak. Tagjai között főként nagybirtokosok, gyártulajdonosok, jómódú kereskedők voltak.

1945. március 17-én életbe lépett a 600/1945. számú miniszterelnöki rendelet a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról.⁶⁷ A földreform szükségességével, a nagybirtokrendszer felszámolásával egyetértettek a pártok, a megvalósítás módja azonban megosztotta őket. A kisgazdapárt országosan mintegy félmillió családfő között kb. három millió katasztrális hold földet tervezett szétosztani kártalanítás ellenében. Az SZDP az 500 kataszteri hold feletti birtokokat sajátította volna ki. Az NPP tervezete volt a legradikálisabb, amit az MKP lényegében átvett. A reform értelmében az úri birtokok esetében 100, a paraszti birtokoknál 200 holdas felső birtokhatárral számolt, kártalanítás nélkül. Teljesen ki kellett sajátítani a háborús bűnösök földjeit, valamint az 1000 holdon felüli nagybirtokokat. Az antifasiszta ellenállásban részt vevők 300 holdig mentesültek a kisajátítás alól.⁶⁸ A földreform ezen formáját az SZDP végül elfogadta, ám az FKgP nem támogatta. A rendelet eredményeképp a mezőgazdaságban meghatározó közép- és nagybirtokrendszer teljesen megszűnt.

Fejér megyében 1945. április 8-án hirdették meg a földreformot.⁶⁹ Ekkor már több településen is folyt a földosztás. Április 20-ig minden községben megalakultak a földigénylő bizottságok, míg a megyei földbirtokrendező tanácsot csak április 23-án hozták létre.⁷⁰ A földreform során igénybe vettek 331 542 kataszteri hold földterület,⁷¹ ami a megye művelt területének 58,2 százalékát tette ki.⁷² A több mint 30 ezer igénylőből 28 742 fő jutott földhöz, átlagosan 6 kataszteri hold földbirtokkal.⁷³

A földalap legtekintélyesebb részét a nagybirtokosoktól elvett több mint 300 ezer kataszteri hold alkotta. Ezen túl a háborús bűnösöktől elkobzott mezőgazdasági ingatlan (17 748 kataszteri hold) mellett elvették a volksbundistának minősített személyek földjeit is. Ez 1112 családot érintett 4141 kataszteri hold földterülettel. Emellett megváltották a háborús szerzeménynek minősülő gazdaságokat is (minden olyan földbirtok, amelyet a háború kezdete óta vásároltak és háborús nyeregségből eredt). A megyében 111 gazdaság 4669 kataszteri hold földterülettel minősült ilyennek.⁷⁴ A földreform nem kímélte az egyházak földbirtokait sem, maximum 100 hold földet tarthattak meg. Amennyiben egy településen több plébánia is működött, a meghagyott földbirtok nagysága akkor sem haladhatta meg a rendeletben előírt 100 holdas nagyságot.

Az igénybe vett területeken megváltásra került 115 kastély is.⁷⁵ A kastélyokhoz tartozó parkok egy részét nem egy helyen kifaragták házhelynek, ugyanis a földreform keretében sor került házhelyek kiosztására is. A juttatottak egy része korábban házzal nem rendelkező cseléd vagy mező-

⁶⁶ Bödő-Czetz 2009: 22. sz. dokumentum.

⁶⁷ A földbirtokreform végrehajtására a 600/1945. ME rendelet és az 1945. évi VI. törvény alapján került sor. 600/1945. ME (1945. március 18.) számú rendelete a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról. 1945. évi VI. törvénycikk a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatása tárgyában kibocsátott kormányrendelet törvényerőre emeléséről.

⁶⁸ Romsics 1999: 282.

⁶⁹ A NPP városi szervezetének helyiségében a Ponty vendéglőben alakult meg a földigénylő bizottság. FML XXXV. 132.

⁷⁰ FML XXIV 201 a) 19/1945.

⁷¹ A föld- és házhelyosztással és a telepítésekkel kapcsolatosan itt közölt adatok az 1945-ös és 1946-os állapotokat jelentik, a végleges számok csak 1948-ra, a kitelepítések lezárultával és a földek újratelekkönyvezésével alakultak ki. Erre vonatkozóan lásd a tanulmány későbbi fejezetét.

⁷² Bödő-Czetz 2009: 67. sz. dokumentum.

⁷³ Alispán 1945: 16–17.

⁷⁴ Farkas 1970c: 279.

⁷⁵ Bödő-Czetz 2009: 67. sz. dokumentum.

gazdasági munkás volt. A több mint 18 000 igénylő közül 13 000 fő jutott ily módon házhelyhez. A reform rendelkezett állami minta- és tangazdaságok létesítéséről, ennek köszönhetően 1945 végére már 5570 kataszteri hold terület volt állami kezelésben.⁷⁶

A földreform előtt Magyarországon Fejér megyében volt a nagybirtok aránya a legmagasabb. A földosztás eredményeképpen átalakult a megye társadalma. A nagybirtokosok elvesztették politikai és gazdasági hatalmuk alapját, a földet. A kiosztott földek közel kétharmadát a gazdasági cselédség, napszámosok, földmunkások kapták, ezzel létrejött az újgazdák rétege. A juttatottak kezére került a szétesztett nagybirtok háborúból megmaradt élő és holt felszerelése is. A termelés beindítását hátráltatta, hogy a nagybirtokok eszközállománya a háborúban csaknem 100 százalékban megsemmisült.⁷⁷ A fel nem osztható gazdasági felszerelések (gépek, traktorok, darálók stb.) működtetésére alakultak meg a földműves-szövetkezetek.⁷⁸ A korábbi birtokos parasztság a Hangya szövetkezetben összpontosult. A Hangya ellensúlyozására később a földműves-szövetkezetek is áttértek a beszerző és értékesítő funkcióra.

A nyugati államok nyomására a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke, Vorosilov marsall augusztusban felszólította az Ideiglenes Nemzeti Kormányt a választások kiírására. 1945. november 4-én tartották meg a nemzetgyűlési választásokat. Magyarországon ehhez fogható demokratikus választás azidáig még nem volt. A választáson minden 20. életévét betöltött magyar állampolgár választhatott és választható volt. A korábbiakkal ellentétben semmilyen műveltségi és vagyoni cenzust sem alkalmaztak, és megszűnt a nemek közötti különbségtétel is. A választásokból kizárták a feloszlott jobb oldali pártok vezetőit, tisztségviselőit, a népbíróági eljárás alatt állókat és az internáltakat. Az eddigi gyakorlattól eltérően egyéni körzetek helyett pártlistákra lehetett szavazni. Egy mandátumhoz 12 000 szavazatra volt szükség.⁷⁹

Fejér megye Komárom-Esztergom megyével szerepelt egy listán. A választási kampány során kiéleződtek a pártok közötti ellentétek. A legerőteljesebb kampányt az MKP folytatta. A párt megyei listavezetőjének Rajk Lászlót tette meg, aki október 28-án nagygyűlést tartott Székesfehérváron.⁸⁰ Az SZDP lista élén a párt főtitkára, Szakasits Árpád állt, aki mintegy 5–6000 főnyi tömeg előtt szintén október 28-án tartotta választási beszédét a városban.⁸¹ Az NPP listavezetője dr. Jócsik Lajos volt. A párt kampányában a földreform vívmányainak védelmét hangsúlyozta. A kisgazdapárt listáját Kovács Béla főtitkár vezette.

A munkáspártok, kiváltképp az MKP, kampányukban hevesen támadták a kisgazdákat, reakciós erőként igyekeztek beállítani őket. A szeptember 26-i megyei törvényhatósági bizottsági ülés heves vitái már megelőlegezték a kampány eldurvulását. A kisgazdák itt nehezményezték, hogy a rendőrség vezetőinek megválasztásakor nem vették figyelembe a párt jelöltjeit. Szeptember 30-i nagygyűlésükön kb. 15 000 ember gyűlt össze. Vásáry István államtitkár ekkor kijelentette: „*Itt diktatúra van. Terrorlegények garázdálkodnak. Ez ellen harcolni fogunk.*”⁸² A gyűlésen kihangsúlyozták az FKGP önállóságát, és hogy politikájuk távol áll minden más párttól. Az esemény után kom-

⁷⁶ Farkas 1970c: 316.

⁷⁷ Farkas 1970c: 316.

⁷⁸ A földműves-szövetkezetek megalakítására vonatkozó földművelésügyi minisztériumi rendelet 1945. szeptember 18-án lépett hatályba. A korábban öntevékenyen megalakult szövetkezetek is betagozódtak a hálózatba. Magyarország első földműves-szövetkezete a mányi Gyümölcstermelő és Értékesítő Szövetkezet 1945. május 8-án alakult meg. A földművelésügyi miniszter 131 000/1945. FM számú rendelete a földműves-szövetkezetekről. Honvári (szerk.) 2000: 518., Kadácsi–Vass 1969: 24.

⁷⁹ Romsics 1999: 283.

⁸⁰ *Kenyeret, jó pénzt, rendet! Fehérvári Hírek* (FH) 1945. október 31. 1.

⁸¹ *Amíg nem biztos a kenyér addig semmi sem biztos ebben az országban.* FH 1945. október 31. 3.

⁸² *Előbújt a reakció a Kisgazdapárt nagygyűlésén.* FH 1945. október 3. 1.

munistaellenes hangulat uralkodott el, rendzavarásra is sor került.⁸³ A választások előtti nap a *Fehérvári Hírek*ben megjelent egy lejárato cikk a kisgazdapárt egyik meghatározó megyei politikusa, Ketskés Elek ellen.⁸⁴ A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front nevében megjelenő újság az FKgP számára nem biztosított lehetőséget választási programjának megjelentetésére. Mégis a választásokon elsőprő kisgazdapárti győzelem született, a megyében a szavazatok 62,9 százalékát kapták meg, ami az országos átlagnál (57,3 százalék) is jobb eredményt mutatott. Ugyanakkor a munkáspártok az országos átlagnál is szerényebben szerepeltek. A kommunisták, akik a földreform megyei eredményei miatt jóval több szavazatra számítottak, mindössze 12,3 százalékot értek el, így gyengébben szerepeltek az országos átlagnál (16,9 százalék). Az SZDP megközelítette – 16,2 százalékával – az országos (17,4 százalék) átlagot. A parasztpártiakra is az országos átlagnak megfelelően szavaztak, a megyében 6,5 százalékot, míg országosan 6,8 százalékot értek el. A Polgári Demokrata Párt a körzetben 2,2 százalékot ért el, ami néhány tizeddel jobb volt az országos eredménynél (1,6 százalék).⁸⁵

A pártok Fejér és Komárom-Esztergom megyei listáiról összesen 19 képviselő jutott mandátumhoz. Az FKgP 11 (Kovács Béla, Dobi István, Kovács István, Cseh-Szombathy László, Tőke István, Vócsa Ferenc, Gróh József, Dancs József, Nagy Ignác, Nyirjessy Sándor, Szabó Kálmán), az SZDP 4 (Szakasits Árpád, Vas-Witteg Miklós, Czézner Dénes, Borbély János), az MKP 3 (Rajk László, Osztrovszky György, Zgyerka János), míg az NPP 1 (Jócsik Lajos) képviselőt küldhetett a Nemzetgyűlésbe.⁸⁶ A PDP nem jutott mandátumhoz.

Elsőprő választási győzelmének köszönhetően a kisgazdapárt egyedül is kormányt tudott volna alakítani, egy választások előtti megállapodás értelmében azonban kénytelen volt a koalíciót fenntartani.⁸⁷ A kommunisták a többségben lévő kisgazdapárttal szemben érvényesíteni próbálták akaratukat. A párt jobboldali szárnyát helyezték támadásaik kereszttüzébe, agitációjukkal a párt egységét igyekeztek megbontani. Az országos tendenciák Fejér megyében is megmutatkoztak. A párt lapjaként funkcionáló *Fehérvári Híreket* kiválóan fel lehetett használni propagandájuk terjesztésére. A lapban rendszeresen jelentek meg lejárato cikkek a kisgazdapárt és meghatározó megyei politikusai ellen (pl. Ketskés Elek, Vócsa Ferenc, Nyirjessy Sándor). A kisgazdák földreform korrekciójának tervezetere a lap azonnal vezércikkben vizionálta a régi világ feltámadását, és reakciós mesterkedésről írt.⁸⁸ Ketskés Elek rendőri felügyelet alá helyezésével is a pártot igyekeztek gyengíteni. A politikus ellen a háború alatt írt cikkei – amelyekben állítólag a háború folytatására buzdított – miatt indult eljárás.⁸⁹

A köztársaság 1946. február elsejei kikiáltása után Tildy Zoltán miniszterelnököt a Nemzetgyűlés köztársasági elnökké választotta. Utóda a kormányfői székben Nagy Ferenc, az FKgP elnöke lett.

A munkáspártok március 5-én megalakították a Baloldali Blokkot (MKP, SZDP, NPP), ami már egyértelműen a kisgazdapárt ellen irányult.

⁸³ *A Nemzeti Bizottság a rendzavarók ellen.* FH 1945. október 14. 1.

⁸⁴ *Fórum!* FH 1945. november 3. 3.

⁸⁵ A *Fehérvári Hírek* 1945. november 7-i számában megjelent választási eredmények és a Fejér-Komárom-Esztergom Vármegyei Választási Bizottságának összesítő jegyzőkönyvében szereplő adatok között eltérés mutatkozik (az Adonyi járás adatainak tekintetében). Én a hiteles jegyzőkönyv adatait használtam, így az itt szereplő eredmények és az abból számolt százalékok eltérést mutatnak a korábbi munkák adataitól (pl. Strasszer 1970.). A jegyzőkönyvben szereplő adatok helyességét támasztja alá a *Fehérvári Népszava* 1947. szeptember 2-án megjelent száma is, amely közli az 1945-ös választások eredményét. A jegyzőkönyv megjelent: Bödő-Czetz 2009: 49. sz. dokumentum. Az országos adatok tekintetében lásd: Romsics 1999: 291.

⁸⁶ Strasszer 1970: 421., Vida 1999.

⁸⁷ Tildy Zoltán, az FKgP elnöke alakított koalíciós kormányt.

⁸⁸ *Kik az úgazdák szövetségesei és kik az ellenségei?* FH 1946. február 2. 1.

⁸⁹ *Rendőri felügyelet alá helyezték Ketskés Eleket.* FH 1946. február 22. 1.

A háború után Fejér megyében németellenes közhangulat uralkodott. A kitelepítést a potsdami konferencián hozott döntés tette lehetővé, miszerint a nagyhatalmak beleegyeznek a német lakosság áttelepítésébe. A valódi ok, hogy a földreform során végbemenő belső áttelepítésekhez, valamint az elszakított országrészekről menekülőknél kellett a lakóhely és a megélhetésüket biztosító mezőgazdasági ingatlan. A kitelepítés legradikálisabb szószólói a parasztpárt képviselői voltak, akik az összes sváb áttelepítését szorgalmazták. A kommunisták támogatták javaslatukat, míg a kisgazdák próbálták lassítani a folyamatot.⁹⁰ Az SZDP megyei szinten mintegy 25 000 német kitelepítését javasolta.⁹¹

Fejér megye területén az 1941. évi népszámlálás szerint 24 264 fő vallotta magát németnek (a megye Székesfehérvár nélküli összlakosságának közel 10 százaléka),⁹² ők 15 településen alkottak többséget.⁹³

A kitelepítések megkezdése előtt az érintett települések autonómiáját felfüggesztették.⁹⁴ Fejér megyéből 1946 nyaráig összesen 8225 svábot telepítettek ki Németország amerikaiak által megszállt övezetébe.⁹⁵

A földreform rendelkezett a telepítésekre használandó területekről is. Fejér megyében több mint 16 000 kataszteri holdat tartálékoltak ilyen célra.⁹⁶ A belső áttelepítések közvetlenül a háború után megindultak, de jelentős méreteket csak a németek kitelepítése után öltöttek. A telepesek főleg a sűrűn lakott, kevés termőfölddel rendelkező megyékből, valamint Erdélyből és Felvidékről⁹⁷ érkeztek. A megyében e célból önálló telepes községeket létesítettek (pl. Nagyvenyim, Nagykarácsony, Nagylók, Hantos). Az áttelepítést telepítési felügyelők irányították. Felügyelő működött a telepes községek mellett valamennyi sváb településen. 1946 őszéig Fejér megyébe több mint 2000 család települt át, ebből német lakosságú településbe 1092 család költözött.⁹⁸

1946-ban Fejér megye területe is megváltozott. Februárban Érd, Diósd, Tárnok, Százhalombatta és Sósút településeket átcsatolták Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez. Az érintett községek Budapest közvetlen vonzáskörzetéhez tartoztak, átcsatolásuk logikus lépésnek tűnt. Ezzel Fejér megye területe 3,3 százalékkal, népessége 11,4 százalékkal csökkent. Fejér megye vezetői már ekkor szerették volna kompenzálásként Veszprém megyétől az Enyingi járást, valamint Aka község átcsatolását.⁹⁹

A mindennapi élet egyre nehezebbé vált az elharapódzó infláció miatt is. A pengő rohamos értéktelenedése következtében a lakosság kénytelen volt cserekereskedelmet folytatni, hiszen a megkapott fizetés szinte azonnal elveszítette értékét. Míg a *Fehérvári Hírek* 1945. március 29-én 50 fillérbe került, addig 1946. július 7-ére már 70 ezer billió pengőt kellett érte fizetni. Stabilitást csak a forint augusztus elseji bevezetése hozott.

A megyei törvényhatósági bizottság 1946. június 3-i ülésén jelentették be, hogy a magyar közigazgatási bíróság 1946. évi április 9-én hozott ítéletével helyt adott Vócsa Ferenc fellebbezésének,

⁹⁰ Tóth 1993: 29. Lásd még: Tóth 2007.

⁹¹ Erdős–Csatári–Sárkány 1998: 8.

⁹² Székesfehérváron mindössze 396 főt regisztráltak, így összesen 24 660 főt. Népszámlálás 1941a: 233.

⁹³ A Móri járásban Bakonykúti, Bakonysárkány, Balinka, Gánt, Gúttamási, Isztimér, Mór és Pusztavám, a Váli járásban Etyek, Vértesacsa, Vértesboglár, Szár, Újbarok, Diósd, a Sárbogárdi járásban Hercegfalva, a Székesfehérvári járásban Nadap. Bödő–Czetz 2009: 57. sz. dokumentum.

⁹⁴ Bödő–Czetz 2009: 57. sz. dokumentum.

⁹⁵ Települések szerint: Etyekről 2336, Vértesacsaról 1626, Szárról 654, Mányról 223, Vértesboglárról 806, Újbarokról 44 Gántról 996, Hercegfalváról 1299, Nadapról 241 főt telepítettek ki. Lásd: Erdős–Csatári–Sárkány 1998: 12.

⁹⁶ Bödő–Czetz 2009: 72. sz. dokumentum.

⁹⁷ Különösen a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény (1946. február 27.) megkötése után.

⁹⁸ Erdős–Csatári–Sárkány 1998: 9.

⁹⁹ Bödő–Czetz 2009: 63. sz. dokumentum.

és Szirbik Ferenc alispánná választását megsemmisítette. Szirbik Ferenc megválasztásakor – amelyre a törvényhatósági bizottság bal oldali tagjainak nyomására került sor – nem rendelkezett sem jogi végzettséggel, sem közigazgatási gyakorlattal, ezért a kiskisgyártó alispánná választása ellen fellebbezett.

Az alispán eltávolítása komoly presztízavesztést jelentett a kommunista pártnak, amelyet még tovább tetézett, hogy három járási főjegyző (Móder József Székesfehérvári járás, Kun Gábor Adonyi járás, Majer Lajos Móri járás) megválasztását is érvénytelenítették. Az indok – csakúgy, mint az alispán esetében – a szükséges szakképesítés hiánya volt. A megüresedett alispáni székbe – helyettesítéssel – a komoly kiskisgyártói ellenállás dacára a főispán ismét Szirbik Ferencet jelölte, ám a személyeskedésbe hajló vita miatt a szeptember 9-i közgyűlés határozat nélkül ért véget.¹⁰⁰ Az új alispán személyéről a Baloldali Blokk pártjai illetve a FÉKOSZ képviselői október 29-én egyeztettek. Megállapodtak abban, hogy a pártok, illetve a szakszervezetek tagjai a törvényhatósági bizottság ülésén a kommunista párt alispán jelöltjét támogatják, és erre a kiskisgyártókat is felszólítják. Ugyanezen ülésen állapodtak meg arról is, hogy a megyei földbirtokrendező tanács élére szintén kommunista jelölt kerül, míg tagjai közé két parasztpárti delegáltat is felvesznek.¹⁰¹

A november 4-én tartott törvényhatósági bizottsági ülésen bírálták el a beérkezett alispáni pályázatokat. A hat jelölt közül hárman (köztük Szirbik Ferenc is) pályázatukat visszavonták. A kommunista párt Szirbik személyét népszerűsége ellenére sem tartotta alkalmasnak az alispáni poszt további betöltésére¹⁰² és új, a megyében ismeretlen jelöltet állítottak. A három pályázó közül dr. Kispéter István 42, dr. Kalauz Ferenc árvaszéki elnök 29 szavazatot kapott, míg dr. Bacsák Kálmán volt somorjai főszolgabíróra egy voks sem jutott. Dr. Kispéter István 1945. áprilisban lépett be a kommunista pártba, 1946 novemberéig a szegedi polgármester titkára volt, majd pártutasításra jött Fejér megyébe, és foglalta el az alispáni széket. Beiktatását követően a kiskisgyártói képviselők abbéli reményüket fejezték ki, hogy az új alispán pártpolitikai kötődése ellenére a vármegye ügyeiben pártsemlegesen, részrehajlás nélkül jár el.¹⁰³

A kommunista párt pozíciójának megerősödése

1946 nyarán ismét a közigazgatás megtisztítását célzó intézkedésekre került sor. A közigazgatásban dolgozók létszámát az úgynevezett B-listázással igyekeztek az ország szükségleteinek és eltartható képességének mértékére csökkenteni.¹⁰⁴ Mivel az 1945 után elcsatolt területeken az alkalmazottak munkaviszonya nem szűnt meg automatikusan és ők továbbra is kapták a fizetésüket. Az eredeti elképzelés az volt, hogy a közalkalmazotti létszámot az 1938-as szintre csökkentik. A végrehajtás

¹⁰⁰ Bödő–Czetz 2009: 97. sz. dokumentum.

¹⁰¹ Bödő–Czetz 2009: 102. sz. dokumentum. A megyei földbirtokrendező tanács élére augusztusban került Györök Ferenc (MKP). Ezzel párhuzamosan a tanács tagjai közül is több földműves származásút lecseréltek MKP és SZDP tagokra. A tag- illetve elnöksere tiltakozást váltott ki mind a kiskisgyártó-, mind a parasztpártból és a FÉKOSZ, valamint a Paraszt szövetségből is.

¹⁰² Bödő–Czetz 2009: 104. sz. dokumentum.

¹⁰³ Bödő–Czetz 2009: 103. sz. dokumentum.

¹⁰⁴ B-listázás: az igazoló bizottságok működése nem hozta meg a kívánt eredményt, így újabb adminisztratív létszámcsökkenéssel igyekeztek a közigazgatást megtisztítani a „régendi rend” alkalmazottaitól. A kormány 5000/1946. rendelete az államháztartás hiánya miatt az állami alkalmazottak létszámát az 1938. évi állomány 90 százalékában állapította meg. Valójában a Magyar Kommunista Párt ezzel a módszerrel kívánt megszabadulni a számára nem kívánatos személyektől a közigazgatásban. A Magyar Köztársaság kormányának 5000/1946. ME számú rendelete az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezések tárgyában. A B-listáról és a közalkalmazottakról lásd: Kovács M. Mária 1982: 47–52.

során azonban a pártpolitikai szempontok kerekedtek felül. Elsősorban a kommunista párt használta fel arra a B-listázást, hogy eltávolítsák a velük nem szimpatizáló közalkalmazottakat. A közigazgatás minden szintjén igyekezett a kommunista párt a kádereit megtartani, a más pártok zászlaja alatt politizálókat pedig eltávolítani. Ennek a folyamatnak a végén országosan mintegy 100 000 állami alkalmazott volt kénytelen új munkát keresni. Mindezek ellenére 1948-ban még mindig túlnyomó többségben voltak azok az állami alkalmazottak, akik a „rég” rendszerben jutottak az állásukhoz. A fordulópontot a tanácsrendszer bevezetése hozta. 1950 októberétől a közigazgatás személyi állománya minden szinten kicserélődött.¹⁰⁵

Fejér megyében és Székesfehérváron az elbíralt alkalmazottak száma 1141 fő volt, ebből elbocsátottak 589 főt (51,62 százalék), állásában meghagytak 552 főt (48,37 százalék). A 97 vármegyei alkalmazott közül B-listára került 46 fő (47,42 százalék), az 507 községi alkalmazott közül 261 fő (51,47 százalék), a 14 számvevőszéki alkalmazott közül 6 fő (42,85 százalék), a 35 kórházi alkalmazott közül 9 fő (25,71 százalék).¹⁰⁶ Mind a megyében, mind a városban a túlkapások jellemezték a B-lista összeállítását, így például a városházán a tisztviselők 60 százalékát (243 főt) elbocsátották.¹⁰⁷ Egyes hivatalokban nem maradt egyetlen szakember sem, ezért a munka teljes mértékben megbénult. A községekben nemegyszer olyan jegyzőket is B-listáztak, akiknek munkáját közmegbecsülés övezte. Nem meglepő tehát, hogy a településeken aláírásgyűjtések indultak az érdekükben. A kialakult helyzet tarthatatlanságát felismerve ötos bizottság (a kisgazdapárt, a kommunista párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt és a szakszervezet képviselőiből állt) revideálta a megyei és városi B-listákat, majd a szükséges munkaerőt állásában meghagyta. A Belügyminisztérium létszámcökkentést felülvizsgáló miniszteri bizottságot állított fel, amelynek képviseletében dr. Fischer Gyula belügyminiszteri osztályfőnök két alkalommal vett részt ötos bizottsági ülésen, ahol a személyi kérdésekben döntöttek.¹⁰⁸ A megyei törvényhatósági bizottság szeptember 9-i ülésén értékelte a B-listázás eredményét. Megállapították, hogy az 1938-as évhez viszonyított megyei tisztviselői létszám 42 százalékát, a községi alkalmazottaknak pedig a 43 százalékát bocsátották el.

A B-listázás végrehajtása során is a kommunista párt akarata győzött – még ha csekély engedményeket tettek is. A párt kérlelhetetlenül kezdett leszámolni politikai ellenfeivel, és egyre erősebb bázist épített a megyében és a városban. Fejér megyében a kommunista párt taglétszáma 1946 júliusában 16 840 fő volt, míg szeptemberben már elérte a 18 100 főt.¹⁰⁹ A megyében ekkor összesen 152 pártszervezet működött. A párt szócsöve a *Fehérvári Hírek* volt, amely 1946 szeptemberétől napilapként jelent meg.

A szociáldemokraták taglétszáma egyes források¹¹⁰ szerint megyei szinten éppen csak meghaladta a 10 000 főt,¹¹¹ míg egy másik jelentés¹¹² szerint létszámuk 22 000 fő volt, amely a korábbiakhoz képest még 400 fővel növekedett is, mégpedig a kisgazda- és a kommunista párt rovására. A Nemzeti Parasztpárt – a Baloldali Blokk harmadik tagja – megyei vezetésének élére 1946 augusztusában Palásthy Sándor személyében új titkárt választottak.¹¹³ A párt nem rendelkezett számottevő

¹⁰⁵ Az első ötéves terv 100 ezer közép- és 40 ezer felső káder képzését írta elő. 1949. évi XXV. törvény a Magyar Népköztársaság első ötéves népgazdasági tervéről, az 1950. január 1-től az 1954. december 31-ig terjedő időszakra.

¹⁰⁶ Bödő-Czetz 2009: 86. sz. dokumentum.

¹⁰⁷ Kopasz 1975: 91.

¹⁰⁸ Bödő-Czetz 2009: 88. sz. dokumentum.

¹⁰⁹ Bödő-Czetz 2009: 85. sz. dokumentum, 101. sz. dokumentum.

¹¹⁰ A Szociáldemokrata Párt Vármegyei Titkársága részére készült taglétszám-kimutatásról van szó, amely nyilvánvalóan belső használatra készült.

¹¹¹ Bödő-Czetz 2009: 83. sz. dokumentum.

¹¹² Bödő-Czetz 2009: 84. sz. dokumentum.

¹¹³ A párt székháza a Szent István tér 10 szám alatt, a volt nyilas pártházban működött. 1946 júniusában az épület pincéjéből nyolc olyan ember holtteste került elő, akiket Pintér József nyilas főispán gyilkoltatott meg.

tömegbázissal (saját újságot sem adtak ki a megyében), sem a kommunisták, sem a szociáldemokraták nem számoltak velük, pontos taglétszámuk nem ismert.

A kisgazdapárt taglétszámáról sem rendelkezünk megbízható információkkal. Az azonban bizonyos, hogy a párt az 1945-ös nemzetgyűlési választásokon a szavazatok 63 százalékát megszerezte (90 000-en szavaztak a pártra), ám az azóta eltelt időszakban – köszönhetően többek között a sorozatos támadásoknak – mind szimpatizánsai, mind tagjai egy részét elvesztette.

1946 őszén tartották Pintér Józsefnek Fejér vármegye nyilas főispánjának népbíróági perét. A nagy sajtóvisszhanggal (naponta jelentek meg tudósítások a helyi lapokban) kísért tárgyalás élénken foglalkoztatta a közvéleményt. A bizonyítási eljárások során a volt nyilas pártház pincéjéből holttestek kerültek elő. A pince felásatását és a holttestek kiemelését a bíróság Pintérral és két társával végeztette el. Kutatások folytak más székesfehérvári épületek pincéjében is (pl. a volt Gestapo épületében), ám azok nem vezettek eredményre. A Székesfehérvári Népbíróóság első fokon halálra ítélte a volt főispánt, amelyről főcímben számoltak be a helyi lapok,¹¹⁴ ezt követően azonban a népbíróóság zárt kegyelmi tárgyaláson a vádlottat 4:3 arányban kegyelemre méltónak találta, amelyről már nem született tudósítás. Másodfokon a Népbíróóságok Országos Tanácsa 1948. július 21-én a kiszabott halálbüntetést helybenhagyta és a hat nappal később tartott kegyelmi tárgyaláson nem találták kegyelemre méltónak a főispánt. Pintér Józsefet 1948. szeptember 18-án kivégezték.

Élesedett a harc a politikai küzdőtéren is. A megyei sajtóban egyre-másra jelentek meg a pártok képviselőit, helyi vezetőit támadó, befeketíteni szándékozó írások, melyek általában nem nélkülözték az igazság magvát.

Alcsútot és a Habsburg-kastélyt 1944. december 24-én a szovjet csapatok harc nélkül foglalták el, ezt követően a kastély tisztázatlan okokból kigyulladt. Feltételezhető, hogy a kastélyt a tűzvész előtt kirabolták.¹¹⁵ Az Elhagyott Javak Kormánybiztossága dr. Végh Gyulát és Jócsik Imrét nevezte ki Habsburg József elhagyott javainak vagyongazdálkodójává. A vagyongazdálkodók rendőri segítséggel már 1946 januárjában megkísérelték a széjjelhordott értékeket összegyűjteni. Ennek során a településen 28–30 családnál tartottak eredménytelen házkutatást. Augusztusban belügyminiszteri utasításra nyomozó bizottság vizsgálta a rablás körülményeit és a kastélyból származó értékeket találtak a helyi kommunista párt tagjainál és a község párttitkáránál.¹¹⁶ A *Fehérvári Kis Újság* 1948. szeptember 5-én számolt be a kastély kirablásának körülményeiről, a cikkben az elkövetőket – így Györök Ferencet (MKP) is – név szerint megnevezték. Ennek is köszönhető, hogy szeptember 8-án Györök a megyei földbirtokrendezői tanács elnöki posztjáról lemondott.

A Magyar Kommunista Párt 1946. szeptember 29. és október 1. között tartotta III. kongresszusát, ahol „Ki a nép ellenségeivel a koalícióból!” jelszóval élesebb harcot indítottak az FKGP állítólagos jobboldala ellen. A központi irányelveknek megfelelően helyi viszonylatban is megindult a kisgazdapárt elleni intenzívebb támadás. A párt prominens személyeit – Vócsa Ferencet és Nyirjessy Sándort – az eddiginél is élesebb hangon támadta a kommunista sajtó. 1947 elején felángolt a politikai ellenfeleket lejárató kampány, amikor Végh Imrét a párt városi titkárát a köztársasági összeesküvésben való részvétellel gyanúsították meg. A *Fehérvári Kis Újság* 1947 elején három napra betiltották, mert az „ország belső rendjének és nyugalmanak megzavarására alkalmas” cikket közölt. A hivatkozott cikkében a lap védelmébe vette Végh Imrét és Bejczy Gyulát. Végh Imrét 13 társával együtt 1947 márciusában tartóztatták le. A bíróság május 29-én dr. Bejczy Gyula püspöki irodaigazgatót négy évi, Végh Imrét két évi fegyházbüntetésre ítélte.

¹¹⁴ *Halálra ítélték Pintért, a véreskezű nyilas főispánt. Fehérvári Népszava* 1946. október 31. 1.

¹¹⁵ Lakat 2002.

¹¹⁶ Bődő–Czetz 2009: 93. sz. dokumentum.

Dr. Varga József (NPP) a megyei földhivatal vezetője is a támadások keresztútjába került. Az NPP újonnan kinevezett tikára, Palásthy Sándor kommunista utasításra megpróbálta elmozdítani a földhivatal vezetőjét. A házhelyosztás elmaradásával vádolta meg párttársát és vizsgálatot kért ellene. Varga a nyilvánossághoz fordult és a *Fehérvári Hírek*ben jelentésszerűen számolt be a hivatal munkájáról.¹¹⁷ Személye azonban továbbra is szálla volt a kommunisták szemében, és az elmozdítását célzó támadások nem maradtak abba. A városi nemzeti bizottság a Földművelésügyi Minisztériumtól kérte a földhivatal vezetőjének haladéktalan leváltását. A minisztérium erre vizsgálóbizottságot küldött ki, majd megállapították, hogy Varga mindig a hatályos jogszabályoknak megfelelően járt el, és semmilyen mulasztás nem terheli sem őt, sem munkatársait. A korábban leváltását szorgalmazó bizottsági tagok a vizsgálatot követően már mellette foglaltak állást – csakúgy, mint a kiskgazdák – így Varga és a földhivatal vezető tisztviselői hivatalukban maradhattak.¹¹⁸

A pártok közötti küzdelem nem csak politikai téren, hanem az élet szinte minden területén folyt. Nem volt ez alól kivétel a sportélet sem. A korszakban Székesfehérváron hat sportegyesület működött,¹¹⁹ melyekből a három jelentősebb: az Alba Munkás Atlétikai Kör (AMAK), (a volt Alba Regia Atlétikai Klub, ARAK),¹²⁰ a Székesfehérvári Torna Club (SZTC)¹²¹ és a Magyar Államvasutak Előre (MÁV Előre) volt. A kommunista párt komoly befolyással csak az ARAK-ban bírt. Sikertült nekik az egyesület nevét Alba Regia Atlétikai Klubról Alba Munkás Atlétikai Körre változtatni. A háborút követően az egyesületet Szirbik Ferenc alispán szervezte újjá és ő volt a klub elnöke is. Leváltása után Kispéter István vette át a klub vezetését. Dr. Jenei Károly (SZDP) ügyvezető elnököt kivéve a vezetősége és a szakosztályvezetők is mind kommunisták voltak. Az SZTC a város egyesületeként működött, amelyben – kezdetben legalábbis – a kommunisták nem rendelkeztek befolyással. 1947 őszére azonban változott a helyzet, az egyesület vezetőségében már hárman (Pávits János polgármester-helyettes, dr. Surányi Jenő városi főjegyző és Rusz György városi tanácsnok) képviselték a kommunista pártot.¹²² Anyagilag a legmegalapozottabb egyesület a MÁV Előre volt, amely hivatalos vasúti sportegyesületként működött. Tekintve, hogy sem a vezetői, sem a sportolói között nem voltak kommunisták – két-három aktív kommunista sportolón kívül – a párt a szakszervezeteket felhasználva törekedett beépülni az egyesületbe.¹²³

1946. december 22-én tartotta alakuló ülését az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége (UFOSZ)¹²⁴ Fejér megyei szervezete. Vezetőjének a parasztpárti Viniczay Józsefet, titkárának a kommunista párti Gazdag Ferencet választották meg. Az alelnökök között kiskgazda és szociáldemokrata párttag is volt. A látszat ellenére az UFOSZ kommunista vezetés alatt állott. Megin-

¹¹⁷ *Fejér megye földhivatala az ország 28 földhivatala közül a harmadik helyre küzdötte fel magát.* FH 1947. április 15. 3.

¹¹⁸ Kopasz 1975: 76., Bödő-Czetz 2009: 121. sz. dokumentum.

¹¹⁹ Székesfehérvári Torna Club (SZTC), Alba Regia Atlétikai Club (ARAK), MÁV Előre Sportegylet, Bőrgyári Sportegylet (BSE), Vadásztöltény Sportegylet (VSE), Székesfehérvári Munkás SE. Az egyesületekről lásd: Bödő-Czetz 2009: 148. sz. dokumentum.

¹²⁰ Az Alba Regia Atlétikai Klub 1924-ben vált ki a Székesfehérvári Torna Clubból. Elnöke az alispán lett, anyagilag a vármegye támogatta. Tagjainak – akik elsősorban katonai jellegű sportágakat (lövészet, lovaglás, kézigránát-dobás stb.) műveltek – keresztény-nemzeti irányú nevelést kívánt adni. 1945 után a sportegyesületben a kommunista befolyás erősödött. Az egyesület 1948-ban beolvadt a Székesfehérvári Dolgozók Sportegyesületébe. Schmöltz 1970a., Schmöltz 1970b.

¹²¹ A Székesfehérvári Torna Club 1903-ban alakult, elnöke a város polgármestere volt. A városi és megyei szembenállás és a politikai csatározások következményeként 1924-ben a Zavaros Aladár polgármester vezette klubból kiváltak, új egyesületet alakítottak. Zavarost hazafiatlannak, destruktívnak és liberálisnak bélyegezték. A klubot pedig azzal vádolták, hogy nem a nemzeti sportot támogatja. 1945 után a kommunisták igyekeztek befolyásukat az SZTC-re is kiterjeszteni. A két sportegyesület fúzióját tervezték. A szembenállás mindkét egyesületet tönkretette. Schmöltz 1970a., Schmöltz 1970b.

¹²² Bödő-Czetz 2009: 148. sz. dokumentum.

¹²³ Bödő-Czetz 2009: 105. sz. dokumentum.

¹²⁴ Az UFOSZ országos szervezete 1946 márciusában alakult. Célja a földreform vívmányainak védelme, illetve harc a földet visszakövetelőkkel szemben. Taglétszáma 1948-ra elérte a 400 ezret. 1948 decemberében beolvadt a DÉFOSZ-ba.

dult a helyi szervezetek kiépítése (április végén már mintegy 80 községben működött az UFOSZ), és 1947 februárjában sor került a székesfehérvári csoport megalakulására is (elnök: Gazdag István).¹²⁵

1947 májusában (svájci szabadságát kihasználva) Nagy Ferenc miniszterelnököt is megvádolták a köztársaság-ellenes összeesküvésben való bűnrészességgel, kikényszerítették a lemondó nyilatkozatát, majd kizárták a kisgazdapártból, végül októberben megfosztották állampolgárságától is. A kisgazdapárt szétzilálásának folyamata ezzel elérte a legfelsőbb köröket is. Mindez természetesen kihatott a Fejér megyei eseményekre is. Nyirjessy Sándor a Dinnyés-kormány bemutatkozásával egy időben kilépett a kisgazdapártból.¹²⁶ Vócsa Ferenc továbbra is állandó támadások kereszttüzében állt. 1947. június 16-án a kisgazdapárt megyei nagyválasztmánya ülést tartott, ahol a választmány megújítására is sor került és Kovács István megyei elnöknek további bizalmat szavaztak. A kisgazdapárt megyei képviselői – éppúgy mint korábban – népgyűléseken tájékoztatták a párt tagjait és szimpatizánsait a kialakult politikai helyzetről. A Vócsa Ferenc, Tőke István, Kovács István vezette gyűléseket a kommunista párt szervezett módon (közbeszólásokkal, bekiabálásokkal, ellenagitációkkal) igyekezett megzavarni.¹²⁷ A kisgazdák és a kommunisták között vita bontakozott ki a hároméves terv¹²⁸ körül is. A kisgazdapárti politikusok aránytalannak, a paraszti réteg számára túlzó terheket jelentőnek értékelték a tervszámokat, illetve a megvalósíthatóságát is kétségbevetették.

Változások történtek a szociáldemokrata párt megyei vezetésében is. Nagy Ernőt a párt megyei titkárát leváltották pozíciójából, ám ő az új titkár megérkezéséig (május közepéig) a helyén maradt. A Szociáldemokrata Párt új megyei titkárává Kelemen Zoltánt választották.

A kommunista párt kezdeményezésére 1947. augusztus 31-én országgyűlési választásokat rendeztek Magyarországon.¹²⁹ Az 1945-ös választási törvény módosításával (1947. július 23.) szűkítették a választók körét. Nem szavazhatott aki fasiszta pártnak volt tagja, aki politikai okok miatt rendőrhatalom felügyelete alatt állt, illetve a választások ideje alatt internálva volt, akit B-lista alapján politikai okokból megfosztottak állásától, aki ellen nyugdíjigény elvesztését vagy nyugellátás csökkenését elrendelő határozatot hoztak, aki a Vörös Hadsereg elől elmenekült az országból és 1945. október 31-e után tért vissza.¹³⁰ A választói névjegyzékből az államvédelmi osztály és a rendőrség aktív közreműködésével – többnyire a polgári pártok és a szociáldemokraták támogatói közül – országosan mintegy félmillió szavazót kihagytak.¹³¹ A „reakciónak” tartott polgároknak nem kézbesítették az összeíró íveket, illetve teljesíthetetlen feltételhez kötötték a választójogosultság megadását.¹³² Korlátozták a még ki nem telepített svábok választási jogait is. A belügyminiszter rendelete értelmében a politikai pártok és a szakszervezetek nem jelölhettek a választással kapcsot-

¹²⁵ Kopasz 1975: 87.

¹²⁶ Nyirjessy Sándor ekkor bejelentette csatlakozási szándékát a Magyar Szabadság Párthoz. A párt önfeloszlatása után nem vett többet részt a közéletben. Farkas 1992: 97.

¹²⁷ Bödő–Czetz 2009: 113. sz. dokumentum.

¹²⁸ Az MKP III. kongresszusán határozatot hoztak a tervgazdaság bevezetéséről egy hároméves terv keretein belül. A hároméves terv az első szovjet mintájú gazdasági terv volt Magyarországon. Célja az 1947. évi XVII. törvény szerint „Magyarország gazdasági és szellemi felemelkedésének meggyorsítása, valamint demokratikus rendjének megszilárdítása céljából és a lakosság életszínvonalának javítására”, valamint „a termelőerők fokozását, okszerű felhasználását és a különböző termelési ágak összhangját a nép egyetemes érdekében biztosítja”. 1947. évi XVII. törvény a hároméves gazdasági tervről. Honvári (szerk.) 2000: 457–458.

¹²⁹ A parlamenti választások előrehozását elsőként ugyan a szociáldemokraták vetették fel, végül mégis az MKP kezdeményezése után – a kormány javaslatára – oszlatta fel a köztársasági elnök a Nemzetgyűlést.

¹³⁰ 1947. évi XXII. törvénycikk az országgyűlési választásokról.

¹³¹ „A választói névjegyzék összeállításánál is úgy kell dolgozni, hogy az minden körülmények között növelje pártunk választási esélyeit.” Ez természetesen azt is jelentette, hogy a kommunista párt tagjait minden körülmények között a listára felvették, akkor is ha a választási törvényben meghatározott korlátozások alá esett. Bödő–Czetz 2009: 135. sz. dokumentum.

¹³² Bödő–Czetz 2009: 139. sz. dokumentum.

latban megalakuló bizottságokba németeket, illetőleg segédszemélyzetnek sem alkalmazhatták őket. Ennek oka pedig az alispáni indoklás szerint: „A svábok részéről általánosságban nem lehet feltételezni azt az ügybuzgalmat, amelyet a rendkívül nagy munkaterhet jelentő választási eljárás keretében működő személyektől az eljárás zavartalan mentének érdekében elengedhetetlenül meg kell követelni. De nem lehet részükről általában feltételezni azt a tárgyilagosságot sem, amellyel a választási eljárás és a választások tisztasága érdekében az eljárásban résztvevőknek rendelkezniük kell.”¹³³ Végeredményben a Fejér-Komárom-Esztergom megyei választókerületben mintegy 20 ezer fő választásra jogosultat hagytak ki a névjegyzékekből.

Az új pártok indulását ajánlásokhoz kötötték, és a prémiumrendszer bevezetésével a többségi pártoknak kedveztek. Visszaélésekre adott alkalmat, hogy választói névjegyzékkel¹³⁴ szavazhatott az, aki nem tartózkodott a választás napján a lakóhelyén.

Fejér megyében a koalíció pártjain (MKP, SZDP, NPP, FKgP) kívül a Polgári Demokrata Párt, a Független Magyar Demokrata Párt,¹³⁵ a Magyar Radikális Párt és a Keresztény Női Tábor indult a választásokon. Az ellenzéki pártok sem anyagiakban, sem egyéb tekintetben nem tudták felvenni a versenyt a koalíció pártjaival. Jelentős propagandát nem tudtak kifejteni, országosan ismert politikus alig akadt soraikban, és potenciális szavazóik közül sokat töröltek vagy fel sem vettek a választói névjegyzékbe. Ezzel szemben a kommunista párt minden tekintetben alaposan felkészült a választásokra.¹³⁶ Fejér megyében a listavezetőnek ismét Rajk László belügyminisztert tették meg, aki négy alkalommal tartott választási gyűlést.¹³⁷ Összesen a párt több mint 320 tömegrendezvényt tartott a választásokat megelőzően, amely már saját értékelésük szerint is túlzottnak tekinthető. Meg is állapították, hogy „az emberek már unják a gyűléseket”.¹³⁸

A Szociáldemokrata Párt is húzónévvel kampányolt a választásokat megelőzően. Megyei listavezetőjüknek – ahogy két évvel azelőtt is – Szakasits Árpádot, a párt országos főtitkárát jelölték. Szakasits április 17-én tartott nagygyűlést Székesfehérváron. Kampányukban hangsúlyozták a két munkáspárt különállását, a fúziótól mereven elzárkóztak.

A Nemzeti Parasztpárt megyei listáját Veres Péter vezette, aki az Országos Földbirtokrendező Tanács vezetőjeként már számtalan alkalommal megfordult a megyében. A párt főleg az újbirtokosokra, a telepésekre, a földhöz juttatottakra számított a választások során és kampányukkal is őket célozták meg.

A kisgazdák is országosan ismert politikust, Dobi Istvánt, a párt elnökét állították megyei listájuk élére. A kisgazdapárt választási propagandájában a törvényhatósági és képviselő-testületi választások szükségességével, a félelem nélküli élet reményével kampányolt.¹³⁹ Hangsúlyozták, hogy a földosztás dicsőségét egyik párt sem sajátíthatja ki, hiszen az az egész nemzet közös erőfeszítése, érdeme. Augusztus 24-i kampányzáró nagygyűlésükön, Székesfehérváron a listavezető Dobi István volt a főszónok. A párt megyei prominensei több településen tartottak választási gyűlést, de sem azok száma, sem az azokon résztvevők száma nem érte el a kommunista gyűlésekét.¹⁴⁰ A választások, továbbá a Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerület fontosságát jelzi, hogy mind-egyik koalíciós pártlista élére országosan ismert vezető került.

¹³³ Bödő–Czetz 2009: 131. sz. dokumentum.

¹³⁴ A kék háttérnyomású ideiglenes választói névjegyzékivonat volt az ún. kék cédula.

¹³⁵ A párt Fejér megyében késve jelezte indulási szándékát, de a Belügyminisztérium – közvetve tehát az MKP – hozzájárult, hogy a párt jelölteket állíthasson. Ezzel is remélték, hogy a kisgazdáktól vonnak el szavazatokat.

¹³⁶ A kommunista párt választási kampányára vonatkozóan lásd: Bödő–Czetz 2009: 141. sz. dokumentum.

¹³⁷ Bödő–Czetz 2009: 133. sz. dokumentum.

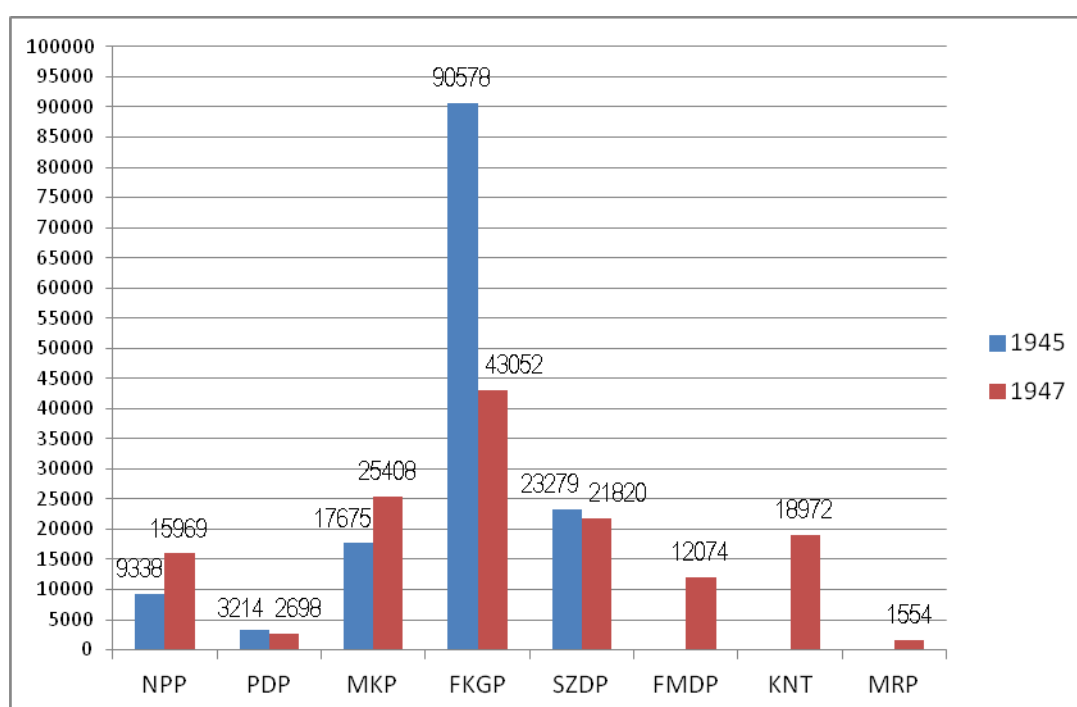
¹³⁸ Bödő–Czetz 2009: 142. sz. dokumentum.

¹³⁹ Izsák 1994: 246–247.

¹⁴⁰ Bödő–Czetz 2009: 138. sz. dokumentum.

Az augusztus 31-ei választásokon a megyében 142 202 fő vett részt (ebből 24 133-an szavaztak Székesfehérváron),¹⁴¹ a legtöbb voksot ismételten a kisgazdák gyűjtötték be: 30,42 százalékot, a kommunista párt 18,47 százalékot, a szociáldemokraták 15,87 százalékot, a Nemzeti Parasztpárt 10,68 százalékot, a Független Magyar Demokrata Párt 7,89 százalékot, a Polgári Demokrata Párt 2,01 százalékot, a Magyar Radikális Párt 1,08 százalékot ért el. Meglepetésre a Keresztény Női Tábor 13,53 százalékkal a negyedik legtöbb szavazatot szerezte meg a megyében (hozzá kell tenni azonban, hogy itt sem a Demokrata Néppárt, sem a Magyar Függetlenségi Párt nem indult), míg Székesfehérváron ők kapták a legtöbb szavazatot 34,32 százalékkal, utánuk a szociáldemokraták következtek 24,12 százalékkal. A városban a kommunista párt országosan a leggyengébben szerepelt, csupán 9,75 százalékot ért el.¹⁴² A kommunista párt megyei viszonylatban a Váli (Bicskei) és a Móri járásban érte el a legjobb eredményt, és az 1945-ös választásokhoz képest mindenhol növelték szavazataik számát.¹⁴³

Az 1945-ös és 1947-es választások Fejér megyei eredményei

A Központi Választási Bizottság a szavazás hivatalos végeredményét szeptember 5-én hirdette ki.¹⁴⁴ A kisgazdák közül mandátumhoz jutott: Dobi István,¹⁴⁵ Kis László, Kovács István és Szabó Kálmán. A kommunista pártból: Rajk László, Zgyerka János, Osztrovszki György, Auszmann György. A Szociáldemokrata Pártból: Szakasits Árpád, Vas (Witeg) Miklós, Kéthly Anna.¹⁴⁶ A

¹⁴¹ Az érvényes szavazatok száma 141 547 volt. Marelyn–Vida 2005: 557–558.

¹⁴² Marelyn–Vida 2005: 564–565.

¹⁴³ A Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerületben a választás eredménye: MKP: 24,57 százalék, FKGP: 22,92 százalék, SZDP: 18,37 százalék, NPP: 8,42 százalék, KNT: 16,01 százalék, MRP: 0,99 százalék, FMDP: 7,19 százalék, PDP: 1,52 százalék. Marelyn–Vida 2005: 554.

¹⁴⁴ Ismét kisgazda politikus, a kommunistákkal együttműködni hajlandó Dinnyés Lajos alakíthatott kormányt.

¹⁴⁵ Dobi István megyei mandátumát az országos listával cserélte fel, így helyette a megyei listáról Lengyel László kapott behívást a Parlamentbe. Marelyn–Vida 2005.

¹⁴⁶ Kéthly Anna a 10. választókerületben (Csongrád és Csanád vármegyék) szerzett mandátumot, helyette Borbély János jutott be a Parlamentbe ebből a választókerületből. Marelyn–Vida 2005.

Nemzeti Parasztpártból: Veres Péter.¹⁴⁷ A Keresztény Női Tábor pedig Slachta Margit,¹⁴⁸ Gróh József,¹⁴⁹ Kéri Nándor, Kisházi Mihály képviselhette. A Polgári Demokrata Pártból Kabakovits József¹⁵⁰, míg a Független Magyar Demokrata Párt képviselőjében Parragi György¹⁵¹ jutott mandátumhoz.

A választások során tapasztalt visszaélések miatt a megyében összesen mintegy 1400 panaszt nyújtottak be. A kék cédulával való csalás mellett (csak Székesfehérváron 900-an járultak az urnákhoz ideiglenes választói névjegyzékkivonattal) megfélemlítésről, vesztegetésről (volt, akinek tehenet, lisztet ígértek szavazataért) szóltak a beadványok.¹⁵²

1947 őszén – a választásokat követően – a kommunista párt támadást indított a Szociáldemokrata Párt megyei prominensei ellen. Erre kiváló alkalmat nyújtott a városházán feltárt visszaélés-sorozat. Fővádlói szerepben ismét a kommunisták támogatását élvező Palásthy Sándor tetszelgett, aki a városi közgyűlésen rámutatott arra, hogy egyes vezető tisztségviselők rokonai kaptak állást a városházán, és ott visszaélésekre utaló jeleket tapasztalni. Vinkóczy Zsuzsanna és Pávits Erzsébet esetében a vizsgálat konkrét eredményeket hozott, és börtönbüntetés kiszabására került sor.¹⁵³ Pávits Józsefet, a város polgármester-helyettesét ezt követően a kommunista párt kizárta soraiból, ő pedig lemondott posztjáról. Vinkóczy Károly városi tanácsnokot a Szociáldemokrata Párt zárta ki soraiból, ő 40 évi munkaviszony után nyugdíjazását kérte. A városházi panamát felhasználva megindult a jobb oldalinak kikiáltott szociáldemokraták eltávolítása a közéletből. Az SZDP városi bizottsága 1948. február 23-án tartott ülésén lemondott Mikó István pártelnök (aki egyben a polgármester-helyettesi tisztségéről is lemondott, valamint a párt a különböző bizottságokban betöltött tisztségeiből is visszahívta), Fekete István, Fülöp László, dr. Sulyok Dénes, Gerenday Gyula, Fúják Ferenc, Vinkóczy Károly, Csokonay Gusztáv. Kelemen Zoltán megyei titkár felfüggesztette hivatalából Fekete István központi városi titkárt, ideiglenes helyettesítésére Gyimóti István és dr. Morvai Béláné kapott megbízatást. A kommunista párt megállapodást kötött a Szociáldemokrata Párttal, hogy Szabó István főispánt¹⁵⁴ és dr. Gáspár János polgármestert¹⁵⁵ a szociáldemokrata kongresszus után 1 héttel állásukról lemondatták. A Szociáldemokrata Pártból kizárták, és állásából eltávolították többek között: dr. Barabás Ferenc vármegyei főügyészt,¹⁵⁶ Schmiedl István vármegyei és városi tűzoltóparancsnokot, Gyulai Fodor Pál közellátási főfelügyelőt, Györffy László közellátási felügyelőt, Kamarás Antal városi tanácsnokot.¹⁵⁷

1948 februárjában kezdődött meg Fejér megyében a németek kitelepítésének második hulláma, amely elsősorban a Móri járás településeit (Bakonykút, Bakonysárkány, Balinkát, Gúttamásit, Isztimért, Mórt és Pusztavámot) érintette. A németek kitelepítésének ügye már a vá-

¹⁴⁷ Veres Péter végül a Heves megyei mandátumát tartotta meg, helyette Jócsik Lajos szerzett mandátumot a választókerületben. Marelyn–Vida 2005.

¹⁴⁸ Mivel két mandátumot is szerzett, a Nagy-budapestivel igazolták. Marelyn–Vida 2005.

¹⁴⁹ Slachta Margit helyett Gróh József jutott mandátumhoz, helyette pedig Kéri Nándor, őt követte Kisházi Mihály. Marelyn–Vida 2005.

¹⁵⁰ Négy listán is jelölték, végül ebben a választókerületben jutott mandátumhoz. Marelyn–Vida 2005.

¹⁵¹ Parragi György több mandátumot szerzett, véglegesen a Nagy-budapestivel igazolták, helyette Alvinczy Imre jutott mandátumhoz a választókerületben. Marelyn–Vida 2005.

¹⁵² Kovács Imre a saját pártja listáján végrehajtott változtatásokat kifogásolta, melyet – azzal az indoklással, hogy petícióját a pártvezetőség tudta nélkül adta be – elutasítottak.

¹⁵³ Kopasz 1975: 94.

¹⁵⁴ Szabó István 1948. április 6-án mondott le. Bödő–Czetz 2009: 166. sz. dokumentum.

¹⁵⁵ Gáspár János 1948. március 1-jén polgármesteri tisztségéről lemondott.

¹⁵⁶ Barabás végül tisztiorvosi igazolvánnyal bizonyította munkaképtelenségét és a törvényhatósági bizottságtól végelbánást kért, melyet három év hat hónap szolgálati idővel számolva meg is kapott. FML IV. B. 402. a) 1948. szeptember 29. Az eltávolított tiszti főügyész helyére dr. Horányi Sándort helyettesítették be. FML IV. B. 402. a) 1948. december 6.

¹⁵⁷ Bödő–Czetz 2009: 163. sz. dokumentum.

lasztási küzdelem során is felmerült, a móri nagygyűlésen Rajk ígéretet tett a kitelepítések mielőbbi végrehajtására.¹⁵⁸ Feszültségre adott okot, hogy a járás községeiben a telepesek huzamosabb ideig együtt éltek a kitelepítésre szánt német lakossággal. A pattanásig feszült légkörben – melyet olykor mesterségesen is szítottak¹⁵⁹ – nem egy esetben tettlegességre is sor került. A kitelepítés alól elsősorban a munkáspártokkal szimpatizálók és a Mór környéki szénbányákban dolgozók mentesülhettek.¹⁶⁰

1947 őszétől a szovjetizálás folyamata Magyarországon is felgyorsult. Az abszolút hatalomra törekvő kommunista párt a kisgazdák ellehetetlenítése, felmorzsolása után a Szociáldemokrata Párt ellen lendült támadásba. Az önkényesen jobb oldalinak bélyegzett tagokat kizárták a pártból és eltávolították a közéletből. Hiába hangsúlyozta a választási kampányban Szakasits Árpád a két párt önállóságát, és zárkózott el az egyesülésnek még a gondolatától is, az év végére a politikai helyzet gyökeresen megváltozott. 1948. február 18-án Marosán György a Moszkvában tárgyaló Szakasits távollétében összvezetőségi gyűlést hívott össze, és bejelentette a két párt egyesülésének megindulását, valamint ismertette a kizárt politikusok és képviselők névsorát. Az országos főtitkár hazatérése után felháborodottan utasította vissza az egyesülés kikényszerítését, ám a hónap végén már ő maga jelentette be a fúzió folytatását. A március elején tartott kongresszuson a küldöttek ellenvetés nélkül tudomásul vették a két párt egyesülését, és a pártból való kizárásokat. Az egyesülésre – amely inkább beolvasztásnak tekinthető – a párt 750 ezer fős tagságának 55 százalékát már elveszítette, meghatározó vezetőit emigrációba kényszerítették vagy bebörtönözték.¹⁶¹

¹⁵⁸ Bödő–Czetz 2009: 133. sz. dokumentum.

¹⁵⁹ Bödő–Czetz 2009: 149. sz. dokumentum.

¹⁶⁰ Erdős–Csatári–Sárkány 1998: 13–14.

¹⁶¹ Strassenreiter 2000: 258–270., Kádár 2000: 271–280.

A pártegyesítéstől a júniusi határozatig

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülési folyamata Fejér megyében 1948 márciusában vette kezdetét. Első lépésként az alapszervezetek egyesítésére került sor 1948. május 10. és 22. között, majd következett a Fejér megyei egyesülési konferencia 1948. május 22–23-án.¹⁶² A folyamat végül országos szinten, az MDP I. kongresszusával fejeződött be június 12–14-én.

Szabó István lemondását követően új főispán kinevezésére került sor. A megyei közigazgatás élére dr. Hazai Lászlót, volt vámszaki főtitizet állították. Hazai iskoláiról, fiatalkoráról rendkívül kevés információval rendelkezünk. Mielőtt a politikai, közigazgatási karrierje elindult volna, a Pénzügyminisztérium keretében a vámigazgatásban dolgozott vámszaki felügyelőként. Gyakornoki idejét követően – feltehetően – jogi doktorátust szerzett. A köztársasági elnök 1946. április 26-án 4492/1946. ME szám alatt nevezte ki Nógrád-Hont megye főispánjává. Személyét ekkor a Szociáldemokrata Párt jelölte. Szabó István felmentését követően, az MDP delegáltjaként került a megye élére. Fejér megye és Székesfehérvár thj. város új főispánjának beiktatására a 7301/1948. BM rendelet alapján 1948. június 5-én került sor. Hazai programbeszédében megemlékezett Székesfehérvár háborús pusztulásáról, majd az iskolák államosítása és a hároméves terv mellett foglalt állást és szólt a munkaversenyek fontosságáról is.¹⁶³ A főispánt beiktatása alkalmából Szebenyi Endre belügyi államtitkár, Marosán György országgyűlési képviselő, Németh István, az MDP Fejér Megyei Pártbizottságának titkára, Palásthy Sándor (NPP), Kovács István (FKgP) és végül dr. Surányi Jenő városi főjegyző köszöntötte. A beiktatásról és az ott elhangzott beszédekről a helyi sajtó is bő terjedelemben számolt be.¹⁶⁴ Az új főispán tevékenységi köre rendkívül korlátozott volt, a tényleges hatalmat a megyében az MDP helyi vezetői gyakorolták. Hivatali ideje alatt megkezdődött a tanácsrendszer kiépítésének előkészítése, ezzel párhuzamosan az alispáni ügykör is bővült. Hazai 1949 augusztusában megvált tisztségétől, melyet többet a megyében nem töltöttek be.¹⁶⁵

A megyei MNDSZ, alkalmazkodva a megváltozott körülményekhez, június 3-án, csütörtökön új vezetőséget választott. Az elnöki posztra Hazai Lászlónét választották meg.¹⁶⁶ Alelnökök lettek: dr. Molnár Péterné, Kovács Ilona és Palásthy Sándorné. Titkár: Bakora Gizella. A szociális és egészségügyi vezető Németh Istvánné lett.¹⁶⁷

Már a pártegyesülés előtt megindult – az országos politikával összhangban álló – tisztogatások tovább folytak a megyében és a városban egyaránt. A megyei pártbizottság június 7-én jelentette a

¹⁶² 2. számú dokumentum.

¹⁶³ FML IV. B. 402. a) 1948. június 5.

¹⁶⁴ *A megye és a város együttes díszközgyűlésén beiktatása alkalmából átfogó programot adott Fejér vármegye új főispánja.* FN 1948. június 8. 1.

¹⁶⁵ Farkas 2000: 155.

¹⁶⁶ Jellemző, hogy a magas közigazgatási vagy pártfunkcióban lévő személyek házastársai is vezető pozíciót töltöttek be, általában valamely tömegszervezet vezetésében. Ugyanakkor arra is akad példa, hogy a házastárs nem csak reprezentatív beosztást kapott, mint például Sebes Imre felesége (Sebes Imréné született Schillinger Ilona), aki a Székesfehérvári Városi Tanács VB Oktatási Osztályának volt a vezetője, valóban döntési pozícióhoz is jutott.

¹⁶⁷ *Egyhangú lelkesedéssel dr. Hazai Lászlónét választották az MNDSZ elnökévé.* FN 1948. június 6. 2.

Központi Vezetőség Közigazgatási Osztályának a közigazgatásból eltávolítandó volt szociáldemokrata és kisközpártiak névsorát. A szociáldemokrata megyei és városi közalkalmazottak közül 41 főt zártak vagy hagytak ki az új pártból, ők majdnem kivétel nélkül az állásukat is elvesztették (dr. Kamarás Antalt ideiglenesen állásban hagyták, ugyanis az ő pótlására nem tudtak megfelelő szakembert beállítani). A már felsoroltakon kívül leváltásra került a törvényszéki elnök, több községi vezető jegyző, földhivatali és adóhivatali alkalmazottak is. A kisközpárt 19, a közigazgatásban dolgozó szakemberének kellett új állás után néznie, köztük a törvényszéki titkárnak, a városi helyettes közgyámnak, az árvaszéki elnöknek és több községi és járási vezetőjegyzőnek. A főjegyzői posztot ideiglenesen helyettesítéssel oldották meg tekintve, hogy az MDP nem tudott alkalmas jelöltet a pozícióba beállítani. Az elhunyt Bratán István¹⁶⁸ helyét így dr. Ármos István vármegyei jegyzővel töltötték be. Ideiglenesen a helyén maradt dr. Pfeifer István főispáni titkár is, ahogy a jelentés fogalmazott: „amíg az új főispán belejön a gyakorlatba”.¹⁶⁹ Az eltávolított járási főjegyzők pótlására 1949 nyarán nevezték ki új „munkásszármazású” hivatalnokokat. A Móri járás élére Balikó Jánost, a Sárboigárdi élére Németh Lászlót, a Bicskei élére Perl Ferencet.¹⁷⁰ A tisztogatások után a 81 községi vezetőjegyző közül 64 volt tagja az MDP-nek. Egyesítették a közigazgatási pártszervezetet is, amely ezt követően 405 tagból állt. (Városházi tisztviselő: 177, pénzügyi: 75, vármegyei: 68, államépítészeti hivatal: 37 és igazgatásügyi: 48.)¹⁷¹ A községi képviselő-testületek felülvizsgálata 1948. szeptember 15-ig szintén megtörtént. A többszöri átszervezések, átalakítások után a testületekben főleg a kommunista szimpatizáns egyének maradtak benn, a nemkívánatos, „a demokráciával nyíltan szembehelyezkedő” tagokat eltávolították. Hasonló sorsra jutottak a vagyonosabb paraszti sorból származó „kulákok” is. A jegyzők segítségével a képviselő-testületi tagokról vagyoni helyzetük alapján kimutatás készült, melyben három kategóriára osztották őket: 15 holdon aluliakra, 15–25-ig és 25 holdon felüliekre. Ezt a besorolást felhasználva aztán fokozatosan kiszorították a kulákokat – illetve az annak kikiáltottakat – a képviselő-testületekből.¹⁷²

1948-ban a szabadságharc 100 éves évfordulóján nagyszabású megemlékezés zajlott a megyében. A pákozdi csata centenáriuma mellett a honvédnapot és a Szabadságharcos Szövetség megyei csoportjának megalakulását is ekkor ünnepelte Székesfehérvár és Fejér megye. Az ünnepségsorozat a szeptember 25-én és 26-án került sor, fő helyszínei Székesfehérvár és Pákozdi voltak.

Szeptember 25-én este zenés, fáklyás felvonulással vette kezdetét a megemlékezés Székesfehérváron. Az est leszálltával a megyeszékhely, Sukoró, Velence és Pákozdi „*begyormain*” örtüzeket gyűjtöttek, valamint a megye minden településén tábornúzzal egybekötött ünnepségeket rendeztek. A másnapi események reggel 7 órakor, a MÁV fúvószenekar zenés ébresztőjével vették kezdetüket a megyeszékhelyen, majd a délelőtti órákban az ünnepség Pákozdon folytatódott. Az ide meghívtak között volt Rajk László külügyminiszter is (végül nem vett részt az ünnepségen), Pálffy György altábornagy, Szobek András államtitkár és Münnich Ferenc, akik beszédet is mondtak.¹⁷³ A miniszteriális vendégeket a Sukoró felé vezető úton felállított díszkapunál fogadták. A '48-as emlékműnél¹⁷⁴ a megnyitóbeszédet dr. Hazai László, Fejér vármegye főispánja tartotta. Az ünnepség az emlékmű megkoszorúzásával folytatódott. A koszorúvivők a rendőrség, a honvédség és a

¹⁶⁸ Bratán István 1945. április 27-től megbízott főjegyző volt Fejér vármegyében. 1945. augusztus 16-án főjegyzővé választották. Hivatalát 1948. február 13-án bekövetkezett haláláig töltötte be.

¹⁶⁹ A megyei és városi főbb tisztviselők névsorát és pártállását lásd: 16. számú dokumentum.

¹⁷⁰ FML IV. B. 402. a) 1949. június 30.

¹⁷¹ Az elbocsátottak részletes listáját lásd: 4. számú dokumentum.

¹⁷² 4. számú dokumentum.

¹⁷³ *A pákozdi csata 100. évfordulója történelmi tanulság a nemzet számára.* FN 1948. szeptember 28. 3.

¹⁷⁴ A pákozdi csata emlékoszlopát elsőként a faluban állították fel, majd 1951. szeptember 29-én a csata emlékére egy monumentális kő obelisztet avattak fel a község külterületén, a Mészeg-hegyen. 1951 és 1992 között a csata évfordulóján, szeptember 29-én ünnepelték a Néphadsereg, majd a Fegyveres Erők végül a Magyar Honvédség Napját.

Szabadságharcos Szövetség soraiból kerültek ki. Az emlékmű előtt a rendőrtanosztály egy százada puskagyakorlatokat mutatott be, majd díszmenet zárta a megemlékezést. Az ünnepély résztvevői innen a szovjet emlékműhöz vonultak, ahol szintén koszorúzásra és ünnepi beszédre került sor.

A várható nagy érdeklődés miatt a megye vezetősége külön vonatok indítását kérvényezte, melyek Dinnyésig szállították az utazóközönséget. A vonaton közlekedők számára 50 százalékos utazási kedvezményt biztosított a vasút. Dinnyésről külön buszok és teherautók segítségével oldották meg a pákozdi helyszín megközelítését. Jellemző a korabeli állapotokra, hogy a teherautón történő szállítás érdekében a megyének 1200 liter benzint kellett igényelnie a Közlekedésügyi Minisztériumtól, mert saját készletekből ezt megoldani nem tudta. Az ünnepség hivatalos meghívottjai számára 200 fős díszebédat rendeztek, a látogatókat pedig gulyásagyúk és büféasztalok várták. Az Országos Közellátási Hivatal három szarvasmarha, öt borjú és három sertés levágását engedélyezte. Az ünnepség összköltsége 10 650 forint volt, amelynek felét a vármegye, felét a Miniszterelnökség Centenárius Osztálya biztosította.

Az ünnepségen és a koszorúzáson természetesen részt vettek a szovjet katonai parancsnokság képviselői is. Az előzetes tervekben szerepelt, hogy az ünnepségek fényének emelése végett orosz repülőcirkáljanak a megemlékezők feje felett. Ennek az eseménynek a megvalósulásáról nincsen tudomásunk, de amennyiben bekövetkezett, valóban „felejtethetetlen” látványt nyújthatott a sok ezer résztvevő számára, ahogy az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc emlékműve felett szovjet-orosz harci gépek tartottak légi bemutatót.

Miközben a centenáriumi ünnepségek zajlottak, szeptember 25-én, szombaton, tíz óra után néhány perccel robbanás történt Móron a szovjet katonai emlékműnél. A Székesfehérvárról kikerkező rendőrök megállapították, hogy ismeretlen tettesek dinamitot helyeztek el az emlékmű talapzatát borító koszorúk alatt. A robbanás során minimális mértékben rongálódott meg az emlékmű, melyet a „község dolgozói” haladéktalanul nekiálltak kijavítani. A másnapi sajtóhírekben „*aljas provokációról*” és „*fasiszta merényletről*” adtak hírt, és nem csak az elkövetők személye, hanem tettük indítéka sem volt kérdéses az újságírók számára: „*a fasiszta tettesek célja a felszabadításunkért hősi halált halt szovjet katonák emlékének meggyalázása volt*”.¹⁷⁵

A nyomozók már a délutáni órákban elfogták a gyanúsítottakat, akiket rögtön Budapestre szállítottak. A négy letartóztatott: Stumpf Alajos, Stumpf János, Harpauer György és Albrecht Imre ügyét szeptember 30-án tárgyalta a statáriális bíróság. Az eljárás során négyüket az MDP székház és a bányászüdülő tervezett felrobbantásával, valamint Rajk László és Gerő Ernő ellen tervezett merényletekkel is megvádolták. Az ügyészség az eljárás során bizonyítani igyekezett, hogy a négy tettes az ún. Dráva-légió megszervezésére és diverziós cselekmények elkövetésére idegen kémcsoporttól kapott utasítást és „természetesen” – a nagypolitikai pálfordulást követve – felbukkant a vádiratban Tito és Jugoszlávia neve is.¹⁷⁶ A bíróság Sarlós Márton vezette tanácsa Stumpf Alajos és Harpauer György esetében a legsúlyosabb, azaz halálbüntetést szabott ki. Az ítéletet még aznap öt óra után előbb Harpauer Györgyön majd Stumpf Alajoson végre is hajtották. A fiatalkorú Stumpf Jánost 10 évi, Albrecht Imrét életfogytiglani fegyházra ítélték.¹⁷⁷

1948 decemberében a megyei földhivatal kimutatást készített a földreformmal és a kitelepítésekkel kapcsolatban elvégzett munkákról. Ez alapján megállapítható, hogy a földreform a megyében összesen 93 települést érintett és csak nyolcat nem (Csősz, Falubattyán, Jenő, Kisapostag, Kisláng, Kőszárhegy, Sáregres, Úrhida). Az elkobzott és megváltott ingatlanok száma: 682 volt, az összesen igénybevett terület pedig 343 203 hold, melyben már a kitelepített németek 23 306 hold-

¹⁷⁵ Példátlan merénylet Móron. Fasiszta merénylők felrobbantották a szovjet hősi emlékművet. FN 1948. szeptember 26. 1.

¹⁷⁶ Statáriális bíróság előtt a móri merénylők. FN 1948. szeptember 30. 3.

¹⁷⁷ Erdős 2002: 197–198.

nyi földterülete is benne van.¹⁷⁸ A 32 300 földigénylőből 31 900-an kaptak 196 500 hold földterületet (átlagosan 6,15 holdat), a hazatérő katonák részére pedig tartalék területnek fenntartottak további 10 635 holdat. Házhelyet igényeltek 20 300-an (közülük 12 280 földet is), akik részére kiosztottak 3638 holdnyi házhelyet, továbbá házhelycsere-terület céljára felhasználtak 5946 holdat. Házhely célra tartalékban maradt további 1338 hold. Állami tulajdonba került 49 755 hold erdő is. A megyei földhivatal munkatársai 1948 decemberéig már 84 községben végeztek a telekkönyvezési munkákkal. A fennmaradó kilenc sváb község esetében a megyei földhivatal a munkát ekkorra már elvégezte, csak az illetékes járásbírók műszaki munkái voltak hátra. A nagybirtokokhoz tartozó gazdasági épületek és ingóságok leltározása és értékbecslése 92 községben szintén megtörtént (az épületek és felszerelések értékét búzában határozták meg). Az erőszakos telepítések tekintetében is adatokkal szolgál a földhivatal által készített jelentés. Az összesítésből megállapítható, hogy a megyéből két hullámban összesen 10 509 fő németet telepítettek ki,¹⁷⁹ ebből 1947 év végéig 7 községből 8464 főt, míg 1948-ban 2045 főt. 18 sváb községbe 1913 belföldi telepese családot telepítettek le és 1219 helyi családnak juttattak a németek ingó és ingatlanjaiból. A csehszlovák–magyar lakosságcsere¹⁸⁰ következtében 500 család érkezett, míg további 100 család mint menekült került a megyébe.¹⁸¹ A telepések részére összesen 12 198 kataszteri hold földterületet osztottak ki.¹⁸²

Az MDP megalakulásakor megfogalmazott programnyilatkozatában már nyíltan deklarálta egy új Függetlenségi Front megalakításának szükségességét, amely a népi egység politikai tömegszervezeteként funkcionált volna, felváltva a demokratikus pártok többé-kevésbé laza koalícióját.¹⁸³ Az erre a célra létrehozott Magyar Függetlenségi Népfront 1949. február 1-jén alakult meg Rákosi Mátyás elnökletével (alelnök: Dobi István, Erdei Ferenc, titkár: Rajk László). A szövetség tagjai a Magyar Dolgozók Pártja mellett, a Független Kisgazdapárt, a Nemzeti Parasztpárt, a Magyar Radikális Párt, a Független Magyar Demokrata Párt, a szakszervezetek, a MINSZ, DÉFOSZ és az MNDSZ voltak. A nagy csinnadrattával létrehozott népfrontnak azonban csak a választások előkészítésében és lebonyolításában jutott szerep, igazi célja a szövetséges pártok gyorsabb likvidálása volt.¹⁸⁴ 1949. február és április között minden megyében és településen megalakultak az MDP által életre hívott népfront szervezetek. Fejér megyében már viszonylag korán, 1948. február 15-én, a megyeháza kistermében sor került a Magyar Függetlenségi Népfront Fejér Megyei Ideiglenes Népi Bizottságának megalakulására.¹⁸⁵ Az Országos Ideiglenes Tanács „javaslatára” a népfront Fejér megyei bizottságának tagjai lettek az MDP részéről: Németh István, dr. Kispéter István, Horváth István, Orszásky József, Csáder Lászlóné; a kisgazdák részéről: Pintér József, Bencsetler János; a parasztpárt részéről: Palásthy Sándor, Szegedi Dezső; a szakszervezetek képviselőiben: Rácz Kálmán; a DÉFOSZ képviselőiben: Körösi György és H. Nagy István; az MNDSZ képviselőiben: S.

¹⁷⁸ A földreformmal és a telepítésekkel kapcsolatos adatok eltérést mutatnak a korábbi 1946-os állapotokhoz képest. Ennek oka a két hullámban lezajlott kitelepítésekben és az ezzel járó ingó és ingatlan kisajátításokban keresendő, illetve abban, hogy a hosszabban elhúzódó viták ügyek lezárására csak ekkor került sor.

¹⁷⁹ Más források ettől eltérő számot említene. „Fejér megyéből 10 628 németet telepítettek ki”. Lásd: Erdős–Csatári–Sárkány 1998: 8.

¹⁸⁰ Csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény: 1946. február 27-én kötött szerződés Magyarország és Csehszlovákia között. Az egyezmény értelmében annyi magyart telepítenek át Csehszlovákiából Magyarországra, mint ahány magyarországi szlovák jelentkezik önként áttelepülésre Csehszlovákiába. Ezzel a kikényszerített szerződéssel igyekezett csökkenteni a csehszlovák kormány a szlovákiai magyarok számát. Vadkerty 1999.

¹⁸¹ A földosztásról és a telepítésekről Fejér megyében lásd: Farkas 1970c.

¹⁸² 30. számú dokumentum.

¹⁸³ *A Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozata*. Izsák (főszerk.) 1998: 25.

¹⁸⁴ Izsák 1994b: 146–148.

¹⁸⁵ A székesfehérvári népfront-bizottság 13 fővel, Gyimóti István elnökletével február 21-én alakult meg. *Megalakult a fehérvári Népfront-bizottság*. FN 1949. február 22. 1.

Bakora Gizella, míg a MINSZ képviselőjében: Nagy Miklós.¹⁸⁶ A vezető tisztségviselők személye különösebb meglepetést nem okozott. A szervezet elnöknek Németh Istvánt, titkárnak dr. Kispéter Istvánt, jegyzőnek Palásthy Sándort és pénztárnoknak H. Nagy Istvánt egyhangúlag választotta meg.¹⁸⁷

A népfront megalakítása a közelgő választások előkészítését szolgálta. Az országgyűlés feloszlása 1949. április 12-én történt meg. Ekkorra a két évvel korábban megválasztotthoz képest alaposan átalakult a parlament összetétele. A korábbi tíz párttal szemben már csak hat létezett, a 411 megválasztott képviselőből 1949-re csak 249 tagja maradt a parlamentnek. A május 15-én tartott választásokat ismét alapos előkészületek előzték meg. Módosították ugyan a választási törvényt, ám ekkor alapvető változtatásokra már nem került sor.¹⁸⁸ Az MDP Központi Vezetősége célként fogalmazta meg, hogy az új képviselők 70 százaléka a párt tagjai közül kerüljön ki, és a többiek is fenntartás és ellenvélemény nélkül fogadják el a párt álláspontját.¹⁸⁹ Tekintve, hogy a jelölteket a népfront állította, a kívánatos kontroll minden esetben megvalósult. Jellemző példa, hogy a Magyar Radikális Párt és az Független Magyar Demokrata Párt feleannyi jelöltet állíthatott, mint ahány képviselőjük 1947-ben volt, sőt arról is gondoskodtak, hogy ezen pártok jelöltjei sehol nem lehettek listavezetők.¹⁹⁰ Ilyen körülmények után is bár a választások kimenetele nem lehetett kétséges, az MDP komoly erőket mozgósított a választók meggyőzésére. A kampány a népfront és az MDP irányításával folyt, más pártok még választási irodát sem működtethettek. Ugyancsak korlátozták – sőt vidéken tiltották – a pártok önálló tömeggyűlését, saját arcuattal, plakáttal, akciókkal sem léphettek föl, továbbá a kampányra fordítható 12,7 millió forint fölött is az MDP delegálta népfrontbizottság diszponált.¹⁹¹

A választások előtt komoly nyomás nehezedett a katolikus egyházra is. Az MDP országosan és helyi szinten is elvárta, hogy a papok a szószékről is buzdítsák a híveket a választáson való részvételre és a helyes szavazásra. A püspöki kar 1949. május 5-én ülést tartott, ahol megismételték az 1947-es választásokra kiadott nyilatkozatukat, mely szerint „*a katolikus hívek szavazati jogukkal éljenek és azt lelkiismereti felelősségük átértésével gyakorolják*”.¹⁹²

A püspöki kar nyilatkozatán túl Shvoy Lajos megyés püspök nem volt hajlandó a választások propagálására. Kijelentette, hogy: „*fenti nyilatkozat után papjaink és egyházi intézményeink minden külön nyilatkozata és szereplése felesleges, sőt zavartkeltő és azért tilos*”.¹⁹³

Bár Shvoy nem adott ki külön nyilatkozatot a választásokkal kapcsolatban, a kampány a templomok falai között is éreztette hatását. A lelkipásztorok sok alkalommal nem tudtak kitérni a „felkérés” elől és a szószékről is megemlékeztek a választások fontosságáról, illetve meghírdették a választás

¹⁸⁶ *Megalakult a Magyar Függetlenségi Népfront fejezmegyei népi bizottsága*. FN 1949. február 17. 1.

¹⁸⁷ 37. számú dokumentum.

¹⁸⁸ Megszüntették például a honvédség és a rendőrség hivatásos tagjainak képviselővé választási tilalmát, illetve hogy a főispán, pénzügyigazgató, vármegyei fogalmazási tisztviselők hivatali illetékességi területüket magába foglaló választókerületben nem lehetnek képviselők. 1949. évi IX. törvény az országgyűlési választásokra vonatkozó törvényes rendelkezések módosításáról.

¹⁸⁹ A Központi Vezetőség 1949. április 2-án foglalkozott a választások kérdésével, ahol Rákosi Mátyás tartott beszámolót és ismertette a párt álláspontját. A KV ülés anyaga elérhető (2010. szeptember 6.): Országgyűlési választások. Ea. Rákosi Mátyás. Rákosi Mátyás referátuma, Rákosi Mátyás zárszava.

http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40573&MT=1

¹⁹⁰ A képviselőjelöltekéről a végső döntést egy öttagú bizottság (tagjai: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Ács Lajos, Házi Árpád, Földvári Rudolf) mondta ki. Feitl 1994: 305.

¹⁹¹ Feitl 1994: 286–287.

¹⁹² *A katolikus püspöki kar a Népfront-választás mellett*. FN 1949. május 7. 1.

¹⁹³ 41. számú dokumentum.

tási gyűléseket.¹⁹⁴ Ezen túlmenően más eszközöket is felhasznált a kommunista hatalom, hogy a népfront minél nagyobb támogatottságra tegyen szert. A rendszeres választási nagygyűlések mellett házigatációkat, 20-100 fős kisgyűléseket tartottak (ez utóbbiból csak Fejér megyében 4000-et), ahol 3-4 ház lakói előtt a kiküldött előadó beszélgetős formában ismertette az elért eredményeket és a választási kérdéseket.¹⁹⁵ Falujáró kultúr csoportok (a megyében 321 csoport 9580 taggal működött), színművészek, bábjátszó csoportok léptek fel, film- és diavetítéseket rendeztek, melyeket minden alkalommal összekötöttek a választási propagandával. Ezek az események főleg az apró falvakban, tanyákon, pusztákon okoztak sikert, ahol nagy szenzációt jelentettek a lakosoknak, akik általában teljes létszámban részt vettek a vetítéseken és az azt követő előadásokon.¹⁹⁶ A propagandisták minden esetben ismertették azokat a központi intézkedéseket (pl. a 15 és 25 kataszteri hold közti gazdálkodók járulékfizetési kötelezettségének megszüntetését, az amnesztia-rendeletet, a három- és ötéves tervet), melyek pozitív színben tüntették fel a regnáló hatalmat, ezen túlmenően azonban igyekeztek a helyi eredményeket (új községháza, tűzoltószertár, egészségház, orvoslakás, apaállat-istálló építése stb.) is megemlíteni. A kultúr csoportok, zenekarok még a választás napján is járták a megyét – csak ekkor Székesfehérváron kívül még 63 településen léptek fel – és az esetlegesen gyengébben teljesítő körzetekben, településeken a választási helyiség elé hirdettek fellépést, így vonzva a potenciális szavazókat.¹⁹⁷ A sajtó is napi szinten foglalkozott a választások menetével, bemutatták a helyi jelölteket,¹⁹⁸ ismertették a választási gyűlések idejét, az előadók nevét (gondosan ügyelve rá, hogy a párt-hovatartozást csak az NPP és az FKGP esetében tüntessék fel),¹⁹⁹ és a szavazás menetét is.²⁰⁰

Országosan 16 választókerületet alakítottak ki, Fejér megye a korábbi választásokhoz hasonlóan a Fejér-Komárom-Esztergom kerülethez tartozott. Ebben a kerületben a népfront listáján 41 fő²⁰¹ szerepelt Dobi Istvánnal és Olt Károllyal az élen. Németh István megyei titkár a kilencedik, míg Kispéter István alispán a 23. volt a listán (öt megelőzte Orbán Teréz székesfehérvári traktoros lány is).²⁰²

A tömegek mozgósítására Székesfehérváron a választásokat megelőző napon a helyi színészek közreműködésével vidám választási műsort terveztek, melyet egy vihar és a lezúduló nagy eső elmosott. Így, az eredetileg a Szabadság térre tervezett tömegrendezvényt az István terem falai között tartották meg. Rákosi Mátyás május 14-én este 8 órakor mondott választási beszédét a Kossuth

¹⁹⁴ Május 12-én Hajós József kanonok adott nyilatkozatot a helyi lapban, melyben a három- és az ötéves tervet méltatta, illetve kiállt a békemozgalom mellett, ugyanakkor a közelgő választásról nem beszélt. *Adja Isten, hogy az ötéves terv megvalósuljon.* FN 1949. május 12. 3.

¹⁹⁵ 40. számú dokumentum.

¹⁹⁶ A vetített képes előadásokat kb. 50 000 ember nézte meg. 42. számú dokumentum.

¹⁹⁷ 42. számú dokumentum.

¹⁹⁸ *Németh István elvtárs a nép jelöltje.* FN 1949. május 10. 3., *Rácz Kálmán elvtárs, képviselőjelöltünk.* FN 1949. május 11. 5., *A mi listavezetőink.* FN 1949. május 14. 3., a *Fehérvári Napló* május 15-i számában Brunner Ferencné, Bohár Károlyt, Píros Lászlót, Fodor Maritot mutatták be.

¹⁹⁹ *Vasárnapi választási gyűlések Fejér megyében.* FN 1949. május 7. 3.

²⁰⁰ A népfront-listára szavazóknak semmilyen jelet nem kellett a szavazólapon ejteniük, csak azt összehajtva a borítékba bementeni és az urnába bedobni. *Szavazzon minden magyar dolgozó.* FN 1949. május 12. 1., *Így szavazz!* FN 1949. május 14. 4., *A szavazócédulát összehajtogatjuk, betesszük a borítékba.* FN 1949. május 15. 5.

²⁰¹ Név szerint: Dobi István, Olt Károly, Nánási László, Zgyerka László, Parragi György, dr. Szekeres János, Bohár Károly, Sóos Sándor, Németh István, Píros László, Molnár Mihály, dr. Alvinczi Imre, Magyar Józsefné, Harasta Katalin, Sármay János, Fodor Margit, Pollák Ferenc, Pintér József, Párdi Imre, Nagy Antal, Dancs József, Orbán Teréz, dr. Kispéter István, Gali Sándor, Csárdi János, Rácz Kálmán, Molnár Miklós, Bakora Gizella, Koczás Zsigmond, Bárdkai István, H. Nagy István, Brunner Ferencné, Botyán István, Márkus János, Zsebő Sándor, Gregor B. Gáborné, Bencsetler János, Szőke József, Csönki Bálint, Czecei József, Körmendi László. *Dobi miniszterelnök és Olt Károly elvtárs vezeti a fejér-komárom-esztergomi választókerület listáját* FN 1949. május 1. 1.

²⁰² *Dobi miniszterelnök és Olt Károly elvtárs vezeti a fejér-komárom-esztergomi választókerület listáját* FN 1949. május 1. 1.

Rádió közvetítette, melyet majd minden Fejér megyei településen – ahol a viharos időjárás ezt lehetővé tette – az összegyűlt tömeg hangszórókon át hallgatott meg. Székesfehérváron az eső ezt a programot is megghiúsította, ezért csak a vihar elcsendesedése után, fél tízkor hanglemezről játszották le az összegyűlteknél a beszédet. Természetesen a választásokat követően a helyi sajtó is lehozta a főtárhíri beszámoló szövegét.²⁰³ A május 15-ét megelőző intenzív kampány miatt félő volt, hogy előfordulnak olyan esetek, amelyek a választás „szabályos” lebonyolítását veszélyeztették volna, ezért a párt megbízottsága utasítást kapott, hogy gondoskodják arról, nehogy a választás átalakuljon nyílt szavazássá.²⁰⁴ A Székesfehérváron kialakított 34 szavazó helyiség előtt tömegjelenetek zajlottak le, ahol a zenekarok és kultúrsoportok fellépése közepette mentek az emberek szavazni, és „büszkén” – legalábbis a sajtótudósítások alapján – újságot, hogy a népfontra szavaztak. Ehhez hasonló, mesterségesen szított hangulat uralkodott a megye más településein is. A tömbházakra kikerültek a táblák, melyben tudatták az arra járókkal, hogy „ez a ház a népfontra szavazott”. A választás napján a városban és a megyében mozgó filmstáb dolgozott, amelyik a szavazókról készített felvételeket egy választási propaganda film részére.²⁰⁵

A sajtóban és a nyilvános jelentésekben hangoztatottakkal ellentétben azonban az MDP jelentéseiből az derül ki, hogy közel sem volt mindenhol zavartalan a szavazás.²⁰⁶ Káloz községben május 15-én reggel feliratot találtak a következő szöveggel: „Ez a község nem szavaz”. Magyaralmáson a szavazócédulák egy részét összetépték.²⁰⁷ Sörédén a borítékok felbontása után a szavazólapok 40-50 százalékanak helyén csak újságpapírt találtak.²⁰⁸ A Szolgaegyháza községhez tartozó Hippolytpusztán²⁰⁹ 353 szavazatból 137 esett a népfontra, 29 szolt ellene és 176 kék ceruzával volt áthúzva, és „nem kell a népfront” megjegyzéssel ellátva.²¹⁰ Székesfehérváron 30 apáca el sem ment szavazni.²¹¹ Azok, akik nem a népfontra akartak szavazni, nem voltak könnyű helyzetben, tekintve, hogy más jelölt nem szerepelt a cédulán, a népfront ellen úgy lehetett voksolni, ha a jelöltlistát az illető áthúzta. Bár a nyílt szavazást a központi utasításnak megfelelően kerülni akarták, ettől függetlenül egyes helyeken azok nevét, akik a fülkébe bementek voksolni, felírták. A szavazólista kivétele vagy kicserélése újságpapírra sem volt veszélytelen művelet. Tatán az egyik szavazóhelyiségben lelepleztek egy választót, aki üres borítékkal próbált szavazni.

Mindezen körülmények után nem csoda, hogy a választások az MDP eredeti elképzelései szerint alakultak. A Fejér-Komárom-Esztergom megyei szavazókörzetben a 291 314 szavazatból (ez az összes szavazatra jogosult 94,64 százaléka) 280 919-en szavaztak (az összes szavazat 96, 43 százaléka) a népfront jelöltjeire és csupán 7942-en (2, 72 százalék) a népfront ellen, míg 2453 (0,84 százalék) érvénytelen szavazat volt.²¹² Székesfehérváron a 25 900 szavazatból (a szavazásra jogosultak

²⁰³ Rákosi Mátyás elvtárs nagy beszéde a szavazás előestéjén. FN 1949. május 17. 1.

²⁰⁴ Ettől függetlenül például Esztergomban és Nyergesújfalun a szavazók nem használták a fülkéket és nyíltan szavaztak. 41. számú dokumentum.

²⁰⁵ Így szavazott Fehérvár. FN 1949. május 17. 2.

²⁰⁶ Ugyanakkor a választási jegyzőkönyvek nem minden esetben támasztják alá a pártjelentésekben említett kirívó eseményeket, ezért joggal merül fel, hogy vagy a pártjelentések, vagy a választási jegyzőkönyvek valótlan adatokat tartalmaznak.

²⁰⁷ Magyaralmásról a szavazási jegyzőkönyv maradt csak meg, az összeszámlálásról és az eredményről készített jegyzőkönyv nem található meg a választási iratok között.

²⁰⁸ A választási jegyzőkönyvben ennek nincs nyoma. A szavazatszámoló bizottság jegyzőkönyve szerint a községben 229-en szavaztak, melyből 205 szavazat volt érvényes (82 férfi és 123 nő) a maradék 24 esetben fordult elő üres vagy újságpapírral bélelt boríték.

²⁰⁹ Hippolytpusztát 1940-ben Seregélyestől Szolgaegyházához (Szabadegyháza) csatolták.

²¹⁰ A Szabadegyházához tartozó Hippolytpusztai választási jegyzőkönyve szerint 356-en vettek részt a szavazásban (183 férfi és 173 nő), 351 érvényes szavazat született (181 férfi és 170 nő), 5 érvénytelen (2 férfi és 3 nő). A népfontra szavaztak 317-en (162 férfi és 155 nő), ellene 34-en (19 férfi és 15 nő). A bizottság az urna felbontása után 4 borítékot üresen talált.

²¹¹ 41. számú dokumentum.

²¹² Ünnepelesen adták át a kerület megválasztott képviselőinek a mandátumot. FN 1949. május 19. 1.

99,8 százaléka) 25 797-en szavaztak a népfontra (99,6 százalék), 71-en (0,27 százalék) ellene és 32 (0,12 százalék) érvénytelen szavazatot regisztráltak.²¹³ Országosan a választók 94, 7 százaléka járult az urnák elé és 95,6 százalékuk adta a szavazatát a népfontra. A körzetben mandátumhoz jutottak: Dobi István miniszterelnök, Olt Károly népjóléti miniszter, Nánási László földműves, Zgyerka László bányász-szakszervezeti főtitkár, Parragi György újságíró, dr. Szekeres János, a *Világ* főszerkesztője, Bohár Károly földműves (Szenna), Soós Sándor munkás (Tatabánya), Németh István nyomdász (Székesfehérvár),²¹⁴ Piros László szaktanácsfőtitkár-helyettes, Molnár Mihály főispán (Kisbér), dr. Alvinczi Imre ügyvéd (Budapest), Magyar Józsefné MNDSZ elnök (Tatabánya), Harasta Katalin (Tatabánya), Sármay János bányász-szakszervezeti titkár (Tatabánya), Fodor Margit földműves (Csiribmajor), Pollák Ferenc (Tatabánya). A töredékszavazatok következtében jutott mandátumhoz Pintér József, a kisgazdapárt Fejér megyei titkára. A szavazólistán szereplők, de ekkor mandátumhoz nem jutók pótképviselők lettek.

A választásokat követő napon a Köztársaság téren nagy – több százezres – tömeg előtt Rákosi Mátyás számolt be a mindent elsőprő eredményről és mondott köszönetet a pártszervezeteknek a munkájukért. Székesfehérváron ennél jóval szerényebb – mintegy húszezer fős – „örömtüntetés” zajlott le. A „spontán” megmozduláson a rendőrtanostálya, az ÁVH díszszázada, a Karhatalmi Iskola díszszázada, a város nagyüzemeinek dolgozói, az MNDSZ, a SZIT, az államvasutak dolgozói és a diákok szervezeten vettek részt. Természetesen megjelentek az MDP és a többi párt megyei és városi vezetői, a közigazgatási vezetők (a főispánnal az élen) és rengeteg érdeklődő is. A lelkesítő szónoklatok után a tömeggyűlés Rákosi Mátyást táviratilag üdvözlölte, majd az Internacionálé elénekélése után feloszlott.²¹⁵ Rákosi május 31-én a Központi Vezetőség ülésén²¹⁶ értékelte a választások eredményét és bejelentette, hogy új alkotmány készül, létrehozzák az elnöki tanácsot, és szigorúan elválasztják egymástól az államot, illetve az egyházat. Felvetette, ha a jónak ígérkező termés után egy eredményes beszállítási időszak következik, eltörlik a kenyérgyegyet, sőt esetleg a jegyrendszert is megszüntetik.²¹⁷

Az új parlamentbe 402 képviselő jutott be (176 munkás, 115 dolgozó paraszt, a többiek értelmiségiek, kisiparosok stb.).²¹⁸ A kormány is jelentősen átalakult, a kormányfő Dobi István maradt, rajta kívül még két kisgazda (Bognár József és Ortutay Gyula), két parasztpárti (Erdei Ferenc és Darvas József) minisztere lett az országnak, míg a többi tizenegy tárcát az MDP jelöltjei kapták.²¹⁹ A választások után azokban a községekben, ahol a népfront ellen szavazók aránya több mint

²¹³ *Fehérvári eredmény*. FN 1949. május 17. 3.

²¹⁴ Az MDP Fejér Megyei Bizottságának titkára.

²¹⁵ *Húszezer ember ünnepelte soha nem tapasztalt, túlárado lelkesedéssel a népfront győzelmét*. FN 1949. május 18. 1–2.

²¹⁶ *Dolgozó népiünk pártunk vezetésével tovább halad előre új sikerek felé*. FN 1949. június 2. 1. A KV ülés anyaga elérhető (2010. július 08.): A választások értékelése és a politikai helyzet. Ea. Rákosi Mátyás. http://www.digitalarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40577&MT=1

²¹⁷ Az élelmiszerjegy-rendszer – a finomlisztjegyek kivételével – 1949. szeptember 1-jén valóban megszűnt. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 1951 elején a legfontosabb élelmiszerekre és néhány más árucikkre ismét jegyrendszert vezetett be, melyet csak 1951. decemberében töröltek el. *Rákosi Mátyás elvtárs beszéde a jegyrendszer megszüntetéséről, a mezőgazdasági áruk szabad forgalmáról, a munka- és állami felelősségről*. FN 1951. december 1. 1.

²¹⁸ A kategóriák félreértésre adhatnak okot, hiszen például a *Fehérvári Napló*-ban Dobi István is mint földműves, miniszterelnök szerepelt. Izsák 1994b: 150.

²¹⁹ A kormány névsora: Dobi István miniszterelnök, Rákosi Mátyás miniszterelnökhelyettes, Gerő Ernő államminiszter, Kállai Gyula külügyminiszter, Kádár János belügyminiszter, Farkas Mihály hadügyminiszter, dr. Reis István igazságügy miniszter, Kossa István pénzügyminiszter, Bebrics Lajos közlekedés- és postaügyi miniszter, Erdei Ferenc földművelésügyi miniszter, Zsófnyecz Mihály nehézipari miniszter, Marosán György könnyűipari miniszter, Darvas József építési miniszter, Bognár József belkereskedelmi miniszter, Rónai Sándor külkereskedelmi miniszter, Ratkó Anna népjóléti miniszter, Révai József népművelési miniszter, Ortutay Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter. Bölönyi 1992: 125.

tíz százalék volt, a KV Szervezési Osztály utasítására a párt megyei bizottsága vizsgálatot indított „a pártszervezet megjavítására és a reakciós befolyás kiküszöbölésére”.²²⁰

A választásokat követően az ún. Rajk-ügy²²¹ foglalkoztatta a megyei közvélemény politika iránt érdeklődő részét. Rajk László az 1945-ös és 1947-es választások során is a Fejér megyei választókörzet képviselőjelöltje és az MKP listavezetője volt, s mint ilyen, számtalan választási gyűlésen részt vett, felszólalt, így személye a választók körében ismert, illetve ismertebb volt, mint a politikai elit más országos szereplőie (Rákosit kivéve).²²² Az kétségtelenül meglepetést okozott, hogy 1949-ben nem a megszokott körzetben indult, melyet még tovább tetőzött, hogy a felálló új kormányban sem kapott miniszteri tisztelet.²²³ Rajk kiszorítása a hatalomból természetesen nem volt véletlen. Rákosi igyekezett a népszerűbb, adott esetben konkurenciát jelentő személyeket eltávolítani. Számára kapóra jött az egyre élesedő szovjet-jugoszláv szembenállás, illetve Sztálin azon utasítása, hogy a kommunista országok vezetői Tito feltételezett követői ellen indítsanak pereket, melyek módszereikben a szovjet tisztogatásokhoz és koncepciókhoz lettek hasonlatosak. Ilyen előzmények után került sor május 30-án Rajk letartóztatására,²²⁴ melyet az ÁVH fogadosított. A szélesebb nyilvánosság számára csak később, június közepén adtak tájékoztatást, azt követően, hogy jól előkészítették a terepet.²²⁵ A kihallgatások még javában folytak és a fővádlott sem tett még beismerő vallomást, amikor a KV június 11-én már határozatban ítélte el a trockista kémbanda tevékenységét, Rajk Lászlót és Szőnyi Tibort név szerint is említve.²²⁶ A megyei bizottság már június 13-án elhatározta²²⁷ egy megyei aktívák értekezlet összehívását, melyre június 18-án került sor. Az itt összegyűltek szintén határozatban ítélték el a trockista kémbanda tevékenységét, megállapították, hogy „hiányosságok vannak az éberséget illetően megyénk területén is”. Majd az aktívák táviratban „harcos kommunista üdvözlését” küldte Rákosi Mátyásnak. A megyei határozatról a *Fehérvári Napló* június 19-i számában adott hírt.²²⁸ A megyei törvényhatósági bizottság június 30-án tartott ülésén szintén foglalkozott „Rajkkal és bandájával”, Erdőhelyi János javaslatára a bizottság táviratban mondott köszönetet Rákosinak „azért a nagyvonalú éberségért, amellyel Rajk[ot] és bandáját ártalmatlanná tette az MDP támogatásával”. Ezzel együtt táviratban köszöntötték, és támogatásukról biztosították az új kormányt is.²²⁹

²²⁰ FML XXXV. 1. MDP PB 1949. június 20.

²²¹ Jelen tanulmányban nem célok a per és körülményeinek részletesebb bemutatása, annak csupán a Fejér megyei visszhangját ismertetem. A Rajk-perről és háttéréről részletesebben lásd: Hajdu 1992: 17–36.

²²² Jelenlegi ismereteink szerint Fejér megyében Rajk utoljára 1949. március 1-jén a megyei pártbizottság kibővített választmányi ülésén vett részt, ahol beszédében a nemzetközi helyzet ismertetése után, az addig elért „sikereket” ecsetelte, és a szövetkezetek szükségességét hangsúlyozta. FML XXXV. 1. MDP Választmány. 1949. március 1.

²²³ Az már csak a politikailag igazán „váltfűlűek” számára lehetett figyelemre méltó, hogy 1948. augusztus 5-től a belügyminiszteri posztot fel kellett cserélnie a külügyminiszterire. Shiels 2007: 125.

²²⁴ Szőnyi Tibor, Szalai András és a későbbi Rajk-per vádlottjainak – többek között Rajk közvetlen munkatársainak – letartóztatására már korábban sor került.

²²⁵ Ennek egyik terméke volt Bethlen Oszkár a trockizmusról írt cikke, amely a *Szabad Nép*ben jelent meg, ezt az írást átvette és *Trockizmus, nacionalizmus az új imperialista behatolás eszközei* címmel és két nap folytatásban közölte a *Fehérvári Napló* is. FN 1949. június 16., 18. A cikkel a megyei pártbizottság is foglalkozott június 13-i ülésén.

²²⁶ A KV ülés anyaga elérhető (2010. július 12.): A Rajk László és Szőnyi Tibor által vezetett kémcsoporthoz. Ea. Kádár János. Kádár János referátuma, Rákosi Mátyás hozzászólása az általa kidolgozott határozati javaslattal, http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=41086&MT=1
A határozat megjelent: *A Központi Vezetőség és a Központi Ellenőrző Bizottság közös határozata Rajk László és Szőnyi Tibor kizárásáról a pártból*. Izsák (főszerk.) 1998: 70.

²²⁷ FML XXXV. 1. MDP PB 1949. június 13.

²²⁸ *Pártunk megyei aktívájának határozata a trockista árulók ügyében*. FN 1949. június 19. 3.

²²⁹ FML IV. B. 402. a) 1949. június 30.

A *Szabad Nép* elsőként június 16-án közölte a KV határozatát,²³⁰ melyet a helyi lap csak két nappal később, 18-án, szombaton jelentetett meg.²³¹ A megyei pártbizottság ugyanezen a napon küldte első hangulatterjesztését a Központi Vezetőségnek, melyben beszámoltak az alapszervezeteknél 16–17-én megtartott pártmunkás értekezletről, ahol elsőként ismertették és magyarázták a Rajk-ügyet. A párttagok érthetően zavartan vették tudomásul az események ilyen váratlan – legalábbis számukra bizonyosan váratlan – fordulatát. Ezért talán nem tekinthető kirívó esetnek, ami Vértesacsán történt, ahol „többen, mikor bevezető magyarázat nélkül felolvasták a határozatot, mert még nem tudtak róla, Rajk nevénél tapsolni kezdtek. Utána azonban a tapsolók elmondották a félreértés okát.” Nem egy helyen határozottan kiálltak Rajk mellett. (Például Bicskén, ahol elhangzott az is, hogy „Rákosi zsidókkal veteti körül magát!”) A többség azonban köszönhetően a jó előkészítésnek, hamar alkalmazkodott a megváltozott körülményekhez, a Rajk képeket le- és összetépték, róla és környezetéről elítélően nyilatkoztak.²³²

Rajk Lászlót és társait a szeptember 15-én megkezdődött tárgyalás után, 24-én ítélték halálra, majd október 15-én végezték ki. A tárgyalássorozatot jól előkészített propaganda hadjárat előzte meg. A perről az országos és a helyi sajtó is részletesen beszámolt, a Kossuth Rádió a főtárgyalásról naponta két alkalommal, 19 és 20 óra között, illetve 21 órától felvételtől közvetített. A megyében működő pártalapszervek – központi utasításra – határozatban kérték a legsúlyosabb büntetés kiszabását („szeptember 20-tól kisgyűléskampány indult meg a megyében, melyen a legsúlyosabb ítéletet követelik a Rajk-banda fejére”). A vádiratot brosúra formájában mindenhol eljuttatták²³³ és a tárgyalás jegyzőkönyve, az ún. *Kék Könyv*²³⁴ is hatalmas példányszámban jelent meg. A megyéből Györök Ferenc²³⁵ (a bauxitgyár párttitkára) vett részt a tárgyalás egy napján és számolt be a sajtónak az ottani tapasztalatairól.²³⁶ Természetesen a helyi pártszervek is rendszeresen hangulatterjesztéseket küldtek a központba, ezekből megállapítható, hogy olyan kilengés, amely során valaki Rajk és társai mellett foglalt volna állást, vagy a neve hallatán „véletlenül” tapsolni kezdett volna, többet nem fordult elő.²³⁷ A *Fehérvári Napló* az ítéletről főcímben számolt be²³⁸ és hírt adott a kivégzésekről is²³⁹ (igaz ez utóbbiról már csak a második oldalon, rövid hír formájában).

A Rajk-per előtt egy hónappal, 1949. augusztus 18-án az Országgyűlés az 1949. évi XX. törvénnyel fogadta el Magyarország első írott alkotmányát, amely augusztus 20-án lépett hatályba. Az alaptörvény az 1936. évi szovjet alkotmány mintájára készült és az ország államformáját népköztársaságként határozta meg. Deklarálta, hogy a Magyar Népköztársaság a munkások és parasztok állama, ahol minden hatalom a dolgozó népé, a társadalmi rend alapja a munka, a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdonban van, a gazdasági életet pedig népgazdasági terv alapján irányítják.²⁴⁰ Természetesen csakúgy, mint az országban mindenhol, a megyében és Székesfehérváron is hatalmas

²³⁰ A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének és Központi Ellenőrző Bizottságának határozata. Trockista kémcsoport leleplezése. *Szabad Nép* 1949. június 16. 1.

²³¹ Az MDP Központi Vezetőségének és Központi Ellenőrző Bizottságának határozata. Trockista kémcsoport leleplezése. FN 1949. május 18. 3.

²³² A pártjelentésekből legalábbis ez derül ki. 43. számú dokumentum, 44. számú dokumentum.

²³³ A vádiratot a helyi sajtó is ismertette. *Rajk és bűnbandája hazaárulását, Tito aljas magyarországi terveit leplezi le a vádirat.* FN 1949. szeptember 13. 1–5.

²³⁴ Nagy Ferenc-féle „összeesküvésről” jelent meg a *Fehér könyv*, a MAORT ügyről a *Szürke könyv*, a Mindszenty ügy okmányait tartalmazta a *Sárga könyv*, a hercegprímás elleni büntető ügy tárgyalásának anyagát ismertette a *Fekete könyv*, és a Rajk-per a *Kék könyv*. Ez utóbbi műnek 1989-ben megjelent a bevezetővel ellátott hasonmás kiadása. Zinner 1989.

²³⁵ Nem azonos a megyei pártbizottság szervezőtitkárával, feltehetően a fia, esetleg névrokona.

²³⁶ A *fehérvári munkásság* küldötte Györök Ferenc elmondja tapasztalatait a főtárgyalásról. FN 1949. szeptember 23. 3.

²³⁷ 47. számú dokumentum.

²³⁸ *Három halálos ítéletet hoztak a Rajk-banditák bűnperében.* FN 1949. szeptember 25. 1.

²³⁹ *Végrehajtották az ítéletet Rajkon és társain.* FN 1949. október 18. 2.

²⁴⁰ 1949. évi XX. törvény a Magyar Népköztársaság alkotmányáról.

ünnepségsorozattal készültek augusztus 20-ra és az új alkotmány megünneplésére. A megye kistelepülésein 21-én vasárnap tartottak népgyűléseket majd, népünnepélyeket, ahol a „*dolgozó parasztok ünnepelték az új alkotmányt és a Pártot*”.²⁴¹ A megyeszékhelyen 20-án felvonulással és nagygyűléssel ünnepeltek, ahol felszólalt a szovjet Kirill Kondrasin, éppen itt tartózkodó Komszomol küldött, híres karmester és Magos Gábor az MDP központi küldötte is. Még váratlanabb meglepetés érte a várost augusztus 19-én, pénteken, ekkor Rákosi Mátyás több, a VIT²⁴² alkalmából az országban tartózkodó vendég kíséretében Székesfehérvárra érkezett. A rövid vizitáció alkalmával felkeresték a tanyasori gépállomást és megtekintették a cséplőgépek munkáját. A titokban tartott villámlátogatásról a helyi sajtó is csak négy nap múlva 23-án, kedden számolt be.²⁴³

Az alkotmány életbelépésével a nemzeti jelképeket is megváltoztatták. Új, „korszerűbb” címer került bevezetésre vörös csillaggal, búzakoszorúval, kalapáccsal „ékesítve”. Fejér megyében már egy évvel korábban alapvető változások következtek be a megyei szimbólumokban (színeiben és a címerében). Ennek folyamata bepillantást enged a korabeli hatalmi viszonyokba, a döntési mechanizmusokba, valamint a párt, illetve a közigazgatás különböző szintjeinek alá és fölérendeltségi viszonyaiba.

Első alkalommal a megyei szimbólumok megváltoztatásáról a megyei pártbizottság 1948. augusztus 2-i jegyzőkönyvében olvashatunk. Ekkor Németh István megyei titkár tett javaslatot a vármegye színének és címerének megváltoztatására. Ismertette azok rövid történetét is²⁴⁴ (ez utóbbi nem maradt fenn). A megyei bizottság a változtatási javaslatot elfogadta és utasította „*a vármegyei törvényhatósági bizottsági frakciót, hogy a legközelebbi törvényhatósági bizottsági ülésen tegyen javaslatot azok megváltoztatására. Az eddigi zöld-sárga helyett piros-zöldre, a címer helyett pedig búzakalász-sarló-kalapács motívumokból tervezendő jelvényre, amelynek elkészíttetésével Németh István megyei titkár elvtársat bízta meg.*”²⁴⁵ A határozatot követő első törvényhatósági bizottsági ülésen Szilágyi Vilmos terjesztett elő javaslatot – Németh István ekkor még nem volt bizottsági tag, ő csak december 6-tól vett részt a thb munkájában²⁴⁶ – a megye színeinek és címerének megváltoztatására. Ezzel kapcsolatban a bizottság a következő határozatot hozta: „*[...] a vármegye színeit piros-zöldben állapítjuk meg és utasítjuk vármegyénk alispánját, hogy az új pecsét megtervezése iránt a szükséges intézkedést tegye meg.*”²⁴⁷ Az alispán a határozatnak megfelelően felhívást tett közzé az új címer, illetve pecsét terveinek elkészítésére, melyre hárman nyújtottak be pályázatot (dr. Bordás Ferenc, Áron Nagy Lajos és Pallay József).²⁴⁸ A beérkezett tervezetek közül a december 6-i közgyűlés Bordás Ferenc 1. számmal jelölt munkáját fogadta el és utasította az alispánt, hogy a pecsét elkészíttetéséről intézkedjen. A pályaműveket benyújtó művészeknek 700 illetve 150–150 forint tiszteletdíjat ítéltek meg.²⁴⁹ Az elkészült pecsét nem sokáig maradt használatban, 1950. április 30-tól az állami hatósá-

²⁴¹ Nagy lelkesedéssel, népünnepélyekkel ülte meg a megye az alkotmány és az új kenyér ünnepét. FN 1949. augusztus 24. 1.

²⁴² A Világifjúsági Találkozó (VIT) a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség által szervezett bal oldali ifjúsági világtalálkozó. Első ízben 1947-ben, Prágában rendezték meg, a következő házigazda Budapest volt 1949. augusztus 14. és 28. között. A budapesti VIT szlogenje a „Fiatalok egyesüljete, előre a hosszan tartó békéért, demokráciáért, nemzeti függetlenségért és a népek jobb jövőjéért” volt. A rendezvényen 10 400 fiatal vett részt 80 országból. Az esemény megnyitóját az Újpesti Stadionban, a záró rendezvényt – ahol Rákosi is beszélt – a Hősök terén tartották. Rákosi Mátyás elvtárs nagy beszédével befejeződtött a Világifjúsági találkozó. FN 1949. augusztus 30. 1.

²⁴³ Rákosi Mátyás elvtárs meglátogatta a fehérvári gépállomást. FN 1949. szeptember 23. 1.

²⁴⁴ Fejér megye címeréről lásd: Farkas 1989.

²⁴⁵ FML XXXV. 1. MDP PB 1948. augusztus 2.

²⁴⁶ FML IV. B. 402. a) 1948. december 6.

²⁴⁷ FML IV. B. 402. a) 1948. szeptember 29.

²⁴⁸ Székesfehérváron 1950-ig Bordás Ferenc vezetésével és Pallay József, valamint Áron Nagy Lajos közreműködésével képzőművészeti szabadiskola működött.

²⁴⁹ FML IV. B. 402. a) 1948. december 6.

gok, hivatalok, intézetek és intézmények kizárólag a Magyar Népköztársaság címerét használhatták.²⁵⁰

A közigazgatás és átalakítása

Az 1949-ben elfogadott ötéves tervvel párhuzamosan, ám az abban foglaltaktól eltérő módon megindult az ország településfejlesztési koncepciójának kidolgozása is. Az ötéves terv hosszasan sorolja a falvak és a vidék felvirágoztatását célzó intézkedéseket és fejlesztési terveket, azonban az MDP ideológusainak ennek megvalósítása soha nem állt szándékukban. Az ideális társadalom szerintük egyetlen nagy központból, egyetlen terv alapján irányítható. Az igazán fontos fejlesztési kéréseket soha nem bízta a településpolitikára, mindig egy magasabb szintű döntési mechanizmus, a központi gazdaságirányítás érdekei szerint döntöttek.²⁵¹ Az első településfejlesztési koncepció kidolgozására 1950 őszén került sor. Ennek szellemisége hűen tükrözi azt a kort, amelyben született. Messze túlbecsülte a centrális tervezés lehetőségeit, valamint az ipar városfejlesztő funkcióját. Elsődleges célja a városfejlesztés volt, a kisebb településekről szinte nem is nyilatkozott. A realitásokat figyelembe nem vevő fejlesztési koncepciók hatására az elkövetkező években késleltették a város- és főleg a falufejlesztést. Ennek egyik oka, hogy az erőltetett ipari beruházások mellett a településfejlesztésre nem jutott elég pénz. Elodázták a közműfejlesztéseket, a közlekedési beruházásokat és a lakásépítési programot is. Természetesen a mezőgazdasági jellegű településekről a munkanélküliség hatására megindult az iparba való vándorlás, amelyet felerősített az erőszakos tsz-szervezés, a mezőgazdaság szocialista átszervezése. Ez a folyamat találkozott az ötéves tervben megfogalmazott elvekkel is, amely az ipari munkások létszámának radikális növelését célozta. Ám az ipari körzetekben megjelenő nagyszámú új munkavállaló nem tudott emberi körülmények között élni, lakni és családot alapítani, fenntartani.²⁵² Míg a vonzó ipari körzetekben a lakáshiány okozott problémát, addig a fokozatosan elnéptelenedő falvakban üresen álltak a házak. Ugrásszerűen nőtt az ingázók száma is, akik a rossz közlekedési viszonyok miatt sokszor csak igen ritkán tudtak hazajutni, vagy a szabadidejük nagy részét a közlekedéssel töltötték el. Az újonnan épült lakások elosztása is ellentmondásokat szült. A nagy beruházások mellett épülő lakásokat az építető minisztérium építőipari vállalatai²⁵³ húzták fel, és osztották el saját dolgozóik között. A tanácsok által kiosztott lakások száma 30 százalék alatt maradt 1953–54-ben.

Az oly sokszor hangoztatott mezőgazdasági jellegű települések fejlesztése ezzel szemben teljesen ellentétesen alakult, mint az ipari centrumoké. A településfejlődés szempontjából olyan fontos nagyberuházásokból 1950-ben egy sem volt mezőgazdasági jellegű. A nem ipari jellegű települések közül elsősorban azok számíthattak támogatásra, amelyek valamilyen igazgatási szerepkört töltöttek be. Ezek közül is kiemelt volt a megyei, illetve kisebb mértékben a járási székhely.

Az 1951. évi 1. számú törvényerejű rendelet 3. paragrafusa rendelkezik az ország településeinek osztályba sorolásáról. Három kategóriát különböztettek meg. Az elsőbe azokat a városokat és községeket sorolták, amelyeket az egész népgazdaság szempontjából nagy jelentőségűnek ítélték. A második kategóriába az elsőbe be nem sorolt jelentősebb települések tartoztak, a harmadik pedig az

²⁵⁰ 4228/1949 (IX. 7.) MT számú rendelet a Magyar Népköztársaság címerének használata tárgyában.

²⁵¹ Valuch 2001: 122.

²⁵² A megyében Sztálinvárossal együtt 1951-ben 1244, 1952-ben 1851, 1953-ban 1993 lakás épült. KSH 1956: 199.

²⁵³ Fejér megyében 1954-ben 8 minisztériumi (13 304 fővel), 3 tanácsi (508 fővel) és 6 szövetkezeti (324 fővel) építőipari vállalat működött. Ebben az évben ezek a vállalatok 1545 lakást építettek fel, ezen túl magánerebből további 335 épült. KSH 1958: 76., 223.

egyéb kategória volt.²⁵⁴ A rendelet szükségessége mellett is sokatmondó. A településpolitika irányítói az I. osztályba sorolt településeket tekintették a kialakítandó új szocialista városhálózat legfontosabb elemeinek, és ezek fejlesztését tartották kiemelten fontosnak, akár a többi kárára is. Az osztályokba sorolást az MDP Politikai Bizottsága 1951. május 3-án határozta meg Vas Zoltán előterjesztése alapján.²⁵⁵ Budapesten és Miskolcon kívül 72 települést soroltak az I. osztályba. Fejér megyében Székesfehérvár, Dunapentele²⁵⁶ és Bodajk²⁵⁷ tartozott a kiemelt osztályba. Az '50-es években Dunapentele (Sztálinváros) intenzív városfejlesztésének köszönhetően – amely jelentős forrásokat kötött le a megyében és visszafogta Székesfehérvár fejlődését – Fejér megye kétpólusú, két központú megyévé vált.

Az osztályba sorolást megelőzően a közigazgatás átalakítását előkészítendő komoly területrendezésre került sor, amely Fejér megyét is alapjaiban érintette. Elsőként, még a közigazgatási átalakítástól függetlenül, 1949. február 1-jei hatállyal Pusztazámort Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez csatolták. Ezt követően a 4343/1949 minisztertanácsi határozat 3. paragrafusának 3. bekezdése értelmében Fejér megyétől Komárom megyéhez csatolták Bakonysárkány nagyközséget. Veszprém megyétől – Balatonfőkajár, Balatonkenese, Siófok, valamint a csajági és balatonszabadi körjegyzőségek kivételével – Fejér megyéhez csatolták az Enyingi járást és településeit, illetve Somogy megyéből Szabadhídvég nagyközséget (a község szintén az Enyingi járás része lett).²⁵⁸

Az újonnan a megyéhez csatolt kilenc település lakosainak száma és területe:

Dég nagyközség	4551 lakos	16 187 kh
Enying nagyközség.	5880 lakos	11 942 kh
Balatonbozsok kisközség	830 lakos	1976 kh
Lajoskomárom nagyközség	3240 lakos	9495 kh
Lepsény nagyközség	2525 lakos	6642 kh
Mezőkomárom nagyközség	1920 lakos	5680 kh
Mezőszentgyörgy nagyközség	1728 lakos	4152 kh
Mezőszilas nagyközség	4421 lakos	17 163 kh
Szabadhídvég nagyközség	<u>2246 lakos</u>	<u>7660 kh</u>
Összesen	27 341 lakos	80 877 kh ²⁵⁹

Az Enyingi járás és a hozzá tartozó kilenc község átcsatolására, illetve az ezzel kapcsolatos feladatok befejezésére 1950. január 31-ig került sor. A terület-átcsatolás hatályba lépésének időpontját 1950. március 15-én 0 órában állapították meg. Bakonysárkány (Fejér megye Móri járásától Komárom megyéhez) átadására 1950. március 8-án került sor azzal a kikötéssel, hogy a község átvétele közigazgatási és felügyeleti szempontból 1950. március 16-án 0 órakor lép hatályba. Szabadhídvég átadására (Somogy megyétől Fejér megyének) 1950. január 31-én került sor azzal, hogy a hatálybalépési időpontja 1950. február 1-jén 0 óra 0 perckor lép életbe.

²⁵⁴ 1951. évi 1. számú törvényerejű rendelet a város és községrendezésről.

²⁵⁵ A határozat elérhető (2010. július 16.): Az első osztályba sorolandó települések (72 város, illetve község). http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=41004&MT=1

²⁵⁶ 1951. november 7-én Dunapentelén épülő vasmű felvette Sztálin nevét és vele együtt az épülő várost is Sztálinvárosnak keresztelték el. 1956 októberében rövid ideig visszatértek a Dunapentele és a Dunai Vasmű elnevezéshez. 1957. április 3-tól a várost ismét Sztálinvárosnak hívták, egészen 1961. november 24-ig, onnantól Dunaújváros. A vasmű nem vette vissza Sztálin nevét. Matussné 2001: 7. A szocialista városfejlődésről lásd: Germuska 2004.

²⁵⁷ Annak, hogy ez a „jelentéktelen” település ilyen előkelő helyet kapott a fejlesztésre ítélt községek között, az volt az oka, hogy az itt 1949 óta épülő mintabánya mellé egy új bányászvárost is álmodtak a politikai döntéshozók. Részletesen lásd: Czetz 2007.

²⁵⁸ 4343/1949. (XII. 14.) MT számú rendelet a megyék nevének, székhelyének és területének megállapítása tárgyában.

²⁵⁹ FML IV: B. 405. b). I. 52. Fejér vármegye területének rendezése. 5201/1950.

Határoztak arról is, hogy a folyamatban lévő ügyeket az átadó megyék intézzék 1950. március 11-ig. A beérkező ügyeket ugyanaddig az időpontig az átadó megyék iktatták, az ezután beérkező ügyiratokat az átadó megyék alispáni hivatalai megküldték az átvevő megyéknek. Rendelkeztek arról is, hogy az *„átadó megyék a március 15-ét megelőző három vasárnap a közérdekű hírszolgálatban az átcsatolást megelőző három egymás után következő napon pedig a helyileg szokásos egyéb módon a lakosság tudomására hozzák az átcsatolás tényét és azt, hogy ügyeikkel azután az átvevő megyéhez forduljanak. Az átadó és átvevő megyék hivatalos lapjában a közhírré tételt szintén meg kell tenni.”*²⁶⁰ A terület-átcsatolások után a megyének hat közigazgatási járása lett adonyi, enyingi, móri, sárbogárdi, székesfehérvári (egyes esetekben központi néven) és váli.²⁶¹

1950-ben két új község megalapítására került sor: Aggszentpéter, Alsóbesnyő, Bevárpusztá, Felsőbesnyő, Göböljárás, Györgymajor, Iváncsa vasútállomás és őrházak, Kolompos, valamint Újmajor településrészekből alakult meg Besnyő (ideiglenes néven Besenyő) község. A település központja nem az eredeti elképzelésekben szereplő Göböljáráson alakult ki, hanem a felsőbesnyői részen, s ezzel az ősi göböljárás településközpont megszűnt.²⁶² Ugyancsak ekkor alakult Hantos is, Kishantos, Középhantos, Nagyhantos, Nagyhantosi Erdőmajor és Világos településrészek összevonásából. 1951 májusában a megye északkeleti részében a polgárháború elől az országba menekült görögök számára előbb Görögfalva, majd 1952 áprilisától Beloianisz néven alapítottak új községet. 1952-ben a zirci rend volt birtokán Heves megyei telepésekkel alakult meg Nagykarácsony Kiskarácsonyszállás, Ménesmajor, Nagygyörgyszállás, Nagykarácsony-szőlőhegy, Nagykarácsonyszállás összevonásával. Ugyanebben az évben Ágostonpuszta, Fánimajor, Feketepuszta, Pálmajor, Pinkócpuszta összevonásával alapították Mátyásdombot²⁶³ (1952. júliusig Feketepuszta ideiglenes néven). Egyes esetekben politikai töltettel bíró községnév-változásokra is sor került a korszakban: 1948-ban Szolgaegyházából Szabadegyháza, 1950-ben Kajászószentpéterből Kajászó, 1951-ben Váldobozból Alcsútdoboz, Hercegfalvából Mezőfalva lett.²⁶⁴

Az 1949-es alkotmány V. fejezete, amely az államhatalom helyi szerveiről szól, már tanácsokról rendelkezett, s ezzel előrevetítette a közigazgatási rendszer alapvető átalakításának közelgő tervét. A kommunista hatalomnak régi törekvése volt a közigazgatási reform, amely már az 1947-es választások után megjelent kormányprogramban is szerepelt.²⁶⁵ Egy évvel később az MDP programnyilatkozatában azonban még egyfelől az önkormányzatok megerősítéséről olvashatunk, másfelől célul tűzték ki, hogy népi jellegűvé teszik a közigazgatást.²⁶⁶ A közigazgatás átalakítását előkészítő munkafolyamatok során két alapvetően ellentétes elképzelés merült fel. Az egyik a szovjet mintára létrehozandó tanácsrendszer mellett tette le a voksát, a másik a meglévő önkormányzati struktúrát alakította volna át. Az alkotmány megjelenésének idejére egyértelművé vált, hogy az országban is a tanácsrendszer kerül bevezetésre és ezzel a hosszú időre visszatekintő magyar önkormányzatiságot felszámolják.²⁶⁷ 1950. május 10-én terjesztette az országgyűlés elé a kormány az ún. tanácstörvényt,²⁶⁸ amelyet május 18-án hirdettek ki.

Fejér megye törvényhatósági bizottsága utolsó ülését (és az az évi elsőt) 1950. április 26-án tartotta, ahol az alispán a negyedéves beszámolója után röviden emlékeztette a jelenlévőket, hogy

²⁶⁰ FML IV: B. 405. b). I. 52. Fejér vármegye területének rendezése. 5201/1950.

²⁶¹ Farkas 1989a: 111.

²⁶² Bödő–Czetz 2009: 129. sz. dokumentum.

²⁶³ A község a hagyományokra hivatkozva a Mátyásfalva nevet szeretne volna felvenni, amelyet a megye is támogatott és javasolt a Belügyminisztériumnak, ott azonban ezt nem fogadták el. FML XXIII. 2. a) 1952. február 13.

²⁶⁴ Helységnévtár 1963.

²⁶⁵ Farkas 1989b: 62.

²⁶⁶ *A Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozata*. Izsák (főszerk.) 1998: 24.

²⁶⁷ Csizmadia 1976: 538–541.

²⁶⁸ 1950. évi I. törvény a helyi tanácsokról.

„közigazgatásunk gyökeres átalakulás előtt áll”.²⁶⁹ A következő lépésben egységesen június 15-én alakultak meg a fővárosi és megyei ideiglenes tanácsok, majd augusztus 15-én a városi, illetve járási tanácsok, melyeknek a feladata a tanácsválasztás előkészítése és a közigazgatás átalakításának zökkenőmentes végrehajtása volt. Fejér megye ideiglenes tanácsa Székesfehérváron a városháza nagygyűlési termében alakult meg június 15-én 11 órakor. A tanács rendes tagjainak száma 75 fő volt (a tanács törvény a tagok számát 61 és 91 között szabta meg) és további 38 fő póttagként szerepelt. A tagok között találjuk pl. Bak Bélát, Székesfehérvár polgármesterét, Fodor Margit országgyűlési képviselőt, Horváth Istvánt, az MDP székesfehérvári városi titkárát, dr. Horváth János kaposvári alispánt, dr. Kispéter István székesfehérvári alispánt, Őze Jánost, a DÉFOSZ Fejér megyei titkárát, Palásti László rendőr alezredest,²⁷⁰ Sebes Imrét, az MDP megyei titkárát, Sulyán György honvéd ezredest, dr. Szász György kórházi főorvost. Az első gyűlésen a behívott rendes tagokból 66, a póttagokból 30 fő jelent meg. Sebes Imre javaslatára saját soraikból választották a végrehajtó bizottság tagjának Farkas Mihályt, Fodor Margitot, Györök Ferencet, Hajdú Jánosnét, dr. Horváth Jánost, Kispéter Istvánt, Mester Józsefet, Neichel Lászlót, Nemes Jenőt, Pataki Imrét, Peresztegi Nagy Istvánt és Sebes Imrét. A vb tagjai Neichel Lászlót elnökké, dr. Horváth Jánost elnökhelyettesé, dr. Kispéter Istvánt titkárrá választották. A második elnökhelyettes megválasztását későbbre halasztották. Ezután a Népköztársaság Minisztertanácsának nevében Antos István államtitkár köszöntötte a megalakult ideiglenes tanácsot.²⁷¹ Öt nappal később már a megyeházán tartotta alakuló ülését az ideiglenes megyei tanács végrehajtó bizottsága. Megkezdtek a közigazgatás átalakításának folyamatát, kijelölték a majdan megalakuló tanács osztályainak²⁷² vezetőit: a I., pénzügyi osztály (52 fő) vezetésével Pataki Imrét, a II., terv- és statisztikai osztály (11 fő) vezetésével Györök Ferencet, a IV–V., ipari és kereskedelmi osztály (43 fő) vezetésével Luczay Bélát, a VI., mezőgazdasági osztály (86 fő) vezetésével Farkas Mihályt, a VII., építési osztály (11 fő) vezetésével Abt Józsefet, a VIII., közlekedési osztály vezetésével (21 fő) Benke Mártont, a IX., oktatási és népművelési osztály (43 fő) vezetésével Herczeg Pálnét, a X., közegészségügyi és népjóléti osztály (15 fő) vezetésével dr. Bándi Sándort, a XI., munkaerő-gazdálkodási osztály (5 fő) vezetésével Nemes Jenőt, míg a III., igazgatási osztály (9 fő) ideiglenes vezetésével Ármos Istvánt bízták meg.²⁷³

1950. október 22-én került sor a tanácsválasztásra, amely az 1949-es választás mintájára zajlott le. Miként egy évvel korábban, most is egyedül a népfront jelöltjeire lehetett szavazni, így nem meglepő, hogy a leadott szavazatok 97,8 százaléka az ő jelöltjeiket támogatta. A választás előkészítése ismét az MDP kezében volt, a tanács tag-jelölések során is minden esetben biztosították „a munkásosztály vezető szerepét”.²⁷⁴ A megyében összesen 8883 tanács tagot és póttagot választottak meg, akik közül 211 fő volt értelmiségi, a többiek munkások vagy dolgozó parasztok, illetve kisebb számban iparosok vagy kereskedők voltak.²⁷⁵ A megválasztandó tanács tagok közül 62,5 százalék volt párttag, a nők aránya pedig 28 százalékot tett ki.²⁷⁶ A választásra jogosult 188 207 főből

²⁶⁹ FML IV. B. 402. a) 1950. április 26.

²⁷⁰ Palásti Lászlót 1949 márciusában helyezték a rendőrkapitányság élére. Ekkor hozták létre a rendőrkerületeket (a székesfehérvári a hármas számú lett), az új főkapitányság – amely hatásköre két megyére terjedt ki – élére nevezték ki Palásti alezredest, aki Győrből került a megyébe. *Palásti László alezredest Fehérvár új rendőrfőkapitánya*. FN 1949. március 6. 1. Palásti László feltehetően nem rokona Palásthy Sándor parasztpárti politikusnak.

²⁷¹ FML. XXIII. 1. a) 1950. június 15. A tanács megalakulásáról beszámolt a helyi lap közölve a tagok névsorát is. *Megkezdte munkáját a fejérmegyei tanács*. FN 1950. június 17. 1.

²⁷² Zárójelben közlöm az egyes osztályok létszámát. FML IV. B. 405 b) I. 9. Vármegyei tisztí értekezletek jegyzőkönyvei.

²⁷³ FML XXIII. 2. a) 1950. június 20.

²⁷⁴ FML XXXV. 1. MDP PB 1950. október 3.

²⁷⁵ *Mindenki szavazzon a békére, az alkotó munkára*. FN 1950. október 22. 1.

²⁷⁶ FML XXXV. 1. MDP PB 1950. október 3.

179 731-en szavaztak, ebből 174 698-an a népfontra, 2802-en ellene és 2141 érvénytelen szavazat is volt.²⁷⁷

A választás után több hullámban (október 26-án és 27-én) megalakultak a községi, városi²⁷⁸ és a járási tanácsok. Fejér megye tanácsa 1950. november 8-án a városházán az ideiglenes tanácshoz képest hárommal kevesebb taggal alakult meg (72 tanácstaggal és 38 póttaggal). Az első ülésen 56 tanácstag, 19 póttag és 78 meghívott vendég vett részt. A végrehajtó bizottság tagjaivá Csuha Ferenc,²⁷⁹ Filó Dezsőné, Mong Ignác, Liptay Károly, Neichel László, Kispéter István, Hajdú Jánosné, Györök Ferenc, Fodor Margit, Pataki Imre, Mester József, Rajnár Ferenc és Nemes Jenő tanácstagokat választották meg. Ezt követően a vb saját tagjaiból Neichel Lászlót elnökké, Filó Dezsőné és Liptay Károlyt²⁸⁰ elnökhelyettesekké, Kispéter Istvánt titkárrá választotta.²⁸¹ A tanács december 14-ei ülésén alakította meg az állandó bizottságokat (pénzügyi, terv- és statisztikai, mezőgazdasági, kereskedelmi és közellátási, ipari, építési és közlekedési, közegészségügyi és népjóléti, oktatási, népművelési, munkaerőgazdálkodási bizottság).²⁸²

Az 1950-es tanácstörvény az államszervezetben helyezte el a tanácsokat, nyíltan kimondta pártirányításukat, valamint rendelkezett a tanácsi szervezetrendszer kialakításáról is (tanács, végrehajtó bizottság, állandó bizottságok, hivatal). A törvény értelmében minden 500 lakosnál nem kisebb községben önálló tanácsot kellett alakítani, ettől eltérően azonban minden 300 lakosnál nagyobb településen megalakultak a tanácsok. Ez azt eredményezte, hogy országosan 2978 településen jött létre tanács, szemben a korábbi 1853 önálló községi egységgel.²⁸³

A tanácsválasztásokat követő harmadik évben készült megyei összefoglaló alapján elgondolkodtató kép rajzolódik ki a szemünk előtt a „tanácsdemokráciáról”, ekkorra már egyértelművé vált, hogy a tanácsfunkcionáriusok és tanácstagok között hatalmas a fluktuáció.²⁸⁴ 1953 tavaszáig a megyében a tanácselnökök 57 százaléka, a vb titkárok 63 százaléka cserélődött ki. Hat községben (pl. Adony) ekkor már a negyedik, öt községben (pl. Sárbogárd) a harmadik tanácselnök dolgozott. A titkároknál egy esetben a hetedik, egy esetben az ötödik, négy esetben a negyedik és 16 esetben a harmadik váltotta egymást. Az elnököknél 48 alkalommal (ebből 35 párttag), a titkároknál 42 alkalommal (ebből 21 párttag) leváltás volt az eltávozás oka. Közülük 12 elnököt és 8 titkárt leváltásuk után még bírósági úton felelősségre is vontak. A leváltott funkcionáriusok pótlása 15 elnök és 27 titkár esetében kijelöléssel történt és nem választással (pl. Kápolnásnyéken a jelentés idején már öt hónapja dolgozott „kinevezett” elnök). A tanácstagok esetében a helyzet hasonló volt, az elnökök és titkárok kényük-kedvük szerint, indokolatlanul cserélgették a megválasztott tagokat, az eljárást azzal magyarázva, hogy „nem felelnek meg újakat kell keresni”. Nem vették figyelembe azt sem, hogy

²⁷⁷ A Fejérmegyei Néplapban megjelent adatok számszakilag nem egyeznek. Az érvényes és érvénytelen szavazatok összege ugyanis 179 641, ami 90-nel kevesebb mint a leadott szavazatok száma. 5836 755 szavazat a Népfontra a békére, az öt éves tervre. FN 1950. október 26. 1.

²⁷⁸ Az első tanácstörvény értelmében Székesfehérvárt a Székesfehérvári Járási Tanács fennhatósága alá helyezték, így a felálló 102 tagú tanács szűk hatáskörrel rendelkezett. A tanácselnök Promper Ferenc, a vb titkár Bebesi Imre volt. Csurgai (szerk.) 1996: 22–25.

²⁷⁹ Sebes Imre egyéves pártfőiskolára ment tanulni, helyette Csuha Ferenc látta el az MDP megyei titkári teendőket.

²⁸⁰ A vb jegyzőkönyvben Liptai formában szerepel. FML XXIII. 1. a) 1950. november 8.

²⁸¹ FML XXIII. 1. a) 1950. november 8.

²⁸² FML XXIII. 1. a) 1950. december 14.

²⁸³ Papp 1976: 28–29.

²⁸⁴ A fluktuáció okai között találjuk az ún. „káderforgót”, amely alapján a tanácsoknál és a hivatalokban átlagosan egy-másfél évente áthelyezték a tisztviseleket, szintén erősítette a fluktuációt az apparátusból való menekülés, illetve a leváltások is. A témára vonatkozóan lásd: Gyarmati 1991.

a rendes tagokat a négy év alatt csak a rendes tagság 20 százalékának mértékéig lehetett kooptálni.²⁸⁵

Alapvető változások következtek be ez idő alatt a megyei tanácsnál is. A vb tikár, Kispéter István leváltására 1951 júliusát követően²⁸⁶ került sor, helyette Pataki Imrét nevezték ki. Majd az elnököt, Neichel Lászlót is leváltották 1952-ben,²⁸⁷ helyette februártól Bujdosó Imre a Hajdú-Bihar Megyei Tanács VB Közlekedési Osztályának volt vezetője (eredetileg útkövező munkás) került a megye élére. A megyei tanács vb névsora 1953 márciusában: Bujdosó Imre, Filó Dezsőné, Pataki Imre, Sebes Imre, Györök Ferenc, Nemes Jenő, Papp Sándor, Vámosi Ferenc, Oroszlán István, Baranyai István, Abt József, Mester József, Áldott István, Liptay Károly. Látható, hogy az 1950-ben megválasztottak közül három év elteltével már csak hatan voltak tagjai a vb-nek.²⁸⁸

A tanácsrendszer bevezetésével a közigazgatásban dolgozók személyi állománya is minden szinten kicserélődött, jellemzően politikailag maximálisan megbízható, ám szakmailag teljesen felkészületlen káderekre. A korábban érvényben lévő képesítési előírásokat érvénytelenítették, ám az újabban kidolgozására csak tíz évvel később került sor. Habár országos szinten 130 ezer főt – jellemzően új kádert – alkalmaztak a tanácsoknál,²⁸⁹ ennek ellenére a hivatalok hatékonysága mégis jelentősen visszaesett.²⁹⁰

A közellátás és a kölcsönjegyzések

A korszakban a közellátás az alapvető élelmiszerek tekintetében éppúgy, mint az iparcikkek esetében, a begyűjtés egyre erőszakosabbá válása ellenére is csapnivaló volt. Az élelmiszerjegyrendszer – a finomlisztjegy kivételével – 1949. szeptember 1-jén ugyan megszűnt, ám a Minisztertanács 1951 elején a legfontosabb élelmiszerekre és néhány más árura ismét jegyrendszert vezetett be.²⁹¹ A jegyrendszer ismételt bevezetését indokolta, hogy 1950-ben az ellátás színvonala katasztrofális mértékben zuhant, az ellátatlanság olyan méreteket öltött, amely már radikális intézkedéseket kívánt. A hiányt természetesen beismerni nem lehetett, ezért születtek a „*felvásárlás és felesleges árufelhalmozás megakadályozását*” szolgáló, a kiskereskedelmi forgalomban egyszerre kiadható árucikkek mennyiségének szabályozását előíró rendelkezések. Ez alapján 1950 szeptemberében egy-egy vevőnek egy-egy alkalommal cukorból 1 kg, zsírból 1/2 kg, finomlisztből 2 kg, kenyérlisztből 3 kg, burgonyából 2 kg, szappanból 1 db, mosóporból 1 csomag, pipereszappanból 1 db, hüvelyesből 1 kg, tojásból 3 db volt kiadható. A rendelkezés betartásáért a megyei tanács az érintett kereskedelmi egységeket (SZÖVOSZ, Népbolt, KISOSZ) tette felelőssé.²⁹² Hasonló mértékben korlátozták a szabad kenyér vásárlását is. A magyarázat szerint „*a kulákság és a kulákság befolyása alá kerülő dolgozó parasztságunk egy része is fejadagjukat tartalékolva különböző mértékben vásárol fel központi készleteket*”. Az alapvető élelmiszer hiányára politikailag is hasznos magyarázatot találtak („*a kulákság pedig a dolgozók kenyerét sok esetben takarmányozásra használja fel*”), amelyet széles körben terjesztettek. A további „visszaéléseket” elkerülendő a sütőiparosok és kis elosztók az önellátóknak

²⁸⁵ 1951. évi 23. törvényerejű rendelet a helyi tanácsok taglétszámának kiegészítéséről. FML XXXV. 1. MDP PB 1953. március 16.

²⁸⁶ A megyei vb jegyzőkönyvek 1951. július és december között hiányoznak, ám decemberben már Kispéter nincs a vb tagok között.

²⁸⁷ Az időpont nem biztos, lehet, hogy Neichelt már 1951 decemberében leváltották.

²⁸⁸ FML XXIII. 2. a) 1953. március 3.

²⁸⁹ Fejér megyében 296-an, Székesfehérváron 148-an, Sztálinvárosban 80-an dolgoztak a tanácsnál.

²⁹⁰ Valuch 2001: 156. Lásd még: Gyarmati 1998b.

²⁹¹ A Minisztertanács február 28-án zsír- és szappanjegyet, április 15-én kenyérbjegyet vezetett be.

²⁹² FML XXIII. 2. b) 209/1950.

személyenként 1 kg-nál több kenyeret egyszerre nem adhattak ki.²⁹³ Mindettől függetlenül a megye lakosságának ellátása élelmiszerekkel és közszükségleti cikkekkel továbbra is akadozott, illetve egyenetlen volt. Az 1951 augusztusában a megye részére kiutalt 99 163 kg húsból 25 684 kg nem érkezett meg, így a jegyes ellátáson túl csak a kiemelt építkezések, üdülők és a fontosabb üzemi konyhák kaphattak belőle. Ugyanakkor gyümölcsizből a júliusban le nem szállított adagot is megkapta a megye, így abból fölöslege keletkezett.²⁹⁴ A kiszámíthatatlan ellátásnak köszönhetően egyre másra törtek ki felvásárlási „hisztériák”. Ezek jellegzetes megyei példája 1950. januárban a „*talpvásárlási hisztéria*”, mellyel a megyei pártbizottság is foglalkozott. Megállapították, hogy hiányról szó sincs, ugyanakkor „*a talpvásárlási hisztéria feltétlenül összefügg a reakció háborús rémhíreinek valamelyikével, amely különféle ruházatkodási anyagok hamaros eltűnését jósolja*”.²⁹⁵

A jegyrendszert végleg csak 1951. december 2-án törölték el, ekkor szűnt meg többek között a liszt, a cukor, a kenyér, a tej és az iparcikkek jegyre történő árusítása. 1952. február 29-én pedig a hús- és a zsírjegyek szűntek meg, ettől kezdve ezek a cikkek is szabadon vásárolhatóak voltak. A Minisztertanács és a KV egyúttal rendelkezett a mezőgazdasági termékek forgalmának felszabadításáról, valamint a bérekről és a fogyasztói árakról is.²⁹⁶

A jegyrendszer eltörlésével a közellátás színvonala továbbra sem emelkedett látványosan, s ez folyamatosan problémát okozott. Nem szolgálták a lakosság ellátásának javítását a magán kiskereskedelem visszaszorítását célzó akciók sem. 1952 októberében a megyében még összesen 186 üzlet működött magánkézben²⁹⁷ (gyümölcs: 47, divatárú: 1, temetkezés: 22, bazár: 20, trafik: 93, cukorka: 1, sírkő: 1, kegyszer: 1). Ezekből a boltokból ekkor 51-et ítéltek megszűnésre (gyümölcs: 27, temetkezés 22, sírkő: 1, kegyszer: 1). „Egyelőre” engedélyezték a továbbműködését 22 üzletnek (gyümölcs: 20, divat: 1, cukor: 1). A megszűnő magánkereskedők²⁹⁸ boltját az állam „átvette” és egyes esetekben azt tovább üzemeltette.²⁹⁹ A gyümölcsüzletek közül az állami kiskereskedelem 10, a szövetkezeti kiskereskedelem 4 boltot üzemeltetett tovább (azaz megyei szinten tíz zöldség-gyümölcs kereskedelmi üzlet szűnt meg, csak ennek az akciónak köszönhetően).³⁰⁰

A közellátás helyzete 1953 elején sem javult látványosan, a kenyér- és finomliszt-ellátás bevalótlan (ha nem is nyilvánosan elismerve) továbbra is akadozott. A megye „liszt ellátatlanjainak” száma (Sztálinváros nélkül) elérte a 200 ezer főt,³⁰¹ ezzel szemben a megye egyhavi finomlisztadagja 1900 és 2060 mázsa között mozgott, így egy fő ellátatlanra havonta egy kiló finomliszt jutott. Tekintve, hogy a bányavidéken és a városban nagyobb adagokkal számoltak (tehát nem volt egyenletes az ellátás), falun egy héten maximum egy-két alkalommal adtak csak ki lisztet, ezért hatalmas sorban állások voltak (ugyanaz igaz a cukor esetében is, volt olyan község ahol két hétig nem lehetett cukrot kapni). A kenyérellátás terén sem volt jobb a helyzet, bár Székesfehérvár esetében az ellátási zavarokat majdnem teljes mértékben kiküszöbölték (legalábbis a párt jelentése szerint),

²⁹³ FML XXIII. 2. b) 234/1950.

²⁹⁴ FML XXIII. 2. b) Végrehajtó bizottsági ülések előkészítő anyaga. Közellátási helyzetjelentés.

²⁹⁵ 53. számú dokumentum.

²⁹⁶ A Minisztertanács és a Központi Vezetőség határozata a jegyrendszer megszüntetéséről, az ár- és bérrendezésről és a mezőgazdasági termékek forgalmának felszabadításáról. Izsák (főszerk.) 1998: 150–156.

²⁹⁷ A KSH adatai szerint 51 magán kiskereskedelmi bolt létezett 1952-ben a megyében, amelyből 29 volt zöldség-gyümölcsbolt. Az adatok szerint a magán, állami és szövetkezeti boltok száma összesen 693 volt. KSH 1956: 156.

²⁹⁸ A magán iparosok száma a KSH szerint 1953-ban 1190 fő volt a megyében. Legnagyobb számban (224 fő) a cipészek, a kovácson (191) és a férfinő (131 fő) voltak. KSH 1958: 67.

²⁹⁹ Országosan 1951–1952-re a kiskereskedők száma 20 ezerről 1300-ra csökkent. Baráth 2000: 313–314.

³⁰⁰ FML XXIII. 2. b) 077/1952.

³⁰¹ A KSH adatai szerint 1951-ben 317 000 lakos, 1952-ben 328 000 lakos, 1953-ban 336 000 lakos élt a megyében, ezekhez az adatokhoz viszonyítva a liszt ellátatlanok száma hatalmasnak tűnik. KSH 1956: 15.

ugyanaz nem volt elmondható a megye egész területére, sőt néha a bányavidékeken sem lehetett kenyeret kapni, így a bányászok is a nélkül mentek dolgozni.

A megyében összesen 122 üzemi konyha működött, ahol 48 112-en étkeztek, s mivel ezeknek a konyháknak az ellátását kiemelten kezelték, így itt nem voltak számottevő zavarok.³⁰² Ugyanakkor a korszakból megmaradt étlapokat tanulmányozva láthatjuk, hogy az üzemi konyhákon a tésztafélék (pl. grízes tészta, mákos guba), a főzelékfélék (bab, borsó) és a gyengébb tápértékű levesek (pl. tojás-, burgonyaleves) domináltak. Hús itt is csak ritkán, akkor is főleg szalonna, esetleg pörkölt formájában került az asztalra.³⁰³

A tanácsoknak, mint az államigazgatás szerveinek fontos, kiemelt feladata volt az állami és a tervfegyelem megszilárdítása, melyhez „minden rendelkezésre álló eszközt” – köztük a büntető feljelentést is – felhasználhattak. Munkájukban különösen kiemelt szerepet kapott a közellátás biztosítását (azaz a begyűjtést, beszolgáltatást) szolgáló rendeletek végrehajtása, végrehajtatása. Azonban az ötvenes évek elejére a tanácsoktól érkező feljelentések száma radikális mértékben nőtt, amely már felkeltette a felsőbb hatóság figyelmét is.³⁰⁴ A megyei tanács 1952 januárjában kelt körlevelében rámutat arra a tényre, hogy a tanácsok „elsősorban tömeges büntetőfeljelentéssel akarják a dolgozó parasztokat közellátásunk biztosítását szolgáló rendeletek betartására nevelni”. Az államigazgatás helyi szervei nagy számban tettek alaptalan feljelentéseket, mellyel nem csak az ügyészségek és bíróságok munkáját nehezítették, hanem „a dolgozók zaklatásával kedvezőtlen politikai hatást is váltanak ki”. A megyei tanácsnál megállapították, hogy az alsóbb fokú tanácsok a feljelentések megtétele során sok esetben bürokratikusán jártak el. Csupán a nyilvántartások adataira támaszkodtak, ezek azonban gyakran nem tükrözték a tényleges helyzetet, sőt előfordult az is, hogy szakértői véleményeket adtak anélkül, hogy a szakértők a szükséges vizsgálatot lefolytatták volna. Éppen ezért a megyei tanács felhívta a figyelmet arra, „hogy büntetőfeljelentést úgy dolgozó parasztok, mint osztályellenség ellen is csak kellő tárgyi alap fennforgása esetén szabad tenni. A nyilvántartások és a formális szakértői vélemények adatait a gyanúsított meghallgatásával, helyszíni vizsgálattal kell ellenőrizni”. Szabályozták a feljelentések menetét, a nyilvántartás adatain túl minden esetben személyesen is meg kellett hallgatni az illetőt és összevetni a nyilvántartás adatait a tényleges helyzettel (pl. valóban elmulasztotta-e az illető a kenyérgabona beadási kötelezettségét, vagy csak a nyilvántartások hiányosak). Ezt követően azokról, akik esetében a közellátási bűncselekmény gyanúja forgott fenn, a személyes adatait (pl. osztályhelyzetét, illetve, hogy csendőr, katonatiszt, gazdatiszt volt-e a Horthy-rendszerben stb.) és a bűncselekmény leírását tartalmazó jegyzéket készítettek. Ezt a jegyzéket kellett a járási tanácshoz továbbítani, ahol a járási rendőrkapitány és az ügyészség a „gyanúsított osztályhelyzetének, és az általa elkövetett bűncselekmény súlyának figyelembe vételével” döntött, hogy az eljárást bírói útra vagy kihágási útra tereli. Ennek értelmében a továbbiakban az ilyen esetekben a községi tanácsok közvetlenül nem tehettek büntető feljelentést.³⁰⁵

A termelőszövetkezeteken belül is nőtt a „társadalmi tulajdon ellen elkövetett bűncselekmények” száma,³⁰⁶ melyek között jellemzően előfordult a közös vagyon szándékos megrongálása vagy elsajátítása (pl. a közös takarmány, vagy állatállomány szétoztása) illetve, hogy az értékesített termények

³⁰² FML XXXV. 1. MDP PB 1953. április 13.

³⁰³ A Cecei Béke Tsz üzemi konyhájának étlapja szerint 1953. június 26-án ebédre tojásrántottát, vacsorára tejet kaptak a dolgozók. 28-án reggelire tejet, ebédre karalábélevest, babfőzeléket tojással, vacsorára tojást hagymával adtak. 30-án reggelire szalonna, ebédre burgonyaleves tésztával, mákos guba, estére szalonna volt a menü. XXX. 512.

³⁰⁴ 1952. augusztusi keltezésű a Titkárság azon határozata, amelyben a büntető eljárások számának csökkentéséről és az alaptalan feljelentési eljárások megszüntetéséről rendelkeztek. *A titkárság határozata a büntető eljárásokról és számuk csökkentéséről*. Izsák (főszerk.) 1998: 167–170.

³⁰⁵ FML XXIII. 2. b) 07/1952.

³⁰⁶ 1951. év IV. negyedében Fejér megyében társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett cselekmény miatt 173 személyt ítélték el. Közülük 104-gyel szemben a büntetés végrehajtását próbaidőre felfüggesztették. 110. számú dokumentum

és termékek után befolyó összegeket a kötelezettségek visszafizetése helyett a tsz vezetősége szétosztotta.³⁰⁷ Éppen ezért a járási tanácsok mezőgazdasági osztályvezetői felhívták a tsz elnökök figyelmét, hogy ilyen bűncselekmények gyanúja esetén haladéktalanul tegyék meg a szükséges lépéseket.³⁰⁸

A korszakban a jövedelmek elvonásának egyik jellegzetes eszköze a békekölcsön (első alkalommal még tervkölcsön néven indították) jegyeztetése volt. A növekvő adóterhek, a kötelező beszolgáltatás mellett 1949-től éves rendszerességgel terhelték a lakosságot a formálisan önkéntes, valójában azonban nagyon is kötelező kölcsönjegyzésekkel. A gyakorlatban a tervlebontás módszerének megfelelően az összegeket is kivetették munkahelyekre, azon belül pedig a személyekre.³⁰⁹ Az 1949-ben kibocsátott tervkölcsön-jegyzéssel kapcsolatos feladatokat, ütemtervet a Központi Vezetőség Agitációs és Propaganda Osztálya körlevélben adta a megyei pártbizottságok tudtára, melyben mindenek előtt az alapos és mindenre kiterjedő előkészítésre hívták fel a figyelmet. Nem is nagyon titkolt célként fogalmazódott meg, „*hogy néhány nap alatt lejegyeztessük, illetve túljegyeztessük a kölcsönt*”.³¹⁰ Az összes pártszervezet és mellettük a tömegszervezetek is elkészítették a jegyzéssel kapcsolatos munkatervüket³¹¹ és minden nélkülözhető embert a kampányba állítottak be, valamint megszervezték a jegyzési versenyeket.³¹² A jegyzési kampány szeptember 29-én indult (az ipari üzemekben a jegyzést már 28-án délután megkezdték).³¹³ Azok, akik alkalmazotti viszonyban dolgoztak, a munkahelyükön tudtak jegyezni és 10 hónap (illetve ha hetibér-kifizetéses volt az illető, akkor 40 hét) alatt vonták le a bérükből a vállalt összeget (az alkalmazottaktól elvárás volt a legalább egyhavi bér jegyzése). Mindenki más (mezőgazdasági dolgozók, kereskedők, iparosok stb.) a jegyzésgyűjtőknél vagy az Országos Takarékpénztárnál jegyezhettek a kölcsönből, melyet vagy egy összegben azonnal, vagy két részletben (első felét 10 napon, a fennmaradó részt 30 napon belül) fizethették be. A befizetett összegeket félévenkénti sorsolás útján öt év alatt fizették vissza. A tervkölcsön első sorsolása 1950. szeptember 14-én zajlott le. A jegyzést próbálták népszerűbbé tenni azzal is, hogy a nyereménykötvényekkel a féléves sorsolásokon kisebb-nagyobb összegekhez lehetett jutni (a felhívásban minden negyedik kötvényt biztos nyertesnek hirdették) és a főnyeremény a jövedelmi viszonyokhoz képest elképesztően magas 100 000 forint volt. A tervkölcsön-jegyzéssel kapcsolatos felhívás a *Fehérvári Napló*-ban szeptember 30-án jelent meg. A lap kibővített számmal jelentkezett a „jeles esemény” alkalmából és számtalan információt közölt a jegyzéssel kapcsolatban.³¹⁴

Már a jegyzési kampány alatt PB határozat született arról, hogy szankcionálni kell (akár kizárással is) azokat a párttagokat és funkcionáriusokat, akik kivonták magukat a jegyzés alól, vagy feltűnően keveset jegyeztek.³¹⁵

Az országos jegyzés október 12-én zárult le. Az erőszakos, durva kampánynak köszönhetően az eredeti célul kitűzött 500 millióhoz képest 50 százalékos túljegyzés történt, összesen 752 827 600 forint értékben.³¹⁶ Fejér megyében október 10-ig összesen 59 650 fő jegyzett 14 430 350 forint

³⁰⁷ Nem véletlenül jelent meg április 4-én a 1009/1952 (IV. 24.) számú minisztertanácsi határozat a termelőszövetkezetek gazdasági megszilárdításáról és munkafegyelmének megerősítéséről.

³⁰⁸ FML XXIII. 2. b) 054/1952.

³⁰⁹ Pető-Szakács 1985: 220.

³¹⁰ 48. számú dokumentum.

³¹¹ A megyei bizottság szeptember 5-i ülésén fogadta el a munkatervét. FML XXXV. 1. MDP PB 1949. szeptember 5.

³¹² FML XXXV. 1. MDP PB 1949. szeptember 26.

³¹³ FML XXXV. 1. MDP PB 1949. október 10.

³¹⁴ *Fehérvári Napló* 1949. szeptember 30-i száma.

³¹⁵ A határozat elérhető (2010. augusztus 19.): 2. Jelentés a tervkölcsön-jegyzésről. Ea. Kovács István. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40543&MT=1

³¹⁶ Más adatok szerint 751 492 650 forint jegyzés történt.

értékben. Az egy főre eső átlag 241,91 forint volt.³¹⁷ A sajtóban megjelent végleges adatok szerint október 12-ig 66 156 fő összesen 16 236 650 forint névértékű tervkölsönt jegyzett, az egy főre eső átlag 245,42 volt.³¹⁸ A jegyzett kölcsön összegének befizetése már koránt sem ment akkora „lelkesedéssel”, mint maga a jegyzés, főleg a már kiszigerelt, adókkal, beszolgáltatással megterhelt vidéki, mezőgazdaságból élő lakosság esetében okozott problémát a jegyzett összegek behajtása. Pártvonalon azonban ebben az esetben sem riadtak vissza az adminisztratív, erőszakos eszközök alkalmazásától. Az Országos Takarékpénztár bekapcsolódásával a behajtás hatékonyságát látványosan növelték, egy hét alatt 475 000-ről 42 000-re csökkentették a hátralékosok számát.³¹⁹

1950 és 1952 között a békekölcsön-kampányok még hasonló sikerrel jártak,³²⁰ ám ekkor a visszafizetés határidejét tíz évre emelték fel. Az 1953-as névértéknek már csak a 91 százalékát sikerült értékesíteni, 1954-ben pedig a jegyzett összegnek csak a 23,7 százaléka folyt be a közös kasszába.³²¹

Rákosi Mátyás 60. születésnapja és az 1953-as választások

1952. március 9-én az egész országban, így természetesen Fejér megyében is Rákosi Mátyás 60. születésnapját ünnepelték. A készülődés a jeles eseményre már majd egy évvel korábban elkezdődött, amikor az MDP Titkársága 1951. augusztus 29-én³²² (persze Rákosi távollétében) határozatot hozott a születésnap országos megünnepléséről. A lebonyolítást koordináló bizottság élére Révai Józsefet nevezték ki. A pártvezető születésnapjának megünneplésére szovjet mintára a nevetességességig túlzó külsőségek között került sor. Az előkészítés során országos munkaversenyt hirdettek³²³ és felajánlási mozgalom is indult,³²⁴ melyekről a helyi és az országos sajtó bő terjedelemben, rendszeres időközönként számolt be.³²⁵ „Rákosi Mátyás harcos életéről” kiadványok sora jelent meg,³²⁶ és a *Szabad Nép* mellett a *Fejérmegyei Néplap* is több alkalommal foglalkozott a „nagy vezér” – a korszaknak megfelelően kozmetikázott³²⁷ – életével.³²⁸

³¹⁷ 48. számú dokumentum.

³¹⁸ *A magyar dolgozó nép több mint ötven százalékkal túljegyezte a tervkölsönt*. FN 1949. október 14. 1.

³¹⁹ Feitl 2000: 378–379.

³²⁰ 1952-ben a kibocsátott 1,3 milliárd forintos békekölcsönt 35 százalékkal jegyezték túl 1,75 milliárd forint értékben. Fejér megye, a sajtó szerint legalábbis, ekkor 50 065 000 forintot jegyzett, ami az előirányzat 94 százalékát tette ki. Az egy főre eső jegyzési átlag 515 forint volt. *Több mint 50 millió forint Harmadik Békekölcsönt jegyeztek megyénk dolgozói*. FmN 1952. október 4. 1. A pártbizottsági jegyzőkönyv szerint a megyében 51 és fél millió forintot jegyeztek és az egy főre jutó átlag 501 forint volt. FML XXXV. 1. MDP PB 1952. október 13. Ugyanakkor a KSH adatai szerint 84 691 fő összesen 42 687 ezer forintot jegyzett (egy főre jutó összeg 504 forint), melyből végül csak 37 645 ezer forint folyt be a kasszába. KSH 1956: 238.

³²¹ Pető–Szakács 1985: 220. A Fejér megyei adatok: 1953-ban jegyzett összeg 21 241 ezer forint (befolyt 19 665 forint), 1954-ben jegyzett összeg 23 372 forint (befolyt 22 305). KSH 1956: 238.

³²² A határozat elérhető (2010. augusztus 4.): Javaslat Rákosi Mátyás születésnapja 60. évfordulójának megünneplésére. Ea. Révai József. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=45404&MT=1

³²³ A „Termelj ma többet, mint tegnap!” akciót Loy Árpád, 1952-ben Kossuth díjjal kitüntetett frontmester hirdette meg 1952. január 29-én a bányász szakszervezet országos tanácskozásán.

³²⁴ A megyei felajánlási mozgalmakról lásd: 105. számú dokumentum.

³²⁵ Földes László beszámolója szerint ennek a felajánlásnak a keretében Sztálinvárosban az építőmunkások vállalták, hogy társadalmi munkában elkészítenek egy 36 lakásos társasházat a „legjobb sztahanovisták számára”. FML XXXV. 1. MDP PB 1952. február 4. A lakóház elkészültéről március 7-én számolt be a *Sztálin Vasmű Építője*. *A Béke-ház. Egy ajándék Rákosi elvtársnak*. SZVÉ 1952. március 7. 3.

³²⁶ A teljesség igénye nélkül: Rákosi 1952a., Rákosi 1952b., Fazekas 1952.

³²⁷ Rákosi életrajzairól lásd: Apor 2008.

³²⁸ *Rákosi elvtárs harcos élete*. FmN 1952. március 2. 5.

A megyei pártbizottság február 4-én tárgyalta az ünnepség előkészítéséről és ekkor határoztak arról is, hogy népművelő füzetek formájában megjelentetik Rákosi életrajzát, illetve, hogy „*a tanyázó estéken felolvasásokat*” tartanak Rákosi életéről. A dolgozók, vállalatok, termelőszövetkezetek, települések – felsőbb utasításra³²⁹ – ajándékok ezreit készítették és küldték el Rákosinak, melyekből kiállítást rendeztek. Országos vándorkiállítás keretében mutatták be azt a gyűjteményt is, amely Rákosi életével foglalkozott. A születésnap alkalmából törvényerejű rendelettel³³⁰ a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem nevét Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki Egyetemre változtatták. Minisztertanácsi határozattal pedig Rákosi Mátyás tanulmányi ösztöndíjat és versenyt alapítottak.³³¹ Székesfehérváron a színházat és a Dózsa György teret szerették volna átnevezni, erre azonban nem kapott a központtól engedélyt a város.³³²

A születésnap ünnepségsorozat március 8-án és 9-én ért a csúcspontra, március 8-án este a Magyar Állami Operaházban díszünnepségre került sor, melyen a párt, a kormány, a politikai, gazdasági és kulturális elit prominens személyiségei vettek részt. Dobi István és Gerő Ernő itt elmondott ünnepi beszédét másnap közölte az ünnepi számmal jelentkező helyi sajtó is.³³³ Ugyanebben a lapszámban két oldalon keresztül számoltak be a felajánlási és versenymozgalmak eredményeiről.³³⁴ A megye üzeimében március 8-án, szombaton délután tartották a kultúrműsorral egybekötött ünnepségeket, ugyanaznap a pártszervezetek ünnepi taggyűléssel emlékeztek a jeles eseményre. A községekben másnap, vasárnap folytak az egész napos ünnepségek, felvonulások. Egyes helyeken (pl. Polgárdiban) vasárnap délelőtt ünnepélyes tanácsulést rendeztek. Fehérváron vasárnap délelőtt nyílt meg a „*Mit köszönhetnek Fejér megye úttörői Rákosi elvtársnak*” című gyermekrajz kiállítás, este 7 órakor pedig ünnepi estét rendeztek a színházteremben, melyet Fülöp Péter, a városi pártbizottság és Sebes Imre, a megyei pártbizottság titkára nyitott meg. Itt felolvasták azt a levelet „*amelyet Fejér megye kommunisztái, dolgozó népe nevében a Magyar Dolgozók Pártja Fejérmegyei Pártbizottsága küldött Rákosi elvtársnak 60. születésnapja alkalmából*”.³³⁵

Majd egy évvel az ünnepségsorozat után, 1953. május 17-én ismét országgyűlési választásokat tartottak. A választás majd minden tekintetben úgy zajlott le, mint az 1949-es, és tulajdonképpen tét nélkülinek volt tekinthető, hisz ismét csak a népfront állított jelölteket, ellenjelöltek nem voltak. A március 6-án kelt KV határozatban már kijelentették, hogy „*a népfront többé formailag se legyen pártok szövetsége hanem, lényegében (anélkül, hogy ezt kimondanánk) kommunisták és pártonkívüliek blokkja*”. Mivel a választás fő célja az MDP szerint az volt, „*hogy a választók minél nagyobb számban meggyőződéssel, lelkesen teljesítsék hazafias kötelezettségüket és szavazzanak a népfontra*”,³³⁶ a párt ugyanolyan intenzív propaganda hadjáratot folytatott, mint korábban. A megyében 14–15 ezer népművelő dolgozott, akik egyéni agitáció keretében szinte mindenkit felkerestek, ezen túlmenően 8–9 ezer kisgyűlést tartottak (Cecén például egy nap 35-öt is) mintegy 150 ezer ember részvételével. Kiállításokon, brosúrákban, diafilmen mutatták be az ország és a megye „fejlődését”. A helyi sajtó is a múlt és a jelen összehasonlításával próbálta meggyőzni olvasóit a helyes szavazás

³²⁹ A megyei pártbizottságon belül külön bizottság alakult az ajándékok kérdésének koordinálására. FML XXXV. 1. MDP PB 1952. február 4.

³³⁰ 1952. évi 8. számú törvényerejű rendelet a Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki Egyetemről.

³³¹ 1004/1952. (III. 8.) számú minisztertanácsi határozat a „Rákosi Mátyás” Tanulmányi Ösztöndíjról és Tanulmányi Versenyéről.

³³² Pütkösti 2004: 302.

³³³ *Az út melyen Rákosi elvtárs vezet bennünket – Sztálin útja*. FmN 1952. március 9. 1.

³³⁴ *Büszkén jelentjük Rákosi elvtársnak becsülettel teljesítettük vállalásunkat*. FmN 1952. március 9. 6–7.

³³⁵ *Forró szeretettel, határtalan lelkesedéssel ünnepelte megyénk dolgozó népe Rákosi elvtárs születésnapját*. FmN 1952. március 11. 1–2.

³³⁶ A határozat elérhető (2010. augusztus 10.): A Központi Vezetőség határozata a választások politikai előkészítésére. 1953. március 6. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=42152&MT=1

szükségességéről. A képviselőjelöltek részvételével választási gyűléseket rendeztek a járási székhelyeken. Május 10-én, a Kossuth téren választási nagygyűlést tartottak, ahol Dobi István után Rákosi tartotta a fő szónoklatot. A beszédet „természetesen” közölte a *Fejérmegyei Néplap* is.³³⁷ Ugyanezen a napon, Székesfehérváron, a Dózsa György téren mintegy 30 ezer ember részvételével rendezték meg a megyei választási nagygyűlést. A dísztribünön Sebes Imre megyei párttitkár, Bujdosó Imre, a megyei tanács elnöke, Fülöp Péter, a városi pártbizottság titkára mellett helyet foglalt Olt Károly is, aki a gyűlés díszszónoka volt. Sebes Imre megnyitó beszéde alatt érkezett meg Dobi István, egyenesen a budapesti nagygyűlésről. Sebes, Olt és Dobi közhelyektől hemzsegő, az elmúlt évek „sikereit” bemutató beszédeit természetesen szintén közölte a megyei pártlap.³³⁸ A megye képviselőjelöltjei az 1953-as választásokon: Dobi István, Olt Károly, Bata István altábornagy, Földes László, a sztálinvárosi pártbizottság titkára, famunkás, Németh József üzemvezető, Móder Mártonné mezőgazdasági munkás, Klujber László sztahanovista bányász, Bonta József Kossuth-díjas főmérnök, Volf Johanna főmérnök, Szemenyei Antalné tsz tag, Pollák Mihály kombájnvezető voltak.³³⁹ A május 17-én reggel 7-től este 8-ig tartó szavazáson a megye 219 752 szavazásra jogosultja közül 215 219-en (97,93 százalék, az országos átlag 98 százalék volt) vettek részt és 210 599-en (97,85 százalék, az országos átlag 98,2 százalék volt) szavaztak a népfontra, 3699-en (1,71 százalék) ellene, 921 (0,42 százalék) szavazat pedig érvénytelen volt.³⁴⁰ Rendbontásra, „ellenséges akciókra” a megyei pártbizottság jelentése szerint alig került sor. Ezek is kimerültek a szavazás megtagadásában („egy párt van csak, nincs ellenzék, minek szavazzunk?”), vagy a népfront elleni szavazás mikéntjének az ismertetésében.³⁴¹ Országosan is csupán 215 község volt, ahol 5 százaléknál többen szavaztak a népfront ellen, kirívó eseményekre sehol nem került sor.³⁴²

Az ország 20 választókerületében május 17-én összesen megválasztottak 298 képviselőt és 155 pótképviselőt. Az új országgyűlés július 3-án, pénteken ült össze első alkalommal. Ekkor megválasztották az országgyűlés elnöki tisztségére Rónai Sándort, az elnöki tanács elnökét (Dobi Istvánt), helyetteseit (Révai Józsefet és Nagy Dánielt), titkárát (Darabos Ivánt) és a 17 tagot. Az állandó bizottságok megválasztása után az országgyűlést Rónai megalakultnak jelentette ki. Másnap, július 4-én, tíz órakor folytatódott a munka az új Minisztertanács megválasztásával. A Minisztertanács elnöke Nagy Imre lett, aki nagyhatású beszédben ismertette a kormány programját, amely komoly gazdasági és politikai változásokat prognosztizált.³⁴³

³³⁷ „Legyen e választás békés, szocialista fejlődésünk új határköve, új győzelmek, új sikerek forrása” FmN 1953. május 12. 1–3.

³³⁸ *A népfontra leadott szavazatainkkal, munkánkkal vigyük győzelemre a béke, a munka, a jólét és a felemelkedés programját.* FmN 1953. május 12. 5–7.

³³⁹ *Fejér megye képviselőjelöltjei.* FmN 1953. május 10.

³⁴⁰ *Az országgyűlési választás eredményei.* FmN 1953. május 20.

³⁴¹ FML XXXV. 1. MDP PB 1953. május 25.

³⁴² Izsák 1994b: 154.

³⁴³ *Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság életszínvonalának állandó emelése.* FmN 1953. július 5. 1–4.

Ipar és mezőgazdaság

1948-ban kelt az MDP programnyilatkozata, amelyben egyértelműen a nehézipar fejlesztését szorgalmazta és kimondta, hogy „a nehézipar kiépítése mellett elsősorban a minőségi ipari munka fejlesztése szükséges”.³⁴⁴ Ennek szellemében született 1949. április 2-án a Központi Vezetőség határozata az ötéves tervről. Ez már tartalmazta azt az elképzelést, miszerint Magyarország az ötéves terv eredményeinek köszönhetően agrár-ipari országból ipari-agrár országgá változik.³⁴⁵ Itt fogalmazták meg azt is, hogy az iparosodás érdekében 300 ezer új munkásra lesz szükség.³⁴⁶ A Dunántúl ígéretet kapott arra, hogy az iparban szegény megyék fejlődése érdekében ipari beruházások valósulnak meg.³⁴⁷ Az országgyűlés 1949. december 10-i ülésén fogadta el, és az 1949. XXV. évi törvényként jelent meg a népgazdaság első ötéves terve. A törvényben jelentősen emelték a korábbi tervszámokat, például az 5. paragrafusa szerint az iparba 480 ezer új munkást kellett volna munkába állítani, ami 180 ezer fős emelkedés az eredeti elképzeléssel szemben.³⁴⁸ A szovjet típusú tervgazdaság bevezetésének fontos lépése volt az Országos Tervhivatal 1947-es felállítása,³⁴⁹ majd a megyékben fokozatosan a tervkirendeltségek megszervezése. 1949. október 4-én, Székesfehérváron alakult meg a megyei tervkirendeltség Györök Ferenc vezetésével. A kirendeltség az Országos Tervhivatalnak a megyében elhelyezett osztálya volt, s mint ilyen, a központ hatáskörében működő szervként funkcionált. Feladatát így határozták meg: „az országos tervbe való bekapcsolódás, a megyei terv továbbvitele lesz a kirendeltség feladata”. 1950-től már a kirendeltség intézte a megye beruházásait. Meghatározott keretösszeggel rendelkezett, amelyen belül teljesítette a megye területén a beruházásokat. Felhívták a kirendeltség vezető figyelmét arra, hogy minden problémát a párttal tárgyaljon meg, „így a párt és a kirendeltség politikailag és gazdaságilag együtt irányítják a megye fejlődését”.³⁵⁰

1950-ben kezdődött Dunapentelén Fejér megye legnagyobb szabású ipari beruházása, a Dunai Vasmű építése. Az MDP Központi Vezetősége 1949 végén hozott döntést egy új, gigantikus vas-kohászati kombinát és a hozzá kapcsolódó város felépítéséről, amelynek célja az volt, hogy megteremtse a hazai szocialista nehézipart. A Minisztertanács 1949. december 28-án kelt határozata³⁵¹ értelmében a Mohács mellett megkezdett (és a megromlott magyar-jugoszláv kapcsolatok miatt leállított) kohászati kombinát építkezését Dunapentelén kellett folytatni. Az előkészítő munkák 1950 januárjában kezdődtek meg, a tényleges építkezés azonban csak ősszel indult be. Az Országos Tervhivatal 1950. szeptember 7-én készítette el Dunapentele városfejlesztési programját, amely

³⁴⁴ *A Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozata*. Izsák (főszerk.) 1998: 25–26.

³⁴⁵ Ennél is tovább ment az ötéves terv 1951-es módosítása, amely már kimondta: „Magyarországot a vas és acél országává, a gépek országává, fejlett ipari országgá alakítjuk”. 1951. évi II. törvény az ötéves tervről szóló 1949. évi XXV. törvény módosításáról.

³⁴⁶ *A Központi Vezetőség határozata az ötéves tervről*. Izsák (főszerk.) 1998: 57–59. Lásd még: Belényi 1984.

³⁴⁷ *A Központi Vezetőség határozata az ötéves tervről*. Izsák (főszerk.) 1998: 57–59.

³⁴⁸ 1949. évi XXV. törvény a Magyar Népköztársaság első ötéves népgazdasági tervéről, az 1950. január 1-től az 1954. december 31-ig terjedő időszakra.

³⁴⁹ Honvári (szerk.) 2000: 463.

³⁵⁰ FML IV. B. 405 b) I. 9. Vármegyei tiszti értekezletek jegyzőkönyvei.

³⁵¹ Erdős–Pongrácz 2000: 244.

szerint „a vasmű munkaerő-szükséglete az első öt éves tervben 6000, a segédüzemeké 1200 fő. Az új város lélekszáma perspektívában a kiszolgáló lakosságot és a családtagokat beszámítva kb. 30 000-re³⁵² becsülhető.”³⁵³ 1951. május 1-re készültek el az első épületek, ám már két nappal korábban megszületett az a határozat, amely rendelkezett a település várossá fejlesztéséről.³⁵⁴ Az építkezés és a munka egyáltalán nem haladt megfelelően. Jellemző momentum, hogy 1951-ben a pártválasztmány a dunapentelei munkafegyelem megszilárdításának kérdéséről tárgyalt.³⁵⁵ Bár párthatározat is született arról, hogy az építkezésnek 1953-ra be kell fejeződnie és a termelésnek 1954-ben meg kell indulnia,³⁵⁶ a Dunai Vasmű teljes vertikumának kiépítése csak 1965-re fejeződött be. 1954-re csupán a két nagyolvasztó és az acélmű két Siemens–Martin kemencéje lett kész. A vasmű – ahol ezen a napon csapoltak először – és az épülő város 1951. november 7-én vette fel Sztálin nevét.³⁵⁷

Fontos ipari beruházás volt még a megyében³⁵⁸ az Inotai Hőerőmű,³⁵⁹ a Vadásztölténygyár,³⁶⁰ a bauxitüzem,³⁶¹ illetve a Könnyűipari Szerszámgépgyár is.³⁶² Nagy szerepet játszottak még az ipari termelésben a megye északi részén üzemelő szénbányák, melyek közül is kiemelkedik a Bodajk-balinkai üzem. A Fejér megyei Bodajk község életében volt egy rövid szakasz, amikor az országos politika olyan szerepet szánt neki, amelyre a település alapvetően nem volt alkalmas. A szomszédságában, Balinkán nyitott bányauzem mellett a politikai döntéshozók egy bányászvárost is szándékoztak

³⁵² A népszámlálás adatai szerint 1949-ben 3949-en, 1960-ban 30 976-an laktak a településen. A lélekszám 2001-ben sem érte el az 55 000 főt.

³⁵³ FML XXIII. 2. b) 169/1950.

³⁵⁴ 1007/1951. (IV. 29.) számú minisztertanácsi határozat Dunapentele községnek várossá fejlesztése tárgyában.

³⁵⁵ 87. számú dokumentum.

³⁵⁶ *A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a Dunai Vasmű építésével kapcsolatos feladatokról.* Izsák (főszerk.) 1998: 119.

³⁵⁷ 93. számú dokumentum.

³⁵⁸ A KSH adatai szerint 1954-ben a következő fontosabb minisztériumi iparvállalatok léteztek a megyében: Balinkai Szénbánya Vállalat, Pusztaváni Szénbánya Vállalat, Gánti Bauxitbánya, Iszkaszentgyörgyi Bauxitbánya, Dunai Vasmű, Székesfehérvári Könnyűfémgyár, MÁV Székesfehérvári Járműjavító Üzemi Vállalat, 5. számú Épületelemgyár, Sztálinvárosi Tűzárlógyár, Kolorit Fehéritő- és Festőgyár, Szabadegyházai Szeszgyár, Fejér és Veszprém Megyei Malomipari Vállalat, Székesfehérvári Gázgyár, Fejér Megyei Tőzegkitermelő és Feldolgozó Vállalat, Lajoskomáromi Téglauzem, Fejér Megyei Téglapiari Vállalat, Velencei Nádgazdasági Vállalat, Finommechanikai Javító Vállalat, Székesfehérvári Autójavító és Garage Vállalat, Székesfehérvári Bútoripari Vállalat, Székesfehérvári Nyomdaipari Vállalat, Sztálinvárosi Nyomdaipari Vállalat, Sztálinvárosi Vegyipari Vállalat, Fejér Megyei Vágóhid és Húsfeldolgozó Vállalat, Szesz és Szikvízipari Vállalat, Székesfehérvári Sütőipari Vállalat, Sztálinvárosi Sütőipari Vállalat, Bicskei Sütőipari Vállalat, Móri Sütőipari Vállalat, Sárbogárdi Sütőipari Vállalat. KSH 1958: 53–59.

³⁵⁹ A November 7. Hőerőmű építése 1950 márciusában kezdődött és 1951 decemberében kapcsolták rá az országos hálózatra. Az erőmű hét kazánnal, hat turbinagenerátor egységgel 120 MW teljesítményt tudott az országos energiahálózatba juttatni. Inota Fejér megyei település egészen 1951. október 21-ig, amikor a belügyminiszter rendeletében Inota községet egész területével Veszprém megyéhez csatolta és egyesítette Várpalota községgel, egyben elrendelte, hogy az egyesített községek közül Várpalota ideiglenes néven várost kell alakítani. 5203–2/1951 (X. 18.) BM számú rendelet Várpalota és Inota község egyesítéséről és várossá fejlesztéséről. Könczöl 1988.

³⁶⁰ Vadásztöltény-, Gyutacs- és Fémárugyár Rt. 1939-ben telepített részleget Székesfehérvárra hadi ipari célból. A gyárat 1948. márciusban államosították. A vállalat termelésében az 1950-es évektől a híradástechnika dominált. Videoton 1970.

³⁶¹ A Magyar Bauxitbánya Rt. 1941-ben döntött alumínium-hengermű létesítéséről Székesfehérváron. Az építkezés 1942-ben indult, és a gyárban 1943 áprilisában kezdték meg a termelést. A háború alatt a gyártelep komolyabb sérüléseket nem szenvedett, viszont a kiürítés során az eszközállományt jelentős veszteségek érték. A jóvátétel miatt a cégek német tulajdonú részvényei szovjet kézbe kerültek. Így 1946-ban megalakult a Magyar Bauxitbánya Magyar–Szovjet Bauxit-Alumínium Rt., majd 1950-ben több cég fúziójával a Magyar–Szovjet Bauxit-Alumíniumipari Rt. (MASZOBAL). 1954-ben a jóvátétel teljesítése után – a többi vegyes vállalathoz hasonlóan – a magyar állam megvásárolta a szovjet tulajdonú részt. Kovács–Nemes–Örsi 1976.

³⁶² A gyár a budapesti DANUVIA harmadik gyáregységeként létesült, a 13600 m²-es csarnok 1943 végére készült el. A háború miatt a modern gépekkel frissen berendezett gyárat leszerelték és elszállították. 1949 májusában alakult meg a Székesfehérvári Könnyűipari Szerszámgépgyár Beruházási Vállalat. Mivel a csarnok motorkerékpár-gyártásra készült, nem volt megfelelő a szerszámgépgyártásra, ezért átépítették. 1951-re elkészült a gyár saját öntödéje és működését Könnyűipari Szerszámgépgyár néven folytatta. Csukly 1963.

tak alapítani. A központi akarat erre a célra Bodajkot jelölte ki. A balinkai mintabánya tervei 1949. december 21-re készültek el. A célok, akárcsak Dunapentele esetében, itt is nagyratörőek voltak: „*A teljes gépesítés megvalósításával az üzemnek rövid idő alatt mintaszerűen kell kifejlődni, hogy az 1951. év első felében a napi széntermelése a 2000 tonnát elérje, s a további időszakban ezt a termelést állandóan biztosítani tudja*”.³⁶³ A bánya végül 1951. december 22-én kezdte meg a termelést, ám csak a 1960-as évek közepére biztosította azt a szénterménységet, amit eredetileg célul tűztek ki. A bányászváros sem valósult meg, 1951–1953 között Bodajkon mindössze 200 lakás épült fel. 1953-ban, a Nagy Imre névvel fémjelzett fordulatot követően a lakótelep további építése leállt, már csak a parkosítás és a közművesítés befejezésére futotta a lendületből. Az eredeti elképzelésben szereplő, 5000 lelket befogadni képes bányászlakótelep soha nem készült el, a település várossá fejlesztése lekerült a napirendről.³⁶⁴

A munkafegyelem és a sztahanovisták

1949-re az addig súlyos munkanélküliség az extenzív iparosítás hatására csökkent. Sőt egyes iparágakban már létszámmhiánnyal küzdöttek. Erre a korszakra tehető a nők munkába állásának tömegessé válása. Köszönhetően az MDP gazdaságpolitikájának mind több nő volt kénytelen a család megélhetésének biztosítása érdekében munkát vállalni. Nem titkolt szándéka volt a kor politikai vezetésének, hogy a szakképzetlen tömegek megjelenjenek a munkaerőpiacon.³⁶⁵ A gyengébb nem számára egyetlen elhelyezkedési alternatívaként az ipari, illetve mezőgazdasági beruházások jöhettek számításba. Az infrastruktúra, a kereskedelem nem fejlődött, a könnyűipari beruházások sem voltak túl intenzívek. A nők munkába állása egyenes következménye volt annak a törekvésnek, hogy a társadalom minél nagyobb rétege legyen bér munkavállaló, lehetőleg nagyüzemben dolgozó, szocialista városban élő, politikailag képzett, párt- vagy legalább szakszervezeti tag.³⁶⁶ Nem meglepő tehát, hogy határozat született például arról, hogy 1953. első felében a női traktorosok³⁶⁷ száma minden gépállomáson el kell, hogy érje a traktoros létszám 50 százalékát.³⁶⁸ Azokon a gépállomásokon, ahol a létszámkeret³⁶⁹ nem engedte új munkavállalók felvételét, az igazgatóknak fegyelmivel kellett a férfi és nem tsz-tag traktorosokat eltávolítani és helyükbe nőket felvenni.³⁷⁰ Ilyen körülmények között érthető, hogy a női munkaerő megjelenése, az erőltetett emancipáció nem mindenhol okozott osztatlan lelkesedést. Balinkán, a szénbányában az egyik bányamester nem volt hajlandó nőket alkalmazni azzal az indoklással, hogy „*már úgy is van elég ringyó az üzemnél*”.³⁷¹ A nők sem szívesen álltak munkába, komoly fejtörést okozva ezzel a párt helyi vezetőinek. Jellemző kérdés volt a nők körében, hogy „*minek mennyen [sic!] munkába, ha az ura is dolgozik*”.³⁷²

A munkaerőhiány csökkentésére a toborzás – mint a munkások alkalmazásának egyik formája – a sajátos viszonyok miatt alakult ki.³⁷³ A korabeli marketing stratégiák minden formáját felvontatták. Hivatalos propagandaírók dolgoztak, akik minél csábítóbb beszámolókat igyekeztek írni.

³⁶³ Benke 1996: 156.

³⁶⁴ A témáról részletesen lásd: Czetz 2007.

³⁶⁵ Belényi 1993: 84. Lásd még: Belényi 2009.

³⁶⁶ Valuch 2004: 43–44.

³⁶⁷ A traktorista lányokról lásd: Farkas 2003.

³⁶⁸ 1953-ban a gépállomásokon 1349 fő dolgozott, ebből 853 fő volt traktoros. KSH 1958: 177.

³⁶⁹ 1952 elején 22 gépállomáson mintegy 500 traktorral dolgoztak a megyében. *Termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlődéséről, eredményeiről és hiányosságairól*. FmN 1952. január 22. 3.

³⁷⁰ FML XXIII. 2. b) 00217/1952.

³⁷¹ FML XXXV 5 1951. március 21.

³⁷² FML XXXV 5 1952. április 17.

³⁷³ 40/1951. (II. 11.) MT számú rendelet a munkaerőtoborzásról.

A Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt részére Herczeg Kálmán „*hivatásos propagandáiró*” ajánlotta fel képességeit, akinek a bemutatkozó levelében, a referenciái között a Földművelésügyi Minisztériumtól kezdve az Országos Takarékpénztáron át számtalan állami vállalat is szerepelt.³⁷⁴ Általában az újságok adtak elsőként hírt a meginduló építkezésekről, és igyekeztek a körülményeket minél kedvezőbben feltüntetni. Jellegzetes példája a hivatalos toborzásnak a Borsodi Szénbányászati Tröszt által kiadott *Burján György bányász lett* című brosúra. Ebben a képzeletbeli történetben egy paraszti származású fiú meséli el a bányászélet szépségeit, és igyekszik minél több társát rávenni, hogy kövessék a példáját. Hasonló propaganda anyaga a többi ipari üzemnek is volt.³⁷⁵ A toborzás sem ment mindig könnyen, 1952-ben a Sárbogárdi járásba kiküldött toborzó csalódottan jelentette, hogy már mindenki a sztálinvárosi építkezésen dolgozik, így annak a reménye, hogy bárkit más üzembe tudjon csábítani, a nullával volt egyenlő.³⁷⁶

A korszak egyik központi kérdése volt a munkafegyelemmel kapcsolatos probléma. Rákosi Mátyás is több fórumon sürgette a fegyelem helyreállítását (pl. 1951. októberében a tatabányai bányásztanácskozáson vagy 1952. április 20-án Várpalotán)³⁷⁷. A sajtó is napi rendszerességgel foglalkozott a kérdéssel. A pozitív és negatív példákat váltakozva mutatták be az olvasóknak. Természetesen mindig gondosan ügyelve arra, hogy jól azonosítható legyen az illető, akit elmarasztaltak. A munkafegyelem megszilárdítását több törvényerejű rendelet is szolgálta. A korszak új munka törvénykönyve 1951. február 1-jén lépett érvénybe.³⁷⁸ Ebben rendelkeztek arról, hogy dolgozni mindenkinek alapvető joga, kötelessége és becsületbeli ügye. A munkaviszony megszüntetésének módjairól szóló rész tartalmazta azokat a jogi lehetőségeket, amelyek az elkövetkező időszakban sok büntetőügy alapját képezték. A 28. paragrafus lehetőséget biztosított arra, hogy a dolgozó közös megegyezéssel munkaviszonyát megszüntesse. A következő paragrafus, amely a vállalat részéről biztosított lehetőséget arra, hogy egyoldalúan felmondjon, már tartalmazott egy olyan kitételt, amely tágabban értelmezve hátrányos volt a munkavállalók számára. Eszerint a vállalatnak abban az esetben joga volt felmondani, ha a dolgozó munkáját ismételten nem végezte el megfelelően. Csorbították továbbá a munkavállalók jogait abban is, hogy felmondásra a dolgozó részéről csak a vállalat igazgatójának beleegyezésével kerülhetett sor. Ezzel – az indoklás szerint – a termelés folyamatosságának biztosítása volt a cél. Az engedély megtagadása esetén a dolgozónak lehetősége volt az egyeztető bizottsághoz fordulnia. A 36. paragrafus deklarálta, hogy ha a dolgozó a jogszabályban el nem ismert módon szüntette meg munkaviszonyát, önkényes kilépőnek kellett tekinteni. Az önkényes kilépést az 1951. augusztus 28-án megjelent rendelet szankcionálta.³⁷⁹ Eszerint aki ilyen módon lépett ki, a következő munkahelyére csak munkaközvetítés útján kerülhetett (a kilépéstől számított 6 hónapon belül). A felmondási idő alatt (15 nap) az ilyen dolgozónak mindenképpen dolgoznia kellett. Az új munkahelyen egy éven keresztül csak 50 százalékos táppénzre volt jogosult. Ugyanezek a retorziók vártak azokra is, akiket fegyelmi úton bocsátottak el. Továbbá, ha valaki a fegyelmi elbocsátás után ismét munkába állt, az új munkahelyén a keresetének 10 százalékát három hónapon át levonták. A munka törvénykönyve, valamint a fent említett rendelet segítségével a dolgozókat minden lehetséges eszközzel igyekeztek a munkahelyükhöz kötni. Ezeknek a rendelkezéseknek azonban még nem volt büntetőjogi következménye. Az egyén életében a keresetcsökkenés

³⁷⁴ VeML XXIX. 1. 7. d.

³⁷⁵ MOL XXIX-F-5-b. 2. d.

³⁷⁶ MOL XXIX-F-5-b. 2. d.

³⁷⁷ Rákosi Mátyás 1951. október 21-én Tatabányán az országos bányászkongresszuson beszélt. A beszéd megjelent: Rákosi 1953.

³⁷⁸ 1951. évi 7. számú törvényerejű rendelet a munka törvénykönyve.

³⁷⁹ 161/1951 (VIII. 28.) MT számú rendelet a munkafegyelem megszilárdítását célzó egyes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről.

és a kiközvetítéssel történő elhelyezkedés természetesen negatívumként jelentkezett, de nem feltétlen volt abszolút visszatartó ereje. Ezt a visszatartó erőt az 1950. évi 4. törvényerejű rendelet jelentette.³⁸⁰ A február 16-án kihirdetett rendelet a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről szólt. Súlyos büntetéseket helyezett kilátásba azok számára, akik a népgazdasági terv vagy valamely részterv megvalósítását veszélyeztették. Különösen azokat fenyegette a büntetés, akik szándékosan megrongáltak vagy megsemmisítettek valamit, ami népgazdasági szempontból fontos volt. A törvényerejű rendeletben nem esik szó arról, hogy az önkényes kilépők cselekedete veszélyeztetné a népgazdasági tervet, azonban a rendelet olyan általánosan fogalmaz, hogy ilyen értelmű magyarázatot is kaphatott.³⁸¹ A büntetési tételek két évtől egészen a halálbüntetésig terjedtek. Még a jelentéstétel és adatszolgáltatás elmulasztását is büntették. Ebben célként fogalmazódott meg, hogy a társadalmi tulajdont a büntetőjog fegyvereivel oltalmazza. A társadalmi tulajdont a közületek és szövetkezetek vagyona jelentette. Az ilyen tulajdon *„ellopását, elsikkasztását, jogtalan elsajátítását és megrongálását öt évig terjedő börtönnel kell sújtani”* -olvasható a 3. paragrafusban. Az ismétlődően elkövetett bűncselekmény büntetési tétele már 10 év volt. Különösen súlyos esetben itt is alkalmazhatták a halálbüntetést. A társadalmi tulajdon részét képezte a kihordás ideje alatt a járandóságként kapott ruházat. Sőt ide tartozott a toborzási díj is, amit a munkavállalási szerződés aláírásakor kapott a dolgozó, és a szerződés lejárta előtt nem került ténylegesen a tulajdonába.³⁸²

A munkafegyelem kérdése mellett a kétlakiság elleni küzdelem okozott folyamatos problémát. Ez a jelenség a második világháború előtt is ismert volt. Különösen a bányászatban, ahol a széntermelés az alacsonyabb iparosodási fok miatt erősen szezonális jellegű volt. Így a nyári időszakban kevesebb emberre volt szükség, akik a mezőgazdaságban találtak kereset-kiegészítést. A szocialista rendszer azonban már nem tolerálta ezt a viselkedési formát. Egyfelől célja volt az agrárnépesség iparba kényszerítése, és a visszaáramlást még szezonálisan sem tűrte el. Másfelől a gyökereitől elszakadni nem tudó és nem is akaró, egzisztenciálisan nem teljesen az ipartól függő emberben a rendszer a potenciális ellenséget látta. A kétlakiság nem minden esetben alapult szándékosságon. 1952-re a helyi tanácsok sok esetben már nem vették át a földfelajánlásokat, így kényszerhelyzetbe kerültek azok, akik földdel rendelkeztek, de már az iparból éltek. A korszakban a szezonális mezőgazdasági munkák sok embert csábítottak el az iparból. Elsősorban természetesen a falusi lakosság köréből. *„A bányász dolgozóink a csákányt alig tették le és már rohantak is a határba dolgozni”* – olvasható az MDP járási bizottságának jelentésében.³⁸³ A szőlőt is művelő emberek például rendszeresen a tavaszi és őszi munkák idején lettek betegek. Ez a magatartás az üzemi vezetőségeknek is feltűnt, és szigorúan ellenőriztették, hogy aki betegállományban van, az ne végezzen semmilyen munkát. Pártaktivisták és az MNDSZ tagjai jártak „beteglátogatóba”. Akit munka közben kaptak el, arra súlyos retorziók vártak. Felhívták a tanácsok figyelmét, hogy a táppénzes dolgozókra figyeljenek oda, és ha bármilyen mezőgazdasági munkát végez az illető, azt jelentsék. A községi hangosbemondók beolvasták azoknak a nevét, akik táppénzes voltak, ezzel téve lehetetlenné, hogy a szomszédok szeme láttára dolgozzanak.³⁸⁴

³⁸⁰ 1950. évi 4. számú törvényerejű rendelet a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről.

³⁸¹ Végül 1954 elején született olyan határozat (Legfelsőbb Bíróság IV. számú elnöki döntés), amely megszüntette az 1950. évi 4. tvr. kiterjesztő értelmezését, és kimondta: „a munkaviszonynak önkényes kilépéssel történő megszüntetése és az igazolatlan mulasztás önmagában nem bűncselekmény”. Kimondták azt is: „ha a munkakiesés az üzem adott viszonyai mellett, a munkaszervezés normális menetében minden nehézség nélkül pótolható, a dolgozó cselekedete nem veszélyes a társadalomra”. Gyekiczki 1986: 41.

³⁸² 40/1951. (II. 11.) MT számú rendelet a munkaerőtoborzásról.

³⁸³ FML XXXV. 5. 1951. május 30.

³⁸⁴ *A balinkai és a kisgyóni bányászok nem tűrik a notórius munkafegyelemlázítók és az álbetegek kártevéseit.* FmN 1952. április 20. 1. *Álbetegek és lógósok nyomában...* FmN 1952. április 27. 5.

Már a munka törvénykönyve is kimondta, hogy csak munkakönyvvvel rendelkező dolgozót szabad foglalkoztatni. Ez egy újabb példája volt a munkásság feletti állami ellenőrzésnek.³⁸⁵ Az ötvenes években az állami kizsákmányolás, a mind rosszabb munkakörülmények, a csökkenő bér és a növekvő normák ellen a munkásság a gyakori munkahelyváltással tiltakozott. 1951-ben a munkakönyvet váltó munkások 92 százaléka változtatott az év során munkahelyet, közülük minden második 4 vagy több alkalommal. 1959-re a belépő új munkások 70 százaléka változtatott munkahelyet egyszer, és csak a 2 százaléka 4 vagy ennél több alkalommal.³⁸⁶ A gyakori munkahelyváltást az alacsony fizetések mellett a sokszor be nem tartott munkaidő is indokolta. A korszakban a hivatalos 8 óra helyett nem ritkán dolgoztak ennél jóval többet. A feszített tervek és az igazolatlan mulasztók miatt azonban nem volt ritka jelenség a túlóra.

A munkaverseny is a túlmunka egyik – nem is titkolt – formája volt. Az erőltetett iparosítás, a háború után jelentkező nyersanyag- és munkaerőhiány érthető okokból termeléseszköket okozott. Ennek ellensúlyozására, illetve a szocializmusba való átmenet mielőbbi megvalósítása érdekében hatalmas – mesterségesen gerjesztett – munkaverseny-láz söpört végig az országon. Ennek első lépése a szénbánya megnyeréséért folyt.³⁸⁷ A rendkívül nehéz körülmények között dolgozó bányászok „spontán”, „alulról szerveződő” mozgalom keretében vállalták, hogy az ipari és a lakossági szükségletek kielégítésére több szénat juttatnak a felszínre. Az első komoly kampány, munkafelajánlási mozgalom, amelyet a magyarországi sztahanovista mozgalom kezdetének tekinthetünk, 1949. október 28-án Sztálin 70. születésnapja (december 21.)³⁸⁸ tiszteletére indult. 1949-ben még élmunkás-, 1950-től már sztahanovista-jelvényeket osztottak a munkában élenjáróknak. Összesen 16 200 élmunkásjelvényt, 1950–53 között pedig 115 ezer sztahanovista oklevelet osztottak ki.³⁸⁹ Ezeket a versenymozgalmakat – melyek a mezőgazdaságtól az oktatáson keresztül az élet minden területét átszöttek – a hatalom igyekezett „alulról szerveződő”, egyéni ötlektént beállítani, amelyekben a munkások örömmel vettek részt. Céljuk elsősorban a termelés növelése volt, valamint, hogy a jól teljesítő szocialista brigádokba szerveződött munkásokat példaként állíthassák társaik elé. A korszak megteremtette a munkások elitjét – a társai szemében egyébként nem túl nagy népszerűségnek örvendő – sztahanovistákat. A mozgalom névadója Sztahanov szovjet vájár,³⁹⁰ aki 1400 százalékra „teljesítette” a szénfejtés normáját. A sztahanovisták azon túl, hogy sokszorosan túlteljesítették az előírt normákat, vállalták, hogy módszereiket megosztják a hasonló munkakörben dolgozókkal, akik így szintén „képesse váltak” ezekre a csúcsteljesítményekre. Természetesen kevés kivétellel lehetetlenség volt egyedül ilyen hatékonysággal dolgozni. A sztahanovista kőműves vagy marós keze alá dolgozott az egész brigád, aki így volt képes 1000 százalékos teljesítményt nyújtani. Emellett nem voltak ritkák a csak papíron létező túlteljesítések sem. A korabeli sajtóban ezek a teljesítmények hatalmas visszhangot keltettek, a sztahanovisták kultikus figurákká váltak.³⁹¹

³⁸⁵ A lakosság ellenőrzését és a hatóságok munkájának megkönnyítését szolgálta – a munkakönyvön túl – a személyi igazolvány is, melynek bevezetéséről 1953 augusztusában döntött a PB. A lakosságot 1955-ig fokozatosan látták el az új igazolvánnyal. A határozat elérhető (2010. augusztus 26.): Határozat a lakosság személyi igazolvánnyal való ellátásáról (1953. szeptember 20.) http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=5001590&MT=1

³⁸⁶ Valuch 2001: 222.

³⁸⁷ Erdman–Pető 1977.

³⁸⁸ Sztálin születési ideje a forradalom előtti dokumentumokban 1878. december 18., hatalomra jutása után mégis 1879. december 21-ét adta meg születésnapjának és hivatalosan ezen a napon ünnepelték.

³⁸⁹ Horváth–Majtényi–Tóth 1998.

³⁹⁰ Sztahanov, Alekszej Grigorjevics (1906–1977) „szovjet” bányászról elnevezett mozgalom. 1935-ben egy műszak alatt tizennégyeszeres normát teljesített, majd pár hét múlva ezt az eredményt is túlszárnyalta. Ezzel Sztahanov lett a szocialista munkás példaképe, a munkateljesítmény növelését célzó propaganda központi figurája. Halála után ismerték el, hogy rendkívüli munkateljesítményét nem csak a saját erejéből érte el, hanem a társai aktívan segítették.

³⁹¹ Karinthy Ferenc *Hazai tudósítások* című, 1954-ben megjelent könyvében *Hol van Muszka Imre* című írás mutatja be azt a folyamatot, hogy a rendszer nem csak az egekig tudott valakit emelni, hanem ha érdeke úgy kívánta – mert az illető szem-

A Fejér megyei pártbizottság 1950. januárjában határozatot fogadott el „*az egyéni munkaverseny és Sztahanov-mozgalom kiszélesedésével kapcsolatban*”. Feladatul tűzték ki, hogy „*minden üzemben meg kell erősíteni a Sztahanov-mozgalmat*” és „*a versenyben kitűnt dolgozókat, a legjobb sztahanovistákat népszerűsíteni kell*”.³⁹² A megyei bizottság nem véletlenül foglalkozott ezzel a témával, egy hónappal később 1950. február 25–26-án tartották ugyanis a magyarországi sztahanovisták első konferenciáját. A Vasas-székházban összegyűlt 380 dolgozó tanácskozását Apró Antal nyitotta meg, a második nap felszólalt Rákosi Mátyás is. Fejér megyét hét sztahanovista (öt bányász és két ipari munkás) képviselte.³⁹³ A mozgalom fejlődését mutatja, hogy Fejér megyében a sztahanovisták száma 1951 őszén 773 fő (építőipar 208 fő, vasipar 30 fő, bányászat 31 fő) volt.³⁹⁴

Nem csak munkaversenyek léteztek azonban, a korszakban a teljesítményfokozás egyik legjobb eszközének tartották a páros versenyeket, ahol egy-egy személy, brigád, üzem, település, sőt megye³⁹⁵ hívta ki a másikat és igyekezett őt legyőzni szinte bármilyen versengésben, amit a propagandisták csak ki tudtak találni. Az egyéni teljesítményen túl a kisebb munkacsoportok, brigádok, műszakok és üzemek is versenyben álltak egymással, jellemző módon termelési versenyben, de ha éppen úgy látták jónak, akkor az agitátorok a selejt csökkentéséért, vagy a munkaidő jobb kihasználásáért versenyeztették egymással a dolgozókat. A tanács és a párt propagandistái által a mezőgazdasági munka bármely részfeladatát szintén verseny tárgyává lehetett tenni, így a szántási, vetési, aratási, tarlóhántási stb. páros versenyek kényszerűségből ugyan, de a parasztság mindennapjainak részévé váltak. A begyűjtést, amely amúgy is az egyik leggyűlöltebb intézményrendszer volt, szintén minden egyes alkalommal versenymozgalmmal tették még keservesebbé. A lapok hasábjain természetesen rendszeresen beszámoltak a versenykihívásokról, dicsérték és buzdították a jókat, illetve pellengérre állították a gyengén teljesítőket.

A versenymozgalmak mellett az újító, a nagyobb takarékosagra ösztönző, a selejt csökkentését célzó, esetlegesen a hulladék, maradék anyagot felhasználó mozgalmak is nagy publicitást kaptak a korszakban és keserítették a munkások életét. A szovjet mintára hazánkban is bevezetett és általában a „kitalálójukról” elnevezett mozgalmak hamarosan kiegészültek saját, hazai társaikkal is. A Nazarova-³⁹⁶ és a Vorosin- mozgalom³⁹⁷ mellett Fejér megyében is megjelent a Loy-,³⁹⁸ a Deák-,³⁹⁹ és a Rőder-⁴⁰⁰ mozgalom.

behelyezkedett a párt akaratával – egy pillanat alatt a korábbi sztár sztahanovistából ismét nem lesz több, mint egy jelentéktelen figura a szürke munkások több ezres tömegében. Karinthy 1954.

³⁹² 54. számú dokumentum.

³⁹³ *Megkezdődött a magyar sztahanovisták első tanácskozása*. FN 1950. február 26. 1.

³⁹⁴ FML XXXV. 1. MDP PB 1951. december 4.

³⁹⁵ 1952-ben például Tolna megye begyűjtési versenyre hívta ki Fejér megyét. Csurgai 1996: 38.

³⁹⁶ Nazarova-mozgalom: Nina Nazarova, egy uráli gépkocsigyár marósa (később Sztálin-díjas) szocialista megőrzésre vette át munkagépét a gyár vezetőségétől és szerződésben vállalta annak karbantartását és a meghibásodások azonnali jelentését. A mozgalom célja az volt, hogy a munkásokat nem cseréltették egyik munkagépről a másikra, így felelősséget vállalhattak a használt munkagépért, illetve annak karbantartásáért. A mozgalomtól a meghibásodások csökkenését és így az állásidő rövidülését várták. *Mit is jelent a Nazarova-mozgalom*. FmN 1951. július 18. 2.

³⁹⁷ Vlagyimir Vorosin textilkombináti művezető, aki mozgalmat indított a munkahelyek és munkaeszközök rendben és tisztán tartására, illetve a hulladékok újrahasznosítására.

³⁹⁸ Loy Árpád Kossuth-díjas (1952 II. fokozat) bányász, frontmester mozgalma, amely a „termelj ma többet, mint tegnap” szlogen szellemében a mind nagyobb termelésre ösztönzött. *Loy Árpád élete. Szabad Nép* 1952. március 23. 7., Gyuricza–Móritz–Szalay 2008.

³⁹⁹ Deák János Kossuth-díjas (1952 II. fokozat) MÁVAG esztorgályos, művezető munkafegyelmet megszilárdító, a 480 perc teljes kihasználását célzó mozgalma. Gyuricza–Móritz–Szalay 2008.

⁴⁰⁰ Rőder Béla Kossuth-díjas (1952 II. fokozat) esztorgályos (Rákosi Művek), a sztahanovisták adják át munkamódszereiket mozgalom elindítója. Gyuricza–Móritz–Szalay 2008.

⁴⁰¹ 102., 104. számú dokumentum.

A mezőgazdaság, a kulákkérdés és a „micsurini elvek”

1948-ban gyökeres fordulatot vett az MDP agrárpolitikája is.⁴⁰² Rákosi Mátyás augusztus 20-án Kecskeméten tartott beszédében már a szövetkezetek előnyeit ecsetelte, és megállapította, hogy „[...] a magyar dolgozó parasztság öntudata a felszabadulás óta megnőtt, politikai láthatára kiszélesedett, ezért keresi az új utat, ezért fordul a szövetkezés felé”.⁴⁰³ A KV 1948. november 27-i ülésén Rákosi a zárszámban már arról beszélt, hogy 3-4 éven belül a parasztság 90 százaléka és a magyar föld 95 százaléka „rendes szocialista, közös, társas művelésben művelje a földjét. [...] ha jól dolgozunk, akkor jövő ősze nem százával, hanem 1-2 ezer jó szövetkezetet tudunk csinálni”.⁴⁰⁴ Hamarosan megjelent a termelőszövetkezeti csoportok alakításával foglalkozó kormányrendelet.⁴⁰⁵ Ezzel az összes közös gazdálkodást folytató szövetkezet átalakult a rendeletben meghatározott három tsz-csoport valamelyikévé. A három megkülönböztetett tsz-kategória közül a harmadikat tekintették kívánatosnak. Ebben a tagok a másfél hold háztáji kivételével a közös termelést a saját vagy bérelt földön végezték. A csoportba a haszonállatokat, mezőgazdasági eszközöket be kellett adni. Magántulajdonban csupán két disznó és egy tehén maradhatott a saját szükségletek kielégítésére. Az állatok ételmezésének biztosítására és a család szükségleteinek kielégítésére szolgált a háztáji föld. A bevitt vagyontárgyak egy része osztatlan közös tulajdonba került. A munkát közösen végezték, az elszámolás alapját a munkaegység jelentette. A kezdeti években azonban sűrűn előfordult, hogy a tsz nem termelt felesleget, így nem képződött nyereség, sőt veszteséggel zárták az évet. Nem ösztönözte az önállóan gazdálkodókat a belépésre az sem, amikor tudomást szereztek arról, hogy az év végi zárszámadás alapján kiszámolt fizetések sokszor a megélhetést sem biztosították. Az I. és II. típusú szövetkezetek részben folytattak csak közös termelést, jellemzően a nagy munkaigényes (aratás, cséplés, szántás, stb.) munkafolyamatok esetében. 1950 végén a szövetkezetek 1,5 százaléka tartozott az I-es vagy II-es kategóriába (36 a 2185-ből).⁴⁰⁶ A termelőszövetkezetek és a termelőszövetkezeti csoportok egységes alapszabályait rendeletben tették közzé.⁴⁰⁷

Nem csoda tehát, hogy önkéntes alapon főleg a földtulajdonnal nem rendelkező parasztok léptek be a szövetkezetekbe, a megélhetésüket a saját földjükön biztosítani tudó középparasztok, illetve vagyonosabb földművelők távol maradtak tőle. Így nem meglepő az sem, hogy az intenzív pártállami propaganda ellenére a tsz-ek száma 1949 nyarán nem érte el a 600-at.⁴⁰⁸ A politika tehát a kényszerítés eszközéhez folyamodott. Elsőként a parasztságot a „helyes irányba terelendő” céllal megemelték a magángazdálkodók adóterheit. 1953-ig az adók összege a háromszorosára nőtt.⁴⁰⁹ 1951-re azonban már nem csak a kulákok, de valamennyi egyénileg gazdálkodó terhei elviselhetlenné váltak, a beszolgáltatási és az adóhátralék folyamatosan emelkedett. Természetesen a kormányzat megmutatta a kiutat ebből a lehetetlen helyzetből, a szövetkezeti tagok számos kedvezményben részesültek. Mindezek ellenére még mindig sokan választották az önálló gazdálkodás

⁴⁰² Lásd: Benkő 2000: 182–194.

⁴⁰³ Feitl–Gellériné–Sipos 1997: 666–672.

⁴⁰⁴ A bel- és külpolitikai helyzet és a párt feladatai. Ea. Rákosi Mátyás. Elérhető (2010. július 21.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40563&MT=1

⁴⁰⁵ A Magyar Köztársaság kormányának 14 000/1948. Korm. számú rendelete a földműves-szövetkezetek és földbérlet-szövetkezetek termelőszövetkezeti csoportjairól. Lásd még: Honvári (szerk.) 2000: 524.

⁴⁰⁶ Honvári (szerk.) 2000: 524–526.

⁴⁰⁷ 18010/1951. (I. 20.) FM számú rendelet az önálló termelőszövetkezet alapszabályának és a termelőszövetkezeti csoportok működési szabályzatainak egységes szerkezetben való közzétételéről.

⁴⁰⁸ 1948 decemberében 468, 1949 decemberében 1367, 1950 decemberében 2185 szövetkezet volt az országban. Honvári (szerk.) 2000: 529.

⁴⁰⁹ Valuch 2001: 192.

mind nagyobb teherrel járó formáját. Ugyanakkor a tsz-szervezés is egyre erőszakosabb formát öltött. A hivatalos propaganda nem győzte hangsúlyozni az önkéntesség elvét, ám ez korántsem valósult meg.⁴¹⁰ Rákosi 1951-ben a pártkongresszuson tartott beszédében figyelmeztetett a türelmes meggyőzésen alapuló tsz-szervezésre és zárbeszédében helytelenítette, hogy Túrkevéen az első „szocialista” községben volt olyan parasztgazda, akit az agitátorok egy hét alatt 10-15 alkalommal is felkerestek.⁴¹¹ Ellentmondásossá tette azonban a mondanivalóját az, hogy a beszéde elején az erőszakos kollektivizálásra szinte utasítást adott. A tsz-szervezések során erőszakban, kényszerítő eszközökben nem volt hiány. A falut szabályosan megszálló agitátorok, falujárók folyamatosan zaklatták a gazdálkodókat. A tettelegességtől és a zsarolástól sem riadtak vissza, az adó illetve beszolgáltatási hátralékkal rendelkezőknek esedékessé tették a befizetnivalóikat, amelyre csak a belépés esetén kaphattak halasztást. A karhatalommal vagy az ÁVH-val való fenyegetés szintén mindennaposnak számított. A megaláztatások következményeként sokan menekültek öngyilkosságba vagy hagyták el a falut, és a városban keresték a boldogulásukat.⁴¹²

Az újonnan megalakuló szövetkezetek földjei általában szétszórtan, több tagban helyezkedtek el, ezért, hogy a nagyüzemi gazdálkodás körülményeit megteremtsék, intenzív tagosítás kezdődött,⁴¹³ melynek során tagosítási bizottságok „cseretárgyalások” során igyekeztek a gazdálkodókat rábírni a legtöbbször számukra előnytelen földcserére.⁴¹⁴ Ezek az évente megismételt földcserék – mivel a jó földeket a szövetkezetek igyekeztek maguknak megszerezni – újabb alkalmat szolgáltatnak az önálló gazdálkodók ismételt sanyargatására és szövetkezetbe kényszerítésére. A hátrányos megkülönböztetés hatványozottan érintette a falusi társadalom vagyonosabb rétegét. Az alispán 1949 szeptemberében körlevélben hívta fel a jegyzők figyelmét a „tagosítás során a kulákok részére juttatott mezőgazdasági ingatlanok megművelésének biztosítására”. Büntetőjogi eljárással fenyegetve meg azokat, akik a tagosítás során a részükre jutott földet haladéktalanul nem kezdik megművelni.⁴¹⁵

Fejér megyében 1949 elején még csak 7, az év végén már 53 termelőszövetkezeti csoport létezett, amely szám 1950 tavaszára már 74-re nőtt.⁴¹⁶ Ebben a 74 működő tszcs-ben 1525 család 2144 taggal és 22 588 kataszteri hold földterülettel volt jelen. 1950 őszén újabb „fejlesztésre” került sor, melynek eredményeként 21 új tszcs alakult 291 családdal, 605 taggal, 3898 kh. földterülettel. Ekkor 4 termelőszövetkezeti csoport egyesült, 7 termelőszövetkezeti csoport pedig önálló termelőszövetkezetté alakult át, melynek eredményeként 12 önálló termelőszövetkezet létezett.⁴¹⁷ 1952 szeptemberében már 221 tsz működött a megyében,⁴¹⁸ ez a szám az év végére 231-re nőtt,⁴¹⁹ ahol 9434 család 11 598 taggal 96 138 holdon gazdálkodott. A szövetkezetek közül 95 tartozott az I. típusba, 14 a II-be és 92 a III-ba, önálló volt 30.⁴²⁰ A megyében már 25 szövetkezeti község is létesült, ellenben 22 községben ekkor még egyáltalán nem alakult tsz.⁴²¹ Az állami gazdaságok számáról csak 1953-ból vannak adataink, ekkor 32 létezett Fejér megyében, melyek 123 287 holdon,

⁴¹⁰ A témára vonatkozóan lásd: Ö. Kovács 2009a.

⁴¹¹ Rákosi 1951: 335–335.

⁴¹² A kollektivizálásról részletesebben lásd a Korall 2009 júliusában *Kollektivizálás és agrártársadalom* címmel megjelent számát, illetve Ö. Kovács 2009a.

⁴¹³ 1949. évi 3. számú törvényerejű rendelet a mező- és erdőgazdasági ingatlanok részleges tagosításáról.

⁴¹⁴ FML XXIII. 2. b) 164/1950.

⁴¹⁵ FML IV. B. 405. a) (36/1949).

⁴¹⁶ FML XXIII. 2. a) 1950. augusztus 1.

⁴¹⁷ FML XXIII. 2. b) 401/1950.

⁴¹⁸ FML XXIII. 2. a) 1952. szeptember 3.

⁴¹⁹ A KSH adatai szerint ugyanakkor 1952-ben csak 226 tsz (9007 családdal és 10 382 taggal) létezett a megyében. KSH 1958: 125.

⁴²⁰ FML XXXV. 1. MDP PB 1952. december 2.

⁴²¹ FML XXIII. 2. a) 1953. január 6.

azaz a megye összes szántóterületének 19,1 százalékán gazdálkodtak. A munkások létszáma 11 244 fő, az alkalmazottaké 1402 fő volt.⁴²²

A falusi társadalom vagyonosabb részéhez tartozó középparasztok, módosabb gazdák, gazdag-parasztok, akik saját, illetve bérelt földjükön sikeres gazdálkodást folytattak, ezáltal vagyoni függetlenségre tettek szert, tanúsították a legnagyobb ellenállást a térszerűsítéssel szemben. Tudták, látták, érezték, hogy a kolhozosítás nem csak a függetlenség elvesztését jelenti, hanem végső soron a vagyoni elhódoláshoz vezet és a termelékenység drasztikus visszaesését is eredményezi.⁴²³ Nem véletlen, hogy a magyarországi kommunisták szovjet példa alapján a kuláknak (zsiros gazdának, kupec-parasztanak, zsirosparasztanak, basaparasztanak) nevezett réteget vették célba a legintenzívebben és legkorábban⁴²⁴ és a földjét, termelőeszközeit, végül akár a személyét, létét veszélyeztető intézkedések sorozatát hozták. Rákosi már az 1948. november 27-i KV ülésen arról beszélt, hogy a kulákok földjét, házát, gépét el kell venni.⁴²⁵ 1949 tavaszán kiadta a kulákok elleni harc jelszavát: „A kulákra csak a kemény kéz hat”. Ezzel a kulákok elleni harc immár nem csak pártfeladat volt, hanem állami kötelezettséggé is vált. Az első kuláklisztázásra 1949-ben került sor, amely belső utasítások alapján, jogszabályi háttér nélkül zajlott. Az, hogy mikor kit tekintettek kuláknak, a korszakban folyamatosan változott. 1949 elején a kulákhatár 25 hold vagy 350 aranykorona érték volt.⁴²⁶ Ettől függetlenül könnyen a kuláklistán találta magát az, aki egyházközségi tisztet viselt, nem adta a lányát középparaszthoz, aki kupeckedett, spekulált vagy állandó bérese volt. A könnyebb eligazodás végett az MDP KV Agitációs és Propaganda Osztálya tájékoztató füzetet jelentetett meg, melyben a kulák legfőbb ismérveit vették számba.⁴²⁷ A helyi hatóságok a zavaros és ellentmondó rendelkezéseket önkényesen értelmezve kényük-kedvük szerint nyilvánítottak valakit kuláknak. A kuláklistánról lekerülni azonban nem volt olyan könnyű, mint felkerülni rá. 1949 januárjától a kulákok nem bocsáthatták el alkalmazottaikat, márpedig akinek alkalmazottja van, az kulák. A kulákok földjük egy részének leadása vagy bérbeadás esetén sem szabadulhattak hátrányos megkülönböztetésüktől, mert továbbra is kulákként bántak azzal, aki 1949-ben mezőgazdaság-fejlesztési járulékot fizetett, függetlenül a ténylegesen művelt birtok nagyságától.

1951 szeptemberében a PB újabb határozatban intézkedett a kulákság elleni harcról. A határozatban – többek között – kifogásolták, hogy állandóan változik a nyilvántartott kulákok száma (olykor csökken) és példaként a Móri járást hozták fel, ahol 1949-ben 45-en, 1950-ben 174-en, 1951-ben 60-an szerepeltek a kuláklistán.⁴²⁸ 1952 őszére a kulákok számbavétele során alkalmazott zűrzavar olyan mértékűvé vált, hogy elrendelték a kuláklistán felülvizsgálatát. Ahogy ezt a megyei tanács körrendeletében megfogalmazták: *„Komoly nehézséget jelent tanácsaink számára az, hogy a kulák fogalom meghatározása az egyes kormányrendeletekben és kormányintézkedésekben különböző. Ennek következtében számos kuláknak módja és alkalma van arra, hogy korlátozó rendelkezések alól*

⁴²² KSH 1958: 155.

⁴²³ A szövetkezetekbe ugyan a kezdetektől nem vették fel a kulákokat, illetve ha mégis bejutottak, akkor hamar kizárták őket. Ám a falusi népesség más csoportjaira gyakorolt hatásuk miatt a kommunista hatalom a tsz mozgalom legfőbb akadályozóit látta bennük.

⁴²⁴ Egyes problémafelvetésre lásd: Bolgár 2008.

⁴²⁵ A bel- és külpolitikai helyzet és a párt feladatai. Ea. Rákosi Mátyás. Elérhető (2010. július 21.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40563&MT=1

⁴²⁶ 1951-ben és 1952-ben már törvényerejű rendelet szabályozta a kulák besorolást, azonban még ekkor is számos ellentmondás „nehéztette” a besorolást. 1951. évi 10. számú törvényerejű rendelet az 1951/52. évi állami begyűjtésről. Ennek a rendeletnek a 19. paragrafusa rendelkezett a kulákok termény- és állatbeadási kötelezettségéről. Ebben a paragrafusban definiálták azt is, ki számít kuláknak. 1952. évi 2. számú törvényerejű rendelet az állami begyűjtésről. A tvr. 15. paragrafusa rendelkezett a kulákok termény és állatbeadási kötelezettségéről. Ekkor ebben a paragrafusban definiálták azt, ki számít kuláknak.

⁴²⁷ Kávási 1991: 20.

⁴²⁸ A Politikai Bizottság határozata a kulákság elleni harc egyes kérdéseiről. Izsák (főszerk.) 1998: 147.

kivonja magát. De ugyanakkor előfordul az is, hogy a helytelen kulák meghatározás miatt egyes helyi tanácsok önkényeskednek.⁴²⁹ Az adatok összesítése után megállapítható, hogy a kulákok száma országosan 48 százalékkal emelkedett, amelyet – többek között – az is magyaráz, hogy a felülvizsgálat során az 1948(!) előtti vagyoni állapotot vették figyelembe.⁴³⁰

Összesítés a Fejér megyei kuláklisták adatairól⁴³¹
1952. december 31.

Sorszám	Megjegyzés (község, város, járás)	Az 1952. évi gazdalajstromon szereplő összes	A végleges listán szereplő nem mentesített	Ebből a helyben lakó	Kulákgazdaságok összterülete			
					1948. január előtt		1952. évi gazdalajstrom szerint	
					kulákok száma		kh	öl
1.	2.	3.	4.	5.	6.		7.	
1.	Adonyi járás	217	358	279	16069	131	2706	1299
2.	Bicskei járás	175	265	233	7261	955	3504	35
3.	Enyingi járás	380	625	553	20539	1468	7323	702
4.	Móri járás	118	160	129	9267	355	1280	1055
5.	Sárbogárdi járás	259	496	324	59470	913	6385	1367
6.	Székesfehérvári járás	522	633	493	37362	364	9638	1335
7.	Székesfehérvár város	120	283	265	7706	384	4427	440
8.	Sztálinváros	8	68	24	1915	804	139	288
	Összesen:	1799	2888	2300	139592	774	35698	124

Az összesítő kimutatás szerint Fejér megyében az 1952-es gazdalajstrom szerint a kulákok száma 1799 fő volt. Ez a szám a felülvizsgálat után már 2888 főre duzzadt, amely 1089 fős és 60,5 százalékos növekedést mutat. Ehhez képest a kulákirtások nagysága 1948. január 1. előtt 139 592 kataszteri hold volt, az 1952-es gazdalajstrom szerint viszont a kulákok kezében már csak 35 698 kataszteri hold maradt. A Belügyminisztérium 1953. február 9-én készült kimutatása szerint a kulákok közül a megyében 887 fő nem rendelkezett földtulajdonnal és ebből 228 fő volt az értelmiségi.⁴³² Ez a kimutatás közli azt is, hogy a kulákok száma 1949-ben 2254 fő volt.⁴³³ A kulákok megszámlálásának, kategorizálásának „nehézségét” alátámasztandó álljon itt a kulákok felülvizsgálatának számszerű eredménye települések szerint is.⁴³⁴ Az itt közölt adatokat az előző táblázattal összevetve tapasztalhatjuk, hogy sem járási, sem megyei szinten nem található egyezés.

⁴²⁹ FML XXIII. 2. b) 00199/1952.

⁴³⁰ A Politikai Bizottság határozata a kulákság elleni harc egyes kérdéseiről. Izsák (főszerk.) 1998: 148.

⁴³¹ FML XXIII. 2. b) 00181/1952.

⁴³² Az értelmiségi foglalkozású kulákok felülvizsgálatáról 1953. július 1-jén született egy 78 főt tartalmazó jegyzék. Ez alapján 29 főt mentesítettek, míg 49 főt (köztük pl. dr. Kovács Gábor ügyvédet, Imrédi Béla sógorát és Shvoy Lajost, akinek foglalkozásához azt írták „rom. kat. megyés püspök”) nem mentesítettek. FML XXIII. 2. b) 0038/1953.

⁴³³ Kávási 1991: 114–115.

⁴³⁴ A megyei összesítő szerint 3144 kulák volt ekkor a megyében, ez a szám azonban 256 fővel több, mint a Belügyminisztérium kimutatásában található 2888 fős szám. FML XXIII. 2. b) 0038/1953.

**Kimutatás a megyei kulákokról
1953. április 25.**

Község neve	Az 1952. évi gaz- dalajstromban szereplő kulákok		0046 R. alapján készült kuláklistán szereplők száma	A felülvizsgáló bizottság által levettek száma				Végleges listán szereplő kulákok száma:
	száma	ebből mente- sítve		értelmi- ségi	egyéb	a men- te- sítettek közül	újon- nan felvet- tek	
I. Adonyi járás								
Adony	36		45	1		1		45
Baracs	19		40			13	-	53
Besnyő	-		2			2		4
Előszállás	-		4					4
Ercsi	64		46			6		52
Görögfalva	-		-					-
Iváncsa	8		17					17
Kisapostag	4		12			2		14
Mezőfalva	15		30				1	31
Nagyvenyim	-		1			1		2
Perkáta	55		81			2		83
Pusztaszabolcs	4		34			1		35
Rácalmás	7		44			2		46
Ráckeresztúr	5		13			1		14
I. összesen	217		369	1		33	1	402
II. Bicskei járás								
Bicske	48		49				18	67
Csabdi	5		11	-	-	-	3	14
Csákvár	12		20	-	-	2	5	27
Etyek	15		27	-	-	-	5	32
Felcsút	4		14	-	-	-	2	16
Mány	14		22	-	-	-	6	28
Szár	3		13	-	-	-	6	19
Tabajd	31		34	-	-	5	8	47
Vál	10		25			6	1	32
Alcsútdoboz	8		8		4	1	1	6
Vereb	7		17	-	-	-	7	24
Vértesacsá	16		24					24
Vértesboglár	1		10	-	-	-	-	10
II. összesen	175		274		4	14	62	346
III. Enyingi járás								
Balatonbozsok	7		7	-	-	-	-	7
Dég	43		73		-	-	-	73
Enying	82		92	1	-	-	2	93
Igar	12		17	-	1	4	-	20
Kisláng	28		71	-	4	-	3	70
Lajoskomárom	4		101	-	-	-	4	105
Lepsény	30		39	2	-	-	2	39
Mezőhídvég	37		85	1			1	85
Mezőszentgyörgy	22		34	-	1	-	-	33

Mezőszilas	47		110	1	23	-	2	88
Mátyásdomb	1		-	-	-	-	-	-
III. összesen	380		629	5	29	4	14	613
IV. Móri járás								
Bakonykúti	-		-					-
Balinka	-		2					2
Bodajk	6		3			6	1	10
Csákbereány	7		10				4	14
Csókakő	-		-					-
Fehérvárcsurgó	4		12			2		14
Gánt	2		2					2
Guttamási	1		1	1				-
Isztimér	2		25			4		29
Magyaralmás	4		6			2		8
Mór	87		85		2			83
Nagyveleg	4		7			1		8
Pusztavám	-		12			2		14
Söréd	1		1					1
IV. összesen	118		166	1	2	17	5	185
V. Székesfehérvári járás								
Aba	27		52	2	-	4	-	54
Baracska	36		33	-	-	-	-	33
Csór	9		12	-	-	-	-	12
Csősz	8		11	-	-	1	-	12
Falubattyán	-	-	-	-	-	-	-	-
Füle	13		13	-	-	4	-	17
Gárdony	3		37	-	1	-	-	36
Gyúró	29		27	-	-	-	-	27
Iszkaszentgyörgy	3		5	-	1	-	-	4
Jenő	-		1	-	-	-	-	1
Kajászó	20		20	-	2	-	-	18
Kápolnásnyék	9		29	1	-	-	-	28
Kőszárhegy	-		1	-	-	-	-	1
Lovasberény	10		20	-	2	-	-	18
Martonvásár	4		13	-	-	-	-	13
Moha	1		4	-	-	-	4	8
Nadap	1		-	-	-	1	-	1
Nádasdladány	-		5	-	-	-	-	5
Pákozd	5		6	-	-	-	-	6
Pátka	12		16	-	-	-		16
Pázmánd	17		19	-	-	-	-	19
Polgárdi	65		63	-	-	5	-	68
Sárkeresztes	7		13	-	2	-	-	11
Sárkeszi	18		18	-	1	-	1	18
Sárszentmihály	4		6	1	-	-	-	5
Seregélyes	71		54	1	-	7	1	61
Soponya	44		31	-	2	-	-	29
Sukoró	2		1	-	-	-	-	1
Szabadbattyán	37		30	-	1	-	-	29
Tác	18		22	-	4	1	2	21
Tordas	2		5	-	-	-	1	6

Úrhida	-	-	-	-	-	-	-	-
Velence	6		23	-	1	-	-	22
Zámoly	41		55	-	-	2	1	58
V. összesen	522		645	5	17	25	10	658
VI. Sárbogárdi járás								
Alap	17		35	-	1	-	14	48
Alsószentiván	8		36	-	-	-	3	39
Cece	37		61	-	10	1	5	57
Hantos	1		13		1	-	17	29
Káloz	32		39		5	1	1	36
Nagylók	7		27	-	-	-	8	35
Pusztacreges	5		5	-	-	-	4	9
Sárbogárd	68		74	2	-	-	19	91
Sáregres	3		9	-	-	2	5	16
Sárkeresztúr	21		43	-	2	-	1	42
Sárosd	23		52	-	-	-	2	54
Sárszentágota	5		25	-	1	-	1	25
Sárszentmihály	25		35	-	1	-	8	42
Szabadegyháza	5		31	-	1	-	11	41
Vajta	2		7	1	-	-	-	6
VI. összesen	259		492	3	22	4	99	570
községek együtt								
Adonyi járás	217		369	1	-	33	1	402
Bicskei járás	175		274		4	14	62	346
Enyingi járás	380		629	5	29	4	14	613
Móri járás	118		166	1	2	17	5	185
Székesfehérvári járás	522		645	5	17	25	10	658
Sárbogárdi járás	259		492	3	22	4	99	570
Járások együtt	1671		2575	15	74	97	191	2774
Sztálinváros	8		68					68
Székesfehérvár város	120		283		1	7	10	299
Városok együtt	128		351		1	7	10	367
Megye	1799		2926	15	75	104	201	3141

Az önálló gazdálkodók számára a tsz-szervezésnél is súlyosabb terhet jelentett a kötelező beszállítás. A beszállítási rendszer gyökerei a II. világháborúig nyúlnak vissza, 1940-től a termelőknek a háztartási szükségleteiken felül a teljes gabona-, kukorica-, cukor-, zsír-, burgonyakészletét zárolták, állami célra igénybe vették, és azért hatósági árat fizettek. A háborút követően a kötött gazdálkodást egyre jobban kiteljesítették, és változó indokokkal fenntartották.⁴³⁵ A korszakban a begyűjtési rendszer vált a mezőgazdaságból élők által leggyűlöltebb intézményrendszerre. Nem véletlen, hogy az 1956-os események során a falvakban a népharag elsőként a begyűjtési biztosok és nyilvántartásaik ellen fordult. 1948-ban a politikai döntéshozók komolyan fontolóra vették, hogy (csakúgy, mint a háború idején) a parasztság háztáji és gazdasági szükségletén felül az összes terményét szolgáltatassa be, ezzel kiküszöbölendő a felesleges adminisztratív problémákat. Ez ugyan nem valósult meg, de a folyamatosan változó és a realitásokat figyelmen kívül hagyó beszállítási ren-

⁴³⁵ Erdmann 1992: 8–15.

deletek eredményeként sokszor a háztáji szükségleteket és a következő év vetőmagszükségletét is kénytelen volt a gazdálkodó jóval az önköltségi ár alatt beszállítani. A rendszer nem csak készletgyűjtésre szolgált, hanem azért, hogy a mezőgazdaságból élőknek a termelési árnál olcsóbban kellett a termékeket beszállítani, a hatalom számára a jövedelem elvonás újabb lehetőségét biztosította.⁴³⁶ Nem véletlen, hogy 1952-től már a teljes terményfelesleget be kellett szolgáltatni, sőt a beszállítási kötelezettségnek akár terményfelvásárlás útján is eleget kellett tenni.⁴³⁷ Különösen nagy teher nehezedett a kulákokra, akiknek a beszállítás során nagyságrendekkel többet kellett teljesíteniük, mint a szegény vagy középparasztoknak.⁴³⁸

A beszállítás elviselhetetlen terheit teljesíteni képtelen gazdálkodóknál megjelentek a karhatalommal kiegészített „kulák elszámoltatási bizottságok” és a pincétől a padlásig az eldugott javak után kutatva mindent felforgattak. Amennyiben találtak valamit, kemény büntetés várt a terményrejtegetőre, ha semmi nem került elő, zálogolás vagy árverés útján egyenlítették ki a hátralékot.

A Belkereskedelmi Minisztérium rendeletére⁴³⁹ 1950-ben Fejér megyében is megkezdődtek az elszámoltatások. Az első 1950. október 9-én kezdődött és 1950. október 18-án fejeződött be. A megyei pártvezetés minden járási pártbizottságot körlevélben instruált az elszámoltatás mikéntjéről. Mint megjegyezték: „itt olyan elszámoltatásról van szó, amelyet még nem csináltunk. A bizottságok kimennek a kulák lakására, és ott fogják elszámoltatni. Megnéznek mindent, hogy mi van.” Gabonából és szálas takarmányból csak a beszállítási hátralékot, takarmánygabonából, kukoricából, burgonyából azonban a háztartási szükségleten felül mindent be kellett adni. Az elszámoltatási bizottság tagjai között minimum két szegényparasztnek kellett lennie, ugyanakkor párttitkár nem lehetett tag. A nagyobb siker érdekében gondoskodtak a feljelentések ösztönzéséről is. „Közljük az elvtársakkal még azt, hogy az a dolgozó paraszt, aki a kulákok által eldugott gabonára felhívja a figyelmet, az az eldugott gabona 10%-át díjtalanul megkapja.”⁴⁴⁰ Az elszámoltatás során lefoglalt terményeket a kuláknak elvileg haladéktalanul be kellett szállítania (saját költségén) a földműves-szövetkezethez. 1950-ben ez nem történt meg minden esetben, ezért a megyei pártbizottság felhívta a járások figyelmét az elszámoltatás során tapasztalt „liberalizmus” (az azonnali beszállítási helyett 1-2 nap haladékot adtak a bizottságok) megszüntetésére.⁴⁴¹ A beszállítás, illetve annak elmulasztása vagy alulteljesítése nem csak az egyént, hanem adott esetben a nagyobb közösséget is sújtotta. Egyes esetekben, ha egy település nem teljesítette beadási kötelezettségét, vagy kirívóan alulteljesítette azt, kizárták a szabadpiaci forgalomból. Ez történt 1952 márciusában Csákerény községgel is, ahol a szabad forgalmú kereskedést mindenkinek megtiltották. Az így lezárt településen a végrehajtók, begyűjtési biztosok hatékonyabban működtek.⁴⁴²

Nagyobb rutinnal folytak az elszámoltatások 1953-ban. Ekkor már el kellett számoltatni mindazokat a kulákokat, akik nem teljesítették beadási kötelezettségüket kukoricából, napraforgóból, burgonyából, kenyér- és takarmánygabonából, szénából vagy hüvelyesekből, hízott sertésből, zsírból, tejből, tojásból, baromfiból, borból. Meghatározták, hogy ha a kulák nem rendelkezik a beadandó terménnyel vagy állattal, akkor mivel és milyen arányban helyettesítheti azt más javakkal. (Pl. „A baromfi és tojásbeadási kötelezettségbe fennálló hátralékokra elsősorban baromfit és tojást kell előírni, amennyiben azonban a hátralékhoz szükséges mennyiségű baromfival vagy tojással a kulák nem

⁴³⁶ Varga 2008: 53–55.

⁴³⁷ A kulákkérdés szociográfiai, falu- és családtörténeti feldolgozását lásd: Závada 2006.

⁴³⁸ A témáról bővebben lásd: Erdmann 1992.

⁴³⁹ A kulák-elszámoltatásra a Belkereskedelmi Minisztérium 00414/1950. számú, szigorúan bizalmas rendelete alapján került sor. Kávási 1991: 38–39.

⁴⁴⁰ 66. számú dokumentum.

⁴⁴¹ FML XXXV. 1. MDP 9. fond 2/214 ó. e.

⁴⁴² FML XXIII. 2. b) 0090/1952.

rendelkezik, hizott sertést, sertézsírt, libazsírt vagy ökröt kell előírni. Továbbá tojásbeadást hizott baromfival is helyettesíthet.”) Az elszámoltatás során előírt cikkek beadását az elszámoltatás napján kellett teljesíteni. Kivéve az elvermelt burgonyát, amelyet csak a tavaszi verembontás után, ám ekkor már 10 százalékkal felemelt mennyiségben volt köteles a kulák beszolgáltatni. A hizott sertést az elszámoltatást követő legközelebbi átvételi napon kellett beadni. A tej, tojás, illetve baromfi esetében amennyiben a beadás nem volt lehetséges (pl. mert a tehén éppen nem tejtelt), rövid határidővel adtak haladékot. A bor esetében erre nem volt mód „a bort az elszámoltatás napján kell beadni. Ha a bizottság a hátralék teljesítésére elegendő bort nem talál, de a szemléiv adatai szerint erre elegendő készletnek kellene lenni, úgy kötelezni kell a hátralékos kulákokat, hogy hátralékát 2 napon belül vásárolja meg és adja be.” Azok esetében, akik az elszámoltatás során a beadási kötelezettségüket nem tudták teljesíteni még helyettesítéssel sem, a hátralék utáni 10 százalékos felemelést, valamint kártérítést alkalmaztak. Az elszámoltatás első lépése a következő volt: „az elszámoltatás megkezdése előtt a bizottság közölje a kulákkal, hogy elszámoltatják a hátralék nem teljesítése miatt, tehát pontosan határozza meg, hogy terményeit és egyéb cikkei hol tartja, mert amennyiben elrejtett, vagy eldugott készletet talál, a bizottság azt elkobozza, súlyos esetben pedig ezen felül bünvádi eljárást is indíttat ellene”. Az elkobzott termények ellenértékét természetesen nem fizették ki a kulákoknak. Gondoskodtak az elszámoltatási bizottság és a „jóindulatú szomszédok” premizálásáról is. „Az elkobzott készletek 10%-ának ellenértékét jutalomképpen az elszámoltató bizottság tagjainak pénzben ki kell fizetni. Ha az elrejtett készletet a bizottság kívülálló személy útmutatása alapján találja meg, akkor a jutalmat ennek a nyomravezetőnek kell kiadni.”⁴⁴³

A kulákokat a szigorú elszámoltatáson túl egyéb, súlyosan diszkriminatív intézkedésekkel is sújtották, ezek egyike volt például a feketevágások elleni fellépés (vagy a kulákok kötelező állattartása).⁴⁴⁴ A feketevágáson ért gazdákat a tanácsok – korábban a jegyzők – minden esetben feljelentették vagyoni helyzetükre, kulák mivoltukra való tekintet nélkül. Ezt az „áldatlan” állapotot szüntette meg a Belkereskedelmi Minisztérium 1950. évi december hó 22-én megjelent 00604/1. számú bizalmas körrendelete, amely rendelkezett a magánvágások utáni zsírbeadás ellenőrzéséről, valamint a feketevágások elleni küzdelemről.⁴⁴⁵ A rendelet irányelveket tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a leleplezett feketevágások során milyen kirívó esetekben tegyenek a községi tanácsok feljelentést a feketevágók ellen. Ezt követően a megyei tanács instrualta a tanácsokat, hogy „figyelemmel kell lenni tehát arra, hogy 1–1 községből tömegesen ne tegyenek a tanácsok feljelentéseket, hanem csak a kulákok és a középparasztság felső rétegéhez tartozók ellen, a politikai szempontból indokolt és üzérkedésekkel kapcsolatos legkirívóbb eseteket vigyék bíróság elé”.⁴⁴⁶

1950-ben a megye összes szántóterülete 505 945 hold volt, melyből – a vetésterv alapján legalábbis – 135 000 holdon búzát, 36 000 holdon rozst, 13 000 holdon zabot, 13 000 holdon burgonyát, 32 500 holdon napraforgót, 140 948 holdon kukoricát vetettek.⁴⁴⁷ 1954-re a megye összes szántóterülete 7057 holddal csökkent, így a megmaradt 498 888 holdból 126 016 holdon búzát, 22 132 holdon rozst, 8980 holdon zabot, 13 476 holdon burgonyát, 19 680 holdon napraforgót, 137 123 holdon pedig kukoricát termeltek.⁴⁴⁸ Az ötvenes években a mezőgazdaságban kötelezően előírták a vetésterveket, megszabták az elvégzendő mezőgazdasági munkák idejét és az alkalmazható

⁴⁴³ FML XXIII. 2. b) 0038/1953.

⁴⁴⁴ 90/1952 (X. 2.) MT számú rendelet a kulákok állattartási kötelezettségéről. Fejér megye területén a kulákok kötelesek voltak minden 3 hold szántóterületre 1 számosállatot tartani, és ezen felül minden 10 hold szántóterületre 1 tenyészkocát és 1 tehenet beállítani. Lásd: 118. számú dokumentum.

⁴⁴⁵ 1951 második félévében Fejér megyében a bíróságok összesen 340 személyt ítétek el feketevágás miatt. 110. számú dokumentum.

⁴⁴⁶ FML XXIII. 2. b) 515/1950.

⁴⁴⁷ 58. számú dokumentum.

⁴⁴⁸ KSH 1958: 85.

technológiákat is. Ebben az ágazatban is túlbujánzóttak az utasítások és az adminisztratív módszerek. Mindezeket túl a korszakot a micsurini elvek kritikátlan átvétele is jellemezte. J. V. Micsurin a „természet nagy átalakítója”, aki *„Kényszerítette a fákat és a bokrokat, hogy ott teremjenek és olyan klíma alatt árasszák a délvidék minden bőségét, ahol úgyszólván örök a tél, és ahol azelőtt sivár, kietlen pusztaság volt.”*

A fenti elvek adoptálása eredményezte azt a hírhedt kísérletsorozatot, amelynek következtében a magyar éghajlatnak nem megfelelő ipari növények nagyüzemi termesztésével próbálkoztak. Az ötéves terv és annak 1951-es módosítása is kimondta, hogy *„[...] a tervidőszakban számos új, Magyarországon eddig nem termelt növény termelését kell kikísérletezni és meghonosítani”.*⁴⁴⁹ A legismeretebb, nem minden előzmény nélküli kísérlet a gyapottermelésre irányult. Már II. József korából maradtak fenn adatok a gyapot meghonosításának szándékáról, de ez sem akkor, sem később nem vezetett érdemi eredményre. Magyarországon a gyapot részére nem elegendő a május-szeptember közötti időszak a biztonságos beéréshez. Ám a korábbi évek tapasztalatait figyelmen kívül hagyva és a szovjet tudomány módszereit átvéve 1949-ben – összhangban az ötéves terv célkitűzéseivel⁴⁵⁰ – megkezdtek a fagyálló gyapot termelését. 1949 januárjában rendelet jelent meg a gyapot termesztésének és forgalmának szabályozásáról, illetve rendelkeztek arról, hogy *„a gyapot, a hamvas gumipitypang [...] és egyéb különleges növények meghonosítása, nemesítése és termesztése céljából véleményező és javaslattevő szervként Gyapottermesztési Tanácsot [...] kell létesíteni”.*⁴⁵¹ Különösen sürgetővé tette a kérdést, hogy az Egyesült Államok nem exportált kellő mennyiséget az ipari növényből a Szovjetuniónak és szövetségeseinek. Megindult a központi tervutasításos mezőgazdasági offenzíva, melynek végső célja az ország önellátásának biztosítása volt. Első lépésben a növény tenyészidejét akarták csökkenteni, ezzel téve alkalmasabbá a magyarországi viszonyokhoz. Kijelölték a termesztésre alkalmas területeket, melyek az ország déli területén a Csurgó-Kaposvár-Dombóvár-Paks-Szolnok-Szeghalom tengelytől délre helyezkedtek el. Az első, 1949-es év már előrevetítette a kudarc lehetőségét. A nyár hűvös volt, az őszt pedig csapadékos. A gyapotot több helyen kétszer kellett vetni, mert vagy a víz mosta ki, vagy pedig kifagyott. A hűvös nyáron nem fejlődött megfelelően a növény, nehezen érett be és a termésátlaga nem érte el a holdankénti 28 kilogrammot. Betakarítása vontatottan, nehézkesen haladt, volt, ahol még november közepén is szedték. Ennek ellenére a következő évben már 10 ezer holdon vetettek gyapotot, sőt 1951-ben már 50 ezer holdra növelték a vetésterületet. A kedvező időjárás ebben a két évben reménykeltő termésátlagokat eredményezett, amely újabb ésszerűtlen vetésterület növekedést hozott magával, 1954-re már 200 ezer holdat irányoztak elő.⁴⁵² Ugyan a gyapottermesztésre „ideálisnak” tekintett zóna határán, illetve részben azon kívül esett, ettől függetlenül Fejér megyében is megpróbálkoztak annak elterjesztésével. 1950-ben kilenc állami gazdaság 500 holdon foglalkozott a termesztéssel. A 40x40 méteres gyapotmezőket szélvédelem céljából négy sor napraforgóval vették körbe. A kényes növény gondozását csak az erre a munkára szakosodott brigád végezte. Az előirányzatban – a túlzott optimizmusról árulkodó – holdankénti 250 kilogrammos termést vártak, melyet később 220 kilogrammra módosítottak, ám végül még ezt sem érték el.⁴⁵³ A rá következő évben már hétszer nagyobb területen tervezték vetni a növényt. Az 1950/1951. évi vetéstervben a következők olvashatók: *„A gyapot termelése 3800 k. holdon van előirányozva. Tekintettel ennek a növényfélésegnak újszerűségére és arra, hogy a dolgozó pa-*

⁴⁴⁹ 1949. évi XXV. törvény a Magyar Népköztársaság első ötéves népgazdasági tervéről, az 1950. január 1-től az 1954. december 31-ig terjedő időszakra. 1951. évi II. törvény az ötéves tervről szóló 1949. évi XXV. törvény módosításáról.

⁴⁵⁰ A 32. paragrafus szerint a tervidőszak végére 100 000 holdon kellett volna gyapotot termelni. 1949. évi XXV. törvény a Magyar Népköztársaság első ötéves népgazdasági tervéről, az 1950. január 1-től az 1954. december 31-ig terjedő időszakra.

⁴⁵¹ 410/1949. (I. 15.) Korm. számú rendelet Gyapottermesztési Tanács létesítéséről.

⁴⁵² 1951. évi II. törvény az ötéves tervről szóló 1949. évi XXV. törvény módosításáról.

⁴⁵³ A gyapottermelés élenjáró módszereiről tárgyalt a gyapottermelők megyei értekezlete. FmN 1952. március 12. 3.

rasztság körében termelése eléggé ismeretlen a 3800 k. holdat túl magasnak tartom, de a nyersanyagellátás érdekeire való tekintettel termelését szükségesnek tartom, így javaslom [az] előirányzatnak 3500 k. holdban való megállapítását.”⁴⁵⁴ Ez a vetésterv megint túlzottan optimistának bizonyult. 1951-ben végül 65 tsz 460 holdon, míg 1200 egyéni gazdálkodó összesen 360 holdon foglalkozott gyapottermesztéssel.⁴⁵⁵ Az aratásba a fiatalokat is bevonták. 1951 októberében egy vasárnap 1072 fiatal 76 mázsa gyapotot szedett le, addig összesen 2526 fiatal végzett gyapotszedési munkát. 1952-ben Baldaszi László megyei gyapotagronómus beszámolója alapján a tsz-ek már 1300 holdon, az egyéni gazdálkodók 1220 holdon vetették ezt a növényt.⁴⁵⁶

Sok tekintetben hasonló „karriert” futott be a gumipitypang (*Taraxacum kok-saghyz*) is, amellyel már a második világháború alatt is folytak kísérletek a hazai nyersgumiigény kielégítésére. 1949 januárjában az ország 50 kg vetőmagot kapott a Szovjetuniótól, amellyel megkezdődtek a szántóföldi vizsgálatok, melynek eredményei nem adtak bizakodásra okot. Erre az időszakra esik a textilipari nyersanyagot biztosító kenaf, valamint az olaj- és édesipari nyersanyagot jelentő földimogyoró termesztésének megindítása is.⁴⁵⁷ Ezeknek az ipari növényeknek a termesztése a magyarországi viszonyok között nem volt rentábilis. Egy hektárnyi cukorrépa árából huszonnégyszer annyi nyersgumit lehetett venni, mint ami egy hektárnyi gumipitypang gyökeréből kinyerhető volt. Az ipari növények közül említést érdemel még a rizs, amelyet az országban már a 18. század óta termesztettek. Tekintve, hogy a rizs a 40. szélességi fokig termesztethető biztonsággal, hazánk ennek a sávnak az északi határán fekszik. A Debrecen-Szolnok-Budapest tengelytől délre eső területek alkalmasak elsősorban a termesztésére. A növény – melynek vetésideje április közepe, vége – ápolása nagy gondot kíván, ugyanis a vízborítás, a vízzel való gazdálkodás alapos szaktudást feltételez. A rizs érése szeptemberben következik be. A minden szaktudás nélkül, központi utasításra folytatott rizstermesztés – hasonlóan a fentiekben említett éghajlatidegen növényekéhez – katasztrofális eredményeket hozott. Mindezek ellenére 1951-ben Fejér megyében a rizs vetésterületét 200 holdon irányozták elő.⁴⁵⁸ Az ötvenes évek második felében lassan abbamaradtak a tragikomikus elemeket sem nélkülöző mezőgazdasági kísérletek, ám keserű emléküket máig őrzi a magyar agrárnépeség.

⁴⁵⁴ 58. számú dokumentum.

⁴⁵⁵ *A gyapottermelés eljárás módszereiről tárgyalt a gyapottermelők megyei értekezlete.* FmN 1952. március 12. 3.

⁴⁵⁶ *Itt a gyapotszüret ideje.* FmN 1952. október 5. 7.

⁴⁵⁷ Mindezen növények bevezetéséről az 1951. évi II. törvény 28. paragrafusa rendelkezett. 1951. évi II. törvény az ötéves tervről szóló 1949. évi XXV. törvény módosításáról.

⁴⁵⁸ 58. számú dokumentum.

A kommunista párt és a katolikus egyház viszonya Fejér megyében

A katolikus egyházat a második világháború alatt jelentős személyi és anyagi veszteségek érték, ettől függetlenül a társadalomra gyakorolt hatása nem csökkent. Magyarországon a fordulat évében egyedül a katolikus egyház rendelkezett olyan társadalmi befolyással, amely már az államhatalom számára is konkurenciát jelentett. Az egyházi intézmények, egyesületek olyan funkciót töltöttek be, amelyekre nagy szüksége volt a háború pusztításait követően az országnak, velük szemben a hívők (és nem hívők) részéről is komoly elvárások fogalmazódtak meg. A korszakban a lakosság túlnyomó többsége – mintegy háromnegyede – ehhez a valláshoz tartozott.⁴⁵⁹

Mellette a kisegyházak, szekták semmilyen tekintetben nem jelentettek konkurenciát a kommunista pártnak, arról nem is beszélve, hogy ezeket akár rendőri, akár adminisztratív intézkedésekkel könnyebben „kordában lehetett tartani”. A protestáns felekezetek, mivel nemzeti egyházak voltak, nem rendelkeztek egyetemes központtal, így egyszerűbben is lehetett rájuk kényszeríteni a kommunista párt akaratát (például könnyebben lehetett elérni a tisztviselőváltásokat külső nyomásra történő választásokkal, mint a katolikusoknál). Ezzel szemben a magyarországi katolikus egyház 1945 után nem közvetlenül, hanem az Apostoli Szentszéken keresztül szabályozta viszonyát az államhatalommal,⁴⁶⁰ amely a kommunista párt számára teljességgel elfogadhatatlannak bizonyult.⁴⁶¹ Nem volt elhanyagolható tényező a katolikus egyháznak az oktatási, kulturális életben elfoglalt pozíciója sem, valamint az, hogy az egyház vagyona (az 1945-ös földosztás „veszteségei” után is) 1948-ban még mindig jelentősnek számított. A kommunista párt éppen ezért az egyházakban – különösen a római katolikus egyházban – jelentős konkurenciát látott és minden lehetőséget megragadott, hogy ellehetetlenítse őket.

Serédi Jusztinián halála után⁴⁶² XII. Pius a veszprémi püspököt, Mindszenty Józsefet állította a magyar katolikus egyház élére és nevezte ki esztergomi érsekké. Az energikus egyházfő hamar a kommunista támadások keresztüzébe került. Tevékenysége, amellyel a háború utáni magyar katolikus egyházat igyekezett talpra állítani, megalkuvást nem ismerő jelleme első számú célponttá tette, eltávolításáért a kommunista vezetők minden lehetséges eszközt felhasználtak. Országos szinten a hatalom és az egyház szembenállása mind nyilvánvalóbbá vált. Ezeknek a folyamatoknak a hatása a Székesfehérvári egyházmegyében és Fejér megyében is mindinkább érezhetővé vált.

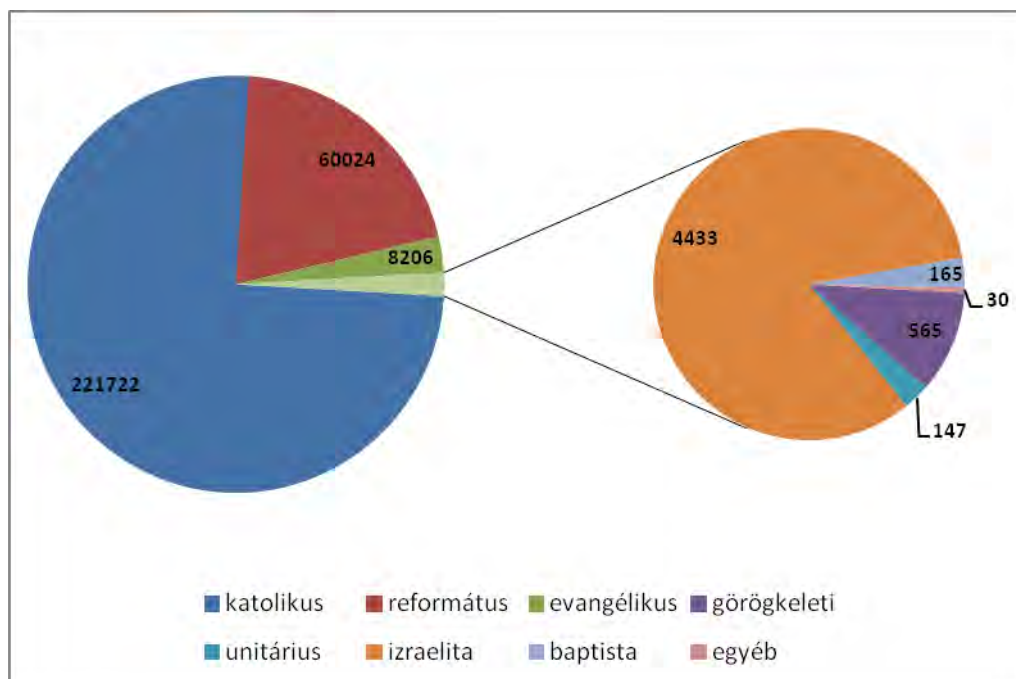
⁴⁵⁹ Gergely 1985: 11–12. A 9 204 799 főből 6 240 399 fő, 67,80 százalék volt a katolikusok száma (a görög katolikusok nélkül). KSH 1997: 14–15.

⁴⁶⁰ Gergely 2000: 41.

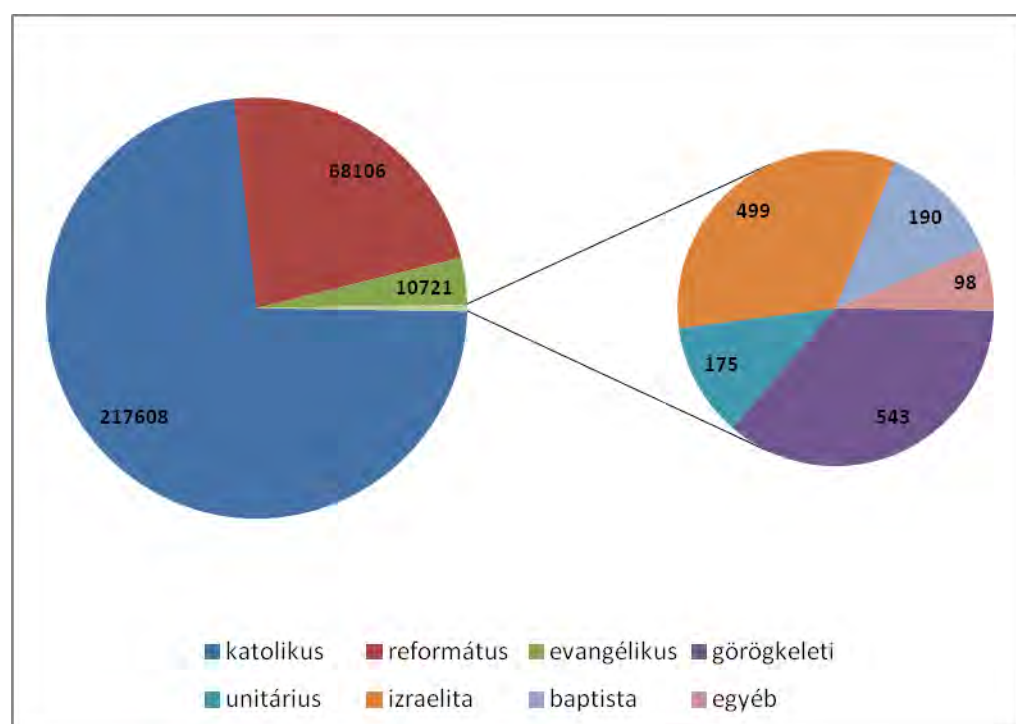
⁴⁶¹ XII. Pius személyében olyan pápa állt az egyház élén, aki élesen szembe fordult a kommunizmussal és minden lehetőséget megragadott, hogy támogatásáról biztosítsa a demokratikus világot. Gergely 1982.

⁴⁶² Serédi Jusztinián (1884–1945) 1945. március 29-én hunyt el.

*Fejér megye felekezeti megoszlása az 1941-es népszámlálás szerint:*⁴⁶³

*Fejér megye felekezeti megoszlása az 1949-es népszámlálás szerint:*⁴⁶⁴

⁴⁶³ Népszámlálás 1941a: 39.

⁴⁶⁴ KSH 1997: 366–367.

Székesfehérvár tizenhatodik püspöke, Shvoy Lajos 1927 óta állt az egyházmegye élén. A nehéz anyagi helyzetben lévő egyházmegyét Prohászka Ottokártól vette át, és majd 41 éven keresztül kormányozta azt. Shvoy és Mindszenty kapcsolata, barátsága 1944 tavaszáig nyúlt vissza. 1944. március 25-én Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás, Pétery József és Shvoy Lajos segédletével szentelte püspökké Kovács Sándort, Hamvas Endrét és Mindszenty Józsefet.⁴⁶⁵

1944 végétől Mindszentyt a nyilasok Sopronban és környékén tartották fogva, itt találkozott a szintén letartóztatott Shvoyjal. A bíboros emlékirataiban erről így írt: „Néhány nap múlva, január első napjaiban,⁴⁶⁶ két új fogolytársat kaptunk: Shvoy Lajost, székesfehérvári püspököt és fivérét, Shvoy Kálmán tábornokot. A főpástort azért vették őrizetbe, mert nem engedte meg, hogy papjai a templomi szószéken beszökhessék beszédeikbe a nyilasok által megfogalmazott részleteket. A fogságban igen meleg barátságot kötöttem Shvoy püspökkel, aminek később is nagy hasznát vettem.”⁴⁶⁷

1947-ben Shvoy már a huszadik évét töltötte a püspöki székhelyen, ennek alkalmából Mindszenty személyesen adta át pápai trónállóvá való kinevezését. A hercegprímás ezen kívül is számtalan alkalommal kereste fel a székesfehérvári egyházmegyét és találkozott, egyeztetett annak püspökével.

Az 1948-as év folyamán a megyei pártvezetés a pártsajtó⁴⁶⁸ segítségével folyamatosan támadta a megyei klérust. Az irányt már 1948 januárjában kijelölte Rákosi, amikor az MKP funkcionáriusainak tartott beszámolójában arról beszélt, hogy a magyar nép ellenségeinek zöme a római katolikus egyház palástja mögé bújik. Fenyegetésként az is elhangzott, hogy a népi demokrácia, amikor napi-rendre tűzi, végezni fog az egyházi köntösbe bújt reakcióval.⁴⁶⁹ Rákosi beszéde nyílt hadüzenet volt. A hallgatóság számára az is kétségtelennek tűnt – bár ez természetesen nem derült ki egyértelműen a beszédből – hogy a „leszámolásra” még 1948 folyamán sor kerül.

A Szittyay-ügy

Mindezek után a Fejér megyei pártvezetés és a katolikus egyház összeütközésére nem kellett sokáig várni. Az okot Szittyay Dénes bakonykúti plébános⁴⁷⁰ közszereplése szolgáltatta. A plébános nyíltan szimpatizált a kommunista vezetéssel és ezt minden lehetséges fórumon kifejezésre is juttatta. Már 1945-ben levelet jutatott el hozzá a kommunista párt, amelyben köszönetüket fejezték ki, amiért „a főtisztelendő plébános úr megértve a mai idők szellemét bátran áll ki a reakció ellen a magyar szabadság harcosaként”. „Különös meghatottság vett erőt” a megyei titkáron, amikor a járási titkár jelentésében olvasta, hogy Szittyay „isten áldását kérte a kommunista párt munkájára”. A megyei titkár jó egészséget kívánt neki, és további helytállásra buzdított „egy olyan közösségben, amelynek a lakossága túlnyomórészt svábokból és folksbundistákból [sic!] áll”.⁴⁷¹ A Bakonykútin zajló események híre eljutott a püspökségre is, és a valós helyzetet feltárandó vizsgáló bizottságot küldtek ki. Vibirál Lajos esperes és Vajk Gyula bodajki plébános jelentéséből szomorú kép tárult az egyházi eljárások elé. A település lakosságát a plébános személye teljesen megosztotta, munkájával, életvitelével a

⁴⁶⁵ Mózessy 2002: 90.

⁴⁶⁶ Shvoy emlékirataiban ezt a dátumot március 9-re teszi. Mózessy 2002: 86. Ugyancsak március 9-ét ír Shvoy Kálmán naplójában. Perneki 1983: 317.

⁴⁶⁷ Mindszenty József 1989: 49–50.

⁴⁶⁸ A *Fehérvári Napló* 1948. február 8-án jelent meg első alkalommal a *Fehérvári Népszava* utódjaként. Fülöp 1965: 39–41.

⁴⁶⁹ Rákosi 1955: 266–267.

⁴⁷⁰ Szittyayról bővebben lásd: Czetz 2008a.

⁴⁷¹ Az MKP Fejér Megyei Bizottságának levele Szittyay Dénes Bakonykúti plébánosához. 1945. június 15. FML X. 1. 2/88. ö. e.

többség nem volt elégedett. Szittyay a hittanórákon nem vett részt, a KALOT és a KALÁSZ a községben nem működött. Az a vád is elhangzott, hogy a plébános a kommunista párt tagja, ezt azonban ő tagadta.⁴⁷² Az áldatlan állapotokat megszüntetendő Shvoy Lajos azonnal nyugdíjaztatni akarta Szittyayt. Erre azonban csak a következő év tavaszán került sor, ugyanis a plébános kórházi kezelésre szorult, és felgyógyulásáig kérte nyugdíjazásának elhalasztását. 1946. április 1-ével Szittyayt a megyés püspök felmentette a bakonykúti plébánia vezetéséből, és nyugállományba helyezte. Utódjául Lehotay János érdfalusi lelkészt nevezte ki. Ám Lehotay sem maradt hosszú ideig a településen, viselkedése nem nyerte el sem a település lakóinak, sem egyházi előjáróinak tetszését,⁴⁷³ így 1947 tavaszától már ismét Szittyay szolgált Bakonykútin. Visszatérésének pontos körülményei az adatok hiányossága folytán nem rekonstruálhatók.

Az bizonyos, hogy a plébános ezt követően is kiállt a kommunista párt mellett, miséin „*a kommunisták mellett beszélt*”, valamint hajlandó volt az MKP gyűlésein is felszólalni. A Móri járási párttitkár az ő 1947. május 18-i szereplésének tudta be, hogy Balinkán „*pártunk szimpátiáját megnövelte*”.⁴⁷⁴ A plébános az 1947-es választások alkalmával minden erejével a kommunista párt mellett agitált, még a megye képviselőjelöltje is volt.⁴⁷⁵ 1947. augusztus 3-án a Móron tartott nagygyűlésen Rajk László előtt szólalt fel és az egyház valamint a demokrácia „*eggyéforrását*” kívánta. 1947. augusztus 10-én pedig a *Szabad Nép*ben felhívást jelentetett meg, amelyben az MKP budapesti bizottságához fordult azzal a kéréssel, hogy a bakonykúti templom helyreállítását anyagilag támogassák. A nyílt levél megjelenése után a püspök ismételten figyelmeztette Szittyayt, hogy tartózkodjon a politikai szerepléstől, és kánoni intelemnél részesítette. Ezt követően újból megpróbálta őt eltávolítani a plébániáról és Udvardi Ignácot nevezte ki a helyére. Az ekkor már nagy befolyással bíró kommunista párt megyei vezetői azonban elérték, hogy Udvardi visszautasítsa a felkérést („*Mi akkor beszéltünk Udvardival aminek eredményeként az nem fogadta el a kinevezést, és így Szittyay elvtársunk továbbra is Bakonykútin maradt*”).⁴⁷⁶

Végül 1948 áprilisában Szittyay Dénes bakonykúti plébános személye körül országos botrány kerekedett. Rajk székesfehérvári látogatása alkalmával⁴⁷⁷ Szittyay kenyeret nyújtott át a belügyminiszternek és köszöntötte őt, mint egy olyan párt tagját, aki lehetővé tette a földosztást. A gyűlés alatt a plébános az emelvényen a munkáspártok, a kisgazdapárt, valamint a parasztpárt képviselői között foglalt helyet. Ezt követően – megelégtelve a sorozatos politikai szerepvállalásait – Shvoy Lajos megyés püspök Szittyay Dénest eltiltotta a papi hivatás gyakorlásától (tévesen ez az esemény úgy ment át a köztudatba, hogy a püspök kiközösítette a plébánost). Ennek köszönhetően a megyés püspököt a helyi és az országos sajtó intenzíven támadta, úgy állították be, mint aki üldözi a nép egyszerű papját.⁴⁷⁸ A *Szabad Nép* hasábjain két cikk jelent meg a Fejér megyei eseményekkel kapcsolatban, amelyek mintegy felvezetésül szolgáltak Révai május 9-i *A fekete reakció* című vezércikkéhez, amelyben kiállt Szittyay mellett és ostromozta a felső klérust.⁴⁷⁹ Az országgyűlésben május

⁴⁷² Az MKP bakonykúti alapszervezetének iratanyagában tagnévsor nem maradt fenn. Az alapszervezet vezetői között azonban bizonyosan nem volt Szittyay Dénes.

⁴⁷³ 1947-ben már Besnyőn szolgált.

⁴⁷⁴ Bódd–Czetz 2009: 125. sz. dokumentum.

⁴⁷⁵ *A Magyar Kommunista Párt képviselőjelöltjeinek névsora*. Fehérvári Hírek (FH) 1947. augusztus 2. 1..

⁴⁷⁶ Az MKP Fejér Megyei Bizottságának levele a Központi Vezetőség Értelmiségi Osztályának. 1948. április 22. FML X. 1. 2/48. ö. e.

⁴⁷⁷ Rajk László 1948. április 11-én, vasárnap tartott beszédet Székesfehérváron. A *Fehérvári Napló* szerint a gyűlésen részt vett dr. Szitnyai (Szittyay) Dénes Bakonykúti plébános is. *Rajk László fehérvári beszéde*. FN 1948. április 13. 1.

⁴⁷⁸ *A megyés püspök hajsza a nép papja ellen*. FN 1948. május 9. 3.

⁴⁷⁹ A Szittyay-üggyel három cikk is foglalkozott a *Szabad Nép*ben: *Inkvizíciós szellem Shvoy egyházmegyéjében*. SzN 1948. május 6. 3., *Shvoy úr, a székesfehérvári püspök, aki kiközösítette a bakonykúti plébánost*. SzN 1948. május 8. 3., Révai József: *A fekete reakció*. SzN 1948. május 9. 1.

12-én Gyöngyösi János a kisgazdapárt főtitkára interpellált a Szittyay-ügyben. Dinnyés Lajos azonnali válaszában kijelentette; megállapítható, hogy a felfüggesztés mögött politikai és nem vallási okokat kell keresni. Védelmébe vette Szittyayt, aki „nemcsak pap, hanem a demokratikus köztársaság szabad polgára” és így „joggal számíthat védelemre a néptől, amely mellett kiáll, de a köztársaság kormányától is, amely nem tűrheti bárki üldözését demokratikus állásfoglalása miatt”.⁴⁸⁰

A megye területén nagy visszhangot váltott ki a Szittyay-ügy, mindenki számára egyértelmű volt, hogy már többről van szó, mint a bakonykúti plébános sorsa, itt a párt és a katolikus egyház feszül egymásnak. Éppen ezért Németh István megyei titkár levélben fordult a párt központi vezetőségéhez, azonnali intézkedést kért Szittyay álláshoz juttatása érdekében.⁴⁸¹ Javasolta, hogy „gyorsan el kell helyezni középiskolába nyelvtanárnak”.⁴⁸² A párt felső vezetése azonban ennél nagyvonalúbbnak bizonyult, és a bakonykúti plébánosból miniszteri tanácsos lett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban.⁴⁸³ Rákosi erről így írt visszaemlékezésében: „Szittyay [helyesen: Szittyay] Dénesnek mi azonnal a hónap alá nyúltunk, felhoztuk Budapestre, azonnal állásba helyeztük, s gondoskodtunk róla, hogy felfüggesztése ne hasson elriasztóan a többi demokratikus papra, ellenkezőleg, lássa mindenki, akit illet, hogy a demokrácia nem engedi, hogy híveit az egyházon belül üldözzék”.⁴⁸⁴ Szittyay Dénes ezt követően munkája során a minisztériumban az államosított egyházi iskolák ügyeiért volt felelős. 1957. augusztus 22-én hetven éves korában hunyt el agyvérzés következtében.

Rajk László ominózus április 11-i székesfehérvári beszéde a megyei pártvezetés szerint nem hozta meg a kívánt hatást, a résztvevők száma (mintegy tízezer fő) messze elmaradt a várakozásoktól,⁴⁸⁵ melynek okát a megyei bizottság az esős időben látta. Szintén esős, szeles idő volt a május elsejei ünnepség idején is, ennek ellenére a megyei pártvezetés – a szervezettség és a résztvevők száma alapján – eredményesnek minősítette azokat. Kiemelték, hogy minden esetben a vármegyei nemzeti bizottsághoz előre beküldött ünnepélytervek alapján folytak a megemlékezések. Kifogásolnivalót csak abban találtak, hogy „az egyházi reakció mindenütt megkísérelte, hogy bekapcsolódásával egyházi jelleget adjon a megmozdulásnak”. A megyei bizottság jó előre figyelmeztette erre a „veszélyre” az alapszervezeteket,⁴⁸⁶ így azok minden szükséges ellenlépést meg tudtak tenni. Ercsiben és Pusztavámon a helyi kommunisták még a csendes misét is leállították. Alsószentivánon viszont a mise után egyházi felvonulást és iskolaszentelést, majd kultúrelőadást tartottak. Határozatlan fellépése miatt a helyi vezetőség ellen fegyelmi vizsgálatot rendeltek el, az iskolaigazgató és a tanító ellen pedig „kijelentéseik és cselekedeteik alapján rendőrségi eljárás indult”. A megyei bizottság szerint a május elsejét követő keresztjáró körmeneteket a teljes érdektelenség övezte, azokon „pár vénasszony és egy-két pap-szerető kivételével nem jelent meg senki”.⁴⁸⁷

⁴⁸⁰ A magyar nép és kormánya megvédi Szittyay Dénest. FN 1948. május 13. 1.

⁴⁸¹ A kommunista párt mindent elkövetett, hogy támogatásáról biztosítsa a plébánost a nyilvánosság előtt, ennek köszönhető az is, hogy Szittyayt a május 17-én alakult Magyar Szabadságharcos Szövetség Fejér megyei választmányának tagjává választották. Szittyay plébánost nagy lelkesedéssel választották a Szabadságharcos Szövetség megyei vezetőségének tagjává. FN 1948. május 19. 2.

⁴⁸² Az MKP Fejér Megyei Bizottságának levele a Központi Vezetőség Értelmisségi Osztályának. 1948. április 22. FML X. 1. 2/48. ö. e.

⁴⁸³ Feitl–Gellériné–Sipos 1997: 516–517, 711. Lásd még: Szabó 2000: 37.

⁴⁸⁴ Feitl–Gellériné–Sipos 1997: 517.

⁴⁸⁵ A szervezés során legalább huszonötezer fővel számoltak. Jelentés az MKP Központi Vezetőségének. 1948. április 12. FML X. 1. 1/11 ö. e.

⁴⁸⁶ 1948. április 28-án az alábbi szövegű levelet kapták a járási bizottságok: „Kedves Titkár elvtárs! Nyomatékosan felhívjuk a figyelmedet, hogy a május 1-i ünnepségekkel kapcsolatban az egyházak sem (tábori) misét ne tartsanak, sem más módon ne adjanak egyházi jelleget az ünnepnek. Ahol ilyen előkészületek folynak, azonnal állítsátok le. Május 1 kizárólag a dolgozók ünnepe és ebbe az egyház semmiféle módon nem folyhat be. Ezen utasítás maradéktalan végrehajtásáért a járási pártbizottság felelős.” FML X. 1. 2/44. ö. e.

⁴⁸⁷ Jelentés az MKP Központi Vezetőségének. FML X. 1. 2/7 ö. e.

Az iskolák államosítása

A Szittyay-ügy mellett az egyházi iskolák államosításának terve is alaposan megosztotta a megye lakosságát. A párt részéről már a hivatalos tárgyalások megkezdése előtt felmerült, hogy az egyházi kezelésben működtetett iskolákat állami tulajdonba vegyék.⁴⁸⁸

1947 decemberében a nagykarácsonyi kommunista alapszervezet azzal a kéréssel fordult a megyei pártvezetőséghez, hogy a település iskoláját milyen módon lehetne állami kezelésbe venni. Németh István megyei titkár válaszában elítélte a nagykarácsonyiak radikális államosítási elképzelését („*értesítünk benneteket, hogy az iskolát egyszerűen – radikális úton – államosítani nem lehet*”), és azt a tanácsot adta, hogy a pusztai lakossága egyöntetűen kérje a plébános cseréjét.⁴⁸⁹ Erre okot adhat – írta –, hogy a település többé már nem a zirci rend birtoka, így nem indokolt a ciszterci pap jelenléte. Németh hangsúlyozta, hogy a kérvényt ne az MKP írja, hanem a pusztai egész lakossága, a hívek. A kérvényt a kultuszminiszterhez címezzék, de a megyei bizottsághoz küldjék be, az majd gondoskodik a továbbításáról (amint a megyei titkár írja: „*hogy ne süllyeszthessék el az aktát*”). Pártbélyegző nem szerepelhet a kérvényen, figyelmeztetett Németh István, és felhívta a nagykarácsonyi alapszervezet figyelmét arra is, hogy minél több aláírás szerepeljen a beadványon. Végül a megyei bizottság a következőket javasolta a községnek: „*Ha már új plébános lesz, akkor az Elvtársak minél többen menjenek be, mint egyházközségi tagok, és akkor, mint egyházközség hivatkozzanak a nagy terhekre és elhatározzák [sic!] az államosítást. Ha az elvtársak mindent az utasításnak megfelelően csinálnak, a siker nem marad el.*”⁴⁹⁰

Németh István az MKP megyei titkára tévedett, az iskolák radikális úton történő államosítására egy fél év múlva⁴⁹¹ Fejér megyében is sor került. A pártsajtóban már május végétől megkezdtek az ideológiai előkészítést, „megdöbbentő” adatokat közöltek a felekezeti tanítók anyagi és lelki megnyomorításáról. Napi szinten jelentek meg az államosítást sürgető felhívások a párt tömegszervezeteinek és a pedagógus szervezetek aláírásával.⁴⁹² Leleplező cikkekben mutatták be a klerikális reakció tevékenységét az államosítás megakadályozása érdekében.⁴⁹³

A párt központi vezetősége nagy hangsúlyt helyezett arra is, hogy az iskolák államosításának zökkenőmentes előkészítésébe és lebonyolításába a közigazgatás megyei, járási és települési szerveit is aktívan bevonja. Az 1948. május 24-én kelt bizalmas körlevélben ismertették a megyei bizottsággal a helyi közigazgatási szervekre váró feladatokat. Ennek értelmében a nemzeti bizottságoknak és

⁴⁸⁸ Az egyházi iskolák ügye már 1947 tavaszán napirendre került. Ortutay Gyula 1947. február 28-án a kisgazdapárt politikai bizottságának javaslatot tett a fakultatív hitoktatás bevezetésére. Ezt a javaslatot végül nem tárgyalta a parlament, azonban előrelátható volt, hogy a kommunista vezetés további támadásokat indít az egyházi oktatás ellen. Lénárd–Tímár–Soós 2008: 31–39.

⁴⁸⁹ A plébános (Debreczeni Sixtus) „cseréjére” az adott okot, hogy közte és a település lakói között elmérgesedett a viszony, amely végül verekedésbe torkollott. A fennmaradt rendőrségi dokumentumok alapján valószínűsíthető, hogy az ellentét oka a papi kezelésben lévő 25 hold föld további sorsa volt. Növelte a feszültséget az is, hogy a korábbi kántor (aki egyben a tanító is volt) helyett Debreczeni 1947. szeptember elején újat hozatott, akit a falu népe nem ismert. FML X. 5. 5/22. ö. e. Shvoy Lajos emlékirataiban Debreczeni Sixtus nagykarácsonyi lelkészről így ír: „Előzőleg Nagykarácsonypusztán volt lelkész, ahol nagyon ügyesen gazdálkodott, és sok szegény emberen segített. Mert szálla volt a párt szemében, egynéhány felbérelt legénnyel elverették.” Mózessy 2002: 119.

⁴⁹⁰ Bödő–Czetz 2009: 152. sz. dokumentum.

⁴⁹¹ 1948. évi XXXIII. törvény, a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonba vétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában. Az államosításról lásd: Lénárd–Tímár–Soós 2008: 48–101.

⁴⁹² *Megdöbbentő adatokat közöltek az egyházi tanítók feletteseik terrorjáról.* FN 1948. május 25. 3. *A pedagógus szervezet megyei titkára a felekezeti tanítók ügyének támogatását kérte a szakszervezettől.* FN 1948. június 4. 3.

⁴⁹³ *Fenygetésre sem írta alá 300 szülő a fehértvári zárda íveit.* FN 1948. június 2. 3.

a törvényhatósági bizottságoknak a lehető legrövidebb időn belül (ha kellett, rendkívüli közgyűlés összehívásával) határozatot kellett hozniuk, amelyben kérik az egyházi iskolák államosítását „*lehetőleg egyhangúlag*”. A Központi Vezetőség ajánlása értelmében a javaslatot egy kisgazdapárti vagy parasztpárti, római katolikus képviselővel kellett előterjesztetni. Az így elfogadott határozatot a Miniszterelnökségre, a Belügyminisztériumba és a párt közigazgatási osztályára is el kellett juttatni. Hasonló tartalmú határozatot kellett hoznia a járási tisztí értekezleteknek is, az előterjesztő személy itt sem lehetett kommunista párti. Ezen túlmenően a települések jegyzőinek egyéni agitációt kellett folytatniuk az iskolaállamosítás mellett, a következő előnyök hangsúlyozásával: csökkenni a községi terhek, a felekezeti tanítók számára jobb lesz az előmeneteli lehetőség, megszabadulnak az iskolaszék gyámkodásától, kedvezőbb fizetés, jobb oktatási lehetőségek, jobb tankönyvek, amelyek eredményeként műveltebb lesz a magyar ifjúság.⁴⁹⁴

Az erőfeszítés ellenére, amellyel a helyi képviselő-testületeket igyekeztek rábírní az államosítás melletti állásfoglalásra, voltak olyan települések is, ahol az előljárók nem engedelmeskedtek maradtak a párt ezen utasításának. Perkátán a június 3-án tartott képviselő-testületi ülésen előterjesztett javaslatot – melyben a testület utasította az előljárást, hogy kérje a kormányt az iskolák államosítására – a szavazás során többen is elutasították. A Nemzeti Parasztpárt helyi elnöke tartózkodott, míg a pártvezetőség egy másik tagja a javaslat ellen szavazott. Simon Mihály perkátai kisgazda elnök szintén a javaslat ellen szavazott. Összességében az NPP részéről öt tag, míg a kisgazdák részéről hat fő szavazott a javaslat ellen (az MDP részéről Borbély György, volt „*Szoc. Dem. előljáró*” is nemmel szavazott, ellene pártfegyelmi eljárást indítottak). Ettől függetlenül a többség a javaslat elfogadása mellett foglalt állást.⁴⁹⁵ A szavazás után majdnem tettelességig fajuló szóváltás alakult ki a testületi ülésen, melynek során az elégedetlenkedők „*a kormány egyes tagjait sértegették és lealacsonyító kijelentéseket tettek, majd a Népidemokráciát [sic!] gyalázták*”. Simon Mihály – a helyi MDP titkár jelentése szerint – „*a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat*⁴⁹⁶ *diktátornak nevezte. Beszédében be akarta bizonyítani, hogy a közoktatásügyi kormányzat diktatúrával akarja rákényszeríteni népünkre az iskolák államosítását.*” Az MDP perkátai vezetősége azonnali intézkedést kért a „*demokratikus fejlődés akadályozóinak*” eltávolítására.⁴⁹⁷

Három nappal később tartották a településen az 1848-as emlékmű avatását, amelyet elsőként P. Horváth Ferenc perkátai plébános áldott meg, majd beszédet tartott. Ebben arra kérte a település lakóit, hogy az emlékművet, amelyet beszentelt, tartsák tiszteletben, és arról a helyről ne politizáljanak „*mert ellenkező esetben az áldás visszavonódik vagy érvénytelen*”. A következő beszéd és a műsor azonban (az MDP titkár korábbi ígéretével ellentétben) politikai töltetű volt, ezért a plébános elhagyta az ünnepség színhelyét.⁴⁹⁸

A főispán 1948. június 8-án Székesfehérváron értekezletet tartott az alispán, az MDP megyei titkára, az államrendőrség képviselője, az államvédelmi osztály vezetője, a járási főjegyzők és járási rendőrkapitányok bevonásával. Itt ismertette az egy nappal korábban a Belügyminisztériumban elhangzott utasításokat és a szükséges intézkedéseket. Ezek értelmében utasították a képviselő-testületeket és a „népi szerveket”, hogy az államosítás mellett foglaljanak állást. A megyében „*némely helyen a hangulat csekély mértékben izgatott volt, az államosítás ellen némelyek felelőtlen kijelentést tettek*” – ám a rendőrség és a közigazgatás képviselői minden esetben határozottan léptek fel. A

⁴⁹⁴ Az MKP KV levele az iskolák államosításával kapcsolatban. 1948. május 24. FML X. 1. 2/24. ö. e.

⁴⁹⁵ „A Képviselőtestület az egyházi és más iskolák államosítása mellett foglal állást és kéri a népi kormányt, hogy az államosításról szóló törvénytervezetet a legsürgősebben vigye a ház elé. Utasítja az előljárást, hogy ezen határozatról a minisztert a legsürgősebben értesítse.” FML V. 154. a) 1948. június 3.

⁴⁹⁶ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1947 és 1950 között Ortutay Gyula volt.

⁴⁹⁷ FML XXXV. 1. 9/34. ö. e. Az MDP Perkátai Szervezetének jelentése 1948. június 10.

⁴⁹⁸ FML XXXV. 1. 9/34. ö. e. Az MDP Perkátai Szervezetének jelentése 1948. június 10.

karhatalom bevetésére egyetlen esetben került sor, június 13-án Sente Imre besnyői plébánost⁴⁹⁹ – „felelőtlen kijelentései miatt” – az államrendőrség államvédelmi osztálya letartóztatta. A letartóztatás közben a plébános szakácsnője az ott alvó két ercsi fiatalembert elküldte a „*falu lakosságát fellármázni*”, hogy a letartóztatást és a plébános elvételét akadályozzák meg. Nagyobb tömeg vonult a plébánia elé, és mint a jelentésben olvasható „*csupán a rendőrség gépkocsivezetőjének lélekjelenlétének volt köszönhető, hogy a plébánost és az eljárást végző rendőrségi személyeket a tömeg elől gépkocsin el tudta szállítani.*” Az eset után a karhatalom nagy erővel vonult ki a településre és az „*izgatott tömeget lecsillapította*”, amint a jelentés végén olvashatjuk „*azóta a községben a legteljesebb nyugalom uralkodik*”.⁵⁰⁰

Az egyházmegyében összesen 58 népiskolát, 98 általános iskolát államosítottak.⁵⁰¹ A felekezeti tanítók száma 446, a tanulók száma 21 234 fő volt. Államosításra került még három szerzetes gimnázium, két szerzetes tanítónőképző, 21 óvoda (28 óvónővel), valamint hat diákotthon (850 bentlakóval) és egy tanoncotthon (ötven bentlakóval).⁵⁰²

Az 1948. májusi pártgyűlés során újonnan alakult megyei pártbizottságnak hamarosan nagy kihívással kellett szembenéznie, ugyanis a párt részéről fő ellenségnek tekintett Mindszenty József 1948 szeptemberében, a bodajki búcsú keretében tartott Mária kongresszuson részt vett és ott szentbeszédet is mondott.⁵⁰³

Mindszenty Bodajkon

Mindszenty az ottawai Mária Világkongresszus után határozta el a magyar Boldogasszony Év megrendezését. A püspöki karral egyeztetve a Mária Év megnyitását 1947. augusztus 15-re tűzték ki, melyre Esztergomban került sor. A szentévet hivatalosan 1948. december 8-án zárták le.⁵⁰⁴ A kommunista vezetés a zarándoklatokat folyamatosan figyelemmel követte, nem egy esetben zavarta, sőt igyekezett azokat megakadályozni. 1948 szeptemberében Celldömölkön karhatalommal próbálták a zarándoklatokat távol tartani a várostól száj- és körömfájás járványra hivatkozva.

A Fejér megyei Bodajk a legrégebbi magyar búcsújáró helyek közé tartozik. A Székesfehérvártól északnyugatra mintegy 20 km-re található település szent kútját már az első ezredforduló előtt vallásos tisztelet vette körül, mellé – Szent István idejében – a Szűzanya tiszteletére kápolnát építettek, ahova – a legendák szerint legalábbis – Szent István, Szent Imre, Szent Gellért és Szent László király is elzarándokolt. A 12. század közepétől a település és a kegyhely a fehérvári keresztes konvent javaihoz tartozott. A török hódoltság időszakában Bodajk részben megsemmisült, megmaradt lakossága pedig elmenekült. A kegyhely is pusztulásnak indult. A török kiűzését követően az 1695-ben Mórra telepített kapucinus rend szerzetesei kezdték meg a bodajki zarándokhely helyreállítását.⁵⁰⁵ 1728–42 között a kápolna mellé barokk kegytemplomot építettek, felszentelésére 1742-ben került sor. A 20. század elején egy tizenötezer zarándok befogadására alkalmas zarándokudvar kezdtek kialakítani, olaszos árkádsorral és szabadtéri oltárral.⁵⁰⁶ A második világháború során a kegyhely és a zarándokudvar is súlyosan megrongálódott, helyreállításukat követő felszentelésükre

⁴⁹⁹ Sente Imre (1914–1967) besnyői (a jelentésben még göböljárás) plébános.

⁵⁰⁰ A felekezeti iskolák államosításával kapcsolatban tett intézkedésekről jelentéstétel. 1948. június 21. FML IV. B. 401. b) Az iskolák államosítására vonatkozó iratok.

⁵⁰¹ Fejér megyében az államosítás idején 202 alapfokú iskola működött, döntő többségük felekezeti kezelésben. FML IV. B. 401. b) Az iskolák államosítására vonatkozó iratok.

⁵⁰² Mózesy 2002: 104.

⁵⁰³ A Mindszenty látogatásával kapcsolatban lásd: Czetz 2008b.

⁵⁰⁴ Mindszenty 1989: 195.

⁵⁰⁵ Erdős 2002: 210–211.

⁵⁰⁶ Ipolyvölgyi 1992: 41–41.

1948-ban a búcsúval egybekötve került sor, amely eseménysorozatot Mindszenty József esztergomi bíboros, érsek, Magyarország hercegprímása⁵⁰⁷ is megtisztelt jelenlétével. Az illusztris vendégnek köszönhetően az MDP megyei vezetése megkülönböztetett figyelemmel követte a kétnapos eseménysorozatot.

1947 karácsonya után a megyés püspök ebédre hívatta Vajk Gyula bodajki plébánost, és közölte vele azon szándékát, hogy az országos Mária Év keretében Mindszenty József bíborost a településre meghívja.⁵⁰⁸ Ebben az évben újították fel a zarándokudvart is, amelynek a felszentelését szintén a búcsú idejére időzítették. A hercegprímás látogatása mind állami, mind egyházi vonalon komoly előkészületeket igényelt. Mindszenty József 1948 elején a püspöki invitálást elfogadta, így a Boldogasszony Év keretében rendezendő egyházmegyei zarándoklatot szeptember 25–26-ra tűzték ki. Nehezebb feladatot jelentett a hivatalos állami engedélyek beszerzése. Különösen kritikus volt a hangszórók használata, amelyet végül csak azzal a feltétellel engedélyeztek, hogy az nem lehet precedens értékű más egyházi rendezvények esetében.

A megyei pártvezetés is élénken érdeklődött a zarándoklat iránt. Megakadályozni ugyan nem tudták, de minden lehetőséget megragadtak, hogy a résztvevők számáról, a beszédekről információkat szerezzenek. Közigazgatási vonalon utasították a Bodajk környéki települések jegyzőit, hogy a falu plébánosát keressék fel és figyelmeztessék, hogy a búcsún vagy a körmenet során előforduló „demokráciaellenes megnyilvánulásokért, a demokráciát sértő közhangulatért vagy bármiféle rendezvársért elsősorban a plébános lesz a felelős”.⁵⁰⁹

A korábbi rossz tapasztalatok hatására Mindszenty József a vasárnapra tervezett ünnepélyes fogadás helyett már szombaton a déli órákban Bodajkra érkezett. A kegytemplom előtt több ezres zarándoksereg fogadta.⁵¹⁰ A titokban előrehozott esemény alaposan megzavarta a rendőrséget, amely azt a feladatot kapta, hogy „biztosítsa” a rendet a hercegprímás érkezésekor.

A zarándoklat részletes menetét Kőszegi Ferencnek az MDP Móri járási titkárának jelentéséből ismerhetjük meg. E szerint 25-én délután Shvoy Lajos nyitotta meg az ünnepséget, majd a hívők a kálvária dombon „szabályos” körmenetet tartottak, „*Fent Szent Péternél Vajk Gyula bodajki plébános tartott bevezető beszédet és imádságot*”.⁵¹¹ Este kilenc órától szentségimádás volt a kegytemplomban. Az MDP részéről Tóth Jenő járási bizottsági tag vezetésével 12 tagú kerékpáros őrség érkezett a faluba, akik az „*éjszakai megnyilvánulásokat figyelték az ájtatos hívőknél*”. Rendkívüli eseményre azonban nem került sor, a párt részéről ezt annak tudták be, hogy az érkező zarándokokat a rendezőség figyelmeztette, ne politizáljanak.

Vasárnap reggeltől folyamatosan gyóntattak a kegytemplomban, majd fél nyolckor Shvoy Lajos tartott szentmisét, őt követte tíz órakor Mindszenty József, aki beszédében aktuális politikai kérdésekkel nem foglalkozott. Az eseményen résztvevő pártfunkcionáriusok és népmivelők jelentéseikben is ezt hangsúlyozták. Ettől függetlenül majd minden beszámolóban olvashatunk a bíboros valamely kijelentéséről, amelyet kifogásolnak a jelentés írói. Minden esetben felróják Mindszentynek, hogy a Fogolykiváltó Szűz Mária segítségét kérte a fogságban sínylődő magyarok kiszabadítása érdekében. Kiemelték még a bíboros következő mondatát is: „*Ha valakinek az volt az aggálya vagy*

⁵⁰⁷ A magyar törvények alapján Mindszenty a hercegi címét ekkor már nem viselhette. Az egyházjog értelmében azonban ezt a címet 1951-ig viselte.

⁵⁰⁸ Vajk Gyula emlékiratai. 33.

⁵⁰⁹ Jelentés a bodajki búcsúról. 1948. szeptember 23. FML IV. B. 401. a) 1. d.

⁵¹⁰ Vajk Gyula emlékiratai. 35.

⁵¹¹ 25. számú dokumentum.

*fájdalma, hogy ezeken a Mária napokon miért nem dicsérünk most élő embereket, azoknak az a válszom, hogy mi a Mária napokra Máriát dicsérni jövünk.*⁵¹²

Kőszegi jelentése szerint a bodajki Mária napon tíz-tizenötezer fő vett részt.⁵¹³ A zarándokok mellett jelen voltak az eseményen a párt agitátorai is. Hivatalosan ötszáz fő népnevelőt regisztráltak, akik a tömegben elvegyülve működtek. A jelentés alapján valószínűsíthető, hogy ennél jóval többen voltak a megmozduláson, de nagyrészüik – főleg a Budapestről érkezettek – nem regisztráltatta magát.

Kőszegi véleménye szerint a zarándokok többsége nem vallási áhítatból vett részt az eseményen, hanem pusztán kíváncsiságból – *„mivel nem mindennapi látvány Mindszenty P. József személye.”* Állítását alátámasztandó leírja, hogy a misék és szentbeszédek alatt *„a tömegek hullámoztak, le föl sétáltak az utcán, és nem voltak nagyon elmélyülve a vallási ájtatosságban”*. Hasonló véleményeket más jelentésekben is olvashatunk. Az egyik informátor leírja, hogy beszélgetésbe keveredett néhány helyi gazdával, akik szerint a búcsún azért voltak annyian, mert szokás és divat, nem pedig meggyőződésből. Ebből azt a következtetést vonja le a jelentés írója, hogy a következő búcsún jóval kevesebben lesznek. Ugyanakkor kiemeli, hogy *„a tömeg egyötöde lehetett férfi és azok közül is igen sok nem magyar anyanyelvű”*.⁵¹⁴ Kőszegi szerint a tömegnek csupán tíz százaléka volt férfi, a többiek nők és gyerekek. Életkori megoszlás szerint a megjelentek hatvan százaléka 25 év alatti volt.

Az eseményen résztvevő pártaktivisták pontos létszámát nem ismerjük, írásos jelentés összesen négy maradt fenn. A zarándoklaton elhangzott beszédek a tömegben elvegyült aktivisták gyorsírással jegyezték le. A tisztázott példányok⁵¹⁵ alapján megállapítható, hogy Mindszenty beszédét legalább ketten lejegyezték.⁵¹⁶ Vajk Gyula prédikációját egy fő rögzítette. Shvoy püspök beszédéről mai napig nem került elő feljegyzés.⁵¹⁷ Kiemelkedik a jelentések közül a már említett Kőszegi-féle feljegyzés, amely részletekbe menően számol be az eseményekről.

1948 augusztusától fokozottan lendült támadásba a helyi pártsajtó Mindszenty bíboros ellen. A bodajki búcsúról „természetesen” nem számoltak be, ugyanakkor szeptember végétől megszapordtak a bíboros elleni támadások a lapban. 1948. október 13-án háromszáz aláírással ellátott petíciót juttattak el a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba, amelyben a székesfehérvári diákok tiltakoztak Mindszenty „uszítása” ellen.⁵¹⁸

Ezzel párhuzamosan közigazgatási vonalon is előtérbe került a hercegprímás személye. Fejér Vármegye Törvényhatósági Bizottsága szeptember 29-én tartott ülésén Majsai Mihály bizottsági tag *„kifogásolás tárgyává tette”*, hogy Mindszenty hercegprímás a búcsúkon politikai beszámolókat tart. Javasolta, hogy *„írjunk fel a Kormánynak, hasson oda, hogy ez szűnjön meg”*. Az indítványhoz csatlakozott Pintér József (FKgP) bizottsági tag is, aki kifejtette, hogy ő *„nem az egyház ellen van, csupán azt teszi szóvá, hogy az, vallási tevékenysége közben politikai vonalon tevékenykedik”*. Javasolta, hogy külön kell választani az egyház vallásos és politikai szerepét. A javaslatot elfogadták és a törvényhatósági bizottság ez ügyben felirattal fordult a kormányhoz.⁵¹⁹

⁵¹² Mindszenty József prímás 1948. évi szeptember 26-án a bodajki Mária napon elmondott beszéde szó szerint (gyorsírással) lejegyezve. 24. számú dokumentum.

⁵¹³ Mindszenty emlékirataiban huszonnyolcezer főt említ. Mindszenty 1989: 201., Vajk Gyula harminc ezres tömegről ír. Vajk Gyula emlékiratai 35.

⁵¹⁴ Jelentés a bodajki búcsúról. FML XXXV. 8. 183. ö. e.

⁵¹⁵ Az eredeti, gyorsírással leírt szövegek nem maradtak fenn, csak a tisztázatok.

⁵¹⁶ A bíboros által elmondottakat csak az egyik jegyzetelőnek sikerült teljes egészében leírnia.

⁵¹⁷ A pártarchívumban Shvoy püspök beszédének nincsen nyoma. Nem valószínű, hogy pont az ő beszédét nem jegyezték le. Feltételezhető inkább, hogy az idők folyamán az elveszett.

⁵¹⁸ *Mindszenty uszítása ellen tiltakoznak a fehérvári diákok.* FN 1948. október 13. 1.

⁵¹⁹ FML IV. B. 402. a) 1948. szeptember 29.

A megye mellett természetesen a város sem maradhatott le, sőt igyekezett azt túllicitálni. Székesfehérvár Törvényhatósági Jogú Város 1948. október 23-i közgyűlésén Palásthy Sándor (NPP) napirend előtti felszólalásában azt bizonygatta, hogy Mindszenty a körmeneteket arra használja fel, hogy politikai gyűléseket tartson, ezért azzal az indítvánnyal fordult a közgyűléshez, hogy a kormány felé tegyenek javaslatot „ennek megszüntetésére”. Kifejtette, hogy a katolikus egyház még nem rendezte viszonyát az állammal, holott a református egyház ezt már korábban megtette. Éppen ezért kérte, hogy a város szüntesse meg kegyúri viszonyát az egyházzal, és a kegyúri jogból fakadó kiadásokat töröljék a költségvetésből. Az indítványt a közgyűlés egyhangúlag elfogadta, és az 1949. évre járó kegyúri terheket nem vette fel a költségvetési tervezetbe.⁵²⁰ A törvényhatósági bizottság ezen döntéséről az október 24-ei számában a *Fehérvári Napló* is beszámolt.⁵²¹

Az egy nappal később tartott megye bizottsági ülésen összegezték a „Mindszenty akcióval” kapcsolatban addig elért eredményeket, megállapították, hogy mind a megyei törvényhatósági bizottság, mind a városi törvényhatósági bizottság tiltakozott Mindszenty „politikai jellegű gyűlései” ellen. Különös elégedettséggel vették tudomásul a város kegyúri jogáról való lemondását. Mint írják: „Ezzel a város kb. 100 000 Ft-ot takarít meg és fordíthat más célra. A felhasználásról természetesen mi intézkedünk.”⁵²²

1948 folyamán a katolikus egyház kivételével minden történelmi egyházzal és felekezettel megszületett a megegyezés. A megállapodások megszületése után csupán a katolikus egyház viszonya maradt rendezetlen az állammal, amely eddig is ezt az egyházat tekintette „fő ellenségének”. A támadások fokozódtak nem csak országos, de helyi szinten is. A legfőbb célpont továbbra is a hercegprímás maradt. November 19-én a fehérvári vasutasok és postások szakszervezete tiltakozott Mindszenty politikai tevékenysége ellen. Kijelentették, hogy a Mindszenty-féle uszítás már a „családi békénket is felborítja”.⁵²³ Harcba szálltak a helyi középiskolák diákjai és a kongreganista ifjak is. A leánylíceum és az Ybl gimnázium diákjai levelet intéztek a kultuszminiszterhez. A levélben – melyet teljes egészében közölt a helyi sajtó – a fehérvári kongreganisták kinyilvánították csatlakozásukat azoknak a katolikus testvéreknek a soraihoz, „akik tiltakoznak Mindszenty József haladásellenes, egyházunk érdekeit súlyosan veszélyeztető magatartása és politikája ellen”.⁵²⁴

A sajtó által sugallt képpel ellentétben Székesfehérvár ifjúsága nem egyöntetűen állt ki Mindszenty politikája ellen. A megyei pártbizottság is foglalkozott a leányiskolában történt eseményekkel. Itt a diákszövetség faliújságára kifüggesztett egyházellenes cikkeket letépték, illetve leköpdösték. A tanulók kilátásba helyezték, hogy azokat, akik komolyan foglalkoznak a faliújsággal, megfogják verni. A tetteseket a lányok nem voltak hajlandók megnevezni. Németh István javasolta, hogy „meg kell vizsgálni egy-pár osztály összetételét, és legalább húsz leányt, [a]kiknek [az] apjuk katonatiszt, földbirtokos, vagy más nyugatosnak [sic!] a leánya ki kell zárni az iskolából, de ki kell tiltani az ország egész területének minden iskolájából is két-három tanárral együtt”.⁵²⁵

A megyei pártvezetés 1948 végén kidolgozta a klérus elleni munkatervét. Ennek első mondatában megállapították, hogy „a klerikális reakció mind jobban tudatára jön annak, hogy a harcot, melyet az imperialisták zsoldjában a magyar dolgozók ellen vív elvesztette”. A párt értelmezése szerint a megyében fokozódott a klerikális reakció nyomása, „frontális támadást indított ellenünk a klérus”. Arra a következtetésre jutottak, hogy az akciók központi irányítás mellett folynak és az egész megyére kiterjednek. Ennek alátámasztására azt a példát említették, hogy a székesfehérvári zárdában

⁵²⁰ SzVL IV. B. 1437. 1948. október 23.

⁵²¹ Mindszenty bíboros politikai gyűléseinek betiltását követeli Székesfehérvár törvényhatósági bizottsága. FN 1948. október 24. 1.

⁵²² FML XXXV. 1. MDP PB 1948. október 25.

⁵²³ Mindszenty politikai tevékenysége ellen tiltakoznak a fehérvári vasutasok. FN 1948. november 19. 1.

⁵²⁴ Fehérvári kongreganista ifjak állást foglaltak Mindszenty ellen. FN 1948. november 26. 4.

⁵²⁵ FML XXXV. 1. MDP PB 1948. november 22.

megrendezett egyhetes „iskolán” nagy számban vettek részt vidékiek is. A pártbizottság ugyanakkor örömmel állapította meg: *„annak ellenére, hogy központilag és tervszerűen viszik a harcot, mozdulataikon és akcióikon észlehető a kapkodás és a bizonytalankodás”*. Azt a tényt, hogy *„a klérus egész vonalon támadásba lendült”* a helyi pártvezetés azzal magyarázta, hogy *„tudatába vannak annak a ténynek, hogy a harc döntő szakaszához értünk”*. Az elhamarkodott örömtől azonban óva intettek a megyei bizottság tagjai, mert a klérus kapkodása *„nem hogy csökkentené a veszély nagyságát, hanem inkább növeli azt, mert sarokba szorított görényhez hasonlóan vad dühvel [sic!] támadnak bennünket, és ha meg nem is akadályozhatják demokratikus fejlődésünket, de mindent elkövetnek, hogy gátolják azt”*.⁵²⁶

A pártvezetés a papok viselkedésében minden esetben a támadást, de legalábbis a károkozás szándékát látta. A békés egymás mellett élésre törekvő papokban a soraik közé befurakodni akaró *„sima ábrázatú”* ellenséget vélték felfedezni. A lovasberényi pártház felavatása előtt a helyi plébános felajánlotta, hogy felszenteli az épületet. A pártbizottságon megállapították: *„ha ezelőtt két hónapja mi kértük volna erre, mereven elzárkózott volna ez elől, ma pedig ő ajánlkozik rá”*. Természetesen a pártház felszentelésére nem került sor. Amennyiben a pap a helyi EPOSZ-os fiatalokkal együtt rúgta a labdát vagy játszott velük, abból azt a következtetést vonták le, hogy a célja nem lehet más, mint ellenőrizni az egyesület munkáját és ellensúlyozni azt. Hasonló következtetésre jutottak akkor is, amikor az egyik *„jól működő úttörőcsapat”* összejöveteleit látogatta a helyi plébános. Ő ugyan arra hivatkozott, hogy a tanítónő pedagógiai módszerét kiválónak tartja, és tanulni akarja, a pártvezetés számára azonban egyértelmű volt, hogy a célja nem lehetett más, mint *„ellenőrizni az elvtársnő munkáját és ellensúlyozni azt”*.⁵²⁷

Kemény fellépést ígértek a különböző hitbuzgalmi csoportok ellen is. Ezen csoportok működésében látták az okát annak, hogy az úttörőmozgalom nem fejlődött kellő mértékben. Különösen ellenségesen viszonyult a párt a szívgyárdákhoz. Az év végén a megyében összesen 37 szívgyárda működött. Róluk ezt írja a jelentés: *„tapasztalatunk, azokon a helyeken hol szívgyárda működik az úttörőmozgalom gyenge. Rendszerint a szülők azok, akik nem engedik a gyermekeiket az úttörőbe [sic!]. Nyilvánvalóan a pap és a vele egy húron pendülő pedagógusok befolyására történik ez.”*⁵²⁸

A tanonciskolában ugyanakkor csendes ellenállás bontakozott ki a párt egyházpolitikája ellen. A diáklányok megüzenték a SZIT⁵²⁹ megyei titkárának *„ha még egyszer Mindszenty ellen fog beszélni abban az esetben otthagyják az ülést”*. Az ügy kivizsgálása után a megyei pártbizottság megállapította, hogy *„itt a fekélyt Tamás Ödön igazgatóhelyettes képezi, ki már többször tett tanúbizonyságot antikommunista és antidemokratikus magatartásáról. Sürgősen ki fogjuk operálni.”*

A munkaterv tartalmazza a szükséges intézkedéseket is a klerikális reakció támadásának kivédésére. Mindenekelőtt a pártorganizáció kiépítését és az ifjúsági tömegszervezetek megerősítését határozták el. A konkrét lépések között szerepelt az EPOSZ bázisszervezeteiben az agitációs csoportok felállítása. Az öt–nyolc fős kommunista ifjabból álló csoportok azt a feladatot kapták, hogy házi agitáció során, az egyéni meggyőzés és felvilágosítás módszerét alkalmazva a *„falu papjának majdnem minden esetben kimutatható erkölcstelen életmódját”* leleplezzék, nyilvánosságra hozzák. Megállapították, hogy a klérus agressziója főleg a falvakban tapasztalható, ezért – valamint a kulákok elleni osztályharc miatt is – szükségessé vált, hogy *„súlyal a falura menjünk rá”*. További határozott fellépést terveztek a vallási mezbe bújtatott énekkarok, kultúrcsoportok és hitbuzgalmi csoportok ellen. A felszámolásukban döntő szerepet szántak a népi bizottságoknak is.⁵³⁰

⁵²⁶ 29. számú dokumentum.

⁵²⁷ 29. számú dokumentum.

⁵²⁸ 29. számú dokumentum.

⁵²⁹ Szakszervezeti Ifjómunkás és Tanoncmozgalom.

⁵³⁰ 29. számú dokumentum.

Támadásba lendültek a klerikális reakció és a kulákság hangadói ellen is, akiket az EPOSZ szervezetek tagsága előtt lehetetlenné szándékoztak tenni, majd kizárni. Nem várt külön sors a szívgárdákra és tagjaikra sem. Első lépésként – a tanfelügyelőség segítségével – az általános iskolából szorították ki őket, majd hivatkozva arra, hogy az iskolán kívül nem működhet ifjúsági szervezet, a szívgárdákat feloszlatták, melynek során a hatalmi szervek segítségét is igénybe vették. Ugyanezzel a módszerrel szüntették meg a középiskolákban a kongregációkat. Ezekkel az eseményekkel párhuzamosan megszervezték a középiskolákban a Márciusi Köröket,⁵³¹ osztályonként nyolc-kilenc fő részvételével. Feladatuk „az időszériű politikai események kiértékelése és annak egyéni agitáció formájában való terjesztése” volt.

Hasonló céllal a diák-klubban rendszeresen tartottak vita délelőttiöket, melyek témái között szerepelt például a „mindszentyizmus” és a szövetkezeti kérdés is. Azokba a községekbe, ahol a legerősebbnek tartották a klerikális reakció támadását, rendszeresen népnevelő csoportokat küldtek. A helyi EPOSZ szervezet feladata volt előkészíteni az agitációt és kijelölni a meglátogatandók körét.

Kiemelt szerepet kapott a munkatervben az iparos tanonciskola, ahol a már említett események hatására a SZIT szervezeti felépítésének átszervezését határozták el. Ötvenfős csoportokat és azon belül nyolcfős rajokat állítottak fel, valamint osztályonként ifjúsági felelősöket jelöltek ki. A SZIT csoportok részére 1500 forint értékben sportfelszerelést juttattak, amelyek átadására ünnepélyes keretek között, „politikailag jól előkészítve” került sor. Tamás Ödön igazgatóhelyettest a párt a „legrövidebb” időn belül a pedagógus kádertanács elé kívánta állíttatni és eltávolíttatni az iskolából.

A határozott fellépés ellenére Óbarok községben november 14-én megalakult a Mindszenty Brigád, mintegy 20 fővel. A megyei pártbizottság szerint egyértelműen ennek volt köszönhető, hogy a falu fiataljai körében apolitikus a hangulat.⁵³²

Decemberre a mesterségesen szított Mindszenty-ellenes hangulat a megyében – akárcsak az országban – a tetőfokára hágott. December 10-én, pénteken⁵³³ a kereskedelmi iskola nagytermében katolikus diákok és kongreganisták gyűltek össze, hogy tiltakozzanak Mindszenty politikája ellen. A tüntetést bizonyítottan az MDP szervezte, erre utal a gyűlésről készült jelentés utolsó sora is: „az akció a tervek szerinti módon pontosan és rendben folyt le”. A 11 órakor kezdődő gyűlésen valamennyi középiskola küldöttsége megjelent, ekkor a létszám még nem haladta meg a négyszáz főt. A megnyitó és tiltakozó beszédek után „spontán” elhatározásból a diákok a püspöki palota elé vonultak tüntetni.⁵³⁴ A létszámuk eddigre 1200 főre duzzadt, miután csatlakozott hozzájuk három teljes iskola diáksága, a tanoncotthon valamennyi lakója és mintegy 150 munkás. A vonuló tömeg folyamatosan Mindszenty-ellenes jelszavakat skandált. Örömmel állapította meg a jelentés írója, hogy a tüntetés alatt új jelszavak is születtek: „Reakciós, nem magyar, újra háborút akar; vegye le a palástot, hagyja el az országot; vesszen Mindszenty és reakciós hívei.” Emellett természetesen a már jól ismert rigmusok is elhangzottak: „Béke hívei vagyunk, új főpapot akarunk; vesszen Mindszenty, Amerika fizeti.” A tüntetők pontosan 12 órakor érkeztek a püspöki palota elé, ahol a déli harangszó alatt csendben várakoztak. Utána a zúgó tömegből egy öttagú küldöttség kísérelte meg Shvoy püspöknek átadni azt a petíciót, amelyben a diákok kérték, hogy a megyés püspök tiltsa meg Mindszenty pásztorleveleinek felolvasását. Shvoy nem fogadta a küldöttséget, a petíciót pedig nem vette át. Ezek után, ahogy a jelentésben olvashatjuk: „a tüntetés Mindszenty és Shvoy ellen ment”, majd fél kettőkor rendben feloszlott. Pártvonalon egyetlen kifogásolni valót találtak a tervszerűen kivitele-

⁵³¹ A Márciusi Köröket az 1948-ban tartott centenáriumi ünnepségek előkészítésének és lebonyolításának céljából hívták életre.

⁵³² 29. számú dokumentum.

⁵³³ A *Fehérvári Napló* beszámolója szerint 11-én, szombaton, az MDP megyei bizottságának írt jelentés szerint 10-én, pénteken volt a tüntetés.

⁵³⁴ Shvoy püspök azonosította magát Mindszentyvel. FN 1948. december 12. 1.

zett akcióban, mégpedig azt, hogy a lányokat nem tudták eléggé aktivizálni a jelszavak skandalása során.⁵³⁵

December 14-én tartották Budapesten a Szittyay Dénest „üldözők” népbíróági perét. Dr. Hortoványi Imrét és Bukovszki Gyulát demokráciaellenes propagandával és a bakonykúti plébános elleni kíméletlen hajszával vádolták. A vádiratban szerepelt, hogy ők jelentették a püspöknek „a plébános demokrácia iránti rokonszenvét”. A büntetőperben az „üldözött” plébános is tanúskodott, aki kijelentette, hogy tudomására jutott, miszerint eltávolíttatására egyenesen Mindszenty adott utasítást, és őt 39 másik társával együtt a hercegprímás már 1945-ben „feketelistára” tette, és az illetékes püspököknél ennek a negyven papnak a leváltását folyamatosan sürgette. A vádlottakat végül két és fél évi, illetve másfél évi börtönbüntetésre ítélték.⁵³⁶

December 16-án újabb diáktüntetést rendeztek a püspöki palota előtt. Az ekkor elhangzott jelszavakban már Shvoy püspök is szerepelt („Vesszen Shvoy és Mindszenty, Marshall-terv kéne neki”).⁵³⁷ Az elkövetkező napokban még két tüntetés zajlott a városban és folyamatosan jelentek meg a *Fehérvári Napló*ban a Mindszenty-ellenes nyilatkozatok.⁵³⁸ Végül december 28-án a helyi sajtó hatalmas szalagcímmel számolt be a hercegprímás letartóztatásáról.⁵³⁹

A karácsonyi ünnepeket megelőzően a „klerikális reakció elleni küzdelem” jegyében a vármegye területén a községi jegyzők személyesen keresték fel és „kérték meg” a papokat és lelkészeket, hogy az ünnepi szentbeszéd alatt, illetve az igehirdetések során foglaljanak állást a demokrácia mellett. Az év utolsó napján kelt főispáni jelentésből kiderül, hogy a megye 99 községének 136 lelkésze közül 30 katolikus és 31 református lelkész tett eleget a felszólításnak és a szentmisén „határozott formában méltatták a népi demokrácia eredményeit”, ugyanakkor két katolikus lelkész kategorikusan elutasította a felkérést, ők „demokrácia ellenesen nyilatkoztak”. Mindezeket túl 56 katolikus és 17 református lelkész hárította el a kérést, túlnyomórészt azzal az indokkal, hogy a szószéken tartózkodniuk kell a politizálástól.⁵⁴⁰

Az újévi szentbeszéd és igehirdetések alkalmával is felszólították a megye papjait, hogy térjenek ki a népi demokrácia vívmányainak ismertetésére. Természetesen ekkor is figyelemmel kísérték a beszédeket, és összesen 150 lelkésztől érkezett jelentés a megyeházára. Közülük 19 katolikus és 53 protestáns lelkész méltatta „határozott formában” a népi demokráciát és eredményeit, 57 katolikus és 18 protestáns lelkész azonban elhárította magát a kéréstől, illetve a szószéken kizárólag vallási kérdésekkel foglalkozott. Akadt azonban – legalábbis a főispán szerint – három olyan katolikus pap is, akiknek megnyilatkozásait határozottan demokráciaellenesnek minősítették. Ugyanakkor a főispán a belügyminiszternek írt jelentésben megjegyzi, hogy „a szentbeszéd, illetve igehirdetések kiértékelése enyhe mértékkel történt”. A számokból egyértelműen kiderül, hogy a katolikus papok kisebb számban voltak hajlandók eleget tenni az újévi felszólításnak, mint a karácsonyinak. A főispán szerint a magyarázat abban keresendő, „hogy Shvoy püspök figyelmeztette papjait, hogy a demokrácia melletti határozott állásfoglalásuk esetén azonnali megtorlással él”. Sokan pedig azzal hárították el a felkérést, hogy karácsonykor már nyilatkoztak így most ezt nem óhajtják megismételni.⁵⁴¹

⁵³⁵ Jelentés a Székesfehérváron 1948. december 10-én, pénteken délelőtt megtartott Mindszenty-ellenes gyűlésről és tüntetésről. FML XXXV. 1. 9/61. ö. e.

⁵³⁶ *Mindszenty fekete listájáról vallott üldözői perében a volt bakonykúti plébános*. FN 1948. december 15. 1.

⁵³⁷ *Újabb hatalmas diáktüntetés Mindszenty és Shvoy ellen*. FN 1948. december 17. 3.

⁵³⁸ *Fehérvár megmozdult a biborpalástba bújt reakció ellen*. FN 1948. december 19. 1., *Újabb tiltakozás Mindszenty politikája ellen*. FN 1948. december 21. 3.

⁵³⁹ *Őrizetbe vették Mindszenty Józsefet*. FN 1948. december 28. 1. A sajtó híradásával ellentétben a hercegprímást már december 26-án őrizetbe vették.

⁵⁴⁰ Fejér vármegye főispánjának jelentése a belügyminiszternek 1948. december 31. FML IV. B. 401. a) 1. d.

⁵⁴¹ FML IV. B. 401. a) Az állam és az egyház viszonya. 2/1949.

Grósz József vezetésével a püspöki kar majd másfél éven keresztül védekezett, taktikázott és a pápa politikájának szellemében (A Szent Officium Sacra Congregatioja 1949. július 13-án tette közzé a kommunizmust elítélő rendelkezéseit. Eszerint a kiátkozás terhe mellett tilos volt a kommunista pártba belépni, azzal rokonszenvezni, kommunista doktrínákat terjeszteni, olvasni.) minden eszközzel próbálta a „megegyeztetést” az állammal elodáztatni. Ugyanakkor az államhatalom és a párt támadásai a katolikus egyház ellen fokozódtak. Igyekeztek éket verni az alsópapság és a felső klérus közé. 1949-ben a közalkalmazottak részére kötelező eskütételt vezettek be, amit, az állami támogatást élvező egyházi személyeknek is le kellett tenniük.⁵⁴² A megyei pártvezetés – nemegyszer a rendőrségre és a besúgóhálózatra támaszkodva – figyelte, értékelt és a lehetőségeihez képest kontrollálta a katolikus egyház és az egyházi személyek minden lépését a megyében. Rendszeresen készítettek összefoglaló jelentéseket a Központi Vezetőség számára, amelyben a „klerikális reakció” Fejér megyei tevékenységéről számoltak be. A sablonos, ismétlésekben és nyilvánvaló túlzásokban bővelkedő (például: „*apácák, kolduló barátok, motoros papok tömege lepte el a megyét*”, „*az apácák a gyermekáldás ellen agitáltak, és egyes fiatalasszonyokat konkrétan kioktattak az angyalcsinálásra*”) jelentésekből egyértelműen kitűnik, hogy a helyi pártvezetés – összhangban az országos elvárásokkal – a katolikus egyházat militáns szerveződésként állította be, amelynek egyetlen célja a minél nagyobb és szervezettebb károkozás volt. „*A klérus harci módszereinek alapvető jellegzetessége, hogy minden alkalmat törekszik megragadni a tömegek megmozgatására.*”, „*a klérus [...] mindent elkövet a gyermekek politikai megfertőzése érdekében.*” Ugyanakkor a jelentésekből kiolvasható az is, hogy a katolikus egyház mind jobban kiszorult a nyilvános terekről, körmeneteit, búcsúit is inkább a templomban vagy közvetlen környezetében tartotta, erősítette a házi agitációt és a családlátogatásokat.⁵⁴³ Komoly csapást jelentett az 1949. szeptember 6-án bevezetett fakultatív hittanoktatás⁵⁴⁴ is, főleg, hogy az iskolaigazgatók felsőbb utasításra minden eszközt megragadtak a hittanra beiratkozni vágyók számának csökkentésére és a hittanoktatás akadályozására. A községi majd később a tanácsai és párt-szervek már a beíratások előtt megkezdték a „*tömegek megdolgozását*” és igyekeztek a hittanra járók számát minimalizálni, a meggyőzés és az erőszak különböző formáit is alkalmazva. Természetesen ez számtalan konfliktusra adott okot. Ercsiben az 1952. júliusi beíratkozás alkalmával a feldühödött és elkeseredett szülők az utcán kiabálták, hogy „*nem akarnak állatokat nevelni, és mindent hagynak elvenni, de az Istent nem.*” Hasonló hangulatban történt a beíratás Adonyban, Sztálinvárosban és Abán is. Lajoskomárom községben Záborszky Kálmán iskolaigazgató megtagadta a gyermekek hittanra való felvételét, ami a lakosság között nagy felháborodást keltett.⁵⁴⁵ Persze a hittanoktatás mellett elkötelezettek sem minden esetben hagyták magukat. A lelkészek házról házra járva előre elkészített hittanoktatást kérő blankettákat hordtak a szülőkhöz s a templomokban is felhívták a figyelmüket a jelentkezés határidejére. Sárosdon Majlát János plébánosnak majdnem sikerült elérnie, hogy a szülői munkaközösség kollektívan követelje a vallásoktatás kötelezővé tételét. „*A munkaközösség kommunista elnöke és a gerinces kommunista szülők csak nehezen szerelték le támadásukat.*”⁵⁴⁶ Ilyen körülmények között nem csoda tehát, ha lassan is, de a hittanra járók száma csökkenésnek indult, 1951-ben a megyében hittanra beiratkozott a tanulók 55,7 százaléka, míg

⁵⁴² 4288/1949. (X. 22.) MT számú rendelet a Magyar Népköztársaságra és annak Alkotmányára teendő eskü tárgyában.

⁵⁴³ 52. számú dokumentum.

⁵⁴⁴ Az 1949. évi 5. számú törvényerejű rendelet 1. paragrafusában szerint: „A Magyar Népköztársaság Alkotmányának 54. paragrafusában foglalt, az állam és az egyház különválasztására vonatkozó rendelkezésnek megfelelően a vallásoktatás az iskolában nem kötelező.” 1949. évi 5. számú törvényerejű rendelet a vallásoktatás tárgyában.

⁵⁴⁵ 52. számú dokumentum.

⁵⁴⁶ 52. számú dokumentum.

1952-ben 46,7 százaléka⁵⁴⁷ 1953-ban pedig 35,5 százaléka.⁵⁴⁸ A beiratkozás után a párt és tanácsi szervek minden eszközt megragadtak, hogy a lemorzsolódást növeljék.⁵⁴⁹ A párt- és tanácstagok gyerekeit az igazgatóktól bekért listákon azonosították, és a szülőket felszólították a kiíratásra. A nyári szünet folyamán⁵⁵⁰ pedig a tanulókat igyekeztek meggyőzni, hogy ne járjanak a hittanoktatásra.⁵⁵¹ Azok a kitartó és elhivatott gyerekek, akik ezek után is részt óhajtottak venni a hitoktatáson, méltatlan körülmények között folyosón, iskolai raktárakban, előszobákban voltak kénytelenek az órákat eltölteni. (Szemléletesen írja le ezt a méltatlan helyzetet a püspökség az egyik levelében: „[...] 70–80 gyermek jelenik meg egy-egy alkalommal hittanórára. A kijelölt tanteremben azonban csak 38 tanuló részére van ülőhely az iskola legrosszabb padjaival. A tanulók tehát felerészben állni kényserülnek.”)⁵⁵² Hitoktatójukkal a tanulók az osztályon kívül nem is beszélhettek. A hitoktatást végző papok helyzete sem volt könnyű, az iskolában az óra megkezdése előtt nem tartózkodhattak, a tanári szobába nem léphettek be és folyamatos, idegőrlő küzdelmet kellett vívniuk a hitoktatást minden módon akadályozni akaró igazgatókkal és tanárokkal. A méltánytalan eljárás ellen 1950-ben írásban tett panaszt a püspökség az oktatási osztálynál. Mint írják: „Nem szolgálja az egyház és az állam között létrejött megegyezést az az igazgató, aki – miként az Székesfehérvárott a Szárazréten történik – az iskolából elbocsátott gyermekeket a kápolnáig elkíséri, vagy a beosztott tanítóval elkísérteti, és nem engedi, hogy a gyermekek a kápolnába néhány percre betérjenek imádkozni, egyenes megtiltva nekik azt. Ugyancsak nem szolgálja a megegyezés szellemét az az igazgató sem, aki a szülők panasa szerint állandó megrovásban részesíti a hitoktatásra jelentkezett tanulókat – miként az a Május 1. téri iskolában történik – annyira, hogy az már szándékos üldözésszámba megy.”⁵⁵³ Egyáltalán nem volt azonban egyöntetű a pedagógusok hozzáállása a hittanoktatás kérdéséhez. Az 1950. szeptember 1-jén kelt MDP jelentés ékesszólóan bizonyítja mindezt. „Mutatkozik azonban, [hogy] a pedagógusok nagyobbik része, még ha folytatja is a klerikális reakció elleni harcot, ez részéről hivatali kötelességből folyik s nem világnézeti okokból. Ezek szeretnék úgy értelmezni a megegyezést,⁵⁵⁴ hogy az a klerikális reakció elleni harc (hittanoktatás lemorzsolódásáért) megszűnését is jelentené.”⁵⁵⁵

A növekvő anyagi létbizonytalanság is súlyosan érintette a katolikus papokat, köztük is hatványozottan az alsópapságot. Az állami támogatás, a kongrua kifizetése – amely a lelkipásztorkodó papság ellátásáról való gondoskodást szolgálta olyan esetekben, amikor a lelkipásztori hivatallal nem járt együtt megfelelő javadalmazás, így az egyetlen állandó bevételi forrást jelentette – bizonytalanná és kiszámíthatatlanná vált. A hatalom sok esetben a kongrua megvonásával igyekezett a kiszolgáltatott helyzetben lévő alsópapságot zsarolni, egyházi vezetőivel szembeállítani. Ezzel állandó bizonytalan helyzetet teremtve az anyagiakban amúgy sem bővelkedő, jellemzően a kistelepüléseken szolgáló papok között. Azok sem tekinthették magukat szerencsésebbnek, akik rendelkeztek földtulajdonnal. A tagosítás, az adók, a beszolgáltatási kötelezettség őket ugyanúgy sújtotta, mint a

⁵⁴⁷ A megyei pártbizottság adatai szerint a beiratkozottak száma 19 130 tanuló volt. 1144 párttag, 38 tagjelölt és 338 tanácstag gyermeke is köztük volt. Pedagógusgyerekeket elvéve írtak be ebben az évben hittanoktatásra. FML XXXV. 1. MDP PB 1952. július 14. Összehasonlításképp 1952-ben az általános iskolai tanulók száma 43 075 fő volt. KSH 1956: 223.

⁵⁴⁸ Az 1951/52-es tanév hittanbeíratásaival kapcsolatban lásd: 96. számú dokumentum. A megyés püspök emlékirataiban közli az egyházmegyére vonatkozó adatokat, mely szerint 1950-ben a tanulók 50,9 százaléka jelentkezett hittanra (egy évvel korábban ez az adat 90 százalékos volt), ám az év közbeni lemorzsolódás elérte a 67 százalékos mértéket. Mózessy 2002: 108.

⁵⁴⁹ Ehhez adott segítséget 1952-ben a Titkárság határozata a hittanbeíratással kapcsolatos tennivalókról, ahol részletesen ismertették azokat a módszereket, amelyekkel a hittanra járók számát lehet csökkenteni. *A Titkárság határozata a hittanbeíratásokkal kapcsolatos tennivalókról*. Izsák (főszerk.) 1998: 164–166.

⁵⁵⁰ A hittanbeíratásra a tanév végén, júniusban került sor.

⁵⁵¹ Hittanbeíratásokkal kapcsolatos jelentés. 1952. július 18. FML XXIII. 1. c) 1. d.

⁵⁵² FML XXIII. 2. b) 290/1950.

⁵⁵³ FML XXIII. 2. b) 290/1950.

⁵⁵⁴ A katolikus egyház és az állam által 1950. augusztus 30-án kötött megállapodásról van szó.

⁵⁵⁵ 61. számú dokumentum.

földművelésből élő lakosság egészét. Nem csoda tehát, hogy komolyan felmerült egyesekben, „*hogyan mondjanak le a földről, hiszen azokkal több a baj, mint a haszon*”. Tőke István etyeki plébános 1950 nyarán földjeiről le is mondott és átadta azokat a helyi termelőség-tervezési csoportnak.⁵⁵⁶ Az MDP helyi vezetői igyekeztek megbontani a főpapság és az alsópapság közti harmóniát, minden alkalmat megragadtak arra, hogy kijátsszák őket egymás ellen. Voltak természetesen, akik hajlandónak mutatkoztak az államhatalommal való együttműködésre, vagy legalábbis a békés együttélés érdekében kisebb engedményekre, de akadtak olyanok is, akik többé-kevésbé nyíltan szembefordultak egyházi vezetőikkel. „*A községi plébánosokhoz [sic!] számosan hajlamosak pártszervezeteinknek kisebb kéréseit, pl. a mise időpontjainak megváltoztatása, teljesíteni [...]*”.⁵⁵⁷ „*Míg azelőtt egy-kettő kivételével valamennyi pap szolgálai hűséggel teljesítette a reakciós Shvoy püspök politikai és egyházi utasítását, ma már kialakulóban van egy csoport (kb. 20-25 fő), mely a püspök politikai vezetésének nem veti alá magát, és igyekezik a demokratikus népi szervekkel, állami szervekkel és a párttal együttműködni.*”⁵⁵⁸ A megyés püspököt – aki karakán és konzekvens kommunistaellenes megnyilvánulásairól volt híres – a jelenésekben rendre démonizálták, és olyan tulajdonságokat, cselekedeteket tulajdonítottak neki, amely papjaiban félelmet kelt. Ezeket az állításokat alátámasztandó szívesen hozták fel példaként a megye azon lelkészeinek nyilatkozatait, akik történetesen nem tartoztak Shvoy Lajos támogatói közé. „*Nem egy pap, pl. a volt csóri plébános azt hangoztatta, hogy minden nehézségnek, kellemetlenségnek fő oka Shvoy püspök magatartása. Általában Shvoytól félnek, de haragszanak rá még a kanonokok is. (Pl. Hajós kanonok.)*” „*[...] Shvoy élesen üldöz minden demokráciával szimpatizáló papot. Pl. a csóri papot elhelyeztette, a vajtait nyugdíjaztatta.*”⁵⁵⁹

Békepapi mozgalom a megyében

A békepapi mozgalom is azt a célt szolgálta, hogy megbontsa az egyház egységét. Azoknak a papoknak, akik a fennálló hatalommal a kiegyezést keresték, belefáradva folyamatos támadásokba – vagy egyéb okok által hajtva – a békepapi mozgalom jó alternatívát kínált. A kommunisták kihasználva, sőt aktívan támogatva a mozgalmat, igyekeztek tovább gyengíteni az egyház ellenállását.

A nemzetközi békemozgalom irányító szerve az 1949. április 20-án a párizsi békekonferencián létrehozott Állandó Bizottság (a Béke Világtanács előfutára) volt. Egy év múlva a stockholmi konferencián felhívást tettek közzé az atomfegyverek betiltására. Ennek hatására alakult meg a „békeharc” magyarországi szervezete, és hozta létre a Megvédjük a Békét Mozgalom Országos Tanácsát. 1950. április 25-én békegyűlést tartottak és ott az ország lakosságát a békefelhívás aláírására szólították fel. Az aláírás illetve annak megtagadása erősen megosztotta a papságot, volt olyan püspök, amelyik engedélyezte, mások viszont tiltották, sőt szankcionálták a békeív aláírását. Fejér megyében április 30-án Shvoy Lajos püspöki körlevélben tiltotta meg a papoknak és a szerzeteseknek az aláírást. Az MDP megyei vezetősége szerint a tiltásnak súlyos következményei lettek. „*Ettől a naptól kezdve már csak néhányan merték aláírni az íveket. A nagyhorcsöki plébános felkereste a párttitkár elvtársat, és a püspök megtorló intézkedéseire hivatkozva kérte, hogy a húzza ki a nevét a békeívről. Több helyütt a papok kiléptek a békebizottságból, vagy nem vállaltak semmiféle felszólalást, nyílt szereplést.*”⁵⁶⁰ Székesfehérváron 1950. szeptember 10-én alakult meg a Megyei Békeiroda, melynek ülésére 25 papot hívtak meg a pártaktivisták, ám mindössze egy személy ment el, Gergyési Ferenc lepényi plébános, aki éles kirohanást rendezett „*a világ helyzet alapvető átalakulása előtt vakon és süke-*

⁵⁵⁶ 61. számú dokumentum.

⁵⁵⁷ 52. számú dokumentum.

⁵⁵⁸ 61. számú dokumentum.

⁵⁵⁹ 52. számú dokumentum.

⁵⁶⁰ 61. számú dokumentum.

ten állókról”. A többi meghívott különböző kifogásokkal kimentette magát és nem vett részt a Békeiroda ülésén.⁵⁶¹ Az első Országos Békekongresszuson, amelyet 1950. november 4–5-én rendeztek, mintegy száz katolikus békepap vett részt.⁵⁶²

A Katolikus Papok Országos Békebizottsága alakuló értekezletét 1950. augusztus 1-jén, Budapesten tartották körülbelül háromszáz fő részvételével.⁵⁶³ A megjelentek névsorában⁵⁶⁴ szerepel Gergyesi Ferenc (Lepsény), Pajtényi László⁵⁶⁵ és Tökölyi (Thököly) István⁵⁶⁶ neve is, akik a megyéből vettek részt a találkozón. A mozgalom helyi szervezeteinek kiépítése 1950 őszétől 1951 nyaráig tartott. A megyében is viszonylag későn, 1951. július 12-én alakult meg a Fejér Megyei Katolikus Papok Békebizottsága. A bizottság elnöke: Mórász Pál lovasberényi plébános, társelnöke: Tököly István püspöki irodaigazgató, Pásztor Pál bakonykúti plébános, titkára: Varga Lajos vértessacsi plébános, Pajtényi László mezőszilasi plébános, bizottsági tagjai: dr. Hajós József kanonok, Vibirál Lajos c. kanonok, Papp Kálmán c. kanonok, dr. Luttor Ferenc paptanár, Kelényi Ottó kápolnásnyéki plébános, Udvardi Ignác tordasi lelkész, Szabó Pál baracskai plébános, Ormai Gusztáv baracskai plébánosok voltak.⁵⁶⁷ Megalakulásakor a békebizottság határozatot hozott, melyben a béke megvédését, az alkotmány és a Magyar Népköztársaság államrendjének a támogatását fogadták meg, valamint vállalták a begyűjtés és az ötéves terv propagálását. Ez a határozat megjelent a *Fejérmegyei Néplap* július 11-i, szerdai számában is.⁵⁶⁸

A megyei választmány elsődleges rendeltetése a katolikus papi békemunka szervezése és irányítása lett volna, ám a megyei békeirodák, egyházügyi megbízottak, irodaigazgatók mellett feladatuk csupán formális volt. Rendszeres időközönként (évi 2–4 alkalommal) tartottak ülést, ahol a központban megszabott témákat „vitatták meg”, ezeken a megbeszéléseken a választmány tagjain és az országos szervezet képviselőin kívül külsősök, nem egyházi személyek (tanácselnök, egyházügyi megbízott, megyei békeiroda vezetője) is részt vettek. Az egyházi személyek tájékoztatására, illetve a békemozgalom propagálására szolgáltak az ún. tájékoztató ülések, melyre a megye minden papját meghívták és ott a bizottság elnöke, illetve a választmányi tagok az aktuális kül- és belpolitikai kérdésekről tartottak előadást. A papi békemozgalom 1952-re a coronákra, az esperes kerület papjai által kötelezően látogatandó ülésekre is rányomta bélyegét. A coronák témái között ettől kezdve rendszeresen szerepeltek a béke kérdéskörét körüljáró előadások.

A papi békemozgalom megszervezésével párhuzamosan, a Grósz-pert követően a püspökökkel új vicariusokat és püspöki irodaigazgatókat neveztek ki, jellemzően békepapokat. A *Magyar Kurír* 1951. szeptember 3-i számában, reagálva a nagymérvű személyi változásokra, megjelentette az egyházmegyéik élén állók nevét (Székesfehérvári egyházmegye: vicarius: Potyondi Imre, irodaigazgató: Tököly István).⁵⁶⁹

A mozgalom legfelsőbb szerve az országos választmány volt, amely a megyei elnökökből és titkárokból állt, a tényleges irányító munkát azonban a szűk körű titkárság végezte. 1951. október 3-

⁵⁶¹ 63. számú dokumentum.

⁵⁶² Pál József 1995: 10–13.

⁵⁶³ Előzőleg a katolikus papok egy 34 főből álló csoportja egy felhívást tett közzé, melyben a mozgalom elindításáról adnak hírt. Az aláírók között Fejér megyei nem volt. Lásd: Pál 1995: 18.

⁵⁶⁴ A gyűlés referátumait és határozatát 1950-ben kiadták, ennek függelékében 273 fő szerepel, akik alá is írták a határozatot. A névsort közli: Pál 1995: 23–25.

⁵⁶⁵ 1950-ig mezőszilasi plébános, majd a Szent Imre templom templomigazgatója. A névsorban a neve után nem szerepel, hogy honnan érkezett.

⁵⁶⁶ Tököly István neve mellett a névsorban Hatvan település olvasható. Tököly ekkor még váci egyházmegyes pap, később székesfehérvári püspöki irodaigazgató, Fejér megyei békepap.

⁵⁶⁷ A békepapok helyzetéről és az elfogadtatásukra tett kísérletekről Fejér megyében legújabbán lásd: Mózessy Gergely 2010.

⁵⁶⁸ *Megalakult a Fejérmegyei Katolikus Papok Békebizottsága*. FmN 1951. július 11. 3.

⁵⁶⁹ Pál 1995: 51–60.

án került sor az Országos Papi Békebizottság választmányi tagjainak megválasztására. A 75 fős testületben helyet kapott Potyondi Imre püspöki helynök, Hajós József kanonok, Mórász Pál esperes, Tököly Imre irodaigazgató és Gergyési Ferenc (ekkor már győri püspöki helynök) is. Ugyanekkor választották meg a békebizottság elnökségi tagjait is, köztük Gergyési Ferencet és Hajós Józsefet.

1951 novemberében a megye 155 „különböző funkciójú” papja közül, mindössze 33 papi békebizottsági tag volt. A megyei pártbizottság ülésén elkeveredve állapították meg, hogy „*az elmúlt papi békebizottsági értekezletre⁵⁷⁰ is a megfelelőnek mondható előkészítő munka ellenére (a papi békebizottság tagjai sorra látogatták a papokat), a járási tanács aktívái, a helyi tanács küldöttsége és meghívó útján sem jöttek el nagyobb létszámmal*”.⁵⁷¹

Fejér megyében a papi békemozgalom céljait a megyei pártbizottság világosan és félreérthetetlenül fogalmazta meg: „[célunk, hogy] *a papi békemozgalmon keresztül – ennek vezetőin keresztül – éket verjünk a püspök és a papság közé. További tennivalónk ezen a téren, hogy a hozzászólásokra megnyerjünk néhány olyan papot a megyében, akik bizonyos mértékben a múltban a püspök részéről üldözve voltak, és hajlandók [a] sajtóba nyilatkozni. Ezek a papok felkutatása folyamatban van, és van remény, hogy néhányat találunk is.*”⁵⁷² 1952 tavaszára ezekből a célkitűzésekből semmi nem valósult meg, minden erőfeszítés ellenére önkritikusan meg kellett állapítaniuk, hogy „*a papi békemozgalmon keresztül nem sikerült a papság közé éket, valamint a papi békemozgalom vezetői és a püspök közé éket verni*”.⁵⁷³ Ugyanakkor megállapítható, hogy a papi békemozgalommal kapcsolatban a pártszervek viszonya kétségkívül ambivalens volt. A szervezetet egyfelől a katolikus papok és hívők megosztására akarták felhasználni, másrészt szerencsésnek tartották, hogy a többi megyéhez képest Fejérben a békemozgalom „*nincs széles alapokra fektetve*” és kevés azoknak a papoknak a száma, akik mint „jó békepapok” valamiféle befolyással bírnak az állami szervekre. Így nem volt szükség arra sem, hogy párt- vagy közigazgatási vonalon korlátozzák ezeknek a személyeknek a papi békemozgalom címén végzett agitációs és pasztorációs munkáját. Jól jellemzi a korszak ellentmondásait, irracionális, félelemtől átitatott légkörét, hogy az MDP megyei vezetősége számára egyértelmű volt, hogy a „jó békepapnak” igen erős a befolyása az állami vagy pártszervek vezetőire, s ez a jelenség minden tekintetben káros.⁵⁷⁴

A hatalom minden esetben elvárta a papoktól, hogy az állam érdekeinek megfelelő módon cselekedjenek. Így például a szóval és személyes példamutatással kellett a békekölcsönjegyzésre ösztönözniük a híveket. 1951. szeptember 26-án Hamvas Endre csanádi megyés püspök körlevélben utasította papjait, hogy legalább egyhavi fizetésük erejéig vegyenek részt a második békekölcsönjegyzésében, ezt követően más püspökök is a szószékről felolvasandó körlevelekben buzdították a híveket a kölcsönjegyzésre. Fejér megyében szintén szeptember 26-án kelt az a levél, melyben Shvoy Lajos hívja fel papjait, hogy a második békekölcsönből legalább egyhavi kongruájuk erejéig jegyezzenek.⁵⁷⁵ Az országos jegyzési versenyben – mint a fenti körlevelekből kitűnik – 1951-től a papok is részt vettek püspöki utasításra.

1948 folyamán minden történelmi egyházzal és felekezettel – a katolikusokat kivéve – megszületett a megegyezés. A reformátusok már május 21-én megkezdték a tárgyalásokat, és október 7-én aláírták a Magyar Népköztársaság és a Magyarországi Református Egyház közötti megállapodást, amely értelmében az állam húsz évig – fokozatosan csökkenő – illetmény-kiegészítést folyósít. Ekkor még négy teológiai főiskolát és négy gimnáziumot tarthattak meg a reformátusok. Ugyanezen a

⁵⁷⁰ Valószínűleg tájékoztató ülésről van szó, amelyre minden papot meghívtak.

⁵⁷¹ 95. számú dokumentum.

⁵⁷² 111. számú dokumentum.

⁵⁷³ 111. számú dokumentum.

⁵⁷⁴ 111. számú dokumentum.

⁵⁷⁵ 89. számú dokumentum

napon írták alá a Magyarországi Unitárius Egyház képviselői is a megegyezést. Az izraelita felekezet vezetői december 7-én, a Magyarországi Evangélikus Egyház képviselői december 14-én írták alá a megállapodást.⁵⁷⁶

A hatalmas nyomás hatására a püspöki kar képtelen volt tovább halogatni a tárgyalásokat, amelyek 1950 júniusában indultak meg és az augusztus 30-i megegyezéssel zárultak.⁵⁷⁷

A tárgyalások a megfélemlítés légkörében zajlottak. Június 1-jén Révai József „*Harc a klerikális reakció ellen*” című referátuma hangzott el, amelyben a klerikális reakciót „*az imperialisták ötödik hadoszlopának legfontosabb osztagának*” nevezte, és súlyos vádakkal illette a püspöki kart és a szerzetesrendeket, valamint hol burkoltan, hol nyíltan fenyegetőzött.⁵⁷⁸ Ezt követően a megyeszékhelyen a ciszterci papok „*áttelepítésére*” került sor, amely érthető okokból nagy riadalmat okozott a város hívői között. Elterjedt „*hogy rövidesen összeszedik a papokat és apácákat, egy helyre telepítik [őket], mint annak idején a svábokat*”. Nem csak a laikusok féltek a szerzetesek kitelepítésétől. Galambos Iréneus plébános Révai beszédével kapcsolatban megjegyezte, „*ennek rövidesen az lesz a következménye, hogy a szerzeteseket és apácákat hermetikusan elkülönítik*”. A ciszterciek székesfehérvári kitelepítése beleillett abba az országos eseménysorozatba, melynek során előbb a jugoszláv-magyar határsávból, majd a fővárosból és a nagyobb városokból (főleg ahol középiskolák működtek) is internálták a szerzeteseket.⁵⁷⁹ 1950 júniusára egyértelművé vált, hogy megkezdődött a szerzetesrendek felszámolása, amely mintegy végső lökést adott a püspöki karnak a tárgyalások megindítására. A bizonytalan, feszült légkörben képtelenebbnél képtelenebb pletykák, alaptalan híresztelések kaptak szárnyra, például, „*hogy a határszélen 30 kg-os csomaggal vagonba rakták és deportálták a kulákokat. Kádár János belügyminiszter ezzel nem értett egyet és ezért kellett lemondania*.” A mesterségesen gerjesztett egyházellenes hangulatban „*nem egy községben olyan törekvések nyilvánultak meg, hogy elkeressék a faluból a papot*”.⁵⁸⁰

Ilyen körülmények között a püspöki karnak nem maradt más választása, minthogy megkezdje a tárgyalásokat az államhatalommal. A megyei pártsajtó június 21-én adott hírt arról, hogy „*f. hó 20-án a magyar püspöki kar értekezlete elhatározta, hogy kéri a kormányt az egyházat illető kérdések megtárgyalására*”.⁵⁸¹ Többfordulós, feszült légkörben zajló tárgyalássorozat után 1950. augusztus 30-án, a Minisztertanács nevében Darvas József, vallás- és közoktatásügyi miniszter, a Magyar Katolikus Püspöki Kar nevében pedig Grösz József kalocsai érsek, dr. Czapik Gyula egri érsek, dr. Dudás Miklós hajdúdorogi püspök, Shvoy Lajos székesfehérvári püspök és dr. Pétery József váci püspök írták alá a megegyezést. Dudás, Shvoy és Pétery részt sem vettek az egyezményt megelőző tárgyalássorozaton, ezért nem világos, hogy miért éppen ők voltak azok, akik aláírták az egyezményt és a Püspöki Kar más tagjai miért nem.⁵⁸² Ez a kierőszakolt megegyezés az egyházvezetők, a papság és a hívők számára is súlyos csalódással járt. A megígértékkel szemben az államosított iskolák közül csupán nyolcat kapott vissza a katolikus egyház, valamint az 1950. évi 34. számú törvényerejű rendelet értelmében a szerzetesrendeket is feloszlatták.⁵⁸³ Az egyezményből kiolvasható az az állami elképzelés is, hogy a katolikus egyház 18 év alatt fokozatosan el fog sorvadni, így azon túl

⁵⁷⁶ Szabó 2000: 33. Az egyezmények szövege: FML XXXV. 1. MDP 9/198 ö. e. A megállapodások szövegei megjelentek a *Magyar Közlöny* 1948. évi 227-es, 271-es és 276-os számában is.

⁵⁷⁷ A megállapodás szövegét lásd: Balogh–Gergely 2005: 944–946.

⁵⁷⁸ *Felszámoljuk hazánkban az imperialisták ötödik hadoszlopát*. FN 1950. június 7. 5. A beszéd elérhető (2010. július 13.): http://www.digitarchiv.hu/faces/kereso.jsp?RADT_ID=39717

⁵⁷⁹ Kitelepítésekre került sor június 7-én, 9-én, 18-án, 19-én, július 11-én és augusztus 14-én is. Bánkuti 2010: 21–25.

⁵⁸⁰ 59. számú dokumentum.

⁵⁸¹ *A katolikus püspöki kar tárgyalást kér a kormánnyal*. FN 1950. június 21. 5.

⁵⁸² Gergely 1990.

⁵⁸³ A rendelet 1. paragrafusa értelmében minden szerzetesrend működési engedélye megszűnt, kivéve a katolikus egyház iskoláiban. 1950. évi 34. számú törvényerejű rendelet a szerzetesrendek működési engedélyéről.

állami támogatásra nem lesz szüksége. A megegyezés mind az állami, mind az egyházi törvényekkel szemben állt. Nem véletlen, hogy a szövege nem jelent meg a *Magyar Közlöny*ben csupán a sajtóban.⁵⁸⁴

Hiába történt meg azonban a megegyezés, a szerzetesrendeknek már júniusban, titokban megkezdett feloszlata szeptember 7-én immár törvényerejű rendelettel megtámogatva, nyíltan folytatódott.⁵⁸⁵ A rendek feloszlata s súlyosan érintette Fejér megyét és a Székesfehérvári egyházmegyét is. Az egyházmegyében 10 férfi szerzetesház (88 szerzetessel) és 57 női szerzetesház (664 nővérrel) szűnt meg. A feloszlata s szükségtelen brutalitással ment végbe, kezdetben rendőri segítséggel, éjjel, teherautókkal lakoltatták ki a szerzeteseket és gyűjtötték őket táborokba, a rendházakat pedig felszerelésükkel együtt lefoglalták.⁵⁸⁶ A megegyezés negatívumai ellenére egyes papok körében bizakodó hangulat lett úrrá, remélték, hogy az állam és a hivatalos szervek részéről csökkenni fog a zaklatás és a továbbiakban lehetőségük lesz a normális életre. Voltak azonban olyanok is, akiknek már nem voltak illúzióik. Almásy Ferenc Székesfehérvári plébános szavait idézi az 1950. szeptember 16-án kelt megyei MDP jelentés. Almásy szerint „*az állam és egyház eddigi feszült viszonyában a megállapodás feltétlenül enyhülést hoz, azonban [...] ezzel a harcnak nincsen vége. Még nem jelenti az abszolút [sic!] nyugvó pontra jutást. Az egyház sok eredményt nem könyvelhet el, azonban többet nem érhetett el. A megállapodást el kellett fogadnia, hogy a további helyzete még rosszabbá ne váljon.*” Tisztánlátásról tettek tanúbizonyságot azok, akik kijelentették: „*a tárgyalás az egyházra rá lett kényszerítve*”. Német László volt püspöki titkár, helyettes püspöki irodaigazgató már bizakodóbbnak tűnik, a 16-i jelentés szerint a következőket mondta: „*Ezzel a megegyezéssel el lehet indulni a kívánt nyugalmi viszonyok fel[é], amely az állam és az egyház között kívánatos. A vallásos embereknek bizniok kell abban, hogy az egyházat az isten nem fogja elhagyni.*”⁵⁸⁷ Az elképzelések azonban hamis reménynek bizonyultak, a továbbiakban az államhatalom ugyanolyan vehemenciával üldözte a katolikus egyházat, mint az egyezmény létrejötte előtt.

A Fejér megyei pártbizottság – a központi elvárásoknak megfelelően – folyamatosan figyelemmel követte a katolikus egyház tevékenységét, és erről rendszeres jelentéseket küldött a Központi Vezetőségnek. Információszerzés céljából a pártapparátus tagjai jelen voltak minden nagyobb egyházi megmozduláson, és arról részletesen beszámoltak. A megyés püspök által elmondottak minden esetben a pártvezetőség tudomására jutottak, még akkor is, ha zárt körben hangzottak el.⁵⁸⁸ A megegyezést követő napokban tartott beszédében Shvoy a megállapodásról, mint kikényszerített cselekményről beszélt, és kijelentette, hogy nem látja biztosítva a kormány ígéreteinek betartását. A megegyezés után kb. 100-an lelkigyakorlatot tartottak Székesfehérváron, ahol Shvoy Lajos püspök is beszélt. A mindenhol jelen lévő „informátorai” segítségével az MDP megyei bizottsága az ott elhangzottakról is tudomást szerzett. Shvoy így kommentálta a kiegyezést: „*a püspöki kar olyan nehéz helyzetben volt, hogy más út számukra nem lehetett, mint a dogmatikus elvek szigorú megőrzése mellett az egyezmény megkötése az állammal*”.⁵⁸⁹ Hasonló beszédei miatt a püspököt továbbra is „*el-lenséges beállítottságúnak*” bélyegezte a helyi pártvezetés, és az ő személyében látta a rendszer legna-

⁵⁸⁴ Az egyezmény szövege megjelent: *Szabad Nép* 1950. augusztus 30., *Kis Újság* 1950. szeptember 1. *Fehérvári Napló* 1950. szeptember 1.

⁵⁸⁵ A rendek feloszlata sát elrendelő 34. számú törvényerejű rendelet kihirdetése napján, azaz 1950. szeptember 7-én lépett hatályba.

⁵⁸⁶ Mózessey 2002: 108.

⁵⁸⁷ 63. számú dokumentum.

⁵⁸⁸ A püspökségen bizonyosan működött informátor vagy ügynök, aki az állambiztonságiakkal tartotta a kapcsolatot (az MDP jelentéseiből egyértelműen kiderül, hogy mindenről tudtak, ami a püspökségen történt). Erre vonatkozóan azonban – jelenleg legalábbis – biztos információval csak az 1956-os forradalmat követően rendelkezünk. Ekkor a politikai nyomozó osztálynak beszerzett ügynöke „dolgozott” a megyés püspök környezetében. A témáról lásd: Czetz 2005.

⁵⁸⁹ 63. számú dokumentum.

gyobb ellenségét a megyében. Csakúgy, mint a megállapodás előtt, az egyezmény aláírása után is a megyei propagandisták minden lehetőséget megragadtak, hogy az egyházi rendezvényeket megzavarják. A búcsúk idejére a megyei bizottság a legjobb kultúrgárdákat küldte ki a településekre ezzel próbálva elvonni az embereket az egyházi rendezvényektől. A körmeneteket nem engedélyezték,⁵⁹⁰ az alsópapságot továbbra is igyekeztek saját befolyásuk alá vonni. Minden alkalmat megragadtak, hogy a fiatalokat elvonják az egyházi rendezvényektől, ezért például vasárnap délelőttöknként sportversenyeket, filmelőadásokat szerveztek. A fiataloknak nevelési céllal természettudományos előadásokat, olvasóköroket szerveztek és ankétokat tartottak egyes „antiklerikális”, vagy annak tartott könyvekről.⁵⁹¹ A fiatalok mellett a másik célcsoportot a nők képezték. „*El kell érni, hogy a nők a klérus rendezvényei helyett [a kultúr]otthonokat látogassák. A kultúrotthonokban, vagy ahol még nincs az MDNSZ-székházban kézimunka-szakköroket, varróköroket kell szervezni. Ezeket a helyiségeket otthonosabbá kell tenni, hogy a nők szívesen tartózkodjanak benne.*”⁵⁹²

1950-ben jubileumi Szentév volt, a Szentévi Bizottság a Székesfehérvári egyházmegyében is kidolgozta a Szentév egyházmegyei programját. Shvoy erről így ír önéletrajzában: „*Különböző ájtatosságokat vezettünk be, zarándoklatokat a templomok látogatására, böjtöt, önmegtagadást a búcsúk elnyerésére.*” 1950. november 1-jén hirdette ki XII. Pius Mária mennybevitelének dogmáját, ennek alkalmából az egyházmegyében december 7-én, 8-án és 9-én triduumot tartottak, majd december 10-én került sor a dogma kihirdetésére.⁵⁹³ 1950-ben 11 helyen személyesen bérmált a püspök összesen 1957 főt, ez a szám 1951-ben 14 helysége emelkedett, ahol 2400 főt bérmáltak. Az adott körülmények között intenzívebbé váló egyházi élet különösen „zavarta” a párt funkcionáriusait, akik a papok minden cselekedetében provokációt láttak, amely ellen határozottan fel kell lépni.

Az Állami Egyházügyi Hivatal

Az egyházak még hatékonyabb adminisztratív ellenőrzésére jött létre 1951-ben az Állami Egyházügyi Hivatal.⁵⁹⁴ Ennek a kormányzati szervnek a feladatkörébe tartozott az állami támogatással kapcsolatos személyi és anyagi ügyek intézése, az egyházak vagyoni jogi ügyeinek kezelése, az egyházi vonatkozású jogszabályok előkészítése és azok végrehajtásának biztosítása. Az ÁEH ellenőrizte az egyházi kormányzatot, a megyei tanácsok mellett pedig főállású egyházügyi megbízottak működtek (a megyei tanácsokhoz egyházügyi előadót, a püspökségekre egyházügyi megbízottat állítottak).⁵⁹⁵ Jogkörük kiterjedt valamennyi egyházra és felekezetre, feladatuk volt a békepapi mozgalom irányítása, sőt személyi kérdésekben (áthelyezések, felelőségre vonás stb.) is kompetensek voltak.⁵⁹⁶ Az MDP Fejér megyei bizottsága ezt így fogalmazta meg: „*A megyei egyházi iroda felállítása lehetővé tette, hogy az egyes nyíltan ellenséges magatartást tanúsító papok át legyenek helyezve, ill. nyugdíjazva, lehetővé tette azt is, hogy a klérus által súlypontként kezelt egyes helyekre (mint pl. Székesfehérvár és vasúti Prohászka templom), ahol általában nagyobb tömegek vettek részt az egyházi megmozdulásokon,*

⁵⁹⁰ A körmenetek engedélyezése ugyan nem közvetlenül a pártbizottságra tartozott, de mivel 1952-ig a tanácsok, 1953-tól a rendőrség volt az illetékes a párt ráhatása az ügyre kétségtelen. Szabó 2002.

⁵⁹¹ Ilyen például Mikszáth Kálmán: *Különös házasság* című műve. A jól ismert történet a dúsgazdag Buttler János gróf és egy katolikus pap által teherbe ejtett Döry Mária kényszerházasságáról szól. Az 1900-ban íródott művet a kommunista hatalom alkalmasnak tartott a világi esküvő propagálására és a katolikus egyház lejáratására.

⁵⁹² 106. számú dokumentum.

⁵⁹³ Mózesy 2002: 107.

⁵⁹⁴ 1951. évi I. törvény az Állami Egyházügyi Hivatal felállításáról, valamint a 110/1951. (V. 19.) MT számú rendelet az Állami Egyházügyi Hivatal felállításáról szóló 1951. évi I. törvény végrehajtása tárgyában. A hivatal felállításának körülményeiről és működéséről lásd: Köbel 2005: 60–94., Soós 2010.

⁵⁹⁵ Köbel 2005: 67–71.

⁵⁹⁶ Balogh–Gergely 2005: 80–81.

demokratikusabb érzelmű papokat helyeztettünk.”⁵⁹⁷ A megyei előadók a járási tanácsok rendszeres jelentéseit felhasználva havi információs jelentést küldtek a központnak. Ezen túlmenően egyes konkrét eseményekről is küldtek eseményjelentést (pl. hittanbeíratás, körmenetek stb.). Az előadók rendszeresen kiszálltak és ellenőrizték a hitoktatást, véleményezték és továbbították az ÁEH felé az egyházi épületek tatarozásával, építésével kapcsolatban benyújtott kérelmeket. Ellenőrizték, koordinálták a járási tanácsok egyházpolitikai munkáját, mint ahogy ez Horváth István egyházügyi előadó 1953-as jelentésében olvasható: „minden járásnál a járási párttitkár a járási tanácselnök és a járási rendőrkapitány bevonásával megtárgyaltuk a klérus húsvéti előkészületeinek, rendezvényeinek a megfigyelését és ellensúlyozását”.⁵⁹⁸ Érthető okokból a megyei előadókkal (megbízottakkal)⁵⁹⁹ nem volt harmonikus a püspökség viszonya, ahogy ez Shvoy Lajos visszaemlékezéseiben olvasható, a konfliktusok mindennaposak voltak.⁶⁰⁰ Mindezek ellenére 1952-ben a megyei pártbizottság nem volt elégedett az ÁEH munkájával. Felrótták nekik, hogy „nem eléggé tájékoztatják a pártszerveket” és, hogy „lazán fogják a papokat, [az ÁEH] nem él azzal a jogkörrel, amit számára a Népköztársaság törvénye biztosít”, illetve a hivatalnak nincsen tekintélye, ezért az utasításait nem minden esetben hajtják végre.⁶⁰¹ Fülöp Péter városi tanácselnök és párttitkár kijelentette, mivel „a [mostani] hittan tanítók a legveszedelmesebb fasiszták, hétpróbás csirkefogók. Ezeket le kell váltani kevésbé veszélyesekkel”. Molnár Gusztávot⁶⁰² azzal vádolták, hogy jobban bízik egy-két békepapban mint szabadna. Felhívták a figyelmét „Tökölire,⁶⁰³ aki se nem demokrata, se nem békepap, csak sikerült befészkelnie magát a békemozgalomba és megíatszani a békepapot”.⁶⁰⁴

1951. április 20-án Shvoy Lajos mellé – saját kérésére – kinevezték Kisberk Imrét segédpüspökké.⁶⁰⁵ Ekkor már javában zajlott a Grösz-per előkészítése melyben – legalábbis kezdetben – a kommunista hatalom szerepet szánt Shvoynak is. Grösz Józsefet 1951. május 18-án éjjel tartóztatták le, pere június 22-én kezdődött, az ítélethirdetésre 28-án került sor (Grösz Józsefet 15 év börtönre ítélték). Shvoy Lajost június 21-én, a per előtt egy nappal vették házi őrizetbe.⁶⁰⁶ Az egyház-megye kormányzását Kisberk segédpüspök vette át, ám hamarosan ő is házi őrizetbe került. A megyés püspök letartóztatása három hónapig tartott, ez idő alatt lakását nem hagyhatta el, állandó felügyelet alatt állott. 1951. augusztus elején az őrizetet feloldották, Shvoy püspök perbe fogására és elítélésére végül nem került sor.

A Grösz-per anyagát⁶⁰⁷ a nyár és az őszi folyamán a párt kisgyűléseken, szemináriumokon ismertette, amely munkában főleg az MNDSZ-re támaszkodtak. Az asszonyszervezet hozzáállása azonban ebben a kérdésben sem volt minden esetben egyöntetű. Előszállás községből az MNDSZ tagsága megtagadta a Grösz-per anyagának megtárgyalását, arra hivatkozva, hogy ők eleget hallottak a rádióban és olvastak az újságban róla, és így nem kíváncsiak már rá.⁶⁰⁸

⁵⁹⁷ FML XXXV. 1. MDP PB 1951. november 26.

⁵⁹⁸ FML XXIII. 2. c) 1 d. 0062/1953.

⁵⁹⁹ Megyei előadók 1956-ig: Horváth István, Molnár Gusztáv, Fülöp Ferenc, Herlik Jakab, Gálik István. Mózessy 2002: 95–97.

⁶⁰⁰ Mózessy 2002: 95–97.

⁶⁰¹ Törvény adta lehetőségeivel élve az ÁEH eljárhatott a papokkal szemben. Ennek során megvonhatta tőlük a kongruát, és ha úgy ítélte jónak, akkor saját püspökeivel is megbüntethette őket, akár elérhette diszpozíciójukat is. Szabó 2002.

⁶⁰² Molnár Gusztáv egyházügyi előadó, az Állami Egyházügyi Hivatal helyi vezetője.

⁶⁰³ Tökölly István püspöki irodaigazgatóról van szó.

⁶⁰⁴ FML XXXV. 1. MDP PB 1952. április 28.

⁶⁰⁵ Mózessy 2002: 93.

⁶⁰⁶ Szabó 2001: 27.

⁶⁰⁷ A per során rögzített jegyzőkönyveket szerkesztették, és jelentéktelen stiláris változtatás (némi rövidítés) után még 1951-ben kiadták önálló kötetként. Grösz 1951.

⁶⁰⁸ 95. számú dokumentum.

1948 és 1952 között más felekezetek csupán említés szintjén jelentek meg a pártbizottsági iratokban és jegyzőkönyvekben. A közigazgatási iratokban is egyértelműen felülreprezentált a katolikus egyházzal foglalkozó dokumentumok száma. Igaz a Belügyminisztérium utasítására, az alispán, a 1949-ben összeállította a törvényhatósága területén működő szektákra vonatkozó, településenkénti kimutatást,⁶⁰⁹ de ettől függetlenül érdemben csak a katolikusok ügyeivel foglalkoztak, őket tekintették a „fő ellenségnek”. 1952 áprilisában azonban a pártbizottsági jegyzőkönyvben már arról olvashatunk, hogy *„a különböző vallásfelekezetek papjai egységfrontot alkottak a kormány intézkedéseivel szemben. Nem lehet tapasztalni, hogy volnának vallásos villongások vagy ellentétek közöttük. Ugyanez vonatkozik a különböző vallásos szekták részéről is.”* Önkritikusan megállapították, hogy *„az illetékes elvtársak nem is vették figyelembe a más vallásúakat, és nem figyelték működésüket”*. Arra a következtetésre jutottak, hogy összefonódás tapasztalható a vallásfelekezetek között, amely aggodalomra adhat okot. Megoldásként a meglévő vallási ellentétek kiélezését, illetve amennyiben ilyen nem volt, annak szítását határozták el. Példaként a polgárdi esetet hozták fel, ahol a katolikusok a reformátusokkal összevesztek, miután a katolikus pap a hittanórán arról beszélt, hogy a reformátusok csak bitorolják a templomot, mert az azelőtt katolikus volt. A konfliktus végül a szülők verekedésébe torkollott. Tervbe vették azoknak a hivatásukat elhagyó református lelkészeknek a *„felhasználását”*, akik erre hajlandóságot mutatnak arra, hogy írjanak *„a sajtóban olyan cikket, ami leleplezné történelmileg a katolikusok birtokfoglalásait [a] Rákóczi szabadságharc után”*.⁶¹⁰

A szeparációra való hivatkozás ürügyével, ám valójában a működésük korlátozásának céljából az államhatalom számtalan esetben avatkozott be az egyház belső ügyeibe. Ennek egyik látványos és a vallásos emberek érzületét mélyen bántó megnyilvánulása volt az egyházi ünnepek kiemelése a hivatalos állami ünnepek közül és munkanappá nyilvánításuk.⁶¹¹ 1947 és 1949 között a keresztény egyházi és vallásos jellegű társadalmi ünnepek nagy része fokozatosan kikerült a hivatalos ünnepek köréből.⁶¹² 1947-től a szeplőtelen fogantatás, 1948-tól gyertyaszentelő Boldogasszony, Nagy-, illetve Kisboldogasszony napja, 1949-től a vízkereszt, áldozócsütörtök, Szent Péter és Szent Pál napja nem tartozott többé az állami ünnepek közé.⁶¹³ 1952. május 11-én *„számos üzem dolgozóinak kérelmére”* a Minisztertanács pünkösd hétfőjét is rendes munkanappá nyilvánította.⁶¹⁴ Ugyanezen év decemberében született határozat a karácsony másnapjának munkanappá nyilvánításáról is.⁶¹⁵ A határozat a döntést azzal indokolta, hogy a Minisztertanács május 2-át⁶¹⁶ a dolgozók kívánságára fizetett munkaszüneti nappá tette, ugyanakkor a munkaszüneti napok számának növelése a termelésben kiesést okozna, ezért szükséges december 26-át rendes munkanappá nyilvánítani. Még a határozat nyilvánosságra kerülése előtt a megyei pártbizottság bizalmas körlevélben tájékoztatta a járásokat a döntés háttéréről: *„Karácsony második napjának, mint munkaszüneti napnak megszüntetését elsősorban az indokolja, hogy a karácsonyi második munkaszüneti nap éppen olyan időben fekezi a termelés lendületét, amikor az éves terv teljesítését, a termelési ütemet jelentősen fokozni kell. A karácsony és újév közötti igazolatlan és igazolt hiányzások az eddigi tapasztalatok szerint jóval felülmúlták a*

⁶⁰⁹ A szombatistákról, baptistákról, „jehovistákról”, nazarénusokról, pünkösdistákról és keresztény testvérű gyülekezeti tagokról készült kimutatás alapján megállapítható, hogy 26 településen mintegy 500-600 fő tartozott a felsorolt „szektákhoz”. FML IV. B. 405 a) 12/1949.

⁶¹⁰ 111. számú dokumentum.

⁶¹¹ Természetesen nem csak az egyházi ünnepeket nyilvánították így módon munkanappá, hanem például 1951-ben március 15-ét is (bár tanítási szünet maradt). 1003/1951. (III. 10.) számú minisztertanácsi határozat március hó 15. napjáról. Lásd: Gyarmati 1998a: 95–119.

⁶¹² Az ünnepekről és tartalmi változásairól lásd: Kunt 2007.

⁶¹³ Glatz 1992: 29–30.

⁶¹⁴ 1012/1952. (V. 11.) számú minisztertanácsi határozat pünkösd hétfőjének rendes munkanappá nyilvánításáról.

⁶¹⁵ 1050/1952 (XII. 17.) számú minisztertanácsi határozat a munkaszüneti napok megváltoztatásáról.

⁶¹⁶ Május 1-je már 1946-ban állami ünnep, munkaszüneti nap lett.

karácsony előttit, illetve újév utáni mulasztásokat, mert a munkaszüneti napok halmozódása ebben az időszakban lazítja a munkafegyelmet.” Tekintve, hogy a határozat az utolsó pillanatban született,⁶¹⁷ és az év végi ünnepek jól megszokott rendjét borította fel, a megyei pártbizottságban aggodalmat keltett a emberek várható reakciója. Ezért pártvonalon intézkedtek, hogy a titkárok és a népnevelők időben kezdjék meg a felvilágosító munkát, és győzzék meg a tömegeket az intézkedés helyességéről. Felhívták a figyelmet, hogy „az elvtársaknak számítani kell arra, hogy az ellenség és elsősorban a klerikális reakció valószínűleg megkísérli az öntudatlanabb dolgozókat a Minisztertanács határozata ellen hangolni”.⁶¹⁸ A megszokott sablonokat alkalmazva 1953 márciusában „számos üzem dolgozóinak kérelmére” húsvét hétfőjét, amely addig nem fizetett munkaszüneti nap volt, a Minisztertanács munkanappá nyilvánította.⁶¹⁹

1953. március 5-én meghalt Sztálin. Amikor haláláról a „szélesebb néptömegek” is tudomást szereztek,⁶²⁰ a félelemmel teli korszakra oly jellemző, abszurd események játszódtak le. Kálozon, Iszkaszentgyörgyön, Martonvásáron, Soponyán, illetve más településeken is a papok misét szolgáltattak és a hívekkel együtt imádkoztak az elhunyt lelki üdvéért. A rendőrség természetesen ezeket a megnyilvánulásokat is figyelemmel kísérte és azokról a pártbizottság felé jelentést tett.⁶²¹ Ott örömmel állapították meg, hogy rendbontás, örömnem volt, a rendőri szervek „Sztálin elvtárs halálával különösebb megnyilvánulásokat nem észleltek, csak azt, hogy imádkoztattak a hívekkel a lelki üdvéért”.

Sztálin halálát követően a nemzetközi és hazai politikai életben alapvető változások következtek be. A közvélemény a politikai irányvonal váltásáról Nagy Imre miniszterelnök az Országgyűlés július 4-i ülésén elmondott, a rádió által közvetített, illetve a másnapi lapokban közölt beszédéből értesült.⁶²² Nagy Imre ebben az elsősorban a gazdaságpolitikát érintő beszédében – bár igen rövid terjedelemben – foglalkozott a vallás kérdésével is. Ezzel a témával kapcsolatban a következőket mondta: „Nagyobb türelmességet kell mutatni vallási kérdésekben. Megengedhetetlen e téren adminisztratív eszközök alkalmazása, ami eddig bizony néha előfordult. A kormány ebben a kérdésben a türelmesség alapján áll, melynek a felvilágosítás és a meggyőzés az eszköze. Adminisztratív vagy más kényszerítő eszközök alkalmazását a kormány elítéli és nem fogja tűrni”.⁶²³

Kétségtelen, hogy a vallásos tömegekben az itt elhangzottak nem feltétlenül keltettek megnyugvást, hiszen míg a gazdasági változások, az életszínvonal emelése, a kuláklisok eltörlése, az internálások, az internáló táborok megszüntetése, az igazságszolgáltatás megreformálása stb. bizakodó hangulatot keltett az érintettekben, addig a vallásukat szabadon gyakorolni akaró, az elmúlt időszakban rendkívül sok korlátozást, üldözést elszenvedő emberek körében ez a pár szó nem teremtetett jogalapot a bizakodásra. Különösen így van ez, ha megismerjük a megyei pártbizottság reakcióját a Nagy Imre beszéd fent idézett részére vonatkozóan. Sebes Imrének július 6-án, a beszédhez fűzött magyarázata szerint Nagy Imre csak az adminisztratív intézkedéseket ítélte el, és

⁶¹⁷ A határozat december 17-i keletkezésű, de 1952. december 14-én (vasárnap) került nyilvánosságra.

⁶¹⁸ 117. számú dokumentum.

⁶¹⁹ 1014/1953. (III. 16.) számú minisztertanácsi határozat húsvét hétfőjének rendes munkanappá nyilvánításáról. Nagy Imre-kormány 1953. november 28-án visszaállította a húsvéthétfőt, mint munkaszüneti napot, 1955-től azonban újra munkanap.

⁶²⁰ A *Fejérmegyei Néplap* 1953. március 6-án közölte a MDP KV jobbulást kívánó táviratát, valamint egy orvosi jelentést Sztálin egészségi állapotáról. Haláláról a másnapi, március 7-i gyászkeretes lapszám tudósított. A március 8-i és 10-i szám is gyászkerettel jelent meg.

⁶²¹ Az országban 219 embert vettek őrizetbe azzal az indokkal, hogy becsmérelték az elhunytat. Pünkösti 2004: 317.

⁶²² A *Fejérmegyei Néplap* július 5-én, vasárnap számolt be az országgyűlés üléséről és közölte – többek között – Nagy Imre beszédét is. *Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság életszínvonalának állandó emelése.* FmN 1953. július 5. 1–4.

⁶²³ *Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság életszínvonalának állandó emelése. Nagy Imre a minisztertanács elnökének beszéde új gazdaságpolitikánkról.* FmN 1953. július 5. 1–4.

*„továbbra is fenntartjuk azt az álláspontunkat, hogy harcolunk a vallásos ideológia ellen, nem lehet pártfunkcionárius az, aki templomba jár. Tehát fenntartjuk azokat a kérdéseket, amelyek pártunk politikájában eddig megvolt, de helytelen volt az, hogy a politikai munkát itt is adminisztratív munkával befekettítettük.”*⁶²⁴ Sebes 1953 augusztusában a kibővített választmányi ülésen a megváltozott körülményekhez alkalmazkodva már önkritikát gyakorolt és számos (gazdasági, vezetési, politikai) hibát elismert, amelyet a vezetése alatt álló megyei pártbizottság elkövetett, ám a vallási kérdéshez kapcsolódó álláspontja nem változott, ezt támasztja alá az is, hogy ezen az ülésen a témát még csak nem is érintették.⁶²⁵ Mindezek ellenére a Nagy Imre névvel fémjelzett korszak – ugyan csak átmenetileg – némi enyhülést hozott a vallási kérdések terén is, ennek tárgyalása azonban már túlmutat jelen munka keretein.

⁶²⁴ 122. számú dokumentum.

⁶²⁵ XXXV. 1 MDP Választmány. 1953. augusztus 23.

Az MDP szervezettörténete Fejér megyében és az ifjúsági mozgalmak

A Magyar Dolgozók Pártja helyi (megyei, járási és városi) pártszerveinek története, felépítése, strukturális változásának tudományos igényességű feldolgozottsága közel sem mondható teljesnek,⁶²⁶ annak ellenére így van ez, hogy a korszakban a kommunista párt tagadhatatlanul jelentős hatást gyakorolt az élet minden területére. A párt „szava” a megyei, járási, községi döntéshozatalban mindvégig alapvetően meghatározó volt, hiszen a párt etatizált párthatalmat valósított meg. Megkerülhetetlen szerepet töltött be a közigazgatás, kultúra területei mellett a gazdasági szervek életében, és nem utolsósorban a vezetők kiválasztása terén is.

Nehézséget okoz a párttörténet, szervezettörténet tanulmányozása során – azon túl, hogy a dokumentumok egy része „megsemmisült” (vagy megsemmisítették) –, hogy a választott szervek és az apparátus döntési jogköre, hatásköre, működése nem választható el élesen. Ugyanakkor problémát jelent az is, hogy mind a megyei mind az alsóbb szinteken is jellemző volt az úgynevezett „kézi vezérlés”, azaz az egyszemélyi vagy szűk testületi vezetés, hatalomgyakorlás, így sok esetben nem vagy csak nehezen követhető nyomon a döntési folyamat.⁶²⁷

Az országos állapotokhoz hasonlóan mindmáig teljes mértékben feldolgozatlan Fejér megye párttörténete is.⁶²⁸ A tanulmányban alább közölt szervezettörténeti megállapítások kisebb-nagyobb eltérésekkel ugyan, de általánosíthatóak más megyékre is.

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülési folyamata Fejér megyében 1948 márciusában vette kezdetét, a megyei, városi, járási és üzemi egységbizottságok létrehozásával. Ezek a bizottságok irányították az átmeneti időszakban a pártszervezeteket, mindamelllett a két párt vezetősége külön-külön is tovább működött.⁶²⁹ Első lépésként az alapszervezetek egyesítésére került sor 1948. május 10. és 22. között, ezt követte a Fejér megyei egyesülési konferencia 1948. május 22–23-án.⁶³⁰ A konferencián – melyen 315 fő vett részt (45-en csupán tanácskozási joggal) – határozatilag kimondták a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülését, illetve a Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Bizottságának megalakulását. Táviratban üdvözlötték Rákosi Mátyást és Szakasits Árpádot, majd megválasztották az országos kongresszusi küldötteket (Zgyerka János, Bodori László, Németh István, dr. Kispéter István, Szabados Ferenc, Schóbert Zoltánné, Bán Erzsébet). Az új párt az MKP apparátusát és szervezeti felépítését vette át, így az MDP Fejér

⁶²⁶ Az országos szintű vezetőtestületek felépítésével foglalkozik: Rákosi 1964. Ozsvárt 1976. A Pest megyei pártszervezet rövid összefoglalóját adja: Tóth 2009.

⁶²⁷ A jelenség természetesen a felsőbb pártszervek esetében is fennállt. A központi utasítások számtalan esetben telefonon érkeztek, illetve a végrehajtás miéért, indokait a döntés (valós) háttérét nem minden esetben tudatták az alsóbb pártszervekkel.

⁶²⁸ Ez a megállapítás nem csak az MDP, hanem elődpártja, az MKP, illetve utódja, az MSZMP esetében is igaz. Az MDP szervezettörténetére vonatkozóan lásd: Czetz 2005. Dani 1973., Dani 1974., Dani 1975.

⁶²⁹ Rákosi 1964: 53.

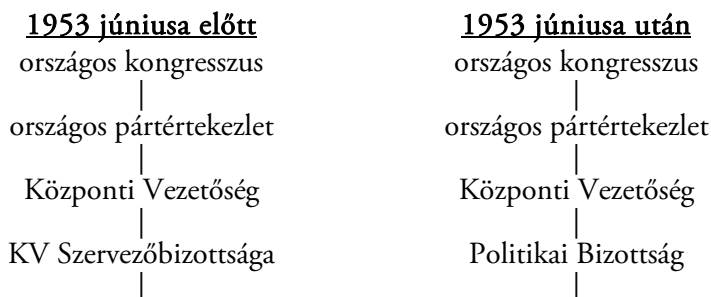
⁶³⁰ 2. számú dokumentum.

Megyei Bizottságának titkára Németh István lett. A Szociáldemokrata Párt beolvasztásával végződő folyamat végül országos szinten az MDP I. kongresszusával fejeződött be június 12–14-én.

Az országos vezetőtestületek

Az új párt legfelsőbb szerve a kongresszus volt, amely a pártszervezetek küldötteiből állt. Elviben ez a testület határozta meg a párt politikai programját és fogadta el a szervezeti szabályzatot, valamint ők választották meg a Központi Vezetőség tagjait is. A KV a két kongresszus közti időszakban (a szervezeti szabályzat szerint a kongresszust kétfévente kellett összehívni) a párt legfelsőbb vezető szerve volt, bár joga volt országos pártértekezletet összehívni, amely a két kongresszus között felmerült politikai és szervezeti kérdésekben dönthetett.⁶³¹ Az MDP I. kongresszusán elfogadott szabályzat szerint a KV saját tagjai közül pártelnököt, főtitkárt (1953-tól első titkár) és főtitkárhelyetteseket választott. A szabályzat szerint legalább háromhavonta kellett volna üléseznie, azonban 1953-ig rendszertelenül, általában ennél ritkábban ülésezett,⁶³² akkor is csak jóváhagyó szerepet játszott, hiszen a legfontosabb kérdésekben Rákosi és klikkje döntött. Az 1953. júniusi határozat értelmében aztán vissza kellett állítani a KV és a kollektív vezetés szerepét. A KV mellett működött a saját tagjaiból választott Politikai Bizottság, amely a két KV-ülés között a párt legfelsőbb vezetőtestületének számított, a KV határozatainak végrehajtását végezte és általában hetente ülésezett.⁶³³ A két PB ülés között a párt ügyeit a Titkárság intézte, amely ilyenformán általában hetente kétszer ülésezett. A csúcsvezetőkön (Rákosi, Gerő, Farkas) kívül tagjai a legfőbb állami vezetők voltak. 1953 júniusában végül a Titkárságot politikai vezető szervből a PB-nek alárendelt adminisztratív testületté változtatták. Ekkortól a PB lett a párhatalom legfőbb szerve. A KV tagjai közül választották a Szervező Bizottságot is, amelynek döntéseit a PB elé kellett terjesztenie, feladata volt a párt apparátusának és szervezeteinek összefogásán túl a szervezési, pártépítési elvek, módszerek kidolgozása, az osztályvezetők beszámoltatása, valamint munkaterveinek jóváhagyása is.⁶³⁴ Az MDP központi apparátusában kezdetben tizenhét, később csak kilenc osztály működött: Párt- és Tömegszervezetek Osztálya, Agitációs és Propaganda Osztály, Káderosztály, Államgazdasági Osztály, Mezőgazdasági és Szövetkezeti Osztály, Adminisztratív Osztály, Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, Pártgazdasági és Ügykezelési Osztály, Magyar Munkásmozgalmi Intézet.

A központi szervek felépítése és annak változásai

⁶³¹ *A Magyar Dolgozók Pártja szervezeti szabályzata*. Izsák (főszerk.) 1998: 36.

⁶³² A KV ülései 1953 júniusáig: **1948.** június 15., június 30., július 31., november 27., **1949.** március 5–6., április 2., május 31., június 11., szeptember 3. **1950.** február 10., április 25., május 31 – június 1., augusztus 16., október 27., **1951.** március 2., május 22., november 31., **1952.** június 27–28., augusztus 14., október 23., november 29., **1953.** február 26., június 27–28. A KV 1948 és 1956 között összesen 38 alkalommal ülésezett. Izsák (főszerk.) 1998: 12.

⁶³³ A PB 1956-ig 309 alkalommal ülésezett. Izsák (főszerk.) 1998: 13.

⁶³⁴ *A Magyar Dolgozók Pártja szervezeti szabályzata*. Izsák (főszerk.) 1998: 37., Rákosi 1964.

A megyei pártszervezet kialakulása és működése

Az egyesülést követően a Fejér megyei pártszervezet 11 járási és körzeti titkárságból és egy városi szervezetből (Székesfehérvár) állt. Ezek megoszlása a következő volt:

Városi területi szervezet	8
Városi üzemi szervezet	12
Vidéki üzemi szervezet	9
Községi alapszervezet	96
<u>Tanyai alapszervezet</u>	<u>90</u>
Összesen	215

Az MDP Fejér megyében ekkor 23 264 főt számlált, közülük 7900 fő volt korábban az SZDP tagja.⁶³⁵

Az MDP – elméletben legalábbis – a demokratikus centralizmus elvein épült fel,⁶³⁶ ennek értelmében a megválasztott vezető szervek utasításait az alsóbb szervek kötelesek voltak végrehajtani.⁶³⁷ Vezető szerveiket – papírforma szerint – demokratikusan kellett megválasztani. A testületeknek kötelezettségük lett volna tevékenységükről rendszeresen beszámolni. A határozathozatal – legalábbis a szabályzat szerint – minden szervezet esetében szótöbbséggel történt.⁶³⁸ A új párt az MKP apparátusát, szervezeti felépítését vette át.

Az MDP szervezeti szabályzata értelmében a megye pártszerveinek legfelsőbb fóruma a pártértekezlet volt,⁶³⁹ melynek tagjaiból választották a 31–41 fős megyei választmányt (Fejér megyében ez a testület az egyesülés után 33 fő rendes és 7 fő póttagból állt). A két pártértekezlet között a pártszervezetek vezetőtestülete a választmány volt. A napi gyakorlati munka vezetésére, a pártszervezetek összefogására és irányítására a választmány tagjaiból 9–13 fős megyei pártbizottságot választottak. A Fejér megyei pártbizottság 1948 augusztusában 12 tagból,⁶⁴⁰ 1954. április 10-én azonban már csak 10 főből és az első titkárból állt.⁶⁴¹ Ez a testület hetenként, míg a megyei választmány – elviekben legalábbis – havonta ülésezett.⁶⁴² Tekintve azonban, hogy a választmányi ülések jegyzőkönyvei csak rendkívül hiányosan maradtak fenn (sőt majdnem kizárólagosan csak a kibővített választmány jegyzőkönyvei vannak meg), nem lehet megállapítani, hogy a megyében milyen sűrűn

⁶³⁵ 3. számú dokumentum.

⁶³⁶ Végeredményben azonban a demokratikus centralizmus bürokratikus centralizmussá változott át, amelynek egyetlen célja a pártapparátus hatalmának fenntartása, biztosítása volt. A demokratikus centralizmus hatékonyan akadályozta meg a pártton belül felbukkanó eltérő vélemények, álláspontok felszínre kerülését, a döntések kritikáját, új alternatívák felbukkanását, és az időszertűvé vált személycseréket is. Bihari–Pokol 2004: 343.

⁶³⁷ MDP III. 1954: 299.

⁶³⁸ *A Magyar Dolgozók Pártja szervezeti szabályzata*. Izsák (főszerk.) 1998: 35–36.

⁶³⁹ A pártértekezlet feladata a megyei választmány, illetve a kongresszusok éveiben a megyei küldöttek megválasztása volt, ezért hívták küldött értekezletnek is. Fejér megyében a pártértekezletek jegyzőkönyvei nem maradtak fenn, ezért az értekezletek lefolyásáról és az ott elhangzottakról csak a korabeli sajtóból nyerhetünk információkat.

⁶⁴⁰ A megyei pártbizottság tagjai: Németh István megyei titkár, Gulyás Emil megyei propaganda felelős, Farkas Mihály megyei tömegszervező, Ruzs György megyei közigazgatási felelős, Somody József megyei szakszervezeti felelős, Neichel Lászkó megyei termelési felelős, Bán Erzsébet megyei propaganda felelős, ifj. Szabadi Sándor megyei ifj. titkár, Gyimóthy István városi titkár, Csapó Ferenc megyei irodavezető, dr. Kispéter István alispán, dr. Hazai László főispán. FML XXXV. 1. MDP PB 1948. augusztus 2.

⁶⁴¹ XXXV. 1 MDP Választmány. 1954. április 10.

⁶⁴² *A Magyar Dolgozók Pártja szervezeti szabályzata*. Izsák (főszerk.) 1998: 38.

ült össze a választmány, az azonban bizonyos, hogy havonta nem.⁶⁴³ Ezt az állítást támasztja alá Sebes Imre 1953. augusztusi kijelentése is: „nem hívtuk össze rendszeresen a választmányt, és ezzel csorbítottuk jogait. Nem egyszer csak azért hívtuk össze a választmányt, hogy formálisan eleget tegyünk a szervezeti szabályzat betartásának.”⁶⁴⁴

A járási pártszervek felépítése hűen követte a megyei struktúrát. A felsőbb szerv a járási pártértekezlet volt, amelyből a 25–31 tagú választmányt választották meg, míg a járási pártbizottság 7–11 fővel működött. A helyi szervek tisztviselőit minden esetben a központi vezetőségnek kellett megerősítenie, melynek joga volt a választások eredményét felülbírálni, ideiglenes vezetőséget kijelölni.

A megyei és a járási pártszervek felépítése és annak változásai

A párt legkisebb önálló szervezeti egysége az alapszervezet volt, melynek létesítéséhez minimum három párttag szükségeltetett. Az alapszervezet 3–11 tagú vezetőséget választott, amennyiben azonban a taglétszám nem érte el a tíz főt, a vezetőtestület helyett csupán egy titkárt választottak. Az alapszervezeten belül a tagok tízes csoportokat alkottak, élükön a pártbizalmival.⁶⁴⁵ A vezetőség tagjai közül (létszámtól függően) titkárt, szervezési, propaganda-, káder-, közigazgatási, szakszervezeti, tömegszervezeti felelőst, valamint pénztárost kellett választani. 1948 után a funkciókat tovább bővítették és oktatási, termelési, szövetkezeti és ifjúsági vezetők választására is sor került. Egy-egy vezetőségi tag több feladatot is elláthatott.

A politikai bizottság 1948. július 28-i határozata⁶⁴⁶ után az egész országban addig működő körzeti titkárságokat megszüntették, helyettük járási bizottságokat alakítottak, amelyek mellé 3–5 fő függetlenített munkatársat osztottak be. Fejér megyében december végén tartották a járási konferenciákat. A megyei bizottság részéről ekkor igényként fogalmazódott meg, hogy a járási titkári értekezleteket rendszeressé kellene tenni.⁶⁴⁷ A járási választmányok megválasztására első ízben 1949 márciusában került sor, a bizottságokéra csak ezután júniusban. Elhúzódott az apparátus kiépítése

⁶⁴³ A meglévő választmányi jegyzőkönyvek szerint Fejér megyében 1949. március 1-jén, 1950. február 18-án, 1951. május 30-án, 1951. augusztus 31-én, 1953. augusztus 23-án, 1951. december 18-án, 1954. február 11-én, 1954. március 27-én, 1954. április 10-én, 1954. május 21-én, 1954. augusztus 7-én tartottak kibővített vagy rendes választmányi ülést.

⁶⁴⁴ XXXV. 1 MDP Választmány. 1953. augusztus 23.

⁶⁴⁵ *A Magyar Dolgozók Pártja szervezeti szabályzata*. Izsák (főszerk.) 1998: 40.

⁶⁴⁶ A határozat elérhető (2010. augusztus 6.): Járási pártbizottságok létesítése.
http://www.digitalarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40639&MT=1

⁶⁴⁷ FML XXXV. 1. MDP PB 1948. november 08.

is, a központi határozathoz képest csak egy év múlva, 1949 júniusában sikerült ezen a téren eredményt elérni. A Székesfehérvári városi bizottságban négy fő, a Központi (Székesfehérvári) járási bizottságban nyolc fő, a Móri járási bizottságban öt fő, a Sárbogárdi járási bizottságban hat fő, míg az Adonyi járási bizottságban öt fő függetlenített pártfunkcionárius és adminisztrátor dolgozott.⁶⁴⁸

Természetesen közvetlenül az egyesülés után megkezdődött a megyei szervezet kiépítése is. Itt is átvették az MKP struktúráját, így titkár, szervezőtitkár (aki elvileg a titkárhelyettes volt), káderes, propagandista, szakszervezeti megbízott, tömegszervező, közigazgatási felelős működött a megyei bizottságban, ezen túl gazdasági felelős és irodavezető is segítette a pártszervezet munkáját. A megyei pártbizottságot is átszervezték 1949 júniusában, és kialakították az apparátust. Megszüntették a megyei bizottság közigazgatási, termelési, tömegszervezeti, szakszervezeti, ifjúsági és női reszortjait, osztállyá fejlesztették a szervezési, káder, agitációs és propaganda valamint a mezőgazdasági és szövetkezeti reszortokat. A Fejér megyei bizottság apparátusának felépítése, valamint az osztályok létszáma ekkor a következőképpen alakult: titkárság öt fő,⁶⁴⁹ szervezési osztály öt fő,⁶⁵⁰ káderosztály három fő,⁶⁵¹ propagandaosztály négy fő,⁶⁵² oktatási osztály két fő,⁶⁵³ szövetkezeti osztály három fő,⁶⁵⁴ tömegszervezeti osztály három fő.⁶⁵⁵ A városi bizottság négy fővel működött.⁶⁵⁶ Az öt járási bizottságon (központi, móri, sárbogárdi, adonyi és bicskei) összesen 28 fő dolgozott.⁶⁵⁷ Az osztályokat szervező, mezőgazdasági és szövetkezeti titkár vezette, a megszüntetett közigazgatási reszort feladatait a fő- illetve alispán vette át, aki közvetlenül a megyei titkár mellé volt beosztva (a megyében ezt a feladatot Kispéter István alispán látta el).⁶⁵⁸ A női és ifjúsági munkát ezentúl a szervezőtitkár vezette. Ekkor – a Szervező Bizottság határozata szerint – a Fejér megyei pártbizottság tagjai voltak a titkárságon kívül: dr. Kispéter István alispán, Farkas Mihály mezőgazdasági igazgató, Horváth István gépállomás alközpont vezető, továbbá az állami gazdaságok vezetői, akiket ekkor még nem hívtak be.⁶⁵⁹

Minden megyében az egyes munkaterületek vezetésére bizottságokat hoztak létre 1949 augusztusában.⁶⁶⁰ Fejér megyében a már működő közigazgatási, mezőgazdasági és szövetkezetpolitikai bizottságok mellé ifjúsági, nő-, sport- és termelési bizottság felállítására került sor. 1949 októberében állították fel a megyei kádertanácsot, melynek tagjai között találjuk a megyei titkárt, a megyei kádertitkárt, a megyei szervezőtitkárt és a káderosztály politikai munkatársát is.⁶⁶¹ Ezt követően, 1950 februárjában felállították az oktatási bizottságot is.⁶⁶²

⁶⁴⁸ Járási titkárok: Központi járás Tárnoki István, Móri járás Kiss Vilmos, Sárbogárdi járás Illyés János, Adonyi járás Szailer Ferenc, Bicskei járás Horváth István. FML XXXV. 1. MDP PB 1949. június 13.

⁶⁴⁹ Németh István, Csapó Ferenc politikai előadó, Schillinger Istvánné adminisztrátor, Paksi Imre irodavezető, Tóth Józsefné adminisztrátor.

⁶⁵⁰ Bánki János szervező titkár, Kőszegi Ferenc politikai munkatárs, Adorján Gyula politikai munkatárs, Csárdi János termelési felelős, Oroszi Erzsébet adminisztrátor.

⁶⁵¹ Orszásky József káderfelelős, politikai munkatárs ekkor még nem volt, Kőszegi Ferencné adminisztrátor.

⁶⁵² Kardos István propagandafelelős, Bod László politikai munkatárs, második politikai munkatárs ekkor még nem volt, Máthé Erzsébet adminisztrátor.

⁶⁵³ Neichel László oktatási felelős, Szamosi Gyuláné politikai munkatárs.

⁶⁵⁴ Szücs Imre szövetkezeti felelős, Pajzer György politikai munkatárs, Gonda Istvánné adminisztrátor.

⁶⁵⁵ Farkas Mihály tömegszervező, Szabadi Sándor politikai munkatárs, Fodor Margit politikai munkatárs.

⁶⁵⁶ Gyimóthy István városi titkár, Szász István propaganda felelős, Habuda Ádámné káderfelelős, adminisztrátor ekkor nem volt.

⁶⁵⁷ 1949. novemberétől a párt függetlenített funkcionáriusai csak pártstátuszban lehettek. Ozsvárt 1976: 59.

⁶⁵⁸ FML XXXV. 1. MDP PB 1949. június 13.

⁶⁵⁹ FML XXXV. 1. MDP PB 1949. augusztus 15.

⁶⁶⁰ Rákosi 1964: 56. Fejér megyében az 1949. augusztusi értekezleten döntöttek a bizottságok felállításáról. XXXV. 1. FML XXXV. 1. MDP PB 1949. augusztus 15.

⁶⁶¹ FML XXXV 1 MDP Titk. 1949. november 21.

⁶⁶² FML XXXV 1 MDP Titk. 1950. október 27.

1949 márciusától különválasztották az osztályvezetői értekezleteket a megyei pártbizottsági ülésektől, majd augusztustól a titkári értekezleteket is külön tartották meg.⁶⁶³

Az egyesülés után tisztogatási cézzal a párt tagfelülvizsgálati kampányt kezdett, amely 1948 szeptemberétől 1949 novemberéig tartott. A Politikai Bizottság 1948. szeptember 2-i határozatával⁶⁶⁴ 1948. szeptember 6-tól 1949. március 6-ig tag és tagjelölt felvételi zárlatot rendelt el. A felülvizsgálat során eltávolították a tagság azon részét, akiket osztályidegennek, karrieristának vagy korruptnak bélyegeztek. Igyekeztek a párt szociális összetételét is megváltoztatni. Végső soron azonban a kampány a párt megtisztítását szolgálta az olyan elemektől, akiket politikailag nem tartottak elég megbízhatónak, valamint felhasználták a tagság összeírására és a tagsági könyvek cseréjére is.

A megyében a felülvizsgálat 1948. október 14-én indult meg. A felülvizsgálat során különböző szinteket különböztettek meg. Az 1 darab (egyes számú) központi bizottság 75 főt vizsgált meg (jellemzően a megyei vezetőket) és 5 személyt (6,6 százalék) zárt ki és 1 főt (1,3 százalék) minősített vissza tagjelöltté. A 7 megyei (kettes számú) bizottság 424 főt vizsgált meg, 56-ot (13,2 százalék) zárt ki, 39-et (9,1 százalék) minősített vissza. A 40 járási és városi (hármasszámú) bizottság 3541 főt ellenőrzött, 426-ot (12,03 százalék) zárt ki és 520 főt (14,6 százalék) minősített vissza. A 174 alapszervezeti (négyesszámú) bizottság 15 478 főt (10 410 MKP tag, 5068 SZDP tag) vizsgált, 2142 főt (13,8 százalék) (1110 MKP tag, 1032 SZDP tag) kizárt, 1958-at (12,6 százalék) (1219 MKP tag, 739 SZDP tag) visszaminősített.

A megyében a tagfelülvizsgálat előtti 22 527 fős létszámból 19 593 főt (86,9 százalék) vizsgáltak felül, tag maradt 14 372 fő (63,7 százalék), tagjelöltté minősítettek vissza 2518 főt (11,1 százalék) összesen tehát 16 890-en (74,9 százalék) maradtak a pártban. Az eljárás során kizártak 2628 főt⁶⁶⁵ (11,6 százalék), 2127 férfit és 501 nőt. Nem jelent meg a felülvizsgáló bizottság előtt (ami az automatikus kizárást jelentette) 2583 fő (11,4 százalék), 1839 férfi és 744 nő.⁶⁶⁶

1949 júniusa után jelentős változás következett be a megyei szervezetek életében, a titkárok felölőssége tovább nőtt. Megszüntették az addigi gyakorlatot, hogy az egyes osztályok közvetlenül a felsőbb szerv megfelelő osztályától kapták az utasításokat és oda tartoztak beszámolni is. Innentől kezdve a felsőbb szervek a titkáron (később első titkár) keresztül irányították az osztályokat. Változott az ülések rendje is, a megyei bizottság kéthetente tartott értekezletet, továbbá ekkor dolgozta ki a munkamódszerét is.

A Központi Vezetőség az 1949. május 31-én tartott ülésén a tagfelvételi zárlatot november 1-ig meghosszabbította, ugyanakkor lehetővé tette a tagjelöltek felvételét.⁶⁶⁷ A jelöltfelvételek során központi tervszámok alapján bontották le megyei szintre a felvehető számát, nemét, továbbá szociális és kor szerinti összetételüket, Fejér megyében 1949-re 2500 fős keretszámot határoztak meg.

⁶⁶³ Sajnálatos módon az osztályvezetői értekezletek jegyzőkönyvei egyáltalán nem, a titkári jegyzőkönyvek pedig nagyon hiányosan maradtak meg.

⁶⁶⁴ A határozat elérhető (2010. augusztus 6.): Határozati javaslat és határozat a tagfelvételi zárlatról. Ea. Szikra Sándor http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40658&MT=1

⁶⁶⁵ A felülvizsgálati bizottságok által kizártak számának helyes összege: 2629.

⁶⁶⁶ FML XXXV. 1. MDP PB 1949. február 22. A tagfelülvizsgálatról és más megyék adatairól lásd: Hajdú 2006.

⁶⁶⁷ A határozat elérhető (2010. augusztus 6.): A tagfelvétel szabályzása. Ea. Kovács István. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=41083&MT=1

A megyei párttitkár leváltása

A Fejér megyei pártbizottság élén 1946 januárjától Németh István komáromi születésű nyomdász állt.⁶⁶⁸ Németh, aki 1945-ben lépett be az MKP-ba, előbb Budapesten, majd Fejér megyében volt a megyei pártbizottság titkára. Emellett tagja volt a nemzeti bizottságnak is, sőt 1947-től annak titkári feladatait is ellátta. A megyei törvényhatósági bizottság munkájába 1948. december 6-án kapcsolódott be.⁶⁶⁹ Az évek során tevékenységével, felkészültségével a pártközpontban nem voltak elégedettek⁶⁷⁰ ezt bizonyítja, hogy Németh Istvánt a Szervező Bizottság 1949 júliusában szigorú megrovásban részesítette, mert a tagjelölt felvétellel kapcsolatosan ellenőrizetlen, hamis jelentéseket juttatott el a Központi Vezetőségnek. Az okot a vezetőség abban látta, hogy a titkár nem foglalkozott a tagjelölt felvétel kérdésével, ennek következtében a megyei pártbizottság nem ismertette a Központi Vezetőség ide vonatkozó határozatait az alapszervezetekkel, majd mulasztásukat leplezendő meghamisított adatokat juttattak el a vezetésnek. A Szervező Bizottság 1949. július 4-i ülésén napirend előtt foglalkozott Németh Istvánnal és a Fejér megyei pártbizottsággal. Határozatban marasztalták el a megyei titkárt és utasították a KV Káderosztályát, hogy Németh múltját vizsgálják felül. Az SZB utasította valamennyi megyei bizottságot, hogy a határozat megismerése után az ügygel foglalkozzanak.⁶⁷¹ Az augusztus 9-én tartott megyei pártbizottsági ülésen az SZB részéről két fő vett részt. Az eredetileg megfigyelőként jelenlévő központi küldöttek az értekezletet félbeszakítva, élesen kritizálták a megyei bizottság és vezetője munkamódszerét. Hibaként rótták fel, hogy egy alkalommal a bizottságban 6-8 napirendi pontot is letárgyalnak, de csak felületesen. Megállapították, hogy „*ez a munkastílus, amellyel az elvtársak dolgoznak, végeredményben Német[h] elvtárs munkastílusa*”. „Hibásnak” találták Németh magatartását is és kijelentették, hogy az ő hibájából szűnt meg a politikai munkatársak önállósága és ez eredményezte a kritikai érzék hiányát. Kijelentették, „*hogy amilyen módszerrel dolgozik a megyei titkár olyan módszerrel dolgozik a megyei bizottság, de úgy dolgoznak lefelé is*”. Ezzel tulajdonképpen egy személyben tették felelőssé Némethet a megyében jelentkező minden mulasztásért. Az értekezletnek ez a része személyeskedésbe hajló vitával zárult, majd határozat született arról, hogy a megyei titkár az augusztusi bizottsági ülésen a járási titkárok előtt gyakoroljon önkritikát.⁶⁷² Németh augusztus 22-én ugyan önkritikát gyakorolt, ám ezzel eltávolítását már nem tudta elkerülni.⁶⁷³ 1949. október 5-én a Titkárság a Káderosztály előterjesztése alapján a Fejér megyei bizottság élére Németh István helyett Sebes Imrét⁶⁷⁴ nevezte ki.⁶⁷⁵ Sebes az

⁶⁶⁸ Németh István 1947 januárjában központi utasításra hat hónapos pártiskolára ment tanulni. Ez idő alatt Tóth Lajos helyettesítette őt a megyei bizottság élén. Németh 1947 júliusában tért vissza és vette át ismét a megyei bizottság vezetését. *Németh István újból átvette az MKP megyei bizottságának vezetését.* FH 1947. július 19. 2.

⁶⁶⁹ FML IV. B. 402. a) 1948. december 6.

⁶⁷⁰ Visszaemlékezések szerint Németh több esetben kapott pártbüntetést (egy alkalommal a megyei bizottságon tartott éberségi vizsgálat után Németh István és Csapó Ferenc is szigorú megrovásban részesült). Munkájával, politikai felkészültségével, magatartásával a központi szervek (különösen a Szervezési Osztály) elégedetlenek voltak. FML Kézirattár 859. 15–16.

⁶⁷¹ MDP szerv. 1951: 21–22. Az SZB határozata elérhető (2010. június 16.): http://www.digitalarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=5064353&MT=1

⁶⁷² FML XXXV. 1. MDP PB 1949. augusztus 9.

⁶⁷³ A megyei titkár leváltására nem csak Fejérben, hanem 1949 augusztusában Nógrádban is sor került. Ozsvárt 1976: 59–60.

⁶⁷⁴ Sebes Imre testvérével és Rajk Lászlóval együtt harcolt a spanyol polgárháborúban. 1947-től az Észak-Pest megyei pártbizottság élén állt. A Rajk-per előkészítése során mint volt spanyolosról az ÁVH róla is adatokat próbált gyűjteni, ám végül nem került sor a letartóztatására. Elképzelhető, hogy áthelyezése összefügg a persorozattal. Részletesebb önéletrajzát lásd a függelékben.

⁶⁷⁵ http://www.digitalarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=42622&MT=1 FML XXXV. 1. MDP Titk. 1949. október 25.

október 31-i pártbizottsági ülésen mutatkozott be és vette át a vezetést,⁶⁷⁶ Németh Budapesten helyezkedett el, további sorsa nem ismert.⁶⁷⁷

Összhangban az MDP agrárpolitikájával és a tsz-ek szervezésével, 1950 januárjában országos szinten született határozat arról, hogy minden termelőszövetkezetben pártszervezetet kell alapítani.⁶⁷⁸ Ezeket az alapszervezeteket közvetlenül a járási pártbizottság, vagy ha volt, a függetlenített községi titkár irányította. A termelőszövetkezeti és a községi pártszervezetek nem voltak alá- illetve fölérendeltségi viszonyban egymással, de együtt kellett működniük. Amennyiben egy községben több pártszervezet működött, a titkároknak hetente közös megbeszélést kellett tartaniuk. Fejér megyében, 1952 végén a 231 tsz-ben 100 pártszervezet és 69 DISZ szervezet 1326 fővel működött.⁶⁷⁹

1950-ben a közigazgatási határok átalakítása következtében Fejér megyéhez került az Enyingi járás,⁶⁸⁰ ennek előkészítése és átvétele komoly munkát jelentett a megyei pártszervezet számára. Az új járási pártbizottságon, a titkáron és két függetlenített funkcionáriuson kívül egy adminisztrátor dolgozott. Kilenc településsel és mintegy ezer párttaggal „gazdagodott” ekkor a megye.⁶⁸¹

A KV február 10-i határozata értelmében⁶⁸² június 1-ig minden pártszervezet vezetőségét újra kellett választani.⁶⁸³ A tavasz folyamán a pártbizottságon megkezdték az előkészületeket a vezetőválasztásokra. Taggyűléseken javasolták a vezetőségi tagokat, akik közül aztán a tagok választottak. Demokratikus szavazásról és jelölésekről szó sem lehetett, a felsőbb pártszervek (járási és megyei) képviselői minden esetben jelen voltak a jelölési procedúrán, és ha nem találták megfelelőnek a személyeket, közbeléptek. Mégsem ment minden simán: *„Etyeken egy demagóg felállt és elmondta, hogy most, akik vezetőségi tagok lesznek, igen komoly feladatok előtt állnak az életükkel játszanak. Erre az első 4 javasolt nem vállalta a jelölést.”* A vezetőségválasztó színjáték sok településen nem vonzotta a tagokat, akik *„egy része a taggyűlés estéjén egyszerűen lefekszik, és nem jönnek el a taggyűlésre”*.⁶⁸⁴ Végül június 10-re minden megyei alapszervezetben újraválasztották a vezetőséget és lezajlottak a járási és városi küldötttertekezletek is. A megyei küldötttertekezletet 1950. június 10–11-én tartották.⁶⁸⁵ Az eseményről beszámolt a sajtó, közzéték Sebes Imre beszámolóját is.⁶⁸⁶

Alig tíz hónapi Fejér megyei munka után 1950 augusztusában Sebes Imrét egyéves pártfőiskolára küldték tanulni, munkáját a Heves megyéből áthelyezett Csuha Ferenc vette át, akit kortársai gyenge felkészültségű, önálló véleménnyel nem rendelkező embernek tartottak.⁶⁸⁷ Az új megyei titkár, aki egyben a népfront bizottság elnöke is lett, átvette Sebes helyét a megyei tanács vb-ben is.⁶⁸⁸ Csuha 1951 nyár végéig, Sebes Imre visszatéréséig vezette a megyebizottságot.⁶⁸⁹

⁶⁷⁶ FML XXXV. 1. MDP PB 1949. október 31.

⁶⁷⁷ Visszaemlékezések szerint Németh István Fejér megyei elhelyezése után a Földművelésügyi Minisztériumban kapott beosztást. FML Kézirattár. 859. 16.

⁶⁷⁸ Ettől függetlenül 1954-ben – Rákosi Mátyás szerint – országos szinten mintegy ezer termelőszövetkezetben nem működött alapszervezet. MDP III. 1954: 88.

⁶⁷⁹ FML XXXV. 1. MDP PB 1952. december 2.

⁶⁸⁰ Lásd a tanulmánynak a közigazgatási változásokat taglaló részét.

⁶⁸¹ FML XXXV. 1. MDP Titk. 1950. január 16.

⁶⁸² *A Központi Vezetőség határozata a párt legközelebbi feladatairól, a pártmunka hibáiról.* Izsák (főszerk.) 1998: 103.

⁶⁸³ A választás kérdésével a kibővített megyei választmány (Olt Károly részvételével) 1950. február 18-án foglalkozott. XXXV. 1 MDP Választmány. 1950. február 18.

⁶⁸⁴ FML XXXV. 1. MDP PB 1950. április 12.

⁶⁸⁵ FML XXXV. 1. MDP PB 1950. június 19.

⁶⁸⁶ *„Ígérjük, hogy mindenkor egy emberként állunk készen a Párt, Rákosi elvtárs útmutatásainak végrehajtására.”* FN 1950. június 13. *Maradéktalanul végrehajtjuk feladatainkat!* FN 1950. június 14. 3.

⁶⁸⁷ FML Kézirattár. 859. 17.

⁶⁸⁸ Csuha Ferenc olyannyira ismeretlen volt a megyében, hogy a megyei tanács jegyzőkönyveiben megválasztásakor és még a következő vb jegyzőkönyvben is Csuha Imreként szerepel. FML XXIII. 2. a) 1950. augusztus 29.

1950 novemberében a Központi Vezetőség határozatot hozott a Dunai Vasmű építésével kapcsolatos feladatokról. Ebben a Fejér megyei pártbizottság feladatául szabták, hogy november 31-ig az egész építkezést átfogó pártszervezetet hozzon létre. Meghatározták, hogy a pártbizottság mellett nyolc alapszervezetet (hármat a magasépítésnél, hármat a mélyépítésnél, egyet a vasútépítésnél és egyet az ellátó szolgálatnál), azokon belül pedig pártcsoportokat kell felállítani.⁶⁹⁰ A megyei bizottság a központi utasítás végrehajtására Dunapentelelén kilenc tagú pártbizottság megalakítását határozta el.⁶⁹¹ 1951 februárjában a Titkárság utasította a megyei bizottságot, hogy az építkezéseken, ahol a dolgozók létszáma eléri a háromszáz főt, ott pártbizottságot kell létrehozni, amennyiben a párttagok száma alacsony, nem éri el az ötvenet, úgy pártvezetőséget hozzanak létre.⁶⁹² 1951 késő nyarán a dunapentelei pártbizottság élére Földes Lászlót nevezték ki, az addigi titkár Lombos Ferenc lett a másodtitkár. Földest a helyi pártbizottság – a pártdemokrácia elveit betartva – megválasztotta párttitkárnak, sőt 1951 őszén tagja lett a Fejér Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának is.⁶⁹³

Az MDP II. konferenciáját 1951 tavaszán rendezték, ám az esemény megyei előkészítése már korábban megkezdődött. A pártszervezetek részére kongresszusi versenyt hirdettek. Az alapszervezeteknél 1950. december utolsó hetében, a járásoknál és a városi szervezetnél január 14-én voltak a küldöttválasztó taggyűlések. 1951. január 27-én tartották a megyei kongresszusi küldöttválasztó értekezletet Csuhaj Ferenc megyei titkár vezetésével.⁶⁹⁴ A megyei pártértekezlet végül 15 fő teljes jogú és nyolc fő tanácskozási jogú tagot választott meg.⁶⁹⁵ Az MDP II. konferenciájára egy hónap múlva 1951. február 25. és március 2. között került sor az Építőmunkás Szakszervezet székházában. A konferencián az 1087 küldött a szervezeti szabályzat több pontját módosította, a párttagság alsó korhatárát az eddigi 16-ról 18 évre emelték fel. A pártból való kizárást ettől kezdve minden esetben meg kellett erősítenie a megyei bizottságnak is, az alsóbb szervek többet nem hozhattak saját hatáskörben ilyen súlyos döntést. Ugyanakkor lehetővé tették, hogy a pártba való felvételt nem kellett a megyei bizottságnak jóváhagyásra felterjeszteni, ez ügyben elég volt a járási bizottságok megerősítését kérni. Fegyelmi bizottságok felállítását írták elő a megyei, a városi és a járási választmányok mellé. Megszüntették az alapszervezetben belül a tízes csoportokat, kimondták, hogy nem kell a tízes számhoz ragaszkodni, hanem a munka alapján összetartozó párttagokat kell az alapszervezetben belül összefogni pártcsoport formájában.⁶⁹⁶ Változás történt a pártszervek felépítésében is, ettől kezdve – a legfelsőbb pártszervek mintáját követve – a választmányok első titkárát és titkárokat választottak. Az első titkár az egész pártszervezetet, a többi titkár az egyes osztályok munkáját irányította. Az alapszervezetek irányítását illetően döntöttek arról, hogy egy községben csak egy helyi vezetősége lehet a pártnak, ilyen azonban csak ott állítottak fel, ahol függetlenített titkár vezette a községi pártszervezetet. A többi településen a gépállomási, állami gazdasági és ter-

⁶⁸⁹ Csuhaj és Sebes augusztus 27-én már együtt vezették a pártbizottsági ülést, ám hivatalosan csak az augusztus 31-i kibővített választmányi ülésen jelentették be távozását és vettek tőle búcsút. Ekkor jelentették be azt is, hogy a szervezőtitkár (Bánki János) is egyéves pártfőiskolára megy, ezért az ő feladatait Halmi Ferenc veszi át. FML XXXV. 1. MDP PB 1951. augusztus 27. XXXV. 1 MDP Választmány. 1951. augusztus 31.

⁶⁹⁰ *A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a Dunai Vasmű építésével kapcsolatos feladatokról.* Izsák (főszerk.) 1998: 121.

⁶⁹¹ FML XXXV. 1. MDP Titk. 1950. október 24.

⁶⁹² 83. számú dokumentum.

⁶⁹³ Földes 1984: 185–187.

⁶⁹⁴ *Az MDP II. Kongresszusára a Fejérmegyei Pártkonferencia megválasztotta megyénk kongresszusi küldötteit.* FmN 1951. január 30. 1.

⁶⁹⁵ Teljes jogú tagok: Leisztinger Ferenc, Lakatos Éva, Baier László, Csuhaj Ferenc, Gódor Lajos, dr. Szász György, Vollár János, Vancsek Ferencné, Ács József, Bánki János, Katonka János, Farkas Lajos, Piavera Ferenc, Hegedűs Péter, Balogh István. Tanácskozási jogúak: Sente János, Tóth Lajos, Badari László, Rózsa Júlia, Garai Vera, Hein Béláné, Szabó Teréz, Bérczes Emil. *Fejér megye kongresszusi küldöttei.* FmN 1951. január 30. 2.

⁶⁹⁶ MDP II. 1951.

melőszövetkezeti pártszervek továbbra is közvetlenül a járási bizottsághoz tartoztak, és a titkárok az addigi gyakorlatnak megfelelően heti értekezleteken koordinálták a munkát.⁶⁹⁷ Megválasztották a 71 tagú Központi Vezetőséget, a 17 tagú Politikai Bizottságot, a 11 tagú Szervező Bizottságot és a 8 tagú Titkárságot. Az MDP KV főtitkárává Rákosi Mátyást választották.⁶⁹⁸

Fejér megyében 1951-ben 39, míg 1956-ban 57 olyan település volt, ahol az egységes pártvezetést függetlenített titkárok látták el. Az alapszervezetek létszáma is folyamatosan nőtt, 1951 januárjában 380, 1954 januárjában 571, 1956 januárjában 599 működött a megyében. Minden erőfeszítés ellenére a tagok és tagjelöltek nyilvántartása 1951 elején továbbra is kaotikus volt. Az 1950. január 15-i statisztika szerint a megyében 13 656 tag és 2815 tagjelölt volt, ugyanakkor az egy évvel későbbi statisztikai kimutatás szerint már csak 12 598 tagot és 3004 tagjelöltet tartottak nyilván. A két szám alapján 869 fős fogyás következett be annak ellenére, hogy 1950 januárja és 1951 januárja között a megyében 1080 tagjelöltet vettek fel párttagnak, tehát nem fogyásnak, hanem növekedésnek kellett volna jelentkeznie a párttagok számában (figyelembe véve a kizártakat, meghaltakat, elköltözötteket is). Az alapos vizsgálat után megállapították, hogy a párttagok nyilvántartása és a statisztika készítése megyei és járási szinten is még mindig hagy kivetnivalót maga után, és az alapszervezetek sem fektetnek kellő hangsúlyt a változásjelentésekre.⁶⁹⁹

A második kongresszus határozatainak szellemében a megyei bizottság kidolgozta „káderfejlesztési tervét”. Elsőként számba vették a „káderkészletet”. Megállapították, hogy a megyei bizottság státusza 29 fő, melyből 5 hely ekkor nem volt betöltve. A városi és járási keret 67 főt engedélyezett, ám csak 54 hely volt betöltve, hiányzott 13 fő. A megyében összesen 96 főállású pártkáder működött (79 férfi és 17 nő). Közülük mindössze hárman rendelkeztek érettségivel vagy magasabb iskolai végzettséggel, 15 fő középiskolát végzett és 78-nak csak a 6 elemije volt meg. „Mozgalmi iskolát” ennél több, 91 személy végzett, többségük (84 fő) azonban csak maximum három hónaposat. Zömük (59 fő) életkorát tekintve 25 és 35 év között volt, ennél fiatalabb 21 fő, idősebb 16 fő volt.⁷⁰⁰

A kezdeti nehézségek után a Fejér megyei pártszervezet struktúrája 1951-re nyerte el végső formáját. A megyei pártbizottság az élet minden területén ellenőrző és vezető szerepet töltött be. Rendszeres időközönként beszámoltatta a rendőrség, az ügyészség, a bíróság és a közigazgatás vezetőit. Jelentési és beszámolási kötelezettsége volt a tömegszervezeteknek (MNDSZ, DISZ, Szabad-ságharcos Szövetség stb.) éppúgy, mint a gazdasági szervek, üzemek, állami gazdaságok stb. vezetőinek. Heti rendszerességgel (csakúgy, mint a megyei tanács) foglalkoztak a mezőgazdasági munkák (vetés, begyűjtés, aratás stb.) állásával. Emellett természetesen figyelemmel kísérték és értékelték az alsóbb pártszervek (járási, városi, községi, üzemi alapszervezetek) munkáját is. A beszámolókat a pártbizottság osztályai értékelték, ellenőrizték, majd összefoglaló formában a pártbizottsági ülésen megtárgyalták, végül határozat formájában intézkedtek a további tennivalókról (általában a munka megjavítását célzó határozatokat hoztak).

1951 decemberében ismét vezetőségi választásokat tartottak az alapszervezeteknél, küldött választó értekezleteket a járási és városi bizottságokon.⁷⁰¹ Az ekkor megválasztott vezetők 54,8 száza-

⁶⁹⁷ MDP II. 1951: 498.

⁶⁹⁸ Vida 1985: 64–65.

⁶⁹⁹ FML XXXV. 1. MDP PB 1951. február 13.

⁷⁰⁰ FML XXXV. 1. MDP PB 1951. április 24.

⁷⁰¹ A KV határozata értelmében 1951-ben ismét vezetőségi választásokat kellett tartani az alapszervezetekben. Ennek indokai között szerepelt, hogy „a vezetőségek újraválasztására elsősorban azért van szükség, mert tavaly az ellenségnek sikerült beépülni az alapszervi vezetőségekbe.” A határozat elérhető (2010. augusztus 7.): A KV Párt- és Tömegszervezetek, Agitációs és Propaganda, valamint Káder Osztályának közös határozati javaslata a pártvezetőségek és a pártválasztmányok 1951. évi újjáválasztásának előkészítésére. Ea. Kristóf István.
http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=41027&MT=1

léka volt új vezetőségi tag. A nők aránya is növekedett 19 százalékra, amely 4,6 százalékkal volt több, mint egy évvel korábban. A Fejér megyei pártszervezetek küldöttei 1951. december 16-án rendezték megyei értekezletüket, melyen részt vett Zsofinyecz Mihály kohó- és gépipari miniszter is. Farkas Lajos megnyitó beszéde után Sebes Imre tartotta meg beszámolóját és értékelte az 1951-es évet, illetve a pártszervek megyei munkáját.⁷⁰² A *Fejérmegyei Néplap* a küldöttértekezlet tiszteletére ünnepi számmal, piros fejléccel jelent meg december 16-án, Sebes Imre beszédét pedig a december 18-i lapszámban közölték.⁷⁰³

A II. kongresszus határozatának szellemében 1952 elején a pártbizottságok és alapszervezetek megkezdték a tízes csoportok felszámolását és pártcsoportok szervezését. Márciusra már 1014 pártcsoport alakult 196 üzemi, hivatali stb. alapszervezet keretében. A pártcsoportok feladata lett volna a párton kívüliekkel foglalkozni, felkészíteni őket a tagjelöltségre és vonzóvá tenni számukra a párttagságot, ezen túlmenően összefogni és tudatosabb pártmunkára ösztönözni a tagságot. A csoportok élére bizalmiakat választottak, akik elvileg a pártbizottsági, alapszervezeti vezetőséggel tartották a kapcsolatot, képviselték a pártcsoport érdekeit. A csoportrendszer mint felülről érkező, mesterségesen kreált, áldemokratikus szervezeti forma nem töltötte be a feladatát. Járási szinten nem működő, látszat-pártcsoportokat alakítottak, sok alapszervezetben pedig vezetőségi tagok töltötték be a pártbizalmi funkciót is (erre elvileg nem lett volna lehetőség). A párttitkárok nem tartottak pártbizalmi értekezleteket, a bizalmiak pedig pártcsoport-értekezletet. A csoportbizalmiakat általában nem választották, hanem – helytelenül – a vezetőség jelölte őket. A megyei pártbizottság 1952. március végén a felmerülő problémákat megtárgyalta és határozatot hozott „a pártcsoportok munkájának megjavítására és a falusi pártcsoportok kialakítására”.⁷⁰⁴

A Politikai Bizottság 1952. március 20-ai döntése értelmében, az MDP-ben augusztus 1-ig egységesen megszüntették a káderosztályokat és a kádertitkári funkciót, a továbbiakban a „kádermunkát” a titkárok, illetve az egyes osztályok végezték, a kádernyilvántartást pedig a párt és tömegszervezeti osztály vette át. A megszüntetés indokai között szerepelt, hogy ekkorra a nagyarányú, tömeges kádercsoportosítások befejeződtek, és a továbbiakban ösztönözni akarták a helyi szerveket, hogy „tervszerű káderfejlesztési munkával” saját kádereiket neveljék ki.⁷⁰⁵ A decentralizálás jegyében megszűnésre ítélt megyei káderosztály március végén számolt be a pártbizottság előtt addigi munkájáról. Önkritikusan megállapították, hogy „az 1951-52. évi káderfejlesztési tervünket csak részben tudtuk végrehajtani”, többek között azért mert a megyei bizottságban négy politikai munkatárs és egy főelőadó, kettő járási titkár, három osztályvezető, hét politikai munkatárs, hat függetlenített községi titkár, egy üzemszervező, három üzemi titkár, egy szakértettségi titkár státusza nem volt betöltve. Ekkor „elfogadás szempontjából” 320, foglalkoztatás szempontjából 253 fő tartozott a megyei bizottsághoz.⁷⁰⁶ Az iskoláztatási tervet sem sikerült maradéktalanul teljesíteni, kevés és „gyenge képességű elvtársak” kerültek a 1–3 hónapos pártiskolákra, amiknek a színvonalát is alacsonynak bélyegezték.⁷⁰⁷ A káderosztályok megszüntetésével párhuzamosan minden megyei bizottságon ipari és közlekedési osztályokat szerveztek, az ún. ipari járásokban (tehát Fejér megyében a

⁷⁰² A küldöttértekezlet határozati javaslatát nyomtatott röplap formájában is kiadták.

⁷⁰³ *Küldöttértekezlet: egész megyénk dolgozó népének ügye.* FmN 1951. december 16. 1. *Legfontosabb feladat pártunk további erősítése!* FmN 1951. december 18. 1–3.

⁷⁰⁴ FML XXXV. 1. MDP PB 1952. március 24.

⁷⁰⁵ A határozat elérhető (2010. augusztus 9.): A KV Káder Osztályának határozati javaslata a Magyar Dolgozók Pártjában a káderosztályok megszüntetésére, a kádermunka decentralizálására. Ea. Kovács István. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40830&MT=1

⁷⁰⁶ A káder osztály megszűnéséről és az ezzel kapcsolatos teendőkről a megyei bizottság május 5-én tárgyalta. FML XXXV. 1. MDP PB 1952. május 5.

⁷⁰⁷ FML XXXV. 1. MDP PB 1952. március 31.

Móri és Adonyi járásban) és városokban pedig egy, illetve – kivételes esetben – több munkatárs az iparral és a közlekedéssel kapcsolatos munkákat koordinálta.⁷⁰⁸

1952-ben került sor országosan a párttagkönyvek cseréjére (amit ez alkalommal nem kötöttek össze tagfelülvizsgálattal), ezzel egy időben a megyében még mindig pontatlan tagnyilvántartást is igyekeztek pontosítani és aktualizálni. A megyei bizottság nyilvántartásában nem szereplő párttagokat nyilvántartásba vették, mintegy 6-700 katonon pótolták a hiányzó adatokat. A kizárt tagokról a felsőbb pártszerveknek elküldték az összesítő jelentést, ezt követően örömmel állapították meg a megyénél, hogy „a nyilvántartás kezd élő nyilvántartás lenni”.⁷⁰⁹

A kongresszusi határozat értelmében 1951-től fegyelmi bizottságokat hoznak létre a megyei, járási és nagyüzemi választmányok mellett. A megyei bizottság mellett működő fegyelmi bizottság 1951. januártól foglalkozott az alapszervezetek által kizárásra ítélt (és ezt a döntést jóváhagyásra előbb a járási, majd a megyei bizottságnak megküldött) tagok ügyeivel. 1953 tavaszáig összesen 532, az alapszervezetek által felterjesztett ügyet vizsgáltak, melyből 486 volt kizárás. Egyéb tekintetben 258 ügyet (61 fellebbezés, 67 kivizsgálás és 130 fegyelmi) intéztek.⁷¹⁰

Ifjúsági mozgalmak

A kommunista hatalom kiemelten nagy figyelmet fordított a fiatalok iskolán kívüli és belüli világnézetű nevelésére.⁷¹¹ Ezt a célt szolgálták a korszakban létrehozott és a párt által felügyelt ifjúsági szervezetek is. A szovjet pionír mozgalom mintájára alakult a Magyar Úttörők Szövetsége, amely hazánkban hivatalosan 1946 júniusában kezdte meg működését.⁷¹² A rá következő években már az iskolákban is alakultak csoportjai, majd 1949-től kizárólag a többi ifjúsági mozgalmat (például a cserkészeket) az általános iskolák egyetlen hivatalosan engedélyezett gyermekszervezete lett. Az úttörőmozgalom céljai között szerepelt, hogy a gyerekek figyelmét elvonják a vallásos órákról, eseményekről, ezért vasárnap délelőttökre (a hittanoktatás és a mise idejére) szerveztek erdei kirándulásokat, akadályversenyeket, csoportfoglalkozásokat. Szigorúan hierarchikus felépítés jellemezte, amely sok hasonlóságot mutatott a hadsereg (és a párt) felépítéséhez. Ez a szervezet elsősorban a 10 és 14 év közötti korosztályt célozta meg (praktikusan az általános iskolai tanulók közül azokat, akik a felső tagozatokba jártak).⁷¹³

A fiatalabb korosztályt sem lehetett azonban kihagyni az ideológiai nevelésből, ezért az ő részükre hozták létre a pajtás-, illetve kisdobos-mozgalmat. Ebbe a szervezetbe az iskolai tanulmányait megkezdő gyerekek léptek be és egészen úttörővé avatásukig maradtak benne. Az úttörőavatás ceremóniája, a „keresztműködés” választása, a nyakkendő felkötése és az ezt követő eskü mind azt szolgálta, hogy megerősítse a gyermekben a kiválasztottság érzését, és lehetőség szerint biztosítsa feltétlen hűségüket. A külsőségeken túl, a mozgalom népszerűsítését szolgálták azok a diákélet sajátosságainak megfelelő és a gyerekek romantika iránti igényét kielégítő intézmények (úttörővasút, táborok stb.), melyek már viszonylag korán, a negyvenes évek végén megjelentek. Nem meglepő tehát, hogy az úttörőmozgalom dinamikus fejlődött, és az 1950-es évek közepére már a 6–14 éves korosztály 80 százaléka a tagja volt. Fejér megyében 1948-ban még csak 21 megyei és 14 szé-

⁷⁰⁸ Rákosi Sándor 1964: 57–58.

⁷⁰⁹ FML XXXV. 1. MDP PB 1953. január 5.

⁷¹⁰ FML XXXV. 1. MDP PB 1953. március 30.

⁷¹¹ A kommunista ifjúsági mozgalmakról bővebben: Czetz 2009., Eperjesi 1985., Nádházi 1999. Az ideológiai nevelésről lásd: Kunt 2006.

⁷¹² Nádházi 1999.

⁷¹³ A Magyar Úttörők Szövetsége lapokat is kiadott: *Pajtás* (1946), *Úttörővezető* (1947), *Örsvezető* (1948), *Úttörő* (1949), *Kisdobos* (1952), *Tábortűz* (1957) címmel.

keszfehérvári csapat létezett,⁷¹⁴ ám ezek nagy része érdemi tevékenységet nem folytatott, 1952 elejére azonban az intenzív szervezés eredményeként már 28 987 fős tagsággal rendelkezett a mozgalom.⁷¹⁵ Csakúgy mint a cserkészek, az úttörőmozgalom is erősen hatott a gyermekek érzelmvilágára, épített kalandvágyukra, így a belépéshez különösebb unszolásra nem mindig volt szükség. Természetesen a gyerekek részéről nem beszélhetünk szilárd, megingathatatlan ideológiai elkötelezettségről, ám ez ebben az életkorban nem is lehetett cél, azt azonban joggal feltételezték a mozgalom vezetői, hogy aki egyszer megtapasztalja a csoporthoz tartozás élményét, az azzal járó előnyöket, az kevésbé lesz hajlamos a későbbiekben a párt által kijelölt utat elhagyni.

A 14 évnél idősebbek ideológiai nevelésének céljából jött létre 1950 júniusában a Dolgozó Ifjúság Szövetsége (DISZ), melynek elődszervezete, a MINSZ (Magyar Ifjúság Népi Szövetsége) különböző rétegszervezetek összeolvadásával alakult két évvel korábban. A DISZ feladatának a fiatalok egységes kommunista erkölcsi-politikai nevelését tartotta és ennek érdekében a marxizmus-leninizmus tanait hirdette. A centralizált, bürokratikus szervezet példaképe a szovjet Komszomol⁷¹⁶ volt. Elsősorban a felsőoktatási intézményekben és a termelő üzemekben alakultak szervezetei, a falusi fiatalok között nehezen tudott gyökeret verni. A DISZ tagságot a párttagság „előszobájának” tekintették, ennek köszönhetően aztán sokkal erősebb ideológiai kötődést feltételezett, mint, mondjuk, az úttörőmozgalom.⁷¹⁷ A politikai képzéseken túl a tagság aktívan részt vállalt a propaganda hadjáratokban is. Az agitációs tevékenység mellett DISZ „rohambrigádok” jelentek meg a nagyobb építkezéseken (az első ilyen nagy nyilvánosságot kapott megmozdulás a sztálinvárosi építkezés volt),⁷¹⁸ a mezőgazdaságban vagy az üzemekben, hogy személyes példamutatásukkal serkenték még keményebb munkára a dolgozókat. Az egyetlen ifjúsági tömegszervezet felépítésében is pontosan leképezte a pártbürokráciát. Legfontosabb funkciója az ellenőrzés, a felügyelet volt. Ugyanakkor ki kellett (volna) elégítenie a fiatalok munkán, tanuláson túli igényeit is, amire éppen egyoldalúsága, szigorúan ellenőrzött volta tette alkalmatlanná. A DISZ csak kevesek számára jelentett eszmei, világnézeti támaszt. A többség azért lett DISZ-es (vagy később KISZ-es) már középiskolás korában, mert továbbtanulásához, érvényesüléséhez előnyt jelentett, ha az egyetlen tömegszervezet tagjaként tartották számon.

A DISZ alakuló kongresszusára 1950. június 17–18-án került sor Budapesten. Fejér megyében június 4-én a küldöttválasztó kongresszuson választották meg a 13 fő küldöttet (köztük a MINSZ megyei titkárát és EPOSZ tagokat) és a 8 főnyi kongresszusi hallgatóságot (itt szerepelt az EPOSZ megyei titkára és a SZIT több vezetőségi tagja).⁷¹⁹ Egy év alatt, 1951 októberére az új szervezet 17 ezer fős taglétszámot mondhatott magáénak a megyében (összehasonlításképpen: az alapítás idejében a megyei ifjúsági szervezetek létszáma 17 981 fő volt)⁷²⁰ és 326 alapszervezetet működtetett. Összesen DISZ vonalon a megye 31 státusszal rendelkezett (megyei, városi, járási és üzemi), melyből ekkor 27 volt betöltve.⁷²¹ A DISZ helyi szervezetei a megyei központhoz tartoztak. Az

⁷¹⁴ Bódd–Czetz 2009: 167. sz. dokumentum.

⁷¹⁵ 106. számú dokumentum.

⁷¹⁶ VLKSZM Vseszozjuznij Lenyinszkij Kommuniztyicseskij Szozuz Mologyozsi.

⁷¹⁷ Eperjesi 1985: 25.

⁷¹⁸ A KV-nek a Dunai Vasmű építésével foglalkozó határozatában már 1950-ben 2000 fiatal mozgósítását írta elő az építkezésre és rendelkezett arról, hogy az ott dolgozó fiatalok 80–90 százaléka DISZ tag legyen. *A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a Dunai Vasmű építésével kapcsolatos feladatokról*. Izsák (főszerk.) 1998: 123–124.

⁷¹⁹ *Fejér megye ifjúságának félezer küldötte tett hitet a DISZ mellett*. FN 1950. június 6. 1.

⁷²⁰ *Ötszáz fiatal küldött megválasztja Fejér megye képviselőit az egységesítő kongresszusra*. FN 1950. június 4. 1.

⁷²¹ 90. számú dokumentum.

1952 májusi beszámoló szerint a taglétszám 16 768 fő volt, 381 alapszervezetben,⁷²² közülük a DISZ tagok számát tekintve, kilenc százalék, a titkárok között negyven százalék volt tagja az MDP-nek, éppen ezért a megyei pártbizottságon nem látták biztosítva a DISZ-ben a párt vezetését.⁷²³ A DISZ megalakulását követően az úttörőmozgalom vezetését is átvette.

⁷²² Érdekes módon ugyanitt olvasható, hogy 1950. február 1-jén 13 967 fős volt a tagság, ami alaposan ellentmond a korábbi, 1950. októberi 17 ezer fős létszámnak. Feltételezhető, hogy vagy a nyilvántartás hibájából, vagy „kozmetikázási” célból nem tudták a pontos létszámot.

⁷²³ FML XXXV. 1. MDP PB 1952. május 21.

A júniusi KV határozat és visszhangja Fejér megyében

Közép és Kelet-Európában, így Magyarországon is a sztálinizmus, a bevezetését követően rövid időn belül rendkívül mély válságba került. A túlzott iparosítás, a költséges fegyverkezési verseny az életszínvonal és a fogyasztás drasztikus csökkenését idézte elő. A falusi társadalom erőszakos átalakítása, a kollektivizálás az élelmiszertermelés hatalmas visszaeséséhez vezetett. Az alapvető élelmiszerek, ipar- és fogyasztási cikkek hiánya, a megoldatlan lakás- és szociális helyzet, amely az emberek mindennapjait keserítette, élesen szemben állt a propagandaapparátus által minden fórumon szajkózott szocialista jóléttel.⁷²⁴ A terror és a megfélemlítés légköre jellemezte a mindennapokat. Az igazságszolgáltatás, a rendőrség, az ÁVH és a közigazgatás különböző szervei egyaránt feltétlen és elvtelen kiszolgálói voltak az államhatalomnak és a kommunista pártnak. 1953 tavaszán a kommunista államberendezkedés, Rákosi egyszemélyi hatalma Magyarországon majd mindenki számára megingathatatlannak tűnt, ám ekkor március 5-én meghalt Sztálin. A diktátor váratlan halála rendkívül feszült és kiszámíthatatlan helyzetet teremtett, különösen, hogy egyértelmű utódlásáról Sztálin nem gondoskodott.⁷²⁵ Potenciális utódai Berija, Molotov, Malenkov, Bulganyin és Hruscsov között adáz küzdelem kezdődött, amely – kezdetben legalábbis – több esélyesnek látszott. Végül hosszan elhúzódónak bizonyult, amely Hruscsov hatalmának megszilárdításával ért véget. A személyi változások a Szovjetunióban kül-, és belpolitikai fordulatot is eredményeztek, melynek hatásai nem csak a jugoszláv-kérdésben vagy a koreai fegyverszünetben jelentkeztek, hanem alapvető változásokat hoztak Magyarországon is. Rákosi, Sztálin leghűségesebb tanítványa, aki mindig készségesen és azonnal teljesítette a szovjet elvárásokat, ekkor kivárt és nem reagált érdemben a változásokra. Májusban ugyan Moszkvában járt, ám visszatérte után esze ágában sem volt az ott kapott utasításoknak megfelelően cselekedni és az új szovjet politikai változásokat adaptálni a hazai viszonyokra. Éppen ezért június 13–16-a között egy delegáció élén újból Moszkvába rendelték, ahol Nagy, Dobi, Gerő és mások jelenlétében komoly megaláztatásban volt része (Rákosi erre a „szörnyű moszkvai megbeszélés” kifejezést használja emlékirataiban).⁷²⁶ Orra alá dörgölték a túlzott iparosítást, a hadsereg felduzzasztását, az erőszakos kollektivizálást, az életszínvonal csökkenését, a koncepciók pereket és – teljes joggal – a személyi kultusz megteremtésével is vádolták. Felszólították, hogy ő is, és az ország is kövesse az új szovjet politikát. Rendelkeztek, hogy Rákosi vegyen ugyan részt a korábbi hibák korrekciójában de hatalmát ossza meg, legyen Nagy Imre a miniszterelnök.⁷²⁷ A magyar küldöttség egymás között 14-én és 15-én tárgyalva elkészített egy dokumentumot, amelyet a szovjetek elé tártak, és amely lényegét tekintve a KV június 27-28-i határozatának alapját képezte. Ekkor már Rákosi is alkalmazkodott a megváltozott körülményekhez és önkritikát gyakorolt, illetve a támasztott feltételeket elfogadta.⁷²⁸ Hazatérte után a küldöttség az MDP KV

⁷²⁴ Berend 1999: 127.

⁷²⁵ Bihari 2005: 149.

⁷²⁶ Feitl–Gellériné–Sipos (szerk.) 1997: 925.

⁷²⁷ Romsics 1999: 375.

⁷²⁸ Bihari 2005: 154.

ülése elé terjesztette a kint megfogalmazott dokumentumot, ahol az abban foglalt politikai és személyi változásokat határozatban is elfogadták.⁷²⁹

A szélesebb közvélemény azonban ennek a KV határozatnak a tartalmáról nem értesült. Annak csak rövid, kivonatos változata jelent meg a sajtóban, sőt az alsóbb pártszervek sem kaptak róla sokkal részletesebb tájékoztatást. Első alkalommal az új országgyűlés július 3-án ült össze, másnap Nagy Imre a programbeszédében ismertette azokat a politikai, gazdasági változásokat, amelyek a három héttel korábbi moszkvai megállapodáson alapultak. A beszéd hatása elementáris erejű volt. Nem csak azért, mert első alkalommal mutatott rá vezető politikus az elmúlt évek hibáira, sőt nevezte meg Rákosit, mint aki felelős ezekért a hibákért, hanem azoknak az előre mutató, az adott körülmények között radikális reformlépésként értékelhető intézkedéseknek a bejelentése miatt is, amelyek alapvető változást hoztak a társadalom életében.

Az ipar és a mezőgazdaság terén a KV június 27–28-án született határozata, illetve Nagy Imre július 4-én elhangzott beszéde egyértelműen pozitív változásokat eredményezett. A KV a legfontosabb hibák közé sorolta a túlzottan gyors iparosítást, melynek oka – mint a határozatban olvasható – az volt, hogy *„megszédülve a gazdasági téren elért komoly sikerektől”* a pártvezetés túlzott ütemű iparosítási politikát javasolt. Ez a gazdaságpolitika, amely nem számolt az ország tényleges erőforrásaival, nem vette figyelembe a beruházások gazdaságosságát és célszerűségét, nem vezethetett sikerre. Beismerték, hogy a túlzott iparosítás természetesen maga után vonta a mezőgazdasági termelés elhanyagolását, hiszen a rendelkezésre álló erőforrások mellett nem voltak biztosítottak az anyagi eszközök a mezőgazdaság fejlesztésére. Ennek aztán egyenes következménye volt az a nagymérvű hiány, amely jól jellemezte az '50-es évek Magyarországot.

Túlzónak – de nem elvetendőnek – tartották a *„mezőgazdaság társadalmasításának”* ütemét is, amely nem felelt meg az ország politikai és gazdasági előfeltételeinek. Kiemelték és mint negatív példát említették az erőszakos termelőszövetkezeti fejlesztést és a begyűjtés, beszolgáltatás áttekinthetetlen, állandóan változó rendszerét is. Visszavonulót fújtak a kulákkérdés tekintetében is, ahol a múltban *„a korlátozás politikáját mindinkább a felszámolás politikája váltotta fel”*.

A KV határozatában hitet tett a lakosság életszínvonalának, ellátottságának emelése mellett, döntést hozott az iparosítás – elsősorban a nehézipar – ütemének csökkentéséről, a beruházások emeléséről a mezőgazdaságban és a tsz-szervezések visszafogásáról.⁷³⁰

Nagy Imre július 4-i beszédében a KV határozatban megfogalmazott elvek mellett már konkrét lépésekről is szó volt (tagosítás megtiltása, tsz-ek felosztatásának, földek szabad bérelésének engedélyezése, begyűjtés egyszerűsítése, bizonyos esetben a begyűjtési hátralék törlése, árcsökkentés, egyes büntetések eltörlése, lakás építések stb.),⁷³¹ melyek nagy lelkesedést és bizakodást váltottak ki az iparból és a mezőgazdaságból élők széles táborában. A megyei pártbizottságot azonban felkészületlenül érték a bejelentések és a július 6-ai ülésükön zavartan reagáltak. A tsz kérdésében egészségesnek tartották, ha egyes tagok kilépnek, de ettől függetlenül – teljes tájékoztatlanságról téve tanúbizonyságot – további belépésekkel és új tsz alakulásokkal is számoltak. A kulákok esetében kijelentették, hogy *„azok az intézkedések, amelyek helyesek voltak –, amelyek azt a célt szolgálták, hogy a kulákokat korlátozzuk, továbbra is érvényesek”* és a tanácsok feladatául szabták, hogy a *„a kulákokkal szembeni korlátozó intézkedések ne szűnjenek meg egy pillanatra sem”*. A megszokott sablonokat alkalmazva minden erővel az aratás-cséplés, begyűjtés kérdésére akarták helyezni a hangsúlyt. Sajnál-

⁷²⁹ A KV június 27–28-i határozata: *A Központi Vezetőség határozata a párt politikai irányvonalában és gyakorlati munkájában elkövetett hibákról, s az ezek kijavításával kapcsolatos feladatokról*. Izsák (főszerk.) 1998: 188–206.

⁷³⁰ *A Központi Vezetőség határozata a párt politikai irányvonalában és gyakorlati munkájában elkövetett hibákról, s az ezek kijavításával kapcsolatos feladatokról*. Izsák (főszerk.) 1998: 188–206.

⁷³¹ *Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság életszínvonalának állandó emelése. Nagy Imre a minisztertanács elnökének beszéde új gazdaságpolitikánkról*. FmN 1953. július 5. 1–4.

kozva állapították meg, hogy „a munkaversenykérdés nem hogy feszített lenne, hanem kezd háttérbe szorulni”. Ezért szükségesnek ítélték a termelőszövetkezeti csoportok és az egyéni dolgozó parasztok között a gyors aratás-cséplésért és begyűjtésért a versenyt megszervezni. Az iparban prognosztizált átalakulásokról, amelyek a megyében is alapvető változásokat hoztak, ezen az ülésen szót sem ejtettek.⁷³²

Az egy hónappal később, augusztus 31-én tartott kibővített választmányi ülésén már felkészültebben foglalkoztak a KV határozatával és az új gazdasági programmal. Mindenekelőtt a pártvezetés terén elkövetett hibák tekintetében Sebes Imre önkritikát gyakorolt. Ugyanakkor támadó, harcos agitációra szólított fel a tsz-ek megszilárdítása érdekében, hangsúlyozva, hogy soha azidáig ilyen gondoskodásban nem volt részük a mezőgazdaságban dolgozóknak. A szövetkezetek felbomlásának ellenszerét a tsz pártalapszervezetek megszilárdításában – akár soron kívüli párttag-felvételben – látta. Örömmel számolt be az életszínvonal növekedéséről és az ellátás javulásáról, melynek bizonyítékát abban látta, hogy a megyében megnövekedett az iparcikkek és élelmiszerek fogyasztása (júliusban egyharmaddal több textília fogyott, 45 százalékkal nőtt a cukor, 43 százalékkal az olaj, 31 százalékkal a vaj fogyasztása, a burgonyáé 4,5-szeresére emelkedett). Szavait alátámasztandó és a vásárlóerő növekedését bizonyítandó ismertette, hogy a júliusi székesfehérvári vásáron 10 ezer pár cipőt és 78 kerékpárt értékesítettek. Az ipari beruházások leállításáról – amelynek többek között a bodajki bányászváros esett áldozatul, és amely a sztálinvárosi építkezéseket is alapjaiban érintette – nem ejtett szót, ugyanakkor kiemelte a székesfehérvári és sztálinvárosi lakás illetve munkásszálló építkezések növekvő ütemét.⁷³³

A bekövetkezett politikai változások alapvető hatást gyakoroltak az MDP országos és helyi vezetőségére is. A KV határozat az egypártrendszer tényét ugyan nem kérdőjelezte meg, de megállapította, hogy a párt politikai irányvonalában komoly hibákat vétett, melynek egyik fő okaként a kollektív vezetés hiányát jelölték meg. Kijelentették, hogy az egyszemélyi vezetés személyi kultusszal párosult és a vezetés klikkszerű volt. A pártvezetés elszakadt a tömegektől, nem figyelt fel a jogos és igazságos bírálatokra, panaszokra. Kijelentették, hogy a párt súlyos lemaradásban van ideológiai és elméleti téren is. A KV a megoldást a kollektív vezetés létrehozásában, az egyszemélyi vezetés és a személyi kultusz felszámolásában látta. Szervezeti változtatásokat is előre vetített. A PB alárendeltségében létrehozták a Központi Vezetőség Titkárságát, amely feladatául szabták a vezető szervek határozatainak végrehajtását és annak ellenőrzését. Megszüntették a főtitkári funkciót, ezt követően a neve: első titkár. Rendelkeztek a vezető szerveken belüli egyenlőségről is. A pártmunka mindennapos, szerves részévé óhajtották tenni a bírálatot és az önbírálatot. Fel akarták számolni az ideológiai és politikai téren jelentkező elmaradást. Ugyancsak reformokat óhajtottak a káderpolitika terén is.

A Fejér megyei pártbizottság július 6-i ülésén, tekintve, hogy Nagy Imre a kormányprogramban túlnyomórészt gazdasági, társadalmi témaköröket tárgyalt és ismertetett, Sebes főleg az ezzel kapcsolatos kérdéseket érintette beszédében. Röviden foglalkozott csak az országos politikában bekövetkezett személyi változásokkal, elsősorban Rákosi és Farkas személyét illetően, illetve a bírálat és önbírálat alkalmazásának fontosságát hangsúlyozva. Talán abban a pillanatban még ő sem sejtette, hogy ez utóbbit saját magán is hamarosan gyakorolnia kell.

1953. augusztus 31-én a kibővített pártválasztmányi ülés tagjai előtt az elvárásoknak megfelelően a megyei titkár önkritikát gyakorolt, melyből alapos – megkockáztatható, hogy reális – képet kaphatunk a megyei pártbizottság és az alsóbb szervek addigi működését illetően.

⁷³² 123. számú dokumentum.

⁷³³ XXXV. 1 MDP Választmány. 1953. augusztus 23.

Sebes a központi irányelvek szerint minden baj forrását a kollektív vezetés hiányában látta. Megállapította, hogy a megyei pártbizottság elszakadt a választmánytól, és helytelenül a pártbizottságot tették a megye legfőbb szervévé. Magára vállalta a felelősséget azért, hogy a választmány nem töltötte be funkcióját⁷³⁴ és nem működött a pártbizottság ellenőrző szerveként. A helyzet – mint mondta – az alsóbb pártválasztmányok esetében még kaotikusabb volt. Szerepük természetesen ezeknek is csak formalitásokra korlátozódott, sőt egyes esetekben (pl. Sztálinvárosban a Mélyépítő Vállalatnál) a pártbizottság mellett meg sem választották őket. Sebes kifejtette, hogy minden szinten szükség van a választmányi tagok jogainak visszaállítására, ezzel is segítve a vezetés és a tömegek közti kapcsolat elmélyítését.

A kollektív vezetés hiányára példaként hozta fel, hogy nem minden megyebizottsági tag volt egyformán aktív az ülések során. A jegyzőkönyvet olvasva egyértelművé válik, hogy a megyei bizottságon belül Sebes mellett Halmi Ferenc (megyei szervezőtitkár) és Szücs Imre (agit. prop. titkár) dominált, akik a többieket nem hagyták a vezetésbe belefolyani, sőt gyakran lekicsinylő megjegyzéseket tettek rájuk. Sebes a központba ellenőrzésre küldendő jegyzőkönyveket is úgy készítette el, hogy az csak a titkári összefoglalót tartalmazza, abban más bizottsági tagok észrevétele, hozzászólása nem lehetett benne. (Érdekes, hogy a beszéde későbbi részében viszont már azzal vádolta a pártbizottság tagjait, hogy a bizottsági ülések anyagait el sem olvassák, nem készülnek fel, hozzászólásuk is csak formális.)

A megyebizottság vezetésében mutatkozó hibáknak tudta be, hogy az alsóbb pártszervekben is hasonló hiányosságok mutatkoztak, és nem egy helyen a vezetés csupán néhány emberre korlátozódott. Külön kiemelte Földes Lászlót, a sztálinvárosi pártbizottság titkárát,⁷³⁵ aki „*körül klikk alakult ki*” és aki „*a pártbizottság néhány tagját vonta csak be több esetben fontos kérdések eldöntésébe*”. Földest hibásnak látta abban is, hogy nem akarta elfogadni a bírálatot, sőt azt állította magáról „*hogy neki, mint régi tapasztalt pártmunkásnak nincs szüksége bírálatra*”.⁷³⁶ Sebes hasonló kritikával illette a leváltott Sárbogárdi járási titkárt is, neki tudta be, hogy a „*pártbizottságon belül komoly erkölcsi züllesztés volt*”. Ennél a résznél ismét Halmit hibáztatta, hogy feladatát nem látta el és a sárbogárdi helyzetet nem vizsgálta ki időben.

A pártapparátus munkatársai sem maradtak bírálat nélkül. Sebes szerint az apparátus tagjai és az osztályvezetők gyakran utasították – nem egyszer gorombán – az alsóbb fokú választott pártszerveket, amire egyébként – elméletben legalábbis – nem lett volna joguk. Itt az agitációs és propagandaosztályt és Szücs osztályvezetőt emelte ki, akik gyakran a járási pártbizottságokat utasígtatták.

Sebes nem csak Földes esetében hiányolta a bírálatot és az önbírálatot, saját magát tartotta felelősnek azért, hogy a megyebizottságon belül nem fejlődött ki az önbírálat szelleme, az alulról jövő bírálatot és „*a párttagok jogos kritikáját siránkozásnak bélyegezte*”. Elismerte – ha csak szűk körben is –, hogy a pártdemokrácia mint olyan nem létezik, és a megyebizottság rendszeresen kinevezés útján állította be a funkcionáriusokat (példaként Hegedüs Péter megyei bizottsági tagot hozta fel, akit egy éve kinevezés útján delegáltak a pártbizottságba, de őt azóta a választmány meg sem választotta).

⁷³⁴ A választmányt össze sem hívták, vagy ha igen, csak azért, hogy a szervezeti szabályzatban foglaltaknak formálisan eleget tegyenek.

⁷³⁵ A sors fintora, hogy miután 1956. október végén Sebes elhagyta a megyét a pártközpontban, Földes Lászlónál jelentkezett, hogy felajánlja szolgálatait. Hegedüs 1970: 211.

⁷³⁶ Földes bírálatát nem érthette váratlanul a választmány, hiszen július 22-én, a *Szabad Nép*ben háromhasábos írás jelent meg, amely előbb a város és a vasút építésének jelentőségét hangsúlyozta, majd élesen bírálta a sztálinvárosi pártbizottságot és annak vezetőjét is. Földes 1984: 207–208.

A Politikai Bizottság augusztusban irányelveket határozott meg, amelyek alapján az alsóbb pártszerveknek a KV határozatát meg kellett tárgyalniuk.⁷³⁷ Ebben megállapították, hogy a pártszervek gyakran kisajátították az állami szervek funkcióit is és korlátozták azok önállóságát. A megyében számos helyen a párttitkár és a tanácselnök ugyanaz a személy volt (pl. Lajoskomárom, Káloz). Ezt a jelenséget – most már legalábbis – Sebes is károsnak találta, mint ahogy megszüntetendőnek tartotta, a párt és tanács szervek „összefonódását” is.

Beszámolója végén Sebes Imre kifejezte azon óhaját, hogy a megye minden kommunistája álljon *„egy emberként kipróbált Központi Vezetőségünk mögé a határozat végrehajtásáért vívott harcban”*.

Az ülésen végül határozatot hoztak a fent említett hibák kijavításán túl az ideológiai munka gyengeségének kiküszöbölésére, a káderekkel való foglalkozás hibáinak megszüntetésére. Megállapították, hogy a gazdasági intézkedéseket a *„megye dolgozói nagy örömmel, lelkesedéssel fogadták”*. Utasították a pártbizottságot, hogy a KV határozatát széles körben ismertessék, a még mutatkozó bizonytalanságot szüntessék meg, és zúzzanak szét minden ellenséges kísérletet. Ugyancsak felszólították az összes pártszervezetet és párttagot, hogy a KV határozat megvitatására készüljenek fel, illetve *„bátor bírálattal és önbírálattal tárják fel helyileg is a pártvezetés hibáit és hiányosságait”*.⁷³⁸

A Nagy Imre által elindított változások, korrekciós lépések társadalmi fogadtatása egyértelműen pozitív volt nemcsak országosan, hanem megyei szinten is. A bejelentett és részben végre is hajtott „reformlépések”⁷³⁹ bizakodással töltötték el az ország egész lakosságát. Ám a miniszterelnök nem volt könnyű helyzetben az alatt a húsz hónap alatt, melyet a kormány élén töltött a restaurációt kívánó erők folyamatosan támadták, intézkedéseit megkérdőjelezték, illetve akadályozták. A viszonylag rövid ideig regnáló Nagy Imrének nem volt lehetősége, hogy személyéhez és politikájához lojális személyekkel vegye körül magát és ilyen embereket juttasson a fontosabb pozíciókba. Nem történt változás a Fejér megyei pártbizottság élén sem, az a Sebes Imre maradt a megyei első titkár, aki korábban Rákosi és az MDP vezető szerveinek minden döntését, utasítását elvtelenül végrehajtotta. Bár Sebes 1953-ban jó politikai alkalmazkodó képességről téve tanúbizonyságot önkritikát gyakorolt és látszólag elismerte múltbéli hibáit, a felelőiséget már ekkor is igyekezett megosztani és részben Földes Lászlót részben Halmi Ferencet és Szücs Imrét hibáztatta a megyében kialakult állapotokért. Tudva azt, hogy Sebes majd csak 1956. október végén menekül el a megyéből és addig is betöltötte megyei titkári pozícióját egyértelmű, hogy nem csak a Nagy Imrei fordulat idején, de a miniszterelnök bukása után is hamar alkalmazkodott a megváltozott körülményekhez. Miután szovjet nyomásra 1955 áprilisában Nagy Imrét leváltották, ismét a Rákosi-csoport ragadta magához a hatalmat, megkezdődött a politikai és gazdasági visszarendeződés. Ekkor azonban már sem a bel-, sem a külpolitikai helyzet nem engedte, hogy Rákosi ismét a kemény kéz politikáját alkalmazza és visszatérjen az 1953-ig alkalmazott módszerekhez. Az SZKP XX. kongresszusa után a hatalmához görcsösen ragaszkodó Rákosi politikai agóniája kezdetét vette melynek majd csak a forradalom vetett véget.

⁷³⁷ Az irányelveket a PB augusztus 5-i ülésén fogadták el. (A határozat elérhető elérhető 2010. augusztus 17.): Irányelvek a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1953. júniusi kibővített ülése határozatainak megtárgyalására és megvalósítására. Nyomtatott határozat. (1953 augusztus 8.)
http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=5010213&MT=1

⁷³⁸ XXXV. 1 MDP Választmány. 1953. augusztus 23.

⁷³⁹ Ezek a lépések persze csak az adott körülmények, és az ország akkori állapotának figyelembevételével nevezhetők reformintézkedésnek.

Az MDP Fejér megyei iratanyaga és a forrásközlés szempontjai

A Magyar Dolgozók Pártjának, illetve elődpártjainak helyi története a megyék, városok túlnyomó többségében mindmáig feldolgozatlan. Különösen meglepő ez annak tudatában, hogy a párt megkerülhetetlen szerepet játszott mind a megyei, mind az alsóbb fokú döntéshozatali mechanizmusokban. Az elmúlt évek politikai változásai lehetőséget teremtettek arra, hogy az eddig zárt vagy korlátozott mértékben kutatható levéltárak, pártarchívumok iratanyaga hozzáférhetővé válhasson. Megindultak azok a kutatások, amelyek eredményeként sok, a közelmúlt történelmével foglalkozó tanulmány jelent meg. Ezzel párhuzamosan – főleg a levéltárak munkatársainak köszönhetően – számtalan dokumentumkötet látott napvilágot, amelyekben a korábbi gyakorlattól eltérően, a válogatás során nem politikai szempontokat vettek figyelembe, hanem a rendelkezésre álló iratanyag alapján – amennyire lehetséges – teljes és hiteles képet igyekeztek festeni az elmúlt ötven év történelméről. Sajnálatos módon Fejér megyében a mai napig nem sok olyan tanulmány-, illetve dokumentumkötet született, amely a fent említett korszakot hiteles módon tárgyalta volna.¹ A felületes szemlélő azt gondolhatná, hogy a huszadik századi források publikálása közel sem jelent akkora nehézséget, mint a korábbi korok dokumentumainak közzététele. Az alábbiakban egy konkrét irategyüttes (az MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai) bemutatásán keresztül igyekszem szemléltetni, hogy milyen nehézségekkel kell annak megküzdnie, aki erre a feladatra vállalkozik. A jelen dolgozatban nem tartom szükségesnek a forráskiadás szabályainak részletes ismertetését – az ezzel foglalkozó szakirodalom ma már könnyen hozzáférhető² –, csupán a munkám során felmerült nehézségeket, ellentmondásokat és az azokra adható válaszlehetőségeket igyekszem bemutatni.

A Fejér megyei MDP iratanyaga – más megyei szervekhez hasonlóan – erősen megselejtezett, alaposan átválogatott és több alkalommal átrendezett, s mint ilyen, sajnos, nagyon hiányos. A megyei és alsóbb szervek már maguk is folytattak irattározást és selejtezést, melynek során a nem továbbörzendőnek ítélt dokumentumokat kiselejtezték. Az igazi károsodást azonban nem ekkor, hanem a későbbiek során szenvedte el az irategyüttes.

A Fejér megyei pártbizottság a pártegyesüléstől (1948. május 22–23.) egészen 1956. október 28–29-ig folyamatosan működött (a járási bizottságok 1948. május 9-től 1956. október 25-ig), ám sajnálatosan ebből a késői korszakból egyáltalán nem maradt fenn iratanyag. A forradalom időszakában a dokumentumok egy része megsemmisült, elveszett, a maradék pedig összekeveredett. Felborult az 1950-es évek elején kialakított eredeti irattári rend, a már irattározott dokumentumok sorrendje is megváltozott.

¹ Az 1990 előtt megjelent művek – keletkezési idejük és körülményeik miatt – nem minden szempontból tekinthetők objektívnek. A teljesség igénye nélkül: Élő–Farkas (szerk.) 1976., Farkas 1970a., Farkas 1970b., Kopasz 1975., Strasszer 1970. Ugyanakkor a közelmúltban megjelent kiadványok már hitelesebb képet próbálnak festeni a korszakról. Lásd például: Bödő–Czetz 2009., Czetz 2007., Czetz 2008a., Czetz 2008b., Csurgai–Tihanyi–Veress 2002., Farkas 1992., Mózessy (szerk.) 2002.

² Pl. Sipos 2000., Ripp 2001.

A Fejér megyei bizottság iratanyagát 1957 során³ az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének Archívumába⁴ szállították, hasonlóan más megyék MKP és MDP irataihoz.⁵ Az intézetben az iratokat nem rendezték, csupán 1957-ben formai jegyek alapján csoportosították őket, ami azonban egyáltalán nem segítette elő az iratanyag kutathatóságát,⁶ rendezhetőségét.

A Központi Bizottság Titkárságának 1958-as határozata után megkezdődött a megyei pártarchívumok létrehozásának előkészítése,⁷ majd a Titkárság 1961. május 23-án hozott határozata alapján⁸ került sor a megyei archívumok felállítására.⁹ Fejér megyében 1962-ben jött létre a pártbizottság irányítása alatt álló megyei archívum, amely a munkát szeptemberben kezdte meg. A központi pártarchívumból 1963 júniusában kerültek vissza a megyébe – 660 dossziében – az MDP, az SZDP és az MKP ekkor még mindig csak formai jegyek alapján csoportosított dokumentumai. Az MDP elődpártjainak 1969-ben történt leválasztása során 36 dossziét különítettek el, melyek az SZDP és az MKP iratait tartalmazták. A rendezés megkezdése előtt a 624 dosszié összesen 37,5 iratfolyóméter terjedelmű iratanyagot tartalmazott, amelyhez már hozzászámolódott az MSZMP irattárából 1971-ben előkerült, 2,5 ifm terjedelmű MDP anyag is.

A rendezésre a pártarchívumokban használt speciális levéltári módszerek alapján került sor.¹⁰ Eszerint az iratanyagot tíz fondra osztották (a kilences fonddal kezdődött a számozás, amelyet a megyei bizottság kapott),¹¹ a fondokon belül fondcsoportokat alakítottak ki, majd tematikus alapon létrehozták a legkisebb levéltári egységet, az őrzési egységet. Egy őrzési egység terjedelme általában nem haladta meg a 250–300 lapot. Az őrzési egységen belül a dokumentumokat időrendi sorrendbe rakták le.

Az MDP dokumentumok rendezése 1973-ban kezdődött meg, és egészen a hetvenes évek második feléig tartott. A Fejér megyei bizottság anyagát két fondcsoportra osztották: 1. A megyei választott vezető szervek iratai. 2. A megyei apparátus iratai. Ezen belül az apparátus iratanyagát elemeire (osztály szerint) bontották.

A járási és városi bizottságok anyagát négy fondcsoportra tagolták: 1. választott pártszervek iratai, 2. apparátus iratai, 3. közbeeső pártbizottságok és alapszervezetek iratai, 4. járási pártbizottsághoz tartozó egységes vezetőségek és alapszervezetek iratai.

A fondok és fondcsoportok létrehozása után alakították ki az őrzési egységeket, majd felállították azok sorrendjét. Ezután jelzeteltek és őrzési egység leltárakat, valamint a vezetőtestületi ülésekhez napirendi jegyzéket készítettek a kutatás elősegítésére. Az őrzési egységekben azokat a dokumentumokat, amelyeket valamilyen okból nem kutathatónak minősítettek, külön dossziében, titkos jelzéssel ellátva helyezték el. A rendezés folyamán selejtezést is folytattak, az „értéktelen” iratokat és a duplumokat különválasztották és kiselejtezték (a duplumokból, ha erre lehetőség és szükség

³ A pontos dátum nem ismert.

⁴ Az MDP Politikai Bizottsága 1948. október 7-i határozatában intézkedett a Magyar Munkásmozgalmi Intézet létrehozásáról, amelyből később (1957-ben) alakult ki a Párttörténeti Intézet.

⁵ Párt 1957.

⁶ Ettől függetlenül az iratanyagban – az őrjegyek alapján legalábbis – kutatást végeztek.

⁷ Dégi 1986: 3–8.

⁸ Szűcs 1987: 261–273. A határozat elérhető (2010. szeptember 3.): Javaslat a pártiratok selejtezésének rendjére, a budapesti és megyei pártarchívumok felállítására.

http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=30491&MT=1

⁹ Bakó 1971: 5–10., Bakó 1980: 16–24.

¹⁰ Az archívumokban használt módszerek, terminológiák a szovjet példákon alapulnak és ezért alapjaiban térnek el a magyarországi levéltárakban használtaktól. Szűcs 1987: 263.

¹¹ 9. fond MDP Fejér megyei bizottsága, 10. fond MDP járási bizottsága, Adony, 11. fond MDP járási bizottsága, Bicske, 12. fond MDP járási bizottsága, Enying, 13. fond MDP járási bizottsága, Mór, 14. fond MDP járási bizottsága, Sárbo-gárd, 15. fond MDP járási bizottsága Székesfehérvár, 16. fond MDP városi bizottsága, Székesfehérvár 17. fond MDP városi bizottsága, Sztálinváros, 18. fond MDP Sztálin Vasmű bizottsága, Sztálinváros.

volt minőségi cserét is végrehajtottak). A folyamatról elvileg készültek ugyan selejtezési jegyzőkönyvek, ám ma már azok nem fellelhetők.

Az 1989-ben kezdődött politikai változások eredményeként a MSZMP megszűnt, sorsában osztoztak a megyei pártarchívumok is. Ennek következtében a Fejér megyei iratanyag Budapestre, a Párttörténeti Intézetbe került.¹² Ekkor a szakszerűtlen szállítás és tárolás következtében a pártarchívum iratanyaga jelentős károsodást szenvedett. Szerencsére ez nem érintette az MDP dokumentumait, azok nem keveredtek össze.¹³ Az 1991. évi LXXXIII. törvény értelmében a volt MSZMP archívumaiban addig elkülönítve tárolt és kezelt dokumentumok tulajdonjoga az államot illeti meg, így 1992-ben a korábban Budapestre szállított iratanyag visszakerült Székesfehérvárra és a Fejér Megyei Levéltárban nyert elhelyezést. Ezzel azonban a pártdokumentumok kálváriája még korántsem ért véget. 2003-ban a Fejér Megyei Levéltár Szent István téri épülete életveszélyessé vált, így az ott raktározott iratanyag egy részét (köztük a pártiratokat is) ideiglenesen külső raktárba kellett szállítani. Csak ezek után kezdődhetett meg az MSZMP volt archívumának és azon belül az MSZMP dokumentumok rendezése és a segédletek készítése.

A fenti események tükrében megállapítható, hogy az iratanyag az idők folyamán minden lehetséges károsító tényezőnek ki volt téve. Ezek után nem meglepő, hogy a dokumentumok közül nem egy hiányzik, sérült vagy olyan mértékben össze van keverve, hogy nehéz a logikai összefüggéseket megtalálni közöttük. A kritikai kiadás elkészítésénél ez okozza az első, szinte leküzdhetetlen akadályt. A válogatás során az előbb említett tényeket mindig gondosan szem előtt kell tartani, és tudatosítani azt, hogy számtalan olyan fontos dokumentum semmisülhetett meg, amelyek információtartalma ma már semmilyen módon nem pótolható. Ezzel párhuzamosan óhatatlanul felmerül az a kérdés, hogy a rendezések és az ezekkel együtt járó selejtezések során a pártfunkcionáriusok és a levéltárosok milyen szempontok alapján válogattak és semmisítettek meg iratokat. Ezen túlmenően valószínűsíthető az is, hogy a pártbizottságon sem mindent foglaltak írásba. Ugyan a kommunista diktatúrát a túlzott bürokratizmus és az ezzel járó mérhetetlen „papírtermelés” jellemezte, mégis jól ismert tény, hogy a fontosabb döntések előkészítése, végrehajtása, ellenőrzése során hajlamosak voltak ettől eltekinteni vagy csak semmitmondó érdektelen feljegyzéseket, jegyzőkönyveket készíteni.¹⁴ Mindezekről függetlenül azonban bizton állíthatjuk – ezt az eddigi kutatások is megerősítik –, hogy a fennmaradt iratanyagban is vannak olyan mindmáig nem kutatott és publikált dokumentumok, amelyek új adatokkal gazdagíthatják a város és a megye történetét.

A forrásközlés szempontjai

A válogatás nehézségei után jelentkezik a kiadásra való előkészítés annak minden buktatójával együtt. A Magyar Történelmi Társulat 1920-ban megjelent¹⁵ forráskiadási szabályzata alapjaiban nem elavult ugyan, ám értelemszerűen nem minden részletében felel meg a 20. századi források kiadása esetében. Az elmúlt 80 év során születtek az egyes részterületekre vonatkozó forráskiadási szabályzatok, ajánlások, valamint 1999 decemberében Budapest Főváros Levéltára és a Magyar Történelmi Társulat szervezett ebben a témakörben tudományos konferenciát,¹⁶ így azt is mond-

¹² Ennek a folyamatnak sem a pontos dátuma, sem a lefolyása ma még nem ismert.

¹³ Főleg az MSZMP iratanyag sínylette meg a szállítást és az azt megelőző, gyors ütemű begyűjtést.

¹⁴ Sebes Imre megyei titkár például a központba, ellenőrzésre küldendő pártbizottsági jegyzőkönyveket is úgy készítette el, hogy az csak a titkári összefoglalót tartalmazta, abban más bizottsági tagok észrevétele, hozzászólása nem lehetett benne. XXXV. 1 MDP Választmány. 1953. augusztus 23.

¹⁵ A Magyar Történelmi Társulat 1919: 2–24.

¹⁶ A konferencián elhangzottakat a *Fons* 2000. évi első tematikus száma közölte.

hatnánk, hogy ez a kérdés minden tekintetben szabályozott, ám a könyvesboltokba kerülő dokumentumkötetek eltérő színvonala bizonyítja, hogy a gyakorlatban ez korántsíncsen így.

A pártiratok forrásközlését segítő a *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára* című kiadvány 1986-ban tematikus számmal jelentkezett ebben a témakörben¹⁷ és ebben jelent meg egy forrásközlési útmutató is.¹⁸ Az ebben foglaltak – eltekintve a politikai helyzet ihlette részekről¹⁹ – kisebb nagyobb korrekciókkal akár a mai napig használhatóak lehetnének. Ebben is, és az azóta megjelent valamennyi forráskiadási szabályzatban felhívják a közlő figyelmét arra a fontos tényre, hogy a szövegű kiadás nem jelenti egyben azt is, hogy betűhíven kell közölni a dokumentumokat. A szöveget mindig az érvényben lévő helyesírási szabályok figyelembevételével kell megjelentetni. Ettől függetlenül számtalan példát találhatunk arra, hogy amikor a szöveg gondozója az eredeti helyesírást megtartva közli a szöveget. Így tett Káli Csaba is az általa szerkesztett Zala megyei dokumentumkötetben,²⁰ ahol csak a nyilvánvalóan elütésből származó hibákat javította ki, egyébként minden esetben meghagyta az eredeti helyesírást. Nem tett kivételt a tulajdonnevek esetében sem, azoknak a helyes alakját csupán az első előfordulás esetén közölte lábjegyzetben. Mindez azonban ellentmond a forrásközlés szabályainak, amelyek értelmében a helyesírási hibákat és a központosítást a mai szabályoknak megfelelően kell javítani, és a tulajdonneveket is a helyes alakban kell közölni, ám lábjegyzetben szükséges utalni arra, hogy az eredeti szövegben milyen formában fordult az elő.²¹

Betűhív közlést javasol a Magyar Országos Levéltárnak a 20. század történelmével foglalkozó elektronikus forrásközlő folyóirata az *ArchivNet*²² is. A szerzők figyelmét felhívják arra, hogy a dokumentumokat az eredeti helyesírás szerint közöljék. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a folyóirat önmagát ismeretterjesztő, népszerűsítő lapnak definiálja (bár a megjelentetett publikációk színvonala az ismeretterjesztésen messze túlmutat), így nem kérhető rajta számon a forrásközlés szabályainak szigorú betartása.

Ugyanakkor a helyesírási hibák kritikátlan átvétele, a szövegek eredeti betűhív közlése a mai olvasó számára rendkívül zavaró tud lenni. Arról nem is beszélve, hogy az írógéppel készített dokumentumok esetében joggal állíthatjuk, hogy a gépiró helyesírási képességeit tükrözik a szövegek, nem pedig azét, aki diktálta őket (még akkor is így van ez, ha feltételezzük, hogy az aláírás előtt a kiadványozó ellenőrzés céljából átolvasta azokat, ám ennek során nem tűntek fel neki a szövegben megbújó hibák).

Mindettől függetlenül a helyesírási hibák javítását a párt dokumentumok esetében legalább is megfontolás tárgyává kellene tenni. Az írásbeliség a korszakban különösen a pártfunkcionáriusok esetében rohamosan csökkent.²³ Nem csak stilisztikailag, de helyesírási is gyenge színvonalú dokumentumok születtek, amelyek eredeti, betűhív közlése sok esetben többet elmondana a kor szellemiségéről, viszonyairól, a keletkeztetőről, mint maga a szöveg. Kifejező az, ahogy a korszak szövegeiben a rendszer ellenségeinek tekintett személyek (főleg egyházi személyek) neveit írták. Különösen érdekes, ahogy a Fejér megyei pártbizottság irataiban Mindszenty József vagy Shvoy

¹⁷ A szám tartalmazza a következő témába vágó írásokat: Varga 1986., Imre–Szűcs 1986., Molnár 1986., Németh 1986., Fülöp 1986., Szecskó 1986.

¹⁸ Imre–Szűcs 1986.

¹⁹ Itt főleg a „témaválasztás” című fejezet azon kitételére gondolok, miszerint „Arra kell törekedni, hogy olyan dokumentumokat tegyünk közzé, amelyeknek a társadalom tudatformálásában is jelentős szerepük van.”

²⁰ Káli (szerk.) 1999.

²¹ Ripp 2001: 240.

²² <http://www.archivnet.hu/>

²³ A már említett *Forrásközlési útmutató a pártarchívumok számára* című közlemény ezt így fogalmazta meg: „A munkásmozgalom dokumentumai jórészt olyan személyektől származnak, akik képzettségükkel fogva nem voltak egészen tisztában a szabályokkal, akiknek nem volt gyakorlatuk gondolataik írásba foglalása terén.” Imre–Szűcs 1986: 15.

Lajos nevét következetesen rossz alakban írták le, az olvasóban – talán nem alaptalanul – felmerül a gyanú, hogy szándékosan tették mindezt. Ezekre a problémákra talán megoldásként szolgálhat a Szabó Csaba által követett módszer. Ő az *Egyházügyi hangulat-jelentések*²⁴ című munkájában a forrásközlés szabályait maximálisan betartotta, de *A forrásközlés szempontjai* című fejezetben példákon keresztül mutatta be az előforduló és ismétlődő helyesírási hibákat. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy ebben az esetben viszonylag könnyű dolga volt, hiszen a közölt szövegeket két személy kezeltette, akik helyesírási szokásait könnyebb volt követni és bemutatni. Egy olyan dokumentumegyüttes esetében azonban, amelyet számtalan eltérő kéz jegyez, erre már nem lenne lehetőség.

Mindezek alapján megállapítható, hogy mind az eredeti helyesírás megtartása, mind a javítása mellett lehet érveket felsorakoztatni, ám tekintetbe véve, hogy a tudományos igényességgel elkészített kiadásnak meg kell felelni a legmagasabb elvárásoknak is, célszerűbb a forráskiadás szabályaihoz ragaszkodni, és a hibákat javítani. Ugyanakkor lehetőség nyílik arra, hogy – mellékletként, vagy a főszöveget megelőző, a forrásközlés szempontjait bemutató részben – egy-egy konkrét példán keresztül a közlő bemutassa a leggyakrabban előforduló hibákat, és a dokumentumok közül néhányat betűhíven is közöljön. Természetesen az iratok felszerelése során és a tájékoztató apparátus tekintetében mindig szigorúan ragaszkodni kell a forráskiadás szabályaihoz, itt már semmiféle könnyítés, elhagyás nem megengedett.

Jogi és morális problémákat vet fel a szövegközlés során az abban előforduló személyes adatok sorsa. Az 1992. évi LXIII. törvény²⁵ értelmében személyes adat²⁶ csak abban az esetben hozható nyilvánosságra, ha az érintett hozzájárul, vagy azt a törvény elrendeli. Még szigorúbban szabályozza a törvény a különleges adatok²⁷ nyilvánosságra hozatalát, eszerint az ilyen adat közzétételéhez az érintett írásos hozzájárulása szükséges, illetve azt a törvénynek kell elrendelnie. A fenti rendelkezések betartása nem tenné lehetővé komoly történeti feltárások végzését, ezért a törvény rendelkezik arról is, hogy az érintett hozzájárulását megadottnak kell tekinteni annak közszereplése során általa közölt, vagy a nyilvánosságra hozatal céljából általa adott adatok tekintetében.²⁸ Még egy könnyítést tartalmaz a törvény a személyes adatok tekintetében; lehetőséget ad arra, hogy tudományos kutatást végző szerv vagy személy személyes adatot hozhat nyilvánosságra abban az esetben is, ha a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához szükséges.²⁹ Ezeket a rendelkezéseket figyelembe véve nem könnyű eldönteni, hogy ki minősül közszereplőnek, illetve, hogy egy jelentés esetében az abban előforduló nevek, események anonimizálása szükséges-e vagy sem. Különösen igaz ez a pártokumentumok esetében, ahol a más pártok prominens személyiségeiről vagy éppen valamely egyház tisztségviselőiről számtalan esetben kompromittáló adatokat közöltek, ám ezek az esetek túlnyomó többségében minden valóság alapot nélkülöztek.

Ebben a tekintetben mérvadónak tartom Szabó Csabának azon gondolatát miszerint: „*a történetésznek nem a valóságon alapuló történeteket kell elmesélnie, hanem a megtörtént történelmet feldolgoznia*”,³⁰ így a közölt dokumentumokban a „kisemberek” nevét sem anonimizáltam, ugyanakkor a különleges (szenzitív) adatok (ide tartoznak az egészségi állapotra, kóros szenvedélyre, a szexuális

²⁴ Szabó 2000.

²⁵ 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról.

²⁶ Személyes adat a törvény szerint: „a meghatározott természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés.” Uo. I. fejezet 2. paragrafus (1). bekezdés.

²⁷ Különleges adat: a faji eredetre, a nemzeti, nemzeti és etnikai hovatartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más meggyőződésre, az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális, életre valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adatok. Uo. I. fejezet 2. paragrafus (2). bekezdés a, b. pont.

²⁸ Uo. II. fejezet 3. paragrafus (4). bekezdés.

²⁹ Uo. V. fejezet 32. paragrafus (3). bekezdés b. pont.

³⁰ Szabó 2000: 86.

életre valamint a büntetett előéletre vonatkozó adatok)³¹ tekintetében mindig egyéni elbírálás alapján, a körülmények gondos mérlegelése után döntöttem.

Jelen kötetben a közlésre szánt dokumentumokat címmel (amely lehetőség szerint tartalmazza a tárgyat, a küldő és a címzett személyét) láttam el. A cím alatt kurzívval jelöltem a keletkezés helyét és idejét, ahogy az a dokumentumon szerepelt. Amennyiben az iraton keltezés nem található, ám az a tartalomból kikövetkeztethető volt, akkor kapcsos zárójelben tüntettem fel. Azokat a dokumentumokat, amelyeknek a keletkezési ideje nem derült ki pontosan azokat az adott hónap vagy év végén helyeztem el. A forrásokban előforduló helyesírási, nyelvhelyességi, gépelési hibákat, elírásokat a mai magyar nyelvtan szabályainak megfelelően kijavítottam. Különösen igaz ez a magánhangzók hosszúságának jelölése terén, ugyanis a korabeli írógépek egyes típusai nem adtak lehetőséget egyes magánhangzópárok (pl. i-í, ö-ő, ü-ű) közti különbségtételre. A szövegekben ismétlődően előfordult, hogy a tulajdonneveket is helytelenül írták, ezeket minden esetben a helyes alakra javítottam. Az értelmetlen mondatokat (különösen, ha a keletkeztető eredeti szándéka nem volt megállapítható), szófordulatokat változatlanul hagytam és [sic!] jelzéssel a szövegrész után jelöltem. Ahol hiányoztak egyes szavakból a betűk, az igekötők, a ragok, ott kapcsos zárójelben pótoltam a hiányt. A szövegben előforduló rövidítéseket nem oldottam fel, azokat a függelékben közöltem.³² A közreadásnál törekedtem az eredeti tagolás és íráskép megtartására, csak indokolt esetben szerkesztettem át a szöveget. A dokumentumokban előforduló, kézzel írt részeket, betoldásokat, megjegyzéseket (ideértve az aláírásokat is) mindig kurzív betűtípussal szedtem. A dokumentumokat általában csonkítás nélkül közlöm, indokolt esetben (pl. nem a tárgyra vonatkozó szövegrész) ettől eltértem. A kihagyásokat (ideértve az irat rongálódása miatt nem olvasható részeket is) [...] -tal jelöltem. A rongálódásból adódó olvasási, értelmezési nehézségekre lábjegyzetben utaltam. A legendában az irat pontos lelőhelye mellett részletesen jelöltem annak hitelesítési módját is. Itt ismertettem a dokumentumokon előforduló pecsétet és az azokon található feliratokat. A pártiratok esetében nem az eredeti iktatószámot adtam meg hivatkozásként, hanem az őrzési egység számát. A szövegek közzétételének sorrendjét a keletkezési idejük határozta meg. A dokumentumok értelmezhetőségét elősegítendő végjegyzeteket alkalmaztam, ám ezek csak olyan szövegbeli tényekre szorítkoznak, amelyek megmagyarázása elengedhetetlenül fontos a tartalom pontosabb megértéséhez. A szövegkritikai jegyzeteket – azok viszonylag csekély száma miatt – a tárgyi, tartalmi végjegyzetekkel együtt közltem.

A forrásokban előforduló személyekről rövid, informatív formában, külön mellékletben közöltem a legfontosabb biográfiai adatokat. A legjobb szándékom ellenére sem tudtam a kötetben előforduló minden egyes személyről életrajzi adatot közölni, azonban így is tekintélyes, több mint 237 főt magába foglaló életrajzi adattárral egészítettem ki a dokumentumokat. Az adattár összeállítása során – a könyvészeti anyagokon túl – a Fejér Megyei Levéltár őrizetében lévő egykori pártarchívum személyi gyűjteményét, a levéltár személyi gyűjteményét, a megyében működő igazolóbizottságok iratait és az egyházi, illetve állami anyakönyvek másodpéldányait használtam fel.

³¹ Az MDP Fejér megyei iratanyagában különösen a katolikus papokról írt jelentésekben fordul elő, hogy olyan adatokat közölnek, amelyeknek a nyilvánosságra hozatala sértené az adatvédelmi törvényt. Ezt a szellemiséget jól tükrözi az 1948 novemberében a megyei pártbizottságon készült, a klérus elleni munkaterv következő mondata: „Feladatunk: házi agitációk során az egyéni meggyőzés, felvilágosítás a falu papjának majdnem minden esetben kimutatható erkölcstelen életmódjának leleplezése és nyilvánosságra hozása.” 29. számú dokumentum.

³² A rövidítések és mozaikszavak írásánál és jelentésük feloldásánál elsősorban Gyurgyák János: *Rövidítésszótár* című munkájára támaszkodtam, és az ott megfogalmazott ajánlásokat vettem figyelembe. A szövegekben előforduló helytelen rövidítéseket és mozaikszavakat (pl. k. hold, MSZTárs.) sem javítottam azok feloldását szintén a függelékben közlöm.

1948. évi dokumentumok

1.

AZ MDP MEGYEI BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE A KONGRESSZUSI
KÜLDÖTTÉKRŐL

[Székesfehérvár], 1948. május 8.

[194]8. május 8.

2120[/1948].

MKP Központi Vezetősége
Szervezési Osztály

Budapest

Kedves Elvtársak!

Válaszolva f. hó 4-én kelt levelükre, alább közöljük a kongresszusi küldöttek névsorát, személyi adataikkal együtt.

Németh István Székesfehérvár. Foglalkozás: nyomdász. Funkció: megyebizottság titkára. Párttag: 1925 óta.

Kispéter István dr. Székesfehérvár. Foglalkozás: alispán. Párttag: 1945 óta.

Zgyerka János Budapest, bányász.

Bodori László Budapest, paraszt, SZDP.

Bán Erzsébet Iszkaszentgyörgy, paraszt. SZDP, jelenleg Budapesten 3 hónapos iskolán van.

Szabados Ferenc Székesfehérvár. Foglalkozás: UFOSZ¹ megyei titkár, földműves.

Jellemzése: nő, 29 éves, egy gyermeke van. 1946 óta pártunk tagja. Iskolai végzettsége: középfokú kertészeti iskola. A 3 hetes pártiskolát jó eredménnyel végezte. Komoly, becsületes, párthű elvtárs, jó mezőgazdasági szakember.

Schobert Zoltánné dr., Iváncsa. MKP titkár. 1945 óta párttag. Jellemzése: Iváncsa község bírója, kitűnő szónok, pártunk agilis tagja.

Hallgatók:

Auszmann György Magyaralmás, földműves, országgyűlési képviselő, párttag: 1945 óta.

Bánki János Székesfehérvár, foglalkozása: vasesztergályos. Funkciója: pártiskola vezetője, párttag: 1945 óta.

Gulyás Emil, Székesfehérvár, vasmunkás. Funkciója: mb. propagandistája. Párttag: 1935 óta.

Bakora Gizella Székesfehérvár, iparos. Funkciója: MNDSZ² megyei titkára, párttag: 1945 óta.

Hercegh Pálné Székesfehérvár, tanítónő. Funkciója: oktatási vezető, párttag: 1945 óta.

Jellemzése: 42 éves, baloldali magatartású, feltétlen párthű. Haladó és felsőfokú szemináriumot hallgatott. Szemináriumot vezet, a városi szervezet nőtitkára és oktatási felelőse. Minden pártmunkába aktívan befolyik. Előadó és beszélő készsége igen jó.

Szabadság!

(Orszázký József)
megyei káderfelelős

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 1/38 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztaír.

- ¹ Az UFOSZ országos szervezete 1946 márciusában alakult. Célja a földreform vívmányainak védelme, illetve harc a földet visszakövetelőkkel szemben. Taglétszáma 1948-ra elérte a 400 ezret. 1948 decemberében beolvadt a DÉFOSZ-ba.
- ² 1945. február 18-án alakult meg az MKP kezdeményezésére a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége (MNDSZ). Szervezeti szabályzatát 1946 elején hagyták jóvá, melyben valamennyi asszonyréteg politikai és gazdasági problémáinak képviselőt, az intézményes anya- és gyermekvédelem előmozdítását, kulturális és oktatási feladatok ellátását jelölte meg fő feladatnak. Ezt követően azonban az MNDSZ tevékenysége mind jobban átpolitizálódott, fő feladatának már a reakció elleni küzdelmet, a közigazgatás megtisztítását, a szervezetek kiépítését, a széncsata támogatását tekintette. 1948-tól munkájában előtérbe került a békeharc, a termelésben való helytállás, a népi hadsereg erősítése stb. jelszavai. Az MNDSZ 1956-ban megszűnt, majd 1957-ben Magyar Nők Országos Tanácsa néven alakult újjá, s működött 1989 júniusáig. Az MNDSZ-ről lásd: Pető 2000: 329–332.

2.

A KÉT MUNKÁSPÁRT EGYESÍTŐ KONFERENCIÁJA¹

Székesfehérvár, 1948. május 23.

Jegyzőkönyv

Felvétel Székesfehérváron 1948. évi május hó 23-án a Magyar Kommunista Párt és Szociáldemokrata Párt Fejér megyei egyesítő konferenciáján.

Jelen vannak az alapszervezetek küldöttei, valamint Horváth Márton (MKP)² és Horváth Zoltán (SZDP)³ központi elvtársak.

A rendőr tanosztály énekkara elénekli a Köztársasági indulót,⁴ utána Auszmann György orsz. gy. képviselő elvtárs, elnök a konferenciát megnyitja.

Auszmann György elvtárs, elnök: javaslatot tesz az alábbi elnökség megválasztására:

Horváth Márton, budapesti küldött.

Horváth Zoltán, budapesti küldött: SZDP.

Dr. Kispéter István alispán, Székesfehérvár.

Kelemen Zoltán megyei titkár, Székesfehérvár, SZDP.

Márkus Géza, ezüstkalászos gazda, pusztaszabolcsi szervezet elnöke.

Bátki Júlia, cukorgyári munkásnő, Ercsi szervezet propagandafelelőse.

Láposy István úrgazda, Sárszentágota, SZDP.

Dr. Schóbert Zoltánné, iváncsai párttitkár.

Ferenc Mózes, gyári munkás, Székesfehérvár, SZDP.

Bakora Gizella, MNDSZ megyei titkár, Székesfehérvár.

Németh István megyei titkár, Székesfehérvár.

Gergő István, úrgazda, Soponya, SZDP.

Gulyás Emil, megyei propagandafelelős, Székesfehérvár.

Orszásky József, megyei káderfelelős, Székesfehérvár.

Farkas Mihály, megyei tömegszervező, Székesfehérvár.

Rusz György, megyei közigazgatási felelős, Székesfehérvár.

Tanoss Sándor, kovácsmester, Bicske, SZDP.

Auszmann György, orsz. gy. képviselő, Magyaralmás.

László Ferenc, ipari munkás, Székesfehérvár.

ifj. Szakolczay István, ipari munkás, Székesfehérvár.

Tóth János, MÁV SZDP.

Dinda Béla, ipari munkás, Székesfehérvár.

Pánczél Gizella, vadásztölténygyár, gy. munkás, Székesfehérvár.

Auszmann György elvtárs, elnök: felkéri a konferencia résztvevőit, hogy mandátum felemeléssel szavazzon a beterjesztett javaslat felett.

Határozat: A konferencia egyhangúlag megszavazza a fenti javaslatot.

Auszmann György elvtárs, elnök: A választmányt megválasztottnak jelenti ki és felkéri, hogy foglalja el az elnökséget (elnökség elfoglalja helyét az emelvényen).

A Magyar Kommunista Párt és [a] Szociáldemokrata Párt egyesítő konferenciáját megnyitom. Üdvözlöm Horváth Márton és Horváth Zoltán budapesti küldött elvtársakat, [a] Nemzeti Parasztpárt és [a] Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt küldötteit. Üdvözlöm az összes résztvevőt. Felkérem Hegedűs Éva elvtársnőt, szavalata előadására.

Hegedűs Éva elvtársnő: elszavalja Ady Endre: „Hadak útja” c. versét, utána „Caira” (Francia szabadság dala) c. verset.

Auszmann György elvtárs, elnök: bejelenti, hogy a Nemzeti Parasztpárt képviselőjében megjelent Szegei József és a kisgazdapárt képviselőjében megjelent Pintér József megyei titkár üdvözölni kívánja az egyesítő konferenciát.

Szegedi József az NPP képviselője: pártom nevében, mint annak küldött tagja, szeretettel köszöntöm az egységesítő konferenciát. Ma Dózsa György emlékét ünnepeljük.⁵ Neki azért kellett feltűnni, hogy erre az útra vezessen. A felszabadulás után más volt a helyzet. A parasztság és az iparosság vállvetve harcolt a jobb jövő kiharcolásáért, a hároméves tervért, az 5 éves tervért, és elérjük azt, amit Petőfi mondott: „Vállvetve harcolunk, hogy ne forgácsoljanak szét bennünket”.

Éljen a magyar dolgozók egysége!

Éljen a munkás-paraszt szövetség!

Pintér József a kisgazdapárt képviselője: a kisgazdapárt vármegyei központjának nevében, mint megyei titkár szeretettel köszöntöm az egységes konferenciát. Annak a reményemnek adok kifejezést, hogy az egységesítés nem csak egy szimbólum, hanem a pártok megtalálták azt az utat, amelyen együtt küzdve a Magyar Kommunista Párttal, amely az országban úttörő munkát végzett, azt elismerve, tovább együtt folytassák. Voltak kérdések, amelyekben a Magyar Kommunista Párt olyan előrehaladást mutatott, hogy a többi pártok szinte furcsán vetették rá szemüket, mert nekik nem volt elég világos. Ma már az elért eredmények tanúsítják azt, hogy ez a párt életképes és politikája helyes. Bizalommal tekintünk az egységes párt útjára, és meg vagyunk győződve arról, hogy nemcsak a munkásosztály, hanem a parasztság érdekében is végzik munkájukat. Örömmel fogadjuk programtervezetüknek azt a részét is, amely a parasztság érdekében megoldandó feladatokat tűzi ki. Meg vagyok győződve arról, hogy ez az ország független, szabad ország lesz. Adja Isten, hogy úgy legyen.

Auszmann György elvtárs, elnök: megköszöni az NPP és az FKgP üdvözlését, majd felkéri Horváth Zoltán budapesti küldött elvtársat előadásának megtartására.

Horváth Zoltán elvtárs (SZDP)

Tisztelt Konferencia, Tisztelt Elvtársak!

Az egész ország visszhangzik az egyesítő konferencia ünnepi hangulattól. Valóban, valamenynyien úgy érezzük, hogy megvan az ok az ünneplésre. Nyugodtan tekinthetünk vissza arra az útra, amelyet végigjártunk, amíg eljutottunk ehhez a naphoz, a magyar demokráciának ehhez a győzelméhez. Hosszú és nehéz utat jártunk meg. Nem volt csekély az akadályok száma. Három esztendővel ezelőtt elindultunk, a felszabadulás után, hogy egy új országot építsünk. Nemcsak új országot, hanem más országot. A rabszolgaság, kizsákmányolás országa helyett a szabad magyarok, szabad Magyarországot építjük fel. Felvetődik a kérdés, miért indultunk három esztendővel ezelőtt két

külön pártban, amikor a Szociáldemokrata Párt[ban] ugyanazt a küzdelmet végigvittük és ugyanazt akartuk, amit a kommunista elvtársak. Miért kellett mégis külön indulnunk?

Átvettünk egy országot 25 esztendő ellenforradalma után. Tudtuk [sic!] ennek az országnak a közvéleményét. Ismertük a nevelést, amelyben ez az ország részesült. Tudtuk, hogy egy nagy özönlés fog megindulni a munkáspártok felé. A pártok tele lesznek emberekkel, akik sötét múltjukat akarják majd párttagsági könyvvel eltakarni. Ha végig gondolunk azon, hogy az utolsó hat hónapban a Szociáldemokrata Párt jobboldalának kiküszöbölésével milyen tömegét kellett a nemzetellenes elemeknek eltávolítani, lehetetlen elképzelni, hogy a Kommunista Párt ezzel a megterheléssel teljesíteni tudta volna feladatát.

A Szociáldemokrata Párt[ban] – élén Szakasits elvtárral – tudatos politikát csináltunk. A nehézségeket legyőztük, és végig tudtuk vinni a magyar demokráciát a sok baj ellenére a diadalmak és győzelmek sorozatán.

Legdöntőbb volt a földreform. A földet nemcsak azok kezébe juttattuk, akik megművelik, hanem örökre elvettük azoktól, akik egy évezreden keresztül a nemzet érdeke ellen a maguk zsebére használták fel. Egymás után jöttek a kísérletek, a támadások a magyar demokrácia munkájának megakadályozására. Külföldről és innen bentről az országból is jöttek a támadások, egymás után törtük le az ellenforradalmi kísérleteket, összeesküvéseket, s az inflációt. Megindultunk egy úton, amelyen messzebb jutottunk, mint Európa bármely nemzete. Tehettük volna mi is azt, hogy kiálunk a világ országútjára koldulásra kinyújtva kezünket. Ezt tette Ausztria és Európának még sok más országa. Mi nem ezt tettük. Munkásaink bér nélkül, ingyen tetőt húztak a gyárakra, üzemekre, gazdáink két kézzel kaparták fel néhol a földet. Mérföldetlen áldozatokkal nemcsak újjáépítettük és teremtetünk, hanem függetlenné is tettük a magunk országát. Senkinek sem adtunk jogot, hogy beleszóljon ügyeink intézésébe. Magyarországon magyar demokráciát építünk. Guruló dollárokkal senki se írja elő nekünk, hogy milyen módon éljünk.

Tovább mentünk azon az úton, amelyen elindultunk. Nemcsak politikai küzdelmet vívtunk meg, hanem birtokba vettük a nagyipart és a bankokat. Mikor eljutottunk idáig, felvetődött a kérdés, van-e értelme tovább a munkásosztálynak külön két pártot fenntartani. Megállapítottuk, hogy hivatását a két párt külön-külön betöltötte, miközben fent a vezetők és vezetőség gondolkodtak, tanácskoztak, függetlenül a vezetőktől, a dolgozó nép döntött a kérdésben. Az üzemek munkásai, a falvak parasztjai követelték, vessünk véget a testvérharcnak. Megvannak a feltételek hozzá, hogy megteremtsük a magyar dolgozók egységes pártját. Amikor ez a gondolat úrrá lett, azt láttuk, hogy rendkívül sok nehézségtől szabadultunk meg. Újabb és újabb eredményeket értünk el. Fél esztendővel ezelőtt hónapokig tartó vita előzte meg a bankok államosítását.⁶ Néhány nap alatt eldőlt az államosítás kérdése. A 100 dolgozónál többet foglalkoztató üzemeket államosítottuk.⁷ Úgy tettük rá a kezünket a nagyiparra, hogy a sok csavargó, aki három esztendőn keresztül szipolyozta a magyar dolgozókat, még lélegzethez sem juthatott.

Azt az alapot, amit a három esztendő alatt megteremtettünk, legfőképpen Lenin és Sztálin tanítása alapján a magunk múltbeli keserves tanulságai alapján teremtetjük meg.

A magyar demokrácia építését nem egyedül az ipari munkásságra bíztuk. Megállapítottuk, hogy egészséges, jó a magyar demokrácia a népnek csak akkor lehet, ha a dolgozó ipari munkásság és dolgozó parasztság megbonthatatlan szövetségére épül fel. Ezeket az eredményeket nézve látjuk, hogy minden azt igazolja, hogy jól értékeltük ki a helyzetet, jól láttuk és jól választottuk meg az időpontot, hogy megteremtsük a magyar dolgozók egységpártját. Hiba lenne azt hinni, hogy túl vagyunk a nehézségeken. Nem vagyunk túl a problémákon. A volt szociáldemokrata elvtársaknak mondom ezt, más pártba megyünk, más tartalmú pártba. Ne higgyenek annak, hogy egyedül a Szociáldemokrata Párt volt vitatkozó párt ebben az országban, a Magyar Dolgozók Pártja is vitat-

kozó párt lesz, de nálunk szociáldemokratáknál a vitának soha nem volt vége. Mindegy volt az, hogy hoztak-e egy határozatot vagy sem, mindenki úgy érezte, a szabadság azt jelenti, hogy megyek a magam útján, amint az jónak látom. A Magyar Dolgozók Pártja is vitatkozó párt lesz, mindenkinek joga és kötelessége megmondani a véleményét, viszont ha határozat történt, akkor a vitának többé nincs helye. Le kell szögezni, hogy mindig a pártnak van igaza és soha nekünk. A volt szociáldemokrata elvtársaknak ezt jól a tudatukban kell vésniök. Mi nem megyünk be a magyar dolgozók pártjába mint szociáldemokrata frakció. Aki pedig így akar az új pártba menni, maradjon inkább kívül.

Aki ebben a pártban frakciózni akar, pillanatok alatt repülni fog ebből a pártból. Elvtársak! A feladatokat másképp, mint így [ér]telmezett pártfegyelemmel megoldani nem lehet. A magyar reakció még nem számolt le sorsával. Azt hiszem nem kell külön kihangsúlyoznom éppen ebben a városban, hogy hol van az a hely, ahol a reakció különösképpen jelentkezik.

Mi, elvtársak, esztendőnkön keresztül türelemmel néztük és vártuk, hogy az egyháznak az a része, amely a demokráciával szemben érthetlenséget mutatott, a három esztendő munkánk nyomán megértse és tudomásul vegye, hogy jó az, amit mi akarunk. Nem alkalmazott a magyar demokrácia erőszakot egyetlen egyház papjával szemben sem. De ennek a türelemnek is megvan a maga határa.

Most, amikor a dolgozók pártja megszületik, szembe tudunk nézni ezzel a problémával. Napirendre tűztük az egyházi iskolák államosítását.⁸ Tapasztalta az egész ország, hogy amit a múlt három év alatt programra tűztünk, azt elvégeztük. És ha programba vettük az egyházi iskolák államosítását, akkor államosítani fogjuk.

Ha a feladatokat meg akarjuk oldani, olyan párt kell hozzá, amilyent a marxizmus-leninizmus tanítása mutat nekünk. Olyan pártot akarunk, amely élcsapata a magyar demokráciának. Élen haladni kettőt jelent. Először jelent, a Magyar Dolgozók Pártjában tagnak lenni. Ne higgye senki, hogy ez a tagság könnyítéseket jelent. Ez a tagság kötelezettségeket jelent. A munkában legelől járni. A terhek vállalásában legelől járni. A példamutatásban elől járni. A dolgozók pártjának tagsági könyve nagyobb kitüntetés minden kitüntetésnél. Tagja lenni annak a közösségnek, amely a legjobbakból kerül ki.

Megfeszített erővel, összeszorított foggal folyik a harc a gyűlölet, a háború erői és a demokrácia, a béke erői között. Ebben a küzdelemben mi minden erőnkkel a békefrontot vezető nagy Szovjetunió mellett állunk. Ezt nem egyszerűen szavak teszik, mert amit mondunk az nem jelent semmit. Jelenteni az jelent valamit, amit a gyakorlatban teszünk. Amikor építjük a magunk országát, a békét formáljuk vele. Amikor fokozzuk a termelést a földeken és az üzemekben, amikor barátsági szerződést kötünk Tito marsallal, Romániával és Szovjetunióval. Bennünket nemcsak az köt a Szovjetunióhoz, hogy a felszabadulást neki köszönhetjük. Bennünket más köt hozzá: több és nagyobb. Érezzük és tudjuk, hogy a békéért folytatott küzdelem élén a Szovjetunió áll. 30 esztendővel ezelőtt Oroszországban a szovjet nép megvívta a maga küzdelmét, forradalmát. Meghozta ebben az áldozatot a világ valamennyi dolgozójának szabadságáért. Az ő áldozatának köszönhetjük azt, hogy nekünk kevés áldozatot kellett hoznunk. Ezen az úton indultunk el, és ezen az úton a két párt egyesülése döntő fordulatot jelent. Megingathatatlaná teszi a demokrácia alapjait. Az MDP a munkásság pártja mellett az ország legnagyobb parasztpártja lesz. Megvalósul a város és falu szövetsége. A megingathatatlan szövetségre építhetjük a független magyarok szociális Magyarországot, annak jövőjét.

Ausmann György elvtárs, elnök: megköszöni Horváth Zoltán elvtárs előadását és felkéri Gulyás Emil elvtársat, tegye meg javaslatát a mandátumvizsgáló bizottságra vonatkozólag.

Gulyás Emil elvtárs: javasolja az alábbi mandátumvizsgáló bizottság megválasztását:

Bánki János, Székesfehérvár.

Feldmann Sándor, Székesfehérvár, SZDP.

Börcsök Zoltán, Cece.

Szalai Gáborné, Sukoró, SZDP.

Csapetta Angela, Székesfehérvár.

Farkas Mihály, Székesfehérvár.

Ausmann György elvtárs, elnök: felkéri a konferenciát, hogy szavazzon a beterjesztett határozati javaslat felett.

Határozat: a konferencia egyhangúlag elfogadja a beterjesztett javaslatot.

Ausmann György elvtárs, elnök: a mandátumvizsgáló bizottságot megválasztottnak jelenti ki, és felkéri Horváth Márton elvtársat előadásának megtartására.

Horváth Márton budapesti küldött (MKP) elvtárs:

Tisztelt Elvtársak!

A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége üdvözlét hoztam Fejér megye munkáspárti szervezeteinek abból az alkalomból, hogy a két munkáspárt egyesül Fejér megyében is. A politikai fejlődés az, hogy politikailag megszervezték [sic!] az egységes pártok.

Megállapította, hogy a földreform, a stabilizáció, az államosítás megváltoztatta az ország szerkezetét, és olyan politikai formát épített fel, amely már méltán megérdemli a népuralom elnevezést. Mégis a mai egyesülés a legdöntőbb esemény.

A Magyar Dolgozók Pártjának programtervezetét mindenkinek át kell tanulmányoznia, mert az nemcsak a munkásosztály harci tapasztalataival, hanem a jövőjével is foglalkozik. Kitűnik belőle, hogy a munkásság elnyomása az értelmiség és parasztság elnyomását is jelenti.

A programban nem olyan közös és vállvetett munkáról van szó, amely [a] praktikus feladatokat megoldja, hanem olyanról, amely eltünteti a különbséget kommunista és szociáldemokrata között, amelyet nem bonthatnak meg kívülről jövő erők, és így győzelemre viszi a nép ügyét. Mert az érthető, hogyan találta meg egymás kezét a nagytőke és a nagybirtok, de az már kevésbé érthető, hogy szakszervezeti és szocialista vezetők beléptek ebbe az egységfrontba, a munkásság és parasztság ellen működtek együtt a Hetényi főkapitányokkal⁹ [sic!]. De a jelenben is, a nagytőke, a nagybirtok eltűnése után is folytatták veszélyes agitációjukat, frázispolitikájukat az üzemekben és földeken. A fő tartópilléreket döngették ezek az elemek olyan időben, amikor még nehéz volt a kommunista párt helyzete, amikor itt még tőkés farsang volt, és a tömegek nem láttak tisztán.

Szerencse, hogy ezt a harcot nem kellett egyedül megvívunk: a baloldali szociáldemokrata munkásság mellénk állt, és volt egy vezető tábor is, amely el tudta magát szakítani a frázisos és hamis „pártegység” jelszavától, és ajtót mutatott a jobboldalnak.

Ez volt röviden a fejlődés menete, de a termelés emelése, a politikai egység megteremtése csak akkor volna végső győzelem, ha csak Magyarországról volna szó. Nemzetközileg nem ilyen egyszerű a kérdés. Két óriási erő fejlődik fel egymás ellen. Nem úgy fest a helyzet, hogy a vasfüggönyön innen a béke és demokrácia, túl azon az imperializmus és a reakció erői állanak. Nyugaton is ott vannak a demokrácia és a béke erői. Az amerikai, angol, francia, olasz munkást nem sikerül háborús kedvre deríteni a legügyesebb amerikai tőkés propagandának sem, úgy, mint egykor Hitlernek sikerült. Mindenütt erősödik a kritika hangja a Bevinek,¹⁰ az imperializmus láncos véreibeivel szemben. Az imperializmus erői kisebb méretekben itt vannak Magyarországon is, azért mondjuk, hogy még nem teljes a győzelem.

Aki most azt mondja, hogy a kommunista párt a dolgozó nép ellensége, az Amerikából kapja az utasítást, legyen az régi fasiszta, jobboldali szociáldemokrata vagy az egyház palástja mögé húzó-dó reakció.

Az egyházi iskolák államosításánál nemcsak a szakszempontok elégtelenségéről van szó, hanem arról is, hogy ellenségeink kezére bízunk a gyermekeinket. Mi nem három és öt évre jöttünk, hanem azért, hogy beláthatatlan időre biztosítsuk a magyar nép jövőjét.

Gyermekeinknek jobb és erősebb nevelést kell kapniuk, mint mi kaptunk. A Fejér megyeiek éppen egy olyan frontszakaszon dolgoznak, ahol különös feladatokkal kell megbirkózniuk. Megkezdődött a tárgyalás az egyházakkal, de egyes katolikus vezetők részéről megkezdődött az illegális tevékenység is az iskolák államosítása ellen. A mi célunk nem az erőszak. Törekvéseink nem a válástani és erkölcsi nevelés ellen, hanem a nagytőke és nagybirtok múltbeli erkölce ellen irányulnak. A munka, az építés, a béke erkölce nem a katolikus egyház ellen irányul. Nem óhajtjuk azonban, hogy az egyházi iskolák maradi szelleme megmaradjon, amikor ez már nincs meg a kapitalista országban sem.

Rákosi elvtárs már beterjesztette az ötéves terv¹¹ javaslatát. Meg akarjuk szüntetni évszázadok elmaradottságát, villamosítással, öntözéses gazdálkodás meghonosításával, iparosítással. A békét, a kisparaszti parcellákat, és nem az ezer holdakat hivatott megvédeni új, demokratikus honvédségünk. Programunk nem öncél, hanem a szocializmus építése ebben a megyében is. Ehhez kívánok jó munkát.

Dr. Kispéter István alispán elvtárs [az] elnökséget átveszi, és megköszöni Horváth Márton budapesti küldött elvtárs értékes előadását, majd felkéri Rusz György elvtársat, hogy tegye meg javaslatát a jelölőbizottságra.

Rusz György elvtárs: javasolja az alábbi jelölőbizottság megválasztását:

- Orszásky József, Székesfehérvár, megyei káderfelelős;
- Szalczer Lajos, kiskeresk[edő] Polgárdi, SZDP;
- Cseh Rezső, FOK megyei ügyvezető, Székesfehérvár;
- Piros István, városi prop. f. Székesfehérvár;
- Sztrickovics Pál, telepes újgazda, Etyek;
- Füredi Dezső, Szabadbattyáni szerv. titkára;
- Komlós Ilona, szerv. adminisztrátor, Bicske.

Dr. Kispéter István alispán, elnök: felkéri a konferenciát, hogy szavazzon a beterjesztett határozati javaslat felett.

Határozat: a konferencia egyhangúlag elfogadja a beterjesztett javaslatot.

Dr. Kispéter István alispán elvtárs, elnök: a jelölőbizottságot megválasztottnak jelenti ki, és felkéri a bizottság tagjait, hogy a szünetben kezdjék meg munkájukat. Egyben javaslatot tesz: a konferencia tartson 10 perc szünetet a vita megnyitása előtt.

Határozat: a konferencia egyhangúlag elfogadja a javaslatot.

Németh István elvtárs, elnök: átveszi az elnökséget és megnyitja a vitát.

Herceg Pálné Székesfehérvár: a volt szociáldemokrata elvtársnak Horváth Zoltánnak megható volt az a marxista-leninista lelkesedése, tudása, amit nemcsak ő egyedül, hanem több baloldali szociáldemokrata elvtárs hoz a táborunkba. Megható volt az aggodalom, amivel a közös párt munkája elé nézett. Szeretném megnyugtatni, hogy nem kell nekünk attól félni, hogy a Magyar Dolgozók Pártjában volt szociáldemokrata frakciózásra lesz szükség. Amikor Rákosi elvtárs feladatunkul tűzte ki azt a végtelen szeretetet és türelmet azok iránt, akik jó szándékkal jönnek hozzánk. Egy nagy, komoly nevelőmunka ez, amit fontosnak tartunk. Amit a következő láncszemül írt elő nekünk Rákosi elvtárs. Ez biztosít bennünket arról, hogy semmiféle aggodalomra nálunk ok nincs. Biztos vagyok benne, hogy mindazok a szociáldemokrata elvtársak, akik talán idegenül jöttek hozzánk és más elméleteik voltak, a mi oktatómunkánk hatására örömmel tudnak jó marxista-leninistákká

átváltozni. Biztosak lehetünk, hogy a Magyar Dolgozók Pártja teljesen egységes lesz. Egy szilárd tömb, ami fel tudja, fel akarja és fel fogja építeni a boldog, egységes szocialista Magyarországot.

Hekkel József, Csákvár: az egységesítés igen nagy lelkesedést váltott ki azokból a tömegekből, akik el voltak ez ideig szigetelve a demokráciától. A parasztság és a demokrácia között egy szikra felszállt, [sic] és megmozgatta a széles tömegeket. Az egységesítő taggyűlések, amikor megindultak, a meghívott tagságon kívül a párhelyiség előszobáiban, az udvarban óriási tömegek hallgatták végig az egységesítő taggyűlés lezajlását. Csákváron 600 főnyi tömeg ünnepelte kitörő lelkesedéssel. Ma már több mint 100-an jelentkeztek felvételre. Rá szeretnék még mutatni arra, amit a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulása hívott életre. Az első programpontjáról, az egyházi iskolák államosításáról szeretnék beszélni. Járásom területén lezajlott ülésen, amelyen megjelent Gánt tanító-sága és az érdekeltek 100%-ig szintizsita katolikus társadalom. A gyűlésen megjelentek a tanítókaral egyhangúlag elfogadták az államosítást.

Bácskai Ferenc, Zámoly: felszólalásomban a földreformmal kapcsolatos kérdésekkel kívánok elsősorban foglalkozni. Az emberek az kérdezik, hogy hogyan lehet az, hogy mi csak egyszerűen visszavettük azt a földet, ami a miénk volt, és valamelyik király vagy császár adományozott valamikor eddigi tulajdonosának. Mi ezt vettük vissza, és mégis váltságdíjat kell érte fizetni, a volt tulajdonos javára.¹² Az újjazdák meg vannak ijedve ezért. Mi azt tanácsoljuk nekik és minden újjazdának, hogy az egész ország tiltakozzon a váltságdíj fizetése ellen. Ha én vettem egy kabátot: ha azt elveszik tőlem és én azt visszaveszem, akkor nem kell még egyszer fizetnem érte. Szeretném, ha a konferencia megnyugtatóná az újjazdákat, hogy nem kell váltságdíjat fizetniük.

Az iskolák államosításával kapcsolatban egy rövid történetet szeretnék elmondani. Van egy kis unokám. Én vagyok a legjobb barátja, nekem mindent elmond. A napokban azzal jött haza az iskolából: nagypapa! Az mondta a plébános úr – és megsimogatta a fejemet – de kár, hogy kommunista család gyermeke vagy, különben olyan okos gyermek lehetnél. Ilyen esetek után csak örömmel üdvözölhetem az egyházi iskolák államosítását, mert ez olyan kérdés, amiért én harminc éve harcolok. 30 évvel ezelőtt Ázsiában léptem be [a pártba]. Az egyházi iskolákban az egymás elleni gyűlöltre nevelés olyan mértékű, hogy amikor kijön az ifjúság az iskolából bicskával meggy egymásnak. Az egyháznak ezt a gyűlöltre nevelését én elítélem. Az államosítást előre is üdvözölöm és kívánom, hogy a kormány azt minél előbb hajtsa végre.

Felszólalásom harmadik részében a gánti bauxitbányában történt elbocsátások ügyével foglalkozom.¹³ Több elvtárs jött hozzám panasszal, hogy sérelmesnek találják, hogy 20 éves szolgálat után nagy részben a kommunista párt tagjait bocsátották el. Szeretném, ha ezt valaki a konferencia előtt megvilágítaná.

Be kell még jelentenem, hogy tegnap Zámolyon egy nagygyűlést tartottunk. A gyűlés hallgatósága egyhangúlag az egyházi iskolák államosítása mellett foglalt állást.

Németh István elvtárs, elnök: felkéri a mandátumvizsgáló bizottságot, hogy tegye meg jelentését.

Bánki János elvtárs: a mandátumvizsgáló bizottság elnöke megteszi jelentését.

Az MKP és SZDP Fejér megyei egyesítő konferenciáján megjelent küldöttek nem[ek] szerinti megoszlása:

	férfi	nő	összesen
SZDP	54	18	72
MKP	150	48	198
Összesen:	204	66	270

Foglalkozás szerinti megoszlása:

	MKP	SZDP	Összesen
Munkás	77	22	99
Paraszt	68	17	85
Értelmiség	39	9	48
Kisiparos, kisker[eskedő]	14	24	38
Összesen:	198	72	270

Életkor szerinti megoszlás:

24 éven aluli:	21
24–45 évig:	184
45-től 65 [évig], összesen:	270

Megjelent a konferencián a küldöttválasztásra jogosult minden alapszervezet. Szám szerint: 145.

Tanácskozási jogú vendégek száma:

	férfi	nő	összesen
SZDP	8	1	9
MKP	28	8	36
Összesen:	36	9	45

A konferencián résztvevők száma:

küldött:	270
hallgató:	45
Összesen:	315

Németh István elvtárs, elnök: felkéri a konferenciát, hogy szavazzon a mandátumvizsgáló bizottság betérjesztett jelentése felett.

Határozat: a konferencia egyhangúlag tudomásul veszi a jelentést.

Németh István, elvtárs elnök: a mandátumvizsgáló bizottság jelentését megválasztottnak jelenti ki [sic!] és megadja a szót a következő felszólalónak.

Ruisz Margit, Sárbogárd: üdvözlöm ezen ünnepi konferencián megjelent küldött elvtársakat. Én, a volt szociáldemokrata elvtársak nevében szólalok fel. Minket különös örömmel tölt el az egyesülés, mert mi éreztük a legjobban, hogy mit jelentett az a tény, hogy a volt Szociáldemokrata Pártban nem volt meg az egységes ideológia és egységes szervezet. Mi éreztük legjobban a jobboldal elnyomását, de mi éreztük a kommunista párt segítségét is élén Rákosi Mátyás elvtárssal, aki a baloldali szociáldemokraták segítségére sietett nehéz harcunkban. Mert Rákosi elvtárs volt az, aki behozta azt az ideológiát Magyarországra, amellyel elértünk oda, ahol vagyunk. És megszabadultunk azoktól, akik miatt a munkásosztály széthúzása volt. Ma mindannyiunk szeme előtt az lebeg, hogy bennünket munkásosztályt egyetlen egy szál se kössön össze a tőkés osztállyal. A munkásosztály ellenségeivel, papokkal, és akik a magyar dolgozók ügyét nem viselik szívükön, le kell számoljunk

velük. Mindenki átérzi ennek a napnak a jelentőségét, átérzi, hogy minden egyes dolgozó számára most jött el az igazi szabad élet. Szabadság!

Farkas Mihály, Székesfehérvár: hozzászólásommal egyúttal válaszolni szeretnék Bácskai elvtársnak. Felszólalásának arra a részére, hogy kommunista bányászokat bocsátottak el 20 évi szolgálat után. Tudnunk kell azt, hogy a kincsesbányai, a gánti és székesfehérvári bauxit illetve alumíniumüzemek magyar–orosz érdekeltségek. A bauxit olyan termék, amelyet fel kell dolgozni, mert anélkül nem lehet értékesíteni. Magyarországnak, de [a] Szovjetunióknak is igen kevés még az alumínium feldolgozó üze me, sok bauxit felhalmozódott, amelyet még ma nem tudunk feldolgozni. Átmenetileg tehát, amíg a feldolgozás a kibővített és újjáépített feldolgozó üzemekben meg nem indul, addig átmenetileg nem leépítésről, hanem – szabadságolásról van szó. Elsősorban azok jöttek tekintetbe a szabadságolásnál, akiknek földjük van, másodsorban azok, akiknek megélhetése más vonalon – ha átmenetileg is, de – biztosítva van. Mindezek a szabadságolások a bányász szakszervezet jóváhagyásával, pártállásra való tekintet nélkül lettek végrehajtva. Kérem Bácskai elvtársat, hogy így magyarázza meg azt a kérdést a hozzáforduló falujabeli elvtársaknak. Meg kell érteni, hogy nem a pártszempontokat, hanem tisztán a szociális szempontokat kell szem előtt tartani.

Halász Dezső, Újszár: nagy nap ez a mai nap, de az ünnepi hangulat mellett nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy még nagy feladatok állnak előttünk. Visszaemlékezem Horváth Zoltán elvtárs szavaira, amikor azt mondta: „A pártfegyelmet mindenkor, mindenki betartani köteles!”. Remélem, hogy mindazok a vezetők, akiket megválasztottunk és megválasztunk, megértik ezt és vállalják, pártunk érdekében. Meg kell említenem, hogy vidéki viszonylatban a pártnapokat igen gyengén látogatják. Az okát részben abban látom, hogy a nép valósággal meg van szuggérálva az egyházi reakció sok részéről, másrészt abban, hogy nincs megfelelő helyiség a pártnapok megtartására. Pl. nincsenek padok a párthelyiségben, és óráig kell álldogálni gyűlések alkalmával. Én tudom, hogy a párt nincs olyan anyagi helyzetben, hogy a községi párthelyiségeket teljesen rendbe hozassa, mert az a csekély tagsági díj a párt adminisztrációs költségeit is alig-alig fedezi. Én egy javaslattal járulok a konferencia elé. Előrebocsátom, hogy a múlt világháború előtt 70 fillér volt a heti járulék, ez 20 tojás árának felelt meg. Ma szintén 70 fillér a járulék, de nem egy hétre, hanem egy hónapra, ami havi egy tojás árának felel meg. Tehát a múltban havi 80 tojás volt a járulék, ma pedig egy tojás. Véleményem szerint egészséges politikai munkát csak ott lehet végezni, ahol egészséges gazdasági alapon biztosítják azt. Kérem a konferenciát, hogy ha lehet tegyék megfontolás tárgyává javaslatomat. Azt szeretném, ha a ma létrejött Magyar Dolgozók Pártja tökéletes, tiszta és országépítő munkát tudna végezni.

Bánki János, Székesfehérvár: a székesfehérvári vasmunkások nevében szeretettel köszöntöm a tisztelt konferenciát. Az előadó elvtársak elmondták azt, hogy milyen óriási jelentősége van annak, hogy a két munkáspárt egyesül. Valamint rámutattak arra, hogy voltak ellentétek, amelyeket azonban rendezni lehetett. S jobboldali szociáldemokraták minden megtettek, hogy megbontsák az együttműködést a két munkáspárt között, hogy így a szakszervezetekben ellentétet szítsanak. Gyakran vetődtek fel olyan kérdések, amelyek a demokráciánk fejlődésére nézve döntőek voltak. Láttuk, hogy egy-egy tárgyalást otthagytak csak azért, hogy a rendet, az egységet megbontsák. Tudjuk azt, hogy a mai nappal ez megszűnt, és most már meg tudjuk valósítani mindazt, ami a Magyar Dolgozók Pártja programtervezetében megjelent, amit innen, erről a helyről is üdvözlünk.

Üdvözlöm a programtervezetnek azt a pontját is, hogy államosítják az egyházi iskolákat. Ha kimondjuk a tervet, akkor készülni is kell annak végrehajtására. Nem véletlen az, hogy ezzel kapcsolatban a reakció megkezdte a suttogó propagandát és rágalmazást. A Magyar Dolgozók Pártjának vezetői nemcsak tiltakoznak az egyház palástja mögé húzódott reakció mesterkedései ellen, hanem teljes erejükkel dolgoznak is célunk elérése érdekében. Mi vállaljuk a rohammunkát. Van-

nak élmunkásaink, akik kitűnnek a termelésben, és példaképül állnak az egész ország előtt. Élen járunk a termelésben. Igyekszünk minél több élmunkást adni a demokráciának, de tiltakozunk az ellen, hogy gyermekeinket saját magunk ellen neveljék. 10 000 szervezett munkás csatlakozott az államosításhoz és kéri, hogy a kormány azt minél rövidebb idő alatt hajtsa végre.

A reakció majd fog rugdalózni, mi azonban majd igyekezni fogunk, hogy a hurkot minél jobban meghúzzuk a nyakukon, hogy ne legyen idejük rugdalózni.

Vigyázzunk a párt tisztaságára, és hogy az ellenség ne tudjon soraink közé egyes személyeket beküldeni. Tévednek a reakciók, ha azt hiszik, hogy a demokrácia kerekét visszafelé meglehet fordítani, mert amint a kerékbe beteszik a kezüket, mind a kettőt el fogjuk benne törni.

Vasi Gyula, Csákvár: Horváth elvtárs beszédéhez azt akarom hozzáfűzni, hogy én aki Amerikát jól ismerem, magam is hosszú ideig dolgoztam künn [sic!], és rokonaimtól is gyakran kapok levelet, örömmel látom, hogy Amerika jó úton jár, amelyen Wallace¹⁴ vezeti. Nem közömbös számunkra, hogy Amerika belpolitikai irányvonala egyenes úton halad-e vagy jobbra tolódik. A másik amit örömmel jelenthetek a konferenciának, hogy Csákvár környékén az egyesítéssel kapcsolatban terjesztett propaganda megszűnt. Megszűnt a suttogás is, hogy újra háborúba szállunk, hogy Amerika kirobantja a harmadik világháborút.

Gulyás Emil, Székesfehérvár: Tisztelt Konferencia! A következő határozati javaslatot terjesztem a konferencia elé, kérem annak elfogadását és az országos kongresszus elé terjesztését.

A Magyar Dolgozók Pártja Fejér megyei egységesítő konferenciája forró szeretetét és ragaszkodását fejezi ki Rákosi Mátyás elvtársnak, és harcos üdvözlét küldi a június 12-én összeülő országos egyesülési kongresszusnak.

Üdvözlétünket küldjük a Szovjetunió dolgozó népének és népünk nagy barátjának, Sztálin elvtársnak. Üdvözlétünket küldjük a baráti, népi demokráciáknak és a még imperialista elnyomás alatt lévő országokban hősiessé harcoló dolgozó testvéreinknek.

A konferencia megállapítja, hogy a Magyar Dolgozók Pártjának megteremtése lezárja a magyar munkásosztály kettészakítottságának korszakát.

A Magyar Dolgozók Pártja Fejér megyei egységesítő konferenciája a Magyar Dolgozók Pártja programtervezetét teljes egészében elfogadja, magáévá teszi, és minden erejével igyekszik ezt Fejér megyei viszonylatban maradéktalanul megvalósítani. A programtervezet utat mutat a most már egységes munkásosztálynak és az egész dolgozó népnek, hogy a demokrácia-ellenes erők elleni eddig is eredményes harcát a szocialista társadalmi rend felépítésével győzelemre vigye.

Megállapítja a konferencia, hogy Fejér megyében és Székesfehérváron a demokrácia három esztendeje alatt döntő politikai és gazdasági változások történtek.

A jobboldali szociáldemokrata vezetőket, akik Fejér megye és Székesfehérvár vezető pozícióiban éltek, és próbáltak őket verni, egyrészt a munkásosztályon belül, másrészt a munkásság és a parasztság közé, helyeikről eltávolították.

Fejér megyében és Székesfehérváron kitörő lelkesedéssel vette tudomásul a dolgozó lakosság a két munkáspárt egyesülését és a [z] MDP-nek [a] megteremtését. A megye és Székesfehérvár dolgozói a mindinkább fokozódó lendületű munka- és termelési versennyel tesznek hitet [az] MDP és annak programtervezete elfogadása és végrehajtása mellé [sic!].

Különösképpen sürgősnek és fontosnak tartjuk a felekezeti iskolák államosítását. Meg vagyunk győződve róla, hogy a felekezeti iskolák államosítását csak úgy lehet jól és eredményesen végrehajtani, ha a többi reakciós erők után most már az egyház palástja mögül támadó reakciót is fől számoljuk.

Döntő feladatnak tekintjük alapszervezeteink és párttagjaink szervezeti és elméleti megerősítését, és ezzel a párt tekintélyének és tömegbefolyásának további növelését, mert csak így tudjuk

megvalósítani a dolgozó magyar nép összefogását és eggyé forrását a Nemzeti Függetlenségi Front keretén belül.

Éljen a szabadságszerető népek szoros baráti szövetsége!

Éljen a baráti szocialista Szovjetunió, a világbéke őre és Sztálin elvtárs!

Éljen a Magyar Dolgozók Pártja és a magyar dolgozó nép nagy vezére: Rákosi Mátyás elvtárs!

Németh István elvtárs, elnök: felkéri a konferenciát, hogy szavazzon a beterjesztett határozati javaslat felett.

Határozat: a konferencia egyhangúlag elfogadja a javaslatot.

Németh István elvtárs, elnök: a beterjesztett határozati javaslatot elfogadottnak jelenti ki, és megadja a szót a következő felszólalónak.

Id. Mohai József, Székesfehérvár: a dolgozó vasutasság nevében szeretettel üdvözlöm a konferenciát. Visszaidezve a felszabadulás utáni időket, megállapíthatjuk, hogy a Magyar Kommunista Párt volt az a párt, amely szembeszállva az akkori hangulattal próbálta rávenni az embereket arra, hogy első és legfontosabb az ország újjáépítése, és magunknak egy új társadalmat, új országot felépíteni. A három év alatt sokszor találkoztunk ellenvéleménnyel, sokszor találkoztunk olyanokkal, akik helytelenítették a politikánkat. Most már az eddigi eredményeket ismerve megállapíthatjuk, hogy politikánk helyes volt. Politikánkat rá tudtuk irányítani a legdöntőbb kérdések megoldására, a tömegek belátták, hogy politikánk helyes és követtek bennünket. A magam részéről a megalakulást örömmel üdvözlöm, mert én ott voltam akkor is, amikor a munkásosztály útja kettévált, és itt vagyok most is, amikor az út ismét egyesül. Emlékszem rá, amikor a jobboldali szociáldemokraták nem akartak az istenért sem a polgári társadalomtól megválni. Hosszú évtizedes harc után jutottunk el oda, hogy a munkásság ismét egyesül. Eljutottunk oda, hogy munkás és munkás között nincs ellentét, szorosabbra fűztük a munkás-paraszt szövetséget, ezen keresztül megvalósítjuk a szebb, a boldogabb Magyarországot.

Ifj. Szabadi Sándor, Székesfehérvár: az egyesülés mellett nem szabad megfeledkezni arról, sem hogy nemcsak a munkásosztály egysége, hanem az ifjúság egysége is döntő kérdés. Az ifjúság is eljutott már oda, hogy felismerte, hogy egyesülésben az erő. Ennek következtében az EPOSZ szervezete mind több és több községben alakul meg megyénkben. Fontos feladatnak látom, hogy az elvtársak az alapszervezetekben többet törődjenek az ifjúsággal. Tudnunk kell azt is, hogy eredményeket csak úgy tudunk elérni, ha minden vezetőségbe ifjúsági titkárt is választanak. Bejelentem a konferenciának, hogy a megyei kisvasút építésbe az ifjúság is bekapcsolódik. Rohambrigádokat szervezünk. Kérem az elvtársakat, hogy hassanak oda, hogy ebbe a rohammunkába az ifjúság minél szélesebb tömegeit igyekezzenek bevonni. Célunk ezzel a rohammunkával, hogy ott a munkában és munka mellett neveljük őket, összeemelegítsük a munkásság, parasztság és diákság tömegeit. Kérem az elvtársakat, hogy kezeljék az ifjúság ügyét úgy, mint [az] egyik legfontosabb kérdést.

Babocsai József, Székesfehérvár: tekintettel az idő előrehaladottságára rövid leszek. Először is a Magyar Hadigondozottak Szövetsége üdvözlétét tolmácsolom a megyei egyesítő konferenciának. Bejelentem, hogy a Magyar Hadigondozottak Szövetsége július 6-án tartja meg első konferenciáját.

Ennek a konferenciának az a célja, hogy ezen a téren is szakítsunk a múlttal és rálépjünk arra az útra, amelyre ma a Magyar Dolgozók Pártja rálépett. Kérem az elvtársakat, hogy segítsék elő a szövetség munkáját. Tegyék meg ezt a funkcionárius elvtársak, mert ez szintén a népi demokráciát szolgálja. A mi feladatunk többek között az a kényes kérdés is, hogy a politikai cukros bácsikat kitakarítsuk [a] politika területéről, mint amilyen Shvoy.¹⁵ Még egyszer kérem a konferencián résztvevő elvtársakat, hogy segítsék elő községeikben az új vezetőségek jó megválasztását, és azt, hogy a júliusi konferenciánkra a megye minden részéből megbízható komoly hadigondozottak jöjjenek be.

Piros István, Székesfehérvár: tisztelt konferencia! A székesfehérvári pártszervezetek harcos üdvözlét hozom az egységes pártnak a két párt egyesülésének ünnepén. Ahogy a pártprogramunk is mutatja, itt hatalmas feladatok várnak ránk. A határozati javaslat legfontosabb pontja az egyházi iskolák államosítása, az egyházi reakció felszámolása. Feltétlenül szükséges ehhez, hogy a pártszervezeteink sorait rendezzük. Szükséges az új harc előkészítése, a Magyar Dolgozók Pártjában a pártfegyelem megvalósítása. Itt nem egy öntudatlan, vak fegyelemről van szó, hanem egy öntudatos vasfegyelemről. A határozatok következetes végrehajtása teszi lehetővé, hogy az előttünk álló feladatokat meg tudjuk oldani. Ami eddig megvolt a Magyar Kommunista Pártban, az meglesz a Magyar Dolgozók Pártjában [is]. Így meg fogjuk tudni oldani az elkövetkező harci kérdést, az egyházi reakció megsemmisítését.

Schöbert Zoltánné, Iváncsa: szeretettel köszöntöm a tisztelt konferenciát, és már be is jelentem, hogy azért jelentem meg és szólok fel, hogy Iváncsa község óhaját tolmácsoljam. Kérem, hogy a cséplőgépekhez pártmunkásokat küldjenek ki ellenőrzésre. Bizonyosak vagyunk abban, hogy a cséplőgépek jobban fognak dolgozni, jobb lesz az ellenőrzés és tudjuk majd, hogy mennyit arattunk.

Kelemen Zoltán, Székesfehérvár: a magam részéről Horváth Zoltán elvtársnak egy mondatához szeretnék hozzászólni, megemlítette azt, hogy a baloldali szociáldemokraták akkor kezdtek el működni, amikor elkezdték bírálni saját pártjukat, ezt a magam részéről is elfogadom, mert az volt az igazi szociáldemokrata, aki saját pártját kezdte kritizálni. Az önkritika az ami egyedül megmutatja a hibát és az értéket. A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egy egységes Magyar Dolgozók Pártját fognak létrehozni, amelynek szervezett és ideológiailag képzett tagjai lesznek. Szükségesnek tartom, hogy a programtervezetünket mindenki megismerje és magáévá tegye. Ezen az ünnepélyes egyesülési konferencián elhangzottak benne kell, legyenek a jegyzőkönyvben, benne kell, legyenek mindazok a szempontok, javaslatok és határozatok, amelyeket itt kimondtunk. Ha továbbra is így fogunk harcolni és dolgozni, mint eddig a kommunista és baloldali szociáldemokrata elvtársak, akkor biztosak lehetünk abban, hogy az előttünk álló nagy feladatokat meg fogjuk oldani. A baloldali szociáldemokraták harca már a választások után közvetlenül megindult. Szakasítséknak sokszor el kellett hagyniuk a termet, mert a jobboldal viselkedése olyan volt. A megyében is a választások után megindítottuk a harcot a jobboldal ellen, mindig szorosan együttműködve a Magyar Kommunista Párttal. Minden lépést először átbeszéltünk Németh István MKP megyei titkár elvtárral. Először a Bicskei járásban kezdtük meg a nagy munkát. Ezt követték a többiek. Kérem az elvtársakat, hogy harcos munkájukat folytassák tovább. Szervezeti szempontból vegyék elő a legdöntőbb feladatokat és valósítsák meg. Legyen az ország legjobb pártszervezete a Fejér megyei.

Speidler István, Bicske: az idő előrehaladottságára való tekintettel elállok a felszólalástól, és javaslatot teszek a konferenciának, ill. az után következő felszólalóknak, hogy a vitát zárjuk le.

Németh István elvtárs, elnök: felkéri a konferenciát, hogy szavazással döntsön a beterjesztett javaslat felett.

Határozat: a konferencia – tekintettel arra, hogy sok elvtársnak a vonatja a kora délutáni órákban indul – egyhangúan elfogadja a javaslatot.

Németh István elvtárs, elnök: a beterjesztett javaslatot elfogadottnak jelenti ki és a vitát lezárja. Felkéri Horváth Márton elvtársat a felszólalások megválaszolására.

Horváth Márton elvtárs: néhány szóval foglalkozom azzal az előadással – ez nem felszólalás volt – amely utoljára elhangzott. Kelemen elvtárs, aki a Szociáldemokrata Pártból jött és ott komoly funkciót visel, az önkritika eszközével fejtegette a Szociáldemokrata Párt múltbani magatartását. Voltak egyes pontok, amelyek nem világosak, és amelyekben nem értek vele egyet. A Szociál-

demokrata Párt jobboldala valóban elősegítette, hogy a kisgazdapárt után odamenekültek a jobboldali elemek, de az a kiértékelés, hogy legyőzött régi intellektuelek és kispolgárok jöttek a kisgazdapártból a Szociáldemokrata Pártba nem helyes, mert a baj nem ez volt, hanem hogy a nagytőkének egészen tudatos képviselői hatoltak be oda. Kiszolgálták ezt a nagytőkét egész tudatosan úgy a bel-földi reakció, mint a külföldi imperialisták beépített ügynökei által. Az olyan önkritikát, amely olyan jellegű, mint mikor az emberek hamut szórnak a fejükre, nem helyeslem. Mi nem követeljük azt, hogy az egész szociáldemokráciát a munkásmozgalommal együtt a szemétkosárba dobják. Az egész szociáldemokráciáról, mint eszményről beszéljünk, mert különben elidegenítjük magunktól a régi szervezett munkások nagy részét.

Herczegh Pálné elvtársnő hozzászólásával kapcsolatban szeretném felhívni az elvtársak figyelmét, hogy ilyen szempontból a programot sokkal intenzívebben kellene felhasználni. Lehet, hogy nyitott kapukat döngöttek, amikor erről beszélek, de ma már nem elég, ha ennyit vetünk fel ezekben a kérdésekben. Ma már nemcsak elvileg kell ezt a kérdést felvetni, hanem érdekes lett volna hallani egy-két adatot, hogy az oktatás milyen mértékben foglalkozik a program ismertetésével és népszerűsítésével.

Hekkel elvtárs lelkesen írta le az egyesülés lefolyását. Ez nem helyi jelenség, hanem általános.

Vasi Gyula elvtárs arról beszélt, hogy a demokratikus erők Amerikában erősek. Én nem tudom, igaza van-e? Az amerikai paradicsomot a másik oldaláról mutassuk be. A bányászok, amikor többet kerestek, mint itt Magyarországon, de olyan igénybevétellel, hogy néhány év múlva megrokkantak.

Németh István elvtárs, elnök: köszönetét fejezi ki Horváth Márton elvtársnak a válaszáért, és javaslatot tesz, hogy a konferencia mondja ki határozatilag a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülését, illetve a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulását.

Határozat: a konferencia egyhangú lelkesedéssel elfogadja a javaslatot.

Németh István elvtárs, elnök: a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulását megalakultnak jelenti ki.

Németh István elvtárs, elnök: felkéri Gulyás Emil elvtársat, ismertesse a konferenciához érkezett táviratokat. És javasolja, hogy a konferencia a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulása alkalmával küldjön üdvözlő táviratot Rákosi és Szakasits elvtársaknak.

Gulyás Emil, Székesfehérvár: ismerteti a konferenciához érkezett üdvözlő táviratokat, majd a javasolt táviratok szövegét.

„Rákosi Mátyás Főtitkár Elvtársnak, Budapest. A Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Egyesítő Konferenciája harcos üdvözlét küldi a magyar dolgozók vezérének Rákosi Mátyás elvtársnak. Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Egyesítő Konferenciája.”

„Szakasits Árpád Főtitkár Elvtársnak, Budapest. A Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Egyesítő Konferenciája harcos üdvözlét küldi Szakasits Árpád Főtitkár Elvtársnak. Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Egyesítő Konferenciája.”

„MKP és SZDP Központi Vezetősége, Budapest V., Akadémia u. 17. A Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Egyesítő Konferenciája harcos üdvözlét küldi a Központi Vezetőségnek. Örömmel üdvözlö a dolgozók programtervezetét és annak végrehajtását vállalja. Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Egyesítő Konferenciája.”

„Magyar Dolgozók Pártja Sopron megyei Egyesítő Konferenciája, Sopron. Egyesítő konferenciát alkalmával harcos üdvözlétünket küldjük Sopron megye dolgozóinak. Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Egyesítő Konferenciája.”

Németh István elvtárs, elnök: felkéri a konferenciát, hogy szavazzon a beterjesztett távirat szövegei felett.

Határozat: a konferencia egyhangúan elfogadja a javaslatot.

Németh István elvtárs, elnök: a javaslatot elfogadottnak jelenti ki, és felkéri a jelölőbizottságot, hogy tegye meg jelentését.

Orszákszky József, Székesfehérvár: beterjeszti a jelölőbizottság megyei választmányra és országos kongresszusi küldöttekre vonatkozó javaslatát: a jelölőbizottság a megyei választmányba az alábbiakat javasolja:

1.	Adorján Gyula	Vértesacsa	telepes fm	jár. titk.	MKP
2.	Ausmann György	Magyaralmás	fm	orsz. gy. képv.	MKP
3.	Bakora Gizella	Székesfehérvár	ip. m.	MNDSZ m. titk.	MKP
4.	Bán Erzsébet	Iszkaszentgyörgy	fm	–	SZDP
5.	Bánki János	Székesfehérvár	ip. m.	párt. isk. vez.	MKP
6.	Farkas Mihály	Székesfehérvár	vasm.	mb. tag	MKP
7.	Gulyás Emil	Székesfehérvár	vasm.	mb. tag	MKP
8.	Gyimóthy István	Székesfehérvár	ip. m.	–	SZDP
9.	Gyimóthy Istvánné	Székesfehérvár	ip. m.	–	SZDP
10.	Habuda Ádámné	Székesfehérvár	értelmiség	–	MKP
11.	Herczegh Pálné	Székesfehérvár	tanítónő	–	MKP
12.	dr. Hazai László	Székesfehérvár	–	főispán	SZDP
13.	Komlós Ilona	Bicske	jár. adm.	–	MKP
14.	Kelemen Mihály	Bicske	ip. m.	–	SZDP
15.	dr. Kispéter István	Székesfehérvár	–	alispán	MKP
16.	Kiss Károly	Sárosd	újjazda	jár. titk.	MKP
17.	Kőszegi Ferenc	Székesfehérvár	fm	jár. titk.	MKP
18.	Láposi István	Sárszentágota	fm	–	SZDP
19.	Mácsai Lajosné	Székesfehérvár	értelmiség	–	SZDP
20.	dr. Morvai Béláné	Székesfehérvár	értelmiség	városi h. titk.	SZDP
21.	Cs. Nagy János	Sárbogárd	telepes újj.	jár. titk.	MKP
22.	Németh István	Székesfehérvár	nyomdász	megyei titk.	MKP
23.	Neichel László	Adony	ip. m.	–	SZDP
24.	Nagy László	Székesfehérvár	fm	FÉKOSZ m. titk.	MKP
25.	Orszákszky József	Székesfehérvár	fm	m. káderfelelős	MKP
26.	Rusz György	Székesfehérvár	v. tanácsnok	m. közig. f.	MKP
27.	Somodi József	Bicske	ip. m.	jár. titk.	SZDP
28.	Speidler István	Bicske	ip. m. festő	jár. titk.	MKP
29.	dr. Schóbert Zoltánné	Ivánca	fm	közs. bíró	MKP
30.	ifj. Szabadi Sándor	Székesfehérvár	értelmiségi	ifi biz. titk.	MKP
31.	id. Szabadi Sándor	Adony	ip. m.	jár. titk.	MKP
32.	Szalai Gáborné	Sukoró	fm	–	SZDP
33.	Szegő Nándor	Székesfehérvár	ip. m.	–	MKP

Póttagok:

1.	Csapó Ferenc	Székesfehérvár	m. adm.	–	MKP
2.	Csurgó Béla	Pázmánd	újjazda	párttitkár	MKP

3.	Hekkel József	Csákvár	Fm	jár. titk.	MKP
4.	Hegedűs Péter	Sándorháza	fm	párttitkár	SZDP
5.	Nagy Ferenc	Székesfehérvár	ip. m.	–	SZDP
6.	Orován György	Gánt	bányász	–	SZDP
7.	Sztricskovics Pál	Etyek	telepes, újg.	–	SZDP

A jelölőbizottság országos kongresszusi küldötteknek az alábbiakat javasolja:

- Zgyerka János, bányász, orsz. gy. képvis. Tatabánya.
- Bodori László, földműves, h. főtitkár, Budapest, FÉKOSZ.
- Németh István nyomdász, MKP megyei titkár, Székesfehérvár.
- Dr. Kispéter István, alispán, Székesfehérvár.
- Szabados Ferenc, újjazda, m. titkár, Mány, UFOSZ.
- Schöbert Zoltánné, újjazda, Ivánca.
- Bán Erzsébet, megyei nőtitkár, Iszkaszentgyörgy.

Németh István elvtárs, elnök: felkéri a konferenciát, hogy szavazzon a beterjesztett javaslatok felett.

Határozat: a konferencia egyhangúlag elfogadja a beterjesztett javaslatokat.

Németh István elvtárs, elnök: a jelölőbizottság által beterjesztett megyei választmányt és [az] országos kongresszusi küldötteket megválasztottnak jelenti ki.

Tisztelt Elvtársak! Az egyesítő konferencián két központi küldött: Horváth Márton és Horváth Zoltán elvtársak értékes és nívós előadásukban világosan feltárták a helyzetet, és megszabták a további munkánkat. Ezeket összefoglalva a legdöntőbb kérdés, amely előttünk áll: a most már egyesült két munkáspárt teljes szervezeti és elméleti összeforrasztása és a szervezeti és elméleti összeforrás után és ezen keresztül a Magyar Dolgozók Pártja további jó munkájának a biztosítása. Ezen a jó munkán keresztül a magyar dolgozó nép teljes egyesítése a népi függetlenségi frontban. Ezen túlmenően a Központi Vezetőség által kidolgozott és lefektetett programtervezet teljes megismerése és teljes egészében való elfogadása, és főleg a pártonkívüli tömegekben annak ismertetése és elmélyítése, annak maradék nélküli végrehajtása. Ezzel megerősítjük a dolgozó nép hatalmát, előre megyünk a szocialista társadalom felé vezető úton. Ezek a további feladatok állnak előttünk, ehhez kérem a Magyar Dolgozók Pártja összes tagjának tevékeny segítségét, és ehhez kívánok jó munkát az elvtársaknak.

Németh István elvtárs, elnök: bejelenti, hogy a küldöttek részére ebéd lesz a Marx téri székházban, utána szabadtéri előadás a Dózsa György téren. A hazautazás azok részére, akik autón jöttek be, szintén autón történik.

Internacionálé.

K. m. f.

(Csapó Ferenc)
jegyzőkönyv vezető

Határozati javaslat

Az MDP Fejér Megyei Egységesítő Konferenciája forró szeretetét és ragaszkodását fejezi ki Rákosi Mátyás elvtársnak és harcos üdvözlését küldi a június 12-én összeülő országos egyesítő kongresszusnak.

Üdvözlétünket küldjük a Szovjetunió dolgozó népének és népünk nagy barátjának, Sztálin elvtársnak.

Az MDP Fejér Megyei Egységesítő Konferenciája megállapítja, hogy az MDP-nek megteremtése lezárja a magyar munkásosztály kettészakítottóságának korszakát.

Az MDP Fejér Megyei Egységesítő Konferenciája az MDP programtervezetét teljes egészében elfogadja, magáévá teszi, és minden erejével igyekszik azt Fejér megyei viszonylatban maradéktalanul megvalósítani.

A programtervezet utat mutat a most már egységes munkásosztálynak és az egész dolgozó népnek, hogy a demokrácia-ellenes erők elleni eddig is eredményes harcát a szocialista társadalmi rend felépítésével győzelemre vigye.

Megállapítja a konferencia, hogy Fejér megyében a demokrácia három esztendeje alatt döntő politikai és gazdasági változások történtek.

A jobboldali szociáldemokrata vezetők, akik Fejér megye és Székesfehérvár vezető pozícióiban ültek, és próbáltak éket verni egyrészt a munkásosztályon belül, másrészt a munkásság és a paraszt-ság közé, el lettek helyeikről távolítva.

Fejér megyében és Székesfehérváron kitörő lelkesedéssel vette tudomásul a dolgozó lakosság a két munkáspárt egyesülését és az MDP-nek megteremtését.

A megye és Székesfehérvár dolgozói a mindinkább fokozódó lendületű munka- és termelési versennyel tesznek hitet az MDP és annak programtervezete elfogadása és végrehajtása mellett.

Különösképpen sürgősnek és fontosnak tartjuk a felekezeti iskolák államosítását. Meg vagyunk győződve róla, hogy a felekezeti iskolák államosítását csak úgy lehet jól és eredményesen végrehajtani, ha a többi reakciós erők után most már az egyház palástja mögül támadó reakciót is fölszámoljuk.

Döntő feladatnak tekintjük alapszervezeteink és párttagjaink szervezeti és elméleti megerősítését, és ezzel a párt tekintélyének és tömegbefolyásának további növelését, mert csak így tudjuk megvalósítani a dolgozó magyar nép összefogását és eggyé forrását a Nemzeti Függetlenségi Front keretén belül.

Éljen a szabadságszerető népek szoros baráti szövetsége!

Éljen a baráti szocialista Szovjetunió, a világbéke őre és Sztálin elvtárs!

Éljen a Magyar Dolgozók Pártja és a magyar dolgozó nép vezére, Rákosi Mátyás elvtárs!

FML X. 1. MKP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 1/14. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

¹ A dokumentum megjelent: Bödő–Czetz 2009: 379–393.

² Horváth Márton a *Szabad Nép* felelős szerkesztője volt.

³ Horváth Zoltán 1948 nyarától a *Népszava* felelős szerkesztője volt.

⁴ A Köztársasági indulóval a Rákosi-korszakban a korszerűtlennek tartott Himnuszot óhajtották leváltani, éppen ezért hivatalos ünnepélyeken gyakran ez csendült fel, a Szózat helyett pedig az Internacionálé.

⁵ Nyílt harcban Apátfalvánál 1914. május 23. csaptak össze első alkalommal a nemesi és a paraszti seregek.

⁶ A bankokat 1947 novemberében az 1947. évi XXX. tc. alapján államosították. 1947. évi XXX. törvény a Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyi Központ I. kúriájába tartozó, részvénytársasági alapon működő pénzügyi intézetek magyar tulajdonban levő részvényeinek állami tulajdonba vételéről.

⁷ 100 dolgozónál többet foglalkoztató üzemeket 1948 áprilisában államosították. 1948. évi XXV. törvény egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vételéről.

⁸ 1948. évi XXXIII. törvénycikk (1948. június 16.) a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonba vétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában.

⁹ Hetényi Imre.

¹⁰ Ernest Bevin (1881–1951) 1945 és 1951 között brit külügyminiszter, a NATO megalkotójának tartják.

¹¹ Első öt éves terv (1950–1954) célja az önellátás elérése, illetve az ipar (különösen a nehézipar) erőteljes fejlesztése volt. Magyarországot a vas és acél országává szerették volna tenni. 1949. évi XXV. törvény a Magyar Népköztársaság első öt éves népgazdasági tervéről, az 1950. január 1-től az 1954. december 31-ig terjedő időszakra. Az öt éves tervre vonatkozóan lásd: Honvári (szerk.) 2000: 472–487.

- ¹² A földreform során kiosztott földekért elméletileg megváltás, kártalanítás járt volna, amelyet azonban soha nem szándékoztak kifizetni. Honvári (szerk.) 2000: 440.
- ¹³ A gánti és csákvári bauxittelepre Balás Jenő bányamérnök bukkanat szénkutatás közben 1920-ban. A kitermelés 1925-ben kezdődött külszíni fejtéssel. A bányát 1988-ban zárták be. Gánton 1948. május 1-jei hatállyal 163 dolgozó munkája vált fölöslegessé. 50 főnek felmondtak, 113 főt pedig három hónapos fizetés nélküli szabadságra küldtek. A gánti bánya vezetését Kasnyik Sándor az iszkaszentgyörgyiét Pjotr Nyeszterenkö vette át. Kovács–Nemes–Órsi 1976: 79–80.
- ¹⁴ Henry A. Wallace (1888–1965) az Amerikai Egyesült Államok alelnöke (1941–1945). Elindult az 1948-as elnökválasztáson, ahol a szavazatok mindössze két százalékát tudta megszerezni. A szovjetekkel szembeni elnéző politikája miatt népszerű volt a keleti tömb államaiban. Nem vette észre a sztálini rendszer igazi arcát.
- ¹⁵ Shvoy Lajos székesfehérvári megyés püspök.

3.

A MEGYEI GAZDASÁGI FELELŐS HAVI JELENTÉSE A KÖZPONTI VEZETŐSÉG GAZDASÁGI OSZTÁLYÁNAK *Székesfehérvár, 1948. június 5.*

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár
/1948. sz. mb.

Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége
Gazdasági Osztály

Budapest

A május havi összefoglaló jelentésemet a következőkben terjesztem fel.

Pártszervezeteink: a megye területén 11 járási és körzeti titkárság és egy városi szervezet van. Ezek megoszlása a következő:

Városi területi szervezet	8
Városi üzemi szervezet	12
Vidéki üzemi szervezet	9
Községi alapszervezet	96
Tanyai alapszervezet	90
Összesen tehát	215

A megye összes községében és nagyobb tanyáján van szervezetünk.

Taglétszám: összes taglétszám 23 264

Ebből volt SZDP [tag] 7 900

Tagdíjfizetés: az előző havi összesítő jelentés szerint 74 százalék volt a tagdíjfizetés százaléka. A legutolsó össz[esítő] jelentés 77 százalékot mutat, ami annál értékesebb, mert a tagkönyvcseré utáni hónapnak nem lett kevesebb a tagdíjfizetők százaléka. De bizonyítja az egészséges fejlődést, hogy hónapról hónapra emelkedik a tagdíjfizetés százaléka, ami azt jelenti, hogy az elvtársak most már megértik, hogy a tagdíjfizetés nem egyszerű[en] anyagi kérdés, hanem az első politikai megnyilvánulás, amit a tag a párt felé mutat azzal, hogy a tagdíjárulékot mindenkor időben rendez. Bizonyítja a javulást az is, hogy a járási titkár elvtársak ebben a kérdésben nem a régi merevséggel dolgoznak, hanem a bizalmi elvtársakat komolyan ráállítják erre a munkára. Itt-ott vannak még hibák,

de az általános kép a tagdíjfizetés terén az, hogy igen nagy a fejlődés, még a legutóbbi három hónap eredményéhez viszonyítva is. És még állandóan javulni fog.

Pártiskola: a megyei háromhetes pártiskola anyagi ellátása jó. Napi ötszöri étkezés van. A lakószobák minden iskola után fertőtleníttve vannak. Az iskola kezdetén az elvtársakat frissen mosott lepedő és ágytakaró várja. Berendeztem egy háromrőzsás tusolófürdőt hideg-meleg zuhanyzással. Ezáltal megtakarítunk hetenként 50-60 Ft fürdőköltséget. A pártiskolán minden esetben tartok előadást az adminisztrációs kérdésekről. Az elvtársak, amikor kimennek gyakorlati munkára, előtte külön átbeszélem velük a dolgokat. Eddig igen hasznos munkát végeztek ezen a téren.

Pártházak, párthelyiségek: a megyében már alig van egy-két hely, ahol párthelyiségünk ne volna. A házbérek és házadók úgyszólván mindenütt rendezve vannak. Ezen a téren is megszűnt az a múltbéli gondolkodás, hogy a lakbért nem kell fizetni, és ezt a kérdést kezdik az elvtársak komolyan venni.¹ A megyebizottság összes helyiségeit újra festettük. A nagytermet egy közfal kiemelésével hat méterrel megnagyobbítottuk, és külön ruhatár helyiséggel láttuk el. A terem most már alkalmassá lett arra, hogy aktívákat és más értekezleteket lehessen benne tartani.

Pártvagyon: leltárak az egyesülés után mindenütt készülnek. A beküldési határidő: június 15-e. Ezen a téren is határozott fejlődés van. Amit eddig általában nem akartak megérteni, hogy ami érték egy-egy szervezet birtokában van, az nem a szervezeté, hanem az egész párté, és azt a szervezet csak használatra kapta, ma már jól értékelik ezt a kérdést és vigyáznak az ingóságokra. Egyes alapszervezeteknél egész komoly gyarapodást észleltem a régi szervezethez képest.

Adminisztráció: a szervezeteknél mindenütt felfektetett pénztári füzet vagy könyv van, és ezen a téren komoly előrehaladást tettek az elvtársak. Nem régen még irtóztak az irodai munkától, de az állandó felvilágosítás, a járási titkár elvtársak, hasznos az mb. irányító munkája folytán [sic!] ez a borzongás már majdnem teljesen megszűnt az irodai munkától, és kezdik megszeretni a pártmunka ezen területét is. A tagkönyvcseré és az utána következő időszak komoly próbára tette a tanyai és nem utolsó sorban a községi szervezeteink vezetését a változásjelentés helyes elkészítésénél. Bizony ez a munka nehezen indult be. Egy-egy zökkenőtől eltekintve a létszámkimutatók szervezetenként, úgy járási, mint városi viszonylatban, ma már megbízható. Természetesen, az egyesülés után éppen a volt SZDP tagok hiányos nyilvántartásba vétele sok munkát ró az elvtársakra, de tudom, hogy június hó végéig a létszámbavétel megbízható lesz és áttekinthető. A volt SZDP tagok létszámba vétele azért volt hiányos, mert a szervezeteiknél nem volt megbízható kataszter felfektetve. Kiszállásaimkor, többek között Etyeken, elkészítették ugyan a névsort, de utána többen jelentkeztek, [hogy] ők pedig kimaradtak abból. Nehezen indul az alapszervezeteknél a havi jelentéseknek elkészítése, és ezen a vonalon komolyan kell foglalkozni a vezetőségi elvtársakkal. Ismerem azonban az mb. elvtársak komoly segítő készségét, amivel mindig segítségemre voltak a munkámban, ezen a nehézségen is túlesünk. Igen jó összhangban tudok dolgozni a megyebizottsági elvtársakkal, mert nem [a] merev reszortvonalat viszik munkájukban, hanem kollektív alapon dolgoznak az elvtársak, és így a tagdíjfizetés fontosságát, a helyes ügyvitel szükségességét propagálják az alapszervezetnél, ami aztán igen jó hatással van a szervezet vezetőségeire, pártmunkásaira, bizalmijaira, és ezzel komoly előrehaladást tudunk elérni az ügyvitel terén.

Járművek: az mb.-nél egy db „Jeep” kocsit volt központilag kiadva május hónapra, [és] a volt SZDP kocsikat is igénybe vettük májusban. Egy gépkocsivezetői állás van rendszerezve a megyebizottságnál. A gépkocsi[t] Mézes elvtárs tartsa [sic!] karban, és jó munkáját bizonyítja az, hogy még sohasem maradtunk a kocsival útközben. A járási titkár elvtársak kerékpárral vannak ellátva. Kiszállásainkon mindenkor meggyőződtem, hogy azokat rendben tartják.

A volt SZDP elvtársak összeírása. Az elvtársak összeírása folyamatban van. A volt SZDP elvtársakról minden szervezet katasztert készített, és ennek alapján az összeíró lapok ki lettek adva a szerve-

zetnek, ahol a bizalmi elvtársak ugyanúgy, mint a tagkönyvcseré alkalmával az összeírást e hónap folyamán befejezik.

Székesfehérvár, 1948. június 5-én

Elvtársi üdvözlettel:

Szegő Nándor

(Szegő Nándor)

mb. gazdasági felelős

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/161 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ Lásd a 80. számú dokumentumot.

4.

HAVI KÖZIGAZGATÁSI JELENTÉS A KÖZPONTI VEZETŐSÉG KÖZIGAZGATÁSI OSZTÁLYÁNAK

Székesfehérvár, 1948. június 7.

Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Pártbizottságától, Székesfehérvár

Székesfehérvár, 1948. június 7.

MKP Központi Vezetősége

Közigazgatási Osztály

Közigazgatási jelentés május óról

Politikai helyzet

Az egyesülés közigazgatási vonalon is lényegesen érezteti hatását. Az egyesítés folyamán elvégeztük azokat a szükséges tisztogatásokat, amelyek szükségesek voltak ahhoz, hogy pártunk akarata teljes érvényhez jusson. Leváltásra kerültek Szabó István főispán, dr. Gáspár János polgármester, Mikó István helyettes polgármester, Vinkóczy Károly városi tanácsnok, dr. Barabás Ferenc vármegyei tiszti főügyész, Schmidl Ferenc¹ tűzoltó alezredes, t.ő. főparancsnok és Kamarás Antal városi tanácsnok. A közigazgatási egységbizottság ezenkívül olyan határozatot hozott, hogy Gyulai Fodor Pál közellátási főfelügyelő és Györfi László közellátási felügyelő állásukból elmozdítandók. Györfi László alá is írta lemondását, míg Gyulai Fodor Pál azt megtagadta, hivatkozva Szobek² elvtársra. Szobek elvtárs, ebben az ügyben fel is hívta megyei titkárunkat és közölte vele, hogy az elbocsátáshoz nem járul hozzá. Németh elvtárs, közölte vele, hogy a határozatot a központi egységbizottság hozta, és neki végre kell azt hajtani. Szobek elvtárs megígérte, hogy összeköttetésbe lép a központi közigazgatási osztállyal, de azóta választ nem kaptunk, és így az egységbizottság határozatának nem tudtunk érvényt szerezni. A fentiekén kívül a Szociáldemokrata Pártból ki lettek zárva dr. Jolbey Sándor törvényszéki elnök, dr. László Ervin népügyész, Vickó Simon ercsi vezetőjegyző, Sörédi Imre csókakői vezetőjegyző, Angeli Róbert isztiméri vezetőjegyző, Szabó László sárosi vezetőjegyző, Osváth András sárszentmihályi vezetőjegyző, Ceglédi Péter kajászószentpéteri vezetőjegyző, Lőránt Lajos váli vezetőjegyző, Turzó Gerő városi id. alkalmazott, Kálmán László városi irodatiszt,

Horváth László városi ideiglenes alkalmazott, Szücs György városi ideiglenes alkalmazott, Tibor József földhivatali alkalmazott, Barabás Ferencné vármegyei ideiglenes alkalmazott, Horváth János áll. pt. főtanácsos, az adonyi hivatal vezetője és Lukács László a bicskei adóhivatal vezetője. Kiha-
gyásra kerültek dr. Kovács György törvényszéki jegyző, Kovács Mihály városi végrehajtó, Katona Horváth Pál városi végrehajtó, Hujber János városi adótiszt, Müller Edit városi irodasegéd-tiszt, Kopácsi Istvánné városi irodasegéd-tiszt, Blascsó Jenőné városi ideiglenes alkalmazott, Veszeli László városi ideiglenes alkalmazott, Bodolai Anna városi ideiglenes alkalmazott, Vágner Márta városi ideiglenes alkalmazott, Fulmer Antal pü. adótiszt, Kassai János államügyész-ségi irodaigazgató, Szü-
lő Valéria államügyész-ségi segéd-tiszt, özv. Csúcs Jánosné államügyész-ségi irodatiszt, dr. Hauber Hugóné törvényszéki irodatiszt, Gál Elemér vármegyei számvevő, és Rolli Péter vármegyei székház-
gondnok.

A kizártak és lemondottak közül utánpótlás hiány miatt dr. Kamarás Antal ideiglenesen állásában maradt, míg dr. Barabás Ferenc vármegyei tiszti fő-ügyész lemondását a közgyűlés nem fogadhatta el, mivel nevezett ellen fegyelmi eljárás van folyamatban. A kizárt jobboldali szociáldemokrata veze-
tő tisztviselők eltávolítása a pártból a sajtón keresztül és a gyűléseken meg lett indokolva.

A közigazgatás teljes megtisztítása érdekében a káderosztály felhívására javaslatba hoztuk elbocsátás-
ra az alább megnevezett független kispárti közigazgatási alkalmazottakat; dr. Nyírjesy Gyula törvényszéki titkár, dr. Mikó Béla városi tanácsnok, Kovács Sándor városi fogalmazó, Tarnai József városi helyettes közgyám, Katona Nándor forgalmi adóhivatali tanácsnok, dr. Kertész Gyula pü. titkár, dr. Ludván József pü. segéd-titkár, özv. Belopotocki Ervinné pü. irodaigazgató, dr. Komáro-
mi Imre vármegyei másodfő-jegyző, Holló Elek sárbogárdi járási fő-jegyző, dr. Kele Márton ráckeresztúri vezető-jegyző, dr. Czövek András nagylóki vezető-jegyző, Vajda Gyula sárkeresztési vezető-jegyző, Gyurica Balázs pázmándi vezető-jegyző, Sas Gyula csősz-i vezető-jegyző, Ormos Gerő postatiszt, Kalauz Ferenc vm. árvaszéki elnök, Heltai Jenő vm. helyettes árvaszéki elnök, és dr. Cirjék Mihály járási tisztiorvos.

A fent említett közalkalmazottak elbocsátása után politikai szempontból a város és vármegye köz-
igazgatása kielégítő lesz, és alkalmas arra, hogy a követelményeknek megfeleljen. A 81 községi veze-
tő-jegyző közül 64 pártunk tagja, és irányításunk mellett kielégítő munkát fog végezni. Különösen
arra törekszünk, hogy a jegyzőket leszakítsuk a kulákok uszályából, mivel általános panasz volt,
hogy főképpen a kulákság érdekeit képviselték, és azok irányítása alatt állottak. Minden egyes jegy-
zőnél erős kritikát alkalmazva rámutattam erre a tűrhetetlen jelenségre, és azóta ezen a téren ko-
moly javulás állott be, úgyhogy a jegyzők teljesen pártunk irányítása mellett dolgoznak. A jegyzők
nagy befolyást gyakorolnak a község politikai hangulatának alakulására, és egyrészt ennek tudható
be komoly sikerünk az áttörési munkában.

Az áttörési akcióban, melyet májusban folytattunk, részt vettek az összes vezető állásban lévő városi
és vármegyei közigazgatási alkalmazottak, valamint a jegyzői kar.

A községi nemzeti bizottságok átszervezése teljes egészében befejeződött, a képviselő-testületek át-
szervezése úgy a vármegyei, mint a városi megtörtént, míg a községi képviselő-testületek átszervezé-
se, még nem nyert teljes befejezést, mivel súlyt helyeztünk arra, hogy az átszervezés zökkenőmente-
sen történjék, és mindenhol a járási fő-jegyzők irányítása alatt történik. Ez idáig csak Mátyon akadt
meg a helyi elvtársaink gyengesége miatt.

Közigazgatási vonalon a pártok közötti együttműködés kielégítő és zökkenőmentes. Az egyházi
iskolák államosításával kapcsolatban folytatott akcióban a közigazgatás teljes egészében részt vesz.
Ez idáig a városi nemzeti bizottság, a megyei nemzeti bizottság és a megyei törvényhatósági bizott-
ság egyhangúlag az államosítás mellett foglalt állást, ugyanúgy egyhangú volt az állásfoglalása az
adonyi, bicskei, móri, sárbogárdi és székesfehérvári járási tiszti értekezleteknek. A községi nemzeti

bizottságok és képviselő-testületek egymás után csatlakoznak az akcióhoz, de erről részletesebben nem tudok beszámolni, mivel a jelentések még nem érkeztek be. A városi törvényhatósági bizottság június 10-én tartja ülését, és ezen történik meg az állásfoglalásuk.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy úgy a városi, mint a vármegyei közigazgatás teljesen pártunk irányítása alatt áll, és minden vonalon pártunk célkitűzéseit érvényesíteni tudjuk.

Patronázmunka

A patronázs munka megszervezése csak múlt hó elején kezdődött és abban részt vesznek a következő elvtársak: dr. Kispéter István alispán, dr. Surányi Jenő városi főjegyző, Ladányi Béla vármegyei főszámvevő, dr. Jéhn Ferenc városi jegyző, Stuber Ferenc városi fogalmazó, dr. Szerencse István városi jegyző, Sándor István városi irodaigazgató, Hoffsetter István városi főintéző, Ivánka István városi főmérnök, Ács Béla városi műszaki tiszt, Csomai Ambrus városi adótiszt, Somfalvi József városi adótiszt, Pálfi László városi adótiszt, Szepes Jenő városi adótiszt, Nemes Jenő számtiszt, Zakariás Károly pü. igazgató, dr. Kamarás László pénzügyi főtanácsos, Puskás Jeromos adóhivatali főnök, Glócz Ferenc vármegyei alkalmazott, Pákozdi Zoltán traktorállomás vezető, Kenéz Győző közmunka igazgató, Jancsó Sándor vm. számvevő, Kiss Emma járásbírói irodatiszt, dr. Stefler György ügyész és Cser István műszaki tanácsos.

Folyamatban van a községi jegyzők beszerzése és beállítása a patronázmunkába. Beállításuk csak akkor történik meg, amikor ki lesz értékelve községpolitikai munkájuk. A patronázmunkát akadályozza a közlekedési eszköz hiánya, de amennyiben megoldható lenne a kistisztviselők vasúti úti költség megtérítése, sokkal nagyobb eredményeket [lehetne elérni], és több elvtársat lehetne a munkába vonni.

A frakciók működése

A vármegyei törvényhatósági bizottsági valamint a városi frakciók jól működnek, de ugyanez nem mondható a községi frakciókra. Még igen sok helyen az elvtársak rendszertelenül járnak el a képviselő-testületi ülésekre. Hogy ezen a téren eredményesebb munkát tudjunk végezni, a jegyzőket bíztam meg a frakcióülés levezetésével. Ott, ahol a jegyző más pártbeli, a párttitkár köteles a képviselő-testületi frakciót összefogni és irányítani. Különös súlyt fektetünk arra, hogy a volt szociáldemokrata elvtársak hiánytalanul részt vegyenek a képviselő-testületi üléseken, mivel ezelőtt teljesen elhanyagolták ezt a munkát. A hónap folyamán minden alapszerv megkapta a falu és város könyvtárának füzeteit, és így hatalmas segítséget kaptak munkájukhoz. A nemrég megjelent füzetek, szétosztása szintén folyamatban van.

Közigazgatási pártszervezet munkája

A közigazgatási pártszervezetek egyesülése április 21-én megtörtént. Vezetősége a következő: Kispéter István alispán, titkár: Somfalvi József városi adótiszt, szervező titkár: dr. Szerencse István városi jegyző, propagandista: Pálfi László városi adótiszt, gazdasági felelős: Beier Tibor városi irodatiszt, káderos: Kenéz Győző közmunka igazgató, oktatási felelős: Kocsis István pü. tisztviselő, szakszervezeti felelős: Ivánka István városi műszaki tanácsos, termelési felelős: Balázs Károly pü. tisztviselő. A közigazgatási pártszervezet 405 tagból áll. Ebből városi tisztviselő: 177, pénzügyi: 75, vármegyei: 68, államépítészeti hivatal: 37 és igazgatásügyi: 48. A pártszervezeti hivatal minden szerdán vezetőségi ülést és pártnapot tart.

A közigazgatási pártszervezetben kilenc szeminárium folyik, összesen 193 hallgatóval. Tervbe vettük a hó folyamán, még 6 szeminárium indítását, de az oktatási felelős nem hagyta jóvá, mivel nem

tudott adni megfelelő előadókat. A szemináriumok látogatása mindenben kielégítő, mivel az elvtársak nagy érdeklődést mutatnak a tanulás iránt.

A pártnapok látogatása minden várakozást felülmúl, mivel rendszerint a pártszervezet tagságának 90 százaléka a pártnapokon részt vesz.

A közigazgatásban dolgozó elvtársak részére 3 hetes pártiskola lett biztosítva és jelenleg 23 elvtárs vesz részt a pártiskolán.

A közigazgatási pártszervezetnek 32 pártmunkása van, jelenleg még 49 elvtárs javaslatba lett hozva pártmunkásnak.

Az egyesülés óta a közigazgatási pártszervezet a legjobb alapszervezet közé tartozik, és nagy lelkesedéssel vesz részt a pártmunkában, valamint a tanulásban.

Nyilvántartásban történt változások

Szabó István főispán felmentése után dr. Hazai László lett kinevezve Fejér vármegye főispánjává. Az együttes vármegyei és városi beiktatás június 5-én megtörtént.

Dr. Mártonyi Imre sárbogárdi járási jegyző nyert behelyettesítést a soproni vármegyei főjegyzői állásba. A főispán dr. Bratán István vármegyei főjegyző elhalálozásával³ megüresedett vármegyei főjegyzői állásra dr. Ármos István vármegyei jegyzőt behelyettesítette. Ez a megoldás ideiglenes, mivel jelenleg a vármegyei főjegyzői állásra nem tudunk megfelelő személyt javasolni. Móder József és Holló Elek járási főjegyzők tanfolyamra való berendelése után a Székesfehérvári járási főjegyzői teendőket Králiz Gyula, míg a Sárbogárdi járási főjegyzői teendőket dr. Zsátos Jenő elvtárs látja el. Dr. Radnóti István Adonyi járási jegyző a központi járásba lett áthelyezve, míg helyébe Mather Géza lett kihelyezve.

Dr. Pfeifer István főispáni titkár ideiglenesen megmarad a helyén, amíg az új főispán belejön a gyakorlatba.

Dr. Gáspár János polgármester és Mikó István helyettes polgármester lemondása után szükségessé válik mindkét állás mielőbbi betöltése, mivel a 15 fogalmazáskari állásból csak 10 van betöltve, de ebből is 1 ideiglenesen, mivel dr. Kamarás városi tanácsnok az egységbizottság határozata értelmében lemondott, és figyelembe véve, hogy én is a városnál fizetés nélküli szabadságon vagyok, de facto a fogalmazási szakban jelenleg csak 8-an dolgoznak. A fokozott feladatok mellett ezzel a létszámmal csak ideig-óráig lehet eredményes munkát végezni.

Panasziroda működése

A panaszirodát Csapó Ferenc elvtárs vezeti, míg a vármegyétől kisegítőnek megkaptuk Péntek Imre jegyzőgyakornok elvtársat. Péntek elvtárs június elsejével jegyző tanfolyamra lett berendelve, és helyébe Hernádi Emil elvtársat osztottuk be. A panasziroda jól működik, és nagy megkönnyítést jelent a megyebizottsági tagok részére.

Munkaterv állása

Munkatervemet a közigazgatási osztály utasítására úgy módosítottam, hogy a tervbe vett „tapasztalatok kicserélése a győri, veszprémi és pécsi közigazgatási felelőssel” kimaradt, és helyébe be lett állítva a közigazgatási alkalmazottak részvétele a paraszti áttörési akcióban.

A munkatervbe bevett feladatok végre lettek hajtva, kivéve a következőket.

A községi bírók számbavétele megtörtént, de jellemzésük elkészítése még folyamatban van. A többi közalkalmazottak számbavétele és jellemzése elkészült.

Nem lett megoldva a megüresedett pozíciók betöltése, mivel ehhez belügyminiszteri engedély szükséges.

Nem lett még teljesen befejezve a községi képviselő-testületek átszervezése, de július 1-ig meg fog történni.

A járási közigazgatási értekezletek az elvtársak utasítása alapján június hónapra lettek elhalasztva.

A munkaterv állását Lauturner elvtárs május 19-én leellenőrizte, és a szükséges instrukciókat megadta.

A múlt hónapban azért nem tudtam jelentést küldeni, mivel megyénkben folyamatban volt az egyesítés, és így a szükséges adatok nem álltak rendelkezésemre.

Elvtársi üdvözlettel:
[olvashatatlan aláírás]
megyei közig. felelős

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/117 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ Helyesen: Schmiedl István.

² Szobek András (1894–1986).

³ Bratán István 1945. április 27-től megbízott főjegyző volt Fejér vármegyében. 1945. augusztus 16-án főjegyzővé választották. Hivatalát 1948. február 13-án bekövetkezett haláláig töltötte be.

5.

AZ ÚTTÖRŐ-VEZETŐSÉG KÉRELME A VÁROSI NEMZETI BIZOTTSÁGHOZ

Székesfehérvár, 1948. június 8.

Székesfehérvári Úttörő Csapatok Vezetőségétől
25/1948. sz.

Székesfehérvár thj. város
Nemzeti Bizottság Elnökségének

Városunk minden általános iskolájában immáron megalakultak az úttörőcsapatok és pajtáscsaládok.¹ Ezeknek kötelékében ma már közel 500 fiú és leány készül a nagy feladatok megoldására: a demokratikus dolgozó Magyarország újjáépítésére.

Akié az ifjúság, azé a jövő! Egy évi megfeszített munka és feltörő nehézségek legyőzése után elfáradt kis pajtásaink szeretnének a város romos, füstös falai közül kiszabadulni, és néhány napot a szabad magyar föld ölén és a nép fiai között tölteni.

Elöljáróink is szigorú kötelességünkké tették, hogy kis úttörőinket okvetlenül táborba kell vinnünk. Amilyen nagy és magasztos az elgondolásunk, éppen olyan nagy feladatot ró a csapatvezetőségre.

E szerény sorokon keresztül fordulunk a nemzeti bizottsághoz, hogy erkölcsi[leg] és anyagiilag elősegíteni szíveskedjenek úttörőink nyaraltatását. Kb. 500 úttörő ifjúról van szó. Az úttörő pajtások és szüleik is vállalnának anyagi áldozatot, de ez kevés. Azért fordulunk kérő szavunkkal a nemzeti bizottsághoz, hogy táborozásunkat anyagiakkal (pénz, élelem, fűlszerelési tárgyakkal) segíteni szíveskedjenek.

A felajánlott adományok közül a pénzt kérjük az úttörőcsapatok városi pénztárosához, szociális ügyosztály titkárnőjéhez „úttörő nyaraltatás” címen, az élelmiszert, vagy felszerelési tárgyakat a városi titkársághoz, Selyem utcai iskola, küldeni.

Meghívó

Városunk úttörőcsapatai f. hó 13-án de. 10 órakor a Szent István Teremben tartják meg pajtásaink felavatását. Kérjük a nemzeti bizottságot, hogy megjelenésükkel avatásunkat megtisztelni szíveskedjenek.

Székesfehérvár, 1948. június 8-án

[...] Lajos
Városi Úttörő Vezetőség

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/38 ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztaír. A körpecséten az Úttörő Mozgalom Városi Vezetősége Székesfehérvár 1947 felirat olvasható.

¹ A Magyar Úttörők Szövetsége „a gyermekek önkéntes tömegszervezeti tömörülése” a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség vezetése alatt alakult meg, 1946-ban. Fejér megyében 1946 decemberében indult meg a mozgalom. Bővebben lásd: Bödö–Czetz 2009: 244., Nádházi 1999. Nagy 2006.

6. A MEGYEI BIZOTTSÁG HAVI JELENTÉSE A KÖZPONTI VEZETŐSÉG PROPAGANDAOSZTÁLYÁNAK *Székesfehérvár, 1948. június 9.*

Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Pártbizottságától, Székesfehérvár
293/1948. mb.

Székesfehérvár, 1948. június 9.

MKP Központi Vezetősége
Propagandaosztály

Budapest

Kedves Elvtársak!

A május havi propagandajelentésünket az alábbiakban foglaljuk össze és terjesztjük fel.

Politikai hangulat

A megye lakossága érdeklődésének központjában az elmúlt hónapban a két munkáspárt egyesülése állott. Az egyesítő taggyűléseket, minden alapszervnél, közös pártnapok, egységbizottsági ülések előzték meg.

Már az egyesülés előtt a közös pártnapokon észlelhető volt a legtöbb helyen a más pártbeliek érdeklődése, ez az egyesülésig még fokozódott úgy, hogy egyesítő taggyűléseket több helyen a helyiségen kívül többen hallgatták. (Pl. Csákvár, Gánt, Káloz, Iváncsa, Kisgyón, Mór, Adony stb.) Az egyesítő taggyűléseket a megye területén május 9. és 17. között tartották meg, a múlt havi jelentésünkhöz csatolt egyesítési menetrend szerint, a megyebizottság által beosztott és instruált előadókkal.

A városi egységesítő konferenciát május 9-én, a megyei egységesítő konferenciát május 23-án tartottuk. A megyei egységesítő konferencia rányomta a bélyegét Székesfehérvárra. Előző este a moziban

díszelőadást (nem volt sikeres) rendeztünk szovjet filmmel. Utána zenés, fáklyás felvonulás, szabadtéri előadás, térzene volt kb. 3000-3500 résztvevővel.

23-án de. 11-től 1-ig térzenét, du. 5-től majálist, szabadtéri előadást és táncot rendeztünk, amelyen szintén 5000-6000-es tömeg vett részt.

A reakció megkísérelte provokálni az akciónkat. A városban elhíresztelték, hogy [az] esti fáklyás felvonulás alkalmával a kommunisták meg akarják támadni a püspöki palotát. Mi alaposan felkészültünk az esetleges provokáció elhárítására, és az utcán sétáló nagyszámú közönséget is magunk után húzva sikerrel levezettük a felvonulást.

A megyei egységesítő konferencia a városháza dísztermében, lelkes hangulatban folyt le. A konferencia jegyzőkönyvét mellékeljük.

A konferencián a Nemzeti Parasztpárt és a Független Kisgazdapárt küldöttei is felszólaltak. Ki kell emelni a konferenciával kapcsolatban az igen szép és hatásos dekorációt.

Az egységesítő taggyűlések után megszűnt úgy városi, mint megyei viszonylatban az az idegesnek nevezhető hangulat, ami az SZDP tagság között tapasztalható volt.

A megye területén az egyesüléssel kapcsolatban két helyen merült fel zavaró momentum: Pusztázámoron, ahol a reakciós hatásra nem akartak az SZDP tagok egyesülni, amikor látták, hogy ez elkerülhetetlen, 12-en kiléptek a[z] SZDP-ből. Sárszentmiklóson: az egységesítő taggyűlés alatt bekia-báltak a kizárt SZDP tagok az ablakon, míg el nem távolították őket.

A megyei egységesítő konferencia mély benyomást keltett az ott résztvevő volt szociáldemokrátákban is. Pl. Rózsa György elvtárs, aki a dunapentelei SZDP-nek volt 1921 óta tagja, a konferencia után kijelentette, hogy most már tudja, hogy miben rejlik a kommunisták ereje. Mégpedig szerinte abban, hogy a program kidolgozásához és szentesítéséhez meghívják magukat a dolgozókat. Elmondotta, hogy őt még csak járási értekezletre sem hívták meg a hosszú szociáldemokrata tagsága alatt.

Az egyesülés Székesfehérváron az értelmiség és a városi kispolgárság között emelte [a párt] befolyását, a megyében pedig a középparasztság közé eredményezett betörést.

A megye lakosságának nagy része az egyesülést olyan korszak kezdetének látja, amelyben megszűnik a „pártoskodás” és a „széthúzás”.

Olyan paraszti rétegekből is, amelyhez idáig alig volt kapcsolatunk, több helyen számosan léptek be az egyesülés előtt a pártba (pl. Csákváron 56, Csákerény 27, a központi járásban 167, Adonyban a községi bírósági – volt [F]KGP párti tag – és vele 126-an, Ercsiben 147[-en] stb.).

Az egyesülés után a befutott jelentések szerint jelentős a felvételt kérők száma.

Az MDP programtervezetének megjelenése a párttagjainkon kívül a más pártbeliek és pártonkívüliek között is jó hatást keltett.

Még reakciós vonalon is elismerik, hogy nagyon jó a program, egy pont kivételével „az egyházi iskolák államosítása”.

A programot párnapokon ismertettük, és a szemináriumokon a megadott szempontok szerint feldolgozzuk.

A többi pártok

[A] Független Kisgazdapárt önálló akciót nem folytatott.

Egyes szervezetei a klérus mellett foglaltak állást. Ilyenek a kálozi, alapi, sárosdi alapszervezetek. Komoly akciót ezek sem tudtak kifejteni.

Pintér József a párt megyei titkára igen zavaros magatartást tanúsít, igyekszik felénk is jó fiú lenni, de ugyanakkor igyekszik megértetni a reakciós, jobboldali kisgazdapárti kulák és polgári elemekkel, hogy miért kénytelen „néha egy kicsit balra tolódni”.

Május 23-ára összekötő bizottsági ülést hívtunk össze, amire meghívtuk az egész kisgazdapárt vezetőket, de csak a megyei titkáruk jött el egyedül.

A sajtójuk sem zárkózott fel a klerikális reakció elleni harcunkhoz. Néhány kényszeredett hangú cikket átvettek az országos sajtójukból, de azt állandóan egyházi jellegű megnyilvánulások lehozásával igyekeznek ellensúlyozni. Pl. az egyik számban hozzák Dobinak egy beszédét az egyházi reakcióról, és ugyanannak a számnak az első oldalán hatalmas betűkkel hozzák, hogy 20 000 résztvevője volt a fehérvári úrnapi körmenetnek. (Talán 3000-4000 résztvevője volt a kirendelt iskolákkal együtt.)

Május 31-én megbeszélést tartottunk velük, amelynek során éles kritikát gyakoroltunk velük szemben, és sikerült olyan határozatot hozni, amely szerint ezután szorosan jönnek velünk.

Különben pártéletet nem éltek, viszont a mi rendezvényeinken általában a tagságuk részt vesz.

Nemzeti Parasztpárt: annak ellenére, hogy a párt megyei titkára Palásthy Sándor aktívan igyekszik a pártot szervezni és összefogni, komolyabb eredményeket nem tud elérni. A párt tagsága lassan kezd felszívódni a mi szervezeteinkhez.

Ellenzéki pártok

A megye területén szervezett ellenzéki pártról nem beszélhetünk.

Székesfehérváron a Keresztény Női Tábor a klerikus reakció irányítása alatt dolgozik.

Csak akkor mutatkoznak, ha valami egyházi demonstráció van, pl. az úrnapi körmenet. 3500-4000 résztvevőjéről könnyen megállapítható volt, hogy a KNT-ra szavaztak.

Pártéletet nem élnek, de bizalmas összejöveteleiken Kéri Nándor plébános[sal], [a] KNT képviselőjével átbeszéljük a napi rémhírianyagot, amit Kéri a KNT központból, vagy az AC¹-től kap, és ezeket a rémhíreket igyekeznek elhinteni, terjeszteni a lakosság között.

Legújabb eresztésük: „Magyarországot [a] Szovjetunió átadja az USA-nak állítólagos adósságai fejében. Balogh páter² lesz a miniszterelnök addig, amíg Nagy Ferenc meg nem érkezik”. Kéri Nándort ideje lenne már eltávolítani.

Polgári Demokrata Párt

Jelentősége nincs, nagy részben csatlakoznak a klérus vonalához ők is, mivel vezetőjük Skorka Károly igen erős kapcsolatot tart fenn a püspökséggel, az egyház itteni vezetőinek a világi tanácsadója, katolikus újságíró.

Balogh párt, Barankovics párt³ semmilyen látható, észlelhető működést nem fejt ki, szervezeteik nincsenek.

Jó és rossz példák, tapasztalatok az egyesülés vonalán.

A két munkáspárt összeforrását jól vitte előre éppen az egyesülést megelőzően, az egyesítő taggyűlések idején kirobbant Szittyay-eset⁴ óta folyó harc a klerikális reakció ellen.

A megye területén, de főleg a városban szervezett egységszemináriumok.

De a legjobban a megjelent program hatása mutatkozik meg az egyesülés vonalán.

Az egyesülés után olyan alapszervezeteknél, ahol igen gyenge munka folyt az újonnan megalakult vezetőséggel minőségi javulás tapasztalható (pl. Mór, Pusztaszabolcs, stb.).

Rossz példák

Szabadegyháza szeszgyári⁵ szervezet, ahol a tagfelvételi zárlat feloldása után a mi kis taglétszámú szervezetünk felvette tagnak az egész szociáldemokrata szervezetet egységesen. Természetesen a

jobboldali hangadókkal együtt. Így a szervezetek összeforrása nem következhetett be úgy, hogy az mindkét párt tagságát megnyugtatta volna.

A kihagyások központi utasításra utólag történtek meg.

Vagy Pusztavámon, ahol az egyesítő taggyűlésen Kecskés volt helyi titkár demagóg felszólalásának eredményeként az újonnan választott vezetőség pár nap múlva lemondott. Ez rossz visszhangot keltett mindkét párt tagságában, és hátráltatja a tagság egészséges összeforrását.

Nem lehet elhallgatni azt sem, hogy az egyesülés folytán szivárogtak be olyan elemek is – dacára a tisztogatásnak – akik nem kívánatosak.

Ezt különösen üzemi szervezeteknél tapasztalhatjuk.

Ezek ellen a kisebb frakciók ellen megindult a tisztogatási munka.

Egyrészt a politikailag gyenge elemek szemináriumi képzésével, vagy a javíthatatlanok kiszórásával.

Pl. Kincsesbányán, ahol három ilyen elem kiemelésével helyreállott a rend.

A felekezeti iskolák államosítása és az egyházi reakció ellen folytatott harc vonalán

Az egyesítő taggyűlések előtt történt Szittyay-estet már erősen kihasználtuk az egyesítő taggyűléseken, lévén konkrét megyei eset. Ezzel kezdtük meg a klerikális reakció elleni harcot. Alaposan be-dolgoztuk a tagságba ezt a vonalat. A program megjelenése után ehhez kapcsoltuk a további akciót. Fejér megye iskoláinak kb. 74%-a felekezeti iskola, és ezek leromboltsága igen nagymérvű, így gazdasági síkon is jól megfogható nálunk az akció.

A klerikális reakció leleplezése tehát egész hónapban folyt. Még a megyei konferencia előtt, annak előkészítésével párhuzamosan, tehát közvetlenül a program megjelenése után lendültünk akcióba a Szittyay-est folytatásaként az újabb vonalon, annál is inkább, mert a klerikális reakció teljes erővel indult támadásba, komoly kirohanásokat intéztek a felekezeti iskolák államosítása ellen, felhasználva a rémhír és a lelki megfélemlítés minden eszközét. Mi ezeket az akciókat lelepleztük és elszigeteltük. A reakciós tevékenység pedig elég komoly zavarokat idézett elő a lakosság körében. Ugyanis a vallásos lakosság körében is el volt terjedve, hogy az egyház és az állam békésen fogja rendezni a kérdést, és így a klerikális reakció támadása akkor lepte meg őket, amikor nyugodt kibontakozást vártak. Ekkor történt Shvoy Lajos püspök Szittyay, illetve a népi demokrácia elleni támadása, ami erős visszatetszést váltott ki még az egyházi vezetők körében is. Pl. Hajós kanonok a többi kanonok előtt szembehelyezkedett a püspökkel ebben a kérdésben, de több falusi pap is elítélőleg nyilatkozott erről, az egyházi reakció igyekezett a hibás lépést elsimítani és a lakosság hangulatát megfordítani. Különböző vádakot igyekeztek terjeszteni, ami Szittyayt olyan színben tüntette fel, hogy a püspök intézkedése jogosnak lássék. Megyei viszonylatban azonban nem járt eredménnyel, mert Szittyayt elég jól ismerik ahhoz, hogy nem ültek fel ezeknek a híreszteléseknek. Főleg mert az egyesítő taggyűléseken minden községben és tanyán ismertettük a helyzetet. A klerikális reakciónak csak akkor sikerült némi eredményt elérni a megye területén, miután a párt programja megjelent, amely kimondja a felekezeti iskolák államosítását, ill. annak szükségességét, és megjelent az első Mindszenty körlevél. Felolvasása után látszott, hogy komoly számú vallásos tömeget tudunk megmozgatni az iskolák államosítása ellen. Mi is erősebb akcióba kezdtünk. Jött a második körlevél és ez már hiba volt a részükről. Mértékadó vallásos körökben is nemtetszést váltott ki a második körlevél, és ennek gyűlölködő hangja. Amíg az elsőt csak egy-két pap nem olvasta fel, vagy hadarta el, ezt már több helyen vagy nem olvasták fel a papok, vagy elhadarták megváltoztatott szöveggel. De elég sok helyen felolvasták ahhoz, hogy többé-kevésbé aktív ellenállást váltson ki. Az első körlevél után az volt a vélemény, hogy „no most jól megmondták nekik” – mármint a kormánynak – és „ez biztos meggyőzi őket (a kormányzatot) a megegyezés fontosságáról”. A második körlevél azonban olyan hangot ütött meg, hogy a politikai hülyék is megsejtették, hogy ezután csak harc következ-

het. A nyílt harcról pedig úgy vélekednek, hogy egyrészt szükségtelen, másrészt ebben semmiképpen a kormányzat nem kerül majd alulra.

Még jobban megdöbbenette a lakosságot, hogy ezt a körlevelet a felekezeti iskolákban is felolvasták a gyerekek előtt. Sok katolikus szülő most már arról panaszkodott, hogy két malomkő között őrlődik. Jönnek, hogy írjon alá ívet az államosítás ellen, ha nem írja alá, megbuktatják a gyermekét, ha aláírja, akkor vét a demokrácia ellen. Itt használt a suttogó propagandánk. Féltik az állásukat, de ennek a vallásos tömegnek elég jelentős része híve a népi demokráciának és a kormányzatnak. Így azután sokkal többen döntenek amellet, hogy nem írják alá, bízva abban, hogy az államosított iskolák revízió alá veszik az elbuktatottakat.

Általában lehet mondani, hogy a lakosság hangulata mind jobban az államosítás mellett és a klerikális reakció ellen irányul.

Így lendültünk bele elsejétől az újabb akcióba, aminek indító tervét mellékelem.⁶

A klerikális reakció tevékenységét a hideg terror mellett mindinkább [az] illegális vonalra építi. A rémhírek tömkelege, aminek góca pontosan felelhető náluk. Pl. Rajk elvtárs lemondása, vagy egyes iskolákba meghívták a szülőket hittanórákra azzal, hogy amíg lehet hittant tanítani, legyenek ott. Megkezdtek a felsőbb iskolás ifjak feltérképezését.

Megbízható bizalmas értesülés szerint az AC-ból kiindulva akarják az ifjúságot megszervezni, egyelőre „külföldre való távozás a cél”. Természetesen szökés.

Tovább folytatják a zártkörű, demokráciaellenes „lelkigyakorlatokat”. Utcabizalmihoz hasonló szerv kiépítését kezdték meg a városban.

A meghirdetett szülői értekezletet lefűjták – de sohasem lehet szem elől téveszteni őket – pl. 30-án „anyák napját” rendeztek az apácák általános iskolájában, ahol erős hideg terror kifejtésével aláírás akciót vezettek be. Négyszemközt az osztályfőnökök a szülőkkel [sic!].

Az azonnal beállított ellenakciónk már csak részben tudta semlegesíteni az akciót, és megakadályozni az aláírást. Kb. a megjelent 760 szülő közül 300-320-an nem írták alá. Többen visszamentek és törölték a nevüket.

A mi akciónk vonalán az egyesítő taggyűléseken és a városi és megyei konferencián kívül és a kisgyűléseken és [az] agitációs kampányon túl a legjobb megnyilvánulások: a 23-án lefolyt megyei MNDSZ „munkakonferencia”, ahol számos pedagógus részvételével Kléri tanfelügyelő foglalta javaslatba, és mondta ki a konferencia az államosítás szükségességét.

Több tanító felszólalt és határozatot küldtek innen a kultuskormányzathoz. Csákváron a járás pedagógusai egyhangúlag foglaltak állást az államosítás mellett.

Érdemes megemlíteni a Sárbogárdi járást, ahol az esperes Tetényi József azért hívta össze a pedagógusokat, hogy tiltakozzanak Ortutaynál, és az értekezletnek az lett a vége, hogy alapvető véleménykülönbségek miatt csak egyetlen tanító mert állást foglalni az államosítás ellen. Az esperes úr ezek után annak a véleménynek adott kifejezést, hogy semmilyen jegyzéket, vagy javaslatot ne küldjenek.

Igen jó akció volt a szabadegyházi községkeresztelő⁷ is, ahol Olt elvtárs a község és a környék lakossága előtt foglalkozott a kérdéssel, a javaslatot a kisközdi járási főjegyző⁸ terjesztette elő és azt lelkesen el is fogadták. Ortutay velencei beszéde⁹ is komoly segítséget nyújtott. A vármegyei és a városi nemzeti bizottságok egyhangú határozatot hoztak, a vármegyei azzal, hogy az összes községi nb-eket hasonló állásfoglalásra hívja fel.

Révai elvtárs rádióbeszédét¹⁰ Székesfehérváron a városháza nagytermében összehívott kb. 430 értelmiségi hallgatta. A beszéd után nőgyűlés volt, ahol kb. 340 nő részvételével Róna elvtárs és Farkas elvtársak adták le a Révai beszéd anyagát.

1948. június 7-ig végrehajtott akció.

Az akciót a járási titkárok május 23-án történt együttes instruálásával indítottuk be.

A székesfehérvári végrehajtó bizottságot május 25-én szintén instruáltuk.

A megyei akcióbizottságot május 26-án, a városi akcióbizottságot 27-én alakítottuk meg. Május 30-án a kidolgozott megyei munkatervet a körzeti székhelyeken konkretizáltuk, a körzeti viszonyoknak megfelelően.

Június 1-től június 6-ig a megye minden községében a megyebizottság és a szoros megyei aktívák bedobásával indítottuk meg a harcot.

Megállapíthatjuk, hogy a kiküldött elvtársak által tartott vezetőségi üléseken, pártmunkás-értekezleteken, pártnapokon (nyilvános) a helyi elvtársak megértették és átvették a vonalat. A hozánk befutott adatokból kitűnik, hogy a megye lakossága hangulatának irányítását szilárdan kézben tartjuk, a néhány helyen megnyilvánuló ellenakciót csírájában elszigeteltük.

Június 1-je óta, de különösen 5-én és 6-án a párt és tömegszervezeti, valamint a munkatervünkben lefektetett egyéb vonalon dolgozó elvtársaink élénk tevékenységet fejtenek ki, és komoly tömegeket mozgatnak.

A reakció a megye területén néhány helyen próbálkozik. Székesfehérváron nagyobb erőbedobással akar sikereket elérni. A papok a megyében szemmel láthatólag a kényelmesebb végét fogták meg a dolognak, több helyről táviratot küldtek az egyházközség és a hívők nevében az államosítás ellen anélkül, hogy megkérdezték volna őket. Természetesen mi ezt a tényt az érintett községekben bevittük az agitációnkba. Néhány helyen próbálkoztak aláírásgyűjtéssel is, de ezt elvtársaink határozott fellépésére, mint pl. Iváncsán, gyorsan abbahagyták.

Komolyabb uszítást Nagyhantason (missziós pap), Perkátán, Alap[on] végeztek, amire mi keményen visszaüttünk rendészeti vonalon is. A megyében idáig kb. 16 letartóztatás történt.

A pócspetri eseményeket¹¹ már 6-án bevittük az agitációnkba, amelyet a lakosság elkeseredett dühvel (pl. Mór), a papok megrettenve fogadtak.

Csákváron a prépost szülői értekezletet hívott össze délutánra az államosítás ellen. Az igen komoly figyelmeztetésünkre a szülői értekezletet nem tartotta meg, hanem eljött a mi általunk tartott értelmiségi értekezletre, amelyet csendben végighallgatott.

Móron, az értelmiségi értekezletünkön két kapucinus barát is részt vett, akik az értekezlet utáni beszélgetés során helyeselték az államosítást.

Nagyvelegen az evangélikus pap a templomban lelkigyakorlat alkalmával foglalt állást az államosítás mellett.

Székesfehérváron a klérus a meglehetősen fondorlatos akció[k] során (az előbbieken említett zárdai anyák napján is) összesen kb. 1200 aláírást gyűjtött össze, míg nekünk eddig 4000 aláírásunk van.

Meg kell említenünk néhány esetet, amikor párttagjaink is a klérus vonalán mozogtak, mint pl. az OTI-ban,¹² ahol a klérus ellen csak 10 szavazott a 60 közül. Vagy a városházán, ahol a klérus beépített embereit már lelepleztük. Természetesen ezek az esetek fokozzák az éberségünket, és figyelmeztetnek az óvatossági rendszabályok hathatósabb betartására.

A május 31-én lefolytatott megbeszélésünk eredményeként ma már a kisgazdapárt is (amennyire tőlük telik) jön velünk. Járási székhelyeken és nagyobb községekben tag- és nyilvános gyűléseket tartanak, ahol kiállanak az államosítás mellett.

A parasztpárt szintén mozog, tag- és nyilvános gyűléseken viszi a vonalat.

A lefolytatott akciókat (értekezletek, gyűlések, határozathozatalok stb.) részleteiben nem ismertetem, azok idáig a munkatervünk szerint 100%-ig lezajlottak.

Az eddigi munkát kiértékelve megállapíthatjuk, hogy az akció eddig a megyénkben a pártszervezeink és tagságunk nagymértékű aktivizálódását, a népi front kiszélesítését és megerősödését, valamint a reakció elszigetelődését eredményezte.

Mindezek alapján bízunk benne, hogy az egyházi reakció elleni és az iskolák államosításáért folytatott harcot eredményesen tudjuk tovább folytatni, és sikerrel fogjuk befejezni.

Külpolitikával kapcsolatos megnyilvánulások

A külpolitikai eseményeket mind nagyobb figyelemmel kíséri a megye lakossága. Felmerült az a kívánság – amelyet eztán továbbítunk –, hogy a rádió hetenként szombat este iktasson be egy-egy fél vagy háromnegyed órás átfogó jellegű külpolitikai előadást.

Pártszervezeteink száma a megye területén 215. A taglétszám: 23 267, ebből volt SZDP tag 6900.

Mezőgazdaság helyzete

A megye összes szántó területe: 461 867 kat. h.

Ebből ősziakkal bevetve: 125 236 kat. h.

az összes szántóterületnek 27,5%-a¹³

Tavasziakkal a jelentés napjáig elvetve: 309 666 kat. h.

azaz 66,5%.

Felszántva, de még el nem vetve 26 967 kat. h., azaz 5%.¹⁴

A mezőgazdasági munkálatok egész hónapban zavartalanul és erős ütemben folytak. A szántásokat legnagyobb részben igaerővel végezték a gazdák, különben is a felszántandó terület nagysága most már alárendelt jelentőségű volt.

E hónapban újabb traktorállomások létesültek: Abán 10 traktorral, 1 vontatóval, Pusztaszabolcson 10 traktorral, 1 vontatóval, Hercegfalván 10 traktorral, 1 vontatóval és Mórton 10 traktorral.

Már kezd megmutatkozni, hogy ahol traktorral szántottak, jobb lesz a termés, és ezt a kérdést nagyban tárgyalja a parasztság, és mindjobban kezd megbarátkozni a traktorokkal való megmunkálás gondolatával.

Az elmúlt hetek esőzése nagyban megnövelte a terméskilátásokat és fokozta a parasztság bizakodó hangulatát.

Munka és termelési verseny

Székesfehérváron a munkaversenyeket a nemzeti bizottság, szakszervezet és pártvonalon ellenőrizük, pártnapokon, egyéni agitációban stb. propagáljuk. Sajtóban kétszer, háromszor foglalkozunk a kérdéssel, hetenként.

Folyik az élmunkások népszerűsítése. Májusban négy élmunkás kapott ruhaszövetet és elismerő oklevelet.

A Vadásztölténygyárban¹⁵ a versenyt már levittük a munkapadokig. A két MÁV üzem (műhely és fűtőház) élüzem lett. A Bauxitgyárban¹⁶ elrettentően rossz munkafegyelem mutatkozott (33%-os termelés is van), a kivizsgálás folyamán szervezett demokráciaellenes uszítást és szabotázst találtunk. A hibák kiküszöbölésére május 28-án új üb.-ét választottunk, és június folyamán megtisztítjuk a fasiszta vezetőktől a gyárat.

A legutóbbi napokban százezer forintos kárt jelentő géptörés történt a gyárban. Kivizsgálása ÁVO¹⁷ vonalon folyamatban van.

A mezőgazdasági termelési verseny kezd lehatolni az egyénekhez. A rendelkezésre álló, a tényleges versenyzők csak egy részét magában foglaló, hivatalos adatok szerint is 1071 gazda áll versenyben a legkülönbözőbb versenyszámokban.

A csákvári körzetben jelszavas táblák olvashatók, amelyek felhívják a lakosságot a termelési versenybe való bekapcsolódásra. [A] cecei körzetben is vannak felállítva termelési eredményt jelző táblák.

A mezőgazdasági termelési verseny ez évi célkitűzései

Növénytermelési vonalon: napraforgó, pillangós takarmányok, cukorrépa, vetésterületének növelése, valamennyi kultúrnövény gondosabb ápolása révén a termésátlagok felemelése. Állattenyésztési vonalon pedig az állatállomány mennyiségi és minőségi növelése.

Kultúrmunka

A május havi kultúrmunkáról a rendkívül sok egyéb feladat és Böszörményi elvtárs távolléte miatt a múlt havihoz hasonló jelentést adni nem tudok. Néhány megnyilvánulásról az alábbiakban teszek jelentést.

Csákvár: népszínmű és operett előadást jelentenek.

Gánt-Bányatelep: az MSZMT¹⁸ rendezésében jól sikerült majálist rendeztek bábszínházzal pünkösdkor.

Csókakő: az EPOSZ¹⁹ kultúrgárdája pünkösdkor a „Tündérkirálynő”²⁰ c. mesejátékot adta le.

Gánt: népszínmű előadás.

Magyaralmás: iskolás gyermekek játszották „Görög Iloná”-t²¹ nagy sikerrel.

Szabadegyháza: a község május 27-én történt Szolgaegyházáról történt átkeresztelése alkalmával a fehérvári Táncsics kollégium, a vértessacsai és a vértessboglári népi tánc-csoport nívós kultúrműsort adott elő.

Továbbiakban mellékelem az MKP Székesfehérvári Szervezet kultúrfelelőse és a vármegyei szabadművelődési felügyelő május havi jelentéseit a megye és a város kultúreseményeiről.

Egyéni agitáció

Megállapíthatjuk, hogy a tagkönyvcseréje alkalmával létrehozott 10-es csoportok nagyjából-egészéből elnyelték a népnevelő csoportokat vezetőikkel együtt, és az agitáció bizonyos fókig befelé fordult.

A 10-es csoportok munkája általában a tagdíjfizetés százalékában mutatkozik meg legjobban. A múlt hónapi 74%-kal szemben a mostani 77% volt a tagdíjfizetők százaléka.

A pártbizalmiak száma a megye területén: 2003.

A párttagok között végzett munkán kívül a pártbizalmi elvtársakat ráállítottuk egyes külső agitációs feladatok megoldására is. Mint pl. a múlt havi gyűléskampány gyűléseinek vagy május 1-i ünnepségek agitációjára stb.

Az egyházi iskolák államosításáért folytatott akciónkba is a pártbizalmiak mindenhol bekapcsolódtak, és maga az akció az egyéni agitáció nagymértékű felélénkülését eredményezte.

Székesfehérváron a 10-es csoportoktól függetlenül agitátor gárdákat állítottunk fel, akiket hetenként instruktorok tájékoztatnak. Az agitátor gárdákat minden alapszervezetnél kiépítettük, és az instruktorokkal minden héten értekezletet tartunk.

Május 30-án 9 fehérvári aktív és június 6-án 20 pártiskolás elvtárs végzett 9 ill. 10 községben az oktatási munka mellett népnevelő instruktori tevékenységet.

Folyamatban van a megyében dolgozó úttörőknek a beállítása a népnevelő munkára. Magyarics András elvtárs, aki az államépítészeti hivatalnál dolgozik, lett ráállítva erre a vonalra. Idáig két úttörő értekezletet tartott V. 16-án Bicskén 16, V. 19-én Lovasberényben 15 úttörőnek, akiket ellátott népnevelő anyaggal és kioktatta őket a feladataikról. Magyarics elvtárs most munkatervet dolgoz ki az úttörők összefogására, értekezletek tartására stb.

Június hónapban már minden MDP tag (túlnyomórészt azok) útort bevoltunk a rendszeres népnevelő munkába.

Ugyancsak a népnevelő munka kiterjesztését célozza a megyében lévő most már nyolc traktorállomás traktorvezetőinek beállítása a népnevelő munkába. Összefogásokra és instruálásukra Pákozdi Zoltán gazdasági felügyelő elvtárs kapott megbízást, aki hivatalból is tartja velük a kapcsolatot.

A FÉKOSZ²² megyei vezetőivel átbeszéltük a cséplő és arató gazdák kérdését, és már most biztosítják a munkaközvetítésnél a jó népnevelő csoportok megszervezésének a személyi előfeltételeit.

Parasztáttörési kiszállásokat a május havi nagyarányú, más feladatok miatt (egyesítő taggyűlések levezetése, városi és megyei konferencia, egyházi iskolák államosítása) ebben a hónapban végezni nem tudtunk.

Elhatározott szándékunk, hogy a parasztáttörési kiszállásokat mihamarabb az időnk engedi tovább folytatjuk.

A két alkalommal végzett hat áttörési kiszállásunk a következő módszerrel történt.

Reggel 8-kor indultunk a megyebizottságtól. Kérkezve a községbe helyi termelési bizottsági, előjárósági tagokkal határjárást végeztünk kb. egy óráig. Du. 3-tól 7-ig közigazgatási, rendőrségi, UFOSZ, adó stb. tárgyban panasznap tartás. Ifjúsági, sport, kultúrértekezlet du. 8 óráig. UFOSZ, FÉKOSZ összevont taggyűlés 9 órától. Pedagógus értekezlet 6-kor. MKP vezetőségi ülés 8-tól.

Oktatás

A megyei pártoktatás kiépítésével kapcsolatban felmerült hibák és veszélyek leküzdésére megtett intézkedések kezdik éreztetni a hatásukat.

Székesfehérváron az oktatás gúlaszerű felépítése és az oktatási ellenőrök beállítása sokat javított a minőségen. A megyében folyó szemináriumok ellenőrzését, instruálását, oktatási instruktorok kiküldésével próbáljuk biztosítani. Április hónapban két alkalommal voltak kint instruálni pártiskolák és aktív elvtársak a szemináriumokat. Ebből értékesebb volt az április 25-i kiszállás, ahol 10 körzeti székhelyen (Székesfehérvár, Bicske, Vél, Adony, Dunapentele, stb.) az ott összegyűlt pártmunkásokat instruálták, és tőlük kapták meg az adatokat, amelyeket a járási titkári jelentésekkel, ill. azok adataival összehangolva a múlt hónapban jelentettünk.

Május hónapban a 9-i városi és a 23-i megyei konferencia, valamint pünkösdi miatt csak 30-án volt kiszállás, amikor kilenc elvtárs Gárdonyi, Velence, Kápolnásnyék, Baracska, Martonvásár, Ráckeresztúr, Ercsi, Iváncsa, Rácalmás szervezetek szemináriumait ellenőrizték.

Június 6-án húsz pártiskolák elvtárs 12 szervezetet, úgymint Dinnyés, Káloz, Pátka, Pákozdi, Csákvár, Aba, Sárbogárd, Vértesacsa, Vértesboglár, Pusztaszabolcs, Felcsút, Dunapentele látogatott le.

Az instruktor és a járási titkár elvtársak jelentéseinek kiértékelésekor, valamint a saját tapasztalataink alapján megállapíthatjuk, hogy a megyei oktatással kapcsolatos feladatok annyira megnöttek, hogy a jelenlegi összefogásuk egyáltalán nem kielégítő és az irányításuk egy egész embert követel.

Mivel Bán Erzsébet elvtársnő csak július elején jön haza a pártiskoláról, és veszi át tőlem a propagandaosztályt, addig nem tudok teljes erővel ráfeküdni az oktatási munkákra. Minden esetre a legújabb kapott szempontok szerint hozzájárunk az oktatási bizottságok átszervezéséhez és az egyéb direktívák érvényesítéséhez.

A vidéki szemináriumok jellemzésére közlünk néhány jelentésrészletet.

Sárbogárd, Sárosd, Cece, Mór és Csákvár.

Mór: Szilágyi László jelentéséből. Jelentem, hogy Móron a járás székhelyén a szemináriumi oktatás két csoportban folyik. Csoportonként 30-30 fő. Ezeknek fele szociáldemokrata. Előadásra kerülnek az oktatásra kiadott tavaszi szemináriumi füzetek. Ebből ismertette lett az első és második

számú füzet. A hallgatók az előadás iránt nagy érdeklődést tanúsítanak, és ezt a felszólalásaik is bizonyítják.

A volt szociáldemokrata elvtársak érdeklődése a szemináriumok iránt jó és általában nagy haladásról tettek tanúbizonyságot.

Ezen két szemináriumú csoport jelenleg versenyben van a Máthay elvtárs által vezetett pusztavámi szemináriumú csoporttal. A verseny eldöntéséhez egy előbbi átiratomban a megyei titkárságtól egy későbbi időpontra vizsga ill. versenybiztosokat már kértem.

Az oktatással kapcsolatban meg kell említenem, hogy az oktatási központ, ill. a Szikra²³ kétszeri sürgetésem ellenére a harmadik számú szemináriumú füzetet mind ez ideig nem küldte meg. (A jelentés május 20-án kelt.)

Vértesboglár: Szabolcs Zoltán és Katona Lajos pártiskolás elvtársak jún. 6-ai kiszállásuk jelentéséből.

„A szeminárium a mai napon indult meg. A szemináriumot beindítottam, és ezzel kezdetét vette az oktatás. A szemináriumok minden hét szombatján este 9-kor kezdődnek. A szeminárium előadója Pünkösti Sándor titkár elvtárs. A szeminárium iránt érdeklődés mutatkozik, és valószínűleg a létszám is emelkedni fog (30). Gondoskodni fognak a szemináriumú anyag beszerzéséről.”

Csákvár: Speer Norbert pártiskolás elvtárs jún. 6-i jelentéséből.

„Szemináriumok: 1948. jún. 6-án három új szeminárium lett beindítva összesen 42 hallgatóval. Szemináriumvezetők a rendőrszövetkezet falujáró csoportjából Veinréb János, Szirtes Zoltán, a csákvári szervezet részéről Speer Norbert.” Speer elvtárs Csákvárról van beküldve iskolára.

Vértesacska: Mesterházy Sándor és Bertók Imre pártiskolás elvtársak június 6-ai jelentéséből.

„Szemináriumok a mellékelt szemináriumú jelentőlap alapján működnek. Megjegyezni kívánjuk, hogy szombaton este Adorján²⁴ járási titkár elvtárs által tartott szemináriumú előadáson részt vettünk és erről az alábbiakban számolunk be.

a. A szeminárium megtartásának ideje hetenként szombaton este 9 órakor van. A 72 beiratkozott hallgató közül $\frac{1}{2}$ 10 óráig 29-en jelentek meg. Érdeklődésünkre, hogy miért ilyen kevesen és későn jönnek, azt a választ kaptuk, hogy dologidő lévén, vagy egyáltalán nem tudnak eljönni, vagy csak ilyen későn tudnak a munkából szabadulni.

b. Adorján és Karikó elvtárs szerint a hallgatóság létszáma 40-50 között mozog. Ilyen alkalommal két csoportban tartják meg a szemináriumot. Egyik csoport előadója Adorján a másiké pedig Karikó elvtárs.

c. A hallgatóság zöme a parasztságból tevődik össze. Értelmiségi hallgató van: három tanító, két közigazgatási, egy állami (állomásfőnök), két földhöz juttatott értelmiségi. Az értelmiségből a szombat esti szemináriumon jelen volt a katolikus tanító, egy ref. tanítónő, két közigazgatási és Papp állomásfőnök elvtárs.

d. Az előadás során vita sem igen keletkezett, habár igyekeztünk ezt hozzászólásokkal elősegíteni.”

Dinnyés: Tóth Ilona pártiskola előadónő elvtársnő jelentéséből június 6-án.

„A szervezetben alapfokú szeminárium indult meg. Már két előadás volt eddig. A szeminárium iránt nagy az érdeklődés, szívesen jönnek le, csak egy kicsit magas nívójúnak tartják az anyagot. Kevesen értik meg, ezért vita egyáltalán nincs. Kérdések általában szervezési és gazdasági vonalon merülnek fel. A szeminárium pártnap szerint vagyis pártnappal egybekötve folyik le.

Általában 30-40 elvtárs jön össze, köztük 6-8 elvtársnő. A szemináriumot minden vasárnap du. két órakor tartják meg. A legutolsó előadás tárgya a „Bért.”

Melléklet:

- 1 db konferencia jegyzőkönyv
- 1 db egyesítési menetrend
- 1 db egyházi iskolák államosításáért folytatott harc munkaterve
- 1 db városi kultúrjelentés
- 1 db szab. műv. jelentés
- 1 db szemináriumi jel[entő] lap.

Elvtársi üdvözlettel:
(Gulyás Emil m. prop. f.)

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 2. fond 2/50 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttázat.

-
- ¹ Az Actio Catholica (AC) katolikus mozgalom, amelyet XI. Pius pápa (1922–1939) indított el. Célja az egyházért tenni akaró hívek összegyűjtése egy szervezetbe, s általuk a papság irányításával missziós munkát végezni. Magyarországon az AC 1932-ben alakult meg, vezetője a hercegprímás volt. Az 1948-as AC-per során a mozgalom országos titkárát Lénárd Ödön atyát hat év börtönre ítélték. Az AC névleg megmaradt, háttérintézményül szolgált a békepapok számára. Ez annyira lejárta a mozgalmat, hogy a rendszerváltás után hivatalosan is megszüntették. Magyar Katolikus 1993.
 - ² Balogh István, Balogh páter (1894–1976).
 - ³ A Barankovics István (1906–1974) által vezetett, 1945 és 1949 között működő Demokrata Néppárt (DNP). A párt az 1947-es választásokon több mint 16 százalékos eredményével (62 mandátum) a legerősebb ellenzéki pártként jutott be a Parlamentbe. 1949-ben feloszlatták a pártot, vezetői külföldre menekültek. Izsák 1994b: 125–130.
 - ⁴ Szittyay Dénes. Az ügyről bővebben: Czetz 2008.
 - ⁵ A szeszgyárat Kuffler Benő földbirtokos bérlő alapította 1912-ben, Kisperkátai Szeszgyár és Finomító elnevezéssel. Ezen a néven mezőgazdasági szeszgyárként 1938-ig működött, amikor is állami tulajdonba került. A neve Szolgaegyházai Egyed-árusági Szeszgyárra változott. Legfontosabb alapanyaga a melasz mellett a cukorrépa volt, amelyet a környékbeli uradalmakból szereztek be. A háború alatt hadiüzemnek tekintették és glicerint is gyártottak. 1945. február 2-án a visszavonuló német és magyar egységek az üzemet felrobbantották, a gyár 80 százalékos pusztulást szenvedett. A teljes újjáépítés 1948 végére fejeződött be. 1949-ben államosították, megalakult a Szabadegyházai Szeszgyár Nemzeti Vállalat. Az üzem napjainkban is szeszgyárként üzemel. Berkes–Farkas–Horváth–Nagypataki–Orbán 1976: 69–102.
 - ⁶ A mellékelt nem maradt fent.
 - ⁷ Szolgaegyháza neve a Belügyminisztérium 181 321/1948 sz. rendeletével 1948. június 1-jétől Szabadegyházára változott. Az ünnepélyes községkeresztelőre 1948. május 27-én került sor Olt Károly népjóléti miniszter részvételével, aki beszédet is mondott és ígéretet tett egy napközi otthon felépítésére a faluban. Szabadegyháza ünnepi keresztelőjén *Olt Károly népjóléti miniszter fontos parasztságot érintő bejelentéseket tett*. FN 1948. május 29. 3.
 - ⁸ Holló Elek, a Sárbogárdi járás főjegyzője.
 - ⁹ Ortutay Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter 1948. május 16-án avatta fel Velencén a minisztérium szakszervezeti csoportjának üdülőjét. Beszédében az iskolák államosítását nevezte az egyik legfontosabb feladatnak. *Azt akarjuk, hogy a templom és az iskola békén álljon egymás mellett*. FN 1948. május 19. 1.
 - ¹⁰ Révai József 1948. május 29-én, Budapesten a Sportszarnokban az értelmiségi nagygyűlésen mondott beszédét 17 óra 45 perckor közvetítette a rádió. A csoportos rádió hallgatásra a FN május 29-i száma hívta fel az „értelmiséget”.
 - ¹¹ 1948. június 3-án a Szabolcs vármegyei Pócspetri községben a hívek tiltakoztak az egyházi iskola államosítása ellen. A rendőrök erőszakkal próbálták visszaszorítani az embereket, s közben az egyik rendőr fegyvere véletlenül elsült és agyonlőtte magát. Az esetből gyilkossági ügyet kreáltak, amelyet felhasználtak az egyház elleni propaganda-hadjáratban. A Budapesti Büntetőtörvényszék Rögtönítélő Bírósága június 11-én Asztalos János plébánost és Királyfalvi Miklós segédjegyzőt halálra ítélte, a segédjegyzőt még aznap kivégezték, a katolikus pap büntetését az akasztófa alatt életfogytiglanra változtatták. További 18 személy kapott szabadságvesztést.
 - ¹² Az 1928. évi XL. törvénycikk (az általános és kötelező nyugdíjbiztosítás) alapján alakult társadalombiztosítási szerv. 1948-ban átvette az államosított biztosítóintézetek és alapok feladatkörét. 1950-ben megszűnt, szerepét a Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ vette át. 1928. évi XL. törvénycikk az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról.
 - ¹³ Helyesen: 27,11 százalék.
 - ¹⁴ Helyesen 5,8 százalék.
 - ¹⁵ A Vadásztöltény-, Gyutacs- és Fémárugyár Rt. 1939-ben telepített részleget Székesfehérvárra hadiipari célból. A gyár, mint fontos hadiüzem, katonai felügyelet alatt működött, külön lőter tartozott hozzá, ahol a hadianyagok próbáit tartották. A háború alatt a gyár súlyos veszteségeket szenvedett. Az államosítástól való félelem miatt a romos részlegek helyreállítása

- vontatottan haladt. 1948 márciusában került sor az államosításra. A vállalat termelésében az 1950-es évektől a híradástechnika dominált. Neve előbb (1961-ben) Villamossági Televízió és Rádiókészülékek Gyára (VTRGY) változott, majd 1968-tól Videoton Rádió és Televíziógyárra. Videoton 1970.
- ¹⁶ A Magyar Bauxitbánya Rt. 1941-ben döntött alumínium-hengermű létesítéséről Székesfehérváron. Az építkezés 1942-ben indult és a gyárban 1943 áprilisában kezdték meg a termelést. A háború alatt a gyártelep komolyabb sérüléseket nem szenvedett, viszont a kiürítés során az eszközállományt jelentős veszteségek érték. A jóvátétel miatt a cégek német tulajdonú részvényei szovjet kézbe kerültek. Így 1946-ban megalakult a Magyar Bauxitbánya Magyar–Szovjet Bauxit-Alumínium Rt., majd 1950-ben több cég fúziójával a Magyar–Szovjet Bauxit-Alumíniumipari Rt. (MASZOBAL). 1954-ben a jóvátétel teljesítése után – a többi vegyes vállalathoz hasonlóan – a magyar állam megvásárolta a szovjet tulajdonú részt. Kovács–Nemes–Örsi 1976.
- ¹⁷ Az 1946-ban felállított Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya (ÁVO) a kommunista párti belügyminiszter közvetlen felügyelete alá került. Ekkor kezdtek kiépülni az államvédelmi osztályok a vármegye-székhelyeken működő kapitányságokon és az egyes nagyobb forgalmú kapitányságokon. Habár az ÁVO rendeletileg előírt feladatköre elsősorban a demokratikus államrend védelméről szóló 1946. évi VII. tc.-be ütköző, valamint a háborús és népellenes bűncselekmények felderítése, az államrendészeti vonatkozású bel- és külföldi adatok gyűjtése és nyilvántartása volt, a szervezet működésének kezdete óta adatokat gyűjtött a koalíciós pártok vezető politikusairól is. Kádár János belügyminiszterre történt kinevezését követően, 1948. szeptember 10-i hatállyal a szerv önállósodásának újabb fontos lépéseként a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága (ÁVH) néven, kiszélesített hatáskörrel a BM közvetlen alárendeltségébe került. Az ÁVH hatáskörébe kerültek ekkor az Államrendőrség határrendészeti, folyamrendészeti és légi közlekedési rendészeti hatóságai, a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH), az útvelemek kiállításának joga is. A Belügyminisztériumtól is szervezeti-ileg függetlenített, közvetlenül a Minisztertanácsnak alárendelt Államvédelmi Hatóságot egy 1949-es rendelet hozta létre. Az 1950-től létrejövő új szervezetbe olvadt be a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Osztálya (KATPOL), a katonai elhárítás és a határőrség is. Gyarmati 2000., Kiszely 2000.
- ¹⁸ Magyar-Szovjet Művelődési Társaság 1945 januárjában alakult meg, alapító elnöke Szent-Györgyi Albert volt. Hivatalosan a magyar-szovjet barátság elmélyítését szolgálta, azonban tényleges célja a szovjet típusú kommunista rendszer propagálása volt. A társaság 1948-ban vette fel a Magyar-Szovjet Társaság nevet, mely 1953-ban már 1,3 millió taggal és nyolcezer helyi szervezettel rendelkezett. Az 1956-os forradalom idején megszűnt.
- ¹⁹ Az EPOSZ országos szervezete 1948 márciusában bontott zászlót. A MINSZ alszervezetének számított. Létrehozásával a különböző ifjúsági mozgalmak falusi tagságát hozták össze egy szervezetbe. A megfelelő ideológia biztosításával a kulturális és sportéletet fejlesztették. 1950-ben az újonnan alapított egységes ifjúsági szervezet, a DISZ bekelezte be. A szervezet az 1956-os események alatt újjáalakult, de 1957-ben beolvadt a KISZ-be.
- ²⁰ Henry Purcell: *A tündérkirálynő*.
- ²¹ *Csudahalott, Görög Ilona*. Klasszikus ballada.
- ²² A FÉKOSZ 1945 májusában alakult a földművesek érdekvédelmi szerveként, a kisgazdapárt által befolyásolt Magyar Parasztszövetség ellensúlyozására. Formailag hárompárti (MKP, SZDP, MPP), de valójában az MKP parasztpolitikáját képviselte. A hatósági munkaközvetítés megszüntetése után (1945. október) megkapták ezt a jogkört is. A szövetség köteles volt minden községben munkaközvetítő irodát nyitni, amely megkerülésével nem lehetett senkit sem alkalmazni. Feladata volt még a vetésterületek összeírása és a munkaadók gazdaságának ellenőrzése. 1948-ban 452 ezer tagja volt, ezzel a legerősebb falusi tömegszervezetnek számított. 1948 decemberében beolvadt a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetségébe (DÉFOSZ).
- ²³ A Szikra Könyvkiadót 1944 novemberében a Magyar Kommunista Párt alapította Szegeden. A Szikra Kiadó 1945 januárjában Budapestre költözött, és lefoglalta a Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt.-t és a Stádium Rt.-t. Székhelyéül a Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt. Honvéd utcai nyomdáját választotta, ekkor már Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalat Nyomdai Rt. néven működött. Az 1948-as államosítás nyomán külön váltak a nyomdák, a lap- és könyvkiadók. 1956-ban felvette a Kossuth Könyvkiadó nevet.
- ²⁴ Adorján Gyula (1913–1985).

7.

AZ ADONYI JÁRÁSI TITKÁR HANGULATJELENTÉSE A MEGYEI BIZOTTSÁGNAK

Adony, 1948. június 14.

MDP Adonyi Járási Titkárságtól
Hónapközi hangulatjelentés

Az egész járásban nagy erőt kellett kifejteni, nehogy az államosítás teljesen elvonja a figyelmet a termelésről. Tanítókkal, apáccákkal és papokkal beszéltünk, és igyekeztünk őket meggyőzni álláspontunk helyességéről és az övék helytelenségéről. A göböljárási papot¹ kicsit erélyesebben kellett figyelmeztetni a néppel szemben való kötelességének betartására. A végén azt ígérte, hogy velünk együtt fog haladni és dolgozni a demokrácia megerősítésén. Harmatospusztán² megkérdeztem az ott levő esperest, hogy miképp van megelégedve az állami iskola, illetve a gyerekek eredményével? Azt felelte, hogy nagyon meg van elégedve. Az adonyi plébános³ erőszakosan gyűjtött aláírásokat, erre tartottam egy felvilágosító taggyűlést, melynek következtében másnap az aláírók vissza akarták csinálni az aláírásokat, de azt a választ kapták a plébánostól, hogy már elküldte az ívet, így nem lehet kitörölni. Erre kidoboltattam, hogy az előljáráson sokan panasszal éltek, mert félrevezetés áldozatai, és állítólag már elküldték az ívet, így nem tudják nevüket onnan törölni. Megnyugtatóképpen közöljük, hogy aki ezen szándékát bejelenti az előljáráson, az annyit jelent, mintha kitörölte volna nevét a plébánián levő ívből. Ennek aztán nemcsak az lett a következménye, hogy többben jelentkeztek az előljáráson ezen szándékuk bejelentésére, hanem rájöttünk arra is, hogy egyes személyek felírtak sok olyan nevet, akiknek tulajdonosa nem is tudott róla.

Az eljárást megindítottuk, amely eredménnyel járt. Egyébként az államosítás mellett[i] aláírásokat az összes népi szervektől megkaptuk, de a nép egyénileg ettől nagyon idegenkedik. Az adonyi káplánt éjszakai filmezés közben elkapta a rendőrség, és elkobozta a filmeket és a mozigépet. Az ÁVO valami félreértés folytán el akarta vinni az iváncsai papot,⁴ de erre nem került sor, ellenben a göböljárásit 13-án reggel elvitték. Gyorsan kimentünk Koltai elvtárssal, és sikerült is a népet megnyugtatót. Megállapításom a következő, melyet az egész járásra vonatkoztatok: ha van rá lehetőség feltétlenül a meggyőzéssel kell hatni, mert a meggyőzés maradandó, a megfélemlítés még a munkában is hátráltató. Természetesen, ahol szükséges bele kell, hogy nyúljunk erélyes kézzel a dologba, de elhamarkodott rendőri intézkedésekből több kár származhat, mint haszon. Általában Göböljárást kivéve [az] egész hónapban nyugalom volt, de ott is – mint fent említettem – megnyugodva láttak munkájukhoz az emberek.

Adony, 1948. június 14-én

Szabadság!
[olvashatatlan aláírás]

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2. ö. e. nélkül. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ Göböljáráson Szabte Imre plébános szolgált.

² Pusztaszabolcs község része.

³ Gerencsér János plébánosról van szó.

⁴ Iváncsán ekkor Horváth Vince plébános szolgált.

8.

A MEGYEI SZAKSZERVEZETI FELELŐS ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSE A KÖZPONTI VEZETŐSÉG SZAKSZERVEZETI OSZTÁLYÁNAK

Székesfehérvár, 1948. június 15.

MDP Fejér Megyei Pártbizottságától, Székesfehérvár

MDP Központi Vezetősége
Szakszervezeti Osztály

Budapest

I. Összefoglaló jelentés, 1948. június 15.

Székesfehérvár:

1. Szakszervezetek száma 31. Össz. taglétszám: 9725.
Pártállás szerinti százalékos megoszlás a következő: cca. MDP 65%, FKg[P] 5%, egyéb pártok 0,5%, pártonkívüliek 29,5%.
2. Az önkéntes tagság nem hozott csökkenést (már így volt).
3. Egyes üzemek (ü.b.) és szakcsoportok vezetőségének átszervezése folyamatban.
4. Szeminárium több üzemben és szakcsoportnál folyik és befejeződött (alapfokú). A városi szakmaközi bizottság oktatási csoportja mellé eszmei (pártvonal) oktatási felelős lesz beosztva.
5. Ifjúsági SZIT¹ vonal fejlődőképes.
6. Nővonal gyenge.
7. Az iskolák államosításával kapcsolatban akcióknál (megyei viszonylatban is) aktívan és eredményesen működtek közre a szakszervezetek.
8. Megállapításom szerint fehérvári viszonylatban a szakmaközi bizottság és a párt között bizonyos fokú súrlódást tapasztalok (szakképzettség megállapítása és jogkör) az ü.b.-k és egyéb helyek átszervezése alkalmával történt leváltások és elbocsátások alkalmával [sic!].
9. Általánosságban, városi viszonylatban [a] szakszervezeti szervezési vonalon komoly felfejlődés tapasztalható.
10. Az üzemek termelékenységére a hároméves terv² keretén belül, a szakszervezeti mozgalom fejlődése folytán és ezzel párhuzamosan párttagságunk fokozatos szervezésének bővítésével és oktatással komoly emelkedést értünk el [sic!].
11. FÉKOSZ vonalon komoly szervezési lehetőség van a megye egész területén. A termelési versenyek kibővítésébe komolyan bekapcsolódik.
12. A munkaközvetítést (szerződések) és -szervezést eredményesen lehetne felhasználni a pártunkon kívül álló újjagzdák és [a] középparasztság pártunkba való belépésére.
13. A megye területén a szakmaközi bizottságok csak részben működnek vagy nincsenek.
14. Az ifjúsági vonal (SZIT) komoly fejlesztése folyamatban van, és jó eredmények mutatkoznak.
15. Szakszervezeti vonalon tudomásom szerint a nőszervezés gyenge.
16. A bányászszervezeteknél tudomásom szerint komoly oktatás és bizonyos fokú átszervezések vannak. Az ü.b.-knél és az üzemi szervezeteknél a közelmúltban zökkenők és kilengések voltak (nagy részben azóta nyugalom).
17. Egyes bányáüzemeknél komoly százalékban találhatók pártonkívüli dolgozók.
18. A bányáknál előforduló munkáscsökkentéseknél,³ a dolgozók szociális helyzetének megállapításánál (az elbocsátásnál ezek lettek figyelembe véve) a helyi funkcionáriusok szerint a körzeti bányász titkár elvtárs Szailer Ferenc, nem a valóságnak megfelelően járt el.
19. A bányavidék dolgozói komoly agitációt fejtettek ki nem csak a környezetükben, hanem a környéken is az iskolák államosításának érdekében.

20. A bányáüzemek helyi szervezeteinél az üzem tagértekezletek megtartása folyó hó 1-től 30-ig befejeződnek.
21. Az általános hangulat a megye dolgozói körében gazdasági vonalon kielégítő.
22. Pártunkkal kapcsolatban [a] hangulat a dolgozók között (párttagságunk között) jó és reményteljes, még az indifferensek is komolyan rokonszenveznek velünk (dolgozók).
23. A klérus egy-két esetet leszámítva komolyabb agitációt még csak kezdeményezni sem tud.
24. A pedagógus szakszervezetet az államosítási akció folyamán oldalunkra állítottuk.
25. A jó termés kilátása a mezőgazdasági, ipari- és egyéb dolgozók között kedvező politikai hangulatot teremt pártunkkal szemben.

A jelentésben felsoroltakból végrehajtottak és végrehajtásra váró tennivalók konkretizálása

1. Az indifferens szervezet dolgozóinak megfelelő körütekintéssel a pártba való beszerzése.
 2. Az egyes üzemeknél az üb. és szervezetek vezetőségének a pártvonalnak és szakszerűségnek megfelelően való átszervezése.
 3. Az oktatás bővítése és folytatása (szak).
 4. Új városi SZIT titkár választás.
 5. Szakszervezeti vonalra feltétlen egy nőszervező sürgős beállítása.
 6. A szakcsoportok határozati javaslatok és aláírások gyűjtésével agitáltak az iskolák államosításáért.
 7. Fehérvári és megyei viszonylatban feltétlen arra törekszem, hogy a szakszervezeti vonal a párt irányvonalával szorosan együttműködve párhuzamosan haladjon és ragaszkodom ahhoz, hogy a városi és vidéki szervezetek és szakcsoportok vitás kérdéseiket személyem bevonásával oldják meg.
 12. FÉKOSZ vonalon kevésnek találom a szervezési mozgékonyt. Járási és nagyobb községekben munkaközvetítő iroda fenntartását találom szükségesnek, és a FÉKOSZ járási titkárok szorosabb együttműködését a pártunkkal.
 13. Bicskén folyó hó 13-án megalakult, ill. működésbe lett hozva a szakmaközi bizottság.
 14. A most megérkező SZIT megyei titkárnak komoly lehetőségei vannak az ifi vonal megszervezésére.
 15. Szükséges lenne egy nőszervező szakszervezeti vonalon, megyei viszonylatban a dolgozó nők aktiválására.
 16. A pusztavámi⁴ és móri bányáknál⁵ az üb. vitás kérdései folyó hó 10-én ottlétem alatt tisztázódott.
 17. A bányáknál előforduló nagyszámú indifferensek a pártba való beszerzése folyik. Kisgyónban⁶ személyesen ott voltam f. hó 6-án.
 18. A bányáknál történő elbocsátások [során] (Pusztavám) a helyi szervezet megállapítása szerint (f. hó 10-én Pusztavámon jártam), Szailer kerületi titkár elvtárs valótlan adatok alapján járt el. Szailer elvtárs kissé hazai sovíniszta (móri), és a párttól részben elszakadt.
 19. Jelentést kapok a bányász szervezetek üzemi és tagértekezletek megtartásáról, Szailer kerületi titkár elvtárstól.
 20. A kisgyóni dolgozók szülői értekezletet szerveznek a szomszédos Balinka községben az iskolák államosításával kapcsolatban. (Balinka klerikális sváb község.)
- A megye területén a szakszervezeti mozgalom (kivéve Fehérváron) széteső, és szervezési aktivitás a szakszervezeti megyei titkárság részéről nem tapasztalható, ennek folytatásaként a szervezeti dolgozók komoly nehezmenyézése tapasztalható.
- Pártszempontból komoly szükség volna ennek megszüntetésére, és a szakszervezeteknek a párttal való szoros együttműködésének megteremtése.

Reszortbeli működésem folyó hó 1-én kezdtem.

Elvtársi üdvözléssel:

(Somody József)
megyei szakszervezeti felelős

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/4 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárat.

- ¹ Szakszervezeti Ifjómunkás és Tanoncmozgalom, a Szakszervezeti Tanács ifjómunkás tömegszervezete volt. Az SZT ifjúsági titkársága 1945 februárjában hozta létre a fiatalokkal foglalkozó érdekvédelmi szervezetet, 1946 márciusában a SZIT országos mozgalommá vált. Két évvel később, 1948 márciusában a MINSZ kommunista irányítású ifjómunkás szervezete lett. 1950 júniusában, a DISZ megalakulása után elvesztette önállóságát, és beolvadt az MDP ifjúsági szervezetébe.
- ² A hároméves terv az első szovjet mintájú gazdasági terv volt Magyarországon. Célja az 1947. évi XVII. törvény szerint „Magyarország gazdasági és szellemi felemelkedésének meggyorsítása, valamint demokratikus rendjének megszilárdítása céljából és a lakosság életszínvonalának javítására”, valamint „a termelőerők fokozását, okszerű felhasználását és a különböző termelési ágak összhangját a nép egyetemes érdekében biztosítja”. 1947. évi XVII. törvény a hároméves gazdasági tervről. Honvári (szerk.) 2000: 457–458.
- ³ A gánti bauxitbányában 1948. május 1-jei hatállyal 163 dolgozó munkája vált fölöslegessé. 50 főnek felmondtak, 113 főt pedig három hónapos fizetés nélküli szabadságra küldtek. Kovács–Nemes–Örsi 1976: 79–80.
- ⁴ A pusztavámi szénbányában a kitermelés az 1942-ben alakult Pusztavámi Szénbánya Rt. vezetésével 1944-ben kezdődött. A bányát 1946-ban államosították. A bányászatot 1971-ben megszüntették, majd az eocénprogram keretében 1981-ben megkezdte a termelést a Márkushegyi Szénbánya, amely napjainkban is működik. Pera 1970.
- ⁵ Az 1903 óta ismert szénlelőhely kiaknázása az 1921-ben alakult Móri Szénbánya Rt. irányításával indult meg. A bányát a kitermelés csökkenése miatt 1929-ben bezárták, 1932-ben a Zacsó és Társa Rt. újra megnyitotta. A háború alatt hadiüzemnek nyilvánították és a Pusztavámi Szénbánya Rt.-hez csatolták. Pera 1976: 103–111.
- ⁶ Az 1910-es években felfedezett kisgyóni szénvagyont Freund Béla budapesti vállalkozó kezdte kitermelni 1922-ben, Wolfner Tivadar bányászattal 1923-ban megalapították a Kisgyóni Kőszénbánya Rt.-t. A bányát 1946 januárjában államosították. A kisgyóni bányászati 1972-ben szűnt meg. Pera 1976: 103–111.

9.

A FŐISPÁN JELENTÉSE A BELÜGYMINISZTERNEK A FELEKEZETI ISKOLÁK ÁLLAMOSÍTÁSÁRÓL

Székesfehérvár, 1948. évi június 21.

Fejér vármegye és Székesfehérvár thj. város főispánja

Székesfehérvár, Vármegyeháza, Telefon: 28

Szám: 958/1948.

Tárgy: A felekezeti iskolák államosításával kapcsolatban tett intézkedésekről jelentéstétel

Belügyminiszter Úr!
Budapest

Mai napon azonos szám alatt tett jelentésünket kiegészítéseképpen jelentjük:

Folyó évi június hó 15-én 15 h-kor 185 993/1948. III. 2. szám alatt távbeszélő rendelkezést kaptunk, az államosításra kerülő felekezeti iskolák felszerelésének biztosítása, egyes plébániák által fo-

lyó hó 18-án, esetleg korábban, vagy később elrendelt harangozások, végül egyes katolikus papok által szervezett, vagy szervezendő, úgynevezett testőrgárdák tárgyában.

A vett rendelkezés beérkezése után távbeszélőn az alispán úrral egyetértőleg azonnal érintkezést vettem fel Fejér vármegye járásainak főjegyzőivel és Székesfehérvár thj. város polgármester-helyettesével, és meghagytam nekik, hogy a joghatóságuk területén levő felelős, és illetékes papi személyekkel azonnal lépjenek érintkezésbe, közölgjék velük, hogyha az iskolák állagának megcsonkítása, vagy a harangozással kapcsolatban tömegizgalmi jelenségek lépnek fel, úgy azért személyükben lesznek felelősségre vonva. Tartoznak a netán megszervezett testőrgárdákat felosztatni, mert ellenesetben a legszigorúbb megtorlásban lesz részük.

Köteleztem a járási főjegyzőket, hogy a körjegyzőségek által még az napon hozzájuk befutó jelentéseket gyűjtsék össze, és ugyancsak még aznap továbbítsák hozzám. Mind az öt járás főjegyzője még az éjszaka folyamán jelentette, hogy a rendelkezéseknek eleget tett, az illetékes egyházi személyek azokat tudomásul vették.

E tárgyban izgalmi jelenségekről hozzánk jelentés nem érkezett.

Székesfehérvár, 1948. évi június hó 21. napján

Kispéter
(Dr. Kispéter István)
alispán

Hazai
(Dr. Hazai László)
főispán

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/67 ö. e. Saját kezű aláírásokkal, pecsétekkel hitelesített, géppel írott tiszta. A körpecséteken a FEJÉR VÁRMEGYE ALISPÁNJA, illetve a FEJÉR VÁRMEGYE és SZÉKESFEHÉRVÁR THJ. VÁROS FŐISPÁNJA felirat olvasható.

10.

FELHÍVÁS A KIOSZ HELYI CSOPORTJAINAK MEGALKOTÁSÁRA

Budapest, 1948. június 21.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Tömegszervezetek Osztálya
Budapest V., Árpád utca 6–8.
Köztársaság tér 27.

Budapest, 1948. június 21.

Kedves Tömegszervező Elvtárs!

Közismert, hogy az IPOK mint az Ipartestületek Országos Központja¹ megszűnt és annak minden funkcióját a Kisiparosok Országos Szabadszervezete² (KIOSZ) vette át. A KIOSZ most már mint az iparosság egyetlen érdekképviselői szerve működik, és sok új feladattal bővült munkaterülete. Fontos, hogy minden ipartestületi székhelyen a KIOSZ helyi csoportjai megalakuljanak.

Arra kérjük az elvtársakat, hogy vizsgálják meg, hogy megyéjük területéhez tartozó ipartestületi székhelyeken hol nincs megalakítva a KIOSZ helyi csoportja, és annak megalakításában a helyi demokratikus kisiparosságnak adjanak sürgősen segítséget.

A KIOSZ az elmúlt napokban felhívással fordult az ország összes ipartestületi vezetőségéhez a helyi csoportok megalakítására vonatkozóan. A KIOSZ helyi csoportjainak megalakítása tehát országosan megindult, de aggályos, hogy a helyi csoportok vezetését reakciós erők szerzik meg, és ezért kell a pártnak beleavatkozni és irányítani a csoportok megalakulását, hogy azt elsősorban MDP párti [sic!], vagy demokratikus érzelmű kisiparosok vegyék kézbe.

Továbbá a KIOSZ az ipartestületek székhelyén lévő elsőfokú iparhatóság mellett működő (most alakul) iparigazolványok kiadását véleményező bizottságba 2 tagot delegál.

Gondoskodjanak az elvtársak arról, hogy a megalakuló véleményező bizottságba is MDP tagok kerüljenek.

Arra kérjük az elvtársakat, hogy ne mulasszák el ezen kedvező alkalom kihasználását arra vonatkozóan, hogy országos viszonylatban is kezünkbe vehessük az iparosság vezetését és ezen keresztül demokratikus átnevelését.

Kérünk ezen munkákkal kapcsolatos tennivalók elvégzéséről külön jelentést.

Elvtársi üdvözlettel:

[olvashatatlan aláírás]

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/23 ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázata. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE Tömegszervezetek Osztálya felirat olvasható.

¹ Az Ipartestületek Országos Központja a 6110/1948. számú Kormányrendelet alapján 1948. május 18-án szűnt meg. Jogkörét a Kisiparosok Országos Szövetsége vette át, amelynek megyei, járási szervezetei is létrejöttek. A Magyar Köztársaság kormányának 6110/1948. Korm. számú rendelete az Ipartestületek Országos Központjának megszüntetése tárgyában.

² Helyesen: Kisiparosok Országos Szövetsége.

11.

A KÖZPONTI VEZETŐSÉG SZERVEZÉSI OSZTÁLYÁNAK KRITIKAI MEGJEGYZÉSEI A MEGYEI BIZOTTSÁG MUNKATERVÉVEL KAPCSOLATBAN

Budapest, 1948. június 25.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Szervezési Osztály
Budapest V., Akadémia utca 17.
Telefon: 185-936

Budapest, 1948. június 25.
Iktatószám: BE/Jné

A[z] MDP Fejér Megyei Bizottságának
Székesfehérvár

Kedves Németh Elvtárs!

Megkaptuk az mb. 5 hetes munkatervét az egyházi reakció elleni harc és a felekezeti iskolák államosításával kapcsolatban. Bár ez a kérdés ma már lényegesen más stádiumban van, mint a munkaterv elkészítésekor, mégis szükségesnek tartjuk, hogy ehhez a munkatervhez néhány kritikai megjegyzést fűzzünk.

Már a székesfehérvári városi jelentés felküldésével kaptunk egy hasonló felépítésű és tartalmú munkatervet. Általában véve helyesnek tartjuk, hogy marxista-leninista vonalon álló pártok a marx-lenini tanítások értelmében készítenek tervet és cselekszenek a terv alapján. A marx-lenini tanításoknak gyakorlati munkánkban való alkalmazása azonban nem jelentheti e tanítások merev és mechanikus átvitelét. Az volt a benyomásunk, hogy az elvtársak elolvasták, vagy áttanulmányozták a leninizmus stratégiára és taktikára vonatkozó egy, vagy két elméleti cikkét és ezt mechanikusan alkalmazták a gyakorlatban. A marxista-leninista gyakorlatnak nem az az ismérve, hogy e tanítások mereven alkalmazandók egy-egy gyakorlati kérdésre, hanem az, hogy miképpen tudjuk a helyi körülményeket mérlegelve a marxizmus-leninizmus talaján szilárdan állva feladatainkat megoldani. Az ilyenfajta munkaterv azt a tudatot ébreszti bennünk, hogy az mb. a felületen mozogva, kirakatba teszi azt az elméleti felkészültséget, amely azonban, mint ez a munkaterv is bizonyítja, még fogyatékos. Olyan értelemben tehát a stratégia-taktika elméleti kérdéseit gyakorlati munkában alkalmazni, mint ahogy azt az elvtársak tették, nem helyes és mechanizmusba vezet. Egy munkaterv legdöntőbb feladata a már kiadott általános szervezési és reszort feladatoknak egy bizonyos területre való konkrét alkalmazása. Meghatározni, hogy mit akarunk tenni, és hogy akarjuk azt végrehajtani. Fontos még az időbeosztás, a határidőknek [a] megszabása, és az egyes reszortfeladatokra felelős elvtársak kijelölése. Egy másik hiányossága a munkatervnek az, hogy általánosságokban beszél, és nem szabja meg azokat a módszereket, cselekvési módokat, amelyeket bizonyos cél elérése érdekében alkalmaznunk kell.

Az ilyen merev és általános munkatervek veszélye amúgy is nagy. Kezünkhöz jutott pl. a Fejér megyei Vereb község 4 és fél soros „munkaterve” az egyházi iskolák államosítása kérdésében. Ebben a pár sorban ilyen megállapítások vannak: „1948. június 6-án indul meg a roham a cél érdekében. Munkánkat a kapott instrukciók alapján fogjuk igazi szocialistákhoz illően végezni.” Nem akarunk természetesen e megállapítások és az mb. munkaterve között párhuzamot vonni, vagy a kettőt egymással összefüggésbe hozni, de ebből a pár soros idézetből is láthatják az elvtársak, hogy milyen veszélye van a mechanizmusnak.

Kérjük az elvtársakat, hogy ezeket a kritikai szempontokat tegyék magukévá, és a jövőben a munkatervek elkészítésekor használják fel.

Elvtársi üdvözlettel:
[olvashatatlan aláírás]

Ui.: Szabadi elvtárs szabadságolási kérelmét jóváhagyjuk.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 1/36 ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE SZERVEZÉSI OSZTÁLY felirat olvasható.

12.

AZ MDP KÖZPONTI VEZETŐSÉG KARHATALMI OSZTÁLYÁNAK LEVELE, AMELY-
BEN A MEGYEI BIZOTTSÁGOT FIGYELMEZTETIK A RENDŐRSÉGGEL
VALÓ JÓ VISZONY FENNTARTÁSÁRA

Budapest, 1948. július 5.

Magyar Dolgozók Pártja

MDP Fejér Vármegyei Bizottsága

Székesfehérvár

Arról értesültem, hogy szolgálati és a rendőrség belső ügyeivel kapcsolatos nézeteltérések merültek fel a megyebizottság és Kalmár r. szds.¹ elvtárs között.

Nem tudom, hogy ezek a nézeteltérések tulajdonképpen miből keletkeztek, de mindenesetre fel kell hívnom az elvtársak figyelmét arra, hogy Rajk elvtárs messzemenően helyteleníti a helyi párt-szervezeteknek a rendőrség szolgálati ügyeibe való beavatkozását. Belügyi elvtársak véleménye szerint Kalmár elvtárs igen elhanyagolt állapotban találta a kapitányságot, hatalmas restancia volt, amelyet csak igen erős kézzel lehet megszüntetni. Kalmár r. szds. kitűnő elvtársunk, aki ha túlórázást tart szükségesnek, minden bizonnyal meg van rá az oka.

Kifejezetten rendőri vonatkozású ügyekben kizárólag Kalmár elvtárs hivatott intézkedni, illetve dönteni.

A rendőrséggel való jó együttműködés érdekében kérem az elvtársakat, hogy ezeket a szempontokat sohasem hagyják figyelmen kívül, egyéb – politikai – kérdésekben természetesen az elvtársak irányítását, véleményét Kalmár elvtársnak helyben kell hagynia.

A jó munka érdekében kérem az elvtársakat, hogy Kalmár elvtárral a jó viszonyt igyekezzenek fenntartani, alkalomadtán Kalmár elvtárs figyelmét is fel fogom hívni, hogy politikai kérdésekben a megyebizottsággal szoros kapcsolatot tartson fenn.

Elvtársi üdvözlettel:
[olvashatatlan aláírás]

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/121 ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázata. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE KARHATALMI OSZTÁLY felirat olvasható.

¹ Kalmár Béla rendőr százados.

13.

NEICHEL LÁSZLÓ MEGYEI TERMELÉSI FELELŐS FELJELENTÉSE

Székesfehérvár, 1948. július 22.

Jelentés [az]
Államvédelmi Osztálynak

Alulírott jelentem, hogy július 21-én Bicske Székesfehérvár között a vonaton – mint később megállapítottam – Csaba Zsolt verebi lakos¹ a következő kijelentést tette a vármegye főispánjára: a minap egy küldöttség járt nála – [a] főispánnál –, akik előtt a főispán erősen vágta a kulákokat. Mikor a főispán elmondta mondókáját, akkor kérdezte meg a küldöttség tagjaitól, hogy ti kik is vagytok. Ekkor derült ki, hogy a küldöttség tagjai 60 holdas kulákok.

Továbbá a következő kijelentést tette még: Hazai László öccse Hazai Samu rk. nem a mi emberünk. Hazai Lászlónak még egy baja van, nem tanult meg még bögni. Tudniillik ő nagyon értékes

ember. Ha bögni tudna, már ötezer forintot érne, olyan nagy marha. További kijelentéseket is tett még, de azokat már nem értettem, mert úgy vettem észre, hogy a lovasberényi ref. tiszteletes² – kinek fentieket mondotta – valószínűleg észrevette, hogy én figyelem és figyelmeztette őt.

Székesfehérvár, 1948. júl. 22.

Neichel László
(Neichel László)
m. termelési felelős

Csaba Zsolt internálva lett!

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 1/42 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázata.

¹ Dr. Csaba Zsolt (FKgP) nyugalmazott adóügyi jegyzőről, a Verebi Nemzeti Bizottság elnökéről van szó, aki internálása miatt kiszorult a közéletből. Dakó–Vitek 2003.

² A korszakban Komáromy János volt Lovasberény lelkésze. Lásd: Mong Attila 2009.

14.

KALMÁR BÉLA RENDŐR SZÁZADOS LEVELE AZ MDP KÖZPONTI VEZETŐSÉG
KARHATALMI OSZTÁLYÁNAK, MELYBEN BIZTOSÍTJA ŐKET A KÖZTE, ÉS
A MEGYEI BIZOTTSÁG KÖZÖTT FENNÁLLÓ JÓ VISZONYRÓL

Székesfehérvár, 1948. július 24.

Székesfehérvár, 1948. július 24.

Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége
Karhatalmi Osztály

Budapest

F. évi június hó 3-án kelt T. Elvtársak által Szfvár megyebizottságához [sic!] adott utasításra, a megyebizottság felkérésére válaszolok az alábbiakban.

A megyebizottság és [a] rendőrkapitányság között komoly ellentét tudomásom szerint nem áll, és nem is állt fenn. Tény az, hogy az egyik alkalommal a belügyminisztériumi rendőr elvtárs ment át Székesfehérváron és érdeklődött a szfvári kapitányság ügymenetéről, én őtet [sic!] tájékoztattam a magas restanciáról, és a beosztott bajtársak felületes és hanyag munkájáról, közöltem vele, hogy a munkaidőt egyes osztályokon meg kellett hosszabbítanom a fent említett restancia elintézése céljából. Ugyanakkor említettem meg neki, hogy beosztott bajtárstól hallottam, hogy a megyebizottsági elvtársak helytelenítik ezen ténykedésemet, de ezzel kapcsolatban a megyebizottsággal nekem komoly ellentét nem volt, és bízom abban, hogy nem is lesz.

Elvtársi üdvözléssel:

Kalmár
rendőr százados
Kalmár Béla

15.

AZ MDP KÖZPONTI VEZETŐSÉG SZERVEZŐ BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE
A BESZOLGÁLTATÁSI VERSENYEK MEGSZERVEZÉSÉRŐL

Budapest, 1948. július 27.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetőség
Szervező Bizottsága
Sürgőnycím: Kompárt Budapest

Budapest, 1948. július 27.

Az MDP Fejér Megyei Bizottságának
Székesfehérvár

Kedves Titkár Elvtárs!

A szervezőbizottság július 27-i ülésén foglalkozott a beszolgáltatás kérdésével.

Megállapította, hogy egy új jelenség van kifejlődőben az országban. Az ország különböző részeiből egyre több jelentés érkezik arról, hogy a dolgozó parasztság tömegei spontán, alulról, beszolgáltatási versenyt kezdeményeznek. Községek gazdái és egész községek hívják ki egymást versenyre a beszolgáltatás gyors és pontos teljesítésére.

Az SZB úgy határozott, hogy a beszolgáltatási versenyt országos társadalmi tömegmozgalommá kell kiszélesíteni. Meg kell változtatni a dolgozó parasztság[nak] a beszolgáltatáshoz való viszonyát, hogy azt ne terhes kényszernek tekintse, hanem olyan – a demokratikus államhatalom iránti – kötelességnek, melynek önként és örömmel tesz eleget.

Az SZB úgy határozott, hogy az UFOSZ felhívással fordul a dolgozó parasztsághoz, melyben felszólítja őket, a beszolgáltatási versenyhez való csatlakozásra.

Az SZB utasítsa a megyebizottságainkat:

1. Az UFOSZ felhívásának megjelenése után (megjelenik valamennyi csütörtöki lapban),¹ a megyei titkár elvtárs hívja össze a megyei beszolgáltatási népi bizottságot, és foglaltasson azzal állást az UFOSZ felhívására, a beszolgáltatási verseny kérdésében.

A bizottság hozzon határozatot, melyben:

a. csatlakozik az UFOSZ felhívásához

b. kihív versenyre egy másik megyét, *Veszprém*

c. felhívást intéz a megye valamennyi községéhez, a községi beszolgáltatási népi bizottságokhoz, szervezzék meg a versenyt a községen belül, és hívjanak ki versenyre egy másik községet.

d. a bizottságban résztvevő valamennyi párt és *tömegszervezet hathatásosan hívja fel* helyi szervezeteit a versenybe való aktív bekapcsolódásra.

2. A megyei közellátási hivatalnál legyen egy felelős ember, aki a beszolgáltatási verseny menetét, eredményeit és hibáit állandóan napirenden tartja, és közli a megyei népi bizottsággal.

A megyei sajtó állandóan foglalkozzék a beszolgáltatási versennyel, közölje a kihívásokat, és emelje ki a legjobb községeket. A megyei beszolgáltatási népi bizottság hetenként értékelje ki a verseny

állását. A megyei párttitkár a minden héten, pénteken délután postázandó összefoglaló heti jelentésében állandóan konkrétan jelentse a verseny állását.

A beszolgáltatási versennyel kapcsolatos SZB határozat végrehajtásáért a megyei titkár elvtárs a felelős.

Elvtársi üdvözlettel:

Kovács István

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/90 ö. e. Sajátkezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tiszttárazat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE SZERVEZÉSI OSZTÁLY felirat olvasható.

¹ A cikk a szombati lapban jelent meg. *Országos beszolgáltatási verseny indul.* FN 1948. július 31. 2.

16.

A MEGYEI, VÁROSI ÖNKORMÁNYZATOKNÁL VEZETŐ ÁLLÁSOKAT BETÖLTŐ
TISZTVISELŐK NÉVSORA

Székesfehérvár, 1948. augusztus 6.

MDP Fejér Megyei Pártbizottsága, Székesfehérvár

3884/1948.

Ru/Ki

Kérjük e számra feltétlenül hivatkozni

Székesfehérvár, 1948. augusztus 6.

Tárgy: A megyei, városi önkormányzatok
vezető állásokat betöltő tisztviselők
névsorának küldése

MDP Központi Vezetősége

Közigazgatási Osztály

Budapest

Kedves Elvtársak!

Folyó évi július hó 28-án kelt 9877 SZM/BM sz. levelükre hivatkozva közöljük a következőket.

Főispán:	Dr. Hazai László MDP
Alispán:	Dr. Kispéter István MDP
Vm. főjegyző:	Dr. Ármós István FK[g]P

Járási főjegyzők és jegyzők

Adony:	Mayer Lajos főjegyző MDP
	Dr. Matey Géza jegyző NPP
Mór:	Kiss Lajos főjegyző MDP
	Gotthárdi István jegyző MDP
Sárbogárd:	Holló Elek MDP (jelenleg közig. tanfolyamon)
	helyette dr. Zsátos Jenő MDP
	Halasi Rektoria Tibor jegyző FK[g]P
Központi:	Móder József MDP (jelenleg közig. tanfolyamon)
	helyette Králicz Gyula FK[g]P

Bicske: Dr. Radnóti István MDP jegyző
Vassányi Géza főjegyző MDP
Dr. Zsátos Jenő MDP (jelenleg Sárbogárd)

Vm. tisztii főügyész:	Dr. Barabás Ferenc kizárt SZDP
Vm. főkapitány:	Kalmár Béla MDP
Államvédelmi oszt. vez.:	Gróh József MDP
Számvevősegi főnök:	Ladányi István MDP
Term. min. biztos:	megszűnt
Gazdasági felügy.:	Dr. Virág István FK[g]P
Államépít. hiv. vez.:	Cser István MDP
Vm. szoc. felügyelő:	Virág Ferenc MDP
Tanker. főigazgató:	Csaplovics József FK[g]P
Tanfőügyelő:	Dr. Kléri Nándor FK[g]P
Szab. műv. főfelügy.:	Rácz István MDP
Közell. főfelügyelő:	Gyulai-Fodor László kizárt SZDP
Ker. iparfőügyelő:	Bede Lajos NPP
Pénzügyi igazgató:	Dr. Zakariás Károly MDP
Adóhivatali főnök:	Puskás Jeromos MDP
Földhiv. vezető:	Lajtos-Markó János MDP
Munkaügyi felügyelő:	Dr. Pajor János FK[g]P

Elvtársi üdvözléttel:

(Rusz György)
megyei közig. felelős

(Németh István)
megyei pártbizottság titkára

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/156 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáztat.

17.

AZ MDP KÖZPONTI VEZETŐSÉG AGRÁRPOLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK INSTRUK-
CIÓI A MINTAGAZDA KITÜNTETÉSEK KIOSZTÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

Budapest, 1948. augusztus 10.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Agrárpolitikai Bizottság
Titkársága
Budapest V., Árpád utca 8.

Budapest, 1948. augusztus 10.
Iktatószám: 653/1948.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.

MDP Megyei Pártbizottságnak

Tisztelt Elvtársak!

Pártunk Politikai Bizottságának határozata értelmében a mezőgazdasági termelési versenyben kiváló eredményeket elért dolgozó parasztokat „mintagazda” jelvénnel tüntetjük ki.

A „mintagazdák” első csoportjának (300 dolgozó parasztnak) kitüntetését szeptember 8-ra tervezzük¹ az őszi mezőgazdasági kampány és verseny beindításával kapcsolatban. Ennek a 300 mintagazdának azok közül a dolgozó parasztok (akik földjüket túlnyomóan saját és családjuk munkaerejével művelik meg) közül kell kikerülni, akik:

1. A gabonatermés terén kiváló terméseredményt értek el, de ugyanakkor egész gazdálkodásuk mintaszerű, a közösséggel törődő és a szövetkezeti mozgalomban való részvételükkel is kitűnnek.
2. Demokratikus magatartásúak (ne csak MDP tagok legyenek).
3. A demokratikus államhatalommal szemben kötelezettségeiknek (adó, beszolgáltatás stb.) példászerűen eleget tettek.

A kiválogatásnál az legyen a szempont, hogy minden járásra és mezőgazdasági városra jusson legalább egy kitüntetett dolgozó paraszt.

A kitüntetettek között legyenek középparasztok is, amennyiben a fenti szempontoknak megfelelnek, de kulákok semmi körülmény között sem.

A „mintagazda” kitüntetésre első fokon a községi versenybizottságok, második fokon a megyei versenybizottságok teszik meg a javaslatot. Augusztus 18-ig kell a községben a bírálatot megejteni, és augusztus 22-ra a megyei versenybizottságokhoz kell felterjeszteni a javaslatot. A megyei versenybizottságnak augusztus 28-ig kell a javaslatot az Országos Mezőgazdasági Termelési Versenyirodához felterjeszteni. Az erre vonatkozó utasítást a községi és megyei versenybizottságok közvetlenül az országos versenyirodától kapják.

Politikai szempontból döntő, hogy politikai és termelési szempontból valóban a legjobbak kapják meg a kitüntetést, ezért felhívjuk az elvtársak figyelmét,

1. hogy intézkedjenek a községi versenybizottságoknál a bírálat időben való elvégzése érdekében,
2. hogy a megyei versenybizottságokban dolgozó elvtársakon keresztül a megyebizottság vizsgálja felül a kitüntetésre javasoltak névsorát, és azokat javasoltassa a megyei versenybizottságokkal, akik valóban megfelelnek. Egyben a legjobb 8-20 kitüntetésre javasolt nevét terjessze fel az országos káderosztályhoz, Boldoczki elvtárshoz az érdemesség sorrendjében augusztus 25-ig.

Amint az országos pártajtó megkezdí a „mintagazda” kitüntetés propagandáját, az elvtársak is népszerűsítsék a helyi pártajtó útján.

Elvtársi üdvözléttel:

Erdei Mihály

az Agrárpolitikai Bizotts. Titk. v
(Erdei Mihály)

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/90 ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tiszttáztat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Agrárpolitikai bizottság felirat olvasható.

¹ A 300 mintagazda közül 1 székesfehérvári és 11 Fejér megyei volt. Kitüntetésükre szeptember 10-én került sor, melyről hírt adott a helyi sajtó is. *Ma tüntetik ki a fejérmegyei mintagazdákat.* FN 1948. szeptember 10. 1.

Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Pártbizottsága, Székesfehérvár

4246/1948.

Csa/Gá

Kérjük e számra hivatkozni

Székesfehérvár, 1948. augusztus 16.

Tárgy: Megyei RG par. július

havi jelentése

MDP Központi Vezetősége
Rendező Gárda Parancsnokság

Budapest

Július havi jelentésemet az alábbiakban teszem meg.

Létszám

A megye RG tagjainak összlétszáma kb. 450-480 (a községekből még nem jelentenek rendszeresen, így [a] pontos létszámot nem ismerem).

A város RG tagjainak létszáma 62 fő, ebből 19 nő és 43 férfi.

Kiképzés, oktatás.

A tavaszi oktatási idény kezdetén körlevében felhívtam a községi RG rajok figyelmét arra, hogy minden RG tag kapcsolódjon bele az alapfokú, majd később a kongresszusi szemináriumokba. A megyéből jelentés nem érkezett, de más úton – a megyebizottság tagjainak ellenőrzése folytán – megállapítottam, hogy a felhívás nem maradt eredménytelen, a szemináriumokon sok RG tag vett részt.

A város I. szakasza július 29-én fejezte be a szemináriumot, 10 fő jó eredménnyel vizsgázott. A város II. szakasza július 31-én fejezte be, 11 fő jó eredménnyel vizsgázott.

A kiképzés és oktatás vonalán most az új szervezési szabályzat¹ ismertetése, az elsősegélynyújtó tanfolyamok és az alaki kiképzés következnek.

Gárda napok

A megyében és városban hetenként egy este két óra (városban I. szakasz csütörtök, II. szakasz szombat 7–9).

Szolgálat

Pártnapok, pártértekezletek előkészítése (dekoráció), ugyanakkor ügyeletes, eligazító és összekötő szolgálat teljesítése minden alkalommal.

Összeírás

Instruktor elvtárstól megkaptam az RG tagok összeírására vonatkozó utasításokat és 363 db kartont. Ezt a mennyiséget az RG taglétszámnak megfelelően szétosztottuk és az összeírás megkezdődött.

Tekintettel arra, hogy több helyről kértek még kartont, – ami természetes is, mert a létszám több mint a kiadott 363 kanton – kérem az elvtársakat, hogy pont 600 db kartont küldeni szíveskedjenek. Az összeírás anyagát lemásolva aug. 25-én fogjuk felküldeni az országos parancsnokságra.

RG megyei és járási parancsnokság

Instruktor elvtárstól utasítást kaptam az öttagú megyei pság. felállítására. Ennek alapján a megyei káderes elvtárssal együtt nézzük meg az erre alkalmas elvtársakat. Aug. 30-ig megszervezzük.

A parancsnoknak javasolt Pálffy² elvtárssal átbeszéltük a feladatokat a szervezés és ellenőrzés terén és bekapcsolódott a munkába.

Megyénk öt járásából 3-ban már be van állítva egy-egy járási RG pk. Két járásban aug. 30-ig beállítjuk. Ugyanakkor megnézzük, hogy kik lennének alkalmasak a járási pságba és utána a m. káderes elvtárssal összeállítjuk az öttagú járási RG pságokat is.

Munkaterv

Városi RG pk. kidolgozta a 3 hónapos munkatervet, a megyei 3 hónapos munkatervet. Pálffy elvtárssal az új megyei pk. elvtárssal IX. 1-re elkészítjük és felküldjük.

Jármű

A megyei RG pság. részére leküldött motorkerékpárt átvettük, vidéki szervező és ellenőrző munkánkat nagyban megkönnyíti.

Melléklet: 1 db munkaterv.³

Elvtársi üdvözléssel:

(Csapó Ferenc)

megyei RG par[ancs]nok

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/9 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ A RG új szervezeti szabályzatának kidolgozására a Szervező Bizottság 1948. július 2-án adott utasítást és július 8-áig adott rá határidőt. A határozat elérhető (2010. június 16):

http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=5062871&MT=1

A RG átszervezésére a Szervező Bizottság 1949. február 21-én készített javaslatot. Elérhető (2010. június 16):

http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=5064011&MT=1

A RG feloszlására a Szervező Bizottság 1950. május 22-én tett javaslatot. A Titkárság a javaslatot június 14-én elfogadta.

Az SZB javaslata elérhető (2010. június 16):

http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=5065328&MT=1 A Titkárság határozata elérhető (2010. június 16.):

http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=44228&MT=1

² Neve a dokumentumban Pálffy alakban is előfordul.

³ A munkaterv nem maradt fent.

19.

A MEGYEI BIZOTTSÁG LEVELE, AMELYBEN A SZÉKESFEHÉRVÁRI TORNA CLUB FELOSZLATÁSÁT KÉRI

Székesfehérvár, 1948. augusztus 17.

MDP Fejér Megyei Pártbizottsága, Székesfehérvár

4300/1948

Fa/Ki

Kérjük e számra feltétlenül hivatkozni.

Székesfehérvár, 1948. augusztus 17.

Tárgy: Székesfehérvári sportegyesületek
egységesítése

MDP Központi Vezetősége

Sportosztály

Fábik Gyula Elvtárs

Kedves Fábik Elvtárs!

Már több hónapja folyik Székesfehérvár sportjának egységesítésére az akció. Nehéz munka volt az üzemi sportegyesületek vezetőit és sportolóit meggyőzni, és az egyesülés útjára hozni. Ma már azonban az üzemek sportegyesületei (Börgyár,¹ Bauxit, Vadásztölténygyár, Közművek, Felmayer gyár²) közgyűlésileg is kimondották az egyesülést, tehát ezen a vonalon elhárult minden akadály az útból. A város másik társadalmi egyesülete az SZTC³ azonban keményebb diónak mutatkozott, mint azt kezdetben hittük. Azt történt ui., hogy amikor tárgyalni kezdtünk velük, az égvilágon mindent helyeseltek, de mikor gyakorlati kivitelezésre került a sor, mindig a saját elgondolásait akarták a pártra és a többi egyesületre oktrojálni. Úgy a gazdasági kérdésekben, mint minden egyéb másban a saját szemszögükből és egyes vezetők egyéni érdekeinek megfelelően akartak az egyesülésben részt venni. Természetesen mi láttuk ezt, és meggyőződünk róla, hogy az egyesület minden munkáját és az egyesület helytelen útra való terelését Bruck Gyula irányítja, bár névlegesen nem szerepel az SZTC vezetőségében. Bruck Gyuláról csak annyit, amit már úgyis tudtok, kizárt jobboldali SZDP, és könyve, amelyet a Horthy-rendszer alatt írt, és amiben a Horthy rezsimet dicsőíti és antibolsevizmusról ír, indexen van.⁴ Az egyesülés kérdése tehát minden jó szándékunk mellett az SZTC-vel kapcsolatban csődöt mondott. A harc most már a párt és Bruck Gyula között folyik. Sajnos az a helyzet, hogy az SZTC-ben levő MDP tagok, melynek túlnyomó többsége volt SZDP-beli, ha láthatóan nem is, de hallgatólagosan Bruck Gyulát támogatja. Egy szekta alakult ki, amely politikai vonatkozásban is káros pártunk és a helyi politika szempontjából. A megye[i] pártbizottság erről a kérdésről már tárgyalt és levelezett a sportosztállyal, és javasolta az SZTC feloszlását. Ez a kérdés most már égetően aktuálissá vált. A polgármester hivatalos javaslata az SZTC megszüntetésére a Belügyminisztériumban fekszik. Az Államvédelmi Osztály jelentése szintén. Arra kérünk, hogy ennek az égető kérdésnek végleges megoldásában bennünket a párt teljes súlyával támogass. Az SZTC felosztása presztízs kérdésévé vált az mb.-nek és nem szeretnénk [az] esetleges bürokratikus felfogás miatt presztízsünket sportberkekben elveszíteni. Az mb. mindent megtett a sportvonal helyes és jó kiépítésére, és annak [a] párt szolgálatába való állítása érdekében. Konkrét kérésünk tehát az, hogy az SZTC-t augusztus 20-ika előtt a belügyi kormányzat a felterjesztett javaslatok alapján oszlassa fel, a vagyonát vegye zárlat alá és annak kezelésével a Székesfehérvári Szakszervezeti Tanács titkárságát bízza meg. Az egyesülés így zavartalanul megtörténhetik, és megszüntetjük azokat a zavaros körülményeket, amelyek eddig a kibontakozást lehetetlenné tették. Tudom, hogy a Belügyminisztérium egyesületi osztályának vezetője dr. Halász elvtárs szabadságon van. Azonban mi az egyesület feloszlására vonatkozóan Rajk elvtárstól még a nyár elején, itt járta alkalmával, konkrét ígéretet kaptunk, és erről dr. Halász elvtárs is valószínűleg tud. Arra kérek, hogy akár Halász elvtárs helyettesével, akár közvetlen felettesével az SZTC feloszlását intéztesd el, és ha arra mód van, akkor annak véghatározatát e sorok átadójával Glotz Ferenc elvtárssal, mint megyei sportfelügyelővel küldjétek el.

Elvtársi üdvözlettel:

(Farkas Mihály)
megyei tömegszervező, megyei pártbiz.
titkár helyett[es]

- ¹ A Székesfehérvári Bőrgyár jogelődjét Weiss Simon és Tull Antal alapította 1834-ben Lovasberényben. A cég 1855-ben Székesfehérvárra települt és jelentős bőrgyárrá fejlődött. 1944-ben Vondra Géza kirendelt vezető, a Dermata Művek Bőr- és Cipőgyár Rt. részére tíz évre bérbe adta a gyárat. A vállalat a háború után néhány hónapig szovjet irányítás alatt állt, majd az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának jogkörébe utalták. A cég 1948 márciusában került állami tulajdonba. 1956-ban beolvadt a Simontornyai Bőrgyárba, az üzemet 1981-ben zárták be. Demeter 1982.
- ² A céget Felmayer István alapította 1845-ben Székesfehérváron.
- ³ A Székesfehérvári Torna Club 1904-ban alakult, elnöke a város polgármestere volt. A városi és megyei szembenállás és a politikai csatározások következményeként 1924-ben a Zavaros Aladár polgármester vezette klubból kiváltak, új egyesületet alakítottak (ARAK). Zavarost hazafiatlannak, destruktívnak és liberálisnak bélyegezték. A klubot pedig azzal vádolták, hogy nem a nemzeti sportot támogatja. Az ARAK mellett a klub háttérbe szorult, majd a harmincas évektől szüneteltette működését. Az egyesület Bruck Gyula vezetésével 1945 júniusában újraalakult. A kommunisták igyekeztek befolyásukat az SZTC-re is kiterjeszteni. A két sportegyesület fúzióját tervezték. A szembenállás mindkét egyesületet tönkretette. Az egyesület az egyesítéssel való ellenállása miatt 1948-ban feloszlatták. Schmöltz 1970b., Schmöltz 1970a.
- ⁴ Bruck Gyula Géza 1942. A betiltott és megsemmisítendő fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek között helytelenül Kuortti Ádám néven szerepel a könyv. (Kuortti Ádám „*Labdarúgó Sport*” a nemzeti eszme szolgálatában. A labdarúgás A-B-C-je. Turul Nyomda, Székesfehérvár.) A kötet a rövid bevezetőtől eltekintve politikával nem foglalkozik, csak a labdarúgás technikai kérdéseit tárgyalja.

20.

JEGYZÖKÖNYV AZ 1948. SZEPTEMBER 29-I PÁKOZDI ÜNNEPSÉG
ELŐKÉSZÍTÉSÉRŐL

Székesfehérvár, 1948. augusztus 24.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Székesfehérvárott 1948. augusztus hó 24-én tartott értekezletről.

Jelen vannak: dr. Hazai László főispán, Döme Piroska a Miniszterelnökség Centenárisosztályának vezetője, Pálmai Aliz a helyettese, Nuricsáni János a Szabadságharcos Szövetség¹ részéről és Farkas Mihály vm. tömegszervező.

Az értekezlet tárgya a Magyar Szabadságharcos Szövetség és a Miniszterelnökség Centenáris Ügyosztálya által szeptember 26-án, Pákozdon rendezendő szabadságharcos nagygyűlés illetve a pákozd-i csata 100 éves évfordulójának emlékünnepe.

Az értekezlet megállapodik abba, hogy az egyesített emlékünnepe helye Pákozdon. A centenáris ü. költségvetésében biztosított fedezetet a kijelölt bizottságnak (felelős: dr. Hazai László főispán) rendelkezésére bocsátja. Az ünnepség de. 11 h-kor kezdődik a helyreállított pákozd-i emlékműnél. Politikai szónoknak Rajk László külügyminiszter urat kéri fel. Ugyanakkor tartja a Szabadságharcos Szövetség megyei alakuló nagygyűlését, melynek központi szónokát a Magyar Szabadságharcos Szövetség központja küldi ki (Pálfi vagy Sólyom altábornagy). A részletes program kidolgozását 5-ig az előkészítő bizottság köteles felküldeni Budapestre a centenáris ü.-nak. Ugyanez áll a délutáni programra is. A de. és du. programot egy közös ebéd köti össze kb. 150-200 személyre. A megyéből Pákozdra összegyűlt ünnepi közönséget gulyáságyú beállításával és büfé felállításával fogják biztosítani [sic!]. A meghívottak névsorát, valamint az ünnepi szónokok nevét 5-ig be kell jelenteni. A meghívók elkészítését a centenáris ü. és a Szabadságharcos Szövetség vállalta és szept. 18-ára elkészíti.

K. m. f.

A jegyzőkönyv hitelül:

Hazai

(Dr. Hazai László)

főispán

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/57 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ Az MSZSZ Fejér megyei csoportja, 1948. május 17-én alakult meg. Elnöke: Auszmann György, alelnökök: dr. Kispéter István, Bakora Gizella, Nagy Ignác, titkár: Szücs István, propagandista: Galla Miklós, kultúrvezető: Hornyák György, sportfelelős: Glotz Ferenc, pénztáros: Gróh József. A választmány tagja lett Szittyay Dénes volt bakonykúti plébános is. Az MSZSZ székesfehérvári szervezetének megalakulására 1948. szeptember 12-én került sor.

21.

A FEHÉRVÁRI DOLGOZÓK SPORTEGYESÜLETÉNEK MEGALAKÍTÁSA

Székesfehérvár, 1948. szeptember 6.

MDP Fejér Megyei Pártbizottsága, Székesfehérvár

4836/1948.

Fa/Ki

Kérjük e számra feltétlenül hivatkozni

Székesfehérvár, 1948. szeptember 6.

Tárgy: Szfvári Dolgozók Sportegyesületének¹ megalakítása

MDP Központi Vezetősége

Sportosztály

Hidas Ferenc Elvtárs

Budapest

Kedves Hidas Elvtárs!

Székesfehérváron hosszú harc után megteremtettük az egységes sportegyesületet a Fehérvári Dolgozók Sportegyesületét. A fúzió négy egyesületből jött létre: éspedig a Szak (volt ARAK²), a Vadász-tölténygyári FE és a Bőrgyári IE. és a Bauxit SC üzemi egyesületekből. Az új egyesületet erősíti még a feloszlott SZTC sportegyesület is.

Most az a helyzet, hogy az új egyesület kb. 800-1000 aktív sportolót foglalkoztat tizennégy szakosztályban, azonban ez a szám még bővülni fog. Az egyesület szakszervezeti vonalon van, és az egész megyét átfogó tömegsport alapját képezi. Fejlődése és erősödése a megye ifjúságának nevelése kérdésében felbecsülhetetlen jelentőségű. Futballszakosztálya már most öt bajnokságba nevezte be csapatait.

Döntő kérdés az, hogy mennyire tudjuk biztosítani a sportolók vidéki szereplését, illetve a vidékre való ki- és beszállítását úgy, hogy az ne legyen hátrányos a sportolók kondíciója és egészsége szempontjából. A város közművei rendelkeznek egy megjavított autóbusszal, amit mi az egész város és az egész megye sportjának szolgálatába szeretnénk helyezni. Bak Béla elvtárral, a város polgármesterével a G. R. megbeszélte a kérdést, és ő az autóbust elvileg már át is engedte az új egységes egyesület használatára, azonban végleges döntéshez a BM engedélye szükséges.

Arról van ugyanis szó, hogy az autóbust a város tartaná meg, azonban azt bérbe adná a sportolók szállítása céljára. Bak elvtárs a kérdést meg is tárgyalta a BM-ben Zenkai elvtárral. Mivel azonban az autóbusz megtartása pénz kérdése, Zenkai elvtárs úgy járul hozzá az autóbusz megtartásához, ha a város költségvetésének átállításához (nem rendkívülről van szó) a pártunk központi közigazgatási osztálya is hozzájárul a BM javaslatára.

A megyebizottság a szept. 6-i értekezleten foglalkozott a kérdéssel, és megállapította, hogy az autóbusz megtartása döntő jelentőségű a város és a megyei sportélet fejlődésében, ezért olyan határozatot hozott, hogy az autóbusz megtartása érdekében felír a közigazgatási osztályra, hogy adja hozzájárulását Zenkai elvtársnak az ügy kedvező elintézéséhez. Ugyanakkor az mb. utasította személyében a megyei tömegszervezőt, hogy a sportosztályt levélben értesítse az mb. határozatáról, és kérje annak támogatását a közig. osztály illetve Zenkai elvtárs felé.

Az utasításnak eleget téve arra kérem tehát az mb. nevében Hidas elvtársat, hogy a fenti ügyben úgy a közig. osztályon, mint Zenkai elvtársnál az mb. kérését a város és a megye tömegsportjának építése érdekében erősen támogassa.

Elvtársi üdvözléssel:

(Farkas Mihály)
megyei tömegszervező
m. pártbizottság titkár helyett[es]

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/36 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárazat.

¹ A Fehérvári Dolgozók Sportegyesülete (FDSE) 1948. augusztus 26-án alakult meg az ARAK, valamint a Bauxitgyár, a Bórgyár és a Vadásztölténygyár sportegyesületeinek egyesítésével. A fúzió ellenálló, emiatt feloszlott SZTC sportolói szintén az FDSE-t erősítették. Az egyesület működése nem volt sikeres, pénzügyi problémák miatt 1950. január 1-ével be-szüntette tevékenységét. Szakosztályai fenntartását még 1949 folyamán székesfehérvári vállalatok vették át.

² Az Alba Regia Atlétikai Klub (ARAK) 1924-ben vált ki a Székesfehérvári Torna Clubból. Elnöke az alispán lett, anyagiilag a vármegye támogatta. Tagjainak – akik elsősorban katonai jellegű sportágakat (lövészet, lovaglás, kézilgránátdobás stb.) műveltek – keresztény-nemzeti irányú nevelést kívánt adni. 1945 után a sportegyesületben a kommunista befolyás erősödött. Az egyesület 1948-ban beolvadt a Fehérvári Dolgozók Sportegyesületébe. Schmöltz 1970a.

22.

A JÁRÁSI FŐJEGYZŐK ÉS JEGYZŐK KÁDERJELLEMZÉSE

Székesfehérvár, 1948. szeptember 16.

MDP Fejér Megyei Pártbizottsága, Székesfehérvár
4907/948. sz.

Ru/Su

Kérjük e számra feltétlen hivatkozni!

Székesfehérvár, 1948. szeptember 16.

Tárgy: Járási főjegyzők és jegyzők
káderjellemezése

MDP Központi Vezetőség
Közigazgatási Osztály

Budapest

Hivatkozással a 10 385/948. sz. leiratukra, közöljük a megye területén lévő járási főjegyzők és járási jegyzők névsorát, pártállását és káderjellemzését.

Központi járás:	Járási főjegyző: Móder József MDP
	Járási jegyző: Dr. Radnóti István MDP
	Dr. Fodor István NPP
	Dr. Králicz Gyula FK[g]P
Sárbogárdi járás:	Járási főjegyző: Holló Elek FK[g]P
	Járási jegyző: Dr. Halasi Rektorisz FK[g]P
Adonyi járás:	Járási főjegyző: Mayer Lajos MDP
	Járási jegyző: Dr. Matey Géza FK[g]P
Móri járás:	Járási főjegyző: Kiss Lajos MDP
	Járási jegyző: Dr. Gotthárdi István MDP
Bicskei járás:	Járási főjegyző: Vassányi Géza MDP
	Járási jegyző: Dr. Szőnyi Ervin MDP
	Dr. Zsátos Jenő MDP

Káderjellemzések

Móder József

1919 óta vesz részt a mozgalomban. 1945 óta MKP [tag]. Azelőtt kőműves volt. Párthű, jó megjelenésű, népszerű. Szaktudásának hiányát józan és logikus gondolkodásával pótolja. Az utóbbi időben kezdett elpolgáriasodni, de a jelenlegi tanfolyam valószínű használni fog neki. A közigazgatásban megállja a helyét.

Dr. Radnóti István

1945 óta MKP tag. Munkáscsaládból származik. Nagy nehézségek között, mint munkás- és kereskedősegéd végezte tanulmányait. Ideges természetű, de azért nagy lendülettel dolgozik. Szakképzettsége jó. A tagkönyvcserénél ki lett hagyva, mivel nem eléggé lelkiismeretesen kezelte tizescsoportját. A kihagyás túl szigorú büntetés volt számára és egészen megtörte. A megyebizottság elhatározta visszavételét. Jelenleg a járási főjegyzői teendőket látja el. Nevelhető, és idővel igen használható lesz.

Dr. Fodor István

1946-óta NPP tag. Munkáscsaládból származik. Erősen elpolgáriasodott. Nem egyenes jellem. Karrierista. Csak 1945-ben került az egyetemről közigazgatási pályára, és így hiányos szaktudással rendelkezik.

Dr. Králicz Gyula

1945 óta FK[g]P tag, 2. § 2. b. pont alapján B-listázva.¹ Erősen polgári gondolkodású. Nehezen tud beleilleszkedni a demokráciába. A volt rendszer levitézlett uraival tartja a kapcsolatot. Magába zárkózott. Semmi lendület nincs benne. Munkájával kapcsolatban teljesen közömbös. Szakszempontról gyenge.

Holló Elek

1945 óta FK[g]P tag. 1944-ben a nyilasok internálták. Az internálás nem politikai okból történt, hanem személyi bosszúból, valamilyen nőügyből kifolyólag. Mindenkor ádáz ellensége volt a

kommunista pártnak, állását mindenkor igyekezik felhasználni harácsolásra. 200 holdon gazdálkodik, jól felszerelt farmja van, és fél malommal rendelkezik. A tőkésekkel és kulákokkal a legszorosabb kapcsolatot tartja, és ezek érdekében a kisembereket mindenhol elnyomja. Ügyesen feltalálja magát minden helyzetben.

Dr. Halasi Rektorisz

FK[g]P tag. Régi reakciós. Nagyúri családból nősült, és teljesen a rokonság befolyása alatt áll. Oszályidegen. Nevelhetetlen. Nyíltan nem lép fel, mert félti az állását. Pár hónappal ezelőtt vették vissza a jól megérdemelt „B” listáról. Szakszempontról közepes.

Mayer Lajos

Volt nyomdász. Régi mozgalmi ember. Mint járási főjegyző éles harcot folytatott a kommunista párt ellen. 1948 februárjában átlépett a kommunista pártba. Azóta igyekezik jóvátenni régi bűneit. Elpolgáriasodott, és tőkés kapcsolatai miatt Mórról áthelyeztették Adonyba. Megérdemli nyugdíjaztatását.

Dr. Matey Géza

FK[g]P tag. Az apja volt főállamügyész, akit B-listáztak. Igyekezik beilleszkedni a demokráciába, de polgári nevelése és közvetlen környezet[e] minden igyekezetét akadályozza. Szakszempontról eléggé képzett.

Kiss Lajos

1948. februárig NPP, azóta MKP, majd MDP tag. Kétszínű, polgári gondolkodású. Munkájában felületes. Karrierista. Korrupt, gyanús magatartása miatt Adonyból Móra helyezettük. Szaktudása minimális.

Dr. Gotthárdi István

Volt SZDP, jelenleg MDP tag. Földbirtokos családból nősült. Erősen elpolgáriasodott. Hajcsártípus. Szakszempontról gyenge.

Vassányi Géza

1945 óta MKP tag. Munkájában felületes. Iszákos. Állandóan a korcsmában züllik, és emiatt nincs is tekintélye. A pártmunkát elvégzi, de sokszor az a gyanú, hogy szándékosan rongja el az akciókat. Polgári gondolkodású. 60 hold földdel rendelkezik. Szakszempontról gyenge.

Dr. Szőnyi Ervin

1945 óta MKP tag. Apja ny.² adóhivatali főnök. Beteges, és munkájában nincs semmi lendület. Pártvonalon a rábízott feladatokat elvégzi. Szakszempontról még sokat kell fejlődnie.

Dr. Zsátos Jenő

Azelőtt az NPP, jelenleg MDP tag. A B-listáról visszavették. Apja MÁV irodaségdtiszt volt. Jó pártmunkát végez. Jelenleg a Sárbogárdi járási főjegyzői teendőket végzi. Munkájában megfontolt és alapos. Pár hónap alatt bebizonyította, hogy vezetésre kiválóan alkalmas, és a megyebizottságnak az a véleménye, hogy a megye legjobb járási főjegyzője lenne. Szakszempontról jó. A dolgozók között népszerű, mert mindenkor mellettük foglal állást.

Rusz György
megyei közig. felelős

Farkas Mihály
megyei párttitkár h.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/156 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ B-listázás: a kormány 5000/1946. rendelete az államháztartás hiánya miatt az állami alkalmazottak létszámát az 1938. évi állomány 90 százalékában állapította meg. Valójában a Magyar Kommunista Párt ezzel a módszerrel kívánt megszabadulni a számára nem kívánatos személyektől a közigazgatásban. A Magyar Köztársaság kormányának 5000/1946. ME számú rendelete az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezések tárgyában.

² Valószínűleg nyugalmazott.

23.

AZ NPP ALAPSZERVEZETEINEK PANASZA AZ MDP EGYÜTTMŰKÖDÉSRE NEM
HAJLANDÓ VEZETŐI ELLEN

Sárszentmiklós, (Mór), 1948. szeptember 24. (október 5.)

Nemzeti Parasztpárt helyi szervezetétől, Sárszentmiklós

Nemzeti Parasztpárt Vármegyei Titkárságának

Székesfehérvár

Jelentem, hogy a várm. titkárság 1114/1948. sz. körlevelére, annak 1. és 2. pontjának végrehajtása céljából községünkben a 3 koalíciós párt elnökeivel történt előzetes megbeszélés alapján f. hó 23-án, este 8 órára a község háza termében tűztük ki a községi 3-3 tagú összekötő bizottság gyűlését [a] fenti tárgyban.

Pártunk és a Füg. Kisz. Párt összekötő biz. tagjai megjelentek, ellenben a községi MDP tagjai nem jelentek meg. Egy órai várakozás után megkérdeztük a község házában éppen ojtást [sic!] végző dr. Rohodi László orvost, aki az MDP elnöke, hogy hol vannak az MDP összekötő biz. tagjai, mire azt a feleletet kaptuk, hogy: „nem jönnek”.

Mivel már több ízben megtörtént, hogy az MDP helybeli vezetői nemhogy beszédet tartottak volna ünnepek alkalmával, hanem pl. az iskolák államosítási gyűlésén és a kenyér ünnepén még csak meg sem jelentek, így az együttműködés nem az MDP párttal, hanem [az] ilyen vezetőkkel lehetetlen.

Tekintettel a fenti esetekre és arra, hogy a községünkben az MDP vezetőségében és a községi nép[i] szervezetben volt nyilas és büntetett előéletű személy van, kérem a titkár tagtársat ezen tényeket a várm[egyei] összekötő bizottság elé terjeszteni, és javasolni mindhárom párt megyei kiküldött révén egy helyszíni vizsgálatot megejteni, mert csak a tények helyszíni megállapítása és a szükséges intézkedések megtétele után lehetséges a megyei összekötő bizottság nagyon helyes álláspontját – [a]mit [a] fenti számú körlevélben közöltek – megvalósítani, hogy a koalíciós pártok közötti jó viszonyt megteremteni, és azt sem egyéni, sem személyi magánérdek ne bonthassa meg [sic!].

A 23-ra összehívott összekötő bizottsági értekezleten az MDP részéről történt való meg nem jelenés [sic!], világosan bizonyítja, hogy a jelenlegi MDP helybeli vezetők nem hajlandók az együttműködésre, ezért elengedhetetlenül szükséges a fentebb kért kivizsgálás, minek megtörténte után a jó viszonyt akadályozó személyek félreállítása szükséges a vezetéstől, hogy a harmonikus együttműködés a megyei bizottság elgondolása szerint meglegyen.

Kérem a titkár tagtársat a megyei összekötő bizottság határozatát ezen ügyben közölni szíveskedjék.

Sárszentmiklós, 1948. szept. 24.

[...] István
NPP alelnök

Herczeg Pál
NPP elnök

*Magyar Dolgozók Pártja
Megye[i] Bizottságának*

Székesfehérvár

Szíves tudomásvétel végett megküldöm.

Móri szervezetünk és több szervezetünk is panaszt tett, hogy az MDP alapszervei összekötő bizottságot nem hívnak össze, hanem egyedül, a többi párttal való megtárgyalás nélkül intézik a község[i] politikai ügyeket.

Kérem, az alapszerveket értesíteni, hogy a kialakuló Függetlenségi Front meghiúsítja, hogy többi pártokkal együtt összekötő bizottságban tárgyalják le az ügyeket.

Székesfehérvár, 1948. okt. 5.

*Néppel a Népért
Palásthy Sándor
megyei titkár*

Tud. It. Csapó

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2 ö. e. nélkül. Saját kezű aláírásokkal, pecsétekkel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséteken a NEMZETI PARASZTPÁRT Sárszentmiklósi Szervezete és a NEMZETI PARASZTPÁRT MEGYEI TITKÁRSÁG SZÉKESFEHÉRVÁR felirat olvasható.

24.

MINDSZENTY JÓZSEF 1948-BAN, A FEJÉR MEGYEI BODAJKON ELMONDOTT, ÉS
AZ MDP FUNKCIONÁRIUSAI ÁLTAL LEJEGYZETT BESZÉDE¹

Bodajk, 1948. szeptember 26.

Mindszenty József primás 1948. évi szeptember hó 26-án, a bodajki Mária napon elmondott beszéde szószerint (gyorsírással leírva).

Kedves Keresztény Testvéreim!

A magyar Mária-tisztelők által Esterházy Pál 1629-ben, tehát a töröknek kitakarodása után építette itt Magyarország népétől látogatott Mária kegyhelyet. Ezen Mária kegyhelyek közül 88 esik a székesfehérvári egyházmegye területére. Ezek közül első helyen a bodajkit² említjük.³

A mostani Boldogasszony-év az ország minden jelentős kegyhelyét oly hatalmas tömegek részvételével teszi látogatottá, akkor Bodajkon a székesfehérvári egyházmegyében még jelentősebb az országos Mária-nap, mert Magyarország első királya, Sz.⁴ István király idejárt éjszakánkint ájtatoskodni a Kisboldogasszony kápolnába. Sz. István ennek a nemzetnek a leghivatottabb útmutatója, irányítója volt. De jelentős a Mária-nap azért is, mert a Mária-nappal összeköthetjük a világháború áldozatainak, házakban és lelkekben összetört magyar népnek gyönyörű kedveskedését a Boldogasz-

szonnyal szemben, amikor egészében ezt az oltárt, ezt a zarándokházat és zarándok udvart a maga szegénységében nagy áldozattal az egyház rendelkezése alá bocsátja, a Boldogasszony évnék a búcsújárása és zarándoklatait mint ha néha-néha megsokallták volna, de csak szavaikban és tetteikben nem jól ismerik a magyar nép lelkét és múltját, amikor csodálkoznak a búcsújárások sokaságain. Ajánlom én a kételkedőknek Sz. Flórián 1872-ben megjelent hatalmas két kötetes oknyomozó és okmányolt munkáját,⁵ amelyből mindenki meggyőződhet arról, hogy a magyar nép kezdettől fogva a keresztség felvétele óta állandóan búcsújáró, Máriatisztelő, nép volt. Akik nem hisznek, ebből megtudhatják, hogy a kereszténnyé lett magyar nemzet Máriatisztelő volt és a székesfehérvári egyházmegyében Árpád fejedelem sírja felett látogatta a Boldogasszony kegyhelyeit már az 1015-ös esztendőben. A legnépesebb zarándoklatok Székesfehérvár felé húzódnak az ország minden tájáról, mind a Boldogasszony templomához, mind Szent István király sírjához. Később nem is egy század elmúltával Nagyvárad felé, Sz. László sírjához⁶ menteti a zarándoklatot. Ugyanakkor az Árpádok korában kezdődnek a búcsújárások Nyulak szigetére, Sz. Margit szigetére, az ország fővárosába, és ide ehhez a sírhoz, Sz. Margit sírjához.⁷ De nem ez a különös és nem ez a magyar jelentősége a zarándoklatoknak, elvégre, ahol Máriatisztelő katolikusok laknak, ott vannak zarándoklatok is. De különös jelentősége ott kezdődik ezeknek a Mária zarándoklatoknak, hogy 10 falu tartozott egy egyházközség keretébe, tehát Sz. István királyunk idején a vasárnapi és ünnepnapi sz. misére nem egyenkint jöttek be, hanem körmenetben, zarándoklatba beállva. Voltak századok, és korszakok a magyar földön, amikor a legméltóságosabb oltáriszentséget a haldoklókhöz és betegekhez körmenetileg vitték. Így volt ez még a 18. században ezen a helyen is. Ladányi Bíró Márton⁸ hirdette ki: ha megszólal a lélekharang és megindul a legméltóságosabb oltáriszentséggel, a közelben lévő hívek vonuljanak a legméltóságosabb oltáriszentség köré, a mezőn dolgozókat és eljöttek a munkahelyről és letérdeltek az oltár és a legméltóságosabb oltáriszentség előtt. De ez aztán igazán párját ritkítja más nemzetekkel szemben az árpád- és vegyesházi királyok korában még a győzelmes háborúkat is processziókkal fejezték be. Amikor Nagy Lajos király első Ulászló, Hunyadi Mátyás, Hunyadi János a harcmezőkről győztesen hazatérnek, azonnal leszállnak a hatalom trónjára, maguk húzzák le a csizmájukat és vonulnak el mezítláb seregük élén Budára a Boldogasszony templomába. Első Ulászló a hadizászlókat saját kezével vitte a Boldogasszony templomába lévő oltárra, 3 gyertyát tett az oltárra. A magyar búcsújárások nem is országos vonás, világhírűek voltak a történelem folyamán. Ma is hirdetik ezeknek emlékét a lengyelországi Scensztchova,⁹ A nagymáriacelli,¹⁰ aachen, ¹¹ spanyolországi,¹² római, és jeruzsálemi szent helyek is. László István,¹³ az első magyar egyházi író könyvében írja: Hatalmas zarándoklatok indultak az idők folyamán. Ezek a zarándoklatok kiemelkedtek más nemzetek zarándoklatai közül és kitüntető helyet kaptak a Sz. Péter lépcsőjénél, valahányszor a szentséges atya áldást adott. Amikor Nagy Lajos király olasz földön hadakozott és ott köszöntött rá az 1350-ik évi jubileumi esztendő, az egész magyar hadseregével bevonult Nagy Lajos Rómába és végigjárta a római kegyhelyeket.¹⁴ A Dunától kezdve nyugatra 40 ezer fővel vonult 1691-ben a Zálánkemény győzelme emlékére hálazarándoklatokat vezet Máriacellbe, Esterházy Pál nádor és az akkori gyér lakosság mellett 8756-an vettek részt a gyalog zarándoklaton. A gyalogzarándoklatok között a Jászságból 2557 férfi jött el ugyancsak gyalog a Dunántúlon keresztül. A 18. században magyar földön újra virágzásnak indult a Regnum Mariánum. A búcsújárások egymást érik. Sasváron¹⁵ és Pócson¹⁶ a Mária kolostorokban 1762-ben több mint 50000 áldozó volt egyetlen egy napon és az áldoztató papok kidőlték már a szentségszolgáltatásokból. 1737-ben Máriavölgyben¹⁷ napról napra és éjszakáról éjszakára 50 szentatya gyónatott és mégis igen sokan mentek el gyónatlanul a kegyhelyről. Mérő Mihály bajai egyén saját kezűleg faragott keresztet vett a vállára és azzal ment Jeruzsálembe. Nagyszombat városának hivatalos városi tanácsa azt mondta a zarándokoknak: Minek elmenni idegen országba áldozatot hozni, nem volna jobb otthon ájtatos-

kodni? De a zarándokok azt felelték: Ki hallotta már, hogy a zarándokok fáradalmat ismernek? Erre három városi tanácsos kiállt és azt mondotta: Minekünk hivatalos embereknek ott a helyünk a népünknel és együtt zarándokoltak el gyalog Máriavölgyére Nagyszombat hívó lakossága. A Boldogasszony évének zarándoklásai és búcsújárásai a püspöki kar nélkül elképzelhetetlen, sokkalta szokatlanabb volna, mint ha egy Mária kegyhely Mária-tisztelő nélkül maradna. Az Árpádok korában NagyBoldogasszony napján a királlyal együtt, tehát a főpásztorokkal együtt történt az ország kormányzása. A 18-19. században a búcsújárásokkal az ország főpapjai Soproni Keresztély Ágost, Barkovics Ferenc,¹⁸ ismételten megfordultak a hívőkkel együtt Máriavölgyön, sőt Esterházy Imre, még az érseki stallumot¹⁹ sem odahaza vette át az átnyújtó bizottság kezéből. A XIX. században országos búcsút indítottak 1856-ban az esztergomi bazilika helyére, ahol a hercegprímáson kívül 30 bel és külföldi püspök jelent meg. Amikor a következő esztendőben hazánk sorsának jobbra fordulásáért az akkori hercegprímás búcsújárást vezetett ÖregMáriacellben, akkor a püspöki kar jelentős része velük ment.²⁰

Ha valakinek az volt az aggálya, vagy a fájdalma, hogy ezeken a Mária napokon miért nem dicsérünk most élő embereket, azoknak az a válasza, hogy mi a Márianapokra Máriát dicsérni jövünk. Máriát dicsérje lelkünk, Máriát dicsérje szánk. Szent Istvánt és Szent Lászlót azért tiszteljük, mert a Máriatiszteletben nekünk elődeink voltak és erényeikkel vezettek bennünket. Valahányszor erényt mutató példát látunk, a dicsérettel szűkölködni soha, de soha nem tudunk. Tehát miért jöttünk akkor Mária napokat tartani? Ezer éven keresztül, nemzedékről, nemzedékre az anyatejjel magunkba szívtuk, szívünk vérebe írták, belénk gyökerezett a mi hitünk, a mi Mária tiszteletünk, a kinyilatkoztatásoknak és az egyháznak tanításával. Szent Miklós mondja:²¹ „Semmi nem egyenlő teveled úrnőm Mária, és semmi sem hasonló tehozzád. Minden vagy fölötted, vagy alattad van. Ami fölötted van, az az Isten, ami alattad van, az minden ami nem az Isten. Nekünk Krisztus anyja vagy, az Istennek az anyja. Te számunkra isteni kegyelem anyja vagy, a bűnösök menedéke, és a keresztyének segítsége. Nekünk minden időben nagy szükségünk van rád. Ezer éven keresztül minden történelmi emlék, minden Mária templom és templom rom, minden katolikus családi ház, a temetőben minden sírhalom, hangosan és harsogva hirdeti, hogy a boldogságos Szűz a mi patrónánk és a mi édesanyánk. És édesanyára szükség van a családban, de a mi családjunkban is. Amikor még iskolába jártam, emlékszem a szomszédból átjárogatott hozzánk egy 70 éven felüli öregasszony, aki férjével élt nagy nyomorúságban és amikor ráncain végigfutott a könny, azt mondta: „Egy anya felnevel 9 gyermeket, de 9 gyermek nem tud eltartani egy édesanyát.”

Nehezen értettem meg gyerek fejjel ezt. Később az életben tapasztaltam, hogy a gyermek még soha nem tudott felemelkedni az édesanya értékéhez és annak méltánylásához. Hányan vannak mégis, akik pont édesanyák nem akartak lenni. Hányan voltak Németországban, akik nyugodtan aludtak otthon, amikor lányaik és fiaik közös táborban nyaraltak. Van azonban egy édesanya fölöttünk, az Isten anyja a mi édesanyánk, akiről írva van: „Sohase lehetett hallani, hogy bárkit, aki pártfogásért hozzá folyamodott, gyámolítatlanul magára hagyott volna.” Van értelme az eseményeknek, a mai napon ó Irgalmas Ó Édes Szűz Máriám. Annyi mindent adtál. Mi megéheztünk és rászomjajztunk az igazságra, ezért sietünk az igazsághoz. Valami tiszta kell nekünk, annyi minden után, ezért keressük a Te személyedet. Megcsömörlöttünk egy évtized alatt a földkerekségen tapasztalható annyi embertelenségtől, ezért kövessük az irgalmasság anyját. De soká várjuk foglyaikat és foglyaik jelentős része még nem jött haza. Ezért futunk mi a Bodajki Fogolykiváltó Boldogasszonyhoz. A mai szentmisében hozzá imádkozunk és kérjük, hogy anyai segítségével oldja meg foglyaiknak a kötelét és segítse haza őket családjukhoz. Ködös úton, törött mankón jövünk búcsút járni Szűz Máriához magyarok késő unokái. Így fakad a szó a költő lelkéből.²² Nagyasszonyunk adj nekünk

lelki békét, hajolj le hozzánk az édes anyaföldre és adj nekünk áldozatainkért kegyelmet és örök boldogságot.
Ámen.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/61 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttázat.

- ¹ Másodközlés, a forrás az *Egyháztörténeti szemle* 9. évfolyam 1. számában jelent meg. A forrást az eredeti helyesírás és központosítás megtartásával közlöm. A Mária-év keretében tartott beszédeket a *Magyar Kurír* közölte. Mindszenty beszédeinek modern kiadása: Beke (szerk.) 1997., Közi-Horváth 1989. A bodajki beszédből részleteket közöl: Mészáros 1994. Az 1948. szeptember 26-án elhangzott beszéd további lelőhelyei: *Magyar Kurír*, 1948. szeptember 27. II. 3–5. p.; Esztergomi Prímási Levéltár. Mindszenty. 6584/1948. sz.; Mindszenty Processus. Esztergomi Prímási Levéltár V–700/23. 145–148. p.; Mindszenty: Documenta (Okmánytár) Editio Hungarica III. 238–242. p.;
- ² Fejér megyei búcsújáró hely, Székesfehérvártól északnyugatra, 20 kilométerre.
- ³ Eredetileg a következő mondatok hangozhattak el: A Mária-tiszteelő nádor Esterházy Pál 1690-ben könyvet adott ki Magyarországon és kapcsolt részeiben látogatott Mária-kegyhelyekről. Ezek száma 88. Ebből négy esik a későbbi Székesfehérvári egyházmegye területére. Köztük első helyen említi Bodajkot.
- ⁴ A szövegben előforduló Szt. vagy Sz. és sz. betűk minden esetben a Szent szó rövidítései.
- ⁵ Helyesen: Balogh Ágost Flórián 1872.
- ⁶ László király 1095. július 29-én hunyt el. A somogyvári apátság templomában temették el, majd II. István vitette át Nagyváradra, ahol – László kívánságának megfelelően – az általa alapított templomban helyezték örök nyugalomra. Közvetlenül a halála után megindult a zarándokok áradata a sírhoz, amely az 1192-es szentté avatás után még intenzívebbé vált, 1370-ben székesegyházat emeltek az ereklyék fölé. 1565-ben fanatikus reformátusok László csontjait szétszórták, majd 1660-ban Nagyvárad török kézre kerülése után megsemmisült a székesegyház is.
- ⁷ Margit (1242–1271) IV. Béla lánya a Nyulak szigetén – a később a róla elnevezett Margit szigeten – nevelkedő apáca, akit már életében szentként tiszteltek, rendkívül önsanyargató életet élt. Sírja egészen a török hódoltságig népszerű búcsújáró hely volt, ekkor testereklyéi Pozsonyba kerültek, ahol II. József uralkodása alatt megsemmisültek. V. István már 1272-ben kérte szentté avatását, erre azonban csak 1943-ban került sor.
- ⁸ Helyesen: Padányi Bíró Márton (1696–1762) veszprémi püspök. Széles körű irodalmi munkásságot fejtett ki; huszonkilenc munkáját ismerjük. Mindszenty 1934-ben megjelent munkájában dolgozta fel az életét és munkásságát. Pehm 1934.
- ⁹ Helyesen: Częstochowa. A mai Lengyelország területén fekvő késő középkori búcsújáró hely.
- ¹⁰ Máriacell (a mai Ausztria területén fekszik) búcsújáró hely, a hagyomány alapítását 1157-re teszi. 1366-ban épült itt egy kegykápolna, Nagy Lajos király a török felett aratott győzelmének emlékére. A magyarok által népszerű és sűrűn látogatott szent hely.
- ¹¹ Aachen, Németország területén fekvő középkori kegyhely, amely a német búcsúhelyek között a legnagyobb szerepet játszotta a magyarság életében. A zarándoklatok Szent István idejéig nyúlnak vissza. Népszerűsége töretlen volt, amely a reformáció és a török hódoltság alatt sem csökkent.
- ¹² Spanyolországi zarándok célok közül kiemelkedik Compostela (Santiago de Compostela), ahová a középkorban Európa minden részéről vezettek nagyarándoklatokat. A magyar zarándokok a spanyolországi kegyhelyek látogatását sok esetben egybekötötték az aacheni és a kölni búcsújáró helyek felkeresésével is.
- ¹³ Itt valószínűleg Szántó István (1541–1612) neve hangzott el, aki az első magyar jezsuiták egyike volt. 1561-ben lépett be a rendbe, a serdülő Pázmány Pétert római katolikus hitre térítette és megnyerte a jezsuita rend számára.
- ¹⁴ VIII. Bonifác 1300-ban hirdette meg az első szent évet, amelyet az elképzelések szerint százévente kellett volna megtartani. VI. Kelemen pápa azonban már 1350-ben meghirdette a másodikát. Thuróczy János számolt be arról, hogy Nagy Lajos 1350-ben részt vett a római zarándoklaton. Thuróczy 2001: 194.
- ¹⁵ Pálos rendi Mária kegyhely, a volt Nyitra megye, a mai Szlovákia területén.
- ¹⁶ Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei település a 18. század óta a görög katolikusok híres zarándokhelye. 1696-ban az ikonosztázon elhelyezett Istenszüllő-ikon mindkét szeme könnyezni kezdett. A képet Bécsbe szállították, de később a Pócson elhelyezett másolat még két alkalommal (1715-ben és 1905-ben) ismét könnyezett. Bálint–Barna 1994: 104.
- ¹⁷ A mai Szlovákia területén fekvő kegyhely a pálosok tulajdonában volt 1377-től egészen 1786-ig. Ma is népszerű és látogatott búcsújáró hely.
- ¹⁸ Helyesen: Barkóczy Ferenc esztergomi érsek (1710–1765).
- ¹⁹ Helyesen: palliumot.
- ²⁰ Az említett években Scitovszky János (1785–1866) volt az esztergomi érsek.
- ²¹ Szent Anzelmus, Szűz Mária litánia fohásza.
- ²² Az idézett vers helyesen: Koldusboton, törött mankón / Jövünk búcsút járni, / Szűzmáriás magyaroknak / Kopott unokái... Sík Sándor (1889–1963): Az andocsi Máriához.

25.
JELENTÉS A BODAJKI BÚCSÚRÓL
Mór, 1948. szeptember 27.

MDP Járási Pártbizottság, Mór.
419/1948
Kő/Or
Kérjük e számra feltétlenül
hivatkozni.

Mór, 1948. szeptember 27.
Tárgy: 25-26-án Bodajkon megtartott
Mindszenty összejövetelről jelentés

MDP Fejér Megyei Pártbizottság

Székesfehérvár

Kedves Elvtársak!

A Mindszenty-féle műsor 25-én és 26-án a következőképpen oszlott meg.
25-én du. 5 órakor Shvoy Lajos megyés püspök a Szt. István képanya ereklyével megnyitja az ünnepséget. 19 órakor processió a kálvária állomásokon keresztül el a kálvária tetőig Szt. Péterig szabályos körmenetbe ment állomásokról állomásokra. Fent Szent Péternél Vajk Gyula bodajki plébános tartott bevezető beszédet és imádságot. 21 órától reggelig szentség imádás a kegytemplomban. Állandó őrség 12 emberből álló, akik a szentséget állandóan őrizték. 25-én este 9 órától egy 12 tagú kerékpáros őrséget küldtünk a faluba Tóth Jenő elvtárs járási bizottsági tag vezetésével, akik az éjszakai megnyilvánulásokat figyelték az ájtatos hívőknél. [Az] éjszaka folyamán semmi külön[ös] esemény nem történt, amely annak tudható be, hogy az este megérkezett vidéki csoportokat a rendezőség azzal fogadta, hogy senki ne politizáljon, mindenki csak imádkozzon még akkor is, ha valaki politizálni akar velük, és akkor nem lesz semmi baj. És imádkoznak a szeplőtelen boldogságos Szűz Máriához és a mi nagy királyunkhoz Szt. István királyunkhoz és áldozzák föl magukat ezen az éjszakán a boldogságos Szent Szűznek, Máriának. 26-án reggel 4 órától misék és gyóntatások voltak a kegytemplomban, minden sarokban egy-egy pap gyóntatta az alázatos hívőket, úgy hogy de. 12-ig tartott a gyóntatás és áldozás. Közben 1/2 8 órakor Shvoy nagymiséje következett, majd állandóan vonultak fel a tömegek csoportokban az udvarokba, Shvoy megyés püspök nagymiséje után 10 órakor érkezék fel az emelvényre Mindszenty P. József, csendes misét mond és közben beszélt is. Beszéde kb. 20-30 percig tartott, beszédjét teljesen burkoltan mondotta és egy-két megemlézésre méltó kijelentései a következők: egyeseknek rosszul esik az, hogy nem dicsérjük őket, de mi csak a szentjeinket dicsérjük és azokat, akik jó munkát végeznek. Az ifjúság nevelésével kapcsolatban megemléltette azt, hogy Németországban a szülők mennyire nem törődtek gyermekeik nevelésével, ők nyugodtan ültek otthon mikor gyermekeik fiúk, és lányok együtt táboroztak egész nyáron át. Megemléltette azt, hogy foglyaink legnagyobb része még kint sínylődik fogságban, ezért mi kérjük most a fogoly szabadító Szűz Máriát, hogy hozza őket minél hamarabb haza az otthonunkba. Utána a misét folytatta. Majd Shvoy Lajos záró imája következett, [a] záró ima után egy rövid körmenet kint az utcán, ahol Mindszenty a tömegeknek mutogatta magát, utána visszament a kegytemplomba rövid hozsanna és ebédszünet következett. Ebéd után a tömegek jó[l] lakva malasztal 3

órákor du. elmondották a Szent István-féle lorettói litániát¹ még egy rövid Shvoy-féle ima következett, utána az ülés bezárul. A tömegek kivonultak ki-ki a maga falujába.

Megjegyzés: általános becslés szerint az ott megjelent tömeg 10-15 ezer fő között volt. Ebből hivatalosan nyilvántartott népnevelők 500 volt, de rengetegen nem jelentkeztek a budapesti elvtársak közül, de a megyei elvtársak közül sem, így nem tudtuk pontosan megállapítani, hogy mennyi elvtárs vett részt az agitációban. Voltak érdekesebb megnyilvánulások pl. mikor Mindszenty elindult a kocsijával a papság elkezdett tapsolni, éjjenezni, amelyet az egész csekély számú hívó is utánzott. Volt még egy érdekes kijelentése az emelvényen álló pap spikernek² amikor azt mondta, hogy a drága jó férfaink hiányában énekeljük el és fohászkodjunk a mi drágalos [sic!] jó szeplőtelen Szűz Máriánkhöz az ő kegyeit kérve, dicsérjük az oltári szentséget és énekeljük, hogy üdvözlégy oltári szentség, közben a hívők később kezdték, mint az előénekes pap, erre a pap ledorongolta a híveket és azt mondta kevesen vagyunk és máma azt mondják egyesek, sőt hangoztatják és kiírkálják az utcára, hogy helyet a nőknek a közéletbe, mi pedig azt mondjuk gúnyosan megjegyezve, hogy helyet a férfiaknak a közéletbe. És ismételtén felkérte a híveket, hogy kezdjük előlről az üdvözlégy oltári szentséget. A tömeg ismét később kezdte egy mondattal és a pap ismét közbeszólt: drága jó testvéreim mi nálunk tári szentség nincs, hanem oltári szentség és a hívők ismét rázendítettek az üdvözlégy oltári szentségre.

Általában a tömegek egy egész komoly százaléka olyan formában nyilatkozott, hogy ezért jöttünk mi el 80 km[-t], semmi értelme nem volt annak a sok gyaloglásnak. Úgy a misék, mint a szentbeszédek alatt a tömegek hullámoztak, le föl sétáltak az utcán és nem voltak nagyon elmélyülve a vallási ájtatosságban. A tömegek összetétele kb. 90%-ban nő volt, kor megoszlás szerint 16-20 évig a megjelent létszámnak kb. 60%-a, 25-től 40-ig 20%-a megjelenteknek, 40-től fölfelé 15%, a megmaradt 5-10% férfi volt. A megjelenése sokaknak nem nyerte meg tetszését, sőt fölényesnek látták és önteltségét kimutatta a hívők felé is.

Általában lehetett látni az ottani tömegen, hogy nem is annyira vallásos ájtatosság, hanem Mindszenty személye érdekelte őket, mivel nem mindnap látvány Mindszenty P. József személye.

Elvtársi üdvözléssel:

(Kőszegi Ferenc)
jár. biz. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/41 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ A lorettói litánia Szűz Máriát köszöntő és segítségül hívó imádság. Először a híres itáliai Mária kegyhelyen, Lorettóban tűnik fel, ahol az 1550-es években nyilvánosan imádkozták.

² Spiker (speaker angol): szónok, előadó, beszélő.

26.

JELENTÉS A WEISS ÉS TULL BÖRGYÁRBAN TÖRTÉNT SZABOTÁZS CSELEKMÉNY TÁRGYÁBAN

Székesfehérvár, 1948. október 1.

Tárgy: Weiss és Tull Börgyárban történt szabotázs cselekmény

Jelentés

Székesfehérvár, 1948. október 1.

Jelentem, hogy fenti tárgyú ügyben f. évi szeptember hó 20-án jelentést terjesztettem fel az Államvédelmi Hatóság központjába. A jelentésben szerepelt, hogy a tárgyi üzemben szeptember hó 16-án 20 db borjúbőrt nátriummal leöntve találtak. Az ügyben a fogalmazási csoport nyílt nyomozást vezetett be, amelynek eredményét az alábbiakban jelentem.

Az ügyben gyanúsítottként ki lett hallgatva: M J, aki szül.: 19[...] február hó [...] -én Móron, anyja: S E, nő, gyári munkás, lakik: Székesfehérvár [...] u. [...] sz. alatt. Nevezett kihallgatása alkalmával tagadta azt, hogy f. évi szeptember hó 16-án a gyár meszes üzemében a kádból kihúzott bőrökön lévő foltosodást ő okozta volna. Ő a húsz db bőr foltosodását [a] nátrium oxidálásának tudja be, mert az nem oldódik olyan gyorsan, mint a rendes állapotban lévő nátrium. Tagadta a gyanúsított azt is, hogy az üzembrész vezetésétől való leváltása után olyan kijelentéseket tett volna, hogy ő a termelés menetét gátolná. Ő nincs haragos viszonyban Vibók György jelenlegi csoportvezetővel, és elismeri azt, hogy Vibók jóval nagyobb szaktudással rendelkezik a bőrkikészítés terén mint ő.

A vizsgálat folyamán jegyzőkönyvileg ki lettek hallgatva: dr. Pósa Vilmos vegyészmérnök és Fodor Ferenc üzemvezető, akik vallomásukban rámutattak arra, hogy a bőrök foltosodását nátriummal beszennyezett padló okozta. Ugyanis előző nap sertésbőröket svádoltak (a bőrök húsos oldalának maró folyadékkal való bekenése), és ilyenkor elkerülhetetlen, hogy a betonpadló ezen kén-nátrium tartalmú maróanyaggal be ne szennyeződjön, másnap reggel a gödörből kidobált bőrök a kellően le nem tisztított padlóra kerülve foltosodást szenvedtek.

A bőrök további kikészítése folyamán azokról a foltok teljesen eltűntek, úgyhogy a teljes kikészítés után azok teljesen használhatók. A vizsgálat folyamán több jegyzőkönyv lett felvéve, de a tanúk is mind egybehangzóan [...] ártatlanságát hangoztatták, és kijelentették azt, hogy nevezett a bőrök foltosodásáért nem felelős.

A bőr foltosodása előtt kb. egy héttel [...] az egyik termelési bizottság gyűlésén olyan javaslatot terjesztett elő, hogy ezután a heti 15 parti helyett 18 partit fognak végezni. Ezt a több termelést szorgalmas munkával el is érték és jelenleg is 18 partit dolgoznak be egy hét alatt.

A fenti foltosodás az üzemnek anyagi kárt nem okozott, a termelésben visszaesés nem volt.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/84 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

27.

A KÖZPONTI VEZETŐSÉG INSTRUKCIÓJA AZ UFOSZ ÉS A FÉKOSZ EGYESÜLÉSSEL KAPCSOLATBAN

Budapest, 1948. október 12.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Szervezési Osztály
Budapest V., Akadémia utca 17.
Telefon: 185-936

Budapest, 1948. október 12.
Iktatószám: 2882/RA/ZJ

MDP Megyei Bizottságának
Székesfehérvár
Kedves Elvtársak!

A megyei UFOSZ-FÉKOSZ aktívákon megbeszélte UFOSZ-FÉKOSZ egyesítési kampánytervet az elvtársaktól még nem kaptuk meg. Kérjük az elvtársakat, hogy ezt postafordultával küldjék meg a szervezési osztályra. Az előkészítő kampánytervet az elvtársak a következő szempontok figyelembevételével készítsék el.

A gyűléskampánynak október 31-ig be kell fejeződnie. Ezekben a gyűléskampányokon a vidék mezőgazdasággal foglalkozó lakosságát meg kell mozgatni.

A gyűléskampány előadóit úgy jelöljék ki, hogy abban minél nagyobb számban az FKgP, valamint az NPP, pártonkívüli, közismert, demokratikus előadók is legyenek. Kutassák fel az elvtársak a megyéjükben található demokratikus FKgP-i, NPP-i, és pártonkívüli egyéneket, akiket feltétlenül vonjanak be az ülésekre előadónak. Ha az elvtársak nem látják biztosítva ezekkel az előadókkal a gyűlés sikeres levezetését, akkor feltétlenül állítsanak a két demokratikus párt, vagy pártonkívüliek részéről felszólalót a gyűlésre.

Nagyvárosokban ne tartsanak nagygyűléseket, hanem kerületi és tanyai gyűléseket szervezzenek meg. Egyes községi gyűlésekre fogunk központi előadót is küldeni, erre az elvtársak még majd kapnak külön értesítést.

A járási konferenciák október 30-án, nov. 7-én és nov. 14-én legyenek megtartva. Az elvtársak úgy osszák be a járási értekezleteket, ahogy az [a] káder szempontjából leginkább megfelelő. A járási konferenciákon pártonkívüliek is legyenek előadók. Ha az elvtársak nem látják biztosítva, hogy az FKgP-i, NPP-i előadók nem tudják politikailag kidomborítani az UFOSZ-FÉKOSZ egyesülését, akkor állítsanak mellé egy MDP előadót is. A járási konferenciára szóló tervüket az elvtársak küldjék fel a szervezési osztályra.

A községi taggyűlések úgy válasszák meg a küldötteket a járási konferenciára, hogy a járási konferencia résztvevőinek 35-40%-a más pártállású legyen. (FKgP, NPP, pártonkívüli).

A megyei titkár elvtársakat személyükben teszi felelőssé a szervezőbizottság, hogy a járási konferenciák ennek alapján legyenek előkészítve.

Felhívjuk még az elvtársak figyelmét, hogy megyei küldöttválasztó konferenciák nem lesznek. Erre azért hívjuk fel az elvtársak figyelmét, mert az egyes megyékben helytelenül ebbe az irányba kezdték a megyei küldöttválasztó konferenciát megszervezni.

A járási konferenciára válassza meg a küldötteit az Országos UFOSZ-FÉKOSZ Egyesítő Kongresszusra.

Elvtársi üdvözléssel:
[olvashatatlan aláírás]

Ui.

A járási konferenciákra szóló tervről és UFOSZ-FÉKOSZ gyűlés lefolyásáról expressz választ kérünk.

*Megtörtént, minden elintézve.
Németh*

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/23 ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztaírat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE SZERVEZÉSI OSZTÁLY felirat olvasható.

28.

A SZÉKESFEHÉRVÁRI ÁLLAMI TANÍTÓKÉPZŐ ÉS A RENDHÁZ KÖZÖS ÉPÜLETÉNEK MEGOSZTÁSA

Székesfehérvár, 1948. november 5.

Másolat
Jegyzőkönyv

Készült a Székesfehérvári Állami Tanítóképző-intézetben az államosított iskolákkal egybeépített egyházi épületek, valamint felszerelési eszközök megosztása tárgyában 1948. november 5-én, tartott bizottsági ülésen.

Jelen vannak: Gyimóti István a Városi Nemzeti Bizottság elnökhelyettese, Hornyák György a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének vármegyei titkára, Fraknói Vilmos tanítóképző-intézeti tanár a tankerületi főigazgatóság, dr. Petrusz Béla tanügyi titkár a tanfelügyelői hivatal képviselőjében, dr. Szemere Gyula az állami tanítóképzői intézet mb. igazgatója, Zámori Imre ált. isk. igazgató, Baranyai Teréz az állami leánytanuló-otthon köztartásvezetője.

Fraknói Vilmos szakelőadó ismerteti a VKM 184 291/1948. IX. főo. sz. rendeletét, amely az államosított iskolákkal és tanulóotthonokkal egybeépített egyházi épületek, valamint felszerelések megosztásáról készült miniszteri bizottsági jegyzőkönyv felülvizsgálatát rendeli el. A II. sz. min. bizottság a Székesfehérvári Állami Tanítóképző Intézet és a vele kapcsolatos tanulóotthon szétválasztását 1948. augusztus hó 12-én, végezte el. Ezt a jegyzőkönyvet a bizottság előtt részletesen ismerteti. Az intézet jelenlegi igazgatója által bemutatott vázlatrajzok, valamint a helyi körülményeket leginkább ismerő Baranyai Teréz köztartásvezető-tanár tájékoztatása után a bizottság végigjárja az iskola és a tanulóotthon épületét és udvarát az alábbi megállapodásra jutott.

1. a Szt. István tér 6. sz.¹ alatt lévő épület teljes egészében az állam tulajdonába került. Itt megválasztási eljárásra, illetőleg annak felülvizsgálására szükség nem volt.

2. A Szt. István tér 2. sz.² alatt lévő tanulóotthon és rendház megosztására vonatkozólag a tanévkezdeté óta eltelt 2 hónap tapasztalatai azt mutatják, hogy a miniszteri bizottság jegyzőkönyvében rögzített szétválasztás a gyakorlati körülményeknek nem felel meg. Mivel az egyes épületrészekre részletes és hiteles tervrajz nem áll a bizottság rendelkezésére, azonkívül az egyes tanulóotthoni és rendi célokat szolgáló helyiségek annyira egybefonódtak, hogy a helyesebb szétválasztásra vonatkozó javaslatokat szóbelileg szabatosan körülírni nem lehet, ezért a bizottság javasolja, hogy egy újabb miniszteri bizottság szálljon ki, és a helyszínen állapítsa meg a jobb megosztás feltételeit. Ennek biztosítéka a most már részletesebb helyismeret és az eddig [ki]alakult gyakorlat.

Gyimóti István a nemzeti bizottság elnökhelyettese javasolja a rendi használatban lévő helyiségek-ből is a szerzetes nővérek kiköltöztetését, illetve más épületbe való áttelepítését, mert csak így akadályozható meg az, hogy a tanulók az apácákkal érintkezzenek. A jelenlegi helyzet szerint ugyanis az apácák átjárnak egyes tanulóotthoni folyosó részeken. Szükségesnek tartja továbbá a Bajcsy-Zsilinszky téri általános iskola udvarának folytatását képező és a tanulóotthonnal határos kertnek állami tulajdonba való vételét, mivel [a] mintegy 1500 tanuló (ált. isk., tanítóképző, és líceum) részére a jelenlegi rendelkezésre álló udvar aránytalanul kicsiny. Egyébként is az apácák ezt a kert-

részt nem konyhakerti célokra, hanem díszkertnek használják. Indokolja ezt a javaslatot az is, hogy sem az általános iskolának, sem a líceumnak nincs gyakorlókertje.

Hornyák György szakszervezeti vármegyei titkár kijelenti, hogy [a] véleménye teljesen megegyezik a nemzeti bizottság elnökhelyettesének javaslatával.

Dr. Szemere Gyula a tanítóképző-intézet mb. igazgatója javasolja, hogy a kiszálló miniszteri bizottság a vízfogyasztás költségeinek arányos szétosztása tekintetében is határozzon, mert a II. sz. bizottság által felvett megosztási jegyzőkönyv 6. pontjában elrendelt külön vízmérő készülékek felszerelése olyan átépítési és felszerelési költségeket igényel, hogy annak keresztülvitele fedezet hiányában eddig nem volt – és valószínűleg a jövőben sem lesz – lehetséges.

A jegyzőkönyvet felolvasás után lezártuk.

K. m. f.

Gyimóti István s. k.

Hornyák György s. k.

Fraknói Vilmos s. k.

dr. Petrusz Béla s. k.

dr. Szemere Gyula s. k.

Zámori Imre s. k.

Baranyai Teréz s. k.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/62 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott másolat.

¹ Jelenleg a Szent Imre Általános Iskola és Óvoda épülete.

² Jelenleg a Fejér Megyei Levéltár épülete. Mindkét épület a Szatmári Irgalmas Nővérek tulajdonában volt, ahol nőnevelő intézetet és tanítóképzőt tartottak fenn. Gulyás 1997.

29.

A MEGYEI BIZOTTSÁG KLÉRUS ELLENI MUNKATERVE

Székesfehérvár, 1948. november 25.

MDP Fejér Megyei Pártbizottság
6544/1948.

Székesfehérvár, 1948. november 25.

Tárgy: A klérus elleni munkaterv

november hó 24-től, december

hó 24-ig

Központi Vezetőség

Ifjúsági Titkárság

Budapest

I.

A klerikális reakció mindjobban tudatára jön annak, hogy a harcot, melyet az imperialisták zsoldjában a magyar dolgozók ellen vív, elveszítette. Éppen ezért módszereik, amelyekkel igyekeznek a tömegekre hatni és azokat ellenünk fordítani, egyre nyíltabb és agresszívabb formákat ölt[enek].

Megyénk területén az utóbbi időben egyre fokozódik a klerikális reakció nyomása (minden területen, de főleg ifjúsági vonalon) megállapíthatjuk, hogy frontális támadást indított ellenünk a klérus. Mozdulataikból megállapítjuk, hogy központi irányításra folynak az akciók, melyik [sic!] minden esetben kiterjednek az egész megyére, pl. Székesfehérváron a zárdában elindított egy hetes iskola, melyen vidékiek is számosan részt vettek.

Annak ellenére azonban, hogy központilag irányítva és tervszerűen viszi a harcot, mozdulataikon és akcióikon észlelhető a kapkodás és bizonytalankodás. Maga az a tény, hogy az egész vonalon támadásba lendültek, s egyre nyíltabban lépnek fel, arra enged következtetni, hogy tudatában vannak annak a ténynek, hogy a harc döntő szakaszához értünk, és pártunk valamint a magyar állam eltökélt szándéka leszámolni a klerikális reakcióval.

Mindez persze nemhogy csökkentené a veszély nagyságát, hanem inkább növeli azt, mert a sarokba szorított görényhez hasonlóan vad dühvel támadnak bennünk[et], és ha meg nem is akadályozhatják demokratikus fejlődésünket, de mindent elkövetnek, hogy gátolják azt.

Módszerek, amelyekkel a klérus dolgozik.

Egyes községekben (pl. Lovasberény,¹ Hercegfalva) mindkét helyen a pap igyekszik orientálódni, viselkedésével mindenáron be akarja bizonyítani, hogy ő hajlandó együttműködni velünk.

A hercegfalvai pap² bemegy az EPOSZ-ba, és ott a fiatalokkal együtt rúgja a labdát és velük játszik. Sajnos sok elvtársunk bedől ezeknek a jelenségeknek, és azt mondják, hogy a mi papunk rendes ember. Pedig a cél az, hogy ellenőrizték az elvtársaink munkáját az egyesületben, hogy ellensúlyozzák azt. Ennek érdekében vágnak jó képet az EPOSZ munkájához és igyekeznek befolyjni abba.

Lovasberényben az elmúlt héten avatták a párt székházát, a pap felajánlotta, hogy felszenteli a székházat, persze az elvtársaink visszautasították ajánlkozását.

Ezelőtt két hónapja mi kértük volna erre, mereven elzárkózott volna ez elől, ma pedig ő ajánlkozik rá.

Ez arra enged következtetni, hogy taktikájukon változtattak, sima ábrázatot öltve látszólagos együttműködés örve alatt beférkőznek sorainkba.

Az egyik jól működő úttörőcsapat összejöveteleit a pap rendszeresen látogatta, azzal az érvel, hogy a tanítónő pedagógiai módszerét kiválóan tartja, és [azt] tanulni akarja. A cél azonban itt is az volt, hogy ellenőrizni az elvtársnő munkáját és ellensúlyozni azt [sic!].

Mindeztől valamennyi rétegszervezetünkben a klerikális reakció beépülése tapasztalható, ez megnyilvánul EPOSZ diákvonalon [is].

Azokon a helyeken, hol az EPOSZ erős, ott ellenakciókkal próbálkoznak, pl. hitbuzgalmi csoportokat szerveznek (Mária kongregáció³ stb.). Óbarokpusztán folyó hó 14-én vasárnap megalakult a Mindszenty-brigád (Mindszenty védelmére).

A falu fiataljai között elterjedő apolitikus hangulatnak minden esetben ők az értelmi szerzői.

Azok a pedagógusok (apácák), akik Mindszenty rendelkezése folytán nem taníthatnak, előzőnlötték a falvakat, ott házi agitációt folytatnak, kisgyűléseket tartanak, és Mária rózsafüzér imádság örve alatt csoportokat hoznak össze. Ezek nem mások, mint ellenforradalmi csoportosulások.

Középiskoláinkban [a] diákszövetséggel a kongregációt szegezik szembe. A tanárok jelentős része befolyásuk alatt áll.

Úttörővonalon a szívárdát⁴ szegezik szembe az úttörőmozgalommal. Jelenleg 37 szívárdáról van tudomásunk, melyek részben az iskolában, részben azon kívül működnek.

Tapasztalatunk, azokon a helyeken, ahol szívárdá működik, [ott] az úttörőmozgalom gyenge. Rendszerint a szülők azok, akik nem engedik a gyermekeiket az úttörőbe [sic!]. Nyilvánvaló, hogy a pap és a vele egy húron pendülő pedagógusok befolyására történik ez.

SZIT vonalon.

Főleg az állami szakirányú iparos tanonciskolában észleltünk beépülést. Itt a lányok voltak azok, akik azt üzenték a SZIT megyei titkárának, ha még egyszer Mindszenty ellen fog beszélni, abban az esetben otthagyják a gyűlést. Itt a fekélyt Tamás Ödön igazgatóhelyettes képezi, ki már többször tett tanúbizonyságot antikommunista és antidemokratikus magatartásáról. (Sürgősen ki fogjuk operálni.)

II.

Hogy a klerikális reakció ellen sikeresen tudjuk felvenni a harcot, és pártunk támadó politikáját ifjúsági vonalon is vinni tudjuk, döntően fontos kiépíteni pártorganizációnkat és megerősíteni ifjúsági tömegszervezeteinket

1. Ifjúsági bizottsági ülést minden héten hétfőn tartottunk, azonban a bizottság munkája sok kívánni valót hagyott maga után (kissé liberálisan kezeltük a dolgokat). Legelsősorban ezen fogunk változtatni, tervszerűbbé tesszük a bizottság munkáját, semmi nem történhet ifjúsági vonalon, hogy azt a bizottság át ne beszélte volna, minden megmozdulást, ami ifjúsági vonalon történi, a bizottságnak kell [sic!], hogy irányítsa.

2. Megszervezzük a városi ifjúsági bizottságot, rendszeresítjük hetenként az értekezletét. Meghatározzuk a városi ifjúsági bizottság munkáját, instrukciókkal látjuk el, és életképessé fogjuk tenni.

3. Pártunk alapszervezeteiben kiépítjük az ifjúsági felelősöket (Székesfehérváron ez már megtörtént, vidéken pedig folyik). A városi ifjúsági felelősöknek kéthetenként értekezletet tartunk, meghatározzuk a feladatukat. Feladatuk lesz, kiépíteni körzetükben, kerületükben, üzemükben a kommunista ifjúsági hálózatot. Ezeket rendszeresen összefogják és beviszik őket az ifjúsági tömegszervezetekbe.

4. Pártunk megyei nagy aktívaüléseire meghívjuk a járási bizottságok ifjúsági felelőseit.

5. Pártunk járási aktívaüléseire meghívjuk az alapszervezetek ifjúsági felelőseit, melyre a megyei ifjúsági bizottság tagjai kimennek, és ott instrukciókkal látják el őket.

6. A MINSZ⁵ akcióit és minden megmozdulását pártvonalon is alátámasztjuk oly formán, hogyha kimegy egy utasítás valamelyik pártszervezet alapszervében, erről értesítjük a helyi pártszervezet vezetőségét is, részben, hogy segítségére legyen az ifjúsági tömegszervezeteknek, részben pedig ellenőrizni tudja a munkáját.

7. A MINSZ megyei bizottság üléseit eddig rendszertelenül tartottuk, most ezeket is rendszeressé tesszük. Minden héten az ifjúsági bizottság ülését követő napon tartjuk meg. Ezekre az ülésekre meghívjuk a hatalmi szerveket (főispán, alispán, OSH⁶ m[egyei] felügyelője, szabadművelődés megyei és városi felügyelőjét). Ezeket a szerveket részben ráállítjuk vonalunkra, részben pedig anyagi és erkölcsi támogatást kérünk tőlük.

8. Szervezetink megerősítésének érdekében bázisszervezeteket szervezünk.

EPOSZ vonalon 17 alapszervezetünkől csinálunk három minta- és 14 bázisszervezetet.

Menetrend: 24–25-én Csákvár, Fa István (Alcsút, Bárdos Lajosné), Perkáta Vágvolgyi Anna, (Sárbogárd, Böszörményi István), Alap Galli Sándor, 26–27-én Csákberény, Fa István (Baracska, Bárdos Lajosné), Rácalmás, Vágvolgyi Anna, (Felsőtöbörzsök, Böszörményi István), Nagykarcsony, Galli Sándor (Etyek, Schéffer Elemér).

28–29-én Pátka, Fa István (Gárdony, Bárdos Lajosné), Adony, Schéffer Elemér (Seregélyes-Szőlőhegy, Böszörményi István), Dunapentele, Galli Sándor (Polgárdi, Nagy Miklós).

Az akció folyó hó 24-én indul, és 29-én fejeződik be. Az elvtársak megkapták a konkrét feladatukat. Első nap előkészíteni az ifjúsági gyűlést, mely este kell, hogy megtörténjen. A beszámoló két részben [sic!] áll, első rész politikai beszámoló, második rész: mi a teendő? (Szervezeti kérdés.) Megnézni, hogy kik vezetik az EPOSZ-t (és megtisztítani a vezetőséget). Működik-e a községben

egyházi ifjúsági csoport, ha igen, az EPOSZ küldöttségileg tiltakozzon a helyi nb.-nél, hogy szüntessék azt meg. Táviratban kérjenek védelmet ezek ellen a csoportok ellen.

Elindítani a karácsonyi akciót (kultúrvonalon), megszervezni a sakk és asztalitenisz szakosztályokat (rövid időn belül, ha [a] MINSZ-en keresztül juttatunk nekik felszerelést).

Kádermunka: megbízható, fejlődésképes elvtársakat felkáderezni, községenként egy elvtársat az egy hónapos ifjúsági pártiskolára [küldeni]. Két főt szabadságharcos iskolára, két főt EPOSZ vezető-képző iskolára, kettő főt sportiskolára és két főt leányiskolára.

Azok az elvtársak, akik megszervezik ezeket a bázisszervezeteket, egyúttal patronálni is fogják azokat és a továbbiakban is rámegyünk ezekre a bázisszervezetekre, tartalommal fogjuk megtölteni azt.

Az egyházi ifjúsági szervezeteket pedig a legrövidebb időn belül felszámoljuk ezeken a helyeken.

SZIT-vonalon: négy bázisszervezetet létesítünk: éspedig a MÁV műhely, Felmayer Kelmefestő Üzem, Vadásztölténygyár és a Gánti Bauxitbányában.

Az akció december hó 2-án indul, és 4-én befejezzük.

Feladat: átszervezni a vezetőséget, meghatározni a csoport munkáját. Ifjúsági gyűlést tartani, mely két részből áll, politikai beszámoló, második rész: mi a teendő? (szervezeti kérdések), lekonkretizálni a feladatokat, tartalommal megtölteni a mozgalmat politikai, kultúr- és sportvonalon. Karácsonyi akciót elindítani a teremsport fejlesztése érdekében, sakk és asztalitenisz felszereléssel látjuk el valamennyi SZIT alapszervezetünket. A felszerelést ünnepélyes keretek között adjuk át, amit politikailag jól előkészítünk. Természetes súllyal itt is a bázisszervezetekre megyünk rá. (Ezt az akciót összekapcsoljuk a karácsonyi akciókkal, és alapszervezeteink által rendezett ünnepélyen fogjuk átadni a felszerelést.)

Kádermunka: megbízható és fejlődésképes elvtársakat felkáderezni a Szabadságharcos Szövetség két hónapos iskolájára, mind a párt bázisszervezet részéről egy-egy elvtársat. Azonkívül négy másik SZIT szervezet részéről egy-egy elvtársat az egy hónapos szabadságharcos iskolára jelölünk.

Diákvonalon: két bázisiskolát szervezünk, úgy mint a Fémiparit és az Ybl Miklós Gimnáziumot.

Feladat: tanulókörök megerősítése, osztályonként eddig két-három tanulókör működött, most ezt osztályonként egy tanulókörrel növelni fogjuk.

Megszervezzük mind két iskolában a jó tanulás gárdáját 20-20 fővel.

Feladatuk: egyéni agitáció során felvilágosító munkát végezni. Végrehajtása december 10-ig.

Az Ybl Miklós Gimnázium 20 diákja kap 200 Ft-os téli segélyt, amit politikailag ki fogunk használni.

Úttörővonalon: öt iskolát építünk ki bázisszervezetnek, határidő december 5–10-ig, és pedig a móri, bicskei, velencei, sárbogárdi és a székesfehérvári Bajcsy-Zs[ilinszky] téri (volt zárda) általános iskolában.

Feladat: az őrsi keret kiépítése és az őrsi élet megindítása a csoportokban. Megszervezzük a jó tanulást, az őrsök és rajok között.

A bázisiskolákban elkészítetjük az őrsi fal[at], őrsi naplót és az őrsi zászlót, ehhez aktivizáljuk a szülőket is.

Súllyal a bázisiskolákra fogunk rámenni, tartalommal töltjük meg azt. Kirándulásokat szervezünk, üzemi látogatást, traktorállomás meglátogatását.

Megszervezzük a karácsonyi ajándékok elkészítését, melyekkel az úttörők egymást ajándékozzák meg. A karácsonyi ünnepre műsorral készülnek fel valamennyi iskolában. Az úttörő [sic!] szervezi meg az ünnepélyt. Az általunk kijelölt műsorával.

Bázisszervezeteket röplabdával, futball-labdával látjuk el.

Kádermunka: a bázisiskolákban szervezzük meg a négy napos csapatvezető-képző tanfolyamot, éspedig december 1–5-ig Bicskén, december 7–11-ig Velencén és a hónap közepén (15-én) Sárbo-

gárdon. Ezekre a tanfolyamokra körülbelül 20-25 főt hívunk be. Az úttörőanyagot kívül pártsemináriumi anyagot is kapnak naponta egy-két órát, melyet a helyi párttitkár ad le.

III.

Támadás a klerikális reakció ellen

Miután a klérus agresszióját főleg falvainkban észlelhetjük erősen, de a kulákok elleni osztályharc is megköveteli, hogy súllyal a falura menjünk rá.

EPOSZ bázisszervezeteiben Pátka, Baracska, Perkáta, Nagykarácsony, Csákberény, Csákvár, Gárdony, Alcsút, Sárbogárd, Alap, Dunapentele, Polgárdi, Etyek. Megszervezzük az agitációs csoportokat 5-8 tagból. Tagjai a legmegbízhatóbb kommunista ifjak lesznek. Megszervezésre kerül december 10–11–12-én, 13-án pedig egy időben munkára lendítjük őket.

Feladatuk: házi agitációk során az egyéni meggyőzés, felvilágosítás, a falu papjának majdnem minden esetben kimutatható erkölcstelen életmódjának leleplezése és nyilvánosságra hozása.

Ezeket a helyeken a vallási mezbe bujtatott énekkarokat, kultúrcsoportokat, különböző néven elnevezett hitbuzgalmi csoportokat felszámolni.

Erre ráállítjuk a megyénkben működő népi bizottságot is, melynek részünkről Gali Sándor, a m. EPOSZ he. a tagja. A bizottság kéthetenként látogatja le a községeket, és így a helyi népi bizottságon keresztül irányítani tudják a harcot.

Feladat: december 15–20-ig kimegyünk bázis-szervezeteinkhez, ott taggyűléseket készítünk el [sic!], mely során, leleplezzük azokat az embereket, akik a klerikális reakció és a kulákság hangadói. A tagság előtt lehetetlenné tesszük őket, és kizárjuk az EPOSZ-ból.

Általános iskoláinkból kiszorítjuk a Szívárdát. A tanfelügyelőségen keresztül erre vonatkozólag már intézkedtünk. Utána pedig – miután iskolán kívül nem működhet ifjúsági egyesület – feloszlátjuk. (Itt a hatalmi szervek segítségét vesszük igénybe.)

Középiskoláinkból a kongregációt szorítjuk ki. Utána, mint iskolán kívül nem működhet egyesület, feloszlátjuk. (Itt is a hatalmi szervek segítségét vesszük igénybe.)

Megszervezzük a Márciusi Köröket bázis-iskoláinkban (Ybl, Fémipari). Minden osztályban egy-egy kört alakítunk, mely 5-8 főből áll.

Feladatuk kiértékelni az időszerű politikai eseményeket és azt osztályozva egyéni agitáció formájában továbbadni.

Folyó hó 28-án, vasárnap, az Ybl Miklós Gimnázium[ban] diákankétot tartunk József Attila címmel.

December 5-én a diáklklubban vita délelőttöt tartunk (Időszerű politikai kérdések, mindszenizmus, szövetkezeti kérdésekről).

December hó 19-én vasárnap azokba a községekbe, hol legerősebb a klerikális reakció népnevelőcsoportokat viszünk ki (SZIT, EPOSZ vonalról 7), (kollégiumból 3), (diákszövetség részéről 2).

Feladat: a helyi EPOSZ-szal előkészíteni az agitációt, előre kijelölni kiket kell meglátogatni. Az agitációs csoportok számára 18-án este értekezletet tartunk, ahol csoportonként megkapják a feladatot és az anyagot.

December hó 2-án városi kommunista ifjúsági aktívaértekezletet tartunk, melyen keresztül fogjuk megindítani a munkát.

Az Állami Szakirányú Iparos Tanonciskolára vonatkozó munkatervünk

1. A SZIT szervezeti fölépítésének megfelelően átszervezzük az iskolában működő SZIT csoportot. Megszervezzük az ötvenes létszámú SZIT csoportokat. Ezeket belül 8 főből álló rajokat.

2. Felállítjuk a SZIT érdekvédelmi szervét. Ebbe belevonjuk a SZIT csoportok vezetőit, hogy ezen keresztül is saját érdekükben aktivizálni tudják őket.
3. Kiépítjük osztályonként az ifjúsági felelősöket. 1500 forint ára [sic!] sportfelszereléssel látjuk el az OSH-n keresztül a SZIT csoportot. A felszerelést ünnepélyes keretek között adjuk át, amit politikailag jól előkészítünk.
4. Asztalitenisz-szakosztályt, sakkszakosztályt szervezünk. E szakosztályokat a legrövidebb időn belül anyaggal fogjuk ellátni, és még ebben a hónapban munkába lendítjük őket.
5. Tamás Ödön iskolaigazgató-helyettest, ki az iskola gennyes fekélyét képezi, a legrövidebb idő alatt a pedagógus kádertanács elé visszük, s eltávolíttatjuk az iskolából.

(Németh István)
m. pártbiz. titkár

(Nagy Miklós)
m. ifi titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/74 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárazat.

-
- ¹ Lovasberényben 1944-től Mórász Pál szolgált.
 - ² Hercegfalván (később Mezőfalva) 1944-től Farkas Alberik János szolgált 1951-ig.
 - ³ Mária kongregáció: Római katolikus hitbuzgalmi egyesület, amely a hívők, elsősorban a fiatalok vallási, erkölcsi alapokon nyugvó nevelését, a hitélet erősítését, a Mária-kultusz ápolását tekintette céljának.
 - ⁴ Az elemi iskolás tanulókat a jezsuita vezetésű Jézus Szíve Szövetség égisze alatt a Szívárdákban szervezték. A Szívárda közlönye az A Szív című újság volt. A Szívárda szervezése és óriási elterjedése elsősorban Blaskó Mária írónő hallatlan nagy érdeme volt, aki A Szív gyermekrovatát szerkesztette és a gyermekeket Jézus Szíve tiszteletére buzdította. Az újságban jelképes alakokat (Szív Gabi, Szíves Misi) szerepeltetett. A Szívárda a családi misszió eszköze volt elsősorban, és felhasználta az életkori sajátosságokból adódó valláserkölcsei és hazafias nevelés lehetőségeit. A Szívárda egyfajta katonás és romantikus formákat hordozott, felkeltve a gyermekek ilyen irányú fantáziáját. Magyar Katolikus 2008.
 - ⁵ A MINSZ országos szervezete 1948. március 22-én alakult a különböző ifjúsági szervezetek egyesítésével. 1950-ben beolvadt a DISZ-be.
 - ⁶ A Magyar Köztársaság Kormányának 3190/1948. Korm. számú rendelete a magyar sportról és testnevelésről 1. paragrafus 2. bekezdése rendelkezett az Országos Sporthivatal felállításáról. Feladata a magyar testnevelés és sport szervezése, irányítása. Vezetője a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kinevezett államtitkár. A hivatalt fennállása alatt végig Hegyi Gyula vezette. Az OSH-t 1951-ben megszüntették, helyette létrehozták a Minisztertanács alá rendelt Országos Testnevelési és Sportbizottságot (OTSB).

30.

A FEJÉR MEGYEI FÖLDHIVATAL FÖLDREFORMMAL KAPCSOLATBAN ELVÉGZETT MUNKÁINAK EREDMÉNYEI *Székesfehérvár, 1948. december 3.*

Fejér Vármegye Megyei Földhivatala. Székesfehérvár, Vármegyeháza.
Telefon: 38. Postafiók: 23. Előadó: Tibor József

Szám: 36600/1948.

Tárgy: A Fejér Megyei Földhivatal földbirtokreform során elvégzett munkáinak eredménye.

Kimutatás

A földhivatal által 1948. november 16-áig elvégzett munkáról

1. A földreform által érintett községek száma

93

2. Az összes elkobzott ingatlanok száma	57	
3. Az összes elkobzott ingatlanok területe	23 565	kh
4. Az összes megváltott ingatlanok száma	625	
5. Az összes megváltott ingatlanok területe	296 332	
6. A kitelepített német lakosság után az 1946. IX. tc.1.§. ¹ alapján visszamaradt ingatlanok területe	23 306	kh
7. Az összes igénybevett terület	342 223 ²	”
8. A 600/1945. ³ ME rend. alapján elkobozott mg. ingatlanok területe	32 821	”
9. A 300/1945. ME sz. rend. alapján megváltott ingatlanok területe	309 318	”
10. Az 1946. IX. tc. 17.§-a ⁴ alapján elkobzott mg. ingatlanok területe	334	”
11. Az 1946. IX. tc. 22§-a ⁵ alapján megváltott mg. ingatlanok területe	750	”
12. A földigénylők összes száma	32 300	”
13. A földhözjuttatottak részre adott terület	196 500	”
14. A földhözjuttatottak száma	31 900	”
15. A telepesek száma összesen	3 800	”
16. A nagybirtokon letelepítettek részére juttatott ter[ület]	16 847	kh
17. A visszamaradt sváb ingatlanokon letelepítettek száma	2 513	
18. A részükre juttatott terület: cca.	25 000	”
19. A házhelyigénylők összes száma	20 300	
20. Ezek közül földet is igénylők száma	12 280	
21. Házhely céljára kiosztott terület	3 638	kh
22. Házhelycsere terület céljára felhasznált terület	5 946	”
23. Egyházi célokra juttatott ingatlanok száma	91	
24. Egyházi célokra juttatott ingatlanok területe	1 474	”
25. Minta és tankísérleti gazd. részére juttatott ingatlanok területe	5 594	”
26. Közlegelők alakítására juttatott ingatlanok száma	162	
27. Közlegelők alakítására juttatott ingatlanok területe	22 623	”
28. Az Állami Tőgazdasági és Nádgazdasági Üzemek céljára juttatott, illetve kijelölt ingatlanok területe	6 000	”
29. Állami tulajdonba átvett erdők területe	49 755	”
30. Egyéb célokra felhasznált ingatlanok területe	5 119	”
31. Tartalék terület		”
a. házhelycélra tartalékolva	1 338	
b. hazatérő katonák részére	10 635	”
c. ki nem osztható terméketlen terület	1 889	”
32. A megyei földhivatal által jóváhagyott juttatási javaslatok, felhasználási tervek száma	93	
33. A megyei földhivatal által jóváhagyott javaslatok, felhasználási tervekben érintett terület	343 223	kh
34. A földhivatal műszaki osztálya által végzett munkák eredménye		
a. azon községek száma, ahol a műszaki munkálatok már		

megindultak, de befejezést még nem nyertek	9	
az érintett terület	17 800	kh
b. azon községek száma, ahol a telekkönyvezés már befejezést nyert	84	
és az érintett terület	275 668	kh
Megjegyzés: a b. pont alatti terület nem foglalja magában az államkincstár által átvett 49 755 kh erdőt.		
35. Fejér megyében a földbirtokreform által nem érintett községek száma		
	9 ⁶	
Ezek névszerinti felsorolása: Csősz, Falubattyán, Jenő, Kisapostag, Kisláng, Kőszárhegy, Sáregres, Úrhida.		
Megjegyzés: A megyei földhivatal a tkvi. munkálatokkal a maga részéről már végzett, a 17 800 kh-t magában foglaló, még telekkönyvezetlen községek az ún. sváb községek, melyeknek műszaki munkálatait az illetékes járásbírók kötelesek elvégezni. Ezek a munkálatok folyamatban vannak.		
36. Az Orsz. Földhivatal III/1.ü.o. által Fejér megyében juttatott csereingatlanok területe		
	5 274	kh
37. A földbirtokreform során igénybevett nagybirtokhoz tartozó gazdasági épületek és egyéb gazdasági felszerelések adatai:		
a. az eljárás tárgyát képező községek száma	92	
b. a leltározás megtörtént	92	
c. ebből elkészült juttatási tervezet és határozat	77	
d. az igénybevett épületek térfogata m ³ -ben	2 959 366 06	
e. az épületek értéke q búzában	615 497 14	
f. ingó és egyéb vagyontárgyak értéke q búzában	44 324 55	
g. az összes igénybevett épület és gazd. felszerelés értéke q búzában	—	
38. Az 160 800/1948. V/1. sz. rend. alapján igénybevett sváb épületek leltározási adatai		
a. eddig elkészült, illetve folyamatban levő községek száma	1	
b. felleltározott épületek száma (Móron)	1 276	
c. az eddig felleltározott sváb épületek űrtartalma m ³ -ben	191 474	
d. felleltározandó még a megye területén levő községekből	18	
e. fentiekben felleltározandó belsőségek száma	3 878	
39. Szövetkezeti juttatások		

A megyei földhivatal a szövetkezeti mozgalom támogatása céljából a földműves-szövetkezetek⁷ részére a juttatási határozatokat soron kívül elkészítette. A szövetkezetek részére juttatott gazdasági épületek, gazd. felszerelés és egyéb gazdasági eszközök, valamint szövetkezet részére juttatott mg. ingatlanok tekintetében pontos statisztikai adataink nincsenek, ezek összeállítása hosszabb időt vesz igénybe, egyébként folyamatban van. A megye területén 112 földműves-szövetkezet működik, melyeknek egy részét lehetőség szerint a megyei földhivatal támogatta gazdasági felszerelések, épületek stb. juttatásával. Fejér megye területén 90 földműves-szövetkezet részesült nagyobb mg. ingatlan juttatásában. A földhivatal a földműves-szövetkezetekkel állandó érintkezésben van, és azok munkáját a lehetőség szerint elősegíteni igyekszik.

40. A telepítéssel kapcsolatos adatok:		
a. 1947. évig 7 községből kitelepített személyek száma	8 464	
a/1. 1948. évben kitelepítettek száma	2 045	
b. 18 sváb községben a helyi juttatottak száma, családfők	1 219	
c. családtagjaik száma	4 643	
d. egy helyi juttatott családra átlagosan jut	3-8 gyermek	
e. 18 sváb községbe letelepítettünk belföldi telepes családot	1 913	
f. Ezek családtagjainak száma	3 595	
g. Átlag gyermekszám	1-8	
h. A lakosságcsere ⁸ keretében Csehszlovákiából áttelepítettünk 1947. okt.-tól 1948. nov.-ig családot	500	
i. A letelepített felvidéki menekült családok száma	100	
j. Elkobzás és kitelepítés folytán a földalapra szállt ingatlanok száma	2 711	
k. Ebből egyéni juttatásokra felhasználva cca.	2 000	
l. Közcélokra felhasználva	50	
m. Romház	216	
Megjegyzés: A romházak egy részét az Orsz. Földhivatal engedélyével nagyobb részt kijavíttattuk.		
n. Az anyanyelvektől igénybevett házingatlanok száma	280	
o. Kitelepítés és elkobzás folytán a földalapra szállt mg. ingatlan	17 781	
p. Az anyanyelvektől igénybevett mg. ingatlan cca.	3 000	
r. A kitelepítés és elkobzás folytán a földalapra szállt ingatlanokból		
telepeseknek kiosztva	12 198	kh
közcélokra juttatva	412	
házhely céljára igénybe véve	78	
Megjegyzés: A fennmaradó területek kiosztása folyamatban van.		
41. 9 000/1948. ⁹ KR számú rendelet alapján előhaszonbérlet területek adatai		
1. A haszonbérbeadók száma	573	
Fentiek földtulajdona	16 675	kh
2. A volt haszonbérlők száma	673	
A földtulajdona k. holdakban	5 499	
Az általuk bérelt terület	13 952	
3. A haszonbérlet területből a földbérlo bizottság által előhaszonbérlet terület művelési áganként		
a. szántó	8 439	kh
b. kert	16	”
c. szőlő	3	”
d. gyümölcsös	13	”
e. rét	179	”
f. legelő	124	”
Összesen:	8 674 ¹⁰	kh
4. Az előhaszonbérlet területekből a földbérlo szövetkezet		

részére átadott terület	3 222	kh
5. A föld. szöv. földbérlő csoportja részére átadott terület	3 016	”
6. Az igényjogosult kishaszonbérlők részére átadott terület	2 309	”
7. A Földbérlő Szövetkezet részére átadott területből haszonbérlőre jutott igényjogosultak száma	884	
8. A földműves-szövetkezet földbérlő csoportja részére átadott területből haszonbérlőre jutott igényjogosultak száma	807	
9. Az egyenkint kijelölt kishaszonbérlők közül igényjogosultak száma	668	
42. A haszonbérletre jogosultak száma	Összesen: 3 794	
Háztartásukban élő, eltartásra szoruló családtagok száma	9 726	
43. A haszonbérletre jogosult személyek közül,		
a. a 600/1945. ME sz. rend. értelmében földhöz nem juttatottak száma	1 734	
b. 5 kh-on aluliak közül igényjogosultak	1 116	
c. 10 kh-on aluliak közül igényjogosultak száma	944	
44. Az előhaszonbérlet területéből haszonbérletben részesült igényjogosultak száma	2 359	
A részükre juttatott terület	8 545	kh

Székesfehérvár, 1948. december hó 3.

Lajtos Markó János
Lajtos Markó János s. k.
a megyei földhivatal ügyvezetője

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/96 ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tiszttáza. A körpecséten FEJÉRVÁRMEGYE MEGYEI FÖLDHIVATALA SZÉKESFEHÉRVÁR felirat olvasható.

¹ 1946. évi IX. törvény a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról. 1. paragrafus A Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. évi november hó 20. napján hozott határozata alapján a Németországba áttelepített magyarországi német lakosság által visszahagyott minden vagyon tulajdonjoga tehermentesen a magyar államra száll.

² Helyesen: 343 203.

³ A földbirtokreform végrehajtására a 600/1945. ME rendelet és az 1945. évi VI. törvény alapján került sor. 600/1945. ME (1945. március 18.) számú rendelete a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról. 1945. évi VI. törvény cikk a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatása tárgyában kibocsátott kormányrendelet törvényerőre emeléséről.

⁴ 1946. évi IX. törvény a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról. 17. paragrafus (1) Az R. 4. paragrafusa azzal egészített ki, hogy el kell kobozni azoknak a földbirtokát és az R. 7. paragrafusában megjelölt egyéb vagyontárgyait is, akik az 1944. évi október hó 15. napja után lakóhelyükről önként, vagy bár az úgynevezett Szálasi-kormány utasítására, de egyébként személyükre nézve egyénileg megállapítható kényszerhelyzet fennállása nélkül Németországba, vagy a németek által megszállott valamely más ország területére távoztak és az 1945. évi október hó 31. napjáig lakóhelyükre, illetőleg birtokukra vissza nem tértek.
(2) Arra nézve, aki mint katonai vagy munkaszolgálatos kötelékben álló személy az ország területét zárt alakulattal, abba beosztottként hagyta el, a kényszerhelyzet fennállását vélelmezni kell. Nem vélelmezhető a kényszerhelyzet azoknál, akiknek katonai vagy munkaszolgálatos behívása eredeti lakóhelyükről való önkéntes elmenekülésük után más helyről történt.
(3) Azokat, akik utólag a kényszerhelyzetet, valamint azt igazolják, hogy az 1945. évi október hó 31. napjáig önhibájukon kívül nem térhettek vissza, az (1) bekezdés alapján elkobzott és földreform céljára felhasznált, de az R. alapján egyébként megváltás alól mentes ingatlanaiért az alábbi 19. és 20. paragrafusokban foglaltak szerint kell kártalanítani.

- ⁵ 22. paragrafus (1) Az 1944. évi január hó 1. napján osztatlan közös tulajdonban volt, továbbá a telekkönyvileg vagy természetben megosztott, de együttes gazdasági kezelés és irányítás alatt állott ingatlanokból - az egyéb feltételek fennforgása esetén - összesen száz kataszteri hold (Budapest székesfőváros határától számított 30 km-es körzeten belül ötven kataszteri hold) mezőgazdasági ingatlan mentes a megváltás alól. A jelen bekezdés alkalmazása szempontjából a gyámság alatt lévő kiskorú ingatlanait a gyám (vagyonkezelő) ingatlanaival nem lehet összeszámítani azon a címen, hogy az ingatlanok együttes gazdasági kezelés és irányítás alatt állanak, feltéve, hogy a gyám (vagyonkezelő) nem a szülő.
- (2) Ha a társulajdonosok (társbirtokosok) között az R. 14. vagy 15. paragrafusa alá eső személy van, az (1) bekezdésben foglalt mentesség a kivételezésre jogosult személy birtokának száz kataszteri holdon felüli részéig, legfeljebb azonban a hivatkozott paragrafusokban foglalt megkülönböztetés szerint összesen kétszáz, illetőleg háromszáz kataszteri holdig terjed.
- (3) Az (1) és (2) bekezdés szerint mentesített terület a társulajdonosokat (társbirtokosokat) a megváltott ingatlanra vonatkozott tulajdonjoguk arányában illeti meg. Ezt az arányt a száz kataszteri holdon felül mentesített ingatlanrészre az R. 14. vagy 15. paragrafusa alá eső személy javára az Országos Földbirtokrendező Tanács indokolt esetben megváltoztathatja.
- (4) Az R. 19. paragrafusának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezések azzal az eltéréssel irányadók, hogy a társulajdonosokat (társbirtokosokat) – figyelemmel az (1) bekezdésben foglaltakra is – összesen legfeljebb száz kataszteri hold mezőgazdasági ingatlannal lehet kártalanítani.
- (5) Az (1) bekezdésben megjelölt ingatlanokat az R. 12. paragrafusának utolsó bekezdésében foglaltak alkalmazása szempontjából össze kell számítani. Az R. 11. paragrafusának alkalmazásánál ilyen összeszámtáknak helye nincs.
- (6) Ha az (1) bekezdésben megjelölt ingatlanokat az 1946. évi január hó 1. napja előtt kiosztották, a jelen törvény 19. és 20. paragrafusában foglaltakat kell értelemszerűen alkalmazni.
- ⁶ Helyesen: 8.
- ⁷ A földreform során fel nem osztható gazdasági felszerelések (gépek, traktorok, darálók stb.) működtetésére alakultak meg a földműves-szövetkezetek. A megalakításukra vonatkozó földművelésügyi minisztériumi rendelet 1945. szeptember 18-án lépett hatályba. A korábban öntevékenyen megalakult szövetkezetek is betagozódtak a hálózatba. Magyarország első földműves-szövetkezete a mányi Gyümölcstermelő és Értékesítő Szövetkezet 1945. május 8-án alakult meg. A földművelésügyi miniszter 131 000/1945. FM számú rendelete a földműves-szövetkezetekről. Honvári (szerk.) 2000: 518.
- ⁸ Csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény: 1946. február 27-én kötött szerződés Magyarország és Csehszlovákia között. Az egyezmény értelmében annyi magyart telepítenek át Csehszlovákiából Magyarországra, mint ahány magyarországi szlovák jelentkezik önként áttelepülésre Csehszlovákiába. Ezzel a kikényszerített szerződéssel igyekezett csökkenteni a csehszlovák kormány a szlovákiai magyarok számát. Balog 1988., Vadkerty 1999.
- ⁹ A Magyar Köztársaság kormányának 9000/1948. Korm. számú rendelete a mezőgazdasági ingatlanok haszonbérletéről.
- ¹⁰ Helyesen: 8774.

31.

AZ MDP KÖZPONTI VEZETŐSÉGÉNEK UTASÍTÁSAI A TAGSÁG FELÜLVIZSGÁLATÁVAL KAPCSOLATBAN *Budapest, 1948. december 16.*

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Szervező Bizottság

Budapest, 1948. december 16.

Kedves Németh Elvtárs!

A tagság felülvizsgálatnak tapasztalatai arra mutatnak, hogy a végrehajtás során komoly hiányosságok és hibák mutatkoznak.

Ezek közül az első, hogy minden eddigi külön figyelemfelhívás ellenére hibásan értékelik az értelmiségi kategóriába tartozó elvtársakat. Ennek következtében nagyon sok az értelmiségi kizárás, országos viszonylatban feltűnően sok a tanítók kizárása, visszaminősítése, illetőleg eltávolítása.

A tanítók jelentős része a múltban kulákok gyermekeiből nevelődött, vagy oklevelük megszerzése után kulák családok leányait vették feleségük. Igen sok az olyan tanító száma, akik az elmúlt rendszerben vállalták a MÉP¹ tagságot, sőt tisztséget is a MÉP vezetésében. Ha mi most pártunk sorai-
ból minden olyan tanítót eltávolítanánk, akik annak idején a MÉP tagjai, vagy kisebb tisztségviselői voltak, és azokat is, akik családtagjai között kulákok vannak, akkor elidegenítjük pártunkból a pedagógus kar döntő részét. Ezért a tanítók felülvizsgálásánál a döntő szempontok: a felülvizsgált viszonya a párthoz, most elfoglalt álláspontja a falusi osztályharcban, a szövetkezet kérdésében, a klerikális reakcióval kapcsolatos állásfoglalása most és az iskolák államosítása során. Semmiképpen se lenne helyes, ha a tanító párttagok többsége most kizárásra kerülne.

A szocializmus építésében nagy szükségünk van komoly műszaki értelmiségre, és nem nélkülözhetjük a gazdasági szakembereket sem. Ezek a pártnak az építésvezető szerepének betöltésében nélkülözhetetlenek [sic!]. Az ilyen párttagok felülvizsgálása során fontos szempont: a termeléshez való viszonyuk alapos megvizsgálása. A műszaki értelmiségieknek a termelésben megmutatkozó jó magatartása ellensúlyozhatja –, ha az összes többi körülmények ezzel nem ellentétesek – a pártban tanúsított passzivitásukat.

Tekintettel arra, hogy a jelentésekből az állapítható meg, hogy a tanítók és általában az értelmiségiek felülvizsgálata nem a fenti szempontok figyelembevételével történik, felhívjuk az elvtársakat, a felülvizsgáló bizottságoknak az értelmiségre vonatkozó kizárási, vagy visszaminősítési javaslatait csak a megyebizottság jóváhagyása után hajtsák végre. A megyei bizottság jóváhagyása nélkül ilyen kategóriák kizárásának végrehajtása nem történhetik meg.

A második komoly hiba a felülvizsgáló bizottságoknak a volt szociáldemokrata párti elvtársakkal szembeni túlzott követelményeiben mutatkozik [meg]. Nem értik, vagy nem veszik figyelembe a felülvizsgáló bizottságok a politikai bizottság erre vonatkozó határozatát, a szervezőbizottság körlevelének idevonatkozó utasításait, és ezért országos viszonylatban igen sok [a] kizárt, vagy visszaminősített volt szociáldemokrata. Olyan jelenségeket is ismerünk, hogy egyes pártszervezetek vezetői önkényesen nyilvántartásba se vettek fel volt szociáldemokratákat. Ismételten felhívjuk az elvtársak figyelmét arra, hogy a volt szociáldemokrata párti tagok elbírálásánál több türelemre intsek a felülvizsgáló bizottságok tagjait, és értessek meg ennek a kérdésnek politikai jelentőségét. A volt szociáldemokrata párti tagok nagyszámú kizárása nemcsak igazolná a jobboldali szociáldemokraták rémhíreit, de aktivizálná is őket, és igyekeznének megbontani a pártunk egységét.

A harmadik hiba a taggyűlések előkészítése során a határozati javaslatok indokolásának gyengeségében mutatkozik. Az a tapasztalatunk, hogy a kizárási határozatok javaslatait sokszor alig, vagy röviden, sok esetben viszont hibásan indokolják.

Fontos lenne, hogy a javaslatok indoklásaiba komoly jellemrajzot, az illető pontosan körülírt osztályhelyzetét, a párttal, a demokráciával szembeni magatartását íránk le, hogy a taggyűlés a komoly indokolás alapján a javaslatokat nyugodtan magáévá tehesse, vagy azt komolyan vitathassa. Szükségesnek látszik tehát, hogy az elvtársak a felülvizsgáló bizottságok tagjait, de különösen azok elnökeit segítenék munkájukban azzal is, hogy a jó indokolások példáit megismertessék velük.

A titkár elvtárs figyelmét ezúttal ismételten fel kell hívnunk arra, hogy elengedhetetlen kelléke a felülvizsgáló munka országos ellenőrzésének és irányításának a rendszeres telefoni és írásbeli jelentések pontossága, ezért gondoskodjanak arról, hogy kedden és szombaton megkapjuk a telefoni és minden csütörtökön az írásbeli jelentéseket. A jelentések összeállításánál mutassák ki a kizárásra, a visszaminősítésre javasoltak szociális összetételét is, ezek nélkül nem tudjuk figyelemmel kísérni a pártszervezetek szociális összetételének alakulását.

Egyidejűleg közöljük titkár elvtárssal, hogy karácsonyi szünidejét 23-án – csütörtökön – délutántól, 27-én – hétfő – reggelig veheti igénybe. Amennyiben hozzátartozói távol élnek elutazhat, kérjük azonban, ha szünidejét nem odahaza tölténé, címét előzetesen velünk közölje.

Elvtársi üdvözzettel:

Kovács István

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/23 ö. e. Sajátkezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE Szervező Bizottság felirat olvasható.

¹ Magyar Élet Pártja, kormánypárt. A Nemzeti Egység Pártja 1939 márciusában változtatta a nevét Magyar Élet Pártjára. 1939-ben az országgyűlési választásokon 183 képviselővel teljes többséget szerzett. Vezetői: Bárdossy László, Kállay Miklós, Teleki Pál gr.

32.

A MEGYEI KÖZIGAZGATÁSI FELELŐS JELENTÉSE A KÖZIGAZGATÁS „DEMOKRATIZÁLÁSÁRÓL” [Székesfehérvár], [1948]

A. Közigazgatás

I. A közigazgatás demokratizálása

a. A kulákság kirekesztése a képviselő-testületekből

Az elmúlt három hónapban átszerveztük a képviselő-testületeket, és azokból kirekesztettük mindazokat az elemeket, amelyeket a demokráciával nyíltan szembehelyezkedtek. Az iskolák államosításánál a kulákok megmutatták, hogy pusztán jelenlétük a képviselő-testületekben káros befolyással van az egész községre és annak fejlődésére. Ezért szükségessé vált a képviselő-testületek szociális összetételének felülvizsgálása, és ennek alapján a kulákságnak a képviselő-testületekből való kirekesztése. A főispánon keresztül utasítjuk a jegyzőket, készítsenek kimutatást a képviselő-testületi tagokról vagyoni helyzetüket figyelembe véve, mégpedig három kategóriára osztva őket, a 15 holdon aluliakat, a 15–25-ig és a 25 holdon felülieket. Az alapszervezeteken keresztül bekérjük minden tagról a jellemzést. Határidő augusztus 15.

A képviselő-testületek megtisztítása szeptember 15-ig befejezendő.

b. A községi vezetőjegyzők átcsoportosítása

Az egyesülés folyamán a Szociáldemokrata Pártból ki lettek zárva a következő vezetőjegyzők: Bickó Simon Ercsi, Sörédi Imre Csókakő, Angeli Róbert Isztimér, Szabó László Sárosd, Osváth András Sárszentmiklós. Rajtuk kívül népellenes magatartást tanúsítanak dr. Keve Márton ráckeresztúri vezetőjegyző, dr. Czövek András nagylóki vezetőjegyző, Sas Gyula csőszai vezetőjegyző, Vajda Gyula sárkeresztési vezetőjegyző, Ceglédi Péter kajászsószentpéteri vezetőjegyző, Gyuricza Balázs pázmándi vezetőjegyző, Fóris István iváncsai vezetőjegyző, valamint a felfüggesztett Illés István alapi vezetőjegyző.

Ezek közül fegyelmi úton eltávolítjuk Vickó Simon, Sas Gyula, Gyuricza Balázs és Illés István vezetőjegyzőket.

A többieket egy jó vezetőjegyző elvtárs mellé állítjuk be segédjegyzőként.

c. Községi segédjegyzők átcsoportosítása

Vezetőjegyzőként a következő elvtársakat akarjuk behelyettesíteni: Mészáros Dániel, Stoffer László, Holubár Emil, Siller Ferenc, Somorjai Endre és Hamar Gyula.

d. A vármegyei központi igazgatásban dolgozók felülvizsgálása

Elsősorban megoldjuk a vármegyei tiszti főügyész eltávolítását. Nevezett a központi egységbizottság határozata értelmében állásáról lemondott, de a közgyűlés a lemondását nem fogadta el, mivel fegyelmi eljárás alatt áll. Mivel nevezett ellen újabb terhelő adatok kerültek birtokunkba, a legrövidebb időn belül állásából eltávolítjuk. Ugyancsak szorgalmazni fogjuk azoknak a jobboldali kisgazdapárti közalkalmazottaknak eltávolítását, akikről a jellemzést már a káderosztálynak megküldöttük.

II. Megüresedett pozíciók betöltése

a. Megyei központi igazgatás

A megyei központi igazgatásban megüresedésben lévő pozíciókat a megyében jól működő elvtársakkal fogjuk betölteni. A főispán és alispán elvtársak a hivatalvizsgálatok folyamán kiválasztják a szakszempontról kiváló elvtársakat, és azokat a megyebizottság politikai véleményezése után a megüresedésben lévő állásokra behelyettesítjük.

b. Községigazgatás

1. Jegyzők, segédjegyzők
2. Irodai személyzet.

Szeptember 30-ig a lehetőség szerint igyekezünk betölteni minden megüresedésben lévő állást, szigorúan betartva a belügyminiszter által jóváhagyott státust.

III. Az MDP közalkalmazottak oktatása és nevelése

A szemináriumok július hó folyamán mindenhol befejeződtek és egy hónapi szünet után szeptember 1-jével újból indulnak. Közigazgatási vonalon szemináriumot végzett a 393 elvtárs közül 193. A szeptemberben kezdődő szemináriumokon lehetőséget adunk mindazoknak az elvtársaknak, akik oktatók hiányában nem tudtak részt venni a múlt szemináriumon. A csoportok és az oktatók kijelölésének határideje augusztus 20.

A járási tiszti értekezleteken a jegyzők részére politikai és gazdasági tájékoztatót adunk, és megvitatjuk velük a politikai és gazdasági helyzetet.

IV. Közalkalmazottak továbbképzése

A Belügyminisztérium által előírányzott közigazgatási, politikai tanfolyam megszervezését és a tanfolyamra alkalmas személyek kiválasztását elvégezzük. Az alkalmas személyek kiválasztásának határideje augusztus 12.

A városi és vármegyei központi tisztviselők szakvonalon való továbbképzését szeptember 1-el megkezdjük külön kidolgozandó terv alapján.

V. Közigazgatási munkaverseny

A közigazgatási munkaverseny folyamán különös figyelemmel fogjuk kísérni úgy a központi megyei igazgatás munkáját, mint a jegyzőségek racionalizálási törekvéseit. Úgy a főispán, mint az alispán a hivatali vizsgálatok alkalmával kötelesek megvizsgálni a munkaverseny állását és a megyebizottságnak referálni.

VI. Köztisztviselők fokozott ellenőrzése

A megyebizottság fokozott figyelemmel fogja kísérni a közalkalmazottak munkáját. Főleg nagy súlyt fektetünk a munkamorál emelésére és a korrupció kiirtására. Úgy a megyénél, mint a városnál a főispán és az alispán kötelesek minél gyakrabban hivatalvizsgálatokat tartani. A megyebizottság külön fel fogja hívni úgy a járási titkárok, mint a helyi titkárok figyelmét arra, hogy a közalkalmazottak életmódját fokozott figyelemmel kísérik.

A megyebizottság a felmerült gyanú alapján már július hónapban áthelyezi Kiss Lajos, Mayer Lajos járási főjegyzőket, valamint dr. Laki móri vezetőjegyző elvtársat.

VII. Közigazgatási pártszervezet munkájának irányítása

A közigazgatási pártszervezet munkáját a megyebizottság különös figyelemmel fogja kísérni és irányításával elősegíteni. Új erők bevonásával augusztus 4-én a közigazgatási pártszervezet vezetőségét átszervezzük. A közigazgatási pártszervezet a megyei közigazgatási munkatervvel összhangban külön részletes háromhavi munkatervet köteles készíteni. Ezen kívül köteles kidolgozni külön munkatervet a közigazgatásban működő elvtársak szakszempontból való továbbképzésére.

VIII. Függetlenségi Front előkészítése¹

a. Politikai téren

A Függetlenségi Front előkészítések községi viszonylatban megkezdődött [sic!], és a cséplési, valamint beszolgáltatási akció folyamán már konkrét feladatokkal lesz ellátva. A megyei igazgatásban a közigazgatási szervek kötelesek a Függetlenségi Front munkáját elősegíteni.

b. Közigazgatási téren

A Függetlenségi Front megteremtésével kapcsolatos közigazgatási reform irányelvei még nem ismeretesek, ezért ezen a téren a konkrét utasítások megjelenéséig csak előkészítő munkát folytatunk.

B. Községpolitika

I. Patronázmunka megjavítása és kiszélesítése

A megye területén a patronázmunkát új alapokra fektetjük. Eddig az volt a gyakorlat, hogy csak vezető tisztviselők vettek részt a patronázmunkában. Ez a módszer konkrét eredményeket nem hozott, ezért a politikailag és szakszempontból képzetesebb elvtársak havonta egyszer kötelesek meglátogatni patronált községüket, leellenőrizni az elvégzett munkát, megadni az útbaigazításokat, és a megyebizottság részére kimerítő jelentést készíteni. Így minden községre jut egy patronáló elvtárs.

II. Főispán, alispán, járási főjegyzők és polgármester munkaterve

Folyó év július 1-től szeptember 30-ig a főispán, alispán, járási főjegyzők és polgármester kötelesek háromhavi munkatervet készíteni, és annak egyik példányát a központi közig. osztályhoz, egyet pedig a megyebizottsághoz beterjeszteni.

III. Képviselő-testületi frakció továbbfejlesztése

A járási főjegyzők kötelesek részt venni minden képviselő-testületi ülésen járásuk területén. Ez azért lehetséges, mivel a megyében minden járási főjegyző pártunkhoz tartozik. A járási főjegyzők az ülés előtt kötelesek részt venni a frakcióülésen, és ott az elvtársakat szakszempontból felvilágosításokkal ellátni.

Városi vonatkozásban a frakció tagjai kötelesek körzetükben állandó összeköttetést tartani a lakossággal és a körzet problémáit a közgyűlés elé vinni.

IV. Községpolitikai terveinek elkészítése [sic!]

Községeink túlnyomó része nem rendelkezik községpolitikai tervvel, ezért augusztus 30-ig minden község köteles elkészíteni községpolitikai tervét, és [azt] az alispánon keresztül eljuttatni a megyebizottsághoz.

V. Községi bírák összefogása és nevelése

A községi bírók kérdése ez idáig igen el volt hanyagolva, és közigazgatási vonalon keveset lett velük törődve. A községi bírák oktatása és nevelése érdekében negyedévenként a megye központjában értekezletet rendezünk. Az első ilyen értekezlet augusztus hó 15-én tartandó meg.

VI. Termelési verseny elősegítése

Közigazgatási vonalon a főispán köteles figyelemmel kísérni a termelési versenyeket.

Ipari vonalon köteles meglátogatni úgy a városban, mint a megye területén lévő összes üzemet az általa meghatározott időpontban. Mezőgazdasági vonalon köteles felülvizsgálni a traktorállomásokat, szövetkezeteket és a kimagasló teljesítményt elért gazdákat.

Az egész közigazgatási apparátus köteles minden eszközzel a munkaversenyt elősegíteni.

C. Különfélék

I. Közalkalmazottak részvétele a politikai akcióban

A közigazgatási pártszervezet minden tagja köteles részt venni a megyebizottság által folytatott politikai akciókban. Július és augusztus hónapban a főispán és alispán, polgármester, járási főjegyzők, községi vezetőjegyzők részt vesznek a cséplési akcióban. Augusztus hónapban kötelesek részt venni az „Augusztus az iskoláké” akcióban.

II. A „Falu és város könyvtára” és folyóiratának propagálása

A közalkalmazottak között mindent elkövetünk a falu és város folyóiratának propagálása kérdésében. A folyóiratra köteles előfizetni minden község, és a köztisztviselők túlnyomó része. Kivételt képezhetnek csak az alacsony fizetésűek és nagy családok.

III. Szabad Nép és Szabad Föld közig. vonalon való propagálása

Minden község köteles előfizetni a Szabad Népre és a Szabad Földre, és a jegyző minden héten egyszer köteles politikai és gazdasági ismertető előadást tartani a falu lakosságának. Ugyancsak arra törekszünk, hogy a közalkalmazottak minél nagyobb számban olvassák a párt sajtóját.

IV. Hároméves terv végrehajtásának ellenőrzése

A főispán, alispán és polgármester kötelesek fokozottan ellenőrizni a hároméves terv végrehajtását, és úgy az üzemek, mint az építkezések ellenőrzéséről a megyebizottságot külön tájékoztatni. A főispán és az alispán munkatervében kötelesek részletes menetrendet kidolgozni.

V. Az államosított iskolák újjáépítésének és felszerelésének elősegítése

A közigazgatási szervek közreműködésével az államosított iskolák újjáépítésébe bevonjuk úgy a pártokat, mind a szakszervezeteket, társadalmi szervezeteket és egyesületeket. Erre az akcióra a megyebizottság külön tervet dolgoz ki, és azt közigazgatási vonalon teljes egészében támogatjuk.

Rusz György
(Rusz György)
megyei közig. felelős

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 1/36 ö. e. Saját kezű aláírással, hitelesített, géppel írott tisztázata.

¹ A Magyar Függetlenségi Népfront a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontból alakult 1949. február 1-jén. Elnökévé Rákosi Mátyást, titkárává Rajk Lászlót választották meg. A szövetség tagjai a Magyar Dolgozók Pártja mellett, a Független Kisgazdapárt a Nemzeti Parasztpárt, Magyar Radikális Párt és a Független Magyar Demokrata Párt voltak. Izsák 1994b. 146–148.

33.

A KÖZPONTI SZERVEZÉSI OSZTÁLY LEVELE A RENDEZŐ GÁRDA FELÉPÍTÉSÉRŐL ÉS FELADATÁRÓL [Budapest], [1948]

Központi Szervezési Osztály
Határozata

A Rendező Gárda feladata és szervezési felépítése

1. A Rendező Gárda a párt védelmi alakulata

Feladata

- a. Örködni pártunk biztonsága felett (pártházak, vezetők, párthelyiségek védelme). A Rendező Gárda e célból rendszeres szolgálatot ad, hogy a kommunista szervezeteket mindenfajta támadással szemben megvédje.
- b. Az MKP külső megnyilvánulásain, felvonuláson, gyűlésen, ünnepélyen stb. rend, fegyelem biztosítása. Pártgyűlésen, pártnapon szolgálatot tart, elhelyezi a meghívottakat, adott esetben igazoltat. A párt felvonulásait (tervszerűen előkészíti) felvonulási útvonalak előkészítése, a tömeg fegyelmezett, zárt sorokban történő felvonultatása és a helyszínen előírás szerinti elhelyezése, kordonvonás, zavarteltők kiemelése, eltávolítása, kilengések, elfajulások megakadályozása, egészségügyi szolgálat és végül zavartalan, tervszerű elvonulás irányítása.

2. Szervezeti felépítés

Minden alapszerv mellett (kivéve a kevés taglétszámúakat) kiépítjük a Rendező Gárda csoportokat „raj” elnevezéssel. A raj vezetője: a raj parancsnoka és helyettese.

A városokban [a] kerületi Rendező Gárda parancsnok és helyettese, vidéken a járási Rendező Gárda parancsnok és helyettese fogja össze, az alapszervek mellett megszervezzük az RG parancsnokságot, amely 5 tagból áll. Feladatuk a területükön levő R Gárdák összefogása és irányítása.

A vidéken a megyei bizottságok mellett egy értékes megbízható elvtársat megbízunk a megyében az R Gárda megszervezésével. Ezeket a megbízottakat összefogja és irányítja az országos RG instruktor. Amikor az RG országos méreteiben kiépül, ezek a funkciók automatikusan megszűnnek.

A budapesti pártbizottság, vidéken a városi pártbizottság és a megyei pártbizottság mellett megszervezzük az RG parancsnokságot, amely 5 tagból áll. Feladatuk a területeken levő R Gárdák összefogása és irányítása.

Az RG parancsnokai az utasításokat az alapszervi, a kerületi, járási vagy megyei titkároktól kapják, és mindenben ezeknek vannak alávetve.

Az RG parancsnokai kötelesek mindenütt [a] pártszervezetek vezetőségének ill. titkárainak utasításait minden ingadozás vagy ellenkezés nélkül azonnal és pontosan végrehajtani.

Amennyiben az RG parancsnokai írásos parancssal fordulnak az RG tagjaihoz, úgy csak abban az esetben tekinthető érvényesnek, ha azt a párttitkár is aláírta.

Az RG-ba [a] párttaglétszám 5-10 százalékát szervezzük be, egy raj létszáma 10 főnél kevesebb nem lehet.

Az RG korhatára 20-40 évig (egyes esetektől eltekintve). A gárdának nőtagjai is lehetnek, elegendő női tagság esetén női raj állítható fel. Az RG tagjai fegyelmezett, áldozatkész, s feladatokat önként vállaló megbízható párttagok lehetnek. Az RG-ban katonás vasfegyelmet kell teremteni, és úgy kell működni, hogy néhány hónap alatt jól megszervezett, fegyelmezett, minden időben és munkára mozgósítható, áldozati szervezete legyen a Magyar Kommunista Pártnak.

Az RG minden tagja a legszigorúbb pártfegyelemnek van alávetve. Az RG tagnak a parancsnok utasítását ellentmondás nélkül kötelessége végrehajtani. Az utasítás végre nem hajtása fegyelmi vétség, 3 fegyelmi vétség az RG-ból való kizárást vonja maga után.

A kommunista pártszervezetek vezetőségeinek jogában áll oly esetben mikor beigazolódott, hogy az RG egyik, másik tagja, vagy a parancsnoka nem hajtja végre a párt utasítását, vagy a párt érdekei ellen fordul, ezeket azonnali hatállyal [az] RG-ból kizárni, ill. eltávolítani és emiatt pártvonalon külön fegyelmi eljárást is indítani.

Az RG tagjai kötelesek a téli szemináriumi oktatásban részt venni, a szabad idejükben példásan kivenni részüket a különféle munkában.

Ahol erre mód van, az RG tagjai között rendszeres sport és fegyelmező gyakorlatokat kell tartani.

Az RG tagjai (rendkívüli esetektől eltekintve) hetenként RG ülést tartanak, ahol a tagok megjelenése kötelező.

Az RG kiépülése után a tagoknak RG igazolványt kell kibocsátani az illető alapszerv pecsétjével.

Ezen kívül semmiféle tagsági könyv, vagy tagsági díj nincs.

A gárda megkülönböztető jelzése, kék ing, vörös nyakkendő, vörös karszalag RG rövidítéssel, a megkülönböztető jelzések csak szolgálatban viselhetők.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/23 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

1949. évi dokumentumok

A PÁRT SAJTÓOSZTÁLYÁNAK ÉRTÉKELÉSE A FEHÉRVÁRI NAPLÓRÓL

[Budapest], 1949. január 26.

BO/S

[194]9. január 26.

A Fehérvári Napló 1948. december havi munkájáról

November havi kritikánkat a Fehérvári Napló szerkesztősége örömmel és lelkesedéssel fogadta. Joggal volt feltételezhető, hogy az abból folyó következtetések levonása után a lap színvonala előnyösen megváltozik. Ennek ellenére, tárgyilagosan meg kell állapítanunk, hogy a lap színvonalára még mindig változatlanul jellemző az állandó hullámlás. A lap szerkesztősége nehézségeinek [sic!] ismeretében sem tartjuk helyénvalónak azt, hogy egyes számokból szinte teljesen hiányzik a helyi anyag. (Pl. 22-én ez okból közlönyszerű; 30-án szintén helyi anyag nélkül állították össze.) Gyakran hozzák a helyi anyagot száraz, összefoglalásszerű tudósításokban, és így a lap összbenyomása szürke. (Pl. 2-án, 5-én, 7-én.) Ezt főként azért tartjuk említésre méltónak, mert a lapnak egyes számai színesek, és lehetőségeihez mérten kihozzák, amit egy 4 oldalas újságtól kívánni lehet. Így 11-én színes a lap, bár egyoldalú (2 mezőgazdasági riporttal). Bár 12-én az ipari és mezőgazdasági anyag elmaradt, azért ez a szám olvasmányos. 17., 18. és 19-én változatos számokat adnak, már-már az a benyomás, hogy tartós színvonaljavulás állott be, de 22-én és 23-án újból meg kell állapítani, hogy ez csak átmeneti hullámlásnak tulajdonítható.

A tervszerű munka nagymértékben megjavítaná, és egyenletesebbé tenné a lap színvonalát, emellett a szerkesztőség munkája is lényegesen könnyebbé válna, ha egy bizonyos időszakra előre meghatározott műfajok és tárgykörök szerinti anyagot arányosan időzítve adagolnák, mind heti viszonylatban, mind pedig egyes lappéldányokon belül. Ily módon nehezen fordulhatna elő az, hogy egyes számokban 2-3 riport is van gyakran azonos tárgykörből merítve, másokban pedig egy sem. Így például december hónap folyamán megjelent 26 lappéldányból csak három (15., 23., 29.) tartalmaz ipari termeléssel foglalkozó írást.

A lap korlátozott terjedelmére való tekintettel, annak megfelelően kell a cikkek nagyságát kidolgozni. Egy 4 oldalas politikai napilap nem engedheti meg azt a fényűző helypazarlást, hogy hosszú cikkeket, beszámolókat közöljön és ugyanakkor terjedelmes sportrovatot is. A cikkek között és az alcímek előtt is mértéktelenül nagy hézagokkal tékozolják el az értékes helyet.

A Fehérvári Napló hivatását csak mint helyi és megyei lap töltheti be, éppen ezért nem tartjuk helyesnek, hogy a két hasábon hozott Hírek rovatában, csak a legritkább esetben közölnek helyi vagy megyei vonatkozású apró hírt, melynek inkább illene a szenzációhajhász „kacsák és bűnügyi hírek a nagyvilágból” cím. (Pl. csak 2-án a 12 kis hír közül 6 bűnügyi tartalmú, nem helyi vonatkozású.) A kishírek fogalmazására néha túl kevés gondot fordítanak, némelyik így érthetlenné válik. A „Fehérvári Krónika” ügyes kezdeményezés, de a helyi pletykák közé politikai tartalmú értesítéseket, leleplezéseket és pozitív megnyilvánulásokat is kellene beszúrni. A karácsonyi számban „Furcsaságok a nagyvilágból” cím alatt 16 hír és kacska között csak egy volt politikai tartalmú.

A hírfejek célja, állásfoglalás egy-egy helyi vagy országos politikai jelenségre felhívni a figyelmet. Ennek ellenére gyakran ízléstelen anekdotát vagy érzélgős ömlengést használnak el arra a helyre. (Pl. 5., 18., és 29-én.)

Gondatlan szerkesztésre vall a gyakori pongyola stílus. (Pl. 9-én a Fehérvári Krónikában a Szibériai rapszodiáról,¹ 10-én a nagyhorcsöki riportban,² 14-én az iker glosszák,³ 23-án a düsseldorfi rém⁴ kacsája pedig érthetetlen sürgönystílusban [íródott].)

A 7-i számban Rajk elvtárs székesfehérvári beszédét⁵ a választmányi „gyűlésen”, (I) a harmadik oldalra tették, a beszédet konkrét állításokat tartalmazó részeitől megfosztva közölték úgy, hogy csak az általánosságok maradtak benne. Ugyanakkor a lap első oldalán politikailag ennél jelentéktlenebb cikk van, és még rendőri hír is kapott helyet a címoldalon.⁶

A 29-i glosszában a „harmadik szabad karácsonyról” írtak,⁷ mintha előző évi cikket szedtek volna elő, korrekció nélkül.

22-én csak apróhírben ismertetik, hogy a lispei földgáz Pestre ért. Ez a hír többet érdemelt volna. Már csak Fejér megye, mint érdekelt területre való tekintettel is.⁸

31-én azt írják: „A móri járás egyik pusztáján, ahol fertőzetlen az élet és egészséges a pártszervezet – nem ismerték a tízes bizalmi rendszert.”⁹ Ennek a nem világos szövegnek értelmét képtelenek vagyunk megfejtetni, zagyvának és károsnak találjuk.

A 19-i szám riportjában számos politikai hiba van.¹⁰ A cikkből az tűnik ki, mintha a gazdákat kényszeríteni akarnák a szövetkezeti gazdálkodásra. Követelik, hogy aki nem akar szövetkezni, az cserélje el földjét a táblás gazdálkodás érdekében, esetleg akarata ellenére. Azt állítják, hogy a parasztoknak „nincs bizalmuk a városi emberhez”. Ez ma már teljesen helytelen. Nem írja meg a riport, hogyan mentek rá szövetkezeti gazdálkodással a kulák földjére, ami az olvasóban azt az érzést keltheti, hogy ehhez nem volt meg a szükséges jogalap.

3-án, az alsószentiváni szövetkezetről írt riport¹¹ végén valakivel rokonszenves színben kellene feltüntetni [sic!], így jellemezve zárja a cikket: „Úgy is van – süvít hátulról egy éles női hang – most már legalább egyik sem röhög a markába. Majd rendbe hozzuk mi a magunk szénáját.” Ilyen hangnem az ellenkező hatást váltja ki.

A lap tördelését általában helytelen alapszemponatok szerint alkalmazzák. E tekintetben számos hiányosságra hívjuk fel [a] figyelmüket. Nem hatásosak és tipográfiai kifogásolhatók a slágercím sorai. Ha két slágert ad, nem szabad a hasábokat lénival teljesen lezárni, és a sorokat két lénia közé így-úgy beszorítani, hogy azok szinte hirdetésjellegűek. (Pl. 1., 8. és 17-én.) Tördelési és tipográfiai alapelv az is, hogy a cikkek nem végződhetnek fettekt kiemeléssel, még akkor sem, ha ez a cikken belül, de alcím elé esik. (Majdnem minden számban van erre példa.)

A korrektúra gondatlanságára mutat a lapban fellelhető sok nyomdai sajtóhiba. Gyakoriak a sorcserek. (Pl. 18-án 3. oldal 2. hasáb.)

A váltakozó nagyságú betűkből szedett kiemelések is helytelenek. (9-én.) 21-én a szokástól eltérően a dátum a baloldalra került a címoldalon.

Állandó rovatokat (Fehérvári krónika, stb.) helyes lehetőleg mindig azonos elhelyezésben tördelni.

Összegezve: bár a lap szerkesztési módján az elmúlt havi kritikánk óta javulás nem észlelhető, a tervszerűség hiánya minduntalan kiütözik [sic!]. Amennyiben a lap szerkesztősége figyelembe véve a központi politikai kérdéseket, és ezeket változatos műfajban helyi, megyei vonatkozásra alkalmazva dolgozza ki, a lap terjedelmét összehangolja a cikkek nagyságával, a munkatársak képességeivel és a rendelkezésre álló technikai lehetőségekkel, úgy nem kétséges, hogy a *Fehérvári Napló* hatóterületén az eddiginél jobban és eredményesebben fogja hivatását teljesíteni.

Instruktor

Elvtársi üdvözléssel

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/60. ö. e. Aláírás nélküli, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázata. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE SAJTÓ OSZTÁLY felirat olvasható.

¹ Ivan Pirjev: *Szibériai rapszódia* című filmvígjátéka (1947). Fehérvári krónika. FN 1948. december 9. 2.

- ² *Nagyhörcsökön egyetlen család sincs, amely nem tagja a szövetségnek, nyugodtan kezdhetnek táblás gazdálkodást.* FN 1948. december 10. 2.
- ³ *Követendő példa. Nem követendő példa.* FN 1948. december 14. 2.
- ⁴ *Újabb rém Düsseldorfban.* FN 1948. december 23. 2.
- ⁵ *Rajk László elvtárs vezetésével kiértékeltek a Rákosi-beszédben megjelölt tennivalót.* FN 1948. december 7. 3.
- ⁶ *Kerékpártolvaj fogás, biciklikulcs revolverrel.* Hogyan fogott el Spindler Kálmán, lovasberényi MDP titkár egy bicikli tolvajt a kerékkulccsal – olvasható a cikkben. FN 1948. december 7. 1.
- ⁷ *A negyedik szabad karácsony [sic!] már nem volt gazdag és szegény Jézuska... Fehérvári munkásasszony visszaemlékezése gyermekkorára és az árvák idei boldog karácsonyára.* A glossza utolsó sora így hangzik: „Köszönjük, hogy a harmadik szabad karácsonyon már nincs gazdag és szegény Jézuska. FN 1948. december 29. 2. A kissé értelmetlen címet nem kifogásolta a párt sajtóosztálya.
- ⁸ *Megérkezett a lispei gáz Budapestre.* FN 1948. december. 22. 2. Lispeszentadorján 1937-ben jött létre Lispe és Szentadorján egyesítésével, s ekkor tarták fel Lispe határában Magyarország első kőolajmezőjét is. A földből előtörő földgáz Budapestre szállítását 1948-ban oldották meg, a rövid cikk erről ad hírt. Ferenczi (szerk.) 1987.
- ⁹ *Felülvizsgálat Fejér megyében.* FN 1948. december 31. 4.
- ¹⁰ *Gróf és kulák levélváltása Perkáta székelye.* FN 1948. december 19. 3.
- ¹¹ *A pártszervezet jobban törődjék a szövetségünkkel.* FN 1948. december 3. 3.

35.

A MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG TITKÁRÁNAK JELENTÉSE A MEGYÉBEN TÖRTÉNT RENDKÍVÜLI ESEMÉNYEKRŐL *Székesfehérvár, 1949. január 26.*

MDP Fejér megyei Pártbizottsága. Székesfehérvár

/1949.

Székesfehérvár, 1949. január hó 26-án

Né/Ko.

Tárgy: Vadásztölténygyárban történt robbanás jelentése

Kérjük e számra fel-
tétlen hivatkozni.

MDP Központi Vezetősége

Szervezési Osztály

Fülöp Péter Elvtársnak!

Budapest

Kedves Elvtársak!

Jelentem, hogy tegnap (I. 25-én) Székesfehérváron a Vadásztölténygyárban a déli órákban robbanás történt, a robbanás következtében egy munkásnő megsebesült és a műhelyrész teteje megsérült. A kár a hivatalos becslés szerint kb. 6000 forint. A rendészeti szakértők szerint (budapesti, általunk a helyi rendészeti szerveken keresztül lehívott) a robbanás oka a gyutacsgyártáshoz szükséges anyag szemcsés volta, ezt az anyagot nem az üzemben állítják elő. Ebben az irányban a vizsgálatot tovább folytatják.

Az esemény az üzemben elég mély nyomot hagyott, a munkásság hangulata nem mondható jónak, gyanakvás, találgatások, és félelem mutatkozik így az első órákban. Ennek megszüntetésére mindent megteszünk, ha ez nem sikerülne, úgy újabb jelentést küldök.

Telefonon kapott utasításra jelentem a Zichyújfalu¹ Hangya Szövetkezet² közgyűlésének (egyesítő gyűlés) félbeszakadását okozó eseményeket és az ezzel kapcsolatos vizsgálatunk eredményét. A köz-

gyűlésen megjelent pusztai lakosok egytől egyig italos állapotban voltak. A legnagyobb része erősen be volt rúgva.

Megállapításunk az, hogy ez igen erősen hozzájárult ahhoz, hogy Molnár András (állítólag NPP tag) szövetkezeti főfelügyelő a közgyűlést felfüggesztette.

A hangulat kiéleződéséhez erősen hozzájárult az is, hogy Molnár András az értekezlet előtt olyan éles hangot használt az elvtársak felé, amit ők kikértek maguknak és visszautasítottak.

Részt vett a közgyűlésen Szabó Jánosné, állítólag a központi, vagy Nagy-budapesti nőtitkárságtól, akit az elvtársak igazoltattak, – és ő olyan tagsági könyvvel igazolta magát, „aminek nem volt belseje”, mondták az elvtársak. (Valószínűnek tartom, hogy a központ „Állandó belépési igazolványáról” van szó.) A szövetkezeti gazdálkodás eredményeiről beszélt. Mégpedig arról, hogy a szövetkezet lehetővé teszi bölcsőde és napközi otthon felállítását, ahova az anyák gyermekeiket elhelyezhetik.

A jelenlévő kb. 20 nő félreértve a felszólaló szavait – ami lehet, hogy a legjobb szándékkal, de nem a volt cselédek és béresek nyelvének és értelmi fokának megfelelően lett elmondva – hangosan adott kifejezést nemtetszéseinek. „Nem adjuk oda a gyermekeinket, eddig is mi neveltük, ezután is mi akarjuk őket nevelni”, – mondták.

A párt által kiküldött választási ellenőr (Sénig Mihály elvtárs) sem tudott ezután megbirkózni a felpiskált hangulattal, így azután Molnár András felfüggesztette a közgyűlést. Ez volt a helyzet a közgyűlés napján.

Az előzmények pedig és a szövetkezet ellenes hangulat oka a következő.

A Hangya Szövetkezet elnöke Sóos Béla cserebirtokos (200 hold, amit Hajdú m. Nádudvaron felosztott 581 holdért kapott cserébe). Neki juttatta az Országos Földhivatal a pusztán levő magtárat is, és így a földműves-szövetkezet nem tud pl. gabona felvásárlást végezni.

Mindkét szövetkezet ügyvezetője Takács Sándor volt gazdatiszt, (pártonkívüli) a földreform során 6 ½ hold juttatást kapott. A szövetkezettől saját bevallása szerint 350 Ft fizetést kap.

A pusztá lakosai „jó embernek” tartják, és befolyása alatt áll a lakosok egy része, egy ízben be akarták hozni a pártba is.

A földműves-szövetkezet pénztárosa Battyáni János, 1946 óta lakik a pusztán. Azelőtt Bpsten volt az Első Takaréknál, mint Fagp. tag, üb. Elnök, „betegsége” miatt jött el. (Valószínű B-lista) 32 holdon dolgozik és dolgoztat és igen erősen demagóg.

A fentiek leleplezését és lejáratását megkezdjük, a pusztá lakossága előtt beszéltünk velük. Ha kell el fogjuk őket, – vagy közülük akit kell – távolítani a pusztáról.

A közgyűlést megelőzően kint volt még a pusztán a titkár jelentése szerint „egy ismeretlen ember” (a titkár nem volt otthon) és a szövetkezetről tartott előadást, ez a közgyűlést megelőzően két héttel volt.

Megállapítottuk, hogy a pusztaszabolcsi gépállomás mezőgazdászáról van szó, aki előadást tartott a szövetkezet és gépállomás fontosságáról és előnyeiről. Amint tőle és a pusztán egyes jobbfejű embertől megtudtuk, semmi olyat nem mondott, ami helytelen lett volna, csak úgy mondotta, hogy nem értették meg, félreértették és olyan hírek terjedtek el a pusztán, hogy „elveszik az állatokat, mert a gépállomás gépei azokat feleslegessé teszik”, és kötelező lesz a földek táblás művelése.

Ezek voltak a fő okok, ami miatt a január 6-i közgyűlés nem járt sikerrel. A helyi szervezet bekapcsolásával felvilágosító munka indult meg a pusztán a szövetkezeti gondolat népszerűsítésére.

Egyidejűleg a MOSZK³ szervezési osztálya is megkezdte az előkészítő munkát az újabb közgyűlés sikeres megtartása érdekében.

Az egyesítés megtörténte után fogjuk átalakítani a vezetőséget, és vizsgálatot indítani a nem pártszerűen viselkedők ellen.

Meg kell még említeni azt is, hogy ugyanitt van egy ötszáz holdas birtok, ami eddig a községi szövetkezet⁴ kezelésében volt és summásokkal dolgoztatott, azt tavaly ősszel átvette az FM, mint állami birtokot, és ennek a községi szövetkezeti működése, ami szintén igen rossz kihatással volt a pusztai lakosságára a szövetkezeti népszerűsítés vonalán [sic!].

Hozzájárul még ahhoz, hogy ilyen esetek előfordulhatnak az is, hogy hosszú hónapok óta az mb. négy tagból áll, és képtelenek vagyunk átfogni az egész területet. A napokban ugyan megszorodtunk Szücs elvtárral, aki szövetkezeti felelősként lett beállítva.

Elvtársi üdvözléssel:

(Németh István)
m. pártbizottság titkára

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/84. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárazat.

¹ Helyesen: zichyújfalui.

² Hangya Termelő, Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet. A szövetkezetet 1898-ban alapították, célja a vidék szövetkezeti áruellátása és mezőgazdasági termékek értékesítése volt. A Hangya szövetkezetek 1949-ben egyesültek a földműves szövetkezetekkel. Gyenis 1994.

³ A 7800/1947. Korm. számú rendelet (1947. június 26.) alapján a Magyar Országos Szövetkezeti Központ 1947. július 1-én kezdte meg működését. A MOSZK egyesítette a különböző fogyasztási, értékesítő és hitelszövetkezetek központjait. A 4049/1949. kormányrendelet alapján megszüntették. Szerepét a helyette alakított Szövetkezetek Országos Szövetkezete (SZÖVOSZ) vette át. A magyar köztársaság kormányának 7800/1947. Korm. számú rendelete a Magyar Országos Szövetkezeti Központ felállításának tárgyában. 4049/1949. (V. 22.) Korm. számú rendelet a Magyar Országos Szövetkezeti Központ, az Országos Szövetkezeti Tanács és a szövetkezeti felügyelői állások megszűnéséről.

⁴ Fejér Vármegye Községi Szövetkezete: alakuló gyűlését 1940. május 14-én tartották, ekkor 52 tag összesen 3231 üzlet részt jegyzett. Célja: készpénz és anyaghitel nyújtása révén a sokgyermekes, megélhetésükben veszélyeztetett családok önálló gazdasági létének megalapozása, illetve kedvezőbb anyagi helyzetbe hozása, ezáltal a népességszaporulat növekedésének előmozdítása. Célja volt még az érintettek családi házhoz való juttatása is, részben új otthonok építésével, részben a már meglévő épületek tatarozásával. 1944 decembere és 1945 áprilisa között szüneteltette működését, a pénztárnyitásra 1945 júniusában került sor. A szövetkezetbe 1946 augusztusában beolvadt a Székesfehérvári Községi Szövetkezet. Megszüntetésére a 7770/1948. kormányrendelet alapján került sor. A Magyar Köztársaság kormányának 7770/1948. Korm. számú rendelete a községi szövetkezetek jogi helyzetének rendezéséről szóló 5750/1948. Korm. számú rendelet módosításáról és a községi szövetkezetek megszüntetéséről. Czetz 2002.

36.

AZ MDP KÖZPONTI VEZETŐSÉGÉNEK LEVELE, MELYBEN A RENDŐRTISZTEK TOBORZÁSÁRA AD INSTRUKCIÓKAT

Budapest, 1949. január 27.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Budapest, V. Akadémia u. 17.
Karahatalmi osztály

Budapest, 1949. január 27-én
Szám: 105/1949.

Szigorúan bizalmas!

Titkár Elvtárs!

A Politikai Bizottság felhatalmazta a belügyminisztert, hogy a rendőrségi toborzáson bevált legjobb ipari munkás káderek közül néhány százat tisztként vehessen fel a rendőrség kötelékébe.

A felveendő munkás elvtársak pártmunkájuknak, mozgalmi múltjuknak és ideológiai képzettségüknek megfelelően: alhadnagyi, hadnagyi, illetőleg főhadnagyi kinevezést nyernek.

Arra kérem [a] titkár elvtársat, gondoskodjék arról, hogy a betoborzandók között legyenek olyanok, akik tisztnek megfelelnek, s alkalmasak arra, hogy a rendőr tisztikarunk proletár jellegét megerősítsék.

Félreértések elkerülése végett közlöm, hogy ezen elvtársak részére nem állít fel a Belügyminisztérium külön iskolát, hanem a betoborzottak részére tartandó közös iskola után válogatja ki őket.

A válogatást azonban nagymértékben megkönnyíti az, ha a megyebizottságok már most a toborzásnál megjelölik azokat az ipari munkás elvtársakat, akik szerintük alkalmasak arra, hogy rövid úton rendőrtisztekké nevezzék ki őket.

Az elintézés módja az, hogy az illető elvtárs rendes úton jelentkezik toborzásra, a megyebizottság titkára, vagy káderese pedig a Karhatalmi Osztályhoz írt levelében jelzi, hogy X.Y. elvtárs tisztnek alkalmas, és róla tartalmas kádervéleményt ad. Ennek alapján a Belügyminisztériumban a kérvényt meg fogják keresni, és az illető elvtársat a tanfolyam ideje alatt fokozottan szem előtt tartják.

Tekintve, hogy rendőrségünk munkásvezetésének megerősítése fontos érdek, kérem titkár elvtársat, hogy lehetőség szerint sok és jó munkáselvtársra tegyen javaslatot.

Elvtársi üdvözléssel:

Szilágyi József
(Szilágyi József)

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/23. ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

37.

JEGYZŐKÖNYV A MAGYAR FÜGGETLENSÉGI NÉPFRONT FEJÉR MEGYEI IDEIGLENES NÉPI BIZOTTSÁGÁNAK MEGALKULÁSÁRÓL

Székesfehérvár, 1949. február 15.

Jegyzőkönyv

Készült Székesfehérváron, 1949. február 15-én a vármegyeháza kisgyűlési termében a Magyar Függetlenségi Népfront¹ Fejér Megyei Ideiglenes Népi Bizottságának megalakulása alkalmával.

Jelen voltak: dr. Kispéter István alispán, Németh István MDP megyei titkár, Horváth István [a] gépállomás vezetője, Orszászky József, Csáder Lászlóné szaksz. főtitkár, Pintér József [a] Független Kisgazdapárt megyei titkára, Bencsetler János [a] FKgP szervező titkára, Palásthy Sándor az NPP megyei titkára, Szegedi Dezső NPP megyei titkár h., Rácz Kálmán [a] szakszervezet megyei titkára, Kőrösi György [a] Défosz m. vez. tagja, H. Nagy István DÉFOSZ m. vez. tagja, Bakora Gizella MNDSZ megyei titkára, Nagy Miklós MINSZ megyei titkára.

Dr. Kispéter István üdvözlí a megjelenteket, és az ülést megnyitja, majd felkéri Németh Istvánt, hogy a Magyar Függetlenségi Népfront Népi Bizottsága megalakításának szükségességét ismertesse.

Németh István előadta, hogy a Magyar Függetlenségi Népfront² a MKP kezdeményezésére alakult meg. A régi front a demokratikus átalakulás kezdője volt, s miután programját megvalósította, szükségessé vált egy olyan népi szerv megalakulása, amely minden közös erőt összefog a közös cél érdekében, – amely szerv a szocializmus építése érdekében tömöríti az összes demokratikus erőket a munkásosztály legöntudatosabb, legkövetkezetesebb pártjának vezetésével, amelynek vezető szerepét mindenki elismerte. A munkásosztály azonban csak úgy tudja vezető szerepét betölteni, ha a legszorosabb szövetségbe, – örök szövetségbe – lép a dolgozó parasztsággal. A proletárdiktatúra – mondotta Németh István – a dolgozók hatalma, amely nem akarja kiszorítani a dolgozó parasztságot, hanem sokkal tágabb területet biztosít számára a politikai, gazdasági és kulturális életben, de kiszorítja a nép ellenségeit, a kulákokat, kizsákmányolókat a hatalomból. Fejér megye területén is éberen fogunk őrködni és közös erővel harcolunk a kizsákmányolók reakciós törekvéseivel szemben, és közösen építjük az elnyomástól mentes országot.

Ezután Németh István ismertette a most megalakuló függetlenségi népfront programját, melynek célja megszüntetni a parasztság elmaradottságát, a szervezeteti gazdálkodáson keresztül felemelni a dolgozó parasztokat, mert a primitív gazdálkodás a dolgozó parasztság súlyos elnyomorodását vonná maga után, amelynek a kulákok, kizsákmányolók vennék hasznát, termelvényeinkben versenyképesek sohasem lennének, és veszélyeztetné politikai életünk alapját, a munkás-paraszt szövetséget is. A teljes önkéntesség alapján a földművelés gépesítése biztosítja a parasztság felemelkedését, és biztosítja a munkás-paraszt szövetség megerősödését. Kívül csak azok maradnak – mondotta Németh István, akiknek nem érdeke a dolgozó nép felemelkedése, ellenségei vagyunk minden imperialista elnyomásnak, ezért szilárdan állunk a Szovjetunió mellett abban a hatalmas békefrontban, amely az emberi felemelkedés legnagyobb biztosítéka.

Ezután jó munkát kívánt a bizottságnak Németh István.

Utána dr. Kispéter István ismertette a Magyar Függetlenségi Népfront, Ideiglenes Országos Tanácsa Titkárságának 2481/1949. T. számú leiratát, mely szerint a tanács a mellékletben felsorolt személyeket bízta meg az Ideiglenes Vármegyei Népi Bizottsági tagsággal, majd felkéri Pintér Józsefet, hogy a megbízottak neveit olvassa fel.

Pintér József felolvassa a megbízottak névsorát, melynek ismerete után a bizottság a megalakulást kimondja.

Utána dr. Kispéter István felhívja a tagokat az elnök, titkár, jegyző és pénztáros megválasztására.

Pintér József a választás megejtése előtt hangsúlyozza, hogy Németh István előadásának végrehajtására egy olyan vezetőségnek kell alakulnia, amely ezeket a feladatokat meg tudja valósítani.

A bizottság elnöknek Németh Istvánt, titkárnak dr. Kispéter Istvánt, jegyzőnek Palásthy Sándort és pénztárnoknak H. Nagy István[t] egyhangúlag megválasztja.

Dr. Kispéter István felhívja a bizottság figyelmét arra, hogy a bizottságnak hozzá kell látnia a községi népi bizottságok megalakulásához,³ amelynek február 15[-e] és március 6-a között meg kell történnie, ezért felkéri a tagokat, hogy folyó hó 19-én de. 9 órakor ismét üljön össze a bizottság, amelyen az addig beérkezett községi névjegyzékeket felül lehet vizsgálni. Majd kéri a bizottságot, hogy adjon megbízást a megyei konferenciára, valamint az országos kongresszusra kiküldendő tagok kijelölésére.

Ezután dr. Kispéter István javasolja, a vármegyeháza homlokzatára egy megfelelő méretű és a bizottság tekintélyének megfelelő címtábla elhelyezését, melynek felirata „Magyar Függetlenségi Népfront Fejér Megyei Népi Bizottsága”.

A bizottság a javaslatot elfogadja.

Ezután dr. Hubay Oszkár vármegyei tb. jegyző előadja, hogy belügyminiszter úr rendelkezése értelmében a közigazgatási bizottság gazdasági albizottságába 9 tagot kell delegálni, egyben ismerteti

az újonnan alakuló gazdasági albizottság teendőit, amelyet a 12 510/1948 korm. számú rendelet⁴ előír.

A bizottság az alábbi 9 tagot hozza javaslatba: FKgP részéről: Bencsetler János Ráckeresztúr, Antal István Székesfehérvár, H. Nagy István Sárkeresztúr, NPP részéről Majsai Mihály Sárszentágota, Ober János Aba, Brunner Ferencné Székesfehérvár. MDP részéről Németh István, Horváth István gépállomás vezető és Rácz Kálmán szakszervezeti titkár.

A bizottság egyhangúlag tudomásul veszi.

Orszásky József biz. tag javasolja, hogy a most megalakult bizottság táviratban tiltakozzon a magyar kormánynál az imperialisták fizetett zsoldosának Mindszenty Józsefnek elítélésével⁵ kapcsolatban történő idegen imperialista beavatkozás ellen, és kérje a magyar kormányt, hogy népi államunk szuverenitása elleni támadást továbbra is a legerélyesebben utasítsa vissza.

A bizottság a javaslatot egyhangúlag elfogadta.

Ezután elnök az ülést berekesztette.

	K. m. f.	
jegyző		elnök
	hitelesítők	

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/24. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárazat.

¹ A Magyar Függetlenségi Népfrent a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontból alakult 1949. február 1-jén. Elnökévé Rákosi Mátyást, titkárává Rajk Lászlót választották meg. A szövetség tagjai a Magyar Dolgozók Pártja mellett, a Független Kisgazdapárt a Nemzeti Parasztpárt, Magyar Radikális Párt és a Független Magyar Demokrata Párt voltak. A szövetség az 1949-es választásokon a szavazatok több mint 96 százalékát kapta meg. Izsák 1994b: 146–148.

² Helyesen: Magyar Nemzeti Függetlenségi Front.

³ Helyesen: megalakításához.

⁴ A Magyar Köztársaság kormányának 12 510/1948. Korm. számú rendelete a közigazgatási bizottság különleges szerveiről rendelkező 7890/1930. ME számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

⁵ Konceptió perben Mindszenty Józsefet 1949. február 8-án, első fokon, július 6–9-én, másodfokon életfogytig tartó fegyházra ítélték. Mindszenty 1989.

38.

AZ MDP SZERVEZÉSI OSZTÁLYÁNAK LEVELE, AMELYBEN A MÓRI JÁRÁSI
BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVÉBEN ELŐFORDULÓ HIBÁKRA HÍVJA FEL A
FIGYELMET

Budapest, 1949. március 4.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Szervezési Osztály
Budapest, V. Akadémia utca 17
Telefon: 185-936

Budapest, 1949. március 4.
Iktatószám: 4017/MTÁZ

MDP Fejér Megyei Bizottságának
Székesfehérvár

Kedves Elvtársak!

Megkaptuk a Móri járási bizottság II. 13-án tartott értekezletének a jegyzőkönyvét. A járási bizottság értekezletén az mb. részértől Farkas Mihály elvtárs vett részt, és ott politikai és szervezési beszámolót tartott. A jegyzőkönyv igen sok olyan megállapítást tartalmaz, ami nem állja meg a helyét. Tehát vagy Farkas elvtárs tájékoztatta helytelenül a járási bizottságot, vagy a jegyzőkönyv rossz, ami szintén hiba, mert a jegyzőkönyvet át kell nézni, és ha hibás, ki kell javítani, és újra kell írni. Az alábbiakban a beszámoló néhány kérdésével foglalkozunk.

Farkas elvtárs felteszi a kérdést: „A proletárdiktatúra funkciója mit jelent? A proletárdiktatúra lényeg a forma más.” Ez a legjobb esetben teljesen érthetetlen. Mert ha valaki ezt érti a proletárdiktatúra funkciójának az nem a legjobb eset. Később ezt olvassuk: „Lenin elvtárs mondotta: a szocializmusba való átmenet bármely államformán keresztül lehetséges, ha a lényeg a proletárdiktatúra.” Világos, hogy Lenin elvtárs ezt soha nem mondotta. Eszerint a királyság államformája is megfelel a szocializmus építésének. Még talán a Horthy félkirályság félje is. Lenin elvtárs ezt mondotta: „A kapitalizmusnak a kommunizmusba való átmenete természetesen szintén a politikai formák hatalmas tömegét és változatosságát kell, hogy mutassa, de a lényeg mindnyájukban elkerülhetetlenül egy lesz: a proletáriátus diktatúrája.”¹

Vigyáznunk kell elvtársak klasszikusaink idézésénél, és inkább ne idézzünk, mintsem hogy elferdítsük őket. Azt olvassuk később, hogy a proletárdiktatúra: „nem politikában jelent változást, hanem csak a munka módszerében.” Azt hiszem az elvtársak látják, hogy ez így teljesen helytelen. Világos, hogy a mi politikánk ma nem ugyanaz, mint pl. a kettős hatalom idején volt.

Később felsorolja Farkas elvtárs (a jegyzőkönyv szerint) a proletárdiktatúra 3 fő funkcióját, és ezzel kapcsolatban ezt mondja: „Ha a fenti kérdéseket megnézzük, látjuk, hogy az elmondott munka oroszlánrészét elvégeztük.” Világos, hogy ez nem a legjobb módja a munkára szervezésnek, ez inkább a leszerelés, a kéz ölbe tévésének agitációja, amellet hogy nem is helyes. Mert ha ez állna, akkor nem arról beszélünk, hogy a szocializmus alapjait rakjuk le. Akkor már előrehaladott állapotban kellene lenni a falu szocialista építésének, és még egy egész sereg kérdést vethetnénk fel, amivel előbbre kellene mennünk ahhoz, hogy a fenti kijelentést megtehessük.

A továbbiakban még egy kérdést vetünk fel. Farkas elvtárs szerint: „mindezt elvégeztük szovjet forma (polgárháború) nélkül”. A szovjet forma nem polgárháborút jelent, igaz hogy a szovjetek a forradalom tűzében születtek. Sztálin elvtárs a szovjet formáról ezt mondja: „a szovjet hatalom az államszervezet új formája, mely elvileg különbözik a régi burzsoá, demokratikus parlamenti formától. Az állam új típusa, mely nem a dolgozó tömegek kizsákmányolásának és elnyomásának feladataira rendezkedik be, hanem arra, hogy ezeket a tömegeket minden elnyomás és kizsákmányolás alól teljesen felszabadítsa - a proletáriátus diktatúrájának feladataira.”

Meglehetősen hosszan foglalkoztunk a jegyzőkönyvvel, hogy lássák az elvtársak, hogy milyen fontos az, hogy pontosan, szabatosan fejezzük ki magunkat akár beszéd közben, akár írásban.

A szövetkezeti központ felhívta a figyelmüket, hogy ifj. Reichardt Ignác, Cece-Hard-pusztai lakos jelentette nálunk, hogy az ottani MDP vezetését egy volt nyilas és volksbundista vette át, és ezért a pártszervezet szétesőben van.

Kérjük az elvtársakat, hogy ezt az ügyet vizsgálják ki.

Elvtársi üdvözléssel:
[olvashatatlan aláírás]

FML XXXV 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/23. ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE SZERVEZÉSI OSZTÁLY felirat olvasható.

¹ „Az átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba természetesen okvetlenül létrehozza a politikai formák óriási gazdagságát és változatosságát, de emellett a lényeg elkerülhetetlenül ugyanegy lesz: a proletariátus diktatúrája.” Lenin 1949: 43.

39.

A FEJÉR MEGYEI RENDŐRI PÁRTÉRTEKEZLET JEGYZŐKÖNYVE

Székesfehérvár, 1949. március 9.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Székesfehérváron, 1949. évi március hó 9-én az MDP városi szervezetében megtartott vármegyei rendőri pártértekezleten.

Szalai elvtárs, a megyebizottság szervezőosztályának vezetője megnyitja az értekezletet.

Kósi r. szds. elvtárs ismerteti az MDP rendőri pártszervezetének második országos értekezletét.

„Eltársak! Feladatom az elvtársak előtt ismertetni az MDP rendőri pártszervezetének második országos értekezletét. Az értekezlet külsőségéről meg kell említeni, hogy méltó volt a nap jelentőségéhez. Tartalmát illetően az értekezlet fontosságát hangsúlyozta, hogy megjelent Rákosi Mátyás elvtárs, pártunk több magas funkcióját betöltő tagjai, Farkas Mihály elvtárs, Rajk elvtárs, Nógrádi Sándor altábornagy elvtárs. A konferencia jelszavai világosan kifejezték azt a célt, amit pártunk testületünk elé tűzött. A referátum visszapiillantást vetett a népi demokrácia négy és félesztendő történelmére. A népi demokrácia eddigi hatalmas sikereire földreform, stabilizáció, összeesküvők felszámolása, két munkaspárt egyesülése. Tudjuk, hogy mindenütt az MKP illetve az MDP vezet. A függetlenségi népfrontban egyszer és mindenkorra meg kell hogy szűnjének a pártvillongások. Pártunk vezető szerepének mindig érvényesülni kell. A magyar dolgozó nép tudatában az elmúlt négy és féle esztendő változásainak [sic!]. A munkásosztály tudatára ébredt óriási felelősségének, hogy népi demokráciánk a proletárdiktatúra funkcióját tölti be. Az országos viszonylatban sikerrel kibontakozó új szocialista munkaverseny bizonyítja, hogy a munkásosztály tudatában van a rá háruló felelősségnek. Építi saját hazáját. A munkásosztály munkakedvét fokozza az a tudat, hogy ott áll mögötte a hatalmas Szovjetunió. Tagjai vagyunk a békefrontnak, amely mögött ott áll teljes gazdasági és erkölcsi támogatásával a szocialista Szovjetunió. Az eredmények feljogosítanak bennünket arra, hogy kommunista oportunizmussal¹ tekintsünk a jövő elé. A Mindszenty-ügy sikeres felszámolása és a többi eredmény után nem pihenhetünk meg babérjainkon. Az út meredek és nehéz volt. Egy dolgozó népnek hatalmas energiája tett képessé bennünket arra, hogy eljussunk oda, ahol ma vagyunk. A talaját vesztett reakció minden bizonnyal megkísérli a következő időkben is támadni a népi demokráciát, kikezdeni a munkásosztály hatalmát. A Szovjetunió példája figyelmeztetés mindenki számára. Lenin elvtárs arra tanít bennünket, hogy a hatalmát vesztett burzsoáziának még komoly tényezők maradnak a kezében. A hatalomtól való megfosztás után is megmarad kezünkben a kormányzáshoz való jártasság, kapcsolat a vezető személyekkel és a külföldi nemzetközi reakciókhoz. Ezek a kapcsolatok táplálják a hatalmát vesztett burzsoáziát, és a jövőben is mindent el fognak követni, hogy visszaszerezzék elvesztett paradicsomunkat, gondtalan jólétüket. Kádár elvtárs kijelentette, hogy az elmúlt esztendő folyamán a demokratikus rendőrség a rábízott feladatokat nagyjából teljesítette. Kiemelte az Államvédelmi Hatóság sikeres szerepét, amelynek igen

nagy része volt abban, hogy az összeesküvések egymás után kudarcot vallottak. Mindazokat az eredményeket, amelyeket elértünk, elsősorban annak köszönhetjük, hogy mindig mögöttünk állott a kommunista párt, a Magyar Dolgozók Pártja. A párt volt az, amely a felszabadulás pillanatában szervezni kezdte a rendőrséget. Felismerte azt, hogy minden forradalom annyit ér, amilyen mértékben meg tudja védeni önmagát. Erős néphadseregre van szüksége a magyar dolgozó népnek. Kádár elvtárs megemlítette, hogy a demokratikus rendőrség tagjai jobb anyagi körülmények közé jutnak. Ez éreztetni fogja hatását az öntudat emelkedésében, a jobb szolgálat teljesítésben. A talaját veszített reakció országunkon belül illegális módszerekhez fog folyamodni. Beszélt az Államvédelmi Hatóság további erősítéséről. Az, hogy az Államvédelmi Hatóság el van különülve,² nem jelenti azt, hogy a demokratikus rendőrség keretén belül az együttműködés az Államvédelmi Hatóság szerveivel lazulni fog. Az Államvédelmi Hatóság egyik vezetője felszólalásában utalt arra, hogy voltak bizonyos tünetek, amelyek arra mutattak, hogy az Államvédelmi Hatóság tagjai bizonyos elkülönülési hajlamról tettek tanúságot. Ezt a veszélyt felismerve önkritikát gyakorolva ígéretet tett arra, hogy mindent elkövetnek, hogy ezt megszüntessék. Közös feladatokért küzdünk. Felhívta a figyelmet, különösen most a tagfelülvizsgálat után biztosítanunk kell a munkásosztály hatalmát. Kérlelhetetlen politikát kell folytatni. Ennek a célnak az elérését szolgálja, hogy 140 hallgatóval törzstiszti tanfolyam indul. Ezek az elvtársak alhdgy.-i, esetleg magasabb rendfokozatba lesznek kinevezve. Jelentős változást okoz az az örömdetes esemény, ami a toborzások kapcsán bekövetkezett. Testületünk létszámát fel kell tölteni. Toborzáskor mintegy 26 000 munkás- és parasztszármazású elvtárs jelentkezett. A testületünk előtt álló teendők között Kádár elvtárs kihangsúlyozta, hogy a jövőben külön szakosított tanfolyamokon keresztül biztosítják a testület politikai és szakmai továbbképzését. Ez a kérdés döntővé vált számunkra. Az osztályharc rendkívüli mértékben kiéleződött hazai viszonylatban is. Fontos a szocializmus kiépítése falun. A szövetkezeti kérdések tető alá hozása megköveteli, hogy pártunk minden energiát mozgósítson ebben az irányban. A ránk váró feladat is növekedik még ennek a politikának gyakorlati végrehajtása során. A rendőrség elvtársak nem párt feletti szervezet. Fegyveres alakulatok nem állhatnak pártok és osztályok felett. Falusi politikát illetően vigyáznunk kell, hogy ne keverjük össze a középparasztot a kulákkal. Kétarcú társadalmi réteg a középparaszt. Mint eladó a tőkéshez, mint a dolgozó a munkásosztályhoz húz. Ennek következménye az ingadozás. Vigyáznunk kell arra, hogy a kuláknak szánt ütés ne érjen középparasztot. Ha helyesli pártunk politikáját, akkor megbecsült tagja lesz a dolgozók társadalmának, és számíthat a demokratikus rendőrség védelmére. Az éberség kérdésénél kitérek egy pár konkrét esetre. Kádár elvtárs kritikát gyakorolt eddigi oktatási, nevelési rendszerünk felett. Megállapította, hogy az eddigi nevelés nem fedte a pártunk szempontjait. Még a nevelőtiszt elvtársak is beleestek abba a hibába, hogy tantárgyszerűen oktatták a világnézetet. Az osztályharcban nem lehetünk tárgyilagosak, és bukásunkat jelentenék, ha mi tisztviselők vagyunk a rendőrségen, és nem a munkásosztály hatalmas fegyveres szervezetének tagjai. Az oktatás súlypontja a jövőben át fog helyeződni az egyes rendőri szervekre. Így felállításra kerülnek az egyes kerületi rendőr-főkapitányságokon oktatási bizottságok. Tanulhatnak az elvtársak egyénileg is. Szakmai és politikai továbbképzés ütemét fokozni kell mindenféle szempontból. A budapesti rendőrök 1945-ös értekezletén mondotta Rákosi elvtárs; nem lehet jó rendőr, aki nem jó kommunista, de nem lehet jó rendőr, aki nem jó szakember. Az irodai munkát sokan lebecsülték. Ezen a téren is változtatni kell. Minden részletmunkának megvan a maga külön fontossága és jelentősége. Kádár elvtárs megállapította, hogy [a] testületen belül az osztályharc követelményeinek nem megfelelő a jelenleg fennálló harci szellem. Ezen a téren még sok a teendő. A felülvizsgálat tanúsította, hogy testületünkön belül hajlamosak a kommunisták arra, hogy elpuhuljanak, hivatalnokokká váljanak. Ennek a szellemnek a rendőri pártértekezlet hadat üzent. A rendőrség tagjai harcosak. Az osztályharc folyik és élesedik. Téved, aki azt hiszi, csak

hivatali munkája lélektelen elvégzésével eleget tesz a követelményeknek. Falusi viszonylatban felmerül a panasz, hogy osztályidegen, kulák emberekkel barátkoznak. Előfordul, hogy rendőreink benősülnek kulák családokba. Pihenés közben zsíros parasztokhoz térnek be. Elfogadják az ebédet, vagy a bort. Az őrsparancsnok kötelessége minden ilyen megnyilvánulást felszámolni. Tudomásul kell vennünk, hogy osztály rendőrség vagyunk. A munkásosztály, a dolgozó nép érdekeit védjük. A kulák ellenségünk. A harc életre-halálra folyik köztünk. Semmiféle baráti érintkezés nem alakulhat ki velük. Sok panasz érkezik, hogy rendőreink nem hajtják végre pártunk politikáját, s a dolgozó kisemberekkel szemben rendkívül keményen lépnek fel. Az ilyen magatartást igen kemény eszközökkel le fogjuk törni. Megemlítette egy budai rőzszeszedő esetét, kivel igen keményen lépett fel a rendőrrárőr, s ugyanakkor falun a kirúgott jegyzőt még mindig megsüvegelik. A mi szemünkben nincs jó kulák. De osztályellenség végső fokon a pap is. Rendőreinknek tudatában kell lenni azzal, hogy a munkásosztály hatalmát megtestesítő demokratikus egyenruhát viselni végtelen megbecsülés. A fegyelem kérdésével kapcsolatban megemlítette azokat a hiányosságokat, amelyek ezen a testületen belül fennállnak. Ezeket fel kell számolni. Ki kell építeni testületünkön belül a proletár vasfegyelmet. A fegyelem kérdésében példát mutat az egész világ munkásosztályának harcát vezető Szovjetunió, a Kommunista Bolsevik Párt³ (taps), amely az öntudatos szervezett erőknek mintaképe. A fegyelmezettségnek külsőségeiben is meg kell nyilatkoznia. Kádár elvtársnak és pártunknak az az álláspontja, hogy ezt ha kell, minden eszközzel keresztül is fogjuk vinni. Vissza kell állítani a rendfokozatokat megillető tekintélyt. Nem mint ember teszünk különbséget egymás között. A magasabb rendfokozat a munkásosztály megbecsülésének és bizalmának jelképe. Az osztálynak, amelynek tagjai vagyunk, érdekét képviseljük. Személyektől függetlenül tiszteljük a rendfokozatokat. Szolgálaton kívül jó elvtársak és barátok lehetünk. A kijáró tiszteletet meg kell adnunk, erre kötelez bennünket a kommunista erkölcs is. És ezt előbb-utóbb ki kell építeni. Ez az erkölcs nem tartalmazhat mást, mint a dolgozókhöz felelősségérzetet, a feladatok maradéktalan elvégzését. Kádár elvtárs utalt arra, hogy az éberség tekintetében súlyos hiányosságok voltak tapasztalhatók, eltuynulás és elcivileződés. A demokratikus rendőrség folyóirata is visszatükrözte ezt. Testületünknek harcra folyóiratra van szüksége. Hónapokon és éveken keresztül fényképeket mutatott be a „Magyar Rendőr”⁴ mindenféleképpen, csak éppen harc közben nem. A „Magyar Rendőr” ezentúl jobban vissza fogja tükrözni azt a kommunista szellemet, amelyet eddig úgy nélkülöztünk. Utalt arra, hogy nagy feladat testületünk számára határaink védelmének biztosítása. A magyar népi demokrácia és testületünk, az Államvédelmi Hatóság vezetésével felszámolta az összeesküvések sorozatát. Az imperialisták most fokozottabb mértékben próbálnak támadni. A Tito árulás óta Jugoszláviában is nyüzsögnek az imperialisták kémirodái. Jelentős, hogy milyen a viszony a határszéli rendőrőrsök, határrendészeti és honvédségi szervek között. A két testület munkáját szorosabbá kell fűzni, akkor nem fordulhat elő, hogy a határt a nyugatosok, reakciók korzónak nézik. Rámutatott Kádár elvtárs azokra a nagy feladatokra, amelyeket eddig megoldottunk. Ez annak köszönhető, hogy munkánk végzése közben mellettünk állt és támogatott a párt. Hiba volt, hogy rendőri pártszervezeteket 1947-ben feloszlattunk.⁵ Ezeket a hibákat bizonyos fokig már kiküszöböltük. Szó volt a második országos rendőri pártértekezleten a rendőri pártszervezetek feladatairól. Kijelentette Kádár elvtárs, hogy a rendőri pártszervezetek alárendelt pártszervezetei a területileg illetékes pártszervezeteknek. Annak irányítása és felügyelete alatt állanak. Legsúlyosabb érintkezést kell fenntartanunk a területileg illetékes városi vagy falusi pártszervezetekkel. A felülvizsgálat kapcsán fontos kötelességünk, hogy azokat az új értékes kádereket, amelyek ezrével kerültek felszínre, megfelelően aktivizáljuk, pártmunkával lássuk el. A rendőri pártszervezetek feladata, hogy megszervezze a pártoktatást. Irányítani kell a pártszervezeteknek a rendőregyesület munkáját. A rendőregyesületeket újjá fogják szervezni. A rendőri pártszervezet irányítja és ellenőrzi a rendőregyesület munkáját. A kizárások és

visszaminősítések következtében megnövekedett a pártonkívüliek száma. Ezeket a pártonkívüli bajtársakat nem hagyhatjuk magukra irányítás nélkül. A hivatalvezető és a pártszervezet kölcsönösen felelős azért, ami történik. Ahol jól folyik a munka, ott a pártszervezet jól működik, és fordítva. Ahol bajok vannak, ott minden esetben tudni lehet, hogy itt a pártszervezet működése nem jó. A felülvizsgálat kapcsán derült ki, pl. hogy Fejér megyében oktatási vonal pártvonalon alig volt. Az első 120 felülvizsgált elvtársból 35-öt ki kellett zárni, visszaminősíteni 28-at. Hogy milyen a viszony a pártszervezet és az elvtársak között, abból is kitűnik, hogy rendőri intézkedéseinkben nem érvényesül a marxista-leninista nevelés hatása. Vonatkozik ez a falusi őrsökre különösen. Megemlíti, hogy vannak rendőri szervek, amelyek kiérdemelték a megyebizottság jó véleményét, s itt felhozza a dunapentelei rendőrőrs példáját, ahol jó irányban folyik a bajtársak nevelése. A szolgálat ellátása terén érvényesülni kezd pártunk politikája. A most felállításra kerülő rendőr-főkapitányságra igen jól képzett elvtársakat helyeztek, akik segítséget fognak nyújtani a további munkához. A helyi vonatkozásban is az a párt irányvonala, hogy jobban bele kell illeszkedni a helyi pártszervezet politikájába. Pártmunkát kell végezni. Súlyos hiba, hogy pl. egy rendőr-századost, a megyei szemléltető, kommunistához nem méltó magatartása miatt tagfelülvizsgálat után a központi vezetőség jóváhagyásával el kellett távolítani pártunk tagjainak sorából. A pártélet megszervezése nehézségekkel jár falusi viszonylatban. Mindent el kell követnünk, hogy megnöveljük a falusi párttitkárok tekintélyét. A felülvizsgálat elérte célját. A munkásosztály vezető szerepe kidomborodott. Tudatosítottuk pártunk vezető szerepét, és nagymértékben fokoztuk a tanulási vágyat is. Kádár elvtárs felhívta figyelmünket arra, hogy rendőri szolgálatunk kapcsán a párt mindig mögöttünk áll. Szegény embernek régen az volt jobb, ha nem találkozik rendőrrel, vagy csendőrrel, mert abból csak baj lehetett. Ma [a] szegény embernek örülnie kell, ha rendőrbajtárral találkozik. De ugyanakkor a tőkés, vagy a kulák rettegjen, ha feltűnik a sarkon a demokratikus rendőrség járőre. Az osztályellenség gyűlöletétől nem kell félni. A hatalom a mi kezünkben van. Együtt kell működnünk a nép hadseregével. Közös célért, a szocialista haza felépítésért és megvédéséért küzdünk. Közös osztálynak, a dolgozóknak érdekeit védjük. Közös az ideológiánk. Egy pártnak vagyunk a tagjai. A honvédség és rendőrség a kommunista pártnak köszönheti, hogy megszervezte őket. Egymás után omlanak össze azok az imperialista próbálkozások, amelyek egy közeli háború kirombolásával próbálják elkerülni a kapitalizmus elkerülhetetlen bukását. Mögöttünk állnak az imperialista országok munkásosztályai is. Belföldi viszonylatban biztos kézzel vezeti pártunk további harcát a Magyar Dolgozók Pártja és annak bölcs vezetője, Rákosi Mátyás elvtárs, (lelkes taps, Éljen Rákosi!) kinek ma ünnepeljük 57. születésnapját.⁶ Előre tehát az éberség fokozásáért, előre a boldog szocialista magyar haza megteremtéséért! Szabadság”

5 perc szünet

Hozzászólások

Szöllösi elvtárs:

Kósi elvtárs beszédjének ahhoz a részéhez, hogy a pártszervezet teljesen elhanyagolt, amit megmutat a konferenciának a bevezetése is, hogy senki nem várta a megyebizottság és a központtól kiküldött elvtársakat, tejes szervezetlenségre vall. Itt meg kell jegyeznem azt, hogy nem szervezetlenség történt, hanem Habuda százados elvtárs volt hivatva arra, hogy a kiküldött elvtársakat fogadja. Reggel azonban Bpestre kellett neki utaznia, és arra senki sem gondolt, még Habuda elvtárs maga sem, hogy nem tud visszaérni a konferenciára. Nem gondoskodtunk helyettesről, így történt az, hogy az elvtársakat senki sem fogadta. Hogy a pártszervezetben rossz munka volt eddig, ez tény. Kalmár

elvtársat kizárták, de már ezt megelőzőleg is nemhogy elősegítette volna, hanem akadályozta ott, ahol tudta a pártszervezet munkáját. A munka megakadályozása megnyilvánult pl. abban is, hogy amikor kijelölték a felelős őrsfelelős bajtársakat, és azok ki akartak menni az őrsökre, Kalmár elvtárs kijelentette azt, hogy ő pedig úti számlát az államvédelmistáknak nem ad, menjenek a saját pénzüikön. Azt pedig senkitől sem lehet kívánni, hogy a saját pénzét költse útiköltségre. Ebben hibás volt Szentiványi bajtárs is, mert ő volt az, aki magára vállalta az ügynek [a] BM-ben való elintézését, ami még a mai napig sem történt meg. A kizárással kapcsolatban azt akarom felemlíteni, hogy a felülvizsgáló bizottság jó munkát végzett. Pl. volt olyan elvtárs, aki verte a mellét, hogy ő jó kommunista, és mikor megnősült Székesfehérváron megkötötte a polgári házasságot, de elment vidékre és ott megesküdtött templomilag is. Kádár elvtárs beszédében felemlítette azt, hogy szereti a bányászokat, mert öntudatos s fegyelmezett elvtársak, akikben ég a burzsoázia, reakció elleni gyűlölet, és ez így is van, én, mint bányász ezt joggal állíthatom.

Papp elvtárs:

nem akarok részletesen hozzászólni előadó elvtárs beszédéhez, mert hisz az annyira tökéletes volt, az hozzászólásokat nem hagy maga után [sic!], de foglalkozni szeretnék az éberség kérdésével. A felülvizsgálat Székesfehérváron is eredményes volt, eredményes volt azért, mert a pártba nem való elemeket kizárták, de az állásukban meghagyták, és ez hiba volt, p[é]l[da] rá a helybeli bűnügyi osztály vezetője, akit szintén kizártak a pártból és állásában meghagyták. A reakciókkal jobban van, a kulákokkal cimborál. A hivatalában gyakran keresi fel őt, a helybéli Lévai hentes, aki csomagokat hoz hozzá, de érkeztek az ajtót becsukja. Ugyanúgy csinál, mikor egy-egy reakció keresi fel őt hivatalában, összebújva halkan tárgyalnak, míg ha egy szegény, rongyos ruhás ember keresi fel őt, valamilyen szempontból, annak orra előtt az ajtót becsukja, és szóba sem áll vele. Ezért említem meg, hogy az osztályharc közepette az éberséget állandóan fokozni kell. Megtörtént pl. az, hogy a helybeli rendőrkapitányság előtt autó állt meg, és a bűnügyi osztály vezetőjét egynéhány társával együtt kivitte az egyik községbe, ahol kulák bál volt. Másnap a község őrsparancsnoka bejött s megkérdeztem tőle, hogy bajtárs, hogy mulattak a bálban? Erre a bajtárs kijelentette csendesesen azt, hogy szégyelleni kell magamat, a bűnügyi osztály vezetője miatt, mert elment a kulák bálba, de az őrs tagjai nem járnak kulák bálra. Mindezeknek kiküszöbölésére és, hogy az osztályharcot eredményesen meg tudjuk vívni szükséges az éberség fokozása.

Szabó Sándor r. szds. elvtárs:

a rendőrségi kongresszust kiértékelve megállapítottam azt, hogy ez a kongresszus a fogyatékoságot kiküszöböli, és irányt szab a további jó munkára. A szfvári rendőrszervezet alig létezett, jellemző momentum az, hogy a pártbizalmiak nem foglalkoztak a tagsággal, a vezetőségi tagok [az] irányítást és az ellenőrzést nem konkretizálták, ezt a jövőben ki kell küszöbölni, pártmunkára kell minden elvtársat beállítani, de nemcsak az elvtársakat, hanem a tagjelölteket is, de mivel azokat komoly pártmunkára nem lehet igénybe venni, azért tömegszervezeti alapon kell foglalkoztatni [őket]. Tanulni és tanítani, becsülni, harcolni, hogy az a hatolom, amely a munkásság kezében van, azt ne csak megtartani, hanem a végső győzelemig tovább is tudjuk vinni.

Déri György elvtárs:

Kádár elvtárs beszámolójában leszögezte azt, hogy a rendőrségi pártszervezet s ezen keresztül a bajtársak nem végeztek jó munkát. A rendőrsök el vannak szakadva a párttól, és a kuláksághoz húznak, sőt nemcsak húznak, hanem beházasodnak a kulákokhoz, ezt nekünk meg kell szüntetni, de csak úgy tudunk eredményes munkát végezni, ha oktatunk, minden bajtársat meg kell tanítani, minden bajtársnak meg kell tanulni, a marxi-lenini ideológiát, mert e nélkül nem tudja a harcot eredményesen folytatni. Minden rendőr elvtársnak tisztában kell lenni, hogy mit követel a párt s

ezen keresztül a dolgozó munkásság, s ha ezzel tisztában lesz, akkor nem lesz baja a pártszervezetek munkájában.

Dr. Faragó elvtárs:

nagyon fontos kérdésnek látom az Államvédelmi Hatóság és a többi rendőr bajtársak közötti szoros együttműködést, mert eddig egy bizonyos elidegenedés volt észlelhető a bajtársak részéről az államvédelmi bajtársakkal szemben. Egyik fő szempont volt az államvédelmi bajtársak magasabb illetmény és kedvezménybe részesülése, másrészt az államvédelmi bajtársak rosszul fogták fel saját beosztásukat. Bizonyos felsőbbbségi érzéssel kezelték a nem államvédelmi bajtársakat, illetve elvtársakat. Kádár elvtárs beszédében kifejtette azt, hogy az Államvédelmi Hatóság ezután még önállóbb lesz, ezt mutatja az új egyenruha is, de vigyázni kell, hogy a helyzet ne kiéleződjön, hanem mindig minél szorosabb együttműködéssé váljék. Tudatosítani kell bajtársainkban azt, hogy az Államvédelmi Hatóság egy olyan fontos szerv és első az országban [sic!], a dolgozó népnek nyugalmára, biztonságára vigyázz, úgy a bel- mint a külföldi reakciókkal szemben, és ha ezt megfelelőképpen lefele tudatosítjuk, biztos vagyok az együttműködés sikerében, úgy a városban, mint vidéki viszonylatban. Itt megemlítem még azt, hogy most létrehozták a törzstiszti tanfolyamot, és érdemes megnézni annak összetételét. A törzstiszti tanfolyamon 140 elvtárs részesül kiképzésben, akiből 70 különböző munkás, 70 pedig rendőr, jó elvtárs, részben tiszthelyettesi, részben legénységi állományú. A 8 hónap elteltével, mint vezetők fognak kijönni a tanfolyamról, tudásuknak megfelelően általánosságban, mint őrnagyok, de lesznek, akik tudásukkal kitűntek, még alezredek is lesznek. A rendkívüli dolgok már befejeződtek, de ez még nem jelenti azt, hogy a demokrácia nem fogja honorálni a jó munkát, mert akik ezután is eredményesen részt vesznek a demokrácia építésében, azok ezután is kapnak soron kívüli előléptetéseket. Azért nem szabad nekünk elsikkadni és ellaposodni, hanem tovább kell magunkat képezni, úgy politikai, mint szakmai vonalon. Sok rendőr elvtársnak az a hibája, hogy ha kikerülnek az örsképző tanfolyamról, akkor már nem is tanulnak tovább, mert azt hiszik, hogy ők mindent tudnak. Pedig erre feltétlen szükség van, mert aki nem képezi magát, az nem lehet jó kommunista, és nem lehet rendőr az, aki nem jó kommunista.

A bajtársakkal kapcsolatban a kulákkérdéssel is hiba volt, mert a bajtársak túlságosan beépültek a faluba, de ezeknek a bajtársaknak a jövőben szakítani kell minden ilyen kapcsolattal, mert ha ez nem történik meg, mint ahogy Kádár elvtárs mondta, a legdrasztikusabban fogunk velük szemben eljárni. Ezt tudatosítani kell a bajtársakkal szemben. Szólni akarok még a fegyelem kérdéséről, ezután a rendőr elvtársaknak a legfegyelmeltebbeknek kell lenni, mert ebben a kérdésben is tréfát nem ismerünk [sic!], aki nem ismeri a fegyelmet, az nem tud az elvtársaira megbecsüléssel feltekinteni. Ki kell építeni a fegyelmet, helyre kell állítani, hogy a bajtársak tudjanak fegyellemmel és tisztelettel tudóan feljebbvalóikkal szemben viselkedni, de ennek nemcsak a tisztai állományban, hanem a legénység körében is érvényesülni kell.

Bihari r. őrgy. elvtárs:

Kósi elvtárs beszámolójában [sic!] megállapíthatjuk, hogy súlyos feladatok várnak ránk, amelyet konkretizálni kell. Ma már kötelessége tudni minden dolgozónak azt, hogy az ország gazdasági vonal is az ő kezében van [sic!]. Ezért kell fejleszteni a dolgozók politikai érzékét, hogy ezt is megérthessék. Meg kell akadályozni minden széthúzást. Tanulni kell minden elvtársnak, még akkor is ha képzett, mert aki nem tanul, az lemarad, és ha lemaradt, akkor nem is tudja vinni a marxi-lenini irányvonalat. Ez a tudás, ne bot, hanem fegyver legyen a kezünkben az imperialistákkal szemben. Minden kérdést osztályszempontból kell elbírálni. Nem szabad a kulákságot figyelmen kívül hagyni, hanem állandóan harcolni kell ellene. Hogy ezt pedig eredményesen kijavítani, és tovább vinni tudjuk, szocialista versenyre hívom ki, úgy a III. ker. rendőr-főkapitányságot mint az államvédelmi

hatóságot és a városi rendőr-főkapitányságot a tanosztállyal szemben. A versenynek 4 pontja van, amely a következő:

1. Melyik szerv tud több tagok aktivizálni.
2. A nevelés és a tanulás jobb megszervezése.
3. A kommunista erkölcs tudatosítása, kritika és önkritika jegyében.
4. A civil pártszervezetekkel a legszorosabb együttműködés, előadók kijelölése a civil pártszervezetek részére. Kérem a pártszervezeteket a verseny elfogadására.

Fazekas elvtárs (Adony):

az előadáshoz hozzászólni nem akar, mert az előadó elvtárs azt teljesen kimerítette, hanem azt szeretné megkérdezni, illetve arra kérne javaslatot, hogy ezt a szocialista versenyt, hogyan lehetne, illetve lehetne-e a következőképpen városi viszonylatban konkretizálni. A járási pártszervezetek és a falusi pártszervezetek nagyon gyengék. Gondolná a városból kiküldeni előadókat, oktatókat és a községi patronázs munkáját is a városi rendőrség szervezetei végeznék el. Így szorosabbá fűzhetnénk a járási és falusi munkásság sorait, s ezen keresztül a kulákságot kicsinyenként hátra szorítva megsemmisíteni, mert falun bizony még sok a kulák, és sokan nem tudják még ma sem megkülönböztetni a kulákot a dolgozó paraszttól, pedig olyan egyszerű, és még falusi, vidéki viszonylatban beszélve hozzá teszi azt, hogy nemcsak az a kulák, aki a földjeit mással munkáltatja meg, hanem az is, aki féderes kocsin jár, továbbá a szolgabíró és a pap. Egyébként a járási pártszervezet nevében kihívja versenyre a pártszervezeteket.

Végh őrnagy elvtárs:

teljesen kiszorultam a hozzászólási témából, mert már mindent kimerítettek. Itt főleg szakmai dolgokkal akarok foglalkozni, a kerület felállításával kapcsolatban, a rendőrségi pártszervezetekben Fejér és Veszprém megyében a szocializmust ki fogjuk építeni. Nagy feladat hárul ránk, mert a rendőrségi pártszervezetek rosszul működtek, és ezeket rendbe kell hozni. A II. rendőrségi konferencia 4 pontot jelölt meg, amit legrövidebb idő alatt Fejér és Veszprém vármegyében meg fogunk valósítani. A III. ker. főkapitányság részéről Bihari őrnagy elvtárs kihívását elfogadja, de szükségesnek tartja megjegyezni azt, hogy ez a szocialista verseny nem új keletű mert a dolgozók ezt már régóta csinálják, de mindenesetre nem tudjuk mi lesz a kimenetele, de aki alul marad is, azt nem bánt mert mindenhogyan hasznos lesz annak számára is [sic!]. A kádereket jobban ki kell nevelni, hogy olyan hibák, mint amilyen eddig volt, többé elő ne fordulhasson.

Horváth hdgy. elvtárs:

én az oktatási kérdéssel kívánok foglalkozni. Átvettem egyik kapitányságnak a vezetését, ahol nemcsak a kapitányság és az őrsei politikai képzettsége egyenlő a nullával. A falusi őrs politikai színvonalra nem felel meg. Járt már ő más járásban is pl. a Balaton környékén, és sokkal komolyabbak és fejlettebbek politikailag, mint az ő szolgálati helyén. Azért kell az oktatási kérdést tovább vonni, fejleszteni. Most a kapitányságon a bajtársak önkéntes tanulókört alakítottak, ahol egy órai Szabad Nép beszámolót tartanak. Ezáltal az elvtársak sokat fejlődtek, és ezt javasolja úgy szakmai, mint politikai vonalon az őrsökre is továbbképzés szempontjából kivinni. Még beszélni akarok néhány szót a klerikális reakcióról, ez most állandó népgyűléseket tart a templomokban, hangversenyeket rendez, ahol belépti díj nélkül nem lehet megjelenni. Lépten-nyomon találkozunk a kulákokkal is, akiket alaposan meg lehetne büntetni, ha szabad kezét engednének nekik, de sajnos azt tapasztaltuk, hogyha a rendőr kihágásért, tűzrendészeti okokból feljelenti a kulákot, a kihágási bíró akkor sem bünteti meg, vagy csak csekély összegre. Aktivizálni kell a kulákság visszaszorítását, hogy a kulákság féljen, még pedig úgy a rendőrtől, mint ahogy a múltban félt a csendőrtől.

Fazekas elvtárs (Rácalmás):

a klerikális reakcióhoz szeretnék hozzászólni, hogy milyen nehéz a helyzete az őrsökön a rendőr elvtársaknak, azt abból is megállapíthatjuk, ha megnézzük a falu lakosságát, amely 90%-ban r. katolikus, 60%-ban tőkés. Meg kell nézni azt, illetve kéri azt, hogy adják meg az őrsparancsnokoknak és az őrsparancsnokságokon beosztott bajtársaknak, illetve elvtársaknak, hogy amikor a klerikálisok taggyűléseket tartanak, a rendőrök ne csak kerülgessék kívülről ökölből szorított kézzel a házat, mint ahogy mondani szokták, a macska a forró kását, hanem be is mehessenek, és szét is üthessenek köztük. Az MDP-ben az oktatás nagyon jól ment, a falu lakossága elég szép számban szorgalmasan eljárt, de ugyanakkor a helyi apácák szintén iskolát nyitottak, amely iskolában német nyelvet tanultak, zongoráztak, főztek és kézimunkáztak kifelé. Befelé pedig az amerikai rádiót hallgatták. Vannak olyan párttagjaink, akiknek a leánya és felesége szintén most már nem a pártnapokra jár, hanem ezekre az iskolákra megy el, és szélteben-hosszában azt mesélgetik, hogy nemsokára eljön a világ vége. Három héttel ezelőtt megindult egy iskola az MDP keretében, ahol 60 hallgató volt, egy hét múlva csak 30, 5 pedig a könyvét is visszaadta. Kéri a rendőrségi pártszervezetet és a kiküldött elvtársat, hogy adjanak több és nagyobb jogot, mert már a kerülgetésből elég volt, most már cselekedni akarunk.

Kósi szds. elvtárs ezután válaszol a hozzászólásokra, majd Szalai elvtárs egy határozati javaslatot olvas fel, amit az elvtársak egyhangúlag lelkesedéssel elfogadnak.

Szalai elvtárs ezután az értekezletet bezárja.

K. m. f.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/120. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztaír.

¹ Az opportunisták megalkuvó, kiegyezésre hajlandó. A szónok feltehetően optimizmusra gondolt.

² A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága a 288 009/1948. BM. sz. rendelet értelmében, 1948. szeptember 10-i hatállyal a BM közvetlen alárendeltségébe került. Az ÁVH ezáltal a rendőrségtől anyagilag is függetlenné vált. A belügyminiszter 288 009/1948. IV. 1 BM számú rendelete a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya középfokú hatósági szervezetének megállapítása és elnevezésének megváltoztatása tárgyában.

³ A párt neve: Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja.

⁴ A *Magyar Rendőr* című, kizárólag a belügyi állomány tájékoztatását szolgáló, első terjesztésű újság 1947 januárjában jelent meg első alkalommal. A lap a Belügyminisztérium Közrendészeti Főosztályának Politikai Osztálya gondozásában indult meg. Az első fotók 1947 júliusában kerültek az újság borítójára, majd 1949-től a belső oldalak is illusztráltak lettek. A képek elérhetőek (2010. 04. 22.): <http://magyarrendor.osaarchivum.org/content/index.php?act=home&lang=hu>

⁵ A 198817/1947. BM rendelet (1947. november 3.) megtiltotta a rendőrségen belül a pártszervezetek működését. Visszaállításukról a Szervező Bizottság 1948. szeptember 10-én határozatban rendelkezett. A határozat elérhető (2010. szeptember 17.): A KV Karhatalmi Osztályának javaslata a rendőrségi pártszervezetek visszaállítására. http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=5063297&MT=1

⁶ Rákosi Máttyás 1892. március 9-én született.

40.

HANGULATJELENTÉS A VÁLASZTÁSOKKAL KAPCSOLATBAN

Székesfehérvár, 1949. május 11.

Hangulatjelentés Fejér megyéről

A választások utolsó hetébe átlépve,¹ az összes községekben már teljes lendülettel folyik az agitációs munka. A házi agitációt rendszeresen végzik népnevelőink és a tömegszervezetek kiküldöttei,

egy-két „elásott” községet kivéve. (Pl. Bodmér, Pázmánd, Jenő). De ezeknek a községeknek a segítségére is küldöttünk a környező községekből agitációs csoportokat.

A kisgyűlések jellegének átszervezése és módszerének megváltoztatása következtében sokkal sikeresebbnek bizonyult a munka a jó hangulat és a népfront melletti szavazási késég kialakításában.

A lendületbe jött agitáció következtében a május 8-i népfront nagygyűlések látogatottabbak voltak. Az elhangzott beszédek már sokkal több tetszésnyilvánítás szakitotta félbe, az előzőekhez viszonyítva. Minden előjel kedvező, és így május 15-e elé nem csak bizakodóan, hanem a győzelem teljes tudatában nézhetünk.

Részletezve a május 8-i népfrontgyűléseket, a következőket mondhatjuk: 27 községben volt nagygyűlés. 11 helyen budapesti előadó jelent meg. A többi helyen megyei központi előadók szerepeltek. A gyűléseken kb. 5500 fő vett részt, melyből mintegy 30% volt a nő. Az előkészítés általában jó volt, kivéve Pusztaszabolcsot, ahol Jancsik elvtársnő a gyűlés helyén de. 11 h-kor még senkit sem talált. Igen jól volt előkészítve Sukorón, ahol Kispéter elvtárs beszélt. A pártnak itt nagy segítségére volt a közigazgatás is. Minden házat megmozgattak, minden családból volt képviselő a gyűlésen. A gyűlés előtt és után egy énekes gárda munkásdalokat énekelt. A gyűlést meghirdették mindkét templomban, így a templomba járók 90%-a egyenesen a gyűlésre ment a szertartások után.

Általában a gyűlések hangulat 1 hét óta sokat javult. Különösképpen a mezőgazdaság-fejlesztési járulék elengedése a középparasztoknál,² az amnesztiarendelet ismertetése,³ az egyes konkrét községi eredmények publikálása (új község-háza, tűzoltószertár, egészségház, orvos lakás, apaállat-istálló építése) a békefront erősödése, illetve annak külpolitikai sikere volt nagy hatással a hallgatókra. A demokratikus honvédség megemlékezésénél, valamint annál a kijelentésnél, hogy munkás és paraszti származásúak a tisztek, volt mindenütt nagy tetszésnyilvánítás.

Két zavaró momentumról kell számot adni: az egyik az, hogy dr. Dinnyés főorvos (FKgP) az ötéves tervvel⁴ foglalkozva Inota népe⁵ előtt kategorikusan kijelentette, hogy az ötéves tervvel forradalmasítani fogjuk a mezőgazdaságot a szövetkezeti közös gazdálkodással. Nem könnyű dolog mondotta, de a parasztság fogja hasznát látni. Aztán így folytatta: Szent István is szép szóval és erőszakkal irtotta ki a pogányságból a magyarokat és tett kereszténnyé. Általában a beszédnek ez a része úgy volt megfogalmazva, hogy sem a választás idején, sem később nem alkalmas a szövetkezés propagálására. Az MDP előadónak kellett korrigálni a hibát. A másik zavaró momentum Szabadbattyánból való: itt annak ellenére, hogy állítólag a helyi vezetőség megbeszélte a gyűlés rendjét a pappal, az mégis búzaszentelést tartott a gyűlés ideje alatt, így mindössze 80 főből állt a hallgatóság.

Rátérve a kisgyűlések eredményére és hangulatára, 4000 kisgyűlésről kell számot adni. A meginduláskor a kisgyűléseket nagyobb, 50-100-as csoportok előtt tartottuk. Az előadók szónokként szerepeltek. Később e módszer megváltozott, öt-hat ház népét gyűjtöttük össze egy-egy ház udvarán és a megjelentek előtt a kiküldött elvtárs beszélgetés formájában foglalkozott a hároméves és ötéves tervvel, valamint a választások kérdésével. Ezek a kisgyűlések sokkal eredményesebbek. A falu népe itt közlékenyebb, bátrabb, őszintébb, bizalmasabb. Bátrabban hozza elő problémáját. Így tudtuk meg azt, hogy Pusztægres lakói nehezményezik a kukoricaszár megsemmisítésére vonatkozó rendeletet. Pusztægresen ugyanis az a helyzet, hogy erdő nincs, a közelben tüzelőszerük nincs, így mind a kukoricaszárát használják fel nyáron tüzelésére. A jó út, a jó kút kérdése, a falusi parasztság szellemi kulturális felemelkedésének problémái konkrét formában jelentkeztek. Melyekre választ, a mindent átfogó ötéves tervvel adva, mindig meg tudtuk nyugtatni az embereket. Nagykarácsonypusztá (Előszállás mellett) lakóit élénken foglalkoztatja a mezőgazdasági nagyüzemek kérdése. Kezdetben ellenszenvesen nyilatkoztak. Fejlett központi elvtársak ismételt kiszállásai során sikerült a jó hangulatot elérni. Szabadbattyán mellett levő Kőszárhegy lakói a még haza nem

jött hadifoglyok sorsa után érdeklődtek. Vértesacsán a hangulat nagyon jó volt. A mezőgazdaság gépesítését örömmel veszik, mert ezzel az állam könnyít helyzetükön. Több idejük marad tanulásra, önévelésre, továbbképzésre, mert látják, hogy mennyire el vannak maradva. A falu népe tisztában van a választások fontosságával és a népfontra fog szavazni.

A Shvoy püspök vezette Fejér megyei papság aktívan nem látszik népfront ellenesnek, de teljesen passzív rezisztenciában vannak. A választási kampány közepe óta nem igen vannak jelentéseim, mint korábban apácák és papok házalásáról.

Cece községben egy pár nappal ezelőtt megrongálták a szovjet hősi sírokat, az államrendőrség az eljárást megindította.

Általában megállapítható, hogy Fejér megye falusi dolgozóinak széles rétege meg van elégedve a népi demokrácia eddigi eredményeivel, ezt el is ismeri, élénken él tudatában. Bízunk az ötéves tervben és így a békében. Bízunk a népfrontban, – arra szavaz. Bízunk a népfront vezérében, Rákosi elvtársban. Rákosi elvtárs népszerűsége a falu dolgozói előtt pártállásra való tekintet nélkül nőttön-nő. A hét elején beállott általános, kiadós esőzés pedig csak emeli a jó hangulatot. Szervezeteink jól előkészített munkája következtében pedig ünnepi hangulatú, eredményes vasárnapról számolhatunk be május 15-én.

Székesfehérvár, 1949. május hó 11-én.

Olt Károly

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/126. ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ A választásokat 1949. május 15-én tartották.

² A 4000/1949. Korm. számú rendelet alapján a 15 és 25 kataszteri hold közti gazdálkodók járulék fizetési kötelezettségét megszüntették. 4000/1949. (IV. 30.) Korm. számú rendelet egyes gazdálkodók mezőgazdaság-fejlesztési járulék fizetési kötelezettségének megszüntetése tárgyában.

³ A köztársasági elnök amnesztia-rendelete értelmében főleg gazdasági bűncselekmények miatt elítélt rabokat engedtek szabadon. Székesfehérváron ez a rendelet 80 főt érintett. *Nyolcvan fehérvári elítélt kapott amnesztiát.* FN 1949. május 15. 3.

⁴ Az első ötéves terv (1950–1954) célja az önellátás elérése, illetve az ipar (különösen a nehézipar) erőteljes fejlesztése volt. Magyarországot a vas és acél országává szeretnék volna tenni. 1949. évi XXV. törvény a Magyar Népköztársaság első ötéves népgazdasági tervéről, az 1950. január 1-től az 1954. december 31-ig terjedő időszakra.

⁵ Inota Fejér megyei település egészen 1951. október 21-éig, amikor a belügyminiszter rendeletében Inota községet egész területével Veszprém megyéhez csatolta és egyesítette Várpalota községgel, egyben elrendelte, hogy az egyesített községek Várpalota ideiglenes néven várost kell alakítani. 5203–2/1951 (X. 18.) BM számú rendelet Várpalota és Inota községek egyesítéséről és várossá fejlesztéséről. Könczöl 1988.

41.

FELJEGYZÉS A VÁLASZTÁSI MUNKÁRÓL ÉS A VÁLASZTÁSOK LEFOLYÁSÁRÓL

Budapest, 1949. május 16.

Feljegyzés

a Fejér megyei választási munka befejezéséről
és a választás lefolyásáról (Esztergom-Komárom-Fejér vm.)

1949. május 11. Utasítás a megyebizottságnak arra, hogy gondoskodjanak arról, hogy a választás ne alakuljon át nyílt szavazássá. Különösen az elnökök vigyázzanak arra, hogy a Belügyminisztérium választási utasításait (szavazás lefolytatása) pontosan betartsák.

A papok aktív állásfoglalása a megyében nem kielégítő, viszont közömbösítésük általában jól megtörtént, mert szervezett népfront ellenes agitáció sehol nem tapasztalható. A papság passzivitását fokozta Shvoy székesfehérvári püspök magatartása, aki a Magyar [Katolikus] Püspöki Kar nyilatkozatát¹ a következő utasítással adta a papoknak: „Fenti nyilatkozat után papjaink és egyházi intézményeink minden külön nyilatkozata és szereplése felesleges, sőt zavartkeltő és azért tilos.” (Lásd melléklet.)²

A leggyengébb pontoknak (központi járás) megítélt helyeket Filó Sámuel kisgazdapárti alelnökkel részben közösen, részben külön-külön meg fogjuk látogatni még a választás előtt: május 11-én közösen Polgárdit és Kőszárhegyet, május 13-án külön-külön Úrhidát, Kislángot, Kálozt (Olt), Kajászószentpétert, Vált, Tabajdot, Bicskét (Filó), május 14-én Sárosdot, Lovasberényt (Olt) és Sárbogárdot (Filó).

Polgárdi: kb. 25 tekintélyes népfrontos és pártonkívüli gazdával folyt beszélgetés a községházán. Parasztok felvetik a táblás gazdálkodás kérdés[ét], a csajkát, a napközi otthont (amely a családból kiszakítja a gyermeket), a juttatott földeket az egyik „vörös föld”-nek nevezi. A megnyugtatás és felvilágosítás jó hatást tett, remélhető, hogy a népfront melletti állásfoglalás a látogatás következtében megerősödik, és a kisgazdapártiak eddigi passzivitása csökken.

Kőszárhegy: kb. 80 ember jött össze, akik Orbán Teréz kisgyűlésére váraakoztak. A látogatás jó hatást tett és fellelkesítette az embereket.

1949. május 13.

Úrhida: kupeckedő parasztok, az MDP-nek csak néhány tagja van (5-6), 1947-ben sokan szavaztak Schlachtára,³ kb. 15 gazda jött össze. Közvetlen őszinte beszélgetés (táblás gazdálkodás), [a] beszélgetés végén igen lelkes, kitörő hangulatban a falu bírja kijelenti, hogy minden szavazatot a népfontra fognak leadni. Kérnek: villanyvilágítást, kultúrházat, csecsemőotthont, kutat a golyva veszély miatt.

Kisláng: gazdag kulák, középparaszt és kisgazda község, kb. 40 éves település, újgazda kevés van a faluban. Igen nagy érdeklődés, a helyiség ablakait is ki kellett nyitni, hogy az utcáról is hallják az értekezlet lefolyását. Felvetik a táblás gazdálkodást, az aggályait a napközi otthonnal szemben, panaszkodnak, hogy a nagybirtok megszűnése óta nincs számukra külön keresetet jelentő munkaalkaalom. A beszélgetés jó hatást váltott ki, de benyomásom szerint nem győzte meg a parasztokat. Kérnek: olcsó ruhát és cipőt, artézi kutat, népfürdőt, mindkét (kat., ref.) templom részére segítséget, szülőotthont, vagy legalább második babaállás rendszeresítését a faluban.

Káloz: az iskolában sokan váraakoznak, akik fele nő. Kérdések: táblás gazdálkodás, hadifoglyok, a gépállomásokon falusi traktorépítők állást kaphatnak-e. Hangulat elég jó, erős az érdeklődés, de tartózkodás mutatkozik. A faluban erős a kulák, a régi földbirtokosok és apácák befolyása. Kérik a kisvasút-építkezés terveinek módosítását, egészségházat, védőnőt, a házhelyek rögzítését, tűzoltószertár építését, villanyt és egy közkutat.

1949. május 14.

Sárosd: kb. 15-20 gazdával folyik eszmecsere. A vélemények megoszlanak a gépek használatáról (lehet-e kisüzemben használni a gépet). A táblás gazdálkodás helyett az egyéni gazdálkodást megfelelőbbnek tartják, mert szeretik a függetlenséget, hagyják a gazdákat megfelelő irányítás mellett szabadon gazdálkodni. Hogy állunk a katolikus egyházzal? Milyen lesz a szavazás? Nyílt választás lesz-e? A faluban túlnyomórészt régi kisgazdák laknak. A községháza már szépen fel van díszítve a választásokra, a hangulat jó, az adott válasz megnyugtató. Kérnek: az iskola részére WC-t, hosszúle-

járatú zöld hitelt, Jakabszálláspuszta iskolája részére berendezést (45 gyermek), pusztai szegények részére cipőt, ruhát, (nyolc-tíz család), mezőgazdasági munkatelep létesítését, napközi otthonos óvodát, szülőszobát, házépítési kölcsönt, kultúrházat és népfürdőt. Kifogásolják a traktorállomás munkáját, a cselédek uradalmi tapasztalatai alapján a gépállomások traktorai és traktorkezelői nem végeznek alapos munkát. (Boronát, csúsztatót miért kötnek az eke után?)

Seregélyes: kulák község, a község igen nagy háborús kárt szenvedett. A megbeszélésen kb. 15-20-an vesznek részt. Építkezési kölcsönt kérnek, és a ref. templom további építéséhez kérnek segítséget. Felvetik a táblás gazdálkodást. Hangulat jó, de tartózkodó.

Lovasberény: kb. 25-30 ember gyűlt össze a feldíszített községházára, [és] a falu mindkét papja. A róm. kat. pap kérdezi: milyen lesz a szavazás, megfélemlítésről, terrorról beszélnek, igaz-e, hogy elveszik a földet. Az egyik gazda a „Politika” május 14-i számából idézi Katona Jenő cikkét: „Rá kell térnünk az üzemi gazdálkodásra, végig kell szántani a megyét a kisparaszti gazdaság iránti minden tisztelet mellett is.” Megnyugtató választ kérnek. A református pap kérdezi, hogy mi lesz a hadifoglyokkal, a ref. vallású lakosságot végigjárta, mind a népfontra fog szavazni. A felszólalók ígérik, hogy Lovasberény „nyilas” hírért most a választás[on] megszüntetik. A hangulat nagyon jó, az adott válasz után kitörő lelkesedés a népfront mellett. Kérik a községi óvoda megépítését.

1949. május 15.

Esztergom: (reggel 9 óra) ünnepi dísz, fiatalság, üzemek felvonulása, az egész város az utcán van. Annavölgy, Reimann-akna 100%-ban leszavazott. A városi körzetekben gyorsan megy a szavazás. A szavazóknak mindössze 3%-a használja a fülkét. Hat apáca egy körzetben nyíltan leszavazott a népfontra.

Nyergesújfalu (10 óra): a szavazóhelyiségek előtt zene szól, a körzetek nagyobb részében már 100%-ban leszavaztak. A fülkéket igénybe nem veszik. A hangulat örömteli.

Tata (11 ó.): a szavazás rendben folyik. Az egyik szavazóhelyiségben lelepleztek egy szavazót, hogy üres borítékkal akart szavazni. Az esetet jegyzőkönyvezik. A községben 10 óráig a szavazók 35%-a leszavazott. Várgesztes, Kecskéd, Baj községekben már ½ 9 órakor befejezték a szavazást.

Tatabánya (½ 12 óra): ünnepi hangulat, felvonulások mindenfelé. 10 óráig a körzetekben a szavazók 50%-a leszavazott. A községek egész sorában a szavazás már befejeződött, mindenki leszavazott.

Bicske (1 óra): a járás 25 000 szavazójának fele leszavazott, egyes helyeken vontatott a szavazás: Vál ½2-ig 44% férfi, 26% nő, Gyuró 34% férfi, 19% nő, Csabdi 36% férfi, 33% nő. A gyengébb helyekre, ahol vontatottan megy a szavazás, erősítés megy.

Vál (2 óra): a választás lassan megy, ½2 -ig csak a szavazók fele szavazott. Választási felelős mozgósít. Szomszéd községekből agitátorokat, falujárókat és hangszórós kocsikat összpontosítunk.

Székesfehérvár (3 óra): a városban ünnepi dísz és hangulat. Reggel óta szakadatlanul tartanak a felvonulások. A választási irodába egymás után futnak be a 100%-os eredmények. A megye területéről azonban nincs áttekintés. ¼4-re a járások telefon jelentése fut be: Bicskei járás: erősítendő Bicske, Gyúró, Pázmánd, Szár, Vál; Sárbogárdi járás: erősítendő Cece belső körzetei, Hercegfalva III. körzete, Káloz, Sárosd; Adonyi járás: erősítendő Adony, Ercsi. A központi járás rendben szavaz, a Móri járás a legjobb. Székesfehérváron is a szavazók legnagyobb része már leszavazott. 6 órakor a gyenge pontokról is befut a jelentés, hogy a szavazás befejezéséhez közeledik. Az egész választókerületéről már kialakul a kép, hogy a szavazás jóval 90% fölött van, és a népfront döntő győzelmet aratott.

A választás alatt komolyabb zavaró körülmény nem merült fel. Káloz községben a szavazás reggelén feliratot találtak: „Ez a község nem szavaz”. Magyaralmáson a szavazócédulák egy részét összetépték.⁴ Söréden a szavazólapok helyett a borítékba újságpapírt tettek, a szavazatoknak 40-50%-a volt ilyen.⁵ A Seregélyes községhez tartozó Hippolytpusztán⁶ 353 szavazatból 137 esett a népfontra, 29

szól ellene és 176 kék ceruzával volt áthúzva, és „nem kell a népfront” megjegyzéssel ellátva.⁷ Székesfehérváron 30 apáca nem ment el szavazni.

Budapest, 1949. május 16.

Olt Károly

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/126. ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ A püspöki kar 1949. május 5-én ülést tartott, ahol megismételték az 1947-es választásokra kiadott nyilatkozatukat, mely szerint „a katolikus hívek szavazati jogukkal éljenek és azt lelkiismereti felelősségük átérvényesítésével gyakorolják”. *A katolikus püspöki kar a Népfront-választás mellett*. FN 1949. május 7. 1.

² A melléklet nem maradt fent.

³ Helyesen: Slachta Margit (1884–1974).

⁴ Magyaralmásról a szavazási jegyzőkönyv maradt csak meg, az összeszámlálásról és az eredményről készített jegyzőkönyv nem található meg a választási iratok között.

⁵ A választási jegyzőkönyvben ennek nincsen nyoma. A szavazatszámoló bizottság jegyzőkönyve szerint a községben 229-en szavaztak, melyből 205 szavazat volt érvényes (82 férfi és 123 nő) a maradék 24 esetben fordult elő üres vagy újságpapírral bélelt boríték.

⁶ Hippolytpusztát 1940-ben Seregélyestől Szolgaegyházához csatolták.

⁷ A Szabadegyházához tartozó Hippolytpuszta választási jegyzőkönyve szerint 356-en vettek részt a szavazásban (183 férfi és 173 nő), 351 érvényes szavazat született (181 férfi és 170 nő), 5 érvénytelen (2 férfi és 3 nő). A népfontra szavaztak 317-en (162 férfi és 155 nő), ellene 34-en (19 férfi és 15 nő). A bizottság az urna felbontása után 4 borítékot üresen talált.

42.

VÁLASZTÁSI KAMPÁNNYAL KAPCSOLATOS KULTÚRMUNKA KIÉRTÉKELÉSE

Székesfehérvár, 1949. május 24.

MDP Fejér Megyei Pártbizottsága, Székesfehérvár
930/1949.

Ka/Sné
Kérjük e számra fel-
tétlenül hivatkozni

Székesfehérvár, 1949. május 24.

Tárgy: Választási kampánnyal kapcsolo-
latos kultúrmunka kiértékelése

MDP Központi Vezetősége
Országos Kultúrosztály

Budapest

A választási kampány indulása alkalmával komoly nehézségekkel kellett megküzdenünk annak érdekében, hogy kulturális munkával eredményesen segíthessük elő a választások sikerét és eredményességét.

A kerületi szabadművelődési tanács még egyáltalán nem működött és komoly, nagy jelentőségű akciók lebonyolítására való felhasználása reménytelennek látszott.

A tömegszervezeteknél sem volt még kellőképpen kiépítve a kulturális vonal, és kellő számú kulturális káderral sem rendelkeztek. A vidéki szabadművelődési bizottságok is legtöbb helyen csak papíron alakultak még meg, és hiányzott a tapasztalatuk és gyakorlatuk a nagyobb szabású kulturális rendezvények lebonyolításához. Mindezeket a nehézségeket és hiányosságokat munka közben kellett leküzdenünk, s így tulajdonképpen kettős munkát kellett végeznünk.

A nehézségek megoldásának arányában fokozatosan javult a kulturális munka is, mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt. Ezt elsősorban az segítette elő, hogy a Magyar Dolgozók Pártja megyei pártbizottsága a kulturális munkát igen komolyan értékelte, s minden szempontból komoly támogatásban részesítette.

Ennek természetes következménye volt, hogy a párt, tömegszervezetek és a felügyelői hivatal teljes egyetértésben végezhatték a munkát anélkül, hogy egyetlen, a legkisebb zavaró körülmény, vagy ellentét is felmerült volna. A munka irányításában való szoros együttműködés a legkisebb községben és pusztán is éreztette hatását, és a kulturális eszközökkel végzett választási agitáció mellett igen jelentős, kulturális tömegmozgalom lehetőségét is megteremtette.

A munka részleteiről az alábbiakban számolok be.

1. Budapestről leküldött művészegyüttesek, kultúrcsoportok, kultúrautók, filmek, diapozitívek

A. Művészegyüttes

Május hó 3-án a budapesti Madách Színház művészegyüttese tartott előadást Székesfehérvárott.¹ A minisztérium előzetes értesítése szerint az előadást a tömegszervezeteknek kellett rendezniük a felügyelői hivatal támogatásával. A tömegszervezetek azonban erről semmiféle értesítést nem kaptak, s így a komoly szervező munka csak akkor indulhatott meg, amikor a színház előszervezője megérkezett Székesfehérvárra. Az alapos szervezést a tömegszervezetek ki nem értesítésén kívül az is megnehezítette, hogy egyes kérdésekben az előszervező sem tudta a szükséges tájékoztatást megadni. Az előadás előkészítése a nehézségek ellenére is sikeresen megoldódott, ebben különösen komoly segítséget nyújtott az MDP városi szervezetén kívül az MNDSZ és a MSZTárs.² [is].

A szabadtérre tervezett előadást a rossz időre való tekintettel, teremben kellett megtartani, s így az érdeklődőknek csak egy része kb. 900-950 ember nézhette végig a műsort. A bemutatott műsor politikailag és művészileg egyaránt megfelelő volt és nagy közönségsikert ért el. A művészegyüttes néhány tagja azonban közvetlenül a városba való megérkezése után nem a legszimpatikusabb magatartást tanúsította. Az utcán feltűnést keltő komolytalansággal viselkedtek, a felügyelői hivatal tagjaival szemben is olyan fölényeskedő követelőzéssel léptek fel, amelyből az volt érezhető, íme itt vagyunk mi, pesti kisistenek, esetek hasra előttünk mucaiak. Ezekre az egészségtelen tünetekre az együttes vezetőjének figyelmét azonnal felhívtuk s az előadás előtt és alatt már ilyen szempontból sem lehetett semmi kifogást emelni az együttes ellen.

B. Kultúrcsoportok

A választási kampány során a budapesti falujáró kultúrcsoportok százai tartottak előadást a megye területén. Húsvét óta a falujáró kultúrcsoportok előadásainak száma kb. 500-ra tehető. Előadásuk anyagát általában a választási kampány idején kiadott műsorokból állították össze. Beérkezett jelentések és tapasztalataim azt mutatják, hogy általában a falujárók értékes és eredményes kulturális munkát végeztek. Előadásaiknak azonban voltak igen komoly hibái is. Az első és legfőbb az, hogy az MDP megyei pártbizottságától elszakadva járták a megyét. Kellő időben egyetlen esetben sem küldötték le annak tervezetét, hogy hova mennek, s így az alapos előkészítésre nem volt lehetőség, emellett pedig több esetben a helyi és székesfehérvári kultúrcsoportok tevékenységét keresztezték.

Komoly hiba volt az is, hogy – bár helyesen választott anyaggal – felkészületlenül álltak a közönség elé, és előadásuk színvonala nem volt megfelelő. Öröndetes jelenség, hogy a falvak és puszták népe ezt nemcsak észrevette, hanem kifogásolta is, ami azt mutatja, hogy kezd kiemelkedni régi elmáradottságából, és már nem lehet lebecsülni és hozzá nem értő közönségként kezelni. Több esetben előfordult az is, hogy a falujáró kultúrcsoport nem vette figyelembe a helység politikai, társadalmi,

gazdasági fejlettségének fokát, és így egyes műsorszámok, amelyek politikailag fejlett helyen hasznosak lettek volna, éppen itt az ellenkező hatást érték el. Ez eredményezte azt, hogy Igar községben pl. nem akarták fogadni a MNDSZ kultúrautóját, mert előzőleg egy falujáró kultúrcsoport olyan műsort mutatott be, amely a község lakóinak önértékét sértette a kultúra ürügye alatt alkalmazott ügyetlen és durva propagandával.

Cece községben pedig a fehérvári kultúrcsoport előadására úgy lehetett csak közönséget szervezni, hogy a csoport tagjainak házról házra járva el kellett mondani, hogy ők nem pestiek, hanem fehérváriak, ugyanis előzőleg a budapesti Standard falujárói előadás közben többek között kijelentették azt is, hogy „nincs Isten, nincs is rá szükség, mert Isten nélkül is esik az eső”. Természetes, ilyen és hasonló kijelentések a politikailag elmaradott helyeken komoly visszahatást keltenek. Az ilyen és hasonló hibáktól eltekintve a falujáró kultúrcsoportok nagymértékben elősegítették munkánkat, és még jobban elősegítették volna, ha munkájukat tervszerűen, a megyei szervekkel való előzetes megállapodás alapján végezték volna.

C. Kultúrautók

Az MNDSZ által leküldött kultúrautó a szab. műv. által összeállított és a párt megyei bizottságával jóváhagyott tervezet szerint 27 helységben tartott előadást. Eredetileg csak 12 helyen akartak előadást tartani, de tekintettel arra, hogy így az autót nem tudtuk volna kellőképpen kihasználni, egy napra 2 közel fekvő községet állítottunk be a tervezetbe. Bár a kultúrautó előszervezője kellő időben megérkezett a megyébe, a megszervezés munkájának jelentős része a felügyelői hivatalra hárult, ugyanis az előszervező erre a feladatra nem volt alkalmas. A szervezéshez szükséges képességekkel sem rendelkezik, s amellet a vidéki problémákat sem ismeri. A kultúrautó munkájáról általában csak dicsérrettel nyilatkozhatom. Munkájukat tervszerűen, lelkesen és falusi viszonylathoz alkalmazkodva végezték.

Mind műsoruk tartalmával, mind magatartásukkal igen jó eredményt értek el. Előadásaik általában igen nagy lelkesedést váltottak ki, s ahol csak jártak, mindenütt örömmel látnák őket ismét. Egyetlen kifogás merült fel ellenük. Az, hogy bár ideérkezésük alkalmával keresztülatztak s meg is álltak Székesfehérváron, sem a párttal, sem az MNDSZ-szel, sem a felügyelői hivatallal nem vették fel a kapcsolatot.

D. Film

A választási kampány kulturális rendezvényei közül legjobb eredményt a hivatal filmszolgálatára érte el. Április 16-ig [a] 800 éves Moszkva, április 17-től kezdve pedig a Talpalatnyi föld³ és az Új Magyarország c. filmeket vetítette a Szab. Műv. Hivatal. A vetítések tervezetét az MDP megyei bizottságával, a szab. műv. és a MINSZ megyei titkárságával közösen állapítottuk meg, a helyi előkészítést pedig a szabadművelődési ügyvezetőkkel karöltve az EPOSZ, MNDSZ és DÉFOSZ helyi szervezete végezte. A vetítés előtt arra alkalmas helyi személy a szab. műv. által kiadott ismertető alapján rövid bevezetést tartott a filmről, a vetítés után pedig a MINSZ megyei titkárságának kiküldötte beszélte meg a hallgatósággal a film tapasztalatait. Különösen nagy sikere és eredménye volt a Talpalatnyi föld és [az] Új Magyarország bemutatásának. Ezeket a filmeket április 17-től május 15-ig 59 helységben 201 előadáson mutatták be. A kiküldött plakátok és értesítések nyomán a filmet mindenütt óriási lelkesedéssel várták. Legtöbb helyen a legnagyobb terem is szűknek bizonyult ahhoz, hogy két előadás keretében befogadja az érdeklődőket. Így csaknem mindenütt 3, sőt Baracsán, Martonvásáron, Dunapentelén, stb. 4-5 előadást is kellett tartani. A közönség száma az összlakossághoz viszonyítva elérte a 52,4%-ot. Azokban a helységekből pl. ahol a Talpalatnyi földet vetítették, a lakosság összlétszáma 47 742 s ebből 25 317 megtekintettel a filmet. Egyes kis

településeken pedig a 75-87%-ot is elérte a hallgatók száma. Pl. az 539 lakosú Újbarok községben 308, a 403 lakosú Rétszilason 318, a 304 lakosú Kisgyón bányatelepen 274, a 457 lakosú Balinkán 320, a 387 lakosú Bodméren pedig 294 volt a nézők száma. Zichyújfalu és Nagyhantos lakosságának pedig 90%-a nézte végig a filmet. A két film[et] összesen 40 100 személy nézte végig a választási kampány során.

A filmek mindenütt elérték a várt politikai hatást. Az Új Magyarország bemutatása után általános volt az a megjegyzés, hogy most látják igazán, mit fejlődünk a hároméves terv alatt. Még nagyobb volt azonban a Talpalatnyi föld hatása. A tisztartó és a kulák cselekedetét a legtöbb helyen zajos megjegyzésekkel kísérték, Csákváron, Felcsúton és Szár-Újtelepen pedig az előadás végén formális tüntetés alakult ki a kulákok, a volt tisztartók, a csendőrök és az őket visszakívánó reakció ellen.

Bár a legtöbb helyen az előadások késő éjszakai órákba nyúltak, a közönség együtt maradt megvitatni a film mondanivalóját. Gyakoriak voltak az ilyen felszólalások: mint pl. Csákváron Novák Sándor útgazdáé: „Hát ez a film visszatükrözi a parasztság minden baját és kínódását, az elnyomást és a kizsákmányolást. Ez a mi filmünk. Ilyen kéne nagyon sok a falunak.”

A tömegszervezetekkel közösen végzett szervezés általában jól bevált s nagymértékben elősegítette az előadások látogatottságát. Természetes, voltak hibák is. Volt olyan község, ahol egyáltalán nem volt szervezés és előkészítés, a filmesek azonban jól megállták helyüket, és ilyen esetekben biztosítani tudták az előadások látogatottságát.

E. Diapozitívek

A szab. műv. rendelkezésre álló gépek kellő kihasználása érdekében a megye területét 13 körzetre osztottuk. Minden körzetben meghívtunk egy-egy arra alkalmas ügyvezetőt a körzetben tartandó vetítések megszervezésével és megtartásával, és a megbízott részére kiadott a szab. műv. egy gépet és 5–5 filmet. A 13 körzeti központ a következő volt: Bicske, Bodmér, Tabajd, Alcsút-Bányavölgy, Kajászószentpéter, Ercsi, Velence, Rácalmás, Kisapostag, Alap, Fehérvárcsurgó, Füle, Mór. A 13 körzethez 90 helység tartozott. A körzeti szervezők illetve előadók a vetítéseket általában jól szervezték meg. Több helyen összekapcsolták a vetítést a kisgyűlésekkel, szülői értekezletekkel. A vetítések iránt általában nagy érdeklődés mutatkozott. Az alcsút-bányavölgyi körzetben pl. – ahova kizárólag puszták tartoztak – csaknem az egész lakosság részt vett a vetítéseken. Egy községben pedig, ahogy kigyúlt a villany, másnap este már a diavetítés képeit szemlélte a falu egész lakossága. Kiemelkedő sikere volt Fülén a „Régen és most” című előadásnak, Máriapusztán pedig, ahol a vetítés jelentette a legnagyobb kulturális megmozdulást, a pusztá apraja-nagyja együtt volt a vetítéseken. A vetítések során beigazolódott, hogy az előszónál sokkal hatásosabb és eredményesebb az az előadás, amely egyúttal képen is szemlélteti a dolgokat. Politikai szempontból is ez volt a legnagyobb eredménye a vetítettképes előadásnak. Elmélyítette, megerősítette, tudatosította azokat a problémákat, amelyek az agitáció révén még nem tudták kellőképpen megfogni a parasztságot. A választási kampány során a vetítettképes előadásokat kb. 50 000 ember nézte meg. Az előadások eredményességét legjobban az bizonyítja, hogy sorozatosan jönnek be kérelmek és kívánságok továbbfolytatásukra.

2. Helybeli hivatásos művészek felhasználása⁴

A jelenleg Székesfehérváron tartózkodó színtársulat 2 alkalommal tartott vidéken választási előadást, Székesfehérváron pedig a rendes előadásokon kívül május 14-én este tartottak kizárólag az általam kiadott választási műsorból, a Rákosi-beszéd meghallgatásával kapcsolatban vidám műsoros estet. A választási kampány kulturális munkájába való erőteljes bekapcsolásuk anyagi nehézségek következtében nem volt megoldható. Rajtuk kívül hivatásos művészeket zenei vonalon tudtunk

volna még bekapcsolni, tekintettel azonban arra, hogy előreláthatóan ennek nem lett volna jelentősebb tömeghatása, így ettől eltekintettünk.

3. Helybeli kultúr csoportok

A választási kultúrmunkát elsősorban a helyi kultúr csoportokra építettük. Valamennyi használható kultúr csoportot munkába állítottuk és felhasználtuk. A húsvét óta 321 csoport állt munkába 9580 taggal. Ezen kívül voltak még azok a csoportok, amelyek szórványosan álltak munkába, s amelyekről pontos adatokat nem sikerült beszerezni. A helyi kultúr csoportok a választási kampány során komoly fejlődésen mentek keresztül. Az előadás színvonala és a darabválasztás egyaránt javult. E csoportok műsorának zömét a központilag kiadott anyagból választották. Emellett azonban (különösen anyák napján sok régi érzelgős Babay József, Pósa Lajos stb.) verset is felvettek a műsorba. Több helyen felhasználták azzal a gondolattal, hogy az bizonyára haladó, olyan Ady és József Attila verseket is, amelyek a mai helyzetben, s különösen a választások előtt, nem voltak időszerűek. Komolyabb káros hatása azonban ennek sem volt, ugyanis a műsor zöme – amely az előadás szellemét meghatározta – a követelményeknek megfelelt.

A fentebb említett 321 kultúr csoportból a politikailag fontosabb helyekre s általában oda, ahol a helyi kultúr csoportok munkája kiegészítésre szorult, 21 székesfehérvári kultúr csoportot, valamint 8 bábjátzó csoportot falujárásra küldtünk ki. A falujáró kultúr csoportok 720 aktívával dolgoztak, és összesen a megye 158 helységében tartottak [...]választását, s előadásuk színvonalát az MDP megyei kulturális bizottsága személyesen felülvizsgálta, és csak azokat a csoportokat küldte ki vidékre, amelyeknek műsora minden szempontból megfelelő volt. Így sikerült elérni azt, hogy a fehérvári kultúr csoportok nívós és lendületes, lelkes és meggyőző előadásaikkal a legtöbb helyen sokszorosán felülmúlták a budapesti falujárók eredményeit. Igen jól bevált az a módszer, hogy a csoportok nemcsak műsort adtak, hanem a helybeliakkal elvegyülve tömegdalokat tanítottak, táncokkal, játékokkal fokozták a lelkesedést. A falujárásnak a falvakban elért eredményén kívül külön nagy eredménye az is, hogy a falujáró kultúr csoportok tagjai – akik közül igen soknak ez volt az első komoly találkozása a faluval is és a mozgalmi munkával is – komoly fejlődésen mentek át, alkalomról alkalomra egyre lelkesebben mentek a vidéki utakra és előreláthatóan most végzett munkájuk nagymértékben elősegíti majd a mozgalmi munkába való komolyabb bekapcsolódásukat.

Különösen nagy munkát végeztek falujáró kultúr csoportjaink a választás napján, amikor egész napon keresztül járták a megyét és 63 helységben tartottak a szavazóhelyiségek közelében egy-egy helységben több előadást is. A budapesti filmesek több csoportunkat filmre is vették előadás közben. Közben arra is akadt igen jó példa, hogy a kulturális munka milyen mértékben segítette elő a választás eredményét. Kőszárhegyen pl. 12 óra 30 perckor, amikor a községben voltunk, a lakosságnak még csak 22%-a szavazott le, és a kiküldött választási felelős, tekintve, hogy a községben egyetlen párt és tömegszervezet sem működik, már attól tartott, hogy a választásnak igen rossz eredménye lesz. Azonnal megbeszéltük egy zenekar és egy székesfehérvári kultúr csoport munkába állítását. Zenekar járt végig a falun, közben kihirdették, hogy 3 órakor a község háza előtt, ahol a választási helyiség is volt, a székesfehérvári pedagógusok kultúr csoportja előadást tart. 3 órakor a község apraja, nagyja együtt volt, igen nagy lelkesedéssel hallgatta és nézte a műsort, és a műsor tartama alatt a leszavazottak száma 76%-ra emelkedett. Természetes, ez nemcsak a műsor eredménye volt, de hogy ez megtörtént, abban jelentős szerepe volt a kultúrműsornak is.

Falujáró csoportjainkkal együtt kell megemlékeznem arról is, hogy Székesfehérvár 34 szavazóközrte előtt a választás egész napján 18 kultúr csoport tartott egyik helyről a másikra vándorolva előadást. Az ifjúság pedig mozgalmi dalokat énekelve zászlókkal, táblákkal tartotta felvonulását.

Falujáró kultúrcsoportjaink munkája igen jó hatással volt a falusi kultúrcsoportok további munkájára is. A választás utánra is annyi meghívás érkezett már hivatalomhoz, hogy kétszerannyi kultúrcsoporttal sem tudnám kielégíteni az igényeket. A falujáró kultúrcsoportok kiküldetésének azonban van veszélye is. Ha csak ők adnak a községben műsort, [a] helyi kultúrcsoportok passzivitásba szorulnak. Éppen ezért a jövőben a falu kultúrcsoportok műsorát mindig a helyi csoport műsorával közösen tartjuk meg.

4. Tömegmozgósítás

A rendelkezésemre álló adatok szerint a megye területén a választási kampány kulturális rendezvényeinek során aktív kultúrmunkára 9580 személyt sikerült mozgósítani s ebből május 1., 8., 14., 15-én 720 személy végzett falujáró kultúrmunkát.

A kulturális rendezvények nézői, illetve hallgatóinak a létszáma, akiknek jelentős része a tömegdal-tanítás és a több helyen megkísérelt tömeg tánc-tanítás következtében szintén nem teljesen passzív résztvevő volt,

1. a húsvéti kulturális megmozdulások alkalmával 45 000,
2. május 1-jén 95 000,
3. május 8-án 110 000 (több helyen két-három kulturális rendezvény is volt), május 14-én 60 000, május 15-én 120 000. Ez csak hozzávetőleges szám, ugyanis állandóan váltakozó és hullámzó nézők száma megállapíthatatlan volt.

Amint a számadatokból is látszik, a kulturális megmozdulások alkalomról alkalomra mindig nagyobb közönséget vonzottak, mindig több ember került a kultúrműsor mondanivalójának hatása alá. Az agitáció és az egyéb politikai ráhatás mellett kétségtelenül ez is nagymértékben elősegítette azt, hogy Fejér vármegye rossz híre ellenére országos viszonylatban is igen jó választási eredményt ért el.⁵ A nagyhantosi ügyvezető pl. azt írja: „A Népfront nagy, döntő győzelméhez nagyban hozzájárult az az eddigi, itt még soha nem tapasztalt kulturális megmozdulás, mely az elmúlt hetekben lázban tartotta a szereplőket és a lakosságot egyaránt.” A móri ügyvezető pedig ezt írja: „A két hétben megállapítható volt, hogy nem volt egy ember sem, aki ne vett volna részt valamely kulturális megmozduláson. De szervezet sem akadt, amely vagy így, vagy úgy, ne vette volna ki a részét a rendezésből, vagy szereplésből szívvel és lélekkel.”

A tömegek ilyen nagyarányú mozgósítását elsősorban azzal tudtuk elérni, hogy a szervezésben és az előkészítésben a párt vezetésével mind megyei, mind községi viszonylatban a népfront valamennyi ereje összefogott. Nagyban elősegítette az eredményt az is, hogy nemcsak körlevelekkel, hanem személyesen is igen erős szervező és ellenőrző munkát végeztünk. Csak a felügyelői hivatal tagjai 216 helységben végeztek a választási kampány során helyszíni szervezést, illetve ellenőrzést. Emellett a párt megyei kulturális bizottsága a kiadott körleveleken kívül személyesen is számos községben végzett szervezőmunkát. A tömegmozgósítást nagymértékben elősegítettük azzal is, hogy falujáró csoportjaink a községbe érkezésük után autóval lassú menetben mentek végig a községen, s énekléssel, jelszavakkal stb. felkeltették a tömegek érdeklődését.

5. Tapasztalatok a jelentősebb rendezvények sorában

a. Húsvéti ünnepségek: előkészítése és megszervezése a bevezetőben említett nehézségek következtében még nem volt kielégítő. Ez az ünnepségek számán és színvonalán kívül a nehézségek mellett azonban [sic!] a sikertelenségnek központi okai is voltak. A központi utasítások, szempontok és tanácsok, valamint a műsoranyag részben az ünnepély előtt néhány nappal, egy része pedig csak az ünnepély napján jutott el a községekbe. Így természetes, hogy azok megvalósítása sem lehetett megfelelő. A községek 90%-ában így kizárólag a helyi lehetőségek szerint tudták csak lebonyolítani.

b. A május 1-jei kulturális rendezvények lebonyolítása már megmutatta, hogy a nehézségek jelentős részét sikerült áthidalnunk, és érezhető volt a tervszerűség és a kellő irányítás hatása. Ekkor már a politikailag nehezen megközelíthető és közömbös tömeget is igen nagy számban sikerült megmozdítani a kultúra eszközeivel. Ekkor már néhány kivételtől eltekintve, mindenütt akcióba lépett a szabadművelődési bizottság. Igen jól működött a szabadművelődési ügyvezető, és mind a helyi, mind a falujáró kultúr csoportok műsora már a központilag kiadott műsorfüzetekből került [ki].

A rendezvények sikerét és eredményét a szervezettség, a műsor színvonala és a megmozgatott tömeg számán kívül a közönség hangulata is visszatükrözte, amely mindenütt vidám, derűlátó és bizakodó volt. Általános megállapítás valamennyi községben, hogy ilyen nagyarányú kulturális megmozdulás, mint ez idei május 1, még soha nem volt.

c. A május 8-i ünnepségek még a május 1-jeit is fölülmúlták, mind hangulati, mind tömegmozgósítási szempontból egyaránt. Ezt a tervszerű szervezésen és irányításon kívül még két körülmény segítette elő. Az egyik az, hogy anyák napjáról lévén szó, nemcsak az anyák, hanem az iskolás gyermekek közömbös hozzátartozói is mind megmozdultak. A másik pedig az, hogy a jól sikerült május 1-jei rendezvények felkeltették a közönség érdeklődését, és nemcsak azok igyekeztek az újabb műsort megtekinteni, akik május 1-i rendezvényeinknek is részesei voltak, hanem azok is, akik ekkor még távol maradtak. Az anyák napjára kiadott műsoranyag mindenütt sikert ért el, és a béke jelentősége egyetlen rendezvényen sem domborodott ki annyira, mint ezen. Így az érzelmekre hatással a választás szempontjából a május 8-ai rendezvények érték el a legnagyobb eredményt.

d. A május 14-én a megye minden olyan helységében, ahol rádió van, megszervezték a Rákosi-beszéd⁶ meghallgatását. Előtte és utána részben helyi, részben falujáró kultúr csoportok műsort is adtak. Annak ellenére, hogy az előadás előtt meggyeszte vihar és felhőszakadás volt, igen jelentős tömegeket sikerült mozgósítani.

e. Május 15-én annak megszervezése, hogy a tömegek táncolva és dalolva vonuljanak szavazni, nem sikerült, de a megye minden olyan helységében, ahol szavazóköri körzet volt, kultúr csoportok szórakoztatták a választókat a szavazóhelyiségek előtt, vagy a szavazóhelyiségek közelében. Ekkor érte el tetőfokát a fehérvári falujáró csoport kultúrmunkája is, amelyeknek mindegyike 6-12 községet járt végig a választás ideje alatt, a választás lezárása után pedig egy-egy nagyobb helységben tartottak választási örömnepet.

7. Tömegszervezetek munkája⁷

Mint már a bevezetőben is említettem, a választások kulturális előkészítése során az MDP megyebizottság a legszorosabban összekapcsolta munkáját a Szab. Műv. felügyelőség és a tömegszervezetek munkájával. A választási kultúrkampány sikere érdekében a párttal és a tömegszervezetek vezetőivel közös munkatervet készítettünk az egész megye területére, és bár ennek végrehajtása elsősorban a párt megyei kulturális bizottságára és a szabadművelődési felügyelőségre hárult, a tömegszervezetek is kellően kivették részüket a munkából. A tömegszervezetek megyei központjai közül [az] MNDSZ és a MINSZ végzett különösen jó munkát. Nemcsak a megyei vezetőség, hanem a községi alapszervezetek között is igen jó együttműködés alakult ki. A községekben szereplésük számát, igen sok esetben az előadás színvonalát is tekintve, az úttörők állnak első helyen. Az MNDSZ a húsvéti és a május 8-i rendezvények előkészítéséből és rendezéséből vette ki alaposan a részét. Az EPOSZ alapszervezetei általában nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Kevés helyen adtak önálló műsort, és a szervezésből sem vették ki olyan mértékben részüket, ahogyan az ifjúságtól várni lehetett. Többnyire csak más szervezet által rendezett műsorokat egészítettek ki, néhány számmal. A SZIT a megye területén kevés helyen alakult még meg, de azokon a helyeken hathatósan támogatta a kulturális megmozdulásokat. A diákszövetség mind a székesfehérvári, mind a falujáró kultúrmunkából eredményesen kivette a részét és tagjai dicséretre méltó lelkesedéssel, jól ol-

dották meg feladatukat. A DÉFOSZ kulturális vonalon még igen gyenge. A május 14-i műsor összeállításáért elsősorban a DÉFOSZ volt felelős, saját erejéből azonban nem tudott volna eredményt elérni, s így ekkor is inkább a többi kultúrccsoport végezte a munkát. Ez azonban természetes, ugyanis a DÉFOSZ ez ideig kulturális vonalon még egyéb irányú fontosabb munkája következtében nem kezdhetette meg a komolyabb munkát.

8. A központi műsoranyaggal kapcsolatos tapasztalatok

Mint már említettem, a központilag kiadott műsoranyagot általában mindenütt felhasználták. Sok baj volt azonban a műsoranyag szétküldésével. A kiadott füzetek közül több nem jutott el a falvakba, vagy ha eljutott, akkor azok a tömegszervezeti vezetők, akik megkapták, nem gondoskodtak arról, hogy hozzáférhető is legyen az anyag. Ennek következtében kezdetben komoly zökkenők is voltak, míg sikerült azután Székesfehérváron a különböző szervezetektől néhány füzetet összeszedni vidékre való kiküldetés céljából. Emellett pedig az is előfordult, hogy a Szab. Műv. hivatal valamennyi gépelni tudó tagja és még a párt kulturális bizottságának egyik tagja is műsorokat gépelt, hogy kellő időben elláthassuk a csoportokat a megfelelő műsoranyaggal. Célravezetőbb lett volna, ha a műsorelosztás a választási kampány során is a Magyar Ünnepek füzeteinek elosztásához hasonlóan történt volna, vagyis a tömegszervezeten kívül a felügyelői hivatal is kapott volna annyi példányt, amennyi az ügyvezetők ellátásához szükséges, valamint a kultúrfelelősök ellátásához is. A jelenetek és színdarabok közül a legnagyobb sikere volt a „Kakassziki háború”⁸ és „Amália nénit felvilágosítják”, „Virrad a faluban”, „Hogyan látja Amerika” és az „Atlanti Szövetség” című daraboknak. A választási kampány vége felé a legtöbb helyen háromszor-négyszer is bemutatásra kerültek. A színdarabokból általában több és változatosabb anyagra lett volna szükség. Különösen hiányoztak a rövid, vidám darabok. A kiadott kultúranyagból általában a versek voltak a legjobbak. Ezek kellő számban álltak rendelkezésre és nívó szempontjából is megfeleltek. Kár, hogy néhány olyan vers is kijött, amelynek semmi mondanivalója nem volt. A mozgalmi dalok mennyiségileg és minőségileg is megfeleltek. A választási dalok egy része azonban igen silány erőltetett dolog volt. Most a választások után legfontosabb feladat, hogy a felmerült hibákat e téren is kiküszöböljük, és a mutatkozó nívócsökkenést megszüntetve esztétikailag is megfelelő műsorokkal lássuk el az aktivizált kultúrccsoportokat.

9. A szabadművelődési apparátus munkája

A választási kampány során a legaktívabb és legmegbízhatóbb szervezet, szervezési szempontból a párttal szorosan együttműködő szabadművelődési apparátus volt, amely keretet és konkrét feladatot kapva bebizonyította életképessége mellett azt is, hogy az MDP pártszervezetei után kulturális vonalon a legmegbízhatóbb szervezési káder, amely kulturális munka mellett politikailag és egyéb feladatok megvalósításából is kellőképpen ki tudja venni a részét. Különösen dicsérettel kell szólnom a szabadművelődési ügyvezetőkről, akik már húsvétkor is a fő mozgatói voltak a rendezvényeknek, május 1-jén pedig a községek nagy részében hivatalosan is főrendezők voltak az egész május 1-jei ünnepélyen. A szabadművelődési bizottságok is komolyan megerősödtek a választási kampány alatt. Amennyire tétlenségben vagy szétesően működtek eddig, most kb. 70 községben annyira életképessé váltak, és előreláthatóan a most szerzett tapasztalatok alapján jövőben is igen jó munkát tudnak majd végezni. A szabadművelődési apparát[us] jó munkáját nagymértékben elősegítette az a körülmény is, hogy az ügyvezetők részére kiadott körlevelek lényegét az MDP megyei pártbizottsága is kiadta a párt alapszervezeteinek, és így az ügyvezetők már nem elszigetelten, hanem a párttal s a párt által vezetett népfronttal közösen tudták végezni feladatukat.

A szabadművelődési apparátus mellett külön meg kell emlékezni a pedagógusokról. A pedagógusok kezdetben igen passzív magatartást tanúsítottak, még a húsvéti rendezvények előkészítéséből is alig-alig vették ki a részüket. A húsvéti rendezvények kiértékelése után ennek megállapítását körlevélben tudtára adtam a pedagógusoknak, s egyrészt ez, másrészt pedig a választással kapcsolatban megtartott igazgatói értekezlet utóhatásaként fokozatosan a pedagógusok is komolyan bekapcsolódtak a munkába. Húsvéthoz viszonyítva már május 1-jén is jelentős munkát végeztek, május 8-án és 15-én pedig már egész komolyan felzárkóztak a szabadművelődési apparátus mellé. Természetes, kivételek is voltak, s igyekszünk megtalálni a módját annak, hogy ezekkel is megértessük: nem zárul le a pedagógus munkaterülete az iskola kapujával.

Mindent összevetve a választási kampány kulturális része az indításkor mutatkozó nehézségek ellenére sokkal eredményesebb volt, mint ahogy remélni mertük volna. Jól kiegészítette a politikai eszközökkel végzett választási agitációt és az érzelmekre hatáson keresztül olyan tömegekkel is megismertette a hároméves terv eredményeit, az ötéves terv perspektíváját és a béke jelentőségét, amelyeket politikai eszközökkel igen nehezen lehetett volna csak megközelíteni. Emellett a lehetőségekhez képest nagymértékben elősegítette azt is, hogy a választási kampány ideje és a választás napja külsőségeiben kifejezője legyen a dolgozók derűlátásának, bizakodásának és lelkesedésének.

Elvtársi üdvözléssel:

(Németh István)
m. pártbiz. titkár

(Kardos István)
m. propaganda felelős

(S. Németh Mária)
m. kultúrfelelős

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/50–52. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

- ¹ A Madách színház tagjai „Bort, búzát, békességet” című előadásukkal május 4-én léptek fel az István teremben. Fővárosi színészek sikere Fehérváron. FN 1949. május 5. 2.
- ² Magyar–Szovjet Művelődési Társaság 1945 januárjában alakult meg, alapító elnöke Szent-Györgyi Albert volt. Hivatalosan a magyar–szovjet barátság elmélyítését szolgálta, azonban tényleges célja a szovjet típusú kommunista rendszer propagálása volt. A társaság 1948-ban vette fel a Magyar–Szovjet Társaság nevet, mely 1953-ban már 1,3 millió taggal és nyolcezer helyi szervezettel rendelkezett. Az 1956-os forradalom idején megszűnt.
- ³ *Talpalatnyi föld* fekete-fehér, magyar filmdráma, 97 perc, 1948. Rendező: Bán Frigyes, író: Szabó Pál, szereplők: Szirtes Ádám (Góz Jóska), Mészáros Ági (Juhos Marika), Lehotay Árpád (Zsíros Tóth Mihály), Orbán Viola, Vidor Ferenc, Tamás Benő, Vizvári Mariska, Egri István, Bánhidi László, Görbe János, Horváth Teri, Soós Imre.
- ⁴ Az 1-es pont feltehetően számozási hiba miatt kimaradt
- ⁵ A Fejér–Komárom–Esztergom megyei szavazóköri körzetben a 291 314 szavazatból 280 919-en szavaztak a Népfront jelöltjeire és csupán 7942-en a népfront ellen, míg 2453 érvénytelen szavazat volt. *Ünnepélyesen adták át a kerület megválasztott képviselőinek a mandátumot.* FN 1949. május 19. 1.
- ⁶ Rákosi Mátyás a választások előestéjén este 8 órakor mondott beszédet a Kossuth rádióban. Székesfehérváron a lezúduló nagy eső elmosta a szabadtéri programokat, így a közös rádióhallgatást is, ezért csak az eső elállta után, fél tízkor, hanglemezről játszották le a tömegnek a beszédet. *Rákosi Mátyás elvtárs nagy beszéde a szavazás előestéjén.* FN 1949. május 17. 1.
- ⁷ A 6-os pont feltehetően számozási hiba miatt kimaradt.
- ⁸ Kovács 1949.

FEJÉR MEGYEI HANGULATJELENTÉS RAJK LÁSZLÓ LETARTÓZTATÁSÁT
KÖVETŐEN

Székesfehérvár, 1949. június 18.

MDP Fejér Megyei Pártbizottsága, Székesfehérvár

1115/1949.

Ka/Sné

Kérjük e számra feltétlenül hivatkozni

Székesfehérvár, 1949. június 18.

Tárgy: hangulatjelentés

MDP Központi Vezetőség
Szervező Bizottsága

Budapest

Megyénkben a hangulat jó. A kiadós esőzések következtében igen jól állnak a vetések, pl. az általános becslés búzából kb. 8 q holdanként. Az állami terménybegyűjtést is kedvezően fogadták. A szövetkezeti tagtoborzás is komoly eredményeket ért el. Egyre számosabb jelentkezés érkezik a termelőcsoportok alakítására.

E hét utolsó napjaiban minden alapszervezetünknel pártmunkás értekezletet tartottunk, melyen a központ által meghatározott anyagot dolgoztuk fel. Az értekezlet résztvevői szinte kivétel nélkül mindenütt lelkesen helyeselték a Politikai Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság együttes határozatát.¹ Volt több, részletek után is érdeklődő kérdés, de ezek jó indulatúak voltak, s mindenütt fegyelmезetten várják a trockista kémcsoport leleplezésével kapcsolatosan a Központi Vezetőség további rendelkezéseit.

Rajk igen népszerű volt a megyében, mint listavezető képviselő,² azonban a Politikai Bizottság és a KEB határozatát a párttagság megdöbbenéssel, de kemény elhatározottsággal magáévá tette.

Szönyit³ nem nagyon ismerték, de aki említette is, mint „gőgös értelmiségiről” beszélt róla.

Ami igen lényeges, a párttagság figyelmét a leleplezés nem terelte el a jelenlegi fontos feladatokról pl. a nyári munkák, szövetkezeti tagtoborzás, a költségvetés és az ötéves terv helyi részleteinek kidolgozása. Ugyanakkor igen egészségesen reagáltak az éberség fokozásának kérdésére.

Vereben a pártmunkások fokozódó felelősségéről beszéltek az elhajlások elleni harcban.

Pázmádon és Sárszentágotán túlságosan háttérbe került a trockizmus kérdése a szövetkezeti és más kérdésekkel szemben.

Csákváron éles hangok voltak a karrierizmussal szemben, mint a trockisták alapeleméről [sic!].

Tácon azonnal eltávolították, és ízekre tépték a falon függő Rajk képet.

Sárbogárdon igen jól kihozták az elvtársak az elhajlások különféle formáit. Minden hozzászóló az elhajlás más és más formájáról beszélt pl. nacionalizmus, elpolgárosodás, stb.

Nádasdladányban egy paraszt elvtárs azt mondta: „Amíg a párt ilyen nagy eredményeket ér el, ilyen jól dolgozik, nem lehet semmi baj, hála Rákosi Mátyás elvtárs vezetésének.”

Kislángon a titkár a különben jóindulatúan fölített részletek után érdeklődő kérdésekre gorombán és igen helytelenül így felelt: „Erről nem beszélünk!” Az előadó elvtárs megfelelő formában helyrehozta a fenti hibát.

Perkátán a leleplezés egyik döntő tanulsgául megállapították, hogy: „igen gyengék vagyunk elméletileg, ami az éberség rovására megy”.

Bicskén az értekezleten 16-án Óbellerné MNDSZ és párttag Rajk mellett állt ki, és azt mondta: „Rákosi zsidókkal veteti körül magát!” A megyebizottság csak szombaton értesült a fenti esetről, és megteszi a szükséges lépéseket.

Vértesacsán többen, mikor bevezető magyarázat nélkül felolvasták a határozatot, mert még nem tudtak róla, Rajk nevénél tapsolni kezdtek. Utána azonban a tapsolók elmondották a félreértés okát.

Megyeszerte a hangulat, párttagságunk állásfoglalása lelkes, egyhangú és szilárd a párt Központi Vezetősége és Rákosi elvtárs mellett. Szombati megyei aktíva értekezletünk ezt világosan bebizonyította.⁴ A hangulatot találóan jellemezte egy párttag: „A magyar kommunisták átlépnek az ilyen politikai hullák felett.”

Elvtársi üdvözléssel:

(Németh István
m. pártbiz. titktár helyett)

(Kardos István)
megyei propagandafelelős

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/57. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ A határozatot – melyben Rajkot és társait kizárták az MDP-ből – a helyi lap is közölte. *Az MDP Központi Vezetőségének és a Központi Ellenőrző Bizottságának határozata Trockista kémcsoporthoz való leleplezése.* FN 1949. június 18. 3. A Rajk László és Szőnyi Tibor által vezetett kémcsoporthoz ügy. Ea. Kádár János. Kádár János referátuma. Elérhető (2010. május 20): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=41086&MT=1

² Rajk László 1945-ben és 1947-ben is az MKP listavezető képviselője volt a megyében. Mindkét választás alkalmával számos nagygyűlést tartott Fejér megyében és Székesfehérváron egyaránt. Lásd: Bödő–Csetz 2009: 15–25.

³ Szőnyi Tibor.

⁴ A megyei pártaktíva határozatban ítélte el Rajkékat és felszólította a megye alsóbb pártszerveit, hogy kellő szigorral lépjenek fel a pártba befurakodott idegen elemekkel szemben. *Pártunk Megyei Aktivájának határozata a trockista árulók ügyében.* FN 1949. június 19. 3.

44.

A FEJÉR MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG JELENTÉSE A KÖZPONTI VEZETŐSÉG
AGITÁCIÓS OSZTÁLYÁNAK
Székesfehérvár, 1949. július 1.

MDP Megyei Pártbizottsága Székesfehérvár
3/3/1949.
Ka/Ma

Székesfehérvár, 1949. július 1.

MDP Központi Vezetősége
Agitációs Osztály

Budapest

Jelentés

Hangulat

A Rajk-féle kémbanda leleplezésére a megye dolgozói egészségesen reagáltak. Mindenütt szilárdan, egységesen állítottak [sic!] ki a párt, Rákosi elvtárs mögött. (A Bicskei eset teljesen személyi jellegű volt.)

Tácon pl. ízekre szakították a Rajk arcképét. Tűzkő Sándor (Nagykarácsonypusztá) a járási aktíván azt mondta: „helyes megbeszélni azt az ügyet, de legfontosabb, hogy éreztessük a munkások és parasztok öklét ezekkel az árulókkal, hogy ismerjék meg azoknak az erejét, akiket elárultak”.

Ifj. Györök (Sárbogárd): „ha valaki esetleg kételkedett volna Rajk bűnösségében, az most meggyőződhet róla, mikor hallja, hogy a kulákok mennyire mentegetik, pedig valamikor, mikor még nem láttuk árulását, átkozták. Most azt mondják róla igen becsületes ember volt, így a kulákok csak a munkásosztály árulójáról beszélhetnek.”

A népnevelő gárdák kérdése a járási aktívákon általában nem sikkadt el. A hozzászólók is igen alaposan foglalkoztak a népnevelők munkájával és további feladataival. A Rajk-ügy központi kérdés, de nem szorítja háttérbe a többi aktuális feladatokat (nyári munkák, agit. gárdák).

Néhány helyütt (Gárdony, Agárd) sovinszta izgatássá igyekeztek egyesek fejleszteni a jugoszláv-magyar határszéli határincidensek kérdését. „Nem éppen Titoék a felelősek ezért – mondták – a szerb nép már ilyen, gondoljatok a komitácsokra.”¹ Ezek el akarták kenni a Tito-klikk bűnét, és a sovinszta izgatás vonalára akarták terelni a népek a jugoszláv trockisták iránti gyűlöletét. A megye minden községében a népnevelő napon foglalkoztunk ezzel a kérdéssel.

A megyében a kiadós esőzések következtében jó a hangulat. A hónap vége felé már megkezdtek az aratást több helyütt. Az aratási és termény begyűjtési verseny előkészítését megkezdtek. Július 3-án a megye közösen termelő csoportjai tapasztalatcsere értekezletet tartanak, melyen versenyt indítanak egymás között.

Június 21–22–23-án a gépállomásokon kiértékelő értekezleteket tartottak. Helyenként sok volt a panasz az üresjáratok miatt, és szerintünk igen sok pótpontot kunyeráltak össze nem egészen indokoltan, ami lényegében a normák lazítását eredményezi.

Az aratási szerződések nem állanak jól. Nemcsak a zsíros gazdákon, de az aratókon is múlik ez, valamint a helyi DÉFOSZ irodavezetők erélytelenségén.

Pl. Isztiméren „már megszokták” az 1/8-as és 1/9-es aratást. Egyes középparasztok sem jobbak sok esetben a kulákoknál. Gyakran 6-8 holdas gazdákat is kellett erélyesen figyelmeztetni a szerződés betartására.

Alapon 22 kulák közül egy kötött csupán aratási szerződést, és jellemző, hogy igen rövid idő alatt elterjedt ennek híre a környéken, és a többi kulákot erősítette és bátrabbá tette. A kisparasztok pedig lebecsülően nyilatkoztak a DÉFOSZ-ról, de a helyi pártszervezetekről is „mely nem tudja megvédeni a kisemberek érdekeit”. Erélyesen belenyúltunk a dolgokba, és az alapi esetből példát statuáltunk, (folyamatban) amely komoly sajtót kapott² és a népnevelők is foglalkoznak vele.

Terménybegyűjtés

A terménybegyűjtéssel kapcsolatos rendeleteket 21–22–23-án a falu legfejlettebb elemeivel, népnevelőkkel kibővített népfront aktívákon, minden községben megtartott értekezleteken ismertettük, és itt meghatároztuk a terménybegyűjtéssel kapcsolatos politikai felvilágosító munka feladatait is.

Ifjúsági vonalon pl. az úttörők első sorban a saját szüleikhez mennek el, megkérik őket, hogy teljesítsék minél nagyobb mértékben terménybegyűjtéssel kapcsolatos kötelességüket.

Az őrszem mozgalom minden községben kb. 8-10 tagot számlál ifjúsági vonatkozásban.

Az MNDSZ járási aktívákat tartott a nők terménybegyűjtéssel kapcsolatos mozgósítása érdekében.

Cséplőbandánként kb. 1-2 elvtársat, népnevelőt építettünk be, akik közvetlenül a falusi népnevelő felelős irányítása alatt állanak. Ezek[et] az elvtársak[at] teljes mértékben, a megfelelő politikai szempontok alapján beállítottuk falusi politikánk szolgálatába.

A „Közérdekű híryanagot” a megyei propaganda felelős irányítása alatt szerkesztik, így teljes mértékben, a megfelelő politikai szempontok alapján beállítottuk falusi politikánk szolgálatába.

Béke

Megyeszerte röpgyűléseken üdvözölték az üzemekben és közületeknél a kongresszus megnyitását. A megye küldötteit ünnepélyes külsőségek közepette búcsúztattuk felutazásuk alkalmával.³ A megye minden részéből meghatározott számú alapszervezet, község, táviratilag üdvözölte a békekongresszust. Más akciók miatt a békegyűlések eltolódtak július hónap első felére, mikor a tömegszervezetek (Szabadságharcos Szövetség, DÉFOSZ, MNDSZ) összesen 28 gyűlést szervez. Július első hetében megyeszerte kisgyűléseken ismertettük a békekongresszus határozatát és Sztálin elvtárhoz intézett levelét.

Szakszervezeti Világkongresszus

A megye üzeimeiben politikailag jól előkészítve munkafelajánlásokat szerveztünk, melyeket szinte kivétel nélkül teljesítettek, vagy túlteljesítettek (MÁV). A DÉFOSZ mezőgazdasági vonalon munkafelajánlást szervezett, melynek kiértékelése még folyamatban van.

Sajtó agitáció.

Kéthónapos sajtóverseny folyik a megyei pártsajtó megerősítése érdekében. 26 községbe szállítunk ki és szerveztük meg közvetlenül a sajtóversenyt, mely az első hónapban 720-szal emelte a megyei pártsajtó előfizetőinek számát.

Az újság július 1-jétől 5 hasábján jelenik meg, tehát kb. 25%-al nagyobb tartalommal.⁴ A szerkesztőség személyi összetétele Tóth Kornél elvtárs Fehérvárra helyezésével erősen megjavult, továbbá megjavult jelentősen a szerkesztőség és a megyei bizottság pártszerű kapcsolata is.

Költségvetés

A költségvetés a legtöbb helyen nem készült el megfelelő időben. A költségvetési kisgyűlések zömére csak július elején került sor. A munkafelajánlások előkészítésével kapcsolatos szempontokat írott és szóbeli agitáció formájában levittük a községekbe.

Üzemi termelési agitáció

Általában igen külsőséges, mindent „technikusan” akarnak megoldani. Az üzemi pártszervezetek csaknem mindenütt a termelési aktívák szerepét töltik be, és ez a helytelen vonal teljes mértékig érvényesül az üzemi propagandistáknál is. Pl. a Vadásztölténygyárban igen ügyesen statisztikailag kimutatták mindenütt, hány százalékát használták fel a munkaidőnek. A Felmayer gyárban jól foglalkoztak a páros verseny kérdésével, és igen helyesen népszerűsítették személyileg is a verseny hőjét Bognár Imre elvtársat, aki újításával egy eddig nélkülözhetetlen, Amerikából hozott tűszabadalommal erősítette a nép iparát. Ebben a hónapban meg kell állapítanom, nem foglalkoztam eleget az üzemek kérdésével.

Tagfelvétel

A tagfelvétel megkezdésével kapcsolatosan⁵ nem egy helyütt helytelen hangulat megnyilvánulás volt tapasztalható. Egyes vezetőségek merev és riasztó magatartást tanúsítottak a pártunkba belépni kívánó becsületes elemek felé is. Pl. Sárbogárdon a helyi vezetőség úgy vélekedett, hogy: „aki most

be akar lépni, annak legalább háromszor annyit kell dolgoznia, mint a régi tagoknak”. Nem helyesen értelmezett régi tag gőg alakul ki egyes szervezeteknél, mely hajlamossá tesz egyeseket, hogy az újonnan belépőket inas módra kezelje, ne pedig olyan elvtársaknak tekintse, akiket politikailag, ideológiailag támogatni kell. Ezekre a jelenségekre elvileg rávilágítottunk az instruktor értekezleten, és fokozottabban tovább visszük a népnevelés felé.

Népnevelő gárdák szervezése

Június 9-e óta folyik a megyében a népnevelő gárdák átszervezése. Ez ideig is sikerült stabilizálni a népnevelő gárdák döntő részét. Az átszervezésnél sűrűn adódtak elő hibák is. Pl. Ercsiben 20 főre szűkítették le a népnevelők számát, a túl igényes megválogatás következtében. Pusztaszabolcson, ahol a választás alatt 51 párt népnevelő volt, most csak 18 van. A népnevelő gárdákban még mindig alacsony a nők arányszáma, pl. Polgárdi és Ercsi, ahol 20 népnevelő közül csak 2 nő.

A népnevelő napra havonta egyszer (pl. júl. 5.) kb. 120 előadót küldünk ki központilag Fehérvárról, akik megyei anyagot visznek ki átadásra. Minden hét keddjén a küldött vezérfonal alapján helyileg tartják meg a népnevelő napot. Hetenként kb. 80-90 főnyi aktíva megy ki vidékre (pártnap, pártmunkás értekezlet stb.) előadónak, vagy ellenőrnek, és ezek az elvtársak egyúttal rendszeresen kiviszik az agitációs instrukciókat is és ellenőrzik a népnevelő munkát.

Kisgyűléseket csak konkrét akciók esetében tartunk, pl. költségvetés, békekongresszus, az állami gazdaságokban június 12-15 kollektív szerződések ismertetésére.

Új agitációs módszerek ez idáig igen kevés jött fel, és azok se különösen újszerűek. Pl. Seregélyesen Volszky népnevelő elvtárs (oktatási felelős is) megszervezte munkahelyén az újságolvasást délidőben, oly sikeresen, hogy egy-másfél kilométerről 15-20 dolgozó paraszt rendszeresen összejön ebédpihenőben. Volszky elvtárs már panaszkodik, hogy gyakran délután 3 óra fél 4-ig nem tudja a munkáját az érdeklődők miatt megkezdeni.

Pártonkívüli népnevelők

A párt népnevelőkről már tudomásunk szerint leválasztották őket, csaknem mindenütt, de jelentős lemorzsolódás történt. A DÉFOSZ népnevelői most vannak átszervezés alatt, a Magvető Gárdák és az Ifjú Gárdák különös tekintettel VIT⁶ előkészületeire szintén átszervezés alatt vannak.

Információ

A pártnapokról, kisgyűlésekről, falujárásról, népnevelő értekezletekről s egyéb eseményekről befutó jegyzőkönyveket egy (nem függetlenített aktíva) jól fejlett elvtárs értékeli ki és kivonatolja. Ez a fent említett elvtársnak speciális és egyedüli munkája.

Pártnap

8–9–11-én a megyében 120 helyen tartottunk megyei előadóval pártnapot. 8-án Olt elvtárs kb. 1500 főnyi fehérvári dolgozó előtt tartott pártnapot, melyen igen lelkes s általában konkrét hozzászólások voltak.

Könyvnap

Könyvnapot csak a városban tartottunk, ahol kb. 12 000 Ft bevétellel zárult. Itt is feltűnően kevés szépirodalmat vásároltak, mondván: „Lenin válogatott művei olcsóbbak, és egy életre szóló olvasmány, míg a szépirodalom kétszer annyiba kerül, egyszer kiolvasom és kész.” A pártonkívüli tömegek könyvéhsége aránytalanul kisebb párttagságunkénál.

Szabó elvtárs megyeházi alapszervezetünk propagandistája a becsületes, de mind ez idáig politikailag nem érdeklődő elemeknek haladó irodalmat ad kölcsön, és előre felhívja a figyelmet a könyv politikai fő szempontjaira. Majd annak elolvastatása után ismét beszélgetést kezdeményez a könyvvel kapcsolatosan. Ez az irodalmi agitáció eredményesnek mutatkozott ez idáig.

Kultúrmunka

Június 4–5–6-án a Bartók Dalos Szövetség több napos ünnepségeket rendezett Székesfehérváron,⁷ melyre 16 dalárdát mozgósítottunk. Az ünnepségeket esti felvonulással, dalos gyűlés[sal], a megye vezetőinek ablaka alatt adott szerenádok vezették be. Három hangversenyt adtak, melyek a szabadtéri kivételével igen jól sikerültek. Politikai hiba történt a Bartók Szövetség részéről, mely kifejejtette a pártot pl. a gyűlések rendezésénél, de ezt a hibát azonnal észrevettük és kijavítottuk. A Csepeli Papírgyár dalárdája pedig „illegálisan” elment Shvoy templomába egyházi dalokat énekelni, ami a munkásság körében nagy felháborodást szült.

MINSZ kultúrautó járt megyénkben, azonban halálos végű karambolja volt egy orosz teherkocsival, így néhány előadás után a kultúrgárda visszatért Budapestre.⁸

Június 19-én MNDSZ juniális volt a megye csaknem minden községében.

Könczöl szabadművelődési felügyelő elvtárral karöltve átvizsgáltuk a kultúrvonalat, fokozottabban átépítjük a kultúrmunkát a tömegszervezetekben, a papokat még a demokratikusakat is, megkíméljük minden kultúrmunkától, július 10-ig átfogó javaslat készül a megyei kultúrmunka átszervezésére.

Falujárás

A választás alatt igen értékes tapasztalatokat gyűjtöttünk a falujáró munkával kapcsolatban. Jesszmás elvtárral a Budapesti Falujáró Bizottság tagjával kidolgoztuk a falujárók munkájának megyei módszereit, s meg igyekeztünk keresni a falujárók és az alapszervezetek ill. járási bizottságok és [a] megyebizottság közötti súrlódások kútforrását. Az így elkészített javaslatot a Fejér megyében dolgozó falujáró felelősök Budapesti értekezletén július 28-án ismertetjük és vitatjuk meg.

A városban 12 falujáró csoport alakult, de választás óta még nem ment ki a falura. A patronázs beosztást egyeztetnünk kell még a budapesti elvtársakkal.

Munkaszervezés

E hónapban egy politikai munkatárs és egy adminisztrátor (részben szabadságon) dolgozott az osztályon. A megyei bizottságból az oktatási és tömegszervező hiányzik jelenleg és három járási propagandista, amelynek erősen érezni hiányát.

Önképzés

Minden héten párttörténeti szemináriumot tartunk, melyet ebben a hónapban én vezettem. A döntőbb elméleti vonatkozású cikkeket (Sztálin elvtárs cikkét a kétkulacsosságról és Bethlen elvtárs cikkét⁹ a trockistákról) a kibővített megyebizottság külön összejövételén átvitattuk.

Június hónapban még nem sikerült kiépíteni a propagandaosztályt megközelítően sem, és így a munkamegosztást sem lehetett stabilizálni. Július hónap első hetében elfoglalja helyét a második politikai munkatárs is, a megyebizottságon kívüli propagandistákat (DÉFOSZ, Szakszervezet, Szabad Művelődés, Sajtó, Városi prop. stb.) rendszeres heti osztályértekezleten összefogjuk, és így a munkát folyamatosabbá és tervszerűbbé tesszük.

Elvtársi üdvözléssel:

(Németh István)
m. pártb. titkára

(Kardos István)
m. prop. felelős

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/50–52. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

- ¹ Helyesen: komitácik a 19. sz. végén alakult szerb nacionalista szervezet (a komita) tagjai, akik fegyveres harcot folytattak a török és az osztrák–magyar uralom alatt élő szerbek felszabadításáért. Részt vettek a Balkán-háborúkban (1912–13), s az első világháború alatt sikeres gerillaharcot folytattak a Szerbiát megszálló osztrák–magyar, ill. német hadsereg ellen.
- ² *Megdöböntő kulákvisszaélések Alapon, amelyek bizonyítják: kíméletlen erővel kell forgatni a kulák elleni fegyvereket.* FN 1949. július 9. 3.
- ³ Az első országos békekongresszust 1949. június 17–18-án tartották Budapesten. Fejér megyéből öt küldött utazott el a békeértekezletre, őket ünnepélyes keretek között 16-án, csütörtökön búcsúztatták. *Nagy ünnepélyvel búcsúztatják az országos békekongresszusra induló fejérmegyei küldötteket.* FN 1949. június 16. 1.
- ⁴ *Holnaptól kezdve új betűkkel, kibővített formában jelenik meg a Fehérvári Napló.* FN 1949. július 1. 3.
- ⁵ Az MKP és az SZDP egyesülése után tisztogatósi céllal az MDP tagfelülvizsgálati kampányt kezdett, amely 1948 szeptemberétől 1949 novemberéig tartott. A Politikai Bizottság 1948. szeptember 2-i határozatával szeptember 6-tól 1949. március 6-ig tag és tagjelölt felvételi zárlatot rendelt el. A felülvizsgálat során eltávolították a tagság azon részét, akiket osztályidegennek, karrieristának vagy korruptnak bélyegeztek. Igyekeztek a párt szociális összetételét is megváltoztatni. Végül azonban a kampány a párt megtisztítását szolgálta az olyan elemektől, akiket politikailag nem tartottak elég megbízhatónak, valamint felhasználták a tagság összeírására és a tagsági könyvek cseréjére is. A Központi Vezetőség az 1949. május 31-én tartott ülésén a tagfelvételi zárlatot november 1-ig meghosszabbította, ugyanakkor lehetővé tette a tagjelöltek felvételét. *A Politikai Bizottság határozata a tag- és tagjelölt felvételi zárlatról és a felülvizsgálatról.* Izsák Lajos (főszerk.) 1998: 46., lásd még: Czetz 2005.
- ⁶ A Világifjúsági Találkozó (VIT) a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség által szervezett baloldali ifjúsági világtalálkozó. Első ízben 1947-ben Prágában rendezték meg, a következő házigazda Budapest volt 1949-ben. A kommunista országok propaganda célokra használták a VIT-et. A rendezvény túlélte a rendszerváltást, s napjainkban is megrendezésre kerül.
- ⁷ A Bartók Béla Szövetség több mint ezer fő részvételével tartott pünkösdi zenei ünnepséget a városban. *„Dallal a szocializmusért” jelszóval több mint 1000 dalos avatta a felszabadult munkás-kultúra fellegvárává Fehérvárt.* FN 1949. június 8. 5.
- ⁸ *Ma kultúráutó érkezik a világifjúsági találkozó népszerűsítésére* címmel adta hírül a Fehérvári Napló az autó érkezését. FN 1949. június 5. 5.
- ⁹ Bethlen Oszkár a trockizmusról írt cikke a Szabad Népből jelent meg, az írást átvette és *Trockizmus, nacionalizmus az új imperialista behatolás eszközei* címmel két nap folytatásban közölte a Fehérvári Napló is. FN 1949. június 16., 18.

45.

MEZŐGAZDASÁGI ÉS SZÖVETKEZETPOLITIKAI BIZOTTSÁG ALAKULÓ
GYŰLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVE
[Székesfehérvár], 1949. augusztus 2.

Jegyzőkönyv

Felvétetett az MDP Fejér Megyei Pártbizottságon, 1949. augusztus 2-án, a Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Bizottság alakuló gyűlésén.

Jelen vannak:

Szücs Imre az mb. Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Osztályának vezetője, Farkas Mihály Mezőgazdasági Igazgatóság igazgatója, Számfira György Mezőgazdasági Igazgatóság, Magyon Imre SZÖVOSZ, Déri József DÉFOSZ m. titkár, Horváth István MÁG alközp. vezetője, Pajzer György Mezőgazd. és Szövpol. Oszt. pol. munkatárs, Albert István MB Agit. Prop. Oszt. pol. munkatárs, valamint Balázs, Juhász és Bogó József elvtársak az Áll. Gazdaságok részéről.

Szücs Imre elvtárs üdvözlí az értekezletre megjelent elvtársakat, és az értekezletet megnyitja. Ismerteti a bizottság feladatát. A bizottság kisebb ügyekben önállóan dönt, a nagyobb ügyekben pedig javaslatot tesz, amit a m. pártbizottság tárgyal meg.

Az értekezlet¹ minden két hétben rendszeresen értekezletet tart. A bizottság[nak] nagy feladata lesz a mezőgazdaság fejlesztése során.

A bizottságnak kell biztosítania az őszi munkák megszervezését és beindítását.

Szücs elvtárs ezután ismerteti a bizottság tagjaival a VII. 13-ig MDP Központi Vezetőség Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Osztályán megtartott értekezletet.

Rámutatott arra, hogy dolgozó parasztságunk egyre jobban felismeri a szövetkezeti gazdálkodás előnyét, és hogy dolgozó parasztságunk az elmúlt év, de különösen a választások óta hatalmas fordulatot tett pártunk és a népi demokrácia irányában.

Tszcs-nél döntő kérdés a szocialista összetétel megjavítása.

Vigyázni kell az elhajlásokra, a j. o.² veszély a főveszély.

Az osztályharc tovább élesedik.

Beszélt továbbá arról, hogy tovább kell fejleszteni a csoportokat, különösen a régiókat. Nem szabad hagyni, hogy a most alakulók a III. minta szerint alakuljanak³. Az ősszel tisztázni kell a kinthagyott földek kérdését is. Senkinek sem lehet több csoporton kívüli földje, mint ½ hold. Annál is inkább, mert a kint hagyott föld a közös munka rovására megy, kifelé húzza a tagokat.

Legfontosabb kérdés a tszcs-nél a pártszervezetek megalakítása, az újonnan alakulóknál pedig a pártszervezet megalakításának előkészítése. A tszcs titkárai részére értekezletet fogunk tartani, az ősszel pedig iskolára mennek a titkárok.

Nagyon fontos kérdés a jövedelem elosztása is.

Mondotta ezután Szücs elvtárs, hogy a tszcs-ék látogatását ezentúl a DÉFOSZ-nak kell megszervezni. Ugyancsak a DÉFOSZ-ra vár az aratás, cséplés biztosítása. A DÉFOSZ munkájában javulás állott be az utóbbi időben, de ezek mellett komoly hiányosságok is vannak.

Szücs elvtárs ezután rátér az mb. Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Osztály őszi fejlesztési munkatervének ismertetésére.

A fejlesztési terv három részből áll:

1. Állami mezőgazdasági üzemek
2. Termelőszövetkezeti csoportok
3. Őszi szántási-vetési terv

A fejlesztési terv ismertetése után Szücs elvtárs felkéri Farkas és Horváth elvtársakat, hogy ismertessék a FM értekezletének anyagát, illetve a gépállomásokkal kötendő szerződéseket.

Farkas elvtárs arról beszélt, hogy szorosabbra kell fűzni a kapcsolatot a tszcs-ék, gépállomás és a mezőgazdasági igazgatóság között.

A tszcs vonalán 6 hét alatt stabilizálni kell a régi csoportok feltöltését és az új csoportok megalakítását.

Meg kell említenem – mondotta Farkas elvtárs – a tagosítás kérdését, mert ezzel kapcsolatban mindenféle rémhírek terjednek szerte a megyében. Tagosítás nem lesz. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem lesz átcsoportosítás egyes helyeken, ott, ahol azt az áll. gazdaságok, vagy a tszcs-ék érdeke úgy kívánja.

Nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy az intézőbizottságok mindenhol meglegyenek.

Az őszi szervezési munkát 6 hét alatt be kell fejezni.

Az állami gazdaságok fejlesztése a legdöntőbb feladatunk. Döntő kérdés a munkafegyelem és a munkaviszony megjavítása. Érezzék a dolgozók, hogy az állami birtokok az övék, ezt pedig csak jó politikai felvilágosító munkával tudjuk elérni.

Döntő feladatunk a szántási, vetési terv kidolgozása. A mezőgazdasági igazgatóságnak ellenőrzési jog[a] van, sőt kötelessége is az állami gazdaságok felé.

Az őszi szántási-vetési terv elkészítését a mezőgazdasági igazgatóság végzi.

A szántási vetési tervet az állami gazdaságoknak aug. 15-éig meg kell tárgyalnia a községi népi bizottságokkal, ez két szempontból döntő. Először, mert emeli a népi bizottságok tekintélyét, másodszor pedig, mert a dolgozó parasztok szakszempontból tanulni fognak, mégpedig elsősorban tervszerűséget.

3-án viszi a mez. ig. az egész tervet az operatív bizottság elé, amikor az állami gazdaságok vezetői is jönnek el.

A tervnek minden községben felelőse van, ezek a népfront elnökei lesznek. Ez azért is döntő, mert eddig volt egy népi bizottság, amelyik nem bírta ellenőrizni a munkát, és így a jegyző irányította a dolgokat. Most így más lesz, mert a párt és a pártszervezetek súlyával végre tudja hajtani a dolgot.

7-én gépállomási értekezletek lesznek. Ezek az értekezletek alakulnak meg a gépállomási tanácsok, a tanácsok fogják biztosítani a gá-ok és a tszcs-k közötti jó együttműködést.

Horváth elvtárs: a gá-i tanácsok megalakulása közelebb hozza egymáshoz a különböző szerveket.

Ismerteti Horváth elvtárs a gá-okal kötendő szerződést. A gá-ok egész évre kötik meg a szerződést. Egyénnel csak a földműves-szövetkezeteken keresztül kötünk szerződést, egyéb munkákat is csak a szövetkezeten keresztül vállalunk. 2 féle szerződés van. 1. tszcs-k[el] kötendő, 2. magánfelekkel kötendő. A kétféle szerződés között nincs sok különbség csupán annyi, hogy a tszcs-k 30%, a magánfelek 10% kedvezményt kapnak. A szerződésnek négy része van: 1. gépállomás kötelességei és feladatai, 2. tszcs-k kötelességei és feladatai, 3. fizetés mennyisége, 4. adminisztrációs és vitás kérdésekről intézkedés.

Kimondja a szerződés, hogy határidőre kell a gépállomásoknak a munkát elvégezni, de kimondja a szerződés azt is, hogy a szerződő fél is köteles határidőre elvégezni az előkészítő munkát (pl. a kukorica letörését, aratást, stb.). Kiköti a szerződés, hogy a tszcs-k természetben kötelesek fizetni még hozzá %-os arányban. Kötelezi a szerződés a tszcs-keket, hogy minőségi magokat vessenek, csávazzák a gabonát és használjanak műtrágyát. A gá-ok 7 munkafázist kötelesek elvégezni a szerződés értelmében: tárcsáz, szánt, boronál, hengerel, csépel, vet, 1 hold megmunkálása 127,04 Ft-ba kerül. Fizetés (végleges) 15 nappal a betakarítás után esedékes, vagyis 1 évre hitelezi az állam. Magánosoknak november 1-éig a művelési költség 75%-át ki kell fizetni terményben, de ha erre képtelen, akkor pénzben. A betakarítás után ezt az összeget visszakapja. A határidő összehangolásában fontos szerepe van a gépállomási tanácsoknak. Feladatai közé tartozik a gépek elosztásának meghatározása. A gá-ok segítik a tszcs-keket szakvonalon, szakemberek támogatásával. A gá-ok 60%-án lesznek az őszre szakemberek, de az év végére mindenütt lesz.

Balázs elvtárs Sinatelepi NV Arról beszél, hogy megváltozott a helyzet a munkás vezetők kérdésében. A legnagyobb baj most az adminisztráció vonalán van, nem tudnak beállítani megfelelő kádert. Azokon a helyeken, ahol a gazdaság területén nem lakik új gazda, nagyszerűen megy minden, de ahol ott laknak a gazd. területén, ott romboló hatást fejtenek ki, mert a fizetésük mellett, még vagyonuk is van. Nagy baj az is, hogy a volt nagybirtokosok úgyszólván mindenütt bent laknak az áll. gazd., vagy a tszcs területén. Kéri az mb.-t, hogy a jövőben gyakrabban látogassák meg az áll. gazdaságokat és hatékonyabban támogassák.

Bogó József Sinatelep ismerteti az áll. gazd. eddig elvégzett munkáját:

2 898 kh földön teljes egészében elvégezve a tarlóhántás.

Cséplési eredmény:

1 400 q borsó

2 500 q búza

1 800 q rozs

500 q árpa, a cséplést, begyűjtés[t] aug. 1-jéig befejezik.

Farkas elvtárs: javasolja, hogy a bizottság ülésein mindnyájan számoljanak be a végzett munkáikról.

Határozat: a bizottság a javaslatot elfogadta.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/93. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ Helyesen: a bizottság.

² J. o.: jobb oldali.

³ A termelőszövetkezetek három csoportba osztották, ezek közül a III-as típusú számított a „legfejlettebbnek”, itt a tagok a másfél hold háztáji kivételével a közös termelést a saját vagy bérelt földön végezték. A csoportba a haszonállatokat, mezőgazdasági eszközöket be kellett adni. A bevitt vagyontárgyak egy része osztatlan közös tulajdonba került. A munkát közösen végezték az elszámolás alapját a munkaegység jelentette. A szövetkezetekről részletesen a 14 000/1948. számú kormányrendelet intézkedett. A Magyar Köztársaság kormányának 14 000/1948. Korm. számú rendelete a földművelőszövetkezetek és földbérlet-szövetkezetek termelőszövetkezeti csoportjairól. Lásd még: Honvári (szerk.) 2000: 524.

46.

A TERVKÖLCSÖN-JEGYZÉS ELŐKÉSZÍTÉSÉRE VONATKOZÓ IRÁNYELVEK

Budapest, 1949. augusztus 24.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetőség
Agitációs Osztály

Budapest, 1949. augusztus 24.
V., Árpád u. 8. Telefon: 226-845
(Szigorúan bizalmas!)

Körlevél

a megyei bizottságokhoz a tervkölcson-jegyzés¹ előkészítő kampányáról

A tervkölcson kibocsátása hatalmas feladatot ró pártszervezeteinkre, a cél az, hogy néhány nap alatt lejegyeztessük, illetve túljegyeztessük a kölcsönt. Ezt a feladatot csak akkor tudjuk megoldani, ha pártszervezeteink – hasonlóan a választáshoz – a politikai felvilágosító munkát helyezik középpontba, megszervezik az agitációt.

A kölcsönrel kapcsolatos agitációs kampányt két fő részre bontjuk:

1. Augusztus végétől szept. 24-ig előkészítő szakasz a kölcsön nyilvánosságra jöveteléig.

2. Szept. 24-től a jegyzés lezárásáig, vagyis maga a jegyzés-kampány.

Az utóbbiról, a jegyzés politikai agitációs szempontjairól a megyei titkárok idejében fognak körlevelet kapni.

Jelen körlevél csak az előkészítő szakasz szempontjaival és feladataival foglalkozik.

Az előkészítő kampány célja:

1. hogy a kölcsön kibocsátását megelőzően – városban és falun egyaránt a megfelelő politikai talajt előkészítse anélkül, hogy a kölcsönről beszélne.

2. hogy az agitációt lendületbe hozza, mozgósítsa a kibocsátás napjára, tekintettel arra, hogy a jegyzésnek megfelelő politikai hangulatot teremtsünk.

I. Politikai szempontok

Az előkészítő kampányt össze kell kapcsolni a napirenden lévő kérdésekkel, úgy kell vinni, hogy a jegyzésnek megfelelő politikai hangulatot teremtsünk.

A munka megkönnyítésére, valamint a lendület állandó fokozására az előkészítő kampányt falun, városban, üzemben egyaránt 3 szakaszra bontjuk, ütemezzük.

Első szakasz: (szept. 3-ig).

(Itt elsősorban eredményeinkről [alkotmány,² jegyeltörlés³ stb.] beszélünk, de már felvetjük a termelékenység kérdését is. Falun még ekkor külön nem mozgósítunk.)

1. Eddigi eredményeinket és az alkotmány megteremtését is a munkásosztály hatalmának megszilárdulása, a proletárdiktatúra tette lehetővé.
2. Eredményeinket a SZU-ra támaszkodva a kommunisták vezetésével érhattuk el, és ez biztosíték arra, hogy továbbra is jó úton haladunk, hogy érdemes további áldozatokat hozni.
3. Dolgozó népünk bízhat a kommunistákban, bizonyíték erre az új alkotmány törvénybeiktatása, mely eredményeinket rögzíti le, és újabb nagy eredményünk a kenyérjegy megszüntetése.

Második szakasz: (szept. 3–15-ig).

(2-án elindul a tervteljesítési kampány, ez a fő kérdés, súlypont a termelékenység kérdése.)

Üzemben – városban:

1. A terv minden részletében való teljesítésével, a termelékenység fokozásával minden dolgozó hozzájárul a munkásosztály hatalmának megerősítéséhez, hazánk gazdasági és kulturális felemelkedésének meggyorsításához.
2. A termelékenység fokozása elsősorban hozzájárul a terv minden részletében való teljesítéséhez. A békétábor erősíti, lehetőséget ad néphadseregünk továbbfejlesztésére, mely a békés építőmunka egyik biztosítéka.
3. A termelékenység fokozása minden dolgozó ügye, elsősorban a kommunista munkásoké, hogy példát mutatva a többi dolgozónak még inkább kiérdemeljék a nép bizalmát, és elmélyítsék a dolgozó népünk szeretetét pártunk és vezérünk Rákosi elvtárs iránt.

Falun:

1. A terménybegyűjtési verseny győzelmének tudatosítása. A verseny legjobbjainak népszerűsítése. Ezzel hozzájárult dolgozó parasztságunk a haza erősítéséhez és a béke védelméhez.
2. Mozdósítunk a tarlóhántás idejében való teljesítésére, a termelési szerződések kötéseinek befejezésére és a gépállomásokkal kötendő szerződésekre.
3. hároméves terv eddigi helyi eredményeit különösen kihangsúlyozzuk, rámutatva arra, hogy dolgozó népünk elsősorban saját erejéből valósította meg.

Harmadik szakasz: (szept. 15-től a kölcsön kibocsátásáig).

(A fő kérdés az ötéves terv, áldozatvállalás.)

1. Eddigi eredményeink továbbfejlesztése, felemelkedésének útja a munkásosztály politikai és gazdasági hatalmának további megszilárdítása az ötéves terv.
2. A hároméves terv végrehajtása is kemény munkát, helytállást követelt, az ötéves terv még nagyobb feladatok elé állítja dolgozó népünket.
3. Érdemes ezeket a feladatokat és a vele járó áldozatokat is vállalni, ezt eddigi eredményeink bizonyítják. Az ötéves terv sikerének fő biztosítéka dolgozó népünk jó munkája mellett a Szovjetunió nagy segítése.

4. Falun külön kiemelendő, hogy mit jelent az ötéves terv a dolgozó parasztságnak, ahhoz hasonlóan, ahogyan a választások alatt vittük. Ezzel párhuzamosan folynak a falun a kisgyűlések, a községi szántás-vetési terv előirányzatok megvitatására. Rámutatunk arra, hogy az ötéves terv alapjainak biztosítását jelenti az őszi szántás-vetési kampány sikere.

II. Szervezési feladatok

Első szakasz:

1. Aug. 28-tól összevont üzemi, városi népnevelő értekezleteket tartunk központi anyag alapján.
2. Szakszervezeti nap az üzemekben és a kiadott anyag alapján egyéni agitáció.

Második szakasz:

Üzemben: a tervteljesítési kampány beindítása (szept. 2.), a nyereségrészesedés és a vállalatvezetői beszámoló.

Kisgyűlések, de súlypont az egyéni agitáción.

Falun: pártszervezeteink beindítják az egyéni agitációt pontos területi beosztás alapján, mint a választáskor, mozgósítva a párt népnevelői mellett az összes falusi tömegszervezetek aktivistáit. A falujárókat ugyanerre mozgósítjuk.

Szeptember első hetében a falusi pártnap anyaga a második szakasz politikai szempontja szerint készül el [sic!].

Külön falusi (népnevelő) számot adunk ki a falusi agitációhoz.

Harmadik szakasz:

Üzem–város: kisgyűlések, egyéni agitáció az ötéves tervről központilag kiadott anyag alapján.

Falun: kisgyűlések folynak a falu minden pontján és a tanyákon a községi szántás-vetési terv előirányzatok megvitatására, és ezzel összekapcsoljuk az ötéves terv agitációját.

Ehhez külön sillabuszt adunk ki, amelyekhez feldolgozzák a helyi kérdéseket, és amely alkalmas arra, hogy annak alapján a vitákat lefolytassák.

Felhívjuk a titkár elvtárs figyelmét, hogy a kölcsönjegyzést kezeljék szigorú államtitokként, amíg a párt illetékes szervei nyilvánosságra nem hozzák. A kölcsönjegyzésről nyilvánosan, gyűléseken, sajtóban stb. ne beszéljenek, ezért [a] titkár elvtárs személyében felelős.

Az egész kampány lefolytatásához szükséges a megyei sajtó ráállítása a kérdés[re] a fentiekben megadott szempontok alapján.

Szükséges továbbá, hogy az mb. állandóan napirenden tartsa a kérdést, ellenőrizze a kampány menetét, hogy a menetközben mutatkozó hibákat ki tudja küszöbölni.

Komáromi Zoltán
Magyar Dolgozók Párja
Központi Vezetősége
Agitációs Osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/47. ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázatlan. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE Országos Agitációs Osztály felirat olvasható.

- ¹ A korszakban a jövedelmek elvonásának egyik jellegzetes eszköze a békekölcsön (tervkölcsön) jegyeztetés volt. A növekvő adóterhek, a kötelező beszolgáltatás mellett 1949-től éves rendszerességgel terhelték a lakosságot a formálisan önkéntes, valójában azonban kötelező kölcsönjegyzésekkel. A gyakorlatban a tervlebontás módszerének megfelelően az összegeket is kivetették munkahelyekre, azon belül pedig személyekre. 1949 év végén először tervkölcsönt, majd évente békekölcsönt bocsátottak ki. Pető-Szakács 1985: 220.
- ² Magyarország alkotmányát 1949. augusztus 18-án, az 1949. évi XX. törvénnyel fogadta el az Országgyűlés, amely két nappal később, augusztus 20-án lépett hatályba. 1949. évi XX. törvény A Magyar Népköztársaság Alkotmánya.
- ³ Az élelmiszerjegy-rendszer – a finomlisztjegyek kivételével (amely 1950. április 3-án szűnt meg, lásd: 13 260/1950 Bk. M. számú rendelet a finomlisztjegy megszüntetése tárgyában) – szeptember 1-én megszűnt. *Az élelmiszerjegy-rendszer – a finomlisztjegyek kivételével – megszűnik.* FN 1949. augusztus 28. 3. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 1951 elején a legfontosabb élelmiszerekre és néhány más áruira ismét jegyrendszert vezetett be, melyet csak 1951 decemberében töröltek el. *A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának és a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a jegyrendszer megszüntetéséről, az ár- és bérrendezésről s a mezőgazdasági termékek forgalmának felszabadításáról.* Szabad Nép, 1951. december 2., 5., Rákosi Mátyás elvtárs beszéde a jegyrendszer megszüntetéséről, a mezőgazdasági áruk szabad forgalmáról, a munka- és állami fegyelemről. FN 1951. december 1. 1. Rákosi Mátyás referátuma a KV-nek a gazdasági helyzetről. Elérhető (2010. május 6.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40586&MT=1

47.

AZ AGITÁCIÓS OSZTÁLY HANGULATJELENTÉSE A RAJK-ÜGGYEL KAPCSOLATBAN *Székesfehérvár, 1949. szeptember 23.*

MDP Megyei Pártbizottság, Székesfehérvár.

/1949

Székesfehérvár, 1949. szeptember 23.

Ka/Má.

Kérjük e számra feltétlenül hivatkozni.

MDP Központi Vezetőség
 Agitációs Osztály

Budapest

Hangulatjelentés a Rajk-üggyel kapcsolatban

Fejér megyében is az üzemek és a falvak dolgozói izzó gyűlölettel fordultak Rajkék bandájával szembe.

Röpgyűlésen elhangzott hozzászólásokból, a levelekből és az agitáltak nyilatkozataiból kitűnik, hogy a dolgozók igen tisztán látják milyen nagy eredményeink vannak, amit a demokrácia, a párt ellenségei, a rajkista banditák veszélyeztettek.

[A] nagyvenyimi olajgyár határozatából: „Az államosítás után érezzük csak mit jelent számunkra a demokrácia, és Rajkék ezt akarták elvenni tőlünk.”

Weiss és Tull Bőrgyár Székesfehérvár, határozatából: „A szocializmus által teremtett jólét bátyái mögül követeljük a legszigorúbb ítéletet.”

Schweiger Ferenc ifjómunkás, Székesfehérvár, Villanytelep, mondotta: „Ezzel a dróttal tudnám megfojtani őket. Ha Rajkéknak sikerült volna, nekünk tanoncoknak régen rossz lett volna. Ma minden tanonc ingyen kap ebédet, és ezt akarták kitörni a kezünkől ezek az emberbőrbe bújt farkasok.”

Szabados János csóri 6 holdas gazda így szólt: „A demokrácia és a párt segített ahhoz, hogy emberek lehessünk és azok a bitangok le akartak sülyeszteni abba az állati sorba, amelyből a győzedelmes Szovjetunió emelt ki bennünket.”

Keresztyén János 20 holdas bodajki középparaszt így beszélt: „Én tudom mennyit szenvedtem a Nagyatádi-féle földreform¹ miatt. Éreztem bőrömön a bakuzsorát. Hálás vagyok Rákosi Mátyásnak és a pártnak, hogy megvédett azoktól, akik a régi világot vissza akarták hozni.” Keresztyén 140%-ra teljesítette begyűjtési kötelezettségét is.

A dolgozók pártkülönbségre való tekintet nélkül megértették, hogy ez a támadás nemcsak a párt, de az egész dolgozó nép ellen irányult. A Szovjetunió és a párt tekintélye és megbecsültsége, szeretete nagyot nöött a pártonkívüliek szemében.

Térfalvi László (pártonkívüli Székesfehérvár) mondotta: „Ezek a bitangok Rákosi Mátyást és vele együtt a pártot akarták megsemmisíteni. Mi lett volna belőlünk akkor? Vezető erő híján ki lettünk volna szolgáltatva az ellenségnek. Most rájöttem, aki ellensége a Szovjetuniónak, az ellenségünk nekünk is.”

A munkások és parasztok felháborodottan fogadták, hogy gyarmati sorba akarták Rajkék az országot taszítani.

Rácz József, Bauxit-gyár Székesfehérvár. „Mialatt mi építettük az országot ők a bőrünkre, függetlenségünkre és szabadságunkra egyezkedtek.”

A dolgozók szeretete rendkívül megnöött a párt és a Szovjetunió felé, mert bennük látják eredményeik forrását és biztosítóját.

Kovács Károly Székesfehérvár, Almásitelepről mondotta: „Bennünket a Szovjetuniótól és Rákosi elvtárstól nincs már az a hatalom, mely elválaszthatna.”

Jól reagáltak a dolgozók a Rajk-banda leleplezésével kapcsolatban a termelés vonalán is.

Pl. Kirszt László Székesfehérvár, Vadásztrólténygyár: Fiszer Dániel budapesti csiszoló (155%) kihívását elfogadta, és jelenleg 170%-on áll. Kirszt azt mondja: „170% az 170 csapás az árulókra”.

Bányvecky József a fehérvári közművektől így beszélt: „Eddig 135%-ra teljesítettem, de most még többre fogok.”

Az asszonyok több helyütt sírtak a dühtől és gyűlölettől a vádirat ismertetésénél. Az a tény, hogy a vádlottak mind értelmiségiek voltak pl. a fehérvári belvárosi szervezetben feszültséget eredményezett. A pártnapi előadó beszéde után a hozzászólásokban megmutatkozott.

Az ifjúság nagygyűlése és utcai tüntetése elsöprő hangulatú volt.

A reakció nem nagyon kísérletezik Rajk mentegetésével, inkább kétkedést igyekszik kelteni. Pl. dr. Wallner (Pénzügyigazgatóság) mondotta: „Én pártonkívüli vagyok, de mégis, ha a párthoz fordulok, hát most bízhatok-e valakiben? Honnan tudja most már az ember, hogy kivel áll szemben?”

Az elvtársak megmagyarázták, hogy az illegalitás konspiratív körülményei nehezé tették a múltban az árulók leleplezését. A legalitás alatt mind napfényre kerültek az árulók bűnei.

A helyi sajtó példányszám[a] nem emelkedett (3700 pl.).²

Szabad Nép 14–18-ig 10%-al nőtt. A délutáni lapok (Magyar Nap, Világosság) kb. 25%-al emelkedett [sic!].

A vádiratot a pártszervezetekben – Soponya, Polgárdi – gyorsan leadták. Nagyon várják a tárgyalási brossurákat.

A rádióközvetítéseket óriási számban hallgatták meg.³ A szervezett rádióhallgatásoknál a népnevelők jól dolgoztak. A rétegyűlések (KISOSZ, KIOSZ) konkretizálták a maguk vonalára. Pl. Grósz K. (Székesfehérvár, Kossuth u. [...] sz. alatti kiskereskedő) így szólt: „Régi kereskedő vagyok, de soha nem volt nálam olyan árubőség, és ennyit nem vásároltak soha az emberek. Ezt akarták Rajkék tönkretenni.”

Szeptember 20-tól kisgyűléskampány indult meg a megyében, melyen a legsúlyosabb ítéletet követelik a Rajk-banda fejére.

Ezekről a kisgyűlésekről kialakult képünk még nincs.

Elvtársi üdvözléssel:

Kardos István

(Kardos István)

m. agit. o. titkára

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/57. ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ A Nagyatádi-féle földreform Nagyatádi Szabó István (1863–1924) kisgazda politikusról elnevezett földreform (1920. évi XXXVI. tc.). A törvény nem írt elő kötelező földosztást, viszont lehetővé tette házhelyek és kishaszonbérletek osztását (a korábbi földbirtokost kártalanítani kellett). Mintegy 400 000 ember kapott kb. 3 hold nagyságú törpebirtokot. A reform az ország mezőgazdasági területének mintegy 6 százalékát érintette. 1920. évi XXXVI. törvénycikk a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről. Honvári (szerk.) 2000: 363–364.

² Az országos lapok mellett a helyi sajtó is naponta közölt beszámolót a tárgyalásról.

³ A Kossuth rádió a főtárgyalásról naponta két alkalommal, 19 és 20 óra között, illetve 21 órától adott közvetítést.

48.

A KÖZPONTI SZERVEZÉSI OSZTÁLY ÉRTÉKELÉSE A MEGYÉBEN LEFOLYT
TERVKÖLCSÖN AKCIÓRÓL
[Budapest], 1949. október 10.

Politikai értékelés

1949. október 10-én reggel 9 órakor leadott politikai értékelés a Központi Szervezési Osztálynak a Fejér megyében lefolyt tervkölcson akcióról.¹

Az akció legelőször az üzemekben indult meg. Már [szeptember] 28-án délután a fehérvári üzemekben a Bauxit kivételével megindult a jegyzés. De ugyanígy a vidéki üzemekben is, mint Kincsesbánya és [az] Ercsi Cukorgyár.²

Az üzemeknél a gyors lejegyzés tendenciája a politikai felvilágosító munka rovására ment. (Pl. Pusztavám bánya.)

Az a tény, hogy az üzemi munkások az első napokban az üzemekben voltak elfoglalva kihatott a területre is, és ez késleltette az akció kialakulását.

Falusi viszonylatban a parasztság többsége csak 29-én este kezdett foglalkozni a kérdéssel. Az első két napon nehezen és lassan ment a jegyzés a falvakba. Idő kellett amíg a parasztság megemésztette politikailag. Példa erre a Sárbogárdi járás, amely a legnehezebben és lassabban indult be és a végén a legjobb eredményt ért el.

Ott, ahol nem az alapos felvilágosító munkára fektették a fősúlyt, hanem a gyors eredményekre, ott a jegyzés alacsony összecszerűség alapján indult és kihatott a végeredményre.

Több helyen pártszervezeteink agitátorai nem helyeztek súlyt arra, hogy a példamutatásra legalkalmasabb személyek jegyezzenek először. Ez meghatározta a további jegyzések összegét. Később ezeken a helyeken indult meg a pótejegyzés elsősorban.

Az első napokban általában az jellemezte az akciót, hogy formálisan kezelték agitátoraink, és nem tekintették harci kérdésnek.

Az alapszervezeteknél az első napokban a helyi vezetőség nem fogta eléggé össze az agitátorok munkáját és nem ellenőrizték azt.

Az első napok végén (vasárnap) a reakció, klérus, kulákság szervezettebben kezdett támadni. (Alsócikola) nincs pénz, adó, felvásárlás. (Házaló apácák, motorkerékpáros papok.) Ezután élesebb lett a harc a falu demokratikus elemei és a falusi reakció között.

Pártszervezeteink [a] falvakban, az első napokban ők maguk sem emésztették meg az akció jelentőségét. Politikailag rögtön felmérni a helyzetet nem tudták. Így nem bontakozott ki elég széles mértékben a demokratikus erők mozgósítása, (tömegszervezetek) a pártszervezet irányítása alatt. A vezetők nem egy helyen maguk is ingadoztak, ebből folyt [sic!], hogy több helyen a jegyzők vették át az akció vezetését. S így itt a politikai munka jelentősége ezeken a helyeken elsikkadt. Azokban a községekben, ahol a vezetőség felismerte a politikai munka jelentőségét, a kezdeti nehézségek után, ott az első napokban összegben nem mutatkozott meg a munka eredménye, de a továbbiakban és a végső eredményekben igen (Pusztægres, Sáregres, Alsószentiván, Tabajd).

A járási bizottság[ok] az első napokban nem tudták helyesen értékelni az akciót. Inkább regisztrálták az eseményeket, mint irányították. De ez az akció kibontakozása közben megszűnt, bár a napról napra történő politikai kiértékelés vonalán később is mutatkoztak hiányosságok. A Sárbogárdi járásnál mutatkozott ez a legkevésbé. A pozitív tény, hogy a járási bizottságok ennél az akciónál a politikai irányítás terén sokat erősödtek.

A községi pártszervezet mellé állított instruktorok (budapesti, megyei, járási) rendkívül hasznosnak bizonyultak. Sokkal többet segítettek a pártszervezeteknek a vezetés és ellenőrzés megszervezésében, mint a falujáró csoportok. Tapasztalatunk, hogy a falusi szervezeteknél megyeileg és járásilag jobban összefogható és ellenőrizhető a munkájuk, és a fenti instruktorok jobb kapcsolatot tudtak kiépíteni a faluban a dolgozó paraszttal, mint a budapesti falujáró csoportok.

A tömegszervezetek munkájáról az akcióhoz való viszonyban a MNDSZ mozgósítása volt a legjobb. A DÉFOSZ eltűnt az akcióban. Az úgynevezett újgazda községekben (Kisláng) a telepes újgazdák között (Kis- és Nagykarácsony) nem végezték el a rájuk váró feladatot. A politikai felvilágosító munka terén jellemző, hogy a DÉFOSZ központi utasítása az akció utolsó napjaiban azzal foglalkozott, hogy hány DÉFOSZ agitátort vontak be a pártszervezetek a pártmunkába.

A MINSZ az első napokban igen általános vonalon mozgósított (hangulat gárdák), de utána legtöbb helyütt bekapcsolódott a konkrét agitációba is.

Az ipari pártszervezetek nem tudták követni az üzemekben folyó akció gyors ütemét. Irányításuk szétfolyt.

A kisparaszság általában, miután megértette az akció jelentőségét magáévá tette és megfelelő áldozatkészséget mutatott. Tapasztalható volt a kapás közbe [sic!], hogy a dolgozó paraszság vonalán az értékesítés meggyorsult és kiszélesedett.

A középparaszság a legtöbb helyen élesen elvált a kulákságtól a megkülönböztetett bánásmód következtében, ahol ezen a téren alapszerveink nem követtek el hibát. (Pl. együtt hívták be Sárkeresztes.)

A kulákság az első napokban szívósan ellenállt, de az új módszerek csaknem mindenütt eredményesnek bizonyultak.

A városban a paraszság passzivitását a pártszervezet nem tudta megtörni. Nem tudták rétegekre bontani. A kispolgári rétegek rugalmasan viszonyultak.

	jegyzők száma	összeg	
Adonyi járás	8 864	1 684 250	Ft
Bicskei járás	8 374	1 544 650	”
Móri járás	8 346	2 253 450	”
Sárbogárdi járás	11 864	3 337 000	”

Központi járás	10 633	2 112 450	”
Székesfehérvár	11 369	3 498 550	”
Összesen:	59 650	14 430 350	”

Egy főre eső átlag	241,90 Ft
Külön vonal	5 445

Összesen:	65 095	1 614 900	”

Egy főre eső átlag	246,40 Ft

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/47. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárazat.

¹ A korszakban a jövedelmek elvonásának egyik jellegzetes eszköze a békekölcsön (tervkölcsön) jegyeztetés volt. A növekvő adóterhek, a kötelező beszedés mellett 1949-től éves rendszerességgel terhelték a lakosságot a formálisan önkéntes, valójában azonban kötelező kölcsönjegyzésekkel. A gyakorlatban a tervlebontás módszerének megfelelően az összegeket is kivetették munkahelyekre, azon belül pedig személyekre. 1949 év végén először tervkölcsönt, majd évente békekölcsönt bocsátottak ki. Pető-Szakács 1985: 220.

A tervkölcsönjegyzéssel kapcsolatos felhívás a Fehérvári Napló szeptember 30-i számában jelent meg. A lap kibővített lapszámmal jelent meg a „jeles esemény” alkalmából és számtalan információt közölt a jegyzéssel kapcsolatban. FN 1949. szeptember 30.

² Az Ercsi Cukorgyártó gr. Wimpffen Sigfrid helyi földbirtokos és a Dunántúlon több cukorgyárral is rendelkező Patzenhofer Konrád alapította 1910-ben, a cukorgyártás 1912-ben kezdődött. Az üzemet 1997-ben bezárták. Németh 1962.

49.

AZ ERCSI ÁLLAMI ÁLTALÁNOS ISKOLA JEGYZŐKÖNYVE A PLÉBÁNOS HITOKTATÓI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Ercsi, 1949. november 16.

Jegyzőkönyv

Felvétetett az ercsi áll. ált. iskola igazgatói irodájában 1949. évi nov. 16-án. Jelen vannak: Emőd Róbert igazgató, Kálmán József igh. mint jegyzőkönyvvezető, Herink Jenőné, Féja Tiborné osztályfőnök és mint tantestületi tag.

Tárgy: Orbán György plébános hitoktató felszólításával kapcsolatos püspöknek írt levél a tanulók részéről [sic!].

Herink Jenőné kartársnő előadja, hogy 15-én a folyosón a csatolt szövegű levelet találta, a levél írója Vass Mária VII. 1. o. tanuló. [Az] igazgató kérdésére a tanuló elmondja, hogy Orbán György hitoktató felszólította azon tanulókat, akik hitoktatásban részesülnek, hogy kb. 2 hét múlva megy be a püspök atyához, akkorra írjanak levelet, hogy mit, azt kérdezzék meg a VI. o. tanulóktól. A VII. leány o. tanulói közül csak nevezett tanuló írt ilyen levelet. Nevezett tanuló szülei új földhöz juttattak, 12 kat. hold földet adott a demokrácia számukra. Édesatyja tavasszal tért haza orosz hadifogságból, azelőtt alkalmi napszámos volt. A gyermek szívbeteget, és valószínű az ezzel járó egzaktáltság¹ révén tudta rávenni őt a levél írására. Mi volt a pap célja a levélíratásokkal, arra a tanu-

ló választ nem tudott adni, mert ezt nem mondta meg nekik a hitoktató. Ezen levelekkel kapcsolatban kihallgatta [az] igazgató még a VI. oszt. 1 tanulókat is. Ezen osztályból Verlics Katalin, ki-nek özvegy édesanyja van és bátyja cukorgyári munkás, MDP tag, továbbá újonnan földhöz juttatott [sic!]. Továbbá Bruszt Magdolna, Sági Mária, Berta Valéria, Német Hedvig. A leveleket mind átadták már a papnak, így azok tartalmát nem ismerjük, a tanulók elmondása alapján kb. azonos szövegű ezen a pap által elvesztett és Herinkné által megtalált levél szövegével. A levélíró tanulók között vannak úttörők és nem úttörők, de az úttörők is szüleiken keresztül közvetlen viszonyulnak a klerikális körökhöz. Ugyanazon levéllel kapcsolatban tudomást szerzett az igazgató azon tényről is, hogy Orbán György hitoktató a tanulók között vallásos tárgyú könyveket ad ki rendszeresen könyvtári önkéntes hozzájárulás ellenében, így az alábbi tanulók kaptak könyveket 0,70 – 2,40 Ft összeg befizetése ellenében. Sági Mária, aki a kapott könyvet egy régebbi Pajtásba csomagolta be, ezt a nevezett hitoktató a könyvről eltávolította, és a tűzbe dobta. A többi osztályokat is megvizsgálta az igazgató, itt azonban hasonló akció nyomára nem talált.

Ugyanezen kivizsgálással kapcsolatban jutott tudomására [az] igazgatónak, hogy mintegy 20-40-es létszám között ingadozó tanulócsoportot gyűjtenek össze minden héten kétszer, kedden és csütörtökön a papok (Mohai József káplán) a plébánián, és ott latin ének intonációra² tanítják őket. Ezen tanulók között szintén nagy számban vannak gyári munkások, sőt rendőr gyermeke is. Ezen ének-órákra járnak Gólya József, atyja cukorgyári munkás (Gólya Sándor), Kaszap János, atyja ólomgyári munkás. Sándorfi József, atyja tejszövetkezeti tejkezelő. Udvarnoki József, atyja Udvarnoki Kálmán, az étolajgyári NV tisztviselője. Bartos György, atyja MDP tag, állami rendőrség tagja.

K. m. f.

Hitelesítők

Herink Jenőné

Kálmán József
jegyzőkönyvvezető

Emőd Róbert
igazgató

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/61. ö. e. Saját kezű aláírásokkal, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten az ÁLL. ÁLTALÁNOS ISKOLA ERCSI felirat olvasható.

Másolat

Kedves Püspök Atya!

Ne tessék haragudni, hogy e pár soraimmal zavarom, de szeretnék valamit mondani és megtudatni a Püspökatyával [sic!].

Elsősorban tudatom a Püspökatyával, hogy ha meg nem sérteném azért, hogy legyen szíves imádkozni azért, hogy míg élünk a vallásunkat el ne felejtsük, és szívesen járjunk templomba. Én a Püspökatyáért nagyon sokat áldoztam és szeretném, ha a többiek is így csinálnának. Eleinte mikor jártunk iskolába, akkor el akarták törölni a hittant és mikor mentünk a templomba délután hittanra, egy tanár néni mindig ott állt a templom előtt és felírta azokat, akik mentek. De mi nem nagyon törődtünk a tanár nénivel, mi annál inkább mentünk templomba.

Soknak az édesanyja beíratta a lányát és közben pedig nem engedi hittanra járni. Ez azt jelenti, hogy csak a neve legyen bent, hogy jár, pedig nem jár.

Sürgős választ szeretnék kapni.

Sokszor csókolja kezét
Vass Mária Magdolna
VII. leány osztályból
Ercsi, 1949. XI. 12.
Cím: Ercsi, [...] utca.

Titok!!!

A másolat hiteles.
Ercsi, 1949. nov. 18.
Emőd Róbert
igazgató

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/61. ö. e. Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázata. A körpecséten az ÁLL. ÁLTALÁNOS ISKOLA ERCSI felirat olvasható.

¹ Helyesen: egzaltáltság.

² Intonáció: hangvétél, hanglejtés, hanghordozás. A zenei formakincsben közhelyként szereplő alapformulák összefoglaló elnevezése.

50.

ÉRTESÍTÉS A MAGYAR MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET VÁNDORKIÁLLÍTÁSÁRÓL
Budapest, 1949. december 6.

Kérem a legközelebbi titkársági ülésre bevenni és a javaslatokat és [...]

Magyar Munkásmozgalmi Intézet
Budapest, II. Fő u. 1.

Budapest, 1949. december 6-án
Iktatószám: 949/K.I.-S.L.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Bizottság
Székesfehérvár

Kedves Sebes Elvtárs!

A Szervező Bizottság 1949. november 24-én kelt 34-es számú tájékoztató körleveléből értesültek arról, hogy a Magyar Munkásmozgalmi Intézet¹ újra leküldi vidékre vándorkiállítását. A kiállítás jelentőségét külön emeli, hogy komoly mértékben segíti pártunk Politikai Bizottsága határozatának végrehajtását, pártunk elméleti színvonalának emelését.²
A kiállítás célja elsősorban az egész párttagsággal, de ezen túlmenően a legszélesebb tömegekkel is megismertessük a magyar munkásmozgalom dicsőséges harcainak történetét.

Az eddigi tapasztalatok beigazolták, hogy ahol gondosan előkészítették a kiállítás megszervezését, ott komoly politikai sikere és nagy agitációs nevelő hatása volt. Tapasztalatunk, hogy egyes járási és helyi vezetőség nem ismeri fel a kiállítás politikai jelentőségét – s így lélektelenül – a kiállítás célját nem tekintve, mint többletmunkát csupán formálisan eleget téve a kapott feladatoknak, igyekeznek lerázni.

Ezért most jó előre értesítjük a m. bizottságot, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre és kérjük, hogy a m. bizottság megfelelő felvilágosítással és ellenőrzéssel helyezzen nagy súlyt arra, hogy a kiállítás megfelelően elő legyen készítve.

A kiállítás³

Sárbogárdon dec. 19–20–21-én lesz. Megnyitása 19-én a délutáni, vagy esti órákban legyen.

Móron dec. 22–23-án lesz. Megnyitása dec. 22-én, délután, vagy esti órákban.

Bicske dec. 27–28-án lesz. Megnyitása dec. 27-én du., vagy esti órákban.

A Magyar Munkásmozgalmi Intézet politikai munkatársa, az elvtársakkal való megbeszélés alapján és időpontban 1-2 előadást fog tartani a magyar munkásmozgalom történetéről, vagy Rákosi elvtárs életéről.

Legfontosabb tennivalók a kiállítás előkészítésével kapcsolatban: levelünk vétele után azonnal megkezdeni a kiállítás propagálását s azt folyamatosan a megnyitásig folytatni. Leköszölni a helyi sajtóban, esetleg az általunk leküldött plakátszöveg alapján készített helyi röpcédulákon, Szabad Föld Téli Estéken, értekezleteken, közérdekű hírekben és a népnevelőkön keresztül egyéni agitációban stb. Fel kell kelteni a tömegek érdeklődését, hogy a város és környék nagy eseménye legyen a kiállítás.

A kiállítást ünnepélyes keretek közt a városi és környék vezető funkcionáriusainak jelenlétében, lehetőség szerint a megyei titkár, vagy megyei bizottság tagjai, vagy más tekintélyes megyei vezető nyissa meg.

A megnyitás idejére előre meg kell szervezni, hogy a kiállítást csoportosan nézzék meg az üzemek, a termelő- és egyéb szövetkezetek, a gépállomások dolgozói, a tömegszervezetek, a honvédségi- rendőrségi alakulatok, a párt és tömegszervezeti iskolák hallgatói, a közép- és felső iskolák tanulói, a népi kollégiumok. El kell érni, hogy az egész párttagság (lehetőség szerint szemináriumonként, 10-es csoportonként) megtekintse és természetesen a pártonkívüli tömegek is, a közel fekvő községek-ből is, látogassák a kiállítást. A megnyitás idejét úgy kell beosztani, hogy a kiállítás állandó látogatottsága biztosítva legyen, de ügyelni kell arra is, hogy elkerüljük az időnkénti túlszűfolttságot.

A kiállítás délelőtt 9-től este 8-ig legyen nyitva. (Szükség esetén tovább is nyitva lehet.)

Előre biztosítani kell a kiállítás céljára megfelelő termet (kb. 15x8 méteres nagy terem, vagy ennek megfelelő 2-3 szoba) ahol a kb. 54 méter hosszú kiállítási anyag elfér. Gondoskodni kell a terem és épület szép dekorálásáról, a terem fűtéséről és megfelelő kivilágításról.

A kiállítás tartama alatt állandó RG ügyeletet kell tartani.

Gondoskodni kell a kiállítást kísérő 3 elvtárs megfelelő elszállásolásáról és étkeztetéséről, s ahol nincs a Teherautó NV-nek telephelye – a kiállítást szállító teherautó elhelyezéséről.

Ismételten kérjük az elvtársakat, hogy a kiállítást megfelelően készítsék elő és a kiállítást kísérő, a Magyar Munkásmozgalmi Intézet megbízó levelével ellátott elvtársnak legyenek mindenben a segítségére.

Kérjük továbbá, hogy a kiállításról küldjenek részletes jelentést a Magyar Munkásmozgalmi Intézetnek: hányan és kik látogatták, milyen volt a hatása és észrevételeiket.

A szervezeteket is időben – a kiállítás megnyitása előtt legalább két héttel – hasonló levélben értesítjük.

Elvtársi üdvözléssel:

Réti László

Azonnal kezdjék meg a propagálását.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/57. ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

-
- ¹ A Magyar Munkásmozgalmi Intézet 1948 és 1955 között a Magyar Dolgozók Pártja Munkásmozgalmi Intézete néven működött (1957-től a Magyar Szocialista Munkáspárt Párttörténeti Intézete), feladata volt a magyar munkásmozgalom 1945 előtti legális és illegális mozgalmainak, a II. világháborút követő népi demokratikus korszak pártjainak, a baloldali ifjúsági szervezeteknek, e mozgalmakhoz és szervezetekhez kötődő személyiségeknek az iratait gyűjteni.
- ² A PB 1949. október 20-i határozatára gondolnak, amely a pártkáderek marxista-leninista nevelésének megjavításáról szól. Javaslat a pártkáderek marxista-leninista nevelésének megjavítására. Ea. Bíró Zoltán. Elérhető (2010. május 20.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=41327&MT=1
A határozat megjelent a Szabad Népből és a Fehérvári Naplóban is. *Emeljük Pártunk elméleti színvonalát. Az MDP Politikai Bizottságának 1949. október 20-i határozata.* FN 1949. október 28. 3.
- ³ A kiállítás Székesfehérváron december 21-én nyílt meg. *Megnyílt fehérváron a munkásmozgalmi vándorkiállítás.* FN 1949. december 21. 2.

51.

A FEJÉR MEGYEI SZOT MUNKÁJÁT ÉRTÉKELŐ JEGYZŐKÖNYV

[Székesfehérvár], 1949. december 30.

A megyei pártbizottság által kiküldött felülvizsgáló bizottság, melynek tagjai: Adorján Gyula, Farkas Mihály, Kőszegi Károly és Szász István elvtársak voltak, 1949. december 29-én és 30-án felülvizsgálták a SZOT Fejér Megyei Bizottságának munkáját és a felülvizsgálat kiértékelő jelentését az alábbiakban foglalják össze: a felülvizsgáló bizottság megállapította azt a tényt, hogy a SZOT és a különböző szakmák szakszervezeti központjai közös megállapodása szerint a vármegyei SZOT titkárságok –, mivel a különböző szakmák központjai területi és megyei titkárokat állítottak be saját szakmai csoportjaik és üzemi bizottságaik irányítására és szervezésére – csak ellenőrző munkát végeznek.

Ilyenformán, mivel a megyei titkárság teljesen kikapcsolódott az üb.-ok és szakmai csoportok irányításának operatív munkájából, a felülvizsgáló bizottság munkája csak arra szorítkozhatott, hogy a megyei titkárság munkáját az ellenőrzés szempontjából vizsgálja felül.

Ezért különösen pártunk politikai irányvonalának megvizsgálására a megyei titkárság munkájának megvizsgálásán túl, főleg az egyes székesfehérvári és vidéki üb.-ok és szakszervezeti csoportoknál tapasztaltakra támaszkodhatunk.

Jelentésünket a fentiek miatt két részre bontva tesszük meg:

1. A SZOT megyei bizottságának, valamint a megyebizottság által elmondott és az ott tapasztalt anyag általános értékelése, valamint

2. a városban és a megyében megvizsgált üb.-ok és szakszervezeti csoportok értékelése.

1. A megyebizottságnak jelenleg három függetlenített tagja van:

Rácz Kálmán elvtárs megyei titkár: (jelenleg 1 éves pártiskolán).

Tiringer József elvtárs szervező titkár.

Baranyai Zoltán elvtárs káderos.

A reszortfelelősökön kívül egy adminisztrátorral rendelkeznek.

Az MB tagjainak szociális összetétele és tagjainak rövid jellemzése a következő:

Tiringer József elvtárs 1945 óta párttag (MKP), 6 hetes szakszervezeti iskolát és alapfokú pártsemináriumot végzett. Politikailag közepes képzettséggel rendelkezik. Kőműves. Egyenes, párthű elvtárs. Baloldali elhajlásra alkalmas.

Baranyai Zoltán elvtárs 1946 óta párttag (SZDP, 1947-től MKP). Egyhónapos és 4 hónapos szakszervezeti iskolát végzett. 1 hónapos párt- és 1 hetes kádertanfolyama van. Értelmes, politikailag eléggé fejlett, fejlődőképes elvtárs. A múltban magánéletében voltak hibák, kártyázott és ivott. Ezt a hibáját növelése óta úgy látszik levetette. 1949. augusztus 20-án megnősült, azóta rendes családi életet él és munkatársai szerint megváltozott.

Nádas Mária elvtársnő, adminisztrátor, 1947 óta párttag (MKP), 19 éves, politikailag még fejletlen, de megbízható. Főleg kultúrvonalon mozog.

A város és a megye területén összesen 33 üzemi bizottság és 46 helyi szakmai csoport működik. Ezen kívül még 10 szakmaközi bizottság van (a városit is beleértve) a megyében.

Taglétszám az egész megyét beleértve: 17 891 [fő].

Fizető tagok számát nem tudják, de feltételezik, hogy a bejelentett taglétszám 90-95%-a állandóan fizeti a tagdíjat.

A DÉFOSZ munkástagozatoknál a DÉFOSZ-tól kapott jelentések szerint 17 000 tagot tartanak nyilván.

Az üb.-k és a szakmai csoportok vezetőségeinek és tagságának szociális összetételét nem tartják nyilván, és így erre nézve semmi konkrét adatot nem tudnak. Baranyai elvtárs szerint erre nem is fektettek súlyt, mert szerinte az ilyen nyilvántartásra a megyebizottságnak nincs is szüksége.

Tömegszervezetekhez a viszonyuk nem jó. Főleg a DÉFOSZ vonalán jön ez ki erősen. Szerintük a DÉFOSZ megyebizottsága feléjük sem néz. Rossz a viszonyuk a SZIT-tel és a MNDSZ-el is. Panaszolták, hogy a SZIT vezetősége nem engedi a tagjait szakszervezeti vonalon aktivizálni, állítólag azért, mert a SZIT tagok 26 éves korig csak SZIT vonalon dolgozhatnak. A megyebizottság szerint viszont azért nem, mert félnek attól, hogy kádereiket a szakszervezet elveszi. A MINSZ megyei titkárságával, – helytelenül – komoly vitáik voltak ezen a téren.

A felülvizsgáló bizottság megállapítása szerint, ebben az esetben a SZIT helytelenül járt el, de helytelen volt a szakszervezet álláspontja is, mert felesleges vitát provokált a MINSZ-el, ahelyett, hogy az esetet a megyei pártbizottságnak jelentette volna.

Munkamódszer

A SZOT megyebizottságának munkaterve nincs. Állítólag volt egy 6 hónapos általános munkatervük, de azt nem találták. A munkájukat így a napi feladatok szabták meg, amiből következik az, hogy sokszor az események után kullogtak.

A megyebizottság hetenként egyszer értekezletet tart. Az értekezletekre bevonják a két járási titkárt és most már az egyes szakmai területen [sic!], illetve a megyei titkárokat is.

Az mb. értekezleteken sajtóbeszámolót tartanak, és általánosságban foglalkoznak a politikai kérdéssel és szakszervezetet érintő problémákkal.

A jegyzőkönyvek átvizsgálásánál kitűnt, a fentiek mellett az is, hogy napirendi pontjaikat nem beszélik meg, javaslatokat nem tesznek, és nem hoznak határozatokat.

Az ellenőrzést általában szakmaközi bizottságokon keresztül a járási titkárokkal és a megyei bizottság tagjai[val] végzik. Az ellenőrzésben az a módszerük, hogy esetenként egyes üzemekbe kiszállnak,

és konkrétan megvizsgálják az üzem problémáit. A megyebizottság szerint átlag havonként két esetben ellenőriznek le egy üzemet.

Mivel a kezdeményezés nem a megyebizottságtól indul ki, hanem a helyi csoportok saját szakmai központjuktól kapják az utasításokat, így az ellenőrzésen keresztül igyekeznek befolyni a konkrét munka irányításába. Feladatuk, koordinálni a szakmák közötti munkát. Ezt a feladatot szerintük képesek végrehajtani.

Üzemi bizottság és szakcsoport a megye minden üzemében van.

Párthoz való viszony

Sok üzemi bizottságnál az tapasztalható, hogy a párt vezető szerepét igyekeznek elkenni, ami abban mutatkozik meg, hogy az üzemi pártszervezettel nem tárgyalnak meg kérdéseket és anélkül hoznak határozatokat, hogy a pártszervezet véleményét kikérnék.

Ilyen általános elszakadási tendencia mutatkozott meg Kisgyón, Pusztavám, Kincsesbánya bányaüzemeinél, a Bauxitban és a Felmayerben Székesfehérváron, a baracskai ÁVESZ telepen. Ezért kellett leváltani a kincsesi üb. tagjait, a baracskai káderost. Furcsa a helyzet Nagyvenyimen is, ahol maga a vállalatvezető jelenti a pártot és a szakszervezetet egy személyben. A legrosszabb a helyzet az építőiparban és a bányászvonalon. Ezek a szakszervezetek nem tudnak megszabadulni a szakmai sovinizmus helytelen álláspontjától.

Nagy többségünkben azonban az üzemi pártszervezetek igyekeznek a párt irányvonalát az üzemi bizottságokon keresztül érvényre juttatni.

A nagy akciók vezetésénél kétségtelen kidomborodik a párt súlya és vezető szerepe. De az üzem belső életében előforduló problémák megoldásánál sokszor eltérő vélemények vannak a pártszervezet és az üzemi bizottság között. Van azonban néhány olyan üzem is, ahol az üzemi pártszervezet és az üb. között a viszony jónak mondható. Ilyenek pl.: a kórház, a Vadásztölténygyár, az Ercsi Cukorgyár, a városi közművek, városi ÁVESZ.

Kultúrmunka

A megyei titkárságnak van egy központi kultúrgárdája és egy táncegyüttese kb. 30-40 taggal. Az előadandó színdarabok anyagát a Szabadművelődési Felügyelőség szokta adni. A központi kultúrgárda sok helyen és jól szerepel.

A szakszervezeteknek két komoly dalárdájuk van: a MÉMOSZ és a vasutas dalárda. Kisebb dalárdával rendelkeznek még: a Vadásztölténygyár és a háztartási alkalmazottak helyi csoportja.

Zenekarral a Vasutas Szakszervezet rendelkezik.

A központi kultúrgárdán kívül még 8 különböző üzemben van kultúrgárda. A kultúrgárdákat általában kedvelik, előadásaink látogatottak és komoly tömeget mozgatnak meg.

Termelés kérdése

A termeléshez való viszony az üb. valamint a szakszervezeti tagság részéről általában jó, mert ezt a kérdést mindenütt a párt tartja a kezében.

A termeléshez való jó viszonyt alátámasztják a következő tények: a megye összes számottevő üzeme már befejezte hároméves tervét. A termelékenység a megye üzemeiben állandó emelkedést mutat. A legjobb eredményeket elért üzemek a Bauxit, Felmayer, és a Weiss és Tull bányagyár, de minden üzem néhány százalékkal túlteljesített.

A munkaverseny kiszélesítésének érdekében az üb. titkáraival és termelési felelőseivel megyei értekezletet tartott az mb. Ezt a kérdést állandóan napirenden tartják és oktatási vonalon is foglalkoznak vele.

Sztálini felajánlások¹ során kitűnt a Vadásztöltény, a Felmayer, a Bauxit és a Weiss és Tull a városban, Pusztavám és Kincsesbánya vidéken. Azonban a többi üzemek is túlteljesítették a felajánlásukat.

A felajánlásoknál egyedül a vasútnál volt baj, ahol azt mondták, hogy a sztálini felajánlás csak szimbólum, az esztorgályosoknak olyan munkát adtak, minek a termékeit csak 10 év múlva fogják felhasználni (csapszegeket). Betetőzték ezt azzal, hogy a sztálini műszakon elért kimagasló százalékokat a vasút nem akarja kifizetni.

Egyéni munkaverseny

A sztálini felajánlások előtt az egyéni munkaverseny még nem volt kifejlődve a megye üremeiben. A sztálini felajánlások, és különösen a sztálini műszak után nagy lendületet kapott az egyéni munkaverseny. Az egyéni versenyzők száma állandóan nő és az eredmények is kitűnőek. (Kimutatások mellékelve.)

Munkamódszer-átadás még csak az üzemeken belül folyik. Üzemek között még nincs megszervezve.

A brigádmozgalom fejlődését az egyéni verseny rohamos fejlődése megállította. Ez arra mutat, hogy nincs az üzemekben kellően tudatosítva az a tény, hogy a brigádmozgalom fejlődése nélkül az egyéni verseny szétszórta válik és visszaesik. Üb.-ink, de dolgozóink sem értik meg még azt, hogy a több termelés és a versenymunka alapvető feltétele a brigádmozgalom kiszélesítése.

Egyéni felelősség és munkafegyelem az üzemekben. Az egyéni felelősség üremeinkben még nincs kiépítve. Ehhez a kérdéshez úgy látszik sem a szakszervezet, sem az üzemi bizottságaink nem mernek hozzányúlni.

Most, hogy a részlettervek feldolgozása január 1-től megindul, előtérbe kerül az egyéni felelősség kérdése is.

A munkafegyelem általában jó. Akad azonban kirívó eset is, amiket az üb.-ok igyekeznek keményen, – sőt néha kissé túl keményen is – (azonnali elbocsátás nevelés helyett) csírájában elfojtani.

A késések csökkentek. A beteglapokért jelentkezők száma is állandóan csökken. Ebben az egészségügyi szakszervezeteknek is komoly szerepe van.

Természetesen az eredmények még nem kielégítőek, és ezen a téren még sok javítani való van.

Tájékoztató Iroda² határozatait az mb. értekezleten megtárgyalta és szeminárium-szerűen feldolgozta. A feldolgozott anyag leviteléről azonban már megfledkeztek.

Az ötéves terv beindítása érdekében megszervezték Gerő elvtárs rádióbeszédének³ meghallgatását az összes üzemekben. Az üb.-ok tervfelelőseivel külön értekezleteket tartottak, ahol megtárgyalták a január 1-től meginduló tervfelbontási mozgalom megszervezésének kérdését. Felhívták az üzemi bizottságok figyelmét arra, hogy az üremeinkben szervezzék meg január első felében a dolgozók felajánlási mozgalmát, hogy a tervév első 3 hónapos részlettervét március hó 21-ig a Tanácsköztársaság 31. évfordulójának napjáig teljesítik. Ezt az összes üzemekben és szakcsoportokban tudatosították.

A termelésben kiváló eredményt elért dolgozók neveit a SZOT megyei székházában és az üzemekben falitáblákra kiírják. A Bauxitban pl. hangos beszélők naponként bemondják a legjobb eredményt elért munkások teljesítményét. A helyi sajtóval szoros kapcsolatot tartanak fenn, és naponként informálják a termelés és a versennyel kapcsolatos kérdésekről, amit a sajtó leközl. A kiváló eredményt elért dolgozók népszerűsítése egyedül a bányauzemekben nem megy. Itt csak akkor beszélnek ezekről a dolgokról, ha valaki kimegy hozzájuk, és kérdéseket tesz fel a termelés kérdéseivel kapcsolatban.

Az üzemi háromszögek munkája általában kielégítő, bár sok helyen komoly hibák mutatkoztak.

A heti értekezleteiket rendszeresen megtartják, ahol megtárgyalják az üzem termelési és egyéb belső problémáit. Gyakran előfordul az az eset, hogy a vállalatvezető kezében tartja az üb.-t és a pártszervezetet is, ami annak tudható be, hogy egyes vállalatvezető elvtársak, vagy helyetteseik politikailag sokkal képzetebbek, mint az üb., vagy a pártszervezet üzemi titkára.

Ez a helyzet a Bauxitban Skolnik vállalatvezető-helyettes részéről, Ercsiben a cukorgyárnál Schön elvtárssal kapcsolatban. A fenti elvtársak jóindulatúak, de megfélemedtek arról, hogy maguk mellé neveljenek megfelelő kádereket.

Járási titkárok munkája felerészben kielégítő, felerészben gyenge. Az a helyzet ugyanis, hogy a megyében mindössze két járási titkár van.

Tamás Gyula elvtárs a Sárbogárdi járásban, ahol három üzemet kell összefognia. Feladatát jól látja el.

A másik járási titkár Tajti Péter elvtárs viszont képtelen ellátni a Móri és a Bicskei járási titkári teendőket. Tajti elvtárs leváltását egyébként már az idén javasolta a pártbizottság, de úgy látszik, hogy erre csak most fog sor kerülni.

A Szovjetunióhoz való viszony

Ezen a téren nem lehetett tiszta képet szerezni a megyebizottságtól. A megyebizottság szerint a termeléssel kapcsolatban különösen a Sztahanov-mozgalomban,⁴ vagy egyéb technikai újítási kérdéseknél, ami a Szovjetunióval kapcsolatos, a dolgozók jól viszonyulnak és ezekről előadásokat szívesen hallgatnak. Ugyanakkor meg lehet állapítani azt, hogy ha a Szabadművelődési Felügyelőség szovjet filmeket visz ki az üzemekbe lepergetni,⁵ az előadáson alig 30-40-en vesznek részt. Általában jellemző azonban, hogy a nyílt filmszínházakban is, üzemi dolgozóink nem látogatják az orosz filmek előadásait.

A gyűléseken, ahol a Szovjetunióval foglalkoznak az előadók, még érezni lehet egy bizonyos fokú tartózkodást és közömbösséget. Ennek főleg az az oka, hogy az üzemi bizottságok majdnem mindenhol minden lelkesedés nélkül, automatikusan foglalkoznak a Szovjetunió kérdéseivel.

Az üzemi dolgozók nem viseltetnek ellenszenvvel a Szovjetunióval szemben, inkább passzívak, ami annak a következménye, hogy ezen a téren nem volt kellő felvilágosító munka, és nem ismerik a Szovjetunió jelentőségét a nemzetközi viszonylatban, de nem ismerik fel azt sem, hogy mit jelent számunkra a Szovjetunió.

Az üzemek legtöbbjében komoly könyvtárak vannak, amelyben kiváló szovjet írók remekművei nagy számban találhatók. Dolgozóink ezeket a könyvtárakat alig, vagy egyáltalán nem veszik igénybe.

A SZOT megyebizottság konkrét felvilágosító munkát nem végzett ezen a téren. De nem végeztek az alsóbb szervek sem, és a Szovjetunióról csak értekezleteken, gyűléseken szoktak néhány szóval megemlékezni.

A kérdésre egy kicsit rávilágít a kincsesbányai eset, ahol Izsmán Károly volt üb. titkárt nem utolsó sorban azért kellett leváltani, mert Szovjetunió ellenes megnyilvánulásai voltak[ak]. (A SZOT megyei titkársága ebben a kérdésben nem ment tovább a leváltásnál.)

Kozmopolita és pacifista elhajlásról a megyebizottság tagjai nem tudnak, illetve ők ilyesmit nem tapasztaltak.

Jobb- és baloldali elhajlásokkal már más a helyzet. Magában a SZOT megyebizottságában is volt egy bizonyos fokú hajlam a tréd-unionizmusra.

Kisebb mértékben volt tapasztalható szindikalista vonal a Magasépítő NV-nál és még több üzemi szakszervezeti csoportnál. Ez a pártszervezet lebecsülésében, a párttól való elszakadásban és a túlzott szakmai sovinizmus jött ki. Kisgyónon pl. előfordult az a furcsa eset, hogy Rákosi és Sztálin elvtár-

sak képét eldugták, ugyanakkor Zgyerka⁶ elvtárs hatalmas nagyságú képét hagyták csak fenn a falon egyedül.

A bányász szakszervezeti csoportoknál és a MÉMOSZ csoportoknál egyébként még igen erős szakmai sovinizmus tapasztalható.

Baloldali elhajlás mutatkozott meg Baracskán, ahol az üb. titkára az AVESZ-nél diktátoroskodott, vagy Pusztavámon a bányai üb.-nél, ahol az üb. titkár parancsolgatott, a tagság viszont meg akarta verni a vállalat vezetőjét, mert fürdőszobás lakása van.

De sok helyen hiba van a fegyelmi bizottságok munkája körül is. A legtöbb fegyelmi bizottság nem a dolgozók nevelésére vette az irányt, hanem a könnyebb ellenállás irányában haladva a legkisebb fegyelmezetlenségért, vagy hibáért a munkából való elbocsátást javasolja.

A jól dolgozó párttonkívélieket bevonják az üb.-ok és szakcsoportok reszortbizottságainak munkájába, néhol az üzemi bizottságokba, de főleg bizalminak választják meg őket. Az üb. párttonkíväli tagjainak % aránya megyei viszonylatban kb. 10-22%.

Párttagjelölt-felvétellel sem a SZOT megyebizottsága, sem az üzemek üb.-re szervezeten mind ez ideig nem foglalkozott.

A városi szakmaközi bizottság vidéki munkájához semmiféle támogatást nem ad a megyebizottság. A megyebizottság az aktívát vidékre nem tudja aktivizálni. Nem értik meg az aktívák mozgatásának jelentőségét. Útiköltség és közlekedési nehézségekre hivatkoznak.

Jellemző, hogy legjobb aktívájuk egy zenész, név szerint Lévai József, akit nagyüzemi propaganda-munkára szoktak kiküldeni.

Járási és helyi aktíváikat – arra való hivatkozással, hogy az üzemek közötti távolságok nagyok – nem tudják mozgatni.

A DÉFOSZ munkástagozatok kérdésével nincsenek tisztában, amit bizonyít az is, hogy mechanikusan elfogadják a DÉFOSZ-nak a jelentését, amelyben 17 000 munkástagozati tagságot jelent. A DÉFOSZ tagozatokat szakszervezeti vonalon vidéki szakmaközi bizottságoknak kellene irányítani, a bizottságokba küldött DÉFOSZ tagokon keresztül. Ez az irányítás azonban igen kétséges, mert magának a SZOT megyebizottságának sincs semmiféle kapcsolata a DÉFOSZ megyebizottságával. Ezen kívül a szakmaközi bizottságok nagy része most lett újjászervezve, de a régebben megszervezett szakmaközi bizottságok munkájáról sem tudnak konkrét adatokat felmutatni.

A megyebizottság és az alsó szervek között – a vasút kivételével – a viszony általában jó. Az alsó szervekkel való jó viszony a szoros kapcsolaton, a gyakori üzemlátogatáson keresztül, és abban mutatkozik meg, hogy az mb. által szervezett értekezletekre mindenhol és minden esetben be szoktak jönni a meghívottak.

Ez a jó viszony megmutatkozik még abban is, hogy az alsóbb szervek pontosan küldik jelentéseiket, és elég élénk levelezést tartanak fenn a megyebizottsággal.

Politikai és szakmai oktatás

A megyében 108 politikai szeminárium folyik az üzemekben. A szemináriumok anyagát a SZOT adja. A hallgatók száma kb. 2500, a beérkezett jelentések szerint. Mai napig ellenőriztek a 108 szemináriumból a megyebizottság által 22-t. A többi szeminárium ellenőrzését a helyi üb.-ok és szakcsoportok végzik, amiről írásbeli jelentést adnak az mb. oktatási bizottságának.

A szemináriumok politikai színvonaláról, valamint a lemorzsolódásról nincs tiszta képük.

Szakmai vonalon tartottak gépállomás-mesterképző előkészítő 2 hónapos tanfolyamot, amit 26 jelentkezőből 19 személy végzett el jó eredménnyel.

Most indítanak 80 fővel egy 3 hónapos esti politikai iskolát. Az összes nagyüzemekben a Vöröske-reszt bevonásával 32 helyen üzem-egészségügyi előadásokat tartanak.

A kimondottan szakmai tanfolyamokat 6 helyen az Iparügyi Minisztérium⁷ tartja. Ezekhez a tanfolyamokhoz a SZOT megyei bizottsága politikai előadókat ad.

Egy tömegszeminárium folyik a Magasépítő NV-nál kb. 250 hallgatóval.

A megyebizottság oktatási bizottsága versenyre hívta ki a Győr megyei SZOT oktatási bizottságát, amit az el is fogadott.

A bizalmiak hálózata minden üzemben ki van építve. A bizalmiak nagy általánosságban rosszul működnek, és feladatuknak főleg a tandíjak beszedését tartják. Politikai, termelési és versenykérdéssel csak alig, vagy egyáltalán nem foglalkoznak.

A bizalmi személyi összetétele, illetve azok kiválogatása nem megfelelő. Irányításuk az üzemi bizottságon keresztül történik.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/4. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

¹ Sztálin 70. születésnapját látványos keretek között ünnepelték meg 1949. december 21-én. Az ipari és mezőgazdasági üzemek Sztálin műszakot vállaltak, szocialista munkaversenyekkel ünnepelték Sztálin születésnapját.

² A Moszkvából irányított nemzetközi kommunista szervezet 1947. szeptember 22–27-én a Varsó közelében fekvő Szklarska Poreba helységben alakult meg Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája (Kominform) néven. Határozatait, elvi állásfoglalásait a kommunista pártok számára kötelező jellegűen betartandók voltak. Székely 2000: 62–74.

³ A Kossuth rádió december 21-én, szerdán este nyolc órakor közvetítette a Sztálin ünnepséget és Gerő Ernő beszédét.

⁴ Sztahanov, Alekszej Grigorjevics (1906–1977) „szovjet” bányászról elnevezett mozgalom. 1935-ben egy műszak alatt tizennégyszeres normát teljesített, majd pár hét múlva ezt az eredményt is túlszárnyalta. Ezzel Sztahanov lett a szocialista munkás példaképe, a munkateljesítmény növelését célzó propaganda központi figurája. Halála után ismerték el, hogy rendkívüli munkateljesítményét nem csak a saját erejéből érte el, hanem a társai aktívan segítették.

⁵ Levetíteni.

⁶ Zgyerka János.

⁷ Az Iparügyi Minisztérium az 1949. évi XV. törvény értelmében megszűnt és helyette Nehézipari Minisztérium illetve Könnnyűipari Minisztérium alakult. A magyar állam 1985: 311.

1950. évi dokumentumok

A KLERIKÁLIS REAKCIÓ TEVÉKENYSÉGE FEJÉR MEGYÉBEN¹*Székesfehérvár, 1950. január 11.*

MDP Fejér Megyei Pártbizottsága, Székesfehérvár.

107/1950.

Ka/

Székesfehérvár, 1950. január 11.

Tárgy: A klerikális reakció tevékenysége
Fejér megyében.MDP Központi Vezetősége
Agitációs Osztály

Budapest

A klérus Fejér megyében, mint elmaradott dunántúli megyében igen erős tömegbefolyással rendelkezett a múltban. A nagybirtokos rendszer felszámolása már 1945-ben alapjaiban rendítette meg a klérus intézményes hatalmát, de korántsem csökkent a tömegbefolyása olyan mértékben, hogy arányban lett volna pártunk országosan és egyénileg más vonalon elért eredményeivel. Felszabadulás után minden pártunkkal szembenálló erő szövetségeként (a jobboldali szociáldemokratákat is beleértve) észlelhettük a klérus munkáját. A klérus tevékenységének súlypontja a város és a nagyközségek. A tanyákon és pusztákon érték el a legkisebb eredményeket, mert ezek lakossága nagy többségben pártunkat követő agrárproletárok.

Pártunk, demokráciánk eredményei folyamatosan alakították a klérus stratégiáját. Az első időben szinte kizárólag a város volt a döntő harci terület, ahol főleg a kispapok jobbszárnyára, a meglehetősen nagyszámú ún. „klerikális hivatalnoki középosztályra” támaszkodott. A legerősebbek azonban és a legveszedelmesebbek a városban, a paraszti körzetekben (Alsóváros, Felsőváros) voltak.

Mikor a városban a jobboldali szociáldemokraták szétverése után végleg eldőlt javunkra a harc, a súlypont a nagyobb községek területére tevődött át (Ercsi, Mány, Sárosd, Káloz, Bicske, Bodajk, stb.). Ezeken a területeken a klérusnak sikerült komoly eredményeket is elérni, amit főleg annak köszönhet, hogy egyes helyeken (Vál, Ercsi, Bicske) még a pártvezetőségeket is ellepő kisiparos és félkulák rétegekre tudott támaszkodni.

A fordulat éve után egyre gyakrabban látogattak le a párt „kiszármazait”, a „kommunista tanyákra”, és 1949 őszén komoly méretű, mozgékony erővel (motorosok) operáló hálózatuk épült ki. A párt nagyobb akcióival azonos időben (pl. tervkölcson, mélyszántás) apácák, kolduló barátok, motoros papok tömege lepte el a megyét.

Tevékenységük élénkült az utóbbi hetekben, és napról napra szorosabban fonódnak össze valláskülönbségre való tekintet nélkül a kuláksággal.

Klérus harci módszerei

A klérus harci módszereinek alapvető jellegzetessége, hogy minden alkalmat törekszik megragadni a tömegek megmozgatására. A kedvező időjárás alatt, pl. tavasszal, nyáron, ősszel zárandoklatokat, körmeneteket tartott. Zavaró akcióink sikerei pl. bodajki búcsú (politikai) szétverése óta egyre gyakrabban védettebb helyen igyekszik vinni akcióit be a templomba, amihez nem kell fölvonulási engedélyt kérni a rendőrségtől, mint pl. a körmenethez.

A klérus egyre inkább rámege a házi agitációra, családlátogatásra, melyet mindig összekötnek valamilyen akcióval. Pl. gyűjtés, szentképárusítás, stb. Előfordul nem egyszer, hogy a faluban idegen, civil ruhás nők kísérték őket. Pl. Nagylángon és Soponyán a szentkép árusításnál. A klérus az istentiszteletek látogatottságának fokozása érdekében neves hitszónokokat hoz le vendégszerpelni Budapestről.

A betiltott és felosztatott szentegyesületek, stb. pótlására új szervezeti formaként erőteljesen rámennek az oltáregyletek és egyházi énekkarok szervezésére. Az utóbbi hetekben több értekezletet rendeztek ezek vezetőinek összefogására.

A megye legjobban szervezett egyházi énekkara, a fehérvári Szent Cecília kórus, amely már falujárással is kísérletezett, Martonvásáron rendezett egyházi hangversenyt. A megye más területén is (pl. Dunapentele, Adony) szerveznek egyházi énekkarokat. Az egyházi énekkar, mint fedőszerv és az egyházi hangverseny, mint eléggé kedvelt propagandaeszköz, nem veszélytelen jelenség.

A klérus káderpolitikája

A fehérvári szemináriumban rendkívül erőteljesen folyik a papi káderok képzése. Néhány héttel ezelőtt avatták fel a papi szeminárium újjáépített épületszárnyát,² és Shvoy az ünnepségen kihangsúlyozta, hogy: „a modern kor szellemének megfelelő papokra van szükségünk”. Az új típusú papi káderok valóban rugalmasabbak, tehát veszélyesebbek is, mint a régi vágású öreg papok. A nagylóki plébános nemcsak lebeszéli az asszonyokat az MNDSZ-be járásról, de a nőnap ideje alatt a lakásán tangóharmonikázik, és táncoltatja az asszonyokat. Nem egy helyütt a papok, hogy megszerettessék magukat az úttörőkkel, pl. futball[-labdát] ajándékoznak a csapatnak.

A klerikális reakció tevékenysége

A klérus számára egyik legfontosabb terület, amely felé élénk tevékenységet is fejtenek ki, a nők, az anyák. A szülői munkaközösség felé erősen támadtak a szabad hitoktatás kérdésében. Pl. Sárosdon Majlát³ plébános majdnem keresztülvitte beépített hívőin keresztül, hogy a sárosdi szülői munkaközösség kollektívan követelje a vallásoktatás kötelezővé tételét. A munkaközösség kommunista elnöke és a gerinces kommunista szülők csak nehezen szerelték le támadásukat. A pap nem egy esetben kártékony beszélgetéseket folytat pl. a termelőszövetkezeti csoport tagjainak feleségeivel, és nem egyszer nem sikertelenül igyekszik befolyásolni őket. Egy egés[z] sor MNDSZ szervezetben (Cece, Nagylók, Bodajk, stb.) jelentős befolyása van a klérusnak. Dunapentelén az apácák a gyermekáldás ellen agitáltak, és egyes fiatalasszonyokat konkrétan kioktattak az „angyalcsinálásra”. Az MNDSZ nagy ellenagitációval válaszolt, és a községben jelentős hangulatot sikerült a nemzetgyarapodási szempontból is igen káros agitációt folytató apácák ellen kialakítani.

A klérus hatalmas nevelési bázisának, az iskoláknak elvesztése után is mindent elkövet a gyermekek politikai megfertőzése érdekében. Pl. Merész Gáspár szárazréti ciszter pap versenyt szervezett az általános iskolások között, [m]elynek keretében pontozza a gyónást és a templomba járást. A papi értekezletek és a papoknak hívők között folytatott agitációja fő témája, hogy [a] kommunista tanárok „mi mindent követnek el az isteni tanokra való oktatás megakadályozása érdekében”. A Móri járásban több helyütt is előfordult, hogy a pap azzal igyekezett hittantanulásra buzdítani a gyermekeket, hogy a jó hittanostályzat befolyásolja az általános tanulmányi előmenetelt, [...]osztályzatát. Ennek visszaverésére a tankerületi főigazgatóság külön e célra kibocsátott és a tanulók előtt felolvasott körlevelében hivatalosan megcáfolta a papi mesterkedést. A klerikális reakció éberén figyeli a dolgozó parasztság hangulatát, s minden lehetőséget kihasznál, hogy a dolgozó parasztokat uszályába kísérelje vonni. A klérus fővonala a szabad hitoktatáson kívül a panaszkodási hangulat szítása és táplálása. Megkísérelte [meg]nyergelni az adófizetéssel szembeni egyes helyeken kialakult nem ked-

vező hangulatot. Pl. Nádasdladányban a katolikus pap egy állítólagos körlevelet olvasott fel, amelyben a pápát idézte, aki arra kéri a parasztokat, hogy tekintsenek feléje „mert ő most azért imádkozik, hogy mindenki adóját és tartozását engedjék el”. Utána arról beszélt, hogy az ország vezetői félrevezették a dolgozókat. A katolikus klérus, mint politikai reakció legélesebben a református kulákkal való összefogásában lepleződik le, pl. Polgárdin a karácsonyi ünnepek alatt valláskülönbségre való tekintet nélkül tömegesen látogatták a kulákok a papok házait. A kulák fiatalok, akik meglehetősen el vannak szigetelve a fiatalság jelentős részétől, a legtöbb helyütt a pap köré csoportosulnak.

A klérus „külpolitikája”

A klérus a párt békepolitikája elleni harcot nem nyíltan folytatja. Újabban a „békevonaluk” az, hogy „a béke megőrzéséért munkálkodik és imádkozik a pápa őszentsége is, tehát minden katolikus imádkozzon a pápáért, hogy annak akarata valóra váljon”.

A szent évet⁴ bevonják a „békeakcióikba”. Shvoy püspök a 24-i karácsonyi misén arra kérte a hívőket, hogy „a szent évben méltó katolikusok legyenek és imádkozzanak a pápáért, hogy annak akarata érvényesüljön”. Így igyekeznek ellensúlyozni békeagitációnkat. Karácsonykor felolvasták a pápai bullát, amely a szent év politikai vezérfonala. Egyik főmotívuma a bullának, hogy a „társadalmi osztályharcot” és a „romlott nemzedéket”, mint a béke ellenségét állítja be.

Az alsópapság

Rendkívül erősen megnyilvánul az alsópapság anyagiassága. Sokat panaszkodnak a városra, mely nem teljesíti „kegyúri kötelmeit” (nem ad pénzt).

Állandó rémhírek között élnek, hogy megjön-e, vagy elmarad az állami támogatás, „a kongrua”.⁵ Sokat panaszkodnak anyagi nehézségeikre. Sok bajuk van az egyházi földekkel. (Különösen [a] tagosítás óta.) Az adózás, beszolgáltatási kötelezettségeik miatt is számos hivatali kellemetlenségük van. Több pap már javasolta, hogy mondjanak le a földről, „hiszen azokkal több a baj, mint a haszon”.

Nem egy pap pl. a volt csóri plébános azt hangoztatta, hogy minden nehézségnek, kellemetlenségnek fő oka Shvoy püspök magatartása. Általában Shvoytól félnek, de haragszanak rá még a kánonok is. (Pl. Hajós kánonok.)

Az alsópapság és Shvoy közötti viszonyra jellemző, hogy a főpap több ízben is kifogásolta, hogy papjai igyekeznek elszabotálni körlevelei felolvasását, vagy úgy olvassák fel, hogy a szöveget megváltoztatják, vagy alig hallhatóan olvassák fel.

Több helyütt pl. Vajtán, Csóron, Gyúron igyekeztünk politikailag is kihasználni ezt az adottságot. Shvoy élesen üldöz minden demokráciával szimpatizáló papot. Pl. a csóri papot elhelyeztette, a vajtaikat nyugdíjaztatta.⁶ A községi plébánosokhoz [sic!] számosan hajlamosak pártszervezeteinknek kisebb kéréseit pl. a mise időpontjainak megváltoztatása, teljesíteni, de magatartásukat erősen befolyásolja, hogy Shvoy a falvakat járó apácákkal és kispapokkal állandóan ellenőrizteti őket.

A klérus akciói

A klérus az elmúlt hónapokban három nagyjelentőségű akciót bonyolított le: szeptember 16–17-én a bodajki búcsút, október 16-án a vallásoktatásra járó gyermekek megáldását Fehérváron. Mindkét akcióra, különösen a másodikra, pártszervezeteinek mozgósításával döntő ellenhatást tudtunk gyakorolni, és a tömegeket el tudtuk vonni (mindkettőről az agitációs osztályra külön jelentést küldöttünk).

A klérus harmadik akciója a karácsonyi éjféli misékre való tömegmozgósítása, mely különösen a városban jelentős sikert hozott számára, kb. 5000 ember hallgatta végig Fehérváron.

A falusi osztályharc egyik legalapvetőbb eredménye a kulák fokozódó elszigetelése falun. Egyre inkább egymás között élnek, és legfőbb kapcsolatuk a pap. Ez a kulák elleni harc élesedésével párhuzamosan gyengítőleg hat a klérus tömegvonzására is, ami rendezvényeik (néhány kivétellel) viszonylagos sikertelenségéből is tapasztalható. A klerikális reakció rémhírei is sokat veszítettek hite-lükből a dolgozó parasztok előtt. A szervezeti mozgalom jelentős megerősödése megyénkben összefügg a klerikális reakció tömegbefolyásának szűkítése érdekében folyó harc eredményeivel.

A klérus kezd óvakodni a túlzottan provokatív politikától. Pl. a pápai határozattal kapcsolatban⁷ több fehérvári pap úgy vélekedett, hogy „nem érdemes a határozat túlzott proklamálásával a helyzetet még jobban kiélezni”.

Szervezeti mozgalmunk, pártszervezet[e]ink vonalán még nem egy esetben tapasztalható klerikális ellenséges elemek jelenléte és befolyása. (Pl. a polgárdi szervezet raktárosa, több pártszervezetünk titkárának gyereke hitoktatásra jár, stb.) Ezekkel a jelenségekkel szemben mégis az tapasztalható, hogy pártszervezeteink lassan kitanulnak és megedződnek a klerikális reakció elleni harcban. Pl. Dunapentelén az MNDSZ vonalán azonnal visszaütöttek az apácák „angyalcsináló” agitációja ellen. A klerikális [...] „utánnajárják” [sic!] népnevelőink. A felvilágosító munka következtében nő dolgozó parasztságunk politikai ellenálló képessége a klerikális reakcióval szemben. A tél folyamán megindult Szabad Föld Téli Esték előadásai a klerikális befolyás kiküszöbölését célzó nevelőmunkának jelentős részét képezik. Az úttörőmozgalom nevelőmunkája is jelentős eredményeket mutat-hat fel ezen a téren. Pl. 1949 karácsonyán már minden gyerek tudta, hogy a karácsonyfát és az ajándékokat a szülők veszik, és így eloszlatták náluk a klerikális nevelés szempontjából fontos hie-delmet. A természettudományokkal való fokozott foglalkozás (pártiskolák, iskolák, Szabad Föld Téli Este, tömegszervezetek) is nagy lépést jelentett ezen a téren.

Pártszervezeteink klerikális reakció elleni harcára jellemző, hogy legtöbb esetben defenzívában van-nak. A klerikális reakció ellen elért eddigi eredményeink túlnyomórészt a párt helyes központi poli-tikája és nem [a] helyi pártszervezeteink harcának tudható be.

További feladataink: a párt, a természettudományos oktatás és a falusi kultúrmunka mennyiségi és minőségi fejlesztésében vannak.

Elvtársi üdvözlettel:

Kardos István
m. agit prop titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 1. fond 2/61. ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ Másodközlés. Megjelent: Archivnet. 5. évfolyam 5. szám. <http://www.archivnet.hu/>

² A szeminárium második emeletének a felépítésére 1949-ben került sor, 220 000 forintért. Mózessy (szerk.) 2002: 107.

³ Majláth János.

⁴ 1950-ben jubileumi Szentév volt, melyet a Pápa 1949 karácsonyán nyitott meg. A Szentévi Bizottság a Székesfehérvári egyházmegyében is kidolgozta a Szentév egyházmegyei programját. Shvoy erről így ír önéletrajzában: „Különböző ájtatos-ságokat vezettünk be, zarándoklatokat a templomok látogatására, böjtöt, önmegtagadást a búcsúk elnyerésére.” Mózessy (szerk.) 2002: 107.

⁵ Kongrua: a lelkipásztorkodó papság ellátásáról való gondoskodás olyan esetekben, amikor a lelkipásztori hivatallal nem jár együtt megfelelő javadalmazás. Az egyházi birtokok államosítása után nagyon megnőtt a jelentősége, mivel a megélhetés egyetlen forrása lett. Lásd: Magyar Katolikus 2002.

⁶ Csóron Csányi László szolgált 1933-tól 1949-ig, majd Makai Lajos 1949-től 1952-ig. Vajtán Udvardi Ignác 1948-tól 1949-ig szolgált, majd őt követte Zahola Károly 1962-ig.

⁷ A Szent Officium Sacra Congregatioja 1949. július 13-án tette közzé a kommunizmust elítélő rendelkezéseit. Eszerint a kiátkozás terhe mellett tilos volt a kommunista pártba belépni, azzal rokonszenvezni, kommunista doktrínákat terjeszteni, olvasni. Gergely 1982.

53.

AZ MDP FEJÉR MEGYEI BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE A TALPVÁSÁRLÁSI
HISZTÉRIÁRÓL

Székesfehérvár, 1950. január 17.

MDP Fejér Megyei Pártbizottság Székesfehérvár

144/1950.

Ka/Bo

Kérjük e számra feltétlenül hivatkozni.

Székesfehérvár, 1950. január 17-én

Tárgy: Jelentés a talpvásárlási hisztériáról

MDP Központi Vezetősége

Agitációs Osztály

Budapest

Kedves Elvtársak!

Székesfehérváron az elmúlt napokban a reakció egy új tömegagitációs módszerével találkozunk.

A szakszervezeti titkárságnak a péntek du. folyamán 8 üzem telefonálta és jelentette, hogy nagyobb számú talpbőrre van szükségük, mert egyes helyeken (Tüzép, NV) állítólag több munkásnak olyan rossz a cipőtalpa, hogy nem tud munkába jönni, és a városban nem lehet talpat kapni. Azonnal láttuk, hogy reakciós vonalról van szó, és három üzemben megnéztük közelebbről a kérdést.

Pl. a Bauxitban nem tudtak mást, mint hogy valaki a Vadásztöltényből áttelefonált valakinek, hogy itt írassanak talpat. Hivatkoztak arra is, hogy az üb. adminisztrátora bent volt a szakszervezetek megyei titkárságán és hallotta, hogy Baranyai Zoltántól, a szakszervezetek megyei titkárhelyettesétől egy üzem szociálpolitikai felelőse talpat kért. Kósa (bauxit üzemi szoc. pol felelős) elvtárs a párt- és üb. titkár tudta nélkül felhívta a megyei szakszervezetet s megkérdezte, hogyan oldják meg a munkásság talpigényeit. Baranyai elvtárs, aki látta, hogy már sokan benne vannak a hisztériába, helytelenül nem magyarázta meg, hogy itt reakciós mesterkedésről van szó, félvén attól, hogy ezzel csak fokozza a beszerzési pánikot, azt javasolta, hogy írják össze, hogy az üzemben kinek van szüksége talpra. Így a városi üzemekben (a hozzávetőleg becslések szerint) a munkások és hozzátartozóik számára kb. 2000-2500 talpat követeltek.

A megyei pártbizottság a pénteki késő du. órákban szerzett tudomást a hangulatról. Azonnal intézkedtünk, hogy Budapestről kb. 4-500 talpbőrt hozzanak be a városi népboltba. Másnap reggel kiszálltunk a Bauxit üzembe és a kórházba, majd a Vadásztölténybe, hogy a helyszínen is megvizsgáljuk a kérdést.

A Vadásztölténygyárban a párt és üzemvezetés nem tudta először megállapítani, hogy ki telefonálhatott át a Bauxit gyárba a talpügyben. Sikerült megállapítanunk, hogy egy özv. Kutai Elekné nevű élelembeszerező volt az, aki nem tudta megmondani, kivel beszélt a Bauxit gyárból. Özv. Kutai Elekné a háború előtt egy tiszthelyettesnek volt a felesége, akitől háború után elvált, majd férjhez

ment egy magnagykereskedőhöz, később özvegy lett. Az üzemből már többször el akarták távolítani magatartása, reakciós politikai beállítottsága miatt, de figyelembe vették (Ferenc Mózes személyzeti felelős szerint), hogy Németh István volt megyei titkár elvtárs helyezte oda. Jelenleg is fegyelmi folyik ellene egy feketén vágó hentessel fennálló kapcsolata miatt. Megtaláltuk azt, akinek a Bauxit üzembe telefonált, Erdélyi nevű reakciós beállítottságú műszaki tisztviselő, aki szétvitte az üzembe a talpkérdést.

Megállapítottuk, hogy pl. a kórházban kb. három hete osztottak talpat, a Bauxitban állandóan hangszórón reklámozzák az üzemben 10 hetes részletre kapható Delka cipőket, amit a dolgozók jelentős számban vásárolnak is, és a Vadásztölténygyárban semmi indok nem szól a talp igénylések mellett.

A talpvásárlási hisztéria feltétlenül összefügg a reakció háborús rémhíreinek valamelyikével, amely különféle ruházkodási anyagok hamaros eltűnését jósolja, „mert minden a hadseregnek kell”.

A népboltban kb. szerda óta valóban kifogyott a talp. Ezeket a változatokat a reakció ügyesen összekombinálta, és erre építette egész akcióját.

Pl. a Bauxitban, ahol a szoc. pol. felelős „saját szakállára” indította meg a talpfölírást, megállapítottuk és megértettük a párttitkárral és az üb. titkárral, hogy elmulasztották a kötelező éberséget, és nem figyeltek föl a reakció dolgozókon keresztül ható pánikkeltő agitációjára. Fölhívtuk a figyelmeztetést, hogy a hasonló akciók esetén a szoc. pol. felelős előzőleg beszélje meg az üzemi háromszöggel.

A Bauxit párttitkára üzemgyűlést akart a reakciós agitáció visszaverésére összehívni, amit helytelenítettünk, és a népnevelők csendesen leszerelték a nagy lendülettel indult reakciós akciót.

Ez esetet azért közöljük az elvtársakkal, mert tudomásunkra jutott, hogy Pápán is történt hasonló, és így gondolván, hogy az ország más részén is felütheti fejét, közöltük tapasztalatainkat.

Elvtársi üdvözléssel:

Kardos István

(Kardos István)

m. agit prop titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/57 ö. e. Saját kezű aláírással, hitelesített, géppel írott tisztazat.

54.

HATÁROZAT AZ EGYÉNI MUNKAVERSENY ÉS SZTAHANOV-MOZGALOM KISZÉLESÍTÉSÉVEL KAPCSOLATBAN

[Székesfehérvár], 1950. január 18.

Szigorúan bizalmas!

Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Pártbizottsága Titkárának
1950. január 18-i határozata az egyéni munkaverseny és Sztahanov-mozgalom kiszélesedésével
kapcsolatban

Az egyéni munkaverseny terén az elmúlt hónapok folyamán komoly sikereket értünk el, és ma már az üzemekben tömegmozgalommá lett a munkaverseny.

A termelés frontján jelentős fordulat állott be az egyéni munkaverseny nyomán, amely egyben a Sztahanov-mozgalom alapjainak lerakását biztosította.

A termelés frontján elért eredmények megnövelték a dolgozó tömegek öntudatát, és a Szovjetunió, valamint Sztálin elvtárs iránti határtalan szeretet kifejezése mutatkozott meg munkásosztályunkban.

Az elért eredmények mellett azonban még komoly hiányosságok is mutatkoznak, különösen az önköltségcsökkentés, a minőség, a versenyellenőrzés, a tapasztalatcsere átadás stb. terén.

Ezért a megyebizottság foglalkozva a sztálini műszak kiértékelésével, üzeink helyzetével, az alábbi feladatok maradéktalan végrehajtását tartja szükségesnek:

1. Minden üzemben értekezletek tartandók február 1-ig, mely értekezleteken ki kell értékelni az eddig eredményeket, elért sikereket, és meg kell határozni a dolgozók további konkrét feladatait az ötéves terv első évével kapcsolatban.

2. Biztosítani kell minden üzemben, bányában az egyéni versenymozgalom szervezettebbé és állandóvá tételét. Ezért tudatosítani kell az üzemi vezetőségen és agitátorainkon keresztül, hogy a dolgozók saját tervükkel versenyezzenek.

3. Minden üzemben meg kell erősíteni a Sztahanov-mozgalmat. Ennek érdekében meg kell szervezni a tapasztalatcserét üzemi pártszervezeteinknek. Biztosítani kell a jó sztahanovisták részére, hogy hetenként rendszeresen foglalkozzanak tanítással és ugyanakkor saját maguk tanulásával is [sic!]. Az üzemi pártszervezetek kötelessége ezért a sztahanovistáknak minden segítséget, támogatást megadni. Az üzemi pártszervezet vezetőségei ellenőrizték, hogy a sztahanovisták munkájában semmi akadály ne legyen (anyaghiány, szervezetlenség, stb.).

4. A versenyben kitűnt dolgozókat, a legjobb sztahanovistákat népszerűsíteni kell, hogy az üzem dolgozóin túl a város, járás és a megye dolgozói is megismerjék. Ezért biztosítani kell, hogy a városi és járási bizottságokon keresztül a megyebizottság is gyorsan megismerje az eredményeket, és ezeket mielőbb nyilvánosságra hozzuk, le is legyenek ellenőrizve.

5. A versenyellenőrzés mellett ki kell építeni a minőség ellenőrzését. Ezért az üzemi pártszervezeteinknek állandóan foglalkozni kell a selejtkérdéssel és a minőség kérdésével. Azokban az üzemekben, ahol nagy a selejtszázalék, február 15-ig selejtkiállítását kell rendezni az üzemi pártszervezeteinknek.

6. Üzemi pártszervezeteink, a városi és járási pártbizottságok gondoskodjanak a becsületes üzemi műszaki értelmiségiek népszerűsítéséről, és ahol nagyobb számú műszaki dolgozik, a műszaki brigádok létrehozásáról. A megyebizottság szervezési osztálya gondoskodjon arról, hogy a legjobb műszaki értelmiségiekkel maga a megyebizottság, illetőleg a megyei titkár beszéljen.

7. A megyebizottságnak, valamint a járási és városi pártbizottságnak legfontosabb feladata, hogy üzemi pártszervezeteink vezetőségeinek munkáját megvizsgálja abból a szempontból, hogy miként foglalkoznak az üzemi dolgozók problémáival, és hogyan intézik el azokat.

Biztosítani kell minden üzemben pártszervezeteink megerősítését, és ezért a munkaversenyben a Sztahanov-mozgalomban kitűnt pártonkívüli dolgozókkal meg kell erősíteni pártszervezeteinket, közelebb hozni őket pártunkhoz.

8. Üzemi pártépítő munkánk sikeresebbé tétele érdekében jobban meg kell szervezni az üzemi agitációs csoportjainak munkáját, és biztosítani az agitátorok hetenkénti rendszeres értekezletét és konkrét feladatokkal való megbízatásukat. Agitprop osztályunk vizsgálja felül az üzemi oktatás eddig munkáját, és biztosítsa minden üzemi oktatáshoz a legjobb előadókat, valamint az oktatás és termelés problémáinak helyes összekapcsolását.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/ ö. e nélkül. Sajátkezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA FEJÉR MEGYEI BIZOTTSÁGA felirat olvasható.

55.

TARTALÉKOS TISZTEK KIVÁLOGATÁSÁNAK SZEMPONTJAI

Budapest, 1950. február 10.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Káderosztály
Budapest V., Árpád u. 6.

Kelt: Budapest, 1950. febr. 10.
Szám: /Pa/SI
Válaszukban kérjük a fenti számra hivatkozni.

MDP Fejér Megyei Bizottsága
Sebes Imre elvtársnak
Székesfehérvár

Kedves Sebes elvtárs!

A Titkárság határozata értelmében¹ a honvédség leendő tartalékos tisztí kádereit március 31-ig a párt káderapparátusának ki kell válogatni, és elő kell készíteni a párt alsó és közép káderei közül, akik rátermettek és lehetőség szerint katonailag már képzettek.

Kiképzésük két csoportban három-három hónapot fog igénybe venni, május 1-től kezdődően október végéig.

Ezt a munkát össze kell kötni a folyó vezetőség újraválasztásokkal, és az ott folyó kádermunka tapasztalatait ebből a szempontból is hasznosítani.

A kiválogatás szempontjai:

1. Fejér megyének 150 elvtársat kell javasolni, akiket végső fokon a megyebizottság néz meg, és javaslatiért teljes felelősséggel tartozik.

2. A káderkiválasztás munkájában vegyenek részt a szakszervezetek, az üzemi és az egyes állami területek személyzeti vezetői.

3. A javaslatba hozottak olyanok legyenek, akik mozgósítás esetén tényleg be is hívhatók.

4. Szociális megoszlás: 60% ipari munkás, 30% dolgozó paraszt és 10% egyéb az egész ország területéről. A megyebizottság ezt vegye irányzásmnak, és a megye viszonyainak megfelelően alkalmazza.

5. Terület szerinti megoszlás: 50%-ban városi, községi, tszcs, gépállomási, állami gazdasági, pártvezetőségi és alapszerv vezetőségi tagok.

20%-ban tömegszervezetekből, megyei, városi, kerületi, nagyüzemi, esetleg nagyközségek, tömegszervezeti vezetőségi tagok (szakszervezetek, MSZT, DÉFOSZ).

30%-ban állami és gazdasági funkciókban lévők, minisztériumok, iparigazgatóságok, vállalatok, hivatalok stb. vezető közép káderei, megyei közigazgatás közép káderei, járási közigazgatás, kis NV-k vezető káderei, állami birtokok, gépállomások, alközpontok, tszcs-k alkalmas vezető káderei, polgármesteri hivatalok, pénzügyi, MÁV, postaigazgatóságok alkalmas közép káderei stb.

6. Korhatár: 24–40 évig úgy, hogy a zöme 25–35-ig legyen.
7. A javasoltak elsősorban azok legyenek, akik katonailag már valamilyen vonatkozásban képzettek.
8. Milyen típusúak legyenek a javasoltak: az említett réteg legjobbjai, olyanok, akik szilárdak, meggyőződésesek, akikre adott esetben nyugodtan lehet számítani, támaszkodni. Áldozatkészek legyenek, akik szívesen vállalják a három hónapos kiképzést, és nem kényszerűségből. Fizikailag erősek, fáradtságbírók, általában egészségesek legyenek, mert mint csapattisztek, fizikailag is jelentékenyen igénybe lesznek véve.

Végrehajtás szempontjai

A káderek kiválogatását az egyes területekről a párt megyei káderosztálya irányítása mellett az illető terület pártkáderese, szakszervezeti káderese és a személyzeti vezető hajtja végre oly módon, hogy javaslataikat közösen tegyék meg a megyebizottságnak. A javaslatokat lássák el életrajzzal és jellemzéssel.

A megadott szempontok alapján a megyebizottság készítsen részletes tervet arra vonatkozóan, hogy az egyes területekről milyen számban és milyen funkcióban lévő elvtársakat szándékoznak javasolni. A kiválasztási munkát ennek alapján indítsák meg, hogy ütemterv szerint menjen, ne pedig toborozás útján, tervszerűtlen jelentkezés, vagy általános propaganda felhívás alapján.

Bár a munkát méretei miatt konspirálni nem lehet, mégis szükséges, hogy általában bizalmasan kezeljék.

Vigyázni kell, hogy ne érvényesüljön egyes területeken helyi sovinizmus, s ne javasoljanak olyanokat, akiket csak azért hoznak javaslatban, mert könnyen nélkülözhetik őket, s nem azért, mert megvannak győződve arról, hogy jó tisztjei lesznek a néphadseregnek.

Az így javaslatba hozottakat a megyebizottságnál kádertanács nézze meg még egyszer, most már olyan szempontból, hogy javaslatuk végleges, és azért teljes felelősséggel tartoznak. Ebbe a kádertanácsba a megyei káderosztály vezetése mellett vegyen részt egy elvtárs a honvédségtől és egy a szakszervezet vezetői közül.

Mielőtt a kádertanács a javasolt elvtársakkal foglalkozna, előzőleg orvosi vizsgálatokon kell keresztül menniük. Ennek megszervezéséről a honvédség gondoskodik, melyről a megyebizottságot értesíti a kiegészítő parancsnokságon keresztül. Az orvosi vizsgálatnak párhuzamosan kell történnie, de meg kell előznie a kádertanács munkáját.

Az ilyen módon elfogadott elvtárakról katonai kérdőíveket kell kitölteni. Erre a célra a HM a kiegészítő parancsnokságon keresztül megfelelő mennyiségű kérdőívet ad, és a kiegészítő parancsnokságról egy elvtársat küld, aki az adatokat az ívre bevezeti. Ezért minden elvtársnak ki kell adni, hogy összes katonai iratait hozza magával.

A feladatokat a következő időrendi sorrendben kell elvégezni:

Legkésőbb márc. 1-ig kell levinni a kapott szempontokat.

Márc. 15-ig kell a kiválogatást a területeken végrehajtani.

Márc. 15–28-ig folyamatosan lefolytatni a káderezéseket az orvosi vizsgálattal együtt.

Márc. 31-ig kell leadni a szükséges számú kész javaslatot az orsz. káderosztálynak.

A megyebizottság javaslatai mellé készítsen egy összesített statisztikai kimutatást, mely tartalmazza a következőket:

1. A javasoltak szociális megoszlása származás szerint, foglalkozás szerint.
2. Azok számát, akik foglalkozásra és származásra nézve is munkások.
3. Funkció szerinti megoszlás.
4. Párttagság időpontja szerinti megoszlás.
5. Szakszervezeti tagság.

6. Kor szerinti megoszlás.
 7. Katonák rang és fegyvernem szerinti megoszlása.
- A munkáért felelős a megyebizottság titkára.

Budapest, 1950. február 10.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/125 ö. e. Körpecséttel hitelesített, géppel írott tiszttárazat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE Országos Káder osztály felirat olvasható.

¹ A Titkárság az 1950. január 25-i ülésén hozott határozatot a tartalékos tisztek képzésével kapcsolatban. Országosan mintegy 6–8000 fő tartalékos tiszttel kiképzését határozták el. Javaslat a honvédségi tartalékos tisztképzésre. Ea. Farkas Mihály. Elérhető (2010. május 21.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=42722&MT=1

56.

JELENTÉS A FEJÉR MEGYEI ÚTTÖRŐMOZGALOM FEJLŐDÉSÉRŐL

Székesfehérvár, 1950. március 22.

Jelentés a Fejér megyei úttörő mozgalom fejlődéséről

Az úttörőmozgalom felépítése: csapatvezető (pedagógusok) az egyes általános iskoláknál, járási titkárok 1949. szeptember óta függetlenül a MINSZ-el dolgoznak. [A] megyei titkár 1949. szeptember óta szintén függetlenül a MINSZ megyei titkárságán dolgozik.

A múlt tanévben (1948–49) az úttörő megyei titkár, mint ifjúsági előadó a tanfelügyelőségen dolgozott. Az idei 1949–50. tanévben ifjúsági előadó (úttörő, diákszövetségi ügyek) foglalkozik az úttörőmozgalommal a főigazgatóságon.

A múlt tanévben a megyei úttörő titkár (Bárdos Lajosné) komoly mennyiségi eredményeket ért el. A megye 207 iskolája közül 5 kivételével mindenütt megalakították az úttörőcsapatokat. Az eredmény azonban mégis inkább felszínes mennyiségi eredmény volt. A megyei titkár a szervezés nehézségeinél a könnyebb ellenállás felé irányult. Politikai szempontokat nem vett tekintetbe a csapatvezetők megbízásánál. (Az első időben elég nehéz is volt jelentkezőket találni.) Ennek a megalkuvó munkának a rossz, veszedelmes következménye volt részben az az erős ellenhangulat, ami a megye sok községében az úttörőmozgalom ellen a szülők részéről megnyilvánult. Pl. Sárszentágotán a szülők hazavitték a gyermekeiket az iskolából (a környező pusztákról kocsin), mert olyan rémhírek terjedtek el, hogy az úttörőket a Szovjetunióba viszik. A reakciónak az ehhez hasonló propagandája sok más megyei községben is komoly akadályt jelentett az úttörőmozgalom fejlődésében. A csapatvezetők hiányos politikai, ideológiai képzettsége, rossz szociális beállítottsága, klerikális kapcsolata volt az egyik oka annak, hogy ezek ellen a reakciós hatások ellen nem folytattunk elég erős küzdelmet. Mórton pl. az akkori csapatvezető hibájából a VIII. fiúosztály összes úttörő tagjai lemondtak tagságukról, kiléptek a mozgalmából.

Az idei tanévben a főigazgatósági ifjúsági előadó (munkáskáder Haár Ferenc) és az úttörő megyei titkár (munkásszármazású fiatal pedagógus) is politikailag, ideológiailag jól képzett elvtársak, igyekeznek szocialista tartalommal megtölteni a múlt évi mennyiségi eredményeket. A nem megfelelő csapatvezetőket fokozatosan leváltják, a megfelelőket részben megyei, részben az úttörő központ által rendezett tanfolyamokon tovább képezik.

Nehézség ma is a Fejér megyei pedagógusok általánosan lassú politikai fejlődése (a megyében csak egy zárda-tanítónőképző volt),¹ és az állandó súlyos tanerőhiány. Főleg az utóbbi az oka annak, hogy a meg nem felelő csapatvezetők kicserélése elég lassan megy. Az idei tanévben az úttörő csapatvezetők nagyobb hatáskört kaptak az iskolában, és ez is hozzájárult az úttörőmozgalom erősebb fejlődéséhez. Az iskolai munka, a tanulmányi színvonal emelése, mulasztások, késések megszüntetése az úttörőcsapat feladatai elsősorban.

A tavalyinál sokkal alaposabb ellenőrzést is valósítottunk meg [sic!]. Nemcsak a csapatvezetőknek kell havonta jelentést küldeni a megyei titkárhoz és az igazgatóknak az úttörővel való kapcsolatáról és foglalkozásról kéthetenként a főigazgatói hivatalnak, hanem a főigazgatósági előadók és tanulmányi felügyelők is állandóan ellenőrzik az úttörőmozgalmat. Az úttörő központ irányító és ellenőrző munkája is sokat javult tavaly óta.

A szülők hangulata – leginkább a szülői munkaközösségek jól irányított munkája nyomán – döntően megváltozott az úttörőmozgalommal szemben. Ma egy-két község kivételével mindenütt szívesen küldik a szülők az úttörőbe a gyermekeiket, mert látják, hogy a tanulmányi színvonal emelkedése és a fegyelem megszilárdítása a mozgalom célja és eredménye is.

Belső tartalom tekintetében még több helyen a reakció (főképpen a klerikális reakció) befolyása is érvényesül az úttörőmozgalomban. Pl. Alapon, Cecén, Adonyban, „kettős hatalom” érvényesül az úttörőben. Sok helyen viszont (Etyek-Richárdmajor, Sárszentágota, Székesfehérvár Május 1. tér, stb.) igen jó eredménnyel veszik fel a harcot az úttörőcsapatok a klerikális és kulák reakció ellen.

Az ifjúsági előadó a MIB-bel való megbeszélés után tervezetet dolgozott ki (még január végén), amely szerint egyelőre 30 „bázis” községben megszervezi a vasárnap délelőtti-délutáni úttörő foglalkozás-szórakozást. Az ifjúsági előadó azonban február 1-én központi úttörő iskolára ment, és a szervezés azóta csak keveset haladt előre, mert helyette az úttörő megyei titkár túlságosan meg van terhelve. Április 1-től, amikor az ifjúsági előadó visszajön, a vasárnapi foglalkozások szervezését sürgősen be fogja állítani.

A jól vezetett úttörőcsapatok a község közösségi életében is részt vesznek, munkájukkal elősegítik a szocialista építést. Legszebb eredmény ezen a téren a perkátai úttörőcsapatnál látható, ahol az úttörőcsapat, az őszi mélyszántási munkálatoktól kezdve a szerződéses termelésig, a község minden megmozdulásából kivette a részét.

A sok hiba és hiányosság mellett is megállapítható, hogy az úttörőmozgalom Fejér megyében is egyre inkább betölti feladatát: hozzájárul az ifjúság szocialista neveléséhez, és bázisává válik a reakció elleni küzdelmeknek.

Székesfehérvár, 1950. évi március 22-én.

Herczeg Pálné
(Herczeg Pálné)
tankerületi főigazgató

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/38 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ A Ferenc József Nőnevelő Intézet Székesfehérváron működött 1864 és 1948 között a Szatmári Irgalmas Nővérek kezelésében. Gulyás 1997.

A FEHÉRVÁRI NAPLÓBAN MEGJELENT SAJTÓHIBÁVAL KAPCSOLATOS VIZSGÁLAT
[Székesfehérvár], 1950. április 3.

890/[19]50.
Ka/Sza.

[19]50. ápr. 3.
Fehérvári Napló 23-i
számának ügye

4207

MDP Központi Vezetősége
Agitációs Osztály
Sajtó Alosztálya

Budapest

Kedves Láng Elvtárs!

A Fehérvári Naplóban a március 23-i számban talált hiba¹ mellett 24-én még egyszer súlyos hibát követtek el a „Dolgozók írják” rovaton belül. Eper Antal a megye első sztahanovistájának levelében, „[...] vállalom, hogy az öt éves terv első évi előirányzatát 12 hónap alatt teljesítem.”² Március 25-én megvizsgáltam a kérdést a nyomdában.

A következő derült ki:

A cikket Gergely István (egy most államosított nyomda volt tulajdonosa) elmulasztotta korrigálni. A korrigálást Orsovai Tibor végezte el, aki a megyei titkárság többszörös utasítása ellenére ott dolgozott a szerkesztőségben több héten keresztül. Még tagjelölt felvételi kérelmét is elutasítottuk környezete és magatartása miatt.

Ketten tördelték a cikket.

Tausz István az egyesülésnél kizárt SZDP elnök, aki a címhibát követte el.

Bártfai Tibor pártunk tagja, de nyugatos, nem tiszta múltú ember, néhány szó kihagyásával Eper elvtárs levelét ő rontotta el.

A hibákat a korrektor, a két tördelő és [a] szerkesztő Fazekas elvtárs felelőssége szempontjából felvettük, és igen komoly következményeket helyeztünk kilátásba a jövőben előforduló hasonló durva hibák esetében. Elbocsátást nem találtunk szükségesnek alkalmazni.

Átcsoportosítást hajtottunk végre a tördelésnél és a Linotyp-nál.³ Pártfelelőst állítottunk be főtördelőnek.

A határozatot üzemi gyűlésen ismertettük, ahol igen ijedt volt a hangulat. Másnap a három, hibát elkövető nyilatkozatot tett közé az újságban, amelyben önkritikát gyakoroltak.⁴

Elvtársi üdvözlettel:

Kardos István

(Kardos István)

megyei agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/60 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ A vezércikk címében a párton belüli demokrácia helyett párton kívüli szerepel. Pártonkívüli demokrácia a Bolsevik Pártban. FN 1950. március 24. 1.

² A cikk nem 24-én, hanem 25-én jelent meg a Dolgozók írák rovatban. *Eper Antal elvtárs és munkatársai négyszázötven százalékot teljesítenek a felszabadulás évfordulóján.* FN 1950. március 25. 4.

³ Azaz a szedésnél.

⁴ *A Fehérvári Naplót előállító nyomda dolgozói a lapban előforduló súlyos nyomdahibákról.* FN 1950. március 28. 5.

58.

A FEJÉR MEGYEI MEZŐGAZDASÁGI OSZTÁLY JAVASLATA AZ 1950/1951. ÉVI
VETÉSTERVRE

Székesfehérvár, 1950. június 24.

Szigorúan bizalmas

Megyei Mezőgazdasági Osztály javaslata
1950/1951 évi vetésterve.

A Földművelésügyi Minisztérium Növénytermelési Osztálya elkészítette a megye 1950/51 évi vetési előtervét. A vetési előterv módosítására a mezőgazdasági osztály javaslatát elkészítette és ezt f. hó 24-én a párt megyebizottsága, az Országos Tervhivatal Megyei Kirendeltsége, a DÉFOSZ, SZÖVOSZ és a megyében működő vetéstervben érdekelt ipari üzemek képviselőivel, valamint a Termeltető NV-ék megyei kirendeltségének vezetőivel, valamint ÁGI és ÁMG megyei képviselőivel, a járási osztályok vezetőivel és növénytermelési felelősével megtárgyalta. A vetésterv módosítására az érdekelt szervezetekkel egyetértésben az alábbi javaslatot hozom.

Szántóföldi termelési előterv a vármegye területén összesen 513 000 kh szántóterületet tart nyilván és az egyes növényfélések vetésterületét is erre a területre állapítja meg annak ellenére, hogy valamennyi községi előjáráságtól a közelmúltban beszerzett adatok alapján megállapítást nyert, hogy a vármegye összes szántóterülete mindössze 505 945 k. hold.

A termelési előterv 160 000 kh búzavetést irányoz elő. A f. évi május 31-i vetésjelentés szerint a búza vetési területe 131 899 kh. Az idei évi vetésterület és a termelési előterv között mintegy 28 000 kh különbség mutatkozik, s az előjelek szerint nem valószínű, hogy a lényegesen megnövelt búza vetési terület biztosítható legyen, mivel az elmúlt évben előirányzott 135 551 kh-dal szemben is csak a fenti vetésterület volt elérhető. Figyelembe véve ezenkívül a megye természeti viszonyait, a táj, [a] termelés kialakítása érdekében a búza vetésterületének ilyen nagymértékű megnövelése a mennyiség és minőség rovására menne, mivel a megye egyes részein nagy kiterjedésű homok területek vannak (Sárbogárdi és Móri járás), amelyeken rozs biztosabban termesztendő. Figyelembe kell venni ezenkívül a búzavetéséhez szükséges megfelelő előveteményeket is, amelyek tekintetében kedvezőtlen a megye helyzete, és az ilyen nagymértékű kalászos növény termelés következtében a gabonafutrinka kártétele még fokozottabban jelentkezik, mint ez idén. A fenti indokok alapján javasolom a búza vetési előirányzatának 135 000 kh-ban való megállapítását.

A termelési előterv 31 100 kh rozs vetését irányozza elő, amely terület az idei évi 34 252 k. holddal szemben csökkenést mutat. Tekintettel arra, hogy a rozs termesztésének megfelelő talaj rendelkezésre áll, ezenkívül a természeti viszonyok és a termelési lehetőségek is indokolják a megye homokterületein a rozs termelését, javasolom a rozs vetési előirányzatának 36 000 kh-ban való megállapítását.

A rizs vetésterülete az előirányzatnak megfelelően 200 k. holdban elfogadható.

Őszi árpából 9000 kh vetése van tervbe véve, amely terület helyi viszonyok között túlságosan magasan van megállapítva. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy az idei évi 7000 k. holdas előirányzatot mindössze 4452 k. hold területen teljesítették. Megjegyezni kívánom, hogy a régi megye 7000 k. holdas vetési előirányzatában nem szerepel az Enyingi járás vetés előirányzata, és ha a teljesítést vesszük, a régi megyénél mindössze 3100 k. hold. Figyelemmel azonban az idén várható jó termésre, javaslom őszi árpa vetésterületének 7000 k. holdban való megállapítását.

A tavaszi árpa előirányzata a termelési előterv szerint 36 000 k. hold. Ennek teljesítése biztosíthatónak tekinthető, a vetésterület emelése a rossz terméskilátásokra való tekintettel nem látszik keresztülvihetőnek.

A termelési előterv a zab vetésterületét 11 000 k. holdban állapítja meg. Ez évben 14 405 k. hold előirányzattal szemben 15 594 k. hold került elvetésre. Ez mutatja a zab termelés iránti előszeretetet, és ez indokolja meg egyben javaslatunkat, mely szerint a zab vetésterületét 13 000 k. holdra kívánjuk felemleni.

Az előterv szerint feltüntetett 13 000 k. hold burgonya területnagysága megfelel a megye termelési viszonyainak, így ezt változtatás nélkül meghagyandónak javaslom.

A termelési előterv a cukorrépa vetésterületét 12 000 k. holdban jelöli meg. Figyelembe véve azonban a feldolgozó gyárak nyersanyag ellátási érdekeit, javaslom a területnek 12 500 k. holdban való megállapítását. További emelése Fejér megye talajviszonyai mellett ésszerűen nem fokozható, mert ez évben is kerültek olyan helyre cukorrépa vetések, ahol komoly terméseredményre számítani nem lehet, csupán azért, mert az ez évi vetésterület 13 500 k. holdban lett megállapítva.

A 4700 kh takarmányrépa előterv elfogadható.

A napraforgó vetésterületét az előterv 31 000 k. holdban jelöli meg. Ennél a növénynél azonban a vetésterület fokozása kívánatos, és erre az előfeltételek is megvannak, ezért javaslom a fenti területnek 32 500 k. holdra való fölemlését.

Szegélynövényként vetett 18 500 kh napraforgó vetésterülete elfogadható.

Az olajlen vetésterület, amely a termelési előirányzat szerint 2400 k. holdban van megjelölve, elfogadható.

A repcénél az 500 k. hold előirányzatot teljesíteni tudjuk.

Ugyanígy a máknál 700 kh és ricinusnál az 500 k. holdat.

A rostkender 3000 k. hold előirányzata elfogadható.

A gyapot termelése 3800 k. holdon van előirányozva. Tekintettel ennek a növényféléységnek újszerűségére és arra, hogy a dolgozó parasztság körében termelése eléggé ismeretlen a 3800 k. holdat túl magasnak tartom, de a nyersanyagellátás érdekeire való tekintettel termelését szükségesnek tartom, így javaslom [az] előirányzatnak 3500 k. holdban való megállapítását.

A dohány 500 k. holdban, borsó 5000 k. holdban, bab köztesen 1800 k. holdban, lencse 800 k. holdban, bíborheremag 900 k. holdban, zabosbükkönymag 1600 k. holdban, szöszbükkönymag 1600 k. holdban való előterve reális és megvalósítható.

Az előtervben nem szerepel a somkóró régi vetés, amely a megye területén 110 k. hold.

Az újvetésű somkóró köztesen 200 k. holdban való előirányzata megvalósítható.

A magfogásra előirányzott 4000 kh lucerna a vetésterülettel arányos és teljesíthető.

Ezzel szemben az ugyancsak magfogásra előirányzott 2900 kh vöröshere nem teljesíthető, mert régi vetési vöröshere 2500 k. hold van csak; javaslom tehát magfogásra ennek a területnek előirányzását.

A magfogásra előirányzott 2000 kh baltacím teljesíthető.

A régi vetésű lucernának 15 300 k. holdban való megállapítása elfogadható.

Az újvetésű lucernának 8400 k. holdban való előírányzása alacsony, mert az éppen a vöröshere és baltacím ellensúlyozására felemelhető. De figyelembe véve a megye állattenyésztési viszonyait a takarmánybázis biztosítása érdekében az újvetésű lucernának előírányzatát 11 000 k. holdban javasolom megállapítani.

A termelési előterv 7400 kh régi vetésű vörösherét tart nyilván. Annak ellenére, hogy a rendelkezésre álló adatok szerint a vöröshere vetésterülete 568 kh mindössze. A termelési előtervnek az előbbiek szerinti helyesbítésére feltétlen szükség van, mert ellenkező esetben téves adatokra lenne az felépítve.

A termelési előterv 6000 k. holdon újvetésű vörösherét irányoz elő. A vetésterületnek ilyen nagymértékű emelése nem biztosítható – mint azt a múlt évek tapasztalatai mutatják – így javasolom annak 3600 k. holdban való megállapítását.

A régi vetésű vörösherére hasonlóan a termelési előterv 6600 kh régi vetésű baltacímot tart nyilván, holott a vármegye baltacím vetésterülete 2636 k. hold. Javasolom a régi vetésű baltacímnek a 6600 k. holdról a valóságnak megfelelően 2636 k. holdra való helyesbítését.

Az új vetésként előírányzott 4400 kh baltacím teljesíthető.

Részint az őszi gabonák számára előveteménynek, részint takarmányszükségletünk biztosítása céljából javasolom a zabosbüköny 4000 k. holdas előírányzatát 8000 k. holdra felemelni, annál is inkább, mert a f. esztendőben megyénkben e növény vetésterülete 1000 k. holdat meghaladott.

Hasonló az eset a csalamádé és siló kukoricánál is, hol a 2200 k. hold előírányzattal szemben 4000 k. holdban javasolom a vetésterület megállapítani.

Az egyéb szálastakarmányként előírányzott 2300 k. hold helyes és teljesíthető.

A köztesként feltüntetett 5000 k. hold őszi takarmánykeverék beállítása tisztázandó, mert a főnövények közé nincs beillesztve. Ez tehát megítélésem szerint főnövényként állítandó be.

A szántóföldi termelési előterv a 3200 kh szántóföldi zöldség területét 4338 k. holdra tartja szükségesnek felemelni. A részletezést a kertgazdasági előterv tartalmazza.

A vegyes növény és magvak 3700 kh, az egyes növények 2200 k. hold, és tarlóvetésű növények 16 000 kh területen való előírányzata helyes és teljesíthető.

A kukorica vetésterv előírányzata 123 500 k. holdban van megtervezve. Ha ezt egybevetjük a f. évi 147 000 k. hold tényleges vetésterülettel, megállapítható hogy a kukorica vetésterület ilyen mértékű leszállítása nem indokolt. Javasolom tehát azt 140 948 k. holdra felemelni. Indoklásul meg kell említenem, hogy megyénkben a kukorica minden évben biztos közepes, sőt jó termést szokott adni. Ilyen körülmények között a hízalás érdekeit szem előtt tartva a vetésterület felemelése szükséges. Meg így is területcsökkenés következik be a f. évihez viszonyítva. Meg kell még jegyeznem, hogy a szántóterület nagyságánál mutatkozó eltérés is nyilvánvalóan a kukorica vetésterület rovására lesz kiegyenlítve.

A Földművelésügyi Minisztérium által leküldött termelési előtervben az új vetésű baltacím 4400 k. holdja zárójel nélkül van feltüntetve. Ez tehát azt jelentené, hogy e növény védőnövény nélkül volna elvetendő. Ez valószínűleg téves, mert baltacímot mindig védőnövényvel szokták elvetni.

Székesfehérvár, 1950. június 24.

Farkas Mihály s. k.
osztályvezető

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/87 ö. e Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztazat.

59.
AZ AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA OSZTÁLY HANGULATJELENTÉSE
[Székesfehérvár], 1950. július 7.

[19]50 VII. 7.
Agit. Prop. Osztály
hangulat jelentése VI.
óról

[19]50
Ka/Sza

MDP Központi Vezetőség
Agitációs és Propaganda Osztály

Budapest

Kedves Elvtársak!

Gerő és Révai elvtársak a Központi Vezetőség ülésén elmondott beszédei¹ irányt mutattak megyénk területére is. E beszédek összefüggésükben tárják fel a szocialista fejlődésünk politikai és gazdasági problémáit.

Megyénkben a munkások és dolgozó parasztok általában és egészében hasonlóan látják e két beszéd jelentőségét, és helyesen használták fel a beszédeket megtárgyalva az elvi szempontokat a hibák feltárásához.

Megyénkben a termelékenység emeléséért vívott harc jelentős eredményeket mutat fel, de a termelt érték és a kifizetett bérek aránya még sok helyütt nem arányosan nő, az önköltség rovására.

Pl. A MÁV üzemeknél 17%-ot emelkedett a termelés értéke, míg a munkadíj 25%-ot. Polgárdi Ipartelepen a termelés 4%-kal, a bér 5%-kal emelkedett.

A dolgozók általában megelégedéssel fogadták a darabbérezési rendszer bevezetését, mivel így tisztán látják, hogy a termelési értékek emelkedésével arányosan emelkedőben van a keresetük is.

A Lágymányosi Középépítkezési NV pusztaszabolcsi kirendelésénél a darab bevezetése előtt egy dolgozó 180-200 Ft között keresett, de a darabbérezés után az átlagkereset 250 Ft fölé emelkedett. De ezzel arányosan emelkedett a termelékenység is. A darabbérezés előtt 105-110% volt az átlagteljesítmény, míg ma 170-190%. Ugyanakkor az egy óra és egy munkásra eső termelési érték 26 Ft-ról 77 Ft-ra emelkedett.

Az üzemek termelő munkájára jelentősen kihatott a pártvezetőség-választás sikere. Pl. Pusztavám (bányatelepen) a pártszervezetnek a múltban nem volt biztosítva a vezetőszeret, és ez meg is látszott az üzem vezetésében. Az új vezetőség erélyesen nekilátott a hibák felszámolásának, és az utóbbi hetekben 160%-kal emelték az átlagtermelést.

Az építkezésnél (pl. Ercsi) nem egyszer előfordult, hogy hétfőn az építőmunkások jelentős része olyan italos, hogy nem engedhetik fel az állványokra.

Az üzemek még nem használják ki eléggé a fegyelmi szabályzatot. Igen ritkák a fegyelmi büntetések. Maguk az üzemvezetők sem tekintik azt nevelőeszköznek. Valószínű népszerűségi szempontok miatt alkalmazzák oly ritkán.

Eredményesen vették fel a harcot a munkafegyelem megszilárdítása érdekében (azt összekapcsolva) a klérus elleni küzdelemmel. A Bauxitgyárban párt és szakszervezeti napokon alaposan megtárgyalták ezeket a kérdéseket, és konkrétan leleplezték a klerikális reakció szószólóit. Párhuzamosan ezzel alapos felvilágosító munkát folytattak az ellenséges befolyás alatt álló, de lényegileg becsületes dolgozók felé, pl. Sallai András, ki állandóan templomba járt, és [az] utóbbi időben munkájában is sorozatosan hanyag volt, a jó felvilágosító munka eredményeképpen felismerte a klerikális reakcióban az ellenséget, nem jár a templomban, és mint népnevelő is kiveszi becsületesen részét az üzem dolgozóinak munkájából.

Még mindig kevésbé következetesen folyik a harc a bérctalók leleplezésével kapcsolatosan. Pl. a MÁV műhelyben, 4 héttel ezelőtt leleplezték a bérctalót, és meg is büntették. Hosszas vizsgálat után azonban nem volt eléggé politikailag alátámasztva.

Helyesen jártak el a kincsesbányai üzemi gyűlésen, ahol a titkár elvtárs helyesen konkretizálta Gerő és Révai elvtársak beszámolóit. A taggyűlés kizárta Horváth Lajos főkönyvelőt, aki bérctalást követett el, mert egyszer 85 és 77 órás túlóradíjat számolt el magának, és így havi fizetésének 70%-át vette fel jogosulatlanul.

Itt a bérctalás elleni harcot helyesen kötötték össze a szindikalizmus elleni küzdelemmel, mert Balázs József üb. titkárt, aki állandóan támadta a pártot, jobboldali elemekkel vetette magát körül, szigorú megrovásban részesítették, és azonnali leváltását javasolták.

Egyre erőteljesebben vetődik fel az üzemekben a szindikalizmus, a jobboldali szociáldemokraták elleni harc, de még koránt sem elegendő mértékben. Pl. Gánt-Bányatelepen, amíg az üzemi párt-szervezet el nem látta feladatát, és le nem gyűrte legalább alapvetően a szindikalista befolyást a versenymozgalom kampányszerűségét nem tudta megszüntetni.

Pusztavámon a helytelen viszonyból, amely a pártszervezet és az üb. között a múltban fennállott az következett, hogy pl. az üb. a pártszervezet ellenőrzése nélkül rokon kapcsolat alapján jelölt egy Wachler nevezetű munkást sztahanovistának, ki ezt semmilyen szempontból nem érdemelte meg. E nyilvánvalóan igazságtalan jelölés felháborodást szül az üzemben, visszavetette az egész üzemben a munkaversenyt.

A pusztavámi, vértésbakonyi bányák igazgatója: Tóth elvtárs maga is elszakadt a párttól, reakciós szakemberekkel veteti magát körül, így alkalmatlanná válik a hibák kiküszöböléséért folytatott harcra.

Ahol a szindikalizmus eluralkodik, ott tanyát lel az ellenség, így Kisgyónban, Balinkán, amint a bányában, ahol műszaki hanyatlás következtében 100 000 Ft-os tárnabomlási kár származott.

A harc mindenütt éleződik, a balinkai mintaüzem² dolgozói határozati javaslatot fogadtak el: Gerő és Révai elvtársak beszédét szemináriumokon dolgozzák fel, feladataikat még tisztábban lássák. A Dunapentelei Gyárápító [Vállalat] dolgozói határozatot hoztak, hogy jó felvilágosító munkával a szocialista munkaverseny még fokozottabb kiszélesítésével és a klérus helyi megnyilvánulásai ellen az eddiginél keményebben harcolnak.

Megyénkben, ahol a klérus munkája és tömegbefolyása jelentős, Révai elvtárs beszéde komoly visszhangra talált.

A megye dolgozói: munkások, agrárproletárok, kisparasztok, újgazdák, általában helyesléssel fogadták a Révai elvtárs által mondottakat. A klérus által legjobban befolyásolt tömegek, főleg a régi középparasztok, a községi kisiparok, s a városi hivatalnok réteg ún. „bigott katolikus középosztály” és természetesen a klérus szövetségese: a kulákság.

Révai elvtárs beszéde olyan időben hangzott el, amikor megyénkben épületállamosítások is történtek, és így a klerikális reakció ezen a vonalon is próbálkozott.

A székesfehérvári ciszterci papok áttelepítésével³ kapcsolatban egyes középparasztok és polgári rétegek „sajnálkozó” agitációt folytattak. Közvetlenül az áttelepítés után tüntetően nagy volt a forgalom Székesfehérvár templomaiban, legnagyobbbrészt a parasztok, hivatalnokok és polgári egyének voltak jelen, főleg öregek és nők. A városban ellenséges agitációs hullámokat tapasztaltunk. Balázsik István né székesfehérvári lakos pártonkívüli vaskereskedő kijelentette, hogy rövidesen összeszedik a papokat és apácákat, egy helyre telepítik, mint annak idején a svábokat. P. Horváth Ferenc perkátai pap véleménye az, hogy aktívabban kellett volna külföld felé feltárni a magyarországi papság helyzetét, és valamilyen formában segítséget kérni, vagy pedig meg kellett volna egyezni az állammal. Révai elvtárs beszédével kapcsolatban a papság fel van készülve „újabb lépésekre”. Különböző értékeiket igyeksenek eladni, parasztházakhoz hordják ki a holmijukat.

Július [...] -án a püspök a szerzeteseket felkereste a rendházban, és ott valamennyitől elbúcsúzott. Búcsúzás alkalmával beszédet mondott, melyben kijelentette, hogy a Vatikán utasítására a demokráciával megegyezni nem szabad.

A papság nagy része foglalkozik Grösz József kalocsai érsek által kezdeményezett tárgyalásokkal,⁴ bizakodással tekintenek a tárgyalások elé, meg vannak győződve, hogy kölcsönös megértéssel biztosítani lehet az állam és az egyház békéjét.

Megyénk területén a püspöki körlevél nyomán a megállapítások szerint ez ideig 68 apáca lépett ki az egyház kötelékéből, és polgári ruhába öltözve egy része a szüleihez, mások ismeretlen helyre távoztak. Az egyházból való kilépés foglalkoztatja magát a papságot is. Adonyban Galambos Iréneus plébános Révai elvtárs beszédével kapcsolatban megjegyezte, hogy ennek rövidesen az lesz a következménye, hogy a szerzeteseket és apácákat hermetikusan elkülönítik. Leghelyesebb lenne, ha a szerzetesek jó egy része kivetközne, és polgári pályán helyezkedne el. Maga Galambos is így szándékozik tenni.

Révai elvtárs beszédével kapcsolatban a dolgozók rétege kíváncsian várja a kormánynak a klerikális reakcióval kapcsolatos további állásfoglalását. A tömegek jelentős részükben helyeslik az épületátlamosításokat.

A katolikus egyházközségek képviselő-testületeinek mandátuma június 1-én lejárt. A püspök felhívta a plébánosok figyelmét, hogy az új egyházközségi képviselő-testületi tagokra tegyenek hozzá javaslatot, és a szokásostól eltérően ő fogja kijelölni, hogy a javasolt személyek közül kik lesznek az egyházközség képviselő-testületeibe bevásztva. Ezzel kapcsolatban felhívta a plébánosok figyelmét arra, hogy az új egyházközségi képviselő-testületbe nőket is lehet jelölni. A választással kapcsolatban az észlelhető, hogy az egyház tagjai közül senki sem vállal szívesen tisztséget a vezetésben.

A klérus emberei teljes erővel támadják a nyári munkákat. A klerikális reakció és a gazdasági kártevők elleni harcot egyre inkább gyakrabban kapcsolják össze a dolgozó parasztságunk [sic!]. Pl.: Sávai Mihály (Rebepuszt) befurakodott a földműves-szövetkezet ügyvezetői posztjára és elszabotálta a szerződéskötést. A dolgozó parasztok a SZÖVOSZ segítségével a klerikális reakció beküldött emberét leplezték, és a pusztá dolgozói azzal válaszoltak a reakciónak, hogy két óra alatt 253 q gabonára kötöttek szál[lítási] szerződést.

A klerikális reakció erőteljesen támad, egyes helyeken a kisgyűlések alkalmával. Pl.: Seregélyesen Stanicsek György klerikális, kulák befolyása alatt levő egyén [a] kisgyűlést antiszemita és reakciós közbeszúrással igyekezett zavarni. Még Nagy Mihály a DÉFOSZ vezetője is [a] klerikális reakció rémhíreinek befolyása alá került, és azt terjesztette, hogy ahol tarlóhántást végeznek, ott nem lesz jövőre termés. A pártszervezet vezetőségével a népművelők leplezték, és három nap alatt 400 kh-ra kötöttek tarlóhántási szerződést a gépállomással.

A csóri pap (a központi járás egyik rémhírterjesztő központja) azt híreszteli, „hogy a határszélen 30 kg-os csomaggal vagonba rakták és deportálták a kulákokat. Kádár János belügyminiszter ezzel nem értett egyet és ezért kellett lemondania”.⁵

Eltársaink nem egy helyütt hajlamosak arra, hogy becsússzanak az ellenség uszályába, és elválasz-
szak a klerikális reakció ellen folyó küzdelmet a napi szocialista építésből adódó feladataink elvégzé-
sétől. Hajlamosak elvtársaink nem egy helyütt, hogy a klerikális reakció ellen „kulturharcot” indít-
sanak. Pl. a pusztavámi taggyűlésen egy megnevelhető, igen becsületes, de még vallásos elvtársat
nyilvánosan ki akartak zárni a pártból. Nem egy községben olyan törekvések nyilvánultak meg,
hogy elkergetésük a faluból a papot.

Lajoskomárom községben Záborszky Kálmán iskolaigazgató megtagadta a gyermekek hittanra való
felvételét, ami a vallásos lakosság között nagy felháborodást keltett.

A mi klerikális reakció elleni agitációnk figyelmét az előttünk álló döntő feladatok elvégzésére össz-
pontosítjuk. Harcol az opportunista és előreszaladó álláspontok ellen.

Révai és Gerő elvtársak beszédét a járási bizottságok, illetve a városi bizottság és az üzemi falusi
szervezetek feldolgozták. Vigyáztunk arra, hogy a klerikális reakció és a jobboldali szociáldemokra-
ták erejét pártszervezeteink helyesen értékeljék.

A Bicskei és a Móri járásban több hozzászólás a taggyűléseken olyan értelmű volt, melyből úgy
következtethettünk, hogy több elvtársunk a klerus akcióinak sűrűbbé válását összetéveszti a kleriká-
lis reakció megerősödésével. A reakció helytelen értékelése táptalaja az elhajlásoknak.

Aratás, cséplés és begyűjtés munkája

Megyénkben az aratás nagy lendülettel folyik. A mai napig a búza 95%-át, a rozs 99,9%-át, az őszi
árpat 100%-osan és a tavaszi árpa 85%-át learatták. Lemaradás néhány tszcs-ben mutatkozik. Ez
azért van, mert nem járt teljes sikerrel a munkaerőszervezés, és a csoportoknál dolgozó 12 db arató-
gépből rövid idő alatt 8 elromlott, és jelenleg csak néhány üzemképes. Ez rossz hatást váltott ki a
dolgozó parasztok között, a nagy érdeklődéssel várt aratógépek nem állták meg a helyüket.

Dolgozó parasztságunk munkakedve megsokszorozódott. Jó hangulatban végzik az aratást. A nagy
meleg és szempergés miatt legtöbb helyen éjjel aratnak. Az állami gazdaságok, termelőszövetkezeti
csoportok dolgozói elől járnak, példát mutatnak a munkában. Pl.: Vértesbogláron a „Dózsa” tszcs
ifjú Bende brigádja, mely 6 tagból áll, egy nap alatt 4591 négyszögöl dült rozst aratott le, míg egy
munkaegységnek 600 négyszögöl felel meg. Ez a kiváló teljesítmény felkeltette a község dolgozóí-
nak az érdeklődését, annál is inkább, mert ifj. Bende brigádvezető a községi pártszervezeti titkára.

Az aratás, cséplés és begyűjtéssel kapcsolatos kisgyűlések a falu dolgozóinak legnagyobb érdeklődése
közben folytak le, így a résztvevők bekapcsolódtak a kérdések megvitatásába. Az ellenség próbált
provokálni a kisgyűléseken, de ezt a vitavezetők visszaverték.

Szállítási szerződéskötés agitációját, népszerűsítését pártszervezeteink kezdetben elhanyagolták, nem
jártak elő jó példával. Még párttagjaink se kötöttek szerződést. Az ellenség ezt kihasználta, azt hí-
resztelte, hogy „aki több gabonára köt szerződést, mint amit be tud adni, annak a különbözetet
háromszoros áron kell majd megvásárolni, de a lekötött mennyiséget minden körülmény között le
kell adni”.

25-én tartott kisgyűléseken és az egyéni agitációkban nagyobb súlyt fektettek elvtársaink a szerző-
déskötésre. Ennek meg is lett az eredménye. Baracson két nap alatt 700 q-t szerződtek le. Lovasbe-
rényben vasárnap (25-én) 150-en kötöttek szerződést. A kisgyűléseken kijött, hogy nem ismerték a
szerződésnek azt a pontját, hogy amennyiben a lekötött mennyiséget 100%-ig leszállítani nem
tudják, és ezt cséplési eredménylappal igazolják, akkor semmiféle kellemetlenség nem származhatik
belőle. Az egyik kisgyűlésen felszólalt Gersperger 6 holdas paraszt: szívesen kötök szerződést –

mondta – mert ez csak előny, nem kell félni mint a múltban, mert akkor csak arra lehetett szerződést kötni, ami a zsákban volt, mert ha közben valami elemi csapás miatt a lekötött mennyiséget nem tudtuk beadni, akkor magas differenciát kellett fizetni a le nem szállított gabonáért. A szállítási szerződéskötés agitációjában jelentős fordulat történt, minden alapszervezetünk döntő kérdésnek tekinti, az eddigi eredmény 355 vagon.

Versenymozgalom

A községek közötti versenykihívás már a járási aktíva értekezleteken megkezdődött. Azóta számos község kihívta egymást versenyre, de el lett hanyagolva az egyéni verseny és annak megszervezése. Felhívtuk erre a pártszervezeteink figyelmét és arra, hogy a kommunisták járjanak elől jó példával. Az enyingi pártvezetőség, népfront bizottság, népnevelők és aktívák kihívták a község dolgozó parasztjait egyéni versenyre. Tótkomlós község versenykihívását eddig kb. több mint 40 község fogadta el, most végzik alapszervezeteink a gabona begyűjtési verseny megszervezését.

Az ellenség támadása

A klérus és a kulákok minden erejükkel meg akarják zavarni a favak nyugalvét. Le akarják járatni az önkéntes munkabrigádokat. Azt a hírt terjesztik, hogy a megalakult brigádok feladata nem az aratási munka, hanem a vallás elleni uszítás, vallásüldözés és a templomok lezáratása. Különböző rémhírek ütnek fel a fejüket pl.: „Szovjetunió szövetségese Észak-Korea,⁶ mi viszont a Szovjetunió szövetségese vagyunk, tehát ez a magyar gabona útja, ezért kell sürgősen aratni és csépelni”.

Népnevelőink ezeket a rémhíreket alapos felvilágosító munkával széjjel verték, megmagyarázták, hogy a Szovjetunió az idei évben 17%-kal emelte a gabona termelését, ami annyit tesz ki mint Magyarország 10 évi gabonatermése. A rémhírt terjesztőikkel együtt nevetségessé tették.

A reakció a dolgozó parasztságunk lelkesedését, munkalendületét azzal akarja csökkenteni, hogy azt a rémhírt igyekezzenek bevinni a köztudata, hogy a „kommunisták kényszerítik a parasztságot az éjjeli munkára”.

Sváb lakta területeken a svábok kitelepítésének rémhíreivel igyekezzenek hatni, amit főleg a klérus (kapucinus szerzetesek) terjesztenek.

Az ifjúság

A DISZ megalakulása⁷ lendületet adott a fiataloknak. 74 önkéntes ifjúsági arató brigád alakult 1131 taggal, 97 helyen van az őrsemmozgalom megszervezve. Fülén az őrsemcsoportok lelepleztek 3 kulákot és Bukovics Imre plébánost, akik elszabotálták a cukorrépa megmunkálást.

A szocialista szektorokban elől járnak a fiatalok a munkaversenyben, eddig 126 fiatal egyénileg és öt ifi brigád 200 taggal versenyez. Kiemelkedő eredményt, 300%-ot ért el az alsóbesnyői állami gazdaság „Törekvő” brigádja a borsószedésben. Ercsi tszcs-ben Leben Julis 175%-ot, Hujjber Kató és Tamási Mária 250%-ot értek el az aratásban.

Beiskolázás

A diákok ünnepélyes külsőségek között tömegesen jelentkeztek felvételre a középiskolába. A szocialista származást figyelembe véve lettek a diákok felvéve.

A beiskoláztatás eredményesen végződött, 700 taggal többen jelentkeztek mint az iskolák befogadó képessége.

A hittanoktatásra jelentkezők létszáma lényegesen kevesebb, mint tavaly volt. Az eddigi nem egész pontos adatok szerint az iskolai tanulóknak kb. 60%-a jelentkezett hittanoktatásra. A klérus minden elkövetett, hogy a szülőket meggyőzze. Magyaralmáson az igazgató-tanítót felkereste egy apáca,

és felsorolta a község egy részébe lakó szülőknek a neveit, és kérdezte, hogy ezek jelentkeztek-e már hittanoktatásra, mert ez az ő körzete, és ezeknek a jelentkezéséért ő felel. A papok előre készítették géppel blankettákat, amit a szülők között kiosztottak, és arra biztatták őket, hogy ajánlott levélben küldjék el az iskolaigazgatónak.

Ercsiben Orbán plébános és Slitter volt malomtulajdonos együtt házaltak, az iskolaigazgató 200 db ajánlott levelet kapott a szülőktől. A kultuszminisztérium komoly hibát követett el azzal, hogy nem kaptunk a hittanra íratásról idejében értesítést, és így konkrétan időre nem tudtunk felkészülni.

Korea elleni intervenció

Megyénk dolgozói elítélik az amerikai imperialisták újabb gaztetteit, az Észak-Koreai Népi Demokratikus Köztársaság ellen irányuló nyílt katonai beavatkozást. Az üzemek munkásai röpgyűléseken tiltakoztak az amerikai imperialisták provokációi ellen. Pl.: a Bauxitgyárban izzó lelkes hangulat közben folytak le a röpgyűlések. A hengerdében Slosszer nevezetű munkás javasolta, hogy a június havi teljesítményt júliusban felajánlasként 5%-kal szárnyalják túl, hogy ezzel is erősítsék a békétábort, a koreai nép harcát.

Az asszonyok hozzászólása általában az volt, hogy szolidaritást vállalnak az észak-koreai asszonyokkal, akiknek gyermekeit az amerikaiak bombázzák, életüket és jövőjüket veszélyeztetik. Határozatban elfogadták, hogy még erőteljesebben harcolnak a békéért, és még jobban kiveszik részüket a termelésből, hogy az imperialisták aljas terveik megghiúsuljanak.

A hét folyamán a békebizottságok minden községben megszervezik a tiltakozó röpgyűléseket, ahol egyúttal részletesen tájékoztatják a hallgatókat a koreai eseményekről.

Elvtársi üdvözléssel:

Kardos István

(Kardos István)

megyei agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/57 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ Gerő Ernő az MDP KV május 31-i ülésén „A magyar népgazdaság fejlesztésének legközelebbi feladatai” címmel tartott referátumot. Június 1-én Révai József „Harc a klerikális reakció ellen” című referátuma hangzott el. A beszédek elérhetőek (2010. április 23.): http://www.digitarchiv.hu/faces/kereso.jsp?RADT_ID=39717

² Balinkán 1948 novemberében kezdték meg a kutatófúrásokat, a bányában 1951 novemberében indult meg a kitermelés. A balinkai szénbányát 2003-ban zárták be. Lásd: Czetz 2007.

³ 1950. június 18-a éjjelén Székesfehérvárról és Budapestről összesen 1120 szerzetest és apácát telepítettek ki.

⁴ A püspöki kar és az állam között a tárgyalások 1950 júniusában indultak meg és az augusztus 30-i megegyezéssel zárultak. A tárgyalások megkezdéséről hírt adott a helyi sajtó is. *A katolikus püspöki kar tárgyalást kér a kormánytól*. FN 1950. június 21. 5.

⁵ Kádár János 1948. augusztus 5. és 1950. június 23. között volt belügyminiszter. Nem a kulákok védelme, hanem az egyre rosszabb viszonya Péter Gáborral és Rákosi bizalmatlansága vezetett Kádár lemondásához. Kádár János felmentése után, 1950. június 23-tól Zöld Sándort nevezték ki belügyminiszternek. Varga (szerk.) 2001: 65–66.

⁶ 1950. június 25-én tört ki a koreai háború (1950–1953).

⁷ Dolgozó Ifjúság Szövetsége (DISZ): 1950. június 16-a és 18-a között alakult meg a MINSZ által összefogott ifjúsági rétegszervezetekből. Elsősorban a 14–25 éves korosztályt tömörítette. A DISZ felépítése megegyezett az MDP felépítésével, ugyanolyan hierarchikus és centralizált szervezet volt. A DISZ *Szabad Ifjúság* címen lapot adott ki. Az 1956-os forradalom alatt felbomlott, és 1956. november 4-e után már nem alakult újjá. Eperjesi 1985.

A FEHÉRVÁRI NAPLÓBAN MEGJELENT SOROZATOS SAJTÓHIBÁKKAL
KAPCSOLATOS VIZSGÁLAT
[Székesfehérvár], 1950. augusztus 30.

[19]50. augusztus 30.

Fehérvári Naplóban
megjelent sajtóhiba

3259/[19]50.
Ka/SZM

MDP Központi Vezetőség
Agitációs és Propaganda Osztály
ifj. Komócsin Mihály elvtársnak!

Budapest

Kedves Komócsin elvtárs!

A Fehérvári Napló augusztus 13-i 400. számában¹ súlyos, ellenséges sajtóhiba jelent meg, amivel kapcsolatosan a következőket közlöm.

A múlt év óta sorozatos kisebb nagyobb hibák kerültek a lapba. A sajtóosztálynak már jelentettem milyen leváltásokat, személycseréket eszközöltem már akkor az mb. megbízásából a nyomdában.

Augusztus első hetében ismét súlyos hibákat találtunk a lapban. Gergely Miklós korrektor (volt nyomda tulajdonos) többszöri figyelmeztetésem ellenére kézirat nélkül korrigált, és nem egyes betűket, de egész szavakat írt „fejből” át, ami komoly politikai hibákat eredményezett.

Gergelyt azonnal elbocsátottam, a vállalatvezetőt áthelyeztettem. Az új korrektor ([a]ki jó szakember és párttag) működése első napján elnézte a hibát, sőt ideológiai vitát folytatott a kifejezés helyességét hangoztatta.

A vizsgálat megállapította, hogy Gali Sándor a cikk írója gépbe diktált. A gépirónő „elszámolását” helyett „felszámolását” írt. Az elírást észrevette Gali elvtárs és az „f” betűt kiütette. Tóth Kornél helyettes szerkesztő a cikket átnézte, és az „elszámolás” szót „elszámoltattak-ra” javította ki egészen olvashatóan. Frankovics Ferenc szedő mégis hibásan szedte. Stiegler korrektor nem vette hibának, így gépbe került a szedés. Kb. 2950 példányszámot nyomtattak ki, mikor észrevette Gali Sándor a hibát. A nyomást leállították, de Fehérvárra 2500 és a Bicskei járásba 400 példány mégis elment a kiadóhivatal hibájából.

A klisé után kijavították (faragással), és éjjel a bicskei példányok egy részét összeszedték.

Közben értesítették az mb.-t. Mi a vizsgálat azonnal megkezdtük és megállapítottuk, hogy Frankovics szedő (aki politikailag nem a legjobb elem, egyesülésig SZDP, jelenleg párttag) a hibás. Elbocsátani más gépszedő híján pillanatnyilag még nem tudtuk. Új szedőt most tanítunk be. A lapnyomdát átszervezzük, ide csoportosítjuk a politikailag is legjobb nyomdászokat.

A sorozatos hibák egyik kútforrása szerintem a nyomdászok politikai, ideológiai elmaradottsága. Nem tanulnak, lebecsülik az elméletet. Ezen a vonalon is komoly változást eszközöltünk a nyomdász pártcsoportok megalakításával és a nyomdász szakszervezet munkájának megjavításával.

Elvtársi üdvözlettel:

(Kardos István)
megyei agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/60 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ FN 1950. augusztus 13. V. évfolyam 187. szám.

61.
JELENTÉS A KLÉRUS FEJÉR MEGYEI TEVÉKENYSÉGÉRŐL
[Székesfehérvár], 1950. szeptember 1.

[19]50. szeptember 1.

3411 [19]50.
Ka/Goné.

MDP Központi Vezetősége
Agitációs és Propagandista Osztály

Budapest

Kedves Elvtársak!

A legutóbbi hónapokban a klerikális reakció minden akcióban éreztette jelenlétét. Tömegakció kezdeményezésük már jóval kevesebb volt és kisebb méretű. Shvoy püspök felé a papság jelentős része ellenszenvvel viseltetett a múltban is, a békeív¹ aláírás letiltása után kisebb csoportok verődtek össze, akik a püspököt hibáztatták a községben kialakult „nehéz helyzetük” miatt. A papság állásfoglalása a letiltás előtt sem volt egységes. Az akció első napjaiban a papok nagy része aláírta a békeívet, és számos pap még híveit is felszólította az ívek aláírására. Pl. Szalay Gyula² nagyhorcsöki plébános maga is házról házra járva íratta alá a békeívet. Azonban minden járásban legalább 4-5 reakciós pap akadt, aki nyíltan, ellenséges megjegyzések közepette megtagadta az aláírást.

Április 30-án püspöki körlevél megtiltotta a papok és a szerzetesek részéről az aláírást. Ettől a naptól kezdve már csak néhányan merték aláírni az ívet. A nagyhorcsöki plébános felkereste a párttitkár elvtársat, és a püspök megtorló intézkedéseire hivatkozva kérte, hogy a húzza ki a nevét a békeívről. Több helyütt a papok kiléptek a békebizottságból, vagy nem vállaltak semmiféle felszólalást, nyílt szereplést. A békeívet aláírók között számosan voltak olyan reakciós papok, akik teljes erővel agitáltak az aláírásukkal támogatott békeakció ellen. Pl. a székesfehérvári szőlőhegyi plébános kijelentette: „igen, hogy aláírtam az ívet, de akármilyen vastag lesz az aláírások kötege, úgy is szitává lövik az amerikai gépfegyvergolyók”.

A békeívek aláírásánál a reakciós papok lényegileg lelepleződtek. Számos helyen vallásos emberek is elfordultak tőlük, de agitációnk nem használta ki megfelelően és nem leplezte le megfelelően az imperialisták ügynökeit.

Révai elvtárs beszéde nyomott hangulatot keltett a papok között. Prédikálni kezdtek a vallás fokozódó üldözéséről, papok letartóztatásáról, stb. A dolgozók sajnálkozását igyekeztek felkelteni maguk iránt. A nyári mezőgazdasági munkák alatt támadásba ment át a klerikális reakció. Azt híresztelték, hogy a Péter-Pál előtti aratáson nem lesz Isten áldása. A dolgozó parasztnak a munkától

elvonása érdekében sűrűn tartottak hétköznapi istentiszteleteket is. Több pap ezeken a miséken elbúcsúzott híveitől azzal, hogy lehet, hogy holnap elviszik őket, és többé nem látják egymást. Több helyen a kisgyűléseken is provokáltak a klérus bérencei. Pl. Seregélyesen Stanicsek György klerikális, kulák befolyás alatt lévő egyén a kisgyűlést antiszemita és reakciós hozzászólásokkal zavarta.

A csóri pap (a központi járás egyik rémhírközpontja) azt híresztelte, hogy „a határszélen 30 kg-os csomaggal vagonba rakták és deportálták a kulákokat. Kádár János belügyminiszter ezzel nem értett egyet és ezért kellett lemondania.”³

Elvtársaink nem egy helyütt hajlamosak voltak a túlzásokra. Pl. a pusztavámi taggyűlésen egy megnevelhető, becsületes, de még vallásos elvtársat nyilvánosan ki akartak zárni a pártból. Nem egy községben olyan törekvések nyilvánultak meg, hogy elkergették a faluból a papot. Lajoskomárom községben Záborszki Kálmán iskolaigazgató megtagadta a gyermekek hittanra való felvételét, ami a vallásos lakosok között nagy felháborodást keltett.

Pártszervezeteink agitációs munkája általában nem volt elég harcos a klérussal szemben. A papok agitációjuk főleg [sic!] azt hitték, hogy vallásüldözés van az országban. Erre népnevelőink védekezésbe szorultak, és igyekeztek meggyőzni a dolgozó parasztokat, hogy nincs vallásüldözés, de tovább nem mentek. Nem tárták fel minden esetben a reakciós papok népellenes cselekedeteit, nem vittek megfelelő leleplező agitációt. Azonban több helyen, így Perkátán, Enyingen, Nádasdladányon leleplezték, kipellengérezték a reakciós papot. Nagyhantoson Bóna József nevű plébánost csirkelopáson érték a hívők és leleplezték, kiénekeltek a papot. A megyei sajtó is megfelelően foglalkozott vele.⁴ A pap ül.

A beiskolázás alatt a papok folytatták tavalyi módszerüket, nem támadták nyíltan a pártot és a kommunistákat, hanem szívósan házról házra járva előre elkészített hittanoktatást kérő blankettákat hordtak a szülőkhöz. A templomokban felhívták a szülők figyelmét a jelentkezés határidejére.

A papok nagy része egyre figyelmesebben kísérte az állam és az egyház között megindult tárgyalásokat, és egyre nagyobb lett azoknak a száma, akik bíztak a megállapodásban. Pl. Ormai Gusztáv rk. esperes Baracs-Templomoson azt mondotta paptársainak: „az állammal csak a püspökök miatt nem lehet megegyezni”. Egyesek a tárgyalásokat egyoldalúnak tekintették, úgy vélekedtek, hogy a „tárgyalás az egyházra rá lett kényszerítve”.

A begyűjtésnél a klérus együtt a kulákkal háborús rémhírek terjesztésével, lebeszélő agitációval igyekezett akadályozni a munkát. Zsizsikés gabonabeadással is kísérleteztek. Népnevelőinket mint kulákokat leplezték le őket.

A begyűjtési kampány alatt is voltak pozitív jelenség. Pl. a lepsényi plébános önként felszólalta az első terménybeadás alkalmával rendezett békeünnepélyen, és a következőket mondotta: „a béke mellett harcolni minden magyar dolgozónak kötelessége. Remélem, hogy Lepsény község lakossága, aki a hosszú harcok alatt annyit szenvedett, semmiképpen sem kívánja a háborút.” Beszédét azzal fejezte be, hogy „éljenek a világbéke harcosai!”

A termelőcsoportokkal a legtöbb községben élesen szemben áll a pap. Pl. a Rácalmás-Újgalambos pusztán Langhammer⁵ plébános még a csoporttagok feleségei között is káros aknamunkát fejt ki. Bomlasztani igyekszik a csoportot. Hasonlót több helyütt is tapasztaltunk.

Pozitív jelenségek is mutatkoztak, pl. Tőke István plébános lemondott földjeiről és átadta azokat az etyeki termelőcsoportnak. Jó viszonyban van a csoporttal.

A tárgyalások ideje alatt a klerikális reakció nyílt támadása kissé alább hagyott. Számos pap részt vett a koreai gyűjtésben, és többen egyenesen felszólították híveiket az akció támogatására. A katolikus papok békemozgalmát nagy érdeklődéssel figyelték, a megyénkből 12 pap vett a nagygyűlésen részt, közöttük egy felszólalásra is készült.⁶

A pedagógusok – akiknek a legtöbb közvetlen kapcsolatuk és súrlódásuk van a klérussal – nagy figyelemmel kísérték a tárgyalások menetét. Mutatkozik azonban, [hogya] a pedagógusok nagyobbik része, még ha folytatja is a klerikális reakció elleni harcot, ez részéről hivatali kötelességből folyik s nem világnézeti okokból. Ezek szeretnék úgy értelmezni a megegyezést, hogy az a klerikális reakció elleni harc (hittanoktatás lemorzsolódásáért) megszűnését is jelentené. Erre a veszélyre megfelelő politikai formák között minden pedagógus értekezleten rámutatunk.

Az utóbbi félévben megyénkben is jelentős fejlődés mutatkozik a katolikus papok és az állam viszonyában. Míg azelőtt egy-kettő kivételével valamennyi pap szolgai hűséggel teljesítette a reakciós Shvoy püspök politikai és egyházi utasítását, ma már kialakulóban van egy csoport (kb. 20-25 fő), mely a püspök politikai vezetésének nem veti alá magát, és igyekezik a demokratikus népi szervezetekkel, állami szervekkel és a párttal együttműködni.

A megyei pártbizottság és a klérus kérdésével konkrét viszonylat[ban] keveset foglalkozott még. Hiányosságok mutatkoznak egyes papokkal való személyes foglalkozás terén. A klerikális reakciót leleplező agitációnk is gyenge még.

Elvtársi üdvözléssel:

Kardos István

(Kardos István)

m. agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/61 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ A nemzetközi békemozgalom irányító szerve az 1949. április 20-án, a párizsi békekonferencián létrehozott Állandó Bizottság (a Béke Világtanács előfutára) volt. Egy év múlva a stockholmi konferencián felhívást tettek közzé az atomfegyverek betiltására. Ennek hatására alakult meg a békeharc magyarországi szervezete, és hozta létre a Megvédjük a Békét Mozgalom Országos Tanácsát. 1950. április 25-én békegyűlést tartottak, és ott az ország lakosságát a békefelhívás aláírására szólították fel. Az aláírás, illetve annak megtagadása erősen megosztotta a papságot, volt olyan püspök, amelyik engedélyezte, mások viszont tiltották, sőt szankcionálták a békeív aláírását. Pál 1995: 10.

² Szalay Gyula 1949 és 1953 között Nagyhorcsók lelkésze.

³ Kádár János 1948. augusztus 5. és 1950. június 23. között volt belügyminiszter. Nem a kulákok védelme, hanem az egyre rosszabb viszonya Péter Gáborral, és Rákosi bizalmatlansága vezetett Kádár lemondásához. Kádár János felmentése után 1950. június 23-tól Zöld Sándort nevezték ki belügyminiszternek. Varga (szerk.) 2001: 65–66.

⁴ *Nincsen benne semmi csodálkozni való, hogy a nagybantai plébános csirkét lopott.* FN 1950. augusztus 6. 5.

⁵ Langhammer János (1907–1986).

⁶ Katolikus Papok Országos Békebizottságának létrehozása 1950 júliusára datálható. Az alakuló értekezletüket 1950. augusztus 1-jén, Budapesten tartották körülbelül háromszáz fő részvételével. A megjelentek névsorában szerepel Gergyesi Ferenc (lepcsényi plébános), Pajtényi László és Tökölyi (Thököly) István is, akik Fejér megyéből vettek részt a találkozón. Ugyan a résztvevők nem mindegyike írta alá a jelenléti ívet, azonban a 12 fő még így is erős túlzásnak tűnik. Pál 1995: 40–41.

62.

JELENTÉS AZ ÉBERSÉGI VIZSGÁLATOKRÓL A JÁRÁSI BIZOTTSÁGOKON

[Székesfehérvár], 1950. szeptember 9.

[19]50. szept. 9.

Éberségi vizsgálatról
jelentés

Budapest

3326 / [19]50.

Pé/Sné.

MDP Központi Vezetőség
Ügykezelési Osztálya

Kedves Elvtársak!

Közljük, hogy augusztus hó 26-án este, illetve éjszaka éberségi vizsgálatot tartottunk a járási pártbizottságokon. A vizsgálatot a megyebizottság politikai munkatársai, valamint egy adminisztrátor (titkársági) végezték.

A vizsgálatot kiértékelve általánosságban megállapítható, hogy a járási bizottságokon, az éberség vonalán komoly mulasztások vannak. Az elvtársak lebecsülik az éberség jelentőségét, és nem fordítanak kellő gondot a pártiratok biztonságba helyezésére.

A járási bizottságokon általában az alábbi hibák voltak tapasztalhatók:

1. Nem igazoltatták az ellenőrzést végző elvtársakat.
2. A papírkosarak nem voltak kiürítve.
3. A kályhákban el nem égetett iratok és jegyzetek voltak.
4. Általános rendetlenség az asztalokon és a fiókokban.

A megyebizottság szeptember 4-i ülésén járásonként foglalkozott a vizsgálat eredményével, és a mulasztásokért felelős elvtársakat pártbüntetésben részesítette. A vizsgálat járásonkénti kiértékelését, valamint a kiszabott pártbüntetéseket az alábbiakban közöljük:

1. Adonyi járás

A járási bizottságon komoly mulasztások voltak. A j.b. ablakai, valamint belső ajtajai nem voltak bezárva. Íróasztalokban bizalmas és szigorúan bizalmas iratok voltak. A megyebizottság mérlegelte azt, hogy a j.b. épülete hiányos (ajtók, ablakok rosszak) és jelenleg áll javítás alatt. Mérlegelte továbbá azt, hogy a titkár fiatal, tapasztalatlan. Éppen ezért a megyebizottság Nagy Imre titkár elvtársat megrovásban részesítette, és egyben utasította a biztonsági berendezések augusztus 20-ig való elkészítésére.

2. Bicskei járás

A járási bizottság biztonsági berendezése jó. A papírkosarakban és kályhákban nem voltak iratok. Mindössze a szövetkezeti felelős elvtárs íróasztalán volt rendetlenség, ahol bizalmas jellegű iratok voltak.

A megyebizottság Göbölös János szövetkezeti felelős elvtársat dorgálásban részesítette.

3. Enyingi járás

A j.b. helységeiben viszonylag rend volt. Egy íróasztalban voltak bizalmas iratok és feljegyzések. Az íróasztal a szövetkezeti felelős elvtársé volt, aki újonnan lett beállítva. A megyebizottság ezt figyelembe vette, és Bonnyai Ferenc szövetkezeti felelős elvtársat figyelmeztetésben részesítette azzal, hogy a legközelebbi mulasztásnál súlyos pártbüntetésben fog részesülni.

4. Központi járás

A járási bizottság biztonsági berendezése jó. Ettől eltekintve azonban igen súlyos mulasztások voltak tapasztalhatók. A titkár, szervező titkár és a propagandista elvtárs asztalán bizalmas és szigorúan bizalmas iratok voltak találhatóak, sőt a propagandista elvtárs minden iratát az asztalában tartott éjszakára.

Tekintettel arra, hogy a mulasztást elkövető elvtársak régi pártfunkcionáriusok és az előző vizsgálatnál is hasonló mulasztások voltak tapasztalhatók, a megyebizottság mindhárom elvtársat, név szerint: Hegedűs Péter, Vanatka János és Somogyi István elvtársakat szigorú megrovásban részesítette.

5. Móri járás

Általában rend volt a járási bizottságon, és a papírkosarak is üresek voltak. Súlyos mulasztást terheli azonban a propagandista és a káderes elvtársakat, akiknek az íróasztalában szigorúan bizalmas és bizalmas iratok voltak. Ezen felül az általuk közösen használt pánccélszekrény nyitva volt a zárban felejtett kulccsal. A megyebizottság ezért Vollár János és Gaál András elvtársakat szigorú megrovásban részesítette.

6. Sárbogárdi járás

A járási bizottság biztonsági berendezése jó. Íróasztalokban, szekrényekben bizalmas iratok, vagy szigorú bizalmas iratok nem voltak.

A vizsgálatot megelőzően azonban a járási titkár elvtárs hosszabb időre nyitva hagyta szobájának ajtaját, és asztalán [sic!] egy szigorúan bizalmas iratot elvittek.

A megyebizottság figyelembe vette azt is, hogy a legutóbbi vizsgálatnál súlyos hibák merültek fel, éppen ezért Illyés János elvtársat szigorú megrovásban részesítette.

7. Városi bizottság

A vb biztonsági berendezése jó. A pártiratokat azonban nem kezelik kellő gondossággal. A propagandista és a gazdaságvezető elvtársak általában bizalmas jellegű iratok voltak [sic!]. A megyebizottság figyelembe vette azt, hogy mindkét elvtárs újonnan lett beállítva, és ezért a két elvtársat, név szerint Szentés András és Jákli Júlia elvtársakat dorgálásban részesítette azzal, hogy a legközelebbi mulasztás esetén szigorú pártbüntetésben részesülnek.

Megállapítható, hogy a járási bizottságokon észlelt hiányosságok többnyire az újonnan beállított elvtársaknál fordultak elő, akik nem ismerik a titkársági határozatot. Ezen kívül azonban súlyos mulasztás terhel néhány régi pártfunkcionáriust is.

A megyebizottság határozatát az éberségi vizsgálattal kapcsolatban levélben közöltük a járási bizottságokkal, és egyben megadtuk a szempontokat a vizsgálat során észlelt hiányosságok kiküszöbölésére, valamint az éberség fokozására.

Felhívtuk a járási bizottságokat, hogy a megyebizottság határozatát a legközelebbi jb. értekezleten tárgyalják meg, és hozzanak határozatot az éberség fokozásával kapcsolatosan. Felhívtuk továbbá a járási titkár elvtársakat, hogy a jb. tagokat oktassák ki az éberséggel kapcsolatos teendőkre, és hetenként különböző időpontban tartsanak ellenőrzést.

Az elkövetkezendő időben az újonnan beállított elvtársakkal munkába lépésük előtt ismertetni fogjuk a titkársági határozatot, és kioktatjuk őket, hogy munkájuk során állandóan tartsák szem előtt az éberség kérdését. Úgy kezeljék ezt a kérdést, hogy ezen keresztül jut kifejezésre a párt iránti hűségük és szeretetük.

A havi rendszeresen megtartandó adminisztrátori értekezleten is foglalkoztunk az éberség kérdéssel, ahol az adminisztrátorok beszámolnak a titkár elvtárral együtt végzett éberségi ellenőrzések eredményéről.

A fentiek végrehajtásával el fogjuk érni azt, hogy az éberség vonalán komoly javulás fog bekövetkezni járási bizottságainkon.

Elvtársi üdvözlettel:

(Péntek Imre)

m. irodavezető

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/165 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

HANGULATJELENTÉS AZ ÁLLAM ÉS AZ EGYHÁZ MEGÁLLAPODÁSÁRÓL

[Székesfehérvár], 1950. szeptember 16.

[19]50. szeptember 16.

Jelentés az állam és egyház közötti megállapodással kapcsolatos hangulatról

3579/[19]50.

Ka/SZM

MDP Központi Vezetősége

Agit. Prop. Osztálya

Budapest

Kedves Elvtársak!

A Fejér Megyei Pártbizottság járási titkárokkal kibővített értekezletén Csuha megyei titkár elvtárs részletesen ismertette a megállapodás utáni helyzetet és feladatokat.

A járási agit. prop. felelősöknek és a tömegszervezeti titkároknak, propagandistáknak a megyei agit. prop. titkár ismertette a klerikális reakció elleni harc megyei tapasztalatait. Ez az értekezlet szabta meg a további feladatokat, a klerikális reakció elleni harc új módszereit, és a papoknak a békemozgalomba való fokozottabb bevonását.

Az év elején járási, városi pedagógus értekezleteken az előadók a megyei agit. prop. titkárral előzetesen megbeszélte szempontok alapján beszéltek és léptek fel az értekezleteken helyenként megnyilvánuló „végre béke” opportunistá hangulat ellen.

A párttagság általában helyesen reagált a megállapodásra. Teljes egészében, ha politikailag nem is fogták át a problémát, általában helyesen és kedvezően ítélték meg a megállapodás eredményét pl. Előszálláson Babnics István kovácssegéd, Kovács István tszcs elnök és Krizsány István kisparaszt azt mondták: helyes volt eltávolítani a szerzeteseket,¹ mert míg sok ezer dolgozó lázasán épít, addig ezek a herék ellenünk dolgoznak. Nagyon elég egy községben egy dologtalan ember is. Ha a becsületes dolgozókon állana még egy[et] sem hagynának [sic!] belőlük a faluban. Voltak párttagjaink, akik félreértették az új helyzetet pl. Jolbei Irén kommunista iskolaigazgató azt mondotta: „örülök a megegyezésnek, de most már attól félek, hogy a megállapodástól felbátorodva most már több szülő fogja gyermekét hittanra járatni, és ez ellen nem tehetek semmit”.

Az üzemekben általában helyeselték úgy a megállapodást, mint a szerzetesrendek többségének feloszlását. Helytelenítő véleményekről nincs tudomásunk. A többé-kevésbé a klerikális befolyás alatt álló középparasztok között is némi megnyugvást eredményezett a megállapodás pl. többen kijelentették, hogy most már bátrabban mennek a templomba. Szatmári István székesfehérvári középparaszt kijelentette, hogy most már [a] gyermek nyugodtan tanulhat hittant az iskolában. Az értelmiségiek is többségükben helyeselték pl. Csapó Jenő székesfehérvári gimnáziumi igazgató azért tartja jelentősnek a megegyezést, mert így lehet szerinte teljes a békefront. „Nem vitás – mondotta –, hogy a béke védelmében ott kell lennie a hívő mellett a papnak is, és remélem, hogy most már ott is lesz.”

Az asszonyok között a szerzetesrendek feloszlása több helyütt kedvezőtlen hangulatot keltett. Egyes egészen ellenséges megnyilvánulások is voltak pl. Előszálláson Tóth Andorné, a községi orvos

felesége kijelentette, hogy a szerzeteseket nem lett volna szabad lehetetlenné tenni, mert azok csak isten ügyeivel és nem politikával foglalkoznak. Szerinte csak azért oszlatták fel a rendeket, mert félnek a szerzetesek nagy tudásától.

A papok a megegyezés után kb. 100-an lelkigyakorlatot tartottak Székesfehérváron, ahol Shvoy Lajos püspök számolt be. Kijelentette, hogy „a püspöki kar olyan nehéz helyzetben volt, hogy más út számukra nem lehetett, mint a dogmatikus elvek szigorú megőrzése mellett az egyezmény megkötése az állammal.”²

A papok általában furcsállják, hogy az egyezményben helyet kapott az a pont is, mely mint régi jogszabály a papoknak az egyházi bíróság előtti felelősségüket veti fel. Almási Ferenc³ Székesfehérvár-Szőlőhegyi plébános szerint „Az állam és egyház eddigi feszült viszonyában a megállapodás feltétlenül enyhülést hoz, azonban szerinte ezzel a harcnak nincsen vége. Még nem jelenti az abszolút nyugvópontonra jutást. Az egyház sok eredményt nem könyvelhet el, azonban többet nem érhetett el. A megállapodást el kellett fogadnia, hogy a további helyzete még rosszabbá ne váljon.”

Németh László volt püspöki titkár úgy vélekedett, hogy: „Ezzel a megegyezéssel el lehet indulni a kívánt nyugalmi viszony felé, amely az állam és az egyház között kívánatos. A vallásos embereknek bízniuk kell abban, hogy az egyházat az isten nem fogja elhagyni.”

Györgyi János nyugalmazott székesfehérvári hitoktató azt mondta: „Nem az a lényeg ki győzött, hanem az, hogy megegyezés jött létre, és ez pedig a béke felé mutat.”

A békemozgalom kiszélesítése érdekében járási bizottságaink és alapszervezeteink még nem tettek eleget [sic!]. Szeptember 10-én alakult meg hivatalosan a megyei békeiroda. Politikai előkészítés keretében megbízott aktívakkal több mint 25 papot meghívtunk az alakuló ülésre. A megállapodás után több ismertebb papi funkcionárius igyekezett a nyilatkozatok elől kitérni, és nem egy, pl. Kisteleki⁴ esperes vidéken „pihent”. A békeiroda ülésén mindössze 1 pap jelent meg Gergyési Ferenc esperes plébános, (Lepsényből), aki éles kritikát mondott a „a világhelyzet alapvető átalakulása előtt vakon és süketen állókról”, élesen szembe állította az alsópapság érdekeit a főlőpapak önző politikájával. Az alsópapság soraiban jelentős ingadozás tapasztalható. Klérus fölülről szervezi ellenséges megnyilvánulásként egy most kiadott pásztorlevél felolvasását, melyben élesen tiltakoznak a szerzetesrendek részleges feloszlata ellen.

Elvtársi üdvözléssel:

Kardos István

(Kardos István)

megyei agit. prop titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9 fond 2/61 ö. e. Saját kezű aláírással, hitelesített, géppel írott tisztázattal.

¹ Az 1950. évi 34. számú törvényerejű rendelet értelmében a szerzetesrendeket – a meghatározott tanító rendek kivételével – feloszlatták. 1950. évi 34. számú törvényerejű rendelet a szerzetesrendek működési engedélyéről.

² A Mindszenty pert követően az államhatalom és a párt támadásai a katolikus egyház ellen fokozódtak. Igyekeztek éket verni az alsópapság és a felső klérus közé. 1949-ben a közalkalmazottak részére kötelező eskütételt vezettek be, amit az állami támogatást élvező egyházi személyeknek is le kellett tenniük. A hatalom sok esetben a támogatás (kongrua) megvonásával igyekezett a kiszolgáltatott helyzetben lévő alsópapságot befolyásolni, egyházi vezetőivel szembeállítani. 1950-re a püspöki kar képtelen volt tovább halogatni a tárgyalásokat, amelyek 1950 júniusában indultak meg, és az augusztus 30-ai megegyezéssel zárultak. Ez a kierőszakolt megegyezés az egyházvezetők, a papság és a hívők számára is súlyos csalódással járt. A megígértékkel szemben csupán nyolc iskolát kapott vissza a katolikus egyház, sőt az 1950. évi 34. számú törvényerejű rendelet értelmében a szerzetesrendeket is feloszlatták. Az egyezményből kiolvasható az az állami elképzelés, hogy a katolikus egyház 18 év alatt fokozatosan el fog sorvadni, így azon túl állami támogatásra nem lesz szüksége. A megegyezés negatívumai ellenére a papság egyes köreiből bizakodó hangulat lett úrrá. Remélték, hogy az állam részéről csökkenni fog a

zaklatás, és a továbbiakban lehetőségük lesz a normális életre. Az elképzelések azonban hamis reménynek bizonyultak, a továbbiakban az államhatalom ugyanolyan hévvel üldözte a katolikus egyházat, mint az egyezmény létrejötte előtt. A megállapodás szövegét lásd: Balogh–Gergely 2005: 944–946.

³ Almásy Ferenc 1948 és 1959 között az Székesfehérvár–Öreghegyi lelkeszségen szolgált.

⁴ Kisteleki István (1875–1962).

64.

JEGYZŐKÖNYV A MÓRI BÉKEBIZOTTSÁG ÉS A KAPUCINUS RENDFŐNÖK TALÁLKOZÓJÁRÓL

Mór, 1950. szeptember 28.

Jegyzőkönyv

Felvétetett a móri községében, 15. sz. irodájában, 1950. szeptember 28-án.

Tárgy: A római katolikus egyház felkérése a békebizottsággal kapcsolatosan.

Tekintettel a püspöki kar és a magyar kormány között megkötött egyezményre a móri békebizottság is elhatározta, hogy a kapcsolatot felveszi a helyi katolikus egyház vezetőivel.

F. hó 29-én a békebizottság titkára, valamint a békebizottság két tagja név szerint: Bács Péter titkár, Szepesi Vilmos községi bíró, Mergl István törvénybíró, délelőtt 10 órakor felkeresték az egyház vezetőségét a hivatalban. Előbb azt mondták, hogy rövidesen jönni fog a főnök, majd később azt mondták, hogy nincs idehaza, így a békebizottság küldöttsége egy fél óra várakozás után visszajött, és egy üzenetet hagyott hátra, hogy a legrövidebb időn belül értesítsék a bizottságot, hogy hajlandók-e velünk a tárgyalásokat felvenni. Két óra felé kaptunk egy értesítést, hogy ők nem hajlandók semmiféle bizottságban és tárgyalásban részt venni. Ezután a békebizottság egyik tagját, Mergl István átküldtük, hogy mint akinek az egyházzal közelebbi ismeretsége van, tehát ő még egyszer kérje meg az egyház vezetőjét. De ekkor is elutasították a kérést.

Délután 3 és 4 óra között Soós Károly és Szepesi Vilmos békebizottsági tagok személyesen mentek át az egyházhoz, ahol több ideai csengetés és várakozás [után] beengedték [őket], ahol fogadott bennünket [a] qvardián¹ (zárdafőnök), és Szepesi bíró megkérte, hogy a békebizottság szeretné, hogy ha belekapcsolódnának ők is a békebizottság munkájába, mint ahogy ezt a püspöki kar annak idején megígérte.

Rendházfőnök rövidesen kijelentette, hogy a püspök utasítása nélkül ő nem hajlandó semmiben sem részt venni.

Soós hivatkozik a Szabad Nép mai számában megjelent katolikus papok felhívására,² akik felszólítják az összes hittestvéreket a béke ügyének a támogatására, és azt hiszem, hogy a főtisztelendő úr sem zárkózik el a békének a támogatásától.

Rendházfőnök: ez béke?! Amikor elveszik a kultúrházunkat, felosztatják a rendeket? S elvesznek tőlünk mindent? Idős szerzeteseket éjszaka elhurcolják? Ez nem béke!

Soós: soha, amióta a katolikus egyház fennáll, annyi körmenet, annyi búcsújárás és annyi szentmise nem volt, mint a demokrácia ideje alatt, és a katolikus egyház mégis szembe helyezkedik a dolgozó néppel.

Rendházfőnök: igaz, hogy sokan járnak templomba, de ennek fele kém. Mert ha maguk 49-en együtt vannak, akkor az egyik biztosan hozzánk tartozik. Mert amikor szülők sírva jönnek hozzánk,

hogy nem engedik hittanra a gyermekeket, hittanórákat nem engedik megtartani, akkor nem lehet beszélni vallásszabadságról. S egyébként is mi nem politizálunk.

Soós: Főtisztelendő úr! Én emlékszem arra, amikor a katolikus egyház megáldotta a fegyvereket, Prohászka Ottokár a 19-es ellenforradalom minden gyilkosságára áldását adta, és vállalta az egyik vezérszerepet. Ez nem volt politizálás? Horthyt végigkísérte a katolikus egyház az ország pusztulásáig, anélkül, hogy egy tiltakozó szava lett volna a munkások lemészárolásáért.

Rendházfőnök: az más volt. Olvassa el Lenin könyveit, s abban megvan, hogy mi történik ebben az évben, és mi történik a jövő évben az egyházakkal.

Soós: olvastam Lenin könyvet, de itt a bizonyíték, hogy Szovjetunióban 32 éves forradalom után is az egyház fennáll. De az, hogy külön van választva az állam és az egyház, ez már a nyugati államokban 100 éve megvan.

Rendházfőnök: a nyugati államokban van vallásszabadság, de nálunk nincs, egyébként is nem beszélek, mert valami olyat mondok, egyébként nem politizálok.

Soós: úgy látom tisztelendő úr, hogy a további beszélgetés tárgytalan, mert ön elzárkózik a dolgozó néptől, elzárkózik a békebizottságtól, így megtagadja a béke támogatását. De megtagadja a fölötteseinek a megegyezését és paptársainak a felhívását.

Szepesi bíró megkérdezi, hogy a békekölcsönre menyt hajlandók jegyezni.

Rendházfőnök: nekem a fizetésem csak 200 forint, ebből én semmit adni nem tudok. Ha a fizetésem felemelik, akkor lehet, hogy nem zárkózom el ez elől.

Ezzel befejeződött a 29-i egyházzal való tárgyalásunk.

Megjegyzés: az ami a békebizottság és a rendházfőnök között történt beszélgetést illeti, meg kell hogy említsük, hogy a múlt 1000 éves bűne és hibája benne volt. A rendházfőnökről meg kell állapítanunk, hogy a múlt rendszernek itt maradt zörgő csontú kísértete, aki látja a jövőt és látja a jelent, mert nagyon okos ember, de a kegyetlen gyűlöletét, ami a munkásokkal szemben megnyilvánul, egy pillanatra sem tudta elpalástolni. Mindent gyűlöl ez az ember, gyűlöl magát az emberiséget is, gyűlöl a demokráciát, gyűlöl annak eredményeit, ilyen megrögzött papokkal csak a spanyol inkvizícióban találkozunk, akik a saját hasznuk és uralkodásuk megcsorbításáért vérbe tudnánk fűrésztetni az egész világot, és gondolkodás nélkül tudnák elpusztítani mindent, ami szép, öröm és boldogság ebben az életben, csak azért, hogy ők uralkodhassanak.

Nagyon okos ember a rendházfőnök, de ez az okosság egyenlő Mindszentynek minden cselekedetével, ugyanolyan hangnemben beszélt, mint aki valóban Mindszentytől tanult mindent. De az okosságát arra használja fel, hogy éket verjen a dolgozók, [a] haladó értelmiségiek és a parasztok közé.

Ő is mint Mindszenty, minden gondolkodás nélkül fogadná az angol követség bármelyik tagját, de fogadná az ellenforradalom minden rendszerét, csak azt ne látná, hogy Mór nagyközséget most a dolgozók irányítják.

De vajon ilyen zárkózott volt a főtisztelendő úr mindig? Mikor a Szécsen és Trauttenberg báró kastélyába³ hívták vacsorákra? Ha őtet nem, akkor az elődjét biztosan. Nem, akkor siettek, hogy a dolgozó parasztok és a munkások verejtékéből összeharácsolt vagyont eldorbézzolják. A hazaáruló br. Trauttenberg kéjlakásában, akinek a nagyapja Budapestet lövette, de az ellenforradalmár volt.⁴ Ennek mindent megbocsát a katolikus egyház. Mert ez hazaáruló volt, és halomra lövette a munkásnépet. De ezeknek az érdekében korteskedtek. Ezeknek minden gázságukra, minden rablásukra áldást osztottak. És [a] gyóntatószéktől kezdve minden kihasználták, hogy ezeknek a szabad rablását biztosíthassák. Igaz, hogy ennek ellenében ők is szabadon zsákmányolták ki a munkásaikat, akik a hatalmas vagyonunkban dolgoztak. Ez volt az a kéz kezdet mos politika, de vajon erre is azt mondták, hogy nem politizáltunk?

A móri katolikus papság nem akar békét. Háborút akar. Ő kéjelegve akarja nézni az égő falukat, a romba dőlt városokat, a megőrült anyákat és az árván szédelő gyermekeket. Ez a móri rendházfőnök lelkivilága.

Szepesi Vilmos községi bíró, békebizottsági tag: *Szepesi Viktor*

Soós Károly békebizottsági tag: *Soós*

Ui. 30-án reggel [a rendfőnök] önként elment a községházára és 800 Ft-ot jegyzett, mert a püspöktől megkapta az utasítást a jegyzésre.

FML XXXV. 5. MDP Móri Járási Bizottságának iratai. 13. fond 8/20 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ Helyesen: guardián. Guardián a ferenceseknél, kapucinusoknál és minoritáknál a kolostor főnöke, akit a tartományi főnök (provincialis) és a definitorok választanak három évre. Magyar Katolikus 1998.

² A békepapok felhívásban fordultak a papokhoz és a hívekhez, ebben felszólították őket a békeharcban való aktív részvételre és a tanácsválasztásokon való részvételre. A felhívás a Fehérvári Naplóban is megjelent. *A Katolikus Papok Országos Békebizottságának felhívása a tanácsválasztáson és a békéért folyó harcban való részvételre.* FN 1950. szeptember 28. 2.

³ A móri Lamberg-Szécsen kastélyról és a Trauttenberg-kastélyról (az úgynevezett zöld kastélyról) van szó. A móri nemesi családokról és a kastélyokról részletesen lásd: Erdős 2002: 231–240.

⁴ Trauttenberg Frigyes 1908-ban vásárolta meg a Berényi-Luzsénszky-kastélyt, melyet özvegye Trauttenberg Frigyesné Almásy Emília örökölt meg. Ő 1939-ben örökösévé fogadott fiát, Merán János Istvánt tette meg. 1945-ben a hadifogságban lévő Merántól a kastélyt és a birtokot elvették. Az, hogy a jelentés írója kire gondol, nem világos.

65.

JELENTÉS A MEGYEI ÉS JÁRÁSI TITKÁROK LAKÁSVISZONYAIRÓL

[Székesfehérvár], 1950. október 3.

[19]50. október 3.
Megyei lakásvizonyok

3639/[19]50.
Ke/SZM

K/7/40/IV./M.

MDP Központi Vezetőség
Gazdasági Osztálya

Budapest

Kedves Elvtársak!

1950. szeptember 15-én kelt K/7/40/V./M. számú levélre válaszolva közöljük az alábbiakat:

1. Csuhaj Ferenc megyei titkár elvtárs két szoba hallos összkomfortos főbérleti lakással rendelkezik.
2. Bánki János szervezőtitkár elvtárs két szoba konyhás összkomfortos, főbérleti lakással rendelkezik. Bútora hiányos.
3. Osváth József kádertitkár elvtárs egy szoba hallos összkomfortos, főbérleti lakásban lakik.

4. Kardos István agit. prop. titkár elvtárs két szoba hallos, személyzeti szobás, összkomfortos főbérleti lakásban lakik. Bútora hiányos.
 5. Farkas Lajos elvtárs mezőgazdasági és szövetkezetpolitikai osztály vezetője egy szoba hallos, összkomfortos főbérleti lakásban lakik.
 6. Hegedűs Péter elvtárs a központi jb. titkára két szoba konyhából álló parkettás lakásban lakik, amely be van bútorozva.
 7. Illyés János elvtárs a Sárbogárdi jb. titkára két éve van a jb.-nál. Felesége és családja Budapesten lakik. A jb. épületében lakik, szobája be van bútorozva. Lakásának áthelyezése folyamatban van.
 8. Estélyi Gyula elvtárs a Bicskei jb. titkára szüleinél lakik a járási székhelytől 16 km-re. Naponta jár be a jb.-ra.
 9. Albert János elvtárs az Enyingi jb. titkára a jb. épületében lakik két szoba, hallból álló parkettás lakásban. Bútorzata hiányos. A jb. másik épületébe lesz áthelyezve. Albert elvtárs továbbra is a lakásban marad.
 10. Vollár János elvtárs a Móri jb. titkára egy kis szoba-konyhában lakik két kicsiny gyermekével. Bútora hiányos.
 11. Nagy Imre elvtárs az Adonyi jb. titkára egy pártonkívüli szatócsnál, mint ágyrajáró lakik. Havi 70 Ft-ot fizet.
 12. Horváth István elvtárs városi titkár egy szoba-konyhás lakásban lakik. Bútora hiányos.
- Közzöljük, hogy a fentieket kiszállásaink alkalmával a helyszínen állapítottuk meg.

Eltvársi üdvözléssel:

(Csuha Ferenc)
megyei titkár

(Kerkovics Margit)
m. gazd. osztály h. vezetője

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/161 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárazat.

66.

A MEGYEI BIZOTTSÁG INSTRUKCIÓI A KULÁKOK ELSZÁMOLTATÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

Székesfehérvár, 1950. október 10.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1950. október 10.
Tárgy: Kulákok elszámoltatása

3905/1950.

FL/SZM

Kérjük e száma

feltétlenül hivatkozni

Hiv. sz.:

MDP Járási Pártbizottság

Kedves Elvtársak!

Közljük, hogy a Belkereskedelmi Minisztérium¹ adott ki egy olyan irányú rendeletet, hogy a kulákokat el kell számoltatni.²

Az elszámoltatást speciális elszámoltató bizottságok végzik, amelynek tagjait a tanács nevezi ki. A bizottságok vezető[i] megkapták a megfelelő kioktatást.

A különleges bizottságok október 9-én (hétfőn) megkezdtek a munkájukat. A bizottság tagjai között két szegényparasztnek kell lenni.

Itt olyan elszámoltatásról van szó amelyet még nem csináltunk. A bizottságok kimennek a kulák lakására, és ott fogják elszámoltatni. Megnéznek mindent, hogy mi van.

Röviden az elszámoltatási eljárást a következőképpen kell végrehajtani:

1. Kenyérgabonából és szálastakarmányból az elszámoltatás a beszolgáltatási kötelezettségre terjed csak ki. A többlet kenyérgabonát és szálastakarmányt meghagyják neki.

2. Takarmánygabona (árpa, zab), kukorica, burgonyánál a kulákok kötelesek az összes háztartási és gazdasági szükségletükön felüli részt beadni, függetlenül attól, hogy mennyiben teljesítette a beszolgáltatást.

A járási bizottság a járási tanács elnökétől kérje el a végrehajtási utasítást, és a rendeletet tanulmányozzák át, és ellenőrizték a kulák elszámoltatás végrehajtását.

Az elvtársak figyelmét felhívjuk az alábbi veszélyekre:

1. A bizottságok esetleg liberálisan megalkuvóan kezelik az elszámoltatást.

2. Vagy középparasztot is kulákként kezelik, és kimennek hozzá elszámoltatni, különböző túlkapasokat hajtanak végre.

A járási bizottság gondoskodjon arról, hogy ezek a hibák ne forduljanak elő (és más hibák sem).

A bizottságokat a tanács irányítja, a járási bizottság közvetlenül ne menjen oda, ahol az folyik. A tanácson keresztül biztosítsa az ellenőrzést.

Az elszámoltatás során napvilágra fog jönni majd a rejtett áru és egyéb feketézett dolog. A jb. gondoskodjon arról, hogy a kulákok legyenek leleplezve, mint szabotálók, mint a nép ellenségei. Ezzel párhuzamosan fokozni kell a fölvilágosító munkát a dolgozó parasztság között.

Népnevelőink foglalkozzanak a begyűjtés kérdésével, és világosítsák fel a dolgozó parasztokat, hogy mennyire előnyösebb számunkra, ha kukorica és burgonya szállítási szerződést kötnek, és azt rövid időn belül teljesítik is.

Az elvtársaknak látni kell azt, hogy a dolgozó paraszt látja, hogy a kulákokkal mi hogyan bánunk, ha látja, hogy minden szem fölöslegét beadatjuk vele, ez kihatással lesz a dolgozó parasztokra is. Az elvtársaknak gondoskodni kell arról, hogy ne legyen a dolgozó parasztok részéről sajnálkozásféle a kulákokkal szemben. Ne tudjon a kulák részvétet kelteni maga iránt, hanem a dolgozó parasztok úgy nézzenek a kulákra, mint a legnagyobb ellenségükre, mint az imperialisták ügynökére.

Közljük az elvtársakkal még azt, hogy az a dolgozó paraszt, aki a kulákok által eldugott gabonára felhívja a figyelmet, az az eldugott gabona 10%-át díjtalanul megkapja.

Felhívjuk a járási bizottságok figyelmét arra, hogy ellenőrizték le, hogy az elszámoltató bizottságba párttitkár ne legyen.

Az elszámoltatásnak október 18-ig be kell fejeződnie.

Elvtársi üdvözlettel:

Csuhaj
(Csuhaj Ferenc)
megyei titkár

Farkas Lajos
(Farkas Lajos)
m. szöv. pol. oszt. vezetője

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/214 ö. e. Saját kezű aláírásokkal, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázatlan. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Fejér megyei bizottsága felirat olvasható.

¹ Belkereskedelmi Minisztérium (1949–1953). Az 1949–1953-ig működött BKM átvette a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium (1945–1949) ügykörének a belkereskedelemre vonatkozó részét, valamint az Országos Közellátási Hivatal 1949. évi megszűnését követően a közellátás ügyeit. Jogutódjai: Bel- és Külkereskedelmi Minisztérium (1953–1954), majd ismét Belkereskedelmi Minisztérium (1954–1973). A magyar állam 1993: 51–56.

² A kulákelszámoltatásra a Belkereskedelmi Minisztérium 00414/1950. számú szigorúan bizalmas rendelete alapján került sor. Az elszámoltatás kezdési ideje 1950. október 9-e, befejezési határideje 1950. október 18-a volt. Kávási 1991: 38–39.

67.

FELJEGYZÉS A KULÁK ELSZÁMOLTATÁS TAPASZTALATAIRÓL
Székesfehérvár, 1950. október 12.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1950. október 12.
Tárgy: Kulák elszámoltatás, begyűjtés

3914/1950

Fa/Sné

Kérjük e számra

feltétlenül hivatkozni

Hiv. sz.:

MDP Járási Pártbizottsága
Székhelyén

Kedves Elvtársak!

A kulák elszámoltatással kapcsolatban közöljük, hogy az első napi tapasztalat azt mutatja, hogy a bizottságok általában jól végzik munkájukat. De tapasztalható bizonyos liberalizmus munkájukban. Ez megnyilvánul abban, hogy nem vitetik a földműves-szövetkezetbe azonnal a kulákokkal a terményt, hanem haladékot adnak neki egy-két napot. Ez alapvetően helytelen, azonnal le kell állítani. Gondoskodjon a járási bizottság arról, hogy a bizottságok azonnal vitessék be a kulákokkal a terményt.

A kulákok azzal akarják az elszámoltatást akadályozni, hogy azt mondják: „ez a búza, kukorica, stb. nem az enyém, hanem megőrzésre van nálam”. Ezen hazug állításra igazolásul parasztokat próbálnak bekapcsolni. Így Dunapentelén előfordult, hogy az építkezésen dolgozók közül is volt olyan, aki igyekezett menteni a kulákot. Az ilyen manipulációkat az elvtársak ne engedjék meg.

A kulák elszámoltatással párhuzamosan népnevelőink, nyújtsanak segítséget a kukorica és burgonya szállítási szerződéskötéshez. A dolgozó parasztok között végezzenek felvilágosító munkát abban az

irányban, hogy a begyűjtésnek tegyenek eleget. Különösen vinni kell a begyűjtés fokozását burgonya, kukorica és takarmánygabona (árpa, zab) vonalán.

Ismételten felhívjuk az elvtársak figyelmét arra, hogy a kulákokat leplezzék le konkrétan, mint a nép ellenségét. Mutassanak rá, mi mindent rejteget. Úgy kell vinni a felvilágosító munkát, hogy a kulákokról leválasszuk a dolgozó parasztokat. Rá kell a dolgozó parasztoknak arra mutatni, hogy ők nem úgy bánunk, mint a kulákokkal, hogy a dolgozó paraszttal szövetségben vagyunk. Az elvtársak munkájuk mellett ezekkel a kérdésekkel is foglalkozzanak.

Elvtársi üdvözléssel:

Csuhaj
(Csuhaj Ferenc)
megyei titkár

Farkas Lajos
(Farkas Lajos)
m. mezőgazd. oszt.
vezető

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/214 ö. e. Saját kezű aláírásokkal, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Fejér megyei bizottsága felirat olvasható.

68.

A MEGYEI BIZOTTSÁG LEVELE A JÁRÁSI BIZOTTSÁGOKNAK MELYBEN A LEVÉLKÜLDEMÉNYEK GONDOS LEZÁRÁSÁRA AD UTASÍTÁST

Székesfehérvár, 1950. október 23.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1950. október 23.
Tárgy: Levélküldemények borítékolása

4072/1950

Pé/Sné.

Kérjük e számra

feltétlenül hivatkozni

Hiv. sz.:

MDP Járási Pártbizottsága
Titkár Elvtársnak

Székhelyén

Kedves Elvtársak!

Több ízben tapasztaltuk azt, hogy a járási bizottságok és az alapszervezetek levélküldeményeiket megbízhatatlan, vékony borítékban vagy rosszul ragasztható borítékban adják postára.

Előfordult az is, hogy az ilyen borítékokat idegen anyaggal (ragasztószalag, fűzőgép) igyekeznek megbiztosítani. Ez az eljárás helytelen. Helytelen azért, mert ezzel csak az ellenség munkáját segítjük elő. Az érkezési helyen ugyanis nem lehet megállapítani, hogy a feladó használt-e idegen anyagot, vagy útközben lett felbontva, és a visszazárásnál zárták-e le idegen anyaggal.

Ezért kérjük az elvtársakat, hogy a jövőben a levélküldeményeket ne ragasztószalaggal vagy más idegen anyaggal igyekezzenek biztosítani, hanem a levélküldeményeket – amennyiben mód van rá – erős, át nem látszó és jól ragasztható borítékban küldjék. Amennyiben ilyen boríték nem szerezhető be, úgy a küldeményeket dupla borítékban helyezték el, és azokat jól ragasszák le.

Tapasztaltuk, hogy a postaszákban továbbított küldemények több esetben nincsenek borítékban elzárva. Felhívjuk az elvtársak figyelmét arra, hogy a postaszák nem teszi feleslegessé a levelek borítékolását. A postaszákban feladott küldeményeknél is ugyanolyan gondossággal kell eljárni, mint a rendes úton postázott leveleknél.

Kérjük továbbá az elvtársakat, hogy a fentiek értelmében hívják fel az alapszervezeteket a levélküldemények dupla borítékban való elhelyezésére és jó leragasztására, hogy így levélküldeményeinket maximálisan biztosítsuk az ellenség hozzáférhetősége ellen.

Elvtársi üdvözlettel:

Csuhaj
(Csuhaj Ferenc)
megyei titkár

Péntek Imre
(Péntek Imre)
megyei irodavezető

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 22. fond 2/269 ö. e. Saját kezű aláírásokkal, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Fejér megyei bizottsága felirat olvasható.

69.

JELENTÉS A FALUJÁRÓK MUNKÁJÁRÓL

[Székesfehérvár], 1950. november 2.

[19]50. november 2.

Falujárók munkájáról jelentés

22/6/1075/[19]50.

KA./Mné.

MDP Központi Vezetősége
Agit. Prop. Osztálya

Budapest

Kedves Elvtársak!

Megyénkben a falujáró munkát a budapesti falujáró csoportok végzik, a Nagy-budapesti Falujáró Bizottság irányítja őket, így létszámukról, szociális összetételükről pontos adatot közölni nem tudunk.

Megyei falujáró csoportok munkája nem rendszeres, csak esetenként mennek ki egyes konkrét feladatok elvégzésére, akciónként. Falujáróink nagyobb részt kultúrmunkát végez[nek].

A budapesti falujáró csoportok egy pár politikailag elég erős község kivételével minden községünkbe járnak, így a falujárók által látogatott és nem látogatott községek összehasonlítása nem ad tiszta képet a falujáró munkáról.

A falujárás ért el pozitív eredményeket úgy a népnevelő munka, mint a falun végzett kultúrmunka terén és a kollektív gazdálkodás népszerűsítésében. Eredményes munkát végeznek Iszkaszentgyörgyön, Csőszön, Abán, Kápolnásnyéken, Nagylókon és még egy sor helyen.

Zámolyon pl. a helyi népnevelőkkel együtt végzett népnevelő munka eredményeként 15 tagot szerveztek be a termelőcsoportba.

Kápolnásnyék község a békekölcsön jegyzés terén az első napokban lemaradt, a falujáró elvtársak azonban lendületbe hozták az agitációt. Bevált jó szempontokkal fegyverezték fel a helyi népnevelőket, úgyhogy a község túlteljesítette a penzumot, két ember kivételével a község minden egyes dolgozója jegyzett békekölcsönt.

Gárdonyban a falunap megszervezésében nagy segítséget adtak a helyi pártszervezetnek, ennek eredményeképpen 1100 dolgozó vett részt a falugyűlésen.

A budapesti falujáró elvtársak munkáját a Nagy-budapesti Falujáró Bizottság irányítja. Egyes csoportok vezetői néha felkeresik a megyebizottságot a feladatok átbeszélése végett, de ez nem rendszeres. Lényegében az mb. az irányításba nem folyik bele, és ez komoly hiba részünkről, mert a falujáró munka rovására megy.

A járási pártbizottságokkal a kapcsolat helyenként változó pl. az adonyi pártbizottság[on] a legutóbbi időkben már hetenként megbeszéli a teendőket, kiértékeli a végzett munkát, és kikéri a járási pártbizottság véleményét. A Sárbogárdi és a Móri járásban más a helyzet, itt nem egyszer úgy mutatkozott meg, illetve úgy látszott, mintha ellenőrizni akarnák a pártbizottságot. Általában meg kell állapítani, hogy a járásokkal fenntartott kapcsolat nem kielégítő.

A helyi pártszervezet titkárával és a pártvezetőségekkel a viszony nem ritkán igen rossz. Ennek az oka az, hogy sok esetben a falujáró elvtársak önállóan intézkednek, sok esetben a pártból kizárt elemek és az ellenség információja alapján. A pártvezetőségnek nyújtandó segítség helyett ellenőrzést gyakorolnak és parancsolgatnak. Például: Fülén a felvilágosító és nevelő munka helyett erőszakkal akartak eredményt elérni a dolgozók között. A falujáró felelős elvtárs a helyi vezetőséget a nevelő hatású kritika helyett többször ledorongolta.

Több csoportnál, de különösen a Kereskedelmi NV és hivatali szervezetek falujáróinak a munkájában egy bizonyos fokú lazaság mutatkozott. Például: Gyúron a választás előtt rendezett falunap megszervezésében egyáltalán nem segítettek, hanem 5-ös és 6-os csoportokban járták a falut, vagy Sárkeresztesen, ahol libát és burgonyát vásároltak. Itt egy dolgozó paraszt annak a véleményének adott kifejezést, hogy a feketézés megszűnt, és azért van a szocialista kereskedelem, hogy az vásárolja fel a liba és burgonya felesleget falun.

Velencén a nyáron a falujáró elvtársak nagy része fürdéssel töltötte [az] idejét, egy-két elvtárs azonban becsületesen dolgozott. Ezt a képet tükrözi vissza a falu dolgozóinak a falujárókhöz való viszonya is, mert a jól dolgozó elvtársakat szeretik, és várják jövetelüket.

Az eddigi tapasztalatunk azt mutatja, hogy a falujáró csoportok elvi kioktatása, a falusi feladatok elvégzésére való felkészülés több esetben hiányos volt. Előfordult pl. Polgárdin az őszi fejlesztési kampány idején, hogy a falujárók lényegileg nem tudtak bekapcsolódni az agitációs munkába, mert azt sem tudták, hogy mi az előkészítő bizottság.

A falujárás hasznos és szükséges, de a mai formában szerintünk már nem mindenben megfelelő. A falujárók nem vették eléggé figyelembe a falusi dolgozó parasztok fejlődését, több csoportnál meg-

mutatkozott, hogy lenézték a dolgozó parasztokat, türelmetlenek velük szemben. Nem helyeseljük a nagy létszámú csoportokat. Nem egyszer sokkal többen jönnek, mint [a] pártszervezet taglétszáma, szinte előzönlük a falut. A megyei és járási bizottságok irányítását figyelmen kívül hagyják; „mindent előlről akarnak kezdeni”, és ezzel zavart idéznek elő.

A megyei agit. prop. osztály javasolja

A nagy létszámmal folytatott falujárást át kell szervezni. Kisebb létszámú 12-15 főnyi munkás propagandista csoportokat kellene létrehozni. Ezekbe kb. reszort körre csoportosítanánk az elvtársakat (pártépítés, agitáció, kultúrmunka, mezőgazd. szoc. szektor, ifjúsági vonal), mindegyik reszortban kb. 3-3 elvtárs dolgozna, akik felváltva járnának le.

Ez az átszervezés megkönnyítené a szociális összetétel megjavítását (kiesnének a Kereskedelmi NV hivatali szervezetek). Minőségileg megjavítaná a falujárást. Konkrétabbá tenné a falujárók munkáját, mert így reszortonként jobban elmélyülnek feladatainkban.

A megyebizottság szinte osztályonként tudná irányítani a falujáró elvtársak munkáját. Nem lényegtelen, hogy a kisebb létszámú csoportokat kisebb költséggel szállíthatnák le a községekbe. Egy autó egyszerre 4-5 községet ellátna. Továbbra is, de sokkal tervszerűbben, folytatni kell a kultúrpatronást, és azt összekapcsolni a kultúrotthon fejlesztés mozgalmával. A falujáró elvtársak munkájának ellenőrzése és megjavítása is könnyebbé válna. Egyszerűbb és hatékonyabb lenne oktatásunk is, mely elmélyítheti a párt parasztpolitikájának elvi politikai szempontjait.

Eltvársi üdvözléssel:

(Csuha Ferenc)
megyei titkár

(Kardos István)
m. agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/65–69 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

70.

IRATKEZELÉS A MEGYEI ÉS JÁRÁSI PÁRTBIZOTTSÁGOKON

[Székesfehérvár], 1950. november 13.

22/10/9/2 [19]50.

[19]50. november 13.
Irattári helyzetről jelentés
K/10/C/8/p.

MDP Központi Vezetősége
Ügykezelési Osztálya
Budapest

Kedves Elvtársak!

Fenti számra hivatkozással az alábbiakat közöljük.

A megyei pártbizottságon belül az irattári lerakás az új iktatási rendszernek megfelelően osztályonként kezelve külön dossziékban történik iktatószám szerint. Az egyes osztályokon belül külön cso-

portosítjuk az anyagokat tárgykörök szerint. Pl. szigorúan bizalmas levelek borítékjai, mb. jegyzőkönyvek, heti-havi jelentések, munkaterv stb. Az irattári lerakás hetenként kétszer történik.

A járási bizottságokon az anyagok lerakása ugyancsak iktatószám sorban történik. Az egész irattár egyben van kezelve a központi járás kivételével, ahol reszortok szerint külön rakják le az iratokat. Ennél a járásnál használják a gyűjtőszámos rendszert az azonos tárgykörű anyagoknál.

Az új iktatási rendszer alapján az anyagok gyors visszakeresése biztosítva van. Ez ugyancsak biztosítva van a járási bizottságoknál is egy-két járás kivételével, ahol a hosszú adminisztrátor hiány következtében az ügykezelési munka visszaesett.

Az 1949-évi iratok feldolgozása kezdeti stádiumban van, mivel még mindig nincsen irattáros. Jelenleg az iratoknak osztályokra való szétszortírozásánál tartunk. Az anyagok selejtezése még nem történt meg, és ezt a munkát az anyagok feldolgozásával egyidejűleg fogjuk elvégezni.

Két járási bizottság kivételével a régi iratok feldolgozása megtörtént. Az iratok rendezésével és selejtezésével kapcsolatosan nem rendelkezünk konkrét szempontokkal, és azok megküldését kérjük.

A megyei titkár elvtárs támogatja az ügykezelési munkát, és foglalkozik az ügykezelés problémáival. Az osztályvezető elvtársak az iratok rendezésével kapcsolatosan a szükséges anyagokat rendelkezésre bocsátják.

Az irattári munkánál bevált módszerünk az irattári kiadás kartonrendszere, amit rendszeresen vezetünk, és ami nagyban segítségünkre van a kiadott anyagok ellenőrzésében. További módszerek bevetésével foglalkozunk.

Elvtársi üdvözléssel:

(Csuha Ferenc)
megyei titkár

(Péntek Imre)
megyei irodavezető

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/165 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

71.

A FEJÉR MEGYEI SZÉN BÁNYÁK MUNKÁJÁNAK ÉRTÉKELÉSE

[Székesfehérvár], 1950. november 17.

[19]50. november 17.

Szénbányák munkájának a kiértékelése

22/5/109/1950

Bá/Schné.

MDP Központi Vezetősége
Párt és Tömegszervezeti Osztálya

Budapest

Kedves Elvtársak!

A megyei pártbizottság f. hó 13-án megtárgyalta a szénbányák pártszervezetének és műszaki vezetésének a kérdését. A megyebizottság megállapította, hogy mind a 2 szénbányánál a termelés terüle-

tén vannak eredmények. Megmutatja ezt az is, hogy a pusztavámi bánya októberi termelését 114%-ra és a kisgyóni bánya szintén az októberi termelését 101%-ra teljesítette.

De ugyanakkor azt is megállapítottuk, hogy az eredmények mellett komoly hiányosságok vannak. Van hiba a pártszervezetek munkájában is. A pártvezetőség nem tudja eléggé átfogni a párttagságot, nincsenek jól előkészítve és nem elég alaposak a taggyűlések. Hiányosságok vannak a népművelő munkában, elsősorban az, hogy kevés gondot fordítanak az egyéni agitációra.

A politikai munkában mutatkozó hiányosságok mellett azonban hibák vannak a műszaki vezetésben. A pusztavámi bányánál a legalapvetőbb hiba, hogy az egész bányánál csak egy mérnök van. Gyenge a felügyeleti személyzet, ezen kívül nem hívei az új munkamódszerek bevezetésének. A kisgyóni bányánál a legalapvetőbb hiba a szállításhoz kapcsolódik. Kisgyónból a szenet Bodajkára kisvasúton szállítják, amely több kilométer hosszúságú. A kisvasút régi, elavult, régiek és rosszak a mozdonyok, ezen kívül vagonokban is komoly hiány van. Ez azt jelenti, hogy jelenleg 73-74 vagon szenet termelnek, és ha a szállítást meg lehetne javítani a mozdonyokon és vasúti kocsikon keresztül, napi 100 vagonos termelést lehetne elérni. Ezen kívül hátráltatja a szállítást az is, hogy a Balinkai Mintabánya anyagszállítását is ezen a kisvasúton végzik el.

A Balinkai Mintabánya építkezése hosszú hónapok óta folyik.¹ A bánya építésénél igen komoly hibák vannak, amit mutat az is, hogy a múlt havi tervüket kb. 55%-ban teljesítették. A műszaki vezetés teljesen rossz. A terv szerint a bányának ez év júliusában kellett volna elkészülni, és ezt a határidőt most eltolták a jövő esztendő szeptemberéig. Véleményünk szerint ezzel a műszaki vezetéssel még erre a dátumra se tudják elkészíteni.

Az eddigi munkálatok hihetetlen összegbe kerültek, és nincs meg az eredmény. Megállapításunk a bánya építésével kapcsolatban, hogy vagy sabotálnak a központtól lefelé a bányáig, vagy a Bánya Mélyépítő NV olyan feladatokat vállal, amit nem tudnak teljesíteni.

A bányaépítés mostani vezetője egy volt nyilas, aki pótképviselő jelölt volt. Az ő véleménye szerint ebből a bányából soha nem lesz bánya, ő ezt a feladatot nem tudja megoldani, és már be is adta a lemondását. Tapasztalatunk szerint a központjuk igen kevés támogatást ad.

Mi arra kérjük az elvtársakat, hogy ezt a kérdést fent, a Bánya Mélyépítő NV központjában és a minisztériumban nézzék meg, mert szinte botrányos, ami ott folyik. A rossz műszaki vezetés mellett a tervet nem tudják teljesíteni, így a munkások keveset keresnek, rosszak az életkörülmények, és nem akarnak ott maradni dolgozni.

A szénbányák kérdést a megyebizottsági ülésen kitárgyaltuk, és a szervezési osztályra a megyebizottság jegyzőkönyvével együtt felküldtük.

A termelés területén vannak olyan kérdések, melyeket megyeileg meg tudtuk oldani és meg is oldunk, de vannak olyanok, melyeket csak a központ segítségével tudunk megoldani és kérjük, hogy a központ ebben támogasson bennünket.

Elvtársi üdvözléssel:

(Csuha Ferenc)
megyei titkár

(Bánki János)
m. szerv. oszt. vez.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/5 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ Balinkán 1948 novemberében kezdték meg a kutatófúrásokat, a bányában 1951 novemberében indult meg a kitermelés. A balinkai szénbányát 2003-ban zárták be. Lásd: Czetz 2007.

A MEGYEI BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ MDP KÖZPONTI VEZETŐSÉGÉNEK
PREINER ISTVÁN KANONOKRÓL

1950. november 18.

22/6/11/1950.

Ka/Schné.

[19]50. november 18.

Preiner István¹ kanonok
ellenséges magatartása

MDP Központi Vezetőség
Párt és Tömegszervezeti Osztálya
Szücs Elvtársnak
Budapest

Kedves Elvtársak!

Preiner István dunapentelei kanonok. 65 éves, évtizedek óta él a községben. Politikailag óvatos, de aktív ellenség. Az egész körzetre mint kanonok befolyása van. Aktív kapcsolat tart a környék papjaival.

A földosztásnál még 70 hold földje, 5 hold szőlője volt. 5 hold szőlőt tartott meg magának, a többi kishaszonbérlik. Jelenleg feketén árulja a bort „háztól”. Földjeinek kishaszonbérletbeadásáról így nyilatkozott Varga László helyi lakosnak: „Elraboltátok tőlem a földet, nincs itt nekem szabadság.”

A kommunistákkal szemben aktív ellenséges magatartást tanúsított a felszabadulás óta. 1948 őszén így prédikált a templomban: „Látjátok híveim, mi következett be, a konkoly fölbe kerekedett a tiszta búzának.”

Az iskolában megkérdezte a gyerekeket Rákosi elvtárs képéről: „Minek ott azok a képek, ezek talán a nagy emberek?”

Az ő agitációja eredményeképpen éveken keresztül nem tudták tartósan megszervezni a MADISZ-t, majd a MINSZ-t.

Erős kongregációs csoportot szervezett, amely most is elég gyakran éjjeli „énekórákra” összegyűl.

Kocsis Pintér György 15 éves fiát 1949 őszén, mert „szabadsággal” köszönt, pofonütötte, és amikor a fiú azt mondta, „hogya én is kommunista leszek, mint az apám”, alaposan összeverte.

Aratás alatt a fiatalokat kirándulással vonta el a munkától.

Hingyi Ferencet 1950 szeptemberében nem temette el, míg özvegye nem fizette ki a hátralékos egyházi adót.

Békemozgalomban nem vesz részt. Hét ízben keresték fel a békekölcsön-jegyzés alatt a népnevelők és mindannyiszor kidobta őket. Vita közben kijelentette Varga László előtt: „Mindszenty és Shvoy becsületes emberek.” Apácáinak nem engedte meg a békeív aláírását. Kisapjait a rendőrség uszítás miatt letartóztatta. Erről így beszélt: „A rendőrség rablómódra betört hozzám.”

1949 őszén a fiatalasszonyoknál agitáltak apácái a „gyerek elcsinálás” érdekében és kioktatták az asszonyokat (ifj. Varga Ferencné Gőzmalom u., Horváth Ferencné Gőzmalom u., Waner Antalné Halászház).

Az állam és az egyház megegyezésére úgy reagált, hogy árokkal kettévágatta a temetőt és így szólt: „Az államtól elválasztották az egyházat. Mától fogta ez az én temetőm, a többi a községé.”

Megátalkodott, semmiféle együttműködésre nem alkalmas, ellenség, befolyása veszélyeztetheti az építkezéseken dolgozókat is. Eltávolítását feltétlen javasoljuk.

Csuhaj
Csuhaj Ferenc
megyei titkár

Kardos István
Kardos István
m. agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/67 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárazat.

¹ Az eredeti szövegben Prainer Sándor néven szerepel.

73.

JELENTÉS A KLÉRUS TEVÉKENYSÉGÉRŐL¹

[Székesfehérvár], 1950. november 25.

[19]50. november 25.
A klérus provokációja

22/6/91/2 [19]50.
Ka/Schné.

BJ./LL./c/6/b/693/1.

MDP Központi Vezetőség
Agitációs és Propaganda Osztály
Simó Elvtársnak

Budapest

Kedves Elvtársak!

Az állam és az egyház részéről történt megállapodás óta megyénkben a klérus magatartásában lényeges változás nem történt. Azóta egy sor ellenséges cselekményt követtek el, különösen a választások előtt, a békekölcsön kampány alatt. (Több jelentésben ezeket már közöltük.)

A klérus provokációnak sorozatát Shvoy Lajos megyés püspök ellenséges beállítottsága segítette elő. A megegyezést követő napon Shvoy a papok értekezletén, mintegy száz pap jelenlétében úgy beszélt az állam és az egyház megállapodásának aláírásáról, mint kényszerítő cselekedetről. Szerinte a „megállapodást a kormány fogalmazta, és semminemű változást nem tükröző egyezmény. A kormány ígéretei igen szűkkeblűek, és azok betartása, ismerve a régi dolgokat, egyáltalán nincs biztosítva, mégis rövid időre életlehetőséget ad.” A püspöki kar „kényszerhelyzetét” még alátámasztotta azzal is, hogy a vatikáni körök is belenyugszanak a megegyezésbe.

A 40 órás szentségimádás is a püspökség rendelte el, és ezt jövőre folyamatossá akarják tenni. Kisteleki kanonok szerint azért, hogy a hívekkel állandó szoros kapcsolatot tudjanak fenntartani.

A tanácsválasztások előtt a püspöki kar körlevelet adott ki, melyben felszólítja a papságot s a híveket, hogy egységesen vegyenek részt a szavazásban. Ezt a püspökség azzal továbbította, hogy a nagymise alatt olvassák fel, a nagymisét pedig a választási nagygyűlés idejére osszák be. Így kettős

célt érnek el, ahol a vallásos nép van, ott a gyűlést sikerül lokalizálni, ahol pedig a nép nem nagyon vallásos, ott a körlevél felolvasását nem sokan hallják.

Shvoy püspök határtalan gyűlölete a népi demokrácia iránt, ellenséges intézkedései felbátorítják a megyénkben nem jelentéktelen számú fasiszta és reakciós beállítottságú alsópapokat. Ennek volt a következménye az, hogy a fent említett körlevelet 12 község plébánosa nem volt hajlandó felolvasni.

A kormány és a püspöki kar között létrejött megállapodás semmisnek nyilvánítását fejezték ki Shvoy püspök és társai (dr. Németh László püspöki irodaigazgató és dr. Szabadkai József egyházkerületi catholica titkár) azzal is, hogy nem vettek részt a szavazásban.

A megyei bizottság úgy ellensúlyozta a klérus megmozdulásait, hogy ahol búcsút rendeztek, oda a legjobb kultúrgárdákat küldtük ki, hogy a dolgozókat elvonja a klérus rendezvényeiről.

A templomok közelében mise után jól megszervezett röpgyűléseket szerveztünk, politikailag fejlett előadókkal. Amikor mise után jöttek ki a templomból, az előadót körülállták a fiatalok, és pár felnőtt és a hívek látván a csoportosulást, odamentek és meghallgatták, hogy mit beszélnek.

A választás után búcsúrendezést, szentségimádás tartást, vagyis olyan megmozdulást, amivel nagyobb tömegeket tudnak mozgatni, csak 1-2 esetben észleltünk, pl. október 29-én, Székesfehérváron a bazilikában olyan formában rendezték a szentségimádást, hogy a város különböző plébániáinak hívei óránként váltották egymást.

Egy héttel ezelőtt értesültünk arról, hogy a város területén 4 helyen, a megyében pedig 2 helyen (Ercsi, Nagylók) illegális hitoktatást folytatnak. Az ügyel kapcsolatosan a megyei tanács azonnal érintkezésbe lépett a püspökkel, és kérte az illegális hitoktatás megszüntetését. Egy hitoktatót azonnal leváltottunk.

A békekongresszussal kapcsolatosan a klérus passzív magatartást tanúsít, ahol lehet, gátolja a mozgalmat. Mi azon voltunk, hogy minél több papot aktivizáljunk a béke érdekében, ezért 5 papot választottunk meg a békekongresszusra. A budapesti utazás előtt a tárnoki plébános (Udvardi)² bement a püspökhöz engedélyt kérni, hogy részt vehessen a kongresszuson, de onnét nem tért vissza.

A kongresszuson részt vett 4 papot beosztottuk a megye különböző részein a békegyűlések megtartására. Jó hatást váltott ki a tömegekből a papok szerepeltetése.

A klérus aknamunkáját legjobban a békemozgalommal tudjuk ellensúlyozni, kb. 15-20 pap van már, akik aktívan bekapcsolódtak, a békegyűlésen megjelennek, felszólalnak, s a templomban is beszélnek a békéről.

Székesfehérváron a barátok templomában november 4-én a miséző pap kifejtette, hogy a békéért igen nagy tömegek indultak harcba, és aki életet akar, annak a béke mellett kell állni.

Elvtársi üdvözlettel:

(Csuha Ferenc)
megyei titkár

(Kardos István)
m. agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/67 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztaír.

¹ Másodközlés. Megjelent: Archivnet. 5. évfolyam 5. szám. <http://www.archivnet.hu/>

² Udvardi [Uitz] Ignác 1949-től Tordason szolgált. Tárnokon Hladik Nándor volt a plébános 1934 és 1975 között.

JELENTÉS A DUNAI VASMŰBEN FOLYÓ AGITÁCIÓS MUNKÁRÓL
[Székesfehérvár], 1950. december 14.

Jelentés

Dunai Vasmű: az agitációs munka egyes feladatairól.

Az alapszervi titkárok értekezletén Kósa elvtárs agit. prop. felelős három kérdést ismertetett. Bejelentette elsősorban a helyi lap megindulását, melyet Fürjes elvtárs volt Bp. agit. prop. felelős irányít mint szerkesztő. A lap neve „Dunai Vasmű építője”.¹ Hetilap.

Ünnepi száma Sztálin elvtárs születésnapjára jelenik meg 3000 példányban. A lap népszerűsítésére 5000 röplapot adnak ki. Minden alapszerv állít be sajtófelelőst, ezen belül minden munkahely [is]. Népnevelő munka e vonalon is beindul a héten.

Második pontként a népnevelők kérdését tárgyalja meg. Az alapszervi vezetőségek által beadott névsorból kiderült, hogy nem a legjobb a kiválogatás. A minőségi népnevelő gárda kialakítását változtatta. A jövő héten népnevelő esti iskola indul (4 napos hétfő, kedd, szerda, csütörtök).

Komoly kritikát kapott Pálfalvi elvtárs az élelmezés párttitkára, aki félvállról kezelte a kérdést, kijelölt a vezetőségen kívül egy népnevelő felelőst, és maga nem érdeklődik a népnevelők iránt egyáltalában. Ezen kívül a politikai iskolákról volt még szó.

A hozzászólásoknál kijött, hogy a népnevelő munka az egész építkezés területén beindult, és a dolgozók hangulatán erősebb javulás látható. Sok felajánlás történt Sztálin elvtárs születésnapjára.²

A népnevelő munka fontos kérdése most a dolgozók meggyőzése, hogy a karácsony után jöjjenek vissza, és ne vegyenek ki önkényesen 10-12 nap szabadságot. A reakció tudja, hogy az egyik szűk keresztmetszet a munkaerő, s most erősen ráállt, hogy a dolgozók ne jöjjenek vissza a hármas ünnep, hanem csak az újév után. Ez pedig erős visszaesést jelentene a tervteljesítésben. A népnevelők a héten főként erre lettek ráállítva. A másik fő kérdés a munkaverseny mozgalom kiterjesztése, mert a dolgozóknak kb. 15%-a dolgozik csak tényleges munkaversenyben.

A műszaki vezetés egyes tagjai csak akadályt gördítenek a munkaverseny elé, és lépten-nyomon „óva intik” a munkásokat, nehogy olyat vállaljanak amit „lehetetlen” teljesíteni. Sőt néha ezen is túlmennek. Megszabják, hogy mit vállaljon a munkás, 2%-ot, 5%-ot, esetleg 10%-ot. Mindenképpen „irányítani” akarják a munkaversenyt.

Jellemző például, hogy a műszaki vezetők, az új munkásértelmiségieket kivéve, egyetlen egy vezető mérnök sem tett felajánlást december 21-ére, Sztálin elvtárs születésnapjára, hanem ezt a dátumot óvatosan kikerülve, december 23-ára tettek felajánlást. Ezzel azonban azt is elárulták, hogy a december 23-a utáni munkát nem találják döntőnek, mert vagy december 21-ére tettek volna máskülönben felajánlást vagy pedig január 1-re. Ebből az is kiderült, hogy együtt éreznek azokkal, akik 10-12 napos munkaszünetet szüneteltetnek a munkások fülébe.

A munkásokat minél nagyobb számba bele kell lendíteni a versenybe, hogy ne a műszakiak szájíze szerint 1-2%-ot vállalják, hanem tervteljesítéseket. A munkások munkaversenye így kényszeríti a műszaki vezetőket új tervkészítésére, s kényszerülnek műszakilag biztosítani a munkalehetőséget, az anyagot stb. a munkahelyen. Csak a jó népnevelő munkán keresztül képes biztosítani a munkás, hogy a műszaki vezetők álláspontja gátja a szocialista építésnek a munkaverseny elszélesítése és akadályozása.

A vasmű népnevelői ezen a vonalon harcolnak most.

1950. december 14-én

Gonda István s. k.
információs

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/4 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ 1950. december 21-étől megjelent hetilap, amely különböző néven (*Sztálin Vasmű Építője*) egészen 1956 októberéig létezett. Fülöp 1965: 24–25.

² Sztálin születési ideje a forradalom előtti dokumentumokban 1878. december 18., hatalomra jutása után mégis 1879. december 21-ét adta meg születésnapjának és hivatalosan ezen a napon ünnepelték.

75.
JELENTÉS A „HARC A KLERIKÁLIS REAKCIÓ ELLEN” CÍMŰ ANYAG
FELDOLGOZÁSÁRÓL
[Székesfehérvár], 1950. december 28.

[19]50. december 28.

Ka/Schné. 22/6/229/2

Jelentés a „Harc a klerikális
reakció ellen” c anyag fel-
dolgozásáról

MDP Központi Vezetősége
Agit. Prop. Osztálya
Budapest

Kedves Elvtársak!

Az alapfokú politikai iskolák feldolgozták a „Harc a klerikális reakció ellen” c. anyagot. Az anyag feldolgozására jelentős számban küldtünk ki ellenőr aktívákat, de ezen túlmenően a járási pártbizottságokkal és a városi bizottsággal is megbeszéltük az anyag feldolgozásának és ellenőrzésének különös fontosságát.

Az ellenőrzésünk során azt tapasztaltuk (az anyag megvitatásánál is kijött ez a hiányosság), hogy az elvtársaknak nagy része nem tanulmányozta át alaposan az egyház és az állam között létrejött megállapodást.¹ Ez megmutatkozott a propagandista szemináriumok résztvevőinél is.

A bicskei propagandista szemináriumon jött ki, és maguk az elvtársak is elmondották, hogy nem sokat foglalkoztak a megegyezés kérdésével, és az agitációs munka során nem használták fel kellőképpen a megegyezés adta lehetőségeket.

A szemináriumokon a hozzászólásokból jobb- és baloldali elhajlás nem egy esetben megnyilvánult. Pl. Kiss Regina elvtársnő kifejtette, hogy minden katolikus pap demokráciaellenes, Tankó elvtárs: „a megegyezés után nekünk már nem szabad a papokhoz nyúlni”, ugyancsak Tankó elvtárs monddta, hogy „nekünk nincs szükségünk herékre”. Ez a megnyilvánulás egyébként egy sor alapfokú politikai iskolán is elhangzott.

A bicskei propagandista szemináriumon felmerülő helytelen nézeteket a vezető elvtárs helyesen válaszolta meg, kifejtette a május 31-i határozat súlyponti kérdését, gyakorlati példákkal támasztotta alá, hogy a megyében is vannak már olyan papok, akik nyíltan kiállnak a béke ügye mellett és egy sor más kérdésben is. Helyesen mutatott rá a klerikális reakció elleni harcunk új feladataira és módszereire.

A többi propagandista szemináriumon is felmerültek helytelen nézetek, de megközelítőleg sem annyi, mint a bicskei szemináriumon.

Az enyingi propagandista szemináriumon a hozzászólásokban kifejtették az elvtársak, hogy a határozat óta eltelt idő alatt egyre kevesebb azoknak a párttagoknak a száma, akik gyermekeiket hittanra járatják, de mutatkoznak ezen a téren eredmények már a pártonkívülieknél is.

A propagandista szemináriumokon általában kihozták az elvtársak az egyház szerepét, és sokat vitatott kérdés volt, hogy az egyház – a Vatikán – összenőtt a tőkésosztállyal. A hozzászólók elmondották, hogy nálunk a felszabadulás előtt milyen hatalmas birtokaik voltak az egyháznak és kizsákmányolta a dolgozókat.

A politikai iskolákon is az anyagnak ez a része volt a legtöbbet vitatott kérdés. Pl. az iszkaszentgyörgyi áll. gazdaságban Nagy elvtárs rámutatott, hogy a Vatikán az imperialisták fizetett ügynöke, de magának a Vatikánnak is hatalmas birtokai vannak. A Vatikán a klerikális reakció hazai embereivel kémhálózatot tart fenn. Ugyanott Szili elvtárs elmondotta, hogy a papi reakció arra használja fel a templomot, hogy a forradalmi eszme kiszélesedését megakadályozza, és rámutatott arra is, hogy mindjobban el kell hogy sajátítsuk a marxista-leninista elméletet, és munkánkban és magatartásunkban példamutatónak kell lennünk.

Az iskolákon felvetették az elvtársak, hogy a vallás magánügye a kommunistáknak. Nagy viták voltak a megyei tanács alapfokú iskoláján ezekben a kérdésekben. Itt az elvtársak nem látták tisztán a problémát. Baracsi elvtárs maga is azt mondotta, hogy „én nem látom tisztán ezt a kérdést, erre még én nem is gondoltam,” Huber elvtársnőnek az az álláspontja, hogy a vallás magánügy, de nem egyeztethető össze a materialista világnézettel, Szénási elvtársnő kifejtette, hogy a vallás a párton belül nem magánügy, mert mi a marxi-lenini ideológia alapján állunk, azt fogadtuk el, nem pedig az egyház ködösítő ideológiáját. Ugyanitt mondotta Tóth elvtárs, hogy helytelen az, ha a párttag templomba jár, mert abból az egyház tőkét kovácsol, és fel tudja azt használni agitációjában.

A sárszentmiklósi tszcs-ben Grácer elvtárs és Pap elvtárs igen helytelenül látták a megegyezés kérdését. Grácer elvtárs pl. azt mondotta, hogy tudtuk, hogy a klerikális reakció mindig káros munkát végzett, mégis a demokratikus kormányunk megegyezést csinált ahelyett, hogy kegyetlenebb eszközökhez folyamodtak volna vele szemben. Pap István elvtárs azt mondotta, hogy a „Szovjetunióban is felakasztották a papokat, itt is eljön az idő, amikor ez bekövetkezik, mi pedig gyáván megegyezünk vele”.

Ilyen hozzászólások hangzottak el egyes elvtársak részéről az adonyi politikai iskola foglalkozásán is, ahol az elvtársak hozzászólásaikban elmondották, hogy a tömegeket addig nem tudják megnyerni, amíg a papok életben vannak.

Súlyos hiba az, hogy az előadók egyik iskolán sem vették észre a helytelen és káros megnyilvánulásokat.

Az ellenőr aktívák tisztázták, ill. rámutattak a helytelen megnyilvánulás káros következményeire.

A pusztavámi iskolán is a fentiekhez hasonló volt a helyzet, ahol a gyenge vezető miatt a foglalkozás átcsúszott a vallás- és az egyházellenes magatartásba.

A harmatospusztai iskolán igen élesen kijött az, hogy a klerikális reakció elleni harc nem állhat meg. Bánki Mihály elvtárs pl. kifejtette hogy a kormány a megegyezés minden pontját betartotta, az egyház azonban igyekszik kibújni a megállapodás következményei alól. Kaporai Pál elvtárs pl. azt

mondotta, hogy: „Az egyház papjai a választások alatt a választások ellen agitáltak, lázítottak a béke ellen, apácákkal együtt civil ruhában jártak, nálunk is a pusztán, és mint mondotta Kapori elvtárs, nekünk kommunistáknak szívós felvilágosító munkát kell végezni a vallásos tömegek között és a harcot nem a vallásos tömegek ellen kell vinni, hanem azok ellen a papok ellen, akik a béke és a demokrácia ellen agitálnak.”

Rácalmáson Oroszi elvtárs azt mondotta: „vigyáznunk kell, mert a megegyezés után az egyházi reakció részéről nem szűnik meg az ellenségeskedés, még sok pap követi a Vatikán utasításait”, ugyanott mondotta Dragoljovics elvtársnő: „nálunk mindenki szabadon gyakorolhatja a vallást, azonban abba beleszólunk, hogy egyetlen pap sem használhatja fel a ruháját arra, hogy a népi demokrácia ellen uszítson”. Ugyanitt Lázár János elvtárs arról beszélt, hogy „vannak már a demokráciához hű papok is, akik segítik népi demokráciánk fejlődését, ezek a papok nem ellenségek, azonban továbbra is komoly harcot kell folytatnunk azok ellen, akik ádáz ellenségeik a népnek, ezeket le kell leplezni a nép előtt”. (Ebben a kitételben is vannak veszélyes vonások, pl. a demokratikus papok túlbecsülése.)

Az anyag feldolgozása általában jelentős mértékben segítette elő a megegyezés helyes értékelését, ez az iskola hallgatóinak hozzászólásából is kitűnt. Nem áll fenn ez a megállapítás azoknál az iskoláknál, ahol az előadó maga sem látta tisztán az anyag súlyponti kérdéseit, mert nem készült fel alaposan a foglalkozás levezetésére.

Az adonyi iskola propagandistájának a leváltását javasoltuk a járási pártbizottságnak, mert ennek a fontos anyagnak a levezetésére már többször készületlenül ment, pedig ideje lett volna elég, hogy felkészüljön.

Az ellenőrzés sok értékes tapasztalatot hozott a felszínre az anyag tárgyalásánál. Az elhajlások mellett az is megmutatkozott, hogy tagságunknak elég jelentős száma nem tanulmányozta mélyen Révai elvtárs beszédét.² A vita során a nők legtöbb esetben helyesen értéklik a megállapodást, nem estek bele olyan súlyos tévedésbe, mint az [az] egyes elvtársaknál megmutatkozott.

Az alábbiak során az a megállapodásunk, hogy az elvtársak túlnyomó része helyesen látja, hogy a megállapodás nem jelenti a klerikális reakció elleni harc beszüntetését.

Nem jött ki élesen az, hogy a vallásos tömegek megnyeréséért mindennapos harcot kell folytatni, és hogy ez a harc egyben a békéért folytatott eredményes harcot jelenti.

Elvtársi üdvözléssel:

(Csuha Ferenc)
megyei titkár

(Kardos István)
m. agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/61 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztaír.

¹ A kisebb tömegbázissal rendelkező protestáns felekezetek 1948 őszén kénytelenek voltak tárgyalóasztalhoz ülni és „meg-egyezni” a hatalommal. Nem kerülhették el a sorsukat az izraeliták sem, ők 1948 decemberében kényszerültek rá, hogy elfogadják a kormány által diktált feltételeket. A hatalmas nyomás hatására a püspöki kar képtelen volt tovább halogatni a tárgyalásokat, amelyek 1950 júniusában indultak meg és az augusztus 30-ai megegyezéssel zárultak. A megállapodás szövegét lásd: Balogh–Gergely 2005: 944–946.

² Révai József június 1-én „*Harc a klerikális reakció ellen*” címmel tartott beszédet az MDP KV ülésén. A beszéd elérhető (2010. április 23.): http://www.digitarchiv.hu/faces/kereso.jsp?RADT_ID=39717

JELENTÉS A DÉFOSZ MUNKÁJÁRÓL
[Székesfehérvár], 1950. december 30.

[19]50. december 30.

Fa/Schné. 22/8/209

Jelentés a DÉFOSZ munkájáról

MDP Központi Vezetőség
Párt és Tömegszervezetek Osztálya
Budapest

Kedves Elvtársak!

Válaszolva K/5/442/1950. sz. levelükre a DÉFOSZ munkájával kapcsolatban, az alábbiakat közöljük.

A DÉFOSZ, mint tömegszervezet az utóbbi időkben egyre inkább kevésbé kapcsolódik be a politikai és társadalmi munkákba, de különösen érezhető ez a tanácsválasztások óta.

A tszcs-mozgalom fejlesztésénél és a középparasztság megnyerésénél igen kevés segítséget nyújtott a párt számára. A DÉFOSZ szervezeténél nem egy helyen tapasztaltunk igen erős tszcs-ellenes hangulatot. Volt olyan hely, ahol a DÉFOSZ bekapcsolódott a tszcs-fejlesztés munkájába, de ott is nem terjedt tovább, mint pár aktív vagy népnevelő beállításánál.

A nyári terménybegyűjtésénél és az azt megelőző aratási és cséplési munkálatoknál még érezhető volt a DÉFOSZ munkája, de már a takarmánygabona, valamint a kukorica-begyűjtésénél és az adófizetésnél lényegében semmilyen támogatást nem adott, esetleg a DÉFOSZ-ban dolgozó párttagok, mint a párt népnevelői kapcsolódtak bele ezekbe a munkákba.

Hasonlót lehet tapasztalni a vetés és mélyszántás munkálatainál. A járási tanácsok¹ megalakulásával, valamint a helyi tanácsok megalakulásával úgy a vetés, mint a mélyszántás kérdésében elsősorban a tanácsok voltak azok, akik komoly segítséget adtak a pártnak a feladatok megoldásában.

Így általában el lehet mondani, hogy különösen a tanácsválasztások óta, de már az azt megelőző időkben is a DÉFOSZ egyre inkább elsorvad mint tömegszervezet. Ezt részbe előidézi az is, hogy a DÉFOSZ-ban dolgozó legjobb elemek a tanácsválasztásnál bekerültek a tanácsba, és így kivonódtak a DÉFOSZ-ból, és mint tanácstagok vettek részt a különböző kampányok megoldásában.

A DÉFOSZ legjobban az állami gazdaságokban tölti be a szerepét. Azonban a tapasztalat itt is azt mutatja, hogy főleg szociális kérdésekkel foglalkoznak, és sokkal kevesebbet törődnek a munkaverseny szervezésével és a termelés más kérdéseivel.

Különös hiba a DÉFOSZ munkájában az állami gazdaságoknál, de a gépállomásokon is, hogy a munkafegyelem megszilárdításában nem veszik ki kellő mértékben a részüket. Pl. az állami gazdaságainkban még nem volt példa arra, hogy fegyelmezetlen elemek eltávolítása érdekében az utóbbi hónapokban a DÉFOSZ tett volna valamit.

A békekölcsön-jegyzés kampányában a DÉFOSZ nem kapcsolódott be szervezetileg. A bekapcsolódás nem haladt túl egy pár aktív részvételénél, és ezek is túlnyomórészt a DÉFOSZ helyi szervezetének a vezetőségéből tevődnek össze, akiknek a többségük párttag, vagy a párthoz igen közel álló egyénileg dolgozó paraszt.

Jelenleg a DÉFOSZ-nál szervezett életről csak egyes helyeken beszélhetünk. Vannak községek, ahol hónapokon keresztül a DÉFOSZ semmiféle gyűlést nem tart, és ha valahol gyűlést akarnak szer-

vezni, csak abban az esetben eredményes, ha azt a helyi pártszervezet szervezési segítségével oldja meg. Ahol némi szervezeti élet van, ott a DÉFOSZ-tagság megjelenésénél túlnyomórészt agrárproletárok vagy 1-2 holddal rendelkező félpaszterek jelennek meg, és igen kevés számban 5-10 holdas dolgozó parasztek.

Ez is mutatja, hogy a DÉFOSZ nem erősödik, hanem gyengül, hanyatlak. Tapasztalhatjuk még azt, hogy a DÉFOSZ a munkaközvetítés feladatát eddig az ideig megoldotta – ameddig bizonyos munka felesleg volt –, de mióta munkaerő-szükséglet nagyobb mértékben mutatkozik megyénkben, a munkaerő-toborzás feladatát nem képes megoldani.

A DÉFOSZ munkájának meglazulását igen komoly mértékben befolyásolja, hogy egész sor szervezetbe ellenséges elemek, vagy azok befolyása alatt álló egyének kerültek be, helyenként elég nagymértékben. Több helyen kupec elemek vagy esetleg kulákok vannak a DÉFOSZ tagjai között, és viszonylag széles réteg az, amelyik a klerikális reakció befolyása alatt áll.

A dolgozó parasztek között, és így a DÉFOSZ-on belül is a nemzetközi helyzet feszültsége igen komoly mértékig befolyásolja a hangulatot. Vannak helyek, mint pl. Vajta és Mezőszilas, stb., ahol az ellenség rémhírterjesztése megingatta a DÉFOSZ tagokat, és olyan hangulat uralkodik, hogy „úgy is háború lesz”. Ebbe a hangulatba még szórványosan párttagjaink is beleestek.

Elvtársi üdvözléssel:

(Csuha Ferenc)
megyei titkár

(Farkas Lajos)
m. szöv. pol. oszt. vez.

Javaslatunk

Jelen esetben a DÉFOSZ egyre inkább kevésbé tudja betölteni a feladatát, ezért helyeseljük azt, hogy a DÉFOSZ járási szervezeteit erősítsük meg kb. 1-3 taggal. Ezt azért tartjuk szükségesnek, mert még a jelenlegi helyzetben is, mikor a dolgozó parasztek abszolút többsége egyénileg műveli meg a földjét, nem volna helyes a DÉFOSZ, mint a dolgozó parasztek tömegszervezetét kivonni. A mezőgazdasági munkások és a középparasztság elvesztené az összekötő erőt, az agrárproletárokat.

A szocializmus építésének másik szakaszán lehetőségessé válna a DÉFOSZ-nak, mint tömegszervezetnek a megszüntetése, ahol a mezőgazdasági munkásokat szakszervezetbe tömörítve, a dolgozó parasztság pedig a tanácsokhoz és a tszcs-ékhez tartozna.

Második javaslatunk, hogy a DÉFOSZ felsőbb szervei, elsősorban a DÉFOSZ-központ sokkal komolyabb támogatást adjon a DÉFOSZ megyei titkárságának, úgy politikailag, mint módszertani kérdésekben, mert így a DÉFOSZ megyei titkársága eléggé magára van hagyatva.

Harmadik javaslatunk, hogy feltétlenül szükséges, hogy [ha] a DÉFOSZ bármilyen formában fennmarad, a soraiban megbúvó reakciós elemeket vagy azok befolyása alatt álló egyéneket minden körülmények között el kell távolítani soraiból. Gondolunk itt arra, hogy egy átszervezés formájában hajtánánk végre, vagy nyíltan lepleznénk le az ellenséges elemeket és zárnánk ki őket.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/4 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ Az 1950. évi I. törvény alapján került sor a közigazgatás átalakítására. Elsőként 1950. június 15-én megalakultak az ideiglenes megyei, városi és járási tanácsok, 1950. augusztusban a fővárosi is, 1950. október 22-én került sor az országos tanácsválasztásokra. Ezt követően alakultak meg a járási és a községi tanácsok. 1950. évi I. törvény a helyi tanácsokról.

JELENTÉS A SZOVJETUNIÓBAN JÁRT PARASZTKÜLDÖTTÉK BESZÁMOLÓJÁRÓL
[Székesfehérvár], [1950.]

Jelentés

A Szovjetunióban járt parasztküldöttek beszámolójáról.¹

1950. augusztus 27-én Zöldi elvtársnő Göböljáráson tartotta beszámolóját. A beszámolón részt vett kb. 80-100 személy, de hozzászólás egy sem volt. Az előadását papírról olvasta fel, ami egyáltalán nem keltette fel a hallgatók érdeklődését.

Előadás után a Szovjetunióból hozott fényképfelvételeket nézték meg, amire [sic!] közönség csodálkozásának adott kifejezést. A fényképnézegetés közben megkérdezték, hogy a férfiak mit csinálnak, hogy mindenütt a nők dolgoznak, mire ő azt felelte, hogy azok katonák.

Csákváron tartott előadása alkalmával érdeklődtek a kolhoz jövedelméről. Beszédében megválaszolta, hogy egy kolhoztag évi jövedelme 9-10 ezer rubel, de nem hangsúlyozta ki a rubel vásárló értékét, ami úgy tűnt fel, mintha infláció lenne a Szovjetunióban.

Alap községben Báji Ferenc elvtárs tartotta beszámolóját aug. 26-án. Az előadáson kb. 80-85 fő jelent meg. Báji elvtárs az előadást nem papírról olvasta, hanem saját módja és szavai szerint elbeszélésszerűen mondta el, ami nagyon megragadta a hallgatóság figyelmét. Az előadás felkeltette a közönség érdeklődését, amit bizonyít, hogy kb. 15 hozzászóló volt. A hozzászólásban főleg a magas hozamú eredmények iránt érdeklődtek, hogy hogyan érték azt el.

Székesfehérváron Szabó Mártonné parasztküldött tartotta beszámolóját az MNDSZ gyűlés alkalmával. A gyűlésen kb. 120 hallgató vett részt. A Szabó elvtársnő előadása összefüggéstelen volt. Nem keltette fel a hallgatók érdeklődését, amit bizonyít, hogy egyetlen hozzászóló nem volt. Az előadás unalmas volt, melyhez hozzájárult főleg az is, hogy először már a MNDSZ-nek volt egy 2 órás előadása. Az előadásában megemlítette, hogy férje értesítette, hogy belépett a tszcs-be, de azt nem emelte ki, hogy ő belépett-e vagy nem. Az előadás fő hibája volt, hogy a nagyobbik részt lefoglalta az utazással és [a] Moszkvában eltöltött idő, nem foglalkozott eleget a kolhozok életével, azok munkáival és főleg a nagyüzemi gazdálkodás előnyeivel. Előadásmódját sürgősen meg kell változtatni.

Adony községben Tóth György parasztküldött tartotta beszámolóját. A beszámoló előtt megafonon hírszolgálat volt, melyen kb. 500 hallgató vett részt, utána ki akarták hirdetni a küldött beszámolót, de Nagy elvtárs nem engedte, így a közönség szétszórt, és az előadáson csak kb. 45-50 hallgató vett részt, ezek közül is főleg falujárók voltak és tszcs-tagok. Az előadással így kellő propagandát kifejteni nem tudtak. Az előadás menete kissé rendszertelen volt, az elvtárs jegyzet nélkül beszélt.

A szombaton megtartott előadás elég jól sikerült. Baracs-Széchenyi telepen kb. 300 hallgató vett részt a gyűlésen. Az érdeklődés elég nagy volt, és mégis csupán 8 hozzászóló volt. A hozzászólásban főleg a közös konyhai étkezés, a fagyálló növények kinemesítése, a kolhoz munkája és a kiöregedett tagok eltartása iránt érdeklődtek. Az előadó a kérdésekre válaszolt. A közönség meglegedetten tért haza.

Mezőszentgyörgyön 26-án este Szegedi Andor parasztküldött tartotta beszámolóját. A gyűlésen kb. 75-80 fő vett részt. Az előadás jól felépített volt, mely a közönség figyelmét magával ragadta. Az előadáshoz kb. 25-30 fő szólt hozzá. Az előadás eredménye, hogy a gyűlés alkalmával 6 család belépett a tszcs-be.

Kálozon Báji Ferenc parasztküldött számolt be a Szovjetunióban tapasztalt dolgokról. Beszédében kihangsúlyozta a szovjet parasztok életmódját, kolhozok dolgozóinak jövedelemelosztását, stb.

Beszámolója általában jó felépítésű volt, csak az a hiba, hogy előadásában úgy adta elő pl. hogy a kolhozok tervkészítését a járási bizottságok végzik, és azt a tagok vakon teljesítik, nem szólhatnak bele a terv végrehajtásába. A másik pedig egy összehasonlítás, amikor az itteni embert a kolhoz állataival hasonlította össze, hogy úgy élnek itthon az emberek, mint ott az állatok. Az előadás eredménye, hogy aznap 9 tag lépett be a tszcs-be.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/57 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárat.

¹ Erdei Ferenc földművelésügyi miniszter vezetésével 1950. július 16. és augusztus 17-e között 200 tagú parasztküldöttség járt a Szovjetunióban, Fejér megyéből 5 fő (Kiss István, Tóth György, Kovács Ferenc, Zöld Mihályné, Szabó Mártonné) utazott. *Ünnepélyesen búcsúztatták a Szovjetunióba induló parasztküldöttség fejérmegyei tagjait.* FN 1950. július 16. 1., Balogh (szerk.) 1986: 272.

78.

A TANÁCSVÁLASZTÁSSAL KAPCSOLATOS VÁLASZTÁSI MUNKATERV [Székesfehérvár], [1950.]

A választás munkájával kapcsolatos dátumok

A választás dátumának megjelölésével elsősorban döntő, hogy lássuk a választási munka három szakaszát, és a különböző szakaszok döntő feladatait.

A választási munka három döntő szakasza

1. Szeptember 7-től szeptember 28-ig, vagyis akkortól, amikor a választás nyilvánosságra került, a békekölcsön nyilvánosságra kerüléséig.

Feladat: mindenekelőtt felkészíteni a jb.-nak az alapszervezeteket. Politikai munkáikban központi feladat a tanácsokkal és a tanácsválasztással való foglalkozás, és a békekölcsön politikai előkészítése.

2. Szeptember 28-tól október 8-ig. Ebben az időszakban legdöntőbb a tervkölcsön politikai munkája. Ahol a tervkölcsön befejeződött, akár üzembe vagy falun, azonnal teljes erővel ráállni a választás agitációjára.

3. Október 8-tól a választás napjáig.

Feladat: ekkor vannak a legnagyobb számú kisgyűlések, röplapok, plakátok ki[ragasztá]sa. Állandóan fokozni az egyéni agitációt.

Ezen a három szakaszon belül a feladatok elvégzésére részletezve a következő dátumokat tartalmazza:

Szeptember 13-án: kibővített megyebizottsági ülés, ahol a jb. titkárok is részt vesznek, és megbeszélni a szempontokat, illetve az mb. munkatervét.

Szeptember 13-ig: a jb. tervet dolgoz ki, hogy a járás területén hova kell adni támogatást.

Szeptember 1-től 17-ig: a jb. irányításával és ellenőrzésével állítsák össze a községek jelöltjeinek a névsorát. Ez az egyik legdöntőbb feladat, hogy jól legyen elvégezve.

Szeptember 15-ig: minden községi népfront bizottság értekezletet tart a választással kapcsolatba. Itt feladat magának a választás munkájának a megbeszélése. Megbeszélni a rendelet alapján, hogy hány rendes- és póttagot választanak, és hány tagú a vb.

Szeptember 16-ig: a járások 5-7 tagú függetlenített aktívákat állítsanak be a feladatok elvégzésére.

Szeptember 17-én: a járási székhelyeken alapszervi titkári értekezletet kell tartani. Ezen részt vesznek az alapszervi titkárok, a tömegszervezetek járási titkárai, a tömegszervezetek helyi titkárai, a gépállomás és az állami gazdaság üb. titkárai.

Szeptember 17-én: a járási értekezlet után a tömegszervezetek vezetőit értekezletre hívják össze, és a központjuktól kapott instrukciót beszéljék át. A különböző tömegszervezeteknek a jb. biztosítson helyiséget.

Szeptember 17–18–19-én: beküldeni az előadói tanfolyamokra az elvtársakat, akik helyben az esti tanfolyamon adják tovább az anyagot.

Szeptember 18-ig: a jb. küldjön állandó függetlenített aktívákat oda, ahol gyenge a pártszervezet a járása területén, ugyanaddig az mb. leküldi a javaslatát, ahol gyenge a pártszervezet.

Szeptember 18 és 24 között: az alapszervezetnek fel kell térképezni a községet, és minden húsz választóra be kell osztani egy-egy agitátort.

Szeptember 20-ig: a jb. az egész járás jelöltjeiről készítsen statisztikai kimutatást a megadott nyomtatványokon.

Szeptember 20-ig: a községi népfront bizottságok jelöljék ki az 5 tagú választási bizottságot a már megadott szempontok alapján. Döntő, hogy a jb. nézze meg előzőleg a bizottság összetételét, s azután legyen kijelölve.

Szeptember 20-ig: a járási bizottságok adják meg a szempontokat a járás tömegszervezeti vezetőinek, és készítsék el a munkaterveiket.

Szeptember 22–23–25–26-án: lesznek a községekben az esti tanfolyamok, ahol a népnevelőket képezik ki a választás és a jegyzés munkájára.

Szeptember 26–27–28–29-én: lesznek a járás, illetve a város területén a párt alapszerveinek a taggyűlései, oly módon, hogy 26-án és 27-én legyenek az üzemi pártszervezeteknél, 28-án és 29-én legyen a falusi, községi pártszervezeteknél. Mindenütt a titkár alaposan készüljön fel.

Szeptember 25-ig: a jb. ütemtervet készít a falunapok tartására. Minden faluban falunap lesz. Az mb. erre vonatkozó ütemtervét szintén átbeszéli 26-ig a járási bizottságokkal.

Szeptember 28-tól október 8-ig: be kell fejezni a békekölcsön jegyzését olyan ütemben, hogy az üzemekben az első három napon befejeződjön.

Október 1–8 és 15-én: az mb. falujárókat küld le az alapszervezetek segítségére.

Október 5-ig: a jb. ütemtervet készít a kisgyűlések lebonyolításáról és ellenőrzéséről.

Október 8-tól okt. 15-ig: vannak a kisgyűlések az üzemekben és községekben egyaránt.

Október 9-én: a népnevelők rendkívüli értekezletet tartanak, ahol kiértékelik a békekölcsön-agitáció tapasztalatit. Erre az mb. vezérfonalat küld.

Október 11. és 21-e között: Rákosi elvtárs beszédet fog mondani a rádióban, amelyek tömeges hallgatását meg kell szervezni.

Október 13-ig: a szavazatszedő bizottság kijelölése, de a tagokat legkésőbb október 5-ig ki kell jelölni a községekben.

Október 22-én: van a választás napja. Megszervezni, hogy ez vidám dalos ünnepnap legyen.

Szervezési Osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/127 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztazat.

1951. évi dokumentumok

A MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG INSTRUKCIÓJA A JÁRÁSI KONFERENCIA
HATÁROZATI JAVASLATÁNAK ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

Székesfehérvár, 1951. január 11.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1951. január 11.
Ka/Schné. 22/6/39/1951. ikt. szám.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.
Tárgy: Határozati javaslat elkészítése

MDP Járási Pártbizottsága
Vollár János Titkár Elvtársnak
Mór

Kedves Elvtársak!

A járási konferencia munkájához hozzátartozik egy határozati javaslat elkészítése is, melyet a konferencia napjáig el kell készítenie a járási bizottságnak, és magán a konferencián legfeljebb változtatásokat eszközölnek rajta.

A határozati javaslat ne legyen $2\frac{1}{2}$ oldalnál több, ne foglalkozzon túl sok kérdéssel. A mellékelten felvetett szempontoknak mindegyikét szükséges az elvtársaknak a határozat elkészítéséhez felhasználniuk. A határozat legyen helyi, tartalmazzon konkrét járási problémákat és szabjon irányt.

Az eredményekkel és hiányosságokkal foglalkozó rész legyen rövidebb. Feltétlenül tartalmazzon kritikát a felső és alsó szervek felé.

A javaslatok helyiek (tehát magára a járásra vonatkozzon, ne általános legyenek), lehetőleg a határidőt is jelöljék meg.

A határozat záró részében üdvözljék a kongresszust, a pártot, Rákosi elvtársat, a Szovjetuniót, Sztálin elvtársat.

Végül a határozat a szempontokkal ne egyenlő arányba, de fontosságuk arányában foglalkozzék.

Szempontok a határozat elkészítéséhez.

Néhány szavas bevezető:

I. Eredmények

népi egység megszilárdulása (választás, békekölcsön eredményei),

ellenség elleni harc eredményei,

békemozgalom,

koreai gyűjtés,

pártépítés (tagjelöltfelvétel),

kádermunka,

oktatás (politikai iskolák színvonala és mennyisége),

iparüzemek (tervteljesítése, építkezések a járás területén, Sztahanov-mozgalom, szocialista munkaverseny),

mezőgazdaság területén (nyári-őszi begyűjtés, tszcs-fejlesztés, gépállomások, állami gazdaságok munkája).

II. Hiányosságok

békemozgalom hibái (még viszonylag szűk, kevés aktív [...] van benne),
pártépítés, pártvezetés hibái (tagjelöltfelvétel, vezetőségek munkájának megjavítása, ellenőrzés hiányosságai) oktatás és kádermunka hiányosságai (ideológiai színvonal, egyéni foglalkozás eddig lényegileg nem volt), oktatás és kádermunka hiányosságai (ideológiai színvonal, egyéni foglalkozás eddig lényegileg nem volt), iparüzemek (munkaverseny hiányosságai, tervfelbontás üzemen belüli politikai munka),
mezőgazdaság (kevés a középparaszt, a tszcs-ékbe lassú a fejlődés, ÁMG, ÁMK munkája és politikai hiányosságai, begyűjtés, mélyszántás).

III. Általában a felvetett hiányosságok alapján határozzuk meg a feladatokat

Békeharc (békebizottságok munkáját szervezettebbé tenni, politikai felvilágosító munkát fokozni, kisgyűléseket szervezni, több papot bevonni a békemozgalomba),
pártépítés, pártszervezés hibáinak a kijavítása (tagjelöltfelvétel, pártbizalmi munka, népnevelő munka, népnevelők szociális összetételének a megjavítása),
kádermunka,
oktatás (káderekkel való foglalkozás megjavítása, politikai iskolák lemorzsolódásának ...%-ra való csökkentése, az ellenőrzést megjavítani),
iparüzemek (feladatok a munkaverseny területén, kongresszusi verseny, tapasztalatcsere, 100%-on aluli teljesítmények feljavítása),
mezőgazdaság (tszcs-mozgalmat fellendíteni, középparasztok arányát megjavítani, begyűjtés, mélyszántás befejezése határidőre, a szocialista szektorokkal való foglalkozás megjavítása).
A javasolt feladatok pontjai közé dolgozzák be az elvtársak az opportunizmus elleni harc, az áldozatkészségre, a harcos kiállásra való nevelés kérdését is. Minden feladat sikeres megoldása érdekében emeljék ki az agitáció munkájának a megjavítását, a pártszervezetek politikai megerősödését.
Elvtársak! A határozati javaslatához szükséges adatok és feladatok részleteit a járási titkár referátum[á]ból meríthetik. A határozati javaslat a titkári referátum felhasználásával, a szervező titkár és az agit. prop. titkár segítsen elkészíteni és röviden a járási bizottság szombat délután vitassa meg.

Elvtársi üdvözléssel:

(Csuha Ferenc)
megyei titkár

(Kardos István)
m. agit. prop. titkár.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/5 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

80.

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÉS AZ MDP LAKBÉRTARTOZÁSI ÜGYE
Székesfehérvár, 1951. január 12.

Takarék és Hitelegylet Szövetkezet
Alapított 1870-ben.
Székesfehérvár, Nagy Sándor u. 1.

Székesfehérvár, 1951. január 12.

Érdekközösségben:

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bankkal

Távirati cím: COMMERZ

Telefon 102.

Magyar Dolgozók Pártja

Fejér Megyei Pártbizottsága

Székesfehérvár

Tárgy: bérhátralék ügye.

Hivatkozással a mai napon folytatott személyes megbeszélésünkre tisztelettel közöljük, hogy a kezelésük alatt álló Közép-dunántúli Takarékpénztár Rt. f. a. pénzügyi intézet tulajdonát képezett Székesfehérvár, Bazilika tér 1. szám alatti volt székházingatlan hátralékos bértartozása a következők szerint alakul:

Szociáldemokrata Párt bérletében állott helyiségek utáni hátralékos bérek összeállítása:

párthelyiség bére 1947. aug. 1-től – 1948. máj. 31-ig

á Ft 350,- (10 óra)	Ft	3 500,-

gondnoki lakás bére a fenti időre á Ft 40,-	”	400,-

lakbér -nyugtáilleték 1949. febr. 28-ig	”	17.60

Szoc. dem. Párt bérhátraléka összesen	Ft	3 917.60

Magyar Dolgozók Pártjának a fenti ingatlannal kapcsolatos bérhátraléka:

párthelyiség bére 1948. jún. 1-től 1949. jún. 30-ig

á Ft. 350,-	Ft	4 550,-

gondnoki lakás bére a fenti időre	”	520,-

15%-os lakbérhozzájár[ulás] 1948. X.-től		

1949. VI. 30-ig Ft 390,- után	”	526.50

MDP bérhátraléka összesen	Ft	5 596.50

Elvtársi üdvözléssel:

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/5 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttárazat.

81.

FEJÉR MEGYEI KONGRESSZUSI KÜLDÖTTVÁLASZTÓ ÉRTEKEZLET HATÁROZATI JAVASLATA

[Székesfehérvár] 1951. [január 28.]

Határozati javaslat¹

A Fejér Megyei Kongresszusi Küldöttválasztó Értekezletet az alábbi határozati javaslatot fogadta el egyhangúan és emelte határozatává.

A Fejér Megyei Kongresszusi Küldöttválasztó Értekezlet kerek egy hónappal előzi meg az országos pártkongresszust,² mely megszabja hosszú időre a béke harcos megvédése, a szocialista építés területén a párt és az egész dolgozó nép feladatait.

A küldöttválasztó értekezlet ezért legközvetlenebb és legfontosabb feladatának a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusának politikai, szervezeti, gazdasági előkészítését tekinti a soron levő feladatok megoldása és a kongresszusi verseny keretében.

A kongresszusi versenyben részt vesz pártszervezeteink többsége, de még jelentős hiányosságok tapasztalhatók a kongresszus elvi, politikai jelentőségének tudósítása terén. A II. kongresszus nemcsak a párt, de az egész dolgozó nép ügye. Ezért elhatározta a megyei küldöttértekezleten:

I. A megyei küldöttértekezlet résztvevői tanácskozás után beszámoló kisgyűléseket tartanak a párttagok és a pártonkívüliek számára febr. 1–5-ig és az országos kongresszus előtti héten.

II. Ezeken a kisgyűléseken beszámolnak a megyei konferenciáról, megtárgyalják az eddig beérkezett és az új javaslatokat is a dolgozókkal. Megmagyarázzák, hogy mily nagy az alulról jövő javaslatok jelentősége a párt és a tömegek kapcsolatainak erősítése szempontjából. A megyei küldöttválasztó értekezletet megelőzően üzemi pártszervezeteink elindították a kongresszusi versenyt az ipari termelés területén, melyhez megyénk minden üzeme csatlakozott. E területen a meglévő eredmények mellett a hiányosságok kiküszöbölésére szükségesnek tartjuk:

1. Szívós felvilágosító munkával el kell érünk, hogy pártszervezeteink tagságának kb. 80%-a hosszú lejáratú versenyszerveződést kössön a kongresszus napjáig.

2. A legdöntőbb feladatnak, különös tekintettel a 100% alatt teljesítőkre a tapasztalatcsere átadást kell tekinteni. E téren súlyponti üzemenként kezeljük a Dunai Vasművet, Inotai Erőművet, Kisgyóni Szénbányákat és a Vadásztölténygyárat, Könnyűipari Szerszámgyárat.³

3. A műszaki előfeltételek biztosítása érdekében fokozottabban be kell vonnunk a műszaki dolgozókat, főleg a tervfelbontás befejezése és a rendszeres teljesítmény kiértékelése érdekében.

4. Biztosítanunk kell a verseny részeredményeinek szakadatlan tudatosítását az egyéni, írott (sajtó) és a szemléltető agitáció módszereinek segítségével, mert a nyilvánosság a verseny éltető eleme.

5. Fokozzuk a versenylendületet az újabb csatlakozók, főleg az ifjúmunkások bevonásával, különös tekintettel a Minisztertanács takarékosági határozatára és a kongresszusi versenyhétre. A kongresszus napjáig elérjük, hogy ipari üzemi dolgozóinknak 70%-a versenyben álljon.

A megyei küldöttértekezlet megállapítja, hogy a mezőgazdaság területén vannak komoly eredményeink, de fennállnak jelentős hiányosságok is.

Ezért fontosnak tartja:

A mezőgazdaság szocialista szektoraiban, különösen a tszcs-kben, tovább kell szélesítenünk a kongresszusi versenyt, termelési egységeken belül a brigádokra és egyénekre is.

2. A legutóbbi hetekben elhanyagolt begyűjtési munkát nagy szívóssággal a heti ütemtervek szerint folytatjuk. Jó felvilágosító munkával rá kell mutatnunk, hogy a begyűjtési kötelezettség teljesítése minden magyar dolgozó érdeke és kötelessége, túlteljesítése pedig a béke ügyét szolgáló hazafias tett.

3. A tszcs-mozgalmunk fejlesztésének a kongresszus előkészítésének szakaszában fokozott lendületet kell kapnia:

a. A 20 előkészítő bizottságból a kongresszus napjáig 15 tszcs-t alakítunk, elsősorban a kommunis-ták példamutatása nyomán.

b. A megyében (különös tekintettel a 20 súlyponti községre) gazdanapok keretében hetenkint legalább 8 községben ismertetjük az I. II. III. típusú csoportok⁴ alapszabályát, elvi kérdéseit az érdeklődő dolgozó parasztok előtt.

c. Vállaljuk, hogy 1951. október 15-ig legalább 4 szocialista község [lesz] megyénkben.

A megyei küldöttértekezlet minden feladat közül a legfontosabbnak szocialista építésünk szívét a párt erősítését, eszmei szervezeti egységnek további megszilárdítását tarja. Ennek érdekében:

1. Tagjelölt felvételi munkánk keretében a legkiválóbb üzemi munkásokat és falun a szocialista szektorok mellett egyénileg dolgozó parasztokat – főleg középparasztokat – veszünk fel pártunk soraiba.

A munka megjavítása érdekében 50 olyan alapszervezetben, ahol az elmúlt évben legmegfelelőbb volt a tagjelöltfelvétel, a kongresszus napjáig megvizsgáljuk a körülményeket és okokat, és a tapasztalok kiértékelése alapján biztosítjuk a munka további megjavítását.

Kádereink funkcionáriusaink, párttagjaink elméleti, politikai színvonala emelésének érdekében a Politikai Bizottság 1949. október 20-i határozatának⁵ megfelelően tovább kell javítanunk oktatási munkánkat.

a. Az mb.-tól az alapszervezetig meg kell javítanunk az oktatási, tanulási fegyelmet, leküzdvén minden hibás nézetet, mely lényegileg a párt elméletének becsülésével függ össze.

b. Fel kell vennünk az eddiginél fokozottabban a harcot a politikai iskolák (különösen az alapfokúak) lemorzsolódása ellen.

Vállaljuk, hogy az alapszervezeti vezetőségek, a pártbizalmiak és a politikai iskola hallgatók felvilágosító munkával az alapfokú politikai iskolák megyei lemorzsolódási átlagát 20-12%-ra, a középfokú politikai iskoláknál 8-5%-ra csökkentjük a kongresszus napjáig. E munkában súlypont a Bicskei járás és Székesfehérvár város, amelynek hiányosságai e téren döntően lerontják az átlagot.

A Fejér Megyei Küldöttértekezlet az előttünk álló nagy feladatok megvalósítása érdekében feltétlenül szükségesnek tartja a párt és pártonkívüliek kapcsolatainak szélesítését, és ezzel egyidejűleg az ellenség elleni harc fokozását, oportunista megnyilvánulások leküzdését. Ezért:

1. Legszélesebb tömegkapcsolatunk a békemozgalom legszélesebb körbeni kiszélesítése érdekében tovább kell javítanunk békebizottságaink munkáját.

a. A január 31-ig újjáavasztott békebizottságok kapcsolódjanak mindenütt bele az üzem, a tanács terveinek végrehajtásába, mozgósítsanak a kongresszusi munkaversenyre. Vállaljanak védnökséget, óvodák, napközi otthonok, ipari tanuló otthonok, kórházak felett. Szervezzék meg az utcák, játszóterek rendben tartását, és szervezzenek ezzel kapcsolatosan konkrét társadalmi munkafelajánlásokat.

b. A fenti feladatok megtárgyaltatását az alapszervezetekkel a járási és városi pártbizottságok biztosítsák.

2. Nagy jelentőséggel bír tömegszervezeteink és ezen belül elsősorban a DISZ megfelelő támogatása a párt felé. Ez azonban nemcsak egyes pártonkívüli népnevelők, de az egész tömegszervezet tagságának mozgósításában kell hogy megnyilvánuljon. A DISZ fiatalok tagjelölt felvételük előtt kérjenek pártmegbízatást az illetékes üzemi, vagy területi pártszervezettől. A párt tömegbefolyása szélesítésének legdöntőbb módszere a tömegagitáció megjavítása. Ezért:

1. A PB határozatának megfelelően folyamatosan, szakadatlanul javítsuk a népnevelő gárdák szociális összetételét. A népnevelőkről nyilvántartást fektessünk le minden alapszervezetben február 24-ig.

2. Meg kell valósítanunk a helyi konkrét politikai irányítás érdekében, hogy az alapszervezetek a heti vezetőségi üléseken konkrétan határozzák meg a központi, megyei szempontok vonalán a népnevelők helyi feladatait, amelyeket a titkár elvtárs ad át a népnevelő értekezleten.

Egyre inkább el kell érünk, hogy az agitáció, nem „öncélú szervezés”, de minden feladatnak megoldását alátámasztó mélyen ható politikai munka legyen [sic!].

A Fejér Megyei Küldöttértekezlet tudatában van annak, hogy mindezen feladatokat csak úgy oldhatják meg, hogy ha tekintettel az éleződő osztályharc nemzetközi és belső körülményeire fokozatosan a szocialista hazafiságra, a Szovjetunió iránti hűségre, helyállásra, fegyelemre és áldozatkészségre neveli párttagságunkat, de ezentúl az egész dolgozó népet.

Ehhez fog alapvetően további irányt szabni az MDP II. Kongresszusa, mely előkészítésének egy része a Fejér Megyei Küldöttértekezlet is.⁶

Éljen felszabadítónk, szövetségesünk, segítőnk, a hatalmas szocialista Szovjetunió és vezére, forrón szeretünk Sztálin elvtársunk!

Éljen munkásosztályunk és egész népünket újabb győzelmekre vezető pártunk és vezére, a mi drága Rákosi elvtársunk!

Éljen szocialista fejlődésünk mérföldköve, pártunk a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusa!!
Magyar Dolgozók Pártja 1951. évi Fejér Megyei Küldöttválasztó Értekezlete.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/5 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

- ¹ A határozat megjelent a *Fejérmegyei Néplap* január 31-i számában *A Magyar Dolgozók Pártja Fejérmegyei Kongresszusi Küldöttválasztó értekezletének határozata* címmel. FmN 1951. január 31. 1.
- ² Az MDP II. kongresszusát 1951. február 25. és március 2. között tartották, a Fejér Megyei Kongresszusi Küldöttválasztó Értekezlet január 28-án, vasárnap volt.
- ³ A gyár a budapesti DANUVIA harmadik gyáregységeként létesült az 13 600 m²-es csarnok 1943 végére készült el. A háború miatt, a modern gépekkel frissen berendezett gyárat leszerelték és elszállították. 1949 májusában alakult meg a „Székesfehérvári Könnyűipari Szerszámgép Beruházási Vállalat”. Mivel a csarnok motorkerékpár gyártásra készült, nem volt megfelelő a szerszámgépgyártásra, ezért a csarnokot átépítették. 1951-re elkészült a gyár saját öntödéje és működését „Könnyűipari Szerszámgépgyár” néven folytatta. Csukly 1963.
- ⁴ A termelőszövetkezeteket három csoportba osztották, ezek közül a III-as típusú számított a „legfejlettebbnek”, itt a tagok a másfél hold háztáji kivételével a közös termelést a saját vagy bérelt földön végezték. A csoportba a haszonállatokat, mezőgazdasági eszközöket be kellett adni. A bevitt vagyontárgyak egy része osztatlan közös tulajdonba került. A munkát közösen végezték az elszámolás alapját a munkaegység jelentette. Az I-es és II-es típusú szövetkezetek részben folytattak csak közös termelést, jellemzően a nagy munkaigényes (aratás, cséplés, szántás, stb.) munkafolyamatok esetében. 1950 végén a szövetkezetek 1,5 százaléka tartozott az I-es vagy II-es kategóriába (36 a 2185-ből). A szövetkezetekről részletesen a 14000/1948. számú kormányrendelet intézkedett. A Magyar Köztársaság kormányának 14000/1948. Korm. számú rendelete a földműves-szövetkezetek és földbérlet-szövetkezetek termelőszövetkezeti csoportjairól. 18010/1951. (I. 20.) FM számú rendelet az önálló termelőszövetkezet alapszabályának és a termelőszövetkezeti csoportok működési szabályzatainak egységes szerkezetben való közzétételéről. Lásd még: Honvári (szerk.) 2000: 524–526.
- ⁵ A Politikai Bizottság 1949. október 20-án elfogadott határozata. Javaslat a pártkáderek marxista-leninista nevelésének megjavítására. Előadó: Bíró Zoltán. Elérhető (2010. május 6.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=41327&MT=1
- ⁶ 1951. január 27-én tartották a megyei kongresszusi küldöttválasztó értekezletet. *Az MDP II. Kongresszusára a Fejérmegyei Pártkonferencia megválasztotta megyénk kongresszusi küldötteit.* FmN 1951. január 30. 1.

82.

FEJÉR MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG FALUSI AGITÁCIÓS MUNKÁJA [Székesfehérvár], 1951. február 9.

Szigorúan bizalmas!
Előadó: Kardos István
1951. február 9.

Fejér megyei pártbizottság falusi agitációs munkája

Pártunk Politikai Bizottsága 1950 októberében nagy jelentőségű határozatot¹ hozott az agitációs felvilágosító munka hiányosságaival kapcsolatosan. Felfedte agitációs munkánk legalapvetőbb hibáit:

1. Az agitáció és a szervezési munka szétválasztottságát.
 2. Agitációs munkánk elvi, tartalmi hiányosságait.
 3. Az agitáció elvi, politikai irányításában mutatkozó hibákat, rendszertelenséget.
 4. Népművelők kiválogatásának, nevelésének hiányosságait.
- [...]

Feladatok

A PB határozata rámutat arra, hogy legfontosabb feladatunk az agitációs munkánk elvi, tartalmi megjavítása.

1. Meg kell magyarázni a dolgozó kis- és középparasztoknak, a kulák korlátozás értelmét, lényegét. Személyenként be kell bizonyítani, hogy a kulák a középparasztot is kizsákmányolta. A korlátozás politikája egybeesik a középparaszt kuláktól való megvédésének politikájával. Szegényparaszt népnevelők idézzék fel a felszabadulás előtti magatartását a kuláknak, mind Bálint János mezőszilasi dolgozó paraszt, aki így agitálta Völgyi Lajos földhözjuttatott középparasztot: emlékszel rá, mikor a felszabadulás előtt minden reggel várakoztunk a „koplalon”, hogy a kulákok kiválogassák, ki mehet közülünk hozzájuk dolgozni éhbérért. Továbbá elmondta mikor kapáltuk Pethes István 50 kh[-as] kulák szőlőjét, ő a préházban hűsölve nézett, hogy izzadunk, és mikor a föld végére érve rá akarunk gyújtani, így ordított ránk: „álljatok be.”

Meg kell értetnünk minden dolgozó paraszttal, hogy ha a kulák nem teljesíti a rárótt kötelességét, akkor őt és az egész országot károsítja meg. Ezért minden dolgozó parasztnak hazafias kötelessége és érdeke a kulák ármány leleplezése és kipellengérezése.

2. Népművelőink jó munkájának mintegy próbaköve az állami fegyelem betartása, megszilárdítása, eredményeképpen sikeresen végződött [a] begyűjtés és [az] adófizetés. A dolgozó parasztoknak újra és újra meg kell magyarázni, hogy úgy tudunk csak iparosítani, iparcikk igényeit kielégíteni, ha a falu is teljesíti vállalt kötelezettségét.

Rá kell mutatni, hogy a falu áruellátása nem független attól, hogy teljesítik [az] állam iránti kötelezettségeiket. A párt és a kormány határozatát elsősorban a szocialista szektornak kell végrehajtania. Példát kell mutatni az egyéni gazdálkodóknak. Csak az szeretheti igazán hazáját, az akarja őszintén, esetleg áldozatoktól is vissza nem riadva, aki helyt áll a termelésben, teljesíti állampolgári kötelezettségét. Ezen túl még mindent hajlandó el is követni azért, hogy többet termeljen, minél nagyobb arányban teljesítse kötelezettségeit.

3. A termelőszövetkezeti mozgalom agitációjának megjavítása érdekében a fő súlyt a csoportba való belépés feltételeinek, tehát az alapszabály megismertetésére kell helyezni. Részletesen, türelmesen újra és újra el kell magyarázni, hogy a dolgozó parasztság termelőszövetkezetbe bevitt állatai és földje után mit kap. Ne hallgassuk el az I. és II. típus² alapszabályát sem. Beszéljünk a termelés módszereiről, amely soha nem látott termés hozam emelkedést tud biztosítani a közösben az egyéni gazdálkodókkal szemben.

4. Agitációs munkánk legyen rugalmas a rétegekhez alkalmazkodó.

Miért van szükség rétegapitációra?

Azért mert a termelőcsoportba való belépésnél nem egyformák a problémák sem. Pl. az idősebbek az öregségi járulékuk után érdeklődnek, a szegényparasztot nem érdekli az állatbevitel, ha nincs állata, a középparasztnál viszont ez a legfontosabb kérdés. Más érdekli az ifit és a nőt. Foglalkozni kell a tszcs-tagokkal is másként a párttagokkal, mint a pártonkívüliekkel.

Tszcs-tagok felé.

Fel kell ráznunk egyeseket abból a megelégedett passzivitásból, ami pl. a Baracskai „Vörös csillag”-nál is tapasztalható. Itt újból és újból rá kell világítani, amit Gerő elvtárs mondott, ha szaporodik a csoport, nem kevesebb jut, de többen többen osztozkodnak. Tehát minden tszcs érdeke, hogy minél több földje, minél több tagja, gépe, állata legyen.

Párttagjaink felé.

Rá kell mutatnunk az élenjárás kötelezettségeire, legjobb párttagjaink csoportba lépése fontos politikai kérdés falun, mert példamutatásról van szó. Párttagok előtt vessék fel, hogy a pártkongresszus

tiszteletére lépjen be a csoportba, és szervezzen újabb belépőket. A párttagokkal, pártvezetőségi tagok, tszcs vezetők ÁMK, ÁMG dolgozók foglalkozzanak. A politikai iskolákon alaposan, figyelmesen vegyék át az alapszabályokat.

Középparasztok felé.

A középparasztra azért is van szükség, mert a dolgozó parasztok zömét teszi ki. A föld, állat és a felszerelés zöme is az ő birtokába van, a középparaszt jó gazda, ért a földhöz, a jószághoz. A középparaszt megnyerése különösen egyes esetekben nem könnyű feladat, vannak olyanok, akik jelenleg keresnek annyit, mint a tszcs egyes tagjai (lovuk van, fuvaroznak, vagy igen jól vannak felszerelve). Az ő számukra nehezebbé teszi a belépést az, hogy örökölt földjük van, régi jószáguk. A középparasztra legjobban a már belépett tekintélyes gazdák hatnak. Meg kell magyarázni, hogy a kulák őt is kizsákmányolta, és még most is van rá lehetősége. A tszcs-be megbecsülik a szakértelmét munkaképtelen korára sem lesznek megélhetési gondjai. Most jól él, mert a párt védi őt azzal, hogy korlátozza a kulákot. De a kisparcellán jelentősen növelni a terméshozamát nem képes. Ha 9-10 kh-ján négy tagú családjával dolgozik, viszonylag nem nagy %-al emelheti a terméshozamot, de ha a tszcs-ben valamennyi munkaképes tagja a családnak munkaegységet kap, ez már sokkal több keresetet jelent.

Szegényparasztok felé.

Ő érezte leginkább a kulák kizsákmányolást a múltban, gyalognapszám miatt el kellett hanyagolnia saját földjét. A szegényparaszt kapott legtöbbet a demokráciától, földet, házhelyet, munkát, emberi életet, és ezért különös hálával tartozik a pártnak, Rákosi elvtársnak.

5. Az agitációs munka – különös tekintettel a kongresszusra, mikor meg kell erősíteni pártszervezteinket a legjobb példamutatásban, népnevelő munkában kitűnteket közel kell, hogy hozza párt-hoz. A pártszervezet az új tagjelölteket a kongresszusi versenyben kitűntek és a legjobb népnevelők közül vegyék fel.

6. Az agitációs munka megjavításának fontos előfeltétele az agitációs gárdák szociális összetételének fokozatos javítása. El kell érni március 15-ig, hogy népnevelő gárdáink összetétele pártszervezetünk szociális összetételénél jobb legyen. A népnevelő gárdákba fokozottan bevonjuk a párt népnevelőin kívül a szocialista szektor dolgozóit, az előkészítő bizottság tagjait. Február 24-ig 30%-al emeljük a rádiószemináriumok számát, amelyeken elsősorban a pártonkívüli népnevelők vesznek részt.

A konkrét politikai irányítás érdekében havonta megyei népnevelő füzetet adunk ki, és a járási pártbizottságokkal kéthavonta népnevelő tapasztalatcserét szerveztetünk. Az alapszervi párttitkárok részére a pártoktatók háza programja keretében és a központi agit prop. osztály által kidolgozott népnevelő oktatási előadássorozatot rendezünk, melyek anyagát az alapszervi népnevelők értekezleteken szemináriumszerűen feldolgozzák.

7. A kieső tanyai területek agitációs irányítása érdekében agitációs állomásokat szervezünk, melyek felállítására február 15-ig részletes ütemtervet dolgozunk ki.

8. A feladatok alapszervekig való levitele érdekében 11-én, vasárnap délelőtt 9 órakor a járási székhelyeken alapszervi titkári értekezletet tartunk, melynek előadója a jb. titkára. Február 18-ig a járási pártbizottság által elkészített ütemterv szerint vezetőségi ülésen és népnevelő értekezleteken az alapszervek megtárgyalják a PB határozatát.

Az alapszervi titkári értekezleteket és az alapszervi népnevelő értekezések közül 25-öt az mb. is közvetlenül ellenőriz. A PB [a] falusi agitációval kapcsolatban hozott határozatát [az] 1950. októberi határozat egy részének folytatásaként kell tekinteni, de emellett a PB propagandamunkáról hozott határozatát is olyan feladatnak kell látnunk, melyeket párhuzamosan kell végrehajtani az agitációs határozattal. Az agitációs és propagandamunka megjavítása egymásra hat, segíti az oktatás lemorzsolódása ellen vívott harcot, illetve emeli az agitáció politikai színvonalát. Mindkét határozat vég-

rehajtásánál különös figyelemmel leszünk súlypont üzeinkre (Dunai Vasmű, Inota, Vadásztölténygyár, Pusztavám, Kisgyón, Danuvia) és a húsz kijelölt súlypont község. Ezen belül különösen Baracsk[ára] és Hercegfalvára.

megyei agit.prop. osztály.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. február 8.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ A KV Agitációs és Propaganda Osztályának határozati javaslata a budapesti pártszervezet agitációs munkájáról. Ea. Horváth Márton. Elérhető (2010. május 25.):

http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=40870&MT=1

² A termelőszövetkezetek és a termelőszövetkezeti csoportok egységes alapszabályait rendeletben tették közzé. 18010/1951. (I. 20.) FM számú rendelet az önálló termelőszövetkezet alapszabályának és a termelőszövetkezeti csoportok működési szabályzatainak egységes szerkezetben való közzétételéről.

83.

PÁRTBIZOTTSÁGOK LÉTREHOZÁSA A MEGYÉBEN FOLYÓ ÉPÍTKEZÉSEKEN

Budapest, 1951. február 10.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetőség
Párt- és Tömegszervezetek Osztálya
Budapest V., Akadémia u. 17.

Budapest, 1951. február 10.
Iktatószám: G.J./Sz.T. a/166
Válasz esetén kérjük iktatószámunkra
hivatkozni.

MDP Fejér Megyei Bizottságnak,
Székesfehérvár

Kedves Csuha Elvtárs!

A Titkárság foglalkozott a jelentősebb építkezések párt- és tömegszervezeteinek munkájával, és ennek alapján a következő intézkedések végrehajtását kell biztosítani:

1. A megye területén a következő jelentősebb építkezéseken van központi pártszervező: Inotai Erőmű építkezés, pártszervezője Balogh István.

A fenti építkezésekről a pártszervezőket csak a Központi Vezetőség Szervező Bizottsága engedélyével lehet más területre elvinni. Biztosítani kell, hogy ezeken az építkezéseken politikailag és szervezetileg erős párt, valamint a tömegszervezetek (DISZ, szakszervezet, MNDSZ, stb.) legyenek, illetve jöjjenek létre, amelyek képesek a politikai tömegmunka és a pártépítési munka megjavításán keresztül elősegíteni a terv időre való befejezését.

2. Ennek érdekében a fenti építkezéseken, ahol a dolgozók létszáma eléri a 300-at, ott pártbizottságot kell létrehozni. Amennyiben a párttagok száma alacsony, nem éri el az 50-et, úgy pártvezetőséget hozzanak létre. A pártbizottságok létrehozásáról a járási, városi pártbizottságok gondoskodjanak. A pártbizottság a dolgozók létszámának megfelelően 5-7 tagból álljon, tagjait a kommunista dolgozók legjobbjaiból, a DISZ, szakszervezet, az építkezés vezetőiből javasolják. Az MNDSZ vezetője, amennyiben nem tagja a pártbizottságnak, tanácskozási joggal vegyen részt annak ülésein.

A Központi Vezetőség pártszervezője legyen az építkezés pártbizottságának megválasztott titkára, és ugyanakkor lehetőleg legyen tagja [a] járási, városi pártbizottságnak is.

Az építkezés pártbizottsága közvetlen a járási, városi pártbizottság irányítása és ellenőrzése alá tartozik, de ugyanakkor fokozottan ellenőrizze és segítse a pártszervezők, illetve a pártbizottság munkáját közvetlen a megyebizottság is.

A DISZ és a szakszervezet helyi szervezetei a megyei központhoz tartoznak.

3. Feladata az építkezés pártbizottságának, hogy építési csoportonként, főépítési helyenként, stb. alapszervezeteket hozzon létre, amely magába foglalja az építkezésen dolgozó összes párttagokat és tagjelölteket. Az alapszervezeteken belül munkacsoportonként, brigádonként (úgy, hogy az építkezést legjobban elősegítse) építsék ki a pártcsoportokat. Az olyan brigádokban, ahol nincs párttag, ott biztosítani kell, hogy legalább egy párttag legyen, aki a párt megbízottja.

A DISZ és szakszervezet szervezeti felépítése, a helyi lehetőségeknek megfelelően párhuzamos legyen a párt szervezeti felépítésével.

4. A fenti építkezéseken az általános gyakorlattól eltérően nem a párttagság, hanem a dolgozók létszámától függően, a pártszervezőn kívül, minden 800 dolgozó után (ha szükséges) lehet egy függetlenített pártmunkást beállítani.

A szakszervezet függetlenített funkcionáriusainak száma nem haladhatja meg a párt által függetlenített funkcionáriusok számát.

5. A pártszervezők, illetve pártbizottságok munkájának fokozottabb ellenőrzése és segítése érdekében a pártszervezők minden hónap utolsó napján küldjenek rövid, havi összefoglaló jelentést a Központi Vezetőség Párt- és Tömegszervezetek Osztályára, és annak egy példányát a járási, illetve városi pártbizottságon keresztül a megyei pártbizottságnak.

Kérjük az elvtársakat, biztosítsák és ellenőrizzék a fenti feladatok eredményes végrehajtását.

Elvtársi üdvözlettel:

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/5 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

84.

BESZÁMOLÓ A RENDŐRSÉG POLITIKAI OSZTÁLYÁNAK MUNKÁJÁRÓL

[Székesfehérvár], [1951. február 20.]

Szigorúan bizalmas!

Előadó: Osváth József elvtárs

Beszámoló a rendőrség politikai osztályának munkájáról

A politikai osztályt a megyében 1950 júliusában állították fel,¹ a Belügyminisztérium Fischer Frigyes őrnagy elvtársat bízta meg a vezetéssel, aki Budapestről került ide, és akit időközben leváltottak, hogy miért, azt nem közölték a megyebizottsággal.

A politikai osztálynak a feladata elsősorban az volt, hogy a pártszervezeteket erősítsék meg, és ahol nincsen, ott hozzák létre, és fokozatosan vegyenek irányt a volt horthysta rendőrök és az osztályide-

gen elemek eltávolítására, és helyükbe a népi demokráciához hű, megbízható munkás és paraszt káderek kerüljenek, és harcoljanak az ellenséges nézetek ellen.

Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy a Rajk-banda igyekezett régi horthysta, fasiszta, kulák elemeket beépíteni, igyekezett megfertőzni a rendőrséget, és igyekeztek elsősorban a pártszervezetet megsemmisíteni,² hogy ezzel elfojtsák a párt ellenőrzését és az alulról jövő bírálat és önbírálatot, meglazítsák a fegyelmet a rendőrségen belül, hogy ezzel teret adjanak a parancs nem teljesítésének, a lazaságnak, az opportunistá megalkuvásnak.

A politikai osztály munkájának megkezdésénél voltak eredmények a pártszervezetek létrehozásánál. A vezetőségi ülések rendszeres megtartása és taggyűlések megtartása, ahol kezdett kibontakozni a helyes pártszerű bírálat és önbírálat, az önbírálathoz való viszony megjavulása és egy pár ellenséges elem eltávolítása volt. Voltak még eredmények a munkához való viszony kiépítése, munkafegyelem megszilárdítása terén is, mert abban az időben igen rossz volt a munkafegyelem, hivatalos idő alatt nem dolgoztak, vagy magánügyeiket intézték. De ez nemcsak a hivatali beosztottaknál volt így. Így volt ez Palásti³ elvtársnál a volt kapitányságvezetőjénél, vagy Végh elvtársnál, akinél előfordult, hogy hónapokon keresztül nem ellenőrizte a refeseket.⁴ Itt a politikai osztály keményen lépett fel a pártszervezeteken keresztül, ami hozott is javulást a munka területén és a nevelés, fegyelem terén is. Lényeges változást azonban nem hozott azért, mert a munkáját a politikai osztály nem ebben az irányban vitte, hanem elmélyült az áthelyezésekben, elbocsátásokban. Fegyelmi ügyekben, ami sok esetben félelmet keltett a rendőrök között. Nem volt jó a viszony a politikai osztály és a kapitányság vezetője között. A politikai nevelés helyett mindinkább a parancsolgatásra tértek át. Igyekeztek olyan személyeket javasolni párttitkárnak, akiknek a munkához való viszonyuk nem volt jó, vagy már előzőleg erkölcsileg is kifogásolható volt. Ilyen volt Gyűrűs.

Ha a szakvezető indokoltnak talált áthelyezéseket, akkor a politikai osztály megakadályozta, és a politikai osztály munkájára jellemző volt, hogy a politikai osztály kettős irányítás alá vette a kapitányságot, a politikai osztály munkáját elválasztották a szakvezetéstől, így a munka végrehajtásánál összeütközésbe kerültek nemcsak a járásoknál, hanem a megyénél is. Ez oda vezetett, hogy a vezető személyi felelőssége elmosódott, és így a párttitkár és osztályvezető között nem volt meg a rendes kapcsolat, nem volt rendszeres ellenőrzés. A politikai osztály nem beszélte át a feladatokat a kapitányság vezetőjével, ha át is beszéltek, akkor a politikai osztály az ő akaratát rákényszerítette a vezetőre. Előfordult Fischer elvtárs vezetése alatt, hogy kimentek a politikai osztály részéről a járásba ellenőrizni, és a rendőrök az előírt szabályok szerint letisztultak, mint feljebbvalójuknak, akkor azt a kijelentést tették; ez nem fontos, ez csak a régi világban volt helyes. Ez oda vezetett, hogy a fegyelem meglazult, a kapitányság vezetőinek parancsát megszegték, vagy nem tartották be. A politikai osztály nem dolgozott tervszerűen, egy-egy kapitányságnak, vagy őrsnek a munkáját nem nézték meg, hogy hogyan hajtják végre a felsőbb utasítást, nem segítették elő a politikai nevelő munkát, nem vizsgálták meg, hogy a párt parasztpolitikáját hogyan hajtják végre a rendőrségi vonalon. Nem segítették eléggé a párttitkárok munkáját. A belügyi politikai osztálytól kapott politikai szempontokat írásban lemásolták, és úgy továbbították, nem dolgozták fel megyei konkrétumokkal és ennek végrehajtását nem ellenőrizték. Az ellenőrzés – ha volt is – laza volt, vagy formális.

A bizottság megállapította, hogy a politikai osztály nem figyelt fel Illés Ottó őrnagy megyei őrsparancsnok munkájára, akinek a munkája egyenlő az ellenség munkájával, aki úgy rendelkezett, hogy a kinti őrsökről bevonta a megyei kapitányságra a rendőröket, és ezeket különböző osztályokra állították be azzal az elvvel, hogy ezek jó adminisztrátorok. Nem látták meg, hogy az így is kis létszámmal rendelkező őrsök nem fogják tudni ellátni a külszolgálatukat, amit előír a szolgálati szabályzat, és hogy szabad pihenésre nem jut idejük, mert annyira legyengítették az őrsöket, és egyben a fontos területek nincsenek ellenőrizve, különösen ahol sok az ellenséges elem. De ő azért utasított-

ta az őrparancsnokokat, hogy biztosítsák a szabadidőt, amit a szolgálati szabályzat előír. De ez egyenlő a nullával, ez az utasítás csak arra való, hogy tudja magát igazolni, hogy ő kiadta a parancsot, és azt nem teljesítik. Akiket behozott, mind volt horthysta rendőrök, akiknek itt Fehérváron földjük és házuk van.

De nemcsak a megyei kapitányságra vitte be, hanem a városban teljesítő rendőrök száma túlnyomó többségben régi horthysta elemekből tevődik össze. A kinti őrök legyengítése azt jelenti, hogy a megyei őrsemélyzeti parancsnok ezzel az intézkedésével szembeállítja a rendőröket a népi demokráciával és pártunkkal. Parancsot nem hajt végre, az áthelyezéseknél védi a régi horthysta rendőröket, ezzel komoly károkat okoz a legénységen belül, semmiféle pártmunkát nem végez. Jellemző Illés Ottó magatartására és beállítottságára, amikor Papp elvtárs idekerült, a jelenlegi kapitányság vezetője tartott egy értekezletet a járási vezetők és osztályvezetők részére, ahol bemutatkozott és elmondta, hogy a Rajk-banda különböző átszervezésekkel hogyan próbálta akadályozni a rendőrség fejlődését. Illés Ottó megyei őrsemélyzeti parancsnok is felszólalt és a következőket mondotta: „azzal a megállapítással nem értek egyet, hogy Rajkék állapították meg rosszul az átszervezést, hanem inkább az új vezetőség állapította meg rosszul”. Ez a megjegyzése is arra mutat, hogy hogyan viszonylik az ellenséghez.

Hiba a politikai osztály munkájában az is, hogy nem harcolnak az ellenséges elemek eltávolításáért. Itt van például dr. Tolnai Aladár engedélyügyi előadó. Régi rendőr, leventeoktató volt, tűzoltóparancsnok, 1943-ban a keleti fronton volt katona, aki a Szovjetunió elleni háborúban, mint jó katona jól végzett munkájáért magyar érdemrendet kapott kitüntetésül, ami azt jelenti, hogy 1943-ban lett vitéz, 1950-ben százados volt a rendőrségen belül, most 1951-ben előlépett őrnagynak, és nem tudtuk, hogy miért fordul elő, hogy kulák kap fegyvertartási engedélyt, vagy ugyanezen az osztályon, aki szintén elbírált és közvetlen adta ki az engedélyeket, – kulák volt.

Vagy itt van például Tamási Tibor rendőrfőhadnagy, aki az enyingi rendőrkapitányságon szolgál, köztudomású volt, és a politikai osztálynak is tudomása volt róla, hogy felesége klerikális befolyás alatt van. Köztudomású, hogy 1948-ban magas rangú amerikai tisztek jártak hozzájuk az amerikai követségtől, akiket nővérén keresztül ismertek meg, de később a szovjet elvtársak, mint kémeket elfogták, de Tamási tovább maradt a rendőrségen.

Jellemző példaként még feltétlen beszélni kell egyes kapitányságok súlyos mulasztásáról, hogy hogyan épül be az ellenség a rendőrségre. Például a kulákbefolyás igen nagymértékű, a Móri járási kapitányságra és az őrökre. 21-en vannak a Móri járási kapitányságon, ebben az irodai személyzet is benne van. Legtöbbje 1946 óta szolgál itt, ezek nagyobb részének van földje és szőlője. Akiknek van szőlőjük, azok bora kulák pincéjében van, és együtt iszik a kulákokkal. Ha nincs saját földje, akkor bérel földet, amit napszámmal műveltet meg. Példa erre Szekfű Ferenc főhadnagy őrsemélyzeti parancsnok esete. Bérelt földje van, mással művelteti, részeges, felesége naponta csinálja a botrányokat az utcán, vagy bent a rendőrségen. Ez a Szekfű nem egyszer félrevezette már a kapitányság vezetőjét bizalmas ügyekben, kulákbefolyás alatt áll. Például Szekfű kapott egy feljelentést a nagyvelegi tszcs-től, hogy a kulákok rágalmazzák és támadják a tszcs-t. A feljelentésben név szerint meg volt nevezve a kulák.

Szekfű kiment kivizsgálni és jelentette a kapitányság vezetőjének, hogy az a kulák egy rendes ember, és ő nem járt el ellene. Vagy itt van Csákberényben az őrön szolgál Nagy 5. József régi rendőr, aki szintén kulákoknál tartja a borát, és ott isznak együtt a kulákkal. Vagy Csörös József, aki [a] kulák üzletében rendőregyenruhában szolgált ki [a] kuláknál. Ezt is áthelyezték Bicskére. Itt megjegyezni szeretném, hogy minden ilyen kétes elemet Bicskére helyeznek, akiknek nyílt kulák kapcsolata van, vagy menyasszonya a rendőrnek a kulák lánya. A móri rendőrségi párttitkár elvtárs azt mondja, hogy ezeknek a rendőröknek feltételezhető Mórton, hogy kulák szántja a földjüket meg.

Ezen a kapitányságon kevés azoknak a száma, aki nem áll kulák befolyás alatt, de nemcsak Móron találni ilyet. Itt van a cecei rendőrőrsparancsnok és helyettese, régi rendőr, mindkettő kulák befolyás alatt van, az volt az érzésünk, mikor beszélgettünk, hogy ha nem volnánk pártfunkcionáriusok, kidobtak volna bennünket, akármit kérdeztünk, csak egyet válaszoltak mindketten: tudjuk mi, hogy maguk miért jöttek ide!

Vagy az adonyi volt őrsparancsnok Rajda János, akit nemrég függesztettek fel, kulákbarát, nem egyszer kulákokkal együtt mulatott, de most is erkölcstelen életet él, iszákos, a kulákok elleni jelentések elfeküdtek nála, mentette őket. Vagy Ijas József főhadnagy közismert, hogy rendszeresen hallgatja Amerika hangját.

Ezek a hibák nem mostani eredetűek. Igen komoly felelősség terheli a volt kapitányságvezetőt Pálásti és Fischer elvtársakat, hogy nem harcoltak az ellenséges elemek ellen és az ellenség befolyása ellen. De ugyanakkor meg kell állapítani a megyebizottság felelősségét is, hogy nem számoltatta be a kapitányság vezetőjét a rendőrség munkájáról, és nem gyakorolt kellő ellenőrzést. Nem ellenőrizte a pártszervezetek munkáját, és nem nyújtott elég segítséget a pártszervezet munkájához. A fentiekből megállapítható, hogy milyen hibák vannak a politikai osztály munkájában. De meg kell állapítani azt is, hogy a járási bizottságaink is igen keveset foglalkoztak a rendőrség munkájával. Lent az alapszervezeteknél igen laza a kapcsolat az őrsökkel. A rendőrségen belül megyei viszonylatban 48 azoknak a száma, akik kétlaki életet élnek. A régi horthysta rendőr és továbbszolgáló őrmesterek száma 95, az osztályidegenek száma 8, a politikai megbízhatatlanok száma 37.

A pártszervezet munkája

Az alapszervezetek munkájára jellemző az opportunizmus. 7 rendőrségi pártszervezetünk van, a titkárok újak, egy hónapja lettek beállítva, akik egy személyben politikai helyettesek is, eddig munkájuk igen gyenge volt, politikailag nem támasztották alá a szakmai vezetést, nem nevelték a párttagokat kommunista helytállásra, a kommunista példamutatásra. Ez annak tudható be, hogy a politikai osztály, de maguk [a] pártbizottságaink sem nyújtottak elég segítséget a rendőrségi alapszervezetek politikai munkájához. Például a Móri járási kapitányság alapszervezetében augusztus óta nem vettek fel sem tagjelöltet, sem tagot. A munkájukban nem tűzték ki célul, hogy a politikai felvilágosító munkával segítsék elő a fegyelem megerősítését. A bírálatot nem segítették elő, sok esetben elfojtották. Példa erre a móri rendőrségi pártszervezet, ahol ha valaki bírálta a pártvezetőséget, azt ledorongolták, vagy más beosztást kapott.

Móron például a párt vezetőségi tagja berúgott szolgálati ideje alatt, puskáját a civilek elvették és bevitték a kapitányságra. Semmi büntetést nem adtak neki. A kapitányság vezetője tudott róla, de sem a párt nem járt el ellene, sem a kapitányság vezetője.

Sárközi József pártonkívüli rendőr elmondja, hogy Pajer elvtárs a kulákokkal mulatott nem egyszer, utoljára is a kulákok Pajer elvtárs köpenyében és sapkájában táncoltak. Nem merete jelteni, mert félt, hogy ki fogják rúgni, inkább névtelen feljelentést tettek a megyei kapitányságra, és itt úgy intézkedtek, hogy áthelyezik Bicskére, az alapszervezet vezetősége ki akarta zárni a pártból, és a politikai osztály munkatársa Szűcs elvtárs azt mondta, meg kell nevelni előbb.

Az ilyen jelenségek lefékezik a párt erejét, elfojtják a bírálatot és az önbírálatot, és a politikai osztály nem nyújtott segítséget, hogy az ilyen pártszerűtlen megnyilvánulásokat felszámolja, hanem inkább elnézte azokat. Az átszervezésig nem volt politikai oktatás az alapszervezetekben, de az átszervezés óta jelentős változás van a pártszervezetek munkájában, ma már mindenhol folyik a pártoktatás. Igen kevés azoknak a száma – egy-kettőre tehető –, akik nem vesznek részt a pártoktatásban. Ilyen a fehérvári rendőrségi titkár, DISZ-titkár és a bűnügytől egy, de még nem vették be őket semmiféle oktatásba. Az átszervezések előtt volt olyan kapitányság, hogy csak egy, esetleg két Szabad Nép járt.

De ez volt a helyzet az őrökön is. Ma már minden egyes személynek jár a Szabad Nép. A pártszervezet politikai munkájának eredménye, hogy az új politikai osztály több segítséget nyújt az alapszervezeteknek. Az utolsó taggyűlésen már komoly bírálatok hangzottak el a vezetőség felé és azok a párttagok felé, akik a fegyelemben nem járnak jó példával. Például az iszákosok ellen.

Szakmai és politikai oktatás

Ezen a téren is komoly hiányosságok voltak az átszervezés előtt. Nem tanultak sem szakmai, sem politikai vonalon. Ha tanultak is, nem volt rendszeres. A tapasztalatunk ez volt minden kapitányságon és őrön. Ebben komoly javulás van az átszervezés óta. A szakmai oktatás rendszeres[en] folyik, minden héten 6 órát kötelező [a] tanulás, ebből 2 óra politikai. Erről kötelesek jegyzetet készíteni, és ezt úgy a politikai osztály, mint a szakvonal rendszeresen ellenőrzi. Az ellenőrzés nem mechanikus, megnézik a jegyzeteket, és minden hónapban csoportosan visszakerdezik úgy a szakmai vonalon, mint politikai vonalon. Ezt megállapítottuk az őrökön és a kapitányságokon is. Maguk a rendőr elvtársak elmondták, hogy az ellenőrzés igen sokat javult. Elmondják, javult abban is, hogy most átbeszéljük velük a problémákat, és adnak szempontokat, ami sokat segít munkájukban.

Meg kell állapítani, hogy az átszervezés óta az új politikai osztály és vezetője Hanzlik Pál elvtárs és Papp elvtárs a megyei kapitányság vezetője ittléte óta vannak eredmények az alapszervezetek munkájában úgy politikailag, mint szakmai vonalon és a fegyelem terén is. Azonban vannak javítani valók a politikai osztály munkájában. Még mindig előfordul, hogy mennek el javaslatok a kapitányság vezetőjének tudta nélkül, és a megyebizottság véleményét nem kéri ki.

Hiányosság még az, hogy Hanzlik elvtárs nem tárgyalja át a politikai munkatársakkal a feladatukat, és a kapott utasításokat nem beszéljük át osztályértekezleteken. Osztályértekezletet mindössze egyszer tartottak, és így a politikai munkatársak nem tudják, mi a feladatuk. Hiányosság, hogy a személyzeti osztállyal nem tárgyalja ki a feladatokat. Előfordul, amit a politikai osztály helyesnek tart, hogy helyezzenek át személyeket valamelyik őrre, akkor a személyzeti osztálynak más a véleménye, azért, mert nincs velük kitárgyalva. Előfordult az, például, hogy Csörös elvtársat áthelyezték Mórról Bicskére, mert részeges kulákokkal iszik együtt, és nem férnek össze Szekfű elvtárral, a járási személyzeti parancsnokkal, aki szintén részeges, és most őt is Bicskére helyezik át.

Hiba az, hogy a kulákokkal lepaktáló rendőrökkel szemben csak áthelyezésekkel járnak el, gondolván, hogy majd Bicskén nem fog a kulákkal lepaktálni. Hiba a politikai osztály munkájában, hogy nem harcol következetesen az opportunizmus ellen.

Fejér megyei pártbizottság
káderosztálya

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. február 20.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ Erre vonatkozóan lásd: *A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a rendőrség politikai osztályának felállítására*. Izsák (főszerk.) 1998: 93.

² A 198817/1947. BM rendelet (1947. november 3.) megtiltotta a rendőrségen belül a pártszervezetek működését. Visszaállításukról a Szervező Bizottság 1948. szeptember 10-én határozatban rendelkezett.

³ Palásti Lászlót 1949 márciusában helyezték a rendőrkapitányság élére. Ekkor hozták létre a rendőrkerületeket (a székesfehérvári a hármas számú lett), az új főkapitányság – amely hatásköre két megyére terjedt ki – élére nevezték ki Palásti alezredest, aki Győrből került a megyébe. *Palásti László alezredes Fehérvár új rendőrfőkapitánya*. FN 1949. március 6. 1.

⁴ Refes: rendőri felügyelet alatt álló személy.

A MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG MUNKATERVE A KLERIKÁLIS REAKCIÓ ELLENI HARCHOZ

[Székesfehérvár], 1951. április 24.

Szigorúan bizalmas!

Előadó: Szücs Imre.

1951. április 24.

Feladataink a klerikális reakció elleni harcban

A Központi Vezetőség Titkársága 1950. szeptemberi határozatában kiértékelte az egyházi reakció elleni harcot, és meghatározta az ezzel kapcsolatos további feladatokat.

A határozat leszögezi, hogy az állam és az egyház közötti egyezményt használjuk fel a klérus tömegbefolyásának csökkentésére, a klerikális reakció sorainak megbontására, a demokráciához jól viszonyló papok mozgalmának megszilárdítására és kiszélesítésére, valamint a vallásos tömegek megnyerésére és népünk egységének megerősítésére.

Feladat, hogy pártszervezeteink használják fel a megállapodást helyileg az alsóbb papok aktivizálására – a békebizottságokba való bevonásra –, a béke és a termelő-szövetkezeti mozgalom melletti nyílt kiállásra. Másrészt az egyezményt megszegő papok leleplezésére és a tömegektől való elszigetelésére. A határozat kihangsúlyozza, hogy pártunk álláspontját nem változtatta meg az egyezmény. Nem tette magánüggyé a vallás kérdését a párttagságunk részére. Felhívja minden megnyilvánuló munkába[n] az agitációs munkánk részévé kell tenni a klérus elleni harcot, összekötve a termelésre való mozgósításra.

Megyénk területén a határozatok végrehajtása során a következő a helyzet: a papok egységének megbontása terén a demokratikusabb gondolkodású papokat bevontuk a békebizottságokba. Eddig 7 katolikus pap vesz aktívan részt a békemozgalomban[n].¹ A megyei békeirodának is van pap tagja. Ezek a papok részt vesznek a békegyűléseken, kisgyűléseken. A lepsényi plébános² pl. a szószékről is felhívja hívei figyelmét a tavaszi munkák gyors befejezésére. Nyíltan kiáll a béke és a népi demokrácia mellett. A járási pártbizottság helyesen felhasználta. Átvitte Kisláng községbe, ahol a helybeli pap³ nyílt ellenséges magatartást tanúsít. A lepsényi plébános ott békekisgyűlésen beszélt a békéről. Pajtényi⁴ és Gergyesi⁵ plébánosokat a megyei papi békebizottság megalakítására használják fel.⁶

Az idei tanév elején az iskolásoknak 54%-a jelentkezett hitoktatásra, az utóbbi hónapokig ennek 15%-a lemorzsolódott. Ezen belül Székesfehérváron a tanulók 35%-a jelentkezett hitoktatásra és ebből kb. 10% morzsolódott le. Nagyobb eredmények a lemorzsolódásnál ott vannak, ahol az úttörőmozgalom megerősödött és eredményesebb munkát végzett. Az utóbbi időben a tantestület is több gondot fordít a hitoktatás ellenőrzésére. Ellenőrzik, hogy a papok a VKM⁷ által megadott tananyagot betartsák, és ne használják fel a hittanórákat a népi demokrácia elleni uszításra.

A klérus egyes megmozdulásait, rendezvényeit úgy ellensúlyozzuk, a tömegbefolyásának a csökkentésére, hogy oda népművelőket, kultúrgárdákat küldtünk ki, pl. a választás alatt Vajtán búcsút tartottak a szomszéd község bevonásával, ide kultúrgárdát, falujáró csoportot küldtünk.

Az utóbbi hónapokban már azokban a községekben, ahol a klérus tevékenysége erősödött pl. Pustavám, Bodajk, Mór, Ercsi, Adony stb. természettudományos előadásokat, ezen kívül ismeretterjesztő előadásokat is szerveztünk megyei, járási előadókkal.

Emellett antiklerikális filmelőadások szervezését biztosítottuk ezekben a községekben. Politikai iskolákon a párttagság és az oktatásba bevont párton kívüli dolgozók feldolgozták a „Klerikális re-

akció” című anyagot, mely jelentősen elősegítette a klérus elleni harcot. Nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy alapszervezeti funkcionáriusok, de a párttagság jelentős részének a gyermekei nem vesznek részt a hitoktatásba.

Az állam és az egyház megállapodása után a klerikális reakció megyénkben is taktikát változtatott. A papság egy része, élén a megyei püspökkel nem tanúsít nyílt, ellenséges magatartást a párttal és az államhatalommal szemben. A nyílt támadások helyett, különböző vallási rendezvények, megmozdulások szervezésével igyekszik a tömegbefolyást megtartani. Egyes helyeken, ahol a pártszervezetek nem viszik következetesen a klerikális reakció elleni harcot, emelkedett a templomba járók száma. Különösen a Móri és az Adonyi járásban.

Az utóbbi hónapokban a klérus főleg az említett helyeken fokozta a különböző egyházi szertartások szervezését. Nemcsak nappal, hanem éjjel is vannak misék, szentség-imádás stb. pl. Adonyban éjjeli keresztelést, esketést rendeznek. Ezzel a módszerrel akarják elhíttetni a dolgozókkal és külföld felé is, hogy Magyarországon vallásüldözés van.

Ezen kívül még más, különböző eszközöket is felhasználnak: pl. Sárbogárdon a dolgozó paraszt családoknál, kispolgároknál esti gyűléseket tartanak, Mezőfalván azt a hírt terjesztik, hogy a békeívet ne írják alá, mert aki aláírja, vagy a család férfi tagját, vagy az aláíró bevonultatják katonának. A bérmlási előkészületekre a serdülő fiúk és lányok mellett igyekeznek a felnőtteket és a 4-5 éves gyerekeket is mozgósítani. Rácalmáson Langhammer plébánosnál rendszeres értekezletet tartanak, környező [sic!] községek papjai is sok esetben civil ruhában vesznek részt. Ercsi községben 100-120 tagú egyházi énekkart szerveztek, de ez több helyen is tapasztalható.

Sárbogárdon egy kivetkőzött apáca tartja a hitoktatást a lakásán. De olyan eset is előfordult (Polgárdin), hogy a pap az iskolából hazamenő gyerekeket különböző ürügyekkel becsalogatja a templomba, és azzal fenyegetőzik, ha nem jön, ki fog kapni az iskolában. A kivetkőzött apácák rendszeresen látogatják a parasztcsaládokat, agítálnak, és klérus-megmozdulásokat szerveznek.

Az elmondott példák alátámasztják, hogy a megegyezés óta, de különösen az utóbbi hónapokban a nemzetközi helyzet élesedésével a klérus minden eszközt felhasznált, próbálja megakadályozni a szocializmus építését és a békeharcot. Az üzemekben is igyekszik a klérus a tömegbefolyását is kiépíteni. Pl. Szfahérváron a MÁV műhelyben, az egyházi énekkarban lévő üzemi dolgozókon keresztül. Itt a termelés területén is megmutatkozik az ellenség aknamunkája. Kihasználták a műhely átszervezését. Azzal rémítették a dolgozókat, hogy elvesztik nyugdíjukat, nem veszik figyelembe az eltöltött éveket. Ez komoly mértékben aláásta a munkafegyelmet.

A Móri járásban főleg a bányászasszonyok végeznek ellenagitációt.

Az ipari üzemeken kívül a mezőgazdaság szoc. szektoraira is irányt vettek, különösen Mezőfalván, Perkátán. Különösen a határban dolgozó tszcs-tagokat keresik fel civil ruhás papok.

A jelenleg folyó aláírásgyűjtési akciók során a klérus igyekszik olyan magatartást tanúsítani a tömegek felé, hogy nem politizál, ugyanakkor a körlevelekben utasítást küld az alsópapság felé, hogy helyezkedjenek szembe a békemozgalommal, és az alakítandó papi bizottságba ne vegyenek részt.

Az aláírásgyűjtés során a papoknak egy része aláírta a békeíveket. Voltak olyanok is, akiket az aláírásgyűjtők nem kerestek fel, és erre ők maguk személyesen kérték a békebizottságokat, hogy aláírassák a békeíveket. Ezt tapasztaltuk Vértesbogláron, Pusztavámon, Soponyán. Volt azonban olyan pap is, mint pl. a soponyai,⁸ aki tavaly nem írta alá a stockholmi békeívet.⁹ A népművelők akkor leleplezték. Az idén ő maga kérte, hogy aláírassa, mert ahogy ő maga mondotta „ő a béke híve”.

A klerikális reakció elleni harc során a felsorolt eredmények mellett vannak komoly hiányosságok. A KV határozatát maradéktalanul nem hajtottuk végre. Nem egy pártszervezetünkénél, sőt járási bizottsági tagoknál opportunizmus mutatkozott meg. Nem harcoltak következetesen a klérus ellen. Pl. a Sárbogárdi járásban nem egy helyen, így Cecén és Alapon az általános iskola minden hallgató-

ja részt vesz a hitoktatásban, ezek között a párttagok gyermekei is. Az Adonyi járási pártbizottság egyik leváltott funkcionáriusának közvetlen hozzátartozója is klerikális befolyás alatt állt. Hiányosság mutatkozik a párttagságunk női hozzátartozóinak körében végzett agitációs munka terén. Nem biztosítottuk politikai fejlődésüket párttagjainkon keresztül.

Az állam és az egyház megállapodását nem használtuk fel az egyház tömegbefolyásának nagymértékű csökkenésére. Pl. a templomba járók száma nem csökkent, a húsvéti felvonulásokon egyes községekben a tavalyihoz képest emelkedett a résztvevők száma, pl. Adonyban 30%-al, Rácalmásan 20%-al, stb.

A községekben a népnevelőink elhanyagolták a klérus elleni harcot. Az utóbbi hónapokban, pl. az őszi fejlesztéseknél, a tavaszi munkákra való mozgósításnál és a békealáírás-gyűjtés agitációs munkáját nem kapcsoltuk össze az egyezményt megszegő, nyílt ellenséges magatartást tanúsító papok leleplezésével.

Azokban a községekben, ahol az egyházi reakció rendezvényeket szervezett, falujárók és kultúr csoportok odairányításán kívül nem segítettük elő a helyi pártszervezet munkájának megerősítését. Nem segítettük a népnevelőket módszerekkel és érvekkel, csak a külső segítséggel akartuk ellensúlyozni az ellenség munkáját.

Az elkövetett hibák közé sorolható az is, hogy a demokratikusabb papok megnyerését és aktivizálását nem tettük a pártszervezetek egyik fontos feladatává a klérus elleni harcban. Voltak olyan helyek, mint Nagyhörcsök, ahol a pap saját kérésére lett bevonva a békemozgalomba. Csak akkor kapott megbízatást, ha kért. Hasonló a helyzet Mezőszilason is.

Az egyházi reakció elleni harc legjobb módszere a klérus sorainak megbontása. A békemozgalomban résztvevő papok szembefordítása a reakciósokkal. Ezen a téren is kevés történt. Az alsóbb pap-ság nagyobb mértékű aktivizálásának hiánya miatt nem lehetett még eddig.

Megyei sajtónk sem fordított gondot az egyes ellenséges magatartást tanúsító papok leleplezésére.

A klerikális reakció elleni harcban fennálló hiányosságok egyik oka, hogy maga a megyei pártbizottság sem tette állandó feladatává a járási pártbizottságoknak és az alapszervezeteknek a klerikális reakció elleni harcot. Ezt mutatja az is, hogy úgy az mb., mint a jb. hosszú hónapok óta nem tűzte napirendre ezt a kérdést. Nem szabták meg a harc feladatait és módszereit.

A hibák kijavítására a következőket tesszük:

1. A mai kiértékelés alapján a járási pártbizottságok is megtárgyalják a klerikális reakció elleni harc tapasztalatait. Az adonyi és móri pártbizottságok tervet dolgoznak ki, a klérus elleni harcra. Azokba a községekbe (Bodajk, Mór, Adony, Rácalmás stb.) ahol a klérus viszonylag erősebb. Súlypontként kezeljük ezekben a községekben az alapszervezet megerősítését, tömegszervezetek az agit. munka megszilárdítását. Fokozzuk, és állandóvá tesszük a kultúrmunkát.

2. A megyei pártbizottság a kultúrversenyben legjobb eredményt elért kultúr csoportokat ideirányítja. Állandó feladattá tesszük a népnevelők mozgósítását a klerikális reakció elleni harcban.

Biztosítjuk, hogy a megyei sajtónk rendszeresen foglalkozzon a nyílt[an] ellenséges magatartást tanúsító papok leleplezésével.

3. Bevonjuk a demokratikus magatartást tanúsító papokat a békebizottságokba, azoknak is egy részét, akik eddig passzív, de nem rosszindulatú magatartást tanúsítottak. Ezen keresztül biztosítjuk a papi békebizottság létrehozását.

megyei agit.prop. osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. április 24.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

- ¹ 1950. december 10-én került kihirdetésre az 1950. évi V. törvény, amely a béke védelméért a törvény teljes szigorával lépett fel. A háborús uszítókat 15 év börtönbüntetéssel és teljes vagyonelkobzással rendelte büntetni. 1950. évi V. törvény a béke védelméről.
- ² Plébánosok Lepsényben: Gergyesi Ferenc 1945–, Ther József 1951–.
- ³ Kislángon 1947-től Galamb Imre szolgált.
- ⁴ Pajtényi László.
- ⁵ Gergyesi Ferenc.
- ⁶ 1951. július 12-én alakult meg a Fejér Megyei Katolikus Papok Békebizottsága, melynek elnöke Mórász Pál lovasberényi plébános, társelnöke: Tököly Imre püspöki irodaigazgató, Pásztor Pál bakonykúti plébános, titkára Varga Lajos vértessacsi plébános, Pajtényi László mezőszilasi plébánosok voltak. Gergyesi Ferenc részt vett és fel is szólalt az alakuló ülésen, de tisztséget nem kapott vagy nem vállalt. *Megalakult a Fejérmegyei Katolikus Papok Békebizottsága*. FmN 1951. július 11. 3. *Fejér Megyei Katolikus Papok Békebizottságának határozata*. FmN 1951. szeptember 15. 2.
- ⁷ A Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumot az 1951. évi I. törvény Közoktatásügyi Minisztériumra változtatta 1951. május 19-ével. A magyar állam 1993: 469.
- ⁸ Kiss István 1949-től Soponya lelkésze.
- ⁹ 1950-ben a stockholmi konferencián felhívást tettek közzé az atomfegyverek betiltására, Magyarországon országos kampány indult a békeívek aláírásáért, melyre minden felekezet papjait, lelkészeit igyekeztek rávenni. Az aláírás, illetve annak megtagadása erősen megosztotta a katolikus papságot, volt olyan püspök, amelyik engedélyezte, mások viszont tiltották, sőt szankcionálták a békeív aláírását. Pál 1995: 10.

86.

A MEGYEI BIZOTTSÁG LEVELE AZ ADONYI JÁRÁSI BIZOTTSÁGNAK MELYBEN A
FEJÉR MEGYEI KATOLIKUS PAPOK BÉKEBIZOTTSÁGÁNAK MEGALAKÍTÁSÁRÓL
TÁJÉKOZTAT

Székesfehérvár, 1951. július 26.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1951. július 26.
22/6/661 Szü/Schné 1951. ikt. szám.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.
Tárgy:

MDP Járási Pártbizottsága
Nagy István Titkár Elvtársnak, *saját kezeihez*
Adony

Szigorúan bizalmas

Kedves Elvtársak!

Július hó 12-én megalakult a [Fejér] Megyei [Katolikus] Papi Békebizottság.¹ A megalakuláson jelen lévő papok határozati javaslatot fogadtak el.² Vállalták, hogy tevékenyen bekapcsolódnak az 5 éves terv végrehajtásának agitációs munkájába.

A papi békebizottság megalakulását fel kell használni különböző feladatoknál, jelenleg a cséplés, behordás, begyűjtés, tarlóhántás, másodvetés, pótbeporzás, stb. elvégzésére.

Az elvtársak gondoskodjanak a járási tanács bevonásával arról, hogy a helyi tanácsok ellenőrizzék és bízzák meg a papokat azzal, hogy a vállalt kötelezettségeiknek tegyenek eleget. A templomban és a különböző felekezeti összejöveteleken beszéljenek a most folyó mezőgazdasági munkákról.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a papokat nem szabad aktivizálni a községi békebizottságok munkájában. Az ilyenféle aktivizálást a papok felhasználnák a maguk céljaira és csak károkat okoznának.

A felsorolt papok a tagjai a papi békebizottságnak:

Horváth Vince Iváncsa
Ormai Gusztáv Baracs

Eltársi üdvözléssel:

Csuhaj Ferenc
(Csuhaj Ferenc)
megyei titkár

Szücs Imre
(Szücs Imre)
m. agit. prop. titkár.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/209 ö. e. Saját kezű aláírásokkal, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázata. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Fejér megyei bizottsága felirat olvasható.

¹ A név helyesen: Fejér Megyei Katolikus Papok Békebizottsága.

² A Fejér Megyei Katolikus Papok Békebizottságának elnöke Mórász Pál lovasberényi plébános, társelnöke: Tökölly Imre püspöki irodaigazgató, Pásztor Pál bakonykúti plébános, titkára Varga Lajos vértessacsi plébános, Pajtényi László mezőszilasi plébános, bizottsági tagjai dr. Hajós József kanonok, Vibíral Lajos c. kanonok, Papp Kálmán c. kanonok, dr. Luttor Ferenc paptanár, Kelényi Ottó kápolnásnyéki plébános, Udvardi Ignác tordasi lelkész, Szabó Pál és Ormai Gusztáv baracscai plébánosok voltak. A békebizottság határozatot fogadott el, melyben a béke megvédését az Alkotmány és a Magyar Népköztársaság államrendjének a támogatását fogadták meg, valamint vállalták, a begyűjtés és az ötéves terv propagálását. A határozat megjelent a *Fejérmegyei Néplap* július 11-i, szerdai számában. *Megalakult a Fejérmegyei Katolikus Papok Békebizottsága.* FmN 1951. július 11. 3.

87.

PÁRTVÁLASZTMÁNYI ÜLÉS JEGYZŐKÖNYVE A MUNKAFEGYELEM MEGSZILÁRDÍTÁSÁNAK KÉRDÉSÉRŐL DUNAPENTELEN
[Dunapentele], 1951. július 20.

Jegyzőkönyv

mely felvételre 1951. VII. 20-án megtartott pártválasztmányi ülésen.

Mester elv.

Üdvözlí a megjelent elvtársakat, a pártválasztmányi ülést megnyitja.

Egyetlen napirendi pontot javasol.

Munkafegyelem megszilárdításának kérdése¹

Lombos elv.

Felolvassa az írásos anyagot.²

Konkoly elv.

Én szeretnék a munkafegyelem kérdéséhez hozzászólni. 50 éves ember vagyok, de én még a munkámból nem hiányoztam soha, de a brigádom tagjai sem. Nagy munkába került az, hogy meggyőzzem a brigádomat arról, hogy milyen veszteség a népgazdaságunk számára, ha a munkánkat nem végezzük rendesen, a munkafegyelmet nem tartjuk be. Én azt javaslom, hogy minden héten hívjuk össze a brigádvezetőket és a bizalmiakat, magyarázzuk meg nekik, hogy milyen nagy veszteség és kár az nekünk, ha a brigádtagok nem dolgoznak rendesen, hanem más becsületes emberek munkáján élőködnek. Felelőssé kell tenni a brigádvezetőt azért, hogy az emberei hol vannak, miért nem dolgoznak rendesen.

Helyes volna felállítani egy ellenőrző bizottságot, aki ellenőrzi a munkahelyeken azt, hogy az emberek dolgoznak-e, és a brigádvezetőt megkérdeznék, hogy hol vannak az emberei.

Molnár elv.

Én a héten kint voltam a munkaterületen és láttam, hogy rendetlenség van kint. Ekkor ismertettem a Szabad Nép 17-i számát³ a dolgozókkal, és felvettem a művezető felelősségét. A dolgozók felvették, hogy van 2 dolgozó, aki állandóan lóg, és nem végzi el a munkáját, és követelték, hogy azonnal bocsássák el őket. Én akkor azt mondtam, hogy nem elzavarni, hanem megnevelni kell őket. Két nap múlva, mikor lementem, láttam, hogy a beszélgetés a két lógónak nem használt semmit, mert újra csak nem dolgoztak. Ekkor összehívtam a dolgozókat, és eltávolításukat javasoltam a munkahelyről.

Béres elv.

Az ellenség be van épülve a munkahelyekre. A napokban kiástunk egy gödörből 80 cement zsákot. Kérjük a rendőrséget, hogy derítse ki, hogy kik voltak azok, akik a drága anyagot így akarták megsemmisíteni. Én azt javaslom, hogy a lógókat 1 napi lógás után figyelmeztessük, 3 napi lógás után pedig távolítsuk el a munkahelyről. Most a napokban találtunk 8 olyan embert, akik már 8 napja nem dolgoztak, ebből 3-at már el is bocsátottunk. Elég volt már abból, hogy az ilyen munkások kint a munkahelyen megmételtyezzék a becsületes dolgozókat is.

Sajnos nagy a munkáshiány, és azok közül a dolgozók közül, akik idejönnek nagyon sok a rossz munkás és az ellenség. A szállítási osztályra pedig különösen jönnek ezek a meg nem felelő emberek, mert ott van nekik biztosítva a legnagyobb kereset. Ezeknek meg kell magyarázni, hogy Dunapentele nem a csavargók városa, hanem a becsületes dolgozóké.

Az egyik munkás tegnap azt mondta, hogy Dunapentele egy olyan hely, ahova csak azok jönnek, akik nem akarnak dolgozni. Ezt a hangot nekünk nem szabad tűrnünk.

Csányi elv.

Én a hibát abban látom, hogy mi, kommunisták Dunapentelén nem vettük még egészen kezünkbe a hatalmat. Pl. nálunk is a régi vállalat Bittera elvtársa olyan embereknek a holmiját mentette, akiket most kitelepítettek Budapestről, ezekkel tartotta fenn a kapcsolatot. Most az új vállalatvezető elvtárs reméli, hogy jobban fogja a feladatát elvégezni. Megkezdjük a tisztogatási folyamatot. A vállalatvezető elvtársnak, mikor lejött hozzánk, az volt az első szava, hogy azokat az embereket, akik nem megfelelőek, el fogjuk távolítani.

Komoly hiba az, hogy sokan úgy veszik Dunapentelét mintha nyaralóhely lenne. És ha szólunk a naplópóknak, akkor azt mondják, hogy ha nem tetszik, hogy nem dolgoznak, akkor ne nézzünk oda. Az egyik elvtárs[at], aki megszólította őket, hogy miért csavarognak, meg akarták verni érte. Nekem az a véleményem, hogy az őrséget kell megerősíteni, mert csak így tudjuk a hibákat kijavítani.

Azt javaslom, hogy aki 3 napot nem dolgozik, azt távolítsuk el az építkezésről.

Rothaller elv.

Én azt hiszem, hogy azok, akiket most Budapestről kitelepítettek,⁴ sokan lejönnek Dunapentelére, hogy itt a munka ürügye alatt búvóhelyet találjanak maguknak. Azzal ők nem számoltak, hogy mi ezt fel találjuk deríteni. A terv teljesítésében is hiba van. Én kint dolgozom a vasúti műtárgyaknál, ahol a munka befejezés előtt áll, és két üzemnél is valóságos csellengés van, a dolgozók nem kapnak munkaterületet. Lombos elvtárs azt mondta, hogy meg fogják nézni, de az építésvezetőség még mindig nem tud átállási munkát adni ezeknek a dolgozóknak. Még mindig nem tudtam a vezetőséggel kapcsolatot teremteni, és most már ott tartunk, hogy a dolgozók kezdenek elmenni aratni és egyéb helyekre.

A lógás elleni harc kérdéséhez már nem akarok hozzászólni, hisz az elvtársak már elmondták, hogy mi a feladat.

Az ÉM⁵ szemináriumok nálunk szépen mennek, én azonban azt javaslom, hogy a DISZ adjon mindig egy kis kultúrműsort, mert így a dolgozók még jobban el fognak jönni.

A szakszervezetek munkájának a hiányossága a legnagyobb fájó pont nálunk, mert a mélyépítőknél nagyon rossz a munkájuk. Akárhányszor bemegy az ember a szakszervezetbe, hogy segítsék a párt-szervezet munkáját, soha nem kapjuk meg tőlük a segítséget.

A DISZ-tábor munkája nagyon jó eredményeket hozott nálunk. Fiatal lányok jöttek be hozzám, hogy adjak nekik munkát, de kemény fizikai munkát kértek, és elég szép eredményt is értek el.

Varga elv.

A lógások abból adódtak, hogy rossz volt a politikai munka. Azonban meg kell nézni azt, hogy a politikai munkát hogyan kell kijavítani, mert nem elég az, hogy csak beszélünk arról, hogy rossz.

Én javaslom az elvtársaknak, hogy aktíva-értekezleteken megtárgyalva szervezzenek területi agitációt. Mi ezt az I. alapszervezetben elkezdtük, és igen komoly eredményeket hozott, mert látták a dolgozók azt, hogy foglalkozunk velük.

A fiatalokkal az elvtársaknak többet kell foglalkozni. Sok esetben megtörtént az, hogy a brigádvezetők elmentek a párttitkár elvtársakhoz ilyen vagy olyan jó javaslataikkal, de az nem jutott feljebb, mert nem foglalkoztak velük.

Fokozottabb mértékben kell támaszkodni a tömegszervezetekre, mert csak így tudunk jó munkát végezni. A tömegszervezeti agitátorokat úgy kell bevonni a munkába, hogy azok érezzék megtiszteltetésnek azt, hogy a dolgozókat nevelhetik. Itt elsősorban a DISZ-re kell támaszkodni. Láthatjuk a DISZ fiatalok jó munkáját, hisz most a diáktáborban leendő fiatalok is igen sokat segítettek.

Szabó elv.

A lógásokkal szemben javaslom, hogy valósítsuk meg azt, ami a nagyüzemekben van. Adjunk igazolványt minden dolgozónak, hogy hol dolgozik, és mikor dolgozik éjszaka vagy nappal. Alakítsunk egy ellenőrző bizottságot, aki leellenőrzi a munkásokat, aki munkájából igazolatlanul van távol, azt mindjárt megfelelően lehet sújtani pénzbírsággal.

Én nem értek azzal egyet, hogy a szakszervezetet felhívjuk, hogy dolgozzon együtt a párttal, hiszen a pártnak az irányvonalát követik ők is, és a párt kell, hogy irányítsa a munkájukat.

Branovics elv.

Lombos elvtárs rámutatott arra, hogy a gyár XIII. [sic!] milyen sok az ellenség. Nem véletlen ez, a munkaerőben van egy horthysta százados, akit már rég el kellett volna onnan távolítani. Most nem tudom mi célból ezt az embert a XIII-ról áthelyezték a XII. építkezésre. Én azt javaslom, hogy a személyzeti osztály mielőtt beállít valakit, beszélje azt át a pártszervezettel. Dolgozott ott egy Weldmin Ferenc nevű ember is, aki fegyelmi úton el lett bocsátva, de a fegyelmi határozat után még 3 hétig nem történt semmi. Most amikor Kovács elvtárs határozottan követelte elbocsátását távolították csak el.

A bérelszámolás területén lévő hiányosság is az ellenség munkájának a következménye. Ezt azt bizonyítja, hogy a bérelszámolásban is ellenséges elemek vannak, amit szintén javaslok, hogy a személyzeti osztály megnézzen.

Bencsik elv.

Lombos elvtárs beszámolójában beszélt a párt segítségéről, és arról, hogy milyen eredményeink vannak eddig. Beszélt ezen kívül a meglévő hiányosságainkról, amelyhez én is szeretnék hozzászólni.

Én abban látom a hiányosságok okát, hogy mi kommunisták regisztráljuk az eredményeket. Megalapítjuk a hibákat, de nem harcolunk eléggé, hogy ezek ne forduljanak elő többet. Ebből nem kivétel persze az üb. sem.

Igaz az elvtársak, hogy nagyon sok a probléma, de nem kell azt hinni, hogy már minden el van veszve, és ha mi növeljük az ellenség elleni harcot, akkor az ellenséget megrázkódtatjuk. Lejárt már az az idő, amikor az ellenséggel szép szóval lehet beszélni. Az ellenség most fokozottabban támad, aminek az az oka, hogy mi nem voltunk eddig elég kemények.

Ha mi ezt a munkát jól végezzük, akkor ezzel párhuzamosan a szocialista munkaversenyt is fel tudjuk lendíteni és a lemaradásokat is be tudjuk hozni. Politikai kérdés az is, hogy a munkahelyeken a gépek állnak és nincsenek kihasználva. Pl. a mélyépítőknél 200 000 Ft értékű gép van, ami áll, és sem párttitkár elvtárs, sem az üb. titkár elvtárs nem léptek fel elég határozottan amellett, hogy ezeket a gépeket munkába állítsák.

Nem elég az elvtársak, hogy mi jelentjük a pártnak, hogy itt és itt ellenség van, hanem oda kell hatni, hogy azokat elzavarjuk a munkaterületről. Pl. a bérelszámolók rossz munkája sem véletlen, hanem tudatosan szabotálnak, és én kevésnek tartom azt, hogy név szerint kihozzuk őket, és utána meghagyjuk a munkahelyükön.

Ahhoz, hogy mi meg tudjuk szilárdítani a munkafegyelmet az kell, hogy még következetesebben harcoljunk az ellenség ellen, és a kommunista példamutatást minden vonalon kiszélesítsük.

[...]rvári elv.

Én szeretnék azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy mit jelent a békeharc szempontjából a terv teljesítése, a lógók és az ellenség elleni harc fokozása. Lombos elvtárs foglalkozott beszámolójában a tömegszervezetek munkájával és bírálatot mondott azok felett. Én ezzel a bírálattal egyet értek, és meg szeretném mutatni azt, hogy hol van a DISZ munkájának a hiányossága. A mi hibánk volt az, hogy a fiatalságot nem mozgósítottuk eléggé a lógók és a munkakerülők ellen. Ennek az az oka, hogy nem volt elég jó a politikai munkánk. Mi vezettük az ifiket a termelés vonalán, de nem kötöttük ezt a munkát össze a munkafegyelem megszilárdításával és az ellenség elleni harccal. A komoly oka, hogy ez a munka nem volt eredményes, az hogy a DISZ-funkcionáriusok sem mutattak példát és nagyon sok DISZ-titkár is arra törekedett, hogy minél könnyebb munkát kapjon. Ezért nem tudták az ifiket mozgósítani. A bizottságon belül tárgyaltuk azt, hogy ezeket a lógósokat kihozzuk a fiatalok előtt, de ezek azonban csak tervek maradtak. Mi a jövőbe irányt veszünk arra, hogy ne csak azokat az ifiket hozzuk ki, akik lógnak, hanem azokat a munkavezetőket is, akik gátolják az ifik munkáját azzal, hogy nem adnak nekik munkaterületet. A mi feladatunk az, hogy fokozzuk az ifjúság között a politikai munkát, mozgósítjuk őket az ellenség elleni harcban, és fokozni kell bennük azt a tudatot, hogy ők felelősek a Dunai Vasmű építéséért.

Megértetni a DISZ minden tagjával, hogy csak a példamutatáson keresztül tudják vezetni az ifiket. Lombos elv.

Az elvtársak hozzászólásainkban elég részletesen foglalkoztak az ellenség elleni harccal, azonban mégis meg kell állapítanom, hogy az elvtársak nem egészen értették meg az én referátumomat. Én a beszámolómban foglalkoztam a kommunista példamutatás kérdésével azért, hogy az elvtársak a saját munkaterületükről hozzászóljanak ehhez a kérdéshez, és az elvtársak ezzel nem foglalkoztak. Én arról beszéltem, hogy vannak pártfunkcionáriusaink, akik elmennek a raktárba dolgozni, ahelyett hogy a dolgozók között élnének, és ehhez a kérdéshez nem szóltak hozzá az elvtársak. Pedig már ideje volna, ha az elvtársak foglalkoznának ezzel a kérdéssel, mert nekünk olyan pártszervezetekre, funkcionáriusokra van szükségünk, akik a dolgozók között élnek.

Nem foglalkoztak az elvtársak az új munkaidő kérdésével sem. Már feljöttek hozzánk elvtársak, akik felvetették az új munkaidőnek a kérdését egyrészt, másrészt pedig a két hetenkénti hazautazásnak a

kérdését. Ezt a kérdés elvtársak egyféle szempontból kell vizsgálni, és pedig abból, hogy itt az egyes vállalatok nem egy időben kezdték és fejezték be a munkát. Ezért a minisztérium kidolgozta az összes ittlévő vállalatokra az egy időben való kezdést és munkabefejezést. Ennek a munkának a helyes levitele a pártszervezeteink feladata, és rajtuk múlik, hogy ez a kérdés, hogyan lesz megmagyarázva. A másik kérdés a 2 hetenkinti hazautazás kérdése. Eddig előfordult az, hogy már pénteken hazautaztak a dolgozók, és csak másik héten kedden vagy szerdán jöttek vissza, ami hozzájárult ahhoz is, hogy az építkezésükön a tervteljesítés nem volt jó. Most minden két hétben pénteken lesz fizetés, a dolgozó szombaton már hazamehet, de biztosítani kell azt, hogy hétfőn a pontos időben kezdjenek. Ha azt nem tudjuk megmagyarázni a dolgozóknak és továbbra is 4 napot fognak dolgozni, akkor a Dunai Vasmű nem 1953-ra, hanem még 1954-re sem fog elkészülni.⁶ Az elvtársaknak fokozni kell a felvilágosító munkát. Pl. tegnap a kultúrteremben egy tömegelőadás lett volna tartva, de nem tudtuk megtartani, mert az elvtársak nem mozgósították rá a dolgozókat. Ezen a területen is rendet kell már teremteni. A jövőbe[n], ha valamit megígérnek az elvtársak, hogy elvégzik, akkor azt meg is fogjuk követelni, hogy végrehajtsák. A politikai felvilágosító munkában látni kell a tömegszervezeteknek is a maguk feladatát. Nem arról van szó, hogy csak a pártszervezeteknek kell felvilágosító munkát végezni, hanem a tömegszervezeteknek is. Jó lett volna, ha most felvetik ezen a választmányi ülésen az egyes tömegszervezeti vezetők, hogy mit akarnak tenni ennek a munkának a megjavítása érdekében. Vagy úgy gondolják az elvtársak, hogy megvárják, amíg felépül a Dunai Vasmű, és akkor osztozkodnak a babérokra? Most elvtársak megindult egy egységes folyamat, hogy a lógókat, a naplopókat eltávolítják a munkaterületekről. Arra kell ügyelni, hogy ez a munka nehogy elsekélyesedjen. A pártszervezeteknek fel kell venni a kapcsolatot a tömegszervezetekkel, és közösen kell irányítani ezt a munkát. Segíteni kell a művezetőket a munkaterületen, és ellenőrizni kell, hogy a dolgozók hogyan dolgoznak. Én azonban egy veszélyre szeretném itt felhívni az elvtársak figyelmét. Nehogy az történjen meg a munkahelyeken, hogy aki már nem dolgozik, azt egyszerűen kiteszük a munkahelyről, és most már a nevelő munkával nem is foglalkozunk. Az ellenséget természetesen el kell távolítani, de a félrevezetett, becsületes dolgozókat nevelni kell. Ennek alapja az, hogy harcos népnevelő gárdával rendelkezünk.

A szakszervezeteknek és a DISZ-nek biztosítani kell, hogy az agitátoraik rendszeresen vegyenek részt a párt népnevelő értekezleteken. Erre azért van szükség, hogy itt megismerjék a feladatokat.

A brigádokat rendszeresen össze kell hívni értekezletre. A szakszervezetnek kell kezébe venni ezt a munkát, és biztosítani kell, hogy a brigádvezetők ki tudják cserélni a tapasztalataikat, hogy a jó tapasztalatokat átadják egymásnak, a rossz tapasztalatokat pedig ki tudják javítani.

Én nem tudok egyetérteni, hogy Dunapentelén munkaerőhiány van.

Ezt bizonyítja az is, hogy pl. Tassról elment egy csomó ember aratásra és a tervet ezek nélkül is tudták teljesíteni. Vagy pl. a magasépítő vállalat mindig arra hivatkozott, hogy a tervet munkaerőhiány miatt nem tudják teljesíteni. Most hogy Kovács elvtárs ide jött sincs több munkaerő, és mégis a hibák nagy része kezd kiküszöbölni. Itt arról van szó, hogy a lógók és naplopók annyi időt pazarolnak el, hogy a tervet nem tudják teljesíteni. A pártmunkásoknak kell a kezükbe venni ezeknek a hiányosságoknak a kiküszöbölését. Ennek az építkezésnek a párt kell, hogy a gazdája legyen. Ha majd a mi párttitkáraink a gazdái lesznek a munkaterületeknek, akkor nem lesz arra szükség, hogy a dolgozók a problémáikkal ide-oda menjenek, mert el tudják intézni nekik a mi pártfunkcionáriusaink. Meg kell követelni az irodákban is a rendet, hogy a dolgozókat ne küldögessék jobbra-balra, hanem intézzék el nekik a kérdéseiket.

Vigyázni kell arra, hogy ne vessük úgy a kérdést fel, hogy a lógósoknak nem is lehet szólni, mert esetleg még meg is vernek bennünket. Merjünk mi szólni elvtársak, hisz minket a becsületes dolgozóknak az ezrei támogatnak ezen az építkezésen.

Eltársak a tömegszervezetekre való támaszkodás az alapja a jó munkának. Az az elvtárs, aki mindent egyedül akar elvégezni végül is belefullad a munkába és rossz munkát végez. Ha mi jó agitációs hálózatot tudunk kiépíteni, együtt dolgozunk a tömegszervezetekkel, különösen a DISZ-szel, akkor én is azt mondom, amit Rákosi elvtárs mondott, hogy Dunapentelén a pártnak van 1100 tagja, a DISZ-nek 3000, ez összesen 4100 ember, és ha mi ezt mozgósítani tudjuk, akkor rendet tudunk teremteni.

Az ellenőrző brigád szervezése már folyamatban van. Mi az építkezés területén belül minden dolgozónak fényképes igazolványt adunk, amelybe fel lesz tüntetve az is, hogy éjszakai vagy nappali munkára van-e beosztva és ellenőrizni fogjuk a munkásokat.

Hiba van elvtársak a tisztviselőkkel is. Ma reggel 8 órakor lementünk a bérelszámoltatásba és ott nem találtunk egy embert sem, hanem 1/4 9-kor jöttek vissza, mondván reggelizni voltak. Itt is rendet kell már teremteni, eddig úgy nézett ki, hogy mi csak a dolgozók között akarunk rendet csinálni, de az irodákban csinálhatnak, amit akarnak.

A Budapestről való toborozás most nem a legjobb embereket hozza el Budapestről, mert aki 1945 óta nem tudott elmenni Budapesten dolgozni, az nem [a] legrendesebb ember. Ezt a budapesti toborozást le is fogjuk állítani.

György mérnök kérdése. Mi biztosítjuk az elvtársaknak, hogy György mérnök nélkülözhetetlenségét meg fogjuk dönteni, és rövidesen el fogjuk távolítani.

Kétségtelen az elvtársak, hogy a DISZ az elsősorban akire a pártszervezeteknek támaszkodniuk kellene. Ez egy-két alapszervezetünkben már megy, de még nem mindenütt. Vannak már eredmények, de azért a legtöbb helyen még mindig sajtófelelősnek használják fel a párttitkár elvtársak a DISZ alapszervi titkárt. A DISZ-nek az a feladata, hogy most a versenyre mozgósítsa a fiatalokat. Amikor ezt a kérdést a kongresszusi versenyben jól fogtuk meg, akkor az ifik voltak azok, akik a versenyzáslók 80%-át elnyerték jó munkájuk alapján. Ha mi jól foglalkozunk velük, akkor az építkezésünk rohamcsapatává válnak.

Eltársak, ha az elvtársak az alapszervezeteinkben megtárgyalják a választmányi ülés anyagát, ha rendet teremtenek a saját munkaterületükön, akkor én biztos vagyok abban, hogy arról számolhatunk be pártunknak és Rákosi elvtársnak, hogy a tervet teljesítettük, a lemaradásokat pedig maradéktalanul behoztuk.

Mester elv.

Felolvassa a javaslatokat a választmányi ülés tagjainak, melyet az elvtársak egyhangúlag elfogadnak.

Az Internacionálé eléneklésével ér véget az ülés.

FML XXXV. 9. MDP Sztálinvárosi Városi Bizottságának iratai. 17. fond 1/15 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

¹ A korszak új munka törvénykönyve 1951. február 1-jén lépett érvénybe. Ez alapján és többek között az 1950. 4. tvr. (tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről) alapján léptek fel az önkényesen kilépők, illetve a munkafegyelmet megsértők ellen. 1950. 4. számú törvényerejű rendelet a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről. 1951. évi 7. számú törvényerejű rendelet A Munka Törvénykönyve.

² Az írásos anyag nem maradt fenn.

³ A *Szabad Nép*nek ebben a számában jelent meg a művezető jogai és kötelessége című írás, amely a Minisztertanács művezetői, és mesterek kötelességeiről rendelkező határozatát magyarázta. Ez a rendelet a *Szabad Nép* július 13. számában jelent meg.

⁴ 1951. május 21. és július 18-a között ötezer fővárosi családot telepítettek ki Budapestről vidékre. Kitelepítésre kerültek elsősorban a politikai ellenzék, az értelmiség, és a volt arisztokrácia képviselői, valamint családtagjaik. A családok vagyonát elkobozták, „kényszerlakhelyet” jelöltek ki számukra és általában mezőgazdasági jellegű munkára kényszerítették őket. Romsics 1999: 343.

⁵ Építésügyi Minisztérium.

⁶ A Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége 1949 végén hozott döntést egy új, gigantikus vaskohászati kombinát és a hozzá kapcsolódó város felépítéséről, amelynek célja az volt, hogy megeremtsse a hazai szocialista nehézipart. Az eredetileg Mohács környékére álmodott beruházásnak a megromlott magyar-jugoszláv kapcsolatok miatt új helyszínt kerestek, így esett a választás a Mezőföldi-plató szélén álló településre. A Dunai Vasmű építése 1950-ben kezdődött meg, ám a teljes vertikum kiépítése csak 1965-re fejeződött be. 1954-re a két nagyolvasztó és az acélmű két Siemens–Martin kemencéje lett kész. Erdős–Pongrácz (szerk.) 2000.

88.

BESZÁMOLÓ A MEGYEI TANÁCS MUNKÁJÁRÓL

1951. szeptember 24.

Készült 12 példányban.

Szigorúan bizalmas!

1951. szeptember 24.

Előadó: Osváth József elvtárs.

Beszámoló a megyei tanács munkájáról

Az MDP II. kongresszusa¹ egyik döntő feladatként tűzte elének a tanácsaink megerősítését és az ellenséges elemektől való megtisztítását. A megyei tanács munkájában vannak eredmények. A megyei tanács fennállása óta egy sor nehéz feladatot oldott meg pl. az őszi mezőgazdasági munkák, vagy az előző békekölcsön jegyzés, tavaszi mezőgazdasági munka, aratás, cséplés és a most folyó begyűjtés ideje. Munkás és paraszt kádereik egyre jobban sajátítják el az államigazgatás vezetését.

Pártunk II. kongresszusa óta a megyei tanács szervezetileg erősödött, a megyei tanács apparátusából mai napig 21 kulák és régi fasiszta elemeket távolítottak el. Pártunk segítségével az apparátusban még 31 olyan személy van, akik eltávolítása szükséges. A megyei tanács szept. 20-i állapota szerint 293 fő, ebből párttag 139 fő és 154 pártonkívüli. Az összes dolgozók szociális megoszlása: munkás 105, paraszt 68, értelmiségi 41 fő. Egyéb 77 fő. Az új káderek közül 35-en végeztek különböző szaktanfolyamot. A munkás- és parasztkáder szakmai oktatásának terén is van eredmény, 64 munkás- és parasztkádert küldtek különböző szakmai iskolákra, ami részben a megyei, járási és községi tanácsok megerősítését célozzák.

Vannak azonban hiányosságok elsősorban a megyei tanács vb ülésének előkészítésében. Közvetlen segítséget a vb előkészítésére az elnökhelyettesek csak akkor kapnak Neicheltől, ha ő a belügyi értekezleten vagy az mb.-tól kap feladatot. Az elnökhelyettesekkel és a tanácsitkárral minden reggel tartanak rövid 10 perces megbeszélést a napi feladatok végrehajtására. Ezek a megbeszélések nem segítik elő az elnökhelyettesek munkáját az elvi irányítás szempontjából. Neichel elvtárs munkáját a kapkodás jellemzi, munkájában elaprózza magát. Neichel elvtárs nem használja fel kellően az mb. ülésen kapott segítséget, úgy a vezetés, mint az elvi irányítás terén. Még hozzájárult Neichel elvtárs munkájához az is, hogy Kispéter a volt tanácsitkár igyekezett Neichel elvtársat a feladatok végrehajtásában akadályozni, meg hozzájárul az is, hogy Pataki elvtárs is nem régóta tanácsitkár, neki is kell még segíteni. Liptay² elvtárs hosszabb ideig katona volt. Emellett Filóné elvtársnő munkájára sem támaszkodhat. Neichel elvtárs sok esetben ledorongolón bírál. Ezt a reakciós elemek igyekeznek kihasználni Neichel elvtárs tekintélyének lejáratására. Az elnökhelyettesek munkájára jellemző a tervszerűtlenség és a kapkodás. Liptay elvtárshoz 7 osztály tartozik,³ de a 7 osztály közül a megyei tanácson belül [csak] a két igen fontos osztállyal foglalkozik. Legtöbbet ezeknek nyújt konkrét se-

gítséget, így a mezőgazdasági és begyűjtési osztálynak, és igen kevés segítséget kapnak a többi osztályok.

Az osztályvezetők részére minden héten rendszeresen megtartják az értekezletet, ahol időnként egy-egy osztály munkáját megtárgyalják. Azonban itt a hiányosság az, hogy az osztályvezetők által tartott osztályértekezletet nem ellenőrzik. Filó elvtársnő rendszeres értekezleten nem vett részt. Az elnökhelyettesek munkájának egyik fő hiányossága, hogy a többi osztályoknak a munkáját nem tartják olyan fontos feladatnak, mint a begyűjtési és a mezőgazdasági osztály, vagy a kereskedelmi osztályét. Ebből következik, hogy nem ismerik a többi osztályok munkáját és belső problémáit. Pl. Filó elvtársnő a kereskedelmi osztályon kívül a hozzátartozó osztályok belső munkáját sem ismeri. Az irányításuk leszűkül egy-két osztályra, és így a többi osztályok érzik ennek a hiányosságát. De ebből következik az is, hogy ezeknek az osztályoknak nem az irányításával foglalkoznak, hanem az önállóságát veszik el. Pl. a mezőgazdasági osztály beszámolóját Liptay elvtárs készíti. Filóné elvtársnő a kereskedelmi osztályon intézkedik Jásziné helyett.

Az osztályvezetők kapcsolata a Neichel elvtárral jónak mondható egy-két kivételtől eltekintve. Nem jó a kapcsolat a tervosztály vezetőjével, Györök elvtárral, aki állandóan intrikál az elnök háta mögött, és igyekszik lejáratni a tanács dolgozói előtt. Györök elvtárs már több bírálatot kapott a goromba, durva magatartásáért, a bírálatot nem fogadja el. Maguk az osztályvezetők egymás közötti viszonyában és a munka összehangolásában komoly hibák és hiányosságok vannak. Pl. a terv- és statisztikai osztály és az ipari osztály között. A két osztály munkája elválaszthatatlan egymástól. Az ipari osztály státusza országos viszonylatban is igen alacsony. Komoly erőfeszítéseket tesz, hogy teljesíteni tudja feladatát, és Györök elvtárs a tervosztály vezetője nem nyújt segítséget, állandó ledorongolja az ipari osztály vezetőjét, Berdó elvtársat, hogy nem tudja megoldani a feladatát, holott ez az osztály éjjel-nappal és vasárnap is dolgozik. Elsősorban Neichel elvtársat terheli a felelősség, hogy a fenti állapotokat nem számolják fel.

Komoly hiányosságok vannak a kereskedelmi és begyűjtési és a mezőgazdasági osztályon. Elsősorban a vezetésben. A kereskedelmi osztály vezetője, Jászi elvtársnő nem tudja a dolgozókat összefogni. Ennek egyik fő oka az is, hogy belül az osztályon igen nagy a fluktuáció. Pl. a pénzügyi előadó február óta a negyedik az osztályon belül. A vegyes áru előadó már a 4.-ik, így kétségtelen, hogy az elvtársnő bármennyire is igyekezne, nem képes megoldani feladatát. Ugyanitt Kerekes István, aki Jászi elvtársnő helyettese, már több mint egy hónapja, mikor jelentést kellene adni a minisztérium felé, beteget jelent, és Filó elvtársnő, akihez ez az osztály tartozik, nem tett semmit ennek a kérdésnek a megszüntetésére. Komoly hiányosság az egyéni felelősség kérdése. Az osztályon belül nincs meg az egyszemélyi felelősség kérdése, ebből következik az, hogy a kenyérrel kapcsolatos rendelkezéseket és kimutatásokat mindennap más kezeli. Ebből fakad, hogy szombat délután nem volt elegendő kenyér a város területén, és nem tesznek intézkedést ennek megszüntetésére, de nemcsak a kereskedelmi osztály, de maga Neichel elvtárs sem.

A begyűjtési osztály hasonlóan néz ki, itt is káosz van. Lucai elvtárs személyében igen nagy hiba van, goromba, durva, kiabál, de nemcsak az osztályon dolgozókkal, hanem lefelé a járási, községi tanács dolgozóival [is]. Az osztályon belül az ellenség elleni harccal is baj van. Pl. a begyűjtési osztályon dolgozik Bognár Imre, aki katolikus pap volt, és ma is katolikus pappal tartja fenn a kapcsolatot. Ezt tudja Lucai elvtárs és még sem történt az eltávolításával kapcsolatban semmi.

A mezőgazdasági osztály egyik legnagyobb osztálya a megyei tanácsnak. Itt elsősorban a vezetésben van a hiba, Nagy elvtárs osztályvezető egy becsületes ember, azonban a feladat nagy neki, nem bírja összefogni az osztály munkáját, habár igen sok segítséget kap az elnök[től], elnökhelyettesektől és a megyebizottságtól is. Az mb. felelősségét is fel kell vetni, mert közel egy év óta az osztályvezető kérdését nem oldotta meg.

Az állandó bizottságok munkája

Az állandó bizottságok a választott tanácstagokból minden osztályon megvannak, a pénzügyi és az egészségügyi állandó bizottságokon kívül egy sem működik. Ez abból adódik, hogy a jó tapasztalatokat nem hasznosították a többi osztályon [az] állandó bizottságánál. Az állandó bizottságok munkájának megjavítására egy hete hozott a vb határozatot, ezért Pataki elvtárs a felelős, de ő még nem tett intézkedést a határozat végrehajtására. A választások előtt a megyei tanács tagjai nincsenek kellően aktivizálva, nem tartanak fogadónapot, nincsenek rendszeresítve a fogadónapok. Györök és Nemes elvtárs tartott egy esetben. A fogadónapok jelentősége nincs kellően tudatosítva a dolgozókkal. A megyei [i] fogadóhelyiség felállításáért a vb kb. 2 hete határozatot hozott, de még ez ideig nem történt intézkedés a helyiség kijelölésére.

A megyei vb határozata 3 napon belül lejut a járási vb-okhoz, ahol megtárgyalják. Innen két nap alatt kerül a községi vb elé. Van olyan járási vb, mint a móri, amely közvetlen továbbítja a megyei vb határozatát, és nem egészítik ki a járás szempontjaival, ők csak utólag tárgyalják meg a határozatot, és ekkor újabb határozatot küldenek le a községi tanácshoz.

A kádercsoport munkája

Vannak eredmények a csoport munkájában az iskolára küldés területén, a káderekkel való foglalkozás terén, az ellenség elleni harcban. Foglalkoznak a hatásköri lista alapján a káderekkel, a hiányosság az, hogy nem tervszerűen.

Hadlaczki elvtársnő igyekszik, szorgalmas, de képességei kicsik a feladatokhoz mérten, nem kap elég segítséget Neichel elvtárstól és az elnökhelyettesektől, sem [az] osztályvezetőktől. Az elnökhelyettesek[nek] és osztályvezetőknek megvan a hatásköri lista, de nem foglalkoznak a hozzájuk bemosztottakkal, az ellenség elleni harcot csak a személyzeti osztály feladatának tekintik, ahogy ezt maga Liptay elvtárs is elmondotta. Ez igen helytelen, mert a személyzeti csoport egyedül nem tudja megoldani feladatát sem a káderek megismerésében, sem az ellenség eltávolításában.

Nincs tudatosítva az elnökhelyettesek és osztályvezetők felé, hogy ők is felelősek, hogy kivel dolgozik együtt, hogy nekik is feladatuk elsősorban a munkatársak kiválogatása, megrendeléseket adnak a személyzeti osztálynak, ha adnak javaslatot [az] osztályvezetők, és a személyzeti osztály elutasítja, mert nem tartja megfelelőnek, a személyzeti osztályvezetőt ledorongolják. Neichel elvtárs nem tárgyalja át eléggé a személyzeti osztály problémáit, Hadlaczki elvtársnő nehezen tud bejutni Neichel elvtárshoz. A megyebizottság káderosztályától közvetlen segítséget kap a személyzeti csoportvezető, minden héten részt vesz a káderosztály osztályértekezletén, de ez a segítség nem elegendő, több segítséget kell nyújtani, különösen a káderekkel való foglalkozás és az ellenség eltávolítása terén.

A megyei tanács ellenőrzése

Formális az ellenőrzés, meg van szervezve, de a határozat végrehajtásához nem nyújtanak segítséget. Előfordul, hogy a megyei tanács ellenőrző tagjai nem ismerik fel a fontos rendeleteket, pl. a pákozdi eset, a tanácstitkár felvetette, hogy a begyűjtésnél egyes kérdésekben nem lát tisztán, és a megyei aktívák nem tudtak segíteni, az 5.-ik személy ment hozzá, aki megtudta magyarázni a rendeletet. Az ellenőrzésnél nem mennek mélyére a kérdéseknek. Így nem veszik észre azt, hogy a dolgozó parasztok elszámoltatását Sárbogárd községben egy volt csendőr felesége végzi, vagy Radnótiné, aki ki lett zárva a pártból, horthysta főhadnagy felesége, aki most az ipari osztályon előadó, az a véleménye a tanácstitkárról, hogy azok hülyék, a járási tanács elnöke tudja ki ez az ember, és még sem távolítják el.

Kocsisné elvtársnő az Adonyi járásért volt felelős az őszi munkáknál, és még egyáltalán nem volt kint. Az ellenőrzés nem segítő, nincs nevelő hatása, több esetben ledorongolják a tanács dolgozóit. A megyei osztályvezetőknek szakmai továbbképzése nincs biztosítva. Elmondja pl. Liptay elvtárs, hogy ennek érzi a hiányát, hogy csak bizonyos ideig fog csak tudni dolgozni, ha nem biztosítják számára a szakmai továbbképzést. Igen komoly hiányosság, hogy a megyei tanács elnökhelyetteseinek és osztályvezetőinek ideológiai képzettségük igen gyenge, pártiskolája csak Neichel elvtársnak van.

A pártszervezet munkája a megyei tanács apparátusán belül

A párttagság 122 tag 17 tagjelölt. A pártcsoportok létre vannak hozva. A pártcsoportok munkájában az utóbbi időben javulás mutatkozik, de nem kielégítő, nincsenek megfelelően irányítva, ez a hiányosság adódik abból is, hogy a párttitkár egészében nem tudja ellátni feladatát, mert a munkája mellett a mezőgazdaságon csoportvezető. Előfordult, hogy a párttitkár hosszú ideig távol van a megyeszékhelytől. Az utóbbi 2 hónap alatt más megyében volt tagosítani. De a hiba az is, hogy a pártvezetőség többsége a mezőgazdasági osztályból tevődik össze. Az utóbbi időben a vezetőség munkája javult, a vb ülés határozatait megkapja, ezt a vezetőség megtárgyalja, és osztályokon belül ellenőrzik a végrehajtását. A pártvezetőség kezdeményezésére a vezetőség egy-egy osztály munkáját megtárgyalta, hogy a vb határozatát hogyan hajtják végre. Utána taggyűlés is megtárgyalta, a vezetőség megbírálta a munkafegyelem lazítókat, azóta csökkent a késések száma. A pártvezetőség a tömegszervezetek vezetőivel nem foglalkozik, és így a tömegszervezetek nem is dolgoznak, pl. a szakszervezet sem működik. Élesen szemben állnak egymással.

Nagy elvtárs a párttitkár és Neichel elvtárs a tanácselnök között a viszony állandóan éleződik. Ennek megszüntetésére sem a titkár elvtárs, sem a tanácselnök elvtárs nem tett semmit, komoly felelősség terheli mindkét elvtársat, mert a tanács dolgozói tudnak erről és látják ezt. Nem veszik észre, hogy ezt az ellenséget kihasználja a párt és a tanács lejáratására. A városi pártbizottság részéről Fülöp elvtárs figyelmeztette Peresztegi elvtársat ennek helytelen voltjára. A hiányosság még az is, hogy a párt szervezete az ellenséges elemek leleplezését a tanácson belül, nem használják fel eléggé a tanács dolgozóinak nevelésére.

A hibák kiküszöbölésére határozati javaslatot terjesztettünk be.

megyei pártbizottság

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. szeptember 24.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ Az MDP II. kongresszusát 1951. február 25. és március 2. között tartották.

² Az eredeti szövegben Liptai formában szerepel.

³ Osztályok 1951-ben a Fejér Megyei Tanácson: pénzügyi osztály, terv és statisztikai osztály, igazgatási osztály, ipari és kereskedelmi osztály, mezőgazdasági osztály, építés és közlekedési osztály, oktatási és népművelési osztály, közegészségügyi és népjóléti osztály, munkaerőgazdálkodási osztály, építésügyi osztály.

89.

A MEGYÉS PÜSPÖK FELHÍVÁSA A PAPJAIHOZ
A MÁSODIK BÉKEKÖLCSON JEGYZÉSÉRE

Székesfehérvár, 1951. szeptember 26.

Tisztelendő Testvérek!

Felhívom tisztelendő papjaim figyelmét, a második békekölcsön jegyzésére.¹ Kíváncsi, hogy a jegyzésben papjaink is részt vegyenek és híveinket is buzdítsák. Legalább is egy havi kongruáját jegyezzen mindenki. Akik jobb javadalmazás birtokában vannak, ennél többet is. A jegyzésben ugyanígy vegyenek részt azok a világi alkalmazottaink is, akik az állami egyháziügyi hivataltól kapják az illetményeiket. A jegyzés sürgős, ennek technikai lebonyolításáról az egyháziügyi hivatal külön útbaigazítást ad az alábbiakban.

Nem kell hangsúlyoznom, hogy mennyire kíváncsi a jegyzés buzgó előmozdítása. Mindnyájan érezzük és tudjuk, hogy mit jelent egyházunkra nézve is, ha a béke nyugodt légkörében működhetünk.

De népünk is csak a békétől várhatja boldogulását, és csak a béke óvhatja meg újabb szerencsétlenségektől és katasztrófáktól. A kölcsön sikere azon felül gazdasági megerősödést is jelent, ami szintén mindnyájunk javát fogja szolgálni.

A kongruát élvező papok jegyzése az Állami Egyháziügyi Hivatal² útján történik. Minden plébánia számára mellékelünk egy jegyzési űrlapot. Kongruás pap, csakis a mellékelt űrlapon jegyezhet. Plébánia ívéen jegyezzen minden kongruás pap, aki a plébánia területén lakik. Az ív kitöltése után bemutatandó [a] helyi tanácsnak lepecsételés végett. Lepecsételés után az űrlapot ajánlott levélben közvetlenül Budapestre küldje meg minden egyes plébánia hivatal az Állami Egyháziügyi Hivatal címére (Budapest II. Pasaréti út 59. szám). A jegyzett összeget a kongruából tíz havi részletben vonják le.

A kongruát nem élvező papok a helybeli tanács útján jegyezzenek, tehát nem az Állami Egyháziügyi Hivatal útján és nem a mellékelt űrlapon. A kongruát nem élvező papok által jegyzett összeg két részletben fizetendő be november hó 15-ig.

A papság jegyzésének szeptember 27–29-ikén, tehát csütörtökön, pénteken és szombaton kell lehetőleg megtörténnie. A kitöltött űrlap és így a jegyzés postára adásával egyidejűleg, legkésőbb szombat délig minden plébánia néhány sorban jelentse az egyházmegyei hatóságnak, hogy a jegyzést a plébánia minden papja elvégezte és mennyit jegyzett.

Szeretném, ha az espereseknek gondja lenne arra, hogy a kerület minden papja eleget tegyen a kormány jegyzési kérelmének és pedig lehetőleg szombat délig.

Székesfehérvár, 1951. szept. 26.

Shvoy Lajos s. k.
püspök

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/61 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ A Kormány felhívása a békekölcsön jegyzésre 1951. szeptember 27-én jelent meg. *A Magyar Népköztársaság kormánya felhívása a második békekölcsön jegyzésére.* FmN 1951. szeptember 27. 1.

² Az ÁEH nevét az eredeti szövegben következetesen kisbetűvel, állami egyháziügyi hivatal formában írták.

BESZÁMOLÓ A DISZ FEJÉR MEGYEI BIZOTTSÁGÁNAK MUNKÁJÁRÓL
[Székesfehérvár], 1951. október 22.

Készült 12 példányban

Szigorúan bizalmas!

1951. okt. 22.

Előadó: Tóth Sándor elvtárs

Beszámoló
a DISZ Fejér Megyei Bizottságának munkájáról

Pártunk II. Kongresszusán Rákosi elvtárs igen komolyan foglalkozott referátumában a DISZ-nek, mint a párt ifjúsági szervezetének helyzetével, és a kongresszus a párt szervezeti szabályzatának módosításánál új fejezetet nyitott és iktatott be a DISZ-ről, amely így szól:

„A DISZ az MDP ifjúsági tömegszervezete, a párt aktív segítője a szocializmus építésének, az ifjúság nevelésének minden területén. A DISZ munkáját a párt irányítja. A DISZ bizottságok és szervezetek munkáját a megfelelő pártbizottságok, illetve helyi pártszervezeteke irányítják, segítik.”

A megyei DISZ bizottság munkájának megvizsgálásánál ebből kell kiindulni, azt kell megnézni, megyei viszonylatban, hogyan tudja betölteni a DISZ ezt a feladatát, és hogyan felel meg azoknak a követelményeknek, amiket a párt állít az ifjúság elé.

I.

Az elmúlt időben a DISZ-szervezetek megyei viszonylatban egy sor komoly eredményt értek el. Érezhető ez elsősorban a szervezeti megerősödés területén. Az utóbbi időben, nagyban meg növekedett taglétszámunk. Közel 7 ezer új tag lépett be március óta a DISZ-be, úgyhogy jelenlegi taglétszámunk kb. 17 ezer, figyelembe véve egy állandó mozgást is, melynek során kb. 1 ezer tag eltávozott a megyéből.

A taglétszám emelkedéssel együtt növekedett alapszervezeteink száma is. Jelenleg 326 alapszervezetünk van, az azelőtti 259 alapszervezettel szemben. Közben azonban voltak olyan szervezetek is, amelyek megszűntek. Az új alapszervezetek elsősorban a tszcs-kben jöttek létre, ahol jelenleg 72 helyen van szervezetünk. A gépállomásokon és az állami gazdaságokban mindenütt van DISZ-szervezet.

Komoly fejlődés van az apparátus kiépítése területén is, ahol hosszú ideig nagy hiányosságok voltak, és több ellenséges, megbízhatatlan elem is funkcióban volt. A Móri járásban például egész nyáron több hónapon keresztül csak egy adminisztrátor volt funkcióba[n], holott az engedélyezett keret 3. Magán a megyebizottságon is augusztus első 2 hetében például csak a megyei titkár volt teljesen egyedül funkcióban, több hónapon keresztül pedig lényegében szintén csak 2-3 ember dolgozott.

Jelenleg az apparátus vonalán a következő a helyzet: a megyebizottságon engedélyezett funkció 9, betöltve 8, hiány egy, az adminisztrátorok kivételével. A központi járásban engedélyezett státusz 4, betöltve 2, de a kiépítés folyamatban van, a javaslat az országos központnak már fel van terjesztve. Az Enyingi járásban engedélyezett státusz 3, betöltve 3. A Sárbogárdi járásban engedélyezett státusz 3, betöltve 3. Adonyban engedélyezett státusz 3, betöltve 1. Bicskén engedélyezett státusz 3, betöltve 3. Mórón engedélyezett státusz 3, betöltve 2, csak az adminisztrátor hiányzik, a város területén

engedélyezett státusz 1, ami be van töltve. Ezen kívül státusz engedélyezve az Inotai Erőműhöz és a 7008 sz. üzemhez, ahol a státusz szintén be van töltve.

A megyére engedélyezett státuszkeretből, tehát 31-ből 27¹ be van töltve, hiány 6, melynek betöltése szintén folyamatban van.

Bár a jelenlegi funkcióban lévő elvtársak nagy része iskolát végzett, becsületes tiszta körülményű párttag, vagy tagjelölt fiatal, ténylegesen alkalmas funkciója betöltésére igen nagy hiba, hogy a beállított elvtárs[ak] egy része a megyei pártbizottság és a DISZ központi vezetőség által még nincsenek jóváhagyva, és csak ideiglenesen dolgoznak, illetve a DISZ megyei bizottság által önhatalmúlag lettek beállítva.

Értünk el komoly eredményeket a szocialista építő munkában való részvétel területén is, és fokozódott a DISZ szervezetek bekapcsolódása a párt- és a kormányhatározatok végrehajtásában.

Az alkotmány ünnepére és a VIT tiszteletére² az üzemek területén 3 ezer fiatal tett felajánlást és vállalásukat nagy részben teljesítették is. Ebben a munkában a legjobb eredmények a város területén voltak, ahol kb. 1600 fiatal tett a különböző üzemekben felajánlást.

Jó eredményt értünk el a megyében a vas- és a fémgyűjtés területén. Összesen 15 648 q vasat, 598 q fémet, 104 q papírt gyűjtöttünk össze, az előirányzatot több mint 300%-ra teljesítettük.

Bekapcsolódtak DISZ-szervezeteink az aratás-cséplési munkába is. A megye területén 112 arató- és cséplőbrigádok dolgozott a fiatalokból [sic!]. A növényápolási munkában 540 fiatal segített 8-10 napon keresztül az állami gazdaságoknak, ahol a fiatalok igen fegyelmezetten, lelkesedéssel dolgoztak és jó eredményeket értek el.

DISZ szervezeteink komoly segítséget adnak jelenleg is az állami gazdaságoknak a gyapotszedésben. Az elmúlt vasárnap 1072 fiatal 76 q gyapotot szedett le, és összesen eddig már 2526 fiatal végzett gyapotszedési munkát.

Nagy készülődés volt a megye területén a DISZ szervezeteink részéről a Néphadsereg Napjával³ kapcsolatban. A pákozdi emlékmű elkészítésében⁴ 1600 fiatal vett részt önkéntes munkán, az ünnepélyre pedig 2500 fiatalot mozgósítottunk a megyéből, akik zárt egységben, zászlókkal és táblákkal vonultak fel az ünnepélyre.

A békekölcsönjegyzésben DISZ-szervezeteink szintén értek el jó eredményeket. Az agitációs munkában kb. 1500 fiatal vett részt, akik azonban nem végeztek egész idő alatt agitációs munkát, hanem csak az első két nap dolgoztak, és legnagyobb részt az üzemek területén, falun nem nagyon lehetett tapasztalni a fiatalok munkáját. Hiányosság volt ezen kívül, hogy nem tudtuk mozgósítani a kultúrbrigádokat és a köszöntő csasztuska brigádokat. A fiatalok elsősorban a jegyzésben jártak elől; itt mutattak igen jó példát sok helyen az idősebb dolgozóknak is.

Az Inotai Erőműnél például, Katkó Béla 3 tagú kőműves brigádja 5500 Ft-ot jegyzett, a Balinka Mintabánya DISZ titkára Tankó Lajos 1600 Ft-ot, Laki Imre a Móri Gépállomás DISZ titkára 1200 Ft-ot, az Elzamajori Állami Gazdaságban Presper Katalin DISZ titkár 400 Ft fizetése mellett 700 Ft-ot jegyzett, a Motorjavító Vállalatnál Óbermajer Éva ipari tanuló 100 Ft-ot jegyzett, Csákerényben pedig Trampler László egyénileg dolgozó parasztfiatal, DISZ titkár, szüleivel együtt 300 Ft-ot jegyzett s teljesen egyedül a községben aki 100 Ft-on felül jegyzett.

Vannak már eredményeink a november 7-ik felajánlás és a pártvezetőség-választás tiszteletére tett felajánlások terén is, de ezek az eredmények még nem kielégítőek. A Kolorit üzemben eddig 122 fiatal tett felajánlást, a Motorjavítóban, Inotán, a Bodajki Lakásépítőnél is vannak már eredmények, de ez még nem általános, és a DISZ fiatalok nagy része még nem kapcsolódott be ebbe a mozgalmába.

II.

Elért eredményeink mellett azonban igen komoly hiányosságok vannak elsősorban a DISZ megyei bizottság munkájában, és súlyos hibák vannak a járási DISZ bizottságok munkájában is, és több helyen van a megye területén, ahol lényegében csak papíron, vagy egyáltalán nem működik a DISZ-szervezet.

A megyebizottság helyzete

A megyebizottság május óta egész októberig igen hiányos volt. 8-9 elvtárs munkáját 3-4 elvtárs végezte el, ami eleve nem lehetett teljes és megfelelő. Ezen kívül magában a megyebizottságba komolyan beépült az ellenség. A megyebizottságnál hosszú ideig dolgozott és legutóbb, mint szervezőtitkár volt funkcióban Virág Ferenc, aki maga fegyveres szervezkedésben való részvételéért az Államvédelmi Hatóság letartóztatásában volt, az apja pedig nyilas volt, aki szintén internálva volt. Ez a tény is mutatja, hogy a megyei bizottságon amennyire el volt tompulva az éberség, nem vettük észre, hogy ellenséges elemek dolgoznak az apparátusban. Úgyszintén, mint szervezőtitkárt kellett Virág előtt Csombor Lili elvtársnőt eltávolítani a megyebizottságtól, aki nem volt ugyan ellenséges elem, de korábbi züllött, erkölcstelen életével rombolta a DISZ-nek a tekintélyét.

A megyebizottságon nem volt egészséges szellem, nem volt jó kollektíva, nem volt jó az elvtársaknak egymáshoz való viszonya. Ez nagy részben a megyei titkár helytelen és pártszerűtlen magatartásából adódott, aki parancsoló, diktátoroskodó hangot használt, és sokszor durva, goromba volt az elvtárshoz, és ami különösen súlyos, elvtársnőkkel szemben is így viselkedett. A megyei titkár elvtárs nem foglalkozott türelmesen a munkatársaival, nem nevelte őket, és nem beszélgetett el velük rendszeresen, hanem türelmetlen, ideges volt és utasításokkal akart minden elintézni.

Hiba volt azonban olyan irányban is, hogy az elvtársak nem vették jó néven a bírálatot, megsértődtek, és a megyei titkár háta mögött beszéltek meg az egyes kérdéseket. Ez Kondor, Lajtai és Major elvtársnőknél volt tapasztalható.

Ezeket a hibákat a megyebizottságon október 6-án munkaértekezleten megtárgyaltuk, amelyen a megyei pártbizottság részéről Halmi elvtárs is jelen volt, és azóta már ez a helyzet nagy részben megváltozott, igen jól alakul a megyebizottság kollektívája, javult a munkafegyelem és a munkakedv is más az elvtársaknál.

A megyebizottság irányító és ellenőrző munkája

A megyebizottság munkamódszere nem megfelelő, irányító és ellenőrző munkája nem kielégítő. Legnagyobb hiba munkánkban a tervszerűtlenség. Van ugyan a megyebizottságnak munkaterve a különböző területekre (oktatás, tagkönyvcseré stb.), de nem eszerint a munkatervet szerint dolgozunk, a közbejövő egyéb feladatok kizökkentenek bennünket a kerékvágásból, nem tudjuk a feladatokat megfelelően összekapcsolni.

Nem voltak rendszeresek az mb. ülések sem. Júliusban és augusztusban egy-két ülést tartottunk, nem beszéltek át közösen a feladatokat, de lényegében persze nem is volt kivel, mert a megyebizottság igen hiányos volt. Az utóbbi időben szeptember óta már rendszeresen megtartjuk az üléseket, és ezekben alaposan megtárgyaljuk a feladatokat, de egyrészt az mb. ülésre magára nem tudunk írásos anyagot előre elkészíteni, és így az elvtársak nem tudnak előre a napirendre jól felkészülni, másrészt nem tudjuk az mb. ülés jegyzőkönyveit elkészíteni, ami a határozatok végrehajtása ellenőrzésének elmulasztását eredményezi. Jelenleg is 3-4 elkészítetlen jegyzőkönyv van a megyebizottságon.

Keveset foglalkozik a megyebizottság a járási bizottságokkal. Ezek irányítását leginkább úgy végezzük, hogy az utóbbi időben igen sűrűen, havonta kétszer is kibővített mb. ülésen beszéltük át velük a feladatokat, ezen kívül pedig részt veszünk a járási bizottsági üléseken.

A járási bizottsági ülések azonban kb. június óta nem voltak rendszeresen megtartva és az Adonyi járásban [a] titkár elvtárs például még egyszer sem tartott. A megyebizottság ezentúl csak leszalad időnként a járási bizottsághoz, lead egy feladatot, vagy fölszedi az eredményeket, de nem foglalkozik alaposabban a járási bizottságokkal, nem segíti az elvtársakat, nem nevelik a tapasztalatlan elvtársakat.

A járási bizottságok ennek következtében nem is tudják feladatukat megfelelően elvégezni. A járási bizottságok mellett nincsenek állandó aktívák, lényegében csak a szűk körű függetlenített funkcionáriusok dolgoznak.

Sem a megyebizottság, sem a járási bizottságok nem foglalkoztatják a választmányokat, és még a nem függetlenített, de megválasztott bizottsági tagokat sem vontuk be a munkába. A megyebizottság megalakulása óta csak most szeptember 11-én hívta össze a választmányt, a járásokban pedig még egyszer sem. A választmányok tagjainál egyébként igen nagy változások vannak, több választmányi tag már nincs is meg.

Az alapszervezetekkel való foglalkozás

A megyebizottság keveset foglalkozik az alapszervezetekkel. Nem elég gyakran járunk le az alapszervezetekhez, és így nem ismerjük azok problémáit. Ez részben abból is adódik, hogy a megyebizottságnak nincs semmi járműve, nem tud rendszeres ellenőrzést gyakorolni, másrészt a rossz munkamegszervezés miatt úgy néz ki, hogy nincs elég időnk a tömegekkel foglalkozni. A Bicskei és a Sárbogárdi járás kivételével hasonló ez a helyzet a járási bizottságok részéről is, sőt az Adonyi járásban kimondott hanyagság áll fenn a járási titkár elvtárs részéről. Már 7 hónapja van az Adonyi járásban, és még mindig arra hivatkozik, hogy nem ismeri a járást.

Az alapszervezetek azonban a legjobban a központi járás területén és a város területén vannak elhanyagolva. A központi járás területén ez abból adódott, hogy Lajer János járási titkár ellenséges elem volt, akit a DISZ KV Intéző Bizottsága úgy távolította el funkciójából. Ez a titkár a legnagyobb felelőtlenséggel kezelte a DISZ munkáját, és züllött életet élt, nagy mulatozásokat rendezett, ilyen züllött haverszellemet alakított ki egyes szervezetekben, aminek az eredménye az lett, hogy teljesen szétestek az alapszervezetek. Martonvásáron és Baracsán például, ahova egyébként igen sokat járt és jól működő DISZ-szervezetek voltak, az ő ideje alatt teljesen megszűnt a DISZ.

A város területén pedig az a helyzet, hogy bár a fiatalokban megvan a lendület és a kezdeményezés és lényegében a városban vannak is komoly eredmények, Bányai elvtárs egyedül nem tudja átfogni és irányítani a szervezeteket, amióta a VIT-ről hazajött nagy javulás van nála az alapszervezetekkel való foglalkozással kapcsolatban. A főhiba itt az, hogy nincs az alapszervezetekben politikai foglalkozás, nem tartanak ifjúsági napokat, nem beszélik át a politikai helyzetet, lényegében tehát mechanikus, tartalom nélküli munka folyik az alapszervezetekben.

Az alapszervezetek általában a nyár folyamán sok helyen szétestek, és nagyon nagyarányú az alapszervi vezetőségek váltakozása. Polgárdin például megszűnt a DISZ a nyár folyamán ez ideig, mert nem volt vezetőség. Ez a helyzet Söréden is, ahol jelenleg nincs egyáltalán DISZ titkár, vagy a Bau-xitban, ahol a napokban kellett rendbe szedni a DISZ vezetőséget.

Sok helyen a DISZ vezetőségek között különböző civakodások vannak, nincs egyetértés a vezetők és a fiatalok között. Perkátán például legutóbb a DISZ titkár és a fiatalok a szervező titkárral az élen összevesztek egy táncmulatságon, és most ellenséges viszonyban vannak, sőt a szervezőtitkár még a párttitkárt és a tanácselnököt is meg akarta verni.

Nem kis számban vannak alapszervi vezetőségeink tagjai között megbízhatatlan, vagy ellenséges elemek, akik nem élvezik a fiatalok bizalmát. Az alapi DISZ titkár például a békekölcsönjegyzés idején kijelentette, hogy nem tud semmit a fiatalok munkájáról, nem ér ő rá ezzel foglalkozni. Egy másik alkalommal pedig szintén nem kapcsolódott bele a munkába, hivatkozva most arra, hogy itt van a vőlegénye. A Koloritban pedig a DISZ titkár egy közismerten nyilas családi környezetű egyén, aki ugyan párttag is, de teljesen elhanyagolja a fiatalokkal való foglalkozást, semmivel nem törődik. A velencei gépállomás DISZ titkára pedig nem is akarja elismerni, hogy ő a DISZ titkár, ha megy oda valaki elszökik előle. Cecén a DISZ titkár egy szülésznő, aki ugyan párttag, de nincs elég tekintélye a fiatalok előtt.

Vannak azonban jó alapszervezetek is, például: Zámoly, Ercsi, ahol a DISZ vezetőség jól foglalkozik a szervezettel, a pártszervezet is segíti a fiatalokat, és itt a fiatalok minden munkában bekapcsolódnak.

Kulák fiatalok ma már egy-két szervezettől eltekintve, mint például Polgárdin, nincsenek bent a DISZ-ben, de ahol vannak is, ott most a tagkönyvcseré során ki fogják őket szorítani.

Nem kielégítően foglalkozik a megyebizottság a bányákkal, üzemekkel, építkezésekkel. A Kisgyóni Szénbányánál például lényegében egy 25-30 tagú területi szervezet van, pedig közel 300 fiatal dolgozik az üzemben. Az Inotai Erőműnél pedig az utóbbi 3 hónapban semmi fejlődés nincs a DISZ-szervezetnél, sőt nagy visszaesés tapasztalható. A 7008 sz. üzemben most folyik a DISZ megszilárdítása, ki vannak építve az üzemrészenkénti alapszervezetek és igen jó irányú fejlődés tapasztalható.

Nem törődik a megyebizottság felelősen az ipari tanulókkal való foglalkozással sem. Csaknem teljesen elhanyagoljuk az ipari tanulók szakmai képzésének kérdését, valamint kulturális és sportolási lehetőségeik ellenőrzését.

A középiskolás fiatalokkal való foglalkozása a megyebizottságnak kielégítő. Az év elején a megyebizottság a középiskolák igazgatóival és a DISZ titkárokkal értekezleten beszélték át a feladatokat. A középiskolás DISZ-szervezetek nagy harcot folytatnak a lemorzsolódás ellen. Az iskolai tanulmányi fegyelem területén egyébként rend van a középiskolákban, csak kisebb fegyelmezetlenségek tapasztalhatók.

Nem kielégítő az úttörőkkel való foglalkozás, ennek eredménye az, hogy az általános iskolások mint[egy] 60%-a jelentkezett például hittan oktatásra. A megyében van olyan jelenség, hogy az úttörőmozgalom egy kicsit a DISZ-től önállósulni akar.

Teljesen elhanyagolta ez ideig a megyebizottság a szervezeten kívüli fiatalokkal való foglalkozást, pedig a megyében még szép számmal vannak szervezeten kívüli fiatalok, akiknek a DISZ-ben volna a helyük. Seregélyes községben például kb. 400 DISZ korban lévő fiatal van ezzel szemben a DISZ tagok száma csak 130, de ezek nagy része egyáltalán nem él szervezeti életet. A szervezet egyébként 5 hónapja egyáltalán nem is működik. Sárbogárdon szintén több száz fiatal él, a DISZ-nek pedig csak 180 tagja van nyilvántartva, de ez a valóságban ettől sokkal kevesebb.

Igen rosszul megy a megyében a tagdíjfizetés. A megyének erre az évre 54 ezer db díjbélyegtartozása van a központ felé. A tagdíjfizetés megyei viszonylatban átlag 40-50%-os. Különösen sok bélyeg van kint az Adonyi és a központi járás területén. Seregélyesen például szeptemberben 4 db bélyeget adtak el, de az októberi bélyegeket még meg sem kapták.

Nincsenek komoly eredményeink, a DISZ-szervezeteink csak részben foglalkoznak a pártépítéssel kapcsolatban. Az Alsóvároson 7 fiataalt vettek fel a DISZ-szervezetből tagjelöltnek. Sárbogárdon szeptemberben 1 párttagot és 2 tagjelöltet javasolt a DISZ, Inotán az októberi taggyűlés elé 20 fiataalt fog javasolni a DISZ-szervezet, de Seregélyesen például még egy fiataalt sem vettek fel tagjelöltnek. Különösen lemaradás van ezen a területen, hogy nem a DISZ bizottságok javasolják a fiatalokat, nem élünk azzal a lehetőséggel, amit a kongresszus biztosított számunkra. A DISZ-

szervezeteket általában nincs eléggé [sic!] a pártépítés fontosságának kérdése, és most a pártvezetőség választás tiszteletére sem indult meg olyan irányú munka, hogy mindenünnen javasoljuk a termelésben kiváló, megbízható fiatalokat a pártba tagjelölteknek felvenni.

A megyebizottságnak leggyengébb területe az agitációs munka. Ezt a munkát a megyebizottság lényegében, mivel május óta nem volt agitációs felelős, csaknem teljesen el is hanyagolta. Az alapszervezetekben nincsenek meg szervezett formában az Ifjú Gárdisták, legfeljebb csak kampányszerűen foglalkozik egy pár fiatal a pártszervezetek irányítása alatt az agitációs munkával. Az agitációs gárda kiképzését most vettük tervbe, és ezen a héten már megyszerte szerveztünk Ifjú Gárda értekezleteket, de ezek nem nagyon sikerültek, sőt a legtöbb helyen meg sem tartották.

Agitációnkban megismertetjük a fiatalokkal az ötéves terv nagyszerű eredményeit, és a feszült nemzetközi helyzetet következtében az ezzel kapcsolatban rájuk háruló fokozott feladatokat. Bár van némi javulás, nem népszerűsítjük eléggé néphadseregünket, nem fokozzuk az ifjúság között a honvédelmi munkát.

Nem népszerűsítjük megfelelően a termelésben élen járó és példamutató fiatalokat, igen rossz kapcsolatunk van a megyei sajtóval, nem csinálunk rendszeresen a sajtóban közléseket a DISZ munkájáról.

A tagkönyvcserre területén komoly lemaradás van az egész megyében. Nincsenek meg a csoportfelelősök, a meglévők nincsenek megfelelően kioktatva, a fiatalok tömegei nem értik megfelelően a tagkönyvcserre jelentőségét. A megyebizottságnak nincs tiszta képe arról, hogy hol vannak meg, hol nincsenek és hol, hogy dogoznak a csoportfelelősök. Az összeírással kapcsolatban nagy lemaradás van a város területén, ahol bár október 1-jén beindult a munka és 15-re be kellett volna fejezni, csak nagy nehezen lesz meg 20-ra a kitolt határidőre. A falvakban sok helyen még be sem indult a munka, és komoly segítségre van szüksége a falusi szervezeteknek, hogy 15-e helyett 28-áig be tudják fejezni a munkát. A munka kiértékelésére és elősegítésére vasárnap a járásokban járási értekezleteket tartunk, ahol a megyebizottság részéről mindenütt kint leszünk. Az eddigi tapasztalatok szerint lesz olyan szervezetünk, amelyik teljes egészében meg fog szűnni, mivel a fiatalok a munkahelyeiken lesznek összeírva. Ez különösen a Bicskei járásban tapasztalható, ahol a fiatalok nagy része a községekből Budapestre [sic!] üzemekben, Tatabányán a bányában és egyéb üzemekben dolgoznak. Az oktatási munka területén is nagy lemaradás tapasztalható. A propagandisták sok helyen még csak név szerint vannak meg, nincsenek kiképezve s megnézve, hogy egyáltalán alkalmasak lesznek-e a feladatok elvégzésére. Nagy lemaradás tapasztalható [a] hallgatók bevonása területén, 6 ezer fiatal helyett még alig 2 ezer fiatal bevonása van biztosítva. A város területén a beindult oktatási formáknál igen nagy volt a hallgatók lemorzsolódása, csak nagyon hiányosan jelentek meg a foglalkozásokon.

A tömegszervezetek közül a DISZ csak a Szabadságharcos Szövetséggel tart fent kapcsolatot. A kapcsolat abban merül ki, hogy közösen szervezzük a fiatalok szabadságharcos kiképzésbe való bevonását. Nem kielégítően veszünk részt a tanács népművelési állandó bizottság[á]nak munkájában, valamint a légoltalmi feladatok megoldásában sem adunk megfelelő segítséget. Alig van kapcsolatunk a honvédséggel is, pedig föltétlen helyes volna a honvédség és a DISZ közötti kapcsolatok kiépítése.

A párttal való kapcsolat

A megyei DISZ bizottságnak a megyei pártbizottsággal való kapcsolata jelenleg igen jónak mondható. Az elvtársakat rendszeresen meghívják az osztályértekezletekre és külön [a] megbeszélésekre is. Különösen jó a kapcsolat a mezőgazdasági osztállyal, a káderosztállyal és az agitációs osztállyal is. A szervezési osztállyal csak azért volt hiányos részben a kapcsolat a DISZ részéről, mert a DISZ-nek

nem volt szervezőtitkára. Egyébként a megyei pártbizottság szervezési osztálya törődik a legtöbbet a DISZ-szel, és Hazai elvtárs személyében is igen sokat foglalkozik az elvtársakkal is és a munkával is. A járási pártbizottságok azonban nem megfelelően foglalkoznak a DISZ járási bizottságokkal. Sárobgárdon, Bicskén nem engedték be az elvtársakat a járási bizottsági ülésekre. Általában az a vélemény volt kialakulva, hogy „nem ment a DISZ hozzájuk problémával”. Ez valóban a DISZ részéről is fent áll, de pontosan azért, mert a járási pártbizottságok valóban nem foglalkoztak megfelelően a DISZ-szel. Ma már azonban a járási pártbizottságoknál is van javulás ezen a téren, de ezt tovább kell fokozni és az alapszervezetekben is biztosítani kell, hogy a pártszervezetek foglalkozzanak a DISZ-szel. A DISZ-nél eddig fokozottabban kell tudatosítani, hogy DISZ-nek a munkáját közvetlenül a párt irányítja, és elsősorban a párt előtt felelősek minden munkáért.

A DISZ Országos Központ irányító és ellenőrző munkája a megyebizottság felé
A megyebizottság véleménye szerint az országos központ irányító és ellenőrző munkája a megyebizottság felé nem kielégítő. Az irányítás általában az írásbeli határozatok leküldése alapján történik és időnként titkári értekezleteken. Kevés azonban a központ részéről a megyebizottság felé az ellenőrzés, de különösen segítséget kapunk keveset. Egész szeptemberig például nem volt a megyének a központ részéről instruktora, csak átutazóban találkoztunk legtöbbször központi elvtársakkal. Az utóbbi időben van ezen némi javulás és a Néphadsereg Napja előkészítéssel és a békekölcsönjegyzéssel kapcsolatban kielégítő volt a központ segítsége. A központban az instruktorok között az a vélemény van kialakulva, hogy Fejérbe senki sem akar jönni, „mert nincs szállodája, és nem lehet jól kosztolni”.

A központ főellenőrzési munkája hosszadalmas, 25-30 szempontos telefon-jelentéskérés formájában mutatkozik meg. Sokszor fél napokig kell egy-egy jelentést kizárólag a titkárnak a központnak adni [sic!].

A központ részéről szükség van a gyakoribb személyes ellenőrzésre és több segítségadásra a megyebizottság felé. A jelentésadásnál pedig be kellene vezetni a rendszeres, időközönkénti írásos jelentéseket megadott szempontok alapján úgy, hogy telefonon jelentéseket csak rövid, rendkívüli dolgokról kellene adni.

Összefoglalva: megállapítjuk, hogy a DISZ-nek megyei viszonylatban vannak eredményei egyes területeken, ezek az eredmények azonban korántsem kielégítőek, és mindezek mellett igen komoly hibák és hiányosságok állnak fent elsősorban a megyei bizottság és a járási bizottságok munkájában. Nem kielégítő a DISZ-ben a fiatalokkal való politikai foglalkozás, nincsenek a DISZ-szervezetekben biztosítva sok helyen a pártvezetésnek érvényesülése [sic!], nem egy szervezetnél nem megbízható emberek kezében van a DISZ-szervezetek irányítása. Tovább kell erősíteni különösen a járási viszonylatban az apparátust és a megyebizottságnak fokozott segítséget kell biztosítani lefelé [a] tagkönyvcseré sikeres lebonyolítása érdekében és az oktatási munka megfelelő beindítása érdekében. Fokozottabb segítséget kell biztosítani a pártszervezetek részéről a DISZ-nek a munkájához, és segíteni kell a DISZ-t [a] tervszerű, rendszeres munkavégzésében.

DISZ Fejér Megyei Bizottsága

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. október 22.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ Helyesen: 25.

² 1951. augusztus 5-én nyílt Berlinben a harmadik Világifjúsági Találkozó, melynek mottója: A békéért és barátságért a nukleáris fegyverek ellen volt. Magyarországról 1400, Fejér megyéből 6 fiatal vett részt a rendezvényen.

³ 1951. és 1992. között a csata évfordulóján, szeptember 29-én ünnepelték a Néphadsereg, majd a Fegyveres Erők végül a Magyar Honvédség Napját.

⁴ A pákozdi csata emlékoszlopát elsőként a faluban állították fel, majd 1951. szeptember 29-én a csata emlékére egy monumentális kő obelisztet avattak fel a község külterületén, a Mészeg-hegyen.

91.

A FEJÉR MEGYEI RENDŐRKAPITÁNYSÁG JELENTÉSE
A BELÜGYMINISZTERIUMNAK
Székesfehérvár, 1951. október 26.

Fejér Megyei Rendőrkapitányság, Székesfehérvár.

Dózsa György tér 12–13. sz. Tel. 322-323. Pf. 84.

Szám: 900-25-1951

Belügyminisztérium,
(Információs Csoportjának)
Budapest

5. Eljárás indult Imre Pál 63 éves, 34 kh, csákvári lakos ellen, mert 8 kh tengerit és 3 kg napraforgószárat nem vágott le.

Eljárás indult Piricsi Sándor 56 éves, 25 kh, tabajdi kulák ellen, mert 2 kh tengerit nem szedett le.

Eljárás indult Tóth Károly 46 éves, 34 kh, föld tabajdi lakos ellen, mert 1 kh tengerit határidőre nem szedett le és özv. Pintér Jánosné 63 éves, 25 kh, tabajdi lakos ellen, mert 1 kh tengerit nem szedett le.

6. Eljárás indult Deák István 19 éves vagyontalan, állami gazdasági dolgozó verebi lakos ellen, mert az elzamajori állami gazdaságból 4 db lepedőt lopott el.

7. Eljárás indult Szentmihályi János 49 éves, 5 kh, sukorói lakos ellen, mert 8 kg tengerit, mert 12 q tengerit, Varga József 28 éves, 12 kh, 7,5 q tengerit, Monár István 46 éves, 11 kh, mert 12,5 q tengerit és Varga György 26 éves vagyontalan, sukorói lakosok ellen, mert 7,5 q tengerit szállítottak engedély nélkül.

Eljárás indult Tóth Mihály 52 éves, 10 kh, richár[d]pusztai lakos ellen, mert 5 q tengerit, Schneider György 64 éves 15 kh, sárosdi lakos ellen, mert 5 q tengerit szállítottak engedély nélkül.

Eljárás indult özv. Gráczer Ferencné 56 éves, 6 kh, sárszentmihályi lakos ellen, mert 1 db sertés, Klaff János 47 éves, 7 kh, mert 1 db sertést és Tisza István 64 éves, 9 kh, újgazda ellen, mert 1 db sertést vágta le engedély nélkül (hatvanpusztai lakosok).

11. F. hó 26-án Lepsény és Polgári között HS-726 frsz. honvédségi gépkocsi elgázolta Nagy Mihály, 2 kh, Polgárdi lakos tulajdonát képező egy db vemhes anyasertést, melyet orvosi vélemény alapján le kellett vágni. Kár 2000 Ft. A gépkocsi a gázolás után továbbhajtott.

14. Eljárás indult Kalamár János 49 éves, 5 kh, bicskei lakos ellen, mert tetten érték, amikor a bicskei vasútállomásnál tárolt cukorrépából 70 kg, valamint az ott tárolt mezőgazdaság tulajdonát képező gömbfából 150 kg ellopt. Ugyanakkor eladott 2 q tengerit Kiss Mihály vasútállomás főnökének 200 Ft-ért, valamint 1 kg zsírért 250 [kg?] tengerit, özv. Laskó Jánosné MÁV takarító, bicskei lakosnak. Tengeri, cukorrépa, fa, tanácsnak átadva.

Eljárás indult Berent István 28 éves bányász [...] lakos ellen, mert f. hó 22-én Vida György 26 éves tszcs-tag, balinkai lakost, az utcán megtámadta, és azon késsel 8 napon belül gyógyuló sérülést okozott.

F. hó 25-én Kersmár Józsefné 45 éves, 8 kh, móri lakos, lakására ismeretlen tettesek betörték és onnét 4020 Ft készpénzt elloptak. Nyomozás folyamatban.

15. Tác községben a földműves-szövetkezet gabonaszállítási munkája megakadt, mert a tanács nem biztosít kellő időben fogatokat, valamint azért mert az fm-szövetkezet és a tanács között nincs fenn tartva a megfelelő kapcsolat. A fogatok kirendelésére intézkedés megtörtént.

A csákszentimrei földműves-szövetkezet raktárában kb. 140 cm magasban van a tengeri raktározva, melynek következtében az penészedni kezd. Az fm-szövetkezet annak elszállítását biztosítani nem tudja, mert a naponként kirendelt 40-42 fogatból mindössze 2 jelenik meg. A járási tanács értesítve.

16. F. hó 25-én a mezőhídvégi községben szövetkezeti nap volt, melyen 12 szövetkezeti dolgozót pénzjutalommal és oklevéllel tüntettek ki. József István szakszervezeti elnököt a megye legjobb dolgozója címével ajándékozták meg. Az ünnepélyen 40 fő volt jelen. A hangulat jó.

17. F. hó 25-én a délelőtti órákban az Előszállás községhez tartozó Kiskarácsonypusztán adóhátralék végrehajtása céljából megjelentek a végrehajtók. Mivel előző délután a puszta dolgozói közül többen értesítést kaptak a 25.-i végrehajtásról, a puszta lakossága, akiknek valamennyinek adóhátraléka van, nem mentek ki dolgozni, hanem várták a végrehajtókat. A végrehajtás megkezdése előtt már a dolgozó parasztság hangulata elkeseredett volt, és tiltakoztak a végrehajtás ellen. Ennek dacára az egyik dolgozó parasztnál egy borjút adótartozás fejében elhajtottak a gyűjtőhelyre. A következő transzferálás Kiss Bertalan 12 kh, telepes újjgazdánál akarták foganatosítani. Nevezett fia, Kiss János a sertésöl elé állott, és kijelentette, hogy „vagy a sertések, vagy mi döglünk meg, de ezeket nem hagyjuk elvinni”, a puszta lakossága az ől körül tömörült, kb. 100 fő és nagy lármát csaptak. Kiabáltak, hogy mindenünket elvisznek, nem hagynak élni bennünket. A járőr által Előszállásról előzőleg kért 3 fő erősítés közben megérkezett, akik próbálták megmagyarázni a dolgozó parasztnak, hogy az adófizetés mindenkinek kötelessége, és aki nem fizet annál az államhatalom kénytelen végrehajtást foganatosítani. Ezután megkísérelték az állatokat kihajtani. A járőr egyik tagja, aki a sertésöl mellett állott, a tolózárat ki akarta húzni, mire Kiss János, a végrehajtást szenvedő fia, a bajtárs kezét ellökte. Kiss Bertalan pedig a végrehajtót vállánál meglökte. A tömeg felzúdult és fenyegető magatartást tanúsított, többek között Kiss Imre (nem fenti család tagja) fejét ragadott, és kijelentette, hogy aki az állatokat el akarja vinni, azt erőszakkal is meg fogják akadályozni. Ilyen körülmények között a végrehajtást foganatosítani nem lehetett, és átmenetileg azt felfüggesztették, majd a járőr a végrehajtókkal együtt a gyűjtőhelynek kijelölt pajtába távozott. Közben értesítést küldött az állatforgalmi vállalatnak, tehergépkocsi azonnali kirendelését kérte, hogy a transzferált állatokat azonnal el tudják szállítani. A gépkocsi azonban nem érkezett meg. A gépkocsira várva ismételt kísérletet tettek az időközben a pajta köré tömörült dolgozók lecsillapítására, ez azonban nem járt sikerrel, sőt állandó kiabálás közben fenyegető magatartást tanúsítva közeledtek a végrehajtók felé, mire az egyik rendőrbajtárs a tettlegesség megakadályozása céljából szolgálati fegyverrel a levegőbe lőtt. Erre a tömeg távolabb húzódott. A végrehajtók ezek után úgy ítélték meg a helyzetet, hogy ott végrehajtást foganatosítani nem lehet, a pusztából a járőrökkel együtt eltávoztak. Megjegyzem még, hogy a puszta valamennyi lakosa telepe[s], közöttük kulák nem lakik, azonban megállapítható, hogy a puszta lakossága erősen kulák befolyás alatt áll. Ezt bizonyítja fentiekén kívül az a körülmény is, hogy néhány évvel ezelőtt a párttagok száma 64 fő volt, ma pedig mindössze 8 fő. A ma délután folyamán az ügyet magam vizsgáltam ki hazaérkezésem után, az Államvédelmi Hatósággal megállapításaimat közöltem. Az ügyet az Államvédelmi Hatóság átvette.

A kiskarácsonyi ügyben a késedelmes jelentésért elsősorban a felelősség a mezőfalvi őrs parancsnokát terheli, a következő oknál fogva. A reggeli órákban kivezényelt járőr látva a lakosság hangulatát, erősítést kért az őrs parancsnokától az alábbi indoklással.

A pénzügyi bizottság munkáját kiskarácsony pusztáján három útgazda akadályozza, a hangulat feszés, mire az őrs parancsnoka 3 főből álló járőrt útba indított. A járőr visszaérkezése után kb. 20 h-kor az őrsön telefon szolgálat már nem volt. Így részletes jelentést az ügyről az őrs parancsnoka nem adott. De elmulasztott az őrs jelentést tenni az eseményről másnap, azaz 26-án is. 25-én este az őrs a kapitányságon keresztül a megyei kapitányságnak mindössze a fenti rövid jelentést küldte meg, melyből a megyei kapitányság az ügy jelentőségére következtetni nem tudott, ezért utasította a kapitányság vezetőjét, hogy az ügyet 26-án reggel személyesen vizsgálja ki és jelentését tegye meg. A kapitányságvezető közlekedési eszközhöz jutni nem tudott (Adonytól Kiskarácsonypusztára kb. 34 km), így csak a délutáni órákban jutott el Kiskarácsonypusztára. A megyei tanács elnöke 26-án déli 12 órakor közölte, hogy értesülése szerint Kiskarácsonypusztán a lakosság fenyegető hangulata következtében a járőr egyik tagja riasztólövést adott le. Ezután nyomban személyesen indultam Kiskarácsonypusztára a megyei tanács elnökével,¹ Holony Szücs Lajos a pénzügyminiszter első helyettesével és a megyei tanács pénzügyi osztályának vezetőjével² az ügy kivizsgálására. A kivizsgálás eredményét fent jelentettem. A mezőfalvai őrs parancsnoka ellen a fegyelmi eljárást megindítottam.

Székesfehérvár, 1951. évi október hó 26-án.

[Fejér] Megyei Rendőrkapitányság vezetője

Papp Sándor

(Papp Sándor)

rendőr alezredes

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/119 ö. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ Neichel László.

² Pataki Imre.

92.

BESZÁMOLÓ A GÉPÁLLOMÁSOK MUNKÁJÁRÓL

[Székesfehérvár], 1951. október 28-án

Készült 12 példányban

Szigorúan bizalmas!

1951. október 28-án.

Előadó: Farkas Lajos elvtárs.

Beszámoló a gépállomások munkájáról

Gépállomásaink az utóbbi időben értek el eredményeket, a nyári tervet 154%-ra, a talajművelési tervet 85%-ra teljesítették, mellyel a megyék közti versenyben országosan elsők lettek.

Komoly eredményeket értek el a munkaverseny kiszélesítése terén is. Pl. Pusztaszabolcs és Aba páros versenyben vannak, egész évi versenyszerződést kötöttek, ehhez a kezdeményezéshez a megye

összes gépállomásai csatlakoztak már eddig. Jelenleg az őszi tervvel 47%-ra, az évi tervvel pedig 72%-ra állnak, országos viszonylatban a 3-ik helyet foglalják el a megyék közti versenyben. Mindez azt igazolja, hogy a dolgozó parasztnál a politikai munka megfelelőnek mondható, annál is inkább így van, mert a tavalyi talajműveléshez viszonyítva drágult a szerződés és az is komolyabb politikai munkát követelt, hogy most azonnal fizetni kellett a dolgozó parasztnak, amint a munkát a gépállomás elvégezte.

A munkaverseny igen jó eredménnyel jár a brigádokon belül, ez legjobban Abán és Etyeken mutatkozik meg, ahol naponta váltja a magasabb százalék egymást, egyszer egyik, egyszer másik brigád van előnyben egy-két százalékkal. A verseny fokozása érdekében minden gépállomáson van versenytábla, és ott népszerűsítik az élenjárókat.

A kommunista példamutatás is érvényesül egyes gépállomásokon, de ezt nem lehet általánosnak mondani. Ilyen pl. Etyek, ahol a kommunisták a legjobb traktorosok, Gere Ferenc 230%-ra teljesítette tervét, V. Belák János 220%-ra, aki tagjelölt és DISZ propagandista. Mindezek hozzájárulnak ahhoz is, hogy a munkafegyelem terén is vannak komoly eredmények. Etyeken pl. üzemi értekezleten hoztak egy határozatot arra, hogy aki későn jön a gépállomásra, másrészt valamit könnyelműségből eltör, alkatrészt, stb., meg kell fizetnie azt. A dolgozók kérték, hogy ezt vezessék be. Ugyancsak a gépállomáson igen komoly utasítás folyt, illetve már meg is valósították, és pedig olyan, amit az egész országban hasznosítani fognak.

A gépállomásokról május óta 16 ellenséges elemet távolítottak el. A gépállomásainkon szintén jó eredménynek mondható az, hogy a gépállomás dolgozói bátran megmondják, hogy „kulákoknak nem szántunk”. Ilyen példa Bicskén volt, ahol a fiatal DISZ traktoros tagnak ígértek krumplit, kukoricát, hogy szántsa föl a földet, és azzal magyarázta, illetve akarta félrevezetni a kulák a traktort, hogy a gépállomáson nem veszik el a pénzt. Hogy egyes dolgozók ilyen nyíltan megmondják a véleményüket az osztályellenségnek, elsősorban a politikai munka eredményének tudható be.

De ezek mellett az eredmények mellett vannak komoly hiányosságok is. Legfőbb hiányosság az, hogy 13 gépállomásnak nincsen politikai vezetője, ami hozzájárul nagymértékben ahhoz, hogy a politikai munka ezeken a gépállomásokon elsorvad. Azokon a gépállomásokon, ahol nincsen politikai vezető, nincsen munkaverseny kibontakozva, gyenge a tervteljesítés, nem jó a kapcsolat a tszcs-okkal és nem jó a dolgozók munkához való viszonya sem. Igen komoly hiányosságok van[nak] azonban azon a téren is, hogy a legtöbb helyen nem jó a viszony a gépállomás-vezető és politikai vezető közt, ilyen pl. Bicske, ahol a gépállomás-vezető elvtársnő és a politikai vezető közti viszony igen rossz, vagy Martonvásáron annak ellenére, hogy az elvtársak már figyelmeztetve lettek májusban, ez nem javult azóta, hanem rosszabb lett, és ezt a megyeközpont sem segítette megfelelően, hogy kettőjük közt a viszony megjavuljon.

A bicskei gépállomás-vezető, Forgó elvtársnő arra való hivatkozással, hogy különböző értekezletre jár, nincs a gépállomáson hetekig sok esetben, és nem tudja irányítani a gépállomást. Amellett nem fogadja a bírálatot, mindjárt visszautasítja, ha hibáit felvetik, vagy ledorongol, azzal utasítja el, hogy semmi köze hozzá. Az elvtársnő magatartásában van olyan hiba, ami a munkafegyelem megszilárdítására igen káros, a dolgozók kihozták üzemi értekezleten pl. hogy az elvtársnő akkor tud fegyelmet tartani, hogy ha komolyan és határozottan irányítja a gépállomás problémáit, és hozzátették, hogy ne álljon össze a fiatalokkal birkózni, és erre azt felelte, hogy az ő dolgába nem szólhat bele senki. Ezen a gépállomáson a munkafegyelem igen rossz, 5 gép állt üzemhiba miatt gépszínbén, kenőzsír kilogrammszám a földön, beletaposva, elszórva. Ezt az állapotot nem segítette kiküszöbölni a járási bizottság és az ÁMG megyeközpont sem. Rácalmásan 14 traktor egy nap alatt csak 20 kh földet szánt meg, és ez mind abból fakad, hogy a politikai munka rossz, este a traktoros fiúk 5-6 km-ről jönnek össze a lányokhoz egy helyre, még messzebből is, és ott a legerkölcstelenebbül viselkednek.

Ez annál is kényesebb kérdés, mert igen kevés traktoros lány van a gépállomásokon, 6 gépállomás van, ahol nincsen lánytraktoros.

Sárbogárdon pl. szándékosan rámegegy egyik traktoros a másik ekéjére, és kint hagyja a földön a traktort azzal, hogy 600 forintért nem lesz traktoros. Igen sok helyen a gépállomás-vezetők – és ezt általánosan lehet felvetni – külön választják a politikai munkát a gazdasági dolgoktól. És ez elsősorban megtalálható a megyeközpont vezetőjénél, Áldott elvtársnál, lent pedig a gépállomás-vezetők a tszcs-ok és a gépállomás közti kapcsolatban nem politikai jelentőségű dolgot látnak, hanem egyszerű üzleti viszonyt, és ebből ered az aztán, hogy a tszcs-októl igen sok panasz érkezik. Pl. Dégfeketepusztai tszcs felvetette, hogy a 60 kh föld el van készítve búzavetésre és a gépállomás nem megy vetni. Különösen kevés segítséget nyújtanak a megszilárdítás terén.

A gépállomásaink vezetői nagy részben függnek az egyéni felelősségtől, sok olyan aprólékos dolgot is, amit maguk meg tudnak csinálni, a megyeközpont politikai osztályához vagy vezetőjéhez, Áldott elvtárhoz visznek, ami igen helytelen, ez a hiba onnan is ered, hogy az ÁMG megyeközpontja sok esetben belefolyt olyan munkába is operatíván, amiben csak segítséget kellett volna adni, nem pedig a gépállomás-vezető helyett elvégezni a munkát. Több gépállomáson tapasztalható, hogy az emberek bizonytalanul dolgoznak.

Pl. Bicskén a mezőgazdászok és a gépészek nem mernek dolgozni, mert az elvtársnő felelősségre vonja őket, hogy miért „így” csinálták, de nem segít, ugyanez a helyzet Rácalmásán és Martonvásáron is, Töpper és Bárti elvtársak részéről.

Megyénk gépállomásai között általában komoly hiányosságok vannak a pártépítés terén. Nem vesz be a pártba a becsületes, munkában kitűnt traktorosokat, pedig ezek szeretnének párttagok lenni, de nincsen, aki foglalkozna velük. Vannak gépállomások, ahol lebecsülik az éberséget, pl. az etyeki gépállomáson nem volt az irodán senki, nyitva volt minden, a bélyegző pedig az asztalon volt. De az éberség hiánya megmutatkozik ott is, hogy az alapi gépállomás-vezető felesége kulák lánya, és ezt sem a járási pártbizottság, sem a megyeközpont politikai osztálya nem vette észre. Ugyanilyen a helyzet a móri gépállomáson, ahol a körzeti szerelő hunyadi páncélos volt, jelenleg is a gépállomáson van, Reider Ferencnek hívják. Ez a dolog élesen vetődik fel, mert a jbt. tud róla és a megyeközpont is, de nem tettek az eltávolítása érdekében semmit. Előfordul olyan eset is, amikor a traktoros otthagyja a gépet, mint pl. Perkátán és a traktorra a kulákot engedi felülni és szántani.

Gépállomásaink komoly munkaerőhiánnyal küzdenek, egy gépállomáson sincs meg a két műszak. A gépállomásaink belső szervezeti formája nem a legtokéletesebb, a brigádvezetők nem ismerik konkrét feladatukat, bár minden héten megtartják az üzemi értekezleteket, illetve brigádvezetői értekezletet, de a brigádvezetők nem kapnak konkrét segítséget módszerbelileg. A brigádokon belül nincsen pártcsoport sehol sem. A dolgozók politikai oktatásba be lesznek osztva, de még sehol sem indult meg arra való hivatkozással, hogy szét vannak a határban a gépek. A megyeközpontban igen sokat kell javítani a levelezésen, havonta 250 levelet kap egy gépállomás, ebben nincsen[ek] benne a politikai vezető levelei és különböző hivataloktól érkező levelek.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. október 29.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

93.

A KÖZPONTI VEZETŐSÉG PÁRT ÉS TÖMEGSZERVEZETEK OSZTÁLYÁNAK LEVELE
A DUNAI VASMŰ ÁTKERESZTELÉSE ALKALMÁBÓL TARTANDÓ ÜNNEPÉLYRŐL

Budapest, 1951. október 31.

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége
Párt és Tömegszervezetek Osztálya
Budapest V., Akadémia utca. 17.

Kelt: Budapest, 1951. október 31.
Iktatószám: Gné
Válaszukban kérjük a fenti számra hivatkozni.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Bizottsága
Sebes Imre elvtársnak
Székesfehérvár

Kedves Sebes Elvtárs!

A Dunai Vasmű Pártbizottsága, vállalatvezetősége és városi tanácsa november 7-én ünnepélyt rendez abból az alkalomból, hogy a Dunai Vasmű¹ – a dolgozók alulról jövő kezdeményezésére – Sztálin elvtárs nevére lesz elnevezve.² Ugyancsak november 7-én lesz a Dunai Vasmű öntödéjében az első acélöntés.

Javasoljuk, hogy az elvtársak részéről 11 főnyi küldöttség vegyen részt az ünnepélyen az alábbi megoszlás szerint:

Inotai erőmű építkezése	5 fő
Ercsi építkezés	3 fő
Parasztküldöttek	3 fő

A fenti megjelölt küldöttek között legyenek pártfunkcionáriusok, sztahanovisták, kiváló dolgozók, műszaki értelmiségiek, tszcs és egyénileg gazdálkodó parasztok.

Felhívjuk az elvtársak figyelmét arra, hogy az ünnepély november 7-én de. 10 óra 30 perckor kezdődik,³ ami szükségessé teszi, hogy a küldöttségek legkésőbb 9 óra 30 perckor Dunapentelén legyenek. (Fogadásukról a pártbizottság gondoskodik.)

Kérjük az elvtársakat, hogy a Dunai Vasmű pártbizottsága által küldendő meghívókat melyhez étkezési jegyek is lesznek mellékelve, osszák ki a küldöttek között.

Elvtársi üdvözléssel:
[olvashatatlan aláírás]

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/125 ö. e. Saját kezű aláírással, körpecséttel hitelesített, géppel írott tisztázata. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE Párt és Tömegszervezetek Osztálya felirat olvasható.

¹ Nem csak a vasmű vette fel Sztálin nevét, hanem az épülő várost is Sztálinvárosnak keresztelték el. 1956 októberében rövid ideig visszatértek a Dunapentele és a Dunai Vasmű elnevezéshez. 1957. április 3-tól a várost ismét Sztálinvárosnak hívták, egészen 1961. november 24-ig, onnantól Dunaújváros. A vasmű nem vette vissza Sztálin nevét. Matussné 2001: 7. A szocialista városfejlődésről lásd: Germuska 2004.

² A Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége 1949 végén hozott döntést egy új, gigantikus vaskohászati kombinát és a hozzá kapcsolódó város felépítéséről, amelynek célja az volt, hogy megteremtse a hazai szocialista nehézipart. Az eredetileg Mohács környékére álmódott beruházásnak a megromlott magyar-jugoszláv kapcsolatok miatt új helyszínt kerestek, így esett a választás erre a településre. A vasmű névváltoztatására természetesen központi akaratra került sor, melyet alulról induló népi kezdeményezésként állítottak be. A névváltoztatást kérő több ezer dolgozó aláírását tartalmazó kötetet ma a dunaújvárosi Intercisa Múzeum őrzi. Matussné 2001: 7., Erdős–Pongrácz (szerk.) 2000.

³ Az ünnepségen részt vett és beszédet mondott Farkas Mihály honvédelmi-, Szijártó Lajos építésügyi-, Zsófincz Mihály kohó és gépipari miniszter. Az első csapolás eredményéből plakettet készítettek Sztálinnak és Rákosinak. Az eseményekről

94.

BESZÁMOLÓ A NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM
MEGÜNNEPLÉSÉRŐL

[Székesfehérvár], 1951. november 12-én

Készült 12 példányban

Szigorúan bizalmas!

1951. november 12-én

Előadó: Szücs Imre elvtárs

Beszámoló a Nagy Októberi Szocialista Forradalom megünnepléséről

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom megünneplésére munkatervet készítettünk. Munkatervünk alapjául a járási pártbizottságok[ak] és a tömegszervezetekkel is elkészítettük a munkatervet. Az agit. prop. osztály osztályértekezleten rendszeresen foglalkozott az ünnepre való előkészítéssel és az évforduló megünneplésével kapcsolatos feladatokkal. A tömegszervezetek megyei bizottságai, megyei és járási értekezleteken megtárgyalták a megünnepléssel kapcsolatos tennivalókat.

Az előkészítő szakaszban:

Megyénk dolgozói az üzemi munkások, műszaki értelmiség jelentős száma és a dolgozó parasztok nagy számban kapcsolódtak be a nov. 7. tiszteletére indított munkaversenybe és tettek felajánlásokat. Megyénk üzemei túlnyomó többségében Rákosi elvtárhoz írt levélben tettek felajánlásokat a terv teljesítésére ill. túlteljesítésére. Ugyancsak nov. 7-re megyénk dolgozó parasztsága nagy lendülettel kapcsolódott be a felajánlásaival, amely főleg az őszi begyűjtésére irányult nov. 7. tiszteletére. Emellett számos község is tett felajánlásokat.

Az előkészítő szakaszban az üzemekben rendszeresen tartottunk kisgyűléseket. A kisgyűléseiken az üzem legjobb előadói ismertették a verseny állását. Röpgyűléseket összekötötték a versenyben példát mutató dolgozók népszerűsítésével. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelentőségének tudatosításával. A röpgyűléseken rendszeresen foglalkoztunk a nemzetközi kérdésekkel is, elsőként Sztálin elvtárnak a Pravdában adott nyilatkozatát¹ ismertettük, ezt követő hetekben ismertettük a nemzetközi békemozgalom jelentőségét, tartottunk előadást arról, hogy kik azok a háborús gyűjtogatók, tartottunk előadást a pártvezetőségek újjáavasztásának jelentőségéről és végül nov. 7. előtti héten nov. 7. jelentőségének ismertetéséről.

A kisgyűlésekre az agit. prop. osztály rendszeresen dolgozott ki agitációs szempontokat, azokat megküldte a városi, ill. a járási pártbizottságoknak. Ugyancsak a népnevelő értekezleteken is az agit. prop. osztály által megadott szempontok alapján foglalkoztak az előkészítő szakasszal kapcsolatos feladatokkal. Az előkészítő szakaszban súlyt helyeztünk a szemléltető agitációs színvonalának a megjavítására is. A Motorjavító, a MASZOBAL, a Könnyűipari Szerszámgépgyár üzemeknél pl. faliújságokon rajzokkal ismertették nov. 7. jelentőségét, népszerűsítették az üzem legjobb dolgozóit.

A községekben és a városban, területeken rendszeresen tartottunk kisgyűléseket. A kisgyűléseket a község legjobb előadói, párttitkárok, gépállomás, állami gazdaság, tömegszervezeti vezetők tartották meg. A kisgyűléseket egy-egy dolgozó paraszt házában tartották meg, ahol 8-10 paraszt család jött

össze, az előadókat a megyei agit. prop. osztály által leküldött szempontok alapján a járási pártbizottság tagjai vagy fejlettebb aktívái irányították, készítették fel. Voltak olyan járások, mint pl. Mór, Enyingi járás, ahol a járási pártbizottság tagjai is tartottak kisgyűléseket.

A városi pártbizottság politikailag fejlett kádereket, munkás és parasztkádereket küldött ki kisgyűlésre, a kisgyűlés előadóit a városi pártbizottság készítette fel. Kisgyűlések ezrein ismertettük a megyében a dolgozó parasztsággal nov. 7. jelentőségét s a termelés fontosságát. Értekezleteken számos felajánlás volt. Ezeken az értekezleteken dolgozó parasztok – pl. Pusztavám, Nagyhantos, Lajoskomárom, Enying és még lehetne sorolni – éles bírálatot gyakoroltak azok felé a dolgozó parasztok felé, akik nem tettek eleget [az] állam iránti köteleességüknek.

Megyei sajtónk rendszeresen foglalkozott és értékelte a vállalások állását. Értékelte egy-egy üzem versenyét, és cikkek jelentek meg egyes községek versenyvállalásainak állásáról, az üzemi dolgozók, dolgozó parasztok nyilatkozatairól.

Az eredmények mellett, előkészítő munkánknak hiányosságai is voltak, melyek abban mutatkoztak meg főleg, hogy pártszervezeteink számos helyen, üzemi pártszervezeteink is elhanyagolták az egyéni agitációt. Községeinkben, főleg számos helyen [sic!] nem tartottak népnevelő értekezletet. Az volt az álláspont, hogy a jól bevált kisgyűlésekkel helyettesíthető az egyéni agitáció. Voltak üzemink, ahol elhanyagolták a népnevelő értekezletek megtartását, mint a MASZOBAL, Pusztavám bánya, Gánt bánya. Másik nagy hiányosság volt az, hogy üzeminkben a népnevelő értekezleteken, kisgyűlésen, az előadók nem minden esetben adtak tiszta képet a verseny állásáról, nem mutattak rá minden esetben a hibák gyökerére. Ennek következtében népnevelőink sokszor nem tudtak konkrét agitációt végezni.

Ezek a hiányok számos helyen a községeinkben is fenn álltak. Községeinkben a legnagyobb hiányosság volt, hogy agitációnk legnagyobb súllyal a begyűjtéssel foglalkozott és kisebb mértékben csak a behordás és vetés kérdésével. Népnevelőink nem kötötték össze megfelelően a begyűjtés, vetésterv teljesítésével. De a legtöbb községünkben igen hiányos volt a szemléltető agitáció s az élenjáró dolgozó parasztok népszerűsítése.

November 6-án üzeminkben ünnepi gyűléseken értékelték a vállalások eredményét. A legtöbb üzemben kultúrműsorral kötötték össze az ünnepi gyűlést. A Motorjavító, Bauxit, és Könnyűipari Szerszámgépgyárban pl. megfelelő feldíszített teremben kultúrműsorral kötötték össze az értékelést. A 6-án megtartott értekezleteken üzeminkben újabb felajánlásokat tettek a dolgozók Sztálin elvtárs születésnapjára. Pl. MASZOBAL, Bőrgyár, Kolorit. nov. 6-án az általános [és] középiskolákban kultúrműsorral összekötött ünnepségeken, gyűléseken ismertették a pedagógusok nov. 7. jelentőségét. Az ünnepélyes gyűléseken osztották ki a jutalmakat a tanulásban példát mutató tanulók között (könyvjutalom, oklevél stb.).

Székesfehérváron november 6-án este 8 órakor a DISZ szervezésével az üzemi és tanuló ifjúság felvonult, és lelkes hangulatban üdvözölték a szovjet parancsnokságot, a megyei és városi pártbizottságot. A felvonulást zavarta az eső, mely nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a fiatalok az előírányzott számban nem vettek részt a felvonuláson.

November 7-én.

Szféhérváron és a községekben az üzemek, párt és állami, gazdasági szervek küldöttségei megkoszorúzták a szovjet hősi emlékműveket.

Szféhérváron a koszorúzási ünnepségekre kb. 8-9 ezer ember vonult fel. Este kultúrműsorral összekötött ünnepi gyűlésen a megyei titkár elvtárs méltatta a Nagy Október Szocialista Forradalom történelmi jelentőségét. Este ugyancsak a város különböző részein az üzemi és területi kultúrcsoportok szórakoztatták a dolgozókat. A megye területén községeink túlnyomó többségében megko-

szorozták a szovjet hősök emlékműveit. A koszorúzáson részt vettek a párt, tömegszervezetek, valamint a dolgozó parasztok is.

Az ünnepi gyűléseket a járási pártbizottságtól küldött aktívák tartották. A megyei pártbizottság tagjai és külső előadók 18 községben, járási székhelyeken, szövetkezeti községekben tartottak ünnepi gyűléseket.

Az ünnepi gyűléseken a helyi tanácsok elnökei kiosztották a kormány, ill. a megyei tanács okleveleit, jutalmazási tárgyait stb. A gyűlések általában lelkes hangulatban folytak le. Voltak olyan községek, ahol nagy számban jelentek meg a dolgozók az ünnepi gyűléseken, Adony községben, Mórton közel ezren vettek részt a gyűlésen, a Bicskei járásban átlag 250–300-an vettek részt.

A munkában kitűnt dolgozók megjutalmazása lelkes hangulatot váltott ki a jelenlévő dolgozó parasztokból, sok esetben megtapsolták a megjutalmazottakat. Hiba volt azonban, hogy sok községben a tanácselnök, vagy elnökhelyettes – pl. Adony[ban], Perkátán is – nem domborították ki kellőképpen a megjutalmazottak érdemeit. Nem használták fel a jutalom összegének nagyságát, sok esetben lélektelenül adták át a jutalmat. Adonyban pl. a vasutasok, mint élen járó dolgozók kaptak jutalmat.

A megye területén általánosan megmutatkozott, hogy egyes helyeken a járási pártbizottságaink nem helyeztek súlyt az ünnepi gyűlések előkészítésére, a tömegek mozgósítására. Voltak olyan községek, mint pl. Sárszentágota, Bakonykúti, ahol meg sem szervezték az ünnepi gyűlést. De voltak olyan községek is, ahol 80-100 fő jelent csak meg. Kirívó példa a járási székhely Sárbogárd, ahol mindössze 60 fő jelent meg, ezek közül is a legtöbb gyerek volt. Voltak olyan járási pártbizottságok, mint az Adonyi, Sárbogárdi járások, ahol kivétel nélkül a jb. tagok bent tartózkodtak a járási pártbizottságon, és nem vettek részt az ünnepi gyűlésen. Azt hozták fel elvtársaink, hogy vezetőségválasztó taggyűlésre készülnek (de déli 12 órakor még bent tartózkodtak a járási bizottságon). Olyan községekben, ahol kevesen jelentek meg az ünnepélyeken, párttitkáraink azzal magyarázták, hogy dolgozó parasztok kint vannak a határban.

Hiányossága volt még a gyűléseknek az, hogy községeink eléggé nagy számában kevés dolgozó paraszt vett részt [rajtuk]. Bár látható volt, hogy a dolgozó parasztok kint voltak a földeken, azonban ez nem befolyásolhatta az ünnepségen résztvevők kis létszámát.

Délután és az esti órákban megyszerte kultúrműsorral szórakoztatták a falusi dolgozókat, a kultúrműsort a DISZ és az úttörők, az MNDSZ kultúr csoportjai adták.

megyei agit. prop. osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. november 12.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

¹ Sztálin ebben a nyilatkozatban beszélt a szovjet atomfegyverről. Az interjú kivonatát a megyei lap is közölte. *Sztálin elvtárs nyilatkozata a Pravda munkatársának az atomfegyverről.* FmN 1951. október 7. 1.

95.

BESZÁMOLÓ A KLERIKÁLIS REAKCIÓ ELLENI HARCRÓL
[Székesfehérvár], 1951. november 26.

Készült: 12 példányban.

Szigorúan bizalmas!
1951. november 26-án.
Előadó: Szűcs Imre elvt.

Az mb. 1951. május 7-én megtárgyalta a klerikális reakció elleni harcot, és határozatot hozott¹ a klérus elleni harcban mutatkozó hiányosságok kiküszöbölésére, ill. a harc további fokozására. Az azóta eltelt időben a klérus elleni harcban egyes területeken értünk el eredményeket. A nyár folyamán létrehoztuk a katolikus papok megyei bizottságát, melynek egyes tagjai – főleg a vezetői – igyekeznek a megyei papi békebizottság létszámát kiszélesíteni (jelenlegi létszám 33 fő), és válaszfalat húzni a felső reakciós klérus és az alsóbb papság közé.

A megyei egyházi iroda felállítása lehetővé tette, hogy az egyes nyíltan ellenséges magatartást tanúsító papok át legyenek helyezve, ill. nyugdíjazva, lehetővé tette azt is, hogy a klérus által súlypontként kezelt egyes helyekre (mint pl. Szfvár Belváros és vasúti Prohászka templom), ahol általában nagyobb tömegek vettek részt az egyházi megmozdulásokon, demokratikusabb érzelmű papokat helyeztettünk.²

Amíg az elmúlt tanévi hittan-beiratkozások megközelítették a tanulók létszámának 70%-át, a tanév végére – júniusra – a hittanra járó növendékek száma 55,7%-ra csökkent, 1951/52. oktatási évadra 23 878 fő, 58,8%-al, Szfhevárra pedig 1329 fő, 23,8%-al. Az első negyedévi kiértékelés alapján a november 15-i állapotnak megfelelően, Szfheváron 9%, vidéken 6,13%-a lemorzsolódás. A százalék számban 1503 főt tesz ki. A legjelentősebb lemorzsolódás a középiskolákban, ahol a tanulóknak mintegy 0,72%-a jár hitoktatásra. A lemorzsolódás elsősorban az úttörők közül és a párttagságnak a hittanra beíratott gyerekeinek soraiból kerül ki. Etyeken pl. ahol még a pártvezetőségi tagok is beíraták hittanra a gyerekeket, Kálcsor Jenő, Kelemen Béla, Boj Alfrédné már ki is íraták, Kiss András a pártiskoláról való megjövetelekor azonnal kiíratta a gyermekét. Etyeken 2 fő kivételével az összes párttag gyermeke lemorzsolódott. Vértesacsán szintén 155 beiratkozott gyermekből 90-en járnak hittanra, a lemorzsolódott[ak] között vannak a párttagok gyermeke is.

A katolikus vallású pedagógusoknak mintegy 40,9%-a jár templomba, ebből Szfhevárra 46,8, vidékre 38% esik. A pedagógusok összlétszáma 1500, általános iskolás 45 000, középiskolás 2557 fő.

A Grösz per³ anyagát a nyár folyamán kisgyűléseken keresztül, az MNDSZ bevonásával, dolgozóinkkal megyszerte ismertettük. A községi tanácselnökök általában a helybeli papokat beszámoltatták az egyházi rendezvényeken, vasárnap a templomban az időszerű mezőgazdasági feladatokról, főleg az Adonyi és Bicskei járás tanácsa fordít nagyobb gondot erre. Vannak olyan községek, ahol a helybeli pap minden vasárnap felszólítja a dolgozó parasztokat a terv teljesítésére. Ebben főleg a papi békebizottság egyes tagjai járnak elől, pl. Lovasberényben Mórász Pál,⁴ Pusztaszabolcson Paróczai,⁵ [a] Ráckeresztúri plébános, stb. Vasárnap délelőttönként szfhevári és vidéki filmszínházakban 1 forintos belépődíjakkal matinékat szerveztünk, mely előadásokat a fiatalság nagy számmal látogatta. A klérus által súlypontosított községekben, pl. Ercsi, Mór, Pusztavám természettudományos előadásokat szerveztünk.

Komoly javulás mutatkozik a tavalyi évhez viszonyítva abban, hogy nagymértékben lecsökkentek az illegális hitoktatások, amelyeket túlnyomó többségben a szerzetesek tartottak, sok esetben a dolgozók lakásán.

A klérus elleni harcban az egyes területeken mutatkozó eredmények mellett azonban igen komoly hiányosságok is vannak, amelyek elsősorban abból következ[ne]k, hogy az elmúlt hónapok alatt nem biztosították a klérus elleni harc érdekében hozott határozat teljes egészébeni végrehajtását. Bár az mb. határozatát a járási pártbizottságokkal, a tömegszervezetekre vonatkozó feladatokkal együtt megtárgyaltuk, ennek ellenére nem biztosítottuk a határozatok végrehajtását, nem kapcsolta

össze a klérus elleni harcot a nyári nagy feladatok agitációs munkájával. A hibák elkövetésében elsősorban az agitációs osztályt terheli a felelősség.

Pártszervezeteink általában nem foglalkoztak rendszeresen a klérus elleni harccal, a népnevelő értekezleteken csak szórványosan foglalkoztak ezzel a kérdéssel, főleg a Bicskei járásban, pl. Vértesbogláron, Vértesacsán, Szár I. községben stb. Vannak olyan pártszervezetek a megyében, ahol még megmutatkozik a klérus befolyása, főleg abban, ahogy egyes párttagok feleségei még templomba járnak, és egyeseknek a gyermekei rendszeresen részt vesznek még ma is a hitoktatásban, pl. Mány községben Homa Ferencné, Peringer Lászlóné, Tisza Jánosné, 1945-[ö]s párttagok és rendszeresen járnak templomba, ugyanakkor a gyermekei[k] is részt vesznek a hitoktatásban. Csabdin is a hittanra járók között 2 párttag gyerek van, ugyanez mutatkozik meg Adony községben. A legtöbb alapszervezetünkben nem folyik állandó népnevelő munka azok felé a párttag, ill. hozzátartozók felé, akik templomba járnak, ill. a gyermekeik részt vesznek a hitoktatásban. A legnagyobb hiányosság az, hogy a járási pártbizottságok (egy-két kivételtől eltekintve, pl. Adony, Bicske) számszerűleg nem tudják kimutatni, hogy milyen mértékben járnak a párttagok templomba, ill. hogy hány párttag gyermeke vesz részt a hitoktatásban.

Mivel pártszervezeteinken belül nem folyik következetes harc a klérus befolyása ellen, ez kifelé is megmutatkozik a papok magatartásában. A papok más formában nyilvánítják ki ellenséges magatartásukat, látszatra sok helyen engedékenyebbek, pl. igen sok helyen felolvassák a felsőbb egyházi hatóságoktól kapott körlevelet, valamint a helyi tanács elnökétől kapott termelésre vonatkozó szempontokat ismertetik, de ezek az ismertetések lélektelenek, mechanikusak, kiérezhető belőle az, hogy felsőbb utasításra hajtják végre. A legtöbb pap semmi kommentárt nem fűz hozzá. De nyíltabb formában is megmutatkozik az egyházi reakció ellenállása. Nem változtattak még azon a régi módszeren, hogy az egyház rendezvényeit mindig akkorra teszik, amikor a pártnak valamilyen megmozdulása van, hogy elvonják a tömeget.

Pl. május 1-jén, különösen az Adonyi járásban – Rácalmáson, Adonyban, Ercsiben – nagyobb tömegmozgósítást szervezett a klérus. Rácalmáson 150-en vettek részt a körmeneten, Ercsiben 300-400 főt vontak el a május 1-jei ünnepségektől. Söréden, Süveges⁶ plébános búzaszentelés neve alatt a reggeli órákban körmenetet tartott. Füle községben Bukovics⁷ plébános a körmenet időpontját ugyancsak az ünnepély időpontjába tette, így sikerült neki nagyobb tömeget elvonni. Az úrnapi körmeneteket a megyében kevés község kivételével a délelőtti órákban megtartották, függetlenül attól, hogy munkanap volt, így nagy számmal vonták el a termeléstől a dolgozó parasztokat. November 1-jén⁸ főleg a délutáni órákban nagy számú tömegek keresték fel a temetőket, a városban a Csutora temetőben áhítatosságokat is szerveztek. Az üzemekben azonban ezen a napon nem mutatkozott visszaesés a termelésben. Az elmúlt hónapok alatt a papság ténykedése a gyakori körmenet megszervezése terén és a gyakran 40 órás szentségimádás megrendezése felé vette az irányt [sic!]. Ezekben az egyházi rendezvényeken elég jelentős számmal vesznek részt a dolgozó parasztok, főleg az idősebb asszonyok soraiból és a középparasztok közül.

A klerikális reakció tevékenységét jelzi az is, hogy emelkedtek a bérmlások és a megbérmláltak létszáma is. 1950-ben 11 helyen bérmlált a püspök 1957 főt, ez a szám 1951-ben eddig 14 helysége emelkedett, és ezeken a helyeken 2400 főt bérmláltak meg. Előfordult olyan jelenség is, hogy Shvoy püspököt férfiak és magyar ruhás lányok üdvözölték, lovasbandérium fogadta pl. Besnyő községben.⁹ Az egyházi reakció munkáját jelenti az is, hogy igyekeznek a fontosabb ipari részekre helyezni a súlyt. Ez megmutatkozik abban, hogy az üzemekbe a kivetkőzött apácák igyekeznek beférközni, példa erre Gánt és Pusztavám bánya. Mór községen is, ahol nagy számmal laknak bányászok, 10-15 kivetkőzött apáca jár rendszeresen agitálni. Az egyházi adó ürügye alatt agitálnak az állami feladatok végrehajtása ellen. Általában a megyében a legtöbb helyen a plébániákon kivetkőzött apácák

vannak, akik rendszeresen kijárnak a dolgozó parasztok közé, és az egyházi rendezvények, egyházi adószedés ürügye alatt ellenséges agitációt folytatnak, pl. Vajta és Cece községekben.

Mutatkozik olyan jelenség is, hogy a nyíltan ellenséges magatartást tanúsító papok, akiket a megyei egyházi iroda el akar, vagy áthelyezésre javasol, tanácsstagok, vagy tömegszervezetei tagokból mentőexpedíciót szerveznek. Példa rá Gavora¹⁰ felsővárosi plébános és a baracsi plébános esete is, akik helyi tanácsstagokat vittek magukkal a felsőbb egyházi szervhez, hogy azok igazolják a papok jó munkáját, „demokratikus” magatartását.

Hogy az alsópapság nagy többsége a megyében még mindig passzív magatartást és egyes esetekben nyíltabb ellenséges magatartást is tanúsít, az abból származik elsősorban, hogy Shvoy püspök rendszeresen járja az alsópapokat, és úgynevezett magánbeszélgetéseken keresztül, de sokszor községi papi értekezleteken is, más utasításokat ad a papoknak, mint amely utasításokat az általa aláírt körlevelek tartalmazznak, amelyekben felhívja a hívők figyelmét a termelés problémáira. Shvoy Lajos bérnáló körútjai után egyes községekben elterjedt olyan rémhír, hogy a háborút nem lehet megakadályozni, hogy a mostani nehéz időkben mindent el kell követni a vallás fenntartásáért.

Komoly hiányosság az is, hogy [a] megyei papi békebizottság létszáma az elmúlt papi békebizottsági értekezlet óta lényegében nem emelkedett. A megyében 155 különböző funkciójú pap van, abból mindössze 33 papi békebizottsági tag van. Az elmúlt papi békebizottsági értekezletre is a megfelelőnek mondható előkészítő munka ellenére (a papi békebizottság tagjai sorra látogatták a papokat), a járási tanács aktívái, a helyi tanács küldöttsége és meghívó útján sem jöttek el nagyobb létszámmal. Ez is mutatja, hogy az alsópapság vonalán még komoly mértékben mutatkozik a felsőbb papság befolyása és a Shvoytól való félelem is. Amit sok esetben ki is nyilatkoztattak. Hiba az is, hogy a megválasztott papi békebizottság tagjai nem mind végeznek megfelelő munkát, nem hajtják végre a maguk által aláírt megyei papi békebizottság határozatát, amelyben vállalták az alsóbb papság közötti felvilágosító munkát. Vannak olyan papok azonban, akik az egyházi rendezvényeken beszélnek a papi békemozgalom feladatairól, a békéért folyó harc szükségességéről és a mezőgazdasági munkák fontosságáról.

Az MNDSZ vonalán szervezett, állandó harc nem folyik a klérus ellen, a nyár folyamán az MNDSZ olvasóköri körökben megtárgyalták a Grósz-pert, Előszállás községben az MNDSZ tagsága nem volt hajlandó asszonykörökben megtárgyalni a Grósz-per anyagát, arra hivatkoztak, hogy ők eleget hallottak a rádióban és olvastak az újságban róla, és így nem kíváncsiak már rá. Általában komoly mértékben érvényesül a klérus befolyása az MNDSZ, főleg falusi tagságára, ami abban is megmutatkozik, hogy kb. a tagság 20%-a nem jár templomba. Vannak egyes községek, ahol az MNDSZ-szervezetekben nem érvényesül a klérus befolyása, pl. Nagylókon hittanra mindössze 10 gyerek jár, az MNDSZ tagjai közül csak 6-an járnak templomba, de azok sem rendszeresen. Nagy hiányosság az, hogy a szülők iskoláján nem foglalkoztak a klérus elleni harc kérdésével.

Komoly hiányosságok mutatkoznak sok helyen az úttörőmozgalom területén, amely főleg abból ered, hogy az úttörő csapatvezetők az úttörőmozgalmat nem kötik össze a klerikális reakció elleni harccal. Szfahérváron pl. a csapatvezetőknek közel 40%-a a klérus befolyása alatt van. A Széchenyi utcai iskola tanítónője több esetben a tanuló gyermekeket elviszi a templomba. Ugyancsak ebben az iskolában fordult elő, hogy a vasutas MDP tagok eléggé nagy számmal íratják be gyermekeiket hittan oktatásra. Ahol a pedagógusok komolyan veszik a klérus elleni harcot, ott megmutatkozik az eredmény a lemorzsolódásban, főleg az úttörők között. A Május 1. téri iskolában Baksa igazgató egyénileg foglalkozik a szülőkkel, ennek eredményeképpen 5-en írásban is közölték az iskola vezetésével, hogy nem akarják járattatni a gyermekeiket hitoktatásra, ugyanilyen eredmények vannak a szárazréti iskolában, ahol az iskola igazgatónő[je] is egyénileg foglalkozik a szülőkkel.

Még vannak hiányosságok ezen a téren, hogy a nevelők nem ellenőrzik rendszeresen a hittanfoglalkozásokat, ennek következtében sok esetben előfordul, hogy a hitoktató hosszabb időre nyújtja a hitoktatást, nem egy esetben elkíséri a csoportosan hazamenő gyerekeket.

Az elmúlt hónapok alatt a klerikális reakció elleni harcban mutatkoztak eredmények, ezek azonban nem kielégítőek, pártszervezeteinknek és tömegszervezeteinknek az elkövetkezendő hetekben, a téli hónapok alatt ki kell küszöbölni az eddigi hiányosságokat, ehhez az szükséges, hogy a folyó év május hónapban hozott mb. határozatot részleteiben végrehajtsuk.

m. agit. prop. osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. november 26.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

- ¹ A megyei bizottság 1951. május 7-én tárgyalta az egyházi reakció elleni harcról és határozatot is hozott a klerikális reakció elleni harc fokozására. A határozat szövege a lényegét tekintve megegyezik, *A megyei pártbizottság munkaterve a klerikális reakció elleni harchoz* című dokumentummal. [Székesfehérvár], 1951. április 24.
- ² Székesfehérvár-Belváros Szent István király plébánián szolgált: Kisberk Imre 1950–, Kisteleki István 1951–, Székesfehérvár-Vasútvidéki Prohászka Jó Pásztor plébánián szolgált: Varga Lajos 1951–, Horváth Kálmán 1952–.
- ³ Grósz Józsefet 1951. május 18-án letartóztatták, majd a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés koholt vádjával 15 évi szabadságvesztésre ítélték. A per során rögzített jegyzőkönyveket szerkesztették, és jelentéktelen stiláris változtatás (némi rövidítés) után még 1951-ben kiadták önálló kötetként. Grósz 1951. Szabó 2001.
- ⁴ Az eredeti szövegben Kórácz Pál szerepel.
- ⁵ Paróczay Sándor.
- ⁶ Söveg Aladár László.
- ⁷ Helyesen: Bukovits.
- ⁸ Mindenszentek napja, egyházi ünnep.
- ⁹ Shvoy Lajos emlékirataiban egészen más képet fest a bémálások körülményeiről 1951-ben. Lásd: Mózes (szerk.) 2002: 114.
- ¹⁰ Gavora Béla.

96.

BESZÁMOLÓ A MEGYE TERÜLETÉN MŰKÖDŐ SZAKSZERVEZETEK MUNKÁJÁRÓL [Székesfehérvár], 1951. december 3.

Készült 12 példányban

Szigorúan bizalmas!

1951. december 3.

Előadó: Halmi Ferenc elvtárs

Beszámoló a megyénk területén működő szakszervezetek munkájáról

A szakszervezet munkájában az utóbbi időben némi javulás tapasztalható. A szakszervezet megyei elnöksége mindinkább tervszerűbben végzi a munkáját. A szakszervezet megyei elnökségének van 3 hónapos munkaterve, amelyben meghatározzák a tervszerű feladatoknak az elvégzését. Ezen belül ütemtervet készítenek az egyes feladatok konkrét elvégzésére. Javult az elnökségi ülések színvonala és ennek a rendszeres megtartása. Az ülésre előre elkészített írásos anyagot adnak, az elnökség tagjai részéről a hozzászólások mindinkább értékelőek és bírálóak. Ezen keresztül is emelkedik az ülések színvonala.

A megyei elnökség irányító és ellenőrző szerepe a középsszervek felé javulást mutat. A SZOT elnökségétől és a középsszervek országos vezetőségétől kapott feladatok a középsszerveken keresztül jutnak el az üzemi bizottságokig.

A feladatok végrehajtását az SZMT úgy a területi, mint az üzemi bizottságoknál fokozottabban ellenőrzi. Gyakrabban szállnak ki az SZMT munkatársai, hetenként vizsgálják meg egy-egy üzemi bizottság, területi bizottság munkáját, egy-egy reszort munkáját, és elnökségi ülésen értékelik, s a hiányosságok kiküszöbölésére határozati javaslatot hoznak, és ezeket esetenként ellenőrzik.

A dolgozók szociális összetételével való foglalkozás terén jelentős javulás van. A SZOT elnökségétől kapott határozatokat a dolgozók szociális kérdésével kapcsolatban az üzemi bizottságok végrehajtják.

Eredmények vannak a termelés fokozása és a szocialista munkaverseny kiszélesítésének terén is. Pl. a Motorjavító Vállalat november 10-én fejezte be évi tervét, a november 7-i munkaverseny felajánlását 1 700 000 Ft értékben, 113%-ban teljesítette. Ugyanígy Gántbányán, ahol október 15-én befejezték az évi tervet.

Több üzem vállalta, hogy december 21-re az évi termelési tervét befejezi. A megye területén dolgozó kb. 11 704 üzemi munkásból a munkaversenyben résztvevők száma az 1950. évihez viszonyítva az 1951. évben emelkedett. Így a vasasoknál 17,6%-al, a MÉMOSZ-nál 20%-al. (Sztálin Vasmű kivételével). A bányászatban pedig 883 fővel emelkedett a versenyben dolgozók száma. Az egyes szakmákban az évi terv idő előtti teljesítésében vállalatot tettek: Vasasoknál 1974 fő, MÉMOSZ-nál 1546 fő, bányászatban 978 dolgozó.

A november 7-i versenyben újabb 6200 szakszervezeti tag vett részt, ami az össz szakszervezeti tagok 53%-ának felel meg. Ezen kívül a Sztálin Vasmű 13 000 dolgozójának 95%-a kapcsolódott bele a szocialista munkaversenybe.

Az SZMT, valamint a területi bizottságok eredményei mellett súlyos hiányosságok tapasztalhatók. Az SZMT munkáján belül nincs egységes irányítás. Ez adódik abból, hogy az elnökség munkája két részre van szakadva, két frakció van. Az elnökség jelenlegi 4 dolgozója közül két elvtárs keresztezi egymás munkáját. Pl. Farkas elvtárs, mint az SZMT elnöke nem tartja a közvetlen kapcsolatot helyettesével, nem beszéli át a feladatokat minden esetben az elnökség dolgozóival, hanem Marosdi elvtársnővel és Erdős elvtárral tárgyalja meg a megyei szakszervezetek munkáját. Ugyanakkor Csáder elvtársnő, mint az SZMT szervező titkára, pedig az elnökség munkatársával, Tóth elvtárral beszéli át a kérdéseket, és több esetben pártszerűtlenül bírálják a hozott határozatokat, Farkas elvtárs által hozott intézkedéseket.

A frakció létrejöttét elősegítette az, hogy az elnökségen belül nincsenek munkaértekezletek, az üléseken sem bírálják az egyes elvtársakat, helytelen munkájukat és a pártszerűtlen magatartást. Farkas elvtárs csak Marosdi elvtársnővel foglalkozik, teljesen elhanyagolja a többi munkatársakkal való foglalkozást. Ez oda vezetett, hogy a többi munkatársak munkához való kedve csökkent. Míg Marosdi elvtársnő munkája és magatartásában elbizakodottság tapasztalható. Ő általában csak Farkas elvtárstól fogad el feladatot, ha a többi elvtársak megbízzák feladattal, nem hajtja végre. Pl. Marosdi elvtársnő egy alkalommal kint volt Inotán, az ő reszortjához tartozik a baleset kérdése, kintléte alkalmával is történt baleset. Káderosától feladatot kapott, hogy nézze meg mi az oka a sűrű balesetnek, de Marosdi elvtársnő nem tette meg, hanem beült a gépkocsiba és egyedül hazament. Vagy pl. kellett volna neki menni egy sajtóértekezletre, de Marosdi elvtársnő nem ment el, mert nem Farkas elvtárs mondta neki.

A területi elnökkel való foglalkozás sem kielégítő Farkas elvtárs részéről. Míg Erdős elvtárral minden kérdésben részletesen tárgyal, addig a többi területi elnökkel nem foglalkozik, nevelésüket és a velük való foglalkozást elhanyagolja. Az elhanyagolt területi elnökök, ha nem tudják munkájukat

pontosan elvégezni, akkor Farkas elvtárs több esetben a parancsolgatás módszerét alkalmazza, és a pártfegyelmi elé való állítással fenyegeti az elvtársakat.

Annak ellenére, hogy az SZMT-n belül 4 funkció betöltetlenül van, mégis tapasztalható belső munkanélküliség. Megtörténik, hogy egyes elvtársak munkaidő alatt személyi kérdéssel, egyéni problémákkal foglalkoznak.

A meglévő hiányosságok és hibák rányomják bélyegét a területi szervek és üzemi bizottságok rossz és hiányos munkájára. Az üzemi bizottságok munkája igen hiányos, több üzemben tapasztalható, hogy a reszortok nincsenek betöltve. Ez főleg a termelési felelős hiányában mutatkozik meg. Pl. a Könnyűipari Szerszámgépgyárban, a Motorjavítóban, Gánt bányánál, Kisgyón bányánál betöltetlenül van több reszort.

A rendszeres üb. ülések megtartása igen hiányos, vagy egy-két üb. tag beszéli meg az előttük álló feladatok végrehajtását. Így van ez a Könnyűipari Szerszámgépgyárban és a Szabadegyházi Szeszyárban, Gánton.

A bizalmi hálózat nagyon gyenge, nincs kellőképpen kiépítve. Ha dolgoznak is a bizalmiak, munkájuk abból áll, hogy a szakszervezeti bélyeget kiadják. Így van ez Kisgyónban, ahol a bizalmiak a politikai neveléssel nem foglalkoznak, még a termelésben sem nyújtanak segítséget, az üzemi bizottság és a bizalmi hálózat a feladatoknak nem tud eleget tenni. Az üzemi bizottságok nem foglalkoznak a bizalmiak politikai nevelésével. Ennek folytán a bizalmiak képzetlenségüknél fogva nem tudják a dolgozóknak megmagyarázni a tervteljesítés fontosságát, hogy mit jelent az igazolatlan távollét, a munkafegyelem lazítása, a munkaidő nem teljes kihasználása úgy nemzetgazdasági, mint üzemi és egyéni szempontból. A politikailag képzetlen bizalmiak nem tudják megmagyarázni a dolgozóknak, hogy mi a szakszervezet feladata. Így a dolgozók nevelésével nem foglalkoznak, és ezért az ellenség által terjesztett közellátás-ellenes agitációja a dolgozók egy részénél úgy mutatkozik meg, hogy hivatkoznak a bakancs, ruha beszerzésére, és úgy vetik fel a kérdést, hogy nem érdemes szakszervezeti tagnak lenni, ha a ruha, bakancs problémáit az üzemi bizottság nem intézi el.

Az üzemi bizottságok is hozzájárultak munkájukon keresztül, hogy a dolgozók úgy lássák, hogy a szakszervezetnek elsősorban az a feladata, hogy dolgozók közellátási kérdéseit elintézzé, mert maguk az üb. tagjai és maguk az üb. titkárok személyesen foglalkoztak a ruha, cipő, hús stb. elszállítással. Pl. a Balinkai Magasépítő Vállalat üb. titkára személyesen foglalkozott a dolgozók heti húsadagjának a kimérésével, vagy a Bodajki Lakásépítő üb. titkárok, akik viszont nem intézik el a munkások jogos panaszait. Mint a gánti bányánál, ahol Marton István dolgozó, aki 17 éve van a bányánál és 12 nap szabadságot kapott. Amikor ezt felvetette az üb. titkárnak semmi választ nem kapott arra vonatkozólag, hogy ezt a helytelen intézkedést megváltoztassák, és utána sem történt intézkedés. A dolgozók téli tüzelőjével eddig még semmi sem történt. Szabadegyházánál a szeszyárnál a kollektív szerződésben és a kormányzat által biztosított juttatások kérdésében ezek elintézésére el is utazik illetékes helyre, munkája végzetlenül marad [sic!]. Ez a helytelen magatartás abból adódik, hogy ebben az üzemben az apja műszaki igazgató, és az apja közbenjárására lett kinevezve üb. titkárnak. Az apja funkciója miatt a dolgozók nem mernek felette bírálatot gyakorolni. Az 1951. és 1952-es tervismertető értekezletek a bizalmiakon keresztül lettek tudatosítva, ennek tudatosítása a dolgozók között egy üzemi decentralizált röpgyűlés kivételével nem volt a megye területén.

A munkafegyelem, anyagtakarékosság, Gazda-mozgalom,¹ újítás, Sztahanov-mozgalom, munkamódszer átadás kérdését az üzemi bizottságok gyenge és hiányos munkája következtében nem tudják tömegmozgalommá fejleszteni. Még mindig sok az igazolatlan mulasztások száma. Pl. a kisgyóni bányában havonta 400-700 műszakkiesés van. Ezek a mulasztások a kétlakiság, a vonatkések és a dolgozók kellő öntudat hiányának tudhatók be.

Az üzembe újonnan toborozott munkásokkal való foglalkozás terén igen súlyos hiányosságok vannak. Sem az üzemi bizottságok, sem a bizalmiak és régi szakmunkások eddig még nem is vettek arra irányt, hogy neveljék a munkásokat, átadják munkamódszerüket, szakmai tudásukat, és megszerettségük az új munkásokkal a szakmát. Sőt igyekeztek minden hiányosságot az új munkásokra áthárítani, és úgy állítják be, hogy nem valók az üzembe, nem szeretnek dolgozni, keresetüket eliszszák, lopnak, erkölcstelenkednek. Pl. Kisgyónban is úgy nyilatkoznak, hogy a munkafegyelem lazítása és az igazolatlan hiányzások számszerű növekedésének az újonnan toborzott munkások az okai, mert ha fizetést kapnak, akkor napokat mulatnak, nem mennek be munkára, vagy ha bemennek is, munkaidejüket lógással töltik el. Ahelyett, hogy ezek ellen a helytelen nézetek ellen az üzemi bizottság és a pártszervezet felvenné a harcot, ők maguk is helyesnek találják ezt, és lemondanak arról, hogy az új munkások politikai és szakmai nevelésével foglalkozzanak.²

Hiányosság még, hogy a jó eredményt elérő dolgozókat nem népszerűsítik, a versenyeredmények nyilvánossága nincs kellően biztosítva. Az üzemi bizottságok nem törekednek azon, hogy a verseny eredményeit tartósítsák és továbbfejlesszék.

Ugyanez a helyzet a takarékoság és a Gazda-mozgalom vonalán. Ha vannak is eredmények, mint pl. a gánti bányaüzemben, ahol Puchmann munkatárs elhanyagolt alkatrészekből egy kismozdonyt állított össze, azok fontosságát nem tudatosítják, az elért eredmények elsikkadnak, és a dolgozók ezen a vonalon megmutatkozó lendülete csökken.

Üzemi háromszög üléseket időközönként tartanak, de itt az üb. titkárok a kérdések megvitatásába igen kis mértékben folynak bele, a könnyebbik ellenállást választva elfogadják a párt- és az üzemvezetőség által felvetett javaslatokat.

A párt és az üzemi bizottságok közötti kapcsolat nem kielégítő. A pártszervezetek nem irányítják az üzemi bizottságok munkáját és nem ellenőrzik, hanem a szakszervezet feladatát túlnyomó részben a pártszervezetek végzik el. Így az üzemi bizottság munkája a termelés és a tervteljesítésre való mozgósítás helyett főleg a közellátás és a szociális kérdéseknek a vonalára tért át. Ez különösen a bányák területén tapasztalható. Ebben a kérdésben súlyos felelősség terheli a bányász területi titkárt – Csárádi elvtársat –, aki munkáját tervszerűtlenül és felszínesen végzi. Ha kimegy is az üzembe, nem nyújt kellő segítséget az üb. munkájához, [nem] neveli őket, hanem türelmetlenül és fölényesen kezeli. A legtöbb esetben, ha ki is megy az üzembe nem az üb.-vel, hanem a műszaki és adminisztratív személyekkel foglalkozik, és a legtöbb esetben Gántra jár, mivel a lakása oda van közel, és ő abból az üzemből került ki. A többi üzemeket elhanyagolja. Ezt a példát követi a munkatársa, aki Kisgyónbányából került ki a területi bizottságra, s idejének többségét Kisgyónban tölti. Vagy a Vasas területi titkár, aki szintén kevés segítséget nyújt a város területén működő Vasas üzemek üzemi bizottságainak. A Könnyűipari Szerszámgépgyárba igen gyakran kijár, de igen keveset ül le az üzemi bizottsággal megtárgyalni a szakszervezet előtt álló feladatokat, és nem ellenőrzi a hozott határozatok és intézkedések végrehajtását.

A többi területi titkár munkája is ezen hiányosságok egy részét foglalja magába. Kivéve a most szakszervezetté épülő DÉFOSZ-t, kinek a munkájához az SZMT súlypont kérdésnek látva, igyekszik megadni minden támogatást. De a többi területi szervezetek és üzemi bizottságok hiányos munkája, az SZMT helytelen munkamódszere, ezekkel való foglalkozás elhanyagolása és az SZMT-n belül lévő egységes vezetés hiányából adódik.

[Fejér] megyei pártbizottság
párt és tömegszervezetek oszt.

¹ A Rákosi Művek Gazda Géza nevű munkása által indított takarékosági mozgalom. Hulladékból, maradékanyagból készítettek termékeket, ezzel milliókat „spórolva meg a nemzetgazdaságnak”.

² A jelenségről részletesebben lásd: Czetz 2007.

97.

A MEGYEI PÁRTÉRTEKEZLET TÁVIRATA RÁKOSI MÁTYÁSNAK¹

[Székesfehérvár], 1951. december 16.

Drága Rákosi Elvtárs!

Fejér megye kommunistái a megyei pártértekezlet² alkalmából dolgozó népünk nevében harcos üdvözlétünket küldjük és forró szeretettel köszöntjük Önt, vezérünket és tanítónkat.

Megyénk a múlt rendszer alatt a feudalizmus, a klerikális reakció fellegvára volt, a hagyókovácsok birodalma, ahol a dolgozó nép a legnagyobb nyomorban és sötétségben tengette életét. Pártunk és az Ön jóvoltából Rákosi Elvtárs megyénk kiemelkedett az elmaradottságból. Büszkék vagyunk arra, hogy nálunk épül a számunkra legdrágább nevet viselő Vasmű és szocialista város. A Sztálin Vasmű és Sztálinváros hazánk, megyénk legnagyobb alkotása, de emellett még számos olyan építkezés folyik nálunk, amely szebbé, magasabbrendűbbé teszi megyénk dolgozó népének életét. A Balinkai Mintabánya, a bodajki bányászváros³ olyan alkotások, amelyek békés, szocialista építésünket, nagyszerű jövőnket hirdetik.

Fejér megye munkásosztálya, dolgozó parasztsága és néphez hű értelmisége tudja, hogy ezért a hála mellett elsősorban a jobb és több munkával, kötelességének maradéktalan teljesítésével tartozik a pártnak, a hazának. Munkásosztályunk 70 százaléka tett felajánlást a Nagy Októberi Szocialista Forradalom tiszteletére indított szocialista munkaversenyben. Ez nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy üzemünk, köztük a gánti bauxitbánya, a Motorjavító Vállalat, a MASZOBAL-Könnýűfémhengerde és mások határidő előtt teljesítették évi tervüket. Megyénkben sok száz olyan példamutató munkás van, mint Hübler Márton elvtárs, pusztavámi sztahanovista vájár, aki már 1952. júniusi tervét teljesíti.

Munkásosztályunk a párt és a kormány határozata a jegyrendszer megszüntetése,⁴ a mezőgazdasági termékek szabadforgalmának bevezetése, az árak és bérek rendezése óta még fokozottabb lelkesedéssel harcol az évi terv teljesítése és túlteljesítése érdekében. Az elmúlt héten üzemünk dolgozóinak többsége tett felajánlást Sztálin elvtárs 72. születésnapjának tiszteletére, az évi terv határidőre és határidő előtti teljesítése érdekében.

Megyénk dolgozó parasztsága, követve munkásosztályunk példáját hazafias kötelességteljesítéssel tett hitet épülő hazánk, a béke ügye mellett. Ezt bizonyítja, hogy megyénkben 5000 dolgozó paraszt teljesítette 200 százalékon felül, 25 000 pedig 100 százalékra, vagy azon felül gabonabegyűjtési kötelezettségét. Megyénk dolgozó parasztsága, mióta tudomást szerzett a párt és a kormány határozatáról, fokozott lelkesedéssel tesz eleget a hazával szembeni kötelességének. Dolgozó parasztságunknak a párt iránti szeretetét és ragaszkodását bizonyítja, hogy küldöttértekezletünk tiszteletére Lajoskomárom dolgozó parasztsága felhívására pénteken és szombaton begyűjtési napokat tartott megyénk csaknem valamennyi községe. Ennek eredményeként megyénk büszkén jelentheti Rákosi elvtársnak, hogy kukorica, hízottsertés és vágómarha begyűjtési évi terhet a múlt héten 100 százalékig teljesítette.

Drága Rákosi Elvtárs!

Tudjuk azt, hogy nem teljesítettük minden vonalon 100 százalékgig kommunista kötelességünket, nem harcoltunk elég eredményesen öt éves tervünk második évének maradéktalan végrehajtásáért, az állami fegyelem megszilárdításáért. Ennek tudható be, hogy megyénkben nem minden üzem teljesítette évi terv-előirányzatát és különösen szénbányáinknál mutatkoznak lemaradások. Le vagyunk maradva a begyűjtés egyes ágaiban is és különösen súlyos a lemaradásunk az őszi mezőgazdasági munkák terén. Küldöttértekezletünk megállapította: lemaradásaink legfőbb oka, hogy nem erősítettük megfelelően pártszervezeteinket, nem foglalkoztunk kellően a pártépítéssel, párttagságunk ideológiai színvonalának emelésével és elhanyagoltuk a tag- és tagjelöltfelvételt, különösen bányáinknál és az egyénileg dolgozó parasztok között. Éppen ezért az Ön útmutatása alapján Rákosi Elvtárs elhatározta, hogy további munkák legfontosabb feladatává tesszük szeretett Pártunk erősítését, elméleti színvonalának emelését, tömegbefolyásának további növelését.

Megígérjük Rákosi Elvtárs, hogy a jövőben úgy harcolunk, hogy megyénk minden üzeme becsülettel teljesítse tervét, és hogy megyénk a begyűjtésben, a mezőgazdasági munkákban többé ne szerepeljen az utolsó helyen. Megígérjük azt, hogy a mezőgazdaság szocialista átépítésében elért eredményeinket megszilárdítjuk és tovább fejlesztjük.

Kötelezettségünknek tartjuk, hogy az eddiginél keményebben, odaadóbban dolgozzunk és harcoljunk pártunk és az Ön vezetésével, hogy hazánk még erősebb, gazdagabb, dolgozó népünk élete még szebb és boldogabb legyen. Hűek leszünk ahhoz a tanításhoz, hogy munkánkban állandó példakép legyen a nagy Bolsevik Párt, hogy még odaadóbban kövessük a felszabadító Szovjetuniót, állandóan erősítsük a békétábort, amelynek minden sikerünk új erőt kölcsönöz.

Megfogadjuk Önnek Rákosi Elvtárs, hogy a II. Kongresszus határozatainak megvalósításáért küzdünk munkánk minden területén. Az eddiginél még fokozottabban harcolunk dolgozó népünk minden rendű és rangú külső és belső ellensége ellen, hazánk és dolgozó népünk ragyogó jövőjének, a Szovjetunió, szeretett Sztálin elvtársunk vezette békétábor további győzelmének érdekében.

Székesfehérvár, 1951. december 16.

Fejér Megyei Pártértekezlet

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/62 ö. e. Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztaír.

¹ Az ünnepi távirat szövege megjelent a *Fejérmegyei Napló* december 18-ai számában is. A *Fejérmegyei Küldöttértekezlet távirata Rákosi Mátyás elvtárhoz*. FN 1951. december 18. 1.

² A Fejér megyei pártszervezetek küldöttei 1951. december 16-án tartották értekezletüket, melyen részt vett Zsofinyecz Mihály kohó- és gépipari miniszter is. A *Fejérmegyei Napló* a küldöttértekezlet tiszteletére ünnepi számmal, piros fejléccel jelent meg december 16-án.

³ A Balinkai Mintabányáról és a bodajki bányászvárosról lásd: Czetz 2007.

⁴ A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 1951 elején a legfontosabb élelmiszerekre és néhány más áruira ismét jegyrendszert vezetett be, melyet csak 1951. decemberében töröltek el. A *Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának és a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a jegyrendszer megszüntetéséről, az ár- és bérrendezésről és a mezőgazdasági termékek forgalmának felszabadításáról*. SzN 1951. december 2., 5. *Rákosi Mátyás elvtárs beszéde a jegyrendszer megszüntetéséről, a mezőgazdasági áruk szabad forgalmáról, a munka- és állami fegyelemről*. FN 1951. december 1. 1. Rákosi Mátyás referátuma a KV-nek a gazdasági helyzetről. Elérhető (2010. május 6.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=40586&MT=1

98.
BESZÁMOLÓ A KULTÚRMUNKÁRÓL
[Székesfehérvár], 1951. december 17.

Készült 12 példányban

Szigorúan bizalmas!
Előadó: Szücs Imre e.
1951. december 17.

Beszámoló a kultúrmunkáról

Kultúrmunkánknak a párt, az állam előtt álló feladatok megoldását kell elősegítenie, állandó és szívós kultúragitációt kell végezni, úgy a művészet területén, mint az ismeretterjesztő propaganda-munka területén úgy, hogy a pártpropaganda és agitáció eredményességét elősegítse. A kultúrportok és a szakkörök aktivizálásával a párton és tömegszervezeten kívüli dolgozókat közelebb kell vinni a párthoz és a tömegszervezetekhez, és mozgósítani kell a dolgozókat az előttünk álló feladatok megoldására, a szocializmus építésére.

A kultúrmunka és a népművelés legfontosabb feladata az is, hogy segítse a maradiságot leküzdeni, és mozgósítani a dolgozókat a klerikális reakció elleni harcra.

A kultúrmunka területén nagy jelentősége van a kultúrotthon mozgalomnak. Megyénk területén jelenleg 35 falusi, 12 üzemi és 5 állami gazdasági kultúrotthon van. A kultúrotthonainkban általában főleg művészeti tevékenység folyik, az ismeretterjesztő szakkörök még most vannak szervezés alatt (eddig 11 mezőgazdasági, 25 term[észet] tudományi, 4 képzőművész, 10 irodalmi, 45 sportkör, 5 történelmi, 1 szőlőtermesztési és egy modellező szakkör működik). A kultúrotthonaink zöme főleg próbahelyiség, vagy táncterem. Ez abból is adódik, hogy sok helyen még nem ismerik a kultúrotthon feladatát, a kultúrotthont kultúrházként kezelik (vagy rosszabb esetben egy nagy termet értenek alatta). Nem látják, hogy a kultúrotthon egy szervezeti forma, amiben napról napra rendszeres életnek kell folynia. A falu kultúréletének, társadalmi életének a központjává kell válnia. Így történhetett meg, hogy a nyár és az ősz folyamán, de még ma is vannak olyan kultúrotthonok, melyeket nem lehetett használni, mert termény van benne (pl. Tordason, Magyaralmáson, Előszálláson, Mezőszilason) a felcsúti kultúrotthont pedig a honvédség foglalta le.

A kultúrotthonok munkájának megjavítása érdekében most folyik a vezetőségek megerősítése, ezen kívül kultúrotthon mintahetek szervezése, eddig Barackán és Mezőfalván is. Ez tovább folyik a többi községekben is. A kultúrotthonok látogatása a múlt évihez hasonlóan jelentős emelkedést mutat, pl. ez évben 650 200¹ dolgozó látogatta meg a kultúrotthonok különböző rendezvényeit.

Ismeretterjesztő, propagandamunka

Az ismeretterjesztő előadások az elmúlt évihez viszonyítva rendszeresekké, színesebbekké váltak, s nagy tömegeket vonzanak a Szabad Föld Téli Este előadások, a tavalyi 75 községgel szemben, 100 községre lettek előirányozva, ezen kívül 40 tanyán Szabad Föld Téli Este felolvasások folynak. A Szabad Föld Téli Este előadások a községekben október második felében indultak be, 30 községben még nem kezdődtek meg (pl. Perkáta, Pusztaszabolcs, Dég, Sárbogárd stb.). Ennek oka elsősorban az, hogy a községi tanácsok nagyon keveset törődnek vele, és a népművelési ügyvezetők is hanyagul dolgoznak. Általában a pedagógus népművelési ügyvezetők igyekeznek kibújni a munka alól, az iskolai elfoglaltságukra hivatkoznak.

A 70 községben, ahol a Szabad Föld Téli Este előadások beindultak, komoly fejlődés mutatkozik a tavalyihoz viszonyítva. Pl. míg tavaly novemberben egy előadáson általában 40-50 résztvevő volt, addig ez évben 90 fő. A Bicskei járásban pl. 100%-al emelkedett a hallgatók száma. Megyénk területén november végéig 195 előadás lett tartva, melyen részt vett összesen 18 633 falusi dolgozó. Igen jól sikerülnek a Szabad Föld Téli Este előadások Csákvár községben, ahol 450-500 fő látogatja, Mezőfalván, Gánton, Csőszön, Zámolyon, Kislángon stb., ahol általában a látogatók száma eléri a 200 főt. Az előadásokat a legtöbb helyen kultúrmasorral, diavetítéssel vagy filmvetítéssel teszik érdekessé.

Sztálinvárosban ismeretterjesztő előadások „Szabad Ország Boldog Építői” címén folynak, ezen kívül természettudományos előadások is. Az ez évi első természettudományos előadást Sztálinvárosban 350-en hallgatták meg. Az előadásokat a szálláshelyen is dia-, vagy keskenyfilmvetítéssel kísérik, ami vonzza az embereket. A keskenyfilmvetítés az építkezésen nagy tömegeket mozgat meg, egy-egy előadáson 3-400-an vesznek részt. Népszerűek a diavetítések is, amelyek a szálláshelyeken, mindennap más szobában, szobánként 20-30 főnyi néző előtt folynak.

Székesfehérváron reprezentációs előadások keretében az ötéves terv feladatairól és arról, hogy mit kap a város az ötéves terv során, voltak irodalmi előadások, valamint természettudományi előadások, melyeket a tömegszervezetek szerveztek. Ezen kívül a város területén irodalmi bérletjegyes előadássorozat is lett szervezve. Ez idáig két előadás lett megtartva, melyen 2500 dolgozó vett részt. A városban október 25-től 16 természettudományos előadás volt, résztvevők száma 580 fő. Az üzemi természettudományos előadások több esetben nem sikerültek (pl. a 7008-ban, Motorjavító-nál) mert rosszul szervezték meg.

Az ismeretterjesztő előadások keretében megvan még szervezve megyénkben 3 analfabéta tanfolyam 100 hallgatóval és 10 számolási tanfolyam 225 hallgatóval, főleg dolgozó parasztok vesznek rajta részt.

A könyvtári munka a kultúrmunka legelhanyagoltabb területe megyénkben (kivéve Sztálinvárost, ahol jelentős javulás tapasztalható). Maga a megyei tanács népművelési osztálya sem fektetett erre nagy súlyt, a körzeti könyvtár munkatársai is gyengén látják el munkakörüket, főleg adminisztrációval foglalkoznak. A szakszervezet szintén elhanyagolja az üzemi könyvtárakkal való foglalkozást, pl. nem tudják, hogy hány üzemi könyvtár van, és hány kötettel rendelkeznek. Megállapításunk szerint kb. 54 üzemi könyvtár van a megyében. 1952-ben teljesen átszervezzük a könyvtárakat. Megszűnnek a körzeti könyvtárak, megyei könyvtárrá alakulnak át,² ellenben a járásoknál járási könyvtárak lesznek felállítva. Jelenleg 132 népkönyvtárunk van, 27 274 kötettel, 1951-ben eddig 49 639 kötet könyvet adtunk ki, kb. 7875 olvasónak.

A művészeti csoportok területén van javulás, különösen a Sztálin Vasműnél, ahol a művészcsoportok mellett állandó kultúragitációs brigádok is működnek, amelyek az agitációs feladatokra reagálnak, pl. amikor a politikai iskolák látogatásának megjavítására sor került, a brigádok ezt a jó és hanyag hallgatókról szóló rigmusokkal segítették. A nagy kampányfeladatoknál (pl. a kölcsönjegyzés, november 7-i munkaverseny, a megye több üzemiben is, pl. Kolorit, 7008-as vállalat stb.) működnek kultúragitációs brigádok. Ezen kívül a községekben (pl. Bicskén, Dinnyésen) az aratás, cséplés és begyűjtés idején a kultúragitációs brigádok, főleg a DISZ és MNDSZ tagokból, valamint az úttörőkből tevődnek össze.

Megyénk területén 138 kultúrcsoport működik, 3316 taggal, a kultúrcsoportok vezetői 65%-ban pedagógusok. A kultúrcsoportok vezetői között több esetben megtalálhatjuk az ellenség befolyása alatt álló egyéneket, vagy magát az ellenséget is. Pl. a polgárdi, sárszentmihályi, a pusztaszabolcsi kultúrcsoport-vezetők közül többen a kulákok befolyása alatt állanak. Több esetben a kultúrotthonok vezetőségébe is befurakodott az ellenség, pl. Velencén a művészi vezetője egy volt sörnagyke-

reskedő volt, vagy pl. Móron a járási mintakultúrotthon könyvtárosának és gazdasági vezetőjének olyan egyént állítottak be, aki egyben kántor is. (Leváltása december 6-án megtörtént.)

A kultúrcsoportok műsorválasztására az jellemző, hogy elsősorban magyar darabokat akarnak játszani és általában vígjátékokat. Nem igen kedvelik még a gyakorlati étellel összefüggő műsorokat, inkább a 3 felvonásos darabokat.

Megyénk üzei általában csak kampányszerűen foglalkoznak a kultúrmunkával, kivétel az énekarok munkája, melyek elég tervszerűen dolgoznak. De a kisebb üzemeknél, a bányáknál még ez sem áll fenn. A szoc. szektorok többségében el van hanyagolva a kultúrmunka, kampányfeladatnak tekintik. Maga a tanács népművelési osztálya is elhanyagolta őket, különösen a tszcs-eket.

A vasműnél már kialakultak a kultúrotthon segítségével a nagyobb létszámú állandó művészegyüttesek, és rendszeresen eljárnak vendégszereplésre Inotára. Szfahérváron meg lett szervezve a megyei népi együttes, melyben a megye legjobb táncosai vesznek részt.

Az üzemeknél, bányáknál a szálláshelyek fokozott felhasználása a kulturális nevelő munkában csak egy-két hónappal ezelőtt kezdődött meg. A Sztálin Vasműnél 8 vörös szobát hoztak létre. Ezeket ellátták megfelelő berendezéssel, könyvekkel, folyóiratokkal, sakkal, dominóval, stb. A vörös szobákban már kialakulóban van a szálláshelyek klubélete.

Megyénk területén 16 normál filmszínházunk van és 61 keskeny. A megye filmvonalon az évi látogatottsági tervét november 18-án teljesítette. Az ország legjobb mozija című versenyben a Szfahérvári Köztársaság Filmszínház nyerte az első helyet. A Mokép helyi kirendeltségével megszerveztettük a megye területén a matinékat, amik általában jól sikerültek, különösen Szfahérváron, ahol az eddigi délelőtti két előadás nem volt elég, így mind a két moziban kell két-két előadást tartani. A vidéki eredmény még nem éri el a szfahérvárit, de nagy fejlődés mutatkozik.

Megyénk kultúrmunkáját állami vonalon a megyei tanács népművelési osztálya irányítja, ill. szervezi. A népművelési osztály vezetője, ill. most a helyettese az agit. prop. osztályértekezleteken rendszeresen részt vesz. A legutóbbi hónapokban kétszer tárgyaltuk meg a kultúrmunkával kapcsolatos feladatokat. Ezen kívül rendszeresen tartjuk a kapcsolatot, nemcsak az osztályértekezleteken, hanem a mindennapi munkában is, azonban az agit. prop. osztály irányítása inkább a szervezeti kérdésekre szorítkozik.

Nem adunk elég áapos politikai irányítást, az agit. prop. osztály nem megfelelően ellenőrzi a kultúrmunkát. Ez különösen az utóbbi hónapokban mutatkozik, amióta nincs kultúrfelelős az osztályon belül. Hiba az is, hogy a különböző kulturális értekezleteken az osztály nem vesz részt. A járási pártbizottságoknak a kapcsolata a nagyobb kampányok idején szorosabb a járási tanács népművelési előadóival. Az utóbbi hónapokban a járási pártbizottságok igen keveset foglalkoznak a kultúrmunkával, ennek oka az is, hogy a legtöbb járási pártbizottságon nincs agit. prop. titkár, és ennek következtében osztályértekezleteket sem tartanak, ahol a kultúrmunka kérdéseivel, irányításával foglalkoznak.

Az alapszervezeteink vezetőségei általában nem helyeznek nagy súlyt a kultúrmunka irányítására és ellenőrzésére. Ez megmutatkozik azokban a községekben is, ahol a nyár folyamán kultúrotthonokat nem egyszer a tanácsok a pártszervezet beleegyezése nélkül a legkülönbözőbb célokra, csak nem kultúrmunkára használtak fel. Vannak azonban pártszervezetek, mint pl. a ráckeresztúri, lajoskomáromi, ahol a pártvezetőség rendszeresen foglalkozik a kultúrmunkával.

A tömegszervezetekkel időnként közösen megbeszéljük, hogy mi a teendőjük a kultúrmunka terén. A legutóbbi megbeszélés, amin a tömegszervezetek megyei propagandistái is részt vettek, november második felében volt.

A tömegszervezetek közül az MNDSZ viszi legeredményesebben a kultúrmunkát, hiányosságok mutatkoznak a DISZ-nél és a szakszervezeteknél. Az utóbbi két tömegszervezet megyei szervei szinte lebecsülik a kultúrmunkát, rendszertelen vesznek részt a népművelési osztály értekezletein is.

A megyei tanács népművelési osztálya munkájában az eredmények mellett vannak hiányosságok is, nem tudja kellően összefogni a megye kultúrmozgalmát. Munkájuk nem alapos, sok esetben kapkodó, rendszertelen. Ehhez részben hozzájárul a létszámhiány is. Ezen kívül nincs még végleges vezető, egy funkció nincs betöltve, egy elvtárs pedig iskolán van. Az osztály dolgozóinak szakmai továbbfejlesztése hiányos. A népművelési osztálynak nem elég szoros a kapcsolata más osztályokkal. Súlyos hiányosságok mutatkoznak az osztályt ellenőrző elnökhelyettes részéről is, aki nem kezeli kellő gondossággal az osztály problémáit.

A népművelési osztály mellett működik a megyei népművelési állandó bizottság is, mely ez év októberéig rendszertelenül beszélte meg a feladatokat, de október óta eredményesen végzi a munkáját. Hiba, hogy a bizottság szakmai összetétele nem kielégítő, kevesen vannak közöttük olyanok, akik értenek a kultúrmunkához.

Összefoglalva megállapítható, hogy értünk el eredményeket a kultúrmunka területén. A kultúrnevelési munka hangja kezd hangosabbá és konkrétabbá válni, ez elsősorban a rigmusoknál figyelhető meg. A nagyobb üzemekben, elsősorban a Sztálin Vasműnél egyre tervszerűbben használják fel a kulturális nevelőmunkát a termelés segítésére. Mindez a fejlődés azonban nagyon elmarad a követelmények mögött. A kulturális tömegmunka még mindig csak egy kisebb részét fogja át szervezeten a dolgozóknak, a többiekhez csak alkalmasszerűen jut el egy-egy rendezvény formájában. Megmutatkozik benne a kampányszerűség.

megyei agit.prop. osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. december 17.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

¹ A szám erősen túlzónak tűnik, még ha az egész évet és az összes kultúrotthont vesszük is alapul.

² A könyvtárak fejlesztéséről szóló 1952. évi határozat (8720-2-33/1952. Np. M. könyvtárügy fejlesztése) értelmében 1952 végéig kellett létrehozni a megyei könyvtárakat. A megyei tanács vb a 99/1952. határozatában intézkedett a megyei könyvtár megalapításáról. A Fejér megyei intézmény ünnepélyes avatása 1952. augusztus 19-én volt a Bartók Béla téri épületben. A könyvtár 1955-ben, a költő halálának 100. évfordulóján vette fel Vörösmarty Mihály nevét. Kégli 1993., FML. XXIII. 2. a) 1952. június 10.

99.

A FEJÉR MEGYEI MSZT MUNKÁJÁNAK ÉRTÉKELÉSE

Székesfehérvár, 1951. dec. 21.

Készült 12 példányban

A Fejér Megyei MSZT munkájának értékelése

Fejér megyében a Magyar-Szovjet Társaság¹ munkája 1½ éves, a székesfehérvári városi titkárság 1950. februárban egy függetlenített titkár beállításával indult meg. A megyei titkárság 1950. októberben kezdte meg munkáját a függetlenített megyei titkárral. A hat járási titkárság a beinduláskor sem volt kiépítve. Függetlenített járási titkárok beállítása 1951 júliusában kezdődött. Járási titkárok voltak a következő járásokban: az Adonyi járásban négy hónapon keresztül, november 1-jén bevo-

nult, azóta nincs. A Móri járásban másfél hónapig volt függetlenített titkár, akit szeptember 28-án le kellett váltani. A Sárbogárdi járásban augusztus óta van függetlenített titkár, akit a j.b. novemberben pártfegyelmi miatt leváltásra javasolt, munkáját hanyagul végzi, ennek ellenére még a mai napig sincs leváltva. A Fehérvári, Enyingi, Bicskei járásban még nem volt függetlenített járási titkár, sőt a járási vezetőség sincs kiépítve. Ugyanúgy hiányos a vezetőség a másik három járásban és a megyénél is. Egy év leforgása alatt a beállított függetlenített funkcionáriusok teljes számban kicserélődtek.

A megyei vezetőségtől az alapszervezetekig hiányos volt az MSZT munkája, azonban némi eredmény mégis mutatkozott. Ilyen eredmény az, hogy az MSZT taglétszáma Fejér megyében 10 057-re emelkedett. Kultúrmunka területén 8 kultúr csoportot hoztak létre átlagosan 15 fővel, ebből 1 kultúr csoportot Székesfehérváron, 7 pedig vidéken.

A régi megyei vezetőség munkáját felületesség és kapkodás jellemezte. Munkájukat nem végezték tervszerűen, nem volt súlyponti feladat a munkájukban. Ezt bizonyítja az is, hogy a kultúr csoportok megalakítása nem volt tervszerű. A kultúr csoportok nagy része a szervezetek önálló kezdeményezése nyomán jött létre. A meglevő kultúr csoportoknak nem adtak munkát, nem kapcsolták be a termelést és begyűjtést elősegítő agitációs munkába. A kultúr csoportok összetétele is rossz volt. Ilyen volt pl. a székesfehérvári kultúr csoport, melynek tagjai nyugatosokból, régi katonatisztekéből és nyilasokból tevődött össze, akik díjazást vártak a társadalmi munkáért. Hasonló okok miatt [a] kultúr csoportok több mint fele felbomlott.

A tagszervezés terén is megmutatkozott a megyei vezetőség felületes munkája. A meglevő taglétszám a megye lakosságához viszonyítva elenyésző %. Az országos átlagnak több mint 50%-[k]al alatta van a megye taglétszáma, ha összehasonlítjuk az ország többi részével. A meglevő taglétszám szociális összetétele is rossz. Igen kevés az egyénileg dolgozó parasztok és szocialista szektorban dolgozók száma. A megye területén az elmúlt év folyamán 12 orosz tanfolyamot szerveztek és 9[et] indítottak be. A megfelelő támogatás és segítség hiányában mindössze csak egy tanfolyamot fejeztek be Székesfehérváron 15 hallgatóval.

A középszervekkel való kapcsolat is hiányos volt. A járási titkárok papíron megkapják a szempontot munkájuk végzéséhez, azonban a feladatok végrehajtásának ellenőrzését elmulasztották, munka közben nem nyújtottak segítséget a hiányosságok megszüntetéséhez. A hibák tudatos elkövetőivel szemben elnézőek voltak, és egyetlen esetben sem történt felelősségre vonás.

Az ellenőrzés hiánya tükröződik vissza az alapszervezetek munkájában is, amely abban mutatkozik meg, hogy az alapszervezetek többsége nem él szervezeti életet, van olyan szervezet például a gárdonyi, baracsi stb., ahol egy évvel ezelőtt a szervezet megalakulásakor voltak kint utoljára, azóta sem a középszervek, sem a megye nem látogatta. Ezekben az alapszervezetekben pár hónapos munka után megszűnt a mozgalmi élet, az alapszervezet is szétesőben van.

Mindezek a hiányosságok a volt megyei titkár felületes munkájából adódtak. Magatartása nemcsak a középszervek, hanem belső munkatársaival szemben sem volt elvtársias. A feladatokat nem beszélte át személyesen, hanem több esetben még közvetlen munkatársával, a megyei propagandistával is átiratban közölte a szempontokat. Előfordult, hogy jelentéktelen dolgokat az adminisztrátorral is levélben közölt, melyet magával az adminisztrátorral készítettett el. Megtörtént olyan eset is, hogy fontos politikai munka elvégzését az adminisztrátorra bízta, pl. alapszervezetek instruálása (Enying stb.).

Az új vezetőség beállítása a megye területén nem hozott még lényeges változásokat. Az engedélyezett 11 függetlenített funkcionárius közül 4 hely van betöltve, ebben szerepel a leváltásra kerülő Sárbogárdi járási titkár is, ebből két munkatárs december 3-án lesz beállítva. Volt olyan időszak november hónapban, amikor a megye teljesen gazdátlan volt.

A városi titkárságot 1951. július 1-jén vettem át 5453 taggal, 18 üzemi alapszervezettel. Csaknem valamennyi alapszervezetnél a vezetőség hiányos volt. Gazdasági vonalon kb. 30 000 Ft-os hiány mutatkozott. A kultúrcsoport létszámbelileg még megvolt, az egymás közötti ellentét már akkor megmutatkozott, egy hónap leforgása alatt fel is bomlott.

Első és legfontosabb feladat volt akkor az alapszervezetek rendbehozása és megerősítése. A meglevő alapszervezeteket megerősítettük. A mai napig 28 alapszervezetünk van. Ugyancsak fontos feladat volt az orosz nyelvtanfolyamok szervezése. Tekintettel arra, hogy csak 2 hét állt rendelkezésünkre a beindításig, mindössze 8 tanfolyamot tudtunk beindítani a városban. A megyében az orosz nyelvtanfolyamok a megye régi vezetősége irányításával és szervezésével indult[ak] meg. 11 nyelvtanfolyamot tervezett a megye vidékre. Ebből 5 tanfolyam be is indult szeptemberben, azonban a tanfolyamok még ebben a hónapban Sárbogárd kivételével le is álltak.

Szeptember 28-án, a megyei titkár leváltásakor, a megye ideiglenes irányításával is megbízott országos központunk. A megye munkája teljesen ismeretlen volt előttem. Munkaterv nem volt, a vezetőség tagjairól, vagy aktívákról semmiféle kimutatást nem találtam, csupán az alapszervezetek neveit kaptam kézhez, melyről kiderült a későbbiek folyamán, hogy azok nagyrészt csak papíron működő szervezetek. Ezt mutatja az is, hogy a 39 vidéki szervezet közül mindössze 3 szervezet küldött nyilvántartási jelentést az elmúlt hónap folyamán. A város és a megye munkáját egyedül átfogni nem tudtam, így ez alatt az idő alatt a város szervezeti élete is meggyöngült. Segítséget az országos központon kívül sehonnan nem kaptam. Több alkalommal fordultunk az mb. felé a megyei és járási funkciók betöltése érdekében. 4 járási funkció betöltésére kaptunk javaslatot a jb.-on keresztül az utóbbi időben.

Szeptember hónapban rendeztük meg Székesfehérváron „A Szovjetunió 16 köztársasága” c. képképzőállítás,² melynek kb. 16 000 látogatója volt. Az alapszervezeteknél háromféle képképzőállítás volt, ami nagymértékben elősegítette az agitációs munkát. Az alapszervezetek mozgalmi munkájában az utóbbi időben mutatkozott javulás. Ezt bizonyítja a számos szervezeti és egyéni felajánlás dec. 21-re, Sztálin elvtárs születésnapjára, pl. a bútorasztalos üzem felajánlása, hogy a 25%-os taglétszámot 100%-ra emelik. MSZT kultúrcsoportot hoznak létre, vagy Botos József az Úttörő úti építkezéstől 120 új tag beszervezését vállalta. Az MSZT kultúrcsoport alakulóban van, melyet a barátsági hónapra megalakítunk.

Legfontosabb szervezeti feladatunk a tagtoborozás. Három hónapos munkatervünkben 3200 tag beszervezését irányoztuk elő, ebből 2200 tagot vidéken, 1000 tagot a városban ütemeztünk be. Az eddig eredmény vidéki viszonylatban 120 tag, a város területén 2394 tag.

Hiányosság azonban [az] alapszervezeteknél, hogy nem látják a helyüket a párt mellett, nem értik még meg, hogy a Szovjetuniót ismertető és megszerettető agitációs munka nem csupán a párt népnevelőinek feladata.

Hiányosság a munkákban, hogy a tagszervezési kampányt nem használtuk fel az egyénileg dolgozó parasztság és a szocialista szektorokban dolgozók bevonására. További hiányosság, hogy megyénk területén a 6 szovjet munkamódszer közül egyet sem tudatosítottunk olyan mértékben, hogy az a termelés emelkedését eredményezte volna. Aktívaink továbbképzéséről nem gondoskodtunk megfelelően, súlyos mulasztás, hogy vidéken egyetlen egy kádereképző-tanfolyam sincs, a városban is csak egyet indítottunk be 18 hallgatóval. Az értelmiséget munkánkba kellő mértékben [sic!], agitációnk általános volt az értelmiség felé, nem pedig rétegapitáció. Ezekhez a hiányosságokhoz az is hozzájárul, hogy aktívahálózatunk szűk körű.

A hiányosságok megszüntetéséhez kérjük a párt segítségét, ill. fokozottabb támogatását. Menet közben ellenőrizze, hogy az előforduló hiányosságokat időben feltárjuk és ki tudjuk küszöbölni.

Székesfehérvár, 1951. dec. 21.

Karászi Sándorné s. k.
MSZT városi titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1951. december 30.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztaátzat.

-
- ¹ Magyar–Szovjet Művelődési Társaság 1945 januárjában alakult meg, alapító elnöke Szent-Györgyi Albert volt. Hivatalosan a magyar–szovjet barátság elmélyítését szolgálta, azonban tényleges célja a szovjet típusú kommunista rendszer propagálása volt. A társaság 1948-ban vette fel a Magyar–Szovjet Társaság nevet, mely 1953-ban már 1,3 millió taggal és nyolcezer helyi szervezettel rendelkezett. Az 1956-os forradalom idején megszűnt.
- ² A kiállításról hírt adott a *Fejérmegyei Néplap* szeptember 16-ai vasárnapi száma is. „A Szovjetunió 16 köztársasága” kiállítás a városi kultúrházban címmel. FmN 1951. szeptember 16. 6.

1952. évi dokumentumok

HATÁROZAT A MAGYAR TESTNEVELÉSI ÉS SPORTBIZOTTSÁG MUNKÁJÁNAK MEGJAVÍTÁSÁRA

[Székesfehérvár], [1952. január 7.]

Készült 15 példányban

Határozat az MTSB munkájának megjavítására

Az mb. 1952. január hó 7-én megtárgyalta az MTSB munkáját, és határozatot hozott a meglevő hiányosságok kiküszöbölésére.

Megállapította, hogy a megalakulás óta egyes területeken mutatkoznak eredmények. 14 450 dolgozó kapcsolódott be a MHK rendszerbe, 17 falusi sportkör megalakítása, a városi és falusi dolgozók mind nagyobb számban látogatták a különböző sporteseményeket [sic!].

Az eredmények mellett azonban komoly hiányosságok is vannak a megye sportmozgalmában. Sportmozgalmunkban önteltség mutatkozik, nem segíti kellő mértékben a munka különböző területein a termelést, a tervek teljesítését, nincs biztosítva a sportoló fiatalság politikai nevelése sem. Nem egy esetben a különböző [sportágak] vezetőségébe [sic!] befurakodott ellenség gátolja a sportmozgalom tartalmának megjavítását és annak kiszélesítését.

A hiányosságok kijavítására a következő feladatokat kell végrehajtani.

1. Ki kell szorítani az ellenséget a sportvezetés minden területéről, s azok helyébe politikailag megbízható párttag vagy pártonkívüli dolgozókat kell bevonni.

A III. 31-ig felfektetett nyilvántartás alapján az MTSB az illetékes üzemi, falusi alapszerv véleményének meghallgatása után június 30-ig távolítsa el az oda nem valókat. Az MTSB elnöke havonta [az] mb. szervezési osztályának rendszeresen számoljon be a fenti munkáról.

2. Az MTSB biztosítsa február 2-ig az mb. káderosztályának segítségével a hiányzó MTSB főelőadó, [a] móri MTSB elnök beállítását.

3. Az MTSB biztosítsa, hogy a sportkörök, szakosztályok politikailag megbízható vezetői, valamint a sportoló fiatalok vegyenek részt párt vagy tömegszervezeti oktatásban.

Az mb. agit. prop. osztálya II. 15-ig a járási pártbizottságokon keresztül biztosítsa, hogy a párttagok és tagjelöltek pártoktatásban, az üzemi pártonkívüli sportolók a SZOT sportszakosztálya által szervezett tömegoktatásban, a falusi párttagok és tagjelöltek pártoktatásban vegyenek részt. A pártonkívüliek oktatását az MTSB szervezte meg.

Az oktatásról az MTSB havonta egyszer tegyen jelentést az mb. agit. prop. osztályának.

4. A téli hónapokban a MOKÉP biztosítsa a szovjet és a népi dem. sportfilmek vetítését, és a filmelőadásokra az MTSB biztosítsa a sportolók szervezett kollektív megjelenését. A filmelőadásokat össze kell kapcsolni az [M]TSB-nak ismeretterjesztő előadásokkal.

5. A SZOT megyei tanácsa a „Sportolók harca a terv teljesítéséért” címmel üzemek között indítsanak versenyt, az üb.-ok pedig üzemeken belül egyéni versenyt a fenti címmel.

A falusi sportolók versenymozgalmát a megyei tanács illetékes osztályai szervezzék meg.

A fenti versenymozgalom nyilvánosságát a megyei sajtó biztosítsa rendszeres tudósításokkal. Az MTSB II. 20-ig sportolókból szervezzen 30–35 levelezőt ennek a feladatnak megoldására.

6. Az MHK-ban résztvevők létszámát 14 000 főről 1952 év végére 20–22 000 főre kell emelni. A DISZ és a SZOT valamint az MNDSZ az MHK rendszerrel kapcsolatban végezzen szervező és mozgósító munkát.

7. Biztosítani kell a minőségi sport további fejlesztését. Ezért üzeminkben fokozatosan ki kell építeni a minőségi szakosztályokat mint pl. Lokomotivnál: atlétika, teke, úszás, lövészet, birkózás stb. Székesfehérváron II. 10-ig létre kell hozni egy minőségi labdarúgócsapatot, és e célra a város különböző sportköreiből a legjobb labdarúgókat a kijelölt sportkörbe kell tömöríteni.
8. Szfvár. [M]TSB és a tanács népművelési osztálya a város sportoló ifjúságából szervezzen kultúr-csoportokat, és a kidolgozott műsortervezet szerint rendszeres sport- és kultúrelőadásokat a városi sportolók részvételével. A szervezés beindításának határideje II. 10.
9. A megyei néplap¹ javítsa meg sportrovatának munkáját. Rendszeresen foglalkozzon egy-egy sportesemény bírálatával. Közzöljön cikkeket a sportolók viszonyáról a termeléssel kapcsolatban. A szovjet sportolók munkájáról megjelenő könyvekből folytatólagosan írjon cikkeket.
10. A Szovjet-Magyar Barátsági Hónapokban központi előadóval, a különböző szakosztályok részvételével, szervezzen előadást a „Szovjet sport szerepe a kommunizmus építésében” címmel. Az előadásokat filmvetítéssel kell összekapcsolni.
11. A megyei pártbizottság szervezési osztálya havonta vegyen részt az MTSB ülésein.
12. A járási pártbizottságok a határozatok alapján február 28-ig tárgyalják meg a járásuk sportmozgalmát, az értekezleten vegyenek részt a járási, városi TSB elnökök.

MDP [Fejér] Megyei Pártbizottsága

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. január 7.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ A lap 1950. október 21-ig *Fehérvári Napló* majd *Fejérmegyei Néplap*, 1954. október 23-tól *Fejér Megyei Néplap* címen jelent meg. Fülöp 1965: 39.

101.

A MEGYEI BIZOTTSÁG SZIGORÚAN BIZALMAS LEVELE A JÁRÁSI
BIZOTTSÁGOKHOZ A MUNKAFEGYELEM KÉRDÉSÉBEN

Székesfehérvár, 1952. január 10.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1952. január 10.
22/5/23. Ha/Sné./1952. ikt. szám.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.

Tárgy: A megyei pártbizottság szigorúan bizalmas levele a pártbizottságokhoz

MDP Járási Pártbizottsága
Kerkovits Margit Elvtársnő
Adony

Kedves Elvtárs!

Az elkövetkezendő időben a munkafegyelem megsértőivel szemben a meggyőzés és nevelés mellett az eddiginél sokkal keményebb eszközökkel kell fellépni. Ezeknek a jövőbeni intézkedések egyik formája a bíróság elé állítás, mint ahogy ez a két munkafegyelmet súlyosan megsértő traktoros ese-

tében történt december 28-án, amikor a Legfelsőbb Bíróság 2–2 évre emelte fel az alsóbb bíróság döntését. Azokat a fegyelmet megsértő munkásokat, alkalmazottakat, akik nem kártevő szándékkal sértik meg a munkafegyelmet, javító-nevelő munkára fogják elítélni, melynek időtartama 1 hónaptól 2 évig terjedhet. Általában a munkafegyelem megsértője a munkahelyen marad, de 10-25%-kal csökkentik munkabérét. Ez a büntetési forma, ha a megbüntetett újból hanyagul dolgozik, megsérti a munkafegyelmet, börtönbüntetéssé változtatható át.¹

Az intézkedésekkel egyidejűleg az egyes minisztériumok is megszigorítják ellenőrzéseiket, és nemcsak az elkövetőt, hanem a fegyelmezetlenséget eltűrő vállalatvezetőket is felelősségre fogják vonni. Járási pártbizottságainknak a munkafegyelem további megszigorításáért életbeléptetendő, az eddiginél keményebb intézkedések bevezetésével az a feladatuk, hogy a pártszervezeteket úgy irányítsák, hogy ezeket az intézkedéseket politikailag megmagyarázzák a dolgozó tömegeknek.

A pártvezetőségek rendszeresen ellenőrzésk, hogy a vállalat és a műszaki vezetők hajtsák végre a kapott utasításokat, ne vegyenek fel munkakönyv nélkül dolgozókat, vagy a fegyelmi úton elbocsátottakat sújtó intézkedéseket hajtsák végre. A pártszervezeteknek mozgósítaniuk kell az öntudatos, legjobb munkásokat, elsősorban a kommunistákat a munkafegyelem megszilárdítására, lógósok, naplópók ellen. Hogy pártszervezeteink megfeleljenek a munkafegyelem terén eléjük állított követelményeknek, meg kell ismerkedjenek a munkafegyelemmel foglalkozó eddigi rendelkezésekkel.

Az állami vonalon életbelépő rendszabályok² mellett pártszervezeteink a fegyelmet sértő párttagokat szigorúan vonják felelősségre, valamint az olyan párttag vezetőket, akik szemet hunynak a hibák felett. A harcot elsősorban az önkényes kilépés, igazolatlan mulasztások és a bérfejelem lazítása ellen kell folytatni. Pártbizottságainknak nem szabad megtérniük, hogy ezekben párttagok és különösen az üzemi funkcionáriusok megalkuvó magatartást tanúsítanak.

A munkafegyelmet sértő és ezt eltűrő párttagokkal szemben esetenként pártfegyelmit kell indítani, és pártbüntetésben részesíteni az ilyen elvtársakat, a bíróság által elítéltekkel szemben minden esetben pártfegyelmit kell indítani.

Pártszervezeteink feladata, hogy a munkafegyelem megszilárdításának problémájával és a kommunisták szerepével a munkafegyelem megszilárdításában rendszeresen foglalkozzanak taggyűléseken, pártcsoport-értekezleteken. Ellenőrizzük, hogy január 3-tól 12-ig az üzemi termelési és január 3-tól 15-ig az ág-ok ÁMG-ok e célból összehívott értekezletén ismertessék ezeket a kérdéseket és a Legfelsőbb Bíróság dec. 28-i ítéletének indokolását.

Az értekezleten meg kell tárgyalni a munkafegyelem helyzetét az üzemekben, meg kell határozni a teendőket a munkafegyelem megszilárdítására, és a dolgozók maguk követeljék a fegyelmezetlenség felelősségre vonását. Egyes ritka, kirívó esetekben a felsőbb pártszervek engedélyével társadalmi bíróságot is lehet szervezni.

Meg kell javítani a politikai felvilágosító munkát a munkafegyelemmel kapcsolatban, különösen az új munkások, fiatalok és nők között. A régi legjobb munkások segítsék az újakat ahhoz, hogy fegyelmezett, jól teljesítő munkásokká váljanak.

Komoly figyelmet kell szentelni a Deák-féle³ kezdeményezésnek: a művezetők tegyenek felajánlásokat a vezetésük alatt álló részleg fegyelmének megjavítására.

A DISZ mozgósítsa a fiatalokat a fegyelmezetlenség ellen, szervezzen példamutató ifjúsági brigádokat. A szakszervezetek a termelési értekezleteken súlypontba állítsák ezt a kérdést, szervezzenek tömegmozgalmakat a munkafegyelem megjavítására. A munkafegyelem megszilárdítása érdekében most hozott erősebb intézkedések megkövetelik, hogy ne kampányszerűen foglalkozzanak pártbizottságaink és üzemi pártszervezeteink ezzel a munkával. Állandó feladatként az 1952. évi terv egyik legfontosabb kérdéseként kell kezelni a munkafegyelem megszilárdítását. E kérdésben történő alapvető változás is biztosítéka legyen ez évi tervünk teljesítésének, illetve túlteljesítésének.

Elvtársi üdvözléssel:

Sebes Imre
(Sebes Imre)
megyei titkár

Halmi Ferenc
(Halmi Ferenc)
m. szervező titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/181 ö. e. Saját kezű aláírásokkal, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Fejér megyei bizottsága felirat olvasható.

-
- ¹ A korszak új munka törvénykönyve 1951. február 1-jén lépett érvénybe. Ez alapján illetve többek között az 1950. 4. tvr. (tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről) alapján léptek fel az önkényesen kilépők illetve a munkafegyelmet megsértők ellen. Czetz 2007.
- ² Április 24-én jelent meg az 1009/1952. számú minisztertanácsi határozat, amely – többek között – a tsz-eken belüli munkafegyelmi kérdésekkel foglalkozott. 1009/1952. (IV. 24.) számú minisztertanácsi határozat a termelészövetkezetek gazdasági megszilárdításáról és munkafegyelmének megerősítéséről
- ³ Deák János Kossuth-díjas (1952) esztergályos művezető munkafegyelmet megszilárdító mozgalma.

102.

BESZÁMOLÓ AZ 1952. TERVÉV ELŐKÉSZÍTÉSÉRŐL ÉS A MUNKAFEGYELEM
MEGSZILÁRDÍTÁSÁRÓL A BÁNYÁKBAN

[Székesfehérvár], 1952. január 14.

Készült 12 példányban

Szigorúan bizalmas:

1952. január 14.

Előadó: Halmi Ferenc elvtárs

Beszámoló az 1952. tervév előkészítése és a munkafegyelem megszilárdításáról bányáinknál

A megyénk területén lévő bányauzemeink a bauxitbányák kivételével 1951. évi tervüket nem tudták teljesíteni.¹ pusztavámi szénbánya évi tervét 84,6%-ra, a kisgyóni bányauzem 88,7%-ra teljesítette csak a tervét. A tervteljesítés lemaradásának fő oka a munkafegyelem lazasága, későn járók és igazolatlan távolmaradók nagy létszáma pl. Pusztavámon [az] 1951-es tervémben 4668 igazolatlan hiányzás volt, és csak december[ben] 658-an hiányoztak igazolatlanul. A munkafegyelem lazasága adódott abból is, hogy a műszaki vezetők és szakvezetők nem léptek fel kellő eréllyel, és nem vették fel a harcot a munkafegyelem lazítók és igazolatlanul mulasztók ellen.

A munkafegyelem megszilárdítása, az igazolatlan hiányzások megszüntetése érdekében pártszervezeteink részéről hiányos volt a politikai felvilágosító munka, de ugyancsak elhanyagolták az ellenőrző munkát a tervteljesítéssel kapcsolatban. Nem irányították eléggé az üzemi bizottságok munkáját a termelésre és a versenyszervezésre, sok esetben a szakszervezet helyett a párt végezte a munkaverseny szervezését, a szakszervezet feladatainak jó részét. Üzemi bizottságaink, azért mert pártszervezeteink nem irányították és ellenőrizték eléggé munkájukat, főleg csak a szociális juttatások és egyéb jóléti kérdésekkel foglalkoztak, elhanyagolták a termelékenység emelését és a munkaverseny szervezését. Az üb. nem fordított gondot a verseny nyilvánosságára, az élenjárók népszerűsítését elhanyagolta, nem foglalkoztak azzal, hogy a sztahanovisták, élenjárók átadják módszereiket a gyengén teljesítőknek.

Gátolta a terv teljesítését a műszaki előfeltételek hiányos biztosítása, pl. a pusztavámi bánya XX. ereszei mező fenntartási munkáinak elhanyagolása folytán napi 130-140 csillés teljesítés helyett, csak 65-70 csillés teljesítést értek el. Vagy Kisgyónban, ahol a tervteljesítést nagyon hátráltatta a szállítóberendezések fenntartásának elhanyagolása és a szén, amely a felszínen lett tárolva, akadályozta a termelést. Fenti hibák és hiányosságok s a lemaradások behozása terén az utóbbi hónapokban mutatkozott javulás, különösen december hónapban, Rákosi elvtárs tatabányai beszéde után.² Úgy Pusztavámon mint Kisgyónban és a többi bányaüzemeknél, és fokozottabb harcot folytattak az igazolatlan mulasztók, notórius lógók és munkafegyelem lazítók ellen. A dolgozók követelésére minden bányaüzemnél több munkafegyelem lazítót és notórius lógót bocsátottak el. Ez azt eredményezte, hogy némileg emelkedett a termelés az előző hónapokhoz viszonyítva.

Pusztavámon novemberben 79,5%, decemberben 82,3%, kisgyóni bányánál novemberben 70,7%, decemberben 81,6% volt a havi tervteljesítés, ami az elmaradott szénmennyiséggel együtt értendő. A termelés emelkedett, de az igazolatlan mulasztók száma nem csökkent, hanem nőtt. Pusztavámon novemberben 393 műszak, decemberben 417 műszak, Kisgyónban novemberben 377 műszak, decemberben 517 műszak esett ki igazolatlan hiányzás miatt. Ez a jelenség azt mutatja, hogy a munkafegyelemért való harcot kampányfeladatként kezelték, és megelégedtek azzal, hogy 2-3 esetben [a] dolgozók kivetették maguk közül [a] notórius fegyelembontókat. Nem kötötték össze az ilyen röpgyűlések szervezését politikai felvilágosító munkával. Nem mozgósították eléggé a népnevelőket, és nem magyarázták meg eléggé a dolgozóknak, hogy milyen óriási kárt okoztak az igazolatlan hiányzások a szoc. építésében. Főleg ez okozta, hogy a lemaradást behozni nem tudták, a két bánya több vagon szénnel maradt adósa népgazdaságunknak. Az 1952-es tervében a termelés nem emelkedett, hanem csökkent. Míg az 1951. december havi 73 vagonos előirányzatot Pusztavámon 82,3%-ra teljesítették, addig az 1952. I. havi 60 vagonos előirányzatot 95,6%-ra teljesítették a hónap első 7 napjában. kisgyóni bánya az 1951. december havi 125 vagon előirányzatot 81,6%-ra teljesítette, az 1952. I. havi tervét 90 vagonos előirányzat mellett 98,5%-ra teljesítette. Ez vagontételben azt jelenti, hogy Pusztavámon decemberben 60,7 vagont termelt havi átlagot, addig 1952. januárban 57,36 vagon a havi átlag termelése, az eddigi ütem szerint rosszabb, [mint] januárban 3 vagonnal.

Kisgyónban: míg december hónapban az átlag termelés 115,87 vagon volt, addig januárban 88,65 vagon a havi átlagtermelés, rosszabb lett 27 vagonnal. Kisgyónban a 27 vagonos lemaradásnak egyik döntő oka az, hogy a tröszt megalakulása után³ kb. 80-100 bányászt áthelyeztek Várpalotára. Másik oka a januári lemaradásnak, hogy sem Kisgyónban, sem Pusztavámon nem volt elég alapos az előkészület a műszakiak részéről az 1952-es tervére. Pl. Pusztavámon György üzemvezető főmérnök elvtárs január első két napján egyszer volt lent a bányában, tehát a műszaki vezetők nem tesznek meg mindent a jelenlegi kisebb előirányzat mellett annak érdekében, hogy a később felemelendő előirányzat teljesítésére a feltételeket megteremtsék.

Mutatkozik némi javulás a feltérési munkák terén Pusztavámon. Új légvágatok kihajtásán dolgoznak, és több munkahelyen, ahol eddig [a] levegőellátás rossz volt, mesterséges légjáratot csináltak ventilátorok beszerelésével. A már nem megfelelő vitlak⁴ helyett vég nélküli kötélpályát készítenek, vagyis építenek. A kisgyóni bányában is, ahol a levegőellátás szintén nem volt kielégítő, új légvágatokat létesítenek. Az eddig használaton kívül lévő kombájnokat üzembe helyezik Pusztavámon a feltérésnél, és így a feltérési munkákat meggyorsítják. Ezek az előkészületi munkák, ha következetesen és jól végzik az első negyedévi tervek teljesítéséhez nagyban hozzá fognak járulni.

A gánti bauxitbányában eddig nagy lemaradás van. Lemaradásnak egyik okozója a szállítási nehézség. Egy új bagger⁵ használaton kívül van, mert nincs hozzá gépkezelő. A felemelt tervük teljesítéséhez ígéretet kaptak az elszállításához szükséges 30 darab vagonra és 3 darab mozdonyra, de ezeket

még a mai napig sem kapták meg. Ezen hiányok miatt az 1952. évi január havi tervüket az első 8 napon csak 58,83%-ra teljesítették. Ehhez hozzájárul még a munkafegyelem lazasága is. Előfordul az, hogy a fékesek leugranak a vonatról szállítás közben és hazamennek, mert lejárt a műszak. Ha esik az eső több fékes nem megy műszakra, mert nem biztosít az üzem esőköpenyt a fékeseknek.

Pusztavámon a munkafegyelem némileg javult, 1951. decemberben az átlagos hiányzás napi 17 műszak volt. 1952. januárban napi 2 műszak volt átlagban az igazolatlan hiányzások száma. Balinkai Mintabányában 1951. decemberben összesen 16 hiányzás volt, 1952. januárban, első 8 napjában összesen 2 műszak. Gánti bauxitban 1951. decemberben összesen 79 igazolatlan hiányzás volt, 1952. január első 8 napján összesen 12 műszak hiányzott igazolatlanul.

A munkafegyelem megszilárdítását elősegíti az is, hogy a bányák vezetőségei megírják a mulasztók hozzátartozóinak, hogy mit veszít a dolgozó egy mulasztás után, ismertetik a párt és kormány határozatait a dolgozókkal, hogy milyen büntetést kap, aki a munkafegyelmet lazítja. Ezeket a határozatokat a bányavezetőség alkalmazza is. Pl. Kisgyónban volt olyan nap, hogy 30 dolgozót is megbüntettek igazolatlan hiányzásért. Előadásokon, csasztuskákban, faliújságokon keresztül pellengérezik ki a munkafegyelem lazítóit.

A terv minden bányánál egyénekre van felbontva és Kisgyón kivételével ismertetve is lett. A dolgozók tudják, hogy műszakonként hány csille, vagy köbméter anyagot kell kitermelni. A dolgozók hangulata jó, bizakodva néznek a tervév elé, sőt azt mondják, ha a műszaki feltételeket biztosítják, túl is fogják azt teljesíteni.

A toborozott és új munkásokkal való foglalkozás terén is tapasztalható némi javulás. Egyre több vájár ismeri fel az új munkásokkal való foglalkozás jelentőségét a termelés emelésében. Ehhez hozzájárul a kormánynak az a rendelete, amely előírja, hogy annyi 10%-os bérpótlékot kap a vájár, ahány új munkást tanít be. A párt és a szakszervezet is fokozottabb mértékben foglalkozik az új dolgozók politikai és szakmai nevelésével. De ezen a vonalon még nagyon sok a tennivaló, még nagyobb mértékben kell bevonni az új dolgozók tömegeit az oktatásba.

Az 1952-es terv teljesítéséhez javítani kell a műszakiak, a párt és az üb. közötti kapcsolatot. Vannak üzemek, ahol ez a kapcsolat nem kielégítő és gátolja a tervek teljesítését. Pl. Pusztavám[on] Lepsényi elvtárs, az üzemi pártszervezet titkára még mindig nem változtatta meg helytelen magatartását a műszakiakkal szemben. Idejének egy részét azzal tölti, hogy indokokat keres arra, hogy az üzemvezető mérnököt támadja. Pl. legutóbb a rendőrségen bejelentette, hogy lefaragja a munkások bérét. Ezt főleg azért teszi, mivel a mérnök rámutatott hibáira és ezeket a hibákat jelentette a felsőbb szervek felé is. A szakszervezet felé a nevelés helyett a parancsolgatás módszerét alkalmazza.

Gánton sem a pártszervezet, sem a szakszervezet nem vet fel problémát a műszaki vezetők felé, ez megmutatkozott az 1952-es terv ismertetésénél is. A műszaki vezetőség úgy vetette fel, hogy a terv nem teljesíthető, mert az igen feszített, és sem megfelelő számú gép, sem munkaerő nem áll rendelkezésre. Az üzemvezetőnek [a] munkaerőhiánnyal kapcsolatban az a véleménye, hogy nem kifizetődő a munkás toborzás, mert munkáslakást és üzemi konyhát kell építeni. A párt és az üb. vezetőség beleegyezett abba, hogy ne toborozzanak. Ennek okát abban látom, hogy a pártvezetőséget a jb. elhanyagolja, a párttitkár és az üb. titkár pár hete végzi a titkári teendőket, nincs kialakult munkamódszere a vezetőségnek. Nem tanulmányozzák alaposan a tervet, és beleestek a műszaki vezetés uszályába.

Balinkán a tervteljesítést gátolja a hiányos műszaki felszerelés, amelyet hosszú idő óta a Beruházási Vállalat nem szállít le, különösen a szállító berendezés hiányos. Ezekből a hiányosságokból állandó nézeteltérések vannak a Mélyépítő Vállalat és a bánya üzemvezetősége között. Ez különösen a bányából történő fa szállításnál mutatkozik meg. A felvonó hiányos felszerelése folytán, a fel- és leszállítás igen lassan megy. Mindkét vállalat ezen szállít, és állandó nézeteltérés van, mert a termelés

sokkal gyorsabb, mint a szállítás. Emiatt naponként a termelésben több órás kiesés van. E miatt a hiányosság miatt januári tervüket sem tudják teljesíteni. Ugyancsak hiányosság van a közlekedés terén is, különösen a Mélyépítő Vállalatnál. A szükséges 3 autó helyett csak 2 van és ez meg nem elég a munkások munkahelyre, illetve hazaszállítására.

A Deák- és a Róder-féle⁶ mozgalom kezdeti állapotban van, a műszakvezetők még mindig nem lépnek fel kellő eréllyel a fegyelemlazítókkal szemben, nem élnek a kormányuk által részükre biztosított jogaikkal. Pl. Pusztavámon előfordult, hogy a dolgozók munka közben csoportosan leülnek beszélgetni, és a felügyelet elnéz e felett.

A termelési értekezleten kijöttek a hibák és hiányosságok, bár az értekezletek több üzemnél igen gyengén voltak megszervezve, és emiatt azok látogatottsága és aktivitása gyenge volt. Az értekezletek különösen Kisgyón és Gánt bányáknál voltak a leggyengébbek. Kisgyónban volt olyan értekezlet, amelyet a felszállóknak szerveztek, ahol egy-egy 150-200 fővel dolgozó műszakból 30-40-en jelentek csak meg. Amikor az értekezletet a leszállóknak tartották, akkor pedig az értekezleten a leszállás miatt nem voltak hozzászólások, mert hosszabb időkiesést jelentett volna a munkából. Jó volt az értekezlet Balinka bányánál a 3 értekezleten 30 hozzászólás volt. Keményen bírálták a műszaki vezetést, az üb.-ot és követelték, hogy biztosítsák a műszaki előfeltételeket. Hangsúlyozták, hogy akkor a tervet tudják teljesíteni, és tudnak terven felül is vállalásokat tenni. Pusztavámon is több hozzászóló foglalkozott a hibákkal és hiányosságokkal és az igazolatlan mulasztók elleni harccal. Itt tettek konkrét felajánlást Rákosi elvtárs 60-ik születésnapjára, csatlakoztak a Könnyűipari Szerszámgépgyár kezdeményezéséhez, és egyénenként is több vállalat történt. Fokozott népművelő munkával és a kommunisták példamutató szerepének érvényesítésével pártszervezeteinknek tovább kell szélesíteni a felajánlásokat, mert eddig a dolgozóknak csak igen kis része tett felajánlást. De hogy [a] gyenge előkészítés mellett is voltak felajánlások, ez mutatja bányászaink szeretetét Rákosi elvtárs iránt.

Az 1952-es terve teljesítésében, annak biztosításának érdekében, meg kell javítani a kapcsolatot a párt, szakszervezet, műszaki vezetők és a dolgozók között. Meg kell javítani a politikai felvilágosító munkát, és állandó, sokkal fokozottabb harcot kell indítani a munkafegyelem-lazítókkal szemben. Az eddigiekénél jobban kell kihasználni a gépeket, nem engedhető meg az, hogy három szénbányában 5 szénkombájn kihasználatlanul vagy üzemeltetés nélkül álljon. A Balinkai Mintabányánál két kombájn van kint a külszínen, mert nincs biztosítva megfelelő hely, ahol dolgozzanak. A többi bányánál Pusztavám[on], Kisgyónban nem szénfejtésre, hanem meddő termelésre használják a kombájnt azzal az indokkal, hogy a kombájn porrá töri a szenet, és hogy nincs gépkezelőjük.

A pártszervezet és a műszaki vezetés nem vette fel a harcot a helytelen nézet ellen. A jelenlegi munkafegyelem, a gépek gyenge és hiányos kihasználása, az egyszemélyi felelősség fokozottabb érvényesítése, politikai nevelőmunka megjavítása nélkül nincs biztosítva a tavalyi lemaradás behozása és ezzel együtt az 1952-es terv teljesítése.

Járási pártbizottság is többet kell, hogy ellenőrizze a bányák üzemi pártszervezeteinek munkáját, a tervteljesítés emelkedését, mozgósítsa a párt és szakszervezet is a műszaki vezetőket a hibák kijavítására.

A januári taggyűlések egyik napirendi pontja legyen az 1952-es terv kérdése, és ezen belül főként a munkafegyelem megszilárdításával foglalkozzanak. Pártnapon, pártcsoport-értekezleten vessék fel a hibákat és mutassák meg a kijavítás módját.

m. párt és tömegszervezetek osztálya

- ¹ A gánti bauxitbányában az 1949. decemberi tervelőirányzat az 1951-es évre 100 ezer tonnát, Iszkaszentgyörgyre 215 ezer tonnát írt elő. A többszöri módosítások után a végleges tervelőirányzat Gántra 270 ezer tonnát, Iszkaszentgyörgyre 270 ezer tonnát írt elő. A ténylegesen kitermelt érc mennyisége Gánton 329 393 tonna, Iszkaszentgyörgyön 272 645 tonna volt. Kovács–Nemesi–Örsi 1976: 91–95.
- ² Rákosi Mátyás 1951. október 21-én Tatabányán, az országos bányáskongresszuson beszélt. A beszéd megjelent: Rákosi 1953.
- ³ A bányaiüzemek szervezeti szempontból 1946. június 25-től a Magyar Állami Szénbányászati Rt. (MÁSZ) kezelésébe tartoztak. 1948. szeptember 1. és 1952. március 1. között Szénbányászati Nemzeti Vállalatok működtek, 1952. március 1-jétől alakultak meg a Szénbányászati Trösztök, köztük a Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt is. Benke (szerk.) 1996.
- ⁴ Vitla: csörlő, kézi illetve gépi erővel működtetve.
- ⁵ Kotrógép.
- ⁶ Deák János Kossuth-díjas (1952) esztergályos művezető munkafegyelmet megszilárdító mozgalmáról és Röder Béla Kossuth-díjas (1952) esztergályos sztahanovista munkamódszerének átadásáról van szó.

103.

BESZÁMOLÓ A FALUSI AGITÁCIÓS MUNKÁRÓL

[Székesfehérvár], 1952. január 21.

Készült: 12 példányban

Szigorúan bizalmas!

Előadó: Szücs Imre elvt.

1952. január 21.

Beszámoló a falusi agitációs munkáról

A Politikai Bizottság 1951. december 20-i értekezletén értékelte a falusi agitációs munkát, és megszabta az agitációs munka tartalmi és szervezési feladatait.¹ Azt megelőzően a Politikai Bizottság 1950. novemberi határozata óta meggyénkben a falusi agitációs munkában mutatkozik javulás. Párt-szervezeteink munkájában főleg az utóbbi hónapokban kezd nagyobb helyet elfoglalni az agitáció. A legtöbb községben (elsősorban a szövetkezeti községekben és nagyobb községekben) pártszervezeteink létrehozták az egységes népnevelő csoportot. A népnevelők soraiban a legtöbb esetben a kötelezettségüket, mezőgazdasági munkájukat becsületesen, példamutatóan teljesítő dolgozó parasztok kerültek, így javult a népnevelő hálózat szociális összetétele is, azonban még mindig nem kielégítő, mert a lakosság összetételéhez hasonlóan aránytalanul sok az alkalmazottak száma. De hiba az is, hogy a szocialista szektorok politikailag fejlett káderei, gépállomások, állami gazdaságok vezetői nem kapcsolódnak be a népnevelő munkába.

A népnevelő munka irányítását ma már a legtöbb községben a párttitkár elvtársak végzik (ill. az egységes falusi párttitkár és a vezetőség). Azonban a nagyobb számú, egységes népnevelő kollektíva összefogását, instruálását még nehezen tudják elvégezni. Ehhez hozzájárult az is, hogy a vezetőségek újráválasztása, az egységes falusi vezetőségek létrehozása során nagy számmal kerültek új funkcionáriusok a vezetőségekbe, és ezeknek az elvtársaknak nagy része kevés tapasztalattal rendelkezett. A járási pártbizottságok sem helyeztek súlyt a megfelelő instruálásra.

Az egységes népnevelő kollektíva létrehozása óta csak részben történt meg a népnevelők területi beosztása, egy sor helyen (pl. Perkáta, Seregélyes, Rácalmás) nincs meg a rendszeres egyéni agitáció egyik fontos előfeltétele, a népnevelők állandó területi beosztása. Ezáltal az agitátorok munkájának az ellenőrzése is nehezebbé válik. Az agitációs munkánk leggyengébb része a népnevelők politikai

felkészítése, instruálása, megfelelő érvek hiánya. A legtöbb községben megtartják kéthetenként (de van egy sor hely, ahol egyhetenként) a népnevelő értekezleteket. De ezek az értekezletek politikai, eszmei tartalma a legtöbb esetben nem kielégítő. Előfordult még [a] függetlenített, egységes falusi párttitkár elvtársnál is (pl. Polgárdin), hogy az előadást az előre elkészített beszédvázlatból mechanikusan felolvasta, elvonatkoztatva a község problémáitól. Úgyhogy a népnevelő értekezletnek inkább pártnap jellege volt.

Sok helyen elhanyagolják a nemzetközi események rendszeres feldolgozását is. Így azután a népnevelők nem képesek állandó egyéni agitációt végezni. A népnevelő értekezleteken a hibák mellett azonban eredmény az, hogy gondot fordítanak a tapasztalatcserére, elmondják egymásnak a jó módszereket, bevált jó kezdeményezéseket. (Pl. Alapon, Lajoskomárom[ban], Zámolyon, stb.)

A népnevelők általában nagyobb számmal vannak bevonva a pártoktatásba, mint az elmúlt évben, de hiba az, hogy egyes alapszervezetek nem vonják be a politikai iskola hallgatóit a rendszeres népnevelő munkába. Politikai iskolákon az agitációs munka segítésére feldolgozták Rákosi elvtárs november 30-i beszédét,² és az új begyűjtési rendeletet³ a legtöbb politikai iskolán megvitatják.

Megyénkben – egyes községekben – mutatkozott olyan jelenség, hogy a tanácsok az állami intézkedéseket a népnevelők munkájával akarták pótolni. Az állammal szembeni kötelességüket nem teljesítő, ellenséges beállítottságú egyénekhez is a népnevelőket küldték. Pl. Adonyban Posch Ádám közismerten nyílt ellenséges magatartást tanúsító középparaszthoz (rokonai volksbundisták voltak) a népnevelőket küldték el, hogy az elmaradt begyűjtési kötelezettségét teljesítsék vele. Posch a népnevelőkre baltát fogott. Az ehhez hasonló esetek következtében azután a népnevelők fenyegetésekbe kezdtek, így akartak eredményt elérni. Pl. Martonvásáron a népnevelők kijelentették, ha nem adja be az illető dolgozó paraszt a terményét, akkor házkutatást tartanak nála.

Az egyéni agitáció egyik legnagyobb hiányossága a kampányszerűség, ezt még a mai napig sem tudtuk teljes mértékben felszámolni. Mivel az egyéni agitációt főleg csak a kampányok idején tudunk kifejteni, a kampányok közötti időben a népnevelők nem végeztek rendszeres munkát, így egyre nagyobb teret engedtünk a csoportos agitációnak, ami megyénkben jól bevált és eredményes agitációs forma.

A kisgyűlések mellett kifejlődött a tanyázó esték tartása. A tanyázó estéket a község legjobb előadói tartják, a párttitkár elvtárral szoros kapcsolatot tartanak fenn, és rendszeresen megbeszélik a kisgyűlések feladatát. Az előadók mellé beosztanak népnevelőket, egy szervezőt, akik segítenek a vitát levezetni, a tanyázó kisgyűléseket politikailag tartalmassá tenni. Ezzel a módszerrel szervezik a legtöbb helyen a tanyázó estéket. Nagy eredményeket értünk el Lajoskomáromban, Pusztavámon, Isztiméren, stb. községekben.

A tanyázó esték eredményei a begyűjtés alatt is, különösen a kukorica-begyűjtésekor voltak jelentősebbek. A tanyázó esték jól mozgósították a dolgozó parasztokat a kukorica-begyűjtés teljesítésére. Az élenjáró községekben, pl. Lajoskomáromban, Pusztavám, Ráckeresztúr, Pusztaszabolcs, Mezőszentgyörgy, stb. elsősorban a tanyázós estékkel érték el eredményeiket, Ráckeresztúron pl. olyan nagy az érdeklődés a tanyázó esték iránt, hogy sok esetben nem férnek el még két helyiségben sem, nyitva tartják a konyha- és szobaajtókat, úgy hallgatják az előadót. Sárosd községben a dolgozó parasztok már a múlt héten kérték a párttitkár elvtársat, hogy tartsanak kisgyűléseket az új begyűjtési rendeletről.

Komoly eredmények mutatkoznak már a begyűjtési rendelet ismertetésének első napjaiban is. Mind a tanyázó estéken 20-25 dolgozó paraszt vett részt, ahol szemináriumszerűen vitatták meg az új begyűjtési rendeletet. A pusztaszabolcsi tanyázós estén jelen lévő dolgozó parasztok között számosan tettek felajánlást Rákosi elvtárs 60. születésnapja tiszteletére. Sente István dolgozó paraszt felajánlotta, hogy egész évi marhahús és tojás beadási kötelezettségének eleget tesz március 9-re.

Simon Györgyné baromfi és tojásbeadásának az első negyedévi részét teljesíti. A tanyázó estéken résztvevő legtöbb dolgozó paraszt helyeselte az új begyűjtési rendeletet. Ráckeresztúron pl. a dolgozó parasztok felszólalásaikban elmondták, hogy össze sem lehet hasonlítani a mostani szép életüket a felszabadulás előttivel, amikor a Dréher uradalomban a végtelenségig ki voltak zsákmányolva.

Pusztavámon a dolgozó parasztok elmondták, hogy most időben megismerik az új rendeletet, van mód és lehetőség a felkészülésre. „Nekünk elsősorban azt kell termelni – mondták – amire az államnak szüksége van.”

Az elmúlt hónapokban megtartott tanyázó estéken a begyűjtési rendelet ismertetésénél voltak ellenséges hangok is. A jelenlévő dolgozó parasztok ezt leszerelték. Benda nevű dolgozó paraszt felvetette, hogy őneki nem telik ruhára. Galambos nevű dolgozó paraszt azt mondta, hogy azért nem telik, mert „egyszerre akarsz venni lovat, tehenet és ruhát”. Általában a csoportos agitáció egyik legnagyobb pozitívuma, hogy a dolgozó parasztság között jelentős mértékben kifejlődött az a mozgalom, hogy a kötelezettségüket teljesítő dolgozók megbírálják a fegyelmezetleneket, a kötelezettségüket hanyagul teljesítőket.

Kifejezi a dolgozó parasztok érdeklődését pl. az, hogy a múlt héten megtartott mintanépmelőlő értekezleten Lajoskomáromban 400, Polgárdin 120 dolgozó paraszt vett részt. A kisgyűlések tartása során egy sor önálló kezdeményezés fejlődött ki az alapszervezeteinknél. Számtalan esetben maguk a pártszervezetek a felsőbb pártszervek utasítása nélkül tartanak tanyázó estéket, maguk határozzák meg, hogy miről. Pl. Előszállás községben a tszcs-fejlesztésről tartottak tanyázó kisgyűléseket. Azokat a tszcs-tagokat választották ki előadóknak, akiknek a legtöbb munkaegységük volt a csoportban. Elmondták a kisgyűléseken, hogy mit kerestek, és összehasonlították azzal a cselédsorral, amit Hagyó Kovács Gyula idejében éltek. Ezen kívül elmondták, hogy mennyivel könnyebb gazdálkodni csoportban, pl. ha ott elhullik egy-két állat, azt meg sem érzik, de ha egy egyénileg dolgozóval történik ez meg, akkor [az] nagy csapást jelent.

Az elmúlt héten pl. Visinszkij⁴ elvtárs beszédéből tartottak felolvasást. Vagy sok helyen megtárgyalták Rákosi elvtárs felszólalását, amely a Termelőszövetkezetek és Gépállomások Országos Tanácskozásán hangzott el. Hiányosság azonban, hogy a kisgyűlések előadói nem kapnak megfelelő módszerbeli segítséget, sok esetben előfordul, hogy csak a kisgyűlések tartásáról kapnak utasítást.

Az agitáció harciasságában vannak komoly hiányosságok. Sok esetben későn reagál az ellenség által bedobott rémhírekre. Ennek tudható be, hogy december végén az ellenség által elterjesztett sertésnyúzási és egyéb rémhírek hetekig tartották magukat, és számtalan dolgozó paraszt levágta a még félig hízott sertését. A százforintosok lebélyegzésének rémhírét is sok dolgozó elhitte. Mezőszilason pl. a szerződésre beadott hízók árának kifizetésekor több dolgozó paraszt nem akarta elfogadni a százforintosokat. Lepsényben pl. az elmúlt hónapba az egyik népmelőlő értekezleten ismertették az adózással és a begyűjtési hátralékosokkal kapcsolatos tennivalókat, a népmelőlők maguk is siránkozásba estek bele, arra hivatkoztak, hogy a dolgozó parasztból az idén már nem lehet sem adót, sem terményt begyűjteni.

Meg kell azonban említeni, hogy volt pár hely, ahol eredményesen harcoltak a népmelőlők a rémhírek és rémhírterjesztők ellen. Ráckeresztúron pl. leleplezték egy volt kocsmáros, aki 14 db százforintost vitt a postára felváltani. Kisgyűléseket tartottak a faluban, és név szerint kihozták, hogy az illető volt kocsmáros ellensége a népnek, és aki elhiszi a rémhírt, az az ellenséget követi. Ezen kívül kidobolták ezt is a faluban, Kiskarácsonyban úgy magyarázták a népmelőlők a sertésnyúzás rémhírét, hogy ezzel az ellenség csökkenteni akarja az ország zsírmennyiségét azért, hogy ne valósuljon meg a zsír felszabadítása, vagyis az, amit Rákosi elvtárs megígért. Az ellenség elleni harc egyik jó megnyilvánulása az is, hogy Enyingen a dolgozó parasztok feljelentették a kulákok terményét eldugdosó parasztokat.

A szocialista szektorban a felvilágosító munka főleg brigádonként folyik, de ezen kívül a területen (községekben) is végeznek népnevelő munkát. Az alsócikolai tszcs-ben kevés a munkaerő, szükség volt a női dolgozókra is. Az ellenség azt hírsztelte, hogy az a férfi, aki nem tudja a saját munkájával eltartani a feleségét, az vágja le a kezét. A népnevelők harcba szálltak az ellenség agitációjával, emlékeztették a tszcs-tagokat arra az időre, amikor egyéni gazdák voltak és a feleségük is velük dolgozott. Összehasonlításokat tett, hogy mennyit keres az a család, ahol a feleség is dolgozik, és mennyivel maradnak el azok, ahol csak a férj vesz részt a tszcs munkáiban. A népnevelők felvilágosító munkája itt eredményre vezetett. A szoc. szektorokban az eredmények mellett egyik komoly hiányosság, hogy keveset foglalkoztak a munkafegyelem agitációjával.

A megyei pártbizottság és a járási pártbizottság munkája

Az mb. agit. prop. osztálya az utóbbi időben több kezdeményezéssel, jó módszerrel elősegítette a népnevelő munka eredményességét. Pl. az új begyűjtési rendelet megjelenése után négy nap múlva összehívtuk járásonként minden község (alapszervezet) legjobb népnevelőjét, és az mb. egyik funkcionáriusa segítségével először népnevelő tapasztalatcsere értekezleteket tartottunk, majd utána ismertettük az új begyűjtési rendeletet, annak politikai kérdéseit. Utána megszerveztük minden községben, először a pártvezetőségét, az aktívák és a népnevelők részére a rendelet feldolgozását, majd pedig a tanyázó estékhez hasonlóan szemináriumszerűen a rendelet ismertetését a dolgozó parasztok között.

Ezen kívül minta-kisgyűléseket és népnevelő értekezleteket tartottunk. Osztályunk mindegyiken részt vett, ill. mint előadók tartottuk meg. Az itteni tapasztalatokat azután úgy a sajtóban, mint a megyei népnevelő füzetben általánosítjuk. Osztályunk aránylag sok írásos – benti munkát – végzett, ennek kiküszöbölésére irányt vettünk. Az utóbbi időben a munkatárs elvtársak többet tartózkodnak vidéken, és módszerbeli segítséget is adnak a járási pártbizottságoknak és alapszervezeteknek, de ez a gyakorlati munka még mindig kevés. Gyenge az információs munka, és nem egy esetben előfordul, hogy az agit. prop. osztály későn szerez tudomást az ellenség különböző mesterkedéséről (legutóbb pl. a sertések levágásával és a 100 Ft-osokkal kapcsolatos rémhírről), és így késett az intézkedés.

Munkánk során elhanyagoltuk a pártnapokat, nem nagy gondot fordítottunk az előadók felkészítésére és a pártnapok megszervezésére, úgyhogy azon minél több párton kívüli és egyénileg dolgozó paraszt is részt vegyen. December hónapban már ezen a területen is változás állt be, mert úgy az mb., mint a jb.-ok funkcionáriusai, ezen kívül a megye legjobb előadói be lettek osztva pártnapi előadónak. Egyben külön előadói értekezleten gondoskodtunk a felkészítésükről.

A jb.-nál kevés a kezdeményezés, nehezen tud kifejlődni a járások sajátos agitációs munkája. A jb-re még mindig nagymértékben fenn áll a PB 1950. novemberi határozatának a megállapítása, hogy főleg szervezési munkát végeznek, sok esetben politikai tartalom nélkül, de sok esetben elhanyagolják még a szervező munkát is.

A megyei sajtónk egyre nagyobb segítséget ad a népnevelő munkának. Segíti felhasználni a jó tapasztalatokat, módszereket. Nyújt agitációs érveket a népnevelőknek. Ez több esetben a párttitkár elvtársaknak nagy segítséget nyújtott a népnevelő értekezletekre való felkészüléshez (pl. Dég községről szóló cikk). Hiba azonban, hogy a sajtó munkatársai nem hozzák fel a területen tapasztalható jó módszereket.

megyei agit. prop. osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. január 21.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

- ¹ A Politikai Bizottság határozata a december 1-jei párt- és kormányhatározattal kapcsolatos falusi népnevelő munkáról. A jegyzőkönyv és a határozat elérhető (2010. április 23.): http://www.digitarchiv.hu/faces/kereso.jsp?RADT_ID=40072
- ² Rákosi Mátyás referátuma a gazdasági helyzetről. Elérhető (2010. május 6.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=40586&MT=1 A beszéd megjelent a *Fejérmegyei Néplapban* is. *Rákosi Mátyás elvtárs beszéde a jegyrendszer megszüntetéséről, a mezőgazdasági áruk szabad forgalmáról, a munka- és állami fegyelemről* címmel. FN 1951. december 1. 1.
- ³ 1952. évi 2. számú törvényerejű rendelet az állami begyűjtésről. A témáról bővebben lásd: Erdmann 1992.
- ⁴ Andrej Januarjevics Visinszkij. Visinszkij az ENSZ közgyűlésének politikai bizottságában január 7-én szólalt fel az ún. kollektív intézkedésekkel kapcsolatban. A helyi sajtó a beszédet szerkesztett formában közölte. *Visinszkij elvtárs beszéde*. FmN 1952. január 10. 2.

104.

BESZÁMOLÓ RÁKOSI ELVTÁRS SZÜLETÉSNAPJÁRA TETT VÁLLALÁSOKRÓL ÉS
AJÁNDÉKOKRÓL
[Székesfehérvár], 1952. február 4.

Készült 13 példányban

Szigorúan bizalmas!

1952. február 4.

Előadó: Halmi és Szücs elvtárs

Beszámoló Rákosi elvtárs születésnapjára tett vállalásokról és ajándékokról

Rákosi elvtárs születésnapjának¹ a tiszteletére a felajánlási mozgalom úgy az üzemekben, mint a falvakban beindult és napról napra szélesedik, fokozódik. A felajánlási mozgalom január elején megtartott termelési értekezleteken indult be, de a felajánlások nagy része a dolgozók önálló kezdeményezésén alapult. A pártszervezetek (szakszervezetek, tömegszervezetek) és a műszaki vezetés a mozgalom első heteiben nem segítették a felajánlásokat olyan értelemben, hogy az elsősorban az üzemek szűk keresztmetszetének megszüntetésére irányuljon. Nem törekedtek arra, hogy a dolgozók az egyéni vállalásait összefogják és az egész üzem vállalásává tegyék. A dolgozók csak a saját munkahelyük, nem pedig az üzem feladatainak a szem előtt tartásával tették meg a versenyvállalásokat.

A szocialista szektorban, de különösen a községekben, a felajánlási mozgalom az üzemek mögött le van maradva. A szocialista szektorokban amennyiben volt vállalás, több esetben nem a dolgozók felajánlása, hanem a vezetőség (sok esetben mechanikus, bürokratikus) vállalása volt. A dolgozó parasztok között a vállalások és az ajándékkészítések csak a legutóbbi napokban kezdődtek meg, illetve most van szervezés alatt.

Üzemek

A felajánlások terén az eddigi összesítések szerint már nagy eredményeket ért el. Az üzemi dolgozók nagy része tett egyéni vállalást, pl. a Székesfehérvári Motorjavító Vállalatnál a fizikai dolgozók 92%-a, az összes dolgozók 86%-a, a 7008-as vállalatnál a dolgozók 65%-a, kb. 2800 dolgozó. De a vállalkozások még nem szűntek meg, folyamatban vannak és a mozgalom napról napra erősödik. A versenymozgalom eddig elért eredményeiből, a vállalásokból és a versenylendületből megállapíthatjuk, hogy Rákosi elvtárs születésnapjának a megünneplésére kezdeményezett felajánlási mozgalom méreteiben és lendületében túl fogja haladni az eddigi munkaverseny-mozgalmakat, de ehhez szük-

séges a sokkal fokozottabb politikai felvilágosító munka. Mivel a felajánlások még tartanak, így az üzemek a globális vállalásaikat a hét végére tudják összeállítani.

A dolgozók egyéni vállalásai elsősorban az első negyedévi terv teljesítését szolgálják, de sok vállalat van, amely az évi terv túlteljesítésére, illetve október, november, december 1-jére való teljesítésére irányult. Pl. a MASZOBAL Könnyűfémhengerde dolgozói vállalták, hogy első negyedévi tervüket március 26-re befejezik, és terven felül 48 tonna alumínium lemezt gyártanak, ezzel 848 000 Ft értékű több termelvényt adnak népgazdaságunknak. Kisgyóni bányászok egyéni felajánlásai között nagy számmal vannak olyanok, akik az évi terv idő előtti teljesítését vállalták, pl. Galló János vágár vállalta, hogy napi 18 csille helyett, 20 csillét termel, és így évi tervét 11 hónap alatt teljesíti.

Az egyéni vállalások nagy része a Nazarova-² Vorosin-³ Röder-⁴ és Deák-mozgalmak⁵ kiszélesítését is célul tűzte ki, amelyek a legtöbb esetben a munkafegyelem megszilárdításával vannak összekötve. Pl. Szkok István kisgyóni sztahanovista vágár vállalta, hogy évi tervét október 15-re teljesíti, átadja munkamódszerét két vágárnak, és biztosítja, hogy úgy maga, mint csapata egyetlen tagja sem fog igazolatlanul hiányozni.

Ugyancsak Nohta János élmunkás felajánlotta, hogy évi tervét szeptember 1-re befejezi, a rábízott új munkatársaknak átadja munkamódszerét, tanítja őket, és megszünteti az igazolatlan hiányzókat csapatában.

A felajánlásokban, a levelekben, amit a dolgozók Rákosi elvtársnak küldtek, többségében vannak olyanok, akik erősen kihangsúlyozzák a munkafegyelem megszilárdítását, és erre tesznek vállalásokat. Ez mutatja, hogy a becsületes dolgozók elítélik a lógókat, az igazolatlan mulasztókat és harcolnak ellenük. Az ilyen felajánlások már eddig is hatással voltak a munkafegyelem megszilárdítására, elsősorban a bányákban. Pl. a pusztavámi bányában, ahol ezelőtt naponta általában 25-35 igazolatlan hiányzó volt, most pl. január 28-án csak egy volt, 29-én egy sem, 30-án pedig összesen 4. De ugyanez mutatkozik meg pl. a MASZOBAL üzemben is, ahol 1951 decemberében 101 igazolatlan mulasztás volt, de 1952. január 24-ig 11-re csökkent a hiányzók száma. Sztálinváros építőinek felajánlásában is külön pontként szerepel a mulasztott munkaórák számának 50%-os csökkenése, ezenkívül a munkásvándorlás 40%-os csökkentése a múlt negyedévhez viszonyítva.

A bányákban a hangulat általában elég lelkes, a versenylendület fokozódik, ezt mutatja a kisgyóni bányászok közel 100 db kézzel írt versenyvállalása is, és ezt követő termelési eredmények. Bányáink eddig mindenütt túlteljesítették a napi termelési tervet, pl. a balinkai mintabányában január 27-én a havi tervet eddig 101,7%-ra teljesítették. A pusztavámi és kisgyóni bánya is napi tervét állandóan 101-106% között teljesíti.

A felajánlási mozgalom eddigi eredményességét tükrözi vissza a vállalások pénzbeli értéke is. Pl. a székesfehérvári Kolorit textílfestő gyár dolgozóinak felajánlása két és félmillió forintot ért el. A Kovácsoló és Megmunkáló Vállalat felajánlásainak összértéke egy millió forint, a MASZOBAL vállalaté 1 900 000 Ft. A felajánlási mozgalom egyik kimagasló eredménye a Sztálinváros építőinek a szocialista kötelezettség vállalása is. Többek között az építő trösztök brigádjai egy hónap alatt 130 000 munkaóra megtakarítást vállaltak.

Az üzemek versenymozgalmát elősegítette a kommunisták példamutatása is. Pl. a 7008-as vállalatnál míg a fizikai dolgozók 75%-a, a műszaki és szellemi dolgozók 62%-a tett felajánlást, addig a párttagság 98%-a, vagy pl. a MÁV osztálymérnökségnél, ahol a párttagok 100%-ának versenyvállalása azt eredményezte, hogy a dolgozók 94%-a tett vállalást. Vagy a MÁV fűtőházban, ahol a dolgozók 87%-a tett felajánlást, a 380 párttag közül 320 kommunista tett versenyvállalást. A Kolorit gyárban a 117 párttagból ez ideig csak 9 nem tett még felajánlást, a dolgozók 86%-a tett szocialista kötelezettségvállalást.

A jó eredmények mellett van olyan üzem, mint pl. a MASZOBAL vállalat, ahol a párttagságunk csak valamivel több mint 50%-a tett versenyvállalást, ezért az üzem dolgozóinak csak 75%-a tett felajánlást. A fenti adatok is mutatják, hogy ahol érvényesül a kommunisták példamutatása, ott a pártonkívüli dolgozók nagy többsége felzárkózik a kommunisták mögé.

A tömegszervezetek is a heti üléseiken foglalkoztak ezzel a feladattal, és az elmúlt hetekben a tömegszervezetek részéről is megindult a felajánlási mozgalom. A DISZ vonalán eddig kb. 1200-1300 fiatal tett felajánlást. Az elmúlt héten ifjúsági napokon, taggyűléseken tárgyalják meg a DISZ fiatalok ezt a feladatot. A felajánlások megszervezésénél a DISZ arra törekedett, hogy önálló DISZ munkacsoportokat, brigádokat hozzon létre az üzemekben. Pl. a kincsesi bauxitbányában létrejött egy ifjúsági mező, melyben 12 DISZ-brigád dolgozik.

Felajánlották, hogy negyedévi tervüket 6 nappal határidő előtt befejezik, az első napon már 116%-osra teljesítették napi tervüket. A Könnyűipari Szerszámgyár öntödéjében 2 ifjúsági brigád alakult, a 7008-as vállalatnál két ifjúsági ciklus jött létre, amely az üzemben legjobban teljesíti tervét. A DISZ fiatalok a szocialista szektorokban is jó példával járnak elől a versenyvállalásokban. Pl. a pusztaszabolcsi gépállomáson 31 ifi tett felajánlást levélben Rákosi elvtársnak. A tárcsák és ekék kijavítását 13 nappal határidő előtt vállalták kijavítani. A baracska „Kossuth” Tszcs DISZ-szervezete 1060 db facsemete elültetését vállalta.

Az MNDSZ-nél a megyei nagyaktíván számos felajánlás történt. Stern Sándorné sárbogárdi ügyvezető vállalta, hogy 20 tagot szervez be az MNDSZ-be. Macher Ferencné elvtársnő a Sztálin Vasmű MNDSZ szervezőtitkára a vezetőségválasztásokkal kapcsolatban vállalta, hogy az MNDSZ tagok beszervezése mellett 10 tagjelöltet nevel ki a nőnevelő csoport. Ezen kívül még számos felajánlás történt.

A szakszervezet a termelési értekezleteken foglalkozott a verseny megszervezésével egyes üzemeknél, mint pl. a pusztavámi bánya üb. titkára rendszeresen naponként lent jár a bányában a felajánlások szervezésére azok között a dolgozók között, akik még nem tettek felajánlást. Alapvető hiányosság a szakszervezet részéről az, hogy a vállalatokat nem rögzítik. Nem ellenőrizték a versenyvállalásokat, ennek hiányában a vállalatok sok esetben nem az üzem szűk keresztmetszetének megjavítása érdekében történtek. Jelenleg a szakszervezet a hiányos ellenőrzés, vállalatok rögzítése hiányában nem tudta a vállalatokat üzemenként globálisan kimutatni.

Szocialista szektorok

A szocialista szektorokban általában az ipari üzemek után valamivel később indult be a felajánlási mozgalom. Az állami gazdaságokban és a gépállomásokon a felajánlásra nem készítettek elő politikailag a dolgozókat, a legtöbb helyen a termelési értekezleteken vettek róla tudomást és csatlakoztak a vezetőség javaslatához. Így nem tudott érvényesülni az alulról jövő kezdeményezés. Ezt mutatja pl. a Velencei Gépállomás versenyvállalása is, amiben nagyrészt általános szólamok vannak. Pl. Tóth Istvánné vállalja, hogy tehetségéhez képest legjobban segít a tszcs-k üzemi tervének elkészítésében. Vagy, hogy megjavítják a munkafegyelmet, stb.

A termelőszövetkezeti csoportokban a többi szoc. szektorhoz viszonyítva jobb a felajánlási mozgalom, bár még itt sem kielégítő. Pl. a [Nagy]karácsonyi Tszcs-ben a dolgozók bevonásával tették meg a felajánlást, az üzemi értekezletre a tagok már javaslattal jöttek, és az egyes tagok javaslatai alapján összegezve a tszcs a következő felajánlást tette: vállalták, hogy március 9-ig 5 kh területre erdősítenek, 1300 db szárnyas állat számára ólat építenek, 10 családot beszerveznek csoporttagnak, a korai magvakat elvetik (mák, borsó, stb.) Ezenkívül páros versenyre hívták ki a brigádok egymást. Lelkes felajánlás volt a baracska „Vörös Csillag” Tszcs-ben is, ahol vállalták, hogy bevezetik a 3000 literes fejtési mozgalmat, önjelűkből rendbe hozzák a székházat, istállókat, stb. Március 9-ig fel-

osztják a brigádok közt a területet, és a brigádok minden egyes tagjával tudatosítják, hogy melyik lesz a munkaterületük.

Egyénileg dolgozó parasztok

Községeinkben általában a felajánlási mozgalom csak a legutóbbi 2-3 nap alatt kezdett beindulni. A járási pártbizottságok és a tanácsok eddig nem kezelték központi kérdésként és a megyei pártbizottság sem fordított kellő gondot a falusi felajánlásokra. A legtöbb községben eddig csak szórványosan voltak felajánlások, pl. tanyázó estéken, ahol a begyűjtési rendeletet ismertették, egy-két egyénileg dolgozó paraszt vállalta, hogy Rákosi elvtárs születésnapjára teljesíti, illetve túlteljesíti baromfi- és tojásbeadási kötelezettségét (pl. Pusztaszabolcson Szent János 15 kh dolgozó paraszt, Nánai Endre szabadbattyáni pártonkívüli 6 holdas, stb.)

Hasonló felajánlás volt Pusztagegresen is, Varga Ferenc 4 holdas dolgozó paraszt, tanácstag felajánlotta, hogy az első negyedévi beadási terv, tojás és baromfi és hús beadását március 9-ig teljesíti, és javasolta a gyűlésen jelenlevő dolgozó parasztoknak, hogy a tavalyi begyűjtési eredményekhez hasonlóan az idén is mutasson példát a község. Erre a résztvevők vállalták, hogy községük minden dolgozója teljesíteni fogja március 9-ig az első negyedévi begyűjtési tervét.

A fenti példa is mutatja, hogy ahol behatóan foglalkoztak a versenyvállalások szervezésével, ott vannak eredmények. A dolgozó parasztok Rákosi elvtárs iránt érzett szeretetükből és hálájukból örömmel tesznek vállalásokat. Vannak olyan kezdeményezések is, amelyek az egész község vállalását fejezi ki és társadalmi munkával nagyobb jelentőségű munkát akarnak elvégezni. Pl. Szabadbattyánban tervbe vették, hogy a dolgozók egy kilométeres bekötőút kikövezését elvégzik. Vállalták társadalmi munkával az úthoz szükséges kövek szállítását és azok lerakását, illetve az út elkészítését. Munkára készül egy a pákozdi dolgozó parasztok is, [sic!] a Fő utcát befásítják, ezen kívül egy népfürdőt létesítenek. Cecén a fásítási tervet egy hónappal előbb befejezik, és az ifjúság vállalta, hogy külön a tervtől 200 facsemetét fog elültetni.

Általában megállapíthatjuk, hogy a felajánlási mozgalomnak gyenge a politikai tartalma. Rákosi elvtárs életének és tevékenységének az ismertetése nem lett népszerű munkánk központi kérdése. Sok esetben elvontan szervezik a felajánlásokat, nem keltik fel a dolgozóinknak Rákosi elvtárs iránti szeretetét és háláját. A falusi szocialista szektorokban, de főleg az egyéni parasztoknál nem terjedtek ki a dolgozók széles tömegeire.

Ajándékok készítése

Rákosi elvtárs születésnapjára küldendő ajándékok készítését a megyebizottság a múlt héten indította be a megyében, tehát eddig még csak kezdeti eredmények vannak. Az üzemek, iskolák már pár héttel ezelőtt tervezték az ajándékok készítését és levelek küldését. A községekben ajándékkészítésre egyáltalán nem nagyon készülnek. Eddigi értesülésünk szerint a Motorjavító, a MASZOBAL, a balinkai mintabánya készül. A községek közül Vajtán a dolgozó parasztasszonyok hímzéssel készülnek, kifejezve a táj népművészetét. Az általános iskolák, de főleg [a] középiskolák rajzokkal, grafikonokkal készülnek, amit albumba kötnek.

Javaslat

1. A pártbizottságaink, pártszervezeteink feladatává tesszük, hogy a felajánlási mozgalom agitációs munkáját helyezték a pártmunka előterébe.

Az üzemekben, szocialista szektorokban, röpgyűléseken és munka utáni olvasóköri körökön ismertessék Rákosi elvtárs életét és tevékenységét.

Községekben tanyázó estéken és kultúrotthonokban olvasóköri körökön tartsanak felolvasást a Rákosi-perből, utána vitassák meg.

2. Üzemi felajánlások szervezését a párt és műszaki vezetés szélesítse ki azokból a dolgozókból, akik még nem tettek felajánlást. A vállalások összegét a szakszervezet üzemenként rögzítse.

3. A felajánlási mozgalmat kapcsolják össze az új begyűjtési rendelet ismertetésével úgy, hogy a dolgozó parasztok az elmaradt begyűjtésre és az új begyűjtési év első negyedének teljesítésére tegyenek felajánlást március 9-ig. Vonatkozzon ez elsősorban a tojásra, baromfira és húsrá. El kell érni, hogy a dolgozó parasztok vállalják a tavaszi munkák időben való elvégzését, illetve az arra való felkészülést.

4. A szocialista szektorokban meg kell szüntetni a bürokratikus vállalásokat. Politikai iskolákon, népnevelő értekezleteken tárgyalják meg a versenyvállalásokat, és helyezzenek nagy súlyt a kommunisták példamutatására.

5. A pártszervezetek a felajánlási mozgalmat kapcsolják össze a pártszervezet politikai megerősödésével. A propagandisták vállalják a politikai iskolák politikai tartalmának fokozását, a lemorzsolódás megszüntetését. Ugyancsak a kommunisták vállalják, hogy a becsületes, a termelésben és az állami kötelezettségek teljesítésében példát mutató dolgozókat egyénileg is foglalkozva velük hozzák közelebb pártunkhoz [sic!].

6. A megyei néplap az üzemi felajánlások mellett fokozottabban foglalkozzon az egyénileg dolgozó parasztok és szoc. szektorok felajánlásaival és azok népszerűsítésével. A munkáslevelezők ilyen irányú cikkeit helyezték előtérbe.

mb. párt és tömegszervezetek osztálya

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. február 4.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttáza.

¹ Rákosi Mátyás (Rosenfeld Mátyás) Adán született 1892. március 9-én. 60. születésnapját az országban hatalmas előkészületek előzték meg, kiállítások nyíltak, ünnepségeket tartottak és felajánlási mozgalom is indult. A díszünnepséget március 9-én az operaházban tartották. Feitl–Gellériné–Sipos (szerk.) 1997., Pünkösti 1996., Nemes 1988.

² Nazarova-mozgalom: Nina Nazarova egy uráli gépkocsi gyár marósa (később Sztálin-díjas), szocialista megőrzésre vette át munkagépét a gyár vezetőségétől és szerződésben vállalta annak karbantartását és a meghibásodások azonnali jelentését. A mozgalom célja az volt, hogy a munkásokat nem cserélgették egyik munkagépről a másikra, így felelősséget vállalhattak a használt munkagépért, illetve annak karbantartásáért. A mozgalomtól a meghibásodások csökkenését és így az állásidő rövidülését várták. *Mit is jelent a Nazarova-mozgalom.* FmN 1951. július 18. 2.

³ Vlagyimir Vorosin textilkombináti művezető, aki mozgalmat indított a munkahelyek és munkaeszközök rendben- és tisztántartására, illetve a hulladékok újrahasznosítására.

⁴ Röder Béla Kossuth-díjas (1952) esztergályos sztahanovista munkamódszerének átadásáról van szó.

⁵ Deák János Kossuth-díjas (1952) esztergályos művezető munkafegyelmet megszilárdító mozgalma.

105.

MDP FEJÉR MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZABADSÁGHARCOS SZÖVETSÉG MUNKÁJÁNAK MEGJAVÍTÁSÁRA

[Székesfehérvár], 1952. február 9.

Sné

Készült 14 példányban

Szigorúan bizalmas

1952. február 9.

MDP Fejér Megyei Pártbizottság határozata a Szabadságharcos Szövetség munkájának megjavítására.

A Fejér megyei pártbizottság január 28-i ülésén megtárgyalta a megyei Szabadságharcos Szövetség munkáját és megállapította, hogy munkájukban az utóbbi időben értek el bizonyos eredményeket. Az 1951. évben 36 alapszervezetet hoztak létre. Az alapszervezetekben 127 különböző kiképző kört szerveztek meg.

A Szabadságharcos Szövetség megyei bizottságából és egyes alapszervezetekből leváltottak egyes nem megfelelő, vagy ellenséges elemeket. Helyükre megfelelő elvtársakat állítottak. Munkájuk tervszerűbb lett, és jobban segítik az alapszervezeteket.

Az eredmények mellett azonban a szövetség megyei munkájában komoly hiányosságok vannak. Elhanyagolták az új tagok beszervezését, és emiatt a taglétszám igen kevés, és a szövetség megyénkben nem tudott eddig széles tömegszervezetté fejlődni. A kimutatott 4433-as tagságnak is csak 30%-a fizet tagdíjat.

Elhanyagolták az üzemekben végzett munkát, különösen az IFIG üzemekben. A szövetség alapszerveiben és köreibben sok a kispolgári és ellenséges elem is. Nem vonták be a szövetség munkájába a leszerelt tartalékos tiszteket és katonákat, ezért aktíváik száma kevés és összetételük sem megfelelő. Nem tudják a szövetség befolyását megteremteni a dolgozók között, és mert a néphadsereggel tartott kapcsolat gyenge, nem eléggé járultak hozzá a néphadsereg megszerettetéséhez.

Sok alapszervezet különösen a községekben és a szocialista szektorokban szétesett, a meglevők se elég szilárdak. A különböző körök közül igen sok lemorzsolódott, és nem eléggé vizsgálták meg, hogy a fontos kiképzési ágakban kiket képeznek ki, ezért sok az ott meg nem felelő elem. A kiképzési anyagot sok helyen gondatlanul kezelik, és lehetőség van, hogy az ellenség hozzáférjen.

Ezekért a hiányosságokért felelős a megyei pártbizottság és a járási pártbizottságok is, mert nem támogatták eléggé a Szabadságharcos Szövetséget munkájában. A hiányosságok kiküszöbölésére a következőket kell tenni:

1. Fokozottabban előtérbe kell helyezni a kiképzés mellett a tagszervezet munkáját, új szervezetek alakítását. Súlypontot képezve az ipari üzemekben, elsősorban a vadásztölténygyár és motorjavító vállalatnál és a bányákban; a mezőgazdaság szocialista szektoraiban, a szövetkezeti és a nagyközségekben kell elsősorban a tagszervezést folytatni. A tagkönyvcserét össze kell kötni a tagszervezéssel és elérni, hogy az 1952-es évben a tagság létszáma megkétszereződjön. Irányt kell venni a nők felvételére és a munkába való bekapcsolásukra.

2. Az eddiginél sokkal fontosabb mértékben vonják be a szövetség munkájába a leszerelt tartalékos tiszteket és honvédeket. Bízák meg őket a konkrét feladatokkal. A legjobbakat állítsák be az mb. mellé aktívának, akik a megye területén segítsék az alapszervezetek és körök munkáját.

3. Neveljék a vezetőségek tagjait a feladatok végrehajtására, fokozzák a káderekkel való egyéni foglalkozást. A jól működő alapszervezetek munkáját, munkamódszereit vizsgálják meg, értékeljék ki rendszeresen mb. üléseken. A jó módszereket juttassák le az alapszervezetekhez, ezzel is segítsék munkájukat.

4. A szövetségben fokozni kell a politikai munkát, mélyítsék el a szeretetet tagjaikban a Szovjetunió Vörös Hadserege és néphadseregünk iránt, ugyanakkor mozgósítsák a tagságot a munkaversenyre és munkafegyelem megszilárdítására, az állampolgári köteleességek teljesítésére. Sokkal nagyobb éberségre kell nevelni a tagságot az ellenség ellen, és a vezetőség és tagság soraiban megbújó ellenséges elemeket le kell leplezni és eltávolítani.

A vezetőségek tagjai, de a tagság is vegyen részt a pártoktatás megfelelő formájában. A pártoktatásban résztvevőkből ki kell választani minden 10-15 tag mellé egy elvtársat, aki rendszeresen foglal-

kozik velük, és politikailag neveli őket. Szorosabb kapcsolatot kell tartani a sajtóval, amely közöljön időnként cikkeket a szövetség munkájáról. Szervezenek olvasóköroket, ahol megtárgyalnak egyes fontosabb cikket.

5. A szövetség megyebizottsága vizsgálja felül a vezetőségeket és a speciális körök vezetőit és hallgatóit, készítsen tervet azok összetételének megjavítására, a nem megfelelő, vagy ellenséges elemek leváltására.

A kiképzési anyagok kezelése terén mutatkozó hanyagságot fel kell számolni. Az anyag megfelelő kezelését elmulasztók ellen szigorúan fel kell lépni.

6. A megyebizottság párt és tömegszervezeti osztálya és a járási pártbizottságok adjanak az eddiginél sokkal fokozottabb segítséget a szövetség munkájához, és időnként értékeljék ki munkájukat.

A megyei pártbizottság biztosítsa, hogy a szövetség kapcsolata a fegyveres testületekkel megjavuljon.

A szövetségnek a pártszervezetek segítségével szorosabbá kell tenni kapcsolatát a többi tömegszervezetekkel, elsősorban a DISZ-el, az MNDSZ-szel és üzemekben a szakszervezetekkel.

MDP Fejér Megyei Pártbizottsága

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. január 28.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

106.

A MEGYEBIZOTTSÁG HATÁROZATA A KLERIKÁLIS REAKCIÓ ELLENI HARCRÓL [Székesfehérvár], 1952. március 3.

MDP Fejér Megyei Pártbizottságának határozata a klerikális reakció elleni harcról

Az elmúlt hónapokban a klerikális reakció elleni harc egyes területén értünk el eredményeket, melyek megmutatkoztak, hogy Székesfehérváron a tavalyi évhez viszonyítva csökkent a hitoktatásban résztvevő tanulók száma. Ugyancsak a tavalyi évhez viszonyítva csökkenés van az illegális hitoktatásban. Párttagságunk gyermekei, illetve a családtagok már kisebb számmal látogatják az egyházi rendezvényeket, és a párttagok gyermekei egészen minimálisan vesznek részt a hitoktatásban.

Az eredmények mellett azonban a klerikális reakció elleni harcban komoly hiányosságok vannak: ez megmutatkozik, hogy a mindennapos feladatok mellett, a termelésre való mozgósítással nem kötjük össze a klerikális reakció elleni harcot. Agitációnk nem eléggé harcos. A klerikális reakció megváltozott formával túlsúlyolt egyházi rendezvényekkel, körmenetekkel, szentségimádással, stb. igyekszik a tömegre befolyást gyakorolni, a dolgozókat a termelésről elvonni. Nem folyik politikai felvilágosító munka a lemorzsolódás ellen, sem a pártszervezeteinknél, tömegszervezeteinknél, valamint a pedagógusok részéről sem.

Pártszervezeteinkben még mindig vannak olyan tagok, akik a klerikális reakció befolyása alatt vannak, rendszeresen látogatják az egyházi rendezvényeket.

Tanácselnökeink sok helyen még nem szereznek érvényt az állam és az egyház megállapodásának¹ a betartására az egyház részéről, és nem ellenőrzik a papok tevékenységét, nem úgy kezelik a papokat, mint az állam fizetett alkalmazottjait, és sok esetben nyílt ellenséges magatartását nem leplezik le a dolgozók előtt, és nem jelentik felsőbb állami szervek felé.

Nagymértékben érvényesül még az MNDSZ tagságában a klérus befolyása, sok MNDSZ-tag jár egyházi rendezvényekre. Az MNDSZ-szervezetek nem harcolnak következetesen ennek megszüntetése érdekében. A klerikális reakció a DISZ-szervezeteink felé vette az irányt és nem egy helyen a DISZ-szervezeteink felé vette az irányt [sic!] és nem egy helyen a DISZ-szervezeteinket sikerült széjjelverni, mint pl. Martonvásáron, Alapon.

Nincs kellőképpen felhasználva a megyei papi békebizottság, nem folyik munka annak érdekében, hogy a papi békebizottság a papok között tovább szélesedjen, és tevékenységüket az egyház területén belül a templomban végezzék el.

A klérus elleni harc terén mutatkozó hibákat elősegítette az, hogy a megyei pártbizottság főleg az agit. prop. osztály munkájában a klérus elleni harcot nem tekintette állandó feladatnak. Ebből következtet azután az is, hogy sem a járási pártbizottságok, sem alapszervezeteink nem foglalkoztak vele megfelelően.

A hibák kijavítására az alábbi feladatokat végezzük el.

A megyei pártbizottság, illetve az agit. prop. osztály feladata:

1. A megyei pártbizottság, ezen belül az agit. prop. osztály rendszeresen foglalkozzon a klerikális reakció elleni harccal. Fokozza az agitációt a párttagságon belül, népnevelő munkával biztosítsa, hogy a klerikális reakció befolyását fokozatosan megszüntesse ott, ahol még a párttagok hozzátartozói, gyermekei egyházi rendezvényekre járnak, illetve hitoktatásban részt vesznek.
2. Az agit. prop. osztály rendszeresen foglalkozzon az Állami Egyház[ügy]i Hivatal² vezetőjével, rendszeresen számoltassa be munkájáról és a papok tevékenységéről.
3. Az agit. prop. osztály dolgozza fel Hagyó Kovács Gyula néppellenes tevékenységét, az előszállási cselédek felszabadulása előtti életét és a jelenlegit és azt megyei népnevelő füzetbe adja ki.

Határidő: január 20.

4. Az agit. prop. osztály gondoskodjon arról, hogy a Szabad Föld Téli Esték előadássorozatban szerepeljen a Grósz-perről és a Vatikánról előadás. Ezekre az előadásokra a megye legjobb előadóit kell kiküldeni, legalább 15 súlyponti községbe (szövetkezeti községbe, bányavidékre stb.).

A járási pártbizottságok és az alapszervek feladata:

1. A járási pártbizottságok jb. ülésen tárgyalják meg az mb. ezen határozatát és biztosítsák, hogy az alapszervezetek elsősorban a pártszervezeten belül vegyék fel a harcot a klerikális reakció mesterkedései ellne. Népnevelő értekezleteken, pártcsoporthétekezleteken rendszeresen foglalkozzanak a klérus elleni harccal.
2. Egyik legfontosabb feladat, hogy a népnevelők soraiból még január hónapban legyenek eltávolítva a klérus befolyása alatt álló, az egyházi rendezvényeket látogató egyének.
3. A járási pártbizottságok és az alapszervi titkár elvtársak rendszeresebben foglalkozzanak az iskolaigazgatókkal, adjanak segítséget nehézségeik leküzdésében. Azokat, akik párttagok és a népi demokráciához hű pártonkívülieket vonják be a pártoktatásba.
5. Azokat a papokat, akik nyílt ellenséges magatartást tanúsítanak le kell leplezni, ki kell pellengérezni. El kell érni, hogy a dolgozók szembeforduljanak velük. Egyben meg kell tenni az intézkedést a felsőbb államhatalmi szerv az Állami Egyház[ügy]i Hivatal felé is.

Sajtó feladata:

1. A megyei sajtónak rendszeresen kell foglalkozni a klerikális reakció elleni harccal. A nyílt ellenséges magatartást tanúsító papokat a sajtó is leplezze le, úgy, mint a béke, a népi demokrácia, illetve a nép ellenségeit.
2. Jelenjen meg a sajtóban rövid ismertető cikksorozat a Vatikán békeellenes tevékenységéről, összekapcsolva a Grósz-per tanulságaival.

Meg kell szüntetni az agitáció általános jellegét. Megfelelő rétegagitáció[val] kell biztosítani a klerikális reakció elleni harc eredményességét.

Feladatunk, hogy elvonjuk a fiatalokat az egyházi rendezvényektől, tehát vasárnap délelőttönként a tél folyamán is sportversenyeket kell szervezni, pl. asztalitenisz-mérkőzés stb. Ezenkívül tovább kell szélesíteni a megyében már eddig is jól bevált vasárnap délelőtti filmelőadásokat, illetve emelni kell azok látogatottságát.

Azonban a fiatalokat nemcsak elvonni kell a klérustól, hanem nevelni is, ezt a célt szolgálják pl. a természettudományos előadások tartása, olvasóköri szervezése, ankétok tartása egyes antiklerikális, vagy egyéb könyvekről.

A kultúrotthonokban emelni kell a szakkörök számát és minél nagyobb számmal bevonni a fiatalokat.

A fentiek végrehajtását elsősorban a DISZ megyebizottságának a feladatává tesszük.

El kell érni, hogy a nők a klérus rendezvényei helyett [a kultúr]otthonokat látogassák. A kultúrotthonokban, vagy ahol még nincs, az MDNSZ-székházban kézimunka-szakköröket, varróköröket kell szervezni. Ezeket a helyiségeket otthonosabbá kell tenni, hogy a nők szívesen tartózkodjanak benne.

Ezenkívül meg kell szervezni a kultúrotthonokban, az MDNSZ-székházakban természettudományos előadások rendszeres tartását. Ide lehetőleg a vallásos nőket kell beszervezni, akinek a gyermekük a hittanoktatásban részt vesz. E nőket is minél nagyobb létszámmal be kell vonni a kultúrgárdákba, illetve szakkörökbe.

A fenitiek végrehajtása elsősorban az MDNSZ megyei titkárságának a feladata.

A természettudományos előadások számát növelni kell az ipari üzemekben és ipari jellegű községeken. Ezek szervezését a szakszervezet feladatává tesszük.

A természettudományos társulat idei első negyedévi munkatervét a fentiek szellemében kell, hogy elkészítse.

Az Állami Egyház[ügy]i Hivatal feladata:

1. Utasítjuk a megyei békeiroda és az Állami Egyház[ügy]i Hivatal vezetőjét,³ hogy rendszeresen ellenőrizze a megyei papi békebizottságok tagjainak tevékenységét. Rendes havi értekezleteken a papi békebizottságok tagjai számoljanak be a papi békemozgalom kiszélesítésében végzett munkájukról.

2. Az Állami Egyházügyi Hivatal gondoskodjon arról, hogy demokratikusabb magatartást tanúsító papok, kiket az egyházügyi hivatal magasabb funkcióba helyezett, járjanak élen a felső- és az alsópapság között szakadék továbbcsúszásában.

3. Az Állami Egyházügyi Hivatal jobban érvényesítse jogait, ne engedje, hogy állami ünnepségeket egyházi rendezvények ürügye alatt a klerikális reakció (mint az megtörtént 1951. máj. 1-én is) tömegmozgósítást rendezzen.

4. Az Állami Egyházügyi Hivatal lépjen fel nagyobb eréllyel, azok ellen a papok ellen, akik illegális hitoktatásokat szerveznek, vagy hitbuzgalmi egyesület palástja alatt énekkarokat és egyéb összejöveleket tartanak.

Megyei tanács feladata:

1. A [Fejér] Megyei Tanács Oktatási Osztályának feladatává tesszük (felhasználva a pedagógusok fizetésrendezését) biztosítsa, hogy a pedagógusok munkájuk szerves részeként kezeljék a klerikális reakció elleni harcot. Erre az egyik legjobb módszer az úttörőmozgalom szélesítése. A téli hónapok során (április 1-ig) az úttörők létszámát a jelenlegi 28 987-ről 30 000-re emeljék fel.

- a. Fokozzák az úttörők között a kulturális munkát, szabad órákon tartsanak természettudományos előadásokat, ismeretterjesztő előadásokat, dia-vetítéseket.

Biztosítsák, hogy az iskolaigazgatók rendszeresen ellenőrizzék a hittanoktatásokat.

b. Az oktatási osztály gondoskodjon a pedagógusok szakmai továbbképzése mellett ideológiai fejlődésükről is. Az egyéni tanulásokat, a konferenciákat rendszeresen ellenőrizzék.

c. Az oktatási osztály dolgozzon ki hat hónapos tervet a hittanoktatás lemorzsolódásának további fokozására, illetve a pedagógusok továbbképzésére.

Utasítjuk a megyei tanács népművelési osztályát, hogy a most induló téli kultúrverseny anyagában legyen antiklerikális téma is (pl. egy-egy kisebb színjáték, egyfelvonásos színdarab stb.). Ezenkívül gondoskodjék arról, hogy a legjobb üzemi kultúrsoportok menjenek vendégszereplésbe a bányákba és a nagyobb községekbe.

A MOKÉP megyei kirendeltségének feladatává tesszük, hogy a vasárnap délelőtti matinélőadásokra ütemezzenek be antiklerikális filmeket, pl. Különös házasság,⁴ Kárhozottak összeesküvése⁵ stb.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Agit. Prop. Osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. március 3.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázata.

¹ A kisebb tömegbázissal rendelkező protestáns felekezetek 1948 őszén kénytelenek voltak tárgyalóasztalhoz ülni és „meg-egyezni” a hatalommal. Nem kerülhették el a sorsukat az izraeliták sem, ők 1948 decemberében kényszerültek rá, hogy elfogadják a kormány által diktált feltételeket. A hatalmas nyomás hatására a püspöki kar képtelen volt tovább halogatni a tárgyalásokat, amelyek 1950 júniusában indultak meg és az augusztus 30-ai megegyezéssel zárultak. A megállapodás szövegét lásd: Balogh–Gergely 2005: 944–946.

² Az 1951. évi I. törvény rendelkezett az Állami Egyházügyi Hivatal felállításáról. „1. paragrafus (1) Az állam és a vallásfelekezetek közötti ügyek intézésére, így különösen az egyes vallásfelekezetekkel kötött egyezmények és megállapodások végrehajtása és a vallásfelekezetek állami támogatása céljára Állami Egyházügyi Hivatalt kell felállítani. [...] 3. paragrafus Az Állami Egyházügyi Hivatal felállításával a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak a vallásügyekkel kapcsolatos ügykö-
re megszűnik, ennek megfelelően a minisztérium elnevezésében a vallási ügykörre való utalást mellőzni kell.” 1951. évi I. törvény az Állami Egyházügyi Hivatal felállításáról.

³ Megyei előadók 1956-ig: Horváth István, Molnár Gusztáv (1952), Fülöp Ferenc, Herlik Jakab, Gálík István. Mózessy 2002: 95–97.

⁴ Mikszáth Kálmán művéből 1951-ben készült film. Rendező: Keleti Márton. Forgatókönyvíró: Háy Gyula. Szereplők: Benkő Gyula, Gábor Miklós, Rajczy Lajos, Temessy Hédi, Tompa Sándor, Örkényi Éva, Somlay Artúr, Pécsi Sándor, Szabó Sándor, Major Tamás, Gobbi Hilda, Uray Tivadar, Kemény László, Balázs Samu, Bodnár Ernő, Mátray József, Sz. Szabó István, Tapolczay Gyula, Zách János, Ruttkai Éva, Sulyok Mária, Szakáts Miklós, Ungvári László.

⁵ *Kárhozottak összeesküvése* (Заговор обречённых) 1950, Mihail Konsztantyinovics Kalatozov filmje.

107.

A MEGYEI BIZOTTSÁG LEVELE A SZAKÉRETTSÉGIS BEISKOLÁZÁSSAL KAPCSOLATOS FELADATOKRÓL

Székesfehérvár, 1952. március 10.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1952. március 10.
22/6/135/2 Szü/Schné/1952. ikt. szám.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.
Tárgy:

MDP Járási Pártbizottság
Albert János Elvtársnak.
Enying

Kedves Elvtársak!

Közljük a szakérettségis beiskolázással kapcsolatos feladatokat és fontosabb agitációs szempontokat:

A Titkárság 1951. dec. határozata leszögezi, hogy biztosítani kell a szakérettségire kerülők gondos kiválogatását. Kiválogatásukért az üzemi, ill. területi pártszervezetek a felelősek. A pártszervezetek a titkárság határozatának jó végrehajtása érdekében vonják be az agitációs munkába a tömegszervezeteket elsősorban a DISZ-t, amelynek egyik fontos feladata a szakérettségire való mozgósítás.

A beiskolázás sikere elsősorban a jó politikai munkától függ. Az agitáció során ismertetni kell a szakérettségis tanfolyamok célját¹ és az új értelmiség kinevelésének jelentőségét. A megkapott képes brosrákat használják fel e célból. Rá kell mutatni, hogy milyen komoly kitüntetést jelent a tanfolyamon való részvétel fiataljaink számára, azon túlmenően felelősséget is jelent az üzem, a falu dolgozó népével, továbbá a párttal szemben, mely anyagilag is megteremtette a továbbtanulás feltételeit.

Népnevelőink mondják el, hogy az eddigi szakérettségis tanfolyamokon, az egyetemeken, a fiatalság döntő többsége jól megállta a helyét és az első 500 szakérettségis, egy év múlva már mint mérnök, tanár, agronómus hagyja el az egyetemet és mint vezető káder kapcsolódik bele a szocializmus építésébe.

Az elmúlt évek beiskolázási munkáját értékelve meg kell állapítanunk, hogy annak globálisan jó elvégzése mellett, komoly hibákat is követtek el pártszervezeteink.

Megfeledeztek arról, hogy a párt csak néhány évig biztosítja a dolgozó fiatalok legjobbjai számára azt, hogy rövid idő alatt megszerezzék az egyetemi tanulmányokhoz szükséges szakmai felkészültséget. Előfordult, hogy deklasszált elemeket (a pártból kizárt, kulák, polgári származású, politikailag, erkölcsileg megbízhatatlanokat) javasoltak a szakérettségis tanfolyamokra. Igen gyakori volt az az eset, hogy az üzemben néhány hetes, vagy nem aktív termelő munkában dolgozókat javasoltak.

Pártszervezeteink ilyen esetben nem figyeltek fel az ellenség munkájára, mely igen jól látja a szakérettségi jelentőségét, az új értelmiség kinevelésére irányuló törekvéseinkben. Az ellenség mindent megtesz, hogy visszatartsa éppen legjobb fiataljainkat a tanulástól és saját embereit csempéssze be a szakérettségis tanfolyamokra.

Hiba volt továbbá, hogy egyes helyeken látszateredményekre törekedtek, felelőtlen, anyagi ígéretekkel tették ahelyett, hogy reális érveken alapuló politikai munkával magyarázták volna meg a tanulás jelentőségét.

Komoly nehézségeket jelentett egyes helyi pártszervezeteink, üzemeink rövidlátó káderpolitikája, amikor a legjobb fiatalokat azzal tartották vissza a szakérettségi tanfolyamokról, hogy rájuk a munkahelyükön is szükség van, és nem mint saját kádereiket tekintették, akik tanulmányaik elvégzése után visszatérnek előző munkaterületükre és ott hasznosítják az egyetemen szerzett tudásukat.

Az agitáció az elmúlt évben nem érte el azt, hogy az általános érdeklődést keltő mérnöki, orvosi pályák mellett megmutatja a pedagógus stb. pályák szépségeit és biztosítsa a keresztszámoknak megfelelő önkéntes jelentkezőt. Felvételi bizottságaink sok esetben lélektelen bürokratikus átirányítással akarták teljesíteni a megadott tervszámokat.

Az ideai tanévben a munkások mellett nagy számban akarjuk a dolgozó paraszt fiait szakérettségis tanfolyamra vinni. Lényeges, hogy a szakérettségis tanfolyamoknak minél több női hallgatója legyen és a tszcs-ok dolgozói mellett a legfejlettebb kis- és középparaszt fiatalok jelentkezzenek a tanfolyamokra. Ezen túlmenően az értelmiség és a népi demokráciához hű dolgozó kisembereknek, az aktív termelő munkában lévő tanulni vágyó gyermekei számára is lehetővé kell tenni a tanfolyamra való jelentkezést. A jelentkezés március 5-től április 12-ig történik.

A kitöltött életrajzzal ellátott jelentkezési ívet a DISZ bizottság és a szakszervezet, vagy a tanácsa javaslata alapján az üzemi pártbizottság, illetve a pártszervezet véleményezi. Az üzemi pártbizottságok a véleményezett jelentkezési ívet közvetlenül, a falusi pártszervezetek a járási pártbizottságokon keresztül juttatják el április 12-ig a megyei tanács oktatási osztályának és küldjenek jelentést az mb.-nak a szakérettségis beiskolázás teljesítéséről. A szakérettségire jelentkezők felvételi vizsgán vesznek részt május 5-től 15-ig, melyre az mb.-tól kapnak értesítést.

A nappali tagozatra felvételt nyertek számára júl. 1-től 2 hónapos bentlakásos előkészítő tanfolyam kezdődik. A tanítás mind az esti, mind a nappali tagozaton szeptember 15-én kezdődik.

Az elvtársak a keresztszámot és a szociális összetételt pár napon belül megkapják, de már most a levél kézbevétele után beszéljék meg az illetékes üzemi, falusi pártszervezetekkel.

Elvtársi üdvözléssel:

Sebes Imre
Sebes Imre
megyei titkár

Szücs Imre
Szücs Imre
m. agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/200 ő. e. Saját kezű aláírásokkal hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ A szakérettségis tanfolyamokat 1948-ban indították el (51 600/1948 VKM. számú rendelet) a „munkásfiatalok” felsőfokú továbbtanulását támogatandó. Kezdetben egy majd két év alatt igyekeztek a fiatalokat a felsőfokú tanulmányokra jogosító érettséginek megfelelő képzésben részesíteni. A szakérettségis tanfolyamokat 1955-ben szüntették meg (105/1955 OM számú utasítás), többek között azért, mert rendkívül alacsony színvonalon működtek. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 51 600/1948. VKM számú rendelete a szakérettségire előkészítő tanfolyamok megszervezése tárgyában. Bővebben lásd: Majtényi 2005. Diószegi–Koncz 1986.

108.

A PÁRT ÉS TÖMEGSZERVEZETEK OSZTÁLYÁNAK BESZÁMOLÓJA
A MEGYEBIZOTTSÁGNAK AZ INFORMÁCIÓS MUNKÁRÓL
[Székesfehérvár], 1952. március 17.

Go/Sné

1952. március 17.

Előadó: Gonda István elvt.

Jelentés az információs munka helyzetéről és feladatairól

Rákosi elvtárs 1950. II. 10-i beszéde¹ és az MDP Központi Vezetősége II. 10-i határozata² után, az első vezetőségválasztások megkezdésének idején felépítette a párt a megyei pártbizottságokon a párt- és tömegszervezetek osztályán belül az információt, szervezetté téve a szervezési munkának ezt a lényeges alkotó részét. Ennek az intézkedésnek a célja az volt, hogy a területi vezetés még jobban megismerje a helyi viszonyokat, és az élethez szorosan hozzáfogva legyen a vezetéshez szükséges

széleskörű tájékozottsága. Az eredményeket általánosítani tudja, a hibákat, hiányosságokat gyorsan ki tudja küszöbölni.

Az információ végzett sok megfelelő munkát, mellyel elősegítette az mb. titkárságának és az osztályoknak munkáját. A heti tájékoztatók, a különböző kiértékelések, a járási és városi pártbizottságok jegyzőkönyveinek feldolgozása, egy-egy nagyobb terület – mint pl. megyénkben a kulákkérdésben előforduló elvi elhajlások és gyakorlati elferdítések felderítése, vagy a félévi ipari termelésről szóló jelentés – vagy a járási bizottságok három hónapos munkatervének a feldolgozása legutóbb, stb. hasznos segítség volt.

Az információs munka legsikerültebb szakaszai a nagy akciók voltak (aratás, békekölcsön, vezetőségválasztások). Az akcióhoz az információ elvileg és szervezeti vonalon egyaránt részletesen felkészült. Ilyen esetekben vált leginkább szervezetté a tömegek hangulatának megfigyelése. Naponta a központi vezetőség információs alosztálya felé, valamint a megyei pártbizottságok titkársága felé adott tájékoztatások, megfelelően vetítették a pártmunkát, a tömegek hangulatát, az eredményeket s a munka hiányosságait.

Információs munkánk abból a szempontból komolyan fejlődött, hogy mindinkább összefüggéseikben értékelte a tapasztalt tényeket, és arra törekedett, hogy ne csak egyes ötletszerűen és meggondolás nélkül kiragadott tények, példák és adatok száraz felsorolása legyen. Az általános következtetések levonása legtöbbször megtörténik (pl. az értékelés végén adott összefoglalók során). A tények és egyes jellemző eseményekből következtetéseket vontunk le egy-egy járási pártbizottság elvi irányításának helyességére, vagy helytelenségére csakúgy, mint módszereire.

A jellemző tények kiválasztása az anyagok gondosabb tanulmányozását, értelmezését hozta, és ennek a formának már kezdeti alkalmazásai is hatékonyabb és hasznosabb tájékoztató munkát eredményeztek, mivel a hibák okainak elemzése is megtörtént. Legutóbb ilyen munkával készült el a járási pártbizottságok három hónapos munkatervének értékelése. Megfelelően érvényesül a párt- és tömegszervezetek osztályának információs munká[já]ban az, hogy az információs hosszabb ideje ismeri a területet, a dolgokat fejlődésben látja, ismeri a pártszervek funkcionáriusait és munkájukat, a pártszervezetek tevékenységének alakulását. Komoly mértékben javult a párt- és tömegszervezetek osztályán belül az információs munka kollektívva tétele. Az osztályon belül érvényesül, hogy a munkatársak nemcsak a területükön tapasztaltakról tájékoztatják írásban és szóban, az információ már bizonyos fokig az írásos anyagok feldolgozásában is segédkeznek. Pl. legutóbb az ipari csoport feldolgozta a SZOT ülésének jegyzőkönyvét stb.

Javult az agit. prop. osztállyal való kapcsolat is. Sokkal többet és sűrűbben cseréljük ki a tapasztalatokat, főleg személyes beszélgetés formájában. Az utóbbi hónapokban már az agit. prop. osztály munkatársainak írásban beadott jelentéseit is megkapjuk. Az osztályon belül és az agit. prop. osztállyal való megjavult kapcsolat során kezdődött meg az, hogy a kapott jelentésekhez tett észrevételeket megtárgyaljuk a jelentés írójával, igyekszünk átadni a jó tapasztalatokat. Ez is bizonyos fokig hozzájárult a párt- és tömegszervek és az agit. prop. osztályon egyes elvtársak munkájának és különösen az értékelő jelentések megjavulásához. A mezőgazdasági és káderosztállyal való elégtelen kapcsolat következménye volt, hogy sokáig nem tudtunk a tavaszi vetés, a tavaszi munkák előkészületeinek állásáról, és ennek következtében nem tudtuk tájékoztatni erről központi szerveinket, de nem jeleztünk sem jót, sem rosszat a megyei agit. prop. osztályunk felé sem, s így ebben a feladatban az agitáció munkájának elősegítését elhanyagoltuk.

Információs munkánk nem mindenben kielégítő. A tájékoztatás megszervezésének még komoly hibái vannak, s a feldolgozás minősége és gyorsasága sem mindig megfelelő. Az mb. információja két éves, de még mindig nem kellően szervezett. A politikai felderítő munka sokszor ötletszerű, a heti központi jelentések nem az egyes párthatározatok következetes figyelemmel kísérése nyomán

születnek, hanem sokszor ötletszerűen. A nagyobb akciók közötti időszakokban pedig mindig gyengül a tájékoztatás, mert a szervezettség mértéke csökkent. Ilyen közbeeső időszakokban főleg a pártanyag kevés, s hibánk közé tartozik, hogy amíg felhoztuk az ipari termelés különböző, egyébként jellemző adatait, addig a pártmunka értékelése elmaradt, a pártszervezetek, párttagság tevékenységét kevésbé lehetett látni az információs jelentéseinkből. Többször vesztett [sic!] tájékoztatásunk tartalmát nem mindig igazítottuk az adott körülményekhez. Információink nem eléggé a legfontosabb kérdésekre összpontosult, és nem értékeltük eléggé az eseményeket. Jelentéseinkben hoztunk fel sok példát, a következtetések levonását azonban rábíztuk arra, akinek a jelentés szólt, nem kellően határoltuk körül a kérdéseket.

A jelentésekben, értékelésekben előfordult, hogy félremagyaráztunk bizonyos jelenségeket. Legutóbb Rákosi elvtárs 60. születésnapjára való felkészülés beindításakor történt ilyen, amikor helytelen információ készült, azt állítottuk, hogy a március 9-i munkaverseny beindítására alig történt intézkedés, és ez nem volt igaz, mert a helyzetet rosszul értékeltük, nem ellenőriztük a kapott adatokat. Itt az egyes negatív tények felnagyítva kerültek ki, mivel a hibák elemzése mellett az eredményekről teljesen megelégedtünk.

A pártcsoportok megalakításának munkájánál voltak olyan hibái értékelésünknek, hogy a központ felé adott jelentésekben és az osztályon belüli tájékoztatásnál is csak a hibákat vettük észre. Az eredmények elsikkadtak jelentéseinkben, melyeknek felkutatása alaposabb elemzést és a munka alaposabb ismeretét igényelte volna, mint egy szembeötlő hiba bírálata. Az eredmények elhallgatása a jelentésekben komoly hiba volt, és éppen ezért a jó munkamódszerek átvitele egyik területről a másikra néha hosszú időt vett igénybe. Pl. az Adonyi j.b. tag és tagjelölt felvételi munkamódszerének általánosításához három hónap kellett.

Az osztályon belül a területeken észrevett egyes hibák megszüntetésébe az információ bekapcsolódott. A munkatársakat figyelmeztette ilyenkor operatív munkára, míg a kérdés nem nyert megoldást. A többi osztályok felé azonban a jelentések leadásán túl ilyen munka nem folyik. Az mb. információs munkájának hiányosságai bizonyos mértékben egyrészt abból adódnak, hogy a járási és városi pártbizottságok infós munkája nem megfelelő. A megyei információnak igen gyenge volt a közvetlen élő kapcsolata a j.b.-okkal, nem tettünk semmi komolyabb intézkedést, hogy az alsóbb szervezetben ne kezeljék lebecsülően az információt. Nem tanítottuk a járási bizottságot a jelentések értékelésére.

A járási, városi pártbizottságok információs munká[já]ban nincs egy kialakult módszer. Írásos anyagok feldolgozását ritkán végzik, leginkább csak a havi taggyűlések jelentéseit tanulmányozzák át, melyről rendszeresen küldenek jelentést. Ezenkívül [a] jelentések, jegyzőkönyvek átfogó feldolgozása nem történik meg. A pártbizottságok és az alapszervek közötti kapcsolat, a gyors és pontos tájékoztatás megszervezése nagyon hiányos, az alapszervek nem közölnek a területükön történt fontos eseményeket a pártbizottságokkal. Pl. a Bauxitgyár pártvezetősége nem jelentette a városi pártbizottságnak az egyik hengerson motorjának elromlását, mely egy hét kiesést okozott és ezt a vb-nek tőlünk kellett megtudnia. A járási információs munka elhanyagolása következtében a tapasztalatok, észrevételek lejtatása is dőcög. Nagyban hozzájárul az információs munka gyengesége pl. a központi járási pártbizottságnál ahhoz, hogy még mindig vannak olyan szervezetek, ahova nem jutott le a tanyázó esték jó agitációs módszere, noha a megyénkben kialakult jó agitációs munkamódszer országos jelentőséggel bír, a más megyénkben is sikeresen alkalmazzák.

A járási, városi pártbizottságok információs munkájának megszervezésével az általunk vizsgált fő kérdések megvizsgálásába be kell vonnunk a pártbizottságokat, és a rendkívüli eseményekről pedig azonnali tájékoztatást kell kapnunk. A Móri járási pártbizottság információs módszerét fejleszteni kell és kezdeményezésüket általánosítani. A j.b. megszervezte, hogy a bányák termeléséről naponta

kap tájékoztatást, a párttitkárok rendszeresen adnak tájékoztató jelentéseket, és a jb. a rendkívüli eseményeket azonnal közli a megyei információval, ezáltal az intézkedések komoly mértékben meggyorsultak a Móri járás irányában részünkről is. A pártbizottságaink tájékoztató munkájának ezt az egyik módszerét a többi járásainkban is meg kell honosítani.

Arra kell irányítani a pártbizottságokat, hogy az egységes vezetőségekre és a falusi pártbizottságokra támaszkodjanak, melyek kb. alapszerveink felét ellenőrzik. Értékeljék ezek heti üléseinek jegyzőkönyveit, és ennek alapján készítsenek a járás pártszervezeteinek munkájáról átfogó jelentést. Meg kell teremteni, hogy a jb.-ok a járási párt- és tömegszervezetek osztályán keresztül rendszeresen tájékoztassanak bennünket a járás területén történekről, a soron levő legfontosabb párthatározatok végrehajtása során alkalmazott tapasztalatokról. Fejleszteni kell a jb.-ok ilyen munkájának megszervezésével az új iránti érzéket, hogy a helyes, jó és új kezdeményezéseket kidolgozva eljuttassák a megyei információhoz. A jb.-okkal való ilyen kapcsolat megteremtése egyrészt az ellenőrzés egyik formája is lesz, mely megmutatja, hogy a jb. hogyan old meg feladatokat, hogyan elemez helyzeteket, hogyan veszi kritika alá saját tevékenységét.

Az információnk így bővülni fog, az információ forrásai növekednek.

Eddig a tájékoztatás formáiként kezeltük:

1. A jb, vb-k heti pártbizottsági üléseinek jegyzőkönyveit, mint a munka fő alapját.
2. Az mb. munkatársainak jelentéseit, beszámolóit (szóban, írásban).
3. A személyes ellenőrzést, főleg jb. ülésen.
4. A sajtót, főleg a munkás levelezési rovatot.
5. Az ipari jelentéseket, statisztikákat, kimutatásokat. Az mb. nyilvántartásának statisztikáit.

A járási pártbizottságtól kapott heti jelentésekkel bővülnie kell a tájékoztatásunk forrásainak is. Továbbá a tájékoztatás forrásaként kell a jövőben felhasználni a tömegszervezetek jelentéseit, jegyzőkönyveit és az állami és tömegszervezeti funkcionáriusok szóbeli tapasztalatait is.

Ahhoz, hogy a megyei információ a feladatokat, melyek adva vannak, megoldhassa, sokkal szorosabb kapcsolatban kell, hogy álljon a központi információval, mint eddig. Így pl. a több mint egy éve adott K. jelentéseinkre egyetlen esetben sem kaptunk írásban elemző kritikát, az információsok közötti tapasztalatcsere hiányzott, s csak a legutóbbi időben kezd megvalósulni a központi információ személyes ellenőrzése is.

Rákosi elvtárs legutóbbi beszédei, a párthatározatok, törvények, a fő irányelv kell legyen a tájékoztatásban. A párthatározatok végrehajtásának figyelemmel kísérése nem minden esetben történik meg. Lemaradtunk a SZOT és MNDSZ vezetőségválasztások munkájának tájékoztatásával, mivel a párthatározatokat előzőleg nem dolgoztuk fel. Nem tanulmányoztunk át egyes fontos törvényeket, sokáig nem ismertük a munkafegyelem megszilárdítására vonatkozó rendeleteket, hogy azokat felhasználtuk volna a tájékoztató munkában. Szükséges ezen kívül olyan anyagoknak áttanulmányozása, mint pl. a tszcs-k szervezeti szabályzata, a SZOT szervezeti felépítése, a begyűjtési rendelet stb. Ezért a hivatalos közlöny olvasása szükséges, sokkal jobban fel kell használni a Szabad Népet és a Fejérmegyei Néplapot is.

A megyei, járási tájékoztatómunka színvonala csak [a] felsorolt feladatok megvalósítása nyomán és a felsorolt hibák megszüntetésével válhatik valóban jó információvá, olyanná, hogy magasan kvalifikált, elmélyült munka legyen, és hatékony munkával elősegítse a megyei pártbizottság munkáját.

megyei párt- és tömegszervezetek
osztálya

Minden osztály

Friss legyen, hasznos és leellenőrzött.

*Kampánykapcsolatok a sajtóval.
A jelentések ellenőrzése alulról.
Szervezési munka.
Nem minden levelet küldünk fel.
Kampánynál nem csak [...].
A [...] levelek hasznosak.
Az új kezdeményezések nem jönnek eléggé felszínre.
Leveles hozzászólások igénybevétele egyes kérdésekben.*

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. március 17.) Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztaírat.

- ¹ Rákosi Mátyás a KV 1950. február 10-i ülésén A politikai helyzet és pártunk feladatai címmel tartott referátumot. A beszéd elérhető (2010. április 27.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=41094&MT=1
A KV üléséről és Rákosi beszédéről a FN február 14-én számolt be. *Erősítsük Pártunkban a kritikát és önkritikát, fokozzuk a termelő munkát és a békéért folyó harcot.* FN 1950. február 14. 1.
- ² Az MDP KV határozata a párt legközelebbi feladatairól. A határozat elérhető (2010. június 1.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=70500310&MT=1
A Központi Vezetőség határozata a párt legközelebbi feladatairól, a pártmunka hibáiról. Izsák (főszerk.) 1998: 98.

109.

ÜTEMTERV A MEGYEI BÉKETALÁLKOZÓ ELŐKÉSZÍTÉSÉHEZ

[Székesfehérvár], 1952. április 9.

Készült 14 példányban
Sné

Szigorúan bizalmas!
1952. április 9.
Előadó: Szűcs Imre elvtárs

[Az] mb. ütemterve a megyei béketalálkozó előkészítéséhez

Megyénkben a tömeges békemozgalma az utóbbi időben fokozódott. Ez elsősorban megmutatkozott a nemzetközi eseményekkel kapcsolatos mozgósítás terén. Mint pl. Beloianisz elvtárs elítélése és meggyilkolása,¹ a baktériumháború elleni tiltakozás során. Ezenkívül különösen a Móri járás német anyanyelvű lakosai között a német békeszerződés javaslat megvitatásakor. Ezek az eredmények azonban nem állandóak, a tömeges mozgósítása csak egyes eseményekhez fűződik, a békebizottságok csak részben kapcsolódnak bele. A békebizottságok nagy része nem végez aktív munkát. A békemozgalom kiszélesítésére a titkárság határozata alapján megyei béketalálkozót tartunk. A béketalálkozó feladata, hogy falun mozgósítson a nyári mezőgazdasági munkák gyors, időben való elvégzésére, ezenkívül a begyűjtés maradéktalan túlteljesítésére. A béketalálkozót előkészítő agitációnak elő kell segíteni az állami fegyelem megszilárdítását, és annak a közszellemnek a megerősítését, ami elítéli, megbélyegzi a kötelezettségüket elmulasztókat. Az üzemekben a békeagitáció feladata a második negyedévi terv teljesítésére, illetve túlteljesítésére való mozgósítás, ezenkívül a harmadik negyedévi terv beindulásának előkészítése. A megyei béketalálkozó előkészítésével meg kell teremteni a tömegszervezetek és a békebizottságok állandó együttműködését. A tömegszervezetek (első-

sorban a DISZ, a szakszervezetek és [a] tanácsok) segítsék elő és erősítsék a békemozgalom munkáját.

A béketalálkozó előkészítése

1. Az Országos Béketanács ülése² után április végén kb. 26–28[-a] között kibővített megyei békebizottsági ülést szervezünk, melyre meg kell hívjuk a járási békefelelősöket, tömegszervezetek vezetőit és a sajtót. Ezen az értekezleten megtárgyaljuk a béketalálkozó előkészítését és lefolyását, a párt- és tömegszervezetek feladatait is.³

2. Május 3[-a] és 15[-e] között a megye minden községében és üzemében békekisgyűléseket szervezünk, ahol ismertetjük az Országos Béketanács határozatát és a megyei béketalálkozó jelentőségét, ugyanakkor a békebizottságok vezetői beszámolnak végzett munkájukról, feladataikról.

A békekisgyűléseket összekötjük a meglévő békebizottságok kiszélesítésével, ugyanakkor a meg nem felelő békebizottsági tagok helyébe a termelésben élenjáró dolgozók soraiból választunk [új tagokat]. Azokban a községekben és üzemekben, ahol szükséges, új békebizottságokat is szervezünk, pl. Ercsi, Polgárdi, Adony, Mór, Bicske, Velence, Martonvásár, Baracska, Vértesboglár, Nagykarácsony, vadásztölténygyár, bányák, géppálmások és termelőszövetkezeti csoportok.

Székesfehérváron a városi pártbizottságon keresztül május 10-én, szombaton megválasztatjuk a városi békebizottságot.

A pártszervezetek, elsősorban a párttitkár elvtársak segítsék a békebizottságok beszámolóit elkészíteni, ahol új békebizottságok alakulnak, ott segítsék a békebizottsági tagok kiválasztását.

A kisgyűlések megszervezésében a párt népművelőinek bevonásával nyújtsanak segítséget és ellenőrizzék azokat. A békebizottságok legyenek állandó tagjai az egységes agitációs kollektíváknak. Pártszervezeteink az esti politikai iskolák hallgatóit vonják be kisgyűlések megtartásába, illetve előkészítésébe, az esti iskolákon folyó „Háború és béke” című anyagból tartsanak ismertető előadásokat, ehhez segédanyagként a jb.-ok, vb agit. prop. osztályai az ötéves terv című könyvről dolgozzanak ki segéd-, illetve helyi anyagot, falun a mezőgazdasággal, üzemekben az ipari termeléssel stb. kapcsolatos kérdésekből.

3. A tömegszervezetek feladatai: üzemekben a szakszervezetek és a DISZ segítsék elő a békekisgyűlések megszervezését, vezetőségi értekezleteken rendszeresen tárgyalják meg a béketalálkozókkal kapcsolatos feladatokat. A szakszervezet a legjobb munkások[at], brigádvezetők[et] mozgósítsa a legeredményesebb munkát végző békebrigád címért. Szervezze meg az üzemi békebrigádok és a falusi békebizottságok közötti levelezést. Szervezze meg az élenjáró munkások[ból], brigádokból a levelezést a népi demokratikus országok egy-egy üzeme, építkezése dolgozói között (Sztálinváros, Nova Huta⁴), bányák a bányák között.

A DISZ hasonlóképpen a fiatalokat mozgósítsa a békeműszakok, békeőrségre, levelezési mozgalom beindítására, a kultúrcsoportok rendszeresen népszerűsítsék a termelésben élenjáró dolgozókat [sic!]. A szakszervezet és a DISZ szervezzen a legjobb békebrigádokból állandó jellegű békeőrséget.

Az MSZT, Szabad Föld Tavaszi Vasárnapok keretében szervezzen előadásokat a Szovjetunióról, a SZU békeharcáról, a kommunizmus építkezéseiről, stb. Szervezzenek könyvankétokat, kiállításokat a SZU 16 köztársasága címmel, ötéves terv vándorkiállítást.

A falusi békekisgyűlések előkészítésébe ugyancsak a DISZ és MNDSZ, a tanácsok aktívan kapcsolódjanak bele. A tömegszervezeti tagok hívják meg a szomszédokat, ismerősöket, a kisgyűlésre. A kisgyűlések helyiségét dekorálják fel, tegyék ünnepélyessé. Az asszonyok szervezzenek tisztasági versenyt a házak tisztántartására, az MNDSZ népszerűsítse a termelésben példát mutató asszonyokat.

4. Május 15–20 között ünnepi békegyűléseket kell tartani azokon a helyeken, ahol küldöttek lesznek megválasztva. Sztálinvárosban 20, a megye üzemeiből, bányáiból 50-et, községekből 150-et, a

legnagyobb állami gazdaságokból 10 főt, ugyancsak a jól dolgozó gépállomásokból és termelőszövetkezetekből 10-10 főt. A város területéről és a megye területéről 70 értelmiségit és egyéb foglalkozásút. A küldötteket választó békegyűlésre mozgósítani kell az üzemek, falvak dolgozóinak nagy többségét a tömegszervezetek segítségével. A gyűléseket kultúrműsorral ünnepélyessé és színessé kell tenni. A kultúrműsorért a megyei népművelési osztály a felelős.

A békegyűlések helyiségét megfelelően fel kell dekorálni. A beszédet a politikailag legfejlettebb békebizottsági tag tartsa, beszédvázlatot a megyei békeiroda küldjön, annak elkészítéséhez az mb. agit. prop. osztálya segítséget nyújt a békeirodának.

5. A küldöttek felkészítését a megyei béketalálkozóra elsősorban a tanácsok és a tömegszervezetek biztosítsák. Minden küldöttel egyénileg kell foglalkozni, őket el kell látni helyi anyagokkal, pl. az üzem, hogy teljesíti a tervet, illetve hogy áll a község a nyári mezőgazdasági munkákkal, stb. beadási kötelezettség teljesítésével.

6. A békebizottságok a tömegszervezetek segítségével a béketalálkozót megelőző héten minden üzemben, bányában, ezenkívül a szocialista szektorokban békehetet szervezzenek. A hét utolsó napján (május 31-én) ünnepi békegyűlésen megjutalmazzák az üzemben legjobb eredményt elért üzemrészt, illetve brigádot, munkacsapatot. Ezen a békegyűlésen az üzem és a szocialista szektor dolgozói adjanak békemegbízást a küldötteknek, hogy mit vállalnak a harmadik negyedévi terv teljesítése érdekében a béketalálkozó tiszteletére. Ezenkívül tolmácsolják harcos békeüzenetüket. A DISZ feladatává tesszük, hogy az üzemekben alakítsanak ifi békebrigádokat, és ezek hívják ki egymást versenyre, a találkozó előtti nap értékeli a versenyeredményt.

7. Az üzemekhez hasonlóan [a] községekben is békemegbízást kell adjanak a község dolgozói a küldötteknek. A fiatalok ünnepélyesen, zeneszóval, virággal kísérjék [k] ki a küldötteket a vasútállomásra.

Megyei béketalálkozó

1. A megyei béketalálkozó június 1-én de. 10 órakor a városi színházban lesz megtartva.⁵ A küldöttek bejövetelét részben vonaton, részben gépkocsiban biztosítjuk. A küldöttek bejövetelét az alapszervezetek vezetősége ellenőrzi. A béketalálkozó napját Székesfehérváron békeünnepé kell tenni. A vasúton érkező küldötteket a MTH egyenruhás díszszázadok fogadják virággal és rövid üdvözlő szavakkal. A fogadtatás után a küldöttek a díszszázaddal együtt zene és énekszóval felvonulnak a színházhoz. A gépkocsin érkezőket [a] béketalálkozó helyisége előtt kell ünnepélyesen fogadni, hasonlóan a vasútállomási fogadtatáshoz.

2. Az elnökség megválasztása után egy úttörőcsapat köszönti a béketalálkozóra egybegyűlteket.

3. A kb. 30 perces referátum után hozzászólások következnek, majd 1 órás ebédszünet. Az ebéd alatt a város legjobb kultúrcsoportjaival tánc és énekműsor lesz.

4. A hozzászólások befejeztével az Országos Béketanács kiküldöttje kiosztja a békemozgalmi munkában kitűnt békeharcosok részére a békeokleveleket.

5. Az oklevelek kiosztása után határozati javaslatot kell elfogadtatni, mely megszabja a megye békemozgalmának feladatait.⁶ A MÁV-MEKOVAL énekkar előadásával fejeződik be a megyei béketalálkozó.

6. A tanácskozás ideje alatt minden járásban a járás legszebb kirándulóhelyein ifjúsági békekirándulásokat szervezünk sport- és kultúrműsorral egybekötve. A kultúr- és sportműsor ütemtervét május 1-ig az illetékes tömegszervek bevonásával az mb. agit. prop. osztálya kidolgozza. A béketalálkozó napján Sztálinvárosban és Székesfehérváron sport- és kultúrrendezvényeket szervezünk területenként, amelybe a honvédséget is bevonjuk. Az MNDSZ a gyermekek és hozzátartozóik részére a nemzetközi gyermeknappal összekötve műsoros békedélutánt, bábjátékot, szórakoztató előadásokat

szervez. A megye összes filmszínházaiban békematinékat kell tartani. A községekben hasonlóan a városhoz, helyi kultúr csoportokkal műsoros békeestet kell tartani. A városok és falvak külsőségeiben vissza kell tükrözzék a béketalálkozó jelentőségét, a községekben és Székesfehérváron békeiratokat kell készíttetni. A békejelszavak mellett dekoráljanak a nemzetközi békeharcosok fényképeivel is, ezek mellett az üzemek legkiválóbb dolgozóinak, a kötelezettségüket példásan teljesítő dolgozó parasztnak, mint kiváló békeharcosoknak a képeivel is.

7. A béketalálkozó előkészületeiből a megyei sajtó közöljön színes cikket, riportot⁷ a készülő üzemekről, községekről, ezenkívül a személy szerint megválasztott küldöttekről. Rendszeresítsen erre az időre békemozgalmi rovatot. A sajtó magáról a béketalálkozóról ne csak összefoglaló közlést adjon, hanem hosszabb ideig használja fel az anyagát. A szerkesztőség az mb. ütemterve alapján készítsen tervet, azt az agit. prop. osztály értekezleten tárgyalja meg.

A béketalálkozó után

A béketalálkozón részt vett küldöttek június hónapban számoljanak be a találkozóról. Ismertessék a feladatokat, az elfogadott határozatot. A beszámolókat békekisgyűléseken kell megtartani, ezeknek a kisgyűléseknek elő kell segíteni, úgy az üzemek dolgozóinak, mint falun a dolgozó parasztnak a munkaversenyét, a vállalt kötelezettségek, a tervek teljesítését, illetve túlteljesítését.

A kisgyűléseken és a békeagitációban kifejezésre kell jutni, hogy falun a legnagyobb békeharc ma a nyári mezőgazdasági munkák gyors és jó elvégzése, a beadás pontos teljesítése. Üzemben pedig a terv teljesítése, illetve túlteljesítése.

A járási pártbizottságok az mb. ütemterve alapján készítsék el a járási feladatokat tartalmazó tervet, azt április 23-ig tárgyalja meg az alapszervezet, vezetőségi értekezleten április 30-ig tárgyalja meg [sic!].

Az mb. agit. prop. osztálya a párt- és tömegszervek képviselőiből április 19-ig szervezze meg az operatív bizottságot, melynek feladata lesz a különböző szervek összefogása, illetve az előkészületi munka irányítása. Ugyancsak a járási pártbizottságok mellett is meg kell szervezni az operatív bizottságot.

m. agit. prop. osztály

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. április 15.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tiszttázat.

¹ Beloianisz Nikosz.

² Az Országos Béketanács 1952. április 25-én tartott a parlamentben kibővített ülést melyen – többek között – megjelent Dobi István is. Az ülést Lukács György nyitotta meg és javaslatára tiszteletbeli taggá választották Louis Aragon francia író. Határozatot fogadtak el arról, hogy június elsején Budapesten és minden megyeszékhelyen béketalálkozót tartanak. *Felkészülten helyt állunk hazánk békés életének, gyermekeink boldog jövőjének védelmében. Az Országos Béketalálkozó ülése.* FN 1952. április 26. 1.

³ Április 29-én tartotta a megyei békebizottság kibővített ülését a Pártoktatás Házában, az ülést Szász György a megyei békebizottság elnöke és Lehel Edéné a megyei békeiroda titkára nyitotta meg. Az eseményről beszámolt a sajtó is. *Megyénk békebizottságai a dolgozók legszélesebb tömegeinek bevonásával tegyék június 1-t a béke harcos seregszemléjévé.* FmN 1952. április 30. 1.

A megyei pártbizottság két ülésen foglalkozott a megyei béketalálkozó ügyével. Április 15-én és május 21-én. XXXV. 1 MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek 1952. április 15., május 21.

⁴ A lengyelországi Krakkó egyik munkáskerülete a fémű körül.

⁵ A béketalálkozót 260 fő részvételével 1952. június 1-jén, a Székesfehérvári Városi Tanács tanácstermében rendezték meg.

⁶ *A megyei béketalálkozó határozata.* FmN 1952. június 3. 2.

⁷ *A Fejérmegyei Néplap* a következő cikkeket jelentette meg: *A béke harcosainak seregszemléje.* FmN 1952. június 1. 1. *Hármán a megyei béketalálkozó küldöttei közül.* FmN 1952. június 1. 3. *Kövesse a béketalálkozót jobb munka az üzemekben,*

110.

A MEGYEI BÍRÓSÁG ÉS ÁLLAMÜGYÉSZSÉG VEZETŐINEK JELENTÉSE
AZ MDP FEJÉR MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁGÁNAK
Székesfehérvár, 1952. április 10.

A székesfehérvári megyei bíróság és államügyészség vezetőinek jelentése az MDP Fejér Megyei Pártbizottsága 1952. április 15-i ülésére

Az igazságszolgáltatás célja

Az alkotmányunk szerint bíróságaink feladata a dolgozó nép ellenségeinek megbüntetése, a népi demokrácia állami, gazdasági és társadalmi rendjének biztosítása, és a dolgozóknak a szocialista társadalmi együttélés szabályai megtartására való nevelése. Államügyészségünk a törvényesség felett őrködik. A szocializmus építésének előrehaladásával fokozottabban lép előtérbe a dolgozók nevelésének, az állami fegyelem maradéktalan megvalósításának kérdése. A bíróságok így a fegyelemre való nevelés egyik fontos eszközeivé válnak.

Az igazságügyi szerveknek a párthoz való viszonya.

Ahhoz, hogy igazságszolgáltatási szerveink maradéktalanul el tudják látni munkájukat, szükséges, hogy a kongresszusi határozat értelmében itt is érvényesüljön a párt irányítása anélkül, hogy ez az igazságügyi szervek önálló munkáját és felelősségét csorbítaná. Az igazságszolgáltatási szerveknek elmélyült kapcsolatban kell állniuk a pártszervekkel. Tájékoztatni kell a pártbizottságokat a soron lévő ítélkezési feladatokról, a felsőbb szervektől kapott általános iránymutatásról. Fel kell tárni vezetőinknek a nehézségeiket, gyakorolni kell munkájukról kritikát azért, hogy megkapják az általános irányelveken belül a területre vonatkozó helyi szempontokat és az építő jellegű bírálatot.

A kapcsolat szempontjából megállapítható, hogy igazságügyi szerveink vezetői és a pártbizottságok között a kapcsolat a mai formájában már több az egyes ügyekre vonatkozó megbeszéléseknél, de nélkülözi még a párt rendszeres tájékoztatását, a hibák feltárását és a megfelelő bírálatot. A kapcsolat járási viszonylatban még nem kielégítő. Egyes pártbizottságok, mint például az enyingi, nem tulajdonítanak kellő jelentőséget az igazságszolgáltatás munkájának, ezeket a pártbizottságokat az egyes ügyek érdeklik, nem az ítélkezés elvi iránya.

Szükséges, hogy a pártbizottságok, különösen a járásokban, többet foglalkozzanak az igazságszolgáltatás a munkájával.

Tanácsokkal való kapcsolat

A tanácsokkal való kapcsolat ez ideig abban állott, hogy a helyi igazságügyi hatóságok vezetői havonta egyszer a végrehajtó bizottság előtt tájékoztatót adtak, részt vettek az operatív bizottságok munkájában, és ha szükséges volt, egyes ügyekben, kampányok előtt megbeszéléseket tartottak. Ezen kapcsolat továbbfejlődése érdekében szükséges – ami a megyei tanácsi viszonylatban már megvalósult –, az igazságügyi szervek vezetői és egyes dolgozók a tanácsok munkájának előmozdítására a járásokban is kapcsolódjanak be az állandó bizottságok munkába. A pártbizottságok támogatásával meg kell szervezni az ún. 5-ös bizottságokat (a párt titkára, a tanács elnöke, a rendőrség vezetője, a bíróság vezetője és a közbíró).

Államügyészség tevékenysége

Az igazságügyi szerveink közül az államügyészség feladata a hozzá érkezett feljelentések közül megfelelő előkészítő munkával csak azokat vinni bíróság elé, akik valóban bűnöznek, és elejét venni annak, hogy alaptalan feljelentés alapján a bíróság felmentő ítéleteket hozzon. 1951. IV. negyedében az állami ügyészségre 3479 ügyben 3987 személy ellen érkezett feljelentés. 1952. I. negyedében 4550 ügyben 5230 személy ellen tettek feljelentést, tehát 1243-mal több személy ellen. Vádhatóságaink azonban az utolsó negyedben felismerve azt, hogy rendkívül sok elő nem készített, közigazgatási úton is elbírálgató ügy van a feljelentések között, valamint sok alaptalan feljelentés, az 1951. év IV. negyedében vád alá helyezett 1935 személlyel szemben 1952. év I. negyedében csak 1178 személy ellen emeltek vádat. Ez százalékban kifejezve annyit jelent, hogy míg az előző negyedben 48,5 százalékot, addig az 1952. év I. negyedében 36,2 százalékot helyeztek vád alá. A munka további megjavítása érdekében pedig március közepétől az ügyész vádemelés előtt minden gyanúsítottat tartozik külön meghallgatni, figyelembe venni a nyomozás során a fel nem merült körülményeket. Ezen új rendszerű munkával a sikertelen eljárásokat legkisebb mértékre kívánjuk leszorítani.

Alaptalan feljelentések

Felmerül itt a kérdés, mi az oka annak, hogy hatóságaink nagy számban tesznek alaptalan feljelentéseket. Néhány általunk észlelt jelenséget szükségesnek tartunk felemlíteni. A közigazgatási hatóságaink bizonyos feladatot, például begyűjtés, mezőgazdasági munkálatok előbbre vitelét szívesebben akarják a büntető úton végrehajtatni ahelyett, hogy a saját munkájukon javítanának. Ezen a téren javulást várunk a belügyminiszter és igazságügy miniszter közös rendeltétől a közellátási feljelentések előzetes átvizsgálásával kapcsolatban. Ennek a jelentősége az, hogy a kisebb jelentőségű ügyek közigazgatási úton intéződjenek el. Állami vállalatunk az előzetes eljárás lefolytatása nélkül tömegesen tesznek jelentéseket dolgozókkal szemben szerszámok, anyagok, stb. ellopása miatt. Legtöbb esetben az derül ki, hogy a vállalat maga sem tett meg mindent a lopások, sikkasztások meggátlására, vagy pedig – ami még gyakoribb – az anyagnyilvántartások hiányosak, és csak a felelősség kérdését akarják elhárítani, az igen sokszor zaklatásnak minősülő feljelentéssel. Rendőrőrszeink is helytelenül értelmezett statisztikai szempontokból önálló kezdeményezések alapján gyakran tesznek jelentéktelen ügyekben tömegesen feljelentéseket dolgozó kisemberekkel szemben. Szükséges, hogy a tanácsok és a vállalatok csak alapos kivizsgálás után tegyenek bűnvádi feljelentéseket, rendőrségeink pedig ne a feljelentések számának szaporítására, hanem minőségi munkára törekedjenek.

Bíróságok tevékenysége

A bírósági statisztika adatai szerint 1951. IV. negyedében 998 ügyben 1253 személyt ítéltünk el. Sikertelen volt a vádképviselő 321 ügyben (24,3 százalék), az elítéltek legnagyobb része, 648 személy (51,7 százalék) gazdasági rendünket sértő cselekmény miatt állott a bíróságok előtt. A társadalmi tulajdont károsító tevékenységek¹ miatt 173 személyt ítéltünk el (13,8%), 1952. év I. negyedében 919 ügyben 1100 személyt ítéltünk el. Sikertelen volt a vádképviselő 184 ügyben (16,7%). Az elítéltek közül most is a legtöbb a gazdasági rendünket (40,1%) és [a] társadalmi tulajdont (11,4%) sértő cselekmények miatt került a bíróságok elé.

Felfüggesztett büntetések

1951. IV. negyedének feldolgozott adatai szerint 404 elítélttel szemben felfüggesztettük fel próbaidőre a büntetés végrehajtását. A felfüggesztett büntetést kapott elítéltek közül munkás volt 190, ér-

telmiségi 16, tszcs-tag, kis- és középparaszt 159, egyéb 22, kulák 17. Bíróságaink tehát ítélkezésükben a nevelő célzatot kifejezésre juttatva a legnagyobb mértékben dolgozókat részesítettek felfüggesztés kedvezményében. Az osztályidegen elemmel szemben 4,2%-ban történt büntetés, felfüggesztés. Gyakorlatban ezek az esetek a bíróság elé került idős személyekkel szemben történtek.

Elítéltek osztályhelyzete

Az elítéltek osztályhelyzet szerinti megoszlásánál a f. évi január és február havi közellátási cselekményekből kivett adatokat hozzuk fel. Egyrészt azért, mert a bűncselekmények közül ez volt az, amely osztályharcunk szempontjából legdöntőbb terület, másfelől pedig a január – február havi átlagos adatok lényegében megegyeznek a korábbi hónapok adataival. Ezek szerint január hónapban a közellátási cselekmények miatt elítéltek közül munkás volt 32,6%, tszcs-tag 8,9%, kis- és középparaszt 26%, kulák 21,9%, egyéb 10,6%, február hónapban munkás volt 23,4%, tszcs-tag 9%, kis- és középparaszt 37%, kulák 23,4%, egyéb 7,2 %.

Érdemi ítélkezés

A bíráink általában megértették és határozataikkal alátámasztani igyekeztek a pártunk és kormányzatunk határozatai végrehajtását. Elsőrendű feladatunk a közellátási rendünket sértő cselekmények megtorlása volt. Ebből a szempontból helyes például az Enyingi járásbíróság ítélet[e], amely 7 hold kukoricát és 6 hold napraforgót nem kellően művelő kulákkasszonyt, 2 évi börtönbüntetésre és súlyos pénzbüntetésre ítélte. (B. 21066/1951.) Az őszi munkálatok előbbre vitelét jól szolgálta a Bicskei járásbíróságnak egy tabajdi kulákkal szemben hozott ítélete, amelyben a vádlottat takarmánykeverék késedelmes elvetése, napraforgó határidőn túli leszedése miatt 1 évi börtönbüntetésre ítélte. (B. 20.934/1951.) A járási tanács felvilágosítása szerint ezen és hasonló több jó ítéletnek a munkák menetére serkentő hatása volt.

Hasonlóan helyesnek mutatkozott a tojás- és baromfi-beszolgáltatásban lemaradt Etyek községből kiválasztott néhány ügy súlyos elítélése. Az 5 hónapi börtönbüntetés és 4000 forint körüli pénzbüntetést kiszabó ítéletek hatására decemberben ugrásszerűen pótolták a mulasztásokat. Az elterjedt feketevágásokat megtorolni igyekezett az Adonyi járásbíróság egy iváncsai kupec kulákkal szemben, 40 kg-os sertés levágásáért² 1 és 1/2 évi börtönbüntetésre ítélte. (B. 22.507/1951.)

A közellátási cselekmények elbírálásánál a kulákkal, osztályellenséggel szemben a visszatartás, dolgozó parasztokkal szemben elsősorban a nevelés, ott azonban, ahol a bűncselekmények, például a feketevágások rendkívül elszaporodtak, ugyancsak a visszatartás szempontjai érvényesültek.

A mezőgazdasági munkálatok, valamint a beszolgáltatás elmulasztásával kapcsolatban indult ügyekben hozott kellő súlyú ítéletek hatását már a bírói eljárás során is észleltük, mert igen gyakran az elsőfokú eljárás folyamán, de legtöbbször a fellebbezési szakban a hiányt, vagy el nem végzett munkát pótolták. Voltak olyan határozataink is azonban, amelyekről nem mondhatjuk, hogy a tanács munkáját elősegítették. A megyei bíróság 40 holdas kulák gyermekét, aki most 16 holdon gazdálkodik, s aki 22 mázsa gabona beszolgáltatásának nem tett eleget, búzavetését elmulasztotta, tojást sem szolgáltatott be, mindössze 5 hónapi börtönbüntetésre ítélte. (B. 200/1952.) Az Enyingi járásbíróság pedig felmentette azt a kulák vádlottat, aki három és fél holdon az őszi szántást nem végezte el, azzal az indoklással, hogy hat napon át, közmunkára vették igénybe, így a tanács kirendelése akadályozta a munkák elvégzésében. (B. 20.161/1952.)

Feketevágásos ítéletek

A feketevágásoknál a bíróságok múlt évben bizonyos fokú enyheségre mutató ítélkezést folytattak. Az állatvágások számának szaporodásával azonban még az irányt mutató ítélkezést is, szigorúságban túlhaladva nemcsak az osztályellenséget büntették szigorúan, hanem a dolgozókat is. Az állatvágá-

sok száma mégsem csökkent, hanem szaporodott. Októberben 29, novemberben 19, decemberben 71, januárban 96, februárban 79, márciusban 46, a félév alatt összesen 340 személyt ítéltünk el feketevágás miatt.

Társadalmi tulajdon védelme

1951. év IV. negyedében társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett cselekmény miatt 173 személyt ítéltünk el. Ezek közül 104-[gy]el szemben a büntetés végrehajtását próbaidőre felfüggesztettük. Abból következően, hogy a cselekmények száma emelkedik, azt tűnik ki, hogy ítélezésünk eddigi vonala nem nyújtott kellő védelmet a társadalmi tulajdont lopkodó, sikkasztó, vagy hanyagul kezelőkkel szemben. Fokozni kell tehát az ítélezésünk súlyát. Három kisparaszt a Baracscai Vörös Csillag Tszcs földjeiről 14 zsák kukoricát ellopott. A bíróság felfüggesztést mellőzve a vádlottakat 6-6 hónapi börtönbüntetésre ítélte.

Abban, hogy ezen cselekmények idáig szaporodtak, felelősség terheli vállalatainkat is. Szükséges, hogy az anyag jobb ellenőrzésével elsősorban a vállalatok akadályozzák meg a lopásokat. Számolják fel a laza vagyonkezelést. Emellett indokolt, hogy igazságügyi szervek bevonásával a társadalmi tulajdon védelmének fokozott jelentőségére előadások szervezésével hívjuk fel a dolgozók figyelmét.

Munkafegyelmi ügyek

A munkafegyelem megsértésével kapcsolatban az elmúlt negyedév alatt 29 személyt ítéltünk el. Ebből 20 Sztálinvárosban, 9 a többi területen dolgozó ellen irányult. Az elítéltek közül 2 börtönbüntetést, a többi javító-nevelő munkát kapott, munkabércsökkentéssel. Vádhatóságunk ellenőrizte az elítélt személyek ítélet utáni munkáját. A 29-ből 2 megszökött a munkahelyéről, a többi azonban, az ítélet után munkáját rendesen végzi, jól dolgozik, teljesítményük kivétel nélkül emelkedik. Mészáros Hermina és Fodor Eszter elítéltekről a Sztálin Vasmű Építője című lap újságcikket is közölt a jó munkájukkal kapcsolatban.

Vállalataink azonban nem tulajdonítanak kellő jelentőséget ennek az eljárásnak, mert annak ellenére, hogy az illetékes szakminiszter a közvetlen feljelentés jogát több vállalatvezetőnek megadta, egyáltalán nem tesznek feljelentést mulasztó, önkényesen kilépő dolgozókkal szemben. Ítélezésünk során elsősorban azok ellen a felelősök ellen kívánunk teljes szigorral eljárni, akiknek hanyag kezelése a bűncselekmények elkövetését lehetővé tette.

Ítéletek nyilvánosságra hozása

Az ítélezésnek a tömegekre való nevelő hatása előmozdítása terén nagy feladat hárul sajtóinkra. A helyi lapunk azonban keveset foglalkozik a példamutató ítéletek közlésével. Szükséges, hogy helyes határozatainknak sajtónk az eddiginél nagyobb teret biztosítson.

Káderek kérdése

Azokat a feladatokat, amiket pártunk és kormányzatunk ránk bízott, egy csaknem teljesen régi apparátussal kell megoldani. A felszabadulás után terhes hagyatéket vettünk át. Bíránk és ügyészeink javarészt a régi értelmiség neveltjei. Az ügyészeink közül azonban négyen már a felszabadulás után fejezték be tanulmányaikat, a legutóbbi időben pedig, három, akadémiát³ végzett munkáskáder került testületünkbe. A régi dolgozóink között is vannak kiemelkedő kádereink, például a Magyar Népköztársaság Érdemérmének ezüst fokozatával kitüntetett Szili László Adonyi jb. elnök, vagy a kapcsolatok tartásában, az ítélezés osztályharcos vitelében kitűnt Szentesi Sándor móri jb. elnök, Gádor László székesfehérvári járásbíró, ügyészi részen Szöllösi Gyula adonyi államügyész, Csikós István székesfehérvári és Glázer István bicskei államügyész. A becsületes és jó szándékú

munkára való törekvés mellett azonban, még sok a dolgozóinkban a bürokratikus vonás, főképp az ügyintézés terén, a tárgyalás vezetésében, a határozatok szövegezésében, az ügyek sokszor indokolatlan elhúzódásában.

Ezek a hiányosságok vezetnek olyan hibákra, mint amilyen a megyei bíróság egyik ítéletéből is megállapítható, ahol a bíróság a 63 holdas szülőktől származó és 19 holdat öröklő vádlottra olyan megállapítást tett, hogy gazdagparaszt családból származása ellenére a vádlott – aki mellesleg súlyos aratási bűncselekményt követett el, – belenőtte magát a középparasztok osztályába. (Bf. 1328/1951) Ez a téves szemléletű ítélet is azt mutatja, hogy kádereink milyen nagymértékben szorulnak politikai irányításra, további nevelésre, és hogy mennyire szükséges új kádereknek az igazságügyi szervezetbe való bekapcsolódása. A pártbizottságaink azonban a legutóbbi időben sem támogatták kellően a bírói és ügyészi akadémiára küldendő új káderek képzését, s csupán négy kádert adtak, s ezek közül is csak egy bizonyult alkalmasnak.

Káderekkel való foglalkozás

Nekünk vezetőknek ezért különösen fontos, a helyi alapszervekkel együtt, a káderekkel való tervszerű foglalkozás. Célunk az, hogy kádereinket az osztályharc mindenkori állásának megfelelően harcos kiállású bírakká, ügyészekké neveljük és a szakmai ismeretek mellett elsajátíttassuk a társadalmi, politikai ismeretek legmagasabb fokát.

Helyi alapszerv segítsége

Az igazságügyi alapszerve[zet] szervezi a politikai oktatást, a középfokú politikai iskolát, amelyen minden bíró és ügyész, a pártonkívüliek is részt vesznek. Taggyűléseken a vezetők és dolgozók felé bírálatot mond, így például bírálatot mondott azért, hogy a vádirat, az ítélet, a nép nyelvén történjen, a régi paragrafusokat újszerű fogalmazással váltjuk fel. Bírálatot mondott a vádlottak osztályhelyzetének helytelen megállapításáról. A megyei bíróság és ügyészség hivatalos értekezletein részt vesz az alapszervi párttitkár, és [az] ott felmerülő ideológiai kérdésekhez hozzászól.

Ülnökök a bíraskodásban⁴

Ülnökeink között, különösen a járásbíráson működő mezőgazdasági foglalkozású ülnökeinknél kevés az öntudatos osztályharcos személy. Gyakran együtt sajnálkoznak a vádlottakkal, politikai ismereteik igen hiányosak. Az ülnökök megjelenésével a dolgozó nép közelebb érzi magának a bíróságot, emeli annak tekintélyét, különösen a fejlett képességű ülnökök részvétele. Az ülnökök kifogásolható képzésében legnagyobb felelősség bennünket terhel. Nem foglalkozunk eleget ülnökeinkkel. Szervezett ülnöki oktatás csak a Székesfehérvári és Adonyi járásbíráson van. Nem hallgathatjuk el az ülnököket küldő szervek felelősségét sem. Ülnöknek a legjobb munkás- és parasztkádereket kellene küldeni. Ezzel szemben a sorozások után igyekeznek a jó kádereket a munka alól kivonni.

Ügyvédek szerepe

Alkotmányunk megadja a szabad védekezéshez való jogot minden vádlottnak, és ezt későbbi törvényeink a teljes mértékben biztosítják is. Az ügyvédeknek feladata, hogy a jogban járatlanokat segítsék az igazság felderítésében. Mostani ügyvédeink még a burzsoá ügyvédtípus megtestesítői. A Magyar Jogász Szövetség⁵ keretén belül az ügyvédek átképzése folyamatban van, természetesen ez ideig [...] eredménnyel, mert bár szerepük segítségnyújtás volna a bíróságoknak, az igazság felderítésében célul inkább az ügyekből elérhető vagyoni előnyt tartják.

Elítéltek helyzete

A szocialista államokban éppen az ítélet javító hatásának szem előtt tartásával az elítélteket a termelőmunkában foglalkoztatják. Nálunk is, Fejér megyében több ezer elítélt dolgozik, akik büntetésük letöltése után hasznos tagjaivá válnak a társadalomnak.

Kérjük a pártbizottságot, jelentésünkkel kapcsolatban mutasson rá hibáinkra és a hozott határozatokkal adjon iránymutatást jövőendő munkánkra.

Székesfehérvár, 1952. április 10.

Boda József

(Dr. Boda József)

a megyei bíróság vezetője

Elek Lajos

(Dr. Elek Lajos)

az államügyészség vezetője

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. április 21.). Sajátkezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

- ¹ 1950. évi 24. törvényerejű rendelet a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről. A rendeletben célként fogalmazódott meg, hogy a társadalmi tulajdont a büntetőjog fegyvereivel oltalmazza. A társadalmi tulajdont a közületek és szövetkezetek vagyona jelentette. Az ilyen tulajdon „ellopását, elsikkasztását, jogtalan elsajátítását és megrongálását öt évig terjedő börtönnel kell sújtani” olvasható a 3. paragrafusban. Az ismétlődően elkövetett bűncselekmény büntetési tétele már 10 év volt. Különösen súlyos esetben itt is alkalmazhatták a halálbüntetést.
- ² A vágósertés súlyát később rendeletben szabályozták. A 75/1952 (VIII.30.) MT számú rendelet 14. paragrafusa szerint: „Magánfogyasztás céljára csak 125 kg-os vagy ennél nagyobb élő súlyú sertést szabad – kényszervágás esetét kivéve – levágni.” 75/1952 (VIII. 30.) MT számú rendelet a sertés forgalmának és levágásának szabályozásáról, valamint a kocaállomány nyilvántartásáról.
- ³ 1949-ben a 4181. számú kormányrendelettel hozták létre a Büntetőbírói és Államügyési Akadémiát. Az Akadémián 2 év alatt képezték kádereket a bíróságok élére. A Magyar Köztársaság kormányának 4181/1949 Korm. számú rendelete Büntető Bírói és Államügyési Akadémia létesítése tárgyában.
- ⁴ Az 1949. évi XI. törvény a büntetőbíráskodás egész területén is bevezette az ún. népi ülnökök alkalmazását. 1949. évi XI. törvény a népek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről.
- ⁵ A Magyar Jogász Szövetség 1948-ban alakult, 1990-től Magyar Jogász Egylet néven működik.

111.

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS A FEJÉR MEGYEI KLÉRUS TEVÉKENYSÉGÉRŐL [Székesfehérvár], 1952. április 15.

Készült 15 példányban
Sné.

Szigorúan bizalmas!
1952. április 15.
Előadó: Molnár Gusztáv elvt.

Összefoglaló jelentés a Fejér megyei klérus tevékenységéről

1. A Fejér megyei papság reakciós magatartása szorosan összefügg a püspök magatartásával. Annyira közismert előttünk ellenséges álláspontja, hogy a püspök intézkedése mögött mindig ott látják az állami szervek kezét, és ha csak tehetik, még az általa kiadott intézkedést is iparkodnak elszabotálni. Teszik ezt annál is inkább, mert még ez ideig hallgatólagosan elnézett a püspök, és semmiféle retorziót nem alkalmazott azokkal szemben, akik a megegyezés szelleme ellen tevékenykedtek.

A megegyezés szelleme ellen dolgozik akkor, mikor a papi békemozgalmat lebecsüli, és vezetőit iparkodik úgy bemutatni a papság előtt, mint akik a római szentszék ellen vannak és megbontják az egységet. Az országos sajtójukat¹ nem tartja alkalmasnak például, hogy a szemináriumban a kispapok önállóan olvassák, mert hangja nem megfelelő. Ez a magatartása megmutatkozik az alsóbb papságnál is, amikor nem veszik figyelembe a békebizottság felhívását, és nem jönnek el a megyei békegyűlésre.²

Véleményünk szerint a püspöki tekintély a megye területén olyan nagy a papság között, hogy elhalványítja a békemozgalom tekintélyét. Kapcsolata a papsággal igen szoros, állandóan járnak hozzá a megyéből a papok. Ő maga is rendszeresen járja a megyét, és ismeri a papok magánéletét is egészen közről. Eddigi politikánk vele szemben oda irányult, hogy elszigeteljük az alsópapságtól, és a papi békemozgalmon keresztül – ennek vezetőin keresztül – éket verjünk a püspök és a papság közé. Ez a politikánk most kezd kibontakozni, és a meginduló sajtókampány, ha jól megszervezzük a tömegek hozzászólását komoly eredményt fog hozni.

További tennivalónk ezen a téren, hogy a hozzászólásokra megnyerjünk néhány olyan papot a megyében, akik bizonyos mértékben a múltban a püspök részéről üldözve voltak, és hajlandók [a] sajtóban nyilatkozni. Ezek a papok felkutatása folyamatban van, és van remény, hogy néhányat találunk is. Ugyanakkor szükségesnek tartjuk, hogy azokat a papokat, akik kitartanak és kiállnak a békemozgalom mellett, [a] sajtóban is népszerűsítsük, hogy ezen keresztül is magunk felé hozzuk és elősegítsük elszakadásukat a püspöki tekintélytől. A kispapok nevelésének kérdése megoldódik központi úton, ez nem jelent komolyabb feladatot a számunkra.

2. Az eddigi jelentésekből megállapítható, hogy a papok az egész megye területén a kulákokkal és a különböző reakciós elemekkel szoros kapcsolatban vannak, és nagyon kevés azoknak a száma, akik tartózkodnak az ilyen elemek barátságától. Abban a községben, ahol volt földbirtokos, vagy volt csendőr, volt rendőr, vagy volt katonatiszt tartózkodik, ezek feltétlen a plébános baráti köréhez tartoznak. Mint ilyenek tehát a községekben az ötödik hadoszlopot képezik. Jelentéseink nem terjednek ki az egész megyéről [sic!], mert nincsenek teljesen feldolgozva a járások. Azonban a feldolgozott jelentésekből általánosítani biztosan lehet.

Néhány példa erre vonatkozólag:

Polgárdi: Gróf Batthyány és a község kulákjai rendszeresen járnak a pap lakására.

Aba: Kassó dr. községi orvos, aki maga is volt SZDP-tag, és unokaöccse egy volt horthysta tábornok, a község kulákelemeivel többször tartott már a templomban esténként összejövetelt. Ilyenkor 16-17 ember is összejött a templomban (ÁVH tud róla).

Pázmánd: ahol a pap unokaöccse, aki nyilas képviselő volt, ott lakik a plébánián, nincsen neki bejelentett elfoglaltsága, és különböző röpcédulákat csinált és osztogatott (ÁVH tud róla).

Előszállás: ahol Fülöp Mihály volt csendőr-szakaszvezető szervezi a vasútnál a klérus híveit. Ebben a községben van Pelsőci Ferenc plébános, aki elődjétől megkapta az átmenetett KALOT-ifjúságot, és most a DISZ-ben dolgoztatja a volt KALOT-fiatalokat. A fiatalok egy részéből énekkart szervezett, és ennek a fedőszerve alatt dolgozik a KALOT tovább. A fiatalság vezetői közül Méhes Ferenc, volt KALOT vezető, most a szövetkezet ügyvezetője, az énekkar egyik aktív embere. Az ügyvezető helyettesének felesége, Vaskó Józsefné testvére szintén a KALOT-nak volt aktív tagja. Vaskó Józsefné testvére Farkas Katalin szintén, mint kiszolgáló dolgozik a szövetkezetben. Ez is benne van az énekkarban. A szövetkezet pénztárosa Semmelweis Ilona édesapja, kocsmáros, fűszeres, terményfelvásárló volt a múltban, ennek a

lánynak a bátyja szintén KALOT-os volt. Ez a fiatalember most a Ménesmajori Állami Gazdaságban bérelszámoló és pénztáros. Ezt a garnitúrát és vele az egész szervezetet a pap irányítja.

Ezen a területen eddig főleg a felderítést folytattuk, és adott esetben az illetékes párt- az állami szervek figyelmét felhívtuk rá. Szükségesnek tartjuk, hogy a megye területén teljesen felderítsük a klérusnak ilyen irányú kapcsolatait. Ahol szükséges, ott közigazgatási úton eljárunk ezen elemek ellen. A földérintéshez szükségesnek tartjuk, hogy az állami szervek, de különösen a rendőrség ilyen irányban rendszeresen figyelje a papokat, és maga vonalán is tegyen intézkedést.

Az ilyen papok elszigetelése szempontjából helyes volna, ha a sajtó foglalkozna legalább azokkal az esetekkel, amelyek mögött nem látni komolyabb összefüggést, és nyilvánosságra hozatala nem ártana a távolabbi politikánkunknak. Ugyanakkor az illetékes párt- és állami szervek megfelelő előadásokon keresztül tennék őket népszerűtlenné. Szükség esetében esetleg át is helyeznénk őket, hogy a kapcsolatait megszakítsuk egy bizonyos időre. Ugyanakkor az illetékes tömegszervezetek gondoskodnának arról, hogy közéleti szerepléstől eltávolítsák ezeket a volt KALOT-istákat.

3. Általánosnak mondható, hogy a különböző vallásfelekezetek papjai egységfrontot alkottak a kormány intézkedéseivel szemben. Nem lehet tapasztalni, hogy volnának vallásos villongások vagy ellentétek közöttük. Ugyanez vonatkozik a különböző vallásos szekták részéről is. A református püspök évente rendszeresen tartott a hetednapos adventista szekta számára évente kétszer előadást Fehérváron.

Sárbogárd: Mayer³ katolikus esperes a leglelkesebb agitátora a leendő és a kulákok által támogatott református papjelöltnek, akit most akarnak megválasztani. Ehhez a paphoz válogatás nélkül járnak minden vallásúak tanácsokat kérni.

Vál: itt a református és katolikus pap együtt ment el a tanácshoz és felajánlották szolgálataikat.

Eddig ezen a téren még a felderítés folyik. Az illetékes elvtársak nem is vették figyelembe a más vallásúakat és nem figyelték működésüket. Általában nem látták az összefonódást. Azokon a helyeken, ahol lehet találni a papok között ellentéteket, ott meg kell keresni az okot és szétválasztásukra helyezni a súlyt. Mint pl. lehetséges Polgárdin, ahol a két pap összeveszett azon, hogy a kat. pap arról beszélt a hittanórán, hogy a reformátusok csak bitorolják a templomot, mert az azelőtt katolikus volt.

Ebből komoly verekedésre került sor a gyermekek szülei részéről. Javaslom, hogy ilyen esetekben a helyi sajtóban adjunk hangot a református pap[...], hogy a vallási ellentétek kiéleződjenek. A református papok között lehet találni olyanokat, akik foglalkoznak azzal a gondolattal, hogy kilépnek és polgári foglalkozás után néznek. Ezeket is fel kellene használni a vallási ellentétek kiéleződésére. Íratni velük a sajtóban olyan cikket, ami leleplezné történelmileg a katolikusok birtokfoglalásait [a] Rákóczi szabadságharc után.

4. A Fejér megyei papságot nem sikerült ez ideig a helyi tanácsszervek felé tolni, és nem tudtuk elérni azt, hogy a papság a tanácsokban teljesen lássa az állami hatalom megszemélyesítőjét. Még mindig erősebb a papok felé a püspöki tekintély, mint az államhatalom. Történetek ugyan már lépések ebben az irányban, de az alsó állami szervek magatartása nem megfelelő, és véglet jelentkezik a magatartásában, vagy összefonódnak a lepaktáló pappal és elvi engedmények sorozatát teszik a papnak, vagy a baloldali elhajlás hibájába esnek.

Nem ismerik eléggé pártunk ide vonatkozó álláspontját, és nem ismerik fel, vagy nem akarnak élni azzal a lehetőséggel, amit az államhatalom biztosít számunkra. Nem ismerik eléggé az egyház és az állam közötti megegyezés lényegét, és nem tudnak eléggé politizálni a papokkal. Nem tudják elégé, hogy a megegyezésből eredően mire van joga a papnak, és mit kellene csinálni, ha nem megfele-

lően dolgozik. Különösen, ahol a párt- vagy az állami szerveket az a pap nevelte, aki most a községben van, lehet tapasztalni lepaktázást [sic!].

Bizonyos mértékig Fejér megyében előnyös helyzetben vagyunk ezen a téren, mert kevés úgynevezett jó békepapunk van, akik állami segítséggel utaznak és így szervezik a klérust. Ott ahol „jó” békepap van, igen erős a befolyásuk az állami vagy pártszervek vezetőire.

Legalább 30 olyan hely van a megyében, ahol a papok rendszeresen kérnek információt a tanácstól, hogy miről beszéljen a templomban. Egyes helyeken a tanács segítségére is voltak a begyűjtésben, de mindenütt ki is használták ezeket a helyzeteket a vezetőkkel szemben a maguk céljaira.

Tabajd: a tanácselnököt a pap vállon veregette, és azt mondotta, eddig is meg voltunk ugye Jancsikám, ezután is megleszünk egymás mellett békében.

Baracs: ahol a tanácselnök behívatta Bokor⁴ tisztelendőt és felkérte arra, hogy [mivel] a községben az állatokat oltják, ne tartson két misét, csak egyet. Erre a pap megmagyarázta, hogy jó ha két mise lesz, mert akkor nem lesz tolakodás és megoszlik a tömeg, a tanácselnök ezt belátta és megtartották mind a két misét.

Gánt: ahol a tanács vezetői együtt járnak a templomba.

Szabadegyháza: ahol a tanács elnöke és vezetősége és a párttitkár lányai rendszeresen járnak templomba.

Másik véglet, amikor a békepap komoly szervezést csinál a községben, senki ezért nem jelenti, viszont az új tanácsitkár behívatta magához, és régi őrmesteri hangon fal mellé állítva beszélt a pappal, utána meg átment a másik végletbe. Ez Mórton történt Kovács esperessel. Ugyanakkor Mór lakosságának 60%-a állandóan templomba járó.

A tanács felé ez ideig komoly intézkedés nem történt abból a célból, hogy megváltoztassák magatartásukat, amin keresztül tudnák emelni az állam tekintélyét. Járási vonatkozásban a személyzeti előadónak már volt előadás, hogy hogyan foglalkozzanak a papokkal, hogyan ismerjék meg őket. Munkájuk eredményes is, mert rajtuk keresztül sok adatot hoztunk felszínre.

Ezeket az előadásokat azonban véleményünk szerint éppen az ő összefonódásuk miatt nem lehet lejjebb vinni, mert nem ismerjük eléggé egy-egy tanácsvezető viszonyát a pappal. Ezen a téren hiányosság még, hogy mikor egy-egy esetet felfedeznek, a járási tanácsnál nem történik azonnal intézkedés a megszüntetésére. Nincsen elég szoros kapcsolat a járási kapitányság és a tanács között sem, és így nem ismerik egymás adatait. Még a járási vezetők is, akik most az utóbbi hetekben komolyan foglalkoztak a klérus kérdésével és kezdik felismerni a romboló tevékenységét úgy nyilatkoznak, csak már készen lennének vele a személyzeti előadók, már lenne más munkájuk is.

Úgy néz ki a dolog, mintha csak a személyzeti előadó reszortfeladata lenne a klérus munkájának ellenőrzése és nem az összes vezetőké. Ugyanakkor kampánymunkának tekintik, ami még jobban elősegíti a klérus tevékenységének lehetőségét. Lényegében ezzel lebecsülik a klérust mint olyant, akinek komoly szerepe van abban, hogy hogyan megy a begyűjtés, a hittantanítás lemorzsolódása, a tavaszi munka menete, vagy az üzemi versenymunka.

A klérus elleni harc fontos szakaszának tartjuk, hogy állandóan napirenden tartsuk állami és pártszerveink felé ezt a kérdést, és kössük össze a mindennapi feladatok végzésével, és ha valahol nem megy a munka, nézzük meg, milyen tevékenységet fejt ki a klérus [a] területen.

A tanácsok felé javasoljuk bevezetni, hogy rendszeresen legalább 2 hetenként adjanak jelentést a klérus tevékenységéről, de olyan formában, hogy egyben jelentsék azt is, hogy milyen intézkedést tettek a kérdéses ügyben. Így lehetne ellenőrizni, mit végeztek. Ugyanakkor építsenek ki szorosabb kapcsolatot a rendőrség járási szerveivel, és tegyenek azonnal intézkedést arra is, hogy megfelelő agitativ módon leleplezik a papokat, és nem minden kérdést adminisztratív módon várnak megoldani. Nagyan emelné tanácsaink harckészségét véleményünk szerint, ha nem elégednének meg a

tények megállapításával, hanem rendszeresen támadásban lennének a klérussal szemben, és kidolgozzák azokat a módszereket, amelyekkel megelőzhetnék a klérus tömegbefolyásolásának a kiszélesítését.

5. Az állami és az egyház közötti megállapodásból eredő feladatokat a megyei papság nem elég dinamikusan hajtja végre. Vannak esetek, amikor a körleveleket jól felolvassák, és ez javítja a községben a munkát. Túlnyomó többségében azonban nem elég alkalmas formában olvassá[k] fel, olyan is van, aki egyáltalán nem olvasta föl. Még a városban is előfordult, hogy a mise végén olvasta föl a hirdetések között, amikor már a közönség nagy része elhagyta a templomot.

A püspökkel már tárgyaltam ebben az ügyben, és azzal magyarázza ezt a passzivitást, hogy nem egészen alkalmas[ak] a körlevelek a templomi szószékre, mert inkább gazdasági előadások, mint egyházi tartalmúak. Magatartásából látszik, hogy nem is akarja azokat megfenyíteni, akik nem tesznek eleget ilyen irányú kötelezettségüknek. Papírformának veszik a megállapodást.

Az állami ünnepekkel kapcsolatban is külön utakon mennek, mert mindig hivatalszünetet tartanak vasárnap, míg állami ünnepeken dolgoznak.⁵ Ugyanakkor iparkodnak a templomi hallgatókat is bevonni az egyházi ünnepek megünneplésébe. Ahol erre lehetőség van, mindenütt iparkodnak keresztezni az állami ünnepeket egyházi rendezvényeikkel. Még április 4-ét is iparkodtak megzavarni, bár még erről összefüggő képet nem tudunk adni.

Ilyen eset volt pl. Bicske, ahol Füle József ref. pap április 5-én este fáklyás felvonulás alatt a templomban misézett, és ezzel elvonta a tömegek egy részét a felvonulástól. Vagy Gárdonyban, amikor ápr. 4-én az ünnepély alatt járta a falut a pap és szervezte a vasárnapi körmenetet.

Szükségesnek tartjuk, hogy azokkal a papokkal szemben, akik a körleveleket vagy az egyéb, az állam és egyház közötti megállapodásból eredő tennivalókat nem hajtják végre, vagy nem a megállapodás szellemében hajtják végre, állami vonalon is intézkedést tegyünk, elsősorban abban a formában, hogy megvonatjuk tőle a kongruát. Ha hittantanítási engedéllyel rendelkezik, akkor azt is megvonjuk az illetőtől. Az eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy a hittantanítási engedély megvonása, valamint a fizetésének az elvonása komolyabban érinti az illetőt, mint a helycsere. A helycsere érzékenyebbek az idős, hosszabb idő óta egy helyen dolgozó plébánosok, és elsősorban ezekre gondolunk az áthelyezéseknél.

Szükségesnek látnánk, hogy a tanácsok vonalán is, elsősorban [a] községi tanácsoknál, vonnák felelősségre azokat, akik nem teljesítik a megegyezés szellemében kötelességeiket. Az ilyen felelősségre vonással is nagymértékben hozzájárulnának tanácsaink tekintélyük biztosításához. Súlyosabb esetekben és ismétlődés esetén a megyei sajtóban pellengéreznénk ki azokat, akik notóriusan elzárkóznak az ilyen körlevelek, vagy egyéb hirdetések közlésétől.

A hittantanítás lemorzsolódásáról a tanács még nem készítette el a hivatalos jelentést, és így összefüggő képet még nem kaptunk ebben a kérdésben. Az eddigi tapasztalatok azonban azt bizonyítják, hogy a pedagógusok sok helyen elhanyagolták ezt a kérdést, és passzív nemtörődöm magatartásukkal sok helyen szándékosan maguk is hozzájárultak ahhoz, a klérus befolyása alatt állva, hogy a hittantanítás zavartalanul folyik. Az ellenőrzés is elég hiányos a részükről, és van olyan jelentésünk, amit kivizsgáltunk, hogy az iskolában több helyen nemcsak a hittantanítás alatt, de egyéb órák rovására is, különösen ott, ahol szerzetes nőtanítók vannak, folyik a gyermekek imádkoztatása és énekeltetése.

Az 1951-es papi jelentések kiértékelése alapján úgy néz ki a helyzet, hogy a papság az országosan beszüntetett katolikus ifjúsági egyesületeket⁶ burkolt formában különböző fedőnevek alatt ismét működtetni akarja. Különösen azokon a helyeken sikerül ez a klérusnak, ahol a hittantanítás lemorzsolódás nélkül folyik. Felhasználhatja a klérus a különböző demokratikus ifjúsági szervezeteket is, hogy a fiatalságot ezeken keresztül megnyerje. És ahol ez nem megy, ott nem riad vissza attól

sem, hogy a demokratikus szervezetekbe befészkelődve – szétzüllesztie ezeket a szervezeteket. Általános jelenség a megyében, minden plébániának megvan a maga 15-30 tagú ministráns gárdája fiúkból, sőt az énekkarok is mindenütt meg vannak szervezve. Van olyan hely pl. Móron, ahol az iskola gyermekeknek előírja a pap, hogy ki, mikor menjen ministrálni.

Néhány kirívó eset megmutatja, hogy milyen eszközökkel dolgozik a klérus, és milyen eredményeket ért el ezen a téren. A kilenc önálló hitoktatóval történt foglalkozás alapján meg lehet állapítani, hogy minden hitoktató meg volt elégedve a tantestület munkájával, hogy sehol nem tapasztaltak nehézséget munkájuk közben.

Polgárdi: a tanítókra gyakorolt befolyását mutatja például, hogy azok a gyermekek, akik nem járnak hittanra, nem kapnak röplabdát a játékhoz, és nem vehetnek részt a játéokban. Ugyanitt az úttörő zenekarának csak azok lehetnek tagjai, akik rendszeresen járnak hittanra. A tanítónő és az úttörővezető teljesen a klérus befolyása alatt van.

Csákvár: ahol Keszi József esperes 35 tagú énekkart szervezett, és ezt rendszeresen működteti is, lakásán tartva az énekórákat.

Cece-Hardpuszta: illegális hitoktatás folyik, és a pedagógusok túrik ezt anélkül, hogy jelentették volna.

Csór: a tanítónő nem engedte ki addig a gyermekeket az osztályból, amíg a tisztelendő úr meg nem jött, és így a gyermekek nem tudtak elmenni a hittantanításra elől.

Baracs: Hendzséros Mária tanítónő, aki az irgalmas nővéreknél lett kiképezve '44-ben kitüntetést kapott a kultuszminisztertől jó és eredményes munkájáért. Teljesen Bokor⁷ plébános befolyása alatt van, aki volt ferenc[es] rendi szerzetes és rendkívül aktív, jó szervező. Ezt a papot a tanítónő jó kommunistának tartja és nagyon dicséri. A tanítónő a DISZ-felelős, saját pénzén vett futballt a fiataloknak, moziba viszi őket saját pénzén, és az idei farsangkor táncmulatságot szervezett a számukra, amelyre 250 Ft-ot költött a saját pénzéből.

A tanítás alatt a kommunista gyermekeket többször hazaküldte, mert a gyermekek napközben többször imádkozni és énekelni tanulnak, és nem akarta, hogy lássák, hogy mit csinálnak a tanítás alatt. Előfordult, hogy a teremben imádkoztatta őket. A hittanról lemorzsolódás nincsen, teljes létszámot a plébános tartja. A felnőttek felé is befolyást gyakorol a tanítónő, és ezen keresztül befolyása [a] községben megvan. Felnőtteknek bort és cigarettát szokott vásárolni saját pénzén. Megállapítás tárgyát képezi még, hogy honnan tudja biztosítani ezt a költséges szórakozást, honnan veszi rá a pénzt.

Sárbogárd: Sárbogárdon a pap kiterjesztette a befolyását a tanítóképző növendékeire.⁸ Ezek közül 18-at beszervezett az énekkarba, akik [az] esti órákban járkálnak énekórákra. A plébánosnál levő apáca, aki Fehérváron zenetanár volt, zeneórákat tart a tanítóképzős növendékeknek.

Rácalmás: Langhammer plébános úgy iparkodik biztosítani befolyását a gyermekekre, hogy a plébános udvarán röplabdapályát készített és sporttelepnek használja az udvart. Ugyanebben a községben a tanácselnök felesége rendszeresen jár templomba, és a férje is elkíséri a templomig. A tanács- titkár, aki most feketevágást követett el, a felesége öccsén keresztül, sógorságba került a közeli he- tekben szentelt fiatal pappal. Ehhez a községhez tartozó Kulcstelepen a községi párttitkár egy volt B-listázott községi jegyző, akinek véleménye szerint se lelke, se teste nem kívánja a titkárságot. És itt az igazgatónőnek és egyik tanítónőnek közelharcot kellett vívni a tanáccsal, hogy ki tudja von- ni az iskola gyermekeket a szentségimádás alatt tervezett kollektív gyónásról. Itt is az úttörőtitkár a tanítónő, aki kulákszarmazású.

Pótlás az 5. ponthoz.

Gárdonyban behívták a tanácshoz a papot és megkérték, hogy az április 4-i reggeli misét tegye olyan időre, amikor nem zavarja az ünnepélyt, hogy utána a tömeg el tudjon menni az ünnepélyre.

Ezt úgy prédikálta ki, hogy a tanács rendelkezésére teszi, és emiatt a nép felzúdulva nem ment el az ünnepélyre.

Csór, Lovasberény, Martonvásár. Ezeken a helyeken a körlevelek felolvasásánál felhívták a hívek figyelmét, hogy a tanács és az [Állami] Egyháziügyi Hivatal utasítására olvassák fel.

Komoly nehézséget jelent földeríteni, és a tanács részéről egészen kevés esetben sikerül azokat az eseteket, amikor a pap[ok] a hittantanításon keresztül megszervezik és egyéb célokra is felhasználják a fiatalságot. Nem látják véleményem szerint világosan ennek a kérdésnek politikai jelentőségét, és csak egyszerű hitoktatás-kérdést látnak benne, nem látják, hogy azok a pedagógusok, akik a klérus kezére játszanak a fiatalság megnyerésében, komoly kárt csinálnak a fiatalságon belül, a fiatalság átnevelésében.

Az eddig felszínre hozott ügyeket átbeszéltük a megyei tanács illetékes osztályaival, de ezek mivel a felderítés lassú ütemét nem tudtuk fokozni, nem járt[ak] kellő eredménnyel, és lényegében a klérus az idén is tovább tudta folytatni az 1951-ben megkezdett szervezőmunkát a fiatalság között. Ennél a kérdésnél is rendkívül fontosnak tartjuk a tanács illetékes osztályainak, valamint a DISZ és úttörő megyei vezetőség állandó jellegű felderítő munkáját, amelyet követnie kell az azonnali intézkedésnek. Eljárni azokkal a pedagógusokkal szemben, akik [a] klérus befolyása alatt tudatosan akadályozzák a fiatalok demokratikus nevelését.

Ugyanakkor szükségesnek látjuk az állami és tömegszervezeti vezetőségek részéről, hogy állandóan napirenden tartják ezt a kérdést, együttműködve hivatalunkkal, kidolgozzák azokat a preventív intézkedéseket, amelyekkel a fiatalságot ki tudjuk vonni az egyház által szervezett, általunk előre látott rendezvények hatás alól. Munkatervünknek ilyen irányú átállítását szükségesnek tartjuk.

Komoly politikai kérdés Fejér megyében a volt szerzetesek kérdése. Az utóbbi időben jöttünk rá, hogy azok a szerzetesek, akik nem lettek átvéve egyházi szolgálatba, megtartották joghatóságukat, s a püspöktől régebben kapott működési engedélyük megmaradva, az egész megye területén egyéb munkájuk mellett végzik papi hivatásukat. Ez azt jelenti, hogy pl. egy községben két pap mellett van egy volt szerzetes sekrestyés és egy harangozó, lényegében négy pap tevékenykedik. Véleményünk szerint ezzel is magyarázható, hogy más megyékben kevésbé honos [a] vándorlás a papok részéről. Fejér megyében egyes esperesi székhelyeken a befutó jelentések szerint nemcsak szentségimádáskor jönnek össze papok megbeszélésre, ami mondjuk hivatalos és legális, hanem úgyszólván hetenként ismétlődve tartanak összejöveteleket. Ezt könnyen tehetik, hiszen a községben a kisegítő volt szerzetes elvégzi az estleges egyházi munkát.

Ugyancsak ehhez a kérdéshez tartozik a volt női szerzetesek kérdése is. A bizalmas irattár feldolgozásán keresztül tapasztaltuk, hogy minden plébános szükségleteihez képest kiigényelte azt a mennyiségű női szerzetest, akik[et] a község el tud tartani. Elöl jártak jó példával az esperesek, és ezek között is különösen a jó békepapok. Köztük Mórász⁹ esperes úr, a papi békemozgalom elnöke. Aki lényegében hat apácával dolgozik a községben. A plébánosok a szerzetesnőket a legkülönbözőbb egyházi rendezvények szervezésére (szentségimádásra), község[ek] közötti búcsúk szervezésére, énekórák tanítása, a hittantanítás melletti agitációkra, a plébános ellátását szolgáló gyűjtés lebonyolításra, és általában a rendszeres futárszolgálatra használják fel ezeket a nőket.

Ez általános jelenség a megyében, és nincsen olyan község, ahol valamilyen formában ne tevékenykednének. Különösen elősegítik a fiatalság beszervezését, amelyet már megkezdének az óvodás gyermekeknél. Hivatalunk részéről – központi jóváhagyást várva – folyamatba tesszük lehetőség szerint a [volt] szerzetesek összeírását. Lényegében azonban ez nem fogja mutatni a teljes képet, mert arról, aki nem dolgozik a plébánián és nincsen bejelentkezve, a plébánosok nem fognak adni jelentést.

A központ felé jelentettük a szerzetesek joghatóságának kérdését, és ezt országos rendezésben püspökkari konferencián keresztül fogják elintézni.

Fokozni kell az éberséget az illetékes párt- és állami szervezetek részéről a községekben és járási székhelyeken, és a járási vezetők felé állandó tudatosító munkával el kell érni, hogy ezt a kérdést is napirenden tartsák. Rengeteg lehetőség van ezek ellen eljárni, nemcsak adminisztratív úton, de agitatív módon is, amikor a parasztságnak be lehet mutatni őket, mint ingyenélőket, akik produktív munkát nem végeznek.

A központ felé javasoltuk, hogy adjon ki a püspök útján olyan intézkedést a papok felé, hogy a plébániánál dolgozó szerzetesnők csak azt a munkakört láthatják el, amelyre hivatalosan be vannak jelentve. Semmi más munkára őket felhasználni ne lehessen, azokkal szemben, akik visszaélnék a szerzetesnők munkaviszonyaival és egyéb agitációs célra is felhasználják [őket], tiltsa el a püspök a plébánián való alkalmaztatását [sic!]. Ugyanakkor járjon el a plébánosokkal megfelelő fegyelmi úton. Ellátásba helyezve a szerzetesnőket, hogyha agitációs munkát végeznek, és erről a hatóság tudomást szerez, úgy többet a hatóság nem járul hozzá plébánián való alkalmaztatásukhoz. Ezen javaslatunkat a központ még nem bírálta el, és így [a] végrehajtáshoz nem fogtunk hozzá. Véleményünk szerint csak ezzel az erélyes eszközzel lehetne biztosítani azt, hogy [a] klérusnak a tevékenységét korlátozzák, és megszüntessük az apácák házi agitációs tevékenységét.

8. A különböző szekták tevékenységét még teljes egészében nem derítették föl, de az eddig ismert adatokból is megállapítható, hogy túlságosan nagy befolyást nem gyakorolnak a dolgozókra, bár ott, ahol működnek a párt tagjai közül is többen vannak befolyásuk alatt. Ezeket az eseteket egyes helyeken már a pártszervezet leleplezte, és megkezdték a pártból való eltávolításukat. A szekták működésénél legnagyobb hiba az, hogy a párt és állami szerveink nagy része nem veszi komolyan őket, nem ismeri sem személyüket, sem tevékenységüket, és így zavartalanul végezheti [k] agitációs munkájukat. A jelentésekből megállapítható, hogy azokon a helyeken, ahol működnek, egységfrontot alkottak a községben levő más felekezetek papjaival, és megértik egymást, nincsenek közöttük ellentétek.

A szektákkal kapcsolatban tovább kell folytatni a felderítést, és a meglevő adatokat az illetékes párt- és állami szervek tudomására hozva sorozatosan kell gondoskodni, hogy tagjaikat, de különösen a vezetőket eltávolítsuk a párt és állami terület funkcióból. Az állami szervek felé napirenden kell tartani tudatosító munkával a szekták jelentőségét, hogy ne elválasztva kezeljék a katolikus klérustól, hanem lássák benne ennek szövetségesét is.

9. A megye területén a pasztorációs munka a papok részéről nagy mértékben emelkedik, és mindent megtesznek, hogy a tömegekkel a kapcsolatukat kiszélesítsék, és befolyásukat növeljék. Megállapítható azonban, hogy ennek az igen aktív tevékenységnek nem mutatkozik meg a kívánt hatása. Bár bizonyos mértékben emelkedik a gyónók és áldozók száma, valamint a templomba járók száma, ez nem állandó jelenség, hanem szorosan összefügg a különböző egyházi rendezvényekkel, különösen a szentségimádással és lelkigyakorlatokkal. A klérus megyei viszonylatban általában mondhatni különböző közös névnapokat, közös gyászistentiszteleteket tart, közös gyermekáldásokat, sőt az utóbbi időben, és ezt a római szentszék rendeletével támasztják alá, különböző éjszakai misztikus miséket szervez. Ezeket a kísérleteket úgy értékeljük, hogy a hívők száma normális miselátogatók száma [sic!] pusztán vallásos érzületből kifolyólag erősen csökken, és ezekkel a rendezvényekkel [akarják] állandóan és állandóan ébren tartani a hívők hiszékenységét.

Egyre inkább állandóvá válik, hogy a községi plébánosok csökkenő befolyásukat úgy próbálják javítani, hogy a környező községekből paptársaik bevonásával tartják meg rendezvényeiket, ezzel is érdekesebbé kívánják tenni rendezvényüket.

A klérus pasztorációs munkájának ellensúlyozására ez ideig komolyabb adminisztratív intézkedést nem tettünk az állam és az egyház közötti megállapodás szelleméből kifolyólag. Ennek az ellensúlyozására leghatásosabbnak tartjuk a most kibontakozó tömegszervezetek részéről megkezdett akciókat, amikor is a párt és az állam és a tömegszervezetek munkatervében állandóan szerepel a klérus rendezvényeinek tudatos ellensúlyozására szervezett akciók szervezése. Ezekkel a különböző sport és kulturális rendezvényekkel tudjuk csak kielégítően ellensúlyozni a klérus tevékenységét. Különös szerepe van itt az ifjúsági szervezeteknek és [a] pedagógusoknak, akiknek ha sikerül kivonni az iskolás gyermekeket a klérus hatása alól, a klérus minden erőfeszítése dacára is állandóan csökkeni fog a gyónók és áldozók száma, mert ezek emelkedését a papok jelentése alapján értékelve főleg az iskolás gyermekek tömeges bevonása idézte elő.

10. Fejér megye viszonyítva több ismert megyéhez, abban a szerencsés helyzetben van, hogy a papi békemozgalom nincs széles alapokra fektetve, és kevés azon papoknak a száma, akik ilyen címen, mint jó békepapok komoly befolyással rendelkeznek az állami szervek felé. Nincsen szükség arra, hogy fékezzük tevékenységüket, és korlátozzák a papi békemozgalom címén végzett agitációs és pasztorációs munkájukat. Értékelésünk szerint azt éppen a legutóbb megtartott papi békegyűléssel támasztottuk alá, a megye papsága nem tette magáévá a papi békemozgalom gondolatát. Ugyanakkor azonban megállapítható, hogy a papi békemozgalmon keresztül nem sikerült a papság közé éket, valamint a papi békemozgalom vezetői és a püspök közé éket verni. Ez a mozgalom most van kibontakozóban, és [a] húsvétra megjelenő „Kereszt”-ben közölt,¹⁰ a békebizottság vezetősége által írt cikk meg fogja indítani, ha a továbbiakban jól alátámasztjuk az ellentétek kifejlődését az alsópapság egymás közötti viszonylatában, valamint az alsópapság és a püspök között.

Véleményünk szerint az ellentétek kiélezésének rosszabb perspektívája van, és szívós, türelmes munkát kell kifejtetni ebben az irányban. Különösen a papi békemozgalom-vezető között. Mindenesetre úgy látjuk, hogy bizonyos mértékben nem tudjuk elkerülni, hogy sajtó útján ne népszerűsítsük a papi békemozgalom néhány megyei vezetőjét a cél távolabbi érdekében. Kíváncsún tartjuk ezek hiúságát is megfogni és szerepeltetni a sajtóban, hogy végleg elszakítsuk a papság többi részétől, és ezzel is a mi oldalunkra állítva egyre élesebb hangot üttessünk meg velük a papok, különösen az esperesek és a püspök felé.

Véleményünk szerint addig, amíg ennek a tervezett sajtókampánynak nem lesz meg a kívánt eredménye, nem lehet biztosítani a békemozgalomnak megyei viszonylatban megfelelő tekintélyt. Szükségessé válik esetekként, hogy a tanács illetékes szervei is, megyei, járási és községi viszonylatban megkülönböztető módon bánjanak azokkal, akik hajlandók a megegyezés szellemében megtenni a tanács kívánságát, és rendszeresen prédikálni a szószékről a sorra levő gazdasági feladatokról. Ezáltal is éreztetni tudjuk a makacsul ellenállók felé, hogy az állam megkülönbözteti a megegyezést betartó papot azoktól, akik mereven elzárkóznak a kérések elől. Ezzel véleményünk szerint egyrészt növelnénk azoknak táborát, akik hajlandók segíteni a tanácsnak, másrészt ezzel is növekedne az ellentét a tanáccsal együttműködő és a makacsul ellent állók között. Növekedne a tábor, amelyik a papi békemozgalom vezetői mögé állva szembefordíthatóvá válna magának a püspöknek.

Molnár Gusztáv elvtárs

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. április 28.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ A békepapi mozgalom 1950. november 1-jétől a *Kereszt* címmel kéthetente megjelenő lapot adott ki, amelyet kezdetben az Országos Béketanács, később az Országos Béketanács Katolikus Bizottsága finanszírozott. A lap 1956 után *Katolikus Szó* címen indult újra. Pál 1995: 64–66.

- ² Az 1950. június 1-jén tartott béketalálkozóon Pajtényi László a papi békebizottság titkára részt vett és fel is szólalt.
- ³ Mayer József.
- ⁴ Bokor Ferenc Csenger.
- ⁵ Itt elsősorban a kommunista hatalom által bevezetett állami ünnepekre április 4-ére, november 7-ére valamint a Tanácsköztársaság kikiáltásának ünnepére (március 21.) kell gondolnunk.
- ⁶ Rajk László belügyminiszter 1946 júliusában megkezdte a katolikus egyesületek felszámolását. Első lépésként valamennyi egyesületet a belügyminiszter főfelügyelete alá helyezték. Majd a Belügyminisztérium elrendelte valamennyi egyesület felülvizsgálatát és ezek után döntöttek a működési engedély megvonásáról vagy újbóli megadásáról. A rendelkezések értelmében mintegy 1500 egyesületet szűnt meg. Ezzel az intézkedéssel a katolikus egyház társadalmi bázisát igyekeztek megingatni, továbbá nyilvánvaló célja volt a kommunista vezetőknek, hogy az ifjúság körében népszerű szervezetek megszüntetésével a katolikus szellemiségű nevelést visszaszorítsák. Az egyesületek feloszlására szovjet javaslatra került sor. Szviridov altábornagy Nagy Ferencnek írt levelében „tanácsolta” a Cserkész, KALOT, KIOE stb. egyesületek feloszlását. A levelet közli: Földesi 2002: 444–447.
- ⁷ Bokor Ferenc Csenger.
- ⁸ A pedagógushíány feloldására, valamint a szakrendszerű oktatás teljessé tételére az országos hatóság Sárbogárdon pedagógusképző intézmény létrehozását határozta el. A beiskolázás 1951 júniusában kezdődött. Az alakuló iskola önálló épülettel sem rendelkezett. A szeptember 17-én induló tanítást három általános iskolai teremben kezdték meg. A tanítóképző nem sokáig működött, 1954 szeptemberében már nem indult képzős osztály. Dani 1989: 22.
- ⁹ Mórász Pál.
- ¹⁰ Erre vonatkozóan lásd: 1-es számú hivatkozás.

112.

A MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG HATÁROZATA A MEGYEI FÖLDMŰVES-SZÖVETKEZETEK ÉS A MESZÖV MUNKÁJÁRA VONATKOZÓLAG

Székesfehérvár, 1952. április

Készült: 17 példányban.
Schné.

A megyei pártbizottság határozata a megyei földműves-szövetkezetek és a MESZÖV munkájára vonatkozólag

A Fejér megyei pártbizottság megvizsgálta a megye földműves-szövetkezeteinek helyzetét s a következőket állapította meg.

Az elmúlt év során megyénk földműves-szövetkezeti mozgalma ért el jelentős eredményeket. Különösen jelentős ez a fejlődés az áruforgalom növekedése területén. Ma már a megye áruforgalmának 60%-át a földműves-szövetkezetek bonyolítják le. Munkájuk során megjavult a falu áruellátása.

Komoly mértékben megnövekedett az elmúlt év alatt a földműves-szövetkezetek állami megbízásból történő felvásárló tevékenysége, 1951-ben kereken 50%-[k]al több gabonát vásároltak fel, mint 1950-ben.

Növekedett földműves-szövetkezeteink taglétszáma, s ma megyénk parasztgazdaságainak kereken 90%-a tagja valamely földműves-szövetkezetnek. Ma megyénk legnagyobb tagsággal rendelkező tömegszervezete. Üzemágaik, boltjaik az egész megyét behálózzák, üzlethelyeik minőségileg is fejlődtek. Van fejlődés a tagok aktivizálása területén is.

A jelentős fejlődés ellenére komoly hibák és hiányosságok mutatkoznak földműves-szövetkezeti mozgalmunkba.

1. Földműves-szövetkezeteink a kereskedelmi tevékenység fejlesztése mellett nagymértékben elhanyagolták a szövetkezetek tömegszervezeti tevékenységének kifejlesztését, s tagság aktivizálására

nem törekednek, egyes helyeken gyakran megsértik a szövetkezeti demokráciát. Az ügyvezető elnökök könnyen lemondanak a tömegellenőrzés kifejlesztéséről.

2. Nem jó a termelőszövetkezetekkel való kapcsolat.

a. Termelőszövetkezeteinket nem vonják be súlyuknak megfelelően a vezetésbe. Ennek következtében földműves-szövetkezeti mozgalmunk kevés segítséget nyújt a termelőszövetkezeti mozgalom kiszélesítésére és erősítésére. A szövetkezetek tagjainak 90%-a nem tagja a termelőszövetkezetnek.

A földműves-szövetkezetek igazgatóságai nem érzik felelősségüket a hozzájuk tartozó tszcs-kért és így nem törődnek velük.

b. Az egyénileg dolgozó parasztok [a] közösen termelő csoportjaink jelentőségét a mezőgazdaság szocialista átszervezésében nem értik, nem is törekednek annak szervezésére és erősítésére.

3. A szabadpiaci felvásárló tevékenysége: földműves-szövetkezeteink nem fejlesztették ki, sőt majdnem teljesen elhanyagolták. Nem ismerik döntő jelentőségét a szabadpiaci tevékenységnek a fogyasztók ellátása szempontjából és a helyi áruforgalom biztosítása szempontjából sem.

4. A földműves-szövetkezeti mozgalom egészséges fejlődését döntő mértékben akadályozza, hogy a MESZÖV és a szövetkezetek alkalmazásában kétharmad részben kispolgári elemek vannak – kereskedők, kisiparosok – a munkás és dolgozó paraszt [...] háttérbe szorítása következtében.

a. Az ellenséges elemek több helyen könnyen be tudnak férközni és romboló munkát tudnak kifejteni.

b. A kispolgári egyének túlsúlya tág teret nyitott a sógor-koma szellem elterjedésének, a korrupció és sikkasztás számára melegágyat teremtett.

c. A tagság egy része elfordult a szövetkezettől, mivel már nem tartották sajátjuknak, és a szövetkezetek vezetése mindinkább egyes csoportok kezébe került.

5. Nem jó a kádernevelés, a káderekkel való egyéni foglalkozás. Különösen vannak hibák a káderkiválogatás és a káderek munka közbeni nevelése, tanítása területén. Nem egy esetben ellenséges elemet állítanak vezető funkcióba. A káderek munka közbeni segítése, nevelése helyett pedig a MESZÖV bürokrata módra a körlevelek, utasítások tömegével halmozza el a szövetkezeteket. A papír-utasítások pedig összetörik, elrontják a becsületes, munkás-paraszt származású kádereket. Így a káder fluktuáció nagyrészt e helytelen módszerekből adódik.

6. A MESZÖV vezetői részéről nincs meg a megfelelő szívósság az ellenséges elemek kiszorításáért folytatott harchoz, egyes esetekben a MESZÖV instruktorai és előadói is eltúrták, hogy ellenséges elemek kerüljenek funkcióba, nem folytatnak szívós harcot a sikkasztások elkövetőinek leleplezésére és megbüntetésére érdekében. E hibák tűrése csökkenti a szövetkezeti tagság bizalmát a szövetkezeti mozgalomban.

7. Pártszervezeteink, pártbizottságaink nem nyújtanak kellő segítséget a szövetkezetnek, nem ellenőrzik a munkájukat megfelelően. Nem vonták be eléggé a feladok megoldásába, különösen elhanyagolták a szövetkezetek tömegszervezeti tevékenységének fejlesztését. Az mb. mezőgazdasági osztálya sem foglalkozott a MESZÖV-[v]el fontosságához mértén.

Földművelés-szövetkezeti mozgalmunk erősítése érdekében a következőket kell tenni:

1. Fokozott mértékben érvényre kell juttatni a szövetkezetek tömegszervezeti jellegét, erősíteni kell a szövetkezeti demokráciát.

a. A szövetkezetek igazgatóságát és egyéb választott szervek egészséges, aktív működését a MESZÖV és a járási MESZÖV segítsen kialakítani. Meg kell szüntetni, hogy az ügyvezetők egyedül intézkedjenek.

b. Az igazgatóságok rendszeresen hívják össze (év közben is) a szövetkezet tagságát, és nyújtsanak tájékoztatást a szövetkezetek működéséről.

- c. A földműves-szövetkezetek szervezzenek a szövetkezeti tagság részére az alapszabályt tanulmányozó köröket, és érvélik el, hogy 8 hónapon belül ilyen formában az egész tagsággal átbeszélik.
- d. A MESZÖV a szövetkezeti demokrácia megsértőivel szemben, a kiskirálykodókkal szemben minden esetben kemény intézkedést foganatosítson. A kirívó esetekben szigorúan példát kell statuálni, és a megye valamennyi szövetkezeténél a tagsággal ismertetni kell. Pártszervezeteink kísérik figyelemmel a szövetkezeti demokrácia érvényesülését, és akadályozzák meg, hogy a tanácsok átnyúljanak az igazgatóság feje felett.
2. Meg kell javítani a földműves-szövetkezetek és a termelőszövetkezetek kapcsolatát. Fokozott mértékben adjanak a földműves-szövetkezetek segítséget a mezőgazdaság szocialista átszervezéséhez.
- a. A megyei és járási MESZÖV (kirendeltség) a községben lévő, nem önálló termelőszövetkezetek működéséért, fejlődéséért tegyék felelőssé az igazgatóságot. Az ügyvezető elnököket pedig a nem önálló termelőszövetkezetek működéséről rendszeresen számoltassák be.
- b. A földműves-szövetkezetek nyújtsanak tagjaik számára segítséget ahhoz, hogy a termelőszövetkezetek útjára lépjenek. Szervezzenek tagjaik közül termelőszövetkezeteket és egyénileg gazdálkodók termelőcsoportjait. A termelőszövetkezeti (egyéni gazd. term. csop.) tagjaikat neveljék arra, hogy a fejlettebb (III. típus) termelőszövetkezet felé menjenek. E munkánál az önkéntesség elvét szigorúan be kell tartani.
- c. A községben lévő tszcs-k tagjait hívják meg rendszeresen a taggyűlésekre, azok elnökeit, igazgatósági ülésekre és kéri meg, hogy számoljanak be a tszcs működéséről a tagság, ill. az igazgatóság előtt. Így is – de minden területen – nyújtsanak segítséget a termelőszövetkezetnek.
- d. A MESZÖV-ök (kirendeltségek) biztosítsák, hogy a termelőszövetkezetek tagjai és áll. gazdaság, gépállomás dolgozói fokozott mértékben legyenek képviselve a földműves-szövetkezetek választott vezető szerveiben (igazgatóság, felügyelő bizottság stb.). El kell érni, hogy egy éven belül legalább 40-45%-ban vegyenek részt a vezetésben a megye szoc. szektorai.
3. A dolgozó parasztság szabad piacra vitt termékeit és termelvényeit vásárolják fel, tekintsék azt egyik legfontosabb feladatuknak.
- a. Megyénk városaiban és fontosabb helyeken, elsősorban Sztálinvárosban és Székesfehérváron szervezzenek standokat, elárúsító helyeket stb., ahol a szabadpiacon felvásárolt élelmiszereket és egyéb cikkeket árusítsák. Hasonló módon szervezzenek elárúsító helyeket a budapesti csarnokokban is.
- b. A MESZÖV-ök (kirendeltségek) aktívan folyjanak be a szabadpiaci felvásárlásból való termékek piacra vitelébe. Ismerjék a legfontosabb árukészletek (mennyiségeit, minőségeit) helyeit, hogy a megye területén bárhol nehézségek vannak valamely áruból, oda legrövidebb időn belül a hiánycikkből árut tudjanak adni.
- c. A szabad piaci tevékenység pénzügyi fedezetének megteremtése érdekében a szövetkezetek agitációs munkával érvélik el, hogy a tagok részjegy-kiegészítés kötelezettségeinek szeptember 1-ig tegyenek eleget. Tovább kell javítani a kereskedelmi tevékenységet, súlyt helyezve a minőségi boltok kialakítására.
4. Meg kell javítani a káderekkel való foglalkozást, javítani kell az alkalmazottak szociális összetételén, kíméletlenül ki kell mérni, le kell leplezni az ellenséges elemeket, meg kell büntetni a sikkasztókat és a csalókat.
- a. A megyei és járási MESZÖV-ök (kirendeltségek) javítsák meg a káderekkel való foglalkozást, elsősorban a gyakorlatban, a helyszínen neveljék őket. Számolják fel a legrövidebb időn belül a bürokratikus utasítások kiadását. Ehelyett többet legyenek a helyszínen.
- b. A megyei MESZÖV a járással közösen 3 hónap alatt vizsgálja felül – külön a járással és külön a szövetkezetek – fizetéses alkalmazásban lévő kádereit, állapítsák meg azok szociális származását, eredeti foglalkozását, az államhoz, a munkához való viszonyát. E felülvizsgálás alapján a meg nem

felelő elemeket távolítsák el a szövetkezetek alkalmazásából. Év végére biztosítani kell, hogy globálisan az alkalmazottak legalább 65%-ban munkás vagy dolgozó parasztokból, vagy azok gyermekeiből tevődjenek össze. A kispolgári elemek kiszorítására készítsenek külön tervet. A megyei és járási MESZÖV-ök státuszának újból való feltöltése után adjanak jelentést a megyei pártbizottságnak, minden esetben a járási, városi pártbizottságoknak pedig a területükhöz tartozó szövetségek káderek helyzetéről.

c. A MESZÖV sürgősen számolja fel a sikasztások, csalók elleni harcban megnyilvánuló liberalizmust. Visszamenőlegesen két év alatt elkövetett sikasztásokat két napon belül vigyék bíróságra (ahol még nincs bírósági ítélet), és az itt hozott ítéleteket tudatosítsák valamennyi szövetkezettel. Ugyancsak vonják felelősségre azokat az ellenőröket, akik ellenőrizték azokat a szövetkezeteket, ahol a sikasztások és csalások megtörténtek.

5. A szövetkezetek gazdaságos működésének megteremtésére több gondot fordítsanak a megyei és járási szervek, számolják fel a több helyen meglévő túlalkalmazásokat.

6. Pártbizottságaink és pártszervezeteink fokozott mértékben nyújtsanak segítséget a földműves-szövetkezeteknek, ill. kirendeltségeknek. Ezen segítség elsősorban álljon:

a. jó káderekkel való támogatásból,

b. rendszeres ellenőrzésből,

c. segítség konkrét mozgalmi és gazdasági feladatok megoldásában,

d. az mb. és jb. mezőgazdasági osztályai rendszeresen beszéljék meg a feladatokat a MESZÖV-ökkel.

7. E határozat alapján járási pártbizottságaink április 30-ig vizsgálják meg a járás földműves-szövetkezeteinek munkáját és jb. ülésein vitassák meg.

Ugyancsak vizsgálják meg május 31-ig az egységes falusi vezetőségek (pártbizottságok) és falusi alapszervezetek a földműves-szövetkezetek munkáját, vezetőségi (pártbizottsági) ülésen tárgyalják meg, hozzanak határozatot a munka megjavítására.

E határozat végrehajtásának állásáról a megyei MESZÖV július, október és december hónapokban adjon jelentést a megyei pártbizottságnak.

Székesfehérvár, 1952. április hó

MDP Fejér Megyei Pártbizottság

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. március 24.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

113.

A MEGYEI RENDŐRKAPITÁNY BESZÁMOLÓJA A MEGYEBIZOTTSÁGNAK
A RENDŐRSÉG ÉS A RENDŐRSÉGI PÁRTSZERVEZET MUNKÁJÁRÓL

[Székesfehérvár], 1952. június 29.

Készült 13 példányban

Szigorúan bizalmas!

1952. június 29.

Beszámoló a rendőrség és a rendőrségi pártszervezet munkájáról

A megyei pártbizottság 1951. február 20-i ülésén¹ értékelte a rendőrség munkáját, és főleg az alábbi feladatok megoldására hívta fel a figyelmet.

A bírálat és önbírálat maradéktalan érvényesítése, osztályöntudatos rendőrök nevelése, a kulákbefolyás felszámolása, a testület kötelékéből az osztályidegen elemek eltávolítása, a rendőrök kétlakiságának megszüntetése, a járási politikai helyettesek munkájának segítése, esetenként egy-egy járási politikai helyettes munkájának értekezleten való kiértékelése, a megyei pártbizottság kádertitkárának jelenlétében, a káderekkel való egyéni foglalkozás és azon keresztül megbízható káderek kiemelése, ÁVH-ellenes megnyilvánulások felszámolása.

A határozat ezenkívül kötelességükké tette a városi és járási pártbizottságoknak, hogy a pártbizottsági üléseiken napirendi pontként tárgyalják meg a rendőrség munkáját, és nyújtsanak maximális segítséget a politikai osztálynak és a pártszervezeteknek. Segítsék elő és biztosítsák a rendőrség tagjainak politikai képzését és nevelését. Bár kétségtelen, hogy a megyei pártbizottság által megjelölt feladatok végzése közben és az általa nyújtott segítség révén komoly fejlődés következett be munkánkban, azt maradéktalanul azonban végrehajtani nem tudtuk.

Az elmúlt év folyamán létrehozott őr-pártszervezetek, valamint a járási politikai helyettesek függetlenítése nagyban hozzájárult eredményeinkhez. Azóta rendőrségi szerveink közelebb kerültek a párthoz, a bírálat és önbírálat alkalmazása nagymértékben eredményezte a munka minőségi megjavítását, nem egy esetben leleplezett osztályidegen, megalkuvó elemeket és növelte az osztályöntudatot.

A pártszervezetek létrehozása előtt gyakori volt a kétlakiság, és nem ritkán rendőreink kulák pincékben mulatoztak, főleg a Móri járásban. Ugyancsak nem ritka eset volt a dolgozók bántalmazása. Laza volt a dolgozókkal a kapcsolat. Gyakori volt a parancsmegtagadás. Ezek a hibák a pártszervezet hiánya mellett a testületen belül levő ellenséges elemek tevékenységével magyarázhatók. Az akkori fegyelmi állapotokról az alábbi összehasonlítás is nyújt némi tájékoztatást:

1951 első félévében a katonai ügyészségre 14 fő került, míg ez év első felében 7 fő. A múlt év első felében 39 fő ellen indult fegyelmi eljárás, ez évben 26 fő ellen. A múlt évben fenyítve volt 155 fő, ez évben 162 fő. A fegyelem megszilárdítása és rendőrségünk ütőképessé tétele érdekében eltávolítottunk 72 ellenséges és 97 fejlődést gátló elemet. Ezek az intézkedések is nagymértékben járultak hozzá a fegyelem megszilárdításához és a rendőri munka minőségének megjavításához.

Az ellenséges elemek eltávolítása mellett a legénységi és tiszthelyettesi állományból beállítottunk 80 új kádert, ebből 22 őrparancsnok, 58 pedig tiszti beosztásba került. Ezen kívül 11 fő jelenleg tisztképző iskolán tanul.

Az ellenséges elemek eltávolítása, valamint a káderek kiemelése nagymértékben lecsökkentette az őrsemélyzeti létszámot, amit a Belügyminisztérium engedélyével fiatal munkás- és parasztkáderekkel, köztük nőelvtársakkal pótoltuk. Pl. Székesfehérváron, ahol legtöbb ellenséges és passzív rendőr volt, ma már a létszám 60%-a fiatal, új erőkből áll. Ennek a felfrissítésnek következtében, valamint a január 1-én bevezetett területfelelősi szolgálati rendszer életbeléptetésének következtében, továbbá a rendőrségen belül folyó munkaverseny következtében ugrásszerűen emelkedtek eredményeink. Ugyanis a régi őrszolgálati rendszer is a Horthy-rendszerből maradt ránk, és abból állt, hogy két rendőr járőrszolgálat közben lakatlan területen 8-10-12 órát legyalogolt,² így sem lehetősége, sem kedve nem volt a bűncselekményeket felderíteni, vagy azok megelőzésével foglalkozni. De nem volt lehetősége a dolgozókkal a kapcsolatot sem kiépíteni, nem tudta kialakítani kapcsolatát a párttal, tanáccsal és egyéb szervekkel sem, mert azon kívül, hogy lakatlan területeket portyázott, mindig más és más útirányon teljesítette szolgálatát.

Az új területfelelősi rendszer alapján ugyanaz a rendőr állandóan ugyanabban a községben vagy területen látja el szolgálatát, szoros kapcsolata van a pártszervezettel, részt vesz a tanács végrehajtó bizottságának ülésein, lehetősége van a község minden dolgozóját megismerni, azokkal a jó viszonyt kiépíteni és segítségüket igénybe venni. Amíg a régi szolgálati rendszer mellett nem ritka volt az olyan rendőr, aki egész éven át egyetlen esetben sem intézkedett, a területfelelősi rendszer mellett és a vele párhuzamosan folyó munkaversenyeken keresztül ez a kép alaposan megváltozott. Érvényesül az egyéni felelősség. Erről képet nyújt az alábbi összehasonlítás is.

1951 első 5 hónapjában, a megyében 1779 bűncselekményt derítettek fel rendőrőrsaink. 1952 első 5 hónapjában pedig 4599-et. Kb. 260%³ [sic!]. A múlt év első 5 hónapjában 86 bűncselekményt előztek meg, ez év első 5 hónapjában 123-at.

De komoly javulás képét mutatja a közlekedés terén végzett munkánk is. A múlt év első 5 hónapjában 125 közlekedési baleset történt, ebből halálos volt 13, súlyos sérülés 54, könnyű sérülés 31, sérülés nélkül 40. A közlekedési intézkedések száma 3953 volt. Ezzel szemben 1952 első 5 hónapjában 97 közlekedési baleset volt. Ebből halálos 8, súlyos 59, könnyű 49, sérülés nélküli 34. Közlekedési intézkedések száma 11. A rendőri eljárások mellett nagy súlyt fektettünk a nevelő munkára is. A helyszínen alkalmazott nevelő jellegű figyelmeztetéseken kívül a megye területén ez évben 1918 közlekedés megjavítását célzó propagandaelőadást tartottunk, melyeken összesen 255 670 fő vett részt.

A pártpolitikai oktatás 4 formája működött rendőrségünkön belül. Alapfokú politikai iskola, középfokú politikai iskola, közép és felső kádérképző iskola, melyben rendőr elvtársaink a pártonkívülieket is beleértve 100%-ban részt vettek. Lemorzsolódás nem volt. Rendőreink gyakorlati munkájában bontakozott ki a pártoktatásban tanultak, intézkedéseik észrevehetőleg osztályharcosabbak, pártosabbak lettek a tavalyihoz képest. Nagyban emelkedett eszmei politikai képzettségük, sokat segített a klerikális befolyás likvidálása területén nemcsak rendőreink, hanem hozzátartozóink irányában is. Gyakorlatban megmutatkozik főleg az Enyingi járásban, ahol a rendőr elvtársak feleségei egy évvel ezelőtt még többen jártak a templomba, s ma már ez megszűnt, sőt a legjobban működő asszonytanáccsal rendelkeznek.

A politikai oktatással párhuzamosan valamennyi rendőr elvtárs szakmai képzettségének emelése céljából szakmai képzésben is részesült, specializálva munkakörére. A múlt héten befejeződött szakmai vizsgák mutatják, hogy rendőr elvtársaink szakmai képzettsége a múlt évihez mérten nagymértékben megjavult. A tanultakat mind nagyobb mértékben érvényesíti[k] gyakorlati munkájukban, eljárásaik, intézkedéseik szakszerűbbek, és mind jobban a törvényesség keretein belül mozognak.

Az eddigiekből tehát megállapítható, hogy az egy évi állapotokhoz viszonyítva komoly fejlődést értünk el. Kétségtelen azonban, hogy szocialista építésünk követelményeitől erősen lemaradtunk. Ennek egyik oka, hogy a létrehozott őr-szervezetek vezetőségébe nem minden esetben a legjobb káderek kerültek. Még súlyosabb hiányosság, hogy a politikai helyettesek kiválasztása és beállítása nem elég körültekintő volt. A rossz kádérpolitika következtében jobboldali szociáldemokrata is bekerült politikai helyettesi funkcióba. A megyei politikai osztály liberálisan kezelte a munka- és formai fegyelmet. A pártszervezet titkárai az őrökön nem mindenhol mutattak példát, intézkedéseikben az osztályellenség leleplezésében, így azokon az őrökön nem tudták magukkal ragadni az alapszervezetükhöz tartozó párttagságot, még kevésbé mozgósították a pártonkívülieket a jobb munka végzésére. Igen nagy hiányosság mutatkozik meg ezen a területen a cecei rendőrőrs pártszervezet titkáránál, aki maga úgy indul ki a lögyakorlatra, hogy menjünk pufogtassuk el azt a pár darab történetet, hadd lássák, hogy mi is csinálunk valamit. Ennek káros hatása megmutatkozott a pártoktatásban, két hónapig nem volt tartva középfokú politikai iskola. A szakmai tanulást ugyan-

csak elhanyagolták. Intézkedéseik az osztályellenséggel szemben nem voltak kielégítőek. Általános jelenség a kommunista példamutatás hiánya, az elmúlt évben a fegyelmezetlenség 60%-át kommunista rendőrök követték el, ez évben a fegyelmezetlen[ség] több mint 50%-át kommunista rendőrök követik el.

Az elmúlt évihez viszonyítva bár javulás állott be a politikai osztály és pártszervezet agitációs munkájában, azonban még mindig kampányszerű. Például: pártszervezeteink igen nagy segítséget nyújtottak a tagosítás, házak államosítása idején, valamint április 4-i, május 1-jei fokozott szolgálat sikeres elvégzésében. Azonban nem mutatkozik meg ez a mindennapi szívós feladatok elvégzésében. Mint például a nagy állami feladatoknál látható. A növényápolási munkák elmaradása, a kulákok beadási kötelezettségének elmulasztása nem minden esetben kerül felszínre rendőreink munkája nyomán. Felsőbb utasítás nélkül saját kezdeményezésből legritkább esetben észlelik. Főleg áll ez a Bicskei járásra, ahol a növényápolási munkában legnagyobb a lemaradás és komoly beadási hátralékok vannak.

A párt- és kormányhatározatok, miniszteri parancsok maradéktalan végrehajtására nem mozgósít kellően agitációt. Pártszervezeteink nem segítik kellőképpen a parancsnokokat a fegyelem megszilárdítása területén. Azokkal az elvtársakkal szemben, akik a parancsokat maradéktalanul, vagy egyáltalán nem teljesítik, pártszervezeteink nem minden esetben alkalmaznak megfelelő bírálatot. A taggyűlésen a bírálatokat csak időnként alkalmazzák, a politikai osztály nem készíti elő, nem nyújt[anak] megfelelő segítséget a párttitkárok a taggyűlés megszervezéséhez, valamint ellenőrzéséhez. A politikai osztály és a politikai helyettesek ellenőrzései nem kielégítőek. Nem nyújtanak kellő segítséget az alsóbb szervek felé, nem ellenőrzik megfelelően a kiadott feladatok végrehajtását.

Komoly hibát követünk el a munkaverseny során is. Kétségtelen, hogy a munkaverseny mennyiségileg nagy eredményeket hozott, azonban a verseny túl lett hajtva, ami a minőség rovására megy. Pl.: a csákvári őrön hónapokkal előbb levágott sertés sonkájáról állapította meg a járőr, hogy az levágáskor nem volt 125 kg.⁴ Feljelentette a tulajdonost, és természetes a bíróság fel kellett, hogy mentse. Az ilyen intézkedések nyilvánvalóan a számszerű eredmények növelését célozták, ami egészségtelen és káros volt, ezért a Belügyminisztérium a versenynek ezt a formáját leállította.

Komoly hiányossága még munkánknak, hogy általában a már elkövetett bűncselekmények kiderítésén dolgozunk. Pedig megváltozott viszonyaink, a társadalmi tulajdon védelme azt írja elő parancsolólag, hogy a bűncselekményeket csírájában előzzük meg. E téren, mint beszámolóim elején említettem, eredményeink még gyengék. Nem ismertük fel eléggé azt a tényt sem, hogy megváltozott a bűnözők társadalmi jellege is. A volt uralkodó osztály tagjai és azok kiszolgálói alkotják ma már a bűnözők nagy többségét, a régi úgynevezett szokásos bűnözők nagy része ma már a termelőmunkában helyezkedett el.

Ennél fogva a bűncselekmények jellegében is eltolódás mutatkozik. Előtérbe kerültek az intellektuális bűncselekmények, s erre a fordulatra mi nem készültünk fel kellőképpen, ezek leleplezéséhez és felderítéséhez még nincs meg a kellő politikai és szakmai felkészültségünk.

A közlekedési balesetek még ma is hatalmas károkat okoznak népgazdaságunknak, emellett az ember életét és testi épségét még mindig nagy számban veszélyeztetik. Tovább kell fokoznunk erőfeszítéseinket főleg oktató, nevelő jellegű munkával.

A felsorolt hiányosságaink leghűbb tükre Sztálinváros, mely élesen megmutatja, hogy az új bűnöző társadalom olyan feladatok elé állított bennünket, melynek leküzdésénél szinte teljesen tehetetlennek mutatkozunk. Új szocialista városunk építését a bűnözők tömegei akadályozzák, és e téren alig-alig vannak eredményeink. Bár kétségtelen, hogy az utóbbi időben a Belügyminisztérium jó néhány komoly káderrel erősítette meg Sztálinvárost, és mi saját erőnkől is mindent elkövetünk a

sztálinvárosi kapitányság mennyiségi feltöltésére és minőségi erősítésére, eredménnyel azonban még nem dicsekedhetünk.

Határozati javaslatok:

1. Politikai apparátus feltöltése, politikailag és szakmailag képzett példamutató magatartású, osztály- és párthű munkás és parasztkáderekkel. Az ős párttitkárok ideológiai megerősítése a Belügyminisztérium által szervezett 3 hetes titkárképző iskolákon keresztül, valamint a megyeszékhelyen működő 1 hónapos és 3 hónapos pártiskolán keresztül. Taggyűlések előkészítésében, valamint taggyűlések megtartásához elvi és gyakorlati szervezési támogatást nyújtunk.
 2. Emelni kell a politikai osztályoknak és pártszervezeteknek az agitáció színvonalát, tartalommal kell megtölteni. Agitációs súlypontként a párthatározatok maradéktalan végrehajtását, valamint kormányrendeletek, miniszteri parancsok végrehajtását kell súlypontként tekinteni.
 3. A fenyítések magas száma mutatja a politikai nevelőmunka hiányosságait. El kell érni, hogy a fegyelmezetlenségek a nevelőmunka következtében a legkisebb mérvre csökkenjenek, azt a légkört kell kialakítani a pártszervezeteknek, amelyben szégyen lesz szabálytalanságot elkövetni, s meg kell teremteni az öntudaton alapuló vasfegyelmet.
 4. 1952/53. oktatási év propagandistáinak kiválasztását a járásoknál és megyeszékhelyen megalakuló bizottságok végezzék, a legjobban képzett elvtársakat jelöljék, akik szabadon tudnak tájékozódni a kül- és belpolitikai kérdésekben, s a tanultakat össze tudják kapcsolni gyakorlati rendőri feladatokkal, s választ tudnak adni a rendőr elvtársak kérdéseire.
 5. Meg kell szüntetni az átfutó ellenőrzéseket, javítani kell tartalmán és módszerén. Több segítséget kell adni az alsóbb szervek felé úgy szakmai, mint politikai vonalon.
 6. Sokkal szorosabb kapcsolatot kell kiépíteni a rendőrség összes szerveinek a pártbizottságokkal és pártszervezetekkel, a tanácsokkal, a fegyveres szervekkel és a dolgozó néppel. A területfelelősi szolgálatot tovább kell fejleszteni, még erősebben kell támaszkodni a dolgozó népre, igénybe venni segítségüket az osztályellenség, a bűnözők leleplezésében.
 7. Sokkal nagyobb gondot kell fordítani az új bűnöző réteg kártevő tevékenységének felszámolására, főleg a bűncselekmények megelőzésére kell irányt venni. Különös tekintettel az új szocialista városra – Sztálinvárosra.
- Fel kell készülni a nagy állami feladatok végrehajtására, úgy mint növényápolás, aratás, cséplés, betakarítás és a beadás körüli visszaélések leleplezésére. Tovább kell fokozni a harcot a feketevágások ellen.
- Segíteni kell a mezőgazdaságban a szocialista szektoraink megerősödését, az ott megbújt osztályellenség leleplezésére és eltávolítására minden eszközt fel kell használni.
8. Tovább kell harcolni a közlekedési rend megszilárdításáért, főleg a dolgozók nevelésével és további oktató jellegű előadások tartásával.
 9. Fokozottan tovább kell harcolni nevelőmunkával, dicséret és a fenyítés helyes alkalmazásával az öntudaton alapuló vasfegyelem megteremtéséhez. Áldozatvállalásra, a dolgozó nép, a Szovjetunió, Rákosi elvtárs, a párt, a haza iránti szeretetre kell nevelni a rendőr elvtársakat, kíméletlen gyűlöletre az osztályellenséggel szemben.
 10. A megyei, járási, városi pártbizottságok nagyobb segítséget, több ellenőrzés[t] nyújtsanak a rendőrség munkájához. Ellenőrizték [a] rendőrségen megtartandó taggyűléseket, pártoktatást, pártvezetőségi üléseket, valamint a politikai osztály munkáját. Vonják be a politikai osztály munkatársait [az] őket érintő értekezletekre, ahol hasznos szempontokat kaphatnak a rendőrségen folyó politikai munka sikeres végzéséhez.

megyei kapitányság vezetője:

politikai osztály vezetője:

Papp Sándor s. k.
rendőr alezredes

Michna István s. k.
rendőr főhadnagy

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1952. június 30.) Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztaírat.

- ¹ Beszámoló a rendőrség politikai osztályának munkájáról. A Fejér Megyei Pártbizottság 1951. február 20-án tartott ülésének melléklete. FML XXXV. 1. MDP PB 1951. február 20.
- ² A csendőr munka legjellemzőbb része a járőrözés (pusztázás, portyázás) volt, melynek során a csendőrijárőr az őrskörzetet 12-36 órás őrárral járta be. A járőr előre megszabott úton halad lassú, kényelmes tempóban. A járőr folyamán igyekeztek a körzetet kontroll alatt tartani, jelenlétüknek komoly bűnmegelőző szerepe volt. Kaiser 2010: 32–42., Kaiser 2002: 45–65.
- ³ A felderítési mutató pontosan 258,5 százalékos emelkedést mutat.
- ⁴ A 75/1952 (VIII.30.) MT számú rendelet 14. paragrafusa szerint: „Magánfogyasztás céljára csak 125 kg-os vagy ennél nagyobb elősúlyú sertést szabad – kényszervágás esetét kivéve – levágni.” 75/1952 (VIII.30.) MT számú rendelet a sertés forgalmának és levágásának szabályozásáról, valamint a kocaállomány nyilvántartásáról.

114.

FELJEGYZÉS A SZTÁLINVÁROSI DÉLI-BARAKKTÁBOR TERÜLETÉN URALKODÓ
ÁLLAPOTOKRÓL
Sztálinváros, 1952. október 14.

Feljegyzés

A mai napon Mester elvtárs által adott felhívás alapján megvizsgáltuk a 22/4. Vállalat Déli-Barakktábor szállásterületét.

Vizsgálat folytán legrosszabbnak mondható elszállásolási viszonyokat állapítottunk meg, amely kiterjed úgy a higiénia, mint a szociális normák teljes figyelmen kívül hagyására.¹

A feljegyzésben jelentjük a fennálló hiányosságokat, a felelősség kérdését, valamint ezekből a hibákból kivezető végrehajtás kérdését.

A hiányosságok okai megállapításaink szerint a következők.

A 22/4. Építőipari Vállalat a szociális felszerelésekről kellő mértékben nem gondoskodott, és arról a mai napig sincs gondoskodva. Az üzemeltetés általunk történt átvétele idején, ez év május hó végén kényszerhelyzetben voltunk, mert a 22/4 vállalat a lakótelepre előbb kezdte meg az elszállásokat, mint az elszállásolás feltételeinek a biztosítását. A lakótelepet kezelését ténylegesen ma sem vettük át, az épületek átadásával, illetve átvételével kapcsolatban a szokásos műszaki eljárás nem történt meg, és így mód sem adódott arra, hogy az épületekkel kapcsolatban fennálló ajtózár, ablaküveg stb. hiányok megállapítást és végleges lerögzítést nyertek volna. A vállalatunk megbízottját kiküldtük a lakótelepre avégből (Derdák Alajos szállásfelelőst), hogy az építőipari vállalat dolgozóinak az elszállásolásában pillanatnyilag fennakadás ne legyen.

A fentiek folytán egy bizonyos fokú kettősség mutatkozik az elszállásolás kérdésében, mivel az üzemeltetéshez szükséges anyagot a 22/4 adja, a beszállásokat is ő végzi, de ugyanakkor a mi szállásfelelősünk az, aki az üzemeltetett anyagok felett ellenőrzést gyakorol, és egyéb szállási problémákat is intéz. Munkavállalónak Derdák Alajos szállásfelelős állományilag hozzánk tartozott, de a kettősségben őrlődve, és annak folytán minden irányú kérelmével, hiányosság felvetéssel a 22/4. vállalat felé élt írásbeli bejelentésekkel, és nem pedig saját vállalata felé. Ez a kép kb. négy héttel ezelőtt kezdett megváltozni, amikor is Derdák látta, hogy a 22/4 felé hiába megy a problémákkal,

nem nyernek megoldást. Így azt lehet mondani, hogy szállásfelelősünk teljes egészében el volt szakadva vállalatától, és így utasításokat, illetve irányítást sem kaphatott, mert maga a vállalat sem ismerte problémáit megfelelő mértékben.

A fenti hiányosságokért vállalatunk vezetősége, de ugyanakkor a 22/4 vezetősége a felelős, mert elodázták az átadás, illetve az átvétel kérdését. A fenti hiányosságokat úgy lehet gyökeresen kiküszöbölni, ha a 22/4. vállalat záros határidőn belül a szociális normákban előírt üzemeltetéshez szükséges anyagokat biztosítja. Ezután vállalatunk azonnal köteles átvenni teljes üzemeltetésre a barakk-tábort.

A fennálló és nem megengedhető hiányosságok konkrétan a következők.

A barakktábor területén a vízvezeték be van ugyan mindenütt vezetve, azonban kivétel nélkül minden egyes vízcsapon egy tábla jelzi, hogy „nem ivóvíz”. A munkavállalóktól beszerzett értesítéseink szerint az ivóvizet lajtokban szállítják nagy kiesésekkel, és egy távolabbi helyen található még vizet, valamilyen medencében. A munkások közlése szerint a hiányos vízszolgáltatás illetve távolság miatt, az emberi fogyasztásra nem alkalmas vizet isszák inkább, minthogy hosszú időn keresztül gyalogoljanak.

Pál munkavédelmi megbízott elvtárs és az üb. titkár elvtárs szóbeli közlése szerint a vízvezetéken szolgáltatott vizet a szőlővárosi tisztí főorvos elvtárs minősítette emberi fogyasztásra alkalmatlannak. Az alkalmatlan víz helyett azonban emberi fogyasztásra alkalmas vízről kellő mennyiségben gondoskodás nem történt. A lakótelep egész területe keresztül-kasul van árkolva különböző csatornafektetési munkálatok miatt, és ennek következtében a telepen való közlekedés – különösen a bekövetkezett esős időre való tekintettel – majdnem teljesen lehetetlenné vált.

Ennek folytán a telepen található WC-k megközelítése is rendkívül körülményessé vált, és a munkavállalók szükségleteik elvégzése céljából nem a WC-t, hanem a telep egyéb helyeit keresik fel.

Találtunk a telepen a sárba fektetett nagy tömegű és nagy értékű nádpadlót, amelyet a munkavállalók azért fektettek le, hogy az abnormális közlekedési viszonyokon segítsenek. A telepen található WC-k túlnyomórészt botrányosan elhanyagolt, eldugult állapotban vannak, amelyek ennek következtében a rendeltetési céljuknak nem is felelnek meg. Ezért a hiányosságokért vállalatunkat terheli a felelősség, mert rendszeres WC-takarításról nem történt részünkről gondoskodás. A hiányosság azonnali kiküszöbölése érdekében a holnapi napon üzemeltetési részlegünk WC-tisztítóit mind kiküldjük arra a területre, azok rendbe teszik, és a továbbiakban állandó szolgálatot teljesít egy dolgozó.

A munkavállalók szálláshelyein kályhákat ez ideig egyáltalán nem szereltek fel, dacára annak, hogy Nagy szoc. ig. megbízottat Derdák szállásfelelős, valamint Tolvaj József szervezési oszt. vezetőnk élőszóval és írásban több ízben felhívták négy héten keresztül. Néhány szálláshelyen találtunk ugyan kályhát, amelyek úgy kerültek a szálláshelyre, hogy a 22/4 vállalat dolgozói látván, hogy ez az ügy egyáltalán nem haladt előre, saját vállalatuk raktárából eltulajdonítottak néhány kályhát. Pál munkavédelmi megbízott által közöltek szerint folytattak ugyan tárgyalásokat kályhák beszerelésére, azonban egyik alkalommal a vállalati igazgató által jóváhagyott vásárlást a tröszt igazgatója nem hagyta jóvá, másik alkalommal pedig a tröszt igazgatója által jóváhagyott vásárlást a vállalat igazgatója nem vette tudomásul. Ugyancsak Pál munkavédelmi megbízott (22/4. vállalat dolgozója) elkeseredett hangú közlése szerint semmi eredményt a kályhaügyben elérni nem tud, mert a saját vállalata egyetlen ilyen természetű kívánságát nem teljesíti, és a megérkezett néhány kályhát nem a szálláshelyeknek adták ki, hanem az irodákban és a tisztviselői lakásokban helyezték el. Az esős idő beálltával a munkavállalók ázott ruháikban tartózkodnak a szálláshelyeiken, és semmiféle lehetőségük nincs arra, hogy az átázott ruhadarabjaikat valahol megszárássák.

A kérdés gyökeres megoldása csak úgy biztosítható, ha a 22/4 vállalat vezetősége utasítást kap arra, hogy az ügyet minden körülményeskedő bürokratizmus nélkül haladéktalanul intézze el, illetve a kályhákat bárhol találja is, azonnal szerezze be. A telep fűtéséhez szükséges tüzelőanyag tárolási helyére vonatkozóan úgy Derdák szállásfelelős, mint Tolvaj szerv. oszt. vezetőnk több ízben előszóban és írásban felhívták a vállalatvezetőség figyelmét, szintén Nagy szoc. ig. megbízott elvtársat, azonban ebben az ügyben sem történt hetek alatt semmi érdemleges intézkedés, ellenben Nagy elvtárs azt a választ adta, hogy tároljuk a tüzelőanyagot a szabad ég alatt.

Ez a meghatározás teljes mértékben ellenkezik a népgazdaság érdekeivel, mert nagyon jól tudjuk, hogy a szabadban tárolt tüzelőanyag megóvására semmiféle lehetőség nincs.

A telepen lévő lakószobák közül 31 olyan van, amelynek az ablaka még soha beüvegezve nem volt, további 25-30 szobának az ablakát pedig időközben betörték. Összesen tehát mintegy 60 szoba van jelenleg ablaküveg nélkül, amely lakószobák lakói pokróccal és egyéb módon védekeznek a hideg ellen. Derdák szállásfelelős írásban jelentette ezt az állapotot Nagy szoc. ig. megbízottnak, aki az írásbeli jelentést elismervény ellenében vette át, és ígéretet tett a rendbehozatalra, azonban ugyan-csak ez ideig semmiféle intézkedés nem történt.

A barakktábor területén lévő lakószobák ajtainak zárai nagy részben hasznavehetetlenek, a szobák nem zárhatók, és ennek tudható be, a telepen nagymértékben elharapózott [a] lopási bűnözés. A lopások elszaporodásának nagy részben okozója az is, hogy a vállalat által elbocsátott megbízhatatlan elemeket a vállalat néhány nap múlva újból visszaveszi az állományába, és ezek a munkát nem veszik fel, hanem műszak ideje alatt a szálláshelyeken tartózkodnak, és feltehetően bűncselekmények elkövetéséből tartják fenn magukat. Derdák szállásfelelős Mészáros üzemi bizottsági tag elvtársnak javaslatot tett, hogy egy úgynevezett három tagú bizottság, amelynek egyik tagja a vállalati ügyész lenne, sűrű időközönként tartson a lakótelepen vizsgálatot, amikor megállapítanak a műszak ideje alatt a szálláshelyeken tartózkodókkal kapcsolatos körülményeket. Ezt a javaslatot sem valósították meg, és Derdák szállásfelelős egyénileg kísérelte meg ezeket a vizsgálatokat megejteni, azonban egy alkalommal, miután egyedül volt, késsel és zsilettpengével támadtak rá. Azok az egyének, akik bűncselekmények elkövetése céljából jönnek Sztálinvárosba, látják a 22/4. vállalat laza ügykezelését a lakótelepen, ezt gyorsan észreveszik, és természetesen valósággal meglepik a vállalatot. Ennek tudható az be, hogy jó néhány munkavállalójukat az elszállásolási felszerelési tárgyakkal történt felszerelés után néhány napra már a munkában nem látták, hanem csak a telepen ide-oda ténferegnek. A hiányosságok kiküszöbölése érdekében feltétlen szükséges, hogy a vállalat súlypontként foglalkozzék a lógósok felelősségre vonásával. Ugyanakkor szükségesnek látjuk, hogy a rendőrség súlyponti területként foglalkozzon ezen meglehetősen heterogén összetételű lakótelep-résszel.

Hiányosságok mutatkoznak kisebb mértékben a szálláshelyeknek asztalokkal és padokkal történő felszerelésében is, az asztalokat borító viaszosvásznak azonban egyáltalán nem lettek beszerezve. Ugyanez a helyzet a női szálláshelyeken az ablakfüggönyökkel is. Ezeknek a hiányosságoknak a pótlására a 22/4. vállalatot sürgősen utasítani kell.

A szalmazsákok hiányosan vannak tömve, alig található bennük szalma, és ennek következtében a munkavállaló fekhelye a pihenésre egyáltalán nem alkalmas. Ennek a megszüntetésére vonatkozóan haladéktalanul intézkedünk, mivel ezért vállalatunk a felelős.

A 22/4 vállalat dolgozóinak a lepedővel való ellátása súlyos kifogásolnivalót hagy maga után. Megállapításaink szerint vannak munkavállalók, akiknek lepedőjét hat hete sem cserélték le. A kéthetes lepedőcserére vonatkozó rendelkezések egyáltalán nincsenek betartva, és ez azért van, mert a vállalat nem rendelkezik a szükséges mennyiségű lepedővel. Pál munkavédelmi megbízott elvtárs szerint a vállalatnak 2000 db lepedővel van kevesebbje, mint amennyire a munkavállalói rendes elszállásolá-

sához szükség lenne. Ebből a hiányból ered az, hogy 5-6 hétig sem tudnak lepedőt cserélni, mert a tisztító vállalatához beadott lepedők helyet nincs a vállalatnak raktáron tartalék lepedője. Ugyancsak felhívandó a vállalat arra, hogy a szükséges lepedőmennyiséget haladéktalanul szerezze be. Saját megállapításaink szerint a barakktábor területén elszállásolt női és férfi munkavállalók egymás szálláshelyét rendszeresen felkeresik úgy, hogy még annak a megállapítása is körülményes, hogy női- vagy férfiszálláshely-e az, ahova éppen belépnek. Különösen kirívó ez a megállapítás az ipari tanulóknál, ahol ez egyik nevelő szó szerint kijelentette, hogy ebben a kérdésben nem képesek fegyelmet tartani. Maga a nevelő is az egyik tanulólánnyal az ágyon heverészett az ellenőrzés ideje alatt. Ezeknek az állapotoknak a fennállásáért bizonyos mértékig a vállalatunk is felelős, azonban mint előbb mondtam, a 22/4 vállalat vezetésétől a szállásfelelősünk semmiféle támogatást nem kap a lakótelep ellenőrzésével kapcsolatban. A vállalatunk azért is felelős, hogy az ottani gondnokságot nem erősítette meg kellőképpen, hogy a feladatokkal meg tudjanak birkózni. A hiányosság kiküszöbölése érdekében megfelelő szervezéssel gondnokságunkat megerősítjük.

A jelentésben foglaltak alapján megállapítható, hogy egyes hiányosságokért a Szálláshely Vállalat vezetősége a felelős, valamint a 22/4 vállalat vezetősége, amely az üzemeltetés legelemibb eszközeit sem volt hajlandó ez ideig biztosítani.

Felelősség terheli vállalatunkat azért is, hogy ezen hiányosságokat már ezelőtt két-három hónappal kisebb vagy nagyobb mértékben látta, és ennek ellenére csak felhívásra nézte meg konkrétan az eseteket.

Személy[em]ben felelősnek érzem magamat azért, hogy a vállalatnál másfél hónapi működésem óta még ezen a barakktábor területen egyetlen egy esetben sem voltam.

Részünkről a hiányosságok gyökeres kiküszöbölését a holnapi nappal megkezdjük, kérésünk az, hogy a 22/4 vállalat utasítva legyen, hogy a jelentésben megjelölt hiányosságokat maradék nélkül pótolja.

Sztálinváros, 1952. okt. 14.

*Takács Jenő*²

(Takács Jenő)

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/48 ő. e. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázata.

¹ A sztálinvárosi mindennapi élettel kapcsolatban lásd: Horváth 2006.

² Takács Jenő az ÁVH helyi vezetője, a Sztálinvárosi Városi Tanács és a vb tagja, majd tanácselnök-helyettes volt. Erdős-Pongrácz (szerk.) 2000: 253, 275.

115.

A MEGYEI BIZOTTSÁG LEVELE AZ IPARITANULÓ-KÉPZÉS SZÍNVONALÁNAK EMELÉSÉRŐL

Székesfehérvár, 1952. október 16.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1952. október 16.
22/1/459/2 HA/KL./1952. ikt. szám.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.
Tárgy:

MDP Járási Pártbizottság
Farkas István Elvtársnak
Mór

Kedves Titkár Elvtárs!

A Titkárság szeptember 3-án határozatot¹ hozott az iparitanuló-képzés színvonalának emeléséről, melyből a legfontosabb kérdéseket megküldjük azzal, hogy az elvtársak ennek alapján foglalkozzanak az ipari tanulók helyzetével. A Titkárság megállapítja, hogy az iparitanuló-képzés területén van jelentős fejlődés, azonban a tanulóképzés színvonala nem kielégítő. Legfőbb hiányosságok a tanulmányi színvonal és a fegyelem terén vannak. Gyenge az év végi átlagosztályzat 3,5, sok az elégtelen tanuló, az otthonban lakó tanulók az átlagnál gyengébb eredményt értek el.

A gyakorlati képzés sem megfelelő, többségében kézi munkahelyek vannak, a gépek elavultak. A fejlett sztahanovista módszereket nem tanulják. Az építőiparban és a bányákban a tanulók sokszor segédmunkát végeznek.

Igen laza a fegyelem, nagyfokú a lemorzsolódás, különösen az építőiparban, a vágártanulóknál és a leánytanulóknál. Magas a mulasztások száma is. Sokan templomba járnak, az otthonban és az építőiparban sok a lopás és az erkölcstelenség. A nevelőkkel szemben tiszteletlenül és goromba hangokat használnak. Nem becsülik az állam vagyonát, nem értékelik a nagyfokú támogatást.

A tanulmányi színvonal ezért alacsony:

1. Tanulók előképzettsége alacsony, soknak nincs meg a 8 ált. iskolája [sem].
2. A tananyag különösen a politikai tantárgyaknál túlzott követelményeket állított a hallgatók elé.

Az iskola, otthon és a műhely különállása miatt nehéz az ellenőrzés. A heti 44, építőiparban 48 órás foglalkozás nagy megterhelést jelentett.

A lemorzsolódás és a fegyelem lazaságának okai:

MTH a felvételt toborzással, válogatás nélkül végezte. Az otthonok túlszűfoltak, különböző korú és sok helyen különböző nemű fiatalok egy épületben voltak.

A fizetés és ellátásuk folytán jobb helyzetben voltak, mint a kezdő szakmunkások. A vállalatok és a tanulóintézmények liberálisan kezelték a fegyelmezetlenségeket. Döntő ok a nevelők munkájának alacsony színvonala, a DISZ és a szakszervezet nevelő munkájának gyengesége a tanulók között. A tanárok közt sok politikailag nem megfelelő fasiszta és klerikális elem van. Tanműhelyi és üzemi oktatók között sok a régi jobboldali szoc. dem. Az iskolai DISZ szervezetek gyengék, az építőiparban alig vannak. Nem harcolnak a fegyelem megszilárdításáért, a verseny kiterjesztéséért, nem irányítják a szabadidő felhasználását. Szakszervezet a tanulókkal alig foglalkozik.

A Titkárság a következő határozatot hozta:

Az ipari tanulók számát egyelőre nem kell a jelenlegi szám fölé emelni. A lemorzsolódást 1952–53-ban 4%-kal csökkenteni kell.

A toborzás helyett felvételi kérvény alapján alapos kiválogatást kell végezni. A tanulók 80%-a 8 általános iskolával rendelkezzen.

Vasipar 14-15, építőiparban 14-16, bányászat 15-16 éveseket kell beiskolázni, a lányok arányát csökkenteni kell. 1952–53-ban az elsőéves tanulóknál vasipar, bányászat és építőipar 1/2 éves szakmaiban heti foglalkozást 40 órára, építőipar egyéves szakmaiban első félévben 40 órára, másod-

dikban 45 órára kell csökkenteni. Az intézmények zsúfoltságát fokozatosan meg kell szüntetni. Nemenként, koronként és előképzettség szerint kell a tanulókat az intézményekben csoportosítani.

1953–54 tanévben át kell térni az állami ellátás rendszerére teljes ruházat, teljes étkeztetés mellett csekély pénzösszeg biztosítására. 1952–53 tanévből kezdve meg kell szervezni a katonai előképzést és alkalmazni kell a katonai nevelés módszereit.

Azokat a szülőket, akiknek gyermeke a munkaerőtartalékok rendszeréből önkényesen kilép, 1500 Ft-ig kártérítésre kell kötelezni. Ha egyenruhával, munkaruhával elszámolni nem tud, kártérítést kell fizetni.

1952 végéig felül kell vizsgálni politikai és szakmai szempontból az oktatókat, a nem megfelelőket fokozatosan le kell váltani. Helyükre politikailag és szakmailag megfelelő szakmunkást kell beállítani, ezeket az üzemi pb-ok vizsgálják felül.

A DISZ az iparostanuló iskolák DISZ bizottságainak élére függetlenített 3 hónapos párt, vagy 5 hónapos DISZ iskolát végzett 24 éves, vagy idősebb elvtársakat állítson.

Az ipari tanulók nagy többségét be kell szervezni a DISZ-be és létre kell hozni az építőipari tanulók DISZ szervezeteit. A DISZ segítse az MTH intézményeket az ipari tanulók szabadidejének megszervezésében. Hozzon létre az ipari tanuló iskolákban politikai köröket, ezekbe a tanulók legalább 50%-át vonja be. A DISZ, szakszervezet és a MTH szervei közösen vizsgálják felül az ipari tanulók munkaversenyét és politikai felvilágosító munkával érik el, hogy a verseny a tanulmányi eredmények megjavítását és a fegyelem megszilárdítását eredményezze. A versenyt iskolánként, szakmánként és országosan kell megszervezni. A másodéves tanulók közt külön versenyt kell indítani a „szakma legjobb tanulója” címért.

A szakszervezetek szervezzék és ellenőrizték a versenyt és foglalkozzanak a munkavédelem és szakmai képzés megjavításával. Tartsanak műszaki előadásokat és sztahanovista bemutatókat, alkítsanak technikai köröket a tanulók számára.

Elvtársi üdvözléssel:

Sebes Imre
Sebes Imre
megyei titkár

Halmi Ferenc
Halmi Ferenc
m. másodtitkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/210 ő. e. Saját kezű aláírásokkal hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ A Titkárság határozata az ipari tanulóképzés színvonalának emeléséről. Elérhető (2010. május 19.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=46633&MT=1

116.

A MEGYEI BIZOTTSÁG LEVELE A KULÁKOK NÉVJEGYZÉKÉNEK
FELÜLVIZSGÁLATÁRÓL
Székesfehérvár, 1952. október 28.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.

Székesfehérvár, 1952. október 28.
22/8/1318 FL/SZs./1952. ikt. szám.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.

Telefon: 97, 197, 567, 153.

Tárgy:

MDP Járási Pártbizottság
Farkas István Elvtársnak
Mór

Kedves Elvtársak!

Közljük, hogy a Központi Vezetőség határozata alapján, minden községben és városban a kulákok névjegyzékét felülvizsgálják és kiegészítik a tanácsok.

A névjegyzékek kiegészítését a belügyminiszter rendeletben szabályozta, a rendeletet minden járási (városi) tanács elnöke megkapott. Ennek értelmében október 20-tól november 20-ig kell elvégezni a névjegyzékek kiegészítését.

A rendelet végrehajtása a tanácsszervek feladata, de feltétlenül szükséges, hogy a pártbizottságok ehhez segítséget adjanak, ellenőrizték, hogy a névjegyzékek a párt politikájának megfelelően legyenek összeállítva.

Az alábbiakban ismertetjük a rendelet főbb pontjait:

A vizsgálat alapját a jelenlegi kuláklista alkotja. A felülvizsgálásnál az 1948. január 1. előtti vagyoni helyzetet kell figyelembe venni, amennyiben valakinek 1949 óta növekedett a 25 kh-ig, illetve a 350 aranykoronán felül, úgy a jelenlegi vagyoni helyzetét kell figyelembe venni.

Mivel a jelenlegi kuláklisták alapelveit az 1952. 2. sz. törvény¹ alkotja, kulák az:

a) Akinek tulajdonában, bérletében (használatában) lévő földterület a 25 kh eléri, vagy meghaladja (a szőlőt 5-szörösen, a gyümölcsöst 4-szeresen számítva), vagy ha a kat. tiszta jövedelme a 350 aranykoronát eléri, vagy meghaladja.

b) akinek cséplőgépe, elemi vagy gépi erővel meghajtott munkagéppel rendelkező üzeme volt vagy van, továbbá aki kereskedést vagy vendéglátó ipart folytatott vagy folytat, amennyiben a gazdasághoz tartozó mezőgazdasági ingatlan a 100 aranykoronát eléri vagy meghaladja.

c) aki az 1949-es évben mezőgazdasági fejlesztési járulék fizetésére volt kötelezve.

Ezekről az irányelvektől felfelé is és lefelé is kivételesen indokolt esetben el lehet térni.

Alapkérdésként mindig azt kell megvizsgálni, hogy a múltban vagy a jelenben kizsákmányolt-e vagy kizsákmányoló-e.

Ennek megfelelően fel kell venni a kuláklistára az olyan kizsákmányolókat, akik nem estek és nem esnek a megadott irányelvek alá, de túlnyomórészt kizsákmányolásból és nem a saját vagy családjuk munkájából éltek (a múltban) illetve élnek. Ezzel szemben ki lehet hagyni a kuláklistáról azokat, akiknek földjük a 350 aranykoronát, vagy a 25 kh-ot eléri, de sohasem zsákmányoltak ki, földjüket egyedül vagy családjukkal művelték meg és munkaerőt nem alkalmaztak (állandó jelleggel).

A járási, városi pártbizottságok ellenőrizték, hogy a tanácsok ezeknek az elveknek megfelelően végezzék a kuláklisták kiegészítését.

A következő nehézségek várhatók:

1. Kulákokat levesznek a listáról, illetve olyan kulákokat, akik nem voltak a kuláklistán, nem veszik fel a kuláklistára. Fennáll a veszélye a megvesztegetésnek, esetleg egyes funkcionáriusokat lepénzelnek, hogy hagyják ki őket a kuláklistáról. Csak a meglévő kuláklistát vizsgálják felül és nem nézik meg, hogy kik azok a kulákok a községben, akik nem szerepelnek a kuláklistán, akik valamilyen módon kijátszották a törvényeket.

2. Ezzel együtt fennáll annak a veszélye, hogy olyanokat vesznek fel a kuláklistára, akik nem kulákok és így sértik meg a párt politikáját, felvesznek dolgozó parasztokat a kuláklistára és így gyengítik a munkás-paraszt szövetséget.

Javasoljuk az elvtársaknak, hogy a pártbizottság közvetlenül vizsgálja meg több községben, hogy helyesen állítják-e össze a kuláklistát. De ezen túlmenően a pártbizottság tagjai minden esetben ellenőrizték a munkát menetközben.

Javasoljuk az elvtársaknak, hogy november 15–20. között az egységes pártvezetőségek vitassák meg a kuláklista kiegészítését, és úgy kerüljön a végrehajtó bizottság elé (ahol nincs egységes pártvezetőség, ott a községi pártvezetőség vitassa meg).

Az egész munka szigorúan bizalmas, ezért nagyon kell vigyázni, hogy az illetéktelenek ne szerezzenek róla tudomást.

Javasoljuk az elvtársaknak, hogy a járási bizottság tagjai személyes instruálás alapján beszéljék meg a községi (egységes) titkár elvtársakkal, hogy milyen elvek alapján kell kiegészíteni a kuláklistát, de a pártvezetőség többi tagjaival még most nem kell közölni (ők csak a pártvezetőségi ülésen tudjanak róla november 15–19. között).

A párttitkár elvtársak a névjegyzék kiegészítése alatt ellenőrizték a tanácselnök munkáját és adjanak segítséget azok jó megoldásához.

A cél az, hogy minden kulák felkerüljön a kuláklistára és senki se maradjon le róla.

A rendelet értelmében az összeállított kuláklistákat a járási tanács vb-nek kell ellenőrizni és letárgyalni.

Járási pártbizottságok adjanak segítséget a járási tanácsoknak az ellenőrzés megszervezéséhez, de ne vegyék át a tanácsoktól a feladat megoldását. A pártbizottságok és pártszervezetek elsősorban politikailag segítsenek.

Feltétlenül ügyeljenek az elvtársak arra, hogy a községekben a listák elkészítésével kapcsolatban semmi zavar ne legyen.

Egyben kérjük a járási titkár elvtársakat, hogy nov. 5-ig és nov. 15-ig küldjenek írásos jelentést a névjegyzékek kiegészítésével kapcsolatos tapasztalatokról, de ha bármilyen irányú nehézség van, úgy azonnal adjanak jelentést.

Javasoljuk továbbá az elvtársaknak, hogy a belügyminiszter rendeletét tanulmányozzák át, az megvan minden (járási, városi) tanácselnöknél.

Elvtársi üdvözléssel:

Sebes Imre
Sebes Imre
megyei titkár

Farkas Lajos
Farkas Lajos
m. szöv. pol. oszt. vez.

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Saját kezű aláírásokkal, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Fejér megyei bizottsága felirat olvasható.

¹ Helyesen: 1952. évi 2. számú törvényerejű rendelet az állami begyűjtésről. A tvr. 15. paragrafusa rendelkezett a kulákok termény- és állapotbeadási kötelezettségéről. Ebben a paragrafusban definiálták ki számít kuláknak.

HATÁROZAT KARÁCSONY MÁSODIK NAPJÁNAK, MINT MUNKASZÜNETI NAPNAK
MEGSZÜNTETÉSÉRŐL

Székesfehérvár, 1952. december 11.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1952. december 11.
22/1/575 SE/KL./1952. ikt. szám.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.
Tárgy:

MDP Járási Pártbizottság
Fülöp Péter Elvtársnak
Székesfehérvár

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Kedves Titkár Elvtárs!

A Minisztertanács határozatot hozott karácsony második napjának, mint munkaszüneti napnak megszüntetéséről.¹ E szerint december 26-a már ebben az évben is munkanap lesz.

Karácsony második napjának, mint munkaszüneti napnak megszüntetését elsősorban az indokolja, hogy a karácsonyi második munkaszüneti nap éppen olyan időben fekezi a termelés lendületét, amikor az éves terv teljesítését, a termelési ütemet jelentősen fokozni kell. A karácsony és újév közötti igazolatlan és igazolt hiányzások az eddigi tapasztalatok szerint jóval felülmúlták a karácsony előttit, illetve újév utáni mulasztásokat, mert a munkaszüneti napok halmozódása ebben az időszakban lazítja a munkafegyelmet.

Hogy a dolgozókat károsodás ne érje, a Minisztertanács elhatározta május 2-ának fizetett munkaszüneti napnak való nyilvánítását.²

A Minisztertanács határozata 1952. december 14-én (vasárnap) került nyilvánosságra. Szükséges, hogy a titkár elvtárs a pártbizottság területéhez tartozó összes vállalatok, intézmények, valamint területi pártszervezetek párttitkárait azonnal még a határozat nyilvánosságra hozatala előtt tájékoztassa. Ezért az elvtársak pénteken és szombaton ezt a feladatot feltétlenül végezzék el. Az elvtársaknak számítani kell arra, hogy az ellenség és elsősorban a klerikális reakció valószínűleg megkísérli az öntudatlanabb dolgozókat a Minisztertanács határozata ellen hangolni. Ezért meg kell szervezni, hogy a minisztertanácsi határozat nyilvánosságra hozatalának napján világossítsák fel a népnevelőket és a pártbizalmiakat az intézkedés helyességéről és szükségességéről.

Kérem az elvtársat, hogy a határozatot maradéktalanul és eredményesen hajtsa végre és minden olyan jelenségről értesítsen, amely ezzel kapcsolatosan megnyilvánul.

Érkezettve: XII. 13-án

Elvtársi üdvözléssel:
Sebes Imre
Sebes Imre
megyei titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztázat.

¹ 1050/1952 (XII. 17.) számú minisztertanácsi határozat a munkaszüneti napok megváltoztatásáról.

² Az 1050/1952- számú határozat így rendelkezett: „A minisztertanács a dolgozók régi kívánságára május hó 2. napját fizetett munkaszüneti nappá nyilvánította. Mivel a munkaszüneti napok számának növelése a termelésben nagy kiesést

idézne elő és a népgazdaság számára jelentős kárral járna, a minisztertanács egyidejűleg elrendelte a december hó 26. napjának munkanappá való változtatását.” A rendeletből egyértelműen kiderül, hogy karácsony másnapját már 1952-ben munkanappá változtatták, míg a május 2-át csak 1953-ban tették munkaszüneti nappá, így az 1952-es évben a munkaszüneti napok száma eggyel csökkent. 1952-ben változtatták pünkösdhétfőt is munkanappá. 1012/1952. (V. 11.) számú minisztertanácsi határozat pünkösd hétfőjének rendes munkanappá nyilvánításáról.

1953. évi dokumentumok

JELENTÉS A MINISZTERTANÁCS KULÁKOK KÖTELEZŐ ÁLLATTARTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELETÉNEK VÉGREHAJTÁSÁRÓL

Székesfehérvár, 1953. január 17.

Fejér Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága
Székesfehérvár, István tér 11.

Szigorúan titkos!
Készült: 15 pld.
Előadó: Bujdosó Imre

Jelentés a Minisztertanács kulákok kötelező állattartására vonatkozó rendeletének végrehajtásáról

A kulákok kötelező állatállományának beállítására vonatkozó 75/1952. számú minisztertanácsi rendelet¹ szerint Fejér megye területén a kulákok kötelesek minden 3 kat. hold szántóterületre 1 számosállatot tartani, és ezen belül minden 10 kat. hold szántóterületre 1 tenyészkocát és 1 tehenet beállítani.

A minisztertanácsi rendelet megjelenése után állattenyésztési dolgozóinkkal feltérképeztük a földdel rendelkező kulákok birtokában levő állatállományt. A felmérés megállapította, hogy megyénk területén 96 községben 1543 állattartásra kötelezett kulák 27 715 kat. hold szántóterületen gazdálkodik. Tehát a minisztertanácsi rendelet szerint részükre a kötelező állattartás 2726 db tehen és 3031 db koca lenne, (a 300 db koca többlettert az 5 holdon aluli gazdaságokból) a 3 holdra eső számosállattartási kötelezettség megyénkben 9239 számosállatnak felel meg.

A minisztertanácsi rendelet szerint megyénkben vonatkozóan megállapított állatlétszámmal szemben az októberi és novemberi összeírás alkalmával csak 4073 db számosállatot találtunk a kulákoknál, és ezen belül csak 871 db tehenet és 950 db kocát, ami azt jelenti, hogy a kulákok akkori állatállománya a törzsállomány vonalán belül csak 31,9%, kocából pedig csak 34% volt.

Az őszi feltérképezés során valamennyi járási és községi tanácsnak feladatává tettük, hogy a kulákoknál állandóan szorgalmazza a törzsállomány beállítását és számosállat-létszám bővülését. Bár járási és megyei állattenyésztési szerveink rendszeres ellenőrzéssel szorgalmazták ennek a döntő feladatnak eredményes végrehajtását, és számos esetben ők derítették fel a kulákok elrejtett állatállományát, munkánk még sem volt egészen eredményes. Ugyanis községi tanácsaink nagy liberalizmussal kezelték a megye legtöbb községében a törzsállomány beállítását, és igen gyakran hivatkoztak arra, hogy a kulákokkal nem tudják megvetetni a hiányzó tehen- és kocamennyiséget. Ugyanakkor azt tapasztaltuk, hogy az adó vonalán és a begyűjtés területén végrehajtott intézkedéseinkkel a kulákok kezén levő tenyésztésre alkalmas növendéklétszám is csökken. Ezért vált szükségessé, hogy a megyei állattenyésztési dolgozóink és állatorvosaink útján helyszíni felülvizsgálattal mérjük fel a tenyésztésre alkalmas másfél évnél idősebb üszöket és 8 hónapnál idősebb sertéseket.

Ez a felmérés annál is inkább szükséges volt, mert a kulákok többsége a gyenge takarmányozási viszonyok miatt igyekezett megszabadulni állatállományától. A helyszíni felülvizsgálatokat január első felében 60 községben végeztük el, a többi községben a száj- és körömfájás² miatt, mint fertőzött vagy védőkeretű területeken felmérést nem tudtunk végezni. A felülvizsgálat eredménye az alábbi képet mutatja: az őszi felmérésnél volt 469 tehen, a mai felméréskor van 778 tehen és tenyésztésre alkalmas másfél éves vagy ennél idősebb üsző. Ez az emelkedés sertésvonalon is megmutatik, mert az őszi felméréskor volt a 60 községben 422 koca, amíg a mai felméréskor van 805 db koca és tenyésztésre alkalmas 8 hónapon felüli süldő.

A felülvizsgált 60 községben a kulákok kezén lévő 14 737 kat. hold szántóföldre 2490 számosállat esik, ami azt jelenti, hogy ezekben a községekben átlagosan az 1 számosállatra eső szántó földterület 5,9 kat. hold, vagyis a minisztertanácsi rendelettel szemben csak 50%-os a kulákok számosállattartása.

Hasonló a helyzet a törzsállomány terén is, mert ugyanezen 60 község 765 kulákjának a 14 737 kat. szántóterületére kellene lenni 1471 tehénnek és 1651 kocának. Ezzel szemben van 779 tehén és tehénüsző, 805 koca és tenyészsüldő. Ez a tervnek teheneknél 52%-a, kocánál 48%-a.

A felülvizsgált községekben mutatkozó tehén- és kocalétszám emelkedésnek kb. 2/3 része a növénykállatok kötelező tenyésztésbe vételéből adódik, és csak 30-35%-a az, ami vétel, vagy elrejtett állatokból adódik.

A szántóterületre eső számosállat-létszám a leggyengébb a Bicskei járásban, mert itt 1 számosállatra 6 és fél kat. hold föld jut, és legjobb a Móri járásban, ahol 1 számosállatra 4,6 kat. hold szántóterület esik.

A kötelező állattartást elmulasztó kulákokkal szemben járási és községi tanácsaink 84 esetben indítottak kihágási és 11 esetben bünvádi eljárást. Ezen a téren legnagyobb lazaság a Székesfehérvári Járási Tanács részéről volt tapasztalható, ahol egyetlen kulák feljelentés vagy kihágási eljárás nem volt. Az Adonyi járásban a rendelet hanyag végrehajtása miatt fegyelmi eljárást indítottak Tóth Mihály Adonyi községi tanácselnök ellen.

Fentiekből megállapíthatjuk, hogy megyénk területén a kulákok kötelező állattartásokra vonatkozó minisztertanácsi rendelet végrehajtása terén komoly hiányosságok vannak, melyeknek alapvető oka, hogy a járási párt és tanácsi szervek sem ellenőrzik a községi tanácsok ez irányú munkáját, a községi tanácsok pedig a kulákok anyagi helyzetére és takarmányhiányra való hivatkozással elhanyagolják az állatállomány megvételeire vagy más úton való beállítására vonatkozó utasításokat. Ezért feladatunk, hogy rendszeres ellenőrzéssel biztosítsuk helyi tanácsainknál a kulákok kötelező állatállomány-létszámának a törvényes eszközökkel való beállítását, megvételeit.

Javaslat

A megyei pártbizottság feladatává teszi a járási párt- és tanácsszerveinknek, valamint a megyei tanácsnak, hogy rendszeresen ellenőrizzék és legalább havonta kétszer a megye, illetve járás és ezen belül 1-1 súlyosan lemaradt község kuláktörzsállomány beállítására vonatkozó munkáját. A járási mezőgazdasági osztályok a községek ellenőrzése mellett havonta legalább 20 szűrőpróbát alkalmaznak a kulákoknál az irányban, hogy a tenyésztésre alkalmas ivarérett üszők és süldők fedeztetését időben végrehajtják-e.

A megyei pártbizottság feladatává teszi a községi, járási és megyei tanácsoknak, hogy a kulákok állatállományának nyilvántartása mellett havonta kétszer számszerűen vizsgálják felül a fedeztetések állását, és ahol azt tapasztalják, hogy a kulákok a törzsállomány időszerű fedeztetését és ezen keresztül a továbbszaporítást elhanyagolják, illetve sabotálják, minden esetben a legszigorúbb felelősségre vonást alkalmazzák.

Székesfehérvár, 1953. I. 17.

Bujdosó
(Bujdosó Imre)
vb elnök

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1953. január 19.). Saját kezű aláírással hitelesített, géppel írott tisztaírat.

¹ A kulákok állattartási kötelezettségéről a 90/1952 (X. 2.) MT számú rendelet rendelkezett. A 75/1952-es rendelet a sertés forgalmat és levágást szabályozta. 90/1952 (X. 2.) MT számú rendelet a kulákok állattartási kötelezettségéről. 75/1952 (VIII.30.) MT számú rendelet a sertés forgalmának és levágásának szabályozásáról, valamint a kocaállomány nyilvántartásáról.

² A száj- és körömfájást egy vírus (az Aphthovirus) okozza, amely főleg a patás állatokat fenyegeti, mint pl. a szarvasmarha, disznó, birka vagy a kecske. A betegség következtében a száj nyálkahártyáján, a lábvégek és a csecsbimbók bőrén hólyagok és ezek helyén kimaródások képződnek. Szopós állatok a szívizom kiterjedt megbetegedése következtében, már a hólyagok kialakulása előtt, tömegesen hullhatnak el.

119.

A MEGYEI BIZOTTSÁG LEVELE A SZTÁLINVÁROSI VÁROSI BIZOTTSÁGNAK A
KLERIKÁLIS REAKCIÓ ELLENI HARCRÓL

Székesfehérvár, 1953. január 26.

Magyar Dolgozók Pártja
Fejér Megyei Pártbizottsága
Székesfehérvár, Március 15. u. 17.
Telefon: 97, 197, 567, 153.

Székesfehérvár, 1953. január 26.
22/6/130/PJ/SZs/1953. ikt. szám.
Válasz esetén kérjük a fenti számra hivatkozni.
Tárgy:

MDP Városi Pártbizottság
Földes László Elvtárs
Sztálinváros

Kedves Elvtársak!

Az egyházi ünnepek előtt a papság mindig nagy aktivitást mutat és ez különösen áll a húsvéti időben. A legjobb eredményt ott tudja elérni, ahol nem lépnek fel megfelelő eréllyel vele szemben. Romboló munkájuk hatásának csökkentése érdekében fokozott éberséggel kell ellenőrizni tevékenységüket. Különös gond fordítandó arra, hogy a papságot távol tartsuk párttagjainkból, az üzemek állami gazdaságok, termelőszövetkezetek és tanács dolgozóitól, valamint az ifjúságtól. Az ifjúság megnyeréséért elkeseredett harcot folytat a papság, ezért ezen a vonalon nagyon vigyázni kell és a legjobb népnevelőkkel segítsék az iskoláknak a hittan lemorzsolódását. A január–március hónapra terjedő feladatokat a következőkben adjuk.

A járási pártbizottságok azokat a funkcionáriusokat, akik a felvilágosító munka ellenére sem szüntetik meg a gyermekeik hittan tanulását, váltsák le beosztásukból. Azoknál a párttagoknál, kiknek gyermekei hittanra járnak, az alapszervezeti pártvezetőségi tagokon keresztül felvilágosító munkát végezzenek a hittanra járás megszüntetése érdekében.

A párttagok kommunista világnézetének erősítésére két előadást kell tartani minden súlyponti alapszervezetben. A februári előadás címe: A vallások keletkezése. A márciusi előadásé: A klerikális reakció tevékenysége és a klerikális reakció elleni harc. Az előadókat a megyei pártbizottság agit. prop. osztálya biztosítja. Súlyponti helyeknek az ipari centrumokat, állami gazdaságokat, termelőszövetkezeteket, járási székhelyeket, nagyobb községeket tekintjük, melyeknél a hittanirratkozás magas százalékot mutatott.

A klerikális reakció elleni harc feladatairól brossurát küldünk, annak anyagát a politikai iskolákon és népnevelő értekezleten tárgyalassák meg. A brossura anyagát vitassák meg az iskola párt-szervezetek DISZ és MNDSZ körökben is, és ezzel az illegális hitoktatások, ministráns-brigádok, egyházi ifjúsági énekkarok felszámolására mozgósítsanak.

A megyei sajtóban havonta két cikket jelentetünk meg a klerikális reakció elleni harc tapasztalatairól, ezekre is hívják fel a figyelmet és vitassák meg azokat.

DISZ feladatai:

A húsvéti ünnepek alatt sportműsor, kirándulás, tszcs, határ és mozi látogatás szervezésével a fiatalokat az egyházi szertartásokon való részvétel, alól vonják ki.

A DISZ tagok a papság tudomány és népellenes tevékenységének ismertetésével, az ember természetátalakító munkájának bemutatásával, szüleiknek az állam iránti kötelezettségeik teljesítésére való buzdítással, világi esküvő, keresztlő és temetés népszerűsítésével saját családjuk felé is végezzenek agitációt.

MNDSZ feladatai:

A Grössz-per anyagát¹ is dolgozzák fel az asszonykörökben, és annak tartalmát tudatosítsák saját területükön. Rendezzenek könyvankétot és ezen beszéljék meg a „Különös házasság”² című könyv tartalmát. Folytassanak agitációt a világi esküvő, keresztlő, temetés népszerűsítésére és kapcsolódjanak be azok díszessé tétele munkájában.

Az iskolák feladatai:

Az igazgató a hittanórákon legyen jelen és ellenőrizze, hogy a hitoktató az engedélyezett anyagot tanítja-e, és nem használja fel a hittanórákat illegális szervezkedések takarójául. A hittanóra csak engedélyezett időben tartható. A hittanórák alatt érdekes játékokkal foglalkoztatni a távollmaradókat.

Az iskola kötelessége tudni, hogy mikor és mivel foglalkozik a pap az iskolát érintő kérdésekben, s azt megfelelően kell ellensúlyozni. A protestáns bibliaórákra épp olyan gond fordítandó, mint a katolikus egyházi ténykedésekre.

A volt szerzetesek és apácák munkájára különös gond fordítandó.

Népszerűsítsék a vasárnapi foglalkozásokat.³ Különös gond fordítandó arra, hogy a koroknak és nemeknek megfelelően legyenek a gyermekek foglalkoztatva.

A kommunista pedagógusok pártmegbízatása a nem párttag nevelők segítése és a lemorzsolódás elleni harcra való buzdítása.

A pedagógusok a szülőkkel és tanulókkal egyénileg foglalkozzanak.

A klerikális reakció elleni harc eredményességének fokozására az igazgató egymás tapasztalatait hasznosítsák és szoros kapcsolatot tartsanak a pártbizottságokkal.

Népművelés feladatai:

Antiklerikális és természettudományos filmek bemutatásának megszervezése. Antiklerikális könyvankét szervezése. Kultúrbemutatók szervezése, húsvétkor általános kultúrműsor biztosítása és szervezése. A mezőszilasi pap esete a kántorral, kultúrelőadásként való feldolgozása és előadása. Természettudományi Társulat előadásainak szélesítése.

Az [Állami] Egyházügyi Hivatal feladatai:

Az egyes reszortoknak a megfelelő adatok rendelkezésére bocsátása. A békepapok munkájának ellenőrzése és irányítása. A tanácsok támogatása a papsággal kapcsolatos munkájukban. A járási tanácselnök a katolikus és református espereseken keresztül a falusi papságot utasítsa, hogy a híveiket buzdítsák az állami feladatok végrehajtására.

Elvtársi üdvözléssel:

Sebes Imre
Sebes Imre
megyei titkár

Szücs Imre
Szücs Imre
m. agit. prop. titkár

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. 9. fond 2/199 ö. e. Saját kezű aláírásokkal, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázat. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Fejér megyei bizottsága felirat olvasható.

- ¹ Grósz Józsefet 1951. május 18-án letartóztatták, majd a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés koholt vádjával 15 évi szabadságvesztésre ítélték. A per során rögzített jegyzőkönyveket szerkesztették, és jelentéktelen stiláris változtatás (némi rövidítés) után még 1951-ben kiadták önálló kötetként. Grósz 1951., Szabó 2001.
- ² Mikszáth Kálmán: *Különös házasság* című művéről van szó. A jól ismert történet a dúsgazdag Buttler János gróf és a katolikus pap által teherbe ejtett Dóry Mária kényszerházasságáról szól. Az 1900-ban íródott művet a kommunista hatalom alkalmasnak tartott a világi esküvő propagálására és a katolikus egyház lejáratására.
- ³ A templomi istentiszteleteken való részvétel csökkentésére a párt és ifjúsági szervezetek vasárnap foglalkozásokat, kirándulásokat, tovább- és önképzéseket szerveztek.

120.

JELENTÉS A MEGYE IPARI ÜZEMEIBEN FOLYÓ MUNKAVERSENY
TAPASZTALATAIRÓL

[Székesfehérvár], 1953. február 16.

Készült 15 példányban.
TM.

Szigorúan bizalmas!
1953. február 16.
Előadó: Imgrund József elvtárs

Jelentés a megye ipari üzeimben folyó munkaverseny tapasztalatairól.

I.

A megye ipari üzeimben a politikai mozgósító munka az 1953-as tervév I. negyedére az 1952-es év utolsó hónapjában megindult. Ez a mozgósítás azonban csak a hiányosságok feltárására, azok megszüntetésére irányuló javaslatok megtételére korlátozódott.

A munkaverseny beindításának előkészületeit, a tervek felbontását is megkezdtük már az elmúlt évben, hiba azonban ennél a munkánál az volt, hogy üzeimink többségben nem bontották fel a terveket a dolgozókig, hanem csak a műszintervhez szükséges műhely, illetve részleg felbontásokat készítettek el.¹

A tervek és a tervfelbontás hiányának, ugyanakkor a pártszervezetek és üzemi bizottságok aktivitásának csökkenése következtében a munkaverseny szervezését kb. 10-én, a tervismertető értekezletek után kezdtük meg (tervismertető értekezletek 5–10-ig). Legkésőbb az építő vállalatoknál és egy-két vasas üzemben indult meg ez a munka a tervek késése miatt, sőt még jelenleg is van olyan üzemünk, ahol csak részben kapták meg a negyedéves előirányzatot, ami gátló hatással van a februári mozgósító munkára.

A tervteljesítésre irányuló politikai mozgósító munka beindulásának eltolódása következtében a megye ipari üzemének egy részében, de főként az építő vállalatoknál lemaradtak a tervek teljesítésével.

Vasas vonalon lemaradás tapasztalható az IFIG üzemeknél, bányáinknál pedig Kisgyón Bánya maradt le a januári terv teljesítésében.

A munkaverseny beindítása a megye területén iparágankénti versenykihívással párosverseny formájában történt. Kivételt képeznek a sztalinvárosi építő vállalatok és a bauxitbányák, ahol területi vállalatot tettek a dolgozók. A megye többi üzemében pl. a Vasas vonalon a „MASZOBÁL”, a bányáknál Pusztavám, az építőknél a 71. Tröszt, a helyi ipari üzemeknél pedig a Bútorasztalos Vállalat kezdeményezésére indult meg a mozgósítás április 4[-e] tiszteletére, a negyedéves terv túlteljesítésére.

Dolgozóink bekapcsolódása jelenleg a munkaversenybe a megye területén 80%, a műszaki dolgozók pedig 50%-ban tettek vállalatot a műszaki feltételek biztosítására. Iparági felbontásban a vasasok részéről 84%-ban, a bányászok részéről 77%-ban, az építők részéről 82%-ban, a helyi ipar részéről 90%-ban tettek a dolgozók szocialista kötelezettségvállalást.

II.

A munkaverseny szervezésénél az ipari üzemekben az előző évvel szemben a szakszerű részvétel mellett a verseny minőségének megjavítását tűztük célul. Ezen a téren az elmúlt időben némi javulás tapasztalható, mert üzemi bizottságaink mindinkább rátérnek a bizalmi hálózaton keresztüli mozgósításra. Nem egy döntő üzemünkben rendszeresen feladatokkal látják el az aktívákat és bizalmiakat, és ugyanakkor számon is kéri a feladatok végrehajtását. Pl. a „MASZOBÁL” könnyűfémhengerdében a dolgozók 90%-os bekapcsolódása mellett a munkaverseny a meggyőzésen, a dolgozók önkéntes vállalásain alapszik, ami a január havi eredményekben is megmutatkozott, mert annak ellenére, hogy a vállalat nagyfokú áramhiánnyal küzdött, tervét mégis 100,4%-ra teljesítette.

A versenyagitáció jelenlegi eredményei azonban még nem mondhatók kielégítőnek, annak ellenére, hogy értünk el eredményeket és javulás tapasztalható az üzemi bizottságaink többségében. Ez a munka még kezdeti stádiumban van, mert még mindig meg van a hajlandóság a szakszervezeti funkcionáriusaink többségénél az egyéni agitáció, a meggyőzés helyett a gyors, a műszakiak mozgósításán keresztüli mechanikus összeíráson alapuló felajánlások válogatás nélküli gyűjtésére.

A versenyszervezés bürokratikus módszereit, a pártszervezetek ellenőrzésének a szakszervezeti munka figyelemmel kísérésének elhanyagolása következtében, még sok munkahelyen alkalmazzák, és nem ritkán a következőkkel „agitálnak” a műszaki vezetők, mint például a székesfehérvári Konfekció építésvezetője, aki a következőkkel fordult a dolgozókhoz a versenyszervezés folyamán „ajánljanak fel valamit, legalább befogja a központ a száját”.

Az ilyen és ehhez hasonló versenyszervezésnek azután megmutatkozik az „eredménye” a tervteljesítés nagyfokú lemaradásában, mint pl. Kisgyónbányában, ahol a havi tervet, csak 81,6%-ra teljesítették.

A versenyszervezés hiányossága még az is, hogy a felajánlások megtételének irányítása nem tervszerű, nem irányul a szűk keresztmetszetre azzal a céllal, hogy az egyes munkafolyamatoknál mutatkozó hiányosságokat megszüntesse, mozgósítva a dolgozókat a nehézségek leküzdésére.

Például a kincsesi bányánál a külszíni fejtésnél a feltárási munka elengedhetetlen követelmény, még sem történt meg a megfelelő mozgósítás annak érdekében, hogy a letakarítási munkát minél előbb elvégezzék.

A vasas üzemekben is igen sok ehhez hasonló példával találkozunk. Itt főként a minőségi munkára való mozgósítás, de ugyanakkor az anyagtakarékossági mozgalom is el van hanyagolva. Vagy például az építkezéseknél a téli felkészülés fontosságát nézve megállapítható, hogy a mozgósítás ilyen irányú vitelét elhanyagolják, minek következtében jelenleg a legtöbb építkezésen nem tudnak munkaterületet biztosítani a dolgozóknak.

A műszaki dolgozók mozgósítása terén ipari üzeinkben mindenütt javulás tapasztalható, míg az előző évben csak néhány műszaki vett részt főként bányáinknál a szocialista munkaversenyben, pl. Gánton kb. 2%-ban vettek részt az év elején, addig a múlt év végén és az 53-as év elején ez a szám 60-65%-ra emelkedett. Üzeink többségében megértették a műszaki dolgozók a politikai mozgósítás jelentőségét, és részt vesznek a versenymozgalmak szervezésében, maguk is vállalásokat tesznek a tervek üzemrészenkénti, vagy vállalati teljesítésére, a műszaki feltételek biztosítására a munka jobb megszervezésén keresztül. Pl. Pusztavám eredményeihez nagyban hozzájárul, hogy a műszaki vezetők 100%-ban részt vesznek a Loy-mozgalomban,² tanácsaikkal állandóan segítik a csapatok munkáját, a hiányosságokra azonnal reagálva biztosítják a termelés zavartalan menetéhez szükséges műszaki feltételeket.

III.

1. Az ellenőrző munka, a versenymozgalom terén, az elmúlt időben (53-ban) csak néhány üzemben mutat javulást. Az üzemi bizottságok többsége rendszertelenül, vagy egyáltalán be sem számoltatja a bizalmiakat a dolgozók munkájáról. Nem ellenőrzik, és nem követelik meg a bizalmiaknak kiadott versenynyilvántartó-lapok vezetését, melyen dekádonként értékelni kellene minden egyes dolgozó felajánlásának teljesítését.

Az ellenőrző munka hiányának következtében a bizalmiak sem szorgalmazzák megfelelően a hozzájuk tartozó dolgozók munkájának figyelemmel kísérését, elhanyagolják a felvilágosító, mozgósító munkát, ténykedésük rendszerint csak a bélyegek továbbításából áll.

Az ellenőrző munka gyengesége részben abból adódik, hogy az üzemi bizottságainkat nem tanítottuk megfelelően a feladataik elvégzésére. Az SZMT területi bizottságainál, de a központi instruktoroknál is a módszerbeli segítségadás, a munkára tanítás hiánya tapasztalható. Munkájuk még most is sok esetben az eredmények, vagy hiányosságok megállapításából, a statisztikai adatok gyűjtéséből áll.

Hiányosság van a pártszervezetek ellenőrző munkájában is, de a hiányosságok mellett most már üzeink többségében megkövetelik a szakszervezeti funkcionáriusok beszámolását, és ugyanakkor megszabják a feladatokat is a munkaverseny, a politikai mozgósítás terén. Különösen a bányáinknál és a vasas üzemekben javult ez a munka döntően, mert még előzőleg csak néhány üzemben kísérték figyelemmel a szakszervezet munkáját, jelenleg már azt mondhatjuk, majdnem minden üzemben rendszeresen napirenden tartják a munkaverseny kérdését és ellenőrzik a dolgozók, illetve az üzemrészek felajánlásainak teljesítését, a szakszervezet mozgósító munkáját.

2. A munkaverseny nyilvánossága a vasas vonalon a legjobb, mert ezek az üzemek rendszeresen értékelik a dolgozók teljesítését, és hozzák nyilvánosságra a versenytáblákon és hangosbeszélőn keresztül. A MASZOBÁL könnyűfémhengerdében üzemrészenként vezetik minden dolgozó tervteljesítését, azt, hogy ki, hol tart naponként a tervének teljesítésével. Hasonlóan jó eredmények vannak a Sztálinváros építő vállalatainál is.

A nyilvánosság bányáinknál van legjobban elhanyagolva. Gánton pl. február 6-án még a január hó 1- dekádjának eredményei voltak kiírva a versenytáblára. Ugyancsak itt történt meg az is, hogy a dátumokat változtatták ugyan a táblán, de az eredményeket nem. (Felelősségre vonás nem történt.)

Kincsesnél és [a] pusztavámi bányánál javulás van a nyilvánosságban, azonban ez a munka még nem mondható kielégítőnek.

MDP Fejér Megyei Pártbizottság
Közlekedési és Ipari Osztálya

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1953. február 16.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ A tervszámokat gyárokra, üzemegységekre, műhelyekre majd végül egyes dolgozókra is lebontották.

² Loy Árpád Kossuth-díjas (1952) bányász mozgalma, amely a „termelj ma többet, mint tegnap” szlogen szellemében a mind nagyobb termelésre ösztönzött. *Loy Árpád élete. Szabad Nép* 1952. március 23. 7.

121.

A FEJÉR MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG HATÁROZATA A BAUXIT- ÉS SZÉNÁNYÁKBAN
A 100%-ON ALUL TELJESÍTŐK SZÁMÁNAK CSÖKKENTÉSÉRŐL
[Székesfehérvár], 1953. május 6.

Készült: 13 példányban
MNÉ.

1953. május 6.

A Fejér Megyei Pártbizottság határozata a bauxit- és szénbányákban a 100%-on alul teljesítők számának csökkentéséről

A megyei pártbizottság 1953. április 20-án megtárgyalta¹ a szén- és bauxitbányák dolgozóinak nagyszámú, 100%-on aluli teljesítésének okát, és megállapította, hogy bányáinkban annak ellenére, hogy a tervüket teljesítik, vagy csak néhány százalékkal maradnak el a terv teljesítésében, igen magas a 100%-on alul teljesítők aránya. Ennek oka az, hogy párt- és szakszervezeteink, műszaki vezetőink elhanyagolják a fenntartó és egyéb, a terv teljesítéséhez szükséges mellékmunkát végző csapatokat, és csak a szenelő, vagy ércelő csapatokkal törődnek. Ez eredményezi azt, hogy ezek a csapatok nem érzik munkájuk fontosságát, és így 100%-ot teljesítő kevés van közöttük.

A 100%-on alul teljesítők magas százaléka az is, hogy bányáinkban a szenelő, vagy ércelő csapatokat nem a műszakiak válogatják össze, hanem a brigádvezető válassza [sic!] ki, a brigád, illetve csapat tagjait. Ennek következtében alacsonyabb képességű csapatok és magas teljesítésre képes csapatok alakulnak ki. Ez a rendszer gátolja a munkamódszer átadást és a 100%-on alul teljesítők számának csökkentését.

Ezeknek a hibáknak kijavítása érdekében a Fejér Megyei Pártbizottság a következő határozatokat hozta:

1. Bányász pártszervezeteink vizsgálják meg aknánként, szállító részlegenként és a külszínen dolgozó bányászok közül ki maradt le az előirányzat teljesítésében, és kibővített pártvezetőségi értekezleten beszéljék meg az ezzel kapcsolatos feladatok végrehajtását.

a. A párt- és szakszervezeti bizalmiakat tegyék felelőssé a területükön lemaradt dolgozók segítéséért, és név szerint állíttassák össze, melyik sztahanovista, vagy kiváló dolgozó nyújt segítséget az egyes lemaradók munkájának megjavításához.

Népszerűsítsék azokat az elvtársakat, akik a 100%-on alul teljesítő dolgozókat a velük való foglalkozáson keresztül 100% fölé emelnek.

- b. A műszaki vezetőkkel beszéljék meg a csapatoknál szükséges átszervezéseket, és ezt megfelelő politikai előkészítéssel a második negyedév befejezéséig hajtsák végre.
2. A 100%-on alul teljesítők számának csökkentéséért folytatott harcot kössék össze pártszervezeteink a munkafegyelem, a 480 perces [munkaidő] kihasználásáért folytatott harccal. Ennek érdekében a szemléltető agitáción keresztül mutassák be név szerint egy-egy dolgozónál, hogy a munkaidő rossz kihasználásának következtében hány mázsa, vagy csille szénnel károsította meg a népgazdaságot, és maga is hány forinttal keresett kevesebbet. Ugyanezt alkalmazzák a munkáját hanyagul végző műszaki vezetőkkel szemben is.
3. A szakszervezet versenyszervező munkáját a fenntartás vonalán javítsa meg, és biztosítsa az állandó, rendszeres értékelést. Népszerűsítsék a normájukat rendszeresen túlteljesítőket és vegyék őket figyelembe a jutalmazásoknál is.
4. A bányászszakszervezet indítson mozgalmat a 100%-on alul teljesítők számának csökkentése, illetve annak megszüntetésére.
 - a. A mozgalom beindítását előzze meg az aknánkénti aktív értekezlet, ahol a kommunista dolgozók, műszakiak tárgyalják a lehetőségeket, a végrehajtandó feladatokat, és jelöljék ki az egyes területekért felelős elvtársakat.
 - b. A műszaki feltételek biztosítása a 100%-on aluli termelés felszámolása érdekében a politikai mozgósításért felelős elvtárs mellett egy-egy műszaki vezetőt is tegyenek felelőssé, a normájukat nem teljesítő dolgozók, vagy csapatok fejlődéséért.
 - c. Határidős szerződéskötéseket kell szervezni a csapatok között, melyben megfogadják, hogy a negyedév végére a normájukat teljesítik, illetve túlteljesítik.
 - d. Az aknák szájánál két darab versenytábla felállítását kell biztosítani, ahol az egyikben a 100%-on aluliak, a másikon pedig a 100%-on felül teljesítők népszerűsítését biztosítsa a szakszervezet.
5. A bányafenntartást és a feltárást elhanyagoló műszaki vezetőket a pártszervezet pártfegyelmi útján, a vállalat vezetősége pedig gazdasági vonalon vonja felelősségre és követeljük meg a túlműszak nélkül, a fenntartási és feltárási tervek időbeni és minőségi teljesítését.

MDP Fejér Megyei Pártbizottság
Közlekedési és Ipari Osztálya

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1953. április 20.). Hitelesítés nélküli, géppel írott tisztázat.

¹ A megyei bizottság április 20-ai jegyzőkönyve nem marad fenn, csak az itt közölt határozat.

122.

A NAGY IMRE BESZÉD VISSZHANGJA A MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG ÜLÉSÉN
Székesfehérvár, 1953. július 6.

Jegyzőkönyv

Felvétetett: Székesfehérvárott 1953. július 6-án délután 2 órakor az MDP Fejér Megyei Pártbizottságon megtartott megyebizottsági ülésen.

Jelen vannak

Sebes Imre megyei titkár, Halmi Ferenc m. szervező titkár, Szücs Imre m. agit. prop. titkár, Farkas Lajos mezőgazd. oszt. vez., Csányi Dezső, Hegedűs Péter, Erdész József, Fülöp Péter, Varga Zoltán, Mester József, Bujdosó Imre, Jakubovics Gyula és Balla Balázs elvtársak.

Sebes Imre elvtárs: üdvözlöm a megjelent elvtársakat és a mai megyebizottsági ülést megnyitom. Javaslom, hogy a múlt héten elfogadott első napirendi pont helyett tárgyaljuk meg a KV határozatának¹ és a minisztertanácsi beszámolónak jelenlegi helyzetét, tapasztalatainkat és ebből kifolyólag a további feladatainkat.

2. A MEDOSZ munkája.

3. Különfélék.

Megyei pártbizottság Sebes Imre elvtárs javaslatát a napirendi pontra vonatkozólag elfogadta.

Sebes Imre elvtárs: Ma reggel az összes munkatársakkal megbeszéltük a tapasztalatokat, ahol az elvtársak részben felvetették saját problémáikat és tapasztalataikat. Ennek alapján és a saját tapasztalataim alapján szeretném felvetni a legfontosabb kérdéseket, és kérem az elvtársakat, hogy szóljanak hozzá, egészítsék ki saját tapasztalataikkal és ebből kifolyólag a további tennivalókkal.

Nagy Imre elvtárs beszéde egész megyénkben komoly visszhangra talált, nincs olyan hely, ahol ne ez lenne a központi kérdés, ahol nem beszélnének róla a dolgozók. Meg kell mondani, hogy mindenütt tudnak és beszélnek róla. Már szombaton este a rádiót sokan hallgatták és az újságot olvasták,² másrészt tegnap mindenütt rádióhallgatást szerveztek, ahol nagy tömegek hallgatták Nagy Imre elvtárs beszédét. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy általában mindenütt nagy lelkesedéssel fogadták a beszédet, különösen azt a részét, amely a falut érinti, az árleszállítás, a tavalyi hátralék elengedése, valamint azt, hogy nem lesz tagosítás, és mint fő kérdés szerepel a termelőszövetkezeti csoportok feloszthatósága, a tsz-ből való kilépés és a kuláklista kérdése. Talán a kuláklista kérdése az, ami a dolgozó parasztságot legjobban foglalkoztatja és nagy visszhangra talált.³ A hangulat a tömegben jó a beszéd hatására. Azonban érződik az, hogy pártszervezeteink előzetesen nem tárgyalták meg a problémákat, bizonytalanság mutatkozik, meglepte őket a beszédben felvetett probléma, és nem tudtak megfelelően érvelni egyes kérdésekkel. Az ellenség ezt fogja kihasználni, és úgy fogja beállítani, mint ahogyan az elvtársak elmondták, hogy pl. Velencén az a hang van, hogy a változás, ami történt az nem a párt javaslatára van. Tehát szembe állítják a párt és állam intézkedéseit.

Meg kell azonban mondani, hogy a tegnapi alapszervezeti titkári értekezleteken úgy látszik, hogy párttagjaink egészségesen reagálnak a kérdésekre egynéhány kérdéstől eltekintve, ahol bizonytalanság mutatkozik. Hiba az véleményem szerint, hogy pártfunkcionáriusaink sem mernek nyíltan kiállni a kérdéssel, megmondani azt, hogy a változás, az új gazdaságpolitikára való áttérés a pártunk és kormányunk által elkövetett hibák következménye, és ez tette szükségessé, hogy a hibákat feltárva megszabjuk a feladatokat, amellyel helyes irányba tudunk fejlődni. Hiba az, hogy pl. Kőszegi elvtárs így fogalmazott meg egy kérdést: „Alkotó munkánk területén elért eredmények arra késztették pártunkat, hogy megvizsgálva a munkánkat, új irányvonalat dolgozzunk ki”. Ezért fontos az, hogy mi állandóan magyarázzuk, elsősorban járási pártbizottságainknak és funkcionáriusainknak, hogy mit jelent az új gazdaságpolitikára való áttérés.

Úgy néz ki, hogy az elvtársaink igen sokszor használják ezt a kifejezést, hogy új gazdaságpolitika, anélkül, hogy annak lényegét megértenék. A beszédétől függetlenül igen sok helyen vetődik fel a személyek kérdése, Rákosi elvtárs és a többi vezető elvtársak kérdése, hogy hol vannak, miért nem lettek miniszterek.⁴ Vannak ellenséges megnyilvánulások egyes helyeken, hogy megszöktek, már nincsenek itt, vagy hasonló hangok mutatkoznak. Erre sem adnak pártszervezeteink megfelelően kielégítő választ. Nem magyarázzák meg, hogy a Politikai Bizottság leszűkítése biztosítja az operatív vezetést és biztosítja azt, hogy a Központi Vezetőség két ülése között a Politikai Bizottság valóban

irányító szerv legyen.⁵ Nem magyarázzák meg azt, hogy a Minisztertanács a feladatát nagy számmal ellátni nem tudta, és ezen kívül az egyes minisztériumok között nem volt meg a szoros kapcsolat, dacára annak, hogy közös problémáik voltak. Nem vetik fel azt, hogy ez nemcsak speciálisan magyar vonatkozású, hanem ugyan ez van a Szovjetunióban és a többi demokratikus országokban is. Rákosi elvtárs a pártban visz vezető szerepet, mint a párt első titkára,⁶ így a Minisztertanács és a pártfunkciót széjjelválasztottuk. A többi elvtársakra vonatkozólag pedig meg kell magyarázni azt, hogy a Politikai Bizottság és a Minisztertanács csökkentése azt jelenti, hogy elvtársaknak ki kellett maradni, és a Minisztertanács [tagjai] lényegében két miniszter kivételével ugyanazok, akik eddig voltak a Minisztertanácsban. Talán az amire nem tudunk megfelelő választ adni, az Farkas elvtárs kérdése.⁷ Tehát ha ezeket a válaszokat adjuk a dolgozóknak, akkor néhány nap múlva a személyek kérdése háttérbe szorul, és előtérbe kerül a fő kérdés, a pártunk és kormányunk új gazdaságpolitikájára való áttérés kérdése.

Nézzük meg az egyes felmerült problémákat az iparban és a mezőgazdaság területén. Az első kérdés az, hogy nem magyarázzuk meg megfelelően, hogy ezek az intézkedések pártunk és népi demokráciánk erejét mutatják. Döntő kérdés kell, hogy legyen megmagyarázni azt, hogy pártunk és népi demokráciánk milyen erős, hogy a hibákat fel meri tárni. Ha ezt vetjük fel és ezt magyarázzuk, egyben bátorságot adunk a dolgozóknak, hogy az ellenséggel szemben nyíltabban lépjenek fel, hogy ne legyen visszavonulás, mint ahogy az első néhány napban tapasztalható, különösen a kulákság kérdésével kapcsolatban. A mezőgazdasággal kapcsolatban az egészséges reagálás mellett van egészségtelen reagálás az üzemi dolgozók részéről. A kétlakiak felvetik, hogy visszaszerzik a leadott földjeiket, pl. Lepsényben, Balinkán, vagy Pusztavámon. Meg kell mondani, hogy ez egy egészségtelen jelenség. Egészséges az, hogy a föld utáni érdeklődés már az első nap megmutatkozott, és sokan vetik fel a kérdést, hogy szeretnék a földet visszakapni. Ez helyes és szükséges is, hogy mi a tartalékterületeket újra kézbe adjuk, és megfelelő művelés alá tudják azt vonni.

Tehát az első nap problémái mutatják azt, hogy nekünk az üzemi dolgozók között nemcsak az üzemi kérdésekkel, hanem a mezőgazdaság problémáival is foglalkozni kell, és éppen az üzemi dolgozók felé tett intézkedéseken keresztül magyarázni kell a szakmunkásoknak, hogy nekik az üzemben, vagy bányában kell maradniuk.

Mint már mondtam komoly hatással van a dolgozó parasztságra a tavalyi hátralékok elengedése,⁸ valamint a kártérítések elengedése. Ezzel kapcsolatban a mai értekezleten néhány elvtárs felvetette, hogy felmerül az a kérdés, hogy a hátralék elengedése nem-e [sic!] lesz fékező hatással a jó teljesítésekre és ez lazítja az állami fegyelmet. Azt hiszem, hogy nekünk világos választ kell adni a dolgozó parasztságnak, hogy ez megszilárdítja az állami fegyelmet, mert tiszta helyzetet teremt, és nagyon kevés az a dolgozó paraszt, akinek ne lenne valamiben tavalyi hátraléka. A hátralék elengedése azt jelenti, hogy a reális kötelezettségek teljesítését mindenkitől meg tudjuk követelni és meg is követeljük. A hátralék elengedése úgy szól, hogy mindenki, aki az évi beadásának eleget tett, annak a hátralékát elengedik. Tehát minden dolgozó parasztnak érdeke, hogy idei beadást teljesítse, mert csak ez biztosítja a zavartalan ellátást is.⁹

Komoly problémaként vetődik fel, a termelőszövetkezetek kérdése. Itt különböző hangok vannak, és azt hiszem, hogy ez nem a valóságos hangot tükrözi vissza, mert az első nap inkább azok a hangok vetődtek fel, hogy egyesek ki akarnak lépni a termelőszövetkezetből. Azonban megmutatkozik több helyen, hogy ki akarnak lépni a termelőszövetkezetből, vagy ki akarják mondani a tsz feloszlását. Ilyen pl. Káloz, Lepsény stb. Különösen úgy néz ki, hogy az I., II. típusú termelőszövetkezeti csoportok között van még ez a hangulat, elsősorban annál is inkább, mert ezeknek a nyújtott kedvezmény az elmúlt fél év folyamán csökkent, és a beadásunknak úgy tesznek eleget, mint az egyéni dolgozó parasztok. Feladat kell, hogy legyen, hogy a III. típusú termelőszövetkezetek mellett agitá-

ciót folytassunk, az I., II. típusúak között is a csoport fenntartásáért, mert bizonyos munkák elvégzése elősegíti, hogy a saját területükön gazdaságosabban gazdálkodjanak és jobban kihasználják a gépi erőket. Fel kell venni a harcot a termelőszövetkezeti csoportokban a munkafegyelem meglazulása ellen és az olyan nézetek ellen, amely a termelőszövetkezetek munkáját akadályozza. Pl. egyes termelőszövetkezetekben olyan kijelentéseket tettek, kihangsúlyozta Nagy elvtárs, hogy a munkásoknak a heti pihenőnapot biztosítani kell,¹⁰ és ők vasárnap nem mennek dolgozni. Vagy Kálozon kijelentették a termelőszövetkezeti tagok, hogy nem akarnak közös szérűre hordani. Meg kell mondani, hogy ez is megengedhetetlen, mert azt jelenti, hogy széjjel herdálnák a tsz vagyont, nem becsületesen részesülnek a terményekből. Az ilyen nézetek ellen a termelőszövetkezeti csoportoknál fel kell lépni, és meg kell mondani, hogy jelen pillanatban a termelőszövetkezeti csoport alapszabálya érvényes, és ehhez kell tartani magukat. Az intézőbizottságoknak az alapszabályból engedniök nem szabad, amíg új rendelkezés a termelőszövetkezeti csoportokra ki nem jön.¹¹ Nekünk úgy kell dolgozni, hogy a termelőszövetkezeti csoportjainkat megszilárdítsuk, és kevés olyan tag legyen, aki a termelőszövetkezeti csoportból ki akar lépni. Hogy egyes tagok ki fognak lépni, az egészséges is lesz a meglévő termelőszövetkezeti csoportok megszilárdítása érdekében, mert semmi értelme annak, hogy aki erőszakkal belépett, az a csoportban legyen. Ezeket ki kell engedni a termelőszövetkezeti csoportból, de a többségénél arra kell irányt venni, meggyőzzük őket, hogy melyik a helyesebb gazdálkodás és melyik a fejlődés útja.

Felvetődött az a kérdés, hogy beszéljünk-e arról most, hogy meg kell előzni a termelőszövetkezeti csoportok feloszlását. Feltétlenül beszéljünk erről, mert opportunizmus lenne részünkről, hogy a tömegekre bízunk azt, hogy ők mit akarnak és lemondunk a felvilágosító munkáról. Azt hiszem nem volna helyes nekünk részletkérdésekben vitába bocsátkozni a termelőszövetkezet tagságával ilyen kérdésekben, pl. annál a kérdésnél, hogy visszakapják-e az állataikat, vagy nem. Ugyancsak nem tudjuk azt sem, hogy a tsz-feloszlás esetén hogyan történik a felszámolás, hogy a vagyonnal mi lesz. Tehát véleményem szerint helytelen lenne, ha ilyen kérdésekbe mennék bele. Ellenben arra ki kell térni, hogy a tsz-feloszlása a gazdasági év végén történik és erre intézkedés fog jönni.

Amikor mi a termelőcsoportok megszilárdításáért dolgozunk azt hiszem helytelen lenne úgy érteni, hogy a termelőszövetkezeti csoportból kilépni lehet, valamint feloszlani, de belépni nem. Meg kell mondani, hogy van jó néhány csoportunk, amely vonzó a dolgozó parasztság számára, és ezekbe a csoportokba lesznek belépések és lehet, hogy az ilyen községekben új termelőszövetkezeti csoportok is fognak alakulni. Természetes, hogy ezeknek az alakulását nekünk támogatni kell, de vigyázni kell arra, hogy valóban a szigorú önkéntesség elvét alkalmazzák.

Mint egyik központi kérdés szerepelt a titkári értekezleteken a kulákság kérdése. Ez a kérdés, amely bizonytalanságot váltott ki a párttagjainkból, és ehhez a bizonytalansághoz hozzájárult az, hogy egy sor helyen a kulákok fellélegeztek és egész kirívóan viselkedtek. Pl. Enyingen, Adonyban mulatozásokat rendeztek, kijelentették, hogy nincs kulák, mindnyájan egyformák vagyunk. Megfenyegették a tanácsdolgozókat, és követelik vissza a betagosított földeket. Felvetődött az a kérdés, hogy a kulákoknál vannak olyan hangok, hogy 50–100 kh holdig visszakapják a földjüket. Meg kell mondani, hogy a kulákok fellélegzésére nem megfelelően reagáltak pártszervezeteink. Felvetődött pártszervezeteink részéről, hogy a kulákok kegyelmet kaptak.¹² Megállapítható tehát, hogy a kulákokkal szemben visszahúzóadás mutatkozik, pl. az egyik tanácselnök azt mondta, hogy „ő nem tehet semmiről, mert mindent miniszteri utasításra csinált eddig”.

Nem értik meg funkcionáriusaink, hogy a kuláklista miért szűnik meg, nem látják azt, hogy ez milyen sok bajnak volt az okozója falun, hogy becsületes dolgozó parasztok kerültek fel kuláklistára, hogy zaklatások voltak a kuláklistával kapcsolatban.

Tehát döntő az, hogy megértessük párttagságunkkal, hogy a kuláklista nem a kulákok érdekében, hanem a dolgozó parasztság érdekében szűnik meg. Meg kell értetni azt, hogy a kuláklista megszüntetésével a kulákok nem szűnnek meg, és a kulákok ellen továbbra is mi kíméletlen harcot folytatunk, és a korlátozás politikáját visszük, azt a politikát, amely eddig is politikája volt pártunknak, de megsértették egy sor helyen, mert átléptünk a kulák-likvidálás politikájára. Tehát azok az intézkedések, amelyek helyesek voltak –, amelyek azt a célt szolgálták, hogy a kulákokat korlátozzuk, továbbra is érvényesek, de a kulák-likvidáláshoz vezető intézkedések megszűnnek.

Értsék meg a mi pártszervezeteink és a dolgozó tömegek, hogy az osztályharc nem szűnt meg, és ezekben a hetekben ellenkezőleg, az osztályharc ki fog éleződni, és egészséges dolog az, hogy ha a tömegek a kulákok akcióira helyesen válaszolnak és összefognak. A tanácsoknak feladata kell hogy legyen, hogy a kulákokkal szembeni korlátozó intézkedések ne szűnjenek meg egy pillanatra sem. Itt az a baj, hogy a tanácselnökök sokszor nem tudják, hogy hogyan fogjanak a munkához, mit csináljanak, és kiengedik a kezükből az államhatalmi szerv helyi irányítását. Meg kell értetni párttagjainkkal azt, hogy visszahúzódás a kulákokkal szemben azt jelenti, hogy a kulákok egyre merészebbek lesznek. Éppen ezért helyes a dolgozó tömegeket felvilágosítani arról, hogy a kulákoknak milyen céljaik vannak helyi viszonylatban és mit csinálnak. Erről beszélni kell a dolgozókkal és kivinni a dolgozó tömegek közé. Meg kell értetni és nyugtatni a dolgozó parasztságot, hogy földjük nincs veszélyben, az intézkedések a dolgozó parasztság, a termelőszövetkezetek érdekében történtek.

Felvetik a kérdést egyes helyeken, hogy most mi visszatérünk a kapitalista gazdaságra, és ezért van az a hangulat, hogy a termelőszövetkezeti csoportok feloszlanak. Meg kell értetni azt, hogy az új gazdaságpolitika nem visszavonulás, hanem a helytelen politika megváltoztatása és reális alapokra való helyezése. Ahol mi visszalépünk látszólag egyes vonatkozásban, ugyanakkor 10 lépéssel megyünk előre egy sor más kérdésben hozott intézkedésekkel. Tehát csak úgy beszélni, hogy ez visszavonulás, helytelen lenne. Helytelen lenne véleményem szerint arról beszélni, hogy a mezőgazdaságban visszatérünk a kapitalista mezőgazdaságra. Nem, hanem arról van szó, hogy ezt is reális alapra helyezzük, és a kistermelők kollektivizálásának munkáját nem akarjuk elvégezni egynéhány év alatt. Az igaz, hogy ez a kérdés kitolódott egynéhány évvel, de nem azt jelenti, hogy visszavonulunk, hanem továbbra is a szocializmust építjük, és ez az új vonal meg fogja gyorsítani a szocializmus építését.

Még néhány kérdést szeretnék felvetni, amelyek felvetődtek tapasztalataink nyomán, amelyekre fel kell hívni a pártszervezeteink figyelmét. Bizonytalanság mutatkozik még jó néhány kérdésnél a párt politikájával kapcsolatban. Ilyen a vallás kérdése, hogy ezt hogyan vigyük tovább, megváltozott-e pártunk politikája ezen a téren. Nagy elvtárs ezzel kapcsolatban is beszélt,¹³ és itt az adminisztratív intézkedéseket ítéli el, és továbbra is fenntartjuk azt az álláspontunkat, hogy harcolunk a vallásos ideológia ellen, nem lehet pártfunkcionárius az, aki templomba jár. Tehát fenntartjuk azokat a kérdéseket, amelyek pártunk politikájában eddig megvolt, de helytelen volt az, hogy a politikai munkát itt is adminisztratív munkával befeketítettük.

Bizonytalanságot vált ki, hogy most milyen politikát követünk azokkal a káderekkel szemben, akiknek kulák a családja. Mi éppen úgy örködünk pártunk tisztasága felett, mint eddig. Nincs különbség, csak annyiban, hogy egyes esetekben túlzással vittük a dolgokat, mert az illető nem volt ellenség, és nem néztük meg az anyagát megfelelően, hanem könnyen döntöttünk velük kapcsolatban. Tehát az ellenséggel szemben most is kíméletlenül lépünk fel. Kőszegi elvtárs a pártépítés kérdésével kapcsolatban ilyen megfogalmazást tett: „pár esettől eltekintve a pártból való kizárások nem voltak jogosak”. Ez nem így van, mert a pártból kizártaknak nagy része jogosan lett kizárva a pártból, de lehet egy néhány túlzás ezen a téren. Az ilyen messzemenő megállapítás azt jelenti, hogy minden, ami eddig volt az rossz, ami nem így van. Ilyen nézetek ellen fel kell venni a harcot, mert

veszélyesek, és olyan engedményeket tenni nem lehet, amely engedmény lenne az ellenség számára. Vigyázni kell arra, hogy amikor pártfunkcionáriusaink és pártszervezeteink magyarázzák a kérdéseket, akkor azt pontosan magyarázzák és ne egy-egy szót ragadjanak ki, mert ez félreértésre ad alkalmat.

Felvetődött pl. Enyingen olyan kérdés, hogy a pénzbüntetéseket teljesen eltörlik. Tehát, legyenek pontosak egyes kérdések meghatározásában, mert ha nem, akkor túlzásokba eshetünk. Mivel ennek a kérdésnek megértése nehéz feladat, éppen ezért kell pontosaknak lennünk.

Az a tapasztalat, hogy egyes helyeken a pártszervezeteink részéről már történnek egészséges bírálatok saját munkájukkal, vagy a felsőbb pártszervek munkájával kapcsolatban, azonban még ezzel a kezdet kezdetén vagyunk. Azt hiszem, hogy döntő feladat, hogy amikor mi ismertetjük Nagy Imre elvtárs beszédét, a kormányprogram nyilatkozatát, feladat az kell legyen, hogy arra tanítsuk meg pártszervezeteinket, hogy ugyan ilyen nyíltsággal vessék fel saját hiányosságaikat, mert a dolgozó tömegek csak akkor fogják látni azt, hogy változás van valóban a mi gazdaságpolitikánkban és pártmunkánkban is, hogy ha látják azt, hogy az alsó szervek is meg merik mondani saját hibáikat, és nem arra fognak hivatkozni hogy nálunk semmi hiba nincs. Ezért arra kell nekünk venni az irányt és nevelni a vezetőségeinket, hogy a bírálat és önbírálat fegyverét valóban alkalmazzák úgy, hogy kifejlesszük mindenütt a kollektív vezetést a pártszervezeteinkben is. Meg kell mondani, hogy az elvtársaknál ez ismert kérdés, de nem ismert a pártszervezeteinkben. Anélkül, hogy beszéljünk a felsőbb pártvezetésben elkövetett hibákról, feltétlenül beszélni kell a pártépítés kérdéseiről is. Minden erőt nekünk az aratás-cséplés, begyűjtés kérdésére kell helyezni a mezőgazdaságban, és meg kell mondani, hogy ezen a téren komoly lemaradás mutatkozik. Nem megy az aratás megfelelő ütemben, amellyel már az a veszély áll fenn, hogy ha gyorsan nem aratnak minden területen, akkor a szemvesztesség állandóan nőni fog. Meg kell mondani, hogy a dús kalászosok miatt a szemvesztesség nagyobb, mint az elmúlt évben volt. Nem megy megfelelően a cséplés sem, és alig néhány cséplőgép dolgozik, nem éri el most sem az 5%-át a cséplőgépeknek. Ma már nem magyarázható az, hogy a cséplőgépek miért nem indulhatnak be sokkal nagyobb számban. Az árpa cséplése sokkal nagyobb ütemben kell, hogy menjen. Tehát ezt a kérdést kell központi kérdésként tekinteni, és erre mozgósítani pártszervezeteinket és megszervezni mindenütt a versenyt. Meg kell mondani, hogy a munkaversenykérdés nemhogy feszített lenne, hanem kezd háttérbe szorulni. Feltétlenül a községek és községeken belül a termelőszövetkezeti csoportok és az egyéni dolgozó parasztok között a versenyt a gyors aratás-cséplés és begyűjtéséért meg kell szervezni.

Az elvtársak tudják, hogy a plombázásokat megszüntették,¹⁴ és ez is azt a feladatot rója ránk, hogy fokozottan foglalkozzunk ezzel a kérdéssel, mert ez félreértésre adhat okot, hogy most már nem kell beadni. Nekünk nagyon komoly felvilágosító munkát kell végezni ahhoz, hogy a beadásnak minden dolgozó paraszt becsületesen eleget tegyen. Meg kell érteni, hogy a dolgozó parasztság azt reméli, hogy csökkenteni fogják a beadási kötelezettségeket, ami nem fog megtörténni. A jelenlegi beadási kötelezettség minden dolgozó paraszt számára reális és teljesíthető.¹⁵ Meg kell értetni azt, hogy a gyors beadástól függ az, hogy pártunk és kormányunk a hozott intézkedéseket valóban minél előbb végre tudja hajtani.

Meg kell mondani, hogy az elkövetkezendő időben mindenütt vezetőségi ülések és szerda-szombat között pedig taggyűlések lesznek. Ez azt jelenti, hogy beszélni fognak párttagságunkkal és biztos, hogy mindenütt nagy érdeklődés lesz a párttagság részéről. Ezért fontos, hogy ezeket jól készítsük elő és a vezetőségek megbeszéljék a problémákat, így menjenek a dolgozók elé, és Nagy elvtárs beszámolóját konkretizálják a saját feladataikra és ne csak a beszámolóval foglalkozzanak.

Sebes Imre elvtárs: az elvtársak által felvetett néhány kérdésre szeretnék válaszolni. Fülöp és Mester elvtársak felvetették, hogy helyes lenne, ha a Szabad Nép magyarázná a személyi változásokat. Én

nem tartom ezt helyesnek, mert általában nem szokás magyarázni, hogy miért csináltuk ezt, vagy azt a személyi változást. Nekünk magyarázni kell azt anélkül, hogy a Szabad Nép-ben megjelenne. Helyesnek tartanám azonban, hogy megjelenjen Rákosi elvtársnak egy cikke, melyben foglalkozna a pártszervezetek feladataival a jelen időszakban. Meg kell mondani, hogy hallottam arról, hogy Sztálinvárosban is vannak olyan hangok, hogy vissza akarnak menni igen nagy számmal a mezőgazdaságba a dolgozók. Azt hiszem, hogy egy részénél ez az irány egészséges, és ezt nekünk támogatni kell, mert kb. arról van szó, hogy 100 ezer munkás elhelyezéséről kell gondoskodni, azonban vigyázni kell arra, hogy ez a munka menetét ne akadályozza.

Jakubovics elvtárs felvetette, hogy lesz-e a kormány programjának szervezett magyarázása. Meg kell mondani, hogy magyarázza ezt állandóan a Szabad Nép, ezen belül magyarázza a párt. Természetesen, hogy egy sor konkrét határozat fog születni, de most a legfontosabb, hogy ezt a nyilatkozatot magyarázzuk a Szabad Nép cikke nyomán. Hogy a szakszervezettel megtárgyalják ezzel kapcsolatos feladataikat, annak semmi akadálya nincs.

Mester elvtárs felveti, hogy egyesek túl gyorsnak tartják az intézkedéseket. Még mondanak különbekezt is, de azt hiszem, hogy a dolgozó tömegek többsége nem tartja túl gyorsnak, sőt ez a reális megállapítás, hogy már előbb kellett volna. Akik ezeket az intézkedéseket túl gyorsnak tartják, azok opportunisták módon reagálnak a dolgokra, mert arról beszélnek, hogy ezzel mi az ellenségnek adunk talajt. Azt hiszem, hogy ha az ellenség látni fogja a mi szilárdságunkat, akkor rövid időn belül rájön, hogy nem kell, hogy vérszemet kapjon. Farkas elvtárs felveti, hogy a titkárokat nem oktattuk ki előbb. Meg kell mondani, hogy mi a Központi Vezetőség utasítása alapján jártunk el. Ha a tanácselnök jónak látja, hogy a tanács dolgozóit kioktassa, csinálja meg, de azokat a kérdéseket tárgyaljuk meg, amelyek tanácsi feladatok. A vasutas titkárokkal kapcsolatban nem helyes, hogy mi olyan javaslatot tegyünk a központ felé, vizsgálják meg, hogy helyes-e a vasutas titkárok átcsoatlása a vasút politikai osztályhoz.

[...] ¹⁶

K. m. f.

Sebes Imre

Szathmáry Miklósné
Jegyzőkönyvvezető

FML XXXV. 1. MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek (1953. július 6.). Saját kezű aláírással, pecséttel hitelesített, géppel írott tisztázatlan. A körpecséten a MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA Fejér megyei bizottsága felirat olvasható.

¹ A KV határozatát teljes terjedelemben a sajtóban nem tették közzé, a párt alsóbb szerveihez is csak egy rövid, kivonatos változatot jutattak el. *A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének kibővített ülése.* FmN 1953. július 1. 3. A Központi Vezetőség határozata a párt politikai irányvonalában és gyakorlati munkájában elkövetett hibákról, s az ezek kijavításával kapcsolatos feladatokról. Elérhető (2010. június 2.): http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jspx?ADT_ID=70500311&MT=1

A Központi Vezetőség határozata a párt politikai irányvonalában és gyakorlati munkájában elkövetett hibákról, s az ezek kijavításával kapcsolatos feladatokról. Izsák (főszerk.) 1998: 188.

² A rádió a július 4-i beszédet egyenes adásban közvetítette. A Fejérmegyei Néplap július 5-én vasárnap számolt be az országgyűlés üléséről és közölte – többek között – Nagy Imre beszédét is. *Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság élet színvonalának állandó emelése.* FmN 1953. július 5. 1–4.

- ³ Nagy Imre a kulákliskáról ezt mondta: „a kulákliskát meg kell szüntetni, fenntartva a kizsákmányoló kulákok korlátozására irányuló gazdasági rendszabályokat „*Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság életszínvonalának állandó emelése. Nagy Imre a minisztertanács elnökének beszéde új gazdaságpolitikánkról.* FmN 1953. július 5. 1–4.
- ⁴ Az ún. első Nagy Imre kormány tagjai: a Minisztertanács elnöke: Nagy Imre, a Minisztertanács első elnökhelyettesei: Gerő Ernő belügyminiszter és Hegedüs András földművelésügyi miniszter. Begyűjtési miniszter: Tisza József, bel- és külkereskedelmi miniszter: Bognár József, belügyminiszter: Gerő Ernő, egészségügyi miniszter: Zsoldos Sándor, élelmiszeripari miniszter: Altomáre Iván, építésügyi miniszter: Szijártó Lajos, földművelésügyi miniszter: Hegedüs András, honvédelmi miniszter: Bata István, igazságügy-miniszter: Erdei Ferenc, kohó- és gépipari miniszter: Zsofinyecz Mihály, könnyűipari miniszter: Kiss Árpád, közlekedés- és postaügyi miniszter: Bebrits Lajos, külügyminiszter: Boldoczki János, nehézipari miniszter: Hidas István, népművelési miniszter: Darvas József, oktatásügyi miniszter: Erdey-Grúz Tibor, pénzügyminiszter: Olt Károly, az Országos Tervhivatal elnöke: Szalai Béla. Nem kapott helyet a kormányban Rákosi, Farkas és Révai sem. Romsics 1999: 374–377.
- ⁵ Az új Politikai Bizottság tagjai: Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Gerő Ernő, Hegedüs András, Hidas István, Kristóf István, Földvári Rudolf, Ács Lajos, Zsofinyecz Mihály. Pótagjai: Bata István és Szalai Béla. Ekkortól a Politikai Bizottság a párt legfontosabb vezetőtestülete. Hegedüs 1988: 204.
- ⁶ Az főtitkári tisztség megszűnt. A Titkárság tagjai: Rákosi, Ács Lajos és Végh Béla. Hegedüs András 1988: 204.
- ⁷ Farkas Mihályt a KV júniusi határozata személyében tette felelőssé a vezérkedésért és személyi kultuszáért a hadseregben. Az új kormányban nem kapott szerepet, a honvédelmi miniszter Bata István lett. *A Központi Vezetőség határozata a párt politikai irányvonalában és gyakorlati munkájában elkövetett hibákról, s az ezek kijavításával kapcsolatos feladatokról.* Izsák (főszerk.) 1998: 194., Bölönyi 1992: 100.
- ⁸ A hátralékokról Nagy Imre ezt mondta: „a kormány törölni fogja azoknak a begyűjtési hátralékát, akik folyó évi kenyér- és takarmány beadási kötelezettségüknek határidőre eleget tesznek.” *Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság életszínvonalának állandó emelése. Nagy Imre a minisztertanács elnökének beszéde új gazdaságpolitikánkról.* FmN 1953. július 5. 1–4. A begyűjtési hátralékokról a július 12-én kihirdetett 10. számú törvényerejű rendelet intézkedett. 1953. évi 10. számú törvényerejű rendelet. A beadás elmulasztása miatt kivetett kártérítések törlése, a beadási hátralékok elengedése, valamint a termelőszövetkezetek beadási kötelezettségének 10 százalékos csökkentése. Az adóhátralékok elengedéséről a 1033/1953. számú MT határozat 2. pontja rendelkezett. Eszerint: „Az egyéni gazdálkodó parasztok 1952. december hó 31-én fennálló adóhátralékának felét törölni kell abban az esetben, ha a hátralék felét, továbbá a folyó évi esedékes adót 1953. december 31-ig megfizetik.” 1034/1953 (VII.26.) számú minisztertanácsi határozat a mezőgazdasági lakosságnak nyújtandó adókedvezményről
- ⁹ Az 1953. évi begyűjtésről lásd: Erdmann 1992: 182–197.
- ¹⁰ Erre vonatkozóan a Nagy Imre beszédben a következők hangzottak el: „csökkenteni fogjuk az indokolatlan és helytelen túlórázást, valamint a vasárnapi munkát.” *Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság életszínvonalának állandó emelése. Nagy Imre a minisztertanács elnökének beszéde új gazdaságpolitikánkról.* FmN 1953. július 5. 1–4.
- ¹¹ A termelőszövetkezetekről a következő rendeletek jelentek meg: 4/1953. (IX. 25) F.M. számú rendelet. A termelőszövetkezetekből való kilépés és a termelőszövetkezet feloszlása kérdéseinek szabályozása. 278/1953. (IX.3.) FM számú utasítás. A termelőszövetkezetekből való kilépés és a termelőszövetkezet feloszlásával kapcsolatos eljárás szabályozása.
- ¹² A Belügyminisztérium 1953. július 23-án kiadott 0148/1953. számú utasítása intézkedett az igazságtalanul kiszabott kulákbüntetések leállításáról. Kávási 1991: 53.
- ¹³ Nagy Imre a vallási kérdésről a következőt mondta: „Nagyobb türelmességet kell mutatni vallási kérdésekben. Megengedhetetlen e téren adminisztratív eszközök alkalmazása, ami eddig bizony néha előfordult.” „Adminisztratív, vagy más kényszerítő eszközök alkalmazását a kormány elítéli és nem fogja tűrni.” *Új gazdaságpolitikánk alapelve: a lakosság életszínvonalának állandó emelése. Nagy Imre a minisztertanács elnökének beszéde új gazdaságpolitikánkról.* FmN 1953. július 5. 1–4.
- ¹⁴ A cséplést követően a beadandó terményt megjelölték (a zsákok leplombálták).
- ¹⁵ A hátralékok elengedése mellett a beadási kötelezettségeket már 1953-ban is csökkentették és az új begyűjtési rendelet értelmében (amely már három évre előre állapította meg a beadási kötelezettségeket) további csökkenéseket helyeztek kiállításba. 1953. évi 18. számú törvényerejű rendelet. Az egyéni gazdálkodó parasztok őszi termelésű kapásnövényekből fennálló beadási kötelezettségének 10 százalékos csökkentése, valamint a gabonafélék és az őszi termésű kapásnövények forgalmi korlátozásának megszüntetése. 1953. évi 27. számú törvényerejű rendelet az állami begyűjtés többéves rendszeréről. Erdmann 1992: 182–197.
- ¹⁶ A továbbiakban a megyei bizottság az előző ülésen meghatározott napirendi pontokat tárgyalta (a MEDOSZ munkája, különfélék) a Nagy Imre beszéddel és a KV határozattal ezen az ülésen többet nem foglalkoztak.

Dokumentumok jegyzéke

1948

1. Az MDP megyei bizottságának jelentése a kongresszusi küldöttekről
2. A két munkáspárt egyesítő konferenciája
3. A megyei gazdasági felelős havi jelentése a Központi Vezetőség Gazdasági Osztályának
4. Havi közigazgatási jelentés a Központi Vezetőség Közigazgatási Osztályának
5. Az úttörő-vezetőség kérelme a városi nemzeti bizottsághoz
6. A megyei bizottság havi jelentése a Központi Vezetőség Propagandaosztályának
7. Az adonyi járási titkár hangulatjelentése a megyei bizottságnak
8. A megyei szakszervezeti felelős összefoglaló jelentése a Központi Vezetőség Szakszervezeti Osztályának
9. A főispán jelentése a belügyminiszternek a felekezeti iskolák államosításáról
10. Felhívás a KIOSZ helyi csoportjainak megalakítására
11. A Központi Vezetőség Szervezési Osztályának kritikai megjegyzései a megyei bizottság munkatervével kapcsolatban
12. Az MDP Központi Vezetőség Karhatalmi Osztályának levele, amelyben a megyei bizottságot figyelmeztetik a rendőrséggel való jó viszony fenntartására
13. Neichel László megyei termelési felelős feljelentése
14. Kalmár Béla rendőr százados levele az MDP központi Vezetőség Karhatalmi Osztályának, melyben biztosítja őket a közte, és a megyei bizottság között fennálló jó viszonyról
15. Az MDP Központi Vezetőség Szervező Bizottságának levele a beszolgáltatási versenyek megszervezéséről
16. A megyei, városi önkormányzatoknál vezető állásokat betöltő tisztviselők névsora
17. Az MDP Központi Vezetőség Agrárpolitikai Bizottságának instrukciói a mintagazda kitüntetések kiosztásával kapcsolatban
18. A megyei Rendező Gárda parancsnokának havi jelentése
19. A megyei bizottság levele, amelyben a Székesfehérvári Torna Club feloszlását kéri
20. Jegyzőkönyv az 1948. szeptember 29-i pákozdi ünnepség előkészítéséről
21. A Fehérvári Dolgozók Sportegyesületének megalakítása
22. A járási főjegyzők és jegyzők káderjellemezése
23. Az NPP alapszervezeteinek panasza az MDP együttműködésre nem hajlandó vezetői ellen
24. Mindszenty József 1948-ban, a Fejér megyei Bodajkon elmondott, és az MDP funkcionáriusai által lejegyzett beszéde
25. Jelentés a bodajki búcsúról
26. Jelentés a Weiss és Tull Bőrgyárban történt szabotázs cselekmény tárgyában
27. A Központi Vezetőség instrukciója az UFOSZ és a FÉKOSZ egyesüléssel kapcsolatban
28. A Székesfehérvári Állami Tanítóképző és a rendház közös épületének megosztása
29. A megyei bizottság klérus elleni munkaterve

30. A Fejér Megyei Földhivatal földreformmal kapcsolatban elvégzett munkáinak eredményei
31. Az MDP Központi Vezetőségének utasításai a tagság felülvizsgálatával kapcsolatban
32. A megyei közigazgatási felelős jelentése a közigazgatás „demokratizálásáról”
33. A központi szervezési osztály levele a Rendező Gárda felépítéséről és feladatáról

1949

34. A párt sajtóosztályának értékelése a Fehérvári Naplóról
35. A megyei pártbizottság titkárának jelentése a megyében történt rendkívüli eseményekről
36. Az MDP Központi Vezetőségének levele, melyben a rendőrtisztek toborzására ad instrukciókat
37. Jegyzőkönyv a Magyar Függetlenségi Népfront Fejér Megyei Ideiglenes Népi Bizottságának megalakulásáról
38. Az MDP Szervezési Osztályának levele, amelyben a Móri járási bizottság jegyzőkönyvében előforduló hibákra hívja fel a figyelmet
39. A Fejér megyei rendőri pártértekezlet jegyzőkönyve
40. Hangulatjelentés a választásokkal kapcsolatban
41. Feljegyzés a választási munkáról és a választások lefolyásáról
42. Választási kampánnyal kapcsolatos kultúrmunka kiértékelése
43. Fejér megyei hangulatjelentés Rajk László letartóztatását követően
44. A Fejér megyei pártbizottság jelentése a Központi Vezetőség Agitációs Osztályának
45. Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Bizottság alakuló gyűlésének jegyzőkönyve
46. A tervkölcson-jegyzés előkészítésére vonatkozó irányelvek
47. Az agitációs osztály hangulatjelentése a Rajk-üggyel kapcsolatban
48. A központi szervezési osztály értékelése a megyében lefolyt tervkölcson akcióról
49. Az Ercsi Állami Általános Iskola jegyzőkönyve a plébános hitoktatói tevékenységéről
50. Értesítés a Magyar Munkásmozgalmi Intézet vándorkiállításáról
51. A Fejér megyei SZOT munkáját értékelő jegyzőkönyv

1950

52. A klerikális reakció tevékenysége Fejér megyében
53. Az MDP Fejér megyei bizottságának jelentése a talpvásárlási hisztériáról
54. Határozat az egyéni munkaverseny és Sztahanov-mozgalom kiszélesítésével kapcsolatban
55. Tartalékos tisztek kiválogatásának szempontjai
56. Jelentés a Fejér megyei úttörőmozgalom fejlődéséről
57. A Fehérvári Naplóban megjelent sajtóhibával kapcsolatos vizsgálat
58. A Fejér Megyei Mezőgazdasági Osztály javaslata az 1950/1951. évi vetéstervre
59. Az agitációs és propaganda osztály hangulatjelentése
60. A Fehérvári Naplóban megjelent sorozatos sajtóhibákkal kapcsolatos vizsgálat
61. Jelentés a klérus Fejér megyei tevékenységéről
62. Jelentés az éberségi vizsgálatokról a járási bizottságokon
63. Hangulatjelentés az állam és az egyház megállapodásáról
64. Jegyzőkönyv a móri békebizottság és a kapucinus rendfőnök találkozásjáról
65. Jelentés a megyei és járási titkárok lakásviszonyairól
66. A megyei bizottság instrukciói a kulákok elszámoltatásával kapcsolatban

- 67. Feljegyzés a kulák elszámoltatás tapasztalatairól
- 68. A megyei bizottság levele a járási bizottságoknak melyben a levélküldemények gondos lezárására ad utasítást
- 69. Jelentés a falujárók munkájáról
- 70. Iratkezelés a megyei és járási pártbizottságokon
- 71. A Fejér megyei szénbányák munkájának értékelése
- 72. A megyei bizottság jelentése az MDP Központi Vezetőségének Preiner István kanonokról
- 73. Jelentés a klérus tevékenységéről
- 74. Jelentés a Dunai Vasműben folyó agitációs munkáról
- 75. Jelentés a „harc a klerikális reakció ellen” című anyag feldolgozásáról
- 76. Jelentés a DÉFOSZ munkájáról
- 77. Jelentés a Szovjetunióban járt parasztküldöttek beszámolójáról
- 78. A tanácsválasztással kapcsolatos választási munkaterv

1951

- 79. A megyei pártbizottság instrukciója a járási konferencia határozati javaslatának elkészítéséhez
- 80. A Szociáldemokrata Párt és az MDP lakbértartozási ügye
- 81. Fejér Megyei Kongresszusi Küldöttválasztó Értekezlet határozati javaslata
- 82. Fejér megyei pártbizottság falusi agitációs munkája
- 83. Pártbizottságok létrehozása a megyében folyó építkezéseken
- 84. Beszámoló a rendőrség politikai osztályának munkájáról
- 85. A megyei pártbizottság munkaterve a klerikális reakció elleni harchoz
- 86. A megyei bizottság levele az adonyi járási bizottságnak melyben a Fejér Megyei Katolikus Papok Békebizottságának megalakításáról tájékoztat
- 87. Pártválasztmányi ülés jegyzőkönyve a munkafegyelem megszilárdításának kérdéséről Dunapentelén
- 88. Beszámoló a megyei tanács munkájáról
- 89. A megyés püspök felhívása a papjaihoz a második békekölcsön jegyzésére
- 90. Beszámoló a DISZ Fejér Megyei Bizottságának munkájáról
- 91. A Fejér Megyei Rendőrkapitányság jelentése a Belügyminisztériumnak
- 92. Beszámoló a gépállomások munkájáról
- 93. A Központi Vezetőség Párt és Tömegszervezetek Osztályának levele a Dunai Vasmű átkeresztelése alkalmából tartandó ünnepélyről
- 94. Beszámoló a nagy októberi szocialista forradalom megünnepléséről
- 95. Beszámoló a klerikális reakció elleni harcról
- 96. Beszámoló a megye területén működő szakszervezetek munkájáról
- 97. A megyei pártértekezlet távirata Rákosi Mátyásnak
- 98. Beszámoló a kultúrmunkáról
- 99. A Fejér megyei MSZT munkájának értékelése

1952

- 100. Határozat a Magyar Testnevelési és Sportbizottság munkájának megjavítására

101. A megyei bizottság szigorúan bizalmas levele a járási bizottságokhoz a munkafegyelem kérdésében
102. Beszámoló az 1952. tervén előkészítéséről és a munkafegyelem megszilárdításáról a bányákban
103. Beszámoló a falusi agitációs munkáról
104. Beszámoló Rákosi elvtárs születésnapjára tett vállalásokról és ajándékokról
105. MDP Fejér megyei pártbizottságának határozata a Szabadságharcos Szövetség munkájának megjavítására
106. A megyebizottság határozata a klerikális reakció elleni harcról
107. A megyei bizottság levele a szakérettségis beiskolázással kapcsolatos feladatokról
108. A párt és tömegszervezetek osztályának beszámolója a megyebizottságnak az információs munkáról
109. Ütemterv a megyei béketalálkozó előkészítéséhez
110. A megyei bíróság és államügyészség vezetőinek jelentése az MDP Fejér megyei pártbizottságának
111. Összefoglaló jelentés a Fejér megyei klérus tevékenységéről
112. A megyei pártbizottság határozata a megyei földműves-szövetkezetek és a MESZÖV munkájára vonatkozólag
113. A megyei rendőrkapitány beszámolója a megyebizottságnak a rendőrség és a rendőrségi pártszervezet munkájáról
114. Feljegyzés a sztálinvárosi Déli-baraktábor területén uralkodó állapotokról
115. A megyei bizottság levele az iparitanuló-képzés színvonalának emeléséről
116. A megyei bizottság levele a kulákok névjegyzékének felülvizsgálatáról
117. Határozat karácsony második napjának, mint munkaszüneti napnak megszüntetéséről

1953

118. Jelentés a Minisztertanács kulákok kötelező állattartására vonatkozó rendeletének végrehajtásáról
119. A megyei bizottság levele a sztálinvárosi városi bizottságnak a klerikális reakció elleni harcról
120. Jelentés a megye ipari üzeimeiben folyó munkaverseny tapasztalatairól
121. A Fejér megyei pártbizottság határozata a bauxit- és szénbányákban a 100%-on alul teljesítők számának csökkentéséről
122. A Nagy Imre beszéd visszhangja a megyei pártbizottság ülésén

Felhasznált források

Fejér Megyei Levéltár (FML)

- IV. B) 401. a)
Fejér vármegye és Székesfehérvár thj. város főispánjának iratai. Bizalmas iratok.
- IV. B) 401. b)
Fejér vármegye és Székesfehérvár thj. város főispánjának iratai. Általános iratok.
- IV. B) 402. a)
Fejér Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek.
- IV. B) 405. b)
Fejér vármegye alispánjának iratai. b) Közigazgatási iratok.
- IV. B) 405. a)
Fejér vármegye alispánjának iratai. Elnöki iratok.
- V. 154. a)
Perkáta nagyközség iratai. Képviselő-testületi jegyzőkönyvek.
- X. 1.
Magyar Kommunista Párt Fejér Megyei Bizottságának iratai.
- X. 5.
Magyar Kommunista Párt Sárbogárdi Járási Bizottságának iratai.
- XXIII. 1. a)
Fejér Megyei Tanács iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek.
- XXIII. 1. c)
Fejér Megyei Tanács iratai. Elnöki iratok. Egyházak ügyei.
- XXIII. 2. a)
Fejér Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának iratai. Végrehajtó Bizottság jegyzőkönyvei.
- XXIII. 2. b)
Fejér Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának iratai. Elnöki iratok.
- XXIV. 201. a) 19/1945.

Fejér Megyei Földbirtokrendező Tanács iratai. Jegyzőkönyvek.

XXX. 512.

Cepei „Béke” Mezőgazdasági Termelőszövetkezet iratai.

XXXV. 1.

MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai.

XXXV. 1. MDP PB

MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek.

XXXV. 1. MDP Titk.

MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Titkársági jegyzőkönyvek.

XXXV. 1. MDP Választmány.

MDP Fejér Megyei Bizottságának iratai. Választmányi ülések jegyzőkönyvi.

XXXV. 5.

MDP Móri Járási Bizottságának és alapszervezeteinek iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek.

XXXV. 8.

MDP Székesfehérvári Városi Bizottságának és alapszervezeteinek iratai. Pártbizottsági jegyzőkönyvek.

XXXV. 132.

Az archívum levéltára. Személyi iratok. Csapó Ferenc visszaemlékezése.

Kézirattár 859.

Bánki János visszaemlékezése.

Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltára (SZVL)

IV. B. 1437.

Székesfehérvár Törvényhatósági Jogú Város Törvényhatósági Bizottságának Közgyűlési Jegyzőkönyvei.

Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár.

Vajk Gyula emlékiratai. No. 1745.

Veszprém Megyei Levéltár (VeML)

XXIX. 1.

Közép-Dunántúli Szénbányászati Tröszt (Veszprém), majd Veszprémi Szénbányák iratai.

Magyar Országos Levéltár (MOL)

Az MDP központi szervei elérhetők: <http://www.digitarchiv.hu/faces/index.jsp>

M-KS 276-51

Kongresszusok és konferenciák

M-KS 276-52

Központi Vezetőség

M-KS 276-53

Politikai Bizottság

M-KS 276-54

Titkárság

M-KS 276-55

Szervező Bizottság

XXIX-F-5-b.

Közép-dunántúli Szénbányák (1952–1967: Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt).

Felhasznált szakirodalom

- A magyar állam 1985: *A magyar állam szervei 1944–1950 A–M*. Budapest.
- A magyar állam 1993: *A magyar állam szervei 1950–1970*. Budapest.
- A Magyar Történelmi Társulat 1919: A Magyar Történelmi Társulat forráskiadási szabályzatai. In: *Századok*. 1919–1920. Melléklet.
- Alispán 1945: Fejér vármegye alispánjának jelentése 1945. évről. Székesfehérvár.
- Apor Balázs 2008: Hagiográfia és kommunista vezérkultusz: Rákosi Mátyás életrajzai. In: Horváth Sándor (szerk.) 2008: *Mindennapok Rákosi és Kádár korában*. Budapest.
- Apor Péter 2008: A mindennapi élet öröme. In: Horváth Sándor (szerk.) 2008: *Mindennapok Rákosi és Kádár korában*. Budapest.
- Bakó Ágnes 1971: Az MSZMP budapesti és megyei archívumainak létrejöttéről, jelenlegi helyzetéről, feladatairól. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1971. 1.
- Bakó Ágnes 1980: A helyi pártarchívumok működése Magyarországon. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1980. 10.
- Bálint Sándor–Barna Gábor 1994: *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza*. Budapest.
- Balogh Ágost Flórián 1872: *Beatissima Virgo Maria Mater Dei Qua Regima et Patrona Hungariorum*. Agriae.
- Balogh Margit–Gergely Jenő 2005: *Állam, egyházak, vallásgyakorlás Magyarországon, 1790–2005*. Budapest.
- Balogh Sándor (szerk.) 1986: *Nehéz esztendőkről krónikája 1949–1953*. Budapest.
- Balogh Sándor 1988: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Budapest.
- Bánkuti Gábor 2010: A szerzetesek kitelepítése. In: *Rubicon*. 6. szám.
- Baráth Magdolna 2000: A hároméves tervtől az ötéves tervig. Irányváltás az MKP gazdaságpolitikájában. In: Feitl István–Izsák Lajos–Székely Gábor (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949*. Budapest.
- Beke Margit (szerk.) 1997: *Egyházam és hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei. III. 1948*. Budapest.
- Belényi Gyula 1984: Munkaerő-gazdálkodási politika és a mezőgazdasági népesség iparba vándorlása az extenzív iparosítás kezdetén. In: *Párttörténeti Közlemények*. 4. sz.
- Belényi Gyula 1993: *A sztálini iparosítás emberi ára (1948–1956)*. Szeged.
- Belényi Gyula 2009: *Az állam szorításában. Az ipari munkásság társadalmi átalakulása Magyarországon, 1945–1965*. Budapest.
- Benke István (szerk.) 1996: *A magyar bányászat évezredek története*. Budapest.
- Benkő Péter 2000: A változó agrárpolitika. In: Feitl István–Izsák Lajos–Székely Gábor (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949*. Budapest.
- Berend T. Iván 1999: *Terelőúton. Közép és kelet-Európa 1944–1990*. Budapest.

- Berkes Sándorné–Farkas Gábor–Horváth György–Nagypataki Imre–Orbán Béla 1976: A Szabadegyházi Szeszgyár története 1912–1972. In: *Fejér megyei történeti évkönyv 10.* Székesfehérvár.
- Bihari Mihály 2005: *Magyar politikai viszonyok 1944–2004. Politikai és hatalmi viszonyok.* Budapest.
- Bihari Mihály–Pokol Béla 2004: *Politológia.* Budapest.
- Bolgár Dániel 2008: A kulák érthető arca. Fogalomtörténeti vázlat. In: Horváth Sándor (szerk.) 2008: *Mindennapok Rákosi és Kádár korában.* Budapest.
- Bödö István–Czetz Balázs 2009: „Ígéretekből nem lesz demokrácia!” *Dokumentumok Fejér megye történetének tanulmányozásához 1945–1948.* Székesfehérvár.
- Bölönyi József 1992: *Magyarország kormányai 1848–1992.* Budapest.
- Bruck Gyula Géza 1942: *Labdarúgó-sport a nemzeti eszme szolgálatában. A labdarúgás ABC-je.* Székesfehérvár.
- Czetz Balázs 2002: *A Fejér Megyei Közléti Szövetkezet története.* Székesfehérvár. Kézirat.
- Czetz Balázs 2005a: „Amilyen a politikai tiszt, olyan az ügynöksége” (a politikai nyomozóosztály Fejér megyében 1957–58-ban). In: *Gesta, Miskolci történész folyóirat.* 1–2. szám.
- Czetz Balázs 2005b: The Organization History of the Hungarian Workers’ Party in Fejér County from the Establishment to the Second Congress. In: *5th International Conference of PhD Students. University of Miskolc, Hungary 14–20 August 2005.* Published by University of Miskolc Innovation and Technology Transfer Centre.
- Czetz Balázs 2007: „Szerencse fel! Szerencse le! Ilyen a bányász élete.” A kisgyón-balinkai bányászok élet- és munkakörülményei az ’50-es években. In: Czetz Balázs–Kunt Gergely (szerk.): *A jelenkortörténet útjai 2. Politika és hétköznapiak.* Miskolc.
- Czetz Balázs 2008a: Egy katolikus pap a kommunizmus bűvöletében. Szittyay Dénes (1887–1957). In: Búzás Aranka (szerk.): *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2006. november 9.* Miskolc.
- Czetz Balázs 2008b: Mindszenty Bodajkon. *Egyháztörténeti szemle.* IX. évf. 1. szám.
- Czetz Balázs 2009: Rebels and Rule-abiders. Hungarian Youth in the 1950s and the Early 1960s In: (edited by Henrik Jensen): *Rebellion and Resistance.* Pisa.
- Csapody Tamás 2000: A második világháborús aknamezők és azok mentesítése (1943–1986). *Hadtudomány.* X. évf. 3. szám.
- Csizmadia Andor 1976: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* Budapest.
- Csukly Alajos 1963: *A székesfehérvári Könnyűipari Szerszámgépgyár.* Székesfehérvár.
- Csurgai Horváth József–Tihanyi Tamás–Veress D. Csaba 2002: *Harcok és bűnök.* Székesfehérvár.
- Csurgai Horváth József (szerk.) 1996: „Egy nép kiáltott aztán csend lett.” *Az 1956-os forradalom Székesfehérváron.* Székesfehérvár.
- Dakó Péter–Vitek Gábor 2003: *Vereb története.* Székesfehérvár.
- Dani Lukács 1973: A párt- és tömegszervezetek munkájának főbb vonásai a Dunai Vasmű építésén. In: *Fejér megyei történeti évkönyv.* 6. Székesfehérvár.
- Dani Lukács 1974: A párt- és tömegszervezetek munkájának főbb vonásai a Dunai Vasmű építésén. In: *Fejér megyei történeti évkönyv.* 8. Székesfehérvár.
- Dani Lukács 1975: A párt- és tömegszervezetek munkájának főbb vonásai a Dunai Vasmű építésén. In: *Fejér megyei történeti évkönyv.* 9. Székesfehérvár.
- Dani Lukács 1989: Adatok a sárbogárdi tanítóképző történetéhez. Tudományos ülés 4. Sárbogárd, 1989. április 6. In: *Előadások Sárbogárd múltjából.* Sárbogárd.

- Dégi István 1986: A Magyar Szocialista Munkáspárt fővárosi és megyei archívumainak munkájáról. In: *Levéltári Szemle*. 1986. 1. szám.
- Demeter Zsófia–Lukács László 2001: Zámoly. Budapest.
- Demeter Zsófia 1982: Bőrgyárak a Vargacsatornaparton. In: Demeter Zsófia (szerk.): *Palotavárosi írások*. Székesfehérvár.
- Diószegi Csipetits György–Koncz Endre 1986: *Volt egyszer egy szakérettségi*. Budapest.
- Duncan Shiels 2007: *A Rajk fivérek*. Budapest.
- Élő Zoltán–Farkas Gábor (szerk.) 1976: *A népi demokratikus átalakulás Fejér megyei eseményei 1945–1948. Dokumentumok*. Székesfehérvár.
- Eperjesi László 1985: *A magyar ifjúsági mozgalom negyven éve*. Budapest.
- Erdman Gyula–Pető Iván 1977: *A magyar szénbányászat a felszabadulástól a hároméves terv végéig*. Budapest.
- Erdmann Gyula 1992: *Begyűjtés, beszolgáltatás Magyarországon 1945–1956*. Békéscsaba.
- Erdős Ferenc–Csatári Bence–Sárkány Ferenc 1998: *Nekem szülőházam (volt)...* Székesfehérvár.
- Erdős Ferenc–Pongrácz Zsuzsanna (szerk.) 2000: *Dunaújváros története*. Dunaújváros.
- Erdős Ferenc 2002: *Mór története*. Mór.
- Farkas Gábor 1970a: Az élet megindulása, a demokratikus átalakulás kezdete Fejér megyében. In: *Fejér Megyei Történeti Évkönyv 4*. Székesfehérvár.
- Farkas Gábor 1970b: Székesfehérvár felszabadítása. In: *Fejér Megyei Szemle 7*. Székesfehérvár.
- Farkas Gábor 1970c: Az agrárátalakulás néhány kérdése Fejér megyében. In: *Fejér Megyei Történeti Évkönyv 4*. Székesfehérvár.
- Farkas Gábor 1989a: Fejér vármegye címeréről. In: *Fejér megyei történeti évkönyv. 19*. Székesfehérvár.
- Farkas Gábor 1989b: *Törvényhatósági és községi önkormányzatok IV. 1945–1950*. Székesfehérvár.
- Farkas Gábor 1989c: *Törvényhatósági és községi önkormányzatok V–VI. 1945–1950*. Székesfehérvár.
- Farkas Gábor 1992: *A Független Kisgazdapárt Fejér megyében 1910–1949*. Székesfehérvár.
- Farkas Gábor 2000: Fejér vármegyei történeti archontológia. In: *Alba Regia. A Szent István Király Múzeum évkönyve*. 29.
- Farkas Gyöngyi 2003: „Gyertek lányok traktorra!” Női traktorosok a gépállomáson és a propagandában. In: *Korall*. 2003. 13. szám.
- Farkas Gyöngyi 2006: Ügynökjelentések, kihallgatási jegyzőkönyvek, kérvények. A társadalomtörténet-írás lehetséges forrásai. In: *Aetas*. Történettudományi folyóirat 4.
- Fazekas Anna 1952: *Ünnepi köszöntő. Rákosi elvtárs hatvanadik születésnapjára*. Budapest.
- Feitl István–Gellériné Lázár Márta–Sipos Levente (szerk.) 1997: *Rákosi Mátyás, Visszaemlékezések 1940–1956*. 1–2. kötet. Budapest.
- Feitl István 1994: Pártvezetés és országgyűlési választások 1949–1988. In: Földes György–Hunai László (szerk.): *Magyarország XX. századi választási atlasza. Parlamenti képviselőválasztások 1920–1990*. Budapest.
- Feitl István 2000: A kettős fordulat éve: 1949. In: Feitl István–Izsák Lajos–Székely Gábor (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949*. Budapest.
- Ferenczi Győző (szerk.) 1987: *Ötven éves a magyar kőolaj- és földgázbányászat. 1937–1987*. H. n.
- Földes László 1984: *A második vonalban*. Budapest.
- Földesi Margit 2002: *A megszállók szabadsága*. Budapest.
- Fülöp Attila 1965: *A Fejér megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája*. Székesfehérvár.
- Fülöp János 1986: Dokumentumkötetek a megyei pártértekezletekről. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1986. 16.

- Gergely Jenő 1982: *A pápaság története*. Budapest.
- Gergely Jenő 1985: *A katolikus egyház Magyarországon 1944–1971*. Budapest.
- Gergely Jenő 1990: *Az 1950-es egyezmény és a szerzetesrendek feloszlatása Magyarországon*. Budapest.
- Gergely Jenő 2000: 1948 és az egyházak Magyarországon. In: Feitl István–Izsák Lajos–Székely Gábor (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949*. Budapest.
- Germuska Pál 2004: *Indusztria büvöletében*. Budapest.
- Glatz Ferenc 1992: Ünnepeink 1945–90. In: *História* 10. szám.
- Grósz József 1951: *Grósz József és társai bűnpere*. Budapest.
- Gulyás Antal 1997: *A tanítóképzés története Székesfehérváron*. Székesfehérvár.
- Gyarmati György 1991: A káderrendszer és a rendszer kádere az ötvenes években... In: *Valóság*. 1991. 2. szám.
- Gyarmati György 1998a: *Március hatalma a hatalom márciusa. Fejezetek március 15. ünnepelésének történetéből*. Budapest.
- Gyarmati György 1998b: Káderpolitika a Rákosi-korszak tanácsrendszerében, 1950–1953. In: *Magyar Tudomány*. 10. szám.
- Gyarmati György 2000: *Államvédelem a Rákosi-korszakban*. Budapest.
- Gyekiczki Tamás 1986: *A munkafegyelem jogi szabályozásának társadalmi háttere az 1952-es év Magyarországn*. Budapest.
- Gyenis János 1994: *A magyarországi szövetkezeti mozgalmak története*. Budapest.
- Gyuricza Péter–Móritz Rita–Szalay Antal (szerk.) 2008: *Kossuth-, Állami és Széchenyi-díjasok 1948–2008*. Budapest.
- Hajdu Tibor 1992: A Rajk-per háttere és fázisai. In: *Társadalmi Szemle*. 11. szám.
- Hajdú Tibor 2006: Hogyan alakult át a munkáspárt a bürokrácia pártjává? (1948–1956) In: *Történelmi Szemle*. 3–4. szám.
- Hegedüs András 1988: *A történelem és a hatalom ígézetében. Életrajzi elemzések*. Budapest.
- Hegedüs Sándor 1970: Sebes Imre. In: *Párttörténeti közlemények*. XVI. évf. 3. szám.
- Helységnévtár 1963: *Magyarország helységnévtára 1962*. Budapest.
- Honvári János (szerk.) 2000: *Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig*. Budapest.
- Horváth Sándor–Majtényi György–Tóth Eszter Zsófia 1998: Élmunkások és sztahanovisták. Munkaverseny a Szovjetunióban és Magyarországon. In: *História*. 8. szám.
- Horváth Sándor 2004: A Késdobáló és az Arany Csillag: kocsmák a szocialista városban. In: Valuch Tibor (szerk.): *Magyar társadalomtörténeti olvasókönyv 1944-től napjainkig*. Budapest.
- Horváth Sándor 2006: *A kapu és a határ. Mindennapi Sztálinváros*. Budapest.
- Imre Mátyásné–Szűcs László 1986: Forrásközlési útmutató a pártarchívumok számára. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1986. 16.
- Ipolyvölgyi Németh J. Krizosztom 1992: *Búcsújárók könyve*. Balassagyarmat.
- Izsák Lajos (főszerk.) 1998: *A Magyar Dolgozók Pártja határozatai 1948–1956*. Budapest.
- Izsák Lajos 1994a: A parlamentizmus veszített csatája. Az 1947. évi országgyűlési választások. In: Földes György–Hunai László (szerk.): *Magyarország XX. századi választási atlasza. Parlamenti képviselőválasztások 1920–1990*. Budapest.
- Izsák Lajos 1994b: *Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944–1956*. Pécs.
- Jubileumi névtár 1977: *A Székesfehérvári Egyházmegye jubileumi névtára*. Székesfehérvár.
- Juhászné Viniczai Ágnes 1997: *Székesfehérvár útjai és hídjai*. Székesfehérvár.
- Kadácsi Tamásné–Vass Józsefné 1969: Fejér megyei eseménytár 1944–1948. In: *Fejér megyei történeti évkönyv*. 3. Székesfehérvár.

- Kádár Zsuzsanna 2000: Az SZDP beolvasztása. In: Feitl István–Izsák Lajos–Székely Gábor (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949*. Budapest.
- Kaiser Ferenc 2002: *A Magyar Királyi Csendőrség története két világháború között*. Pécs.
- Kaiser Ferenc 2010: Élet a csendőrsön. In: *Rubicon*. 2010. 1. szám.
- Káli Csaba (szerk.) 1999: *Dokumentumok Zala megye történetéből, 1947–1956*. Zalaegerszeg.
- Karinthy Ferenc 1954: *Hazai tudósítások*. Budapest.
- Kávási Klára 1991: *Kulák lista*. Budapest.
- Kégli Ferenc 1993: *100 éves könyvtár Székesfehérváron*. Székesfehérvár.
- Kiszely Gábor 2000: *ÁVH egy terrorszervezet története*. Budapest.
- Kopasz Gábor 1975: A népi demokratikus viszonyok kialakulása és fejlődése Székesfehérvárott (1945–1948). In: *Fejér Megyei Szemle*. 1. szám.
- Kovács János–Nemes Vilmos–Örsi András 1976: *Bauxitbányászat Fejér megyében 1926–1976*. Kincsesbánya.
- Kovács Kálmán 1949: A kakassziki háború. Aczél Tamás: Az első élmunkás. Reményi Béla: Guruló csille. In: *Három egyfelvonásos*. Budapest Székesfőváros.
- Kovács M. Mária: 1982: Közalkalmazottak 1938–1949. In: *Valóság*. 1982. 9.
- Köbel Szilvia 2005: „Oszd meg és uralkodj!” *A pártállam és az egyházak*. Budapest.
- Könczöl Imre 1988: *Várpalota rövid története*. Várpalota.
- Közi-Horváth József 1989: *Hirdettem az igét. Válogatott szentbeszédék és körlevelek, 1944–1975*. Budapest.
- KSH 1956: *Fejér megye fontosabb statisztikai adatai 1956*. Székesfehérvár.
- KSH 1958: *Fejér megye fontosabb statisztikai adatai 1957*. Székesfehérvár.
- KSH 1997: *Magyarország településeinek vallási adatai (1880–1949)*. I. kötet. Budapest.
- Kunt Gergely 2006: A tankönyv mint az identitás- és kultuszteremtés alapja. In: Czetz Balázs–Kunt Gergely (szerk.): *Politika és társadalom. A jelenkortörténet útjai 1*. Miskolc.
- Kunt Gergely 2007: Iskolai és családi ünnepek 1945 után. In: Czetz Balázs–Kunt Gergely (szerk.): *Politika és mindennapok. A jelenkortörténet útjai 2*. Miskolc.
- Kupi László 2000: Kápolnásnyék története. Kápolnásnyék.
- Lakat Erika (szerk.) 2002: *Az alcsúti Habsburg-kastély tündöklése és pusztulása*. Székesfehérvár.
- Lénárd Ödön–Tímár Ágnes–Soós Viktor Attila 2008: *Istennel, vagy Isten nélkül. A katolikus iskolák államosítása Magyarországon a II. világháború után*. Budapest.
- Lenin, Vlagyimir Iljics 1949: *Állam és forradalom*. Budapest.
- Majtényi György 2005: *A tudomány lajtörjája. „Társadalmi mobilitás” és „új értelmiség” Magyarországon a II. világháború után*. Budapest.
- Magyar Katolikus 1993: *Magyar Katolikus Lexikon*. 1. kötet
- Magyar Katolikus 1998: *Magyar Katolikus Lexikon*. 4. kötet
- Magyar Katolikus 2002: *Magyar Katolikus Lexikon*. 7. kötet
- Magyar Katolikus 2008: *Magyar Katolikus Lexikon*. 13. kötet
- Marelyn Kiss József–Vida István (főszerk.) 2005: *Országgyűlés almanachja. 1947. szeptember 17. – 1949. április 12*. Budapest.
- Matussné Lendvai Márta 2001: *Új város születik Dunaújváros*. Dunaújváros.
- MDP II. 1951: *A Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusának jegyzőkönyve 1951. február 24 – március 2*. Budapest.
- MDP III. 1954: *A Magyar Dolgozók Pártja III. Kongresszusának rövidített jegyzőkönyve*. Budapest.
- MDP szerv 1951: *MDP Központi Vezetőség, Politikai Bizottság és Szervező Bizottság fontosabb határozatai*. Budapest.

- Mészáros István 1994: *Boldogasszony Éve, 1947/1948*. Budapest.
- Mikó Zsuzsanna 1995: Adatok Zala megye közigazgatás- és politikatörténetéhez. 1945. In: Káli Csaba –Mikó Zsuzsanna (szerk.): *Dokumentumok Zala megye történetéből. 1944–1947*. Zalaegerszeg.
- Mindszenty József 1989: *Emlékirataim*. Budapest.
- Molnár János 1986: Néhány megjegyzés a helyi forráskiadványok bibliográfiájához. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1986. 16.
- Mong Attila 2009: *János vitéz a Gulágon*. Budapest.
- Mózessy Gergely 2010: „Az Állami egyházügyi Hivatal előterjesztésére és hozzájárulásával...” Egyházi kitüntetések és a pártállam. In: Soós Viktor Attila–Szabó Csaba–Szigeti László (szerk.): *Egyházüldözések és egyházüldözők a Kádár-korszakban*. Budapest.
- Mózessy Gergely (szerk.) 2002: *Shvoy Lajos, Önéletrajz. Források a Székesfehérvári Egyházmegye Történetéből I.* Székesfehérvár.
- Nádházi Lajos 1999: *A magyar úttörőmozgalom történeti kronológiája, 1945–1998*. Budapest.
- Nagy Andor József 2006: *Utak és történések. Adalékok a magyar úttörőmozgalom történetéhez*. Budapest.
- Nemes János 1988: *Rákosi Mátyás születésnapja*. Budapest.
- Németh Erzsébet 1962: *Ercsi Cukorgyár félvszázados története, 1912–1962*. Ercsi.
- Németh Jánosné 1986: A Párttörténeti Intézet forráskiadványairól. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1986. 16.
- Népszámlálás 1941: Az 1941. évi népszámlálás. 2. Demográfiai adatok községek szerint. Budapest. 1979.
- Népszámlálás 1941a: Az 1941. évi népszámlálás. Demográfiai és foglalkozási adatok törvényhatóságok szerint. Budapest, 1979.
- Ozsvárt Lőrinc 1976: A Magyar Dolgozók Pártja szervezet-története Nógrád megyében. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1976. 6.
- Ö. Kovács József 2009a: A kollektivizálási kampány „szocreál” kontextusai Magyarországon (1948–1953). In: *Aetas*. Történettudományi folyóirat. 4.
- Ö. Kovács József 2009b: A színlelt szocializmusról. In: Halmos Károly (szerk.): *A felhalmozás míve: történeti tanulmányok Kövér György tiszteletére*. Budapest.
- Pál József 1995: *Békepapok*. Budapest.
- Papp Lajos 1976: A tanácsok 25 éves működése. In: Kovács Tibor (szerk.): *A tanácsrendszer negyedszázada*. Budapest.
- Pehm József 1934: *Padányi Bíró Márton veszprémi püspök élete és kora*. Zalaegerszeg.
- Pera Ferenc 1970: *A kisgyóni-balinkai szénbányászat ötven éve*. Budapest.
- Pera Ferenc 1976: A Fejér megyei szénbányászat története 1920–1973. In: *Fejér megyei történeti évkönyv 10*. Székesfehérvár.
- Perneki Mihály (szerk.) 1983: *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékiratai 1918–1945*. Budapest.
- Pető Andrea 1999: Átvonuló hadsereg, maradandó trauma. Az 1945-ös budapesti nemi erőszak esetek emlékezete. In: *Történelmi Szemle*. 1–2. szám.
- Pető Andrea 2000: A nők politikai képviselete a fordulat évében. In: Feitl István–Izsák Lajos–Székely Gábor (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949*. Budapest.
- Pető Iván–Szakács Sándor 1985: *A hazai gazdaság négy évtizedének története 1945–1985*. Budapest.
- Pünkösti Árpád 1996: *Rákosi a csúcson 1948–1953*. Budapest.
- Pünkösti Árpád 2004: *Rákosi, Sztálin legjobb tanítványa*. Budapest.

- Rákosi Mátyás 1951: Rákosi Mátyás elvtárs kongresszusi zárszava. In: *A szocializmus építésének útján*. Budapest.
- Rákosi Mátyás 1952a: *Rákosi Mátyás élete képekben*. Budapest.
- Rákosi Mátyás 1952b: *Magyar írók Rákosi Mátyásról*. Budapest.
- Rákosi Mátyás 1953: Jó politikai munkával a széntermelés fokozásáért. In: Rákosi Mátyás: *A szocialista Magyarországért*. Budapest.
- Rákosi Mátyás 1955: *Válogatott beszédek és cikkek*. Budapest.
- Rákosi Sándor 1964: *Az MKP és az MDP szervezeti felépítése 1944–1956*. Budapest.
- Ripp Zoltán 2001: Módszertani problémák a forráskiadásban. In: *Fons*. 2001. 2. szám.
- Romsics Ignác 1999: *Magyarország története a XX. században*. Budapest.
- Schmölzt József 1970a: *Alba Regia Atlétikai Klub, (ARAK) 1924–1945*. VMMK Kézirat. Székesfehérvár.
- Schmölzt József 1970b: *Székesfehérvári Torna Club (SZTC) 1904–1922*. VMMK Kézirat. Székesfehérvár.
- Sipos Péter 2000: A XX. századi forráskiadás problémái és ajánlás a forráskiadás szabályzatára. In: *Fons*. 2000. 1. szám.
- Soós Viktor Attila 2010: Az Állami Egyházügyi Hivatal megalakulása, létrejötte és működésének első időszaka 1951–1956. In: Lénár Andor–Lőrinczné Bencze Edit (szerk.): *Politika, egyház, mindennapok*. Budapest.
- Spannenberger Norbert 2005: *A magyarországi Volksbund Berlin és Budapest között*. Budapest.
- Strassenreiter Erzsébet 2000: Egyesülés? Beolvadás? Likvidálás? In: Feitl István–Izsák Lajos–Székely Gábor (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949*. Budapest.
- Strasszer György 1970: Párt-viszonyok és politikai küzdelmek Fejér megyében a népi demokratikus átalakulás időszakában 1945 nyarától 1946 tavaszáig. In: *Fejér megyei történeti évkönyv. 4.* Székesfehérvár.
- Szabó Csaba (szerk.) 2000: *Egyházügyi hangulat-jelentések 1951, 1953*. Budapest.
- Szabó Csaba 2001: *A Grösz-per előkészítése*. Budapest.
- Szabó Csaba 2002: A katolikus egyház állami ellenőrzése és korlátozása az ötvenes években. In: *Valóság*. 2002. 1.
- Szecskó Károly 1986: Dokumentumpublikációk a Magyar Tanácsköztársaságról. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1986. 16.
- Székely Gábor: 2000: A Kominform, 1947–1949. In: Feitl István–Izsák Lajos–Székely Gábor (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949*. Budapest.
- Szilvágyi Irén 1965: Dr. Koch László emlékének. In: *Fejér Megyei Szemle* 2. Székesfehérvár.
- Szűcs László 1987: A központi pártarchívumokról és a magyarországi pártlevéltárügyről. In: *Levéltári közlemények*. 1987 1–2. szám 58. évf.
- Tapolcai Jenő 1977: *Egy elnök naplója*. Budapest.
- Thuróczy János 2001: *A magyarok krónikája*. Budapest.
- Tóth Ágnes 1993: *Telepítések Magyarországon 1945–1948 között. A németek kitelepítése, a belső népmozgások és a szlovák-magyar lakosságcsere összefüggései*. Kecskemét.
- Tóth Ágnes 2007: A magyarországi németek kitelepítése. In: *Kommentár*. 5. szám.
- Tóth Ernő 2006: *Hidak Fejér megyében*. Budapest.
- Tóth Judit 2009: *Az MDP Pest Megyei Bizottságának működése*. Pest Megyei Levéltár 2009. november 26-ai tudományos ülésén elhangzott előadás.
- Tyekvicska Árpád 2007: Gondolatok a magyar levéltárügy jövőjéről. In: *Levéltári közlemények*. 2007. 1. szám

- Ungváry Krisztián 2004: *A magyar honvédség a második világháborúban*. Budapest.
- Vadkerty Katalin 1999: *A belső telepítések és a lakosságcsere*. Pozsony.
- Valuch Tibor 2001: *Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében*. Budapest.
- Valuch Tibor 2004: *A lódentől a miniszoknyáig. A XX. század második felének Magyarországi öltözködéstörténete*. Budapest.
- Varga György, T. 1986: A magyar forrásközlés múltjáról és feladatairól. In: *Tájékoztató a Magyar Szocialista Munkáspárt archívumai számára*. 1986. 16.
- Varga László (szerk.) 2001: *Kádár János bírái előtt. Egyszer fent, egyszer lent 1949–1956*. Budapest.
- Varga Zsuzsanna 2008: „Kényszeríteni kell a parasztot...” (Hatalom és agrártársadalom az 1950-es években). In: Szederjesi Cecília (szerk.): *A megtorlások évszázada. Politikai terror és erőszak a huszadik századi Magyarországon*. Salgótarján – Budapest.
- Vida István (főszerk.) 1999: *Nemzetgyűlés almanachja. 1945. november 29. – 1947. július 25.* Budapest.
- Vida Sándor (szerk.) 1985: *Pártkongresszusok és pártkonferenciák 1918–1980*. Budapest.
- Videoton 1970: *A Videoton Gyár története 1938–1970*. Székesfehérvár.
- Závada Pál 2006: *Kulákprés*. Budapest.
- Zinner Tibor (szerk.) 1989: *Rajk László és társai a népbíróság előtt. 40 év távlatából...* Budapest.

Életrajzi adattár

- ABT JÓZSEF (1904–1986) Székesfehérváron született ácssegéd. 1922-ben belépett az SZDP-be, valamint tagja lett az építőmunkások szakszervezetének is. Károly nevű bátyját a nyilasok kivégezték, ő Budapesten bujkálva élte meg a háború végét. Belépett az MKP-ba, majd 1946 és 1949 között a Szakszervezetek Megyei Tanácsa (SZMT) helyettes megyei titkára lett. 1949-ben megbízták az építési vállalkozók államosításával, és az így létrejövő állami vállalat vezetésével. 1950-től 1957-es nyugdíjazásáig előbb a megyei tanács építési, majd a város- és községgazdálkodási osztályát vezette.
- ADORJÁN GYULA (1913–1985) Göncön született, órás-ékszerész segéd, 1934 és 1944 között a Gánti Bauxitbányában dolgozott. 1937-ben belépett az SZDP-be, majd 1945-ben az MKP-ba. 1945-től 1949-ig körzeti és járási párttitkár. 1949-ben az MDP MB Párt és Tömegszervezeti Osztály főelőadója lett, 1951-ben a Vadásztölténygyárhoz került üzemi párttitkárnak. 1956 októberéig tagja volt az MDP megyei és városi pártbizottságának, s emellett a városi tanácsban titkárhelyettes (1953–1954), majd a PTO vezetője (1954–1956). 1957 és 1964 között a munkásőrség székesfehérvári zászlóaljának parancsnoka volt. Egészségügyi okok miatt 1964-ben nyugdíjazták.
- ALBERT JÁNOS (1924–1985) Pusztaszabolcson született, 1945 és 1947 között a rendőrség kötelékében szolgált. 1947-ben a pusztaszabolcsi gépállomás alkalmazásába került, majd egy háromhetes pártiskola elvégzése után községi MKP titkárnak választották. A pártegyesítést követően a Székesfehérvári járási pb szervezőtitkára volt. 1949 és 1951 között Enyingen járási titkár, majd áthelyezték a Sárbogárdi járásba első titkárnak (1953-ig). 1953-tól 1970-es nyugdíjazásáig a rendőrség állományába tartozott, előbb a Székesfehérvári járási kapitányság, majd a forradalom után a megyei főkapitányság vizsgáló tisztje.
- ALTRICHTER FERENC (1911–?) 1937-ben Székesfehérváron szentelték fel, 1941-től Szigetbecsén, Nadapon lelkész, 1945-től Pákozdon előbb adminisztrátor, 1948-tól plébános. 1949-től Székesfehérvár-Maroshegyen szolgált.
- Dr. ANTOS ISTVÁN (1908–1960) Nagyszombaton született, a budapesti egyetemen szerzett közgazdász doktorátust. 1945-ben belépett az MKP-ba, előbb az Országos Gazdasági Tanács főtitkára, majd államtitkár lett a Pénzügyminisztériumban. 1951-től 1954-ig pénzügyminiszter-helyettes, 1953-tól országgyűlési képviselő, emellett 1954-től tanszékvezető tanár a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. 1957-ben nevezték ki pénzügyminiszternek.
- ARADI IGNÁC (1886–1979) 1910-ben szentelték fel Székesfehérváron. 1917-től 1960-ig Polgárdiban szolgált. 1963-tól kanonok.

- DR. ÁRMOS ISTVÁN JÓZSEF (1909–2000) Székesfehérváron született, jogi doktorátust szerzett. 1934-ben került a vármegye alkalmazásába, 1940-től Fejér vármegye aljegyzője. 1948-ban Bratán István halála után kinevezik vármegyei főjegyzőnek (1948–1950). Az FKgP tagja volt. A tanácsrendszer bevezetése után ideiglenesen vezette a megyei tanács igazgatási osztályát.
- ÁRON NAGY LAJOS (1913–1987) Budapesten született, kétszeres Munkácsy-díjas festőművész. 1939-től Székesfehérváron élt, ahol rajzpedagógusként dolgozott. 1933–1938 között a Magyar Képzőművészeti Főiskolára járt. Az országos kiállítások mellett rendszeresen részt vett a Fejér megyei tárlatokon is. 1971-től Székesfehérvár díszpolgára.
- AUSZMANN GYÖRGY (1894–1969) Magyaralmáson született. 1914-től harcolt az első világháborúban, hazatérése után mezőgazdasági munkás. A Tanácsköztársaságban vállalt szerepéért három hónapra bebörtönözték. 1944-ben politikai okokból a németek internálták. 1945-ben lépett be az MKP-ba, a magyaralmási alapszervezet titkára, tagja a földigénylő bizottságnak és a nemzeti bizottságnak is. 1947-től országgyűlési képviselő. 1948–1949-ben a megyei pártbizottság tagja volt. Habár MDP tag 1949-ben nem indították a választásokon. A helyi termelőszövetkezetből ment nyugdíjba.
- BABAY JÓZSEF (1898–1956) író, újságíró. 1925-től a Magyar Hírlap, a Világ, az Újság, a Magyarország című lapok munkatársa volt. 1935-ben a Kisfaludy Társaság tagja lett. Regényeket, drámákat, novellákat, verseket, filmforgatókönyveket írt. Drámái a falu népmesei elemekkel átszőtt megszépítő rajzát adják.
- BAK BÉLA (1898–1977) az Arad melletti Zimándon született, géplakatosnak tanult, majd az Astra Vagon és Gépgyárban helyezkedett el. 1942-ben került át Magyarországra és Székesfehérváron telepedett le. 1945-ben lépett be az MKP-ba. 1945 és 1948 között a városi szakszervezet szakmaközi titkára, 1946-tól a nemzeti bizottság titkára, 1948 és 1950 között a város polgármestere. 1950-től az Ikarus gyárban (Motorjavító Vállalat) dolgozott 1957-es nyugdíjazásáig. 1957-ben az MSZMP városi ideiglenes intéző bizottságának tagja. 1958 és 1962 között országgyűlési képviselő.
- BALASSA GYULA (1903–1974) Bánffyhunyadon született, 1937-ben a pécsi egyetemen államtudományi doktorátust szerzett. Az SZDP tagjaként 1945–1946-ban Nógrád–Hont vármegye főispánja, majd 1946 és 1950 között országos rendőrfőkapitány. 1950-ben letartóztatták és 12 év börtönbüntetésre ítélték. 1955-ben kegyelemmel szabadult, majd a következő évben rehabilitálták. 1957-től 1966-os nyugdíjazásáig az Országos Erdészeti Főigazgatóság vezetője.
- Dr. BALDASZTI LÁSZLÓ (1926–2004) Káváson (Zala megye) született, az Agrártudományi Egyetemen szerzett diplomát. 1951-től Dégen dolgozott gépállomási agrónomusként. 1952-től a Fejér Megyei Gépállomások megyei főagronómusa volt, majd a Velencei gépállomáson dolgozott. Egy éven keresztül a Székesfehérvári Járási Tanács VB Mezőgazdasági Osztályán, mint termelési csoportvezető kapott beosztás, ezt követően 1964-től Martonvásáron a kutatóintézetben előbb mint kutatómérnök, majd 1981-től mint az intézet ügyvezető igazgatóhelyettese dolgozott nyugdíjazásáig.
- BALOGH ISTVÁN, Balogh páter (1894–1976) Temesváron végezte a teológiát, 1918-ban pappá szentelték. Az FKgP szegedi szervezetének megszervezője, a debreceni Ideig-

- lenes Nemzetgyűlés tagja volt. 1945. augusztus 20-tól az FKgP Intéző Bizottságának tagja, 1946 tavaszától az FKgP Politikai Bizottságának tagja, majd az FKgP főtitkára, 1947 júniusában kilépett a pártból. Megalakította az ellenzéki, polgári, liberális Független Magyar Demokrata Pártot, 1949 tavaszán pártjával csatlakozott a Függetlenségi Népfronthoz. Részt vett a papi békemozgalom megalakításában (1950). 1949 és 1951 között az Elnöki Tanács tagja. Az MSZMT vezetőségének is tagja volt. 1951-ben lemondott képviselői mandátumáról és visszatért az egyházi szolgálatba.
- BALOGH KÁROLY (1899–1960) 1922-ben szentelték pappá. 1927-től zárdalelkész, 1938-tól 1958-ig Bicske plébánosa, 1949-től esperes.
- BÁNKI JÁNOS (1920) Debrecenben született, munkáscsaládban. 1946-ig munkásként dolgozott Csepelen és Budapesten. 1945-ben lépett be a kommunista pártba. Fejér megyében 1946 és 1948 között pártiskola vezető volt, majd agit. prop. és szervezőtitkár. 1954-től székesfehérvári pb titkár, 1956-tól a megyei intéző bizottság elnöke. 1957 és 1961 között a városi tanács elnökhelyettese. 1961-től 1980-ig, nyugdíjazásáig a Fejér Megyei Vízművek igazgatója.
- Dr. BARABÁS FERENC (1895–1963) Csóron született, 1925-ben ügyvédi oklevelet szerzett, 1945. augusztus 16-án Fejér vármegye tiszti főügyészévé választották. 1948. november 30-án a törvényhatósági bizottság tisztségéből – egészségi okok miatt – felmentette.
- BARKÓCZY FERENC (1710–1765) 1726-ban szentelték pappá, 1729-ben filozófiai, 1733-ban teológiai doktorátust szerzett. 1744-től egri püspök, 1761-től esztergomi érsek volt.
- BELOIANNISZ, NIKOSZ (1915–1952) a görög kommunista mozgalom mártírja, aki 1935 és 1943 között börtönben majd koncentrációs táborban volt. A görög partizánok élén harcolt a német és olasz csapatok ellen. 1944-től a kommunista párt központi bizottságának tagja volt, 1946 és 1949 között harcolt a polgárháborúban majd elhagyta az országot. Visszatérése után 1950 végén letartóztatták, és a nemzetközi tiltakozás ellenére elítélték, majd 1952. március 30-án kivégezték.
- BENKE FERENC (1881–1945) a Zala vármegyei Hahóton született. Katonai szolgálatának letöltése után rövid ideig csendőrként is szolgált. 1910-től dolgozott a MÁV-nál, 1913-ban Székesfehérvárra helyezték. A Tanácsköztársaság idején a forgalmisták politikai megbízottja, amiért másfél évi börtönbüntetéssel sújtották. 1944 decemberében az MKP székesfehérvári szervezetének alapító tagja, és első elnöke. Amikor a várost visszafoglalták a németek, lehetősége lett volna elmenekülni, azonban a városban maradt. Néhány nap bujkálás után elfogták, majd Pétre szállították, ahol kivégezték.
- BÉNYI JÓZSEF (1908–1995) Innsbruckban szentelték pappá 1932-ben. 1935-től adminisztrátor Bodajkon, 1939-től hittantanár Zsámbékon. 1942 és 1962 között Isztimér lelkipásztora.
- BERTHA PÁL (1909–1949) Székesfehérváron 1930-ban szentelték. 1935-től, haláláig Kápolnásnyék lelkésze volt.
- Dr. BERZSENYI ZOLTÁN (1882–1945) igazgató főorvos. Lengyeltótiiban született, Budapesten végezte el az egyetemet, 1906-ban avatták doktorrá. 1920-ban került a székesfehérvári Szent György Kórház élére, mint kórházigazgató. Haláláig az in-

tézmény élén állt. 1945 januárjában tisztázatlan körülmények között életét vesztette.

BOKOR FERENC CSENGER (1911–?) 1934-ben Szombathelyen szentelték pappá. Ferences rendi szerzetes 1950-ig. 1945-től Székesfehérváron hitoktató, 1951-től Baracs adminisztrátora 1955-ig. Ezt követően Sárkeresztúron majd Dunaújvárosban szolgált.

BÓNA JÓZSEF (1903–1982) 1929-ben Székesfehérváron szentelték pappá. Pécsen tanulmányi felügyelő, majd Székesfehérváron hittanár. 1940-től Velencén, Pilisszántón, Mátyon lelkipásztor, 1948-tól Alcsúton lelkész. 1950-ben nyugállományba vonult.

Dr. BORDÁS FERENC (1911–1982) Temesváron született, majd Szegedre költözött, ahol orvosi tanulmányai mellett kezdett képzőművészettel foglalkozni. A legnagyobb hatást Aba Novák Vilmos munkássága gyakorolta rá. Az 1950-es években Székesfehérváron dolgozott orvosként és itt Pallay Józseffel és Áron Nagy Lajossal közösen alkotott. 1965-től a Firenzei Képzőművészeti Akadémia tagja volt. Budapesten hunyt el 1982. december 28-án.

Dr. BÖRÖCZ MARCELL 1946 és 1950 között Előszállás plébánosa.

Dr. BRATÁN ISTVÁN (1901–1948) Déván született, a József Nádor Tudományegyetemen 1926-ban közgazdaság-tudományi doktorátust szerzett. Fejér vármegye alispáni hivatalában tiszteletbeli aljegyző, majd közigazgatási gyakornok, 1929-től vármegyei aljegyző. 1944-ben Tolna vármegyébe helyezték. 1945. április 27-től megbízott főjegyző Fejér vármegyében. 1945. augusztus 16-án főjegyzővé választották. Hivatalát 1948. február 13-án bekövetkezett haláláig töltötte be.

BRUCK GYULA GÉZA (1897–1983) Rácalmáson született atléta, labdarúgó, sportvezető. Az első Magyar-Duna Biztosító Társaság vezetője, a 100 m-es síkfutás és a súlydobás bajnoka, sikeres labdarúgó. 1924 és 1925-ben is a Székesfehérvári Torna Club igazolt footballistája. Az SZTC tiszteletbeli örökös elnöke. Elnökségi tagja volt a Balaton Vidéki Automobil Motor és Sport Clubnak is.

BUJDOSÓ IMRE (1908–1982) Debrecenben született, ahol az elemi iskola öt osztályának elvégzése után, 1926-tól útkövező tanoncként, majd útépítő-kövező segédként dolgozott. 1930-tól részt vett a munkás- és szakszervezeti mozgalomban. 1931-től a Magyar Építőmunkások Országos Szövetségének vezetőségi tagja, 1945-ben lépett be az MKP-ba. 1945-ben létrehozta a debreceni Útépítő Szövetkezetet, megszervezte a tiszántúli utak újjáépítését. 1945–49-ig a Debreceni Útépítő Vállalatot igazgatta, 1950–52-ig a Hajdú-Bihar Megyei Tanács VB Közlekedési Osztályát vezette. 1952-től nyugalmomba vonulásáig, 1967-ig, a Fejér Megyei Tanács VB elnöke volt.

BUKOVITS IMRE 1932 és 1969 között Füle plébánosa.

Dr. BURJÁN IMRE (1909–1990) 1933-ban Székesfehérváron szentelték. A teológia doktora. 1938-tól Velence, 1962-től Bodajk lelkipásztor. 1966-tól címzetes prépost.

Dr. CZIRJÉK MIHÁLY (1887–1963) Karatnán (Háromszék vármegye) született orvos. Harcolt az első világháborúban a 2. gyalogezredben. 1921-ben kinevezték Adonyba járási tisztiorvosnak. 1945-ben az Adonyi Járási Igazolóbizottság állásvesztését ítélte, de 1946-ban a Budapesti Népbíróság igazoltnak nyilvánította. 1946

augusztusában B-listára került, de 1947 márciusában a döntést hatályon kívül helyezték és kinevezték a Székesfehérvári járás tisztiorvosának.

Dr. CZÖVEK ANDRÁS (1901–1977) Gyömrőn született, jogtudományi doktorátust szerzett. 1934 és 1944 között Alcsúton, majd Sárbogárdon vezetőjegyző. 1946-ban B-listázás miatt állásából elbocsátották, de még ugyanebben az évben visszahelyezték. 1948-tól Nagylók vezetőjegyzője lesz, 1950 októberében áthelyezik a Sárbogárdi Járási Tanácshoz előadónak, ahonnan 1951 júniusában fegyelmmel elbocsátották. 1952 és 1955 között a Magyar Nemzeti Bank szétállinvárosi fiókjánál dolgozott.

CSABAI JÁNOS (1917–1977) Székesfehérváron 1941-ben szentelték fel. Abán, Dunapentlén káplán majd 1945-től lelkes Csabdin, 1953-tól adminisztrátor Lovasbényben, majd plébános. 1966-tól esperes.

CSER (CANIC) ISTVÁN (1901–?) Budapesten született, műegyetemet végzett mérnök. 1945-től vezette az Államépítészeti Hivatalt. 1946-ban belépett az SZDP-be.

CSONTHA LÁSZLÓ (1889–1952) minorita szerzetes, pappá 1915-ben szentelték. 1924-től Besnyő, 1930-tól Vál lelkipásztora.

CSUHAJ FERENC (1916–1990) Bekölcén született munkás családban. 15 évesen elhelyezkedett a Borsodnádasdi Lemezgyárban, s egészen 1949-ig itt dolgozott hengerész munkakörben. 1939 és 1941 között tényleges katonai szolgálatát töltötte, majd tartalékosként többször is a frontra vezényelték. 1944 nyarán megsebesült, hadikórházba került, ahonnan megszökött, s hazatért Bekölcére. A szovjet csapatok bevonulása után a lemezgyárban és a községben is létrehozták a Magyar Kommunista Párt alapszervezetét. 1948. novemberében nevezték ki a Borsodnádasdi Lemezgyár versenytitkárából megyei termelési felelőssé. 1949-ben a Heves megyei kommunista pártbizottság apparátusába került, ahol előbb ipari, majd szervezési osztályvezetőként dolgozott. Az egyéves pártiskola elvégzése után 1950 és 1951 között az MDP Fejér Megyei Pártbizottságának titkári funkcióját töltötte be, majd az MDP (később MSZMP) Központi Bizottsága Párt- és Tömegszervezetek Osztályán dolgozott instruktorként 1962 szeptemberéig. Közben felvételt nyert a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem levelező tagozatára, amelyből 3 évet végzett el. Később a pártfőiskola egyéves továbbképzőjét, ezt követően a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát végezte el, majd 1959 és 1962 között a Szovjetunió Kommunista Pártja főiskoláján tanult. 1962. október 1-jétől 1965. július 20-ig a Heves Megyei Tanács vb titkári posztját töltötte be. 1962-től az MSZMP Heves Megyei Bizottságának a tagja, 1965-től az egri Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem osztályvezető tanára volt. A megyei tanácsról a Heves Megyei Szeszipari Vállalat élére került, ahol 1975-ig, nyugdíjba vonulásáig dolgozott. 1990-ben hunyt el Egerben.

CSURGAI HORVÁTH JÓZSEF (1906–1972) Székesfehérváron született. 1945 és 1948 között az FKgP városi elnöke, a városi törvényhatósági bizottság tagja. 1956 februárjában tartóztatták le. A Szathmári József és társai néven ismert perben a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés, illetőleg gyűlöletre izgatás bűntettében az elsőfokú bíróság 1956. április 28-án hirdetett ítéletében 3 és fél év börtönbüntetéssel sújtotta. A Legfelsőbb Bíróság 1956. augusztus 21-én tartott fellebbezési tárgyalásán 1 évre enyhítették az

ítéletet. A váci börtönből 1956. október 27-én szabadult ki, és több napos barangolást követően, kerülő utak igénybevételével október 31-én érkezett Székesfehérvárra. 1957 elején ismét letartóztatták és fennmaradó börtönbüntetésének letöltésére kötelezték.

- DEYM BÉLA (1881–1971) 1906-ban szentelték Székesfehérváron, 1915-től Tinnyén lelkész, 1928-tól Velencén, 1938-tól Sukorón plébános.
- DEZSŐ ISTVÁN (1885–1966) 1908-ban szentelték pappá. Hittanárkodás és zárdalelkészség után 1927-től Százhalombattán lelkész majd felcsúti plébános 1935 és 1955 között. 1955-től Kőszárhegy lelkésze.
- Dr. DINNYÉS PÁL (1902–1979) Alsódabason született, szülész-nőgyógyász szakorvos, diplomáját Budapesten szerezte. 1929 és 1936 között az Alsódabasi járás tisztiorvosa, majd 1936-tól 1939-ig a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei tisztiorvosi hivatal beosztottja. 1939-től 1944 októberéig Beregszászon tisztifőorvos, majd visszakérül Budapestre vármegyei tisztifőorvosnak. 1945 májusában nevezik ki Fejér vármegye és Székesfehérvár thj. tisztí főorvosának, amely tisztséget 1950-ig betölti. 1950-től Győrött onkológusként dolgozott.
- DOBI ISTVÁN (1898–1968) kiskazda, majd kommunista politikus. Szegényparaszti családban született Szőnyön. Az elemi iskola hat osztályát végezte el. 1936-tól a Független Kiskazdapárt tagja, 1945 augusztusától alelnöke, 1947 júniusától elnöke. 1945. november és 1946. február, majd 1946. december és 1947. szeptember között államminiszter, 1946. február és 1946. november, majd 1948. április és december között földművelésügyi miniszter. Vezetése alatt a kiskazdapárt fokozatosan felmorzsolódott. 1948. december és 1952. augusztus között miniszterelnök, majd 1967 augusztusáig az Elnöki Tanács elnöke. 1959-ben belépett az MSZMP-be.
- DOBOSI FERENC (1912–1988) 1936-ban szentelték Székesfehérváron, 1941-től Agárd adminisztrátora, 1949-től Gárdony plébánosa. Gárdony 1945-ben alakul önálló plébániává, Dobosi 1945 és 1949 között Gárdonyban is adminisztrátor.
- DÖME PIROSKA (1912–2007) Rákospalotán született értelmiségi családban. Érettségi után, bár eredetileg matematikusnak készült, mégis a brünni Textil Főiskolán szerzett diplomát. Korán kapcsolatba került a kommunista, szociáldemokrata mozgalmakkal. 1942-től 1944. októberi letartóztatásáig illegálisan élt. Elfogása után koncentrációs táborban raboskodott. 1947-től a Miniszterelnökség Centenáris Osztályának helyettes vezetője, majd vezetője. 1949-től 1953-ig – elbocsátásáig – a Külügyminisztériumban dolgozott, majd 1961-ig (nyugdíjazásáig) a TIT-ben. Cikkei jelentek meg a Magyar Nemzetben és több életrajzi ihletésű könyv szerzője.
- ERDŐHEGYI JÁNOS (1887–1959) Hódmezővásárhelyen született földművescsaládban. A Tanácsköztársaság alatt a Vörös Őrség tagja volt, majd áthelyezik a Belügyi Népbiztossághoz. A Tanácsköztársaság bukása után három év börtönbüntetést kapott, amit a szegedi Csillag-börtönben töltött le. 1944-ben belépett az MKP-ba, s tagja lett a Fejér Vármegyei Törvényhatósági Bizottságnak. 1948 és 1950 között a Magyar Nemzeti Bank Fejér megyei igazgatója volt.
- ESTÉLYI GYULA (1926–1975) Bánhidán született, 1946-ban belépett az SZDP-be, majd 1947-től az MKP tagja. 1950-ben kinevezik a bicskei járási bizottság titkárává. Hasonló tisztségben áthelyezik a Móri járásba, majd az Enyingi Járási Tanács

elnöke lett. 1957-től öt éven át a megyei tanács elnökhelyettese. 1964 és 1974 között a Bicskei járás első titkára, majd 1974-től előbb a csákvári, majd a járási ÁFÉSZ elnöke.

ESTERHÁZY IMRE (1664–1746) 1688-ban szentelték pappá, teológiai tanulmányait Rómában végezte. 1706-tól váci, 1708-tól zágrábi, 1722-től veszprémi püspök, 1725-től esztergomi érsek. 1741-ben ő koronázta meg Mária Teréziát. Neki köszönhető, hogy a sasvári kegytemplom a pálos rend kezelésébe került. 1745-ben Máriacellbe zárandoklatot vezetett, utána betegeskedni kezdett és 1746-ban meghalt. A pozsonyi székesegyházban temették el.

ESTERHÁZY PÁL (1635–1713) 1652-től Sopron vármegye főispánja, 1657-től udvari tanácsos. 1663–64-ben részt vett Zrínyi Miklós téli hadjáratában, később Buda visszafoglalásában is. 1681-től nádor, 1687-től német-római birodalmi herceg. 1691. augusztus 27-én a törökön aratott szalánkeméni diadal után, búcsújáratot vezetett Máriacellbe. A buzgó katolikus nádor, aki írásaival, templomépítéseivel nagy szolgálatot tett az egyháznak, ötvennyolc alkalommal járt ezen a kegyhelyen.

FARKAS ALBERIK JÁNOS (1887–1963) 1906-tól Ciszterci szerzetes, 1911-től pap. 1944-ig Budapesten és Egerben szolgált, 1944 és 1951 között hercegfalvi (mezőfalvi) plébános.

FARKAS KÁROLY 1938-tól 1955-ig Káloz plébánosa.

FARKAS MIHÁLY (1907–1970) budapesti születésű géplakatos. 1928-ban lépett be a Szociáldemokrata Pártba. Az MKP-nak 1945-től volt tagja, 1946 februárjától a Fejér megyei pártbizottság tömegszervezője, a Váli járás titkára, majd az Alcsúti Állami Gazdaság igazgatója.

FELDMANN SÁNDOR (1899–?) budapesti születésű vasesztergályos. Harcolt az első világháborúban az olasz fronton, majd a Tanácsköztársaság alatt, mint vöröskatona. A bukás után hat hónap fogházra ítélték, szabadulása után egy évig rendőri felügyelet alatt tartották. 1944-ben munkaszolgálatos az úrkúti mangánbányában. 1945-ben lépett be az SZDP-be és tagja lett a Székesfehérvári Nemzeti Bizottságnak. 1945 és 1948 között a székesfehérvári gázgyár alkalmazásában állt, ezen idő alatt üb. titkár is volt. 1949-ben átkerült a Népbolt Vállalathoz, részt vett az államosításokban. Később 1960-as nyugdíjazásáig több üzletben is üzletvezetőként dolgozott.

FILÓ DEZSŐNÉ (1909–?) Témer Terézia, Szekszárdon született cipőfelsőrész készítő. 1936 és 1949 között a Simontornyai Bőrgyár alkalmazásában állt. 1945-ben belépett az MKP-ba, nőfelelős, termelési felelős, szakszervezeti nőtitkár és MNDSZ ügyvezető volt. 1949 szeptemberében kinevezik Tolna vármegye főjegyzőjének, majd a Tolna Megyei Tanács megalakulása után vb titkár lett. 1950 novemberétől a Fejér Megyei Tanács VB elnökhelyettese (1954-ig). A Tüzép Vállalat igazgatójaként ment nyugdíjba 1967-ben.

FILÓ SÁMUEL (1887–1970) Mezőberényben szegény paraszti családban született. Hat elemiit végzett, harcolt az első világháborúban, majd gazdálkodott 1945-ig. A '20-as évektől részt vett az agrár mozgalmakban, a kisgazdapárt egyik megalapítója. A háborút követően az OFT tagja, 1950-ben mint alelnöke ment nyugdíjba. 1945-től 1953-ig országgyűlési képviselő.

- FÖLDES LÁSZLÓ (1914–2000) Kiskunhalason született. Hadiárvaként nőtt fel, fiatalon asztalossegédként dolgozott. 1937-ben belépett a KMP-ba. Illegális tevékenysége miatt több alkalommal bebörtönözték. 1945-től az MKP újpésti pártbizottságának titkára, 1946-tól a budapesti pártbizottság osztályvezetője volt. 1949-től 1951-ig az MDP KV Káderosztályának vezető helyettese. Ezt követően 1955-ig Sztálinvárosban nagyüzemi párttitkár volt, majd 1956-tól külkereskedelmi miniszterhelyettesnek nevezték ki. 1956. július 21. és október 28. között az MDP KV póttagja volt. 1956 novemberétől 1957 februárjáig részt vett az MSZMP Szervezőbizottságának munkájában. 1957. február 12-től december 3-ig az MSZMP KB Káderosztályát vezette. 1956 novemberétől 1970-ig az MSZMP IKB, majd KB tagja volt. 1958-tól belügyminiszterhelyettes, 1964 januárjától 1972 áprilisáig az Erdészeti Főigazgatóság vezetője. 1958 és 1967 között országgyűlési képviselő. 1967-től 1972-ig mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszterhelyettes. Ezt követően nyugdíjba vonulásáig a Hungexpo vezérigazgatója volt.
- GÁBOR JÁNOS (1915–1985) 1943-ban Székesfehérváron szentelték. 1945-től Sárszentágota lelkipásztora.
- GALAMB IMRE (1915–1985) 1941-ben szentelték pappá Székesfehérváron. 1947-től kislángi, 1958-tól sárbogárdi plébános. 1964-től az Esztergomi főegyházmegyében szolgál, majd 1968-tól Baracson plébános.
- GALAMBOS FERENC IRÉNEUSZ (1920–2007) bencés szerzetes, a teológia doktora. 1944-ben szentelték pappá. 1945-ben Csepelen szervezett bencés gimnáziumot, melyet államosítottak. Ezután Tökölön, majd Adonyban lett plébános-helyettes, de véglegesítést nem kaphatott. Győrbe került, ahol részt vett az 1956-os forradalom eseményeiben, majd nyugatra távozott. Ausztriában sokat tett a magyarság megmaradásáért, különösen a nyelv megőrzéséért.
- Dr. GÁSPÁR JÁNOS (1897–1975) a Bihar megyei Érbogyoszlón született. Az első világháború után szerzett jogi doktorátust Debrecenben. Jegyzőgyakornok, majd segédjegyző, 1926-tól az Adonyi Járásbíróságon járásbíró, 1942-ig Székesfehérváron törvényszéki bíró. 1942 és 1944 között ügyvédkedik. 1945. március 23. és április 3. között a 21-es bizottság, ezt követően április 24-ig az Ideiglenes Nemzeti Bizottság elnöke. Székesfehérvár polgármestere 1945 és 1948 között. 1948 és 1957 között ismét ügyvédként dolgozott. 1948-ig a Szociáldemokrata Párt tagja, a székesfehérvári szervezet elnöke.
- GAVORA BÉLA (1915–) 1939-ben szentelték Székesfehérváron. Tábori lelkész, majd adminisztrátor a Felsővárosban 1955-ig. 1957-től nyugdíjazásáig Ráckeve plébánosa. 1980-tól címzetes apát.
- GEIGER JAKAB (1919–2001) 1943-ban Székesfehérváron szentelték pappá. 1948-tól Bakonykútin, 1951-től Etyeken, Mányon, Rácalmáson, Gánton, Pátyon, majd Csobánkán szolgált.
- GERENCSÉR JÁNOS (1886–1959) 1909-ben szentelték. 1910 és 1924 között nevelő a Majláth családnál, 1929-től Adony plébánosa.
- GERGYESI FERENC 1937–1938 között várpalotai káplán, majd 1938–1939 között adminisztrátorként állt a plébánia élén. 1940–1941-ben hittanár a Ranolder-intézet polgári leányiskolájában. 1945 és 1951 között Lepsény plébánosa. 1951 októbe-

rétől az Országos Papi Békebizottság választmányi és elnökségi tagja, ekkor már győri püspöki helynök.

GLÓCZ FERENC (1915–1973) Pázmádon született, 1936-ban érettségizett. 1941-től a Székesfehérvári Vadásztölténygyár tisztviselőjeként dolgozott. Harcolt a második világháborúban az orosz fronton, 1945-ben a nyílasok, mint katonaszökevényt Nyugatra hurcolták. Belépett az MKP-ba, majd 1945 decemberétől 1948-as megszűnéséig a Fejér Vármegyei Közjóléti Szövetkezet igazgatója lett. 1949-ben Székesfehérvár thj. város szociális és kulturális osztályának vezetőjévé nevezték ki, 1951-ben rendelkezési állományba helyezték. A köszőrűgépgyárba került, mint esztergályos, később a gépipari technikum elvégzése után technikus beosztásba került. 1954-ben városi tanácstagnak választották. 1956-tól tanácselnök Pázmádon, majd 1959-től a párttitkári funkciót is betöltötte. 1964-ben visszatért a köszőrűgépgyárba szakszervezeti titkárnak, majd az igazgatási osztály vezetője lett. Betegsége miatt nyugdíjazták 1973-ban.

GONDA ISTVÁN (1925–1973) Székesfehérváron született, 1945-ben érettségizett az Ybl Miklós Gimnáziumban. 1946 és 1949 között a pénzügyigazgatóságon dolgozott különböző munkakörökben. 1945-ben belépett az MKP-ba, majd 1949-től a megyei pb politikai munkatársaként dolgozott. 1952-ben áthelyezték a Vadásztölténygyárba a minőség ellenőrző osztály vezetőjének. 1954-ben kinevezték a Székesfehérvári Járási Tanács VB elnökének, ezt a funkciót 1970-ben történt felmentéséig töltötte be. 1956-ban a forradalmárok elől elmenekült.

Dr. GOTTHÁRDY ISTVÁN (1903–1990) Székesfehérváron született, a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen szerzett jogi doktorátust. 1943-ban lépett közzolgálatba, mint közigazgatási gyakornok a Székesfehérvári járásban, majd 1944–1945-ben járási jegyző a Váli, Adonyi, Sárbogárdi és Móri járásban. A Móri járásban 1950 februárjáig jegyző, amikor áthelyezik a Sárbogárdi járásba. 1951 májusában a Sárbogárdi Járási Tanács főelőadójaként állásából elbocsátották.

GÖNCZÖL ANTAL (1872–1956) 1895-ben szentelték fel. 1904-től adminisztrátor, 1906-tól plébános Rácalmáson.

GRÓSZ JÓZSEF (1887–1961) 1911-ben szentelték pappá. 1924-től püspöki irodaigazgató, 1928. decemberben kinevezték címzetes orthoziai püspökké, egyben győri segédpüspökké. 1936-tól a Szombathelyi egyházmegye apostoli kormányzója; 1939. július 10-én megbízták a megyés püspöki feladatok ellátásával. 1943-tól kalocsai érsek. Serédi Jusztinián esztergomi érsek 1945. március 25-i halála után, az utód, Mindszenty József kinevezéséig, majd a hercegprímás letartóztatása után, 1949. februártól – szentszéki felhatalmazással – a magyar katolikus egyház első számú vezetője. A politikai nyomásnak engedve 1950. augusztus 30-án a püspöki kar nevében aláírta az állammal kötött, a katolikus egyház állami ellenőrzését biztosító, ugyanakkor működését korlátok között engedélyező megállapodást. Grósz 1951. május 18-án letartóztatták, majd a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés koholt vádjával 15 évi szabadságvesztésre ítélték. A tárgyalás alatt ideiglenes házi őrizet alá helyezték Badalik Bertalan, Hamvas Endre, Péteri József és

Shvoy Lajos püspököket, akiket arra kényszerítettek, hogy békepapokat nevezzenek ki helynökké. 1955. október 14-én engedélyezték börtönbüntetésének megszakítását, a Szolnok melletti Tószeg plébániájára került házi őrizetbe. 1956. május 12-én az Elnöki Tanács kegyelmi úton elengedte hátralévő büntetését, s visszatérhetett székhelyére. 1957-től a HNF Országos Tanácsa elnöksége tagja. Hetvenedik születésnapján a Magyar Népköztársaság Zászlórendje II. fokozata állami kitüntetésben részesítették. Ítéletét 1990. május 18-án semmissé nyilvánították.

Dr. GULYÁS EMIL (1915–1975) Mezőkövesden született tisztviselő családban. A polgári iskola elvégzése után vasesztergályosnak tanult. 1935-től vett részt az illegális kommunista mozgalomban. 1945 után Csongrád megyében az ifjúsági mozgalmat szervezi, a MADISZ megyei titkára. A szentesi rendőrség politikai osztályán dolgozik. 1947 júliusától az MKP Fejér megyei propagandafelelőse, a megyei bizottság tagja. 1949-től a pártfőiskolán tanít, 1960-tól egyetemi tanár, a közgazdasági tudományok kandidátusa.

GYETVAI JÁNOS (1889–1967) Szentlőrincnán született író, publicista. Harcolt a Tanácsköztársaság alatt, valamint a Vörös Hadsereg újságjának a Vörös Katonának főszerkesztője volt. A bukás után emigrálni kényszerült. 1946-ban tért haza, megválasztották Baranya vármegye főispánjának. Később ankarai nagykövet, majd lapszerkesztőként tevékenykedett.

GYÖRGYI JÁNOS (1883–1966) 1907-ben szentelték fel. 1910-től hitoktató Székesfehérváron, rövid kitérőt követően 1919-től ismét a városban szolgál. A Székesfehérvári Napló kiadója, szemináriumi tanár.

GYÖRÖK FERENC (1897–1972) Csákváron született, édesapja mesterségét követve ácsnak tanult. Az első világháborúban az olasz fronton hadifogságba esett, ahonnan három év múlva 1920-ban tért vissza. 1945-ben lépett be az MKP-ba. 1946-ban a Fejér Vármegyei Nemzeti Bizottság titkára, valamint a megyei földbirtokrendező tanács elnöke. 1946-tól a megyei pártbizottság tagja, 1948-tól szervezőtitkára. 1950-től a megyei tanács tagja és a tervosztály vezetője. 1957-ben ment nyugdíjba, mint a megyei tanács terv-statisztikai és pénzügyi osztályának vezetője.

HAGYÓ-KOVÁCS GYULA ANDRÁS (1888–1960) Sajóvárkonyon született, ciszterci szerzetes, mezőgazdász, 1908-ban lépett be a rendbe. Teológiai tanulmányai után a budapesti egyetemen matematikát és fizikát hallgatott. 1913-ban szentelték pappá, majd 1914 és 1917 között elvégezte a magyaróvári gazdasági akadémiát. Ezt követően az előszállási ciszterci uradalom jószágigazgatója lett, irányítása alatt az ország egyik legmodernebb gazdaságát építette ki. 1929-től tagja a Fejér Vármegyei Törvényhatósági Bizottságának, majd 1939-től a vármegye küldötteként felsőházi tag. 1945-ben a földosztást saját elképzelései szerint szerette volna végrehajtani, ezért rövid időre őrizetbe vették. Többé nem térhetett vissza Előszállásra. 1945 és 1950 között Budapesten élt és a rend központi vagyonkezelését végezte. 1950-ben letartóztatták és a Gröszper hetedrendű vádlottjaként 1951-ben 13 évi börtönbüntetésre ítélték. 1956-ban a forradalom alatt a váci börtönből kiszabadult, de 1957-ben rövid időre ismét letartóztatták. Utolsó éveit Pannonhalmán töltötte.

HAJÓS JÓZSEF (1885–1967) Dombóváron született, 1908-ban Budapesten szentelték pappá, 1912-ig a karmelita rend tagja volt. 1922–1939 között martonvásári plébános, 1928-tól espereskerületi tanfelügyelő, 1939-től kanonok, 1949-től címzetes prépost. 1951 októberében Hajós József az Országos Papi Békebizottság (Országos Választmány) tagja lett. 1952–54 között az esztergomi szeminárium rektora.

Dr. HALASY-REKTORISZ TIBOR (1907–1986) Sárbogárdon született, jogtudományi doktorátust szerzett. 1929-ben lépett közszolgálatba, 1930 és 1940 között szolgabíró a Sárbogárdi járásban. 1940-ben főispáni titkár, majd 1941-től 1944-ig a Bácsalmási járás főszolgabírója. 1944 júniusában áthelyezik Nagyszalontára főszolgabírónak, októbertől a háború végéig a Székesfehérvári járásban tölt be hasonló tisztséget. 1946-ban B-listázás miatt a közszolgálatból elbocsátották, de 1948-ban visszavették, és Sárbogárdon járási jegyzőként szolgált. Az FKgP tagja volt.

DR. HAZAI LÁSZLÓ (?-?) vámszaki főtitzt, Fejér vármegye főispánja. Hazai iskoláiról, fiatalkoráról rendkívül kevés információval rendelkezünk. Mielőtt a politikai, közigazgatási karrierje elindult volna, a Pénzügyminisztérium keretében a vámigazgatásban dolgozott vámszaki felügyelőként. 1918-ban gyakornok a Budapesti fővámhivatalban. 1929-ben már vámszaki főtitzt, 1942-ben vámszaki felügyelő. 1938 és 1939 között a Budapesti Fővámhivatal Déli pályaudvaron működő fővámhivatali kirendeltségének vezetője. Gyakornoki idejét követően – feltehetően – jogi doktorátust szerzett. A köztársasági elnök 1946. április 26-án 4492/1946. ME szám alatt nevezte ki Nógrád-Hont megye főispánjává. Személyét a Szociáldemokrata Párt jelölte. Szabó István főispán felmentését követően az MDP delegáltjaként dr. Hazai Lászlót nevezték ki Fejér megye élére. Beiktatására a 7301/1948. BM rendelet alapján 1948. június 5-én került sor. Programbeszédében az iskolák államosítása és a hároméves terv mellett foglalt állást és szólt a munkaversenyek fontosságáról is. Tevékenységi köre rendkívül korlátozott volt, a tényleges hatalmat a megyében az MDP helyi vezetői gyakorolták. Hivatali ideje alatt megkezdődött a tanácsrendszer kiépítésének előkészítése, ezzel párhuzamosan az alispáni ügykör is bővült. Hazai 1949 augusztusában megvált tisztségétől, melyet többet nem töltöttek be. Ezt követően 1949 augusztusától 1950 márciusáig Bihar vármegye főispánja volt. Neve a dokumentumokban Hazay formában is szerepel.

HEGEDŰS PÉTER (1920–?) Zselickisfaludon született földműves családban. Harcolt a második világháborúban, majd 1944-ben a Dunapentéléhez tartozó Sándorházára költözött. 1945 áprilisában belépett az MKP-ba, 1947 októberében kinevezték az Adonyi járás alsó körzetének párttitkárává. A pártegyesítés után áthelyezték a Székesfehérvári járásba, ahol előbb szervezőtitkár, majd járási titkár lesz. 1952-től tagja a megyei pártbizottságnak, s kinevezik az adminisztratív osztály vezetőjévé. 1954-ben a Székesfehérvári Városi Tanács elnöke lett. 1956 májusától a Sütőipari Vállalat igazgatója, de a forradalom alatt a munkástanács elbocsátja. A szabadságharc bukása után tagja a Munkásőrségnek, a Fejér Megyei Hírlapnál pártrovatvezető, illetve a Kőfém üzemi lapszerkesztője lesz.

- Dr. HELTAY JENŐ EDE (1891–1968) Székesfehérváron született, állam- és jogtudományi doktorátust szerzett. 1912-ben került a vármegye alkalmazásába, mint tb. szolgabíró. 1926-ban vármegyei aljegyző, majd árvaszéki ülnök lett. 1942 és 1950 között árvaszéki elnök-helyettes. Az FKgP tagja volt. 1950 augusztusában kinevezik az FMTVB Egészségügyi és Népjóléti Osztály főelőadójának, de októberben a közellátás veszélyeztetése vádjával 4 havi börtönbüntetésre és hivatalvesztésre ítélik.
- DR. HETÉNYI IMRE (1871–1946) a Horthy rendszer politikai rendőrségének főnöke. A jogi és orvosi doktorátus megszerzése után újságíróként dolgozott, majd 1914-ben a rendőrség kötelékébe lépett. 1922-től budapesti főkapitány-helyettes, 1932-ben az államrendőrség politikai rendészeti osztályának vezetője lett. A kommunisták elszánt üldözőjének bizonyult. 1938-ban vonult nyugdíjba.
- HOLLÓ ELEK IMRE VIDOR (1908–?) Budapesten született, gépészmérnök. A háború előtt a cecei malom tulajdonosa. Felesége zsidó származása szerepet játszhatott abban, hogy 1944-ben hamis váddal munkaszolgálatra hurcolták. Sikeresen megszökönie, s Budapesten csatlakozott az ellenállási mozgalomhoz. 1945-ben belépett az FKgP-be, majd májusban kinevezik a Sárbogárdi járás főszolgabírójának, amit a törvényhatósági bizottság augusztusban főjegyzői címen megerősített (1945–1949). 1946 júliusában a megyei B-lista bizottság elnöke lett.
- HORNYÁK GYÖRGY (1908–1987) Gyöngyösön született, édesapja férfitoldár volt. A tanárképzőt Egerben végezte el, mint általános iskolai tanító. 1929-ben ezt követően 1940-ig Fülén dolgozott, majd 1948-ig Székesfehérváron a Szárazréti Általános Iskola, 1952-ig az Ezredéves Általános Iskola igazgatója volt. 1945 és 1959 között a Pedagógus Szakszervezet Területi Bizottságának volt a megyei titkára. 1959-től 1968-ig, nyugdíjazásáig az Úttörő iskola igazgatói posztját töltötte be. 1945-ben lépett be az NPP-ba, 1952-től MDP tag majd haláláig MSZMP tag.
- HORVÁTH ISTVÁN (1912–1980) Seregélyesen született, 1936-ban aratósztrájkot szervezett a községhez tartozó Selymespusztán, amiért egy hónap börtönbüntetést kapott. 1938-tól a csepeli Weiss Manfréd gyárban dolgozott. 1942-ben belépett az SZDP-be, majd a háború után az MKP tagja lett. Csepelen megválasztották a huzalhúzó üzem párttitkárának. 1949-ben áthelyezték Bicskére, ahol a járási pb titkára lett. 1950 és 1951 között a székesfehérvári pb titkára, majd a megyei tanácsnál előbb egyházügyi előadó, ezt követően a szervezési csoport vezetője lett. 1956-ban kinevezték a vértesszőlári tsz elnökének, ezután a megyei tanács gondnoka volt (1957–1960). 1961-től 1969-es nyugdíjazásáig a bakonycsényi tsz elnöke volt.
- HORVÁTH JÓZSEF (1888–1972) 1913-ban szentelték. 1925-től hitoktató, 1930-tól Vajta, 1943-tól Szabadbattyán plébánosa.
- HORVÁTH MÁRTON (1906–1987) politikus, szerkesztő. Budapesten született, építészmérnöknek tanult. 1931-ben lépett be a KMP-be, ekkor egyetemi tanulmányait megszakította. Több alkalommal letartóztatták, börtönbüntetésre ítélték. 1945. márciustól 1950-ig a Szabad Nép felelős szerkesztője, 1945–1956 között az MKP, majd MDP Központi Vezetőségének, Politikai Bizottságának, Szervező Bizottságának is a tagja vagy pótagja. 1950–54-ben a Szabad Nép

szerkesztő bizottsági tagja és az MDP Központi Vezetősége Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője, 1954-től 1956. októberéig ismét a Szabad Nép felelős szerkesztője. 1956–57-ben a Magyar Munkásmozgalmi Intézet munkatársa, 1957–60-ban a Petőfi Irodalmi Múzeum, 1960–63-ban a Hunnia Filmstúdió, 1963–66-ban ismét a Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatója, 1966-ban nyugalomba vonult.

HORVÁTH VINCE (1887–1960) 1910-ben szentelték fel, 1922-től Iváncsa lelkésze.

HORVÁTH ZOLTÁN (1900–1968) Budapesten született, fiatalon belépett az MSZDP-be. A Tanácsköztársaságot követően Bécsbe emigrált. Az 1920-as évek végén visszatért Magyarországra, újságírással és műfordítással foglalkozott. 1945-től a Népszava külpolitikai rovatvezetője, az országos pártvezetőség tagja, 1946-tól az SZDP főtítkárság-vezetője. Támogatta az SZDP és az MKP egyesítését, kezdeményezője a „jobboldali” szociáldemokraták eltávolításának. 1948 nyarán bekerült az MDP Központi Vezetőségébe, ő lett a Népszava felelős szerkesztője. 1950. július 31-én több volt szociáldemokrata társával együtt letartóztatták, 1950. december 11-én zárt tárgyaláson, koholt vádak alapján életfogytig tartó fegyházra ítélték. 1956. március 29-én szabadult, június 15-én rehabilitálták, és ismét kinevezték a Népszava főszerkesztőjévé. Élete utolsó időszakában történeti műveket írt.

HUFNAGEL FERENC (1885–1956) 1908-ban szentelték pappá. 1917-től Solymár, 1946-tól Fehérvárcsurgó plébánosa.

HUSVÉTH JÓZSEF (1890–1977) 1913-ban szentelték Székesfehérváron. 1928-tól Balinkán lelkész. 1948-tól plébános Magyaralmáson.

Dr. JENEI (PFEIFFER) KÁROLY (1903–1983) levéltáros, technikátörténész. A középiskolai tanulmányai után papnövendék Egerben 1924-ig. Kilépése után 1924. október 1-jétől a Debreceni Tudományegyetem Gazdasági Hivatalában kezdett el dolgozni, mint kisegítő díjnok, majd október 16-ától díjnok. 1930. április 25-étől ugyanilyen minőségben az Egyetemi Könyvtárhoz került át, ahol 1935 nyarán könyvtári segédtsztnek nevezték ki. Eközben 1928-ban Szege-den államtudományi diplomát és doktorátust szerzett. 1930–31-ben három félévet tanult a bölcsészkaron, majd az 1935–36-os tanév II. felét a bécsi Collegium Hungaricum tagjaként könyvtártudományi tanulmányokkal töltötte, négy hónapig pedig a bécsi egyetemi könyvtárban is dolgozott. Debreceni könyvtári segédtszti állásáról 1939. február 8-án mondott le, mert Fejér vármegye főlevéltárnoka lett 1939. március 1-jei hatállyal. 1945–50-ig a Fejér Megyei Törvényhatósági Levéltár, 1951. január 1-jétől kezdve pedig a Székesfehérvári Állami Levéltár vezetője volt egészen 1956-ig. 1940-től az ARAK (Alba Regia Atlétikai Klub) futballcsapatának intézője, majd a sportegyesület feloszlásáig (1950) elnöke. 1941. november 18-án a Belügyminisztérium 399 277/1941 II-a számú rendeletével nevét „Jenei”-re változtatta. 1945 áprilisában lépett be a Szociáldemokrata Pártba, a pártegyesülés után MDP tag. 1955. áprilisában az MDP megyei bizottsága emléklappal, a Népművelésügyi Minisztérium „Szocialista kultúráért” jelvénnel tüntette ki. Koholt vádak alapján, 1956 tavaszán három év börtönbüntetésre ítélték. A forradalom alatt kiszabadult, és a pályáját előbb a Budapesti 2. sz. Állami Levéltárban, majd a Nyíregyházi Állami Levéltárban folytatta. 1957-ben

Budapesten a Központi Gazdasági Levéltárban nyert beosztást. 1962-től a Magyar Országos Levéltár főlevéltárosa, majd nyugdíjba vonulásáig (1971. július 1.) osztályvezetője. Sírhelye a Farkasréti temetőben található. Az eredeti dokumentumokban a nevét Jeney alakban írták.

Dr. JÓCSIK LAJOS (1910–1980) Érsekújváron született, egyetemi tanulmányait Párizsban, Brnóban és Prágában végezte. 1931-ben a szlovákiai magyar értelmiségiek Sarló-mozgalma alelnökévé választotta. Az első bécsi döntés után letartóztatták, szabadulása után Budapestre költözött. 1940 és 1942 között Móricz Zsigmonddal együtt a Kelet Népe szerkesztője. A német megszállás alatt a letartóztatás elől a Pilisben bujkált. A háború után részt vett a Nemzeti Parasztpárt újjászervezésében, rövid ideig a párt budapesti szervezetének elnöke is volt. 1945. június 24-én Győr vármegye küldötteként bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd a novemberi választásokon a Fejér-Komárom-Esztergom vármegyei listán szerzett mandátumot. 1945 novemberétől 1949 januárjáig a Kereskedelmi és Szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkári tisztségét töltötte be. 1946 és 1949 között áttelepítési kormánybiztos volt, irányította a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény lebonyolítását. 1949-től a Nád- és Halgazdasági Vállalat igazgatója lett. 1956. október 31-étől a Petőfi Párt Ideiglenes Intézőbizottságának tagja és a párt újsága, az Új Magyarország felelős szerkesztője. Később a Fővárosi Talajergő-gazdálkodási Vállalat igazgató-helyetteseként dolgozott.

Dr. JOLBEY SÁNDOR (1895–1986) Szilágysomlyón született. A Székesfehérvári Törvényszék elnöke volt. Az SZDP-ből 1948. március 12-én kizárták.

Dr. KABAKOVITS JÓZSEF (1886–1962) Budapesten született kispolgári családban. Jogtudományi doktorátust szerzett, majd 1923-ig törvényszéki bíróként dolgozott, ezt követően ügyvéd. A közéletbe 1925-ben kapcsolódott be. 1945-től a PDP tagja, 1946-tól alelnöke. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, 1947-től Fejér-Esztergom-Komárom megye képviselője. 1949-ben kilép a pártból, mandátuma lejártáig pártonkívüli képviselő, majd visszavonul az aktív politizálástól.

Dr. KALAUZ FERENC ISTVÁN (1895–1957) Szakályon született, 1920-ban az államtudományok doktorává avatták, 1922-ben jogtudományi államvizsgát tett. Ugyanezen esztendőben közigazgatási gyakornok, július 31-én árvaszéki ülnökké nevezték ki. 1929-től Fejér Vármegye Árvaszékének helyettes elnöke. Az árvaszék elnökévé 1942. március 2-án választották meg. Tisztségében a törvényhatósági bizottság 1945. augusztus 16-án megerősítette. Fejér Megye Ideiglenes Tanácsa 1950. augusztus 1-jén gyámügyi főelőadóvá nevezte ki, 1951-ben nyugdíjazták.

KAPITÁNY GYULA (1872–1951) 1896-ban szentelték. 1901-től Nagyhantos, 1906-tól Kisláng lelkipásztora. 1907-től Sárszentmiklós, 1934-től Ráckeresztúr plébánosa.

KARDOS ISTVÁN (1921–2006) budapesti születésű szerszámkészítő. 1937-ben belépett az SZDP-be, azonban baloldali magatartása miatt később kizárták. 1945-ben az MKP tagjaként Budapesten a VII. kerületben szervező titkár-helyettes, majd pártiskola-vezető. 1946 és 1948 között a nagymiskolci pb agit. prop. titkára, 1949 és 1951 között hasonló tisztséget töltött be a Fejér megyei pb-nél. 1951-től 1957-ig a néphadsereg hivatásos politikai tisztje. Leszerelése után a

- Hunnia filmstúdió (1960-ig), majd 1985-ös nyugdíjazásáig a Magyar Televízió szerkesztője, ahol legnagyobb elismertségét tudósportré sorozatának köszönhette. 27 év alatt összesen 207 tudósportrét készített az MTV számára. A nyomtatott sajtóban (Élet és Tudomány, Élet és Irodalom) publikált tudománynépszerűsítő tevékenysége is rendkívül gazdag és szerteágazó.
- KEKK ERNŐ (1879–1949) 1903-ban szentelték. 1908-tól Alap, majd Aba adminisztrátora, 1910-től Gyúró plébánosa.
- KELÉNYI [KRETZINGER] OTTÓ (1915–2008) Nagylózson született, 1940-ben szentelték Székesfehérváron. 1947-től plébános Bakonysárkányban, 1949-től 1960-ig Kápolnásnyéken, majd Székesfehérvár-Vízvárosban 1986-ban nyugállományba helyezték.
- KEMÉNY JÁNOS (1913–1992) 1936-ban szentelték fel Székesfehérváron. Káplán Ráckevén, Kislángon, 1941-től sárszentágotai lelkész, 1944-től Kisláng, 1945-től Seregélyes lelkipásztora. 1955-től esperes, 1983-tól címzetes kanonok.
- KÉRI NÁNDOR (1889–1968) Nepraszelről 1907-ben magyarosította a nevét Kérire. 1912. július 26-án szentelték pappá Innsbruckban. Dunabogdányban, Érden, Magyaralmáson, Pázmádon teljesített szolgálatot, majd 1919-től lelkész Százhalombattán, 1927-től 1951-es nyugállományba vonulásáig a Székesfehérvár-Vasútvidék plébánosa, nevéhez fűződik a Prohászka- emléktemplom felépítése is, melyet 1933-ban szenteltek fel. 1933-tól püspöki tanácsnok, 1939-től címzetes prépost volt. Az 1947-es választásokon a Keresztény Női Tábor országgyűlési képviselőjévé választották, az országgyűlésben egy alkalommal szólalt fel.
- Dr. KESZI JÓZSEF (1905–1986) Magyarakeszin született 1931-ben, Innsbruckban szentelték pappá. A teológia doktora, 1933-tól püspöki irodavezető, 1935-től teológia tanár. 1940-től Vértesbogláron, 1949-től Csákváron szolgált.
- KETSKÉS ELEK (1876–1965) Kaposváron született, középiskolai tanulmányai befejezése után az esztergomi érseki tanítóképzőben kántortanítói oklevelet szerzett. Pályáját kántorként Szekszárdon kezdte, 1902-ben került Székesfehérvárra. Kántortanítói munkája mellett újságírói munkásságával tűnt fel, s zeneműveket is szerzett. Beválasztották a város törvényhatósági bizottságába, az 1931-es országgyűlési választáson gr. Károlyi Gyulával szemben vereséget szenvedett. 1935-ben a székesegyház főkántora lett. 1945-ben tagja lett a 21-es bizottságnak (elnök-helyettes), az Ideiglenes Nemzeti Bizottságnak, a székesfehérvári és a vármegyei nemzeti bizottságnak, valamint a vármegyei törvényhatósági bizottságnak. Az FKgP tagja volt. Az eredeti dokumentumokban a neve Kecskés alakban is előfordul.
- KISBERK IMRE (1906–1982) Peresztgen született, 1930-ban szentelték pappá. Perkátán, Ráckevén, Csepelen szolgált. 1949-től kanonok, 1951-től segédpüspök. 1982-ben vonult nyugalomba.
- KONDRASIN, PETROVICS KIRILL (1914–1981) Moszkvában született. Előbb a moszkvai konzervatórium növendéke, majd a leningrádi Kisszínház, 1943-tól a moszkvai Nagyszínház karmestere volt. 1960–76-ig a Moszkvai Filharmonikus Zenekar vezető karmestere, 1979-től az amszterdami Concertgebouw karmestere volt. Több új szovjet operát ő mutatott be. 1981. március 7-én hunyt el.

- KISS ISTVÁN (1914–?) 1941-ben Székesfehérváron szentelték. Kislángi, Tököli és Kálozi káplánkodás után, 1946 és 1949 között Baracska lelkésze. Ezt követően Soponyán, Mórton és Felcsúton szolgált.
- Dr. KISPÉTER ISTVÁN (1904–1966) Fejér megye alispánja, politikus. Szegényparaszti családból származott, édesapját haláláig hivatalsegédként alkalmazták Szegeden. Fiatalkorában pásztorként, napszámosként dolgozott, majd géplakatosnak tanult. 1923-ban – édesanyja haláláig – jezsuita novícius. 1924-től a szegedi városházán töltött be különböző állásokat (hivatalsegéd, marhalevelíró, haláleseti leltározó). Családi körülményei nem tették lehetővé, hogy tanuljon, ezért munka mellett magánúton érettségizett és végezte el a jogi egyetemet 1939-ben. 1939–1941 között Szeged város gazdasági ügyosztályánál díjnok, 1942 és 1944 között már főispáni titkár. 1945. áprilisban lépett be a kommunista pártba. 1946 novemberéig a szegedi polgármester titkára, majd pártutasításra Fejér megyébe jött, ahol 1946. november 4-én alispánná választották. A tanácsrendszerben 1950 júniusától 1951 augusztusáig a Fejér Megyei Tanács vb titkára. 1951-ben fegyelmi úton kizárták a pártból, és állásából elmozdították, ekkortól a Székesfehérvári Könnyűipari Szerszámgépgyárban lakatos, majd raktárvezető volt. 1957. április 10-től ismét a megyei tanács vb titkára, 1965. júniusi nyugdíjazásáig. Sírja Székesfehérváron a Berényi úti temetőben található.
- KISTELEKI ANTAL (1912–1980) 1936-ban szentelték. 1940-től Sárszentágota lelkésze. 1943 és 1948 között Székesfehérvár–Öreghegyen lelkész, 1948 és 1952 között Zámolyon adminisztrátor. Ezt követően Székesfehérváron szolgált. Címzetes prépost 1975-től.
- KISTELEKI ISTVÁN (1875–1962) 1898-ban szentelték fel. 1910-től a székesegyház plébánosa. 1950-től vicarius oeconomusként a tényleges ügyintézkést Kisberk Imre végezte a plébánián. 1951-ben rövid időre reaktiválta magát, majd 1955-től nyugállományba vonult.
- Dr. KOCH LÁSZLÓ (1909–1945) Kaposváron született, zsidó származása miatt csak külföldön – Lipcse, Bologna – tudta orvostudományi tanulmányait elvégezni. Ezt követően csak segédorvosként tudott elhelyezkedni (Enying, Lepsény, Moha). Az orvosi kamarába való felvétele után Polgárdiban lett körorvos. 1944-ben munkaszolgálatra hurcolták, az egyik század orvosa lett. Sikertelenül megszökönie, Budapesten, majd Mohán bujkált. 1944-ben tagja lesz az MKP-nak, majd 1945 januárjában a székesfehérvári szervezet megalakításának előkészítésében segédkezett. Kinevezték Fejér vármegye és Székesfehérvár tiszti főorvosának. Miután a németek visszafoglalták a várost, január 31-én a nyilasok a Városház téren nyilvánosan agyonlőtték.
- Dr. KOMÁROMY IMRE (1907–1993) Székesfehérváron született, a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen államtudományi doktorátust szerzett. 1935 és 1940 között Baranya vármegye alkalmazásában állt, majd 1944-ig Ugocsában volt vármegyei aljegyző. 1945 augusztusától Fejér vármegye másodfőjegyzőjévé nevezték ki. Az FKgP tagja volt. 1949-ben néhány hónapig Bicskei járási főjegyző, majd a járás szolgálatában dolgozik tovább. 1951-ben rendelkezési állományba helyezték.

- KOVÁCS BÉLA (1908–1959) a Baranya megyei Patacon született kisparaszti családban. Négy polgári iskolát végzett, a pincér szakmát tanulta ki. Kezdetben a szülei majd a felesége által örökölt birtokon – melyet később maga is gyarapított – gazdálkodott. A kisgazdapártba 1933-ban lépett be, előbb 1936-tól Baranya megyei főtitkár, majd 1939-től már országos főtitkárhelyettes. Nemzetgyűlési képviselő, majd 1945 novemberétől földművelésügyi miniszter volt. Az utóbbiról 1946. február 23-án lemondott, hogy a kisgazdapárt főtitkáráként minden idejét a pártnak szentelhesse. 1947. február 26-án a szovjet hatóságok letartóztatták – annak ellenére, hogy mentelmi jogát nem függesztették fel –, és bírósági tárgyalás nélkül húsz év kényszerszolgálatra ítélték. 1955 őszén hozták vissza az országba, de továbbra is fogva tartották, csak 1956. májusban szabadult. 1956. november 2-án a kisgazdapárt elnökévé választották. Nagy Imre kormányában előbb földművelésügyi miniszter, majd november 2-től államminiszter. November 4-én az USA nagykövetségére ment, de nem kapott menedékjogot, ezt követően több alkalommal tárgyalt Kádár Jánossal. 1958-tól ismét képviselő, de súlyos betegsége miatt feladatait nem tudta ellátni. 1959. június 21-én halt meg.
- KOVÁCS GÉZA (1910–1968) 1933-ban szentelték pappá Székesfehérváron. Polgárdiban és Székesfehérváron káplán, hitoktató, illetve kórházi és szanatóriumi lelkész. 1946 és 1952 között Alsószentiván lelkésze, majd Vérteskozmán illetve Cecén szolgál. 1954 és 1967 között Alapon segédlelkész.
- KOVÁCS ISTVÁN (1900–1980) Csákerényben született módos paraszti családban. 6 elemi-t végzett, majd 12 holdon gazdálkodott. A '30-as években tagja volt a Magyar Egység Pártjának, majd a Magyar Élet Pártjának is. 1938-ban alapította meg a Fejér Megyei Gazdák Nemzeti Szövetségét, ezt követően tagja a vármegye törvényhatósági bizottságának is. 1945 áprilisában belépett a kisgazdapártba, az Ideiglenes Nemzetgyűlés majd a Nemzetgyűlés tagja. 1947-ben ismét mandátumhoz jutott. Az FKgP Országos Intézőbizottságának és a Politikai Bizottságának is a tagja volt. 1949-től rendőri felügyelet alatt állt. 1952-től segédmunkásként dolgozott a Gánti Bauxitbányában. 1956-ban a járási nemzeti bizottság elnökévé választották. 1959-től 1964-ig, nyugdíjazásáig tsz elnök és a Hazafias Népfront Fejér megyei elnökségének a tagja. Mór-on hunyt el.
- KOVÁCS JENŐ (1912–1970) Székesfehérváron 1935-ben szentelték pappá. 1938-tól Pilisvörös-vár-Bányatelep lelkésze, majd 1943-tól 1967-es nyugdíjazásáig Alap község plébánosa.
- KÖNCZÖL IMRE (1918–1990) Fülén született könyvtáros, népművelő. A Nagykőrösi Tanító-képző Intézetben végzett, 1939-ben belépett a Nemzeti Parasztpártba és csatlakozott a falukutató mozgalomhoz, mellette Enyingen tanított. Bekapcsolódott a háború utáni szabadművelődési mozgalomba valamint az NPP Enyingi járási titkárá, majd az Észak-Dunántúli Kerület titkárá lett. 1948. április 15-től a Pápai Szabadművelődési Felügyelőség vezetőjeként dolgozott és belépett az MDP-be. Ez követően a Székesfehérvári Városi Könyvtár, majd a Fejér Megyei Könyvtár, 1963-tól a várpalotai Krúdy Gyula Városi Könyvtár igazgatója volt. Sokszínű közéleti tevékenysége, életműve elválaszthatatlan Fejér és Veszprém megyétől.

- KÖSZEGI FERENC (1921–1981) Pákozdon született, rádióműszerész végzettséget szerzett. 1942-ben bevonult, a keleti fronton hadifogságba került. 1946 és 1956 között Fejér megye több járásában titkár, majd első titkár. 1957 és 1965 között a Munkásőrség Fejér Megyei Parancsnokságán megyei parancsnok-helyettes őrnagyi rangban. 1965-től a 14. számú Autóközlekedési Vállalatnál személyzeti vezető.
- Dr. KUTHY ZOLTÁN (1906–1983) Zentán született, ügyvéd. 1936 és 1944 között Zentán ügyvédkedett. 1944 októberében Szegedre behívják katonának, a hadi események alakulása miatt nem tért vissza a szülővárosába. 1945-ben néhány hónapig Szegeden ügyvéd, majd Székesfehérvárra jön, s megválasztják városi tiszti főügyésznek. Belépett az NPP-be, és a párt városi alelnökévé választották.
- KUN GÁBOR (1915–1975) Szentesen született, fémipari szakiskolát végzett. 1941-től Abán községi írnok. A német megszállás után Aba körzetében az ellenállási mozgalom egyik szervezője. 1945 májusában kinevezik az Adonyi járás főszolgabírójának, amit a vármegyei törvényhatósági bizottság augusztusban főjegyzői címen megerősített. Az NPP tagja volt. 1946 augusztusában leváltják a tisztségről.
- LACZÓ ALAJOS (1893–1955) 1919-ben szentelték fel papnak. Adonyban, Dunapentelén, Kálozon, Válon majd Seregélyesen szolgált. 1941-től volt Sárkeresztúr plébánosa.
- LANGHAMMER JÁNOS (1907–1986) 1931-ben szentelték pappá. Rácalmáson majd Székesfehérváron káplán, hittanár. 1954-től Csabdin adminisztrátor. 1955-ben bebörtönözték, ezt követően Dunaújvárosban és Baracson szolgált. 1962-től Érd-Újfalú lelkipásztora.
- LEHOTAI JÁNOS (1904–1971) Székesfehérváron 1928-ban szentelték fel. 1939-től Pilisszentlászlón, 1941-től Szolgaegyházán, 1944-től Érd-Ófalun, 1946-tól Bakunykútin, 1947-től Göböljáráson, 1948-ban Vérteskozmán volt lelkipásztor.
- LIPTAY KÁROLY (1924–1979) Nyáregyházán született, Székesfehérváron az Ybl Miklós Gimnáziumban érettségizett 1943-ban, majd a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karán három évet elvégzett. Később agrármérnöki képesítést szerzett. 1945-ben belépett az NPP-be, 1947–1948-ban a párt járási titkára volt Székesfehérváron. 1948-tól 1950-ig a megyei földhivatal főelőadója. 1950-ben tagja lett a megyei tanácsnak, s megválasztották a vb elnökhelyettesévé (1950–1953). 1951-ben tagja lett az MDP-nek, de 1953-ban szülei vagyoni helyzete miatt kizárták. Ezután dolgozott a Fejér Megyei Építőipari Vállalatnál (1953–1954), az Élelmezésügyi Minisztérium kirendeltség-vezetője (1957–1963). 1963 és 1977 között a megyei tanács mezőgazdasági és élelmezésügyi osztályának vezetője. 1977-től a Fejér Megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat igazgatója.
- LITS FERENC ISTVÁN (1907–) Székesfehérváron született, három elemi végzett kovács. A székesfehérvári légszeszgyár alkalmazottja volt. 1945-ben belépett az SZDP-be. Tagja volt a 21-es bizottságnak, valamint a városi közigazgatási bizottságnak.
- MAJLÁTH JÁNOS (1908–1963) 1908-ban szentelték pappá. Adonyi káplán, majd csepeli hitoktató. 1935-től Székesfehérváron a Tanítók Házának prefektusa. 1936-tól Pátkán káplán, 1937-től Sárosdon adminisztrátor, plébános.

- MAROSÁN GYÖRGY (1908–1992) Hosszúpályiban született, eredeti foglalkozása péksegéd volt. 1927-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba, amelynek 1939-ben a főtitkárává választották. A háború alatt kétszer is letartóztatták, másodszor a németek internálták. A háború után a párt országos titkára, majd 1945 és 1947 között vezető titkára, az egyesülés előtt főtitkárhelyettese. A pártegyesítés feltétlen hívének bizonyult. 1948–1949-ben az MDP Budapesti Pártbizottságának első titkára volt, 1950 augusztusáig könnyűipari miniszter. 1950-ben első fokon halálra ítélték, amit életfogytiglanra enyhítettek (1956 márciusában szabadult). Az 1956-os forradalom alatt a legkeményvonalasabb kommunista vezetőnek bizonyult, már október 23-án a tűzparancs kiadását követelte. 1957 és 1960 között államminiszter volt. Személyes és politikai ellentétek miatt 1962-ben kizárták az MSZMP Központi Bizottságból.
- MAURER FERENC 1947-től 1957-ig Nadap plébánosa.
- MAYER JÓZSEF (1891–1969) Egerben, 1915-ben szentelték pappá. Ferences rendi tábori lelkész 1920-ig, majd Bakonykútin, Baracson, Sárbogárdon (1933) és 1958-tól Csóron szolgált.
- MAYER LAJOS (1896–1959) Bokodon született, foglalkozása nyomdász volt. 1945-ben belépett az SZDP-be. Májusban ideiglenesen kinevezték a Móri járás főszolgabírójának, amit augusztusban a Fejér Vármegyei Törvényhatósági Bizottság főjegyzői címen megerősített. Az 1947-es választásokon az SZDP képviselőjelöltje. A pártegyesítés után az MDP móri szervezetének első elnöke, majd kinevezték az Adonyi járás főjegyzőjének (1948–1949). Betegségére hivatkozva felmentését kérte és visszatért a székesfehérvári nyomdába dolgozni.
- MERÉSZ FERENC GÁSPÁR (1905–1986) 1942-ben Zircen szentelték pappá. Ciszterci tanár Székesfehérváron 1945-től. 1948-tól Székesfehérvár-Százszéki lelkésze.
- MIKÓ ISTVÁN (1893–1963) Székesfehérváron született, kőművesmester. Végigharcolta az első világháborút, tizedesként szerelt le. 1920-ban belépett az MSZDP-be. 1945–1948 között székesfehérvári városi SZDP titkár. Székesfehérvár alpolgármestere 1945 és 1948 között. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés (1945. júniustól) és a Fejér Megyei Nemzeti Bizottság (1945) tagja. A két párt egyesülésekor az SZDP-ből kizárták, 1952-ben koncepció perben hét év börtönbüntetésre ítélték, amiből három és felet le is töltött. 1955-ben kegyelemmel szabadult. 1956 októberében tagja volt a Fejér Megyei Nemzeti Bizottságnak, annak intézőbizottságába is beválasztották. A szabadságharc leverése után elkerülte a felelősségre vonást.
- MINDSZENTY (PEHM) JÓZSEF (1892–1975) Csehimindszenten született, 1915-ben szentelték pappá, 1919-től Zalaegerszegen plébános, 1944-ben veszprémi püspök, 1945. augusztus 16-án a pápa esztergomi érsekké, egyben Magyarország hercegprímásává nevezte ki. Szembeszállt az egyház közéleti szerepvállalásának korlátozásával, majd teljes felszámolására irányuló kommunista törekvésekkel. 1948. december 26-án az Államvédelmi Hatóság letartóztatta. Koncepció per során életfogytiglani fegyházra ítélték. 1956. október 30-án szabadult. 1956. november 3-i rádióbeszédében a jogállamiság, a többpártrendszer mellett foglalt állást. November 4-én a szovjet intervenció megindulásakor az USA budapesti nagykövetségére menekült. 1970-ben hagyta el az országot, rövid vatikáni tartózkodás után Bécsben telepedett le. 1975-ben

hunyt el, Mariazellben temették el. Hamvait 1991. május 4-én az esztergomi bazilika kriptájában helyezték végső nyugalomra. 1994-ben megindították boldoggá avatását.

MÓDER JÓZSEF (1897–1966) Székesfehérváron született, apja mesterségét követve kőművesnek tanult. Harcolt az első világháborúban és a Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadseregben is. 1945 decemberétől a Fejér megyei MKP vezetőségi tagja. Az Ideiglenes Nemzeti Bizottság titkára, majd a Székesfehérvári járás főjegyzője, 1950-től 1954-ig a járási tanács elnöke.

MOHAI JÓZSEF (1886–1972) Nagykállóban született, lakatos. Harcolt az első világháborúban, 1914-ben az orosz fronton fogságba esett. Hazatérése után részt vett a Tanácsköztársaságban mint vöröskatona, a bukás után internálták. 1921-től 1948-as nyugdíjazásáig Székesfehérváron a MÁV alkalmazásában állt. 1912-ben lépett be az SZDP-be, majd 1945-ben az MKP-ba. A MÁV-nál szak szervezeti elnöknek, üzemi párttitkárnak választották, emellett tagja lett a városi törvényhatósági bizottságnak.

MÓRÁSZ PÁL (1907–1982) Budapesten született, 1931-ben szentelték fel Székesfehérváron. 1936-tól Baracson, 1944-től Lovasberényben szolgált. 1951-től a Katolikus Papi Békemozgalom Fejér Megyei Bizottságának elnöke. 1953-tól püspöki irodaigazgató lett. 1952-től címzetes, 1955-től tényleges kanonok. 1979-től nagyprépost.

Dr. MÜNNICH FERENC (1886–1967) Seregélyesen (Fejér megye) született értelmiségi családban. Jogi doktorátust szerzett. Harcolt az első világháborúban, orosz hadifogságba esett, ahol belépett a kommunista pártba. Részt vett a polgárháborúban is. Hazatérte után a kommunista párt hazai megalakítói között találjuk. Részt vett a Tanácsköztársaságban, majd Bécsbe emigrált. 1922–1936 között a Szovjetunióban élt, majd harcolt a spanyol polgárháborúban. 1942 novemberétől a moszkvai Állami Rádió Magyar Osztályának a főszerkesztője volt. A háborút követően Budapest rendőrfőkapitánya, majd diplomáciai szolgálatot teljesített (Helsinki, Szófia, Moszkva, Belgrád). 1956. október 24-én az MDP Központi Vezetőségének tagja lett, október 27-től a Nagy Imre-kormány belügyminisztere. November 1-jén Kádár Jánossal együtt átállt a szovjetekhez, 1956. november 7-től a fegyveres erők és közbiztonsági ügyek minisztere. 1957–58-ban a Minisztertanács első elnökhelyettese, 1958–1961 között a Minisztertanács elnöke, majd 1961–1965 között államminiszter.

NAGY FERENC (1893–1975) Székesfehérváron született, kőműves, 1926-tól önálló kisiparosként dolgozott. 1917-ben belépett az SZDP-be, a párt képviselőjeként 1934-ben tagja lesz Székesfehérvár Város Törvényhatósági Bizottságának (1950-ig). 1945 és 1948 között az SZDP városi szervezetének alelnöke, tagja a városi nemzeti bizottságnak és a KIOSZ székesfehérvári szervezetének első elnöke. 1948 júniusától az MDP tagja, majd novembertől a köztársasági elnökké választott Szakasits Árpád helyére behívták országgyűlési képviselőnek. 1949-től a Magasépítő NV művezetője, párttitkára, pártelnöke volt.

NAGY FERENC (1903–1979) miniszterelnök, a Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt elnöke. A Baranya megyei Bissén született. Hat elemi végzettségű, szülei birtokán gazdálkodott. Autodidaktaként képezte magát, cikkeket írt a helyi la-

pokba, 1930. októberben a Független Kisgazdapárt egyik megalapítója, egészen 1945 augusztusáig a párt főtitkára. 1945. áprilistól parlamenti képviselő, május 11-től újjáépítési miniszter, az Országos Földbirtokrendező Tanács alelnöke, az Országos Gazdasági Tanács és a Legfelső Honvédelmi Tanács tagja. 1945. november 29-től a Nemzetgyűlés elnöke, egyben a Nemzeti Főtanács tagja. 1946. február 4-étől 1947. június 1-jéig miniszterelnök. Rákosi Mátyás, kihasználva svájci szabadságát, őt is megvádolta a „köztársaság ellenes összeesküvésben” való bűnrészességgel és zsarolással kikényszerítették a lemondó nyilatkozatát. Már nem térhetett vissza Magyarországra. Az FKgP 1947. június 3-án kizárta a pártból; október 7-én megfosztották állampolgárságától. Az Egyesült Államokban telepedett le és ott is halt meg.

NAGY MIKLÓS (1920–1968) szombathelyi születésű kőművessegéd. 1945-ben belépett az SZDP-be, 1946-ban az MKP tagja lett. A szombathelyi Járműjavító Vállalatnál helyezkedett el, ahol 1947-ben SZIT titkár lett. 1948-ban Székesfehérvárra helyezték, ahol kezdetben a SZIT, majd a MINSZ, végül a DISZ megyei titkára volt. 1951 és 1957 között hivatásos katona, majd leszerelése után a KISZ Fejér megyei titkára lett (1960-ig). 1961 és 1966 között az MSZMP megyei bizottságának főelőadója. 1967-től haláláig a BM BV Országos Parancsnokságának alkalmazásában állt.

NEICHEL LÁSZLÓ (1909–?) budapesti születésű asztalos. Az SZDP tagja volt, az adonyi párt-szervezetben tevékenykedett. A pártegyesítés után a megyei bizottság termelési felelőse lett. 1950. június 15-étől Fejér megye első tanácselnökének nevezték ki. 1952. január 30-án a pártközpont határozata értelmében funkciójából leváltották.

NEMES ERNŐ (1921–1999) Székesfehérváron született borbély. 1942-ben a Közép-Dunántúli Labdarúgó Szövetség felkérte ifjúsági szövetségi kapitánynak. 1945-ben belépett az SZDP-be. 1950-ben tagja lett a megyei tanácsnak, majd 1951-től az OTSB megyei elnöke lett. 1952-ben egy motorbalesetben megsérül, ezért felmentik a tisztség alól. Gyógyulása után 1953-tól az Építők SC függetlenített elnökévé nevezték ki. 1960-tól 1977-es nyugdíjazásáig a Szakszervezetek Fejér Megyei Tanácsánál dolgozott különböző vezető beosztásokban.

NEMES JENŐ (1899–1981) Gyömrőn született kőművessegéd. Harcolt az első világháborúban, az olasz fronton fogságba esett. Tagja volt az SZDP-nek, majd 1945-ben belépett az MKP-ba. Megbízást kapott a Magyar Építőmunkások Országos Szövetsége székesfehérvári csoportjának újjászervezésére, amelynek 1948-ig az elnöke volt. 1948-ban kinevezték a Megyei Munkaközvetítő Hivatal vezetőjének, majd a tanácsok megalakulása után a Fejér Megyei Tanács Munkaerőgazdálkodási Hivatalát vezette. Tagja volt a megyei tanácsnak és a megyei pb-nek (1975-ig). Nyugdíjazása után (1961) 10 évig a megyei pb fegyelmi bizottságának elnöke volt.

NÉMETH ISTVÁN (1907–1956) komáromi születésű, nyomdász. 1932-ben lépett be a Szociáldemokrata Pártba, 1945-től az MKP tagja. 1945 után előbb Budapesten, majd 1946 januárjától Fejér megyében a megyei pártválasztmány titkára. A nemzeti bizottságnak is tagja, majd 1947-től titkára. Az MKP és SZDP egyesülés után az MDP megyei titkára. Németh István 1947 januárjában, központi utasításra, hathónapos pártiskolára ment tanulni. Ez idő alatt Tóth

Lajos helyettesítette őt a megyei bizottság élén. Németh 1947 júliusában tért vissza és vette át ismét a megyei bizottság vezetését. Németh Istvánt a szervező bizottság 1949 júliusában szigorú megrovásban részesítette, mert a tagjelölt felvétellel kapcsolatosan ellenőrizetlen, hamis jelentéseket jutatott el a központi vezetőségnek. 1949 októberében felmentik és helyette a továbbiakban Sebes Imre látta el a titkári teendőket. Visszaemlékezések szerint Németh István Fejér megyei elhelyezése után a Földművelésügyi Minisztériumban kapott beosztást.

NÉMETH JÁNOS (1884–1975) 1910-ben szentelték. 1920-tól Sukoró adminisztrátora, 1927-től Sárosd, 1938 és 1957 között Pátka plébánosa.

NÉMETH KÁROLY (1909–1977) 1932-ben Székesfehérváron szentelték fel. 1940-től 1949-ig Soponya-Nagyláng adminisztrátora. 1951-től Hantos plébánosa.

Dr. NÉMETH LÁSZLÓ (1917–) 1940-ben szentelték Székesfehérváron, a teológia doktora. Shvoy püspök közeli munkatársa. Püspöki káplán, majd titkár (1945–49), helyettes püspöki irodaigazgató 1951-ig. Elvonulása után Ráckeresztúr, majd Budakeszi plébánosa.

OLT KÁROLY (1904–1985) Zágrábi születésű politikus. 1920-ban települt át Magyarországra. 1930-tól a KMP tagja. Az illegális munka során több alkalommal letartóztatták. 1945 és 1946 között a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének (MABI) elnöke és a Magánalkalmazottak Szakszervezetének alelnöke. 1946–1947-ben az MKP országos káderosztályának vezetője. 1947. szeptembertől 1949. június 1-jéig népjóléti miniszter, 1949-ben az Országgyűlés elnöke. 1949–1950-ben az Elnöki Tanács titkára. 1950. februártól 1956. október 24-ig pénzügyminiszter. 1959-től nyugalomba vonulásáig (1961) az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke.

ORBÁN GYÖRGY (1905–1994) 1935-ben Székesfehérváron szentelték. Adony és Pesthidegkút után Ercsi plébánosa 1947-től, 1954-től Csókakőn szolgált, majd 1968-tól Nagykovácsi plébánosa.

ORMAI GUSZTÁV (1914–1994) 1939-ben Székesfehérváron szentelték pappá. 1944-től Baracson, 1951-től Máriaremetén lelképásztor. 1955-től Albertfalva plébánosa.

ORTUTAY GYULA (1910–1978) szabadkai születésű néprajztudós. 1943-ban belépett az FKGP-be, a párt baloldali szárnyához tartozott. 1945-ben bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, az 1953–1958-as időszakot leszámítva haláláig országgyűlési képviselő volt. 1945 és 1947 között a Magyar Központi Híradó elnöke, majd 1947 és 1950 között vallás- és közoktatásügyi miniszter. 1958-tól haláláig az Elnöki Tanács tagja volt. Az 1945 utáni néprajztudomány egyik legjelentősebb tagjának számított. 1946–1956 és 1958–1978 között betöltötte a Magyar Néprajzi Társaság elnöki tisztségét, valamint az MTA tagja volt.

OSZTROVSZKY GYÖRGY (1914–1988) Kolozsváron született, szülővárosában kezdte meg egyetemi tanulmányait, de eltanácsolták, mert Aradon a Magyar Dolgozók Szövetsége szervezése miatt letartóztatták. Végül a bukaresti műegyetemen szerzett vegyészmérnöki diplomát. 1940-től a tatabányai alumíniumkohó üzem-mérnöke, közben ösztöndíjas a berlini egyetemen. 1932-től tagja volt a román kommunista pártnak, 1944-ben csatlakozott az illegalitásban lévő kommunisták tatabányai szervezetéhez. Tatabánya képviseletében 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, a novemberi válas-

tásokon a Fejér-Komárom-Esztergom vármegyei listán mandátumhoz jutott. Az 1947-es választások után ismét tagja lett az Országgyűlésnek, azonban 1948. április 28-án lemondott képviselői helyéről. 1945 és 1948 között mérnök, részlegvezető, majd miniszteri biztos a tatabányai szénbányáknál. 1948–1949-ben a bánya vezérigazgatója, ezután a Nehézipari Minisztérium csoportfőnöke. 1950-től 1953-ig az Országos Tervhivatal alelnöke, 1953 és 1955 között az MTA főtitkára. 1955 és 1960 között Moszkvában hazánk helyettes KGST-képviselője (1967–1970: a KGST-titkárság egyik titkárhelyettese), majd hazatérte után ismét a tervhivatal alelnöke (1964-ig). 1964-től 1967-ig az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökhelyettese, később az Országos Atomenergiái Bizottság elnöke (1980-ig).

PADÁNYI BÍRÓ MÁRTON (1696–1762) veszprémi püspök. Széles körű irodalmi munkásságot fejtett ki; huszonkilenc munkáját ismerjük. Mindszenty 1934-ben megjelent munkájában dolgozta fel életét és munkásságát.

PAJOR HORVÁTH FERENC (1913–1959) 1936-ban szentelték pappá, 1941 és 1954 között Perkáta plébánosa, 1954–56 között „szolgálaton kívül”, majd 1958-ig ismét Perkátán szolgál. 1958-ban a rendőrség kitiltotta a községből, ekkortól haláláig Nagyhörcsök lelkésze.

PAJTÉNYI LÁSZLÓ 1942-től Mezőszilason plébános 1950-ig, a székesfehérvári Szent Imre templom templomigazgatója 1950 és 1953 között, majd Győrben, illetve 1957 és 1963 között Tatán szolgált.

PALÁSTHY SÁNDOR (1905–1974) Erzsébetfalván született, tanítói családban. A négy polgári elvégzése után a lakatos szakmát tanulta ki. Adminisztratív tisztviselőként dolgozott a Honvédelmi Minisztériumban. 1945-ben lépett be a Nemzeti Parasztpártba. Szolnok megyében volt községi, majd járási, végül helyettes megyei titkár. 1946 augusztusától az NPP Fejér megyei titkára. A megyében tagja volt a megyei és a városi nemzeti bizottságnak, a törvényhatósági bizottságnak, a megyei földbirtokrendező tanácsnak. Áttelepítési kormánybiztosként is működött. 1950-től a Fejér Megyei Tanács Művelődési Osztályán dolgozik, ekkortól MDP tag. A Pedagógiai Főiskolán 1957-ben szerez diplomát (magyar nyelv és irodalom tanár). 1958-tól a Petőfi Sándor Általános Iskola tanára, igazgatóhelyettese.

PALLAY JÓZSEF (1903–1967) Szabadbattyáni születésű képzőművész, aki 1921 és 1925 között a Magyar Képzőművészeti Főiskola hallgatója volt. 1935-től rajztanárként Székesfehérváron oktatott. Az 1950-ig működő képzőművészeti szabadiskola tagja volt Áron Nagy Lajossal és Bordás Ferencsel együtt. 1967. december 30-án Székesfehérváron hunyt el.

PÁLOS ANTAL (1915–?) 1938-ban Székesfehérváron szentelték fel. 1947-től adminisztrátor Pusztavámon, majd 1949-től plébános.

PAPP KÁLMÁN (1886–1958) 1909-ben szentelték. 1914-től Csákberény adminisztrátora, majd plébánosa. 1951-től Mór plébánosa.

PAPP KELEMEN 1947 és 1950 között Nagyvenyim lelkésze.

Dr. PARÓCZAY SÁNDOR (1900–1978) 1925-ben szentelték Székesfehérváron. A teológia doktora. 1931-től Pusztaszabolcson káplán, majd plébános. 1954-től Pesthidegkút-Széphalom plébánosa.

- PATAKI IMRE (1910–1992) Székesfehérváron született Paraszt Imre néven. Nevét 1913-ban változtatta Patakira. 1928 és 1949 között a MÁV alkalmazásában állt. 1945-ben belépett az MKP-ba. 1949-ben kinevezték a Fejér Vármegyei Pénzügyigazgatóság igazgatójának. Tagja lett a megyei tanácsnak, megválasztották a pénzügyi osztály vezetőjének. 1951 és 1954 között a megyei tanács vb titkára volt. 1954-ben néhány hónapig a Fejér Megyei Húsipari Vállalat igazgatója volt. 1954 és 1966 között a megyei tanács munkaerőgazdálkodási osztályát vezette. 1966-tól 1971-es nyugdíjazásáig a Fejér Megyei Kéményseprő és Cserépkályhakészítő Vállalat igazgatója volt.
- PÁVA JENŐ (1899–1977) Buzsákon született gépészmérnök. Dolgozott a Weisz Manfréd gyár-nál, mint üzemvezető mérnök, majd a székesfehérvári közművekhez került, amelynek később az igazgatója lett. 1948. december 4-én a főispán állásából felfüggesztette.
- PÁVITS JÓZSEF (1902–1985) a Baranya vármegyéhez tartozó Darócihalmapusztán született, földműves családban. Fém munkás mesterséget tanult. A Tanácsköztársaság alatt vöröskatona volt, ezért a bukás után külföldre menekült, s csak 1936-ban tért haza. 1944-ben Székesfehérváron belépett az MKP-ba. 1945 áprili-sában megválasztották a Fejér Vármegyei Központi és Székesfehérvári Járási Igazolóbizottság elnökévé. Júniusban beválasztották az Ideiglenes Nemzet-gyűlésbe, novemberben Székesfehérvár polgármester-helyettese lett. 1946 februárjában tagja lett az MKP Fejér vármegyei vezetőségének és a Székesfe-hérvári Nemzeti Bizottságnak. 1947 novemberében máig tisztázatlan okok miatt kizárták az MKP-ból, 1948-ban lemondott a polgármester-helyettesi tisztéről is. Többé nem volt tagja politikai pártoknak.
- Dr. PELSŐCZY FERENC (1916–?) 1941-ben szentelték Székesfehérváron. A teológia doktora. Budafoki és csepeli káplánkodás és hitoktatói tevékenység után 1949-től Apátszálláson lelkész, majd 1951-től adminisztrátor Előszálláson. 1957-től Törökbálinton szolgál.
- PELTZ JENŐ (1879–1955) Székesfehérváron született, nyomdász. Már tanuló korában bekapcsolo-dott az MSZDP székesfehérvári munkájába. 1945. január 6-án jelent meg a Fehérvári Hírek, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front lapja (valójában a kommunista párt sajtóorgánuma), amelynek kiadásában nagy szerepet ját-szott. A lap újraindulása után (1945. március 29.) főszerkesztő, majd felelős kiadó, illetve a Fejér megyei MKP vezetőségi tagja.
- Dr. PFEIFER ISTVÁN (1917–1994) Budapesten született, államtudományi doktorátust szerzett. Az alispáni hivatalban szolgabíróként tevékenykedett, majd 1945 és 1948 között főispáni titkár.
- PINKE JÓZSEF (1916–?) 1940-ben Székesfehérváron szentelték. Káplán évek után 1945-től lel-kész Szigetszentmiklóson, 1948-tól Tordason, majd adminisztrátor Gyúron, Sárszentmihályon.
- PINTÉR JÓZSEF (1901–1948) kőműves, Fejér megye nyilas főispánja. Kolozsváron született, fiatalkoráról, iskoláiról igen keveset tudunk, politikai szerepvállalása előtt építőmesterként dolgozott. 1916 és 1919 között tanonc, majd munkakönyvet kap 1917. november 4-én. 1928 októberében iparendélyt nyert kőmű-vesmesteri ipar gyakorlására, melyet 1930-ban beszüntetett. 1934-ben ismét iparigazolványt kapott és folyamatosan gyakorolta szakmáját 1942-ig, mint a

Székesfehérvár és Vidéke Ipartestület tagja. Ebben az időben a Felsőkirálysor 52. szám alatt lakott. 1925-ben vette feleségül Bényi Margitot. Már az 1930-as évektől szimpatizált a nyilaskeresztes mozgalommal, majd a személyi elmentéseknek köszönhetően (a mozgalom korábbi meghatározó személyei, Ács Ferenc és Platthy Béla fokozatosan kiszorultak a vezetésből) egyre jelentősebb befolyásra tett szert. 1942-től már a Nyilaskeresztes Párt megyei vezetője. 1944. október 20-a után (a pontos dátum nem ismert) Szálasi Ferenc kormánya főispánná nevezte ki, majd 1945 januárjában kormánybiztosi megbízást is kapott. Főispánsága alatt a nyilas kormány minden rendelkezését végrehajtotta és nagy szerepe volt a törvénytelen letartóztatásokban és internálásokban. Hatósági területén felkoncolási joggal rendelkezett. A Nemzeti Számonkérő Különítmény által elkövetett kivégzések az ő tudta nélkül nem történhettek meg. Személyesen adott utasítást zsidó munkaszolgálatosok megkínzására és meggyilkolására, szerepe volt az 1945 februárjában Várpalotán elkövetett tömeggyilkosságban (székesfehérvári és Veszprém megyei cigányok kivégzése). Shvoy Lajos megyéspüspököt letartóztatta, majd internáltatta, a város lakosait erődítési munkákra rendelte ki, majd a front közeledtével felszólította őket, hogy hagyják el a várost. A főispán az előrenyomuló Vörös Hadsereg elől előbb Várpalotára, majd Veszprémbe tette át székhelyét, végül nyugatra távozott. A nyomozó hatóságok 1946 nyarán egy Zúrnendorff melletti tanyán fogták el, és innen szállították haza Magyarországra. A Székesfehérvári Népbíróság 1946. október 29-én háborús és népellenes bűntettben bűnösnek találta és kötél általi halálra ítélte. Ezt követően a népbíróság zárt kegyelmi tárgyaláson a vádlottat 4:3 arányban kegyelemre méltónak találta. Másodfokon a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. július 21-én a halálbüntetést helybenhagyta és a hat nappal később tartott kegyelmi tárgyaláson nem találták kegyelemre méltónak a főispánt. Pintér Józsefet 1948. szeptember 18-án kivégezték.

PINTÉR JÓZSEF ISTVÁN (1925–2000) Székesfehérváron született, kereskedelmi iskolában érettségizett 1944-ben. 1946 és 1950 között az FKgP megyei titkára volt. Az 1949-es választásokon országgyűlési képviselőnek választották, de mandátumáról lemondott. Később vállalatoknál főkönyvelőként dolgozott, az Albakertől ment nyugdíjba. A rendszerváltáskor megválasztották a kiskgazdák megyei főtitkárává, az 1990-es választásokon ismét mandátumhoz jutott. Később tagja lett az FKgP-ből kilépő 36 képviselő által létrehozott Egyesült Kiskgazdapártnak, de az 1994-es választásokon már nem sikerült mandátumot szereznie.

Dr. PIROS ISTVÁN (1925–2005) Székesfehérváron született, 1941-ben egy katonai középiskola műszaki tagozatára nyer felvételt. 1944-ben végez zászlósként, a frontszolgálat elől megszökik, bujkál. 1944 decemberében Újvári Urfy Sándor és Móder József társaságában Székesfehérváron, a szovjet parancsnokságon kellett jelentkeznie. Rusz György tolmácsolásával Gojko őrnagy parancsnok-helyettes felderítő feladatokkal bízta meg. Az eredeti egységéhez bevonult, és a háború végéig informálta az oroszokat. 1945. októberben az MKP és a szovjet parancsnokság megbízta, hogy lépjen be az SZDP-be. A Székesfehérvári járás titkára lett, részt vett a Baloldali Blokk megalakításában, a B-lista

bizottságban dolgozott. 1946 nyarán átlépett az MKP-ba. 1948-ban Rudas Istvántól átvette a városi titkári funkciót. 1948 és 1952 között katonatiszt, 1952-ben kizárják a pártból, ekkor leszerelt. 1953 és 1963 között különböző műszaki vállalatoknál töltött be vezető beosztást, eközben a Műszaki Egyetemen szerez diplomát és doktorál is. 1963-tól az Építésügyi Minisztériumban dolgozik, 1966-tól a Beton- és Vasbetonipari Művek igazgatója. 1971-től az ÉMEXPORT vezérigazgatója, 1979-ben a vállalat gazdálkodási hiányosságai miatt kizárják az MSZMP-ből.

PIROS LÁSZLÓ (1917–2006) Újkígyóson született, hat elemi végzett hentes- és mészáros szakmunkás. 1943-ban szovjet hadifogságba esett, ahonnan partizániskolába került. A kiképzés után a Szovjetunió és Lengyelország területén vett részt bevetésekben, majd hazatért. 1945. június 24-én a szakszervezetek képviselőjeként került be az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az egyesülési kongresszustól az MDP KV tagja, illetve póttagja. 1950-től az MDP PB póttagja. 1950-ben, vezérőrnagyi rangban az Államvédelmi Hatóság Határőrségének parancsnoka lett. 1953. június 27–28-án tagja lett a Nagy Imre-kormánynak: 1953. július 4-étől a belügyminiszter első helyetteseként, majd 1954. július 6-án belügyminiszterként. 1956. október 23-án tagja az MDP KV által a fegyveres felkelés leverésére megalakított Katonai Bizottságnak. Október 28-án Gerővel és Hegedüs Andrással együtt a Szovjetunióba távozott. November 3-án tért vissza az országba. November 10-én Kádár János felszólítására elhagyta az országot, és a Szovjetunióba utazott. 1956. november 16-án kizárták az MSZMP-ből. Az 1957 májusában összeült országgyűlés megfosztotta képviselői mandátumától. 1958 augusztusában tért haza, és a Szegedi Szalámigyár főmérnöke lett. 1969-ben ugyanott igazgatónak nevezték ki. 1977-ben vonult nyugdíjba.

PISZARENKO, ADAM MIHAJLOVICS gárdaezredes, Fejér megye és Székesfehérvár orosz katonai parancsnoka 1948 januárjáig. 1948. április 4-én a város díszpolgárává választották.

PÓSA LAJOS (1850–1914) a Bolond Miska, az Ellenőr, 1875-től a Nemzeti Hírlap, 1881-től a Szegedi Napló munkatársa. Benedek Elekkel együtt megindította az első irodalmi értékű gyermeklapot *Én Újságom* címmel és annak szerkesztője volt. Számos verskötete és több mint 50 kötetnyi gyermekverse jelent meg. Több száz versét megzenésítették.

Dr. POTYONDI IMRE (1885–1978) 1908-ban szentelték fel. A teológia doktora, 1911-től szemináriumi tanár, püspöki titkár, 1920-tól irodaigazgató. 1930-ban kanonoki címet nyert. A Központi Szeminárium rektora 1957 és 1968 között. Shvoy Lajos halála után káptalani helynökként kormányozta az egyházmegyét.

PREINER ISTVÁN (1886–1960) 1910-ben szentelték fel. 1916-tól Vérteskozma, 1921-től Csór lelkipásztora. 1933-tól Dunapentele (Sztálinváros, Dunaújváros) plébánosa.

PROHÁSZKA OTTOKÁR (1858–1927) Nyitrán született, apja pénzügyi tisztviselő, anyja a nyitrai pékmester lánya volt. Rózsahegyen, Losoncon, majd Nyitrán a piaristáknál, Kalocsán a jezsuitáknál tanult, 1875-ben kispapként Esztergomban érettségizett. Rómában tanult és ott is szentelték pappá. 1882-ben tért haza filozófiai és teológiai doktorátussal. Az esztergomi szemináriumban dolgo-

zott huszonkét évig. 1904-ben a budapesti egyetem hittudományi karának dogmatika professzora lett. Ferenc József 1905. október 17-én nevezte ki székesfehérvári püspöknek. December 11-én erősítette meg a döntést X. Piusz pápa, aki karácsonykor Rómában püspökké szentelte. Prohászka székét 1906. január 21-én foglalta el. 1920-ban nemzetgyűlési képviselői feladatot vállalt, de hamarosan visszavonult. 1927. április 2-án elhunyt. 1938 óta az emlékére emelt székesfehérvári templomban nyugszik.

PROMBER FERENC (1893–1984) Székesfehérváron született kőműves. Harcolt az első világháborúban a szerb és az olasz fronton, 1918-ban hadifogságba esett. 1920-ban belépett az SZDP-be, valamint tagja volt az építőmunkások szakszervezetének. 1944 decemberében alapító tagja az MKP székesfehérvári szervezetének, a háború után rövid ideig párttitkár is volt, ezután szakszervezeti vonalon tevékenykedett. 1948-ban kinevezték Fejér megyei építésügyi főigazgatónak, 1949-ben a Dunántúli Magasépítési Ipari Központ vezérigazgatója lett. A tanácsrendszer bevezetése után megválasztották Székesfehérvár első tanácselnökének (1950–1954), majd a Tatarozó Vállalat igazgatójaként ment nyugdíjba 1955-ben. Neve a dokumentumokban Promper alakban is előfordul.

RADNAI [JÁNOS] TIBOR (1910–?) 1926-tól kapucinus szerzetes, 1944-től móri rendházfőnök.

Dr. RADNÓTI ISTVÁN (1917–?) Nagykanizsán született, jogi és államtudományi doktorátust szerzett 1943-ban a kolozsvári egyetemen. 1946-tól járási jegyző a Székesfehérvári, majd az Adonyi járásban. 1948-ban visszahelyezték Székesfehérvárra. 1946-ban belépett az MKP-ba. 1951-től a megyei tanács igazgatási osztályának alkalmazásában állt. 1955-ben kinevezték a Fejér Megyei Döntőbizottság vezetőjének. 1966 és 1970 között a megyei tanács szervezési osztályának csoportvezetője, 1970-től a Fejér Megyei Földhivatal főelőadója.

RAJK LÁSZLÓ (1909–1949) kommunista politikus, 1945 előtt az illegális kommunista párt tagja. Részt vett a spanyol polgárháborúban, ahol súlyosan megsebesült. 1941 augusztusában letartóztatták és internálták, 1944 szeptemberében szabadult, majd a nyilasok ismét őrizetbe vették. 1946. március és 1948. augusztus között belügyminiszter, majd 1949 júniusáig külügyminiszter. 1949-ben koncepció per keretében halálra ítélték és kivégezték. 1955-ben rehabilitálták, 1956. október 6-án újratemették.

REVELAND JÁNOS (1909–1987) Székesfehérváron született, a cipész szakmát sajátította el. 1933-tól tagja a Szociáldemokrata Pártnak, 1941-től vezetőségi tag Székesfehérváron. 1945 után a nemzeti bizottságnak és a törvényhatósági bizottságnak is tagja.

RÓTFALUSI TIBOR (1925–?) 1947-ben szentelték Székesfehérváron. 1947-től káplán Dunapentelén, 1950-től Székesfehérvár-Felsővárosban, 1952-től Máriaremetén. 1952-től Csepelen szolgál, 1970-től Székesfehérváron plébános.

Dr. RUSZ GYÖRGY (1918–1983) Temesváron született. A nyilasok édesanyjával együtt internálták. 1945 januárjában belépett az MKP-ba. Székesfehérváron aljegyző és városi tanácsnok volt. Beválasztották a vármegyei nemzeti bizottságba, amelynek a titkára lett. A pártban előbb az ifjúsági ügyek felelőse, majd közigazgatási felelős lett. 1946 júniusában a Székesfehérvári Városi Nemzeti Bizottság

elnökévé választották. 1949–1950-ben városi főjegyző volt. 1950 szeptemberében rendelkezési állományba helyezték.

SACHSEN-ZEITZI KERESZTÉLY ÁGOST (1666–1725) szász herceg, bíboros, esztergomi érsek, 1696-ban I. Lipót nevezte ki győri püspökké, 1707-től lett esztergomi érsek. III. Károly 1714-ben őt és a mindenkori érsekeket a német-római birodalmi hercegi rangra emelte, azóta viselték az esztergomi érsek a hercegprímási címet. Utolsó éveit a máriavölgyi pálos rendházban töltötte elvonultságban. 1725-ben a pozsonyi Szent Márton templomban helyezték örök nyugalomra.

SCHMIDL ISTVÁN (1899–?) Székesfehérváron született, tűzoltó alezredes, a városi tűzoltóság vezetője, valamint a Szociáldemokrata Párt tagja volt

SCITOVSZKY JÁNOS (1785–1866) volt az esztergomi érsek. 1809-ben szentelték pappá, 1808-ban filozófiai doktorátust, 1813-ban teológiai doktorátust szerzett. 1827-től rozsnyói, 1838-tól pécsi püspök. 1849. július 21-én nevezték ki esztergomi érsekké, az érseki széket 1850. január 6-án foglalta el. Az aradi tizenhárom tábornok életének megmentése érdekében négy alkalommal kereste fel Ferenc Józsefet, de a császár nem teljesítette a kérését. 1853-tól bíboros. 1856. augusztus 31-ére kitűzte az esztergomi bazilika szentelésének dátumát. Országos ünnepséget rendeztek, melyen Ferenc József is részt vett. Az érsek barátja Liszt Ferenc komponálta és vezényelte a szentelési misét. 1857. szeptember 8-án hatalmas tömegeket megmozgató máriacelli zárandoklatot szervezett. A megmozdulás tüntetés volt a bécsi elnyomás ellen. 1866. október 23-án temették el a prímási bazilikában.

SEBES IMRE (1910–1964) Szeghalmon született, nyolc gyermekes családban az ötödik fiúként. A hat fiútestvérből mindegyik a kommunista mozgalomban tevékenykedtek. Imre harisnyagyári munkásként 1930-as évek elején lépett be a kommunista pártba. 1932-től 1934-ig sorkatonai szolgálatot teljesített. 1937-ben Franciaországon keresztül Spanyolországba ment, ahol 1938. februártól Sándor bátyjával együtt az első század párttitkáraként részt vett a polgárháborúban. A háború után Franciaországban internálták, ahol két évet töltött, majd megszökött és Grenoble-ban bekapcsolódott az illegális mozgalomba. Itt ismerte meg és vette feleségül Schillinger Ilonát (Sebes Imréné). 1945. februárban Sándorral együtt tértek haza. Imre a párt Központi Vezetőségében kapott munkát 1947-ig, amikor az Észak-Pest megyei pártbizottság élére került. 1949. október 5-én a Titkárság a Káder Osztály előterjesztése alapján a Fejér megyei bizottság élére Németh István helyett Sebes Imrét nevezte ki. Sebes az október 31-ei pártbizottsági ülésen mutatkozott be és vette át a vezetésket. 1950 augusztusában egyéves pártfőiskolára került és helyette Csuha Ferenc lett a megyei titkár 1951 augusztusáig. 1956. október 26-án titkári posztjáról lemondott és 29-én Budapestre ment (a forradalom alatt elterjedt, hogy nagy összegű készpénzzel az osztrák határon fogták el, ám ez nem igaz). 1957-től a Belügyminisztériumban előbb személyzeti főosztályvezetőként, majd a BM Anyagi Terület párttitkáraként dolgozott. 1964. január 25-én halt meg.

SHVOY KÁLMÁN (1881-1971) Budapesten született, a Ludovika Akadémia elvégzését követően az 1. honvéd gyalogezredben szolgált. 1909-ben Szegedre került, ahol a kö-

vetkező évben feleségül vette Wagner Margitot, a város egyik ismert kereskedőcsaládjának lányát. Végigharcolta az első világháborút. 1920 januárjában alezredes, május 1-től ezredes. 1924-ben a Magyar Labdarúgó Szövetség elnökévé választották. 1925-ben megszerezte az államtudományok doktora címet. 1927-től tábornok, 1929-ben vitézzé avatták. 1934-ben nyugállományba került, ezt követően politikusi pályára lépett. 1935-től 1939-ig a Nemzeti Egység Pártja országgyűlési képviselője volt. A második világháború végén a nyilas hatóságok internálták. 1945-ben visszatért Szegedre, s bár igazolták később mégis megfosztották rendfokozatától, ezt követően haláláig alkalmi munkákból élt.

SHVOY LAJOS (1879–1968) Budapesten született, 1901-ben szentelték pappá. 1919-ben a Regnum Marianum templom plébánosa lett. XI. Pius pápa 1927-ben székesfehérvári püspökké nevezte ki, amely tisztséget haláláig betöltötte. A bombázások idején megnyitotta a püspöki palota pincéjét az emberek előtt. 1945 februárjában a nyilasok letartóztatták, és Sopronkőhidára internálták. Fellépett a németek kitelepítése ellen, hangoztatva annak igazságtalanságát. A kommunizmus markáns ellenfelének számított. 1951-ben néhány hétre házi őrizetbe helyezték, végül eljárást nem indítottak ellene.

Dr. SÍK SÁNDOR (1889–1963) Budapesten született, piarista tanár, tartományfőnök, költő, műfordító, irodalomtörténész, egyházi író, az MTA levelező tagja (1946–49), Kossuth-díjas (1948), a 20. század jelentős magyar lírikusa. 1903-ban lépett be a piarista rendbe. Tanulmányait a budapesti egyetem bölcsészkarán, magyar–latin szakon végezte. 1910-ben a középiskolai tanári oklevélén kívül doktori diplomát is szerzett. Tanári, költői és irodalomtudósi munkája mellett 1912–1913-tól egyik alapítója volt a magyar cserkészmozgalomnak. 1946-ban a piarista rend tartományfőnöki tanácsosa, majd 1947. október 1-jétől magyarországi tartományfőnöke lett.

SIMAY KÁLMÁN (1911–1968) Innsbruckban, 1935-ben szentelték pappá. 1945-től Gánt majd 1967-től Nagykovácsi plébánosa.

SKORKA KÁROLY (1903–?) Aranyosmaróton született, kereskedelmi érettségit tett, később újságírói tanfolyamot végzett. 22 éven át szerkesztőként, majd főszerkesztőként dolgozott egy napilapnál. 1945-től a PDP tagja, majd a Fejér megyei szervezet titkára volt. A forradalom alatt a városi intézőbizottságban működött. 1956. október 28-tól az Újfehértár című napilap felelős szerkesztőjeként dolgozott. A forradalmat követően börtönbüntetésre ítélték.

SLACHTA MARGIT (1884–1974) az Orsolya-rend tagja, politikus. Tanít Kassán, Kalocsán, Budapesten. 1908-tól a Szociális Missziótársulat tagja. 1923-ban megalapította a Szociális Testvérek Társulatát. A második világháború alatt legfőbb feladatának az üldözöttek mentését tartotta. 1945-től a nemzetgyűlés tagja, 1947-től a Keresztény Női Tábor programjával országgyűlési képviselő. Következtesen antikommunista, 1949-ben letartóztatása elől külföldre menekült, az USA-ban telepedett le.

SÖVEGES ALADÁR LÁSZLÓ (1919–2003) 1949-től 1959-ig Söréd plébánosa. 1959-től 1962-ig Kőszárhegyen szolgál.

Dr. SURÁNYI JENŐ (1908–1987) Pápán született, jogi doktorátust szerzett. Közszolgálatát alatt Székesfehérváron volt aljegyző és városi tanácsnok. 1945-ben városi főjegyző.

zőnek választották. Az MKP tagja volt. 1949 februárjában fegyelmi ügye miatt állásából elbocsátották.

SZABADI SÁNDOR (1928–?) Adonyban született földműves családban, hat elemi végzettségű. Az MKP adonyi szervezetének, majd a járásnak volt a vezetője. 1947-től az MKP, később az MDP ifjúsági megbízottja és a MADISZ megyei titkára volt.

Dr. SZABADKAI JÓZSEF (1910–1987) 1936-ban szentelték Székesfehérváron. Bölcsészdoktor. Kezdetben tábori lelkész, majd 1946-tól az Actio Catholica titkára, 1949-től igazgató. Püspöki szertartó, teológiai tanár. Érden, Pusztaszabolcs, Sólymáron plébános.

SZABÓ ISTVÁN (1896–1958) a Békés megyei Endrődön született, paraszti családban. Középiskolai érettségit szerzett, majd egyetemi hallgató volt. 1919-ben az endrődi községi direktórium tagja, ezért 1919 őszén vizsgálati fogságba került, minekután tanulmányait már nem folytathatta. Kiszabadulását követően kalapos inas, segéd, majd kalapüzem-tulajdonos lett. A Szociáldemokrata Pártba 1921-ben lépett be. A szakszervezeti mozgalomban a kalapos szakszervezet titkára volt. 1924 és 1929 között a fővárosban a Kalapos Munkások Szakszervezetének elnöke. Később Budapesten gázgyári pénzbeszedő, illetve tisztviselői állásba került. 1930 és 1945 között a Budapesti Székesfőváros Gázműveinél főtisztviselő. A második világháborúban, mint főhadnagy az egyik munkásszázad parancsnoka volt. 1945 februárjától a Budai Nemzeti Bizottság tagja. Pártközi megállapodás értelmében a Szociáldemokrata Párt Országos Központja javaslatára 1945. április 28-án Szabó Istvánt Fejér vármegye és Székesfehérvár thj. város főispánjává nevezték ki, egyidejűleg megbízták a közellátási kormánybiztos teendőivel is. A szinte teljesen elpusztult megye talpra állításán fáradozott, nevéhez fűződik a politikai élet és a demokratikus átalakítások megindítása. A Szociáldemokrata Párton belül különböző irányzatokhoz tartozott, de soha nem a kommunista vonalhoz, emiatt a megyei kommunisták sokat támadták, gyengekezű, iszákos alaknak állították be, „aki akaratereje és jelleme folytán befolyásolható minden oldalról” és akit csupán a nőügyei érdekelnek. Végül az SZDP és az MKP megállapodott, hogy a főispánt és a város polgármesterét dr. Gáspár Jánost az SZDP XXXVI. kongresszusa után (1948. március 6–8.) lemondatták. Szabó ezért 1948. április 6-án felmentését és régi állásába visszahelyezését kérte, melyre május végén került sor, ekkor a fővárosba költözött.

SZABÓ JÁNOS (1878–1963) 1901-ben szentelték pappá. 1909-től karkáplán, 1913-tól Sárpentele adminisztrátora, majd plébánosa 1952-ig.

SZABÓ JENŐ (1878–1949) 1891-ben szentelték. 1905-től Magyaralmáson szolgált, 1915-től Csákvár plébánosa.

SZABÓ JÓZSEF (1907–1987) 1932-ben Székesfehérváron szentelték fel. 1937-től Csepelen hitoktató, majd 1939-től Magyaralmás, 1948-tól Iszkaszentgyörgy lelképásztora.

SZABÓ PÁL (1910–1966) 1934-ben szentelték, 1936-tól Páty, Csepel lelkésze, 1948-tól Pázmánd plébánosa.

SZAILER FERENC (1919–1975) móri születésű bányász, 1942-től vájár. 1943-ban a keleti fronton harcolt. 1945 után belép a kommunista pártba, előbb a móri pártszerve-

zet titkára, majd a Móri járás párttitkára. 1947-ben a párt színeiben képviselőjelölt. 1947-ben előbb a móri bányáüzem párttitkárává, majd a bányászszakszervezet móri kerületi titkárává nevezték ki. 1956-ig különböző pártmegbízásokat látott el. A munkásőrség alapításakor az elsők között lépett be, 1960-tól a Móri járás parancsnoka lett. 1969-ben betegsége miatt nyugdíjazták.

SZARVADY LÁSZLÓ (1918–1960) 1943-ban szentelték. 1947-től Nagyhörcsök lelkésze, 1949-től Bakonysárkány adminisztrátora. 1956-ban elhagyta az országot.

Dr. SZÁSZ GYÖRGY (1914–1973) Budapesten született, zsidó származása miatt a bécsi egyetemen kezdte orvosi tanulmányait, majd Pécsen folytathatta, ahol 1938-ban ledoktorált. Budapesten a Szabolcs utcai kórházban helyezkedett el, tagja volt az SZDP-nek. A háború alatt munkaszolgálatos orvosként dolgozott, 1944 októberében Bustyaházán állomásozó századából megszökött és szovjet fogságba esett. 1947-es hazatérése után belépett az MKP-ba, illetve az Uzsoki úti kórházban dolgozott. 1949 és 1961 között a Szent György Kórház belgyógyászatán osztályvezető-főorvos. Megválasztották a kórház párttitkárává, tagja lett a megyei tanácsnak és a városi pb-nek. 1961-től haláláig a budapesti Korvin Ottó Kórház belgyógyász főorvosa volt.

SZEBENYI ENDRE (1912–1949) Nagylakon született ügyvéd. 1945-ben belépett az MKP-ba, majd a rendőrségnél kapott vezető beosztást. Később a Belügyminisztériumba került, ahol Rajk László helyetteseként belügyi államtitkár lett. 1949-ben a Rajk-per során hamis vádak alapján halálra ítélték és kivégezték. 1956-ban rehabilitálták.

SZEGŐ NÁNDOR (1897–1971) Nyitrabajnán született, pedagógus családban. Tanítóképzőt végzett. Az első világháborúban katonaként szolgált. 1939-ben Baracskára költözött, ahol gumijavító kisiparosként dolgozott. Az MKP-ba 1945-ben lépett be. 1946-tól székesfehérvári lakos, a megyei pártbizottság gazdasági vezetője. 1950-től a Fejér Megyei FÜSZÉRT Nagykereskedelmi Vállalat igazgatója 1959-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig.

SZÉKELYFI PÁL (1923–?) 1947-ben szentelték Székesfehérváron. 1947-től káplán Baracson, 1949-től Pomázon majd Csákváron, Móron, Sárszentmiklóson. 1959-től Csepel-Királyerdőn lelkész.

SZENTE IMRE (1914–1967) 1942-ben szentelték pappá, 1945–1948 között tordasi, 1948–1957 között besnyői, majd 1962-ig pusztazámori lelkész.

Dr. SZIRBIK FERENC (1911–1992) Gyulán született tanár, politikus, újságíró, Fejér megye alispánja. Édesapja: dr. Szirbik Bálint vármegyei aljegyző. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte angol-magyar szakon. A budapesti és a kecskeméti református gimnáziumban, illetve a sárospataki angol gimnáziumban tanított 1944-ig. Doktori értekezését 1941-ben védte meg „Az angol nyelv terjeszkedése Magyarországon 1914-ig” címmel. 1942–1943 között a szovjet fronton harcolt. 1944-től illegálitásban párttitkárként dolgozott Székesfehérváron. 1944 decemberében részt vesz az MKP székesfehérvári szervezetének megalakításában. Áprilistól az Ideiglenes Nemzeti Bizottság tagja, majd 1945 és 1946 között Fejér megye alispánja. Megválasztásakor – melyre a törvényhatósági bizottság baloldali tagjainak nyomására került sor – nem rendelkezett sem jogi végzettséggel, sem közigazgatási gyakorlattal, ezért a kisgazda-

párt alispánná választása ellen fellebbezett. A közigazgatási bíróság 1946. április 9-én hozott ítéletével a panasznak helyt adott és dr. Szirbik Ferencnek vármegyei alispánná történt választását megsemmisítette. 1946. november 4-től az alispáni széket dr. Kispéter István foglalta el. 1947–1948 között a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium osztályvezetője, majd propagandista. 1951-ben elbocsátották állásából, ekkortól orosz nyelvtanár. 1955 és 1958 között orosz tanári diplomát szerez. 1958-tól a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanársegédje, orosz és angolt tanít, 1972-től docensként a Nyugati Nyelvek Tanszék vezetője. Társ szerzője több mint tíz egyetemi jegyzetnek és angol tankönyvnek.

SZITTYAY DÉNES (1887–1957) 1904-ben lépett be a jezsuita rendbe, 1918-ban szentelték pap-pá. Éveken át kultúrtörténeti és rendtörténeti gyűjtőmunkát folytatott külföldön (Hollandia, Lengyelország, Spanyolország), 1924-től világi pap. 1925-től állt a Székesfehérvári Egyházmegye szolgálatában. Többek között Alcsútdobozon, Bakonyársárányon és Bakonykúti-ban szolgált. Nyíltan szimpatizált a kommunista hatalommal. A plébános az 1947-es választások alkalmával is minden erejével a kommunista párt mellett agitált, még a megye képviselőjelöltje is volt. Shvoy Lajos megyés püspök megaláztatva a sorozatos politikai szerepvállalásait, Szittyay Dénest eltiltotta a papi hivatás gyakorlásától, ezek után a bakonykúti plébánosból miniszteri tanácsos lett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban. Az eredeti dokumentumokban a plébános neve Szityai formában is szerepel.

SZOBÉK ANDRÁS (1894–1986) Békéscsabán született, ácsnak tanult. Fiatalon belépett az MSZDP-be és az építőmunkások szakszervezetébe. Katonaként részt vett az I. világháborúban. 1918-ban a munkástanács tagja, az 1919. évi proletárdiktatúra idején vöröskatona és vörösőrpáncsnok. A kommün bukása után internáltak. 1925–28-ban a Magyarországi Szocialista Munkáspárt tagja. 1944-től az MKP tagja, 1945-ben Békés megye főispánja. Az MKP és az MDP Központi Vezetőségének is a tagja volt. 1945 nyarán áttelepítési kormánybiztos, majd 1947-ig a Közellátásügyi Minisztérium politikai államtitkára, 1949–50-ben moszkvai nagykövet. 1950-től 1953 júliusáig külkereskedelmi miniszter helyettes. 1954 nyaratól a forradalomig begyűjtési miniszter. 1957–1967 között az Elnöki Tanács tagja volt.

SZOPORI JÁNOS (1911–1980) 1933-ban Székesfehérváron szentelték fel. 1939-től Zámoly, 1946-tól Nagylók adminisztrátora. 1950-től Piliszszentlászló, 1961-től Vajta plébánosa.

SZŐNYI TIBOR (1903–1949) Budapesten született, Hoffmann Tibor néven. Bécsben orvosi tanulmányokat folytatott és csatlakozott a munkásmozgalomhoz. A diplomázása után hazatért, de 1932-ben ismét elhagyta az országot. Először Bécsben, majd Prágában, 1939-től Svájcban dolgozott. 1945 márciusában tért vissza Magyarországra, ahol a kommunista párt apparátusában dolgozott 1947 szeptemberétől a KV káderosztály vezetőjeként. A pártegyesítő kongresszuson a KV és a Szervező Bizottság tagjává választották. 1947-től országgyűlési képviselő. 1949. május 16-án kémkedés vádjával letartóztatták, vallomása lett a Rajk-per alapja. A bíróság halálra ítélte és Rajkkal, valamint

- Szalaival együtt kivégezték. 1955. november 25-én rehabilitálták, majd 1956. október 6-án ünnepélyes keretek között újratemették.
- SZÜCS IMRE (1916–?) Budapesten született, 1937-től a székesfehérvári MÁV-nál dolgozott segéd munkásként. 1944 decemberében belépett az MKP-ba, feladatául kapta a Könnyűfémű és a MÁV Műhely pártszervezetének megalakítását. Részt vett a rendőrség megszervezésében, amelynek kötelékében 1946 nyaráig politikai nyomozóként tevékenykedett. Előbb Etyekre, majd Budapestre a Ganzgyárba került. 1949-ben visszahelyezték a Fejér megyei pb-hez szövetkezet-politikai, majd oktatási felelősnek, később az agitációs és propaganda osztály vezetője lett. 1955-ben kinevezték az Enyingi járás párttitkárává. A forradalom után ismét politikai nyomozó, majd a politikai nevelési osztály vezetője (1959-ig).
- TAR JÁNOS (1892–1966) 1916-ban szentelték. 1921-től budatétényi lelkész, majd hitoktató Székesfehérváron. 1933-tól Sárszentmiklós adminisztrátora, lelkésze.
- Dr. TEREBOSSY ANDOR 1948 és 1951 között Nagykarácsony lelkésze.
- TERNYÁK GÉZA (1918–?) 1926-ban szentelték Székesfehérváron. 1947-től Tác lelkipásztora, 1975-től Budatétény plébánosa.
- Dr. THAISZ ANDOR (1903–?) Fejér vármegye alispánja. Makón született, a pécsi jogi egyetemen szerzett doktorátust. 1922–1924 között az 1. honvéd huszárezredben szolgált. 1924-től 1927-ig díjnok a Belügyminisztériumban. 1928 októberétől 1929 decemberéig tiszteletbeli szolgabíróként állt Fejér vármegye szolgálatában. 1929. december 16-án nevezték ki vármegyei aljegyzővé, majd ezt követően 1930-tól a Székesfehérvári járás szolgabírója. 1933-tól tiszteletbeli főszolgabíró és egyben főispáni titkár, valamint Velencei-tavi fürdőbiztos volt. 1939. szeptember 11-én Fejér vármegye alispánjává választották, hivatalát a nyilas hatalomátvételig tartotta meg. 1944. december 1-től Biró László hadművelési kormánybiztos a megüresedett győri alispáni hivatalba helyezte át, azt azonban már nem tudta elfoglalni, mert a győri főispán Magyarfi Gyula, kinevezését nem fogadta el. Ezt követően visszatért Székesfehérvárra, de itt sem tartottak igény szolgálataira. Ekkor elhatározta, hogy Budapestre költözik, de útközben (december 4-én) autóbalesetet szenvedett és súlyosan megsérült. A háború végét a fővárosban érte meg, majd ismét Székesfehérváron tartózkodott. 1945 augusztusában újra pályázott az alispáni székre, de az augusztus 16-án tartott választáson a 69 szavazatból csupán 25-öt kapott meg, így a nyertes dr. Szirbik Ferenc lett a megye alispánja. Thaiszt 1947. december 31-én nyugdíjazták, ezt követően Sajkódon (a Veszprém megyei Tihany település része) élt.
- TŐKE ISTVÁN (1884–1961) 1908-ban szentelték. 1920-tól velencei, 1928-tól etyeki plébános.
- TŐKE ISTVÁN (1893–1977) Székesfehérváron született, két évet járt gimnáziumba, majd 20 kh földjén gazdálkodott, 1926 és 1945 között a székesfehérvári gazdakör elnöke. 1932-ben lépett be a kisgazdapártba, tagja lett az országos nagyválasztmánynak. A háború után a párt képviselőjeként a Székesfehérvári Nemzeti Bizottság és a vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő, 1946 szeptemberében az FKgP Országos Intézőbizottságának tagja lett. Az 1947-es választásokon nem került be az Ország-

- gyűlésbe, visszatért a gazdálkodáshoz. 1960-ban belépett a termelőszövetkezetbe. Haláláig tagja volt a Hazafias Népfront megyei bizottságának.
- TÖRÖK FERENC (1907–1988) 1930-ban szentelték fel Székesfehérváron. 1936-tól Aba adminisztrátora, 1944-től plébánosa. 1950-től esperes, 1969-től címzetes kanonok, 1978-tól főesperes.
- UDVARDI [UITZ] IGNÁC (1891–1959) 1913-ban Székesfehérváron szentelték. 1922-től mányi adminisztrátor, plébános. 1935-től Vérteskozma plébánosa, 1946-tól hitoktató Székesfehérváron. 1949-től Tordason szolgált.
- VAJK GYULA (1908–1994) 1933-ban szentelték Székesfehérváron pappá. 1942-ben került Bodajra, 1957-ben és 1961-ben letartóztatták, majd 1962-ben működési engedélyétől is megfosztották. 1963-tól 1968-as nyugdíjba vonulásáig Úrhida plébánosa. Emlékiratait a Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltárban őrzik.
- VARGA JÁNOS (1910–1971) 1934-ben, Rómában szentelték pappá. 1936-ban teológiai doktorátust szerzett. 1936–1948 között szemináriumi tanár Székesfehérváron, majd 1948-tól Cece, 1952-től Alcsút, 1956-tól Bakonysárkány, 1959-től Sárkeresztúr plébánosa.
- Dr. VARGA JÓZSEF (1901–?) Tiszadobon született, államtudományi doktorátust szerzett. 1923 és 1927 között Tiszadob község alkalmazásában állt, mint jegyzőgyakornok, közben Egerben jegyzői oklevelet szerzett. 1927-től Csobajon helyettes adóügyi jegyző, majd 1928-tól 1940-ig segédjegyző. 1940 novemberében áthelyezik Kézdivásárhelyre városi aljegyzőnek, 1942 novemberétől városi tanácsnok. A város kiürítése után a Pápa közelében fekvő Takácsiba került, ahol 1945 áprilisától a vezetőjegyzői feladatokat is ellátta. 1945-ben a Földművelésügyi Minisztérium megbízásából megszervezte és vezetője lett a Fejér Vármegyei Földhivatalnak. Az NPP tagja volt. Az MKP szerette volna eltávolítani a hivatal éléről, ezért utasításukra Palásthy Sándor NPP megyei titkár megvádolta a házhelyosztás elmaradásával. A miniszteri vizsgálat nem alapított meg visszaélést, így a helyén maradhatott.
- VARGA LAJOS (1913–1995) 1936-ban Székesfehérváron szentelték fel. Káplánévei után 1942-től Tabajdon lelkész, 1948-tól Vértesacsán adminisztrátor. 1950-től Székesfehérváron, Zsámbékon plébános. 1955-től esperes.
- VASSÁNYI (WÁGNER) MIKLÓS GÉZA (1910–1962) Bakonysárkányon született, jegyzői oklevelet szerzett. 1931-ben került közszolgálatba, írnokként Sárkeresztúron, majd Hercegfalván dolgozott. 1934-től segédjegyző Nagylókon, 1936 és 1945 között Gánton a vezetőjegyzői állást töltötte be. 1945 augusztusában megválasztották a Váli járás főjegyzőjének. 1945-ben belépett az MKP-ba. 1949-ben Abára helyezték vezetőjegyzőnek, később tanácsi előadó lett. Nevét 1945-ben változtatta Vassányira.
- VIBIRÁL LAJOS (1885–1969) 1911-ben szentelték fel Székesfehérváron. 1915-től Magyaralmáson, 1939-től Csókakőn plébános.
- VINKÓCZY KÁROLY (1889–?) Szenden született, városi tanácsnok, SZDP tag, a közellátási ügyosztály vezetője, aki 1907 óta állt a város szolgálatában. 1948. március 5-én lemondott és nyugdíjazását kérte. Székesfehérvár törvényhatósági bizottsága a március 10-én tartott közgyűlésén dr. Gáspár János, Vinkóczy Károly

és Jámbor István műszaki segédtsízt lemondását elfogadta. Vinkóczyt az SZDP március 12-én kizárta a tagjai közül.

VISINSZKIJ, ANDREJ JANUARJEVICS (1883–1954) lengyel nemzetiségű szovjet jogász, politikus. Jogi tanulmányait követően 1920-ban belép be a bolsevik pártba. 1931-ben nevezték ki az Orosz Föderáció főügyészévé, illetve igazságügyi népbiztosának helyettesévé, 1933-ban a Szovjetunió főügyészének helyettese, végül 1935-ben főügyésze lett. Ebben a minőségében a sztálini politikai tisztogatások egyik főszereplője volt. Elméleti munkásságért 1947-ben Sztálin-díjat kapott, könyvének címe: A perbeli bizonyítás elmélete [a szovjet jogban] (Теория судебных доказательств). E mű elhíresült alaptézise szerint a bizonyítékok királynője a vádlott beismerő vallomása. 1939–1944 között a Népbiztosok Tanácsának elnökhelyettese, 1940–1949 között, illetve 1953-tól haláláig külügyi népbiztos-, illetve külügyminiszter-helyettes, 1949–1953 között külügyminiszter volt. Ezeken a tisztségeken kívül 1939-től a Szovjet Tudományos Akadémia tagja, illetve 1946–1949 között az ENSZ-ben a Szovjetunió állandó képviselőjeként működött.

VÓCSA FERENC (1906–1980) Orahovicán született, négy reál gimnáziumot végzett, majd bördíszművesnek tanult. 1945 előtt kereskedőként és bördíszművesként dolgozott. Székesfehérváron belépett a kisgazdapártba, majd annak megyei titkára volt 1948-ig. 1945-ben nemzetgyűlési képviselő. 1948 után visszatért eredeti szakmájához és iparosként dolgozott 1951-ig. Ekkor Szilvás községbe költözött, ahol mezőgazdasági munkából élt. 1956 márciusában a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vádjával 12 évi börtönre ítélték. Az augusztusi fellebbezési tárgyaláson 10 évre enyhítették a büntetést. 1957 szeptemberében a legfelsőbb bíróság a büntetést 8 évre szállította le. 1966 decemberében szabadult, majd portásként dolgozott. 1980. február 27-én hunyt el Székesfehérváron.

WÁGNER JÓZSEF (1877–1962) Székesfehérváron született, foglalkozása kőművessegéd volt. 1897-ben a budapesti építőmunkások sztrájkjának egyik szervezője, majd 1902-től a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségének és az MSZDP-nek tagja. 1910 és 1914 között betegpénztári pénzbeszedőként dolgozott. Harcolt az első világháborúban, majd 1919-ben tagja lett a vármegyei direktóriumnak, amiért 6 év börtönbüntetésre ítélték. 1923-ban amnesztiát kapott. 1945-ben belépett az MKP-ba, tagja az Ideiglenes Nemzeti Bizottságnak, tagja és elnöke a Székesfehérvári Nemzeti Bizottságnak (1945 júliusáig), a vármegyei nemzeti bizottságnak (1946 februárjáig). Megválasztották a Szabad Szakszervezetek Székesfehérvári Bizottságának elnökévé is.

WENCZ JÁNOS (1892–1952) 1915-ben szentelték fel. 1921-től Csepelen hitoktató, 1932-től Szár lelkipásztora.

ZAHOLA KÁROLY (1910–1980) 1936-ban szentelték Székesfehérváron. 1942-től hantosi, 1949-től vajtai adminisztrátor, majd 1961-től Piliszentlászló plébánosa.

ZGYERKA JÁNOS (1903–1982) Sárisápon született, vájár. 1928-ban csatlakozott az illegális kommunista párthoz. 1929 és 1932 között Franciaországban, a szakmájában dolgozott. A német bevonuláskor letartóztatták, de hamarosan elengedték. Nem tért haza, hanem partizáncsoportot alakítva harcolt a németek ellen.

1945 májusától az MKP központi vezetőségének tagja. 1945 és 1958 között folyamatosan tagja volt a törvényhozásnak. 1945-től a Bányász Szakszervezet főtitkára, 1950-től a Salgótarjáni Bányák Központjának vezérigazgatója, 1953-ig SZOT alelnök.

Dr. ZSÁTOS JENŐ JÓZSEF (1913–1993) Székesfehérváron született, 1939-ben Pécsen államtudományi doktorátust szerzett. 1940-ben lépett közsolgálatba, 1941-től szolgabíró előbb a Sárbogárdi, majd az Adonyi járásban. 1944-ben hasonló beosztásban áthelyezték Máramaros vármegyébe. 1944-ben bevonult katonának, Németországban hadifogságba esett. 1946-os hazatérte után B-listára került, de az év végére visszahelyezték állásába. A Váli járásba nevezték ki járási jegyzőnek, 1948-tól a közigazgatási tanfolyamon lévő Holló Elek sárbogárdi járási főjegyző helyettesítésével bízták meg. 1949-ben az Adonyi járásban helyettes járási főjegyző. 1951-től a Dunapentelei (Sztálinvárosi) Városi Tanács alkalmazásában állt.

ZSOFINYECH MIHÁLY (1906–1986) Kispesten született, 1923-tól vett részt a munkásmozgásban. 1945-től az MKP tagja, 1945–48-ban a Hoffher-Schranz Gépgyár üzemi bizottságának elnöke, 1948–49-ben vezérigazgatója volt. 1949–50-ben nehézipari, 1952-ig kohó- és gépipari, 1952–53-ban középgepipari miniszter, majd 1954. októberéig kohó- és gépipari miniszter volt. 1950–56-ban az MDP Központi Vezetőségének tagja, 1950–51-ben a Politikai Bizottság póttagja, 1951–54-ben tagja. 1954–56-ban a Rákosi Mátyás Művek igazgatója. 1957–1962 között kohó- és gépipari miniszterhelyettes volt.

Rövidítések jegyzéke¹

AC	Actio Catholica	du.	délután
ÁEH	Állami Egyházügyi Hivatal	elv.	elvtárs
ÁGI	Állami Gazdaságok Igazgatósága	elvt.	elvtárs
agit. prop	agitációs és propaganda (osztály)	EPOSZ	Egysége Parasztfjúság Országos Szövetsége
alhdgy.	alhadnagy	f. a.	felszámolás alatt
áll.	állami	f.	folyó (hó)
ált. isk.	általános iskola	FDSE	Fehérvári Dolgozók Sportegyesülete
AMAK	Alba Munkás Atlétikai Kör	FÉKOSZ	Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége
ÁMG	Állami Mezőgazdasági Gépállomás	FH	Fehérvári Hírek
ÁMK	Állami Mezőgazdasági Központ	FISZ	Független Ifjúsági Szövetség
ARAK	Alba Regia Atlétikai Klub	FKgP	Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt
ÁVESZ	Állami Villamosenergia- szolgáltató Vállalat	FM	Földművelésügyi Minisztérium
ÁVH	Államvédelmi Hatóság	fm	földműves
ÁVO	Államvédelmi Osztály	FML	Fejér Megyei Levéltár
BKM	Belkereskedelmi Minisztérium	FmN	Fejérmegyei Néplap
BM	belügyminiszter	FMT	Fejér Megyei Tanács
BM	Belügyminisztérium	FN	Fehérvári Napló
br.	báró	föld. szöv.	földműves-szövetkezet
cca.	cirka, körülbelül	főo.	főosztály
db	darab	főszerk.	főszerkesztő
de.	délelőtt	frsz.	forgalmi rendszám
DÉFOSZ	Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége	Ft	forint
DISZ	Dolgozó Ifjúság Szövetsége	gá.	gépállomás
dr.	doktor	gazd.	gazda, gazdaság, gazdasági

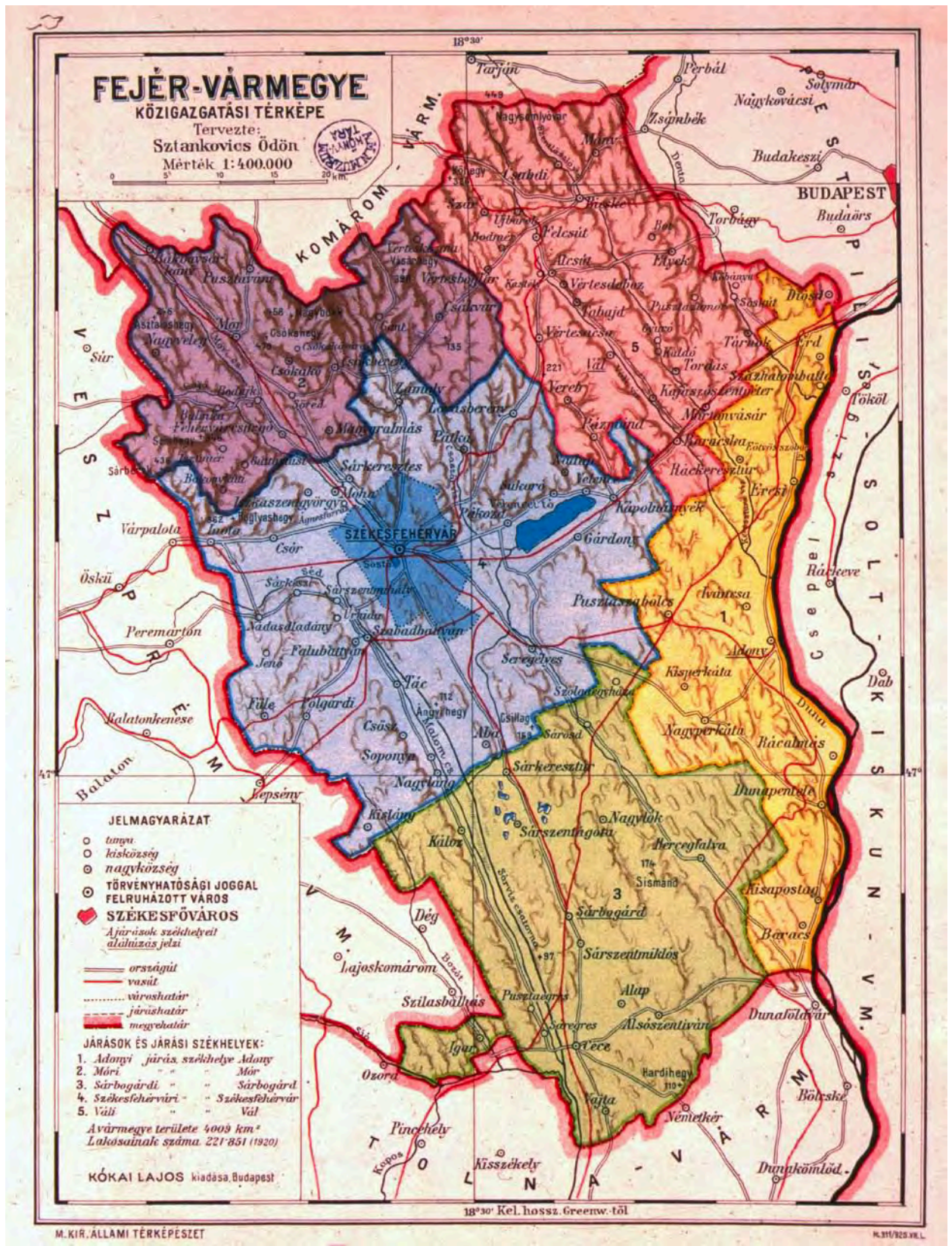
gy.	gyári (munkás)	KM	Közellátásügyi
h. titk.	helyettes titkár		Minisztérium
h.	helyett(es)	KMP	Kommunisták
hdgy.	hadnagy		Magyarországi Pártja
hiv. sz.	hivatkozási szám	KNT	Keresztény Női Tábor
HM	Honvédelmi Minisztérium	korm.	kormány
HNF	Hazafias Népfront	Kőfém	Könnyűfémmű
id.	ideiglenes	kőzig. f.	közigazgatási felelős
ifm.	iratfolyóméter	kőzig.	közigazgatási
ig.	igazgató	közs.	községi
IKB	Ideiglenes Központi Bizottság	KSH	Központi Statisztikai Hivatal
ikt.	iktató (szám)	KV	Központi Vezetőség
ip. m.	ipari munkás	lt.	láttam
IPOK	Ipartestületek Országos Központja	m.	megye(i)
jár. adm.	járási adminisztrátor	MABI	Magánalkalmazottak Biztosító Intézete
jár. biz.	járási bizottság	MADISZ	Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség
jár. titk.	járási titkár	MÁSZ	Magyar Állami Szénbányák, Magyar Állami Szénbányászati Rt.
jb	járási bizottság	MASZOBAL	Magyar-Szovjet Bauxit- Alumínium Rt.
k. hold	katasztrális hold	MÁV	Magyar Államvasutak
K. m. f.	kelt, mint fent	MÁVAG	Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak Rt.
KALOT	Katolikus Agrárfjúsági Legényegyletek Országos Testülete	mb.	megyei bizottság (megyebizottság)
kat. h.	katasztrális hold	MDP	Magyar Dolgozók Pártja
KB	Központi Bizottság	ME	miniszterelnök (miniszterelnöki)
kg	kilogramm	MEDOSZ	Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezete
KGST	Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa	MÉMOSZ	Magyar Építőmunkások Országos Szövetsége
kh	katasztrális hold	MÉP	Magyar Élet Pártja
KIE	Keresztyén Ifjak Egylete	MESZÖV	Megyei Fogyasztási Szövetkezetek Szövetsége
KIOE	Katolikus Ifjómunkások Országos Egyesülete		
KIOSZ	Kisiparosok Országos Szövetsége		
KISOSZ	Kiskereskedők Országos Szövetsége		
km	kilométer		
KM	közellátásügyi miniszter		

mezőgazd.	mezőgazdaság, mezőgazdasági	orsz. gy.	országgyűlési (képviselő)
MFP	Magyar Függetlenségi Párt	orsz.	országos
mg.	mezőgazdaság, mezőgazdasági	OSH	Országos Sporthivatal
MHK	Munkára, Harcra Kész!	oszt. vez.	osztályvezető
min.	minisztérium, minisztériumi	oszt.	osztály, osztályos
MKP	Magyar Kommunista Párt	OTI	Országos Társadalombiztosítási Intézet
MNDSZ	Magyar Nők Demokratikus Szövetsége	OTSB	Országos Testnevelési és Sportbizottság
Mokép	Mozgóképzemzeti Vállalat	ő. e.	őrzési egység
MOL	Magyar Országos Levéltár	örgy.	örnagy
MOSZK	Magyar Országos Szövetkezeti Központ	özv.	özvegy
MSZDP	Magyarországi Szociáldemokrata Párt	párt. isk. vez.	pártiskola vezető
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt	PB	Politikai Bizottság
MSZMT	Magyar-Szovjet Művelődési Társaság	pb	pártbizottság
MSZT	Magyar–Szovjet Társaság	PDP	Polgári Demokrata Párt
MSZTárs.	Magyar–Szovjet Társaság	pk.	parancsnok
MTA	Magyar Tudományos Akadémia	pl.	például
MTH	Munkaerő-tartalékok Hivatala	pld.	példány
MTSB	Magyar Testnevelési és Sportbizottság	prop. f.	Propagandafelelős
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Észak-atlanti Szerződés Szervezete)	prop.	propaganda
NPP	Nemzeti Parasztpárt	pság.	parancsnokság
NV	nemzeti vállalat	PTO	Párt- és Tömegszervezési Osztály
o.	osztály, osztályos	pü.	pénzügyi
OFT	Országos Földbirtokrendező Tanács	q	métermázsa
old.	oldal	r. k.	római katolikus
OM	Oktatási Minisztérium	r.	rendőr
		ref.	református
		RG	Rendező Gárda
		rk.	római katolikus
		rt.	részvénytársaság
		s. k.	saját kezűleg
		sz.	szám, számú
		sz.	szent
		SZB	Szervező Bizottság
		SZDP	Szociáldemokrata Párt
		szds.	százados
		szerk.	szerkesztő, szerkesztette

szerv.	szervező, szervezési	tsz	termelőszövetkezet
Szfvár	Székesfehérvár	tszcs	termelőszövetkezeti csoport
SZIM	Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom	tud.	tudomásul
SZIT	Szakszervezeti Ifjómunkás és Tanoncmozgalom	tvr.	törvényerejű rendelet
SZMT	Szakszervezetek Megyei Tanácsa	u.	út
SzN	Szabad Nép	UFOSZ	Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége
Szoc. dem. Párt	Szociáldemokrata Párt	ui.	ugyanis
szoc. pol	szociálpolitika, szociálpolitikai	Ui.	utóirat
SZOT	Szakszervezetek Országos Tanácsa	újg.	újgazda
szöv. pol.	szövetkezet politikai	uo.	ugyanott
SZÖVOSZ	Szövetkezetek Országos Szövetsége	üb.	üzemi bizottság
SZTC	Székesfehérvári Torna Club	üo.	ügyosztály
SZU	Szovjetunió	várm.	vármegye, vármegyei
SZVÉ	Sztálin Vasmű Építője	vasm.	vasmunkás
SZVL	Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltára	vb	végrehajtó bizottság
tb.	tiszteletbeli	VeML	Veszprém Megyei Levéltár
tc.	törvénycikk	vez.	vezető, vezetőség, vezetőségi
thb	törvényhatósági bizottság	VIT	Világifjúsági Találkozó
thj.	törvényhatósági jogú (város)	VKM	vallás- és közoktatásügyi miniszter
tkvi.	telekkönyvi	VKM	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
		vm.	vármegye, vármegyei
		VMMK	Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár

¹ A rövidítések és mozaikszavak írásánál és jelentésük feloldásánál elsősorban Gyurgyák János: *Rövidítésszótár* című munkájára támaszkodtam, és az ott megfogalmazott ajánlásokat vettem figyelembe.

Fejér megye térképe 1925

Fejér megye térképe 1958

Összegzés

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülése következtében 1948. június 12-én jött létre a Magyar Dolgozók Pártja, melynek első, alakuló kongresszusán leszögezték, hogy a párt ideológiai alapja a marxizmus-leninizmus és célja a szocializmus felépítése. Az újonnan alakult (illetve csupán átalakult) párt 1948 és 1956 között az ország életében meghatározó szerepet töltött be. Egészen az 1956-os forradalomig „uralta” a magyarországi politikai közéletet, és jelen volt a mindennapokban is.

Az MDP 1956. október végi megszűnéséig állampártként funkcionált, s meghatározó szerepe volt az ország kommunista átalakításában, illetve annak kísérletében. Hivatalosan ugyan sohasem foglalmazták meg, de ténylegesen párhuzamosan létezett és működött a közigazgatási és a pártstruktúra, amelyek közül az utóbbi bírt nagyobb hatalommal. A jelentősebb döntések szinte kizárólagosan pártvonalon történtek. Az MDP felépítése hűen követte a közigazgatási berendezkedést. Léteztek megyei, járási, községi szervezetek, ezenkívül a jelentősebb ipari, mezőgazdasági üzemek, oktatási intézmények is rendelkeztek alapszervezettel. Működése alatt az MDP a hatalomkoncentráció szerveként egyre jobban összekapcsolta, „egymásba csúsztatta” a párt, a tömegszervezetek, a szakszervezet és az államigazgatás stb. pozícióit.¹ Nem volt az életnek olyan területe, amelyre a párt határozatok, direktívák ne lettek volna érvényesek. A gazdasági, társadalmi, kulturális szférára kiható döntések elsősorban pártvonalon történtek, de legalábbis pártmegerősítést igényeltek, s ily módon a párt az alkotmányos jogrendszer keretein felül működő szervezetként funkcionált. A jogalkotás (illetve a helyi szintű rendeletalkotás) meghatározó szereplői a párt különböző szintű vezető szervei és az apparátus voltak. Ilyenformán a korszakban a politikai rendszer nem államközpontú, hanem pártközpontú hatalmi rendszerré vált, ahol a hatalom monopolisztikusan egyetlen párt, az MDP kezében összpontosult.

A korszakban a fontosabb, bizalmi állások betöltésének elengedhetetlen feltétele volt a párttagság. Az MDP tehát napi szinten jelen volt az emberek életében. Az országos, vagy helyi pártvezetés döntései alapvetően befolyásolták az egyén életét. A párt nemcsak a politikai berendezkedést, az ipari beruházásokat, a mezőgazdaság szocialista átalakítását határozta meg, hanem a kultúra, a művelődés és az oktatás, sőt a sport terén is lényeges befolyással bírt. A kongresszusi munkaversenyek, a békekölcsön-jegyzések, a termelőszövetkezetek szervezése, a sztahanovista mozgalom szintén az MDP tevékenységéhez köthetőek csakúgy, mint a koncepciók, az erőn felüli fegyverkezés, a társadalom, a gazdaság és a kultúra erőszakos átalakítása is. Mindannak ellenére, hogy az MDP ilyen meghatározó szerepet töltött be Magyarország életében, a párt valós történetének feldolgozása még mindig várat magára. Különösen igaz ez Fejér megyére, ahol a mai napig nem jelent meg a Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Bizottságának történetét feldolgozó tanulmány. Nem kezdődött meg a források feltárása és publikálása sem. Hiányoznak azok a név- és adattárak, melyek segítségével lehetőség lenne a korszak alaposabb megismerésére. Ezek után nem csoda, hogy ismeretlen az MDP helyi szervezettörténete, működése, hatásköre, nem vagyunk tisztában a fontos megyei pozíciókat betöltött személyek kilétével, nem ismerjük

¹ Bihari – Pokol 2004: 343.

előéletüket, tevékenységük időhatárait sem. Pedig a pártiratok segítségével végigkísérhető lenne például a megye iparpolitikája, az iparfejlesztés, a mezőgazdaság erőszakos szocialista átszervezése, a beruházások, a kereskedelem alakulása éppúgy, mint a tömegszervezetek pártirányításának elvi, gyakorlati és módszertani kérdései, a politika és a gazdaság, a párt és a közigazgatás kapcsolata, a felsőbb szervek gazdasági kérdésekben hozott határozatainak helyi végrehajtása vagy éppen a katolikus egyház és a kommunista párt kapcsolata is.

Felismerve mindezt, a disszertáció elkészítésekor azt a célt tűztem ki magam elé, hogy a pártdokumentumokra támaszkodva felvázoljam a korszak megyei történetét és minél szélesebb közönség számára tegyem elérhetővé azokat a ma még hiányzó adatokat, melyek nélkül a Rákosi-korszak, az azt követő 1956-os forradalom, illetve a Kádár-korszak nem, vagy csak nehezen értelmezhető.

A disszertációban éppen ezért arra törekedtem, hogy a megyei eseményeket, folyamatokat bemutató ma még kevésbé vagy egyáltalán nem ismert dokumentumokat tegyek elérhetővé nem csupán a szakemberek, de a megye történelme iránt érdeklődők számára is. Az elkészült munka kétségkívül hiánypótló szerepet tölthet be, hiszen a korszaknak és a térségnek sem a monografikus feldolgozása nem történt meg mindeztáig, sem hasonló volumenű forráskiadvány nem látott még napvilágot.

A válogatás bázisát az MDP Fejér Megyei Bizottsága és a járási, városi bizottságok iratanyaga adta, ám a munka során prioritást élveztek a megyei bizottság dokumentumai, és csak másodlagos szerepet kaptak a járási és a városi iratok. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy kizárólag az MDP által keletkeztetett iratok találhatók meg a kötetben. Jól mutatja az MDP mindenhatóságát, hogy a megyei pártbizottság iratanyagában sok, a közigazgatásban, a jogszolgáltatás területi szervei valamint a rendőrség által keletkeztetett dokumentum is található (olyanok, melyeknek nem a pártbizottság volt a címzettje).

A forrásgyűjteményeknek a dokumentumokon túl másik fontos tartozéka a bevezető tanulmány, amely elsősorban a megyei közigazgatás területén keletkezett iratokat és a már publikált tanulmányokat felhasználva készült. Céлом egy olyan köztörténeti illetve párttörténeti összefoglaló elkészítése volt, amelyben a hangsúlyt az eddig még fel nem dolgozott, illetve a korábban politikai áthallásoktól sem mentesen ismertett történésekre helyeztem.

A tanulmányban a kronológiai és a tematikai szempontot együttesen alkalmazva tártam az olvasó elé a megyei eseményeket, a közigazgatás változásait, a képviselő- és tanácsválasztásokat, az ipar, mezőgazdaság és közellátás helyzetét, az egyházak – kiemelten a katolikus egyház – és a kommunista párt viszonyát, és nem utolsósorban az MDP megyei pártbizottságának történetét.

Az első fejezetben Fejér megyének a második világháborút követő korszakát ismertettem, amely periódus ugyan kívül esik a dokumentumkötet által tárgyalt korszakon, ugyanakkor indokoltnak éreztem, hogy az események háttérének alaposabb megismeréséért, összefoglaló jelleggel bemutassam ezt a periódust is, hiszen az ekkor játszódó események, az itt felbukkanó személyek, majd mindenesetben kontinuitást mutatnak a későbbi, már a fordulat utáni, eseménysorozatokkal, személyekkel. A következő részben az MKP, illetve az SZDP megyei egyesülésétől a Központi Vezetőség 1953. júniusi határozatáig mutatom be a megye történetét elsősorban közigazgatási, közellátási, politikatörténeti szempontból. Ebben a részben kerül bemutatásra a korszakban lezajlott két parlamenti választás mellett, a Rajk-per és annak helyi visszhangja, a közigazgatás, a megyerendszer átalakításának folyamata és a tanácsválasztások is. Külön alfejezet foglalkozik a közellátással, a terv- és békekölcsönjegyzésekkel, illetve ezek megyei hatásaival, valamint Rákosi Mátyás 60. születésnapjának 1952-es eseményeivel. A harmadik nagyobb tematikus egységben amely *Az ipar és mezőgazdaság* címet viseli, nem törekedtem a téma

teljes körű bemutatására, hiszen erre sem a terjedelmi korlátok, sem a disszertáció eredeti célja nem ad lehetőséget különösen, ha figyelembe vesszük, hogy Fejér megye ipara, mezőgazdasága olyan alapvető átalakulásokon ment keresztül a korszakban, amely akár külön disszertáció témakörét is adhatná. Mindazonáltal nem szabad szó nélkül elmenni a téma mellett, hiszen ezek az események nem csak gazdasági vonalon hoztak radikális változásokat, hanem társadalmi, politikai szempontból is átalakították Fejér megyét, sőt hatásuk máig érezhető. Így ez a fejezet csak vázlatosan ismerteti a nagyobb ipari beruházásokat, inkább a párt és a gazdaságpolitika kapcsolatára fókuszál, illetve az MDP elhibázott iparpolitikájának társadalmi hatásait ismerteti (nők munkába állása, munkafegyelem kérdése, sztahanovista mozgalom stb.).

A mezőgazdaság kérdéskörében elsősorban a tsz-szervezés (tagosítás), a begyűjtés és beszolgáltatás, illetve a kulákkérdés témakörét jártam körül, hiszen ezek azok az események, melyek a mezőgazdaságból élő népesség számára a legnagyobb változást (és szenvedést) okozták és itt érhető leginkább tetten az MDP irányító, ellenőrző funkciója. A fejezet végén, az éghajlatidegen ipari növények (gyapot, rizs stb.) termesztésének csúfos kudarcot vallott megyei kísérletéről is szó esik.

A következő nagyobb tematikus egység a katolikus egyház és a kommunista párt feszültségekkel terhes kapcsolatát mutatja be. A fejezetben ismertetem Mindszenty Józsefnek a Fejér megyei Bodajkon 1948-ban tett látogatását, az iskola államosításokat és körülményeiket, az Állami Egyházügyi Hivatal megyei működését, az egyház és az állam közötti „megegyezés” hatásait, problematikáját. A téma megközelítése, feldolgozása javarészen a párt és a közigazgatás által keletkeztetett iratokon alapul, így a kérdéskört elsősorban a pártnak, mint a hatalom birtokosának szemszögéből mutatja be. Ezt követően a fondképző szerv történetét, szervezeti felépítését és annak változásait, a káderhelyzetet, a fontosabb tisztségviselők személyét, illetve az abban bekövetkezett változásokat tárgyaltam. Végigkövettem az MDP megyei pártbizottságának az egyesülés utáni szervezeti kialakulását, ismertetem a párt taglétszámváltozásait és az ifjúsági szervezetek (DISZ, illetve úttörő mozgalom) megyei működését is.

Végül a KV június 27–28-i határozatának és Nagy Imre július 4-én elmondott beszédének megyei következményeit vizsgálja meg az utolsó fejezet, ahol a gazdasági és társadalmi hatásokon túl kiemelt figyelmet kap a megyei pártbizottság életére, munkájára gyakorolt hatása is.

A tanulmányt követi az MDP Fejér megyei iratanyaga és a forrásközlés szempontjai címet viselő rész, amelyben az MDP megyei iratanyagának 1956 utáni kétségtelenül kalandos és egyáltalán nem érdektelen „történetét” ismertetem, itt tárgyalva az elmúlt évtizedekben lezajlott rendezés folyamatát és módszereit is (amely az iratanyagban kutatni szándékozók számára nyújt alapvető információkat). Ugyancsak ebben a fejezetben adok képet a forrásközlés során alkalmazott szempontokról is.

A bevezető tanulmányon és a dokumentumokon túl a disszertáció részét képezi egy életrajzi adattár is, amely a maga nemében szintén kiemelt fontossággal bír. Ebben az adattárban, a kötetben előforduló fontosabb személyeknek az életrajzi adatai találhatóak meg. A főispánon, alispánon túl, a megyei tanács és a pártbizottság funkcionáriusainak máig még sehol nem közölt, a kutatók számára is csak nagy nehézséggel elérhető életrajzi adatait gyűjtöttem egybe, elsősorban levéltári forrásokra támaszkodva. Az adattár bár 237 személy adatait tartalmazza, nem teljes vannak, akikről a legjobb szándékom ellenére sem sikerült még az alapvető biográfiai adatokat sem kideríteni.

Az életrajzi adattárat követi egy függelék, melyben többek között a kötetben található rövidítéseket oldottam fel.

A disszertáció a dokumentumok segítségével képet próbál rajzolni a Rákosi-korszak Fejér megyei történéseiről úgy, hogy a forrásokat a maga eredetiségükben mutatja be, ezzel mindenki

számára lehetőséget teremtve arra, hogy azokat elemezze, értelmezze és felhasználja. Azok a segítségek (lábjegyzetek, bevezető tanulmány, életrajz adattár) melyeket ehhez a munkához próbáltam nyújtani, nem pótolják, csupán könnyebbé teszik – reményeim szerint – a forráselemzési munkát.

Summary

As a consequence of the merger of the Hungarian Communist Party and the Social Democratic Party, the Hungarian Workers' Party (HWP) was formed on 12th June, 1948. Marxism-Leninism and building socialism were pinpointed to be the ideological statues and the aim of the party. Until the termination of HWP at the end of October, it operated as state party and had a determining role in the Communist transformation or transformation attempt of the state. Although not officially stated, the public administrative structure and the party structure existed and operated parallelly, out of which the latter had greater power. The more significant decisions were almost exclusively made by the party. During its operation, the HWP merged party positions, positions in mass organizations, trade unions and public administration into a body of power concentration. There were no aspects of life where party resolutions, directives were not valid. The decisions affecting the economic, social and cultural spheres were made principally by the party, or at least demanded party confirmation, and in this way it functioned as an organization above the frames of jurisdiction. The determining members of legislation (and decree legislation on local level) were leading bodies of the party and the apparatus. In this way the political system was not state-centered but rather party-centered, where the power was focused monopolistically in the hands of a single party, in the hands of HWP.

Party membership was an indispensable condition to fill important and confidential positions in that period. HWP was thus present in the life of people on a daily level. The life of individuals was basically influenced by the decisions of the state and local party leadership. The party did not only determine the political structure, the industrial investments, the socialist transformation of the agriculture, but also had a great influence on the culture, civilization and education, and even in the sphere of sport. The organization of congress work contests, peace loan subscriptions, collective farms organization, the Stahonovist movement are also attached to the activity of HWP also as show trials, armament beyond capability, aggressive transformation of the society, economy and culture. Despite the fact that HWP had such a determining role in life of Hungary, the processing of the party's real history is still to come. This is especially true for Fejér county, where the study researching the history of Fejér County Committee of the Hungarian Workers' Party is still not published. Neither did the exhibition nor the publication of sources start. Names and data are missing which would help getting to know the period more deeply. Thus it is no wonder that the history, operation, scope of authority of HWP local organization are unknown, we are not aware of persons filling the important positions of the county, we do know neither their records nor the duration of their activities. But with the help of the party documents it would be possible to trace back, for example, the industrial politics, industrial development, the aggressive Socialist transformation of agriculture, the investments and trade of the county as well as the theoretical, practical and methodological questions of the party direction of mass organizations, the relation between politics and economy, party and administration, local enforcement of resolutions made by upper bodies on economic questions, or just the relation of the Catholic Church and the Communist Party.

Recognizing all this, the aim I had set when working on the dissertation is to draft the history of the county of the given period relying on the party documentation and to make those data still missing today available for public without which the Rákosi era, the following Revolution of 1956, Kádár era are not interpretable or can be interpreted just with difficulties.

Accordingly, my aim was to make the today less known or even unknown documents about the events and processes of county available not only for professionals but for all those interested in the history of the county. The completed study can without doubt fill discrepancy resolving part, as neither the monographic process of the period and area happened so far, nor was a similar volume sourcebook revealed.

The basis of selection were the documents of HWP Fejér County Committee and committees of townships and towns, but the priority was given to the documents of the county committee while the documents of the townships and towns were only secondary.

Apart from the documents, another important part of the source collection is the introductory study which was prepared primarily with the use of documents and other publicized studies of the county administration. My target was a summary of public and party history where the emphasis is put on the events not processed or not reported without political crosstalk yet.

Applying chronological and thematic aspects in the study, I have presented the county events, administration changes, representatives and council elections, the industrial, agricultural and public supply situation, the relation of the church – with emphasis on the Catholic church – and the Communist party, and last but not least the history of HWP party committee.

The study is followed by the documents of Fejér county HWP and a part with the title “aspects of source publication” with which I review the “story” of the HWP county documents in the period after 1956 which is undoubtedly adventurous and not insignificant at all. Here I discuss the process and methodology (which can provide data for those wanting to make research in the documents) of the arrangement of the previous decades. Furthermore, I present here a picture of the aspects applied during the source publication.

Apart from the introductory study and documentation, a biographical data archive is also a part of the dissertation, which is in its way significant as well. In this data archive, the biographical information of important people appearing in the volume is found.

The biographical data archive is followed by an appendix where among others I clarify the abbreviations of the volume.

The dissertation tries to give a picture of the events in Fejér county in the Rákosi era by showing the sources in their original form and thus providing opportunity to everybody to analyze, interpret and use these. All those aids (footnotes, introductory study, biographical data archive) I tried to present with this study do not substitute, just – hopefully – make the resource analyzing work easier.

Melléklet

Neichel László megyei termelési felelős feljelentése¹

13. számú dokumentum

J e l e n t é s : 990
Államvédelmi Osztálynak.- 24057

Alulírott jelentem, hogy július 21.-én Bicske-Székesfehérvár között a vonaton mint később megállapítottam Csaba Zsolt verebi lakos a következő kijelentést tette a vármegye Főispánjára: A minap egy küldöttség járt nálam -a Főispánnal- akik előtt a Főispán erősen vegta a küldöttséget. Mivel a főispán elmondta mondokáját akkor kérdezte meg a küldöttség tagjaitól, hogy ti kik is vagytok. Ekkor mondta ki, hogy a küldöttség tagjai 60 holdas kulákok.

Továbbá a következő kijelentést tette még: Hazai László öccse. Hazai Samu-nak rk. nem a mi emberünk. Hazai Lászlónak még egy baja van nem tanult meg még bögni. Tudniilek ő nagyon értékes ember. Ha bugyi tudna már ötezer forintot érne olyan nagy marha. További kijelentéseket is tett még, de azokat már nem értettem, mert úgy vettem észre, hogy a lovasberényi ref. tiszateles kinek fentieket mondotta valószínű észrevette, hogy én figyeltem, és figyelmeztette őt.

Székesfehérvár, 1948. jul. 22.

Neichel László
Neichel László/
m. termelési felelős.

FEJÉR
M. B.
IRATTÁR

¹ Neichel László (megyei tanácselnök 1950–1952) feljelentése dr. Csaba Zsolt (FKgP) nyugalmazott adóügyi jegyző ellen. Csaba Zsoltot a Verebi Nemzeti Bizottság elnökét a feljelentés után internálták.

6012

esobæ sætt
internálæra
lett!

millur

SAGA	
48	vm 10
48	48

St vm 10.

ay

Handwritten signature

IRATTAR
M B
LETER

Mindszenty József 1948-ban, a Fejér megyei Bodajkon elmondott, és az MDP
funkcionáriusai által lejegyzett beszéde (részlet)
24. számú dokumentum

3338 20053

Mindszenty József prímás 1948. évi szeptember hó 26.-án, a bodajki
Mária napon elmondott beszéde szószarint /gyóráirrással leírva/:

K e d v e s K e r e s z t é y n T e s t v ő r e i m !

A magyar Mária-tisztelők által Basterházy Pál 1629.-ben, tehát a törököknek kitakarodása után építtette itt Magyarország népétől látogatott Mária kegyhelyet. Ezen Mária kegyhelyek közül 88 egyik a székesfehérvári egyházmegye területére. Ezek közül első helyen a bodajkit említjük.

A mostani boldogasszony-év az ország minden jelentős részét oly hatalmas tömegek részvételével térszi látogatottá, akkor Bodajkon a székesfehérvári egyházmegyében még jelentősebb az országos Mária-nap, mert Magyarország első királyné, Sz. István király idejárt éjszakánként ájtatoskodni a kisboldogasszony kápolnába. Sz. István ennek a nemzetnek a leghívatottabb útmutatója, irányítója volt. De jelentős a Mária-nap azért is, mert a Mária-nappal összeköthetjük a világháború áldozatainak, házakban és lelkekben összetört magyar népek gyönyörű kedveskedését a Boldogasszonnyal szemben, amikor egészen ezt az oltárt, ezt a szándokházat és szándok udvart a maga szegénységén nagy áldozattal az egyház rendelkezése alá bocsátja, a Boldogasszony évnek a búcsujárása és szándokait mint ha néha-néha megakallták volna, és csak szavaikban és tetteikben nem jól ismerik a magyar nép lelkét és múltját, amikor csodálkoznak a búcsujárások sokaságain. Ajánlom én a kételkedőknek Sz. Flórián 1872.-ben megjelent hatalmas két kötetes oknyomozó és okmányolt munkáját, amelyből mindenki meggyőződhet arról, hogy a magyar nép kezdettől fogva a kereszttség felvétele óta állandóan búcsujáró, Mária-tisztelő, nép volt. Akik nem hisznek, ebből megtudhatják, hogy a kereszténnyé lett magyar nemzet máriatisztelő volt és a székesfehérvári egyházmegyében Árpád fejedelem sírja felett látogatta a Boldogasszony kegyhelyeit már az 1015.-ös esztendőben. A legnépesebb szándoklatok Székesfehérvár felé húzódnak az ország minden tájáról, mind a Boldogasszony templomához, mind aszent István király sírjához. Később nem is egy század elmultával Nagyvárad felé, Sz. László sírjához menteti a szándoklatot. Ugyanakkor az Árpádok korában kezdődnek a búcsujárások Nyulak szigetére, Sz. Margit szigetére, az ország fővárosába, és ide ehhez a sírhoz, Sz. Margit sírjához. De nem ez a különös és nem ez a magyar jelentősége a szándoklatoknak, elvégre, ahol máriatisztelő katolikusok laknak, ott vannak szándoklatok is. De különös jelentősége ott kezdődik ezeknek a Mária szándoklatoknak, hogy 10 falu tartozott egy egyházközség keretébe, tehát Sz. István királyunk idején a vasárnapi és ünnepi az, másra nem egyenként jöttek be, hanem körmenetben, szándoklatba beállva. Voltak századok, és koraszakok a magyar földön, amikor a legméltóságosabb oltáriszentságot a haldoklóknak és betegeknek körmenetileg vitták. Így volt ez még a 18. században ezen a helyen is. Ladányi Biró Márton hirdette ki: ha megadól a lélekharang és megír dul a legméltóságosabb oltáriszentsággal, a közelben levő hívek vonuljanak a legméltóságosabb oltáriszén még köré, a szón dolgozókat és álljuttak a munkahelyről és letéráltak az oltár és a sz-

Az Ercsi Állami Általános Iskola jegyzőkönyve a plébános hitoktatói tevékenységéről²
49. számú dokumentum

299
Állami Általános Iskola Igazgatósága Ercsi
J e g y z ő k ö n y v.

FEJÉR
M. B.
1949. évi nov.

Felvétetett az ercsi áll. ált. iskola igazgatói irodájában 1949. évi nov. 16-án. Jelen vannak: Emőd Róbert igazgató, Kálmán József h.ig. mint jegyzőkönyv vezető, Herink Jenőné, Főja Tiborné osztályfőnök és mint tanyavédelmi tag.

Tárgy: Orbán György plébános hitoktató felszólításával kapcsolatos püspöknek írt levél a tanulók részéről.

Herink Jenőné kártársnő előadja, hogy 15-én a folyosón a csatolt szövegi levelet találta, a levél írója Vass Mária VII.1. o. tanuló. Igazgató kérdésére a tanuló elmondja, hogy Orbán György hitoktató felszólította azon tanulókat akik hitoktatásban részesülnek, hogy kb. 2 hét múlva megy be a püspök atyához akkorra írjanak levelet, hogy mit azt kérdezzék meg a VI. o. tanulóktól. A VII. leány o. tanulói közül csak nevezett tanuló írt ilyen levelet. Nevezett tanuló szülei újföldhözjuttattattak, 12 kat. hold földet adott a demokrácia számukra. Édesanyja tavasszal tért haza orosz hadifogságból, azelőtt alkalmi napszámos volt. A gyermek szívbeteg és valószínű az ezzel járó egzaltáltság révén tudta ravenni őt a levél írására. Mi volt a pap célja a levélíratásokkal, arra a tanuló választ nem tudott adni, mert ezt nem mondta meg nekik a hitoktató. Ezen levelekkel kapcsolatban meghallgatta igazgató még az VI. oszt. 1. tanulókat is. Ezen osztályból Verlics Antal, kinek özvegy édesanyja van és bátyja cukorgyári munkás M.D.P. tag továbbá, újonnan földhözjuttatott. továbbá Bruszt Magdolna, Sági Mária Berta Valéria, Német Hedvig. A leveleket mind átadták már a papnak, így azok tartalmát nem ismerjük, a tanulók elmondása alapján kb. azonos szövegű ezen a pap által elvesztett és Herinkné által megtalált levél szövegével.

A levélíró tanuló között vannak Uttörök és Neményiék-uttörök, de az uttörök is szüleiken keresztül közvetlen viszonyulnak a klerikális körökhöz. Ugyanezen levéllel kapcsolatban tudomást szerzett az igazgató azon tényről is, hogy Orbán György hitoktató a tanulók között vallásostárgyú könyveket ad ki rendszeresen könyvtári önkéntes hozzájárulás ellenében, így az alábbi tanulók kaptak könyveket 70- 2.40 Ft. összeg befizetése ellenében. Sági Mária, aki a kapott könyvet egyrégebbi Pajtásban csomagolta be amelyet a nevezett hitoktató a könyvről eltávolított és a tűzbe dobta. Főja Mária, többi osztályokat is megvizsgálta az igazgató, itt azonban hasonló akció nyomára nem talált.

Ugyan ezen kivizsgálással kapcsolatban jutott tudomására igazgatónak, hogy a 20-40-es létszám között ingadozó tanulócsoporthoz gyűjtenek össze minden héten kétszer kedden és csütörtökön a papok/ Mohai József káplán/ a plébánián és ott latin ének intonációt tanítják őket. Ezen tanulók között szintén nagy számban vannak gyárimunkások, sőt rendőr gyermeke is. Ezen énekorákra járnak Golya József, atyja cukorgyári munkás/ Golya Sándor/ Kaszap János, atyja olomgyári munkás/ Sándorfi József, atyja tejszövetkezeti tejkezelő/ Udvarnoki József atyja Udvarnoki Kálmán, az ételajgyári N.V tiszt viselője. Bartos György, atyja M.D.P. tag Állami rendőrség tagja.

Kmf.

Hitelesítő:

Herink Jenőné

jegyzőkönyvvezető

Emőd Róbert
igazgató.

² A gyenge helyesírású, rossz fogalmazású jegyzőkönyvet valaki utólag megkísérelte javítani.

Édes Püspök Atya! Ne tudok haragudni, hogy e pár sorral szavazom és szeretnék valamit mondani és megtudatni a Püspökiatyával.

Elsősorban tudatom a Püspökiatyával, hogy ha meg nem sértődés azért hogy legyen szives imádkozni azért, hogy míg élünk a vallásunkat el ne felejtsük és szívesen járjunk templomba. Ha a Püspökiatyáért nagyon sokat áldoztam és szeretném ha a többiek is így csinálnának. Először mikor jártunk iskolában akkor el akarták törölni a hittant és mikor mentünk a templomba délután hittanra egy tanárnéni mindig ott állt a templom előtt és felírta azokat akik mentek. De mi nem nagyon törődünk a tanárnénivel, mi ennél inkább mentünk a templomba.

Soknak az édesanyja beíratta a lányát és később pedig nem engedte hittanra járni. Ez azt jelenti, hogy csak a neve legyen bent, hogy jár pedig nem jár.

Dokszor csokolja kését

Sürgős választ szeretnék kapni.

Vass Mária Magdolna
VII leány osztályból
Ercsi, 1949. XI. 12.
Cim Ercsi Ady Endre utca.

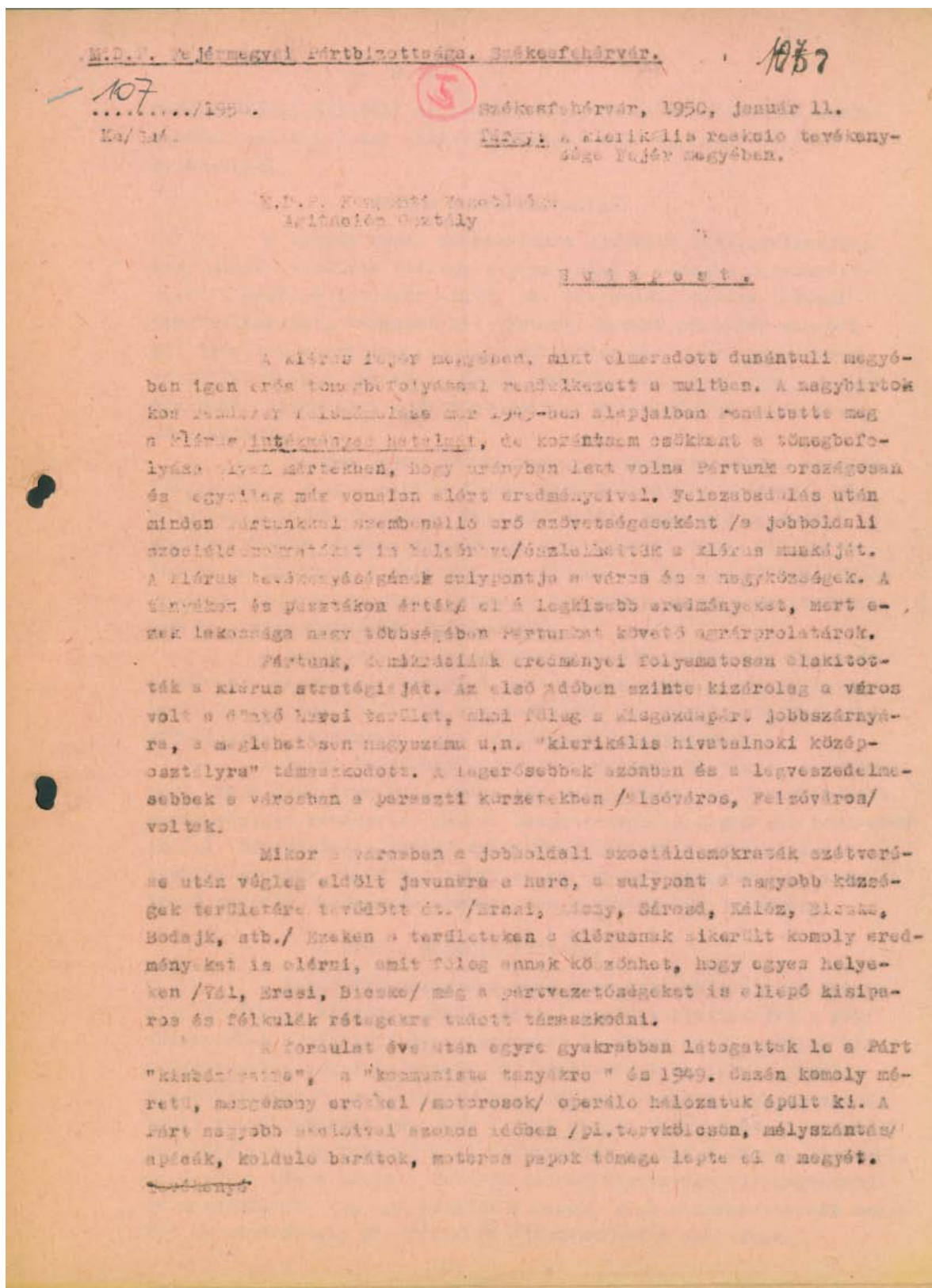
Titok.!!!.

A másolat hiteles.

Ercsi, 1949. nov. 18.

Ercsi
ERCSI

A klerikális reakció tevékenysége Fejér megyében (részlet)³
52. számú dokumentum

³ A dokumentum rendkívül rossz állapotban van, alig olvasható.

Liktor Lajos hantosi úgazda levele Rákosinak⁴
IV. B) 401. a) 322/1950

Kedves Rákosi Elvtárs!

Szeretett Nagyvezérünk s Atyánk!

Az alant írt sorokban nem panaszkodni akarok, mert hisz erre ok nincs nem is lehet, mert amikor ilyen soha nem látott méreteket öltő építkezéseket hajtott végre az ország, az bizonyos terheket ró minden adózó polgárra. Mert különben az életünket és boldogságunkat biztosító 5 éves tervünk aligha valósulna meg a kitűzött határidőre.

De azonban engedjessék meg, hogy bevalljam, hogy minket újgazdákat meglepetésszerűen ért ez a teher. Nem mintha minket azt akarnának várni, hogy a szél galamb a szánkba repüljön, sőt ellenkezőleg.

Igenis mi részt kértünk és kérünk az újjáépítésből. Hogy mennyire részt kértünk azt ország világ tudja, mert hisz mi voltunk azok a múlt rendszer parláncban tartott vándortarisznyásai, akik a reakció minden ijesztgetése ellenére is felszámoltuk ősi családi férszkeinket és mint tépett vándormadarak ugyszólván csapatokba légó hiányos ruházatokban minden gazdasági felszerelés nélkül indultunk utra, hogy elfoglaljuk drága Pártunk és a Dicsőséges Vörös Hadsereg önfeláldozó harcával kivívott ősi jussunkat a földet. Ezt mi életünk legnagyobb örömeivel tettük, mert tudtuk, hogy egyszer s mindenkorra vége a multnak és vége beteljesült ávuszados álmaink: szabadok vagyunk és jön a boldog új élet! Mi az új élet kezében örömmel lendültünk neki a munkának, hogy mielőbb biztosítsuk saját és az ország kenyerét. De sajnos sok sok minden nem volt nehézségeket tartogatott a korábbi munkák. Először is hiányzott a földéletes termelési szak tudás másodikra nem volt igényvetőmagunk. Nem volt pénzünk a traktórral való szántásra. Ugy, hogy az állam által juttatott rövid lejáratú kölcsönök sorozatos feloldásával tudtuk csak megkiszáradni a földön. De azonban hogy teljesebb legyen a bajunk, ránk köszöntött az az évszázados sorozata is. Ugy, hogy bizony gondot okozott, hogy megbirkózunk mindezekkel és hogy saját magunkat is fejlesszük és az adósi kötelezettségek is elegendő tegyünk. De sajnos hiába minden jó akarat nem tudunk kötelezettségeinknek elegendő tenni. Hogy miért nem? Azért, mert a határozati tiszta jövedelem után kivett adókat súlyosan megterheli minden évben a juttatott gazdasági felszerelés és a földtörlesztés hozzájárása, amit aztán már ebben az évben hatékonyan megnövelt a rövid lejáratú kölcsön, amit ebben az évben már miink esedékes összegét az adóhoz csatoltuk mint fizetési kötelezettséget megkaptuk. Mi bizony nagyon meglerett bennünket, mert az állam által nyújtott kölcsön pénz értékesen szeregett jóval felülmulja, mert hozzá van dobva mérnöki kifizetés és 1940-47-re szóló földhasználati és Ez annál inkább is meglerett bennünket, mert mi már 1940 és 47-ben is a föld tulajdonosaink kifizeltük magunkat a 300/1945 törvényi rendelet értelmében. De ezek szerint sajnos tévedtünk.

Tehát most amikor kijötték az az évre szóló adóívek, megdöbbenve láttuk, hogy a természetbeni vagyis a buza adón felüli pénz összeg az adóíveken 3000 Ft-tól és 5000 Ft-ig között volt azok, ami bizony a teljes tanterv alapján állított bennünket, mert hiába minden jóakarat ezt az összeget kifizetni nem bírjuk. De bizony nagy Pártunkban és szeretett Büler Vezérünkben, hogy megfordja panaszkodat érteni és levelezni velünk a földtörlesztés és a rövid lejáratú

⁴ Az úgazda bátor hangvételű levelében hívja fel Rákosi figyelmét az elviselhetetlen terhekre. A dokumentum rendkívül rossz állapotban van. Nem szerepel a kötetben, mert lelőhelye a főispáni iratok között található.

kölessön súlyos terhét

Már annál inkább is, mert szerintünk és mindenki szerint is a föld azé aki megműveli. De sajnos ez ezer éven keresztül nem így volt, de most amikor végre így van szerintünk azok, akik évszázadokon át magukév vallották a nép vagyonát, azok nem érdemelnek, csak annyi kártalanítást amennyiben nekik került a több ezer hold föld.

Mivel tudom hogy panaszom százezrek panasza és óhaja úgy ennél fogva e sorokban ismételtén kérem több száz ezer újjazdátársam nevében drága Pártunkat és Vezérünket, szeretett Rákosi elvtársat, hogy mint eddig úgy a jövőben is szorosán tartson atyai gondviselésében minket és vezessen ki bennünket az adósságok utvesztőjéből.

elvtársi üdvözléssel

Liktor Lajos

Hantos

Liktor Lajos

Hantos 1950 október 26

MAGYAR DOLGOZÓK PARTIA RÁKOSI TITKARSÁG	
19450	BEJEGYZÉSI
MELLÉKLET:	

Kelt 1951 június 25-én
Tisztelt elvtársnő! Felpénem a
Figyelmet arra hogy a helyszámla
lapot tévesen állítottam ki 10 darab
1 forintos bűjegy hejet 13-mat számoltam
és most hiányzik nekem három darab
egy forintos bűjegyem kérem részben
akövet késo bűjegyek kel kiűldje vissza
ment a számla elvan kiűldve ment 5 darab
hejet 8-sat kiűldtem vissza
maradok elvtársi üdvözléssel
Alsóbogárdi hejítet kör
Pető Mihály.

⁵ A stilisztikailag, helyesírásiilag gyenge, rendkívül rossz írásképu levél kiváló kordokumentum, amely a kommunista párt egyes alapszervezeti titkárainak értelmi színvonalát jól tükrözi. A tartalom érdektelensége miatt nem szerepel a kötetben.